

ספר

מראה היכל

ביאור רחב צח וברור
על תבנית

בית המקדש
השלישי

נבואת יחזקאל

על פי חז"ל ורבותינו המפרשים

בחסדי ה' יתברך עלי
אברהם חיים

בלאאמו"ר הרה"ג רבי חנוך העניך שליט"א
אופמאן

בית שמש, ר"ח כסלו ה'תשע"ט

יר"ל ע"י

'באר החיים' - המרכז לבית המקדש והמשכן

בית שמש

ידוע מאמר החכם כשם שא"א לבר בלי תבן, כך א"א לספר בלי שגיאות, ע"כ נבקש מכל המעיין בספר שיואיל בטובו לשלוח הארות והערות, חידושים וציונים ומ"מ, וכל דבר המתחדש ומתברר, או תיקונים, וכדומה, אל: 'באר החיים' ת.ד. 8031 בית שמש.

להשיג את הספר

קרית ספר:
ר' ישראל נאגר
08-9741760

בית שמש:
אברהם חיים אופמאן
05041-94471

© כל הזכויות שמורות

© כל הזכויות של חלק מהציורים שמורות למכון בחצרות בית ה'. ותשוח"ח.

עיצוב כריכה
א.י.ש. אשדוד
טל: 0527627127

לתשומת לב

ספר זה בא בזאת בשני אופנים, עבור שני אופני לימוד:

הביאור המופיע בחלק העליון של העמוד, נועד למבקשים ללמוד ולהבין בקלות, בפשטות ובמהירות.

ואילו העיונים והמ"מ נקראים 'מהרה יבנה', המופיעים בחלק התחתון של העמוד, נועדו עבור הלומדים המבקשים גם להתעמק בעומק הדברים והשיטות.

עם זאת, כדי שלא להכביד על הלומד, לא הבאנו ב'באר ההיכל' מדי הרבה עיונים ושיטות, רק כפי הצורך ולפי הענין – ו'תן לחכם ויחכם עוד'.

לעיתים הורחבה היריעה, ונכתבו עוד מובאות ביאורים ועיונים. וכן הבנת העניינים ע"פ דרוש ורמז. נקבע מקומם במדור 'אוצר ההיכל', שבסוף הספר.

חלק מההסכמות ניתנו לספרינו הקודמים, 'באר החיים' על בית המקדש הראשון,
ו'היכל ידדי' על בית המקדש השני.
ומסודרים לפי סדר קבלתן.

תשובות ומכתבים ממרן הגר"ח קניבסקי שליט"א

תחלה היו' צב' אמצ'ה מע'ה (והיא שלג י"ד 2021) ג' כ"ה ונ"א ז' י' ד"ה פ' א"ה פ'
ד"א מצומ' ונמוכ' פ"ז מו"קין ק"ל ז' אד"ג ר"א ז' א"ז ר"א מוכ'.
"ז' פ"ח ז' ה"ס ר"ב ז' ז' י' ז' ז'

תחלה היו ב' זה למעלה מזה והוא עשה י"ב סביבות הכיור ונטלו ב' ידיהם ורגליהם
בב"א מעומד והמוכני היו מורדין בגלגל ובבית ראשון לא הי' מוכני
יישר כח על הספר יגל יעקב

ז' ת"י יומא ל"ח א' ג' ה' מ' ק' ז' א"ז
ז' ל"ז ל"ח ז' ז' ז' ז' ז'

ע"י תו"י יומא ל"ח א' שהיו משקעין אותו
כל לילה בים שעשה שלמה

כ"ג ז' א"ה ז' ז'

כשתהי' א"ה תכנס

ש"ח מ"ז א"ז נזקין (פסחים ז' ז')

שלוחי מצווה אינן נזוקין (פסחים ז' א')

ז' ז' ז' ז' ז' ז' ז' ז'

שהכה"ג נכנס שם ביוה"כ

דוד בהרה"צ מוהר"ר ישראל מרדכי

זצוקללה"ה טווערסקי

רחוב גבעת משה 10

ראחמיסטריווקא - ירושלים עיה"ק ת"ו

ת.ד. 6719

בעזה"י אני אכתב תמוז משלך יפה

הנה נאיתי את הקונטרסים על צנין בנן
בית הנקרא הכאסון אשר הכרת הנצלה והיקר
אורח אהבתם תמי אלקמן שיטא מתשני תשבי
העיר בית שמש מתצד אהרציה אלוני צולם
והצמן גימא אקסוק בצנין בנן בית הנקרא
בית בין המצרים ואחכא אבנן אחיאל, אבאל צפה
אהצמיק דהוסף ביאורים ומידושים נאים בצנינים
אלו הנני אברט ליצפה אינו כרוב והפאחה
ונתה ואשבג בקיור ה"ט ימי חיו אהרבא צוד
פעלים אמרה אהצמיק אמרה ואהצמיקה נאמהרה ממש
לצפה אבאלו בבמך בית הנקרא השליש בבא
המצפה אימצה קיובה
בא/ד אלוניסקי

ב"ק מרן גאב"ד ירושלים שליט"א

בשמה הרני מצטרף לדברי ידדי הרב הגאון שליט"א
בברכה להרב האברך ר' אברהם חיים אופמאן שליט"א בביאור
צורת בית המקדש הראשון עפ"י מאמרי חז"ל, יזכה להפיץ
ספרו בהצלחה ולהמשיך להרביץ תורה בכתב ובע"פ
מתוך נחת והצלחה בכל דרכיו. והריני חותם באהבה
י"צ ז' י"ג י"ג

בס"ד

בשמה הרני מצטרף לדברי ידדי הרב הגאון שליט"א
(הגאון רבי נתן קופשיץ שליט"א)

בברכה להרב האברך ר' אברהם חיים אופמאן שליט"א בביאור

צורת בית המקדש הראשון עפ"י מאמרי חז"ל, יזכה להפיץ

ספרו בהצלחה ולהמשיך להרביץ תורה בכתב ובע"פ

מתוך נחת והצלחה בכל דרכיו. והריני חותם באהבה

יצחק טובי' ווייס

ידיד בית אבותיו

RABBI NOSSON HAKOHEN
KOPSHITZ

RABBI OF THE ORTHODOX COMMUNITY
NACHLA UMENUCHA - BET SHEMESH

הרב נתן הכהן קופשיץ

רב דקהילת החרדים

נחלה ומנוחה-בית שמש

בס"ד, יום פ' אשכול

כ"ב 3 האב"ד הרב המופלג הרב אברהם חיים אופמן שליט"א

לפניו
היבילת את שניך ב"ה רחמים" אמן זמיר ונאצי לזכר

בעת ציור הבית הפולני אפ"י ג"ל ורבותי ממשלתיים
מסודר ונב זמירי בצב ונאצי ממשלתיים

ותע אדוב ליצבתי אוליבולא לא תורה כל הימים
אמן לזמירתיים ונחמה הנפשי

הלב אב"ד הרב זלמן

בין חזקתים ונח זמירתיים. אמן הנפשי קולנו

כבוד האב"ד המופלג הרב אברהם חיים אופמן שליט"א

שכטו"ס

קיבלתי את ספרך "באר החיים" שהנך עומד להוציא לאור
בענין צורת הבית הראשון על פי חז"ל ורבותינו המפרשים,
בטוב טעם ודעת וניכר עמלו בזה, והוא נחוץ מאוד.
והנני לברכו שיוכה תמיד לישב באהלה של תורה כל הימים
מתוך שלות הנפש והרחבת הדעת.

הכותב לכבוד התורה ולומדי'ה

בין המצרים יורה אור לישרים נתן הכהן קופשיץ

אהרן בידרמן

בהרה"צ מלעלוב יצוק"ל
רה" מנחת יצחק 15 בית שמש

בס"ד, ר"ח מנחם אב תשע"ב

בין המצרים נשמע המכשר על ההרים

הובא לפני ספר באר החיים בו יבואר ענין צורת בית המקדש הראשון והמסתעף המובא בספר מלכים ודברי הימים והוא מיוסד על פי דברי חז"ל והמפרשים, לתועלת ללומדים ומעיינים להבין הכתובים, וכבר קלסוהו רבנן.

נלקט ונערך במוטו"ד ע"י האברך ברוך הכשרונות הרב אברהם חיים אופמאן שליט"א, מתושבי עירנו שהרחיב והשכיל כיד ה' הטובה עליו להגדיל תורה ולהאדירה.

יהי רצון והימים האלו יהפכו לששון ולשמחה, ומהרה יחוש ויגאלנו ויבנה בית מקדשנו ותפארתנו, ונזכה ונחיה ונראהו עין בעין בשובו אל נוהו.

הס' הי"א
בהרי"צ ה"א
ל' 33

Shmuel Brandsdorfer

Rabbi & Head of
Kollel "Bnei Yerushalayim"

24 Harav Mibrisk St.
Beit Shemesh
E. israel

שמואל בראנדסדארפער

מו"ץ בהעדה החרדית
ראש כולל אברכים להראה
"בני ירושלים"
בעידיית בית שמש
רח' הרב מברסק 24
בית שמש

בס"ד

יום ג' לס' ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וגו'
כ"ו מנ"א תשע"ב

בא לפני האברך כמדרשו, חוב"ט, הרה"ח רבי אברהם חיים אפפמאן שליט"א, בן ידידי הרב החסיד רבי חנוך העניך שליט"א, מפק"ק בית שמש ת"ו, ובידו הספר העומד לצאת לאור בעניני ביהמ"ק הראשון, והספר מדבר בעד עצמו, בהיותו קילורין לעיניים הן בחלק הביאור והן בחלק העיונים, והוא מיוסד ע"פ דברי חז"ל ורבותינו המפרשים, ובוודאי ישמח לב מבקשי ה', דורשי ה' המחכים לבנין אריאל, לעסוק בעניני המקדש ולהתכונן לקראת הבית השלישי שיבנה במהרה בימנו.

בעזרתו של הספר הנוכחי, יוכל כל לומד, וכל מלמד, למן בני תורה ועד תינוקות של בית רבן, לבוא בשערי המקדש ולהבין רזיו וצפונותיו, ע"פ פשט וע"פ עמקות. כאשר תחזינה עיני כל לומד – אשר נהורא נפיל בבי מדרשא.

ולא באתי, כי אם להעיד על הרב המחבר שליט"א, על שהנני מכירו ומכיר את המשפחות החשובות, תושבי קרייתנו המעטירה, אשר מדובר על יראי ה' וחושבי שמו לתפארת ולתהילה – ואשרי חלקו שזכה להעמיק בענין גדול זה ולזכות את הרבים כפי מידתו. ואמינא לפעלא טבא יישר, ומאת ה' ישא ברכתו לטב ולחיין ולשלם.

בכל חותמי ברכה, לכבוד התורה ולומדיה

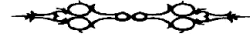
שמעון בראנדסדארפער
גאון אריאל

דוד צבי שלמה הורונצ'יק

מר אדושיץ

בית שמש

ת.ד. 571

ימי הרחמים והסליחות תשע"ב

בס"ד

אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו האברך כמדרשו הרה"ח ר' אברהם חיים אפמאן שליט"א בן ידידינו הרב החסיד רבי חנוך העניך שליט"א אשר זה כמה שנים עוסק במלאכת שמים ומתעסק בקדשים ללבן ולבאר להאיר ולהבהיר את מקום הקודש אשר עיני ישראל משתוקקים לה בית מקדשינו ותפארתנו.

ושמחתי באומרים לי בית ה' נלך שעתה הולך ומדפיס את חיבורו "באר החיים" ביאורים הערות והמחשות בעניני בית המקדש אשר סידר וערך בטוב טעם ודעת בשפה ברורה ובוודאי יהיה לתועלת לכל אשר יעסוק בהם.

ומדי דברי בו זכור אזכרנו לזקנו האי גברא רבה ויקרא ידידינו הגאון החסיד המפואר רבי יעקב צבי אפמאן זצ"ל משרידי דור דעה אשר האציל מתורתו ויראתו בעירנו ורבים נהנו ממנו עצה ותושיה.

וזאת הברכה ימלא ה' כל משאלות לבכם לטובה ותזכו לזכות את ישראל מתוך שמחה ונחת בריות גופא ונהורא מעליא לאורך ימים ושנים ונזכה לאור פניך עלינו אדון נשא בבית נכון ונשא בביאת משיח צדקנו במהרה.

ידוע
כמה ומעלה אלה
3/5
הוא

הרב שמואל חיים דומב
רב ביהכ"נ חניכי הישיבות הגבעה הדרומית
מו"צ וחבר ביה"ד מודיעין עילית
ומו"ל משך חכמה השלם

יום ג, כג תשרי – אסרו חג – תשע"ג

מכתב ברכה

למע"כ האברך כפשוטו ומדרשו, חו"ב טובא הרה"ג המופלג ר' אברהם חיים אפפמאן שליט"א. לשמחה ולעונג היה לי לעבור בין בתרי חבורו החשוב "באר החיים", ובו ביאר ופירש בטוב טעם ודעת צורת בנין בית המקדש הראשון.

"ומלאכה" שיש בה גם "חכמה" עשה, לבאר ולפרש "חכמת שלמה – ומלאכת שלמה", עפ"י מדרשי חז"ל ומפרשי התנ"ך הראשונים והאחרונים.

בתוספת "מקלעות" – ציורים, ו"פטורי ציצים" – פרחים (מלכים א' י, יח), להמחיש לכל לומד את תבנית ומעשה המקדש.

ובטוחני שכל מי שילמד בספרו ידלה מ"באר החיים" – "מי באר" מתוקים ומשיבי נפש. וכבר האריך הכהן הגדול מאחיו מרן ה"חפץ חיים" בגדל חיוב ולימוד סדר קדשים, שבוזה שירבו העוסקים תבוא במהרה הגאולה.

ולשון הרמב"ם בפ"א מהלכות בית הבחירה הלכה ד', "בנין שבנה שלמה כבר מפורש במלכים. וכן בנין העתיד להבנות אע"פ שהוא כתוב ביחזקאל אינו מפורש ומבואר ואנשי בית שני כשבנו בימי עזרא בנוהו כבנין שלמה ומעין דברים המפורשים ביחזקאל".

ומעתה אם כן חובה גם ללמוד ולהתעסק לדעת צורת בנין בית ראשון. [וראה בתפארת ישראל בבוועז ריש מסכת מדות, בשם הר"מ נכתבה מסכת מדות כדי שנדע איך לבנות, ועי"ש מהא דבית שלישי יבנה בידי שמים, עי"ש. וקצת קשה מדוע הר"מ לא הוסיף שגם מפורש בספר דברי הימים. ובמלבי"ם דבה"י ב' ג ג-ד, כתב שעזרא בא לפרש דברים הסתומים והחתומים שבספר מלכים, או להוסיף דברים שלא נזכרו שם, וכן בסיפור בנין הבית לא כתב רק דברים שנתחדשו לו, וכו', עי"ש].

והנני לברכו שיזכה שיפוצו מעינותיו להגדיל תורה ולהאדירה

הכותב למען עמלי התורה ושוקדיה

ותחזינה עינינו ארמון על משפטו במהרה

שמואל חיים דומב

BENAYAHU YSAHAR SHMUELI

Yeshivat Hamekubalim "NAHAR SHALOM"

בניהו יששכר שמואלי

ישיבת המקובלים "נהר שלום"

א/כ כ.ה.ש.ל.ר

מכתב דרכה
ו
ז

כאיתי שנתנו חשבונו המצב של ענייני המקדש
 ונפארתנו ושל "יצרר הכ"ס" סומג יחלק
 על מסנת אצות וצוה עניי בהתק
 השן ליבינו הרופח אהבך במפנה החכם
 כ'ה' אהבה חיים אלהים שלם שגשג כירוש
 (אלה וצדיק נפלאים מתקום אהבך מניפה צפיה
 אלפי עין האהבה אלה אלה חלק גדול
 המקדש קקרה האלה וכידוע למסכתו מחבריו
 שגפכום גזען עי וכתם שומג חוסקים כלם
 ע"כ באים אל ביה המקדש שניי א ישר
 מרבים ומאמנים אל

נבוק ע' חרב המחבר שיפולו מצויותיו חו"כ
 ויפס אהבך חכם ותלמידי ותקד האלה
 ואל אלפי ישרי ישרי ויפולו חו"כ

החומר קבלת המס

שְׁלוֹם יְהוּדָה גְרָאָם

אֲבִדְק"ק הָאֱלִמְיִן

בעהמח"ס: קובץ ספרי ארץ ישראל כ"ו חלקים, שמירת המצוות כהלכתן ח"ן חל', קובץ ספרי כשרות ג"ן חל', קובץ ספרי שחיטה כ"ו חל' קובץ ספרי ניקור ל"ג חל', קובץ ספרי שמירת שבת ד"ח, קובץ ספרי מקוואות ח"ח, שמירת הברית י"ח, דברי תורה עה"ת ז"ח, קובץ ספרי סת"ם כ"ב חל', קובץ ספרי קדושת ביהכ"ג י"ז חל', שכר ועונש ו"ח, שו"ת זבחו זבחי צדק ג"ח, אור הוזהר ה"ח, ועוד.

קהל עטרת ישעיה האלמין * רחוב נחל לכיש 24/8 * רמת בית שמש

CONG. OF HOLMIN.NACHAL LACHISH 24/3 RAMAT BEIT SHEMESH, 99093 ISRAEL , TEL: 02-995-1191

ב"ה, יום ד' לסדר 'בהר' ה' יראה', ט"ו חשוון ה'תשע"ו

היות כאשר ידידינו הרה"ג רבי אברהם חיים אופמן שליט"א בעמח"ס רבים ונכבדים, עומד להעלות על מכבש הדפוס ספר **היכל ידיד על תבנית בנין בית המקדש השני**, עם ביאורים ומקורות מחז"ל הק' והמפרשים, וכתב החפץ חיים זצ"ל בספרו על קדשים, שצריכים להיות מוכנים לגאולה שלימה ולדעת את כל ההלכות וכו'.

ובוודאי כשלומדים ממש את מעשה המקדש, בוודאי שיחשב כאילו נבנה בית המקדש בימיהם, ונזכה על ידי זה שיקוים בנו, בנה ביתך כבתחלה וכוונן מקדשך על מכונו. והראנו בבנינו ושמחנו בתקונו. והשב כהנים לעבודתם ולוים לשירם ולזמרם. והשב ישראל לנויהם. ושם נעלה ונראה ונשתחוה לפניך בשלש פעמי רגלינו, ככתוב בתורתך, שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני ה' אלקיך במקום אשר יבחר.

ואמינא לפעלא טבא יישר, והשי"ת יהא בעזרו שיוכל להוציא את הספר לאור עולם ולהפיצו בישראל, ויתקבל לרצון לפני שוחרי התורה והחסידות.

ועינינו תחזינה בהגלות נגלות אור השם, ומלאה הארץ דעה את השם, ונזכה להבטחת 'והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם', בביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.

הכותב וחותם למען כבוד התורה ולומדיה

שלום יהודה גראם

אבדק"ק עטרת ישעיה האלמין
בית שמש

כ"ו חשוון ה'תשע"ו
י"ג יק"ב ז"א
13

יצחק ישעי' זוייס רב ואב"ד "נוה אחיעזר"

רח' עזרא 46 בני ברק 03-5706326

בס"ד, יום א' לסדר 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם' שנת 'שם משכן הוי-ה' [תשע"ו] לפ"ק.

מכתב ברכה

שמח לבי בראותי את הספר הנפלא היכל ידיד, והוא חיבור מקיף על כל ענייני בנין בית המקדש השני, וכולל בתוכו ביאור מקיף על כל משניות דמסכת מידות, מלוקט מכל הספרים העוסקים בנושא נכבד זה, בתוספת נכבדה שהוסיף הרב המחבר, מעשה ידי אמן, ה"ה האברך היקר, הרב הגאון המופלג בתורה ויראה, כמוהר"ר אברהם חיים אופמאן שליט"א, אשר ידעתי מנעוריו שהיה לבו בוער לרדת לשרשי מצוה חביבה זו של בנין בית המקדש ומידותיו. ובוצין מקיטפיה ידיע, שהשקיע עצמו במשך השנים לעמול להבין ולהשכיל בפרטי מצוה זו על כל פרטיה ודקדוקיה. וכבר איתמחי גברא ואיתמחי קמיעא בספרו הקודם באר החיים על תבנית בית המקדש הראשון, שנתבארה בספר מלכים ודברי הימים. וכעת המשיך במלאכת הקודש, טרח ויגע כדי מידתו, בכפלים לתושיה, בענייני בנין בית המקדש השני.

והנה הרב הגאון המחבר שליט"א הרחיב והעמיק בספרו, ונכנס לפרד"ס כל ענייני בית המקדש, טרח ויגע ויצא בשלום, שליקט מלא הטנא ביכורי פירות הפרדס. דלה דלה מהנהר היוצא מבית קדשי הקדשים, ושם בכליו מפירות גפן הזהב שעומדת על פתחו של היכל, וכל עלה גרגיר או אשכול שמצא, הביא ותלה בהיכלו אומר כבוד, היכל עולמים. הפליא לעשות.

והנה לאו אורח ארעא למי שלא ראה את החידוש, ולא השקיע עצמו במקצוע קשה זה, שיבוא ויעיד על החידוש, היצירה הנפלאה שיצאה מתחת יד הרב הגאון המחבר שליט"א. אך זכרתי לו אהבת קדומים, כד הויה טליא, ולכן לא יכלתי לסרב ולהשיב פניו ריקם, לבקשתו שאהיה מהמברכים אותו בברכת החידוש. על כן אמינא אבוא בברכת הדיוט קלה: 'יהי רצון שתזכה להמשיך ולישב על התורה והעבודה מתוך נחת והרחבה, ומתוך בריאות ואושר, ויפוצו מעיינותיך הוצה, ותזכה לחבר חיבורים נוספים במקצוע זה ובמקצועות אחרים, לחדש ולירד לעומקה של הלכה ולאמיתה של תורה, ויהיו ספריך מתקבלים ומפיצים את העיסוק בתורת הבית. ונזכה בקרוב כולנו יחד לראות בבנין שלם בית המקדש השלישי שיבנה במהרה בימינו אמן סלה.'

כעתירת המשתאה מיפי מלאכת הספר מתפלל להצלחתו כל הימים

י'מק י'רע' ו'י'ס

בעזש"ת אור ליום שני בשבת ובחדש כסלו לס' "אין זה כי אם בית אלקים וזה שער השמים", התשע"ה.

הן אתא קמאי, אלופי ומיודעי. ידידי מר ובר חביבי, טמון באהבה בין קירות לבני. מזה בר מזה וחתן מזה, כדבריו יהיה האות הזה. הרב החסיד והותיק, שייף עייל ושייף נפיק. דקדקן כשמאי וענותן כהלל, כל היודעו ומכירו גומר עליו את ההלל. הוצק ח"ן בשפתותיו בלשון בהירה, לו עשר ידות ולשונו ועטו מהירה. חובר חבורים מחוכמים, מפעזימים דעת ולבות החכמים. ה"ה האבר"ך כפשוטו וכמדרשו, כמוהרה"ג ר' אברהם חיים אופפמאן שליט"א, בן ידידי הדגול מרבבה החסיד המופלג ועובד השי"ת רבי חנוך העניך שליט"א, וחתן ידי"נ הגה"צ המקובל חכם הרזים רבי יצחק נאגר שליט"א, מפארי עיה"ת בית שמש יע"א.

אשרי לו שבא לכאן ותלמודו בידו ומגילת ספר כתוב עליו נקוב בשם 'מראה ההיכל' שכולו מוקדש מוקטר לכאר תבנית בית שלישי ביחזקאל, אשר כנודע הוא כספר החתום, ואנן להא מלתא חלא בר חמרא לגבי אבהתנא, דעליהם אמרו ז"ל במדרש (דב"ר ז ח): "אמר רבי הושעיא ראה הפחות בימי משה, מה שלא ראה יחזקאל גדול בנביאים", ובעונותינו מתקשים אנו לראות ולהבין המראה שכתב לנו הנביא יחזקאל בנביאותו.

וענותו של הרב המחבר שליט"א תרבני, לבקש ברכתי ברכת הדיוט ולהיות עולה ועומד כשר המסכים על ספרו, אמנם לחיבת כתבי הקודש דיליה עברתי בין בתרי הספר, והנה נכפל ונשלש בו כי טוב מראה הוא, כאשר כבר היתה באמנה אתו, ואתמחי גברא וקמיע בספריו הקודמים על בית ראשון ובית שני, וניתן לדרוש עליו במליצה דהוא כדאמר רב אח"א בירושלמי (תענית פ"ד ה"ה): "ואני דורש ראשון ראשון, ואחרון אחרון". ועל שעתה באתי לברכו מה שקיים בלמודו מאמר הנביא (חגי ב ט): "גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון".

ויפה עשה להביא לשונות הפסוקים כסדרם, וערך תחתם ביאור משולב בלשון צח ובהיר, כאשר הפסוקים והביאורים חוברים איש אל אחיו ואור כברק מפיצים, כמו גם מדורי עיונים והרחבות להשלמת ביאור העניינים כנוגה סביב לו. וצירף גם ציורים רבים מלאכת מחשבת מעשה ידיו להתפאר, המבארים העניינים בחינת 'כזה ראה וקדש'. הכל פעל ועשה בתבונה על אדני קודש דברי חז"ל ורבותינו הראשונים והאחרונים, מבלי לחצוב בבורות נשברים וחכמות זרים.

ונודע מאמר הרה"ק מראפשיץ זיע"א בזרע קודש (כי תצא ד"ה כי תבנה) שביאר האי דאמרינן בברכת ירושלים שבתפילת עמידה זבנה אותה בקרוב בימינו בנין עולם, דלכאורה די שיאמר או בקרוב או בימינו, אלא שיבונה ירושלים ה" (תהלים קמז ב) ובמה בונה אותה, 'בימינו' על ידי הימים שלנו, כפי שאנו ממלאים אותם בלימוד התורה ועבודת השי"ת, עכת"ד. והנה גמרינן במנחות (ק): "מאי דכתיב (ויקרא ו יח): 'זאת תורת החטאת וזאת תורת האשם', כל העוסק בתורת חטאת כאילו הקריב חטאת, וכל העוסק בתורת אשם כאילו הקריב אשם". ובהרחבת הענין הביא בספר 'כבוד החופה' (סדר ארקים הנקרא סדור של מדות טובות) בשם מדרש: "כל המלמד בנו ספר בראשית, מעלה עליו הכתוב כאילו נתעסק ביצירת העולם. וכל העוסק בספר אלה שמות, כאילו עמד על הר סיני. וכל העוסק בספר ויקרא, כאילו הקריב כל הקרבנות כולן. וכל העוסק בספר במדבר, כאילו הוא נסע וחנה עם בני ישראל במדבר. וכל העוסק בספר ואלה הדברים, כאילו קיים כל התורה כולה". ואם כן כאשר עוסקים בתורת בית שלישי הרי זה כאילו בנה הבית, ובודאי ובכירור מקרבים בזה בנין העתיד.

על כן בואו ונחזיק טובה להרב המחבר שליט"א, שעל ידי ספרא קדישא הדין שהוא מוגיש היום לפנינו יקל מאוד על כל החפץ להבין חזון יחזקאל ומראה ההיכל, באופן הברור ביותר, ועל ידי זה לקרב הגאולה ובנין הבית המקווה במהרה בימינו ובתורתנו.

וברכתי תעלה לראש משביר מחולל ומוליד זה הספר הכביר, שכשם שזכה (מלבד שאר ספריו) לזכות את ישראל בשלושה ספרים העוסקים בתורת בית מקדשנו, ובשלוש הוי חזקה, כן חוט המשולש לא במהרה ינתק, שיוכה עוד רבות בשנים להגדיל תורה ולהאדירה, ולחבר עוד ספרים בכל מקצועות התורה, כאוות נפשו הטהורה, מתוך בריות גופא ומעליא נהורא, ורוב נחת והרחבת הדעת ופרנסה תדירא, ובקרוב יתאחדו בית מקדש של מעלה ושל מטה לבנין שלם בטהרה, וזוכה כולנו יהדיו לעלות לבית הבחירה, ויעמדו כהנים להקריב ולהקטיר ולסדר המנוחה, ולויים בדוכנם יעבדו ה' בגיל ומורא, וישראל במעמדם יזכו להתכפר ולהטהר במקום הנורא, עם משיח צדקנו מהרה.

רב' ד' אריה וואהל (אריה) 9610

ר' אריה וואהל שליט"א

Rabbi Meir Sirota

12, Chesed Le'avraham St.

Jerusaïem

053 310047

מאיר סירוטה

מו"צ בהעדה החרדית

רחוב חסד לאברהם 12

פעיה"ק ירושלים תובב"א

0533100047

בס"ד פעיה"ק ירושלים תובב"א

סיון תשע"ח

הסכמה

הן הביא לפני האי גברא יקירא, האברך הדגול והנעלה ה"ה הרה"ג מוה"ר אברהם חיים אופמאן שליט"א, את חיבורו המפורסם "מראה היכל" על צורת בית המקדש השלישי שיבנה בב"א, המבאר את תבנית ההיכל וכל הקשור לו, בצירוף הסברים ושרטוטים מיוחדים המקרבים את הדברים באופן שיהיו הדברים מובנים לכל אדם. וכבר איתמחי גברא בחיבוריו שכבר הוציא לאור על ביהמ"ק הראשון והשני, וגמרו עליו את ההלל.

ואכן ראה ראיתי כי הביאור נכתב ונערך ברוב כשרון ובטוב טעם ודעת בשפה קלה וברורה, מסודר יפה שיהיה דבר השווה לכל נפש לדעת את תבנית הבית על מכונו.

אשר על כן אמינא לפעלא טבא יאושר כוחו וחילו, ויהא רעוא שיתקבל ביאור זה כראוי לו על פי פעלו וחפץ ה' בידו ישכיל ויצליח להרחיב גבולי התורה בתוך עם בני ישראל, ורבים יהנו מאורו ולהגדיל תורה ולהאדירה מתוך נחת דקדושה והרחבת הדעת ולכטו"ס אכי"ר.

הכו"ח לכבודה של תורה ועמליה

מאיר סירוטה

זיידא א.ז. רוזנבוים

בהרה"ק מהרצ"ה זיע"א

מקרעטשניף סיגעט

רחוב רפפורט 20

פעיה"ק ירושלים תובב"א

כ"ב סיון תשע"ח לפ"ק

בעזהשי"ת

מכתב הסכמה

הן הובא לפני הספר הנפלא "היכל ידיד" אשר חיבר הרב הגאון המפורסם ידידי ורב חביבי צנא מלא ספרי וחרפא טובא כמוהר"ר אברהם חיים אופמאן שליט"א.

על כל עניני בנין בית המקדש שנזכה לבניינו בב"א, ומבאר בו לעומקה ולרוחבה את יסודותיה והלכותיה בטוטו"ד, ובסייעתא דשמיא העלה בידו מרגניתא טבא חיבור נחמד ונאה למאוד וראויים הדברים להפיצם ע"פ תבל להגדיל תורה ולהאדירה.

והנני לברכו שיפוצו מעיינותיו חוצה לחבר עוד חיבורים לאמיתה של תורה, ובוודאי שבזכות לימוד ועסק בעבודת בית המקדש והקרבות נזכה לקיימם בקרוב בפועל ממש ולראות בישועתן ושמחתן של ישראל שיתגלה לעינינו.

אשריכם שזכיתם להכניס בלבבות ישראל אמונה בבנין ביהמ"ק בב"א.

ה'ק"ט 1234 א"ת 5678 ט"ז

קלונימוס קלמן ווייס

מו"צ בהעדה החרדית

רח' ר' יהושע 6 רמת בית שמש ב'

טל. 9997867 (02)

בס"ד כה' סיון תשצ"ח

הנהגה היא לפני האברך המשגיב והפיקר מלא יראים אמיץ אברהם
חנה' יוליה האלה של ר' יוסף ה' ה' ה' ה' ה' ה' ה' ה' ה' ה' ה'
ה' ה'

אברך כה'
ש' ה'

ה'
ה' ה'

ה'
ה' ה'

ה'
ה' ה'

ה'
ה' ה'

ה'
ה' ה'

ה'
ה' ה'

ה'
ה' ה'

ה'
ה' ה'

PINCHAS MOSHE TAUB

בכ"ק אאדמור"ר מהר"ד ממודז'ץ זצוקללה"ה
גו"נ רביה"ק סב"ק רבי יחזקאל זצוקלה"ה

From Kuzmir

פינחס משה טאוב

בכ"ק אאדמור"ר מהר"ד ממודז'ץ זצוקללה"ה
גו"נ רביה"ק סב"ק רבי יחזקאל זצוקלה"ה

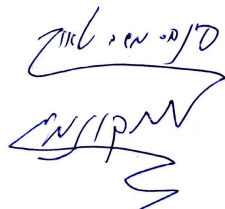
מקוזמיר

הנה כבוד האברך החשוב היקר והנעלה הרה"ג ר' אברהם חיים אופמאן שליט"א נדבה רוחו לעסוק בעניני בית המקדש (ועתה בקניין חזקה משולש) ועל בניין בית השלישי שיבנה במהרה, וזכה עתה לזכות את הרבים בזה שכידוע גדול העניין לעסוק בלימוד זה כמוש"כ רבינו החפץ חיים זי"ע ועוד צדיקים וגם הוא שמירה גדולה כמו שמסופר ממהרי"ל דיסקין זי"ע, דכשבא אחד לבקשו ישועה לשמירה ממה שרודף אחריו גוי להזיקו, ואמר לו זה העצה שיעסוק במסכת מידות ובניין ביהמ"ק, וזה מסוגל שיגן עליו, והמקור לזה הביא אדמו"ר הרה"ק מסאטמאר בעל ה"דברי יואל" זי"ע מגמרא זבחים (נד): שכשברח דוד המלך ע"ה משאול כשרצה להזיקו בא אצל שמואל הנביא ועסקו בענין מידות המקדש, מוכח מזה שזה יכול לשומרו ולהגן עליו מכל צרה, ועיין במלבי"ם דברים (יב ה) בדבריו הנוראים והנלהבים וז"ל: כי אם אל המקום אשר יבחר ה' וגו' לשכנו תדרשו, בכל מקום קורא מקום המקדש מקום אשר יבחר ה'. כי נתוודע ע"י נביא שהוא מקום הנבחר, כמו שאמר ויבוא גר אל דוד וגו', וכן אמר בהר המוריה אשר נראה לדוד אביהו, ובכ"ז מצאנו שדוד דרש אחרי המקום, כמו שנאמר (תהלים קלב ה) עד אמצא מקום לה'. ולא המתין עד שבא אליו נביא, ולמד ממה שנאמר לשכנו תדרשו, שהדרישה היא מה שחוקר בעצמו למצוא את הדבר, וזהו שאמר דרוש ומצוא, למד להם שלא יגלה ה' סודו ע"י נביאיו להודיעם מקום הנבחר רק אם ישתדלו בזה וידרשו אחריו, ואז יערה עליהם רוח ממרומים אחרי ההכנה הראויה. עכ"ל.

וכתב בזה בספה"ק שם משמואל לאדמו"ר מסוכטשוב (פרשת ראה שנת תרע"ה) ומוכרח לומר כי מאת ה' היתה זאת שלא יהי' המקום נגלה אלא לפי מסת הדרישה, ועל כן אף שהי' מפורש לא התבוננו בהבינה. דוגמא לדבר איתא בזה"ק דזמן הקץ מפורש בתורה ולעתיד הכל יהיו רואין אותו מפורש בתורה ועתה הוא סתום ואין אתנו יודע עד מה. וכן הי' בענין ציון וירושלים. עכ"ל. והיינו דהמציאה היא ככמות הדרישה, ככל שגדל התשוקה והכיסופין למקום המקדש, כך גם זוכים, למדריגה גבוהה יותר המציאה ככמות הדרישה. וכן איתא באלשיך הק' שבית השלישי נבנה ממעשים טובים ורצון טוב והשתוקקות לדברים טובים כמרומו בכתוב (שיר השירים ג י) "תוכו רצוף אהבה", ואם כן הוא דבר חשוב וטוב הלימוד והעסק בלימוד ובירוד דברים אלו, וכמו שפירש א"ז הרה"ק בעל ה"דברי ישראל" זי"ע"א (הגש"פ אשי ישראל ד"ה כל ימי) על המשנה (ברכות פ"א מ"ה) כל ימי חיך (דברים טז ג) להביא לימות המשיח ופירש דהכונה שבכל ימי שנות אדם ישתדל בכל עבודתו בתורה ותפילה להביא לקירוב הגאולה, בפרט בזמנינו שכל כך קרובים לזה.

ועסק התורה אצל חלק מישראל בעניין זה ודאי שמלמד זכות על כלל ישראל שלא עוסקים בזה שיחשב כאילו נתעסקו בזה ויזרו לביאת המשיח ובנין בית המקדש במהרה בקרוב מתוך ברכה והצלחה.

והרב בעל המחבר בדיון הוא שיטול שכרו ויזכה להגדיל תורה ולהאדירה בכמות ואיכות ותרווה רוב נחת דקדושה מכל יוצ"ח אמן ואמן.

מדרכי יצחק לייפער

בלאאמו"ר מרדק הקוה"ט מנדבורנה זי"ע - צפת

קאליש

פעיה"ת בית שמש י"ז

שלחי חודש שניתנה בו תורה,
בס"ד, זים שנת ת'הא ש'נת ע'ץ חיים

נכספה וגם כלתה נפשנו להצרות ד', מתי נבוא ונראה פני אלוקים, כל לב ישראל שורג ומצפה לבוא בהיכלי מלך לחזות באור פני מלך חיים בהגלות מלכנו בהר מרום הרים בבית הגדול והקדוש שנקרא שמו יתברך עליו, אל מקום זה לבכנו שואף זורח.

ומה רב ערכה ומעלתה של לימוד, התבוננות, והתעמקות, במראה תבנית היכל בית המקדש השלישי - בית חיינו ותפארתנו שיבנה במהרה בימינו, וכאשר הרחיבו בעניין רבותה"ק מאורי הדורות זי"ע, אך פרקי הנבואה שבספר יחזקאל הנסוכים במראה תבנית ההיכל, הינם קשים ועמוקים ולא כל אחד זוכה לעמוד על סודם.

ובכן שמחתי באומרים לי בית ד' נלך, מה נכבד היום הזה, כאשר אסף איש מהור, אשר לו יאה קילוסין, היושב באהלה של תורה ברוב מהרה, ועובד השי"ת בסילודין, הרב הגה"ח המפואר רבי אברהם חיים אופמאן שליט"א - אשר אתא ואיתי מתנתי' ביד' חיבור נרחב ונפלא ובו יבוארו כל פרקי הנבואה שבספר יחזקאל שבעניין מראה תבנית ההיכל - בשפה ברורה ורהוטה למען ירוץ הקורא בו בשילוב ציורים נאדרים בקודש - אשר ניכרת בהם ההשקפה העצומה, והסייטא דשמיא הנפלאה, עד כי ניתן לומר עליו כמה לא חלי ולא מרגיש גברא דמרי' סייעי' (ב"ק כ' ע"ב), להשקיע כוחות גדולים בחלק התורה חשוב ונשגב זה.

ובחז"ל הקדושים איתא (מנחות ק"ו ע"ב) מאי דכתיב זאת התורה וגו' כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה וכו', וכאשר השקיע הרחמ"ח את מיטב כוחותיו בעניין קדוש זה, הרי כי בבחינה מסוימת אמרתי אף אני להצטרף לדברי אחד הרבנים שליט"א שהמליץ כי הרי"ז בבחינת של כאילו נבנה בית המקדש בימיו של הרב המחבר שליט"א.

תמכתי יתדותי על גדולי הרבנים שליט"א אשר הביעו את הסכמתם והמלצתם ובראשם מרא דארעא קדישא הגה"ק מהרי"ט ווייס שליט"א, שהמליץ בכת"ק על חיבור זה.

סמכתי ידי על הרב הגה"ח המחבר שליט"א אשר הוא עובד ד' מנעוריו, אשר יומם ולילה לא ימוש מתוך אהל בית ד' ברוב עמל התורה ביוגיעה ושקידה, וידיו רב לו בתורת הח"ן, אשר תורתו וקדושתו מכרזת עליו, ואף גם מזכה את ישראל לגדור גדר ולעמוד בפרץ מול ניסיונות הדור האיומים, ובוודאי יהי ד' בעזרו להצליח ברוב ברכה.

יתן ד' ויזכה הרב המחבר לעלות מעלה מעלה במעלות התורה והיראה מתוך רוב ברכה הצלחה והרחבת הדעת להגדיל תורה ולהאדירה ולקדש שמו יתברך, ומהרה נזכה לראות בישועתן של ישראל בהתגלות כבושי"ת עלינו בב"א.

המברך לכבודה של תורה ולמען בית ד' אלוקינו:

חיים אהרן מונדרר

רב שכונת יפה נוף
מו"צ העדה החרדית
רח' בן קיסמא 2 בית שמש
טל. 02-9917187

Rabbi Chaim Aahron Mondrer

Rav of Yefeh Nof,

Moreh Tzedek of the Eidah Hachareidis

2 BEN KISMO St. Beit Shemesh

Tel. 02-9917187

בצוהש"ת אור ליום ג' שנכפל בו כי טוב לסדר 'זמרתם את משמרת הקודש ואת משמרת המזבח' תשע"ח

מכתב ברכה

שמח לבי בראותי את הספר הנפלא מראה היכל, והוא חיבור מקיף על כל ענייני בנין בית המקדש השלישי, והוא מיוסד על יסודות ביאור רבינו רש"י הק', וכן עוד ראשונים וגדולי אחרונים, העוסקים בנושא נכבד זה, בתוספת נכבדה שהוסיף הרב המחבר, מעשה ידי אמן, ה"ה האברך היקר כמדרשו, הרב הגאון המופלג בתורה ויראה וחסידות, ברוך המעלות וברוך הכשרון, צנא מלא ספרא, הרה"ח רבי אברהם חיים אופמאן שליט"א, בן ידידי הרב החסיד המופלג בתור"ש וחסידות איש האשכולות רבי חנוך העניך שליט"א, מחשובי ויקירי תושבי בית שמש ת"ו. אשר ידעתיו מנעוריו לבו הבוער להני ענייני קדשים. וכבר איתמחי גברא ואיתמחי קמיעא בספריו הקודמים ובוודאי ישמח לב דורשי ה' המחכים לבנין אריאל, ואשרי חלקו שזכה להעמיק בענין גדול זה ולזכות את הרבים כפי מידתו.

על כן אמינא אבוא בברכת הדיוט קלה, יהי רצון שתזכה להמשיך ולעמול על התורה והעבודה ולראות פרי קודש בעמלך עמלה של תורה מתוך נחת והרחבה, ואך טוב וחסד ירדפוך כל ימי חיך הארוכים והברוכים, מתוך בריות גופא ונהורא מעליא, ויפוצו מעיינותיך חוצה, לחדש ולירד לעומקה של הלכה ולאמיתה של תורה. ונזכה בקרוב כולנו יחד לראות בבנין שלם בית המקדש השלישי שיבנה במהרה בימינו אמן סלה.

הכו"ח לכבוד התורה ומנחיליה

הרב יחזקאל בינג

רב ור"מ ביהמדר"ר

וישיבת המקובלים

"דברי שלום"

ע"ש רבינו הרש"ש זיע"א

ובעמחה"ס נקודות הכסף

בעזה"י יום א' כ"ז לחודש סיון תשע"ה פה בני ברק.

הנני להביע בכתובים שבח והודיה לה' ית"ש, שזיכה את הכלל ישראל בספרים הנפלאים מלאים ברכת טוב כהכנה רבתא לקראת ביאת המשיח ובנין בית מקדשינו ותפארתינו, שחיבר ידידי היקר והחשוב,

כבוד הרה"ג החשוב צנא מלא ספרא, יראתו קודמת לחכמתו, ומוכתר בכל מידה נכונה, כש"ת

מוהר"ר רבי אברהם חיים הופמאן שליט"א

אשר בטוב טעם ודעת חיבר חיבורים נפלאים, מאירים כספירים, אשר משמחים לב כל רואיהם, בהבנת עניני בית המקדש, באופן נפלא ביותר אשר כל הרואה אומר ברקאי, ואמינא לפעלא טבא איישר.

יהי רצון מלפני השי"ת שתזכה לחבר עוד ועוד כהנה וכהנה, לזכת את ישראל מאוצר מתנת חינום שחננך השי"ת, ותזכה לישב לאוי"ט באהלה של תורה להגדיל תורה ולהאדירה אמן ואמן.

מנאי ידידך מוקירך ומעריכך כערכך

כתובת ביהמדר"ר והישיבה: מהרש"ל 11 בני ברק. טל: 03-6196739

נפתלי צבי ראטטענבערג
 אבדק"ק "קהל חסידים" קאסאן
 ומו"ץ העדה החרדית
 רח' רשב"י 12 בית שמש

ר"ח תפא"ר ותרומום זכרך מלכנו
 שנת תבנה חלקת שמינת לעוזנו לפ"ק

אברהם אבינו הכריז אחר שעמד בניסיון העקידה ויקרא אברהם את שם המקום ההוא ה' יראה, אשר יאמר היום בהר ה' יראה, ופירש רש"י ד' יראה, ד' יבחר ויראה לו את המקום הזה להשרות בו שכינתו ולהקריב כאן קורבנות, אשר יאמר היום, שיאמר לימי הדורות עליו בהר זה יראה הקב"ה לעמו

והנה דורשי ה' זרע אברהם אוהבו עדיין מקיימים צוואת אברהם אבינו ומחכים לבנין אריאל ומשתוקקים ומצפים שיבהר זה יראה הקב"ה לעמו. ומתפללים שלוש תפילות בכל יום ובנה אותה בקרוב בימנו בנין עולם, וכבר קבע רבינו הרמב"ם ז"ל שזה אחד משלוש עשרה עיקרים שכל אחד שהוא מזרע ישראל חייב להאמין בזה והוא מעיקרי הדת וז"ל בהלכות מלכים פי"א ה"א וכל מי שאינו מאמין בו או מי שאינו מחכה לביאתו לא בשאר נביאים לבד הוא מופר אלא בתורה ובמשה רבינו עכ"ל

ולכן בואו ונחזיק טוביתא להאברך היקר נעים הליכות יראתו קודמת לחכמתו הר"ר אברהם חיים אפפמאן הי"ו בן ידידי וחביבי הרה"ח ר' חנוך העניך שליט"א מחשובי תושבי עירנו בית שמש יע"א, אשר מתעסק בקדשים וכבר הדפיס כמה חיבורים מחוכמים לפרש ולבאר כל עבודות בית המקדש וגם לבאר עצם בנין ביהמ"ק הראשון והשני, וכעת הוסיף עוד נדבך חשוב למלאכת הקודש לבאר נבואת יחזקאל הנביא בביאור רחב צח וברור על תבנית ביהמ"ק השלישי וכלי שום ספק שעצם ההתעסקות בזה מעורר רצון העליון למהר ולורז גאולתנו ופדות נפשנו וכמו שהאריכו בזה רבותינו הק' בספריהם, והנני מלא התפעלות אשר זכה וזיכה הרבים בענין נשגב זה והשי"ת יעזור שכאשר יצא מבית הדפוס מיד נשמע קול שופר של משיח צדקינו וימסור שי למורא לידי משיח ספרו החשוב ותחזנה עיננו שיתקיים בהר ד' יראה הקב"ה לעמו בקרוב בב"א

מוקדמו ומוקדמו
 1372

VISROEL CHAIM KOHN

Rabbi Of Comg.
Khal Toldos Aharon
3/5 Rabbi Yehoshuah St.
Beis Shemesh 99084
Tel. 02-991-9597 / 05731-40401

ישראל חיים קאהן

רב דק"ק
"תולדות אהרן"
ומו"צ בהעדה החרדית
רבי יהושע 3/5 בית שמש 99084
טלפון 05731-40401 / 02-991-9597

בס"ד, יום ב' לחודש אלול תש"ע

תנה דא עפ"י תדריך תתקבץ ותיקח יכא שלים מנידים
היוגב דמנהלה של תורה דסתתם וקדושה ידבי תיקר.
כמנהגה אבותם תשיח הוסמאן שליטא

וקיצי הספר הנפלא ספר שלמאה אל חיבת הקיבוצ והמקדש
ובטו ספר ומידור שמקו אל כל אמת זמן בית המקדש השלישי
שלתי מקוים ומצפים וכתיב נפשי עזבתי לאלהים למענה,
והנה הקיבוץ נפתח ביום כליון ובטוב טעם ודעת דלפני קנה
ודבריה השוגר עבד נפשי

וקווצאי להספר תנה יאזיר ויתקן אובד האצאין של
עם דת שליח דמלמקן דיתג שאת וקיתב עז מלך
"שמחת דאולמים עי דית ב' נלק"

ובלתי פנימ עסנתי. אפליק יאצירי הרצונות למטה פתח
דיאת אפליק עפולג נפליק וצבתי אמתנה עיני
דזובק עפולג דמנהלה.

יהונא זכרבו געזי מצנינו חובה יועלני ב' כל מעלות זדי
זסוקה, יצבה עזבתי את יהודי מעיק שלמה ונתי ודחית איפא
ינתינו מעליו זאונק ימים יאליני
ונצב עמיעת קול שפיר האבו דחיותנו דדאן

הכלה עזבתי התיק

שתי חיים קאהן

ברכת אבי מורי שליט"א

א' אלול ה'תשע"ז פה בית שמש עיר התורה

אודה השם בכל לבב בסוד ישרים ועדה על אשר זיכני לראות מפרי עמלו של בני בכורי יקירי מחמד עיני ולבי הרה"ג ר' אברהם חיים שליט"א עולה על שלחן מלכים מאן מלכי רבנן.

עיינתי בחיבורך הגדול על בית המקדש השלישי אשר בשם "מראה היכל" יקרא, ומה מאוד שמח ורחב לבבי בראותי אותך ב"ה מעלה על הכתוב מנחת עשיר מלאכת מחשבת דבר דבור על אופניו לבאר את נבואת יחזקאל על בית המקדש השלישי לפי שיטות הראשונים והאחרונים בטוב טעם ודעת, וכאשר ידעתך ביגיעתך הגדולה והעצומה זה שנים ברוחב ועומק הסוגיות לפרטי פרטיהם עד אשר ערכת שלחן מגדים לכל בית ישראל בלשון צח ונקי השווה לכל נפש. וב"ה הפלאת לעשות בהשכל וחכמה רבה וביראה הקודמת לחכמה לברר וללבן כל דבר ודבור, ולהראות מקור טהור בכל העניינים מדברי הגמרא ושיטות רבותינו, וזה מתוך שימוש חכמים ועמל רב.

ויתן השי"ת שיפוצו מעיינותיך חוצה להרבות פעלים לתורה ולזכות את הרבים לשמחת לב כל דורשי השם המצפים לראות בבניין בית תפארתנו.

ויה"ר שתזכה להמשיך להיות דבוק בעמלה של תורה ולהוציא לאור עולם עוד ספרים לעשות נחת רוח לבורא כל העולמים, ולהאיר עיניהם ולשמח את לבבם של כלל ישראל בהבנת התורה"ק בעזרת השי"ת.

בהודאה להשי"ת על כל הטובה אשר גמלני

ובברכת כתיבה וחתימה טובה

אביך המאחל באהבה רבה

תוכן העניינים

הקדמה.....**לא**

פתיחה.....**מג**

מדרש תנחומא * הרמב"ם * רבינו בחיי * התוספות יום טוב * האדר"ת *
החפץ חיים * העזרת כהנים * מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א

בית המקדש השלישי.....**נט**

יחזקאל פרק מ.....**נט**

זמן הנבואה * בעשרים וחמש שנה לגלות יכניה * יום הכיפורים * מראות
אלהים * קנה המידה * פתיל פשתים * המלאך הדובר בי * את כל אשר
אתה רואה תאמר לבית ישראל

הר הבית.....**סד**

חומת הר הבית * מידת הר הבית * קנה המידה הוא באורך שש אמות *
בכל אמה מאמות אלו יש ששה טפחים * רוחב החומה * גובה החומה *
ההבדל בין החומה המזרחית לשאר החומות * שערי הר הבית * כל ענייני
הר הבית * רובו מן הדרום * הלשכות בהר הבית * לשכת חשאים *
לשכת הכלים א' * לשכת בדק הבית * בית אבן * לשכת הכלים ב' *
לשכת הפרוכת * הלשכה לשקלים * לשכה הנקראת 'שושן הבירה' *
לשכות לתרומות ביכורים ומעשרות * לשכה לסולת ולבונה * לשכת העצים
* לשכת הרפואות * לשכת פתחיה * לשכת הלולבים * לשכה למים עבור
ניסוך המים * לשכות נוספות * בית הכנסת בהר הבית * שלשה בתי
דינים בבית המקדש * סדר ישיבת הסנהדרין * סטיו לפנים מסטיו *
איצטבא * גב האיצטבא * גג האיצטבא * כיפין על גבי כיפין * הסורג
* צורת הסורג * העמודים שכתוב עליהם בלשונות הגוים שאסור לגוים
להיכנס לפנים מהסורג * החיל * מידת החיל * אפר פרה אדומה למשמרת

החצר החיצונית – עזרת נשים.....**פג**

שער עזרת נשים המזרחי * לעזרת נשים יהיו שלשה שערים * המדרגות
לשערי עזרת נשים * מידת המדרגות * מספר המדרגות * הטעם שנקרא
החצר החיצונית בשם עזרת נשים * שער האיתון * מזוזות שער עזרת נשים
* מידת מזוזת השער * מידות חומת עזרת נשים, ומזוזת השער * התאים

שבצדדי השער ❖ צורת התא ❖ טעם השם 'תא' ❖ מקום התאים ❖ מידת התאים ❖ הכתלים בין התאים ❖ התאים ליד השער ❖ אולם השער ❖ מקום אולם השער ❖ לאולם יש תקרה ❖ קירות האולם ❖ מידות מזוזות האולם ❖ מידת הכתלים של אולם השער ❖ מידת הסף של האולם ❖ מידות האולם עצמו ❖ העמודים שבפתח האולם ❖ אילים ❖ מידת אולם השער עם העמודים ❖ מקום האולם ❖ מבפנים ❖ האולם הוא בצד הפנימי, בתוך עזרת נשים ❖ יש שלשה תאים בכל צד של השער ❖ ששה תאים לכל שער ❖ מדה אחת לכל תאי השער ❖ מידת העמודים שבפתח האולם ❖ מידת הפתח ❖ מידת אולם השער ❖ רוחב ❖ אורך ❖ עשר אמות ❖ שלש עשרה אמות ❖ רחבו על פני הבית ❖ גבול לפני התאות ❖ רווח אמה אחת נוספת ❖ מקום פנוי ❖ שש אמות מפה ❖ מידות רוחב השער ❖ מדידת השער מגג לגג ❖ עשרים וחמש אמות מגג התא לגגו ❖ הפתחים של התאים ❖ פתח נגד פתח ❖ פתחי התאים הם באופן של פתח נגד פתח ❖ גובה העמודים שבפתחים ❖ אילים שישים אמה ❖ עמוד הנקרא איל ❖ גובה השער ❖ שער האיתון ❖ ועל פני ❖ חמישים אמה ❖ החלונות ❖ חלונות שקופים אטומים ❖ פתחי התאים ❖ איליהמה ❖ האילים והפתחים פונים לצד הפנימי, אל תוך השער ❖ צדדי פתח התא הם איליהמה ❖ ביאור הפסוק ❖ צורת החלונות ❖ מקומות החלונות ❖ החלונות של התאים ❖ החלונות בצדדי פתח התאים ❖ החלונות באולם ❖ החלונות בכותל עזרת נשים ❖ החלונות בכל המקומות יחד ❖ כותרות בצורת דקל ❖ איל תימורים ❖ העמוד עם כותרת בצורת דקל ❖ הגזוזטרא שבעזרת נשים ❖ לשכות על הגזוזטרא ❖ רצפה ❖ חלקה היתה בראשונה והקיפוח כצוצרה ❖ על הגזוזטרא יש לשכות ❖ הרצפה היא בגובה ❖ אורך השערים הוא גבהם ❖ כתף השערים ❖ הגזוזטרא גבוה כמו השער ❖ מקום הגזוזטרא, ועליה שלשים לשכות, בעזרת נשים ❖ חצרות קטורות ❖ ארבעת הלשכות ללא גג שבעזרת נשים ❖ טורי אבנים ובהם נקבים ❖ מבשלות ❖ מקום בישול קדשים קלים ❖ חצרות קטורות – בית המבשלים ❖ מדידת עזרת נשים ❖ רוחב חלל עזרת נשים במזרח ובצפון – מאה אמה ❖ עזרת נשים ❖ העזרה ❖ ההבדל בין עזרת נשים לעזרה ❖ שער עזרת נשים בצפון ❖ התאים של השער הצפוני ❖ האולם של השער הצפוני ❖ מידות השער הצפוני ❖ חלונותיו ❖ אולם ❖ אילים ❖ תימורים ❖ המדרגות לשער הצפוני ❖ שערי העזרה שכנגד שער עזרת נשים ❖ מדידה משער לשער ❖ בין שערי עזרת

נשים לשערי העזרה – מאה אמה * שער עזרת נשים בדרום * חלונות * כהחלונות האלה * אולם * אילים * מידות השער * המדרגות לשער הדרומי * תימורים * מקום השער הדרומי של עזרת נשים * השער הדרומי של עזרת נשים * העמוד עם כותרת בצורת דקל * מדידה בדרום משער לשער * מידת רוחב עזרת נשים בדרום מאה אמה

החצר הפנימי – העזרה.....קעה

השער הדרומי של העזרה * תאים * אילים * אולם * חלונות שקופים אטומים * גובה השער * רוחב מגג התא לגגו * בעזרה האולם והתאים מבחוץ * בשער העזרה האולם והתאים מבחוץ * האולמות שבתוך כתלי העזרה * אורך האולמות עשרים וחמש אמה ורחבם חמש אמות * יש שש אולמות בתוך עובי כתלי העזרה * מידת האולמות בתוך עובי חומת העזרה * המשך שער העזרה בדרום * אולם * תימורים * שמונה מדרגות לעלות לעזרה * ובו המים מפכים * המים שיצאו לעתיד לבוא * מקום שער העזרה הדרומי * שער העזרה בצד דרום * שער העזרה במזרח * כל פרטי שער העזרה המזרחי * מקום שער העזרה המזרחי * שער העזרה בצפון * כל פרטי שער העזרה הצפוני * מקום שער העזרה הצפוני * הלשכות בתוך העזרה * לשכת המדיחין * אילים השערים * פתח לשכת המדיחין כנגד צדדי השער * הדחת הקרביים * הדחת הכרס * שולחנות העשויים משיש * לשכת המדיחין – בית המטבחיים * השולחנות שבתוך האולם * מקום שחיטת הקרבנות * צפון * השולחנות באולם השער * שולחנות נוספים בין התאים * סיכום השולחנות שבשער * שמונה שולחנות בשער * שולחנות אחרים נוספים בלשכת המדיחין * ארבע שולחנות * אבני גזית * מידת השולחנות * יניחו את הכלים * צורת המזרק * ארבע שולחנות בתוך לשכת המדיחין * עמודים ננסין * שפתיים * אונקליות של ברזל * צורת הננסין * הפשט וניתוח * לשכות כלי שיר * שרים * לשכת המלבוש * מקום לשכות כלי השיר ומקום לשכת המלבוש * המשך לשכת כלי שיר * כהנים שומרי משמרת הבית * ליום משוררים * השיר בשעת הקרבת הקרבנות * כלי השיר * צורת הצלצל * הצוצרות * המגריפה * צורת המגריפה * צורת הכינור * צורת הנבל * צורת החליל * הנחת כלי השיר בלשכותם * מלבני בני לוי * לשון של זהרית * מקום לשכות כלי השיר * המשך לשכת המלבוש * הכהנים * בני צדוק * חלונות לבגדי הכהונה * לכל בגד יש תיק * מקום לשכת המלבוש * מידות החצר הפנימית –

העזרה * המזבח * העזרה באורך ורוחב מאה אמה והמזבח באמצע * אורך
העזרה ממזרח למערב * עזרת ישראל * עזרת כהנים * המזבח * בין
האולם ולמזבח * הדוכן * מידות העזרה * הכיור * מקום הכיור * צורת
הכיור * כנו * אופן קידוש ידים ורגלים * דדי הכיור * המוכני * בור
הגדול * שלשה עשר שופרות * שלשה בתי הדשן * העזרה ובנין ההיכל

האולם.....רפד

אולם הבית * איל אולם * עובי מזוזות פתח האולם * רוחב פתח האולם
* בפתח האולם אין דלתות * יש פרוכת בפתח האולם * מידות פתח
האולם * מידות חלל האולם * המדרגות אל האולם * העמודים בפתח *
האולם וההיכל * בית החליפות * מידות בית החליפות * סדר המדרגות
לעלות אל האולם * השרשראות באולם * גפן של זהב * מיני מגדים *
פירות זהב * שתי שולחנות באולם * הנברשת * עמודי יכין ובועז
צורת עמודי יכין ובועז

יחזקאל פרק מא.....שא

ההיכל.....שא

פתח ההיכל * אילים * רוחב האוהל * מידת ההיכל * בפתח ההיכל יש
גם דלתות וגם פרוכת * מידות פתח ההיכל * מנורה * שולחן * מזבח
הזהב * טבלא של שיש * כני הזהב

קודש הקדשים.....שי

פתח קודש הקדשים * עובי מזוזות פתח קודש הקדשים * מידות הפתח של
קודש הקדשים * מידות קודש הקדשים * הארון * אבן השתיה * הלוחות
השלמות * הלוחות השבורות * ספר תורה שכתב משה רבנו * השם וכל
כינוריו * צנצנת המן * מטה של אהרן * שמן המשחה * שני עמודי כסף
* ארגז ששיגרו פלשתים * ההיכל וקודש הקדשים והתאים מסביב

התאים.....שיח

שלש שמות לתאים * יציע * צלע * תא * שלשים ושלש תאים * מקום
וסדר התאים * אחד עשר תאים בכל קומה * קיר הבית שש אמות * צלע
* התאים סביב ההיכל וקודש הקדשים * בקומה התחתונה כותל ההיכל
בעובי שש והתא ארבע * מבנה התאים * אופן בניית התאים * מגרעות *
מספר התאים * חיבור הגגות לכותל התא * להיות אחוזים * המגרעות

בכותל ההיכל * ולא יהיו אחוזים בקיר הבית * מידות התאים * פתחי
 התאים * המדרגות מקומה לקומה * לולים * מדרגות בעיגול * התא
 בקרן מזרחית צפונית * לתא שבקרן מזרחית צפונית יש חמשה פתחים *
 המשך מבנה התאים * המשך המגרעות * המדרגות העגולות * ורחבה *
 ונסבה * מסיבה * למעלה למעלה לצלעות * גובה ההיכל * מידת יסוד
 כותל התא * מוסדות הצלעות * אצילה * יסוד כותל התא בתוך הקרקע
 ברוחב שש אמה * מידת כותל התא החיצוני * כותל התא ברוחב חמש
 אמה * המונח * פתח התאים למונח * רווח בין התאים ללשכות * עשרים
 אמה * מקום בישול קדשי קדשים * רווח עשרים אמה בין התאים ללשכות
 * המשך המונח * פתח התא פונה למונח * מידת המונח * המסיבה *
 מקום המסיבה * העליה * הלולין בעליה * פתחי התאים * מידות בנין
 ההיכל * ההיכל צר מאחוריו ורחב מלפניו * מאה על מאה * אורך ההיכל
 ממזרח למערב * מאה אמה * רוחב ההיכל מצפון לדרום * בית הורדת
 המים * בית החליפות * חלף * דומה לארי * מידות הבית * שבעים אמה
 * גיזרה * בנין * צד מערב * רוחב שבעים אמה מאחור * מידת כתלי
 התאים * אורך כל התאים יחד * אורך חלל כל תא * עובי הכתלים שבין
 התאים * תשעים אמה * שמונים וחמש אמה * אורך התאים יחד עם
 המונח תשעים אמה, ממערב למזרח * אורך כל בנין ההיכל מאה אמה *
 החשבון * הרוחב בצד מזרח * מאה אמה * בצד הקדמי הרוחב מאה אמה
 * צר מאחוריו ורחב מלפניו * המשך מידות אורך ההיכל * אתיקהא *
 בית החליפות * סיכום מידות ההיכל * סיכום כל מידות האורך ממזרח
 למערב * סיכום כל מידות הרוחב מצפון לדרום

ענייני ההיכל.....תג

ההיכל, קודש קדשים והאולמות * סיפים * חלונות * אתיקים * בפנים יש
 ציפוי עץ ועל זה זהב * הציפוי על המזוזות * הציפוי על כתלי הבית *
 המשך הציפוי בכל הכתלים * מידות * הציורים על הכתלים * ציורי
 כרובים ודקלים * לכרוב יש שני פנים * פני אדם ופני אריה * כרובים
 ודקלים מצויירים וחוקים בכל הכתלים * מזוזות ההיכל * צורת המזוזות
 בפתח ההיכל * המזוזות בפתח ההיכל מרובעות * גילוי שכינה בקודש
 הקדשים * מראה המרכבה * השולחן * השולחן נקרא מזבח * מידות
 השולחן * דלתות ההיכל * הדלתות כפולות * מראה דלתות ההיכל *
 פתיחת שער ההיכל * שני פשפשין * נגר * פותחות * הציורים על

הדלתות ❖ כלונסאות של ארוז ❖ אמלתראות ❖ חלונות האולם ❖ ציורי דקלים בשני הצדדים של חלונות האולם ❖ גג הבית ❖ צלעות הבית ❖ העובים ❖ מרישות ❖ מלטסין

יחזקאל פרק מב.....תמא

תמא.....הלשכות

מקום הלשכות ❖ הלשכות העליונות ❖ הלשכות התחתונות ❖ הדרך דרך הצפון ❖ הדרך שהמלאך הוליך את יחזקאל אל הלשכות ❖ הלשכות הם כנגד ההיכל והתאים ❖ הרווח בחצר החיצונה בין הלשכות לחומת החצר החיצונה ❖ הפתח העיקרי של הלשכות ❖ הרווח שבעזרת נשים כנגד הלשכות ❖ חלל עזרת נשים ❖ סימנים היכן מקום הלשכות ❖ הלשכות הם כנגד רווח העשרים, וכנגד הגוזזטרא ❖ האתיקים ❖ אתיק אל פני אתיק ❖ שלש פעמים ❖ מקום האתיקים ❖ הכניסה אל רווח העשרים ❖ לכאורה סתום ❖ לכן יש שיפוע אמה אחת כדי להיכנס אל רווח העשרים ❖ מהלך עשר אמות ❖ רווח באורך עשר אמה בין בית החליפות ללשכות ❖ ביאור הפסוק ❖ פתחי הלשכות ❖ הדרך להיכנס אל רווח העשרים ❖ פירוש מבעל אשל גדול ❖ הלשכות העליונות ❖ קצורות ❖ יוכלו אתיקים מהנה ❖ הטעם לאתיקים ❖ כי משולשות הנה ❖ צורת העמוד הנקרא אתיק ❖ האתיק בולט לחוץ לשני הצדדים בקומות התחתונות ❖ הקיר המזרחי של הלשכות ❖ באורך חמישים אמה ❖ אורך ורוחב הלשכות עצמן ❖ מידות הלשכות ❖ יש לשכות גם במזרח ❖ המשך מקום הלשכות במזרח ❖ מקום הלשכות התחתונות ❖ הרווח בין הלשכות לכותל ❖ רווח חמישים אמה בין הלשכות לכותל עזרת נשים ❖ מראה הלשכות המזרחיות ❖ מידות הלשכות התחתונות כמו העליונות ❖ לשכות בצד דרום ❖ הדוכן ❖ הגדרת הגינה ❖ עזרת ישראל ❖ עוד פתח ללשכות המזרחיות ❖ מקום אכילת קדשי קדשים ❖ קדושת בגדי כהונה ❖ מקום בישול קדשי קדשים ❖ שיפוע אמה אחת

תקב.....הר הבית

מידת הר הבית ❖ מזרח הר הבית ❖ צפון הר הבית ❖ דרום הר הבית ❖ מערב הר הבית ❖ חומת הר הבית ❖ מידת הר הבית

יחזקאל פרק מג.....תקו

מראה המרכבה * קדושת בית המקדש * ושכנתי בתוכם לעולם * לימוד צורת בית המקדש * צורת הבית ותכונתו ומוצאיו ומובאיו וכל צורותיו ואת כל חוקותיו הודע אותם * וישמרו את כל צורתו * ועשו אותם * זאת תורת הבית * כל גבולו סביב קודש קדשים * הנה זאת תורת הבית

המזבח.....תקכב

מהלכות המזבח * בניית המזבח * אבני המזבח * סיד זפת וקוניא * סדר בניית המזבח * יסוד המזבח * הסובב * מקום הקרנות * מקום הילוך רגלי הכהנים * מידות המזבח * אמה בת חמשה * אמה בת ששה * חיק * הקרבנות * גב המזבח * מזבח הזהב * מזבח החיצון * היסוד * עזרה * מסתימתא * הסובב * מקום המערכה * ההראל * האריאל * ארבע קרנות * גובה המזבח * אורך ורוחב מקום המערכה * רבוע * אורך ורוחב כל גג המזבח * אל ארבעת רבעיה * הכבש * בניית הכבש * רבובה * פרטי המזבח * חוט הסיקרא * המערכות והתפוח * שלש המערכות על המזבח * שני גזירי עצים * מערכה גדולה * מערכה שניה * מערכה לקיום האש * מערכה רביעית ביום הכיפורים * התפוח * המלח בכבש * הנקבים ביסוד * אופן ניקוי רצפת העזרה * טבלא של שיש * שית * שיתין * ניסוך היין * ניסוך המים * לול * אבני המזבח והכבש * אבנים שלמות * מלבנים שני פעמים בשנה * כפיס * אינו בדין שיונף המקצר על המאריך * שתי שולחנות * שולחן כסף * שולחן שיש * מחתה לתרומת הדשן * מקום המזבח בעזרה

הנוכת בית המקדש השלישי.....תקעג

שבעת ימי המילואים * כ"ג אדר * קרבנות מיוחדים בהוראת שעה * יחזקאל בן בוזי הכהן * תחיית המתים * פר בן בקר לחטאת * זריקת הדם * מפקד הבית * פר המילואים * ביום השני * שעיר עיזים לחטאת * פר * איל * והיה ביום השמיני והלאה יעשו הכהנים על המזבח את עולותיכם ואת שלמיכם * וארצה אתכם נאום ה'

יחזקאל פרק מד.....תקפד

הפשפש הדרומי * השי"ת ישוב לשכון בתוך בני ישראל בבית המקדש השלישי, וישכון בתוכם לעולם ועד * שני פשפשין * השער הזה סגור יהיה לא יפתח * מקום הפשפש הדרומי * הנשיא ישב בו לאכול מהקדשים * כניסת ויציאת העם בשלשת הרגלים * כניסת ויציאת הנשיא באמצע השנה

❖ נכנס בפשפש הצפוני ❖ אופן הכניסה דרך הפשפש הצפוני להיכל ❖ שים לבך וראה בעיניך

יחזקאל פרק מה.....תקצח

תרומת הקודש מארץ ישראל.....תקצח

חלוקת ארץ ישראל לעתיד לבוא ❖ תרומת הקודש ❖ חלוקת ארץ ישראל לשלש עשרה שורות שוות ❖ החלוקה בתוך תרומת הקודש ❖ הרצועה לכהנים ❖ מידות הרצועה של הכהנים ❖ מקום בית המקדש ❖ מידת הר הבית ❖ סביב הר הבית יש מגרש ברוחב חמישים אמה ❖ החלק לבית המקדש ולכהנים ❖ מקום בית המקדש באמצע הרצועה של הכהנים ❖ ללויים ❖ משרתי הבית ❖ עשרים לשכות ❖ מידות הרצועה של הלויים ❖ עשרים לשכות ברצועה של הלויים ❖ אחוזת העיר ❖ לכל בית ישראל יהיה ❖ מידות הרצועה עבור העיר ❖ החלק של הנשיא ❖ לנשיא יש משני צדדי התרומה ❖ תרומת הקודש ❖ חלוקת ארץ ישראל

חנוכת בית המקדש השלישי.....תרכו

קרבנות מיוחדים ❖ הוראת שעה על פי הנבואה ❖ ראש חודש ניסן ❖ פר בן בקר ❖ זריקת הדם ❖ ההיכל והאולם ושלושת שערי העזרה ❖ המזבח ❖ ז' ניסן ❖ וכפרתם את הבית ❖ ערב פסח ❖ חג הפסח ❖ מצות יאכל ❖ פר חטאת ❖ הנשיא ❖ שבעת ימי חג הפסח ❖ מנחה ❖ חג הסוכות ❖ קרבנות מיוחדים ❖

יחזקאל פרק מז.....תרלח

המשך חנוכת בית המקדש השלישי ❖ שער העזרה המזרחי ❖ ביום השבת יפתח ❖ וביום החודש יפתח ❖ והיה מידי חודש בחדשו ומידי שבת בשבתו ❖ ובא הנשיא ❖ והשער לא יסגר עד הערב ❖ מצוות השתחויה לפני ה' ❖ שבת קודש ❖ ראש חודש ❖ כניסת הנשיא לעזרה ❖ כניסת העם לעזרה ❖ כניסת הנשיא לעזרה במועדים ❖ כניסת ויציאת הנשיא באמצע השנה ❖ כניסת ויציאת העם והנשיא בשלושת הרגלים ❖ חג השבועות ❖ ראש השנה ❖ יום הכיפורים ❖ קרבנות נדבה שמביא הנשיא ❖ ימות החול

נחלת הנשיא בארץ ישראל.....תרנר

נחלת הנשיא * מקום החלק של הנשיא * מתנת הנשיא לבנו * מתנת הנשיא לעבדו * שנת הדרור * יובל * אך נחלתו בניו להם תהיה * ולא יקח הנשיא מנחלת העם * למען אשר לא יפוצו עמי איש מאחוזתו

מקומות בישול הקרבנות בבית המקדש..... תרנט

מקום בישול קדשי קדשים * ברווח בין התאים ללשכות * שיפוע אמה אחת כדי להיכנס לרווח העשרים * דרך האמה נמצא בסוף כתף שער העזרה הצפוני * המקום אשר יבשלו שם הכהנים את החלקים הנאכלים מקרבנות קדשי קדשים * בישול קדשי קדשים ברווח העשרים סמוך למערב * ארבע חצרות קטורות * ארבע לשכות בארבע פינות החצר החיצונה * אורך ארבעים אמה * רוחב שלשים אמה * קטורות * קיטור * טור * מבשלות * אופן הבישול * בישול קדשים קלים בארבע הלשכות הקטורות * מקום הלשכות קטורות בתוך עזרת נשים

יחזקאל פרק מז..... תערב

מעייני מבית ה' יצא..... תערב

המעייני שיצא מבית המקדש לעתיד לבוא * המעייני יצא מקודש הקדשים * מים יוצאים מתחת מפתן הבית * לצד מזרח * ומשם לדרום המזבח * מים מפכים * מהלך המים מבית המקדש * קדים * מי אפסיים * מי ברכיים * מי שחו * נחל אשר לא יעבר * הראית בן אדם * ויוליכני וישיבני אל שפת הנחל * עצים רבים מאוד משני צדדי הנחל * הגלילה הקדמונה * וירדו על הערבה * כינרת * ים המלח * ים אוקיינוס * המים ירפאו * נחליים * יחיה * יהיה שם הרבה מאוד דגים * עמדו עליו דוגים * עין גדי * עין עגליים * למיני מינים * רבה מאוד * מלח * על הנחל * עץ מאכל * לא יבול עלהו * לא יתום פריו * כי מימיו מן המקדש המה יוצאים * פריו למאכל * עלהו לתרופה

אריני הקודש..... תרצא

גבולות וחלוקת ארץ ישראל * זה הגבול * יוסף חבלים * כשורות הכרם * חלוקת ארץ ישראל לשלש עשרה שורות * גבול ארץ ישראל * הגבול הצפוני * הים הגדול * הור ההר * טורי אמנון * חתלון * צדדה * חמת * ברותה * סבריים * גבול דמשק * גבול חמת * חצר התיכון * גבול חורן * חצר עינון * הגבול המזרחי * בין חוורן ובין דמשק * בין הגלעד

ובין ארץ ישראל ❖ נהר הירדן ❖ ים המלח ❖ הגבול הדרומי ❖ תמר ❖ מי
מריבות קדש – מדבר צין ❖ נחל מצרים ❖ הים הגדול ❖ הגבול המערבי ❖
הים ❖ מנחל מצרים ❖ עד כנגד לבוא חמת ❖ חלוקת ארץ ישראל לשבטים
❖ לכם ולגרים

יחזקאל פרק מח תשיז

חלוקת ארץ ישראל לשבטים ❖ נחלת שבט דן ❖ מקצה צפונה ❖ ליד הדרך
לחתלון ❖ לבוא חמת ❖ חצר עינן ❖ גבול דמשק ❖ צפונה ליד חמת ❖ דן
אחד ❖ נחלת שבט אשר ❖ נחלת שבט נפתלי ❖ נחלת שבט מנשה ❖ נחלת
שבט אפרים ❖ נחלת שבט ראובן ❖ נחלת שבט יהודה ❖ תרומת הקודש ❖
מידות תרומת הקודש ❖ בית המקדש יהיה בתוך תרומת הקודש ❖ מקום
תרומת הקודש בארץ ישראל ❖ ריבוע התרומה מתוך התרומה הגדולה ❖
לכהנים ומקום בית המקדש ❖ מידות רצועת הכהנים ❖ הכהנים בני צדוק ❖
תרומיה ❖ החלוקה בתוך תרומת הקודש ❖ מקום בית המקדש באמצע
הרצועה של הכהנים ❖ מידת הר הבית ❖ ללויים ❖ מידת הרצועה של
הלויים ❖ ירושלים ❖ הרצועה של העיר ❖ חלוקת הרצועה של העיר ❖
המידות של העיר ❖ מקום העיר באמצע אחוזת העיר ❖ מגרש סביב לעיר
❖ המגרש סביב העיר הוא ברוחב מאתיים וחמישים קנים ❖ הנותר בשני
צדדי העיר ❖ ללחם לעובדי העיר ❖ המקום עבור עובדי העיר ❖ מידת
תרומת הקודש ❖ מרובע ❖ החלק של הנשיא ❖ לעומת חלקים ❖ הרצועה
של הנשיא הוא בין גבול יהודה ובין גבול בנימין ❖ נחלת שבט בנימין ❖
נחלת שבט שמעון ❖ נחלת שבט יששכר ❖ נחלת שבט זבולון ❖ נחלת
שבט גד ❖ גבול ארץ ישראל בדרום ❖ תמר ❖ סמוך לים המלח ❖ מי
מריבת קדש ❖ נחל מצרים ❖ נשפך לים הגדול ❖ חלוקת ארץ ישראל
לשבטים ❖ שערי העיר ירושלים ❖ מידות העיר ירושלים ❖ שנים עשר
שערי ירושלים ❖ השראת השכינה בירושלים

נספח – אוצר החיכל תשעב

מהלכות בית המקדש ❖ מצוות בנין בית הבחירה ❖ בענין כלי השרת
❖ בענין כלי השרת שמוודים בהם מידות היבש והלח ❖ קרבן העצים ❖ לשכת
הרפואות ❖ בן אחיה ❖ מרדכי בלשן ❖ גגות צריפין ❖ עין סוכר ❖ בענין
חמשה עשר בשבט ❖ מיד אחרי קבלת התורה כתוב ענייני בית המקדש ❖
תמונה מאחד העמודים שבסורג ❖ מדרגות הקדושה ❖ שמחת בית השואבה

❖ המנורות בשמחת בית השואבה ❖ ישלח עזרך מקודש ❖ האם בבית
 המקדש השלישי יהיו טבעות ❖ עבודת הלויים ❖ ועבד הלוי הוא ❖ משוררים
 ❖ שוערים ❖ המגריפה ❖ שלטי הגיבורים על המגריפה ❖ מהבעש"ט הקדוש
 על המגריפה ❖ דברי הרה"ק מפיסצנא זצוק"ל על המגריפה ❖ תורת המנחה
 ❖ בן איש חי ❖ עשר קדושות הן ❖ סדר מעלות הקדושה ❖ הכיור ❖
 ענייני הכיור ❖ הלכות קידוש ידים ורגלים ❖ שלשה עשר שופרות שבבית
 המקדש ❖ ביאור שיטות המפרשים בענין י"ב המעלות שבין האולם והמזבח
 ❖ שיטת הרע"ב ❖ שיטת הרא"ש ❖ שיטת הרמב"ם ❖ מאמר עמודי יכין
 ❖ ובוועז ❖ בענין גודל מעלת ויקרת בית המקדש השלישי, שהוא בנין
 מעשה הקב"ה בעצמו, ולא מעשה ידי אדם ❖ הזוהר הקדוש ❖ הרמח"ל
 ❖ ספר משכני עליון לרמח"ל ❖ ילקוט שמעוני ❖ שעריך לאבני אקדה ❖
 המנורה ❖ השולחן ❖ מזבח הקטורת ❖ ויקרא אליו ה' מאהל מועד ❖ אבן
 השתיה ❖ הארון ❖ צנצנת המן ❖ המטה של אהרן הכהן ❖ הארגז ששיגרו
 פלישתים דורון לאלהי ישראל ❖ רני רני השיטה ❖ בענין עובי גג התאים
 ❖ הצד השני של קורות התא ❖ מאמר בסוגיא דתאים להרמב"ם ❖ ויקחו לי
 תרומה ❖ ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם ❖ בית המקדש השלישי יהיה בנוי
 מכסף וזהב ואבנים יקרות ❖ תיקוני הזוהר ❖ בענין שכתלי בית המקדש
 מצופים בעץ ועליהם ציפוי זהב ❖ בענין כרובים ודקלים ❖ השולחן ❖
 בזמן שבית המקדש קיים מזבח מכפר על אדם, ועכשיו שאין בית המקדש
 קיים, שולחנו של אדם מכפר עליו ❖ אור החיים הקדוש ❖ וכן תעשו ❖
 פתח ההיכל לשיטת רבי יהודה, מפירוש המשניות להרמב"ם ❖ פתיחת
 דלתות ההיכל ❖ רש"י ❖ פנקסאות של עץ ❖ הכניסה להיכל בבוקר ❖ בית
 דילפא ❖ אמה כלה עורב ❖ גג ההיכל ❖ תיבת נח ❖ אתיקים ❖ אתיק ❖
 לא ידעתי להבין בו ❖ רישא דלא איתיידע ❖ תכלית הידיעה שלא נדע ❖
 עיקר השגה שאין להשיג ❖ ספיקות דעתיק ❖ עתיק יומין ❖ נעתק מבחינת
 יומין ❖ לא הבנתי בהם כלל ❖ למכסה עתיק ❖ טעמי תורה ❖ מידות
 המזבח ❖ אמת המים העוברת בעזרה ❖ מלבנים ❖ כפיס ❖ אינו בדין שיונף
 המקצר על המאריך ❖ תשעים ושלשה כלי כסף וכלי זהב ❖ שער המים
 המים שיצאו מבית המקדש ❖ חצר התיכון ❖ בריכת עגבאי ❖ נהר פרת
 ושמתי כדכד שמשותיך ❖ שם העיר

בפתח היכל בית המקדש

"אמר יחזקאל לפני הקב"ה, רבונו של עולם עד עכשיו אנו נתונים בגולה בארץ שונאינו, ואתה אומר לי לילך ולהודיע לישראל צורת הבית וכתוב אותו לעיניהם וישמרו את כל צורותיו ואת כל חוקותיו, וכי יכולין הן לעשות, הניח להם עד שיעלו מן הגולה ואחר כך אני הולך ואומר להם. אמר לו הקב"ה ליחזקאל, ובשביל שבני נתונין בגולה יהא בנין ביתי בטל, אמר לו הקב"ה גדול קרייתך בתורה כבנינה, לך אמור להם ויתעסקו לקרות צורת הבית בתורה ובשכר קרייתך שיתעסקו לקרות בה אני מעלה עליהם כאלו הם עוסקים בבנין הבית" (תנחומא צו י"ד).

ישמחו החכמים ויגילו הנבונים בהגלות נגלות הספר החשוב והנכבד 'מראה היכל', על תבנית צורת בית המקדש השלישי. אודה ה' מאוד בפי ובתוך רבים אהללנו, על הזכות הגדולה להוציא לאור עולם ספר יקר זה. אהללה ה' בחיי אזמרה לאלקי בעודי. מה אשיב לה' כל תגמולוהי עלי על שזיכני והחייני וקימני והגיעני לזמן הזה, לכתוב ולערוך ספר זה על בית המקדש השלישי, ללמוד וללמד את תבנית בתיו וגנזכיו ועליותיו, וחדריו הפנימים, ובית הכפורת (מלשון הכתוב בדברי הימים א' כה יא). העסק בצורת הבית, הרי הוא כעסק בנין הבית – כדברי חז"ל דלעיל – ויהי רצון שנזכה בקרוב לבנין בית המקדש השלישי במהרה בימינו אמן.

מודה אני לפניך ה' אלקי ששמת חלקי מיושבי בית המדרש, ולא שמת חלקי מיושבי קרנות. אשרינו מה טוב חלקנו, להגות בתורתו

הקדושה, לעשות נחת רוח ליוצרינו ובוראנו יתברך שמו ויתעלה. מודה אני לפניך ה' אלקי ואלקי אבותי, על כל החסד אשר עשית עמדי, ואשר אתה עתיד לעשות עמי.

הספר הזה יקל מאוד בעזרתו ית' על הבנת נבואת יחזקאל על בית המקדש השלישי. בספר זה יוכל כל אחד למצוא את מבוקשו, ללמוד ולהבין בנקל ובבהירות את כל צורת בית המקדש השלישי לפרטי פרטיו – ואף את עניניו הסבוכים ביותר. ענייני בית המקדש, בנבואת יחזקאל הנביא, באים בזאת מבוארים בביאור נפלא, לצד איורים מקוריים ומדויקים להפליא. הנושאים ערוכים בדיוק רב ומסודרים דבר דבור על אופניו, מבלי להחסיר פרט ואף על ענין 'התאים' ניתן דגש רחב ונתבאר דבר דבור על אופניו.

הסתום והעמום נעשה פתוח ובהיר, מפורש כשמלה מחוורת. מה שעד עתה דרש הכנה ועבודה גדולה, מוגש בזאת באופן ברור ללא קושי. פסוקים מתבהרים, מושגים מתלבנים, מידות נמדדות, אריח ולבנה חוכרים יחדיו ומתגבשים לכדי תמונה מוחשית. מראה הבית מתגלה בכל יפעתו והדרו. תלמידי חכמים, ימצאו בו מקום נרחב, לצד עמך ישראל. בפרט מלמדים ומגידי שיעורים, יגלו כאן כלי עזר יקר למלאכת הקודש – ואף ילדי ישראל עצמם, יוכלו להיכנס בשערי בית המקדש.

הפירוש לצורת בית המקדש הוא לפי שיטת רש"י, עם הוספות מספר 'צורת הבית' לתוספות יום טוב, ומספר 'משכני עליון'

לרמח"ל. ועם תוספות ביאורים מהאברבנאל ומהמלבי"ם, ומשאר המפרשים, במקומות שאין מנגד לפירוש רש"י.

וכבר כתב רש"י (יחזקאל מב ג) וז"ל: ואני לא היה לי לא רב ולא עוזר בכל הבנין הזה, אלא כמו שהראוני מן השמים.

כמו כן הוספנו הלכות וענייני בית המקדש, בפרטי פרטים, מתוך דברי חז"ל, מלוקט מהש"ס ומהרמב"ם, משובצים הדברים במקומם על מכונם בסדר נאה.

כתב רבנו הבית יוסף (אורח חיים סימן ג סעיף ו) וז"ל: נראה לי שהוא מפני שאינם מעיינים בדברי הרמב"ם בהלכות בית הבחירה אלא חד או תרי בדרא, והנכון ליוזר כדברי הרמב"ם ז"ל שהוא עמוד התורה.

שם הספר נאה לו 'מראה היכל', בעסקו בבית המקדש, הנקרא 'היכל', שראה יחזקאל במראה הנבואה.

מדור העיונים המופיע בחלק התחתון של העמוד, נקרא בשם 'מהרה יבנה', שבגימטריא כשמי אברהם חיים עה"כ. ויהי רצון שנזכה בקרוב במהרה לראות את בית המקדש בנוי ומשוכלל, בקרוב מאוד במהרה בימינו אמן.

תעמוד על הברכה נוות ביתי, עזרתי בחיים, עקרת הבית מנב"ת תחי', אשר רק ע"י עזרתה הגדולה הגעתי לספר זה. זכרה לה אלוקי לטובה, ויהי רצון שנזכה בצוותא לכל הטוב.

יחדיו נביע הוקרה וכבוד להורינו היקרים באדם, אצילי הרוח, עובדי ה', אבי מורי הרה"ג רבי חנוך העניך אופמאן שליט"א ואמי מורתי תליט"א. מורי וחמי הרה"ג רבי יצחק נאגר שליט"א וחמותי תליט"א.

לעד נודה ה' על הזכות הגדולה להיוולד ולהתגדל בתוך ביתם פנימה, שהוא מקדש ומשכן לכבודו ית', ומהם נתעוררה בלבנו התשוקה לדברים שבקדושה. בצדק ייאמר שספר זה משלהם הוא, פרי תפארת באילנם הנאצל. דמותם ומידותיהם והליכותיהם וכל מעשיהם הטובים, הם מקורותיו ומבועיו של באר החיים. על אדניהם ושרשיהם יזכנו ה' – להקים להשי"ת את המשך דורותיהם, לעשות נחת רוח לבורא ית"ש.

ברכות שמים מעל, בהכרת הטוב מיוחדת, למוח"ז הרב ישראל נאגר שליט"א, על כל מעשיו המרובים, ובפרט על עזרתו הגדולה והמרובה לספר, עודדני וחזקני כל העת עד שהגענו לברך על המוגמר ב"ה בספר השלם. יעזור השי"ת ויזכה לחזות בשוב ה' את שיבת ציון, ויראה כהנים בעבודתם ולויים בדוכנם וישראל במעמדם במהרה בקרוב מאוד.

ברכת יישר כח להרה"ג רבי יצחק כהן שליט"א, בעמ"ח הספר הנפלא 'לשכנו תדרשו', עבור חלק מהציורים שבספר.

ברכת יישר כח להרה"ג רבי יעקב מאיר שטראוס שליט"א, עבור חלק מהציורים שבספר.

ברכת יישר כח להרה"ג רבי יהושע בוגרד שליט"א, עבור חלק מהציורים שבספר.

ברכת יישר כח להרה"ג רבי אברהם ישעיה ניווירטה שליט"א, עבור חלק מהציורים שבספר.

ברכת יישר כח להרה"ג רבי אמתני בן דוד שליט"א, עבור חלק מהציורים שבספר.

חלק מהציורים שבספר צוייר על ידינו בס"ד. הכרת הטוב מיוחדת לכל אלו שעזרו לספר הזה, ואי אפשר לפרטם כי רבים הם, ברם לפניך ה' גלויים הם וידועים. יזכו לכל הברכות ממעון קדשך. שמרם ברכם טהרם רחמם, צדקתך תמיד גמלם.

נבואת יחזקאל על בית המקדש השלישי, סתום וחתום מאוד מאוד, יותר משאר נבואות. כפי שכתב הרמב"ם (הלכות בית הבחירה א ד): בנין העתיד להבנות, אף על פי שהוא כתוב ביהזקאל אינו מפורש ומבואר.

וזה כעין מה שכתוב בדניאל (יב ד): וְאֵתָהּ דְנִיָּאל קָתַם הַדְּבָרִים וְקָתַם הַסֵּפֶר. ופירש המצודת דוד, שנאמר לדניאל שיכתוב בדברים סתומים וברמזים.

ועוד כתוב: וַיֹּאמֶר לֵךְ דְנִיָּאל פִּי סְתֻמִּים וְחֻתְמִים הַדְּבָרִים (דניאל יב ט). כי ענייני הגאולה השלימה הם נעלמים ונסתרים.

יחזקאל הוא בבחינת 'נְאֻמָּן רוּחַ מְכַסֶּה דְבָר' (משלי יא יג), על כן סתם

והתם את הדברים, וכתבם בדרך חידה. ככתוב ביהזקאל: בְּן אָדָם
 חוֹד הַיְדָה וְגו' אֶל בַּיִת יִשְׂרָאֵל (יהזקאל יז ב).

אמנם רש"י, הוא ראש המפרשים, גילה את פירוש נבואת יהזקאל
 זו, עפ"י חז"ל, וכפי שהראו לו מן השמים. והוא בבחינת הכתוב
 בדניאל 'וְהַמְשִׁבִּים יְבִינוּ'. שעל אף שהדברים סתומים וברמזים,
 מכל מקום הצדיקים כן יבינו. וכמו שכתב האבן עזרא, שיחתום
 הספר שלא יראנו רק מי שראוי לראותו.

וזכינו שרש"י פתח לנו שערי אורה, שערי הבנת בנין בית המקדש
 השלישי. ובודאי שמי שלומד את זה, הוא הראוי לזה, כמו שכתב
 האבן עזרא, והוא הראוי לגילוי האור הגדול הזה.

בהיות שרבים שאלוני איך זכיתי להבין את נבואת יהזקאל על
 צורת בית המקדש השלישי, אשר הוא סתום וחתום. למודעי אני
 צריך, לספר חסדי השי"ת. שנים רבות לא הצלחתי ולא זכיתי להבין
 את צורת בית המקדש השלישי. עד אשר התפללתי והתחננתי
 להשי"ת בשריד בית מקדשנו אשר ממנו לא זזה שכינה מעולם,
 ומאז זכיתי שנפתחו לפני שערי אורה, וזכיתי להבנת צורת בית
 המקדש השלישי, ולכתבו ולבארו באר היטב ועם ציורים ותרשימים,
 עפ"י המפרשים, בחסדי השי"ת. הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו.

רש"י תמך יסודותיו בפירושו, על דברי חז"ל. שזה משניות מסכת מידות^א. וכן תרגום יונתן, מהתנא יונתן בן עוזיאל^ב. וכן בכמה מקומות בגמרא, וכן במדרש, שמבואר בעניינים אלו. על פי דברי חז"ל אלו פירש רש"י את נבואת יחזקאל על בית שלישי.

וכן כתב רש"י (יחזקאל מב ג) שהראו לו מן השמים. ומי שלומד את פירוש רש"י על יחזקאל, רואה בחוש שפירוש כזה הוא רק על ידי שמראים מן השמים.

רבינו יצחק אברבנאל פירש בהרבה מקומות את דברי רש"י. וכן בעל התוספות יום טוב בספרו 'צורת הבית', ביאר את דברי רש"י, והוסיף לבאר בתוספת מרובה. הרמח"ל בספרו משכני עליון ביאר עפ"י דברי רש"י, ומלבד הנגלה ביאר גם הרבה סודות בזה. וכן בעל היסוד ושורש העבודה ביאר את דברי רש"י.

א. במסכת מידות כתוב צורת בית המקדש השני, ובדומה לזה יהיה בית המקדש השלישי, עם שינויים לפי נבואת יחזקאל.

מסכת מידות הוא מהתנא רבי אליעזר בן יעקב (יומא טז:), שהיה בעצמו בבית המקדש. רבי אליעזר בן יעקב משנתו קב ונקי, בכל מקום הלכה כמותו (גיטין סז:). ויש במסכת מידות עוד כמה עניינים מהתנאים: אבא שאול, רבי יהודה, רבי מאיר, רבי יוסי, אבא יוסי בן חנן, רבי אליעזר ברבי צדוק.

צורת בית המקדש הוא 'הכל בכתב מיד ה' (דברי הימים א' כה יט), ואסור לשנות שום דבר, אפילו הפרט הקטן ביותר (עירובין קד. סוכה נא: זבחים לג. זבחים סב. חולין פנ:).

ב. תרגום יונתן הוא מהתנא יונתן בן עוזיאל, שראוי שתשרה עליו שכינה כמשה רבינו (סוכה כח. בבא בתרא קלד.). ואיתא: אמרו עליו על יונתן בן עוזיאל בשעה שיושב ועוסק בתורה כל עוף שפורח עליו מיד נשרף (סוכה כח. בבא בתרא קלד.). וכתב רש"י: שהיו מלאכי השרת מתקבצין סביביו לשמוע דברי תורה מפיו. ע"כ.

ואיתא בגמרא (מגילה ג:). תרגום של נביאים יונתן בן עוזיאל אמרו מפי חגי זכריה ומלאכי, ונדעוה ארץ ישראל ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה, יצתה בת קול ואמרה, מי הוא זה שגילה סתריי לבני אדם, עמד יונתן בן עוזיאל על רגליו ואמר אני הוא שגלית סתריך לבני אדם, גלוי וידוע לפניך שלא לכבודי עשיתי ולא לכבוד בית אבא אלא לכבודך עשיתי שלא ירבו מחלוקת בישראל. ועוד ביקש לגלות תרגום של כתובים, יצתה בת קול ואמרה לו דיך. מאי מעמא, משום דאית ביה קין משית.

ועוד זכינו לפירוש הרד"ק, והמצודות, והגר"א, והמלבי"ם, כל חד וחד לפי דרכו בקודש.

ביחזקאל כתוב את צורת בית המקדש השלישי באופן של חידה, כעין הכתוב: 'בֶּן אָדָם חוּד חִידָה וּגּו' אֶל בֵּית יִשְׂרָאֵל' (יחזקאל יז ב). א. הרבה תיבות סתומות מאוד עד שקשה להבין אפילו את פירוש המילות. ב. הרבה פעמים יש כמה חצאי פסוקים שיחד הם מדברים על ענין אחד. וכן יש שמבואר בפסוק אחד כמה עניינים שאינם שייכים זה לזה. ג. בהרבה מקומות לשון הפסוק קשה מאוד מאוד להבין.

ועוד ענין, יש הרבה פעמים ממש ממש פלא פלאות בלשון הנביא. א. הלשון הסתום הזה בודאי שרמוזים בו סודות נוראים. ב. הכתיב שלפעמים כתוב 'מפה' ולעיתים 'מפו', וכן רבים. ג. הקרי והכתיב, שיש שינויים מופלאים רבים. ד. הלשונות שונים שלעיתים פירוש כמה לשונות אחד הוא [כגון: 'אילי' ו'אולמי' (מ לז)], ולעיתים לשון אחד יש לו כמה פירושים [כגון: 'אתיקהא' ו'אתיקים']. כל זה מורה על גודל עומק הסודות הרמוזים כאן, וטמונים נעלמים ונסתרים כאן. ואשרי המחכה ויגיע לקץ, ונזכה לגילוי הסודות הנוראים הרמוזים בזה. וכבר גילה האריז"ל בענין 'ספיקות דעתיק', ואכמ"ל.

פשוט שכל זה הוא מפני שהם רזין דרזין עמוקים וטמירים מכבשונו של עולם, ומרומז בזה סדרי הנהגת העולמות (מלבי"ם יחזקאל מג ג), ויחזקאל ראה בקודש הקדשים את מראה המרכבה, כמו שראה על נהר כבר (רש"י יחזקאל מב כא), ובית המקדש השלישי הוא מסודות הגאולה השלימה אשר הוא סתום עד אשר יהיה קרוב לזמן הגאולה, ככתוב בדניאל ובפירוש המלבי"ם שם.

הדברים בלשון חידה, ככתוב 'אַפְיָעָה חִידוֹת מְנִי קָדָם' (תהילים עח ב),

דהיינו שדברים אלו שהם מקדמונו של עולם, הם בלשון סתום כחידה.

אמנם אנו צריכים ללמוד את נבואת יחזקאל, ולעסוק בזה הדק היטב היטב הדק, בכל הפרטים, כמו שציוה הקב"ה ע"י יחזקאל נביאו (מג י-יא): אַתָּה בֶן אָדָם הִגַּד אֶת אֵת יִשְׂרָאֵל אֵת הַבַּיִת וַיִּכְלְמוּ מֵעוֹנוֹתֵיהֶם וּמִדְּדוּ אֶת תְּכֵנִית. וְאִם נִכְלְמוּ מִכָּל אֲשֶׁר עָשׂוּ צוֹרֵת הַבַּיִת וּתְכוּנָתוֹ וּמוֹצְאָיו וּמוֹבְאָיו וְכָל צוֹרְתוֹ וְאֵת כָּל הַקְּתָיו וְכָל צוֹרְתָיו וְכָל תּוֹרְתָיו הוֹדַע אוֹתָם וּכְתַב לְעֵינֵיהֶם וַיִּשְׁמְרוּ אֵת כָּל צוֹרְתוֹ וְאֵת כָּל הַקְּתָיו וְעָשׂוּ אוֹתָם.

וכן כתוב (יחזקאל מ ד): וַיְדַבֵּר אֵלַי הָאִישׁ בֶּן אָדָם רְאֵה בְּעֵינַיִךְ וּבְאָזְנֶיךָ שְׁמַע וְשִׂים לְבָבְךָ לְכָל אֲשֶׁר אֲנִי מְרַאֶה אוֹתְךָ פִּי לְמַעַן הִרְאוֹתְכָה הַבְּאִתָּה הַנֶּחֱה הִגַּד אֵת כָּל אֲשֶׁר אַתָּה רֹאֶה לְבַיִת יִשְׂרָאֵל.

ואיתא במדרש תנחומא (צו יד) וז"ל: אמר יחזקאל לפני הקב"ה, רבוננו של עולם עד עכשיו אנו נתונים בגולה בארץ שונאינו, ואתה אומר לי לילך ולהודיע לישראל צורת הבית וכתוב אותו לעיניהם וישמרו את כל צורותיו ואת כל חוקותיו, וכי יכולין הן לעשות, הניח להם עד שיעלו מן הגולה ואחר כך אני הולך ואומר להם. אמר לו הקב"ה ליחזקאל, ובשביל שבני נתונין בגולה יהא בנין ביתי בטל, אמר לו הקב"ה גדול קרייתה בתורה כבנינה, לך אמור להם ויתעסקו לקרות צורת הבית בתורה ובשכר קרייתה שיתעסקו לקרות בה אני מעלה עליהם כאלו הם עוסקים בבנין הבית. ע"כ.

על כן זכינו שגילה לנו רש"י את פירוש נבואת יחזקאל, ואף שעדיין הדברים סתומים, מכל מקום עוד זכינו שכעת אשר אנו קרובים לגאולה השלימה, וככל שמתקרבים לאור הגאולה כך מתחיל להתגלות אור הגאולה מעט מעט, כמו שאמרו חז"ל על אילת השחר (שיר השירים רבה ו) שאור הגאולה מתחיל להתגלות מעט

מעט, על כן זכינו שבדורינו זה נתגלה יותר ויותר עד שאפשר להבינו ב"ה, הודו לאל השמים כי לעולם חסדו.

עצה טובה קא משמע לך, למי שנשארו לבו לבוא ללמוד את תבנית בית המקדש השלישי, שיקיים את עצת האברבנאל (יחזקאל מ א) וז"ל: ואני בפירוש הנבואה הזאת אתנהלה לאטי לרגל המתרגם והמפרשים, וכפי מה שיעלה על דעתי ויורוני מן השמים, כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה. ע"כ.

דהיינו, שלא יבהל האדם ויאמר, מי אני שאוכל ללמוד את כל זה, והלא הדברים ארוכים וסתומים, ואיך אוכל ללמוד את זה. על כן גילה האברבנאל שצריך להיות 'אתנהלה לאיטי', ללכת לאט לאט, פסוק אחרי פסוק, ללמוד עם התרגום והמפרשים. ולא להיבהל שזה כל כך הרבה ואיך אצליח ללמוד, אלא ללכת לאט לאט, למוד עוד קצת ועוד קצת, עד אשר יעלה בידו ויצליח בעז"ה.

ובאמת שזה כבר עצת חז"ל, שאמרו (ויקרא רבה יט ב): רבי חנין דצפורין פתר קרא בתלולית זו של עפר, מי שטפש מהו אומר מי יכול לקצות את זו, מי שפקח מהו אומר הריני קוצץ שתי משפלות היום, שתי משפלות למחר, עד שאני קוצץ את כולה. כך מי שטפש אומר מי יכול ללמוד את התורה, נזיקין שלשים פרקים, כלים שלשים פרקים. מי שפקח מהו אומר, הריני שונה שתי הלכות היום שתי הלכות למחר עד שאני שונה את כל התורה כולה. אמר רבי אמי (משלי כד ז) 'ראמות לאויל חכמות', אמר רבי יוחנן לכבר תלוי באוירו של בית, מי שטפש אומר מי יכול להוריד את זה, מי שפקח אומר ולא אחר תלאו, אלא מביא שני קנים ומספקן זה לזה ומורידו. כך מי שטפש אומר מי יכול ללמוד תורה שבלבו של חכם, מי שפקח אומר והוא לא מאחר למדה, אלא הריני לומד שתי הלכות היום ושתיים למחר עד שאני לומד את כל התורה כולה. ע"כ.

יהי רצון שנזכה בעגלא ובזמן קריב לראות ולחזות בעיני בשר בשוב ה' ציון, ובנין בית מקדשנו ותפארתנו יבנה בהר מרום הרים, ונזכה להקרבת הקרבנות, ועבודת הנסכים, ושירת הלויים, לראות כהנים בעבודתם, ולויים בשירם וזמרם, וישראל בנוויהם. נעלה ונראה ונשתחוה לפני ה' אלקינו, בירושלים עיר הקודש, בבית קדשינו ותפארתינו, במקום אשר בחר, בחג המצות ובחג השבועות ובחג הסוכות, ובכל ראש חודש ובכל שבת, ככתוב על הגאולה העתידה (ישעיה סו כג): 'והיה מדי חודש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבוא כל בשר להשתחות לפני אמר ה', בביאת משיח צדקנו במהרה בימינו בקרוב מאוד.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ אֱלֹהֵינוּ וְיִדְוֹת אֹר נִפְשָׁנוּ רוּחָנוּ וְנִשְׁמָתָנוּ לְמַעַן בְּרִיתְךָ אֲשֶׁר פָּרַת לְשָׁלֵשׁ עֶשְׂרֵה מֵדוֹת שְׁאִינָן חוֹזְרוֹת לְעוֹלָם מִלְּפָנֶיךָ, זְכוֹר אֲהַבְתָּנוּ וְחַבַּתָּנוּ, וְהָשִׁב שְׂכִינְתְּךָ לְבֵית קְדְשֵׁנוּ וְחַזֹּר לְהַשְׁתַּעֲשֵׂעַ בָּנוּ בְיָמֵי קָדָם, כִּי קָשָׁה פְּרִידְתְּךָ מִמֶּנּוּ כְּפְרִידַת נִפְשָׁנוּ מִגּוֹפָנוּ, הָמוּ מַעֲיָנוּ, וְכָלְתָה נִפְשָׁנוּ אֶל גְּאֻלַּת שְׂכִינְתְּךָ, וְאֶל מַעוֹן קְדֻשָׁךְ, וְלִרְצוֹנְךָ ה' נִכְסְפָנוּ, הִנָּנוּ מִתְחַנְּנִים וּבּוֹכִים לְפָנֶיךָ ה' אָב הַרְחֵם עַל גְּלוֹת הַשְּׂכִינָה, הוֹשִׁיעָה ה' שְׂכִינְתְּךָ וְדַבֵּק נִפְשָׁנוּ בְּאַהֲבַתְּךָ הַנְּעִימָה וְהַעֲרֵבָה עַל נִפְשָׁנוּ רוּחָנוּ וְנִשְׁמָתָנוּ, וְיִיעוֹל מִלְּפָנֶיךָ בְּהִיבְלָה אָמֵן בֶּן יְהִי רָצוֹן' (לשון רבינו האור החיים הק' בתפילתו, הובא בסידור כתר נהורא ברדיטשוב).

בהדרת קודש

אברהם חיים אופמאן

בית שמש יצ"ו

והנה בניתי

בשמים במחשבי, לך ה' בשמים אבי, בית זבול
לך כאשר ראה הנביא, הנהו עומד ברעיוני בנוי
מחדש, נעב לפני מתנשא בהדרת קדש, ככתוב
בספר המחזה, אשר כתב נביאך החוזה, ואת
תכניתו מודדתי, כאשר מפי חוזק למדתי, בפתיל
פשתים וקנה המדה, והנה פתרתי את החדה.
ופנית אל תפלת עבדך ואל תחנתו ה' אלהי!
להיות עיניך פתוחות אל הבית הזה לילה ויומם,
להעמיד את הרבותיו והריסותיו תקומם. והבית
הזה יהיה עליון אז תתקדש ותתרום, עד מתי
נחלתך לתרפה ביד זרים, בנהו נא בראש ההרים,
והבנין אשר ראינו ברוח ורעיון יראו עינינו,
מקדשך ה' וציון קרית מועדנו, כי אתה ה'
אלהינו, ונקוה לך כי אתה עשית, ויסדת ובנית,
ברמים מקדשך, תראהו לנו בחסדך, ועינינו
כלות, ונפשותינו מיחלות, ליסדו ולבנותו, ועין
בעין לראותו, ויהי נועם ה' עלינו ומעשה ידינו
כוננה עלינו, ותברך את מעשה ידינו, החיינו
ונחיה לפניך, הקם לעבדך אמרתך אשר ליראתך,
ואל תסיר ממני רוח קדשך, הבינני ואצרה
תורתך, ואל תסתר ממני מצותיך.

(מלשון המלבי"ם בהקדמתו ליחזקאל)

בפתח בית רם ונישא

אוצרות פז בענין גדול מעלת יקרת השיבות לימוד צורת בית המקדש

אמרו חז"ל במדרש תנחומא (צו י"ד): אמר יחזקאל לפני הקב"ה, רבוננו של עולם עד עכשיו אנו נתונים בגולה בארץ שונאינו, ואתה אומר לי לילך ולהודיע לישראל צורת הבית וכתוב אותו לעיניהם וישמרו את כל צורותיו ואת כל חוקותיו, וכי יכולין הן לעשות, הניח להם עד שיעלו מן הגולה ואחר כך אני הולך ואומר להם. אמר לו הקב"ה ליחזקאל, ובשביל שבני נתונין בגולה יהא בנין ביתי בטל, אמר לו הקב"ה גדול קרייתה בתורה כבנינה, לך אמור להם ויתעסקו לקרות צורת הבית בתורה ובשכר קרייתה שיתעסקו לקרות בה אני מעלה עליהם כאלו הם עוסקים בבנין הבית.

אמרו חז"ל בגמרא (מנחות קי.): אמר רבי יצחק, מאי דכתיב (ויקרא ו יח) זאת תורת החטאת, וזאת תורת האשם. כל העוסק בתורת חטאת כאילו הקריב חטאת, וכל העוסק בתורת אשם כאילו הקריב אשם.

ואיתא בגמרא (מנחות קי.): רבי יוחנן אמר, אלו תלמידי חכמים העוסקין בהלכות עבודה, מעלה עליהם הכתוב כאילו נבנה מקדש בימיהם.

בפירוש המשניות להרמב"ם (מנחות יג יא): אמרו זאת התורה לעולה ולמנחה וגו', כל העוסק בתורה כאילו הקריב עולה ומנחה וחטאת, ואמרו תלמידי חכמים העוסקים בהלכות עבודה, מעלה עליהם הכתוב כאילו נבנה בית המקדש בימיהם. ועל כן ראוי לאדם להתעסק בדברי הקרבנות, ולשאת ולתת בהן. ולא יאמר הרי הן דברים שאין צורך להן בזמן הזה, כמו שאומרים רוב בני האדם.

כתב רבינו בחיי (ויקהל לח ט): ודע כי הספור בענין המשכן וכליו, והחקירה בתכונת צורותיו ומובאיו ושעור ארכו ורחבו וקומתו, אף על פי שאין בית המקדש קיים מצוה גדולה היא, עד שמים יגיע שכרה, ותורה היא וללמוד אנו צריכין, וכן הזכירו רז"ל בענין הקרבנות, כי כל המתעסק בלמוד פרשיות ונישא ויתן בלבו עניניהם כאלו הקריב הקרבן עצמו, הוא שאמרו, (מנחות ק:): כל העוסק בפרשת עולה כאלו הקריב עולה, בפרשת חטאת כאלו הקריב חטאת,

וכן כלם. הא למדת מזה על הספור בפיו בלבד שכתו אתו ופעולותו לפניו כאלו עשה המעשה והקריב קרבן על המזבח, והוא הדין בספור עניני המשכן והמקדש שיש לנו זכות עצומה ועקב רב כאשר נהגה בהם ונשתדל להבין פשוטן ונגליהם, על אחת כמה וכמה אם נזכה להשיג תוכם להשכיל אחד מרמזיהם, והוא שהזכיר דוד על הענין הזה על הנסתר והנגלה, (תהלים מח יג-יד) 'סבו ציון והקיפוח ספרו מגדליה שיתו לבכם לחילה פסגו ארמנותיה למען תספרו לדור אחרון', ובזכות הסבוב וההקף בנגלה ובנסתר ישיב שכינתו לתוכו, שנאמר, (שם טו) 'כי זה אלהים אלהינו עולם ועד הוא ינהגנו על מות'.

כתב רש"י (דברים לב מז) וז"ל: תבנית הבית, שהוא נראה לעינים ונמדד בקנה, צריך אדם שיהיו עיניו ואזניו ולבו מכוונים להבין.

כתב התוספות יום טוב (הקדמה לצורת הבית) וז"ל: אמר השם ב"ה אל הנביא יחזקאל ע"ה (יחזקאל מג י-יא): אַתָּה בֶן אָדָם הִגַּד אֶת בַּיִת יִשְׂרָאֵל אֶת הַבַּיִת וְיִקְלְמוּ מַעֲוֹנוֹתֵיהֶם, וּמְדַדוּ אֶת תְּכֵנִית. וְאִם נִקְלְמוּ מִכָּל אֲשֶׁר עָשׂוּ, צוּרַת הַבַּיִת וּתְכוּנָתוֹ וּמוֹצְאָיו וּמוֹבְאָיו וְכָל צוּרְתוֹ וְאֵת כָּל חֻקְתָּיו וְכָל צוּרְתָיו וְכָל תּוֹרְתָיו הַיּוֹדֵעַ אוֹתָם, וְכָתַב לְעֵינֵיהֶם, וַיִּשְׁמְרוּ אֶת כָּל צוּרְתוֹ וְאֵת כָּל חֻקְתָּיו וְעָשׂוּ אוֹתָם. צוּה הַשֵּׁם ב"ה אֶל הַנְּבִיא שִׁיגִיד לְיִשְׂרָאֵל שִׁימְדְדוּ כָל תּוֹכֵן חֻשְׁבוֹן הַבַּיִת וְשִׁישְׁמְרוּ הַצּוּרוֹת בְּלִבְכֶם שֶׁמָּא הַיּוֹם יבֹא מְשִׁיחַ וְאֵין כָּאֵן בּוֹנֵה פּוֹנֵה לְבַנֵּן בַּיִת הַמְּקֻדָּשׁ. וְכך פִּירַשׁ רִש"י: וַיִּשְׁמְרוּ יִלְמְדוּ עֲנִינֵי הַמְּדוּת לַעֲשׂוֹתָם לַעֲת קִץ. ע"כ.

ויוכל להיות כי כל צורתיו בתרא שכתוב בפירוש רש"י שלא פורש שיהיה עניני הצורה המוחשת, רצה לומר לעשות תמונה במדותיו כי הוא מבוא לקלות ההבנה.

גם מדברי הרב רבי יצחק אברבנאל ז"ל נראה שהצווי היה אל הנביא לעשות צורה מוחשת, שהרי פי' מ"ש צורת הבית ותכונתו ומוצאיו ומבואיו בד' לשונות הללו כנגד ד' אופני ההשגה שיש לכל הדברים המושגים אצלנו, והאופן הא' מהם הוא ההשגה במוחש, ועליו אמר הכתוב 'צורת הבית'. וכן פירש עוד 'וכל צורתיו' הנזכר בכתוב שני פעמים, שהאחד רומז על המוחש, והשני על המושכל הראשון, כי שניהם צורות מושגות לאדם בלי עיון. הרי יצא לנו מכלל דבריו שהנביא נצטוה להרבות הדברים בחוש.

וכיוצא בזה פירש הרד"ק במלת תכנית צורת הבית ימדדו ויכינו אותו לסימן כי עוד יעשו כן לעתיד בבא הגואל ויחיו המתים יכינו אותו לסימן שהרואים זאת הצורה יחיו בבנין העתיד. ע"כ.

והנה נוסף על מה שבקשנו בדבריו, למדנו עוד כי הבטיח השם ב"ה שעל ידי הבנת תמונת צורת הבית יזכו לתחייה לעתיד. וכן כתב בפירושו ל'ועשו אותם' שהוא ראייה גדולה לתחיית המתים.

והנה הבטחה זו לא בלבד לדורו של יחזקאל נאמר כי למה נגרע אנחנו הבאים אחריהם, אך היא הבטחה כללית אל כל שומר ומודד הצורה כנזכר שייזכה לתחייה לעשותה לעתיד. שכן כל יעודי הנביאים ע"ה עם שהם מועדים לנוכח, עם כל זה מגמת פניהם כמו כן לעתידים בניהם אשר יקומו אחריהם ויספרו עד דור אחרון, ואמרו בלשון נוכח להקדים הטובה כשיזכו, מצורף לזה שדברי השם ב"ה והבטחתו כאלו אמר ונעשה מעתה, כנזכר בפירש"י בכמה מקומות על עבר במקום עתיד הבא בדברי הנביאים ע"ה.

ובמדרש ילמדנו: בן אדם הגד לבית ישראל את הבית, בשעה שנגלה הקב"ה והראה ליחזקאל צורת הבית ותכונתו ומוצאיו, אמר הקב"ה הגד לבית ישראל את הבית. אמר לו מרי וכי עכשיו הם בונין שאמרת וישמרו את כל צורתו ועשו אותם. אמר לו לאו אף על פי שאינם עושים אותו עכשיו יהו קורין בצורת הבית ואני מעלה עליהם כאלו בבנינו עסוקים.

ובפסיקתא דשמואל: אמר ואם נכלמו מכל אשר עשו צורת הבית, וכי יש צורת הבית, אלא אמר הקב"ה הואיל ואתם מתעסקים בו, כאלו אתם בונים בו. ע"כ.

כתב רבינו יוסף חיים בעל ה'בן איש חי' זיע"א בספרו 'ברכת חיים' (הפטרת תצוה), על הפסוקים (יחזקאל מג י-יא) אַתָּה בֶן אָדָם הֲגַד אֶת בַּיִת יִשְׂרָאֵל אֶת הַבַּיִת וְיִקְלְמוּ מִעֲוֹנוֹתֵיהֶם וּמִדְּדוּ אֶת תְּכֵנִית. וְאִם נִקְלְמוּ מִכָּל אֲשֶׁר עָשׂוּ, צוּרַת הַבַּיִת וּתְכוּנָתוֹ וּמוֹצְאָיו וּמוֹבְאָיו וְכָל צוּרָתוֹ וְאֵת כָּל חֻקֹּתָיו וְכָל צוּרָתוֹ וְכָל תּוֹרָתוֹ הַזֶּה אֹתָם וְכָתַב לְעֵינֵיהֶם, וְיִשְׁמְרוּ אֶת כָּל צוּרָתוֹ וְאֵת כָּל חֻקֹּתָיו וְעָשׂוּ אֹתָם. וז"ל רבינו בעל ה'בן איש חי': כל דבר אשר יהיה ערב לאדם, ומרגיש

בערכו וחשיבותו ומשתעשע בו, זה סימן ומבחן שיש לו רצון וחפץ בו, וחשק מלב ונפש. ואם אינו ערב לו ואין לו שעשוע בו, זה סימן ומבחן שאין לו חשק וחפץ ורצון בו. והנה כאן ישראל בזמן החורבן אשר אבד מהם כלי חמדה של בית המקדש, ונשארו ערומים מכל היקר והכבוד של בית המקדש, הא ודאי כאשר יבוא הנביא להגיד להם תכונת בית המקדש אשר עתיד להיות להם, שהוא יקר ונחמד אלף פעמים יותר ממה שאבד מהם, צריך שישתעשעו בהגדתו זאת מאוד מאוד, ויערב להם הסיפור הזה כמה וכמה, וישישו וישמחו מאוד בקריאתם פרשת הבית אשר מסר להם הנביא בדבר ה', יען כי ודאי יש להם רצון חזק וחפץ אמיץ בבניינו של בית המקדש מאד מאד, אחר היה בידם ואיבדו אותו, וכל שכן אשר יהיה כבוד ויופי האחרון אלף פעמים על הראשון.

אך אם באמת גם אחר שמסר להם הנביא פרשת צורת הבית, ותכונתו ומוצאו ומובאיו וכל צורותיו, והם רואין וקורין בהם בלא שעשוע ושמחה ועריבות, זה מבחן וסימן שנברר טומאת העוונות שלהם כל כך עד שדוחה מהם הרצון והחפץ הראוי להיות אתם על הבית הזה, וכל כך העוונות טמטמו לבותם שאין להם רצון וחפץ בדבר שהוא יקרם וכבודם, ועל כן ודאי צריך שיכלמו מאד מן העוונות שלהם שכל כך גברו עליהם לטמטם לבותם. ולזה אמר 'אתה בן אדם הגד את בית ישראל את הבית' ומן ההגדה הזאת יולד שיכלמו מעוונותיהם, כי מזו ההגדה יהיה מבחן וסימן כמה גברו העוונות.

והנה באמת זו היא תוכחת מוסר גדולה לנו, אנחנו היושבים בגלות המר הזה, שאם מצפים באמת וצדק לבנין הבית שיבנה במהרה בימינו אמן, וחפצים ומשתוקקים לו מלב ונפש, היה ראוי שיהיה לנו שעשוע גדול ועצום מקריאתנו בספר יחזקאל הנביא עליו השלום בפרשת צורת הבית שיבנה במהרה בימינו אמן.

משל לאחד שבא מעיר המלוכה, ומספר לפני שני בני אדם על ארמון אחד מפואר העומד שם להימכר, ואחד מן השניים היה מטה אזנו ומניח דעתו היטב על סיפור שלו אשר הוא מספר בפרטי שבחים של ארמון ההוא ומשתעשע בדבריו, והשני היה מתנמנם. ובנו של המספר היה יושב ורואה. ויאמר לאביו, למה זה לקולך אבי, מתנמנם, וזה מתענג. אמר לו בני, מן הקונים שהוא

משתדל לקנות זה ארמון, ולכך הוא משתעשע בסיפור שלי, כי מצייר בדעתו עתה כאילו כבר קנה אותו והוא שלו. אבל זה אין לו חפץ בו לקנותו, לכך הוא מתנמנם ואינו שם לב על השבחים והפארות אשר אני מספר. וכך הנמשל, הנה תורת הבית אשר הגיד לנו הנביא עליו השלום, עושה מבחן גדול לישראל בעת לימודם בדברי המראה הזאת, מצד השעשוע והעריבות שצריך להיות להם בקריאתם בה. ולכן מן ההגדה וסיפור הטוב הזה של צורת בית המקדש ותכונותיו שתהיה לעתיד, יהיה סימן ומבחן על תוקף עוונותיהם כמה גברו לטמטם לבם כל כך, ודו"ק.

כתב רבי יהושע יוסף הכהן זיע"א בעל ה'עזרת כהנים' (הקדמה) וז"ל: הנה הגם כי אמרו חז"ל הכל תלוי במזל אפילו ס"ת שבהיכל (עיי' זוה"ק נשא קצ"ד.). ואולי זהו הדבר הסיבה למרבית וכו' אשר התרשלו מהגות ומלסלסל בתורת צורת הבית המבואר ביחזקאל ובמשנה דמסכת מדות. ומתת יגיעם בעומק שכלם להבין בכל אלה כפי כוחם. ואולי עוד נצמחה סיבה לזה מ"ש הרמב"ן ז"ל בשער הגמול שכל המקודש מחבירו חרב יותר מחבירו. כן נמי השממה הזאת הניאה לב גדולי חקרי ישראל מהגות בתבנית בניינה, ונכלל בתואר שממה וחורבן. אכן עכ"ז אין אנו פטורים מדרוש וחקור בכל תוצאי תבנית הבית לכל מוצאיו ומובאיו. ובטח מובן לכל חכם לב, דודאי המסכת הזאת עומדת ומתחננת לפני כסא הכבוד, ושואלת ומבקשת תחנון על מזלה בערך חברותיה בשבתה בקרן זויות. ואין צה למכביר דורש ומבקש. וכבר אמרו ז"ל (ר"ה ל.) ציון הוא דורש אין לה מכלל דבעיא דרישה. וכעת נהפך הדבר אתמהא. לדעתי הצעירה נראה כי אין שיעור לחיוב דרוש בה, והפוך בה דכולה בה. יעיין קורא נעים בשער קריאת הבנין הבאתי שם בשם מדרש ויקרא רבה פ"ז, שאמר הקב"ה דהעסק בלימוד תבניתה הוא כאילו בונים אותה. ובמדרש תנחומא פ' צו וז"ל: אמר יחזקאל לפני הקב"ה רבש"ע עכשיו אנו נתונים בגולה, וכי יכולין הן לעשות הניח להם עד שיעלו מן הגולה ואחר כך אני הולך ואומר להם, אמר לו הקב"ה ליחזקאל בשביל שבני נתונים בגולה יהא בנין ביתי בטל. אמר לו הקב"ה גדול קרייתתה בתורה כבניינה. ובשכר קרייתתה שיתעסקו

לקרות בה אני מעלה עליהם כאילו הם עוסקין בבנין. ע"כ. ועי' עוד בשער קריאת הבנין הנ"ל מש"ש כשם רבינו בחיי ז"ל ביותר ביאור בזה. ועי' עוד שם מש"ש בשם בעל הון עשיר ז"ל בפתיחה למסכת זאת שכ' דכוונת רבי המסדר למסכת זאת היתה לזה, כדי לקיים בלימודה ונשלמה פרים שפתינו. הרי לך כמ"ש.

נשא נא לבבינו ונשים עצה ונחקורה. אולי כל המאורעות הקשות [ר"ל] הפוגעים בנו, מרעין בישין, פגעים בישין, וכיוצא, הן הן הדופקים כפטיש על דלתי שערי לבבינו בזה, ומקיצין ומעוררין אותנו משינת התרשלות הלזה. והן הנה חלף גיב שפתי הנביאים בזמן המוקדם זה שנים קדמוניות. וכאמרם ז"ל בספרים הקדושים דשליחות התוכחה אשר היתה בפי הנביאים בימי קדם עת הנבואה פרצה בישראל נמסרה כהיום בידי יסורים וחלאים רעים [ר"ל] (כמדומה הוא בזה"ק). ואעיד עדים על ברור ואמיתות דברינו בזה, בעליל אמין בדברי חווינו הקדושים.

הלא ראו נא איך כמו אלה עוררו גם כן נביאינו הקדושים את לב אבותינו בימי התחלת בנין בית שני. ואמרו להם בשם ה' בעת היותם דוממים ובטלים ממלאכת הבנין בעצת השוטנים וצרי יהודה וירושלים. אשר בכח ואדרע וחיל בטילו המו. ויעוררו אותם הנביאים בשם ה' ואמרו להם, העת לכם אתם לשבת בבתיכם ספונים והבית הזה חרב, שימו לבבכם על דרכיכם, זרעתם הרבה והבא מעט, אכול ואין לשבעה וגו', יען מה נאום ה' צבאות יען ביתי אשר הוא חרב ואתם רצים איש לביתו, על כן עליכם כלאו שמים מטל והארץ כלאה יבולה, ואקרא חורב על הארץ וגו'. יעויין שם ברש"י ז"ל ויובן כי ודאי כל הפרטים האלו המבוארים בכתובים אלו המה מורים ומרמזים באצבע כל ענייני ביטולי העבודה והמצוה שבמקדש. ואם כי לא ביארם רש"י ז"ל בכולם, ודאי בכל פרט ופרט מורה כן באצבע, אך קיצר במובן וסמך על המבין. ואחר התעוררם לבנות המקדש אמר להם הנביא, ועתה שימו נא לבבכם מן היום הזה ומעלה מטרם שום אבן על אבן בהיכל ה', מהיותם בא אל ערימת עשרים והיתה עשרה וגו', מן היום הזה אברך. כאומר ראו נא החילוק וההפרש בין

המוקדם ובין ההוה, ותראו כי בזכות בנותכם את הבית יהפכו היסורים והצער לברכה.

בא וראה כמה זכות של המקדש גדול, מימי בית ראשון נלמדנו. דהנה לערך י"ד שנה קודם הבנין הי' מספר כל ישראל [לבד משבט לוי ובנימין] עולה רק לאלף אלפים ותק"ע אלף. ועתה אחר עבור י"ד שנה היינו כשנשלם הבנין נתברו מאד עד כי כהנים לבדם עלה מספרם יותר מכפי שהיו אז כל ישראל, היינו לאלף אלפים ותתמ"ח אלף. כל זה גרם זכות המקדש. וכמאמר הכתוב בימי בית שני שאמר מן העת ההוא אברך. ובאמת אז לא לבד בגופניות לבד נתברכו. אלא גם בנפשיות, כי נתגדלו אז גם במדרגות גבוהות להפוך כל מרע לטוב, כידוע. והגם שבתחלת ביאתם לארץ ישראל היו במדרגה קטנה, כי עיקר החרש והמסגר נשאר בבבל, אכן אח"כ איזה שנים אדרבה נהפך הדבר ורק מציון שאלו תורה. כל זה קדושת המקדש סבב. יעויין בספר פירקי היכלות מגורל מדרגתם.

הנה אמרו ז"ל (שוח"ט שמואל רבתי פ' ל"א בסופו) וז"ל: כל האוכלוסין שנפלו וכו' ע"י שלא תבעו מבנין בית המקדש עי"ש. הרי דאפי' בימי דוד המלך ע"ה לא התנקו מזה. הגם דמי לנו גדול מדוד אשר ידוע עליו מהכתוב מגודל הפלגת היגיעה וההשתדלות בבנין בית המקדש שהיה מתייגע ונווד שנתו עליו בעבור זה. אין לספר ואין לשער בזה, כי קצרה היריעה מחקוק עליו מכל אלה. אעפ"כ לא יצא דורו נקי מזה. וכבר נרמז בששת ימי בראשית דזה הוא עיקר בקשת ישראל וצפויים. וכאמרם ז"ל בב"ר פי"ג על מ"ש הכתוב 'וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ', וז"ל: כל תפילתן של ישראל אינה אלא בית המקדש. מרי יתבני בית מקדשא, מרי מתי יתבני ביה מקדשא. וכו'.

גם בחזקיה מלך יהודה בעת שנשען בחליו בזכות אבותיו, לא נשען כי אם בזכות זה. וכאמרם ז"ל (ברכות י:): וז"ל: מאי קיר, אמר לפניו רבש"ע ומה שונמית וכו', אבי אבא שחיפה את ההיכל כולו בכסף וזהב על אחת כמה וכמה. ובאמת היה צריך אז לזכות גדול, היינו לחדש חולי שיתרפא, שעדיין לא היה כזה מימות עולם. ולכן חפש ובקר זכות גדול. עכ"פ אנו רואים דכל ההשענה היה בזכות בית המקדש. ולא בשארי זכיותיו הגדולים.

הנה הארכת בזה קצת להתוודע ולהגלות יקרת העוסק במצוה רבא הלזו. א"כ איככה ניטוש ח"ו דבר ההגיון הזה. ואיך נסלק נפשין מלסלסל ומלפלפל בתורת תבנית הבית מהגות בהאמור ביחזקאל ובמשנה דמדות. והנה ת"ל הרבה יגעתי פה בספרי הנוכח לפניכם. וכו'.

וכפי שטוחות לפני השוכן בבית הקדוש, דכשם הספר כן יהיה ה' בעזרי לגמור בכי טוב עסק הספר והדפסתו על נכון בלי שום משגה ח"ו, ולחלקו בתוך עם בני ישראל אחינו יחיו, ברוב חן והדר במהרה, ואזכה יחד עם כל בני ישראל לקיבוץ הנבחר ירושלים עיר הקודש, ולראות המקדש על תלו בנויה במהרה, ולהקריב בו קרבנות כמצוה עלינו משמו יתברך אמן ואמן.

כתב החפץ חיים (מתוך מאמר 'תורה אור' שהדפיס בראש ספר 'אסיפת זקנים') וז"ל: אמרו חז"ל (שבת לא) בשעה שמכניסין אדם לדין שואלין אותו נשאת ונתת באמונה קבעת עתים לתורה וכו' צפית לישועה. הורונו חז"ל בזה שמוטל על האדם לצפות תמיד לישועת ה' והיא מהדברים ששואלין אותו בתחלת דינו. וכן סדרו לנו אנשי כנסת הגדולה בשמנה עשרה: לישועתך קוינו כל היום. וכן אנו מסיימין תפלתנו: על כן נקוה לך כו' לראות מהרה וכו'. וכן אנו אומרין באני מאמין: ואני מחכה לו בכל יום שיבא. אבל צריך להתבונן אם אין דברינו רק משפה ולחוץ ח"ו, כי אם באמת מצפין אנו לישועה במהרה ומחכין בכל יום שיבא, הלא היינו מכינין עצמנו בלימוד הלכות האלה, שבבא זמן הישועה ידרש לנו הלכה למעשה, וההלכות הלא גדולות ומרובות הן אשר אי אפשר ללמוד ולדעת אותן בשעה קלה, ואם אין אנו נותנין לב ללמוד ולדעת הלכות הקדשים, אות הוא כי אין צפיתנו לישועה במהרה אמיתית, שאלו כן, בודאי היינו משתדלים ומזדרזים בכל עוז ללמוד הלכות האלו הנצרכות לנו תיכף בהגלות ישועתו יתברך. ואיך לא נירא ולא נבוש לומר שקר ח"ו לפניו יתברך, ולהזכיר עוד שמו על זה, כמו שאנו אומרין ג' פעמים בכל יום, 'על כן נקוה לך ה' אלהינו לראות מהרה בתפארת עוזך', כיון שבמעשה אין אנו עושים כן, שאלו בא מבשר נאמן לישראל שבזמן קרוב תהיה הגאולה בודאי היו מזדרזין אלפי רבבות מישראל ללמוד ההלכות השייכות לקרבן ולמקדש בעבור שאז

כל הדינים נוהגין למעשה, לא מיבעי לכהנים, אלא אף לישראלים כגון אכילת קדשים וביאת המקדש ששייך לכלם. ובפרט לענין קרבן פסח שחייבה התורה בעונש כרת אם ימנע מלעשותו. וגם בזמן ההוא על הגדולים שבישראל מוטל להורות לעם ה' את כל הדינים השייכים לקודש ולמקדש. ועתה אם אמנם כן כי מחכים ומצפים אנחנו לישועה מהרה כמו שאנו אומרין לפני בוראנו יתברך, היה לנו גם כן להזדרז בכל עוז בלימוד הלכות אלה וכנ"ל.

ועוד אשאלה נא, האם יקרה כזאת כשמחכים על מלך בשר ודם אף בחשש ספק שמא יבוא לאיזה מקום, הלא עושים אז כל ההכנות הנצרכות לקבלת פניו. ואנו אומרין גם כן שמחכין אנו לו יתברך כמו שקבעו לנו בקדושה של שבת, היה לנו לעשות גם כן ההכנות הנצרכות לקבלת פני מלכנו מלך כל העולמים יתברך.

ומה המה ההכנות הנדרשות לנו לקבל פניו היא בדיעת תורתו שבהגלות נגלות כבודו יתברך ישאל לנו על זה, כמו שנאמר מי בהם יגיד זאת, ובפרט בהלכות הקדשים שהוא חלק גדול מתורתו והן הנצרכות אז למעשה לכל, ובפרט מהכהנים בודאי ישאלו על זה, וכמו שהיה בזמן בית שני כעין שאלות אלו, שהיה נבואה מהשי"ת לחגי הנביא (חגי ב) 'שאל נא את הכהנים תורה', עי"ש מה שגער הקב"ה על תשובת הכהנים בזה. ומזה נוכל לידע גם כעת בודאי כשנזכה כשיבא הקץ בודאי יצוה, הקב"ה לשאול את הכהנים דברים הנוגעים לכהונתם, וכמה בושא וכלימה יגיע לנו אז כשלא נדע מה להשיב, כי כפי מה שנתרחקנו כעת מלימוד סדר הזה אף מה שמפורש בקרא, גם כן כזר נחשב לנו ולא נדע להשיב. [ואל יאמר האדם דכאשר תצמח ישועת הקב"ה ואז הלא יבוא משיח ואליהו ועתידים להגיד לנו כל חלקי הספיקות וכמו שמובא בגמרא פעמים רבות לענין ספיקות בשם תיקו, ואמרו המפרשים שתיקו הוא ראשי תיבות 'תשבי יתרץ קושיות ואבעיות'. על זה נשיב לו אמנם הדבר כן הוא שכל חלקי הספיקות יתבררו לנו על ידי אליהו, אבל הדברים הפשוטים המבוארים בפסוק ובביאוריהן של תורה שבעל פה המסורה לנו כמבואר בתורת כהנים ובגמרא הלא אנו צריכין בעצמנו לדעת כפי שביכולתנו כי הלא אליהו לא יבוא ללמוד עם כל אחד ואחד דברים שהיה יכול לדעת

בעצמו ורק הספיקות אשר אי אפשר לברר יתגלו לנו ע"י אליהו, ועל הפשוטות המבוארות הלא יאמר כי היה לכם ללמוד ולשנות בעצמכם קודם שבאתי לבשר הגאולה, וכמו שנאמר 'זכרו תורת משה עבדי אשר צויתי אותו בחורב על כל ישראל חקים ומשפטים', ובתריה כתיב 'הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא' וגו']. והנה מצאנו בכתוב (סוף בהעלותך) 'ויאמר ה' פתאום אל משה ואל אהרן ואל מרים צאו שלשתכם אל אהל מועד וגו'', ופרש"י שהיו צועקין מים מים לטבילה. והכונה שלפיכך נגלה עליהם הקב"ה פתאום שמזה יבינו שצדק משה שפירש מן האשה כיון שלא היה יודע אימתי ידבר עמו הקב"ה היה צריך להיות מובן בטהרה כל שעה, והכי נמי בענינו כתיב נמי (מלאכי ג) 'ופתאום יבא אל היכלו האדון אשר אתם מבקשים'.

וכיון שהישועה בהגלות כבודו יתברך תהיה פתאום לא יהיה אז זמן להכין עצמם לעבודה ואשר הלימוד הוא לא לשעה ושתיים כי אם לכמה שנים, ולימוד הלכות עבודה להלויים גם כן היה נצרך חמש שנים, כמבואר במסכת חולין, ובפרט לכהנים שצריך לידע כל עניני הקודש והמקדש.

ואם כן צריך להכין עצמם מקודם שכאשר בא יבא פתאום נהיה מוכנים לעבודתו יתברך. ועיין סנהדרין (כב:) דלרבנן אסור לכל כהן בארץ ישראל לשתות יין תמיד שמא יבנה פתאום המקדש [וכן בעירובין (מג:)] האומר הרני נזיר ביום שבן דוד בא, אסור לשתות יין כל ימי החול], ואפילו לרבי דפליג עליהו ומתיר, היינו דאינו חושש שיבנה פתאום כל כך שלא יהא שהות להפיג יינו מעליו, כפרש"י שם, אבל בדבר שצריך שיהוי לזמן רב בודאי היו כולא עלמא חוששין לזה. והכא בענינו לידע הלכות עבודה הלא לא ליום אחד ויומים הוא כידוע, אם כן בודאי יש חיוב על כל פנים על הכהנים לעסוק בדיני עבודה לידע הלכותיה שיהא מזומן לעבודה כשיצטרך. וכן שארי תלמידי חכמים שבישראל גם כן צריכין ללמוד וללמד כדי לדעת להורות.

ובענינו שייך המשל שאמר ר"י בן זכאי שהביא הגמרא בשבת קנ"ג על הפסוק 'בכל עת יהיו בגדיך לבנים ושמן על ראשך אל יחסר', אמר ר"י בן זכאי, משל למלך שזימן את עבדיו לסעודה ולא קבע להם זמן, פקחין שבהן קשטו את עצמן וישבו על פתח בית המלך אמרו כלום חסר לבית המלך [בתמיה, הכל

מוכן ושמא יבהילונו לבא פתאום, ואנו צריכין לכנס לסעודה מקושטים]. טפשיין שבהם הלכו למלאכתם אמרו כלום יש סעודה בלא טורח [עדיין צריך לטרוח לצורכי סעודה ויש לנו שהות הרבה להתקשט. רש"י]. בפתאום בקש המלך את עבדיו, פקחין שבהן נכנסו לפניו כשהן מקושטים, והטפשים נכנסו כשהן מלוכלכים, שמח המלך לקראת פקחים, וכעס לקראת טפשים וכו'. והכי נמי בעניננו הפקחים המזרזים עצמם להיות מוכנים לעבודה ויהיו מקושטים בכל הלכותיה ליום בא מלכו של עולם, בודאי ישמח בהם, והמתרשלים בדבר וחושבים כי יש עוד זמן, לזה יקרה להם כמקרה אנשים ההם ג"כ. ובפרט לפי גודל מצוקות הזמן שמצוי כעת בעו"ה שנתקיימו כמעט כל הסימנים שהזכירו חז"ל בעת קירוב הגאולה, עיין סוף סוטה במשנה, ובסנהדרין צ"ז וצ"ח, בודאי יש לקוות לגאולה, וצריך להזדרז להכין לעבודה ובהלכותיה.

ולך נא וראה מה שאמרו חז"ל (סנהדרין סח) לענין משיח, שראהו ריב"ל דהוי שרי ואסר כל מכה בפני עצמה ולא הכל ביחד, והטעם כי פן יאמר לו הקב"ה שילך לגאול בניו ולא יצטרך לעכב. ועתה נוכל ללמוד בק"ו אם רגע אחד אינו כדאי לעכב לכלל ישראל מה נאמר כשיבוא משיח צדקנו ויאמר לנו בשם ה' להקריב קרבנות הקבועים בשם כלל ישראל וקרבנות האמורים בספר יחזקאל ואנחנו נהיה מוכרחים להמתין עכ"פ איזה חדשים שנהיה בקיאים בהלכותיהן. [ואף שללמוד איזה הלכות הנחוצות למעשה הוא קודם לכל, אכן ידוע שכל מי שהוא בן תורה לומד כמה מסכתות שאין נוגע לו למעשה. לאיש כזה הערנו וזרזנו שלא ישליך הסדר הזה אחר גוו, ואדרבה לו משפט הקדימה, מפני כל הטעמים הנאמרים עד כה].

והנה לפי מה שביארנו עד כה גודל ענין קדושת לימוד הזה, וגודל החיוב להכין עצמנו בידיעת הלכותיו, ומי שאין לו שהות או שאינו מוכשר לזה, יראה עכ"פ לעשות מעמד ומצב לאחרים שיעשו כן ויחשב על שמו. ע"כ מה נאה היה אלו ימצאו בכל פלך איזה עשירים מנדבין מנכסיהן לקבוע עשרה אברכים גדולי תורה שילמדו הסדר ההוא ויהיו בקיאים בכל הלכותיו [ויקדשו לזה מחצית עתותם ומחצית לשאר לימודים איש איש בחפצו ביו"ד או בחו"מ] ועשרה אלו ישתדלו משך חמש שנים ללמוד ההלכות אלו על בורין ולפלפל בהן

ולאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא, כי כיון שהקב"ה חושב להלימודים אלו כאלו מקיימין אותן בפועל ממש צריך להשתדל ולידע כל דבר בבירור, וכמו שכתב השל"ה בספר 'יש נוחלין', ובזה העת יקבלו הפרס הקצוב להם ואחר ה' שנים ישבו אחרים במקומן. ובזה תהיה התועלת כפולה כי לבד מה שימצאו בישראל מופלגים היודעים בהלכות אלו הנוהגים בזמן המקדש [שיבנה במהרה בימינו] על בורין, ולא יהיו הלכות אלו כמת מצוה, עוד זאת שת"ח העוסקים בהלכות עבודה מעלה הקב"ה כאלו מקריבין אותן בפועל וכנ"ל. וכל זה הוא לבד מצות החזקת התורה שהיא מצוה רבה עד מאד וכנ"ל. ובזה תהיה הוראה שאנו מצפין ומחכין לגאולה העתידה ועל כן אנו מכינין עצמינו בידיעת הלכות אלו, ולא נהיה שוב כדובר שקרים כשאנו אומרים 'על כן נקוה לך ה' אלהינו לראות מהרה בתפארת עוזך' וכו'. וכן כשאנו אומרים 'כי מחכים אנחנו לך' וכו'.

וכאשר יראה ה' יתברך שאנו מצדנו עושים כל ההשתדלות מה שבידינו לעבודת בית אלהינו, בודאי ימהר ויחיש הגאולה ויבנה לנו את ביתו ויזכנו לראות כהנים בעבודתם וכו' במהרה בימינו אמן.

כתב הגאון האדר"ת (בהסכמתו לספר אדרת הקודש) וז"ל: היש חיך מתוק מזה, שהקב"ה מבטיחנו על ידי נביאו הנאמן, שגם הלימוד בבנין המקדש נחשב לפניו יתברך שמו כאילו הבית בנוי. וכו'.

ואיך שהוא, הלא הנביא קרא לאבותינו בשם השם יתברך ללמוד צורת הבית בגלותם, וגם אנחנו בזמנינו עתה אנו מצווים ועומדים במצוה הזאת, ומדוע נעמוד בחוץ בעוד דודינו דופק ואומר שובו אלי ואשובה אליכם, פתחו לי פתח כחדודו של מחט ואני אפתח לכם כפתחו של אולם כדברי חז"ל בזה, לישועת ה' נצפה, כי קרובה לבוא במהרה, וכבר היא עקבות משיחנו וגאולתינו, ואיך לא נחוש לבנין בית תפארתנו לידע מהותו ומוצאו, חדריו ואולמיו, ככתובה וכמסורה, והיא מצוה יקרה ונפלאה, אהובה וחביבה מאוד מאוד שאין לה ערך וכו', בודאי עלינו להזדרז חושים לדעת בנין קדשינו. ע"כ.

כתב מרן הגר"ה קניבסקי שליט"א (דרך חכמה בהקדמה) וז"ל: יתברך הבורא ויוצר הכל אשר נתן תורה לעמו ישראל וציונו תרי"ג מצות להשלים בזה את נפשותינו (עי' בהקדמת המשנ"ב ח"א), והנה דיני קדשים אין בידינו לקיים בעוה"ר מיום שחרב בית המקדש, אמנם אמרו במנחות (קי): לעולם זאת על ישראל, ר' יוחנן אמר העוסקים בדיני עבודה מעלה עליהן הכתוב כאילו נבנה מקדש בימיהן. אמר ר' יצחק מאי דכתיב זאת תורת החטאת וזאת תורת האשם, כל העוסק בתורת חטאת כאילו מקריב חטאת, וכל העוסק בתורת אשם כאילו מקריב אשם. ובתנחומא (צו סי' י"ד): אמר לו הקב"ה ליחזקאל ובשביל שבני נתונים בגולה יהא בנין ביתי בטל, אמר לו הקב"ה גדול קרייתך בתורה כבניינה, לך אמור להם ויתעסקו לקרות צורת הבית בתורה ובשכר קרייתך שיתעסקו לקרות בה אני מעלה עליהן כאילו הן עוסקין בבנין הבית כו'. ומי שעוסק בתורת עולה כאילו מעלה עולה ומקריבה לפני הקב"ה.

וכבר האריך החפץ חיים זצ"ל במאמר 'תורה אור' שהדפיס בריש ספר 'אסיפת זקנים' ע"ש, ומביא שם בשם 'באר שבע' שקדמונים אחזו שער שהלימוד והעסק במצות הבלתי נוהגת בזמן הזה יותר הכרחי ויותר נבחר מהלימוד בהמצות הנוהגות, כי אחר שלשלמותנו צריכין אנו לעיון ולמעשה בכל חלקי תורתנו הקדושה, ובזה החלק הבלתי נוהג אי אפשר בו המעשה, והעיון והעסק בו יספיק לנו לעיון ומעשה יחד, עכ"ל. ורש"י בבבא מציעא (קיד:) דלכך למדו גם סדר קדשים אף על פי שאין נוהג בזמן הזה משום דאמרינן תלמידי חכמים העוסקים בהלכות עבודה בכ"מ מעלה עליהן הכתוב כאילו מקריבין אותן בבית המקדש, ולכך סידרו עליהן גמרא [והרמב"ם בהקדמתו לפירוש המשניות כתב שגם ירושלמי נמצא על קדשים וכנראה נאבד ממנו אחר כך]. ועניני קדשים הם עמוקים וחרिפים, וכמו שכתוב בשבת (לא:): חכמת זה סדר קדשים. ובבבא מציעא (קט:): כי מטית לשחיטת קדשים תא ואקשי לי. פירש רש"י, למסכת זבחים שהיא עמוקה. וכו'.

והשי"ת יזכנו להשלים ולהדפיס על כל קדשים, ועוד ספרים, ויזכנו לראות בית הבחירה בבנינו ולהקריב תמידין כסדרן ומוספין כהלכתם, וכל הקרבנות, במהרה בימינו אמן.

ספר

מראה היכל

בית המקדש
השלישי

נבואת יחזקאל

זמן הנבואה

Ⓚ בפעשרים וחמש שנה לגלותנו, בראש השנה בעשור
 לחדש, בארבע עשרה שנה אחר אשר הפתה העיר, בפעצם
 היום הזה היתה עלי יד יהוה ויבא אתי שמה:

בפעשרים וחמש שנה לגלותנו, עשרים וחמש שנה אחרי גלות
 יכניה' שבה גלה גם יחזקאל הנביא, בראש השנה בעשור לחדש,
 בראש השנה שחל ביום העשירי בחודש, דהיינו ביום כיפור.
 איזו היא שנה שראש השנה שלה הוא בעשור לחודש, זו היא

מהרה יבנה

א. רש"י: בראש השנה בעשור לחדש. איזו היא שנה שראש השנה שלה בעשור לחדש, הוא אומר זה
 יוצל, שחבר הבית בשנת שלשים ושש ציובל שהתחיל בשמונה עשרה שנה ליאשיהו, ולסוף ארבע עשרה
 שנה היה לאוי היוצל להיות, והוא שנת עשרים וחמש לגלות יכניה שגלה בעשרים ושש ציובל, י"ד של
 יאשיהו משמנה עשרה עד שלשים ואחד, ויהויקים אחת עשרה: יד ה'. חזק חוקפו להוליכני על כרחי:
 ויבא אותי שמה. אל העיר ההוכחה, היא ירושלים, אותה שנה הראהו בניין הבית לעתיד לבא:

ב. הנה, שמונה עשרה שנה לפני חורבן בית ראשון כבש נבוכדנאצר מלך בבל את יהויקים מלך
 יהודה. לאחר שכבש נבוכדנאצר את יהויקים, עבדו שלש שנים. ואח"כ מרד בו שלש שנים.
 ובשנה השביעית נבוכדנאצר עלה שוב לירושלים והגלה את יהויקים ונתקיים בו 'קבורת חמור
 יקבר'. ואחר כך המליך נבוכדנאצר את יכניה והנקרא ג'כ יהויכין וכן בניהו, ושלוש חדשים אח"כ
 חזר והגלהו יחד עם קהל רב. ומוזכר במסכת מידות 'שער יכניה' שמשער זה יצא יכניה לגלותו
 (פרק ב' משנה ו'). ואח"כ המליך נבוכדנאצר את צדקיהו. ואחת עשרה שנים אח"כ הגלה אותו
 והחריב את בית המקדש הראשון (מלכים ב' פרק כד. דברי הימים ב' פרק לו. מגילה דף יא: וברש"י,
 ועי"ש).

שנת היוכלי, שאז ביום הכיפורים תוקעים בשופר והעבדים יוצאים לחירות^ג.

בְּאַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה אַחַר אֲשֶׁר הִקְתָּה הָעִיר, אַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה
לאחר חורבן בית המקדש הראשון וירושלים.

גלות יכניה היתה אחת עשרה שנה לפני חורבן בית ראשון,
נמצא שארבע עשרה שנה לאחר חורבן בית ראשון זה עשרים
וחמש שנה לאחר גלות יכניה^ה.

בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה בְּעִיצוֹמוֹ שֶׁל יוֹם הַכִּיפּוּרִים בַּשָּׁנָה הַזֹּאת, הִיָּתָה עָלַי
יָד יְהוָה, הִיָּה עָלַי יַחְזָקָאֵל חוּזַק וְתוֹקֵף מִה' לְהוֹלִיךְ אוֹתִי בְּעַל
כַּרְחִי, וַיָּבֵא אֹתִי שָׁמָּה אֶל הָעִיר שֶׁהוֹכַתָּה, שֶׁהִיא יְרוּשָׁלַיִם. אִז
הִרְאֵתָ לִיחֻזְקָאֵל אֶת בְּנֵי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הַשְּׁלִישִׁי שִׁיבְנָה בַּמַּהֲרָה
בִּימֵינוּ^ו.

(ב) בְּמִרְאֹת אֱלֹהִים הֵבִיאֵנִי אֶל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וַיְנִיחֵנִי אֶל הַר
גְּבוּהַ מְאֹד, וְעָלְיוֹ כְּמִבְּנֵה עִיר מְנַגֵּב^ז

מהרה יבנה

ג. ערכין י"ב. רש"י. יובל ראש השנה שלה ביום הכפורים דתוקעין בית דין בשופר ונפטרים
עבדים לבתיהן ושדות חוזרות לבעליהן ואז נראית שהיא יובל (רש"י ערכין יב.).
ד. מלבי"ם.

ה. ערכין י"ב. רש"י.

ו. כתב רבינו יצחק אברבנאל וז"ל: ולהגיד שקדושת היום סייעו בהשגת המראה הזאת, אמר
'בעצם היום הזה היתה עלי יד ה'', לרמוז ליום הכפורים, שאמרה בו תורה (ויקרא כג כח) 'בעצם
היום הזה'.

ז. רש"י. כתב רבינו יצחק אברבנאל וז"ל: ואפשר לפרש 'היתה עליו יד ה'' כפשוטו, שראה
כאילו יד שלוחה אליו ויקחהו בציצית ראשו ויביאהו מבבל אל ארץ ישראל.

ח. רש"י.

ט. רש"י: במראות אלהים הביאני. לא הולכני קס ממס, אללא הראני כאילו אני קס: אל הר גבוה
מאד. קסן הוא עתיד ליגבה, קנאמר 'ונשא הוא מגבעות' (מכה ד א): כמבנה עיר. כזנין עי: מנגב.
כדומו של הכ:

בְּמֵרָאֵת אֱלֹהִים הֵבִיאֲנִי, מִבְּאֵר שְׁלֵא הֵייתִי שָׁם בְּפוּעֵל, רַק כֵּךְ רֵאִיתִי בְּמֵרָאָה, שֶׁהֵבִיא אוֹתִי אֶל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וַיְנִיחֵנִי אֶל הַר גְּבוּהָ מְאֹד, וְהֵנִיחַ אוֹתִי עַל הַר גְּבוּהָ מְאֹד, הוּא הַר הַבַּיִת^א, שֶׁכֵּךְ הוּא עֵתִיד לִהְיוֹת גְּבוּהָ מְאֹד, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב^ב וְהָיָה בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים נִבְוֶן יְהִיָּה הַר פֶּיֶת ה' בְּרֹאשׁ הַהָרִים וְנִשְׂאָ מִגְּבְעוֹת^ג. וְעָלִיו בְּמִבְנֵה עִיר, וְעַל רֹאשׁ הַהַר רֵאָה כְּמוֹ שְׁבוּנִים אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁהוּא כְּמוֹ בְּנִין עִיר מוֹקֵף בַּחֹמָה, וְהַבּוֹנִים בָּאוּ מִן־גֹּב מִירוּשָׁלַיִם, שֶׁהוּא בְּצַד דְרוֹם^ד.

(א) וַיְבִיֵא אוֹתִי שְׁמָה, וְהֵנִיחַ אִישׁ מֵרֵאָהוּ כְּמֵרָאָה נְחֹשֶׁת, וּפְתִיל פִּשְׁתִּים בִּידוֹ וְקִנְיָה הַמְּדָה, וְהוּא עֹמֵד בַּשָּׁעַר^{טו}
 בתחילה הביאו קרוב אל ההר, ועכשיו וַיְבִיֵא אוֹתִי שְׁמָה הביא אותי למקום הקודש שבראש ההר^{טז}. וְהֵנִיחַ יֵשׁ שֵׁם אִישׁ כְּלוֹמֵר מֵלֹאךְ^{יז}, מֵרֵאָהוּ כְּמֵרָאָה נְחֹשֶׁת, וּמֵרֵאָה הַמִּלֹּאךְ כְּמֵרָאָה נְחֹשֶׁת

מהרה יבנה

י. מלבי"ם.

יא. מצורת דוד.

יב. ישעיה ב' ב'.

יג. רש"י. מלבי"ם.

יד. עפ"י אברבנאל פירוש ראשון.

טו. רש"י: כְּמֵרָאָה נְחֹשֶׁת. כַּעֲשֵׂי זֵו הַחַיּוֹת, וְנוֹלָלִים כַּעֲשֵׂי נְחֹשֶׁת קַלְלִי (לְעִיל א ז): וּפְתִיל פִּשְׁתִּים בִּידוֹ. לְמַלְכֵת קִרְקַע אֵין יִפֵּה מִחֻזַּל פִּשְׁתִּים: וְקִנְיָה הַמְּדָה. לְמַדּוּד צו עוֹצֵי הַחֹמָה וְאוֹרֵךְ וְרוֹחֵב הַשְּׁעָרִים:

טז. מלבי"ם.

יז. שֶׁכֵּן מְצִינּוּ בַּהֲרֵבָה מִקּוֹמוֹת שֶׁמִּלֹּאךְ נִקְרָא אִישׁ. כְּמוֹ (בְּרֵאשִׁית לֵב כה) וַיִּאָּבֵק אִישׁ עִמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בִּיעֲקֵב, וְכְמוֹ (בְּרֵאשִׁית לו טו) וַיִּמְצָאֵהוּ אִישׁ וְהֵנִיחַ תְּנֵעָה בְּשַׂדֵּה וַיִּשְׁאַלְהוּ הָאִישׁ לֵאמֹר שֶׁנֶּאֱמַר בְּיוֹסֵף, וְעוֹד.

כמו דבר הזוהר ובהירות, כעין שנאמר¹¹ 'וְנִצְצִים כְּעֵין נְחֹשֶׁת קָלָלִי'. וזה המלאך הנורא הוא מודד את הבנין, לכן וּפְתִיל פְּשֵׁתִים בְּיָדוֹ כדי למדוד בו הרבה קרקע¹², וכן וּקְנֵה הַמִּנְדָּה כדי למדוד את החומה ומידות מועטות¹³. והוא המלאך, היה עֹמֵד בְּשַׁעַר של חומת הר הבית¹⁴.

והענין, שהראהו בנין הבית העתיד, כדי לנחם את ישראל אשר גלו, שעוד ישוב זרעם אל הארץ וישבו בה לבטח ויבנו את בית המקדש השלישי גדול ממה שהיה בתחילה. וגילה לו בזה שלא יהיה בנין הבית העתיד כבנין בית שני שהיה מרצון בני אדם, אבל בית המקדש השלישי יהיה מהשמים, ולכן הראהו דמות מלאך שהיה עומד על הבונים ומודד האורך והרוחב, לפי שהכל יהיה מאת ה' מן השמים¹⁵.

❁ תאמר לבית ישראל ❁

(ד) וַיְדַבֵּר אֱלֹהֵי הָאִישׁ, בֵּן אָדָם רָאָה בְּעֵינָיָהּ וּבְאָזְנֶיהָ שָׁמַע וְשִׁים לִבָּהּ לְכֹל אֲשֶׁר אָנֹכִי מֵרְאָה אוֹתָהּ, כִּי לְמַעַן תֵּרְאוּתָהּ

❁ מהרה יבנה ❁

יח. יחזקאל א' ז'. וכן בדניאל (י ה-ו) נאמר: וְאִשָּׁא אֶת עֵינַי וָאֵרָא וְהִנֵּה אִישׁ אֶחָד לְבוּשׁ בְּדִים וּמְתַנּוּ חֲגָרִים כְּכֶתֶם אוֹפָן. וּנְנִיתוֹ כְּתַרְשִׁישׁ וּפָנָיו כְּמֵרְאָה בְּרָק וְעֵינָיו כְּלַפְיָדִי אִשׁ וּזְרַעְתָּיו וּמִרְגְּלָתָיו כְּעֵין נְחֹשֶׁת קָלָל וְקוֹל דְּבָרָיו כְּקוֹל הַמּוֹן.

יט. רש"י. אברבנאל. מצודת דוד.

כ. אברבנאל.

כא. מלבי"ם. למדידת קרקע אין נדרין יפה מחבל פשתים (רש"י. ומקורו בעירובין נח.).

כב. מלבי"ם.

כג. מצודת דוד.

כד. אברבנאל.

הִבֵּאתָהּ הִנֵּה, תִּגֵּד אֶת כָּל אֲשֶׁר אֶתָּה רְאִיה לְבֵית יִשְׂרָאֵל: ^כ
 וַיְדַבֵּר אֵלַי הָאִישׁ הַמֵּלֶאךֶ: בֵּן אָדָם יחזקאל, רְאִיה בְּעֵינַיִךְ אֶת הַדְּמוּת
 וְהַצּוּרוֹת שֶׁתִּרְאֶה, וּבְאָזְנֶיךָ שְׁמַע אֶת הַדְּבָרִים שֶׁאֹמֵר לְךָ, וְשִׁים
 לְבָרְךָ לְהַתְּבוּנָה בְּכָל אֲשֶׁר אֲנִי מֵרְאֶה אוֹתְךָ, כְּדֵי שֶׁתִּבִּין אֶת הַסּוּדוֹת
 הַצּוּרִים בְּכָל מָה שֶׁאֲרֵאֶה לְךָ.^כ

כִּי לְמַעַן תִּרְאוּתְכָה הִבֵּאתָהּ הִנֵּה, כִּי הַתְּכַלִּית מַה שֶׁהוֹבֵאתָ לְכַאֵן
 מִבְּבַל^כ, הוּא כְּדֵי לְהִרְאוֹת לְךָ. וְתַכְלִית הַרְאִיה הוּא כְּדֵי שֶׁתִּגֵּד
 אֶת כָּל אֲשֶׁר אֶתָּה רְאִיה לְבֵית יִשְׂרָאֵל, כְּדֵי שֶׁתִּגִּיד לְבֵית יִשְׂרָאֵל
 אֶת כָּל מַה שֶׁאֲתָה רוֹאֶה, כְּדֵי לְנַחֵם וּלְחַזֵּק יָדַיִם רְפוּתִים.^כ

☪ מְהֵרָה יִבְנֶה ☪

כה. רש"י: לכל אשר אני מראה אותך. עיניי הציניין: הובאתה הנה. מנצל:
 כו. מלבי"ם.
 כז. רש"י.
 כח. מלבי"ם.

(ה) וְהֵנָּה חוֹמָה מְחוּץ לְבַיִת סָבִיב סָבִיב, וּבֵיַד הָאִישׁ קָנָה
הַמִּזְבֵּחַ, שֵׁשׁ אַמּוֹת בְּאַמָּה וּטְפַח, וַיִּמְד אֶת רֹחַב הַבְּנַיִן קָנָה
אַחַד, וְקוֹמָה קָנָה אַחַד:כט

[א] הר הבית, הוא הר המוריהל, ההר שבית המקדש בנוי עליולא,
יהיה ארכו ורחבו שלשת אלפים אמה על שלשת אלפים אמהלב,
מרובע, ומוקף בחומהלב.

מהרה יבנה

כט. רש"י: והנה חומה מחוץ לבית. בניין בית אחד הראנו בלפון ההר וחומה חוץ סביב, כך מפורסם
בסוף הספר שהעיר בלרוס והבית בלפון: שש אמות באמה וטפח. תירגס יונתן 'שית אמין בלמתא
דהיא אלמתא ופסק', זו היא אמה בינונית בת ששה, שהיא אמה וטפח בלמה בת חמשה: רוחב הבנין.
עובי החומה: וקומה קנה אחד. וזו היא חומה חיצונית שהיא סביב הר הבית, והיא היתה נמוכה, כמו
שנינו (מדות 7) כל הכתלים שהיו עם היו גבוהים חוץ מכותל מזרחי מפני שהכהן הסורף את הפרה
עומד בהר המשחה וכו':

ל. רמב"ם הלכות בית הבחירה פ"ה ה"א. כתב רבינו יצחק אברבנאל (להלן סוף פרק מח) וז"ל:
ואנחנו נלך בשם השם אלקינו לקיים ולהאמין שכל הנבואה הזאת היא כפשוטה, ושניבא אותה
יחזקאל לעתיד לבוא, ושהראהו הקדוש ברוך הוא מה שיהיה באחרית הימים מהנאולה
והתשועה לעמו, ושמשם והלאה יהיה ישראל עם קדוש לאלקיו, וירושלם כסא השם, ונהרו אליו
כל הגוים (ישעיה ב ב), ושם העיר מיום השם שמה.
לא. תפארת ישראל.

לב. יחזקאל סוף פרק מ"ב, ובמפרשים.

לג. רע"ב, תפארת ישראל במדות ב' א'. הערה כללית: בכל מקום שכתוב משנה ולא כתוב
מקור, הרי מקור המשנה במסכת מדות. וכן בכל מקום שכתוב מפרשי המשנה ולא כתוב
המקור, הרי המקור הוא מפרשי המשנה במסכת מדות.

❧ חומת הר הבית ❧

הנביא יחזקאל ראה והנה חומה מחוץ לבית סביב סביב, הנה חומת הר הבית מבחוץ, סביב סביב כל הר הבית^{לד}.

ובניד האיש קנה המדה, וקנה המידה שיש ביד המלאך, הוא באורך שש אמות. שכל אמה מהם היא באורך אמה של חמישה טפחים, ועוד טפח. דהיינו הקנה הוא באורך שש אמות, שכל אמה מהם באורך שישה טפחים^{לה}.

וימד את רחב הפנין, ומדד את רוחב החומה, והוא קנה אחד, דהיינו שש אמה רוחב החומה. וקומה קנה אחד, וגובה החומה הוא קנה אחד דהיינו שש אמה^{לו}.

ככתוב במשנה^{לז}: כל הפתלים שהיו שם, כל הכתלים שיש בבית המקדש, היו גבוהים, הם גבוהים הרבה מאוד^{לח}, חוץ מפתל המזרחי, חוץ מהכותל המזרחי של הר הבית שהוא נמוך^{לט}.

❧ מהרה יבנה ❧

לד. מצודת דוד.

לה. רש"י. אברבנאל. מצודת דוד. מלבי"ם.

לו. רש"י. משמע ברש"י שרק החומה המזרחית נמוכה, אבל שאר החומות גבוהים, כפי שהיה בבית שני ככתוב במשנה מסכת מדות. וכן כתוב בצורת הבית לתוספות יום טוב. אפשר להביא ראיה נוספת לדבריהם, שהרי כתוב במדרש (במדבר רבה נשא יא ב, שיר השירים רבה ב כו, ועוד) שהכותל המערבי לא יחרב לעולם. והכותל המערבי הוא גבוה מאוד הרבה יותר משש אמה. נמצא שמידת גובה החומה שש אמה נאמר רק על הכותל המזרחי.

אבל לשיטת האברבנאל והמלבי"ם בבית שלישי החומה נמוכה בכל הצדדים, והמעם הוא לנוי, כדי שיראה את כל בית המקדש מבחוץ ולא תעלימהו החומה (מלבי"ם).

לז. מדות ב' א'.

לח. רע"ב. תפארת ישראל.

לט. תפארת ישראל.

שערי הר הבית

חמש שערים יהיו להר הבית, שנים בדרום, ואחד במזרח, אחד בצפון, ואחד במערב^מ.

גובה כל פתח חמישים אמה, ורוחב כל פתח עשר אמה^{מא}. ויש להם דלתות^{מב}.

הר הבית רבו מן הדרום^{מג}, רוב המקום הפנוי^{מד} של הר הבית הוא בצד דרום, דהיינו שהמרחק בין חומת העזרה לחומת הר הבית, בצד דרום הוא המרחק היותר גדול^{מה}. שני לו מן המזרח, שבצד מזרח יש רווח פחות ממה שיש בצד דרום, ויותר מהרווח שיש בצד צפון^{מי}. שלישי לו מן הצפון, שבצפון

מהרה יבנה

מ. משכני עליון לרמח"ל. והוא עפ"י המשנה במדות א' ג'.

מא. משכני עליון לרמח"ל.

מב. רמב"ם הלכות בית הבחירה ה' ב'.

בענין שער הר הבית שבצד מזרח, במשנה (ברכות ט ה) וז"ל: לא יקל אדם את ראשו כנגד שער המזרח, שהוא מבין כנגד בית קדשי הקדשים.

וברע"ב: לא יקל אדם ראשו. לא ינהג קלות ראש: כנגד שער המזרח. הוץ להר הבית אשר בחומה הנמוכה אשר לרגלי הבית למזרח, לפי שהוא מכוון, שכל השערים מכוונים זה, כנגד זה שער מזרח שער עזרת נשים ושער עזרת ישראל ופתח האולם וההיכל ובית קדש הקדשים. וכו'.

מג. משכני עליון לרמח"ל, מתוך המשנה במדות ב' א'.

מד. ואין הכוונה פנוי ממש, כי להלן במשנה זו נלמד שהיה שם הרבה לשכות, אלא הכוונה שלא היה שם העזרה, ורוב הר הבית עצמו, דהיינו השטח הקדוש בקדושת הר הבית ולא יותר מזה, הוא רובו בצד דרום, וכן הלאה בשאר הצדדים.

מה. רע"ב. תפארת ישראל. והטעם שבצד זה הוא הרווח הכי גדול, הוא כי רוב הנכנסים הם מצד דרום, כי העיר ירושלים בנוי בדרום (תוספות יום טוב, תפארת ישראל, דרך הכמה למרן הגר"ח קניבסקי שליט"א הלכות בית הבחירה פ"ה ה"ו, וראה לעיל פסוק ב).

מו. והטעם לרווח הוא, כי בצד זה נכנסים הרבה אנשים.

יש רווח פחות ממה שיש במזרחה, ויותר ממה שיש במערב^{מז}.
 מְעוּטוֹ מִן הַמְּעַרְב, והרווח המועט ביותר הוא בצד מערב^{מח}.
 מְקוֹם שְׁהָיָה רֹב מִדָּתוֹ, שָׁם הָיָה רֹב תַּשְׁמִישׁוֹ. במקום שהוא
 רוב המידה של הר הבית, דהיינו במקום ששם יש רווח יותר
 גדול [כגון בצד דרום], שם הוא רוב התשמיש, שיש שם הרבה
 לשכות להשתמש שם מה שצריך לעבודת בית המקדש^{מט}.

מהרה יבנה

מז. רע"ב. תפארת ישראל. הטעם לרווח המועט יותר הוא כי שם נכנסו אנשים מועטים יותר
 (עזרת כהנים, דרך חכמה שם).
 מח. והטעם לרווח המועט הוא כי שם לא נכנסים משום כבוד קודש הקדשים (עפ"י עזרת כהנים,
 דרך חכמה שם).
 זה לשון הרע"ב: רובו מן הדרום שני לו מן המזרח. כלומר, הרוחק שיש מחומת הר הבית
 לחומת העזרה לצד דרום, יותר מן הרוחק שיש ביניהן מצד מזרח. והרוחק שיש ביניהן מצד
 מזרח יותר מן הרוחק שיש ביניהן לצד צפון, והצפוני יותר מן המערב.
 וזה לשון הרמב"ם: אמר שהעזרה לא היתה באמצע הר הבית, אלא היה המרחק שבין חומת הר
 הבית ובין חומת העזרה מצד דרום יותר מן המרחק שביניהם מצד מזרח, והמרחק המזרחי יותר
 מן הצפוני, והצפוני יותר מן המערבי.
 זה לשון התפארת ישראל: רובו מן הדרום. שתוך חומת הר הבית היה סביב לחומת העזרה
 הסורג, והוא היה רחוק מחומת העזרה י' אמות בכל צד בשוה וכלקמן, אבל המרחק מחומת הר
 הבית עד הסורג בצד דרום היה יותר מהמרחקים שבאחד משאר הצדדים. שני לו מן המזרח.
 ששם היה המרחק מרובה טפי מהמרחק שבצפון. שלישי וכו' הצפון. מרובה ממרחק שבמערב.
 ובבית הבחירה להמאירי כתב וז"ל: רובו מן הדרום, כלומר שהמקום הפנוי שמצד הדרום גדול
 יותר מן המקום הפנוי של שאר הרוחות, ושני לו לענין זה המזרח, ושלישי לו לענין זה הצפון,
 ומיעוטו מן המערב. ונמצא שהרוחק שבין חומת הר הבית והעזרה לצד דרום גדול מן הרוחק
 שביניהם מצד המזרח, ורוחק שביניהם מצד המזרח גדול מן הרוחק שביניהם מצד המערב.
 מט. ראה שלמה שמדת נמילות חסדים גדולה לפני הקב"ה, וכשבנה בית המקדש בנה שני
 שערים, אחד לחתנים ואחד לאבלים ולמנוודים. וישראל הולכים בשבתות ויושבים בין שני
 שערים הללו. והנכנס בשער התנים, יודעים שהוא חתן, ואומרים לו: 'השוכן בבית הזה ישמחך
 בכנים ובכנות'. והנכנס בשער האבלים, והיה שפמו מכוסה, היו יודעים שהוא אבל, והיו
 אומרים לו: 'השוכן בבית זה ינחמד'. והנכנס בשער האבלים, ולא היה שפמו מכוסה, היו יודעים
 שהוא מנודה, והיו אומרים לו: 'השוכן בבית הזה יתן בלבך לשמוע דברי חביריך, ויתן בלב
 חביריך לסלוח לך ויקרובך אצלם'. כדי שיצאו כל ישראל ידי חובתן בנמילות חסדים (פרקי דרבי
 אליעזר פרק יז. מסכת סופרים יט יב).
 הדלתות לשער האבלים מישפה שחור. והדלתות לשער החתנים מזוככות לבנה (ספר שבט
 יהודא).

מהרה יבנה

יתכן שיהיו שערים אלו גם בבית המקדש השלישי.
יתכן ששערים אלו אינם שערי כניסה נוספים להר הבית, אלא הם שערים באמצע הר הבית
במקום מסויים בהר הבית, ושערים אלו הם לחתנים ואבלים ומנודים לשם קיום גמילות חסדים
בלבד, ולא לשם כניסה ויציאה ממקום אחד למקום אחר. וכמו שיש שאר לשכות בהר הבית,
כך יש עוד שערים מיוחדים לקיום גמילות חסדים.
נראה ששערים אלו יהיו רק עבור חתנים [ומנודים], ולא לאבלים, שהרי אז יתקיים 'בְּלֶע תִּמְוֹת
לְנִצַּח וּמָחָה אֲדַנִּי יְהוָה דְּמָעָה מֵעַל כָּל פָּנִים' (ישעיה כה ח), ולא יהיו אבלים.

✂ מידת הר הבית: ✂

-----3,000 אמה-----

הר הבית

3,000 אמה

✂ מהרה יבנה ✂

ג. הציור אינו לפי קנה מידה מדויק.

הלשכות בהר הבית

חלק מהלשכות שיש בהר הבית^{נא}:

לשכת חשאים: שבה יראי הטא נותנים מעות בסתר, ועניים בני טובים מתפרנסים ממנה בסתר^{נג}.

לשכת הכלים (א): כל מי שמתנדב כלי, זורק את הכלי לתוך לשכה זו^{נד}.

לשכת בדק הבית: בלשכה זו נותנים את כל קדשי בדק הבית^{נה}.
בית אבן: לשכה הנקראת 'בית אבן'. ללשכה זו פורש הכהן השורף את הפרה, שבעה ימים קודם שריפת הפרה אדומה. מקום לשכה זו הוא בפניה צפונית מזרחית של הר הבית^{ני}.

מהרה יבנה

נא. רוב הלשכות אלו הם בצד דרום של הר הבית.

אלו הלשכות שהיו בבית המקדש השני, ונראה שיהיו כן גם בבית המקדש השלישי.

גב. כדאיתא בשקלים (פ"ה מ"ו), וז"ל המשנה: לשכת חשאים, יראי הטא נותנים לתוכה פחשאי, ועניים בני טובים מתפרנסים מתוכה פחשאי. וברע"ב: לשכת חשאים. על שם שהנותנים בתוכה מעות נותנים בסתר, והמתפרנסים ממנה נוטלים בסתר.

נג. כל מי שמתנדב כלי זורקו לתוכה, ואחת לשלשים יום הנזברים פותחים אותה, וכל כלי שימצאו בו צורך לבדק הבית מניחים אותו בלשכה אחרת המוכנת לבדק הבית. וז"ל המשנה בשקלים (פ"ה מ"ו): לשכת הכלים, כל מי שהוא מתנדב כלי, זורקו לתוכה. ואחת לשלשים יום, נזכרין פותחין אותה. וכל כלי שמוצאין בו צורך לבדק הבית, מניחין אותו. והשאר נמכרין בדרמיהן ונופלין ללשכת בדק הבית.

לשכה זו אינה לשכת הכלים שנוטלים ממנה תשעים ושלוש כלי כסף וכלי זהב בכל יום (כדאיתא בתמיד פ"ג מ"ד), כי הלשכה שהיו בה הכלים האלה פותחים אותה בכל יום, ואילו לשכה זו פותחים אותה רק אחת לשלשים יום (שלטי הגבורים).

בנוסף ללשכת הכלים זו, יש עוד לשכת הכלים שמשם מוציאים בכל יום תשעים ושלושה כלי כסף וכלי זהב לעבודה (תמיד ג ד). וכדלהלן.

נד. רע"ב שקלים ה' ו'.

באחת מהלשכות נמצא מקדח, כדי לקדוח את הצריך לבדק הבית (בכורות לו: וברש"י). ויתכן שהמקדח מונח בלשכה זו.

ופשוט שאינו עבור אבני הכתלים, שהרי בהם אסור לעשות שום נקב ופנימה (רמב"ם הלכות בית הבחירה א יד-טו), אלא הוא עבור שאר צרכי בדק הבית, כגון לכלים וכדומה.

[ב] לשכת הכלים (ב): מלשכה זו מוציאים בכל בוקר תשעים ושלושה כלי כסף וכלי זהב¹¹.

לשכת הפרוכת: בלשכה זו אורגים את הפרוכת¹².

הלשכה: את כל המטבעות של 'מחצית השקל' שנותנים בכל שנה, מניחים בתוך לשכה אחת בבית המקדש. ושלוש פעמים בשנה לוקחים משם, ונותנים לתוך קופות, כדי לקנות בהם קרבנות ציבור¹³.

מהרה יבנה

נה. במשנה במסכת פרה (פ"ג מ"א): שבעת ימים קדם לשרפת הפרה מפרישין כהן השורף את הפרה מביתו ללשכה שעל פני הבירה, צפונה מזרחה, ובית אבן היתה נקראת. וזה חלק מלשון הרע"ב שם: הבירה. אית דאמרי מקום היה בהר הבית ובירה שמו. ואית דאמרי כל המקדש קרוי בירה, כמו שנאמר אל הבירה וגו' (דברי הימים א' כט): צפונה מזרחה. טעמא דמפרישים הכהן השורף את הפרה ללשכה שהיא צפונית מזרחית, כיון דחטאת היא וחטאת מעונה צפון, תקינו ליה רבנן בצפונה מזרחה כי היכי דלהוי לה הכירא: ובית אבן היתה נקראת. לפי שכל מעשיה היו בכלי גללים כלי אבנים כלי אדמה שאינן מקבלין טומאה, ובהם בלבד היה משתמש כל שבעת ימי ההפרישה.

לשכת האבן היא בקרן צפונית מזרחית של הר הבית (כך משמע במאירי יומא ב. ועוד).

נו. כדאיתא בתמיד (ג ד): נכנסו ללשכת הכלים, והוציאו משם תשעים ושלושה כלי כסף וכלי זהב. כתב השלטי הגיבורים שלשכה זו היא בהר הבית. וכן כתב שלשכה זו סמוכה לבית המוקד. ונראה כוונתו שהיא סמוכה לבית המוקד מבחוץ בהר הבית.

אמנם התפארת ישראל כתב (שם) על לשכה זו וז"ל: לא ידעתי מקומה, ואפשר שהיתה באותן ל"ח לשכות שהיו סביב לכותלי ההיכל. ע"כ.

אך העזרת כהנים כתב (מדות ה ג) שלשכה זו היא בתוך חומת העזרה, סמוך לצד מערב של המזבח.

נו. תבנית היכל, הובא בעזרת כהנים מדות א' א'. בלשכה זו אורגים את הפרוכת (רא"ש מדות א א).

בכל שנה אורגים שתי פרוכות חדשות להבדיל בין ההיכל לקודש הקדשים. עובי כל פרוכת טפח, ארכה ארבעים אמה ורחבה עשרים אמה, ושמונים ושתיים ריבוא נערות עובדות לארון כל פרוכת, ושלוש מאות כהנים מטבילים את הפרוכת (שקלים פ"ח מ"ה. גמרא תמיד כט: חולין צ:).

נח. רע"ב שקלים ג' א'. ועיי"ש כל הענין.

שושן הבירה: מעל שער הר הבית המזרחי יש לשכה הנקראת 'שושן הבירה'^{נא}. בלשכה זו יש שתי אמות המידה^ס.

יש לשכות שמביאים לשם את התרומות והביכורים ואת המעשרות, ומשם מחלקים ביניהם, הכהנים נוטלים את הראוי להם, והלויים נוטלים את הראוי להם^{סא}.

יש לשכה גדולה שנמצא שם סולת למנחות, ולבונה עבור המנחות ועבור לחם הפנים, וכלי בית המקדש^{סב}.

מהרה יבנה

נט. בבית המקדש השני, ציירו על הכותל החיצוני של לשכה זו שזה מעל השער המזרחי, את צורת העיר שושן הבירה. ולכן נקראת הלשכה 'שושן הבירה', והשער נקרא 'שער שושן'. ואולי גם בבית המקדש השלישי יהיה מצוייר מעל שער הר הבית המזרחי את צורת העיר שושן, כדי לזכור את נס פורים, וכעין הכתוב 'וְזָכְרָם לֹא יִסּוּף מִזְרָעָם' (אסתר ט כח).

ס. מסכת כלים י"ז ט'. בלשכה זו יש שני אמות המידה, כמו שמבואר במשנה במסכת כלים וברע"ב, וז"ל המשנה (מסכת כלים יז ט): הָאֵמָה שְׁאֵמְרוּ, בְּאֵמָה הַבֵּינוּנִית, וּשְׁתֵּי אֲמוֹת הָיוּ בְּשׁוֹשָׁן הַבֵּירָה, אַחַת עַל קֶרֶן מְזֻרְחֵית צְפוֹנִית, וְאַחַת עַל קֶרֶן מְזֻרְחֵית דְּרוּמִית. שְׁעַל קֶרֶן מְזֻרְחֵית צְפוֹנִית הָיְתָה יְתָרָה עַל שְׁל מִשָּׁה חֲצִי אֶצְבַּע. שְׁעַל קֶרֶן מְזֻרְחֵית דְּרוּמִית הָיְתָה יְתָרָה עָלֶיהָ חֲצִי אֶצְבַּע, נִמְצְאוֹת יְתָרָה עַל שְׁל מִשָּׁה אֶצְבַּע. וְלָמָּה אָמְרוּ אַחַת גְּדוּלָּה וְאַחַת קַמְנָה, אֶלָּא שֶׁהָאֲמִינִין נוֹטְלִין בְּקַמְנָה וּמְחִזְרִין בְּגְדוּלָּה, כְּדִי שְׁלֹא יָבֹאוּ לִידֵי מְעִילָה.

וז"ל הרע"ב: האמה שאמרו. לענין שבת ועירובין וסוכה ומדות וכלאים: באמה בינונית. היא אמה בת ששה טפחים. דאיכא אמה בת חמשה וקמנה ממנה, ואיכא אמה גדולה בת ששה ואצבע, ואמה בת ששה היא הבינונית: שתי אמות. שתי מדות שבהן מודדים האמות, וכל אחת מהן אמה: בשושן הבירה. הדר אחד בנוי על שער מזרחי של עזרה, ועליו שושן הבירה מצויירת, כדי שתהא עליהם אימת מלכות: על של משה. על אמה בת ששה טפחים: שהאומנין נוטלים בקמנה. שהיה הגזבר מתנה עם האומנים, כך וכך אמות בנין תעשו לבדק הבית מאמות של משה, בכך וכך דמים, ומחזירים לו במדת האמה היתירה עליה אצבע, כדי שיוסיפו משלהם על תנאם, פן יפחתו ונמצאו באין לידי מעילה שנהנו מן ההקדש. ולמה שתיים, חדא לכספא ודהבא, שכשמתנים עם צורפי זהב וכסף לעשות טבלא בת ארבע וחמש אמות באמה של משה, מחזירים למדה היתרה עליה חצי אצבע, לא למדה היתרה עליה אצבע, לפי שאומנות יקרה היא ואין מפסידין אותן כל כך.

סא. נחמיה י' ל"ח-מ'. נחמיה י"ב מ"ד וברש"י. בפשטות לשכות אלו בהר הבית. וכן כתב השלמי הגיבורים.

סב. נחמיה י"ג ט'. ובמצורת דוד בנחמיה י"ג ה'. בפשטות לשכות אלו בהר הבית.

ויש עוד לשכות לצורך הפצי בית המקדש ולצורך הקרבנות^{סז}. כגון [ג] לשכת העצים^{טז}, [ד] לשכת הרפואות^{טז}, [ה] לשכת פתחיה^{טז}. פתחיה^{טז}. וכן לכהן גדול ולשאר המשרתים בבית המקדש, יש לשכות בהר הבית, ויכולים ללון שם אם ירצו^{טז}.

מהרה יבנה

סג. עזרת כהנים.

סד. שנותנים שם את כל העצים שצריכים עבור שנה, שהיו מנדבים בני דוד בן יהודה וחבריהם (שלמי הגיבורים). ולשכה זו היא לשכה נוספת בהר הבית, הוץ מלשכת העצים שיש בעזרת נשים. ראה את לשון המשנה בתענית (פ"ד מ"ה) וביאור הרע"ב, בהרחבה בסוף הפרק.

סה. שלמי הגיבורים. בלשכה זו יש את כל התרופות והרמיות שצריך בן אחיה, שהוא ממונה על רפואת הכהנים (שקלים פ"ה מ"א). וז"ל המשנה והרע"ב (שם): בן אחיה על חולי מעים. לפי שהכהנים הולכים יחפים על הרצפה ואוכלין בשר הרבה ושותין מים היו מעיהן מתקלקלין וצריכין תמיד לרופא לומר להם זה הסם טוב למעים.

סז. שלמי הגיבורים. לשכה זו היא לשכת הקינין. בשקלים (ה א): פתחיה על הקינין. פתחיה, זה מִרְדְּכָי. לְמַה נִקְרָא שְׁמוֹ פְתַחְיָה. שְׁהִיָּה פוֹתַח בְּדַבְרִים וְדוֹרְשָׁן, וְיִוְדַע שְׁבָעִים לְשׁוֹן. וברע"ב: על הקינים. מחוסרי כפרה כגון זב וזבה ויולדת שמביאים קיני חובה דהיינו תורים ובני יונה, נותנין מעותיהן לשופרות שבמקדש, והממונים על השופרות לוקחים המעות ומביאין בהן הקינים. והיה צריך שיתמנה על זה חכם גדול ובקי, כדאמרינן במסכת אבות (ג יח) קינים ופתחי נדה הן הן גופי הלכות. שהיה פותח דברים בו'. והוא מרדכי בלשן שעלה מן הגולה. ונקרא בן, שהיה בולל לשונות הרבה.

ובתפארת ישראל: על הקינין. דיני קנין שרגילין להתערב בהעזרה מדרבו מביאייהן, ודין התערובת עמוקים מאוד, והיה צריך חכם גדול להורות הדינין בכל מה שיארע בהן. ברמב"ם (הלכות כלי המקדש ז ט): הממונה שעל הקינים הוא שפוסקין עמו שימכור הקנים לקרבנות כך וכך בסלע וכל מי שהוא חייב תורים או שני בני יונה יביא דמיהם למקדש. וזה הממונה נותן הקינים לבעלי הקרבנות ועושה חשבון עם הגזברין ונותנין לו. משלשים יום לשלשים יום פוסקין עמו השער. ואם הוולו הקינים מספיק כשער הזול ואם הוקרו מספיק כמו שפסקו עמו שיד הקדש על העליונה. וכן קן שנמצא פסול או שנפסל קודם שיקרב נותן אחר תחתיו.

סז. שלמי הגיבורים (נראה שמקור הדברים בדברי הימים א' ט כז). עזרת כהנים.

יש גם בן לשכה שמניחין שם הזקנים את הלולבים שלהם מערב שבת, כשחל יום טוב ראשון להיות בשבת [אמנם לא מוכרח שזה לשכה מיוחדת לזה בלבד, ויתכן שבשאר ימות השנה השתמשו בלשכה זו לדברים אחרים]. ככתוב במשנה (סוכה ד ד): מִצְוַת לֹלֵב בְּיַצֵּד. יום טוב הראשון שֶׁל חָג שָׁחַל לְהִיּוֹת בְּשַׁבָּת, מוֹלִיכִין אֶת לֹלְבֵיהֶן לְהַר הַבַּיִת, וְהַחֲנִינִין מְקַבְּלִין מִהֶן וְסוֹדְרִין אוֹתָן עַל גַּב הָאֲצִטְבָּא, וְהַזְּקֵנִים מְנִיחִין אֶת שְׁלֵהֶן בְּלִשְׁכָּה. וּמְלַמְּדִים אוֹתָם לֹמֵר, כֹּל מִי שֶׁמָּגִיעַ לֹלְבֵי בְיָדוֹ, הָרִי הוּא לוֹ בְּמַתְנֵה. לְמַחֵר מְשַׁבְּימִין וּבְאִין, וְהַחֲנִינִין זֹרְקִין אוֹתָם לְפָנֵיהֶם. וְהֵן מְחַסְּפִין וּמְכִין אִישׁ אֶת חֵבְרוֹ. וּכְשֶׁרָאוּ בֵּית דִּין שֶׁבָּאוּ לְיַדֵּי סִבְנָה, הִתְקִינוּ שֶׁיְהֵא כָּל אֶחָד וְאֶחָד נוֹטֵל בְּבֵיתוֹ.

בספר 'עזרת כהנים' הישב מנין מאה ואחת לשכות שיש בהר הבית^{סח}.

יש בית הכנסת בהר הבית, סמוך לעזרה^{סט}.

יש בבית המקדש שלשה בתי דינים: א. סנהדריה קטנה של עשרים ושלשה דיינים^ע, ליד פתח הר הבית המזרחי מבפנים. ב. סנהדריה קטנה של עשרים ושלשה דיינים, ליד פתח עזרת נשים המזרחי מבפנים. ג. סנהדריה גדולה של שבעים ואחד דיינים, בלשכת הגזית שבעזרה^{עא}.

בסנהדריה קטנה שבהר הבית, וכן בסנהדריה קטנה שבעזרת נשים, יושבים בכל אחת מהן עשרים ושלשה דיינים. בלשכת הגזית יושבים סנהדרין גדולה של שבעים ואחד דיינים^{עב}. הסנהדרין יושבים ופניהם לדרום ואחוריהם לצפון^{עג}, ויושבים

מהרה יבנה

גם יש לשכה שמניחים שם מים מוכנים עבור ניסוך המים, בערב שבת שבתוך סוכות ואמנם לא מוכרח שיהי לשכה מיוחדת לזה בלבד, ויתכן שבשאר ימות השנה השתמשו בלשכה זו לדברים אחרים, ככתוב במשנה (ד י): כמעשהו כהל כף מעשהו בשבת, אלא שהיה ממלא מערב שבת הבית של זהב שאינה מקדשת, מן השלוח, ומניחה בלשכה. נשפכה או נתגלתה, היה ממלא מן הכיור, שהיין והמים המגלין, פסולים לגבי המזבח.

רע"ב: שאינה מקודשת. שלא נתחנכה לעבודת מזבח. דאי הוי מייתי במקודשת אפסילו להו בלינה שכלי שרת מקדשים כדכתיב (שמות ל כט) 'כל הנוגע בהם יקדש', וכל הקדוש קדושת הגוף נפסל בלינה: היה ממלא מן הכיור. ואף על פי שהכיור הוקדש לכלי שרת ומקדש את מימיו, לא היו נפסלים בלינה, לפי שהיו משקיעים אותו מבערב בכור כדאמר ביומא (ג י) אף הוא עשה מוכני לכיור שלא יהו מימיו נפסלים בלינה: שהמים והיין המגולין. היינו טעמא דנתגלה ממלא מן הכיור ולא היה מנסך ומהין, שהמים והיין המגולין פסולים לגבי המזבח.

סח. עיי"ש פירוט הלשכות.

סט. יומא סח: וברש"י.

ע. סנהדרין ב.

עא. סנהדרין י"א ב' ובתפארת ישראל שם.

עב. סנהדרין ג.

עג. תפארת ישראל בסימני הציור. והטעם הוא כדי שהסנהדרין והתלמידים ובעלי הדין, לא יפנו אחוריהם אל היכל ה' (שם).

בחצי עיגול, כדי שיראו כל הסנהדרין אלו את אלו. בשני הצדדים יש שני סופרים הכותבים. לפני הסנהדרין יושבים שלש שורות של תלמידים, בכל שורה עשרים ושלשה תלמידים. והבעלי דינים והעדים עומדים ברווח העיגול^ד.

סמוך לחומת הר הבית מבפנים, יש 'סמיו לפני מסמיו'. דהיינו ספסלים סביב, סביב ארבע כתלי הר הבית. ולפניהם שורה נוספת של ספסלים. מעל שני שורות הספסלים יש גג. הספסלים נקראים 'איצטבא'^ה.

בשבת שבסוכות, היו מביאים את הלולבים מערב שבת ומניחים אותם על הספסלים עצמם. וזה נקרא 'גב האיצטבא'^ו. בערב פסח מונחים שתי הלוחות חמוץ של תודה, עד זמן שריפת חמוץ, על 'גב האיצטבא'. דהיינו על הגג שמעל הספסלים^ז.

כיפין על גבי מיפין

תחת כל בית המקדש בנוי כיפין על גבי כיפין^ח. חוץ ממקום המזבח שאסור שיהיה תחתיו כיפין או מחילות^ט.

מהרה יבנה

עד. סנהדרין ל"ו:

עה. עזרת כהנים. עפ"י ברכות ל"ג: פסחים י"ג: סוכה מ"ה. וברש"י.

עו. סוכה מ"ה. ובעזרת כהנים.

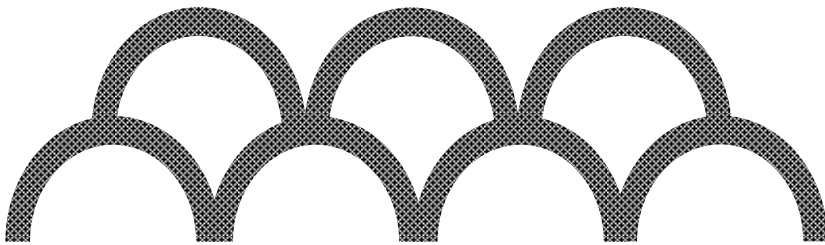
עז. פסחים י"ג:

עה. רמב"ם הלכות בית הבחירה ה' א'. והטעם הוא שמא היה מת קבור שם לכן היה כמו אוהל חוצין. ובשביל מקום הכותל של הכיפין היו עוד כיפין עליהם, כדי שיהיה חוצין גם שם (ר"ש פרה ג ה. דרך חכמה הלכות בית הבחירה ה א).

עט. רמב"ם הלכות בית הבחירה א' י"ג.

דהיינו שעושים הרבה כיפין [מלשון כיפה], אחד ליד השני, ואחר כך עושים מעליהם עוד שורה של כיפין, והחלל בשורה היותר גבוהה הוא מול החלק שהיה אטום בשורה הנמוכה.^{פ.} ובאופן זה, אם היה טומאה למטה, לא עולה הטומאה, כי מול רגלי הכיפין של השורה התחתונה, יש חלל בשורה שמעליה^{פא.} כזה:

❧ כיפין על גבי כיפין ❧

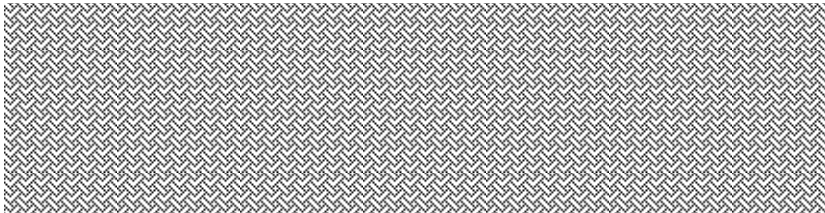
❧ מהרה יבנה ❧

פ. מסכת פרה פ"ג מ"ו, וברע"ב שם.

פא. מסכת פרה פ"ג מ"ו. וברע"ב שם. על עצם ענין זה, ראה ברמב"ם (הלכות טומאת מת פרק י"ב) וז"ל: טפח על טפח מרובע על רום טפח מביא את הטומאה וחוצץ בפני הטומאה דין תורה. שאין קרוי אהל אלא טפח על טפח ברום טפח או יתר על זה. כיצד. כזית מן המת מונח לאויר ובצדו כלים כגון מחטין וצנורות וכיוצא בהן ואינן נוגעים בטומאה. אם האהיל עליהן אהל שיש בו טפח על טפח והיה גבוה מעל הארץ טפח ה"ז מביא את הטומאה לכלים וממאין. היו כלים אחרים על גבי אהל זה שיש בו טפח על טפח הרי הן טהורין. מפני שהאהל חוצץ בינם ובין הטומאה. הנה למדת שכשם שהאהל מטמא כל שתחתיו מציל כל שחוצה לו וחוצץ בין הטומאה ובין כלים שעל גביו. וכן אם היתה הטומאה על גביו וכלים תחתיו הכלים טהורין. שהאהל חוצץ בפני הטומאה.

הסורג

לְפָנַיִם מְמוֹנָה^{פב}, יוֹתֵר פְּנִימֵי מַחֻמַּת הַר הַבַּיִת^{פג}, יֵשׁ סוּרְגַּי, שֶׁהוּא מַחִיצָה מְלֵאָה נִקְבִים, הַעֲשׂוּיָה מֵעֲצִים דְקִים שֶׁמְרַכִּיבִים אֶחָד עַל הַשְּׁנַי בְּאַלְכֶסוֹן, מֵעֲשֵׂה רֶשֶׁת^{פד}.
כְּעֵין זֶה:

ה'סורג' הוא מחיצה המקיפה סביב את כל חומת עזרת נשים^{פה}. ויש בין הסורג לחומת עזרת נשים מרחק של עשר אמה^{פז}. הרווח הזה שבין הסורג לחומת עזרת נשים, נקרא 'חיל'פז.

מול כל שער ושער ליכנס לעזרת נשים, פתוח בסורג^{פח}.

מהרה יבנה

פב. משכני עליון לרמח"ל, מתוך המשנה במדות ב' ג.
פג. רא"ש. רע"ב. תפארת ישראל.
פד. רא"ש. רע"ב. תפארת ישראל.
נקרא בשם 'סורג' כי עשוי כמו שבכה, והוא מלשון (מלכים ב' א ב) 'פָּעַד הַשֶּׁבֶכָה', ותרגם יונתן בן עוזיאל 'מִן סְרֻגָּא' (עזרת כהנים).
והיה עשוי באופן זה בשביל שיהיה דומה לקלעי המשכן (עזרת כהנים עפ"י שלמי גבורים).
פה. עזרת כהנים.
פז. תפארת ישראל. עזרת כהנים.
פז. תפארת ישראל.
פח. תפארת ישראל.

הסורג גְבוּהָ עֶשְׂרֵה טְפָחִים. הסורג בגובה עשרה טפחים. לגויים אסור להיכנס אחרי הסורג, והסורג הוא בשביל להבדיל בין המקום שעד שם מותר לגויים ליכנס, ובין המקום שמשם והלאה אסור לגויים ליכנס^{פט}.

[1] יש שם הרבה עמודים, שכתוב עליהם בכתב יווני ורומי שכל גוי שיעבור מהסורג והלאה, דמו בראשו^{צא}.

החיל

לפְּנֵים מְּמֹנֹו, לפנים מהסורג, הוא החיל, ברוחב עֶשְׂרֵה אַמּוֹת. בין הסורג לחומת עזרת נשים יש רווח ברוחב עשר אמות, ורווח זה נקרא 'חיל' צא.

מהרה יבנה

פט. תוספות יום טוב.

צ. תבנית היכל בשם יוסיפון, הובא בעזרת כהנים. ומסתמא בבית המקדש השלישי יהיה זה כתוב באנגלית ובצרפתית ובספרדית וכדומה.

צא. רא"ש. רע"ב. תפארת ישראל. אך לשיטת הרמב"ם (הלכות בית הבחירה ה ג) החיל הוא חומה נמוכה נוספת, לפני חומת העזרה. החומה הנמוכה הוא נקרא 'חיל'. חומה זו בגובה עשר אמה. כתוב בדרך חכמה (הלכות בית הבחירה ה ג) וז"ל: ולפנים מן הסורג החיל. דעת רבנו (הרמב"ם) דהחיל הוא עוד חומה אחר הסורג. והא דתנן 'החיל עשר אמות' היינו גובהו. וכמה היה מרוחק בינה לסורג לא נתפרש. אבל דעת שאר הראשונים שהשטח שבין הסורג לחומת העזרה נקרא חיל, ולא היה שם חומה אחרת. וכן כתב רש"י ביחזקאל (מב כ) וכן כתב הגר"א (מדות ב ג). ע"כ. ולהלן וז"ל: החיל גובהו עשר אמות. והיא החומה הקטנה. וחומת העזרה הוא החומה הגדולה, שהרי השערים האלו היו גבוהים עשרים אמה, כדבסמוך הלכה ה', וכל שכן החומה שהיתה גבוהה יותר. ע"כ.

עוד איתא בביאור ההלכה (שם) וז"ל: ופשוט דגם רבנו מודה דמחומת החיל עד חומת עזרת נשים כל השטח בכלל חיל הוא. ע"י לקמן פ"ו ה"א 'ועולה מן החיל לעזרת נשים ב"ב מעלות, ובפ"ה ה"ט 'פתוח לחיל' ואין הכונה לחומה, ובפ"ז ה"טז 'החיל מקודש ממנו שאין גוים וטמאי מתים נכנסין לשם' ואין הכונה שמטפסין על הקירות, וכן בתוספתא פ"א לכלים 'החיל ועזרת נשים מעלה היתה בבית עולמים', והעתיקו רבנו בפ"ז ה"א, ובפסחים ס"ד ב' 'שניה ישבה

[1] הרווח הזה של עשר אמות שבין הסורג לעזרת נשים, קדוש יותר מהר הבית ופחות מעזרת נשים, ונקרא 'חיל'^{צב}.

בחיל^{צג}, ליד פתח עזרת נשים^{צד}, מונח ומוצנע חלק מאפר פרה אדומה, בתוך כד של אבן^{צה}. שנאמר^{צו}: 'וְהִיְתָה לְעֵדֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁמֶרֶת'^{צז}.

מהרה יבנה

בחיל', ובסנהדרין פ"ח ב' 'ובשבתות וי"ט ישבו בחיל', והעתיקו רבנו בפ"א מק"פ הי"ז, ופשיטא שלא עלו לישוב על החומה. וכ"ז פשוט, וכן מצאתי במעשה רוקח. ע"כ.

צב. במשנה (כלים א ח-ט): לפנים מן החומה מקדש מהם, שאוכלים שם קדשים קלים ומעשר שני. הר הבית מקדש ממנו, שאין זבים וזבות, גדות ויולדות נכנסים לשם. החיל מקדש ממנו, שאין גוים וטמא מת נכנסים לשם. עזרת נשים מקדשת ממנו, שאין טבול יום נכנס לשם, ואין חזבים עליה טמאת. עזרת ישראל מקדשת ממנה, שאין מחסר כפורים נכנס לשם, וחזבין עליה טמאת. עזרת הכהנים מקדשת ממנה, שאין ישראל נכנסים לשם אלא בשעת צרכיהם, לסמיכה לשחיטה ולתנופה.

בין האולם ולמזבח מקדש ממנה, שאין בעלי מומין ופרועי ראש נכנסים לשם. ההיכל מקדש ממנו, שאין נכנס לשם שלא רחויז ידים ורגלים. קדש הקדשים מקדש מהם, שאין נכנס לשם אלא כהן גדול ביום הכפורים בשעת העבודה. אמר רבי יוסי, בתמשה דברים בין האולם ולמזבח שנה להיכל, שאין בעלי מומין, ופרועי ראש, ושתווי זין, ושלא רחויז ידים ורגלים נכנסים לשם, ופורשין מבין האולם ולמזבח בשעת הקמרה.

צג. מסכת פרה ג' י"א.

צד. תפארת ישראל במסכת פרה ג' י"א, ע"פ מסכת פרה ג' ג'.

צה. תפארת ישראל במסכת פרה ג' י"א, ע"פ מסכת פרה ג' ג'.

צו. במדבר י"ט ט'.

צז. מסכת פרה ג' י"א. רמב"ם הלכות פרה אדומה ג' ד'. וז"ל המשנה: וחולקים אותו ואת אפר פרה אדומהו לשלשה חלקים, אחד נתן בחיל, ואחד נתן בחר המשחה, ואחד היה מתחלק לכל המשמרות.

בתפארת ישראל: וחולקים אותו. האפר הנכבר. נתן בחיל. בכד אבן למשמרת, ומעמידין הכד אצל פתח עזרת נשים וכלעיל, וממנו מזין על הכהן השוחט (כלעיל מ"ג). בהר המשחה. ג"כ נשאר בכלי במקום סגור המיוחד לכד, וממנו לוקחין הכהנים שבירושלים לכשיצטרכו להתטהר. לכל המשמרות. ר"ל לכל הראש של משמור ומשמור של כ"ד משמורות שיש בישראל כהנים ולויים, ובעיר שדר שם ראש המשמור לשם נותנין תחת רשותו חלק משליש האפר, והיינו משום דהראשים ההם יודעין להזהר בהאפר בטהרה, וכל יחיד שבישראל שירצה להטהר, הולך אצל הראש, והוא נותן לו מהאפר, וניל דגם הכהנים היו רשאים ליקח להתטהר מהאפר שיש ביד ראשי המשמורות בעירות ישראל, ורק לאותן כהנים שבירושלים, דמסתמא כשירצו להתטהר,

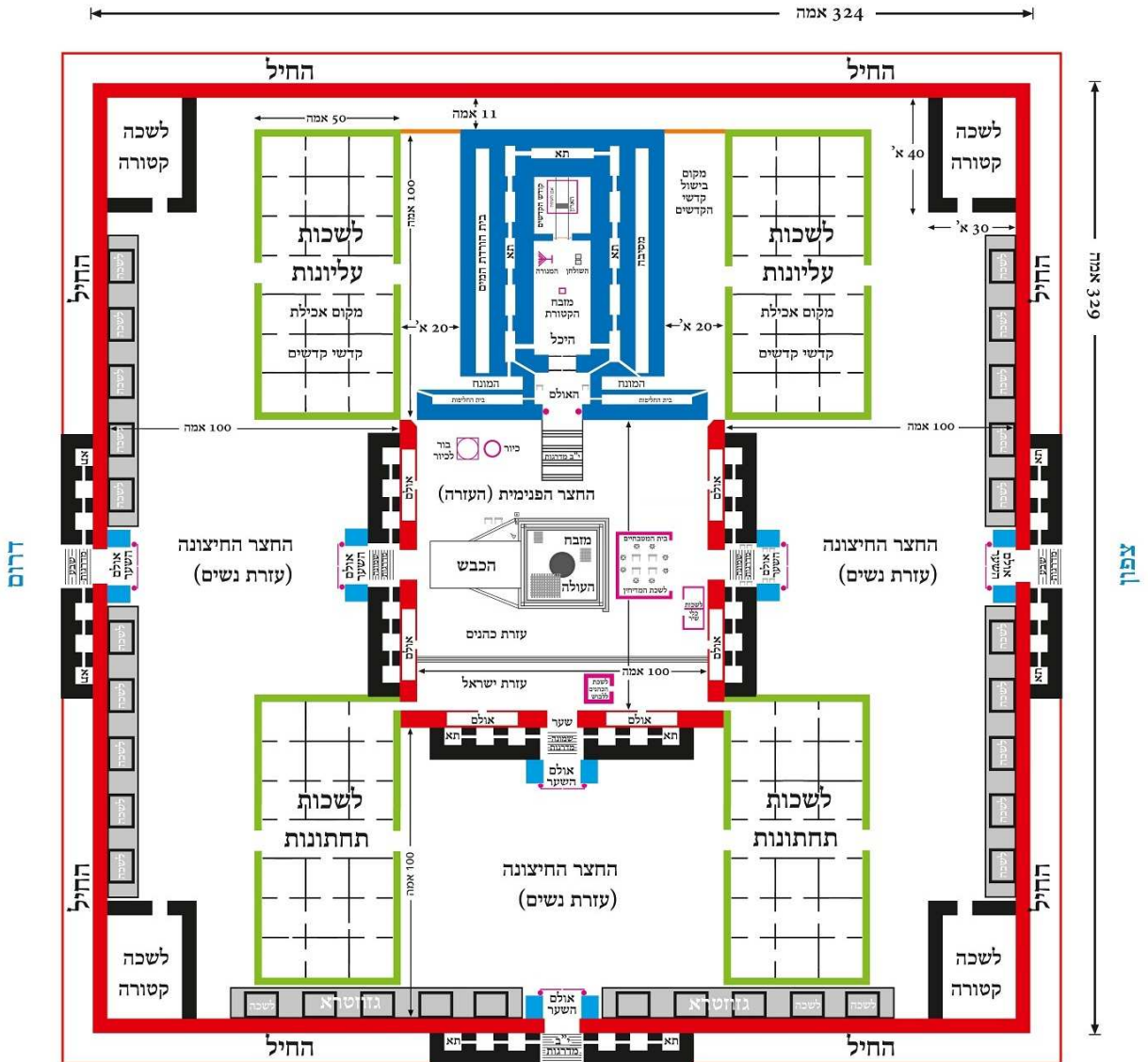
מהרה יבנה

הוא כדי לעבוד בביהמ"ק, להכי עשו בהן סלסול ליקח מהאפר, שלא זו ממקום שרפת הפרה, דהיינו בהר המשחה, שאין בו שום חשש שנממא בטלסול הדרך.

וז"ל הרמב"ם: אין מכניסין כלום מאפרה להניחו בעזרה שנאמר (במדבר יט ט) 'והניח מחוץ למחנה'. ושלשה חלקים היו חולקין את כל אפרה אחד ניתן בחיל ואחד בהר המשחה ואחד מתחלק לכל המשמרות. זה שמתחלק לכל המשמרות היו הכהנים מקדשין ממנו. וזה שניתן בהר המשחה היו ישראל מוין ממנו. וזה שניתן בחיל היה מוכן ומוצנע שנאמר (במדבר יט ט) 'והיתה לעדת בני ישראל למשמרת' מלמד שמצניעין ממנו. וכן היו מצניעין מאפר כל פרה ופרה ששורפין בחיל. ותשע פרות אדומות נעשו משנצטוו במצוה זו עד שחרב הבית בשנייה. ראשונה עשה משה רבינו. שנייה עשה עזרא. ושבע מעזרא עד חורבן הבית. והעשירית יעשה המלך המשיח מהרה יגלה אבי"ר.

בית המקדש השלישי

מערב

הר הבית

מזרח

החצר החיצונה - עזרת נשים

שער עזרת נשים המזרחי

(1) וַיְבֹא אֶל שַׁעַר אֲשֶׁר פָּנָיו דָּרָךְ הַקְּדִימָה, וַיַּעַל (במעלותו
 כתיב) בְּמַעְלֹתָיו, וַיִּמָּד אֶת סַף הַשַּׁעַר קִנְיָה אֶחָד רַחֵב, וְאֵת סַף
 אֶחָד קִנְיָה אֶחָד רַחֵב:^ח

נכנס אל תוך הר הבית, וַיְבֹא אֶל שַׁעַר, ובא אל שער עזרת
 נשים, אֲשֶׁר פָּנָיו דָּרָךְ הַקְּדִימָה, השער שבצד מזרח^ט.

לעזרת נשים יהיו שלשה שערים, אחד במזרח, ואחד בדרום,
 ואחד בצפון^ק. וכאן בא אל השער שבצד מזרח.

וַיַּעַל בְּמַעְלֹתָיו, ועלה במדרגות העולות מהחיל אל שער הזה של
 עזרת נשים^{קא}.

מהרה יבנה

צה. רש"י: ויבא אל שער אשר פניו דרך הקדימה. נכנס לתוך ההיקף ובה לו לשער עזרת נשים
 המזרחי. והיא נקראת 'חצר החיצונה' ככל העיניין הזה, לפי שהיא לפני עזרת ישראל: ויעל במעלותיו.
 ששיפוע ההר הולך ועולה מן החיל התחתון עד עזרת נשים שתיים עשרה מעלות, כאותה ששיפועו (ומדות ב a)
 לפנים הימנו החיל עשר אמות ושתיים עשרה מעלות היו גם וכו': סף השער. היא מזוזת השער: קניח
 אחד רחב. שש אמות. ומכסה את כל עובי החומה שהוא קנה אחד, כמו שאמר למעלה (פסוק ה): ואת
 סף אחד. מזוזת הסניף, אחד מצפון ואחד מדרום:

צט. רש"י.

ק. משבני עליון לרמח"ל וכדלהלן.

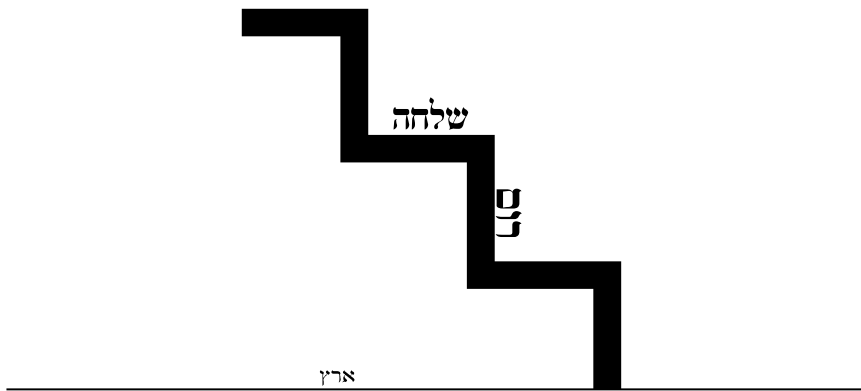
קא. רש"י.

פר בית המקדש שער עזרת נשים המזרחי השלישי

יש שם שתיים עשרה מדרגות^{קב}, ככתוב במשנה^{קד}: וְשְׁתֵּי עֶשְׂרֵה מַעְלֹת הָיוּ שָׁם, שתיים עשרה מדרגות יש שם, כדי לעלות מהחיל לעזרת נשים.

רום המַעְלָה חֲצִי אֲמָה^{קה}, הגובה של כל מדרגה הוא חצי אמה, וְשִׁלְחָה חֲצִי אֲמָה, והרוחב של כל מדרגה, דהיינו המקום שמניחים שם את הרגל, הוא חצי אמה^{קי}.

כזה:

מהרה יבנה

קב. רש"י.

קג. מדות ב' ג'.

קד. בצורת הבית לתוספות יום טוב העתיק גם את מידות המדרגות מהמשנה.

קה. רא"ש. רע"ב. כתב הרא"ש, וְשִׁלְחָה, הוא המקום שדורך עליה, וכמו שכתוב (ישעיה לב כ) 'מִשְׁלַחַי רִגְלִי'. והרוחב הוא חצי אמה, כמו האורך של רגל אדם (אדם בינוני עזרת כהנים).
כתב התפארת ישראל בענין מקום המדרגות שבחיל וז"ל: היה ד' אמות הראשונים קרקע שוה, וששה אמות הנתרים היו מגביהים א"ע בשפוע, ובו' אמות אלה עשו הי"ב מעלות שזכרה המשנה, נמצא שהיו הי"ב מעלות תכופין זה אצל זה, רום מעלה חצי אמה ורחבה חצי אמה.

בצד מזרח יש שתיים עשרה מדרגות. אבל בצד דרום ובצד צפון יש רק שבע מדרגות^ק. כי ההר יותר מדרון בצד מזרח, לכן יש במזרח שתיים עשרה מדרגות^ק.

עזרת נשים נקרא בבית המקדש השלישי 'החצר החיצונה', מפני שהוא לפני עזרת ישראל^ק.

עזרת נשים נקראת כן, מפני ששם עדיין מותר לנשים להיכנס, אבל לעזרה אסור לנשים להיכנס. ורק לצורך תנופה ושחיטה מותר להן להיכנס לעזרה^ק.

שער זה, שהוא שער עזרת נשים המזרחי, נקרא 'שער האיתון'^ק.

❧ מזוזות שער עזרת נשים ❧

ספ השער: מזוזת השער^{קיא}.

וַיִּמַד אֶת סֵפֵי הַשַּׁעַר, קִנְיָה אֶחָד רֶחֶב, הַמְלֵאךְ מַדַּד אֶת מְזוּזַת הַשַּׁעַר, שְׁעָבִיו הוּא קִנְיָה אֶחָד, שׁוּזָה שֵׁשׁ אַמּוֹת. וּמְכַסֶּה אֶת עוֹבֵי הַחֹמָה שֶׁהוּא קִנְיָה אֶחָד^{קיב}.

❧ מהרה יבנה ❧

קו. להלן פסוק כ"ב ופסוק כ"ו.

קז. צורת הבית לתוספות יום טוב.

קח. רש"י. עזרת נשים נקרא 'החצר החיצונה'. כנגד עזרת ישראל הנקרא 'החצר הפנימית'.

קט. עזרת כהנים במדות, ועי"ש. ונראה שכך יהיה גם בבית המקדש השלישי.

קי. להלן פסוק ט"ו. 'השער האיתון' (שם), תרגם יונתן 'תַּרְעָא מְצִיעָאָה', דהיינו השער האמצעי. עפ"י רש"י שער זה הוא שער עזרת נשים המזרחי, והרי כל השערים שבמזרח מכוונים זה מול זה (רש"י ברכות נד. רש"י יומא טז), נמצא ששער עזרת נשים הוא אמצעי, כי מאחוריו הוא שער הר הבית, ומלפניו שער העזרה, ושער עזרת נשים הוא האמצעי ביניהם.

קיא. רש"י.

קיב. רש"י. כדלעיל בפסוק הקודם שעובי החומה קנה אחד שזו שש אמות, המזוזות מכסות את עובי החומה (רש"י).

וְאֵת סֵף אֶחָד, קָנָה אֶחָד לְחַב. וְכֵן מִדַּד אֵת הַמְּזוּזָה הַשְּׁנִיָּתָה, שֶׁעָבְיוּ
 הוּא קָנָה אֶחָד, שׁוּזָה שֵׁשׁ אַמּוֹת. מְזוּזָה אַחַת בַּצָּפוֹן וּמְזוּזָה אַחַת
 בַּדְּרוֹם ק"י.

מהרה יבנה

כֵּן יֵשׁ לְצִיּוֹן לְשִׁיבוֹשׁ גָּדוֹל שִׁישׁ בְּשֵׁפֶת עֵבְרִית הַמְּדוּבָרֶת, שֶׁשִּׁיבוֹשׁ אֵת הַמִּילָה 'מִשְׁקוֹף'
 וְקוֹרָאִים לְמִשְׁקוֹף וּלְשֵׁנֵי הַמְּזוּזוֹת גַּם יַחַד בְּשֵׁם 'מִשְׁקוֹף', בַּעֲדֵי שֶׁבְּאִמַּת רַק הַעֵץ הָעֲלִיּוֹן שֶׁמֵּעַל
 הַפֶּתַח נִקְרָא מִשְׁקוֹף, וּשְׁנֵי הָעֵצִים שֶׁבְּשֵׁנֵי צִדֵי הַפֶּתַח, הֵם נִקְרָאִים שְׁנֵי הַמְּזוּזוֹת. כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב
 בַּתּוֹרָה: וְלָקְחוּ מִן הַדָּם וְנָתְנוּ עַל שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת וְעַל הַמִּשְׁקוֹף עַל הַפְּתִיחַ אֲשֶׁר יֹאכְלוּ אֹתוֹ בְּהֵם
 (שְׁמוֹת יב ז). וְלָקְחוּתֶם אֲגָדָת אֲזוּב וּמִבְּלֹתֶם בְּדָם אֲשֶׁר בְּסֵף וְהִנֵּעְתֶם אֶל הַמִּשְׁקוֹף וְאֶל שְׁתֵּי
 הַמְּזוּזוֹת מִן הַדָּם אֲשֶׁר בְּסֵף וְאַתֶּם לֹא תֵצְאוּ אִישׁ מִפֶּתַח בֵּיתוֹ עַד בִּקְרָא. וְעָבַר ה' לְנֶגַף אֵת מִצְרַיִם
 וְרָאָה אֵת הַדָּם עַל הַמִּשְׁקוֹף וְעַל שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת וּפָסַח ה' עַל הַפֶּתַח וְלֹא יָתַן הַמִּשְׁחִית לְבֹא אֶל
 בְּתִיכֶם לְנֶגַף (שֵׁם כב-כג).

בְּרִשׁ"י (שְׁמוֹת יב ז): הַמְּזוּזוֹת. הֵם הַזְּקוּפוֹת, אַחַת מִכָּאֵן לַפֶּתַח וְאַחַת מִכָּאֵן. הַמִּשְׁקוֹף. הוּא הָעֲלִיּוֹן,
 שֶׁהַדְּלֵת שׁוֹקֵף עָלָיו כְּשֶׁסּוּגְרִין אוֹתוֹ, לִינְט"ל בַּלְע"ז. וְלִשׁוֹן שְׁקִיפָה, חֲבִטָּה, כְּמוֹ (וַיִּקְרָא כו לו) 'קוֹל
 עַלֵּה נְדָף', 'מִרְפָּא דְשְׁקוֹף' (הַתְּרַגּוּם שֶׁל 'קוֹל עַלֵּה נְדָף' הוּא 'מִרְפָּא דְשְׁקוֹף'). חֲבוּרָה, מִשְׁקוּפִי.
 קוּג. רִשׁ"י. יִתְכֵּן שֶׁמִּצְפוֹן לְדְרוֹם הַסֵּף הוּא בְּרוּחָב אִמָּה וְחֲצִי (וּבִזָּה יִתּוּרִין עֲנִין הַיְגָבּוּל אִמָּה אַחַת'
 דְּלַהֲלֵן (יב), שֶׁמֵּתְחִיל לְאַחַר אִמָּה וְחֲצִי שֶׁל הַסֵּף. וְדו"ק).

✻ מידות חומת עזרת נשים, ומזוזת השער ✻

עזרת נשים

התאים שבצדדי השער

(1) וְהָתָא קָנָה אֶחָד אֶרְדֵּי וְקָנָה אֶחָד רַחֵב, וּבֵין הַתָּאִים חָמֵשׁ אַמּוֹת, וְסָף הַשַּׁעַר מֵאַצֵּל אוֹלָם הַשַּׁעַר מֵהַבֵּית קָנָה אֶחָד: קיד
תָּא: חדר קטן, לשכה קטנה. התאים נקראים כן מלשון 'אתא קי', על שהם משמשים להבא אל השער לעמוד שם קודם שיכנס קי.
לתאים יש שלש שמות: יציע. צלע. תא קטן.
ליד השער יש תאים, שלשה תאים מימין השער, ושלשה תאים משמאל השער קב.
התאים סמוכים לכותל עזרת נשים המזרחי מבחוץ, כלפי הר הבית קכא.

מהרה יבנה

קיד. רש"י: והתא. הוא יציע שקורין אֶפְנֵי"ץ. והיו שלשה מימין השער ושלשה מן השמאל כמו שאמור בעינינו. והתאין סמוכין לכותל מזרחי של עזרת נשים מבחוץ כלפי הר הבית. ומהיכן אני למד שהן מבחוץ, ממה שכתוב אחר כל הענין יזיבאני אל החצר החיצונה' (להלן מ יז), מכאן אני למד שכל האמור למעלה היה חוץ לה שעדיין לא נכנס לתוכה: והתא קנה אחר אורד. חללו של כל אחד ואחד שש אמות מרובע: ובין התאים חמש אמות. כחלים המפסיקין בין התאין עוביין אמות חמש, וכן תירגס יונתן זבין תוויא כותל חמש אמות, וכן שנינו במסכת מידות (ד ז) 'כותל התא חמש': וספ השער מאצל אולם השער וגו'. שלפנים מן השער היה עשוי אולם מחובר לשער, כמו שמפרש בעינינו, בזלכו לתוך עזרת נשים עשר אמות, ובכאשו דלתות ומזוזות. וזהו שאמר וספ השער שהוא אצל אולם השער, מהבית, כלומר ללד פנים, קנה אחד רחבו, לכסות עובי חומת האולם אחת מימין ואחת משמאל. שעובי החומה של אולם לימין ולשמאל קנה אחד כמו שמפרש והולך:

קטו. מצודת ציון.

קטז. רע"ב, תפארת ישראל במדות ד' ג'.

קין. כמו אֶתָּא בְּקַרְי' (ישעיה כא יב).

קיה. מלבי"ם.

קיט. בבא בתרא ס"א.

קכ. להלן פסוק י'. רש"י. תאים אלו שליד השערים לא נזכרו בלל בבית המקדש השני (צורת הבית לתוספות יום טוב).

קכא. רש"י.

מִידַת הַתַּאִים

וְהָתָא קָנָה אֶחָד אַרְךָ וְקָנָה אֶחָד רָחֵב, חֵלֶל כָּל אֶחָד מֵהַתַּאִים, הוּא בְּאֹרֶךְ שֵׁשׁ אַמָּה, וּבְרוּחָב שֵׁשׁ אַמָּה. מְרוּבַע־קַבִּי.

הַקִּירוֹת בֵּין הַתַּאִים

וּבֵין הַתַּאִים חָמֵשׁ אַמּוֹת, הַכְּתָלִים שֶׁבֵּין הַתַּאִים הֵם בְּעוֹבֵי חֲמֵשׁ אַמּוֹת־קַבִּי.

גַּם הַכְּתָלִים הַחִיצוֹנִיִּים שֶׁל הַתַּאִים, וְגַם הַכּוֹתֵל שֶׁלִּפְנֵיהֶם, בְּעוֹבֵי חֲמֵשׁ אַמָּה. אֲבָל מֵאַחֲרֵיהֶם, כּוֹתֵל עֲזָרַת נָשִׁים הוּא גַם כּוֹתֵל עֲבוּר הַתַּאִים־קַבִּי.

מֵהֲרָה יִבְנֶה

קכב. רש"י.

קכג. רש"י. וכן תרגם יונתן: וּבֵין הַתַּאִים כְּתָלָא חָמֵשׁ אַמּוֹת. וּבְעֵיזוֹ כְּתוּב בְּמִשְׁנֵה (מדות ד ז) לַגְּבֵי הַתַּאִים שֶׁסְּבִיב הַהֵיכָל: כְּתָל הַתַּאִים חָמֵשׁ (רש"י).

קכד. מצודת דוד.

✧ התאים ליד השער ✧

עזרת נשים

אולם השער

עד כאן דיבר על התאים שמחוץ לשער. כעת ידבר מענין האולם שבצד הפנימי של השער.

בצד הפנימי של השער, יש אולם מחובר לשער^{קכה}, בולט לתוך עזרת נשים עשר אמות, ובראשו דלתות ומזוזות^{קכו}.

✧ מקום אולם השער ✧

✧ מהרה יבנה ✧

קכה. בלשון הקודש, 'אולם', פירושו פרוזדור (רש"י מלכים א' ז ז) ובית שער (מצודת ציון מלכים א' ו ג).

קכו. רש"י. וכדלהלן בפסוקים.

לאולם יש תקרה קבוי.

עובי כתלי האולם שנמשך לתוך עזרת נשים, הוא שש אמות קבוי.

מידת מזוזות האולם

וסף השער, מזוזת השער, מאצל אולם השער שהוא אצל אולם השער, מהפית, כלומר בצד הפנימי. הוא קנה אָחַד, רחבו שש אמה. דהיינו, שמזוזת האולם שבפנים בתוך עזרת נשים, הוא ברוחב שש אמה, ומכסה את עובי כותל האולם שהוא בעובי שש אמה קבוי. וכן הוא גם בימין, וגם בשמאל קל.

הסף של האולם, נקרא בשם 'סף השער', כי גם האולם שיידך אל השער קלא.

מהרה יבנה

קכו. צורת הבית לתוספות יום טוב.

קכח. רש"י. וכדלהלן בפסוקים.

קכט. רש"י.

קל. רש"י.

קלא. מלבי"ם.

☞ הסף [חמוזזה] של אולם השער ☞

מידת קירות האולם

(ח) וַיִּמַד אֶת אֵלֶם הַשַּׁעַר מִהַבַּיִת, קִנְהָ אֶחָד:קלב

וַיִּמַד אֶת אֵלֶם הַשַּׁעַר, מדד את אולם השער, מהבית, האולם נמצא בצד הפנימי לשער^{קלג}, בתוך חלל עזרת נשים^{קלד}. קנה אֶחָד, כתלי ימין ושמאל של האולם, שהאולם קיים על ידי כתלים אלו, עביים הוא קנה אחד, דהיינו שש אמות^{קלה}.

מהרה יבנה

קלב. רש"י: וימד את אולם השער מהבית. לפניו מן השער: קנה אחד. עובי חומת הימין והשמאל, שהאולם נכון עליהם: קלג. רש"י. קלד. מצורת דוד. קלה. רש"י.

✧ מידת הכתלים של אולם השער ✧

✧ מידת הכתלים וכן מידת הסף של האולם ✧

מִיָּדוֹת הָאוֹלָם עֲצֻמוֹ

(ט) וַיִּמַּד אֶת אֱלֹם הַשַּׁעַר שְׂמוֹנֶה אַמּוֹת, (ואילו כתיב) וַאֲיָלִיּוֹ
 שְׁתֵּי אַמּוֹת, וְאֱלֹם הַשַּׁעַר מֵהַבַּיִת: קלו
 וַיִּמַּד אֶת אֱלֹם הַשַּׁעַר, מִדָּד אֶת הָאוֹלָם, שְׂמוֹנֶה אַמּוֹת, הָאוֹלָם בּוֹלֵט
 שְׂמוֹנֶה אַמּוֹת לַתּוֹךְ חֲלָל עֹזֶרֶת נָשִׁים קלו.

מֵהֲרָה יִבְנֶה

קלו. רש"י: וימד את אולם השער שמונה אמות. משך בליטתו לתוך עזרת נשים: ואיליו. כל אילים
 האמורים בעניין זה כמין אילנות עגולין, עשויין מאבני גזית, ועומדין בפתח, אחד מימין ואחד משמאל,
 במקום סיפס ומזוזת. וכן תירגם (ישעיה ו 7) 'וינועו אמות הסיפס' – 'אילות סיפסא'. וקרויין 'אילים'
 על סם עיגולן, כאלה וכאלון (ישעיה ו יג): ואיליו שתיים אמות. עובי עיגולן. ועומדין בסוף חלל האולם,
 דבוקים זה לכותל ימין וזה לכותל שמאל. נמלא בליטת האולם ואילים שלו עשר אמות, לתוך העזרה,
 לפנין מן השער: ואולם השער מהבית. לפי שאלומי שערי עזרת ישראל היו משוכין ובלטין לכד החוץ
 כמו שפורש בעניין, פירש באלומי שער עזרת נשים שהן היו משוכין לכד פנים. ושערי עזרת נשים
 מכוונין כנגד שערי עזרת ישראל, נמלא אולם כנגד אולם, ודבר נוי הוא זה:
 קלו. רש"י.

❧ מידת אולם השער ❧

העמודים שבפתח האולם

אֵילָיו: כל ה'אֵילִים' המוזכרים בבית המקדש השלישי, הם עמודים עגולים עשויים מאבני גזית, ועומדים בפתח אחד מימין ואחד משמאל, כמו מזוזות קל"ה.

וְאֵילָיו שְׁתֵּים אַמּוֹת, עובי עיגול האילים הוא שתי אמות. ועומדים בסוף חלל האולם, דבוקים אחד לכותל הימני של האולם, ואחד לכותל השמאלי של האולם קל"ט.

נמצא שהאולם יחד עם האילים, בולט לתוך עזרת נשים עשר אמות קמ"ב. כי כותל האולם שמונה אמות, והאילים עוד שתי אמות, יחד עשר אמות.

מהרה יבנה

קלח. רש"י.

קלט. רש"י.

קמ. רש"י.

✻ מידת אולם השער עם העמודים ✻

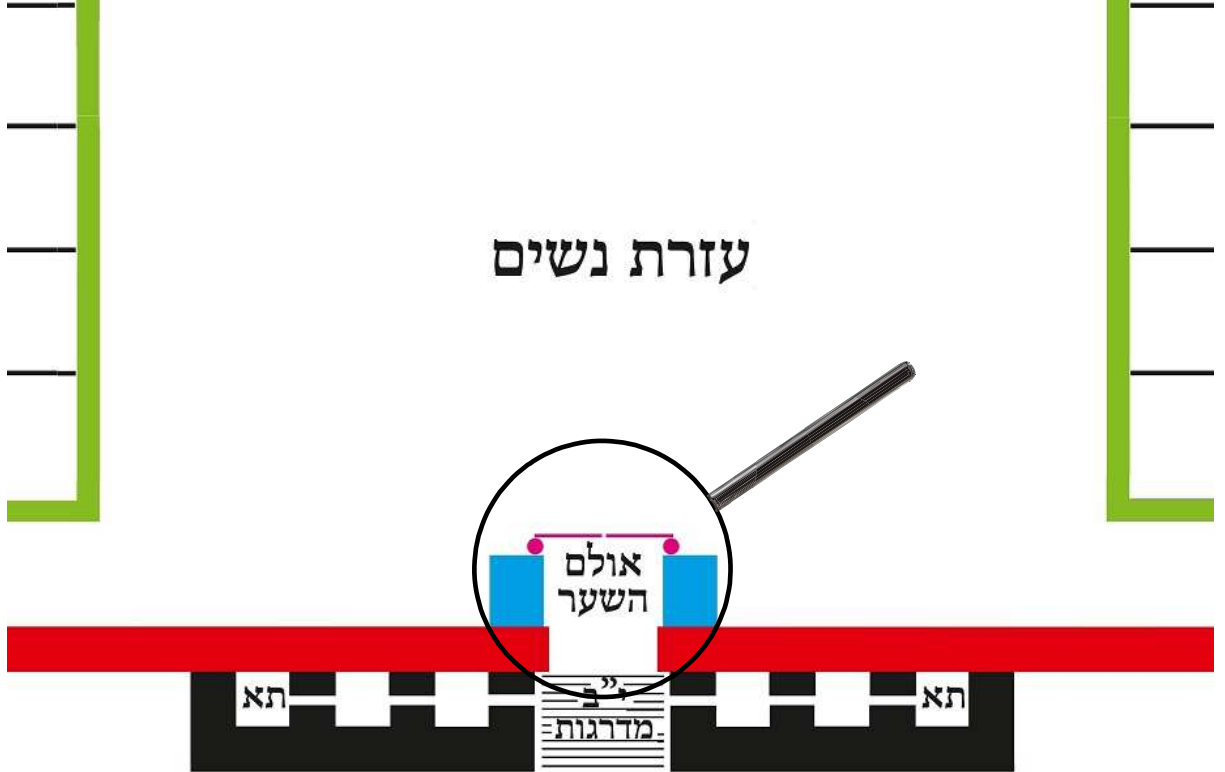
מקום האולם

וְאֵלֶם הַשַּׁעַר מִתְּהַבֵּית, הָאוֹלָם הוּא בַצַּד הַפְּנִימִי קמ"א.
 מכיוון שהדרך הוא שהאולם יהיה מחוץ לשער, בצד החיצוני,
 כמו שהאולם של עזרת ישראל^{קמ"ב} הוא לצד חוץ. על כן הודיע
 שהאולם של שער עזרת נשים הוא 'מִתְּהַבֵּית', דהיינו בפנים,
 בצד הפנימי, בתוך עזרת נשים. וזה כך לנוי כדי שיהיה אולם
 כנגד אולם קמ"ג.

מהרה יבנה

קמ"א. רש"י. מלבי"ם.
 קמ"ב. רש"י מכנה את 'העזרה' בשם 'עזרת ישראל', כדי להבדילו מ'עזרת נשים'. אבל כוונתו לבל
 העזרה, הכולל את עזרת ישראל ועזרת כהנים והמזבח ובין האולם ולמזבח.
 קמ"ג. רש"י. מלבי"ם.

✧ האולם הוא בצד הפנימי, בתוך עזרת נשים ✧

יש שלשה תאים בכל צד

(י) ותאי השער דרך הקדים, שלשה מפה ושלשה מפה, מדה אחת לשלשתם, ומדה אחת לאילם מפה ומפוי: קמ"ד
 ותאי השער, והתאים שליד השער, דרך הקדים, בצד מזרח, שלשה מפה ושלשה מפה, יש שלשה תאים מצד דרום של השער, ושלשה תאים מצד צפון של השער קמ"ה.
 התאים סמוכים לכותל עזרת נשים המזרחי מבחוץ, ופניהם להר הבית קמ"ו.

אחר שכבר מדד את התא שליד השער, וראה שחללו שש על שש אמות, ועובי הכותל המפסיק בין תא לתא הוא חמש אמות, הלך למדוד את האולם שהוא גם כן ליד השער מבפנים. ואחר כך יצא לחוץ ומדד את שלשת התאים קמ"ז. וראה שמדה אחת לשלשתם, שכל שלשת התאים הם כמידת התא הראשון שכבר מדד. דהיינו שחללם שש על שש אמות, ועובי כל אחד מהכתלים המפסיקים בין תא לתא הוא חמש אמות קמ"ח.

מהרה יבנה

קמ"ד. רש"י: ותאי השער הזה, אשר דרך הקדים, שבכותל מזרחי של עזרת נשים, שלשה היו מפה ושלשה היו מפה, שלשה לדרום ושלשה לצפון, סמוכין לכותל עזרת נשים, ופניהם להר הבית. ומידת חללן וכותל המפסיק בין כל אחד פירש למעלה: ומידה אחת לאילם. העשוין לסופי האולם מצפנים: מפה ומפה. מימין ומשמאל, מדתן שתיים אמות:

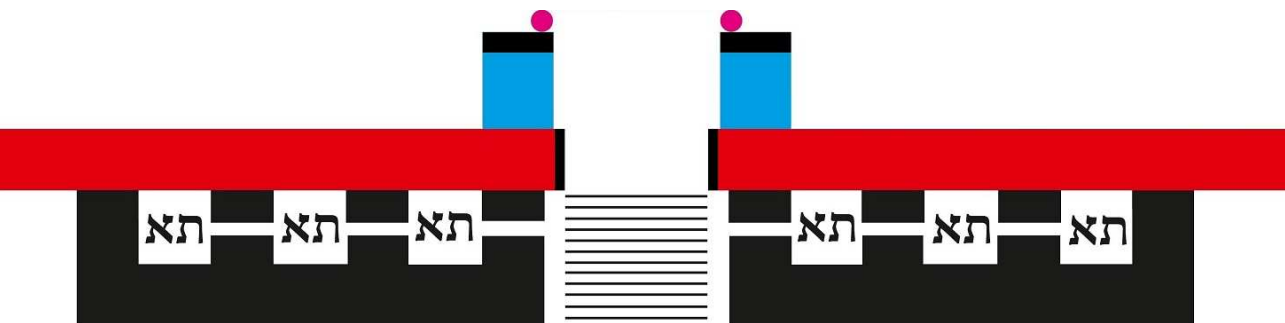
קמה. רש"י.

קמו. רש"י.

קמו. מלבי"ם.

קמה. רש"י. מלבי"ם.

☞ ששה תאים ליד השער ☞

❧ מידת העמודים בבפתח האולם ❧

אחר כך, חזר למדוד את האילים שבמזוזות האולם מבפנים:
 ומדה אחת לאילם מפה ומפן, שני האילים שמימין ומשמאל הם
 באותה מידה, שתי אמות קמט.

❧ מידת העמודים שבפתח האולם ❧

❧ מהרה יבנה ❧

מידת הפתח, ומידת האולם

(יא) וַיִּמַד אֶת רֹחַב פֶּתַח הַשַּׁעַר עֶשְׂרֵת אַמּוֹת, אַרְבֵּי הַשַּׁעַר
שְׁלוֹשׁ עֶשְׂרֵה אַמּוֹת:^{קא}

מידת הפתח

וַיִּמַד אֶת רֹחַב פֶּתַח הַשַּׁעַר עֶשְׂרֵת אַמּוֹת, רֹחַב חֹלֵל הַפֶּתַח עֲצֻמוֹ
מִצְפוֹן לְדָרוֹם, הוּא עֶשֶׂר אַמָּה:^{קנא}

ככתוב במשנה^{קנג}: כָּל הַפְּתָחִים וְהַשְּׁעָרִים שְׁהָיוּ שָׁם וְכוּ', כֹּל
הַפְּתָחִים וְהַשְּׁעָרִים שִׁישׁ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, רָחֲבָן עֶשְׂרֵה אַמּוֹת,
בְּרוּחַב עֶשֶׂר אַמָּה.

מידת אולם השער

אַרְבֵּי הַשַּׁעַר, מִיֵּדַת חֹלֵל אֹלָם הַשַּׁעַר, הוּא שְׁלוֹשׁ עֶשְׂרֵה אַמּוֹת,
שֶׁלֶשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה מִצְפוֹן לְדָרוֹם:^{קנד}

מהרה יבנה

קג. רש"י: רֹחַב פֶּתַח הַשַּׁעַר. רֹחַב חֹלֵל הַפֶּתַח. וְכֵן שְׁנֵי (מִזוֹת ז ג) כֹּל הַפְּתָחִים רֹחֲבָן עֶשֶׂר אַמּוֹת:
אַרְבֵּי הַשַּׁעַר. הוּא חֹלֵל אֹלָם הַשַּׁעַר מִן הַצִּפּוֹן לְדָרוֹם: שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה אַמּוֹת. עֶשֶׂר כִּגְדֵל חֹלֵל הַפֶּתַח,
וְאַמָּה וְחָזִי לְכֹאֵן וְאַמָּה וְחָזִי לְכֹאֵן. וְאֵל תַּמָּה שְׂאֵלֵל הַפֶּתַח קוֹרְבוֹ רֹחֵב וְאֵלֵל חֹלֵל הָאֹלָם קוֹרְבוֹ אֹרֶךְ,
שֶׁהַפֶּתַח גּוֹבֵה הוּא אֹרֶכּוֹ, וְהַרְחֵב מִסָּף אֶל סָף, וְהָאֹלָם לְפִי שְׂמֵשֶׁךְ בְּלִיטָה חֹלְלוֹ מִן הַמְזַרְח לְמַעַרְב פְּחוֹת
מִמִּידַת חֹלְלוֹ מִן הַצִּפּוֹן לְדָרוֹם, שְׁזוֹ שְׂמוֹנֵה אַמּוֹת וְזוֹ שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה, קוֹרְא אֹתָהּ מִידָה הִיתִירָה אֹרֶךְ. וְהָרִי
עֵדוּת לְדַבֵּר בְּמִשְׁכָּנָא דְמַלְכִּים (א' ו ג) זְהָאֹלָם עַל פְּנֵי הַיֵּכַל הַבַּיִת עֲשָׂרִים אַמָּה אֲרֻכּוֹ עַל פְּנֵי רֹחַב הַבַּיִת,
נִמְלָא מִן הַדְּרוֹם לְצִפּוֹן קְרוּי לְרֹחֵב, וְלְאֹלָם קְרוּי אֹרֶךְ, לְפִי שֶׁהַיֵּכַל מִיֵּדַת מִן הַמְזַרְח לְמַעַרְב יִתִּירָה
עַל מִצְפוֹן לְדָרוֹם, וּבְאֹלָם חִילּוֹף, לְמִדַּת שֶׁהַמִּדָּה הִיתִירָה קְרוּיָה אֹרֶךְ:

קנא. רש"י.

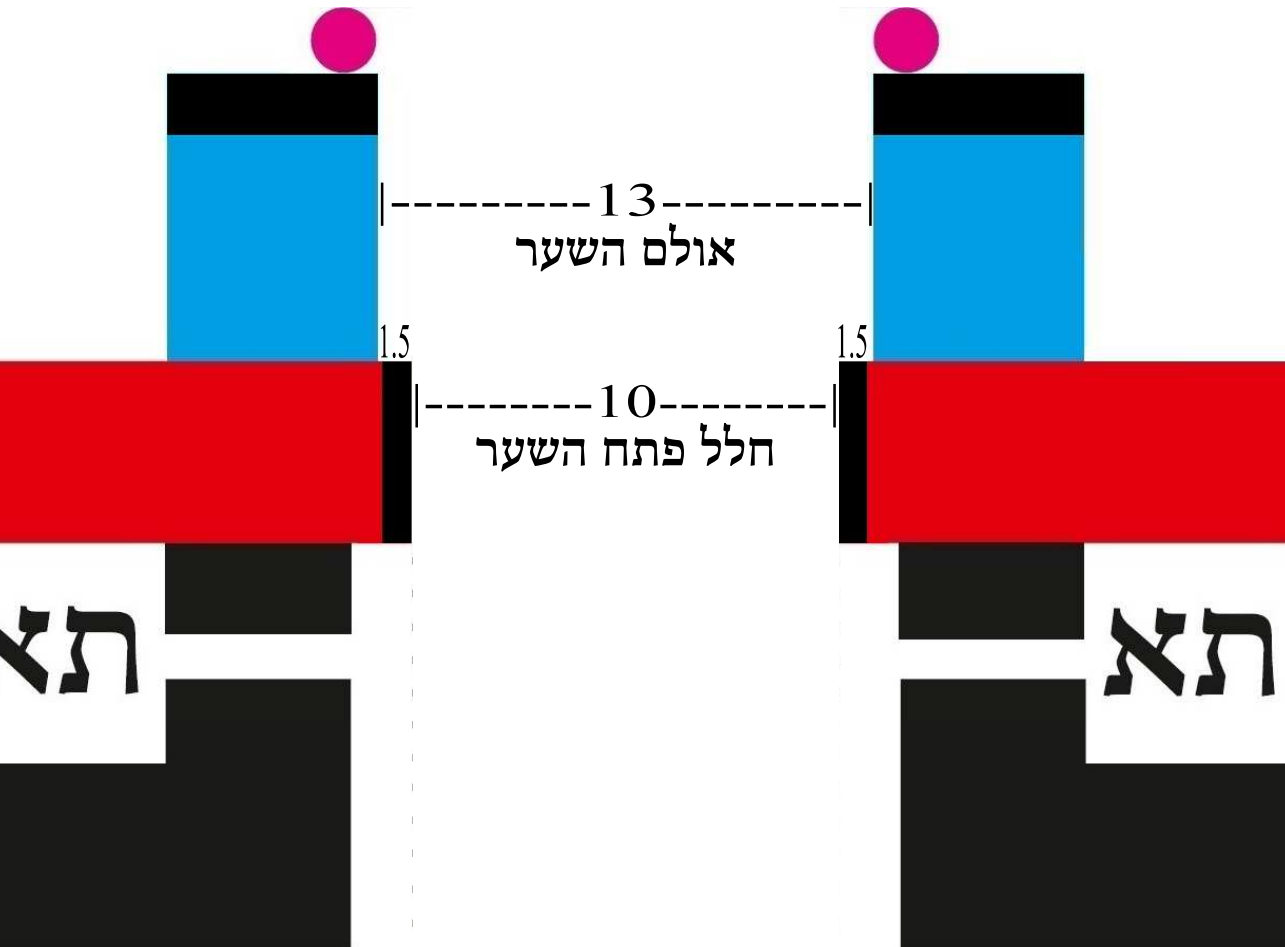
קנב. מִדּוֹת ב' ג'.

קנג. רש"י.

כתלי האולם אינם בולטים בהמשך ישר ממש מהפתח, אלא מרוחקים מעט מהפתח אמה וחצי לצפון, ואמה וחצי לדרום. נמצא שרוחב האולם, בין שני כתליו, הוא שלש עשרה אמה. עשר אמה כנגד חלל הפתח, ועוד אמה וחצי בצפון ואמה וחצי בדרום^{קנד}.

✧ מידת רוחב הפתח, ומידת אולם השער ✧

מזרח

מערב

אין לתמוה על שקורא לחלל הפתח בלשון רוחב ולחלל האולם קורא בלשון אורך, אף ששניהם מצפון לדרום, כי כלפי שקורא בהמשך לגובה השער בלשון אורך, ראוי לקרוא לחלל הפתח ממזווה למזווה בלשון רוחב. אבל האולם הלא משך הבליטה לתוך עזרת נשים הוא רק עשר אמה, ובין הכתלים יש שלש עשרה אמה, על כן ראוי לקרוא לחלל שבין כתלי האולם בלשון אורך. כי המידה הגדולה יותר נקראת בלשון אורך, והקטנה יותר נקראת בלשון רוחב^{קנ"ה}.

וכן במלכים רואים ענין זה שהמידה היותר ארוכה נקראת אורך, ככתוב בבית המקדש הראשון^{קנ"ו}: וְהַבַּיִת אֲשֶׁר בָּנָה הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה לַיהוָה, שְׁנַיִם-אַמָּה אָרְכוֹ וְעֶשְׂרִים רְחִבּוֹ, וְשְׁלֹשִׁים אַמָּה קוֹמָתוֹ. הבית אשר בנה המלך שלמה לה' ארכו שישים אמה. דהיינו^{קנ"ז} אורך קודש הקדשים עשרים אמה, ואורך ההיכל ארבעים אמה, ויוצא יחד שישים אמה^{קנ"ח}. ורחבו של הבית, דהיינו ההיכל וקודש הקדשים, עשרים אמה. וקומתו שלשים אמה. וְהָאוֹלָם עַל-פְּנֵי הַיֵּיכָל הַבַּיִת, עֶשְׂרִים אַמָּה אָרְכוֹ עַל-פְּנֵי רֹחַב הַבַּיִת, עֶשֶׂר בְּאַמָּה רְחִבּוֹ עַל-פְּנֵי הַבַּיִת. מחוץ להיכל יש כעין מבוא ופרוזדור הנקרא 'אולם', ארכו עשרים אמה, ורחבו עשר אמה.

העולה מכך, שהמגיע אל מול בנין בית המקדש הראשון רואה לראשונה את האולם הפרוש לנגד עיניו על פני עשר אמה,

☞ מהרה יבנה ☞

קנה. רש"י. מצורת דוד.

קנו. מלכים א' ו' ב'ג'.

קנו. מסכת מידות פ"ד מ"ז.

קנה. רש"י מלכים א' פרק ו' פסוק ב'.

אחר כך ניצב ההיכל שעל פני ארבעים אמה, ולאחר מכן מקום קודש הקדשים שעל פני עשרים אמה.

המידה היותר גדולה, נקראת אורך, והיותר קצרה נקראת רוחב. ולכן ארכו של האולם הוא על פני רחבו של הבית קס"ט.

מן הצפון לדרום, בהיכל נקרא רוחב, ובאולם נקרא אורך, מפני שבהיכל מידתו מן המזרח למערב יתירה על מידתו שמצפון לדרום. ובאולם להיפך. נמצא שהמידה היתירה נקראת אורך קס"ט.

רווח אמה אחת נוספת

(יב) וְגָבּוּל לְפָנַי הַתְּאֵאוֹת אִמָּה אַחַת, וְאִמָּה אַחַת גְּבּוּל מִפְּהַ, וְהִתָּא שֵׁשׁ אַמּוֹת מִפּוֹ, וְשֵׁשׁ אַמּוֹת מִפּוֹ: קס"ט

התאים מורחקים לצפון ולדרום אמה אחת יותר ממה שהאולם מורחק לצדדים.

מהרה יבנה

קנט. רש"י במלכים. הנה המידות בבית המקדש הראשון:

קס. רש"י.

קס"ט. רש"י: וְגָבּוּל לְפָנַי הַתְּאֵאוֹת אִמָּה אַחַת וְגו'. התארות שמכאן ומכאן לשער היו משוכין מן כנגד חלל האולם שלפנים אמה לצפון ואמה לדרום, נמצאו משוכים מחלל רחב הפתח שתי אמות ומחלה לכאן ושתי אמות ומחלה לכאן. וזהו לשון וְגָבּוּל, 'אִשְׁמִי' ל, מקום פנוי. וכותל הח' עוביו חמש, נמצא עובי כותל צפוני של הח' הצפוני, ועובי כותל צפוני של אולם, כלים זה כנגד זה. שכותל אולם עוביו שש, וכותל הח' חמש, והוא נמשך אמה אחת לתוך כנגד עובי כותל האולם, וכן לדרום:

האולם שהוא בפנים, מורחק מהפתח אמה וחצי לכל צד. והתאים שהם מבחוץ, מורחקים מהפתח שני אמות וחצי, לכל צד. נמצא שהתאים מורחקים מהפתח אמה אחת יותר ממה שהאולם מרוחק^{קסב}.

וגבול: מקום פנוי^{קסג}, שלא בנוי שם^{קסד}.

וגבול לפני התאות אמה אחת, התאים שבצד השער, מורחקים אמה אחת יותר ממה שהאולם מורחק לצדדים^{קסה}.

ואמה אחת גבול מפה, וכן גם בצד השני, התאים מורחקים אמה אחת יותר ממה שהאולם מורחק לצדדים^{קסו}.

מלבד האולם שמרוחק אמה וחצי מהפתח, התאים מרוחקים עוד אמה נוספת.

נמצא שהתאים מרוחקים שתיים וחצי אמה.

קסב. רש"י.

קסג. רש"י.

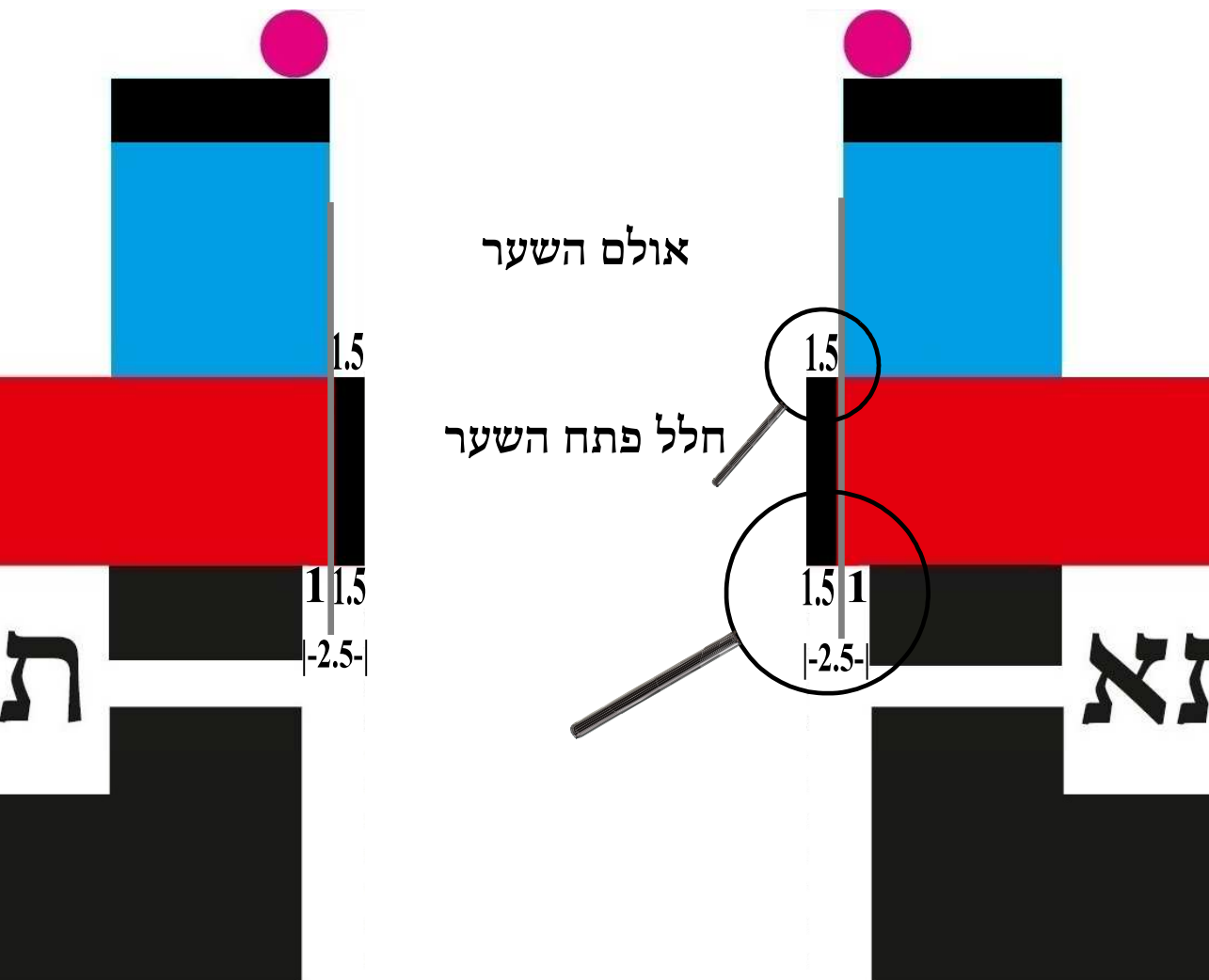
קסד. מצודת ציון.

קסה. רש"י.

קסו. רש"י.

☞ 'וגבול' - מקום פנוי אמה ☞

מזרח

מערב

וְהָתָא שֵׁשׁ אַמּוֹת מְפוֹ, חֲלַל הֵתָא מְרוּחָק שֵׁשׁ אַמָּה, מֵהִתְחַלַּת גְּבוּל הָאִמָּה הַנוֹסֶפֶת.

דהיינו, כותל התא עביו חמש אמה, ועם האמה הנוספת, הרי שש אמה. נמצא שחלל התא מרוחק שש אמה ממקום התחלת האמה הנוספת^{קסז}.

ונמצא שכותל התא וכותל האולם מסתיימים אחד מול השני, זה בפנים וזה בחוץ. כי עובי כותל האולם הוא שש אמה, ועובי כותל התא הוא חמש אמה. וכותל התא מתחיל בריחוק אמה אחת יותר מכותל האולם. נמצא שכותל התא וכותל האולם מכוונים ומסתיימים אחד מול השני^{קסח}.

וְשֵׁשׁ אַמּוֹת מְפוֹ, וְכֵן הוּא גַם בְּצַד הַשְּׁנַיִם^{קסט}.

מהרה יבנה

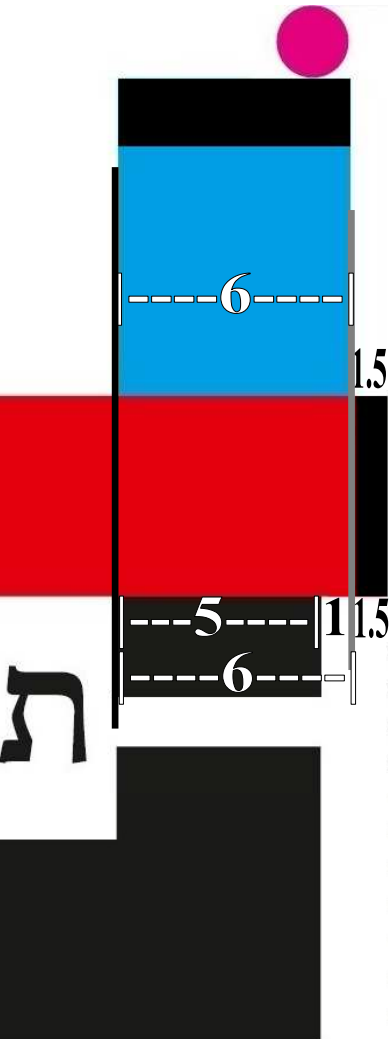
קסז. מצודת דוד. רש"י לא פירש את התיבות וְהָתָא שֵׁשׁ אַמּוֹת מְפוֹ וְשֵׁשׁ אַמּוֹת מְפוֹ. אלמלא פירוש המצודת דוד, היה אפשר לפרש שחלל התא עצמו הוא ברוחב שש אמה, ככתוב לעיל. ומידה זו שהתא הוא שש אמה, זה גם בתא שבצד ימין של השער, וגם בתא שבצד שמאל של השער.

קסת. רש"י.

קסט. מצודת דוד.

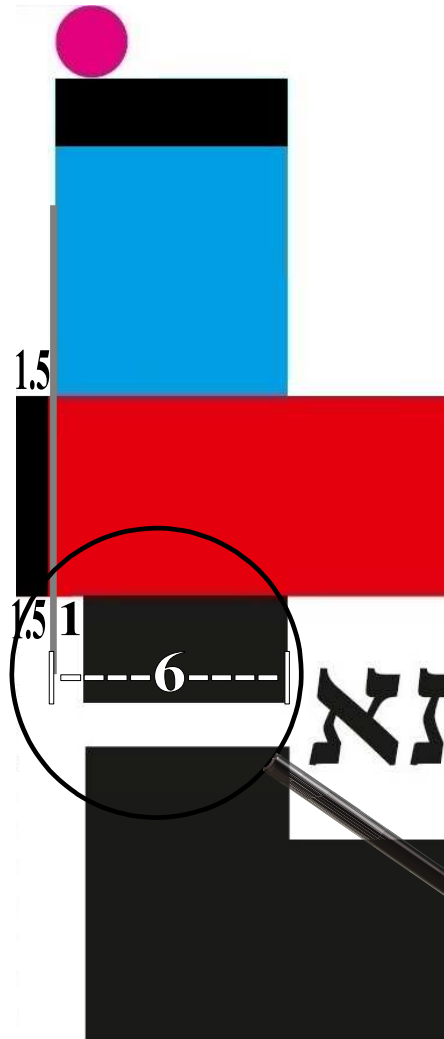
✧ 'שש אמות מפו' ✧

מזרח

אולם השער

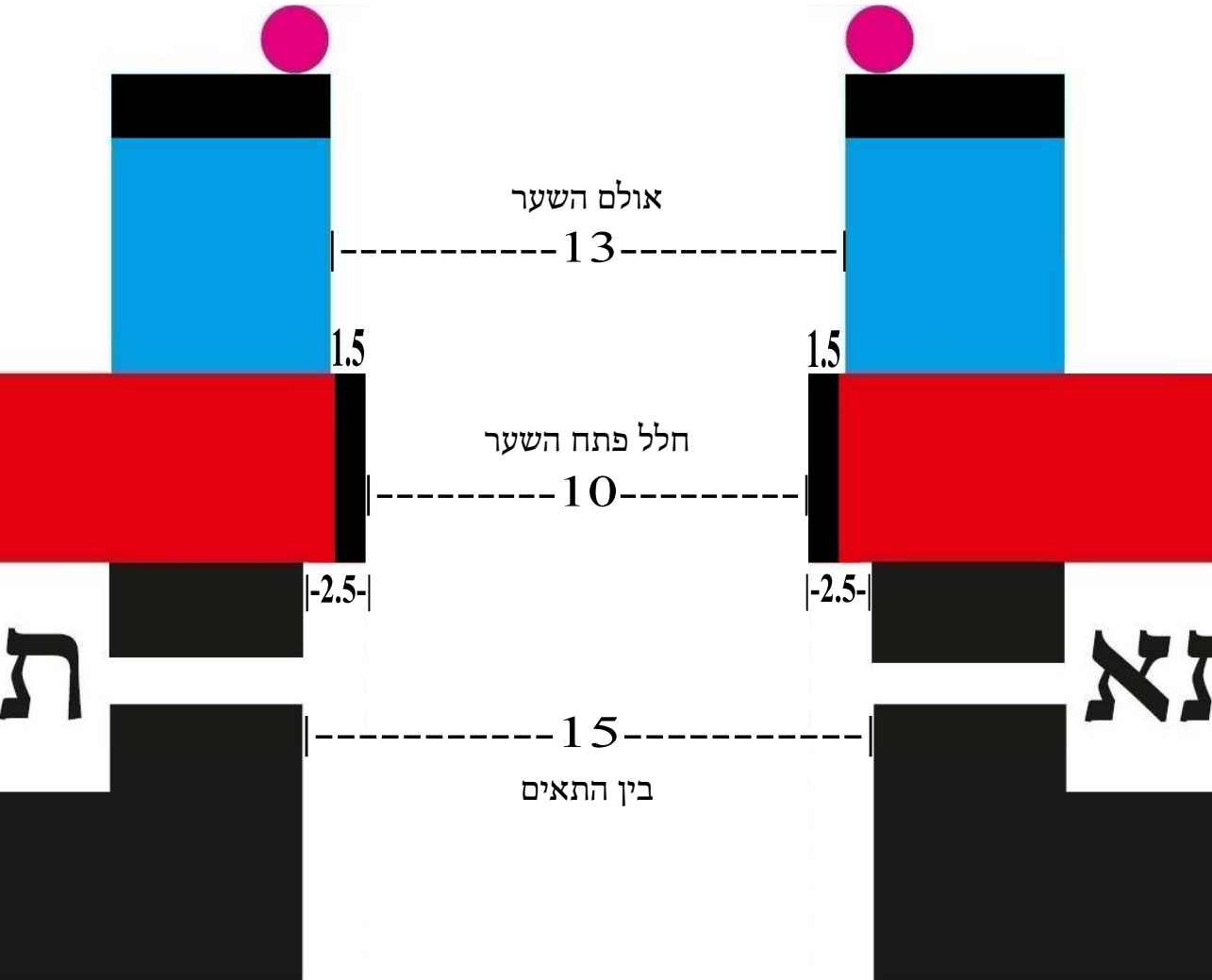
חלל פתח השער

מערב

מידות רוחב השער

מזרח

מערב

מדידת השער מגג לגג

(ג) וַיִּמְד אֶת הַשַּׁעַר מִגַּג הַתֵּא לְגִגוֹ, רֹחַב עֲשָׂרִים וְחָמֵשׁ אַמּוֹת, פֶּתַח נָגֵד פֶּתַח:קע
יש כאן רוחב של עשרים וחמש אמה.

והחשבון כך: חלל השער, עשר אמה. כותל התא מצד ימין, חמש אמה. כותל התא מצד שמאל, חמש אמה. שני אמות וחצי רווח בין השער לתאים, משני הצדדים, הרי חמש אמה. סך הכל עשרים וחמש אמה:קעא.

יש תקרה בין התאים, מגג התא לגג התא שכנגדו, ונראה כמו שער:קעב.

התאים שמהצדדים שייכים לשער:קעג. וַיִּמְד אֶת הַשַּׁעַר מִגַּג הַתֵּא לְגִגוֹ, מֵדָד אֶת הַשַּׁעַר, מִגַּג הַתֵּא שְׂבֻצָפוֹן הַשַּׁעַר, עַד גַּג הַתֵּא שְׂבֻדְרוֹם הַשַּׁעַר:קעד, דהיינו מגג התא שבצד הזה, עד גג התא שממולו בצד השני:קעה.

מהרה יבנה

קע. רש"י: וימד את השער מגג התא לגגו. מגג התא שצפון השער לגג התא שדרום השער: עשרים וחמש אמות. עובי כותל התא חמש, וכן עובי כותל התא שמלד הסיני הרי עשר, וסתי אמות ומחאה שמהא משוך מחלל הפתח לכאן וכן לכאן הרי ט"ו, וחלל הפתח עשר אמות, הרי כ"ה אמות. וכוון מידת רוחב השער הן, כנגד י"ג אמות של חלל האולם מצפנים, ושני כתליו קנה מכאן וקנה מכאן, הרי כ"ה: פתח נגד פתח. פתח התא שאכל השער בדרום, מכוון כנגד פתח התא שאכל השער בצפון. שלא היה לכל שפת התאים האלה פתח בכותל של כל החוץ, אלא שני התאין הסמוכין לשער היו להם פתחים פונים אל אויר שבין שניהם. וכן הוא אומר למטון (פסוק טז) ז'אל איליהמה לפנימה לשער, למדנו שפתחיהם פונים לשער:

קעא. רש"י.

קעב. מצודת דוד.

קעג. מלבי"ם.

קעד. רש"י. באברבנאל וז"ל: וימד את השער מגג התא לגגו רוחב כ"ה אמות, פרש"י מגג התא שבצפון השער לגג התא שבדרום השער כ"ה אמות, עובי כותל התא חמש, וכן עובי כותל התא

מדד מגג חלל התא עצמו, ולא מכותל התא.
 מדד מגג חלל התא עצמו, בלי חלל התא, אלא רק משם והלאה.
 רחב עשרים וְחֲמִשׁ אַמּוֹת, הרוחב הוא עשרים וחמש אמה.
 והחשבון כך: כותל התא מצד ימין, חמש אמה. שני אמות וחצי,
 רווח בין התא הימני לשער. חלל השער, עשר אמה. שני אמות
 וחצי, רווח בין התא השמאלי לשער. כותל התא מצד שמאל,
 חמש אמה. סך הכל עשרים וחמש אמהקע"ו.
 יש תקרה בין התאים, ונראה כעין שערקע"ז.

מהרה יבנה

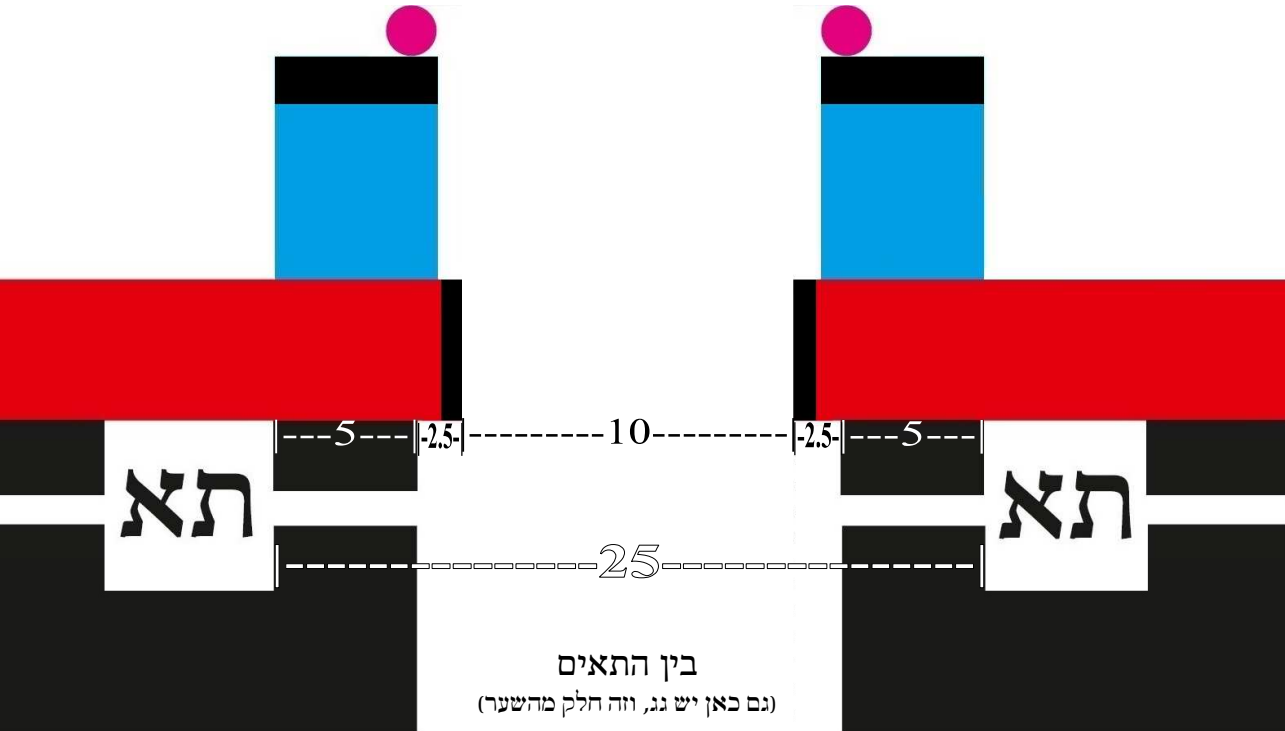
שמהצד השני, הרי עשר, ושתי אמות ומחצה שהוא משוך מחלל הפתח לכאן, וכן לכאן, הרי מ"ו, וחלל הפתח עשר, הרי כ"ה אמות, וכולם מדת רוחב השער הן. והקשה עליו הרב רבי דוד קמחי למה אמר וימד את השער, שהיה לו לומר וימד מגג התא האחד לגג התא האחר שכנגדו, מבלי שיזכור השער. ולי נראה שאין בזה קושיא כי בהיותו מודד מגג התא לגג התא שכנגדו היה מודד השער שביניהם. וכו'. ע"כ.

קעה. מצודת דוד.

קעו. רש"י. מצודת דוד.

קעז. מצודת דוד.

☞ 'מגג התא לגגו' - רוחב עשרים וחמש אמה ☞

הפתחים של התאים

סדר פתחי התאים: התאים אין להם פתחים לחוץ, אלא אחד פתוח לשניקעה.

כל הפתחים של התאים הם זה כנגד זה, שיש פתחים בין תא לתא, ורק בתא הסמוך לשער יש פתח הפתוח אל השער. כך הוא בצד ימין מהשער, וכך גם בצד שמאל מהשער. נמצא שפתחי התאים הם: פֶּתַח נֶגְד פֶּתַח. כי פתח התא שבצד ימין הוא מול פתח התא שבצד שמאל, נמצא ששני פתחים אלו הם 'פתח נגד פתח'קעט.

מהרהר יבנה

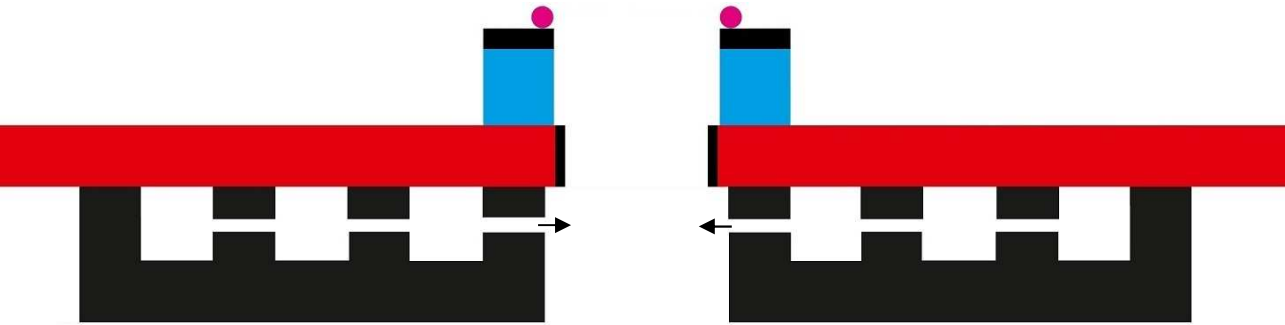
קעה. רש"י. במסכת מידות (ד ג) בענין התאים שסביבות ההיכל, כתוב: ושלשה פתחים היו לכל אחד ואחד, לכל אחד מהתאים יש שלשה פתחים, אחד לתא מן הימין, פתח אחד לתא שלידו בצד ימין, ואחד לתא מן השמאל, ופתח אחד לתא שלידו בצד שמאל, ואחד לתא שעל גביו, ופתח אחד בתקרה, שהוא פתח לתא שבקומה מעליו. ועולים אליו במדרגות.

ועל זה כתב רש"י (להלן פסוק מז): התאים האלה אין להם פתחים אל החוץ, אלא זה פתוח לזה. וכן שנינו במסכת מידות (ד ג) בתאים שסביבות ההיכל, שלשה פתחים לכל אחד ואחד, אחד לתא מן הימין, ואחד לתא מן השמאל, ואחד לתא שעל גביו. ולתאים שבחצר שלא היו אלא שלשה תאים זה אצל זה, ולא היו להם תאים על גביהם, היו לאמצעי שנים פתחים, אחד לתא מן הימין, ואחד לתא מן השמאל. ולחיצון של צד השער היו שני פתחים, אחד פתוח לאמצעי, ואחד פתוח לצד השער. וכן לתא החיצון של כתף השיני מזה ומזה לשער. ע"כ.

וכן כתב רש"י (כאן) וז"ל: פתח נגד פתח. פתח התא שאצל השער בדרום, מכוון כנגד פתח התא שאצל השער בצפון. שלא היה לכל ששת התאים האלה פתח בכותל של צד החוץ, אלא שני התאין הסמוכין לשער היו להם פתחים פונים אל אויר שבין שניהם. וכן הוא אומר למטן (פסוק מז) ואל אילהמה לפנימה לשער, למדנו שפתחיהם פונים לשער. ע"כ.

קעט. רש"י.

✻ פתחי התאים 'פתח נגד פתח' ✻

פתח התא שבימין השער, הוא מול פתח התא שבשמאל השער. נמצא ששני פתחים אלו הם אחד כנגד השני, 'פתח נגד פתח'.

גובה העמודים שבפתחים

(ד) וַיַּעַשׂ אֶת אֵילִים שְׁשִׁים אַמָּה, וְאֵל אֵיל הַחֲצַר הַשָּׁעַר סָבִיב סָבִיב:קפ

וַיַּעַשׂ אֶת אֵילִים שְׁשִׁים אַמָּה, האילים שבמזוזות האולם, הם בגובה שישים אמה^{קפא}.

וְאֵל אֵיל הַחֲצַר, ובמידת גובה זו, גם כל האילים שבחצר, הַשָּׁעַר, שהם בכל אולמות השערים, סָבִיב סָבִיב, בכל הצדדים^{קפב}.

הפסוק הודיע, שכמו שיש אילים בגובה שישים אמה לאולם השער המזרחי, כך יש אילים בגובה זה לכל אולמות השערים סביב^{קפג}.

כי גם בדרום ובצפון יש שערים בתבנית השער הזה^{קפד}. וגם שם האילים הם בגובה שישים אמה^{קפה}.

מהרה יבנה

קפ. רש"י: וַיַּעַשׂ אֶת אֵילִים שְׁשִׁים אַמָּה. גובהן של אילים של סיפי האולם גבוהין ששים אמה: וְאֵל אֵיל הַחֲצַר הַשָּׁעַר סָבִיב. וכן לכל אילי החצר שכל אולמי שעריה סביב סביב. שאף בצפון ובדרום היו לה שערים עשויין כחבנית השער הזה, כמו שפורש צעניין:

קפא. רש"י.

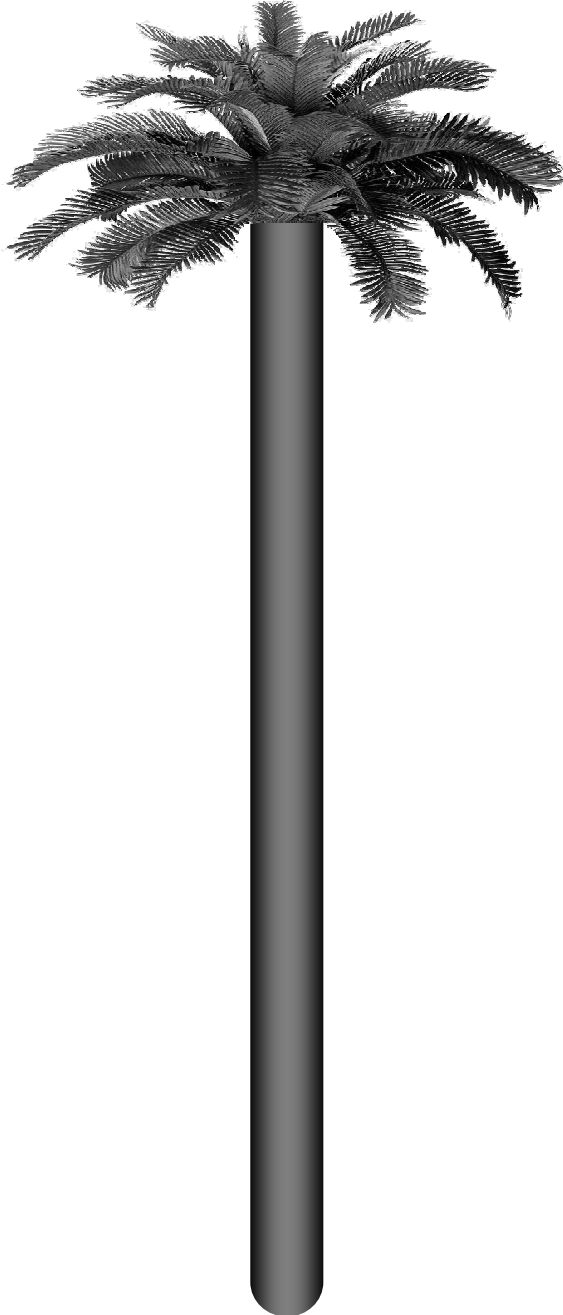
קפב. רש"י. מצודת דוד.

קפג. רש"י. עפ"י אברבנאל.

קפד. כמפורש להלן.

קפה. רש"י. מצודת דוד. בראש כל עמוד, יש כותרת בצורת דקל (להלן פסוק מז).

✧ עמוד - 'איל' ✧

גובה השער

(טו) וְעַל פְּנֵי הַשַּׁעַר (הואתון כתיב) הָאֵיתוֹן, עַל לְפָנָי אֵלֶם הַשַּׁעַר
הַפְּנִימִי, חֲמִשִּׁים אַמָּה:קפז

שַׁעַר הָאֵיתוֹן: השער הזה, שהוא שער עזרת נשים המזרחי,
נקרא בשם 'שַׁעַר הָאֵיתוֹן'. מפני שהוא משמש כניסה ויציאה
לכל באי העזרה:קפז.

'אֵיתוֹן', הוא לשון ביאה, כמוקפח 'אָתָּא בְּקָר'קפט.

ואומר הכתוב, שגובה השער הוא חמישים אמה:קפז.

וְעַל פְּנֵי: הוא ענין גובה, על שם שפני האדם הוא בגובה הגוף:קצא.
על: כמו עסק:קצב.

מהרה יבנה

קפו. רש"י: ועל פני השער האיתון. גובהו של שער הזה. והוא קרוי 'שַׁעַר הָאֵיתוֹן', לפי שהוא משמש
כניסה ויציאה לכל באי העזרה. איתון, תרגום של ציאה: על לפני אולם השער הפנימי. עס גובהו של
אולם השער שהוא לפני מן השער, חמשים אמה. ומגובה שאר השערים שבעינין שהם חמשים אמה לני
למד ש'על לפני' האמורים כאן הוא גובה:

קפו. רש"י. באברבנאל וז"ל: וקרא השער הזה שער האתון לפי שהיה משמש בכניסה ויציאה
לכל באי העיר, ואיתון הוא תרגומו של ביאה. ע"כ. במצודת דוד וז"ל: ויקרא כן לפי שהנכנסים
להשתחוות באים דרך בו, שהוא מכוון מול פתח ההיכל ובית קודש הקדשים. ע"כ. במלבי"ם
וז"ל: האיתון. מענין ביאה. ונקרא כן בצירוף התאים שנחשבו עם השער.
קפח. ישעיה כ"א י"ב.

קפט. מצודת ציון.

קצ. רש"י.

קצא. מצודת ציון. ברש"י וז"ל: ומגובה שאר השערים שבעינין שהם חמשים אמה, אני למד
ש'על לפני' האמורים כאן הוא גובה. ע"כ.

באברבנאל וז"ל: פרש"י ועל פני השער/ גובה השער, כי מגובה שאר השערים שבענין שהם
חמשים אמה, אני למד ש'על פני' האמור כאן הוא לשון גובה. וכן פירש למטה 'חמשים אמה
ארכו' – גבהו. ומסייע לפירוש הרב שמצינו בספר מלכים (מלכים א' ז טו) בבנין שלמה במדת
העמודים לשון קומה, ובדברי הימים (דברי הימים ב' ג טו) כתב במקומה אורך. וכו'. ע"כ.
קצב. מצודת ציון.

לפני: ענין גובהקצ"ג.

ועל פני השער האיתון, גובה שער האיתון הזה, על לפני אלם השער, עם גובה אולם השער, הפנימי, שהוא בולט בצד הפנימי של השערקצ"ד, חמישים אמה, גובה השער וכן גובה אולם השער, הוא חמישים אמהקצ"ה.

ולפי זה, האילים בולטים עשר אמות יותר גבוה מהשער. כי האולם והשער בגובה חמישים אמה, אך ה'אילים' בגובה שישים אמהקצ"ו.

החלונות

(י"ט) וְחַלְנוֹת אֲטֻמוֹת אֶל הַתְּאִיִּם, וְאֵל אֵילֵיהֶמָּה לְפָנֵימָּה לְשַׁעַר סְבִיב סְבִיב, וְכֵן לְאֲלֻמוֹת וְחַלְנוֹת סְבִיב סְבִיב לְפָנֵימָּה, וְאֵל אֵיל תְּמָרִים:קצ"ז

מהרה יבנה

קצ"ג. מצודת ציון.

קצ"ד. כמו כל שאר שערי עזרת נשים שבולטים בצד הפנימי של השער, ומשוכים לתוך פנים עזרת נשים.

קצ"ה. רש"י.

קצ"ו. מצודת דוד.

קצ"ז. רש"י: וחלונות אטומות אל התאים. התאים האלה אין להם פתחים אל החוץ, אלא זה פתוח לזה. וכן שנינו במסכת מידות בתאים סביבות ההיכל (ד ג) שלשה פתחים לכל אחד ואחד, אחד לתא מן הימין, ואחד לתא מן השמאל, ואחד לתא שעל גביו. ולתאים שבחצר שלח היו אלא שלשה תאים זה אצל זה, ולא היו להם תאים על גביהם, היו לאמצעי שנים פתחים, אחד לתא מן הימין, ואחד לתא מן השמאל. ולחיצון של כל השער היו שני פתחים, אחד פתוח לאמצעי, ואחד פתוח לכל השער. וכן לתא החיצון של כתף השני מזה ומזה לשער. והיו להם חלונות שקופים אטומים, פתוחים לכל החוץ וסתומים לכל פנים, כלומר קצרים לכל פנים ורחבים לכל החוץ אל המזרח: ואל איליהמה לפנימה לשער. ואל כתפות פתחיהם, של שני תאין הסמוכין לשער מזה ומזה. שהיה פתחן אל תוך אויר השער, פתח התא הכפוני מנפון לשער, ופתח התא הכפוני מדרום לשער. וכתפות הפתחים שמה ומזה לפתח התא, הם האילים. והיו בהם חלונות פתוחות לאויר הפסק רחב השער שהיה מפסיק בין התאים. ואותו אויר קורא לפנימה

חלונות אֶטְמוֹת: אין הכוונה שהחלונות הם אטומות לגמרי, כי לא יקרא חלון אם אין שם פתח^{קצ"ח}, אלא החלונות בבית המקדש הם 'שְׁקָפִים אֶטְמוּם'^{קצ"ט}, שקופים מבחוץ ואטומים מבפנים, פתוחים לצד החיצון וסתומים לצד פנים, דהיינו קצרים לצד הפנימי ורחבים לצד החיצוני.

אין החלונות בבית המקדש כמו שלנו, אלא צר מבפנים ורחב מבחוץ, להראות שאינו צריך לאורה^י, והעומד בפנים רואה שאור השכינה זורה שם ואור ה' מאיר בכבודו^{יב}, ומבית המקדש יוצא האור לעולם^{יג}.

מהרה יבנה

לשער, שמשנכנס לצינן אויר בליטת התאים שמכאן ומכאן נראה שהוא נכנס לשער: וכן לאילמות. וכן היו חלונות לאילמות של כל שער ושער: וחלונות סביב סביב לפנימה. בחומה לכל העזרה מצפנים: ואל איל תימורים. ונתן תיכנס 'כותלתא'. כותלת זראש האיל היה עשוי כמין כותרת דומה לזקל. כי זמשנכא לשלמה (מלכים א' ו' ז') הן מתורגמות 'לורות דיקלין':

קצה. אברבנאל. וז"ל האברבנאל: ואומרו וחלונות אטומות אל התאים אין הכוונה שהיו חלונות סתומות בהחלט כי לא יקרא חלון אם אין שם פתח, אבל פירוש אטומות הוא כפירוש שקופים אטומים (מלכים א' ו' ד) בבנין שלמה וכתבו המפרשים שם שהיו רחבות מבחוץ וצרות מבפנים להודיע שהמקדש היה מאיר לכל העולם ולא היה צריך לאורה, וכן אמרו בילמדנו לפי שנאמר ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן וגומר לא בשביל שאני צריך אורה אלא כדי להאיר לך הוי ויקחו אליך שמן, ראה מה כתוב מחוץ לפרוכת העדות לא היתה המנורה צריכה להנתן אלא לפנים מן הפרוכת אצל הארון והיא נתונה חוץ לפרוכת להודיע שאינו צריך לאורה, וכו'. ע"כ. ועי"ש עוד ב' פירושים בענין החלונות. קצט. כמו במלכים א' ו' ד'.

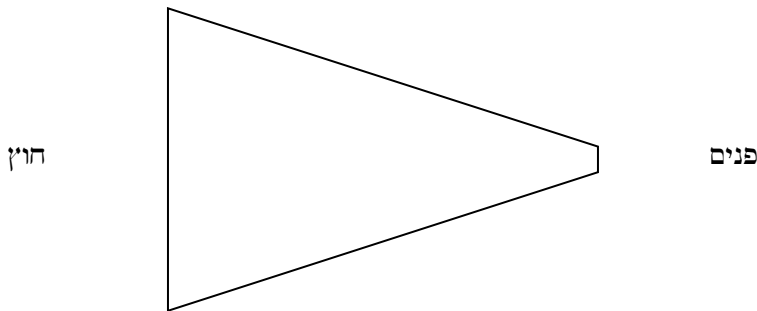
ה. רש"י. כך מפרש רש"י שמה שכתוב כאן 'חלונות אֶטְמוֹת', היינו חלונות שקופים אטומים, צר מבפנים ורחב מבחוץ. אבל המלבי"ם מפרש שהחלונות אטומות בזכות.

רא. רש"י במלכים.

רב. מלבי"ם במלכים.

הג. כתב רבנו בחיי (במדבר ח ב) וז"ל: ודע כי החלונות שהיו בבית המקדש היו צרות מבפנים ורחבות מבחוץ, וזהו שדרשו חז"ל (תנחומא בהעלותך ב) דרך העולם כשאדם בונה בית עושה לו חלונות צרות מבחוץ ורחבות מבפנים כדי שיהא האור נכנס מבחוץ ומאיר מבפנים, אבל שלמה לא עשה כן, בנה בית המקדש ועשה שם חלונות צרות מבפנים ורחבות מבחוץ כדי שיהא האור יוצא מבית המקדש ומאיר לחוץ, להודיע שכולו אור ואינו צריך לאורה, וזהו שכתוב (מלכים א' ו' ד) ויעש לבית חלוני שקופים אטומים, פירוש שקופים פתוחים לצד חוץ, אטומים סתומים לצד

✧ צורת החלונות בעין זה ✧

✧ מהרה יבנה ✧

פנים, כלומר קצרים. ומוזה אמר הכתוב ביחזקאל (מ כה) וחלונים לו ולאילמיו סביב סביב כהחלונות האלה, לא אמר כחלונות אלא כהחלונות בתוספת ה"א, לרמוז כי חלונות המקדש היו בדמיון צורת ה"א שהיא צרה מבפנים ורחבה מבחוץ כדי שתצא האורה משם לחוץ. ועוד דרשו חז"ל (במדבר רבה טו ז) כהחלונות, כחלונות לא נאמר אלא כהחלונות לשון כהה, כלומר חלונות כהות שהיו צרות מצד פנים ורחבות מבחוץ לצד היצון של מזרה, ועל כן נקרא בית המקדש אריאל (ישעיה כט א) מלשון אריה, מה אריה צר מאחוריו ורחב מלפניו כך חלונות המקדש. ע"כ.

כתוב במשכני עליון לרמח"ל בענין החלונות שקופים אטומים וז"ל: המאורות האלה עומדים להאיר את כל ההיכל, ולמלאותו ברכה ורצון. והשפע הנאסף שם, בהתחזקו בתמורים האלה ובכרובים, מתנבר מאד מאד, ולא יחלש כוחו בצאתו מלפני אדוניו. ובהתחזק האור מבפנים, מלבד הפתח, בקע בחומות בקיעות רבות וכו', פניו לצאת. ואף על פי שמקום הבקיעה קצר הוא, כאשר יצא משם נתפשט לצד זה ולצד זה, וכל אלה הבקיעות הם נקראים 'חלונות אטומים' כי הם צרים מבפנים ומתרחבים חוצה. וזה נמצא בכל חומות ההיכל וקודש הקדשים והאולמות. ודרך אלו החלונות יוצאים אורות רבים תמיד, מלבד השפע היוצא דרך השערים. כי השפע נמשך בעתו, ואלה האורות יוצאים תמיד ולא נפסקים, ומהם מקבלים התחתונים כח ועצמה רבה. ע"כ.

פתחי התאים

פתחי התאים: כל הפתחים של התאים הם זה כנגד זה, שיש פתחים בין תא לתא, ואין להם פתחים אל החוץ, אלא רק בתא הסמוך לשער יש פתח הפתוח אל השער^י.

כך הוא בימין השער, וכך גם בשמאל השער. ופתח התא שבצד ימין הוא מול פתח התא שבצד שמאל. נמצא שפתחי התאים הם אחד כנגד השני, פֶּתַח נֶגְד פֶּתַח^י. והם פתוחים לכיוון השער^י.

אליהמה

אֱלִיהֶמָּה: לשון האילים שלהם. דהיינו, צדדי פתח התאים הסמוכים לשער, הם האילים של התאים^י.

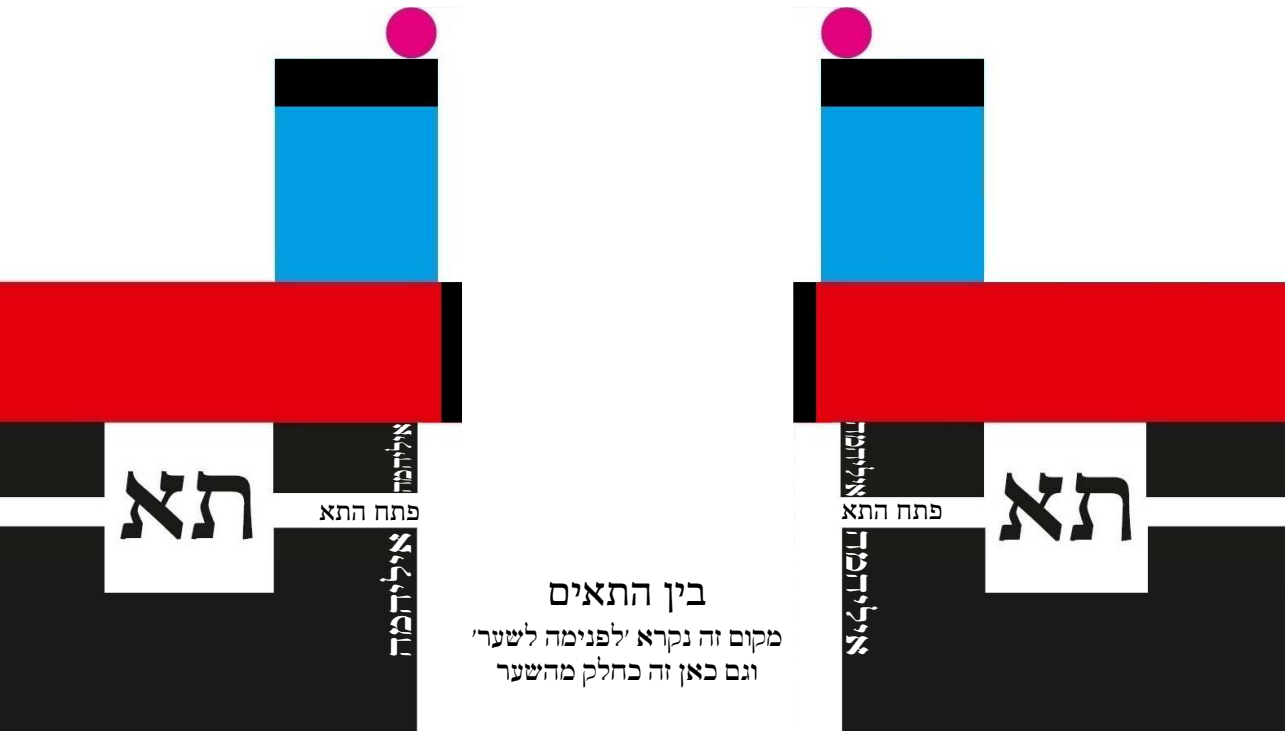
אֱלִיהֶמָּה לְפָנֶימָה לְשַׁעַר: האילים והפתחים הם לצד הפנימי, אל תוך השער^י.

האזיר שבין התאים נקרא 'לפנימה לשער', כי מי שנכנס לבין התאים נראה כמו שנכנס לתוך השער^י.

מהרה יבנה

- דד. רש"י.
- דה. לעיל פסוק י"ג.
- דו. רש"י.
- דז. רש"י.
- דח. רש"י.
- דט. רש"י.

✧ צדדי פתח התא, נקראים 'אליהמה' ✧

צדדי פתח התא, הם ה'אילים' של הפתח. הם הנקראים 'אליהמה'.

פתח התא, פונה אל השער הגדול.

וכן האילים של פתח התאים [-'אליהמה'], פונים אל השער הגדול.

ביאור הפסוק

וְחַלּוֹנוֹת אֲטָמוֹת אֶל הַתְּאִים, לַתְּאִים יֵשׁ חַלּוֹנוֹת הַפּוֹנִים כִּלְפֵי חוּץ
לְצַד מְזוּרָה, קְצָרִים מִבְּפָנִים וּרְחֹבִים מִבְּחוּץ.^י

וְאֶל אֱלִיהֶמָּה, וְכֵן יֵשׁ חַלּוֹנוֹת שְׁקוּפִים אֲטוּמִים בְּאֵילִים שֶׁל
הַתְּאִים, דִּהְיִינוּ בְּצַדְדֵי פֶתַח הַתְּאִים. לְפָנֶימָה לְשַׁעַר, שִׁזָּה פּוֹנֶה
לְצַד הַפְּנִימִי אֶל הַשַּׁעַר.^{יא}

סָבִיב סָבִיב, כֵּן הוּא בְּכָל הַתְּאִים הַפְּנִימִיִּים שֶׁל כָּל שַׁעַר וְשַׁעַר.
גַּם בְּשַׁעֲרֵים שֶׁבְּדָרוֹם וּבְצָפוֹן.^{יב}

וְכֵן לְאֵלְמוֹת, וְכֵן יֵשׁ חַלּוֹנוֹת בְּאוֹלְמוֹת הַבּוֹלְטִים מִכָּל שַׁעַר
וְשַׁעַר.^{יג}

וְחַלּוֹנוֹת סָבִיב סָבִיב לְפָנֶימָה, וְכֵן יֵשׁ חַלּוֹנוֹת בְּחוּמַת עִזְרַת נָשִׁים,
פְּתוּחִים לְפָנִים^{יד} אֶל תּוֹךְ עִזְרַת נָשִׁים, בְּכָל כּוֹתֵל עִזְרַת נָשִׁים,
לְמַעַלָּה מִן הַתְּאִים.^{טו}

העולה מזה:

א. החלונות הם 'שקופים אטומים', קצרים מבפנים ורחבים
מבחוץ.

ב. יש חלונות בתאים.

מהרה יבנה

י. רש"י.

יא. רש"י.

יב. מצודת דוד.

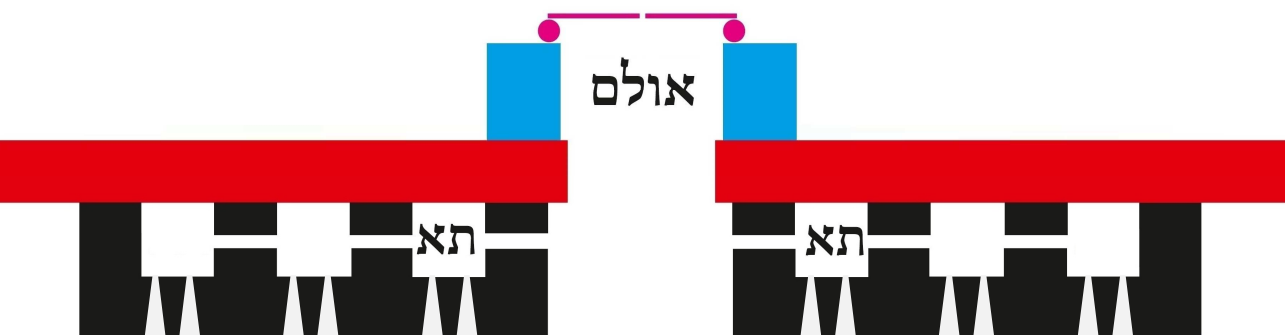
יג. רש"י.

יד. רש"י.

טו. מלבי"ם.

- ג. וכן יש חלונות בצדדי פתח התאים, לכיוון השער.
ד. וכן יש חלונות באולמות.
ה. וכן יש חלונות בחומת עזרת נשים.

❧ החלונות של התאים ❧

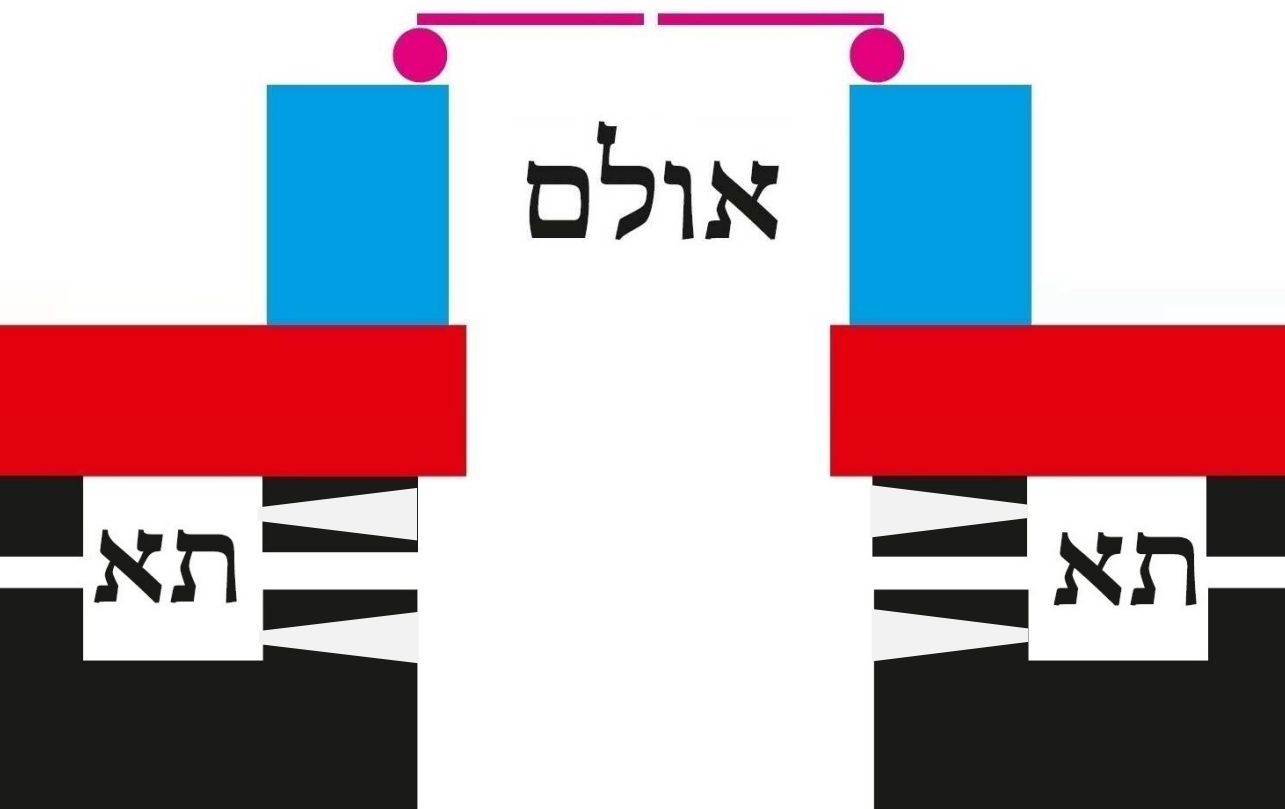
קלא

היכל

יחזקאל פרק מ פסוק מז

מראה

✂ החלונות בצדדי פתח התאים ✂

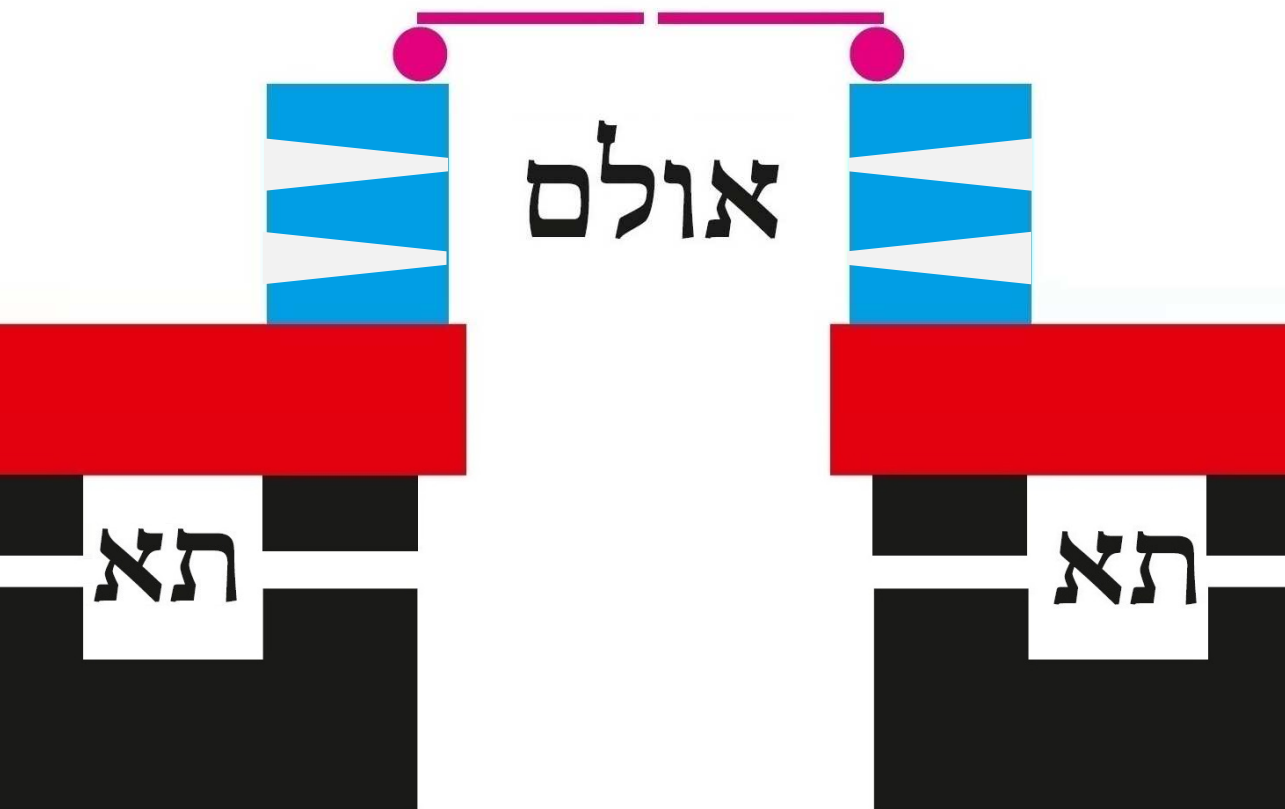
השלישי

ביאור הפסוק

בית המקדש

קלב

☞ החלונות באולם ☞

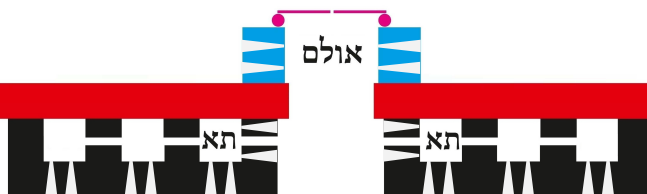
✧ החלונות בכותל עזרת נשים ✧

עזרת נשים

חומת עזרת נשים

הר הבית

✧ החלונות בכל המקומות יחדיו ✧

✧ מהרה יבנה ✧

רשז. בחומת עזרת נשים, יש חלונות גם בגובה מעל התאים [לא נראה בציור].

❧ כותרות בצורת דקל ❧

וְאֵל אֵיל תְּמָרִים, תִּירָגַם יוֹנָתָן: וְעַל אֵילָא כּוֹתְרָתָא'. דהיינו שעל כל האילים יש כותרת בצורת עץ דקל תמר, לנוי".

❧ מהרה יבנה ❧

ר"ז. רש"י. רד"ק. אברבנאל. מצודת דוד. מלבי"ם.

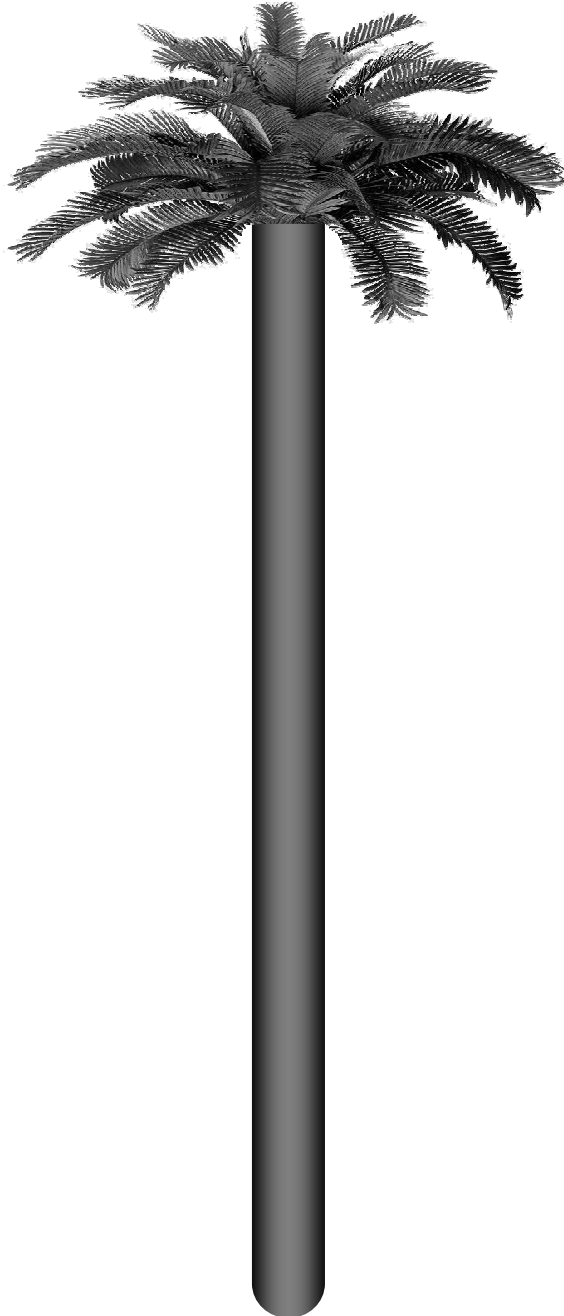
קלה

היכל

יהזקאל פרק מ פסוק טז

מראה

✧ העמוד עם כותרת בצורת דקל ✧

הגזומרא שבְעֶזְרַת נָשִׁים

(יז) וַיְבִיאֲנִי אֶל הַחֲצֵר הַחִיצוֹנָה, וְהִנֵּה לְשָׁכוֹת, וְרִצְפָּה עָשְׂוֹי לְחֲצֵר כְּבִיב כְּבִיב, שְׁלֵשִׁים לְשָׁכוֹת אֶל הַרִצְפָּה:»
עד עכשיו פירש את התאים שמחוץ לשער, ואת השער והאולם. ורק עכשיו נכנס אל תוך עזרת נשים.²
וַיְבִיאֲנִי אֶל הַחֲצֵר הַחִיצוֹנָה, כַּעַת הַמֵּלֶאךְ מַכְנִיסוּ אֶל תּוֹךְ עֶזְרַת נָשִׁים.³
עזרת נשים נקרא 'החצר החיצונה', מפני שהוא לפני עזרת ישראל.⁴

מהרה יבנה

א. רש"י: ורצפה. אומר אני שהיא עלייה סביב. כמותה ששנינו (מזות ז ה) חלקה הייתה בראשונה והקיפיה כסוסטרא. ועל אותה עלייה היו הלשכות. וממה שאמור בעניינין (פסוק יח) זיהלפה אל כתף השערים' ותחתיה כנגד גובה השערים, אנו למידין שהלפפה הזו עלייה היא:
ב. רש"י לעיל פסוק ז'. ועי"ש.

ג. באברבנאל וז"ל: 'ויביאני אל החצר החיצונה', יאמר שהכניסו באותה עזרה שהיתה חיצונה לעזרת ישראל, ועם היות שכבר אמר למעלה 'ויבא אותי שמה' 'ויבא אל השער אשר פניו דרך הקדימה', הנה חזר לומר כאן 'ויביאני אל החצר החיצונה', להגיד שראה בנבואתו ראשונה איך הובא אל ההר הגבוה ההוא ושהאיש אשר ראה נכנס בשער המזרחי וכאילו הנביא נשאר מחוץ, ועתה יאמר שהכניסו באותה עזרה.

ד. רש"י לעיל פסוק ו'. עזרת נשים נקרא 'החצר החיצונה'. כנגד עזרת ישראל הנקרא 'החצר הפנימית'.

לשכות על הגזוזטרא

והנה לשכות, ראיתי שיש שם לשכות. והלשכות הם על הרצפה, כדלהלן.

לשכות: חדרים.

הגזוזטרא בעזרת נשים

רצפה: אבנים מסודרות שעליהם דורכים ברגליים. מלשון 'על רצפת בהט ויש'.

ורצפה עשוי לחצר, כחצר יש גזוזטרא גבוהה סביב סביב, דהיינו מרפסת כולטת בגובה החומה. מרוצפת באבנים.

סביב סביב, גזוזטרא זו, היא סביב כל עזרת נשים מבפנים, משלשה צדדים, מזרח דרום וצפון.

בבית המקדש השני עשו בדומה לרצפה הכתובה כאן, ככתוב במשנה: "והלכה היתה בראשונה, עזרת נשים" היתה חומתה

מהרה יבנה

ה. מצודת דוד. באברבנאל וז"ל: יאמר שהכניסו באותה עזרה, וראה שם לשכות, ואחר זה יבאר כמה היו הלשכות שהיו שלשים, כמו שיזכור, כי לא ספר עתה אלא שהיו בנויות על רצפה.

ו. מצודת ציון.

ז. אסתר א' ו'.

ח. מצודת ציון.

ט. רש"י.

י. מצודת דוד.

יא. משכני עליון לרמח"ל.

יב. צורת הבית לתוספות יום טוב.

יג. מדות ב' ה'.

יד. בבית המקדש הראשון היה עזרת נשים, והיה נקרא 'החצר החדשה'. ככתוב בדברי הימים (ב' כ ה) באמצע ימי בית המקדש הראשון: ויעמד יהושפט בקהל יהודה וירושלם בבית ה' לפני

קלח בית המקדש הגזוזטרא בעזרת נשים השלישי

חלקה בבית המקדש הראשון^{טו}, דהיינו שלא היה שום דבר באמצע גובה החומה^{טז}, והקיפוף כצוֹצָרָה, ובבית המקדש השני^{יז} עשו גזוזטרא, דהיינו תקרה בולטת באמצע גובה החומה^{יח}, שהנשים רואות מלמעלה, והאנשים מלמטן, כדי שלא יהו מערבין, [ח] שבשמחת בית השואבה הנשים עומדות על הגזוזטרא ורואות בשמחה, והאנשים נמצאים למטה, כדי שלא יהיו מעורבים^{יט}.

מהרה יבנה

הַחֲצֵר הַחֲדָשָׁה. ועל זה כתוב בגמרא (פסחים צב. זבחים לב: ועוד): מאי 'חצר החדשה', אמר ר' יוחנן שהידשו בה דברים, ואמרו טבול יום אל יכנס למחנה לוייה. ע"כ. ובתוס' וז"ל: טבול יום לא יכנס במחנה לוייה. לא בכל המחנה אלא מעזרת נשים ולפנים, כדתנן במסכת כלים (פ"א משנה ח) 'עזרת נשים מקודש הימנו שאין טבול יום נכנס לשם, אבל בהר הבית היה נכנס, וקרי חצר לעזרת נשים, כדתנן פ"ב דמדות עזרת נשים היתה אורך קל"ה, וארבעה לשכות היו בארבעה מקצועותיה של מ' אמה, ולא היו מקורות, וכן הם עתידות להיות כדכתיב 'ויציאני אל החצר החיצונה' וגו'. ע"כ. וכן כתבו הר"ש והרע"ב במסכת כלים (א ח). נמצא שהעזרת נשים היה לפני יהושפט, ונראה ששלמה המלך בנה את העזרת נשים. שהרי אם יהושפט היה בונה את עזרת נשים היה צריך לכתוב בגמרא שנקרא החצר החדשה משום שבנו אותה כעת על כן זה חצר חדשה. ומפני שלא כתוב כך בגמרא, אלא כתוב שכל הטעם שנקראת 'חצר החדשה' הוא מפני שהידשו בה דברים, הרי ראייה ברורה שהעזרת נשים היה בנוי לפני יהושפט המלך, ונקרא 'החצר החדשה' רק מפני שחז"ל עשו בה תקנה חדשה, שלטבול יום אסור להיכנס לעזרת נשים.

ונראה ששלמה המלך בנה את עזרת נשים, כפי שהוא בנה את כל בית המקדש הראשון. ונמצא שהיה זה עפי' הגבורה, ככתוב (דברי הימים א' כח יט): הַכֹּל בְּכֶתֶב מִיַּד ה' עָלַי הַשְּׂפִיל. ובזה מובן מדוע כשהז"ל רצו בבית שני לעשות את הגזוזטרא לנשים היו צריכים לדרוש את זה מפסוק, כמבואר בגמרא (סוכה נא.).

טז. הגר"א במדות.

טז. תפארת ישראל.

יז. הגר"א במדות.

יח. תפארת ישראל. כתב רש"י (סוכה נא): וז"ל: נתנו זיוין בכתלים בולטין מן הכותל סביב סביב. וכל שנה מסדרין שם גזוזטראות לזיוין שקורין בלנ"ק, כדי שיהו נשים עומדות שם בשמחת בית השואבה ורואות. וזהו תיקון גדול דקתני מתניתין שמתקנין בכל שנה. ע"כ.

יט. תפארת ישראל. עשו רק שלש גזוזטראות בשלש צדדים (תוספתא סוכה ד א) בדרום ומזרח וצפון. אבל לא במערב, כדי שלא להפנות אחוריהם אל ההיכל (הנוכת הבית לרבי מלכיאל אשכנזי, עזרת כהנים).

על הגזוזטרא יש לשכות

שְׁלֹשִׁים לְשָׁכוֹת אֶל הַרְצֵפָה, עַל הַגְּזוּזְטְרָא יֵשׁ שְׁלֹשִׁים לְשָׁכוֹת.^א
עֵשְׂרָה בַּמְזֵרָה, עֵשְׂרָה בַּדְרוֹם, וְעֵשְׂרָה בַּצְפוֹן.^ב

הריצפה היא בגובה

(יח) וְהַרְצֵפָה אֶל פֶּתַח הַשְּׁעָרִים, לְעֵמֶת אַרְבֵּי הַשְּׁעָרִים, הַרְצֵפָה
הַתְּחִתּוֹנָה:^כ
אַרְבֵּי הַשְּׁעָרִים: גֹּבֵה הַשְּׁעָרִים.^ג

מהרה יבנה

זה לשון הר"ד (פסקי הרי"ד סוכה נא:): מאי תיקון גדול, אמר רבי אלעזר כאותה ששנינו חלקה היתה בראשונה והקיפוח גזוזטרא, כדי שיהו נשים רואות מלמעלה ואנשים מלמטה. פירוש, הכי תנן במידות, חלקה היתה בראשנה, עזרת נשים, ולא היו זיוין יוצאין מן הכותל, ואחרי כן הקיפוח גזוזטרא, שהוציאו בה זיוין בכותלי העזרה מבפנים סביב סביב, או בבנין או על ידי חורין שעשו שם בכתלים, ושמו שם קורות ועליהם נסרים, שיעמדו עליהן הנשים ויראו השמחה מלמעלה, והאנשים יעמדו למטה בעזרה. ולא יוכלו האנשים להביט בנשים, שהיו לה מחיצות סביב ועשויות כמין סריגי החלונות, שהנשים בפנים רואות מבחוץ, ושבוהין לא יוכלו לראות מבפנים. ע"ב.

וצריך עיון האם בבית המקדש השלישי גם כן יעמדו הנשים על הגזוזטרא, כמו שהיה בבית המקדש השני.

כ. רש"י. מהראוי לציין ללשון הרמב"ם (מדות ב ה) בפירוש המשניות (בתרגום החדש), שמשמע שם שגם בבית המקדש השני עשו לשכות בגזוזטרא שבעזרת נשים, וז"ל: ומפני שחששו להתערבות האנשים עם הנשים הקיפוח עמודים ועשו עליהם מסביב תאים גבוהים שישתכלו מהן הנשים בזמן שמתקבצין ישראל שם לשמחת בית השואבה כמו שבארנו בסוף סוכה. ע"כ. אמנם בגמרא (בבא בתרא סא.) כתוב שלתאים יש שלש שמות: יציע, צלע, תא. ועיין שיטת הרמב"ם בענין התאים (ראה שיטת הרמב"ם במסכת מידות פרק ד' וב'היכל ידיד' שם), ואולי זה שייך לסוגיא דידן, ויתכן שלא, ואכמ"ל.

כא. עפ"י מלבי"ם.

כב. רש"י: והרצפה אל כתף השערים. גובה שערי החצר היה מפסיק את העלייה, שלא היתה מסככת את כל החצר. והיא אל כתפות השער, מזה ומזה כנגד גובה השערים: הרצפה התחתונה. נשנית תיבה זו מכל 'התחתונה' שבמקרא, שבכל מקום הטעם צנו"ן וזה צתי"ו, למלנו שאין 'התחתונה' זו לפנה שחתת אחרת, אלא לפנה אחת היא, ותחתיה של לפנה היתה לעומת גובה השערים. וה"י של 'תחתונה', כה"י של 'ציתה', וכה"י של 'עזרתה', וכה"י של 'חלאתה', שהן יתירות:

אורך השער הוא גובה השער. רוחב השער הוא ממזוזה למזוזה^{כז}.

גובה שער החצר מפסיק את הגזוזטרא באמצע, דהיינו שאין הגזוזטרא מקיפה את כל החצר ממש, אלא היא משני צידי כל שער, והשער מפסיקו באמצע^{כח}. יש חמש לשכות על הגזוזטרא מצד ימין השער, וחמש לשכות על הגזוזטרא משמאל השער^{כט}.

וְהָרֵצְפָה אֶל פֶּתֶף הַשְּׁעָרִים, הגזוזטרא, היא כמו כתף לשער משני הצדדים. דהיינו שהגזוזטרא היא משני צידי השער^ל.

הגזוזטרא גבוה כמו השער

לְעֵמֶת אֹרֶךְ הַשְּׁעָרִים, כנגד גובה השערים. דהיינו שהגזוזטרא היא בגובה, כנגד סוף גובה השערים^{לא}.

מהרה יבנה

כג. רש"י.

כד. רש"י. באברבנאל (לעיל פסוק טו) וז"ל: פרש"י 'ועל פני השער' גובה השער, כי מנובה שאר השערים שבענין שהם חמשים אמה, אני למד ש'על פני' האמור כאן הוא לשון גובה. וכן פירש למטה 'חמשים אמה ארכו' – גבהו. ומסייע לפירוש הרב שמצינו בספר מלכים (מלכים א' ז טו) בבנין שלמה במדת העמודים לשון קומה, ובדברי הימים (דברי הימים ב' ג טו) כתב במקומה אורך. וכו'. ע"כ.

כתב התוספות יום טוב בספרו צורת הבית, שהמעם שגובה השער נקרא אורך, הוא מפני שבתחילה מדד את גובה השער ע"י פתיל, ואח"כ השכיב את הפתיל לארץ כדי למדוד כמה קנים ארכו. על כן יש בו לשון 'אורך'.

כה. רש"י.

כו. עפ"י מלבי"ם.

כז. רש"י. לשון 'כתף' הוא כמו: וְחָמֵשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה קְלָעִים לְפֶתֶף עַמְדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאַדְנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה. וְלְפֶתֶף הַשְּׁנִית חָמֵשׁ עֶשְׂרֵה קְלָעִים עַמְדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאַדְנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה (שמות כז יד-טו). וכמו: בְּפֶתֶף יִשָּׂאוּ (במדבר ז ט).

כח. רש"י.

נמצא שהגזוזטרא בגובה חמישים אמה. כי השער בגובה חמישים אמה^{כט}.

הַרְצָפָה הַתְּחִתּוֹנָה, תחתית הריצפה היא כנגד גובה השערים^ל. מפסוק זה ראייה שה'רְצָפָה' היא גזוזטרא, דהיינו מרפסת. שהרי כתוב: 'לְעַמַּת אַרְךָ הַשְּׁעָרִים, הַרְצָפָה הַתְּחִתּוֹנָה', דהיינו שתחתית הריצפה היא כנגד גובה השער. נמצא שהריצפה היא גזוזטרא^{לא}.

מהרה יבנה

כט. בפשטות חומת עזרת נשים גבוהה מאוד, הרבה יותר מחמישים אמה, וכמו שכתוב במשנה (מדות ב ד) כָּל הַכְּתָלִים שֶׁהָיוּ שָׁם הָיוּ גְבוּהִים. ופירש הרע"ב שגבוהים הרבה. ולמשל, אם הכתלים גבוהים מאה אמה, נמצא שבלימת הגזוזטרא הוא באמצע גובה חומת עזרת נשים. ואם גבוהים מאה וחמישים אמה, הרי הגזוזטרא בשליש החומה.

ל. רש"י.

לא. רש"י.

✧ חצרות קטורות ✧

בארבע הפינות של עזרת נשים יש לשכות, וללשכות אין גג. ככתוב במשנה^ל: וְאַרְבַּע לְשָׁכוֹת הָיוּ בְּאַרְבַּע מְקַצְעוֹתֶיהָ, בארבעת הפינות של עזרת נשים מבפנים^ל, יש ארבע לשכות, שֶׁל אַרְבַּעִים אַרְבַּעִים אִמָּה, אורך כל לשכה ארבעים אמה. אבל רוחב כל לשכה הוא שלשים אמה^ל.

וְלֹא הָיוּ מְקוֹרוֹת, ארבע לשכות אלו לא היה להם גג, בבית המקדש השני. וְכָךְ הֵם עֲתִידִים לְהִיּוֹת, וכך יהיו לשכות אלו בבית המקדש השלישי, ללא גג.

שָׁנְאָמַר בְּנִבּוֹאֹת יחזקאל על בית המקדש השלישי^ל: וַיּוֹצִיאֵנִי, המלאך הוציא^ל את יחזקאל הנביא אֶל הַחֹצֵר הַחִיצוֹנָה, היא עזרת נשים^ל, וַיַּעֲבִירֵנִי אֶל אַרְבַּעַת מְקַצְעֵי הַחֹצֵר, והעביר אותי אל ארבעת זויות החצר, היא עזרת נשים, וְהִנֵּה חֹצֵר

✧ מהרה יבנה ✧

לב. מדות ב' ה'.

לג. תוספות יום טוב. תפארת ישראל.

לד. יחזקאל מ"ו כ"ב. הנוכת הבית לרבי משה חפ"ן.

לה. יחזקאל מ"ו כ"א-כ"ב.

לו. ביהזקאל (מ א-ד): בְּעֶשְׂרִים וְחֲמֵשׁ שָׁנָה לְגִלּוֹתֵנוּ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּעֶשְׂרוֹ לַהֲדִישׁ בְּאַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה אַחֵר אֲשֶׁר הִכְתָּה הָעִיר בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה הִיָּתָה עָלַי יַד ה' וַיִּבֵּא אֹתִי שָׁמָּה: בְּמַרְאוֹת אֱלֹקִים הִבִּיאֵנִי אֶל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וַיְנַיֵּחֵנִי אֶל הַר גְּבוּהָ מְאֹד וְעָלִיו כְּמִבְנֵה עִיר מְנַגֵּב: וַיִּבֵּא אֹתִי שָׁמָּה וְהִנֵּה אִישׁ מֵרְאֵהוּ כְּמֵרְאֵה נְחֹשֶׁת וּפְתִיל פְּשָׁתִים כִּידוֹ וְקִנְיָה תְּמִדָּה וְהוּא עֹמֵד בְּשַׁעַר: וַיְדַבֵּר אֵלַי הָאִישׁ בֶּן אָדָם רְאֵה בְּעֵינַיִךְ וּבְאָזְנוֹךָ שָׁמַע וְשִׂים לְבָבְךָ לְכָל אֲשֶׁר אֲנִי מֵרְאֶה אוֹתְךָ כִּי לְמַעַן הִרְאוֹתְכָה הִכְאֹתָה הִנֵּה הִנֵּה אֶת כָּל אֲשֶׁר אֶתָּה רְאֵה לְבַיִת יִשְׂרָאֵל.

וברש"י: במראות אלהים הביאני. לא הולכני שם ממש, אלא הראני כאילו אני שם: אל הר גבוה מאד. שכן הוא עתיד ליגבה, שנאמר וְנִשְׂא הוּא מִגְּבֻעוֹת (מיכה ד א): כמבנה עיר. כבניין עיר: מנגב. בדרומו של הר: לכל אשר אני מראה אותך. ענייין הביניין: הובאתה הנה. מבבל. ע"ב.

לז. תפארת ישראל. החצר החיצונה היא עזרת נשים, כי היא חיצונה יותר מהעזרה (תפארת ישראל).

בְּמִקְצַע הַחֲצֵר, חֲצֵר בְּמִקְצַע הַחֲצֵר, יש חצר קטנה, דהיינו לשכה, בכל זווית וזווית של עזרת נשים, בְּאַרְבַּעַת מְקַצְעַת הַחֲצֵר, בארבע הפינות של עזרת נשים, יש לשכה בכל אחת מהפינות^ל. חֲצֵרוֹת קְטוּרוֹת, לשכות אלו הם 'קטורות'.

מבארת המשנה מהו 'קטורות': וְאֵין קְטוּרוֹת אֶלָּא שְׂאִינָן מְקוּרוֹת, 'קטורות', הכוונה שאינן מקורות, שהלשכות ללא גג. 'קטור' הוא עשן. מלשון וְהֵנָּה עָלָה קִיטוֹר הָאָרֶץ^ל. ולשכות קטורות, הכוונה שהלשכות באופן שיוכל לצאת מהם עשן, דהיינו שהם ללא גג^מ.

והרי הפסוקים^{מא}: וַיּוֹצִיאֲנִי אֶל הַחֲצֵר הַחִיצוֹנָה, וַיַּעֲבִירֵנִי אֶל אַרְבַּעַת מְקַצְוֵי הַחֲצֵר, וְהִנֵּה חֲצֵר בְּמִקְצַע הַחֲצֵר, חֲצֵר בְּמִקְצַע הַחֲצֵר. בְּאַרְבַּעַת מְקַצְעוֹת הַחֲצֵר חֲצֵרוֹת קְטוּרוֹת, אַרְבָּעִים אֶרְךָ וּשְׁלֹשִׁים רֹחַב, מִדָּה אַחַת לְאַרְבַּעָתָם, מְהַקְצְעוֹת. הלשכות הם בזוויות מקצועות החצר.

וטור סביב בהם, שורה של אבנים רחבות בולט מן החומה סמוך לארץ, ובו נקבים נקבים, שיעמידו בהם את הקדרות, סביב לְאַרְבַּעָתָם, כך הוא בארבעת הלשכות סביב מבפנים, ומבְּשָׁלוֹת עֲשׂוּי מִתַּחַת הַטִּירוֹת סָבִיב. מתחת טור האבנים יש חלל, כדי להדליק שם את האש, והקדרות מלמעלה, כדי לְבַשְׁלֵמָב.

מהרה יבנה

לח. מצודת דוד ביחזקאל מ"ו כ"א. מלבי"ם שם.

לט. בראשית י"ט כ"ח.

מ. רע"ב.

מא. יחזקאל מ"ו כ"א-כ"ד.

מב. עפ"י רש"י, מצודת דוד, מלבי"ם.

וַיֹּאמֶר אֵלַי, הַמְּלֹאךְ אָמַר אֵל יִחְזַקְאֵל הַנְּבִיא, אֵלֶּה בַּיִת
הַמְּבֹשְׁלִים, אֲשֶׁר יִבְשְׁלוּ שָׁם מִשְׁרְתֵי הַבַּיִת אֶת זֶבַח הָעֵם.
אַרְבַּע לַשְׁנוֹת אֱלֹהִים, הֵם בַּיִת הַמְּבֹשְׁלִים, שֶׁהַכֹּהֲנִים יִבְשְׁלוּ שָׁם
קֹדְשִׁים קְלִים. שְׁמוֹתָם לֹאֲכֹלָם גַּם מִחוּץ לַעֲזָרָה^{מג}.

מהרה יבנה

מג. עפ"י רש"י, מצודת דוד, מלבי"ם.

קֹדְשִׁים קְלִים אֲפֹשֶׁר לֹאֲכֹל מִחוּץ לַעֲזָרָה, כְּכַתּוּב בַּמִּשְׁנָה (זבחים ה ו-ח): הַתּוֹרָה וְאֵיל נְזִיר,
קֹדְשִׁים קְלִים, שְׁחִיטָתָן בְּכָל מְקוֹם בְּעֲזָרָה, וְדָמָן טְעוּן שְׁתֵּי מִתְּנוֹת שֶׁהֵן אַרְבַּע, וְנֹאכְלִים בְּכָל
הָעִיר לְכָל אָדָם, בְּכָל מֵאֲכָל, לַיּוֹם וְלַיְלָה עַד חֲצוֹת. הַמּוֹרֵם מֵהֶם פּוֹצֵא בָהֶם, אֲלֵא שֶׁהַמּוֹרֵם נֹאכְל
לַכֹּהֲנִים, לְנִשְׂיָהֶם וְלַבְּנֵיהֶם וְלַעֲבָדֵיהֶם:

שְׁלָמִים, קֹדְשִׁים קְלִים, שְׁחִיטָתָן בְּכָל מְקוֹם בְּעֲזָרָה, וְדָמָן טְעוּן שְׁתֵּי מִתְּנוֹת שֶׁהֵן אַרְבַּע, וְנֹאכְלִין
בְּכָל הָעִיר לְכָל אָדָם, בְּכָל מֵאֲכָל, לְשְׁנֵי יָמִים וְלַיְלָה אַחַד. הַמּוֹרֵם מֵהֶם פּוֹצֵא בָהֶן, אֲלֵא שֶׁהַמּוֹרֵם
נֹאכְל לַכֹּהֲנִים, לְנִשְׂיָהֶם וְלַבְּנֵיהֶם וְלַעֲבָדֵיהֶם:

הַכֹּבֵד וְהַמְּעֻשֵׁר וְהַפֶּסֶח, קֹדְשִׁים קְלִים, שְׁחִיטָתָן בְּכָל מְקוֹם בְּעֲזָרָה, וְדָמָן טְעוּן מִתְּנָה אַחַת,
וּבִלְבָד שִׁיתָן כְּנֶגֶד הַיְסוּד. שְׁנֵה בְּאֲכִילָתָן, הַכֹּבֵד נֹאכְל לַכֹּהֲנִים, וְהַמְּעֻשֵׁר לְכָל אָדָם, וְנֹאכְלִין
בְּכָל הָעִיר, לְכָל אָדָם, בְּכָל מֵאֲכָל, לְשְׁנֵי יָמִים וְלַיְלָה אַחַד. הַפֶּסֶח אֵינוֹ נֹאכְל אֲלֵא בַלַּיְלָה, וְאֵינוֹ
נֹאכְל אֲלֵא עַד חֲצוֹת, וְאֵינוֹ נֹאכְל אֲלֵא לְמַנְוִיו, וְאֵינוֹ נֹאכְל אֲלֵא צְלִי:

בַּפִּירוּשׁ הַמִּשְׁנִיאוֹת לְהַרְמַב"ם: הַתּוֹרָה וְאֵיל נְזִיר קֹדְשִׁים קְלִים שְׁחִיטָתָן בְּכָל כּוֹי. הַתּוֹרָה הִיא קָרְבַן
שְׁלָמִים עִם מִנְחָה, וְעוֹד נִבְאָר אוֹתָהּ כַּמִּנְחוֹת שֶׁנֶּאֱמַר וְזֹאת תּוֹרַת זֶבַח הַשְּׁלָמִים אִם עַל תּוֹרָה
יִקְרִיבוּ. וְנֶאֱמַר בּוֹרִיקַת דָּם הַשְּׁלָמִים סָבִיב כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בַּעוֹלָה, לְפִיכֶךָ כָּל שְׁלָמִים דָּמָן טְעוּן
שְׁתֵּי מִתְּנוֹת שֶׁהֵן ד' כְּמוֹ הַעוֹלָה, וְאֵמַר רַחֲמָנָא בַּחֲטָאת וְאֲכַלְתֶּם אוֹתָהּ בַּמְּקוֹם קְדוֹשׁ, וְאֵמַרוּ
אוֹתָהּ בַּמְּקוֹם קְדוֹשׁ וְלֹא אַחֲרָת בַּמְּקוֹם קְדוֹשׁ, ר"ל שֶׁהַחֲטָאת וְכָל הַרְאוּי לָהּ וְהַאֲשֵׁם שֶׁמִּשְׁפָּטוּ
כַּמִּשְׁפָּט שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה כַּחֲטָאת כַּאֲשֶׁם הִיא שְׂאִינָה נֹאכְלָת אֵלֵא בַּעֲזָרָה אֲבָל זוֹלָתָם מִן
הַקָּרְבָּנוֹת נֹאכְלִין בְּכָל יְרוּשָׁלַיִם. וְהַמּוֹרֵם הוּא הַדָּבָר שֶׁהַכֹּהֵן נוֹטֵל מִתּוֹרָה וְאֵיל נְזִיר וְהוּא שְׁנוּטֵל
מִקָּרְבַן תּוֹרָה הַזֶּה וְשׁוֹק וְנוֹטֵל מִן הַלֶּחֶם שֶׁמִּקְרִיבִין עִמּוֹ אַחַד מִכָּל קָרְבַן שֶׁהֵן ד' חֲלוֹת כְּמוֹ שֶׁנֶּבְאָר
בְּשִׁבְעֵי מִמְּנַחוֹת, וְנוֹטֵל מֵאֵיל נְזִיר הַזֶּרֹעַ בְּשִׁלְהָ וְחֻזָּה וְשׁוֹק ג"כ וְחֲלַת מִצָּה וְרִקִּיק מִצָּה מִן הַלֶּחֶם
שֶׁמִּקְרִיבִין עִם אֵיל הַשְּׁלָמִים, וְכָל אֵלוֹ אוֹכְלִין אוֹתָן הַכֹּהֲנִים זָכָרִים וְנִקְבוֹת לְפִי שֶׁכֵּן בָּא הַכְּתוּב
עֲלֵיהֶן כִּי חֲקַךְ וְחָק בָּנִיךָ וְגו'. וְנֶאֱמַר בַּתּוֹרָה בְּפִי וּבִשְׂרָר זֶבַח תּוֹרַת שְׁלָמִים בְּיוֹם קָרְבָנוּ יֹאכַל לֹא
יִנַּח מִמֶּנּוּ עַד בָּקָר, וְאֵיל נְזִיר הוֹקֵשׁ לַתּוֹרָה שֶׁהוּא ג"כ קָרְבַן שְׁלָמִים עִם מִנְחָה. וְכַבֵּר יַדְעַת שֶׁכ"מ
שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ עַד בּוֹקֵר מִצּוֹתָיו עַד שִׁיעֲלָה עִמּוֹד הַשַּׁחַר אֲבָל מִדְּרַבְּנַן אֵמַרוּ עַד חֲצוֹת לְהַרְחִיק הָאָדָם
מִן הַעֲבִירָה כְּמוֹ שֶׁנִּזְכָּר לְמַעֲלָה.

שְׁלָמִים קֹדְשִׁים קְלִים שְׁחִיטָתָן בְּכָל מְקוֹם בַּעֲזָרָה כּוֹי. אֵמַר רַחֲמָנָא עַל הַשְּׁלָמִים וְשַׁחְטוּ אוֹתוֹ פֶּתַח
אַהֲל מוֹעֵד, וְאֵמַרוּ לְהַכְשִׁיר כָּל הַרוּחוֹת לְפִי שֶׁלֹּא יִיחַד בּוֹ צְפוּנָה, וְאֵמַר כָּל מִינֵי שְׁלָמִים מִלְּבַד
תּוֹרָה וְאֵיל נְזִיר שְׁדוּמָה לוֹ אֵמַר בּוֹ וְהַנּוֹתָר מִבְּשֵׁר הַזֶּבַח בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְּאֵשׁ יִשְׂרָף, וְאֵינֶן נֹאכְלִין
אֲלֵא בְּיוֹם הַשְּׁחִיטָה וְהַלִּילָה וּמִמְּחַרְתָּ עַד לַיִל ג'. וְמָה שֶׁנוֹטֵל הַכֹּהֵן מִן הַשְּׁלָמִים וְהוּא הַנִּקְרָא מוֹרֵם
מֵהֶם הוּא הַזֶּה וְשׁוֹק שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ כִּי אֵת הַזֶּה הַתְּנוּפָה וְאֵת שׁוֹק הַתְּרוּמָה וְגו'.

מהרה יבנה

הבכור והמעשר והפסח קדשים קלים שחיתתן כו'. אמר רחמנא בבכור את דמם תזרוק על המזבח ולא אמר את דמו, שזה נאמר על הבכור שאינו צריך אלא זריקה אחת ומעשר בהמה שמקריבין ממנה האימורים ואוכלין הבעלים הנותר כמו שביארנו פעמים ואין לכהנים בו שום דבר אפי' חזה ושוק, והוא מה שאמר לכל אדם, והבכור אוכלים אותו הכהנים וכן כתוב בו ובשרם יהיה לך כחזה התנופה וגו', וכבר ידעת שחזה ושוק דומה לשלמים כמו שאמרנו המורם מהם כיוצא בהם, והשלמים נאכלין לשני ימים ולילה אחד, וג"כ הבכור אוכלין אותו הכהנים לשני ימים ולילה אחד בכל העיר בכל מאכל כמו שאוכלין חזה ושוק, וכל מה שנאמר בפסח הוא דבר תורה וכבר ביארנו אותו בפסחים. ואשר הצריכנו שתהא מתנה כנגד היסוד לפי שנאמר בעולה וזרקו את הדם ואמר באלו את דמם תזרוק על המזבח, לפיכך כמו שהעולה אי אפשר בלא יסוד שנאמר אל יסוד מזבח העולה כך אלו. ובמדות יתבאר לך שפנות המזבח יש מהן שיש להן יסוד ויש מהם שאין להם יסוד ושמה נצייר זה.

ודע כי מה שאמרנו בתחילת דברינו במסכת הזאת שלמים או הדומים להם לא היתה כוונתינו אלא על אלה השלשה קרבנות ר"ל הבכור והמעשר והפסח, לפי שהן דומין לשלמים במקומות השחיטה ובהקטרת אימורים ובמקומות האכילה והיות האוכלים זכרים ונקבות ועבדים ובהיותן קדשים קלים ובזמן אכילתן זולתי הפסח שנאמר בו פסוק, ואם יקשה מקשה ויאמר איך לא אמרת במיני הקרבנות ותמנה אלו השלשה מוסף על העולה החטאת והאשם והשלמים זה אינו ראוי מצד החלוק לפי שאותן ד' מינים פעמים רבות יתחייב היחיד בכל אחד מהם כפי שינוי העניינים והציבור חייבין בהם בזמנים משונים ואלו אינם כן, ועוד שהכתוב לא בא אלא על אלו המינים בלבד והם שנתן להם תורות שנאמר זאת תורת העולה למנחה ולחטאת לאשם ולמילואים ואמר אח"כ אשר צוה ה' וגו', הרי אין שם קרבן זולתי אלו. אמנם המילואים לא זכרנו אותן לפי שאינו זוכר אלא קרבן הנוהג לדורות, והמנחה עוד יתפרשו דיניה במסכתא שאחרי זאת. ע"כ.

קמז

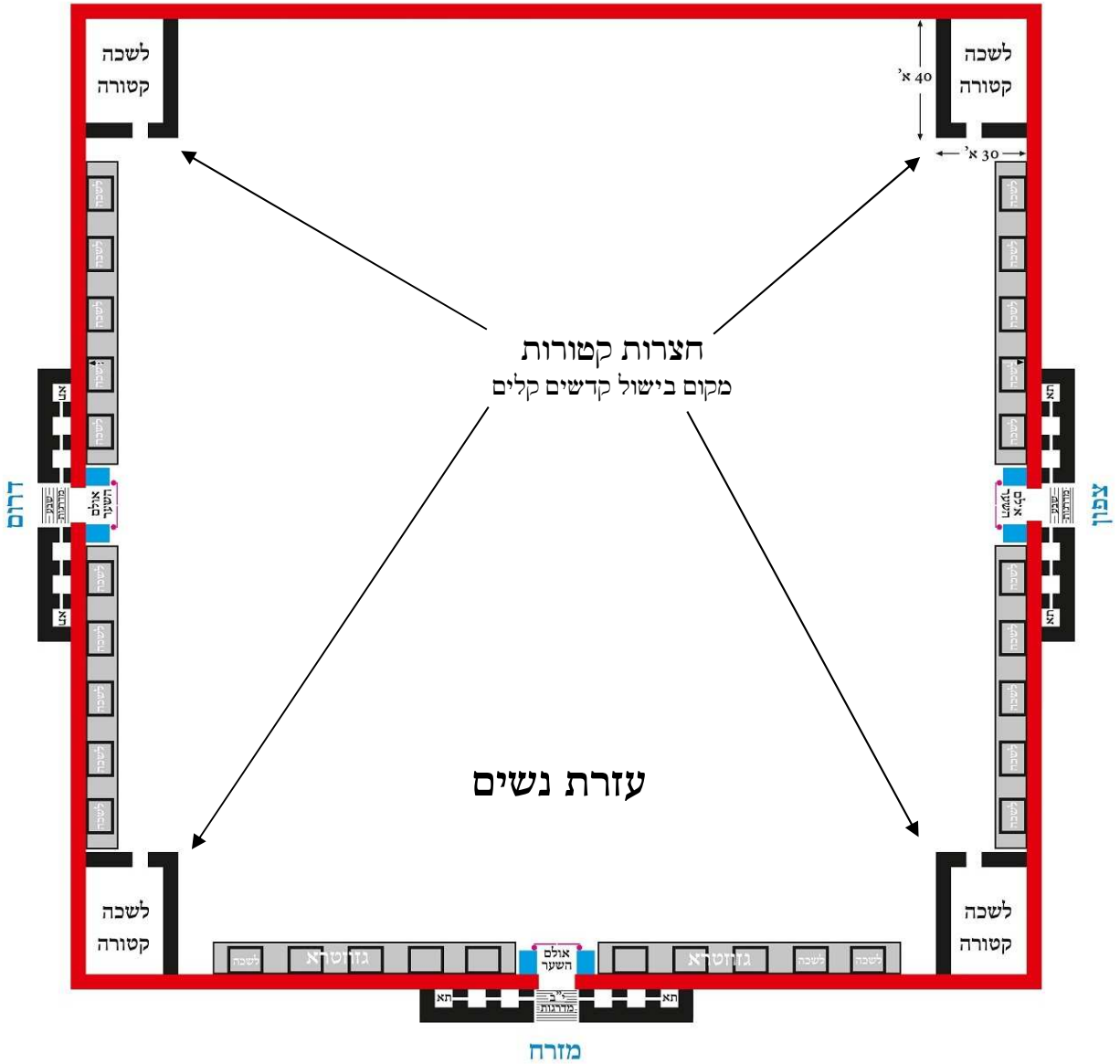
היכל

יחזקאל פרק מ פסוק יח

מראה

✧ חצרות קטורות - בית המבשלים ✧

מערב

מדידת עזרת נשים

(ט) וַיִּמַד רַחֵב מִלְפָּנֵי הַשַּׁעַר הַתְּחַתּוֹנָה לְפָנֵי הַחֲצַר הַפְּנִימִי מֵחֵיץ מֵאֵה אִמָּה, הַקָּדִים וְהַצָּפוֹן: ^{מד}

השער התחתונה: שער עזרת נשים נקראת 'השער התחתונה'^{מב}.
ההר משופע ועולה, על כן שער עזרת נשים נקראת 'השער התחתונה', מפני שהיא בתחתית ההר. ולעזרת ישראל^{מג} עולים במדרגות^{מד}.

הַחֲצַר הַפְּנִימִי: עזרת ישראל^{מח}.

מהרה יבנה

מד. רש"י: וימד רחב. חלל עזרת נשים: מלפני השער התחתונה. זה השער המפורסם למעלה: לפני החצר הפנימי. עד עזרת יסכאל: הקדים והצפון. לשתי כוחותיה חללה מאה: מה. רש"י.

מו. רש"י מכנה את 'העזרה' בשם 'עזרת ישראל', כדי להבדילו מ'עזרת נשים'. אבל כוונתו לכל העזרה (מחנה שכינה), הכולל את עזרת ישראל ועזרת כהנים והמזבח ובין האולם ולמזבח. מז. אברבנאל. מלבי"ם. מצודת דוד. ואף שגם לשער עזרת נשים צריך לעלות במדרגות, מכל מקום לעזרת ישראל צריך לעלות במדרגות נוספות, על כן שער עזרת נשים הוא תחתון כלפי שער עזרת ישראל.

ועוד, שהרי בשעת המדידה עמד המלאך בפנים בתוך עזרת נשים, ושם רואים ממש ששער עזרת נשים הוא בגובה ישר עם עזרת נשים, אבל שער עזרת ישראל הוא יותר גבוה, וצריך לעלות אליו במדרגות. על כן ראוי לקרוא לשער עזרת נשים 'השער התחתונה'.

ברמב"ם (הלכות בית הבחירה ו א-ב) וז"ל: המקדש כולו לא היה במישור אלא במעלה ההר. כשאדם נכנס משער מזרחי של הר הבית, מהלך עד סוף החיל בשוה. ועולה מן החיל לעזרת הנשים בשתיים עשרה מעלות, רום כל מעלה חצי אמה ושלחה חצי אמה. ומהלך כל עזרת הנשים בשוה. ועולה ממנה לעזרת ישראל, שהוא תחלת העזרה, בחמש עשרה מעלות וכך היה בבית שני, ובבית שלישי יהיה שמונה מדרגות (יחזקאל מ לד). רום כל מעלה חצי אמה ושלחה חצי אמה. וכו'. ע"ב.

באברבנאל וז"ל: וימד רחב מלפני השער התחתונה, רוצה לומר שמדד האיש הנראה אליו, שער החצר החיצונה שהיא עזרת הנשים, שהיתה תחתונה כנגד שער החצר הפנימית שהיא עזרת ישראל, כי כמו שזכרתי עזרת ישראל גבוהה מעזרת הנשים להיות ההר משופע ועולה. מח. רש"י. השם 'החצר הפנימי' כולל את כל העזרה, שבו עזרת ישראל ועזרת כהנים וכו'.

וַיָּמַד רֹחַב, מִדָּד אֶת רוּחַב חֹלֵל עֲזֵרֶת נָשִׁים. מִלְּפָנַי הַשַּׁעַר הַתְּחִתּוֹנָה, מִבְּפָנַיִם מִשַּׁעַר עֲזֵרֶת נָשִׁים, לְפָנַי הַחֲצַר הַפְּנִימִי מִחוּץ, עַד הַחֹלֵל שֶׁלְּפָנַי שַׁעַר עֲזֵרֶת יִשְׂרָאֵל מִבְּחוּץ, מֵאָה אֵמָה, הַרוּחַב הוּא מֵאָה אֵמָה^{מט}.

דְּהֵינּוּ שְׂרוּחַב חֹלֵל עֲזֵרֶת נָשִׁים, מִשַּׁעַר עֲזֵרֶת נָשִׁים, עַד שַׁעַר עֲזֵרֶת יִשְׂרָאֵל, הוּא מֵאָה אֵמָה^נ.

הַקְּדִים וְהַצְּפוֹן. כֵּךְ הוּא בַּצַּד מְזֻרְחָה, וְגַם בַּצַּד צְפוֹן^{נא}.

שְׂאֵחָרֵי שְׂמִדָּד אֶת הַרוּחַב בַּצַּד מְזֻרְחָה, הַלֵּךְ וּמִדָּד בַּצַּד צְפוֹן, וּמִצָּא שְׂגָם בַּצְּפוֹן הַרוּחַב הוּא מֵאָה אֵמָה^{נב}.

כִּי עֲזֵרֶת נָשִׁים מִקַּפֶּת אֶת עֲזֵרֶת יִשְׂרָאֵל מִכֹּל אַרְבַּעַת הַצַּדִּים^{נג}. מִדָּד אֶת חֹלֵל עֲזֵרֶת נָשִׁים בַּצַּד מְזֻרְחָה, וְגַם אֶת חֹלֵל עֲזֵרֶת נָשִׁים בַּצְּפוֹן, שְׁבַשְׁנֵי הַצַּדִּים רוּחַב הַחֹלֵל הוּא מֵאָה אֵמָה^{נד}.

מהרה יבנה

מט. רש"י. מצודת דוד.

נ. רש"י. מצודת דוד.

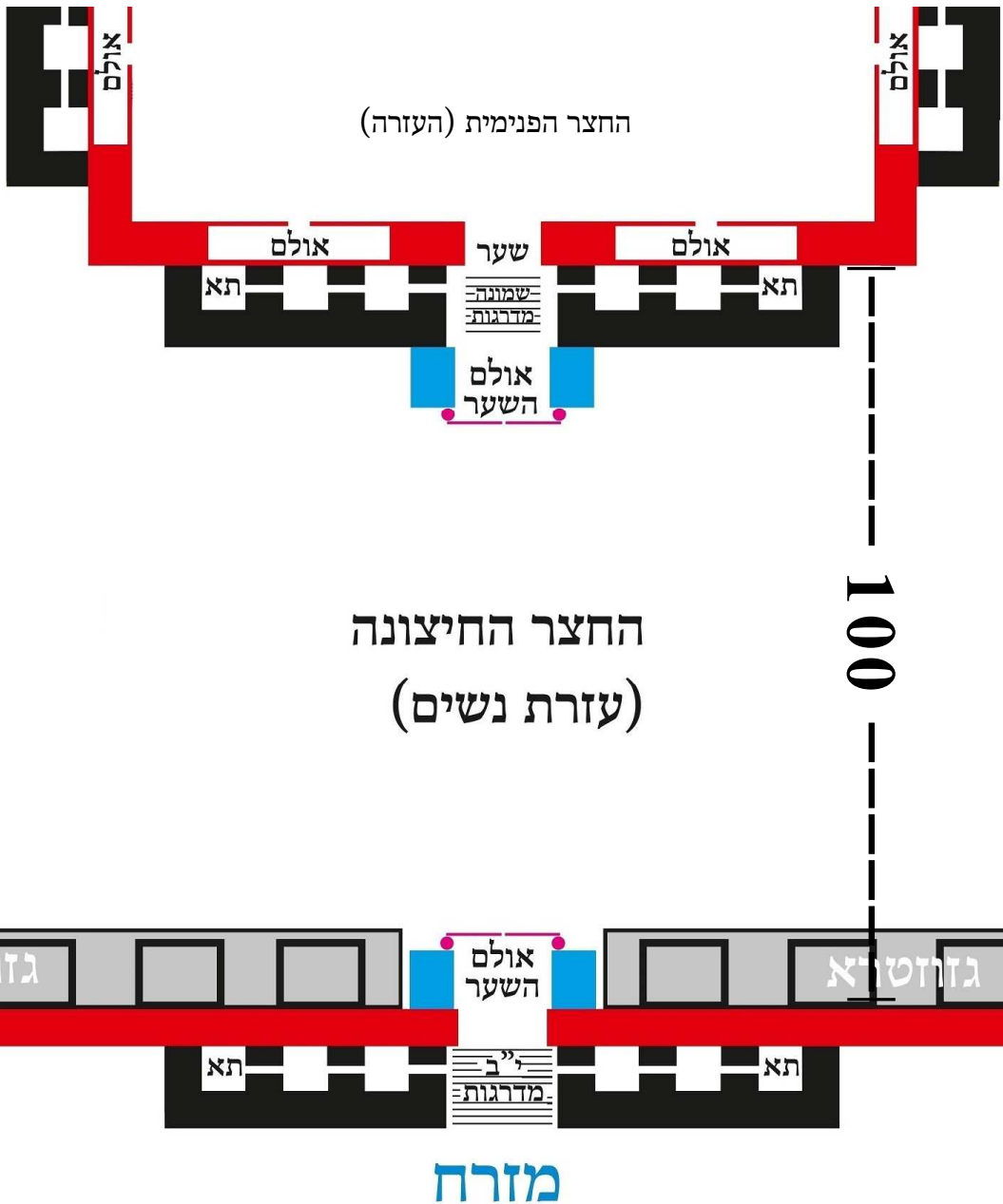
נא. רש"י. מצודת דוד.

נב. מלבי"ם.

נג. מצודת דוד.

נד. רש"י. מצודת דוד.

✧ רוחב הלל עזרת נשים בצד מזרח - מאה אמה ✧

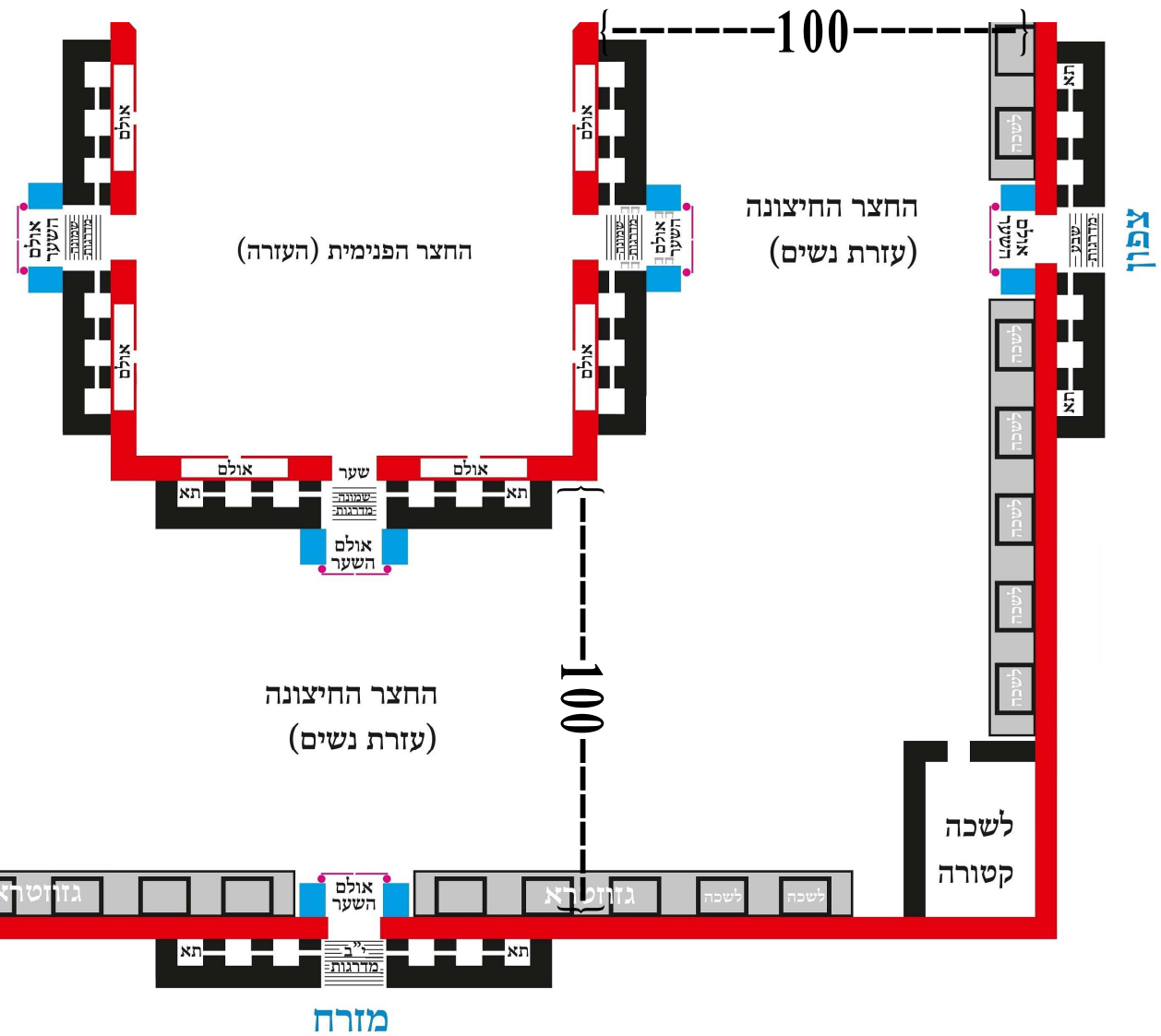
קנא

היכל

יהזקאל פרק מ פסוק יט

מראה

רוחב חלל עזרת נשים גם בצפון - מאה אמה

עזרת נשים, נקרא בשם 'החצר החיצונה'^{יה}.

הטעם שנקרא 'החצר החיצונה', מפני שהוא לפני העזרה^{יז}.
הטעם שנקרא 'עזרת נשים', מפני ששם עדיין מותר לנשים
להיכנס, אבל לעזרה אסור לנשים להיכנס. ורק לצורך תנופה
ושחיטה מותר להן להיכנס לעזרה^{יז}.

העזרה, נקרא בשם 'החצר הפנימית'^{יח}.

הטעם שנקרא 'החצר הפנימית', מפני שהוא יותר פנימי
מעזרת נשים. 'העזרה', נקרא כן מלשון עזרה, שמשם באה
עזרה לעולם, [ט] כמו שכתוב^{יט} 'ישלח עזרה מקדש, ומציון
ימעדן'^ס. 'העזרה' הוא הרווח שבתוך החומה הפנימית. בעזרה
יש את 'עזרת ישראל', 'עזרת כהנים', המזבח באמצע העזרה,
בין האולם והמזבח. 'העזרה' הוא 'מחנה שכינה'^{סא}. והוא כנגד
'חצר אוהל מועד' שהיה במשכן^{סב}. וטמא הנכנס לשם חייב
כרת^{סג}.

מהרה יבנה

נה. רש"י.

נו. רש"י לעיל פסוק ו'. עזרת נשים נקרא 'החצר החיצונה'. כנגד עזרת ישראל הנקרא 'החצר
הפנימית'.

נז. עזרת כהנים במדות, ועי"ש. ונראה שכך יהיה גם בבית המקדש השלישי.

נח. רש"י. ובכמה מקומות כתב רש"י 'עזרת ישראל', אך כוונתו לכל העזרה, שכוללת את עזרת
ישראל, ועזרת כהנים, והמזבח, ובין האולם ולמזבח.

נט. תהילים כ"ג.

ס. תוספות יום טוב מדות ב' ו', בשם ירושלמי פרק תפילת השחר.

סא. רא"ש. רמב"ם הלכות בית הבחירה ז' י"א.

ירושלים הוא מחנה ישראל. הר הבית הוא מחנה לויה. העזרה הוא מחנה שכינה (רמב"ם שם).

סב. רמב"ם הלכות בית הבחירה א' ה'.

סג. רא"ש במדות ה' א'. קדושת מקום בית המקדש הוא קדושה לעולם. ולכן טמא הנכנס לעזרה,
אפילו בזמן הזה, חייב כרת (רמב"ם הלכות בית הבחירה ו' ט"ז, ז' י"ח).

שער עזרת נשים בצפון

(כ) וְהַשַּׁעַר אֲשֶׁר פָּנָיו דָּרָךְ הַצָּפוֹן לְחֵצֵר הַחֵיצוֹנָה, מִדָּר אֲרָכּוֹ וְרָחְבוֹ:^{סד}

אחר שכבר עמד בצד צפון ומדד את חלל עזרת נשים, מדד עכשיו את אורך ורוחב השער^{סד}.

וְהַשַּׁעַר אֲשֶׁר פָּנָיו דָּרָךְ הַצָּפוֹן, לְחֵצֵר הַחֵיצוֹנָה, שַׁעַר עֲזֵרַת נָשִׁים שֶׁבְצַד צָפוֹן^{סו}, מִדָּר אֲרָכּוֹ וְרָחְבוֹ, מִדָּד אֶת אֹרֶךְ וְרוּחְבֵּי הַשַּׁעַר, שֶׁהוּא כְּמוֹ מִידַת הַשַּׁעַר הַמִּזְרָחִי^{סז}.

(כא) (וּתְאוּ כְּתִיב) וְתָאִיו שְׁלוֹשָׁה מָפוֹ וְשְׁלֹשָׁה מָפוֹ, (וְאֵילֹו כְּתִיב) וְאֵילֹו (וְאֵלְמוֹ כְּתִיב) וְאֵלְמוֹ הִיָּה פְּמִדַּת הַשַּׁעַר הָרֵאשׁוֹן, חֲמִשִּׁים אַמָּה אֲרָכּוֹ, וְרָחֵב חֲמִשׁ וְעֶשְׂרִים פְּאַמָּה:^{סח}

וְתָאִיו שְׁלוֹשָׁה מָפוֹ, וְשְׁלֹשָׁה מָפוֹ, לִיד הַשַּׁעַר יֵשׁ תְּאִים, שְׁלֹשָׁה תְּאִים מִיְמִין הַשַּׁעַר, וְשְׁלֹשָׁה תְּאִים מִשְׂמַאל הַשַּׁעַר^{סח}. וְאֵילֹו, וְהָאֵילִים^ע, וְאֵלְמוֹ, וְכַתְּלֵי הָאוֹלָם^{עא} שְׁבוּלְט לְתוֹךְ עֲזֵרַת נָשִׁים, הִיָּה

מהרה יבנה

סד. רש"י: מדד ארכו ורחבו. כמילת שעל הקלס. כך מפולש בענייניו:

סה. מלבי"ם.

סו. עפ"י אברבנאל. מצודת דוד.

סז. רש"י. וכדלהלן בפסוק הבא.

סח. רש"י: חמשים אמה ארכו. גובהו: ורחב חמש ועשרים אמה. מגג התל לנגו:

סט. מצודת דוד.

ע. נראה דלשיטת רש"י הכוונה גם לאילים שהם עמודים עגולים בראש האולם, וגם לאילים שהם צדדי פתחי התאים.

עא. מצודת דוד. המצודת דוד פירש 'ואלמו' היינו כתלי האולם. ונראה שבא בזה לתרץ מדוע כתוב בלשון רבים, ולא בלשון יחיד, שהרי יש בכל שער רק אולם אחד. אלא שהכוונה שני כתלי האולם, ובזה ראוי לשון רבים.

קנר בית המקדש שער עזרת נשים בצפון השלישי

בְּמִנְדַת הַשַּׁעַר הָרִאשׁוֹן, הַכֹּל הוּא בְּאוֹתָהּ הַמִּידָה שֶׁל הַשַּׁעַר
הַמְזֻרְחֵי שֶׁנִּמְדַד רִאשׁוֹן^{צב}.

הַמְּשִׁים אִמָּה אֶרְפוֹ, גּוֹבָה הַשַּׁעַר הַמִּישִׁים אִמָּה^{צג}.

וְרַחֵב חָמֵשׁ וְעֶשְׂרִים בְּאִמָּה, הַרוּחֵב מִגֵּג הַתָּא לְגִגוֹעֵד הוּא עֶשְׂרִים
וְחֵמֵשׁ אִמָּה^{צד}.

וְהַחֲשׁוֹן כֵּךְ: חֲלַל הַשַּׁעַר, עֶשֶׂר אִמָּה. כּוֹתֵל הַתָּא מִצַּד יְמִין,
חֵמֵשׁ אִמָּה. כּוֹתֵל הַתָּא מִצַּד שְׂמֹאל, חֵמֵשׁ אִמָּה. שְׁנֵי אִמּוֹת וְחֲצִי
רוּחֵב בֵּין הַשַּׁעַר לְתֵאִים, מִשְׁנֵי הַצַּדִּים, הֵרִי חֵמֵשׁ אִמָּה. סָךְ הַכֹּל
עֶשְׂרִים וְחֵמֵשׁ אִמָּה^{צה}.

מהרה יבנה

עב. מצודת דוד.

עג. רש"י. באברבנאל (לעיל פסוק טו) וז"ל: ומסייע לפירוש הרב [רש"י] שמצינו בספר מלכים
(מלכים א' ז טו) בבנין שלמה במדת העמודים לשון קומה, ובדברי הימים (דברי הימים ב' ג טו) כתב
במקומה אורך. וכו'. ע"כ.

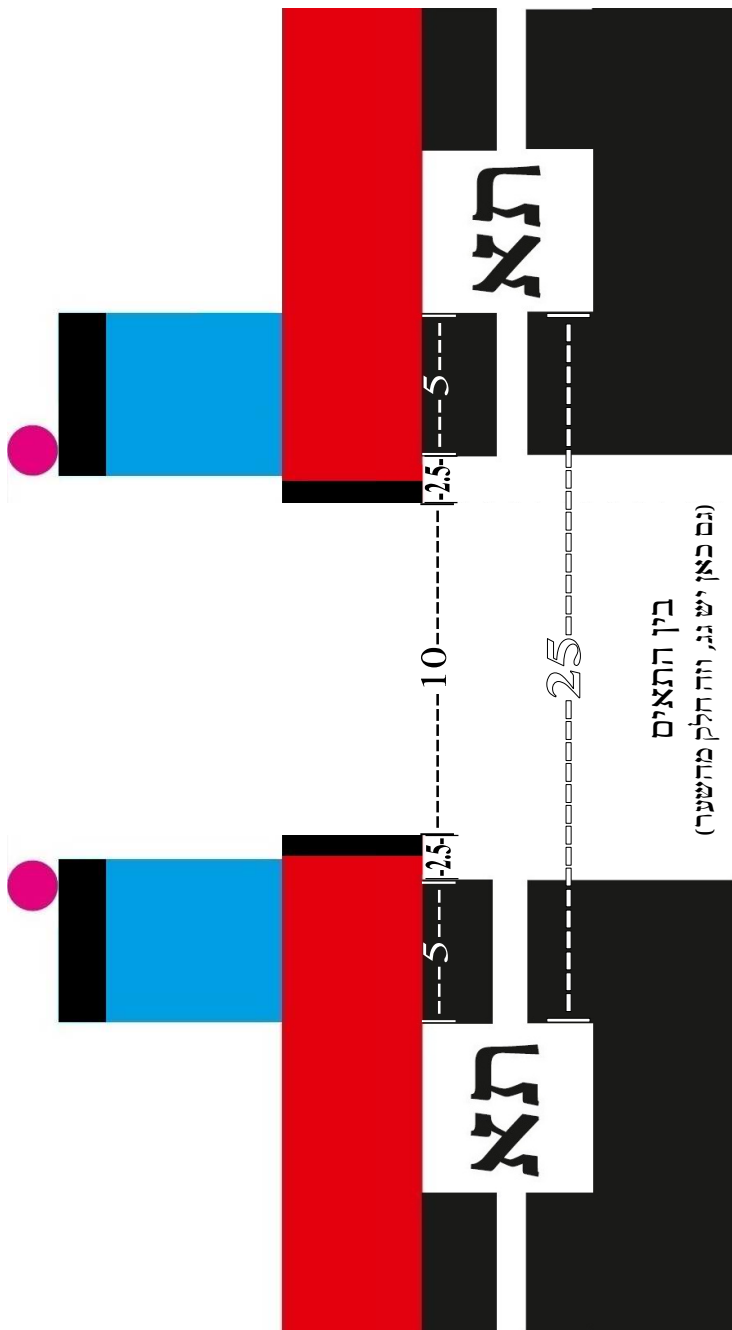
כתב התוספות יום טוב בספרו צורת הבית, שהטעם שגובה השער נקרא אורך, הוא מפני
שבתחילה מדד את גובה השער ע"י פתיל, ואח"כ השכיב את הפתיל לארץ כדי למדוד כמה
קנים ארכו. על כן יש בו לשון 'אורך'.

עד. כדלעיל פסוק י"ג.

עה. רש"י.

עו. רש"י לעיל פסוק י"ג.

✧ 'מגג התא לגגו' - רוחב עשרים וחמש אמה ✧

המשך שער עזר"נ בצפון

(כב) (וּחְלוֹנוֹ כְּתִיב) וְחָלוֹנָיו (וְאֵלְמָיו כְּתִיב) וְאֵלְמָיו (וְתַמְרוֹ כְּתִיב) וְתַמְרוֹ,
כְּמִדַּת הַשֵּׁעַר אֲשֶׁר פָּנָיו דָּרָךְ הַקָּדִים, וּבְמַעְלֹת שֶׁבַע יַעֲלוּ
בוֹ, (וְאֵילָמוֹ כְּתִיב) וְאֵילָמוֹ לְפָנֵיהֶם: ע"ו

וְחָלוֹנָיו, וְהַחֲלוֹנוֹת, וְאֵלְמָיו, וְכַתְּלֵי הָאוֹלָם, וְתַמְרוֹ, וְהַכּוֹתְרוֹת
בְּצוֹרֵת דָּקֶל תַּמָּר שֶׁעַל הָאֵילִים, כְּמִדַּת הַשֵּׁעַר אֲשֶׁר פָּנָיו דָּרָךְ
הַקָּדִים, הַכֵּל הוּא בְּאוֹתָהּ הַמִּידָה שֶׁל הַשֵּׁעַר הַמְזֻרְחָי"ח.

וּבְמַעְלֹת שֶׁבַע יַעֲלוּ בוֹ, מֵהַחֵיל עוֹלָם אֵל הַשֵּׁעַר הַזֶּה בְּשֶׁבַע
מַדְרָגוֹת: ע"ט.

בְּצַד דְּרוֹם וּבְצַד צְפוֹן יֵשׁ רַק שֶׁבַע מַדְרָגוֹת. אֲבָל בְּצַד מְזֻרְחָ יֵשׁ
שֵׁתִים עֶשְׂרֵה מַדְרָגוֹת: פ. כִּי הָהָר יוֹתֵר מְדֻרָן בְּצַד מְזֻרְחָ, לְכֵן יֵשׁ
בְּמְזֻרְחָ יוֹתֵר מַדְרָגוֹת: פ"א.

וְאֵילָמוֹ לְפָנֵיהֶם, הָאוֹלָם הוּא לְפָנִים מֵהַמְדְּרָגוֹת, דֵּהֵיִינוּ שֶׁהָאוֹלָם
יוֹתֵר פְּנִימִי מֵהַמְדְּרָגוֹת: פ"ב. כִּי הָאוֹלָם הוּא בְּתוֹךְ עֶזְרַת נְשִׁים: פ"ג.
וְצָרִיךְ לַעֲלוֹת בְּמַדְרָגוֹת לְפָנֵי שְׂמוּגֵיעִים לְאוֹלָם: פ"ד.

מהרה יבנה

עז. רש"י: וְאֵילָמוֹ לְפָנֵיהֶם. וְאוֹלָם הַשֵּׁעַר לְפָנֵי הַמַּעֲלוֹת, קוֹדֵם שִׁכְנָס לְאוֹלָם הִיא עוֹלָה צְמַעְלוֹת:

עח. מְצוּדַת דוֹד.

עט. מְצוּדַת דוֹד.

פ. רש"י לַעֲלוֹת פְּסוּק ו'.

פא. צוֹרֵת הַבַּיִת לְתוֹסֵפוֹת יוֹם טוֹב.

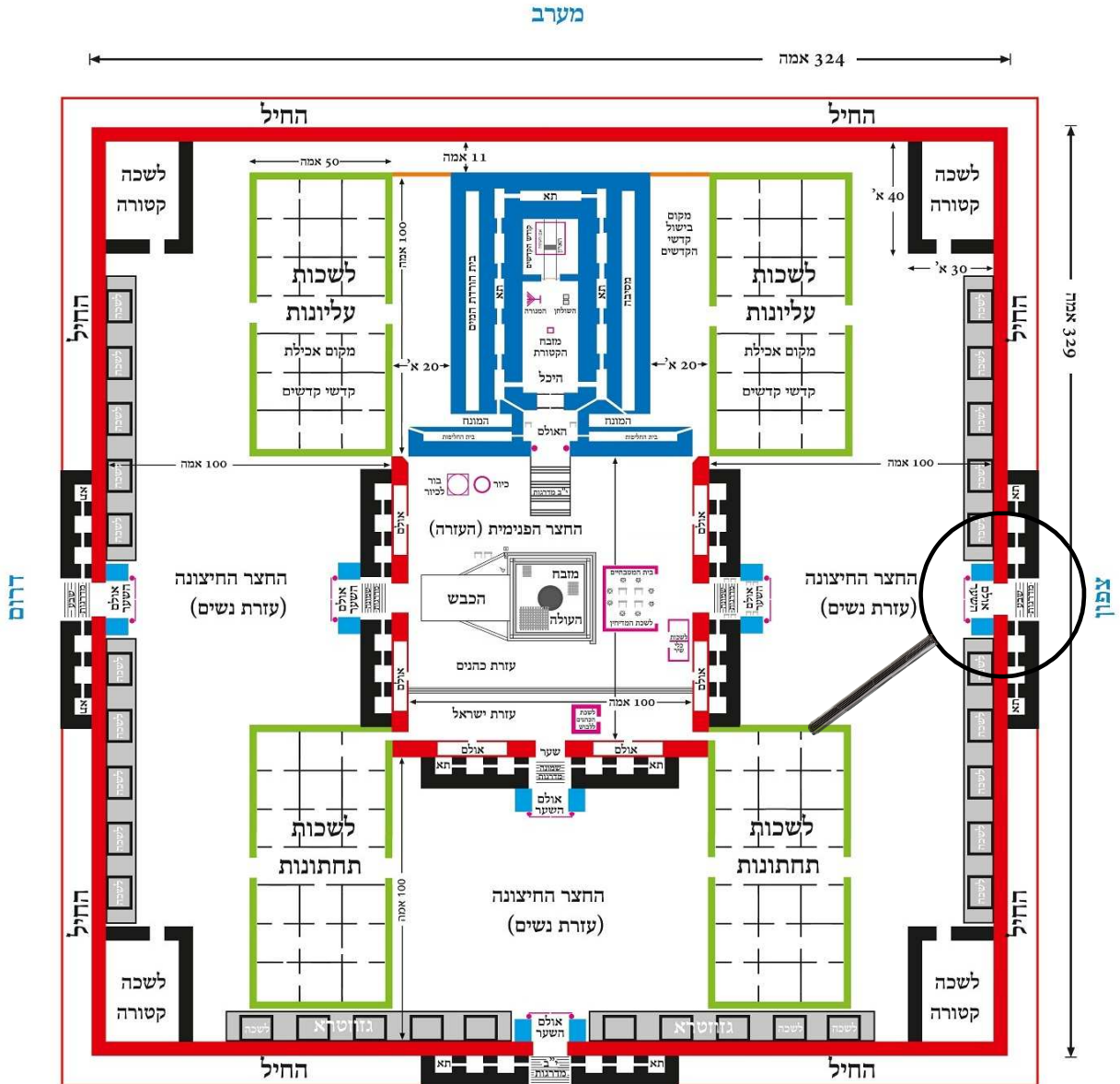
פב. עפ"י רש"י. מְצוּדַת דוֹד.

פג. כַּדְלָעִיל פְּסוּק ז'.

פד. רש"י. מְצוּדַת דוֹד.

מראה יחזקאל פרק מ פסוק כב היכל קנז

מקום השער הצפוני של עזרת נשים

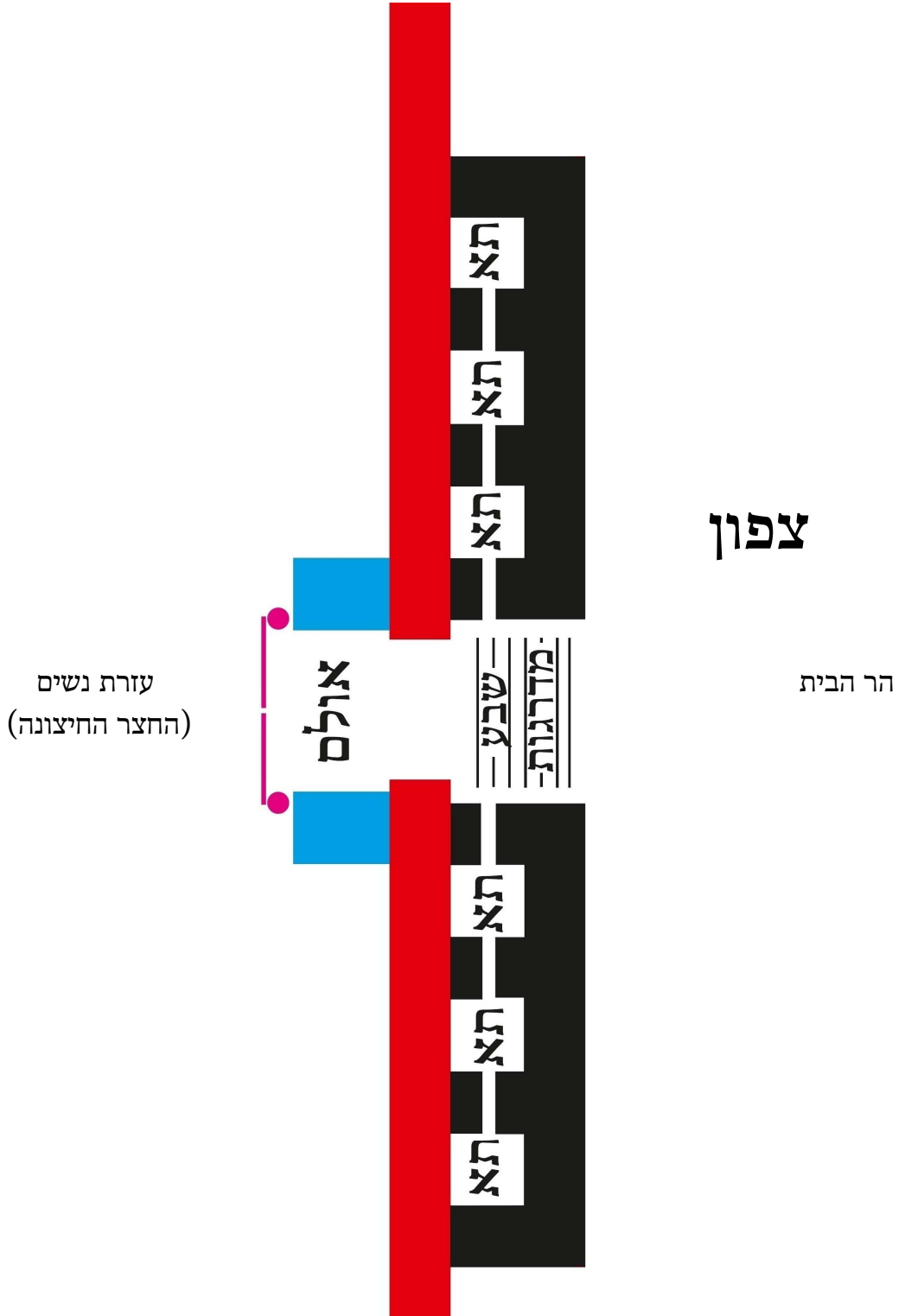

הר הבית

מזרח

קנח בית המקדש המשך שער עזר"נ בצפון השלישי

✧ השער הצפוני של עזרת נשים ✧

שערי העזרה כנגדם

(כג) וְשַׁעַר לְחֶצֶר הַפְּנִימִי, נֶגֶד הַשַּׁעַר לְצַפּוֹן וְלִקְדִים, וַיִּמַּד
 מִשַּׁעַר אֶל שַׁעַר מֵאָה אֲמָה:^כ
 לעזרה יש שערים כנגד שערי עזרת נשים.

כעת נשא עינינו אל עזרת ישראל, וראה^כ וְשַׁעַר לְחֶצֶר הַפְּנִימִי,

מהרהר יבנה

פה. רש"י: וְשַׁעַר לְחֶצֶר הַפְּנִימִי. לעזרת ישראל. נגד השער של חילונה, מכוונים: וַיִּמַּד מִשַּׁעַר הַתַּחְתּוֹן,
 עד העליון, מֵאָה אֲמָה, הוא רוחב חלל עזרת נשים:

בתשובות רש"י, במענה על שאלות ששאל רבי שמואל מאלצוויירא, כתב לו רש"י וז"ל: כתוב
 בשאלתו, וַיִּמַּד מִשַּׁעַר אֶל שַׁעַר מֵאָה אֲמָה' (יחזקאל מ כג), והלא כבר מדד כל רוחב עזרת נשים מזרח
 מערב צפון לדרום, כמו שכתוב למעלה (מ יט) וַיִּמַּד רֹחַב מִלְּפָנֵי הַשַּׁעַר הַתַּחְתּוֹנָה לְפָנֵי הַחֹזֶר הַפְּנִימִי
 הַקְּדִים וְהַצִּפּוֹן. [תשובה:] כאן לא דקדק חזיבי בשאלתו, והלא אין כתוב כאן 'הדרום והמערב' אלא
 'הקדים והצפון'. וכך היה לאחי לשאול, והלא כבר מדד הקדים והצפון, ולמה כשהוא עוסק בשער הצפון
 חזר ומדד משער עזרת נשים אל שער עזרת הפנימית מאה אמה. ועוד תמיה חזיבי על שכתוב (מ כג)
 וַיִּמַּד מִשַּׁעַר אֶל שַׁעַר מֵאָה אֲמָה, וכי לא היה שער לפנימית אלא לצפון ולקדים, והלא אף
 לדרום כתוב לו למטה בעניין 'שער הדרום' (מ כח). ועוד תמיה, עומד בשער החילונה ומונה שערי
 הפנימית. על זה אני משיב ראשון, כי אותה שאל ראשון. אין זה תמיה, עסוק היה בשערי החילונה ופירש
 את תפארת נוי שלהם, ואף זו תפארתם, שהוא שערי הפנימית מכוונים כנגדו, ואולם שער זה בולט בחצר
 כנגד שער אולם זה:

ושאל למה כפל 'וימד' 'וימד' בחלל הצפוני. ומהו שער לחצר הפנימית לצפון ולקדים, והלא אף לדרום
 כן. [תשובה:] יבין אחי בעניין, כשהראהו המלאך, הכניסו בשער הקדים תחילה לתוך חצר החילונה, והראה
 לו שער הקדים, ומדד רחב חצר החילונה לקדים, מאה אמה לחצר הפנימית, ומשם סובב לצפון, והראהו
 שער הצפון. וכשבא להראותו את שער הדרום, לא הוליכו דרך המערב, שהרי לא כתב רוח מערבית בכל
 דינין החצרות, אלא החזירו על עקביו כל רוח הצפון והקדים אל דרך הדרום. לפיכך כשפירש הגביא
 מעשה שער הקדים של חילונה, והעיד על מדידת חלל רחב החצר, פירש עמו את רחב הצפון, והוסיף
 תיבה אחת בסוף המקרא וכתב 'הקדים והצפון' (מ יט), לפי שמדידת הצפון היתה עם מדידת הקדים מהלך
 אחד קודם שהחזירו על עקביו. וכשחזר ופירש את מעשה הצפון, חזר והעיד על מדידת רחב חלל צפוני
 של חצר החילונה, שהיא הייתה שעת מדידתו, ובמדידה ראשונה לא מדד אלא לקדים. ומה שכתוב במדידה
 ראשונה 'הקדים', לא שמדד לו רחב צפונית עם רחב הקדים, אלא הגביא הוזהק להעיד על מידת הקדים,
 ולפי שאף רחב חלל הצפון מדד לו באותו דרך עצמו קודם שהחזירו על עקביו, כתב הצפון אצל הקדים.
 ומכל מקום לא מדדס יחד, אלא כך היה הסדר, תחילה מדד שער הקדים ורחבו וגובהו, ואחר כך רחב
 חלל החצר לקדים, ואחר כך מדות שער הצפון כארכו ורחבו וגובהו ואולמו, ואחר כך חלל החצר לצפון.
 וזהו שחזר וכתב (מ כג) וַיִּמַּד מִשַּׁעַר אֶל שַׁעַר:

פו. מלבי"ם, ועי"ש.

שיש שער לעזרת ישראל^{פז}, נגד השער, והוא מכוון מול שער עזרת נשים^{פח}.

דהיינו ששער עזרת ישראל ושער עזרת נשים מכוונים זה כנגד זה^{פט}.

לצפון, ולקדים, כך הוא בצד צפון, וכך הוא גם בצד מזרח^צ.

מדידה משער לשער

וימד משער אל שער מאה אמה, מדד משער עזרת נשים עד שער עזרת ישראל, הרוחב הוא מאה אמה^{צא}.

דהיינו שרוחב חלל עזרת נשים, משער אל שער, הוא מאה אמה^{צב}.

בתחילה מדד מקיר לקיר, ועכשיו מדד משער לשער.

מהרה יבנה

פז. רש"י. רש"י מכנה את 'העזרה' בשם 'עזרת ישראל', כדי להבדילו מ'עזרת נשים'. אבל כוונתו לכל העזרה, הכולל את עזרת ישראל ועזרת כהנים והמזבח ובין האולם ולמזבח.

פח. רש"י. אברבנאל. מלבי"ם. מצודת דוד.

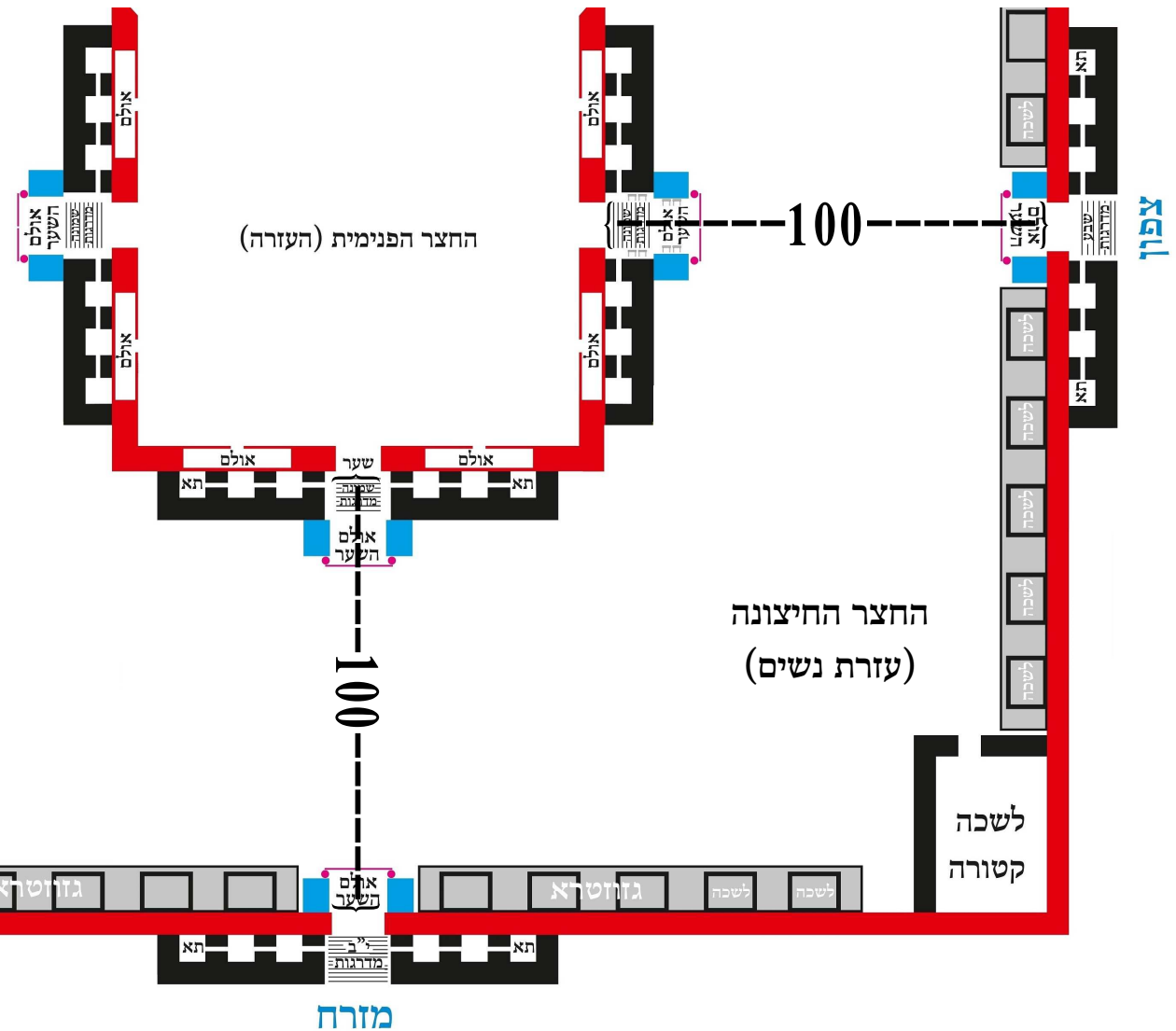
פט. רש"י. אברבנאל. מלבי"ם. מצודת דוד.

צ. מצודת דוד.

צא. רש"י. מצודת דוד.

צב. רש"י. מצודת דוד. ראה בתשובות רש"י וכן ראה במלבי"ם מדוע נכפל המדידה ב' פעמים (לעיל בפסוק י"ט וכאן בפסוק כ"ג).

בין שערי עזרת נשים לשערי העזרה - מאה אמה

שער עזרת נשים בדרום

(כד) וַיֹּזְלִכְנִי דָרֶךְ הַדְּרוֹם, וְהִנֵּה שַׁעַר דָּרֶךְ הַדְּרוֹם, וּמִדָּד (אילו כתיב) אֵילָיו (ואילמו כתיב) וְאֵילָמָיו פְּמִדּוֹת הָאֵלֶּה:^{צג}

וַיֹּזְלִכְנִי דָרֶךְ הַדְּרוֹם, עַכְשָׁיו הַלֵּךְ בַּתּוֹךְ עֲזֵרֶת נָשִׁים אֶל צַד דְּרוֹם, וְהִנֵּה שַׁעַר דָּרֶךְ הַדְּרוֹם, וְרָאָה שֵׁשׁ שַׁעַר גַּם בְּצַד דְּרוֹם:^{צד}

וּמִדָּד אֵילָיו, וּמִדָּד אֶת הָאֵילִים, וְאֵילָמָיו, וְאֶת הָאוֹלָם, פְּמִדּוֹת הָאֵלֶּה, וְרָאָה שֹׁזָה בְּאוֹתָהּ הַמִּידָה שֶׁל הַשַּׁעֲרִים הַקּוֹדְמִים:^{צה}

(כה) וְחִלּוּנִים לוֹ (ולאילמו כתיב) וְלְאֵילָמָיו סָבִיב סָבִיב, פְּהַחֲלֹנוֹת הָאֵלֶּה, חֲמִשִּׁים אַמָּה אָרְךָ, וְרַחֵב חֲמִשׁ וְעֶשְׂרִים אַמָּה:^{צו}

וְחִלּוּנִים לוֹ, יֵשׁ חִלּוּנוֹת לְכָל תָּא וְתָא מִתָּאֵי הַשַּׁעַר:^{צז} וְלְאֵילָמָיו סָבִיב סָבִיב, וְכֵן הַחִלּוּנוֹת שֶׁבְּכַתְּלֵי הָאוֹלָם סָבִיב סָבִיב, פְּהַחֲלֹנוֹת הָאֵלֶּה, כָּל הַחִלּוּנוֹת הָאֵלוֹ הֵם כְּמוֹ הַחִלּוּנוֹת שֵׁשׁ בְּתָאִים וּבְאוֹלָמוֹת שֶׁל הַשַּׁעֲרִים הַקּוֹדְמִים:^{צח} דְּהֵינּוּ שֶׁהַחִלּוּנוֹת הֵם

מהרה יבנה

צג. רש"י: ויזליכני דרך הדרום. לחלל המיטונה:

צד. מלבי"ם.

צה. עפ"י מצודת דוד.

צו. רש"י: פהחלונות האלה. דקש רבי תנחומא, ה"י ז' יתירה לשון 'כהה', 'חלונות כהות', כחצות מבחוץ וקצרות מצפנים, לומר לא לאורה אני כריך, שכל חלונות העשויות להכניס אורה קצרות מבחוץ ומרחיבות מצפנים:

צז. מצודת דוד. לכאורה אפשר לפרש לפי רש"י שפירוש 'חלונות' לו' היינו חלונות השער, דהיינו החלונות שבבכתלים בצידי פתח התאים, שפונים לצד השער, ועליהם ראוי יותר הלשון 'חלונות' לו' דהיינו חלונות השער ממש, מפני שחלונות אלו פתוחים מחלל השער אל התאים.

אבל המצודת דוד פירש חלונות כל תא ותא שליד השער. ונראה שפירש תיבת 'לו' על תא. ונראה שפירש כך מפני שהתאים הם כחלק מהשער.

צח. מצודת דוד.

שְׁקֹפִים אֲטֻמִּים^{צט}, שְׁקֹפִים מִבְּחוּץ וְאֲטֻמִּים מִבְּפָנִים, דְּהֵיִינוּ קִצְרִים בְּצַד הַפְּנִימִי וְרַחְבִּים בְּצַד הַחִיצוֹנִי^ק.

בְּהַחְלֹנוֹת הָאֵלֶּה: יֵשׁ בְּתִיבַת 'בְּהַחְלֹנוֹת' אוֹת ה"א יִתִּירָה. וְהוּא מִלְשׁוֹן 'כְּהָה חֲלוֹנוֹת'. שֶׁהַחֲלוֹנוֹת כְּהוֹת. דְּהֵיִינוּ קִצְרוֹת מִבְּפָנִים וְרַחְבוֹת מִבְּחוּץ. שֶׁחֲלוֹנוֹת רִגְלוֹת הַעֲשׂוֹיֹת לְהַכְנִים אוֹר, רַחְבוֹת מִבְּפָנִים וְקִצְרוֹת מִבְּחוּץ. אֲבָל חֲלוֹנוֹת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הֵם קִצְרִים בְּצַד הַפְּנִימִי, וְרַחְבִּים בְּצַד הַחִיצוֹנִי. כְּדֵי לֹמַר לֹא לְאוֹרָה אֲנִי צָרִיךְ, אֵלֹא מִבֵּית הַמִּקְדָּשׁ יוֹצֵא הָאוֹר לְעוֹלָם^{קא}.

מהרהר יבנה

צט. כמו במלכים א' ו' ד'.

ק. רש"י.

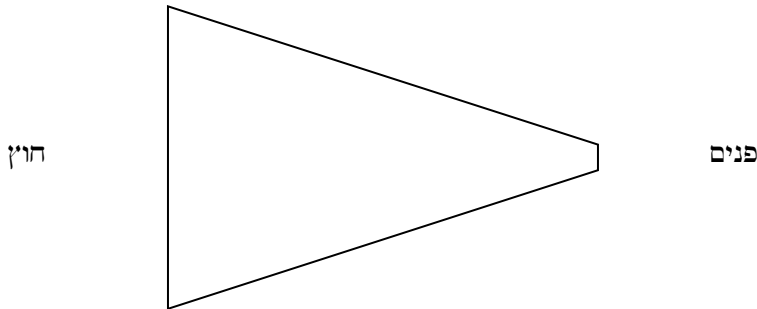
קא. במדרש רבה (במדבר טו ז): אֵל מוֹל פְּנֵי הַמְּנוּרָה יֵאִירוּ שְׁבַעַת הַנְּרוֹת (במדבר ח ב), שְׁלֹא יִטְעָה אוֹתָךְ יִצְרָךְ לֹמַר שֶׁהוּא צָרִיךְ אוֹרָה, רְאֵה מַה כְּתִיב בְּחֲלוֹנוֹת, וְחֲלוֹנוֹת אֲטֻמוֹת אֵל הַתָּאִים וְאֵל אֱלִיהֶמָּה לְפָנֵימָה וְגו' וְכֵן לְאֵלְמוֹת וְגו' בְּהַחְלֹנוֹת הָאֵלֶּה. בְּחֲלוֹנוֹת אֵין כְּתִיב כָּאן, אֵלֹא בְּהַחְלֹנוֹת, שִׁיְהִיו רַחְבוֹת מִבְּחוּץ וְקִצְרוֹת מִבְּפָנִים, כְּדֵי שִׁיְהִיו מוֹצִיאִין אוֹרָה לְחוּץ.

בַּמִּדְרָשׁ תִּנְחוּמָא (בַּהֲעֵלוֹתָ ה'): שְׁבַעַת הַנְּרוֹת כִּנְנֵד שְׁבַעַת כְּכֹכְבִים שְׁמִשׁוּטְמִים כְּכֹל הָאָרֶץ, כִּף כְּבִיבִין הֵם לְפָנֵי, שְׁלֹא תִהְיוּ מְבוּזִין עֲלֵיָהּ. לְכֹף נֶאֱמַר: אֵל מוֹל פְּנֵי הַמְּנוּרָה יֵאִירוּ שְׁבַעַת הַנְּרוֹת, שְׁמָא יִטְעָה אוֹתָךְ יִצְרָךְ לֹמַר, שֶׁהוּא צָרִיךְ אוֹרָה. מַה כְּתִיב בְּחֲלוֹנוֹת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְחֲלוֹנוֹת אֲטֻמוֹת אֵל הַתָּאִים וְאֵל אֱלִיהֶמָּה לְפָנֵימָה לְשַׁעַר וְגו'. בְּחֲלוֹנוֹת אֵין כְּתִיב כָּאן, אֵלֹא בְּהַחְלֹנוֹת, שִׁיְהִיו רַחְבוֹת מִבְּחוּץ וְקִצְרוֹת מִבְּפָנִים, כְּדֵי שִׁיְהִיו מוֹצִיאִים אוֹרָה לְחוּץ.

בַּפְּסִיקְתָא דְרַב כְּהֵנָא (כא ה'): תְּנִי רַבִּי חֵיִיא, מִתְחִילַת בְּרִייתוֹ שֶׁל עוֹלָם צִפָּה הַקְּב"ה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּנוֹי, וְחָרַב, וּבְנוֹי. 'בְּרֵאשִׁית בְּרֵא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ' (בְּרֵאשִׁית א א) בְּנוֹי, 'וְהָאָרֶץ הִיְתָה תְּהוֹ וּבְהוֹ' (שֵׁם ב) הָרִי חָרַב, 'וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר וַיְהִי אוֹר' (שֵׁם ג) הָרִי בְּנוֹי וּמִשׁוֹכֵלֵל לְעֵתִיד לְבָא. [אִמַּר] רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָן, לְפִי שֶׁבְּעוֹלָם הַזֶּה מִהֲלִכִין לְאוֹר הַחֲמָה בְּיוֹם וּלְאוֹר הַלְּבָנָה בְּלֵילָה, אֲבָל לְעֵתִיד לְבּוֹא אֵינָן עוֹמְדִין לְהִלּוֹךְ לֹא לְאוֹר הַחֲמָה בְּיוֹם וְלֹא לְאוֹר הַלְּבָנָה בְּלֵילָה, וּמֵה טַעְמָא, 'לֹא יִהְיֶה לָךְ עוֹד הַשֶּׁמֶשׁ לְאוֹר יוֹמָם וְלַנּוֹגָה הִירַח לֹא יֵאִיר לָךְ' (יִשְׁעִיָה ס יט), לְאוֹר מִי מִהֲלִכִין, לְאוֹרוֹ שֶׁל הַקְּב"ה, הִדָּא הוּא דְכְּתִיב 'וְהִיָּה לָךְ ה' לְאוֹר עוֹלָם וְגו'' (שֵׁם יט). א"ר חֲנִינָה, חֲלוֹנוֹת הֵיוּ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ וּמֵהֶם הִיְתָה אוֹרָה יוֹצֵאת לְעוֹלָם, וּמֵה טַעְמָא יוֹעֵשׂ לְבֵית חֲלוֹנֵי שְׁקוּפִים אֲטֻמִּים' (מַלְכִים א' ו' ד) שְׁקוּפוֹת הֵיוּ אֲטֻמוֹת הֵיוּ, מִקְטִינּוֹת מִבְּפָנִים וּמִרַחֲבוֹת מִבְּחוּץ כְּדֵי לְהוֹצִיא אוֹרָה לְעוֹלָם. אִמַּר רַבִּי לׁוֹי, בְּנוּהַג שֶׁבְּעוֹלָם אָדָם בּוֹנֵה לוֹ טַרְקִלִין וְעוֹשֶׂה לוֹ חֲלוֹנוֹתָיו מִקְטִינּוֹת מִבְּחוּץ וּמִרַחֲבוֹת מִבְּפָנִים, כְּדֵי לְהַכְנִים אוֹרָה לְתוֹכָהּ, אֲבָל חֲלוֹנוֹת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ לֹא הֵיוּ כֵן, אֵלֹא מִקְטִינּוֹת מִבְּפָנִים וּמִרַחֲבוֹת מִבְּחוּץ כְּדֵי לְהוֹצִיא אוֹרָה לְעוֹלָם. רַבִּי בְּרַכְיָה בְּשֵׁם רַבִּי בְּצִלָּה כְּתִיב 'וְחֲלוֹנוֹת לוֹ וְלֵאֱלִמְיוֹ, כְּחֲלוֹנוֹת אֵין כְּתִיב כֵן אֵלֹא 'בְּהַחְלֹנוֹת', חֲלוֹנוֹת כְּהוֹת הֵיוּ, אֲטֻמוֹת הֵיוּ, מִקְטִינּוֹת מִבְּפָנִים וּמִרַחֲבוֹת מִבְּחוּץ, כְּדֵי לְהוֹצִיא אוֹרָה

קסד בית המקדש שער עזרת נשים בדרום השלישי

✧ צורת החלונות בעין זה ✧

✧ מהרה יבנה ✧

לעולם. רבי שמעון בן יוצדק שלח שאל את רבי שמואל בר נחמן, אמר ליה לפי ששמעתי שאתה בעל הגדה מאיכז היתה אורה יוצא לעולם, אמר ליה נתעטף הקב"ה באיצטלית לבנה והיה כל העולם כולו מבהיק מזוי הדרו, אמרה ליה בלחישתה, אמר ליה מקרא מלא הוא 'עוטה אור כשלמה נוטה שמים כיריעה' (תהלים קד ב) ואת אומרה לי בלחישתה, אמר ליה כשם שאמרו לי בלחישתה כך אמרתי לך בלחישתה, ואילו שדרשה רבי יצחק ברבים לא היה איפשר לאומרה, קמיי בן מה הוון אמרין, רבי ברכיה אמר ממקום בית המקדש היתה אורה יוצא לעולם, ומה מעמא 'והנה כבוד אלהי ישראל בא מדרך הקדים וקולו בקול מים רבים והארץ האירה מכבודו' (יחזקאל מג ב), ואין כבודו אלא בית המקדש דכתיב 'כסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשינו' (ירמיה יז יב).

חֲמִשִּׁים אִמָּה אֶרֶךְ, גובה השער חמישים אמה^{קב}.

וְרֹחַב חֲמִשׁ וְעֶשְׂרִים בְּאִמָּה, הרוחב מִגַּג הַתֵּא לְגִגֹּתָי הוא עשרים וחמש אמה^{קד}.

והחשבון כך: חלל השער, עשר אמה. כותל התא מצד ימין, חמש אמה. כותל התא מצד שמאל, חמש אמה. שני אמות וחצי רווח בין השער לתאים, משני הצדדים, הרי חמש אמה. סך הכל עשרים וחמש אמה^{קה}.

מהרה יבנה

קב. רש"י לעיל. באברבנאל (לעיל פסוק טו) וז"ל: ומסייע לפירוש הרב [רש"י] שמצינו בספר מלכים (מלכים א' ז טו) בבנין שלמה במדת העמודים לשון קומה, ובדברי הימים (דברי הימים ב' ג טו) כתב במקומה אורך. וכו'. ע"כ.

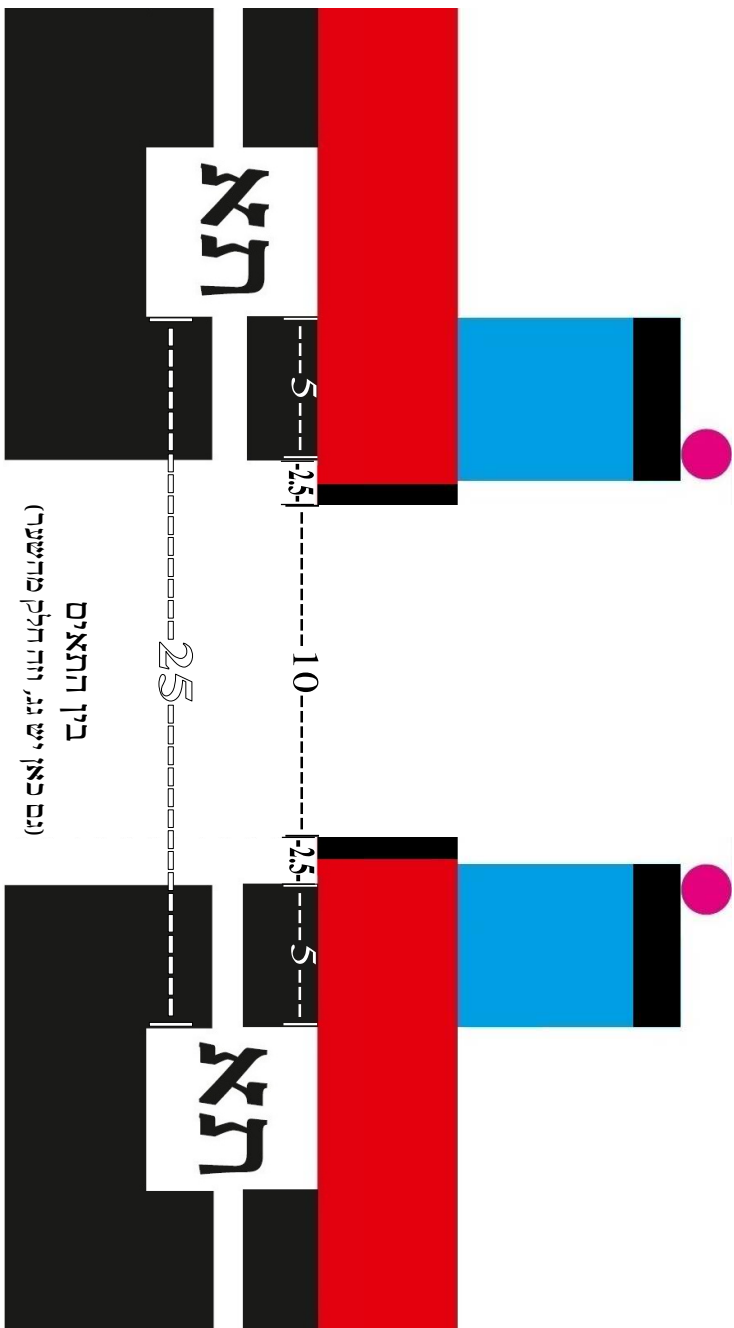
כתב התוספות יום טוב בספרו צורת הבית, שהטעם שגובה השער נקרא אורך, הוא מפני שבתחילה מדד את גובה השער ע"י פתיל, ואח"כ השכיב את הפתיל לארץ כדי למדוד כמה קנים ארכו. על כן יש בו לשון 'אורך'.

קג. כדלעיל פסוק י"ג.

קד. רש"י לעיל פסוק כ"א.

קה. רש"י לעיל פסוק י"ג.

❖ 'מוגג התא לגגו' - רוחב עשרים וחמש אמה ❖

✧ המשך שער עזר"נ בדרום ✧

(כו) וּמַעֲלוֹת שִׁבְעָה (עלותו כתיב) עֲלוֹתָיו, (ואלמו כתיב) וְאֵלְמָיו
 לְפָנֵיהֶם, וְתַמְרִים לוֹ אֶחָד מִפּוֹ וְאֶחָד מִפּוֹ אֵל (אילו כתיב)
 אֵילָיו:קו
 עלותיו: כמו מעלותיו:קו.

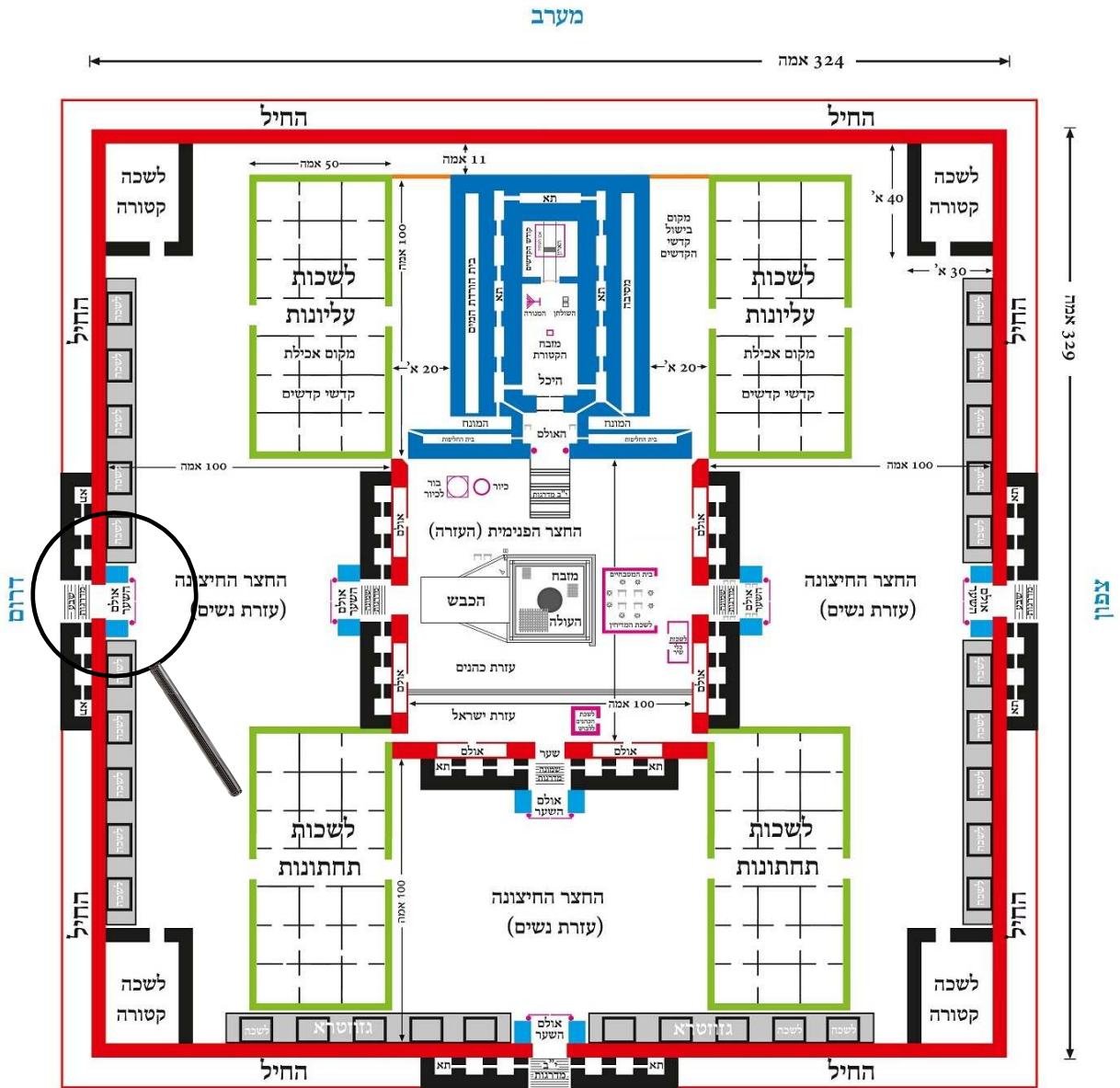
וּמַעֲלוֹת שִׁבְעָה עֲלוֹתָיו, המדרגות לעלות בהם אל השער הזה, הם
 שבעה מדרגות:קט. וְאֵלְמָיו לְפָנֵיהֶם, האולם הוא לפנים מהמדרגות,
 דהיינו שהאולם יותר פנימי מהמדרגות:קט. כי האולם הוא בתוך
 עזרת נשים:קט. וצריך לעלות במדרגות לפני שמגיעים לאולם:קט.
 וְתַמְרִים לוֹ, יש כותרות בצורת דקל תמר, אֶחָד מִפּוֹ וְאֶחָד מִפּוֹ,
 אחד בצד ימין של הפתח, ואחד בצד שמאל של הפתח, אֵל
 אֵילָיו, צורות הדקלים האלו, הם על האילים:קכ.
 דהיינו שבשני צידי הפתח יש 'אילים'יג, ועל כל איל יש בראשו
 כותרת בצורת דקל:יד.

✧ מהרה יבנה ✧

קו. רש"י: אל איליו. על ראש האיל היה דקל מצוייר:
 קז. רש"י. במלבי"ם וז"ל: מספר שבעה בלשון זכר קאי על שם עולותיו, ר"ל לשבעה עלותיו היו
 מעלות, שכל אמה שעלו בנובה היה שם מעלה שרחבה חצי אמה.
 קח. מצודת דוד.
 קט. עפ"י רש"י לעיל פסוק כ"ב. מצודת דוד.
 קי. כדלעיל פסוק ז'.
 קיא. רש"י לעיל פסוק כ"ב. מצודת דוד לעיל פסוק כ"ב.
 קיב. עפ"י רש"י ומצודת דוד.
 קיג. האיל' הוא עמוד עגול מאבן גזית (רש"י לעיל).
 קיד. עפ"י רש"י ומצודת דוד.

קפה בית המקדש המושך שער עזר"נ בדרום השלישי

✧ מקום השער הדרומי של עזרת נשים ✧

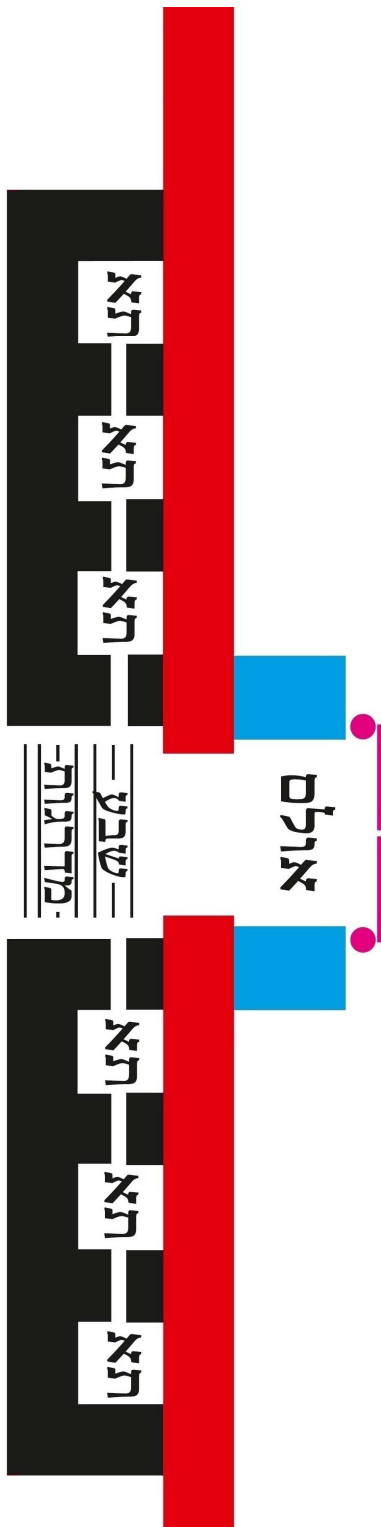
הר הבית

מזרח

✧ השער הדרומי של עזרת נשים ✧

דרום

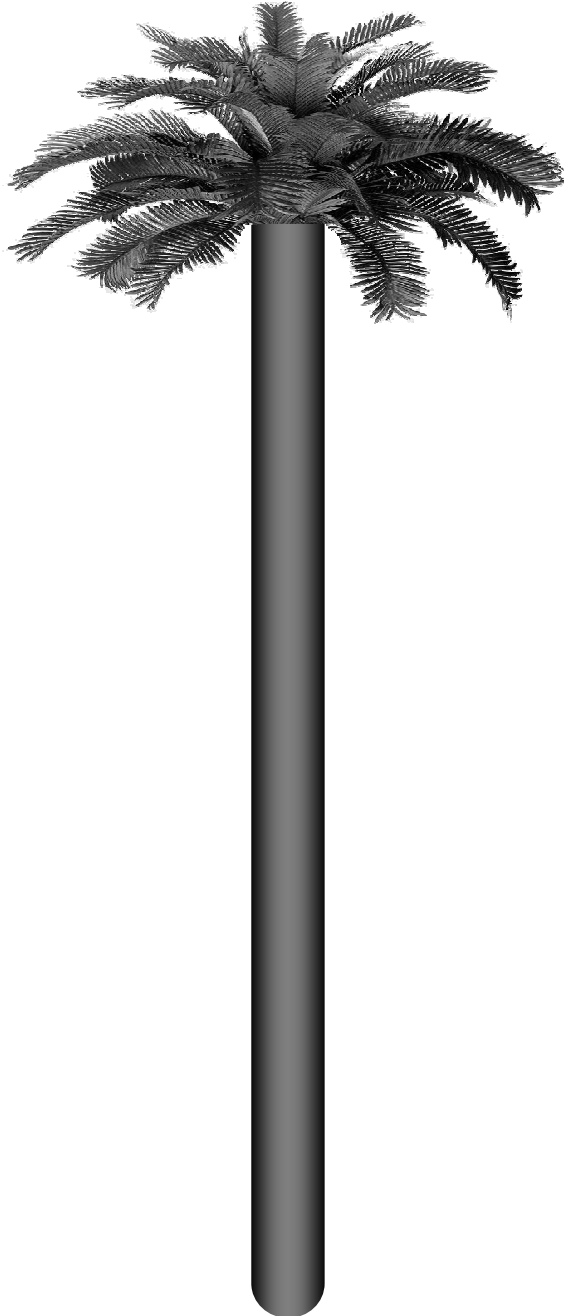
הר הבית

עזרת נשים
(החצר החיצונה)

קע בית המקדש המשך שער עזר"נ בדרום השלישי

✧ העמוד עם כותרת בצורת דקל ✧

מדידה בדרום משער לשער

(כז) וְשַׁעַר לְחֵצֵי הַפְּנִימִי דָרֶךְ הַדְּרוֹם, וַיִּמְד מִשַּׁעַר אֶל הַשַּׁעַר
דָּרֶךְ הַדְּרוֹם, מֵאָה אַמּוֹת:

וְשַׁעַר לְחֵצֵי הַפְּנִימִי דָרֶךְ הַדְּרוֹם, יֵשׁ שַׁעַר לְעִזְרַת יִשְׂרָאֵל^{קטו} בְּצַד
דְּרוֹם.

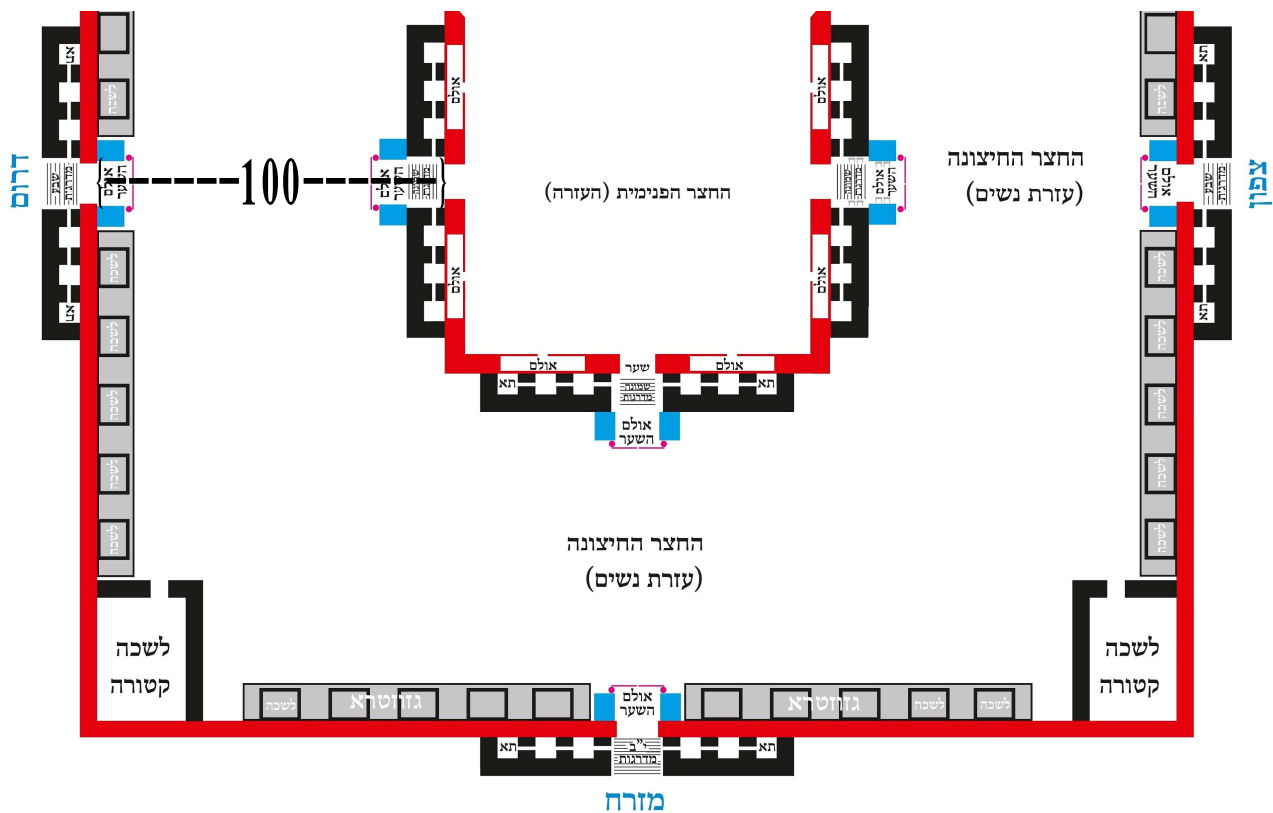
וַיִּמְד מִשַּׁעַר אֶל הַשַּׁעַר דָּרֶךְ הַדְּרוֹם, וּמִדָּד אֶת הַחֲלָל מִשַּׁעַר עִזְרַת
נָשִׁים לְשַׁעַר עִזְרַת יִשְׂרָאֵל, בְּצַד דְּרוֹם, מֵאָה אַמּוֹת. הַחֲלָל הוּא
מֵאָה אַמָּה, גַּם בְּצַד דְּרוֹם^{קטז}.

מהרה יבנה

קטז. רש"י מכנה את 'העזרה' בשם 'עזרת ישראל', כדי להבדילו מ'עזרת נשים'. אבל הכוונה לכל
העזרה, הכולל את עזרת ישראל ועזרת כהנים והמזבח ובין האולם ולמזבח.
קטז. מצודת דוד.

קעב בית המקדש מדידה בדרום משער לשער השלישי

❖ מדידת רוחב עזרת נשים בדרום - מאה אמה ❖

עזרת נשים, נקרא בשם 'החצר החיצונה'^{ק"י}.

הטעם שנקרא 'החצר החיצונה', מפני שהוא לפני העזרה^{ק"ח}.
הטעם שנקרא 'עזרת נשים', מפני ששם עדיין מותר לנשים
להיכנס, אבל לעזרה אסור לנשים להיכנס. ורק לצורך תנופה
ושחיטה מותר להן להיכנס לעזרה^{ק"ט}.

העזרה, נקרא בשם 'החצר הפנימית'^{ק"ב}.

הטעם שנקרא 'החצר הפנימית', מפני שהוא יותר פנימי
מעזרת נשים. 'העזרה' הוא הרווח שבתוך החומה הפנימית.
בעזרה יש את 'עזרת ישראל', 'עזרת כהנים', המזבח באמצע
העזרה, בין האולם והמזבח. 'העזרה' הוא 'מחנה שכינה'^{קכ"א}.
והוא כנגד 'חצר אוהל מועד' שהיה במשכן^{קכ"ב}. וטמא הנכנס
לשם חייב כרת^{קכ"ג}. 'הַעֲזָרָה', נקרא כן מלשון עֲזָרָה, שמשם באה
עזרה לעולם, כמו שכתוב^{קכ"ד} 'יִשְׁלַח עֲזָרָהּ מִקֹּדֶשׁ, וּמִצִּיּוֹן
יִסְעָדָךְ'^{קכ"ה}.

מהרה יבנה

ק"ז. רש"י.

ק"ח. רש"י לעיל פסוק ו'. עזרת נשים נקרא 'החצר החיצונה'. כנגד עזרת ישראל הנקרא 'החצר
הפנימית'.

ק"ט. עזרת כהנים במדות, ועי"ש. ונראה שכך יהיה גם בבית המקדש השלישי.

קכ. רש"י. ובכמה מקומות כתב רש"י 'עזרת ישראל', אך כוונתו לכל העזרה, שכוללת את עזרת
ישראל, ועזרת כהנים, והמזבח, ובין האולם ולמזבח.

קכ"א. רא"ש. רמב"ם הלכות בית הבחירה ז' י"א.

ירושלים הוא מחנה ישראל. הר הבית הוא מחנה לויה. העזרה הוא מחנה שכינה (רמב"ם שם).

קכ"ב. רמב"ם הלכות בית הבחירה א' ה'.

קכ"ג. רא"ש.

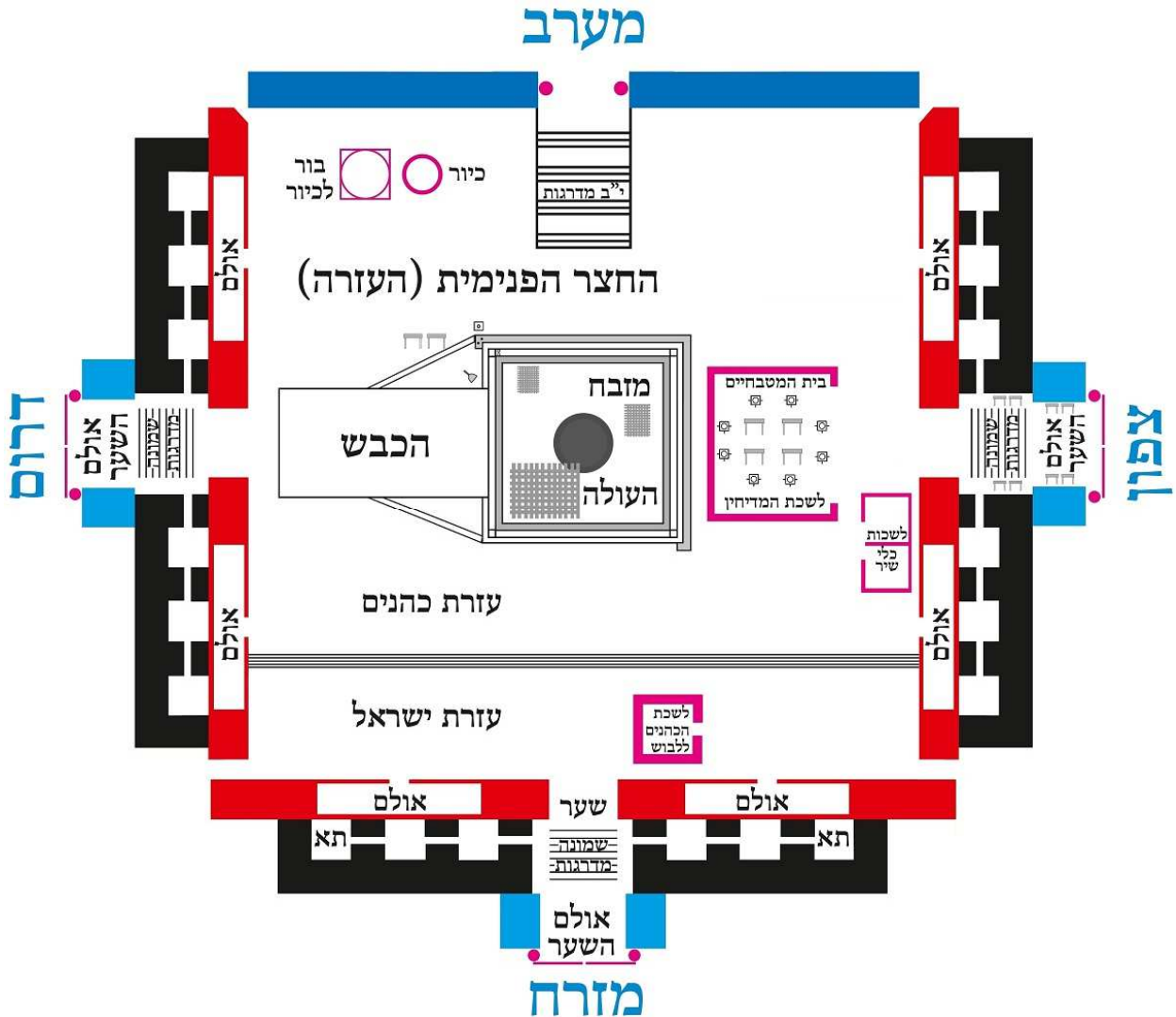
קדושת מקום בית המקדש הוא קדושה לעולם. ולכן טמא הנכנס לעזרה, אפילו בזמן הזה, חייב
כרת (רמב"ם הלכות בית הבחירה ו' מ"ז, ז' י"ח).

קכ"ד. תהילים ב' ג'.

קכ"ה. תוספות יום טוב מדות ב' ו', בשם ירושלמי פרק תפילת השחר.

קעד בית המקדש מדידה בדרום משער לשער השלישי

☪ העזרה – החצר הפנימי ☪

החצר הפנימי - העזרה

(כח) וַיְבִיאֵנִי אֶל חֹצֵר הַפְּנִימִי בְּשַׁעַר הַדְּרוֹם, וַיַּמְדֵּנִי אֶת הַשַּׁעַר הַדְּרוֹם, כַּמְּדוֹת הָאֵלֶּה: ^{קבו}
 וַיְבִיאֵנִי אֶל חֹצֵר הַפְּנִימִי, בְּשַׁעַר הַדְּרוֹם, נִכְנַס אֶל תּוֹךְ עֹזֶרֶת יִשְׂרָאֵל, דֶּרֶךְ הַשַּׁעַר שֶׁבְּצַד דְּרוֹם־קִיבו.

שער העזרה בדרום

וַיַּמְדֵּנִי אֶת הַשַּׁעַר הַדְּרוֹם, וּמִדַּד אֶת הַשַּׁעַר הַדְּרוֹמִי שֶׁל עֹזֶרֶת יִשְׂרָאֵל־קִיבָה, שֶׁהוּא כַּמְּדוֹת הָאֵלֶּה. שַׁעַר עֹזֶרֶת יִשְׂרָאֵל הוּא בְּאוֹתָם מִיּוֹדוֹת שֶׁל הַשַּׁעֲרִים הַקּוֹדְמִים שֶׁמִּדַּד־קִיבָה.

(כט) (וּתְאוּ כְּתִיב) וְתֵאָאִיר, (וְאֵילֹו כְּתִיב) וְאֵילֹו, (וְאֵלְמוּ כְּתִיב) וְאֵלְמוּ כַּמְּדוֹת הָאֵלֶּה, וְחִלּוֹנוֹת לֹו (וְלֵאֲלֵמוּ כְּתִיב) וְלֵאֲלֵמוּ סָבִיב סָבִיב, חֲמִשִּׁים אַמָּה אַרְבֵּי, וְרֹחַב עֶשְׂרִים וְחֲמִשׁ אַמּוֹת:
 גַּם לַשַּׁעַר הָעֹזֶרֶה־קִיב יֵשׁ תְּאִים וְאוֹלָם וְאֵילִים, וְהַכֹּל בְּאוֹתָם הַמִּיּוֹדוֹת שֶׁל שַׁעֲרֵי עֹזֶרֶת נְשִׁים־קִיבָה.

מהרה יבנה

קבו. רש"י: וימד את השער הדרום. טל חצר הפנימי:

קבו. מלבי"ם.

קבה. רש"י.

קבט. מצודת דוד.

קל. רש"י מכנה את 'העזרה' בשם 'עזרת ישראל', כדי להבדילו מ'עזרת נשים'. אבל הכוונה לכל העזרה, הכוללת את עזרת ישראל ועזרת כהנים והמזבח ובין האולם ולמזבח.

וְתָאִיו, וְהַתָּאִים שֶׁלִּיד הַשַּׁעַר, וְאֵילָיו, וְהָאֵילִים, וְאֶלְמָיו, וְהָאוֹלָם,
פְּמִדוֹת הָאֱלֹהִים, הַכֹּל הוּא בְּאוֹתָהּ הַמִּידָה שֶׁל הַשַּׁעֲרִים הַקּוֹדְמִים^{קלב}.
וְחִלּוֹנוֹת לּוֹ, יֵשׁ חִלּוֹנוֹת לְכֹל תָּא וְתָא מִתָּאֵי הַשַּׁעַר^{קלג}, וְלְאֶלְמָיו
סָבִיב סָבִיב, וְכֵן יֵשׁ חִלּוֹנוֹת לְכַתְּלֵי הָאוֹלָם סָבִיב סָבִיב^{קלד}.

חֲמִשִּׁים אֵמָה אַרְבֵּי, גּוֹבַה הַשַּׁעַר חֲמִיּוֹשִׁים אִמְהָ^{קלה}.
וְרַחֲב עֶשְׂרִים וְחֲמִשׁ אַמּוֹת, הָרוּחַב מִגַּג הַתָּא לְגַג^{קלז} הוּא עֶשְׂרִים
וְחֲמִשׁ אִמְהָ^{קלז}.

וְהַחֲשׁוֹן כַּךְ: חִלַּל הַשַּׁעַר, עֶשֶׂר אִמְהָ. כּוֹתֵל הַתָּא מִצַּד יְמִין,
חֲמִשׁ אִמְהָ. כּוֹתֵל הַתָּא מִצַּד שְׂמָאל, חֲמִשׁ אִמְהָ. שְׁנֵי אַמּוֹת וְחֲצִי
רוּחַ בֵּין הַשַּׁעַר לְתָאִים, מִשְׁנֵי הַצַּדִּים, הָרִי חֲמִשׁ אִמְהָ. סָךְ הַכֹּל
עֶשְׂרִים וְחֲמִשׁ אִמְהָ^{קלח}.

מהרה יבנה

קלא. מצודת דוד.

קלב. מצודת דוד.

קלג. מצודת דוד. לכאורה אפשר לפרש לפי רש"י שפירוש יְחִלּוֹנִים לוֹי היינו חלונות השער,
דהיינו החלונות שבבכתלים בצידי פתח התאים, שפונים לצד השער, ועליהם ראוי יותר הלשון
יְחִלּוֹנִים לוֹי דהיינו חלונות השער ממש, מפני שחלונות אלו פתוחים מחלל השער אל התאים.
אבל המצודת דוד פירש חלונות כל תא ותא שליד השער. ונראה שפירש תיבת לוֹי על תא.
ונראה שפירש כך מפני שהתאים הם כחלק מהשער.

קלד. מצודת דוד.

קלה. רש"י לעיל. באברבנאל (לעיל פסוק טו) וז"ל: ומסייע לפירוש הרב (רש"י) שמצינו בספר
מלכים (מלכים א' ז טו) בבנין שלמה במדת העמודים לשון קומה, ובדברי הימים (דברי הימים ב' ג
טו) כתב במקומה אורך. וכו'. ע"כ.

כתב התוספות יום טוב בספרו צורת הבית, שהטעם שגובה השער נקרא אורך, הוא מפני
שבתחילה מדד את גובה השער ע"י פתיל, ואח"כ השכיב את הפתיל לארץ כדי למדוד כמה
קנים ארכו. על כן יש בו לשון 'אורך'.

קלו. כדלעיל פסוק י"ג.

קלז. רש"י לעיל פסוק כ"א.

קלח. רש"י לעיל פסוק י"ג.

חומת החצר הפנימית, בעובי שש אמהקלט.

בעזרה האולם ותאים מבחוץ

בשערי עזרת נשים, האולם מכפנים, והתאים הם מבחוץ. אבל בשערי העזרה, האולם מבחוץ, וגם התאים הם מבחוץ. בליטת האולם כלפי חוץ, מתחיל אחרי התאיםקמ. דהיינו שמחוץ לשער יש את התאים, שלשה מימין ושלשה משמאל השער, יוצאים לחוץ אחד עשרה אמהקמא. והאולם אחריהם באמצע, בולט עוד עשר אמה לחוץ. נמצא שבין האולם לפתח יש אחד עשרה אמהקמב.

מהרה יבנה

קלט. רש"י לקמן מ"ב ד'. צורת הבית לתוספות יום טוב (סימן יח). משכני עליון לרמח"ל (ב ג). קמ. בעזרה גם התאים הם בחוץ. כך כתוב ברש"י בנוסח השני (להלן פסוק ל). וכן נקמו התוספות יום טוב בספרו צורת הבית (סימן כ), והרמח"ל בספרו משכני עליון (ב ב). קמא. רוחב התא שש אמה, ורוחב כתלו חמש אמה. סה"כ אחד עשרה אמה. קמב. צורת הבית לתוספות יום טוב (סימן כ). משכני עליון לרמח"ל (ב ג). כתב בצורת הבית (סימן כ) וז"ל: ובאחת נשתנו בניני שערי הפנימית משערי החיצונה, והוא באולמות שלהם, שבהיצונה האולמות לפנין מן השער, ובפנימית בולטין מחוץ לשער אל הצר החיצונה, כדי שיהיו האולמות מכוונות זה כנגד זה, שהוא דרך נוי, וזהו שאמר יואילמו אל הצר החיצונה. ונאמר שהיו בנויין חוץ מתאי השער ולא בין התאים, שאילו היו בין התאים לא היו נראין לחוץ, שכל משך בליטת האולם רק י', והתא ו', וכתלו שלחוץ ה', הרי בליטת התא עם כותלו אמה יתירה מהאולם, ועוד כל החלל המפסיק בין כותל תא לשכנגדו הוא י"ג אמות, ועובי כל כותל אולם ו'. ולכן נראה שהאולם בפנימית חוץ מן התאים, וכותל האולם בנוי בקצה התא כנגד כותלה. ויוצא אמה יתירה, שכותל אולם הוא ו', והרי הוא משוך מחלל השער אמה ומחצה מכאן וכן מכאן, שיהיה אם כן אורך האולם י"ג אמות כאותו של החיצונה. והנה האולמות בכיוון זה מול זה, והוא נוי ביותר. ע"כ.

קעה בית המקדש בעזרה האולם ותאים מבחוץ השלישי

⊘ בשער העזרה - האולם והתאים מבחוץ ⊘

חלל העזרה

חלל עזרת נשים

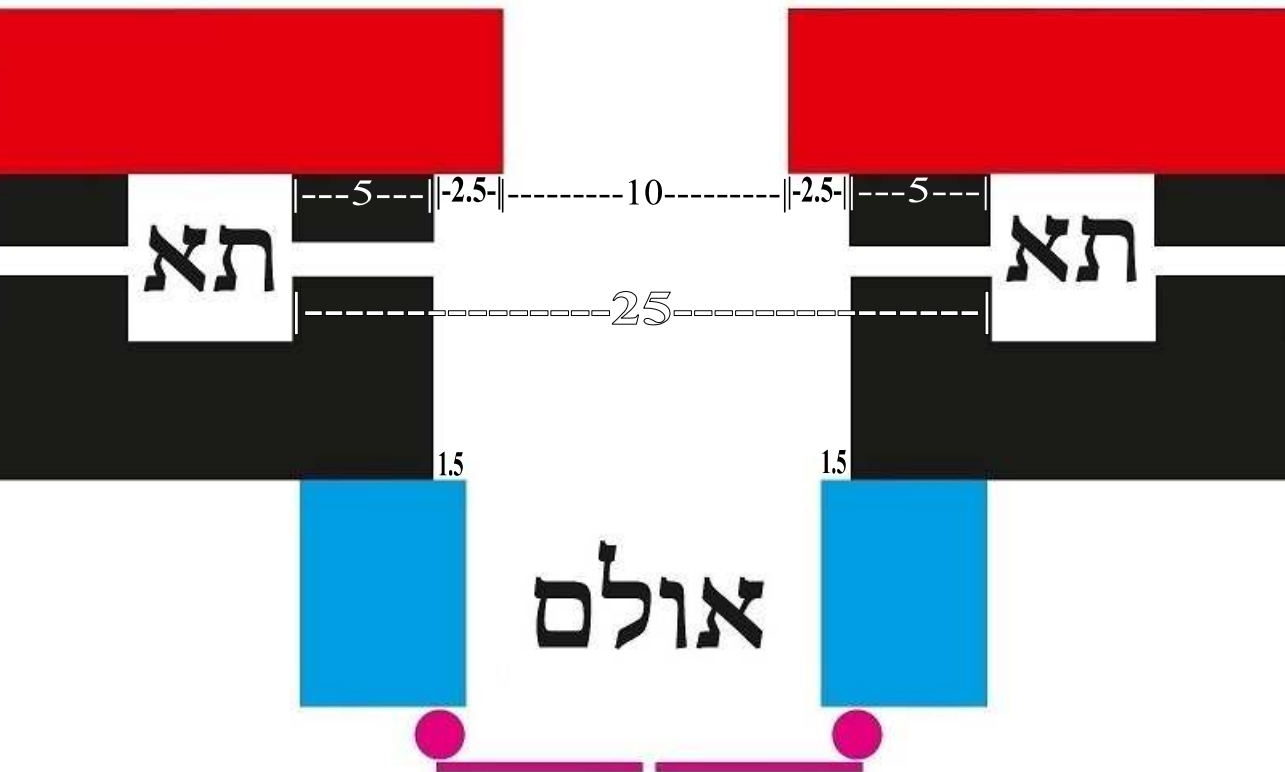
קעט

היכל

יחזקאל פרק ז פסוק כט

מראה

✻ בעזרה 'מגג התא לגגו' - רוחב עשרים וחמש אמה ✻

האולמות בעזרה

(ל) וַאֲלֻמֹּת סָבִיב סָבִיב, אַרְךְ חֲמִשׁ וְעֶשְׂרִים אַמָּה, וְרַחֵב חֲמִשׁ אַמּוֹת: ^{קמ"ג}

פסוק זה מדבר על אולמות אחרים, שיש בתוך העזרה:

וַאֲלֻמֹּת, בתוך עובי כותל העזרה, יש אולמות ^{קמ"ד}. סָבִיב סָבִיב, האולמות הם סביב סביב בשלשת הצדדים, דרום מזרח וצפון, בתוך עובי כתלי העזרה ^{קמ"ה}.

אַרְךְ חֲמִשׁ וְעֶשְׂרִים אַמָּה, אורך כל אולם עשרים וחמש אמה. וְרַחֵב חֲמִשׁ אַמּוֹת, ורוחב כל אולם חמש אמות.

מכיוון שעובי החומה הוא שש אמה ^{קמ"ו}, ובתוכו האולם שרוחב חללו חמש אמה, נמצא שנשאר עובי כותל האולם חצי אמה מכל צד.

בכל צד יש שני אולמות, אולם אחד מימין השער ואולם אחד משמאל השער ^{קמ"ז}. אולמות אלו הם בכל שלשת חומות העזרה ^{קמ"ח}. נמצא שיש ששה אולמות ^{קמ"ט}.

מהרה יבנה

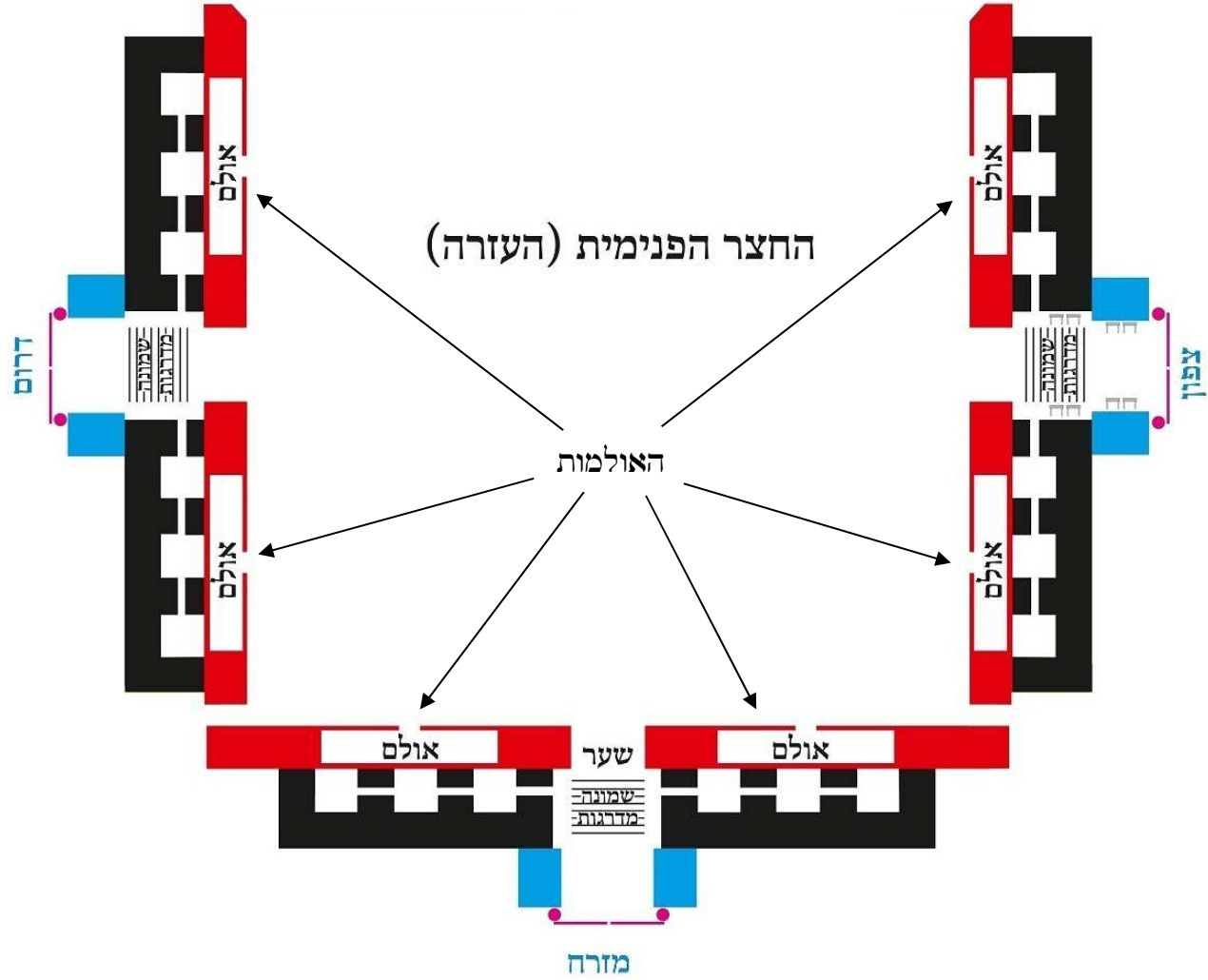
קמ"ג. רש"י: וַאֲלֻמֹּת סָבִיב סָבִיב. הכתל היה עשוי אולמים אולמים נכנסין צעובין. נוסח א' ברש"י: ואולמות הללו היו מצפנים למעלה מן התאים, כי התאים היו מצפנים צחקר הפנימי, שהרי אולם השער היה בולט אל הצחקר החיצונה כמו שאמור בעניין, ואי אפשר שיהו התאים והאולם פונים למקום אחד, להיות פתחי התאים נפתחים לתוך האולם שהרי השוה לה כל מדות עניין השערים החיצונים והפנימיים ולא חלק ציניהם אלא בליטת האולמות: נוסח ב' ברש"י: ואולמות הללו היו מצפנים, כי התאים היו מצחקר, ושקה תאים וכתליהם וט"ו אמות של רחב השער עולים לשמונים ואחת אמה וז"ל: לתשעים ואחת אמה, וכל הצחקר הפנימי אינו אלא מאה על מאה, כמו שפורש בעניין: קמ"ד. רש"י.

קמ"ה. צורת הבית לתוספות יום טוב (סימן כא).

קמ"ו. רש"י לקמן מ"ב ד'. צורת הבית לתוספות יום טוב (סימן יח). משכני עליון לרמח"ל (ב ג).

קמ"ז. צורת הבית לתוספות יום טוב (סימן כא).

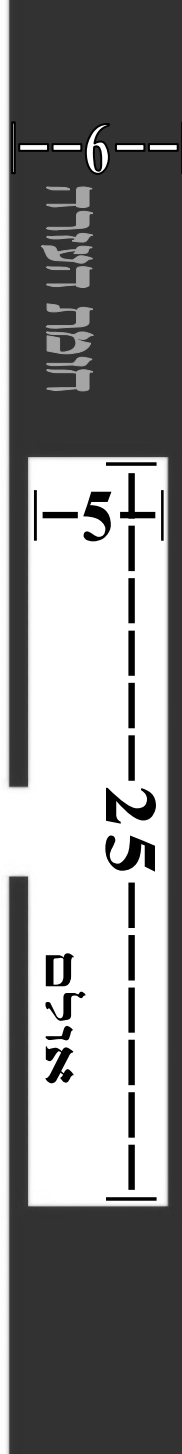
✧ האולמות שבתוך העזרה ✧

✧ מהרה יבנה ✧

קמח. צורת הבית לתוספות יום טוב (סימן כא).
 קמט. כעין זה כתוב במשנה (מדות ה ג): שש לשכות היו בעזרה. ע"כ. וגם בבית שלישי יש שש
 אולמות בתוך העזרה, שהם כעין לשכות.

✧ מידת האולמות בתוך עובי חומת העזרה ✧

המשך שער העזרה בדרום

(לא) וְאֵלְמֹו אֶל חֶצֶר הַחֲצוֹנָה, וְתַמְרִים אֶל (אילו כתיב) אֵילָיו, וּמַעְלֹת שְׁמוֹנָה (מעלו כתיב) מַעְלָיו: ^{קב}

בפסוק זה, חוזר הנביא לדבר בענין השער ואולם השער:
וְאֵלְמֹו, אֶל חֶצֶר הַחֲצוֹנָה, האולם של שער החצר הפנימית, בולט לחוץ אל תוך עזרת נשים. ואינו בולט כלפי פנים ^{קנא}.
האולם של שער העזרה בולט כלפי חוץ. האולם של שער עזרת נשים בולט כלפי פנים. וזה כך כדי שיהיה אולם כנגד אולם לנְוִקָנָב.

וְתַמְרִים אֶל אֵילָיו, יש כותרות בצורת דקל תמר, על האילים שבשני צידי הפתח ^{קנג}.

וּמַעְלֹת שְׁמוֹנָה מַעְלָיו. יש שמונה מדרגות לעלות אל שער החצר הפנימית ^{קנד}.

על השער הזה כתוב במשנה ^{קנה}: רַבִּי אֶלְיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר, וְבוֹ הַמַּיִם מִפְּכִים, וְעֵתִידִין לְהִיּוֹת יוֹצְאִין מִתַּחַת מִפְתָּן

מהרה יבנה

קנ. רש"י: וְאֵלְמֹו אֶל חֶצֶר הַחֲצוֹנָה. אולמו של שער הפנימי לא היה לכד פנים כמו שהיה אולמו של שער החיצונה, אלא היה בולט לחוץ:
קנא. רש"י.

קנב. רש"י לעיל פסוק ט'. מלבי"ם לעיל פסוק ט'.
קנג. מצודת דוד. לפי שימת רש"י נראה פירוש הפסוק שהתמורים הם על כל האילים, דהיינו גם על האילים שבצידי אולם השער, וגם על מזוזות התאים.

קנד. בבית המקדש השלישי יהיה שמונה מדרגות לעלות מעזרת נשים לעזרה. אבל בבית המקדש השני היה חמש עשרה מדרגות, וכן מדרגות אלו היו עגולות, ככתוב במשנה (מדות ב ה): וְחֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה מַעְלֹת עוֹלוֹת מִתּוֹכָהּ לְעִזְרַת יִשְׂרָאֵל, בְּנֶגֶד חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה מַעְלֹת שְׁבַת־הַלֵּים, שְׁעָלֵיהֶן הָלוֹים אוֹמְרִים בְּשִׁיר. לא היו מרומות, אלא מקפות כחצי גרן עגולה.

קפד בית המקדש המשך שער העזרה בדרום השלישי

הַבַּיִת. לעתיד לבוא יצא מעין מקודש הקדשים, ויתחיל דק בקרני חגבים, ויתרחב ויצא דרך שער העזרה שבצד דרום סמוך למזבח^{קנז}. ובשער זה יהיה ברוחב פי פך קטן, ואחר כך יצא לחוץ ויתרחב עוד ועוד^{קנז}.

מהרה יבנה

קנה. מדות ב' ו'.
קנז. רש"י יחזקאל מ"ז א'.
בבית המקדש השני נקרא השער בשם 'שער המים'. ואולי יקרא בשם זה גם בבית המקדש השלישי.
קנז. יחזקאל פרק מ"ז. יומא דף ע"ח. שקלים דף י"ז. עזרת כהנים.

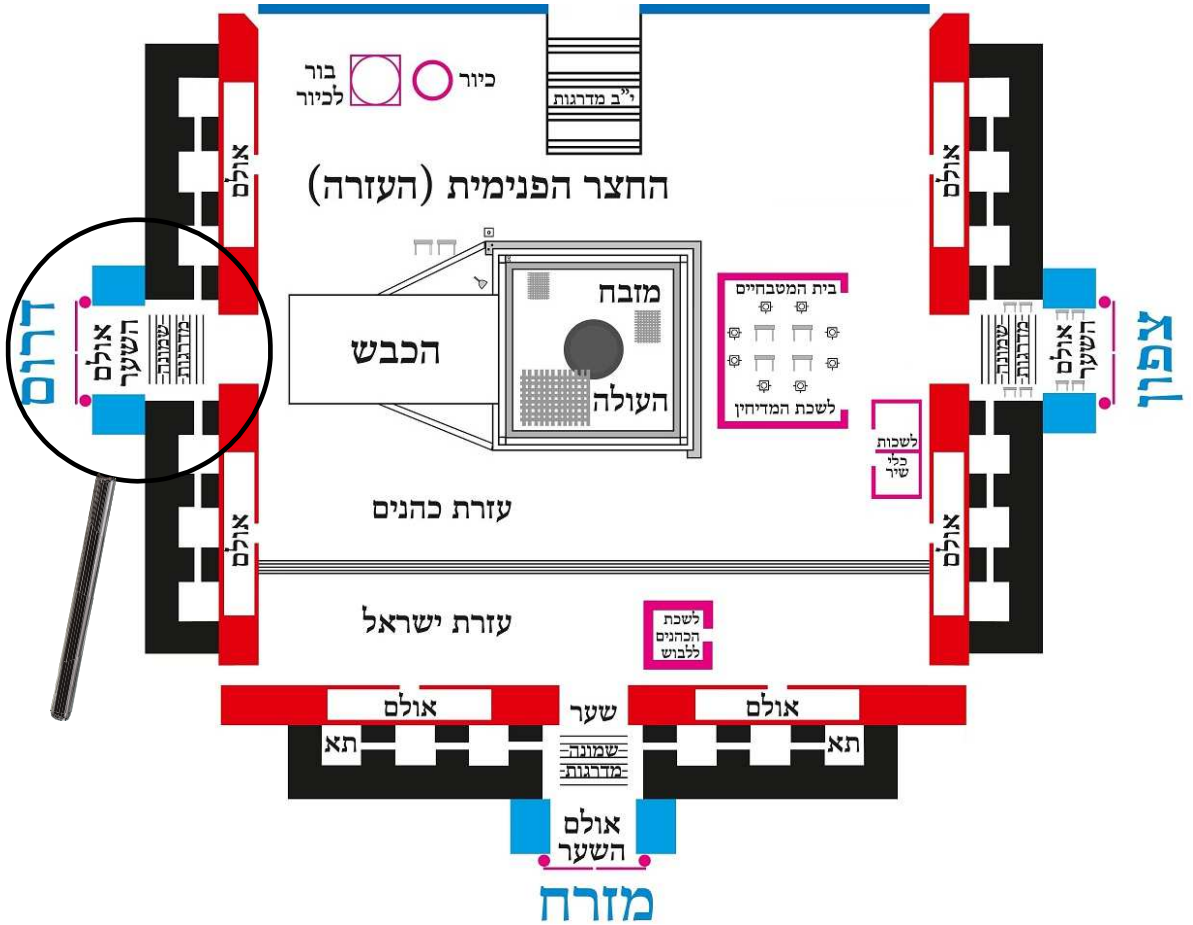
קפה

היכל

יחזקאל פרק מ פסוק לא

מראה

☪ מקום שער העזרה הדרומי ☪

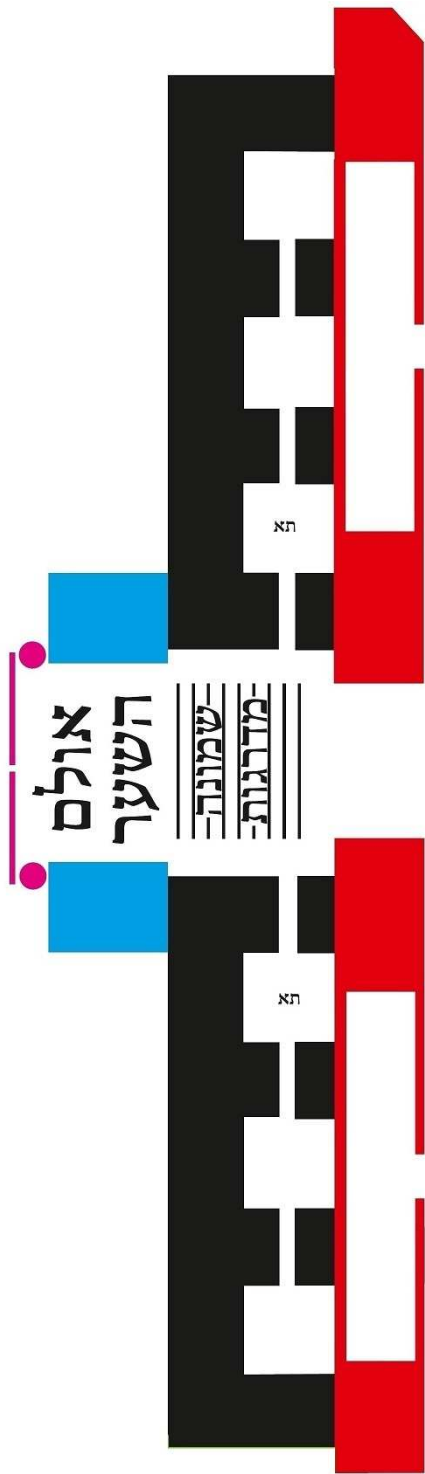

שער העזרה בצד דרום

דרום

חלל עזרת נשים

חלל העזרה

שער העזרה במזרח

(לב) וַיְבִיאֵנִי אֶל הַחֶצֶר הַפְּנִימִי דֶרֶךְ הַקְּדִים, וַיְמַד אֶת הַשָּׁעַר
בַּמְדוֹת הָאֵלֶּה:

מכיוון שכבר יצא מהעזרה כדי למדוד את התאים והאולם שמחוץ לעזרה, על כן מכניסו כעת בחזרה לעזרה דרך השער שבצד מזרח^{קסב}:

וַיְבִיאֵנִי אֶל הַחֶצֶר הַפְּנִימִי, דֶרֶךְ הַקְּדִים, כַּעַת הַמְּלֶאךְ הַכְּנִים אֶת יחזקאל הנביא אל העזרה דרך השער שבצד מזרח^{קסג}. וַיְמַד אֶת הַשָּׁעַר, וּמַדַּד אֶת שַׁעַר הָעֶזְרָה הַמְּזֻרְחִי, בַּמְדוֹת הָאֵלֶּה, שֶׁהוּא באותם המידות של השערים הקודמים^{קסד}.

(לג) (וּתְאֹו כְּתִיב) וְתָאִיו (וְאֵלו כְּתִיב) וְאֵלִיו (וְאֵלְמו כְּתִיב) וְאֵלְמִיו
בַּמְדוֹת הָאֵלֶּה, וְחִלּוֹנוֹת לֹו (וְלֵאֵלְמו כְּתִיב) וְלֵאֵלְמִיו סָבִיב סָבִיב,
אֶרְךְ חֲמִשִּׁים אַמָּה, וְרֹחֵב חָמִשׁ וְעֶשְׂרִים אַמָּה:

וְתָאִיו, ליד השער יש תאים, שלשה תאים מימין השער, ושלשה תאים משמאל השער, וְאֵלִיו, והאילים^{קסה}, וְאֵלְמִיו, והאולם^{קסו}

מהרה יבנה

קנה. מלבי"ם.

קנט. מלבי"ם.

קס. מצודת דוד.

קסא. נראה דלשימת רש"י הכוונה גם לאילים שהם עמודים עגולים בראש האולם, וגם לאילים שהם צדדי פתחי התאים.

קסב. המצודת דוד (לעיל) פירש 'ואלמיו' היינו כתלי האולם. ונראה שבא בזה לתרץ מדוע כתוב בלשון רבים, ולא בלשון יחיד, שהרי יש בכל שער רק אולם אחד. אלא שהכוונה שני כתלי האולם, ובזה ראוי לשון רבים.

קפח בית המקדש שער העזרה במזרח השלישי

שבולט לחוץ אל תוך עזרת נשים, פְּמִדוֹת הָאֵלֶּה, הכל הוא באותם המידות של השערים הקודמים^{קסג}.

וְחִלּוֹנוֹת לֹו, יש חלונות לכל תא ותא מתאי השער^{קסד}, וְלֵאלֶמְיוֹ סָבִיב סָבִיב, וכן יש חלונות לכתלי האולם סביב סביב^{קסה}.

אֶרֶךְ חֲמִישִׁים אֲמָה, גובה השער חמישים אמה^{קסו}.

וְרֵחַב חֲמִשׁ וְעֶשְׂרִים אֲמָה. הרוחב מִגַּג הַתָּא לְגַג^{קסז} הוא עשרים וחמש אמה^{קסח}.

והחשבון כך: חלל השער, עשר אמה. כותל התא מצד ימין, חמש אמה. כותל התא מצד שמאל, חמש אמה. שני אמות וחצי רווח בין השער לתאים, משני הצדדים, הרי חמש אמה. סך הכל עשרים וחמש אמה^{קסט}.

מהרה יבנה

קסג. מצודת דוד (לעיל).

קסד. מצודת דוד. לכאורה אפשר לפרש לפי רש"י שפירוש יְחִלּוֹנִים לֹו היינו חלונות השער, דהיינו החלונות שבבכתלים בצידי פתח התאים, שפונים לצד השער, ועליהם ראוי יותר הלשון 'חלונים לוי' דהיינו חלונות השער ממש, מפני שחלונות אלו פתוחים מחלל השער אל התאים. אבל המצודת דוד פירש חלונות כל תא ותא שליד השער. ונראה שפירש תיבת 'לוי' על תא. ונראה שפירש כך מפני שהתאים הם כחלק מהשער.

קסה. מצודת דוד.

קסו. רש"י (לעיל פסוק כא). באברבנאל (לעיל פסוק טו) וז"ל: ומסייע לפירוש הרב [רש"י] שמצינו בספר מלכים (מלכים א' ז טו) בבנין שלמה במדת העמודים לשון קומה, ובדברי הימים (דברי הימים ב' ג טו) כתב במקומה אורך. וכו'. ע"כ.

כתב התוספות יום טוב בספרו צורת הבית, שהטעם שגובה השער נקרא אורך, הוא מפני שבתחילה מדד את גובה השער ע"י פתיל, ואח"כ השכיב את הפתיל לארץ כדי למדוד כמה קנים ארכו. על כן יש בו לשון 'אורך'.

קסז. כדלעיל פסוק י"ג.

קסח. רש"י לעיל פסוק כ"א.

קסט. רש"י לעיל פסוק י"ג.

(לד) (ואלמנו כתיב) וְאֶלְמִיּוֹ לְחֹצֵר הַחִיצוֹנָה, וְתַמְרִים אֶל (אלו כתיב)
אֶלְיוֹ מִפּוֹ וּמִפּוֹ, וְשִׁמּוֹנָה מִעֲלוֹת (מעלו כתיב) מִעֲלָיו:

וְאֶלְמִיּוֹ לְחֹצֵר הַחִיצוֹנָה, האולם של שער החצר הפנימית, בולט לחוץ אל תוך עזרת נשים. ואינו בולט כלפי פנים^{קע}.

האולם של שער העזרה בולט כלפי חוץ. האולם של שער עזרת נשים בולט כלפי פנים. וזה כך כדי שיהיה אולם כנגד אולם לנזיקעא.

וְתַמְרִים אֶל אֶלְיוֹ מִפּוֹ וּמִפּוֹ, יש כותרות בצורת דקל תמר, על האילים שבשני צידי הפתח^{קעב}.

וְשִׁמּוֹנָה מִעֲלוֹת מִעֲלָיו. יש שמונה מדרגות לעלות אל שער החצר הפנימית^{קעג}.

מהרה יבנה

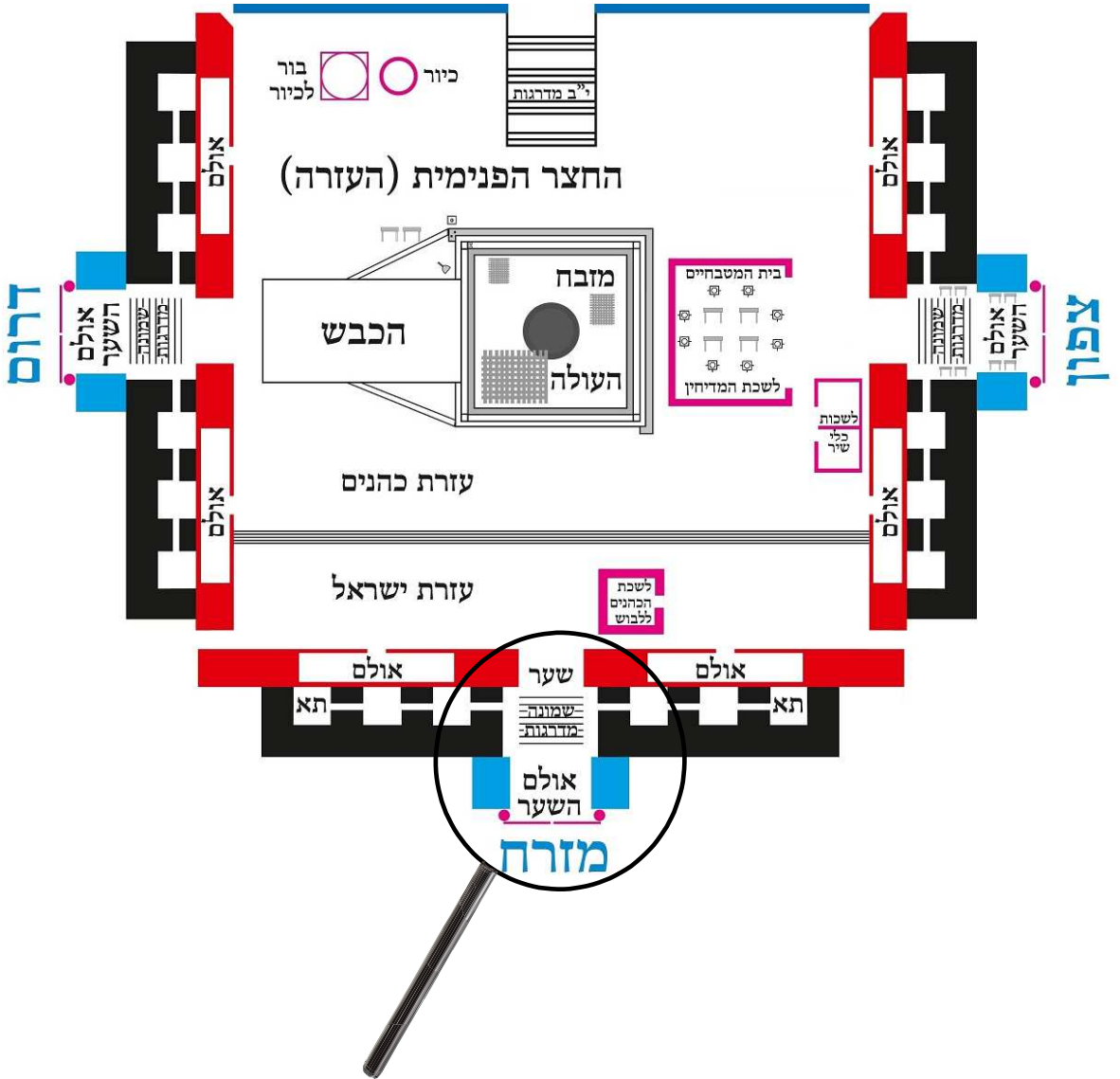
קע. רש"י.

קעא. רש"י לעיל פסוק ט'. מלבי"ם לעיל פסוק ט'.

קעב. מצודת דוד. לפי שימת רש"י נראה פירוש הפסוק שהתימורים הם על כל האילים, דהיינו גם על האילים שבצידי אולם השער, וגם על מזוזות התאים.

קעג. בבית המקדש השלישי יהיה שמונה מדרגות לעלות מעזרת נשים לעזרה. אבל בבית המקדש השני היה חמש עשרה מדרגות, וכן מדרגות אלו היו עגולות, ככתוב במשנה (מדות ב ה): וְחֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה מַעְלוֹת עוֹלוֹת מִתּוֹכָהּ לְעִזְרַת יִשְׂרָאֵל, בְּנֵגַד חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה מַעְלוֹת שַׁבְּתֵהֶלֶם, שְׁעָלֵיהֶן הֶלְוִים אוֹמְרִים בְּשִׁיר. לא היו טרומות, אלא מקפות כחצי גרן עגולה.

מקום שער העזרה המזרחי

✧ שער העזרה בצד מזרח ✧

חלל העזרה

חלל עזרת נשים

מזרח

שער העזרה בצפון

(לה) וַיְבִיאֲנִי אֶל שַׁעַר הַצָּפוֹן, וּמַדְד פְּמִדוֹת הָאֵלֶּה:

וַיְבִיאֲנִי אֶל שַׁעַר הַצָּפוֹן, כַּעַת הַמְּלֶאךָ הַכְּנִים אֶת יַחְזָקָאֵל הַנְּבִיא
אֶל שַׁעַר הָעֶזְרָה^{קע} שְׁבַצַּד צָפוֹן, וּמַדְד פְּמִדוֹת הָאֵלֶּה, וּמַדְד אֶת
שַׁעַר הָעֶזְרָה הַצָּפוֹנִי שֶׁהוּא בְּאוֹתָם הַמִּידוֹת שֶׁל הַשַּׁעֲרִים
הַקּוֹדְמִים^{קע}.

(לו) (תאו כתיב) תָּאִיו (אלו כתיב) אֱלֹיו (ואלמו כתיב) וְאַלְמִיו, וְחַלּוֹנוֹת
לוֹ סָבִיב סָבִיב, אֶרֶךְ הַמְּשִׁים אִמָּה, וְרַחֵב הַמֶּשׁ וְעֶשְׂרִים
אִמָּה: ^{קע}

תָּאִיו, לִיד הַשַּׁעַר יֵשׁ תְּאִים, שֶׁלְּשָׁה תְּאִים מִיְמֵן הַשַּׁעַר, וּשְׁלֹשָׁה
תְּאִים מִשְּׂמַאל הַשַּׁעַר, אֱלֹיו, וְהָאֵילִים^{קע}, וְאַלְמִיו, וְהָאוֹלָם^{קע}
שְׁבוּלֵט לַחוּץ אֶל תּוֹךְ עֶזְרַת נְשִׁים, וְחַלּוֹנוֹת לוֹ סָבִיב סָבִיב, וַיֵּשׁ
אֶת הַחַלּוֹנוֹת סָבִיב סָבִיב. הַכֹּל הוּא בְּאוֹתָם הַמִּידוֹת שֶׁל
הַשַּׁעֲרִים הַקּוֹדְמִים^{קע}.

מהרה יבנה

קעד. מצודת דוד. במלבי"ם וז"ל: ולא אמר ויביאני אל החצר הפנימי, כי עתה לא יצא מן החצר
הפנימי, רק בא ממזרח לצפון בפנים, ומדד תחלה מבפנים ואח"כ יצא לחוץ.
קעה. מצודת דוד לעיל.

קעו. רש"י: אורך המשים אמה. גוֹבְּטוֹ חֲמִסִּים אִמָּה:

קעז. נראה דלשיטת רש"י הכוונה גם לאילים שהם עמודים עגולים בראש האולם, וגם לאילים
שהם צדדי פתחי התאים.

קעה. המצודת דוד (לעיל) פירש ואלמיו היינו כתלי האולם. ונראה שבא בזה לתרץ מדוע כתוב
בלשון רבים, ולא בלשון יחיד, שהרי יש בכל שער רק אולם אחד. אלא שהכוונה שני כתלי
האולם, ובזה ראוי לשון רבים.

קעט. מצודת דוד.

ומוסב על הפסוק הקודם, שפמדות האלה של השערים הקודמים, מדד את תאיו ואָלו של השער הזה.

אָרְךְ חֲמִשִּׁים אַמָּה, גובה השער חמישים אמה^{קפ}.

וְרַחֵב חֲמִשׁ וְעֶשְׂרִים אַמָּה. רוחב השער מגג התא לגג^{קפא} הוא עשרים וחמש אמה^{קפב}.

והחשבון כך: חלל השער, עשר אמה. כותל התא מצד ימין, חמש אמה. כותל התא מצד שמאל, חמש אמה. שני אמות וחצי רווח בין השער לתאים, משני הצדדים, הרי חמש אמה. סך הכל עשרים וחמש אמה^{קפג}.

(לו) (ואילו כתיב) וְאֵילָיו לְחֶצֶר הַחִיצוֹנָה, וְתַמְרִים אֶל (אילו כתיב)

אֵילָיו מִפּוֹ וּמִפּוֹ, וְשִׁמְנֵה מַעְלֹת (מעלו כתיב) מַעְלָיו: ^{קפד}

וְאֵילָיו: האולם נקרא כאן בשם 'אילים', 'איליו'^{קפה}.

וְאֵילָיו לְחֶצֶר הַחִיצוֹנָה, האולם של שער החצר הפנימית, בולט לחוץ אל עזרת נשים^{קפז}.

מהרה יבנה

קפ. רש"י. באברבנאל (לעיל פסוק טו) וז"ל: ומסייע לפירוש הרב [רש"י] שמצינו בספר מלכים (מלכים א' ז טו) בבנין שלמה במדת העמודים לשון קומה, ובדברי הימים (דברי הימים ב' ג טו) כתב במקומה אורך. וכו'. ע"כ.

כתב התוספות יום טוב בספרו צורת הבית, שהטעם שגובה השער נקרא אורך, הוא מפני שבתחילה מדד את גובה השער ע"י פתיל, ואח"כ השכיב את הפתיל לארץ כדי למדוד כמה קנים ארכו. על כן יש בו לשון 'אורך'.

קפא. כדלעיל פסוק י"ג.

קפב. רש"י לעיל פסוק כ"א.

קפג. רש"י לעיל פסוק י"ג.

קפד. רש"י: ואיליו לחצר החיצונה. אולם הטעם קרוי 'אילים' כאן:

קפה. רש"י. אבל המצודת דוד פירש וז"ל: ואיליו. מוזוות האולם פנוי [נרצ"ל: פונה] לאויר חצר החיצונה, ואל המקום שיפנו המוזוות יפנו כתלי האולם, וזכר המוזוות ולא האולם והיא היא.

קפו. רש"י לעיל פסוק ל"א.

קצד בית המקדש שער העזרה בצפון השלישי

וְתַמְרִים אֶל אֵילָיו מִפּוֹ וּמִפּוֹ, יֵשׁ כּוֹתָרוֹת בְּצוֹרֵת דֶּקֶל תְּמָר, עַל
הָאֵילִים שֶׁבִשְׁנֵי צִדֵי פֶתַח הָאוֹלָם קפז.

וְשִׁמּוֹנָה מְעֻלּוֹת מְעֻלָּיו. יֵשׁ שִׁמּוֹנָה מִדְּרָגוֹת לְעֻלּוֹת אֵל שַׁעַר הַחֲצַר
הַפְּנִימִית.

מהרה יבנה

קפז. מצודת דוד לעיל.

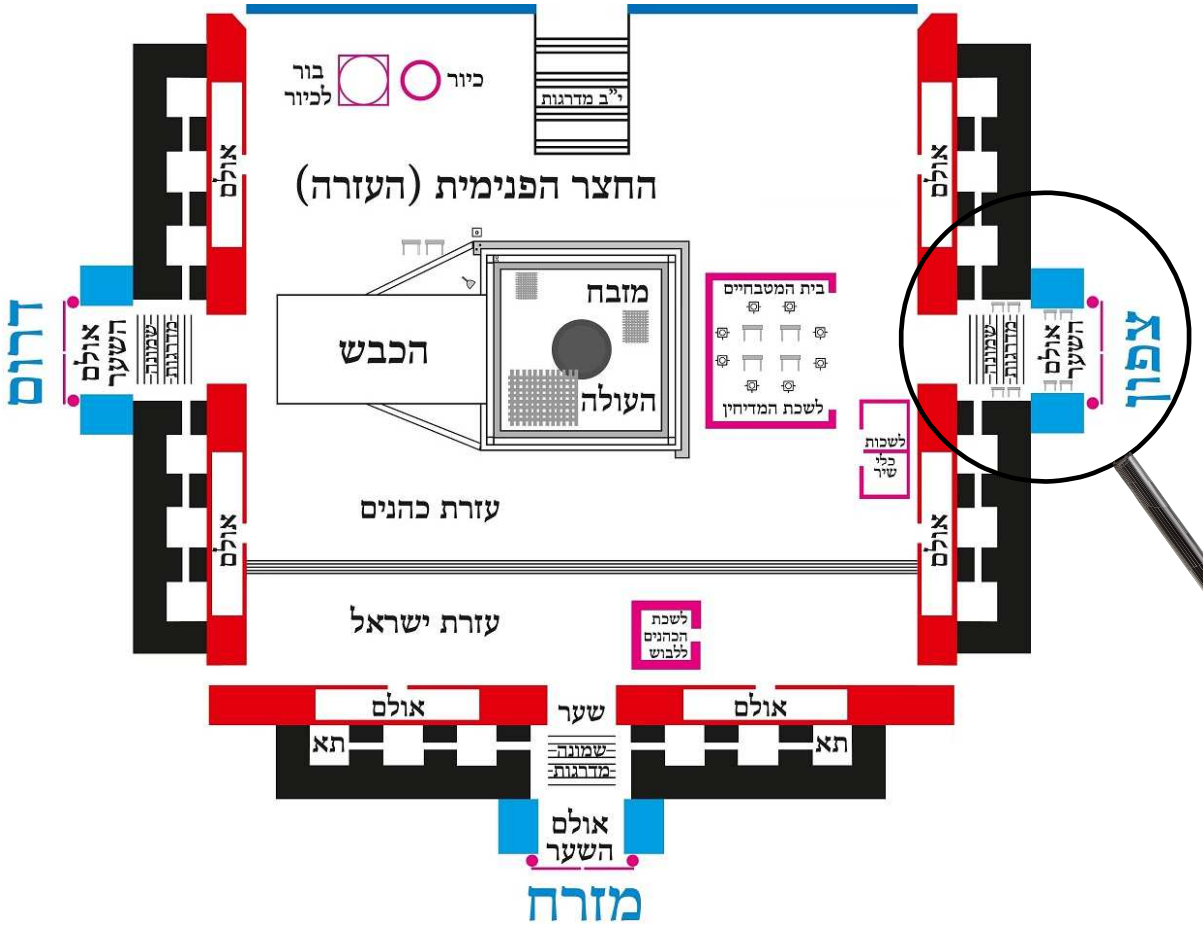
קצה

היכל

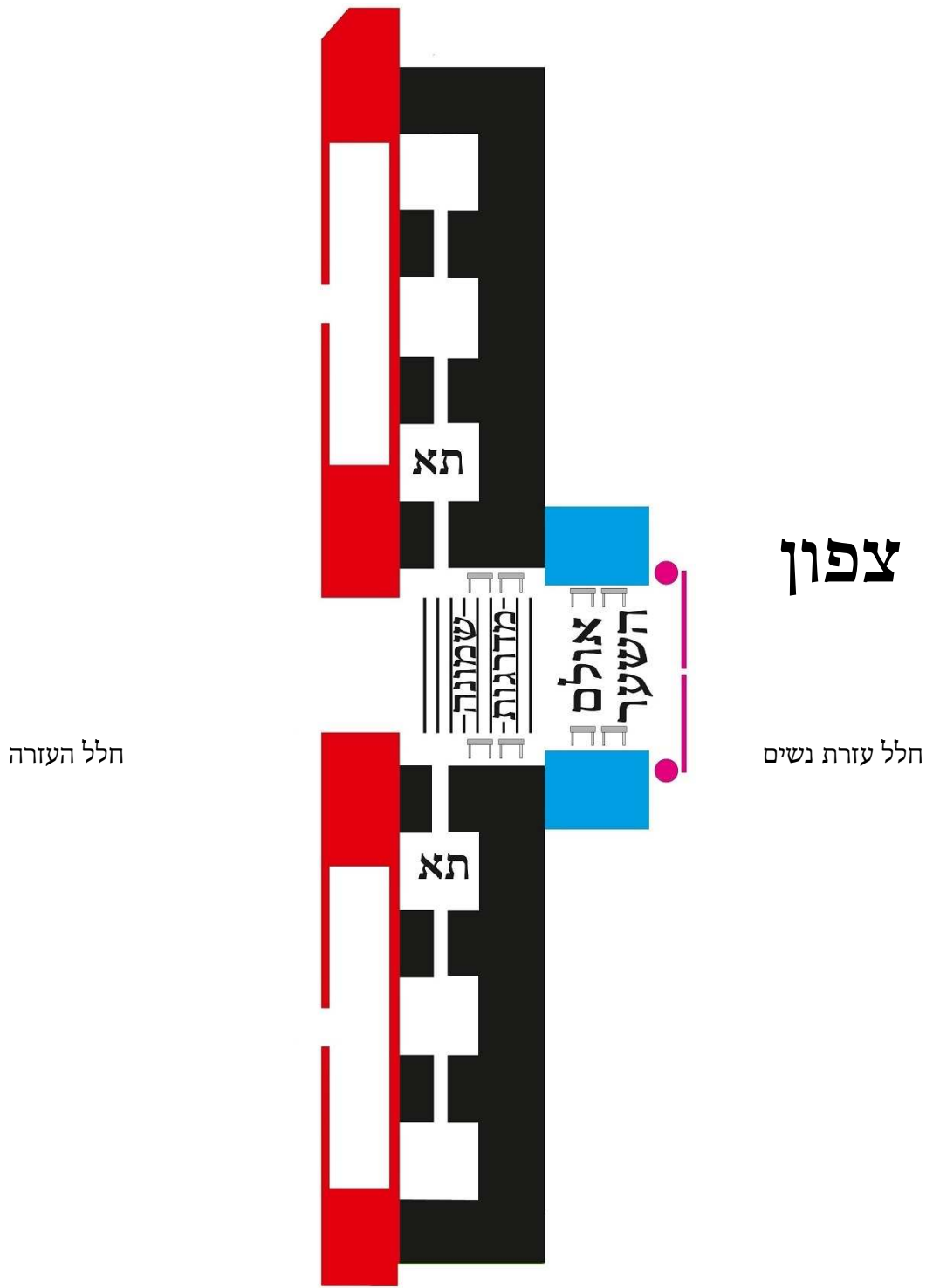
יחזקאל פרק מ פסוק לו

מראה

מקום שער העזרה הצפוני

שער העזרה בצד צפון

הלשכות בתוך העזרה

לשכת המדיחין

(לח) וְלִשְׁכָּה וּפְתָחָהּ בְּאֵילִים הַשְּׁעָרִים, שָׁם יְדִיחוּ אֶת הָעֵלָה: קפח
 בפסוקים הבאים, ידבר הנביא בענין הלשכות והמקומות שיש
 בתוך העזרה.

אֵילִים הַשְּׁעָרִים: צדדי השער. דהיינו, הכתלים שמשני צידי
 השער, הם נקראים לעיתים 'אילים' קפט.

וְלִשְׁכָּה, בתוך העזרה, ליד השער הצפוני, יש לשכה, וּפְתָחָהּ
 בְּאֵילִים הַשְּׁעָרִים, פתח הלשכה הוא לכיוון צדדי השער קצא.

שָׁם יְדִיחוּ אֶת הָעֵלָה. בלשכה זו ירחצו את הקרביים קצא
 והכרעיים קצב של קרבנות עולה קצג.

מהרה יבנה

קפח. רש"י: ולשכה. היתה אלל שער הכפוני צעזרת ישראל: וּפְתָחָהּ, של לשכה, אל חילי הסער, ללד
 הסער: שם ידיחו את העולה, הנשחטת כלפון: ידיחו את העולה. ירחצו את הקרביים:

קפט. רש"י.

קצ. רש"י.

קצא. רש"י.

קצב. מסתבר שבלשכה זו מדיחין גם את הכרעיים. כמו שכתוב בפסוק 'שם ידיחו את העלה',
 משמע שידיחו את מה שצריך להדיח מהעולה, שזה הקרביים והכרעיים, כמו שכתוב בתורה
 'וַתִּקְרַב וְהִכְרַעִים יִרְחֹץ בְּמַיִם'.

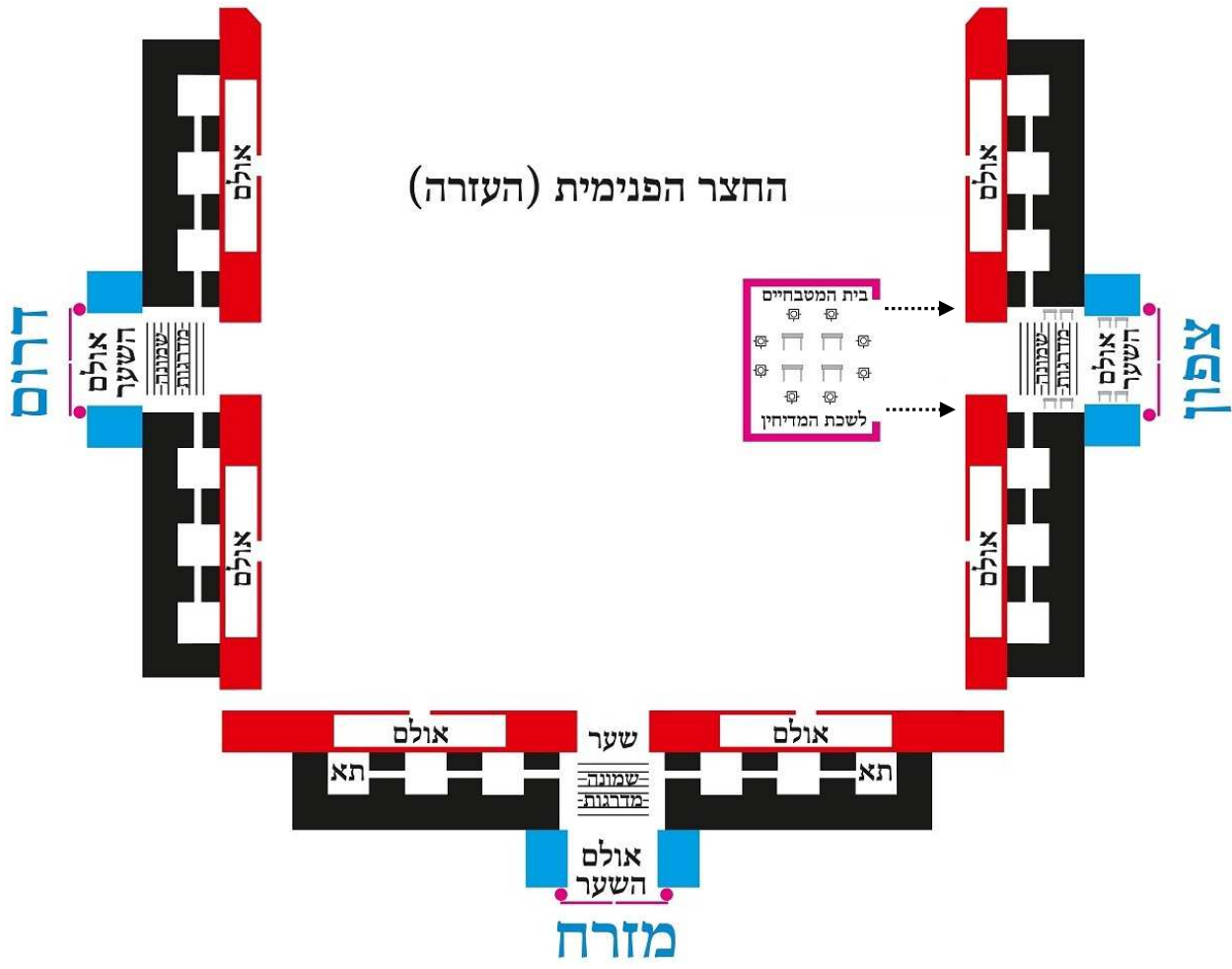
קצג. נראה שמה שכתוב 'שם ידיחו את העלה' דוקא, ולא כתוב שאר הקרבנות, מפני שאת
 העולה מקטירים הכל על המזבח, ועל כן צריך לרחוץ את הקרביים והכרעיים לפני שמקטירים.
 ועל כן יש לזה מקום מיוחד בבית המקדש, כי זה צורך לקרבנות. והרחיצה זה מצוה מדאורייתא.

לשכה זו היא לשפת המדיחין. וגם בית המטבחים^{קצ"ד}.
בלשכה זו רוחצים את הקרביים של קרבן העולה. הלשכה בתוך
העזרה, סמוך לשער העזרה הצפוני. פתח הלשכה פונה לכיוון
צדדי [מזוזות] השער הצפוני^{קצ"ה}.
לשכה זו היא בצד צפון, מכיוון שמקום שחיטת העולה בצד
צפון, כדין קרבנות 'קדשי קדשים'^{קצ"ו}. ככתוב בתורה^{קצ"ז}: 'וְשַׁחַט
אתו על ירך המזבח צפנה לפני ה'קצ"ח'.

מהרה יבנה

אבל שאר הקרבנות, מקטירים על המזבח רק חלבים ואימורים, אך הקרביים והכרעיים נאכלים
יחד עם שאר הבשר לכהנים או לבעלים. על כן לא משנה היכן ירחצו את הקרביים. לכן הוצרך
להיכתב בפסוק מקום מיוחד רק לרחיצת הקרביים של העולה ולא שאר הקרבנות.
קצד. מצודת דוד. צורת הבית לתוספות יום טוב. משכני עליון לרמח"ל. יסוד ושורש העבודה
(בביאור בנין העתיד).
קצה. רש"י.
קצו. כן משמע ברש"י.
קצז. אברבנאל.
קצה. ויקרא א' י"א.

✧ פתח לשכת המדיחין – כנגד צדדי השער ✧

הפתח של לשכת המדיחין, פונה אל מזוזות שער העזרה.

המשך לשכת המדיחין

כתוב במשנה^{קצט}: לְשֵׁכֶת הַמְּדִיחִין, שְׁשָׁם הָיוּ מְדִיחִין קָרְבֵי הַקָּדָשִׁים. בלשכת המדיחין רוחצים ומנקים את הקרביים. צריך לרחוץ את הקרביים והכרעיים מהלכלוך. שנאמר, וְהִקָּרַב וְהִפְרָעִים יִרְחֹץ בַּמַּיִם^ר.

עוד כתוב במשנה^י: וְהִפְרָס מְדִיחִין אוֹתָהּ בְּבֵית מְדִיחִין, את הכרם, מדיחים ורוחצים אותה בלשכת המדיחים, שהיא לשכה מיוחדת לזה בעזרה^י, כדי שלא להוציא את כל הלכלוך בעזרה^י. כָּל צָרְפָה, את הכרם רוחצים כמה שצריך עד שיהיה נקי היטב. ולא נקבע בה שיעור כמה פעמים לרחוץ, אלא הכל לפי כמות הלכלוך, אם מלוכלך הרבה ירחץ יותר^י.

וְהִקָּרְבִים, אך את הבני מעיים^י שאינם כל כך מלוכלכים, מְדִיחִין אוֹתָן שְׁלֹשָׁה פְעָמִים, רוחצים אותם רק שלשה פעמים, בְּמַעוֹטָה, לכל הפחות^י.

דהיינו רוחצים את הבני מעיים שלשה פעמים לכל הפחות, ואם רוצה להוסיף יכול להוסיף ולרחוץ עוד^י.

מהרה יבנה

קצט. מדות ה' ג'.

ר. ויקרא א' י"ג.

רא. רמב"ם הלכות מעשה הקרבנות ו' ו'.

רב. תמיד ד' ב'.

רג. מדות ה' ג'. תפארת ישראל.

רד. רא"ש.

רה. תפארת ישראל.

רו. הבני מעים נקראים גם בשם 'דקין'.

רז. רמב"ם. רע"ב. תפארת ישראל הפירוש הראשון.

עַל שְׁלֶחָנוֹת שֶׁל שֵׁשׁ שְׁבִיַן הָעֲמוּדִים. אֵת הַבְּנֵי מַעֲיִים
רוֹחֲצִים עַל הַשּׁוֹלְחָנוֹת שֶׁל שֵׁשׁ, שֶׁנִּמְצְאוּ לַיָּד הָעֲמוּדִים
הַנְּסִינִיִּם.^ט

הַשּׁוֹלְחָנוֹת הֵם מֵאַבְן שֵׁשׁ, וְלֹא מִזֶּהָב, מִשּׁוּם שֶׁאַבְן מִקְרָר וּמְצַנֵּן
אֵת הַבָּשָׂר שֶׁלֹּא יִסְרִיחִי.^י

מהרה יבנה

רח. רמב"ם. רע"ב. תפארת ישראל הפירוש הראשון. בבית המקדש השני היו רוחצים את הכרם
בלשכת המדיחין, אבל את הבני מעיים רחצו על שולחנות של שיש שבעזרה. אבל בבית
המקדש השלישי נראה שירחצו הכל בלשכת המדיחין, שהרי כתוב בפסוק יְשֵׁם יְדִיחוּ אֶת
הָעֶלְיָה, ולא חילק בין הבני מעיים לכרם.

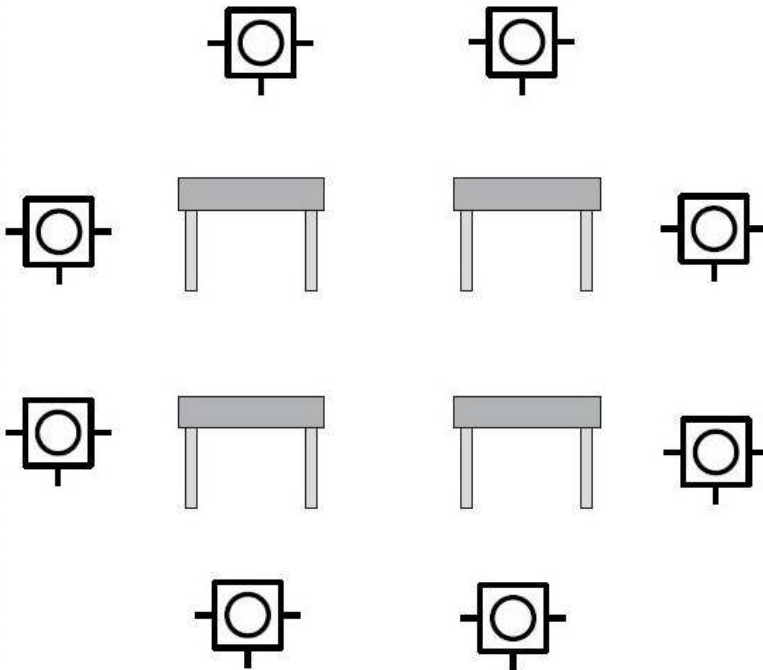
אמנם המלבי"ם כתב שמה שכתוב להלן (פסוק מג) וְאֵל הַשְּׁלֶחָנוֹת בְּשַׁר הַקְּרָבָן, היינו שולחנות
אחרים שהם בין העמודים ננסיין. ולפי זה אולי גם בבית המקדש השלישי יהיה הַבְּדֵל בין מקום
רחיצת הבני מעיים למקום רחיצת הכרם, כמו שהיה בבית המקדש השני, כמבואר בתמיד (ד
ב).

רט. וכפי שיבואר להלן (פסוקים מב-מג).

רי. תמיד לא:

✂ לשכת המדיחין - בית המטבחים ✂

בית המטבחים

שורת השולחן

לשכת המדיחין

השולחנות שבתוך האולם

(לט) וּבְאֵלֶם הַשְּׁעָר, שְׁנַיִם שְׁלֹחָנוֹת מִפּוֹ, וְשְׁנַיִם שְׁלֹחָנוֹת מִפְּהָ, לְשָׁחוּט אֲלֵיהֶם הָעוֹלָה וְהַחֲטָאתָ וְהָאֲשָׁם: ^{ר"א}

האולם של השער הצפוני, שבולט לחוץ לעזרת נשים, קדוש בקדושת העזרה הפנימית, אף על פי שמשוך לחוץ^{ר"ב}.

וּבְאֵלֶם הַשְּׁעָר, בתוך חלל האולם של שער העזרה הצפוני, שבולט לחוץ, יש שְׁנַיִם שְׁלֹחָנוֹת מִפּוֹ, וְשְׁנַיִם שְׁלֹחָנוֹת מִפְּהָ, שני שולחנות בצד אחד של האולם, וכן שני שולחנות בצד השני. דהיינו, יש שני שולחנות במזרח ושני שולחנות במערב^{ר"ג}.

[פ] לְשָׁחוּט אֲלֵיהֶם הָעוֹלָה, וְהַחֲטָאתָ, וְהָאֲשָׁם. שליד השולחנות האלו שוחטים את הקרבנות עולה וקרבנות חטאת וקרבנות אשם. כי הם קדשי קדשים שמקום שחיטתן הוא בצפון העזרה^{ר"ד}. ככתוב

מהרה יבנה

ר"א. רש"י: ובאולם השער הצפוני. שנים שולחנות במזרחו, ושתים צמערבו. ולע"פ שיהיה מסוך אל תוך החצר החיצונה, קדושתו כלפנים:

ר"ב. רש"י. מצודת דוד.

ר"ג. רש"י. מצודת דוד.

ר"ד. מצודת דוד. העולה והחטאת והאשם הם קדשי קדשים. ואף שגם שלמי ציבור זה קדשי קדשים, מכל מקום הרי שלמים של יחיד זה קדשים קלים. נראה שעל כן נמנו בפסוק דוקא הקרבנות שכולם קדשי קדשים, ולא שלמים שרובו קדשים קלים.

ברמב"ם (הלכות מעשה הקרבנות א יז): כל הקרבנות האלו נקראים זבחים. וכל העולות והחטאות והאשמות ושני כבשי שלמים של עצרת נקראים קדשי קדשים. אבל שלמים של יחיד והבכור והמעשר והפסח נקראים קדשים קלים.

ברמב"ם (הלכות מעשה הקרבנות ה א-ד): א. כבר ביארנו ששחיטת הקדשים כשירה בזרים ומקבלת הדם ואילך מצות כהונה וכל הזבחים קיבול דמן בכלי שרת ביד כהן. אבל מקום שחיטתן ומקום קיבול דמן אינו שוה בכלן.

ב. כיצד קדשי קדשים אינן שוחטין אותן ואינן מקבלין את דמן אלא בצפון המזבח בכל המקום שביארנו גבולותיו בתחילת ספר זה. וקדשים קלים שחיטתן וקיבול דמן בכל מקום מן העזרה.

ג. ומנין שאין שוחטין קדשי קדשים אלא בצפון. שהרי נאמר בעולה (ויקרא א יא) 'ושחט אותו על ירך המזבח צפונה' ובחטאת הוא אומר (ויקרא ו יח) 'במקום אשר תשחט העולה תשחט החטאת'

רד בית המקדש השולחנות שבתוך האולם השלישי

במשנה: קִדְּשֵׁי קִדְּשִׁים שְׁחִיטָתָן בְּצִפּוֹן^{טו}.
אבל קדשים קלים, אפשר לשחוט בכל מקום בעזרה, ככתוב
במשנה: קִדְּשִׁים קְלִים שְׁחִיטָתָן בְּכָל מְקוֹם בְּעֶזְרָה^{טז}.
אֲלֵיהֶם: אצלם בסמוך להם^{יז}.

מהרה יבנה

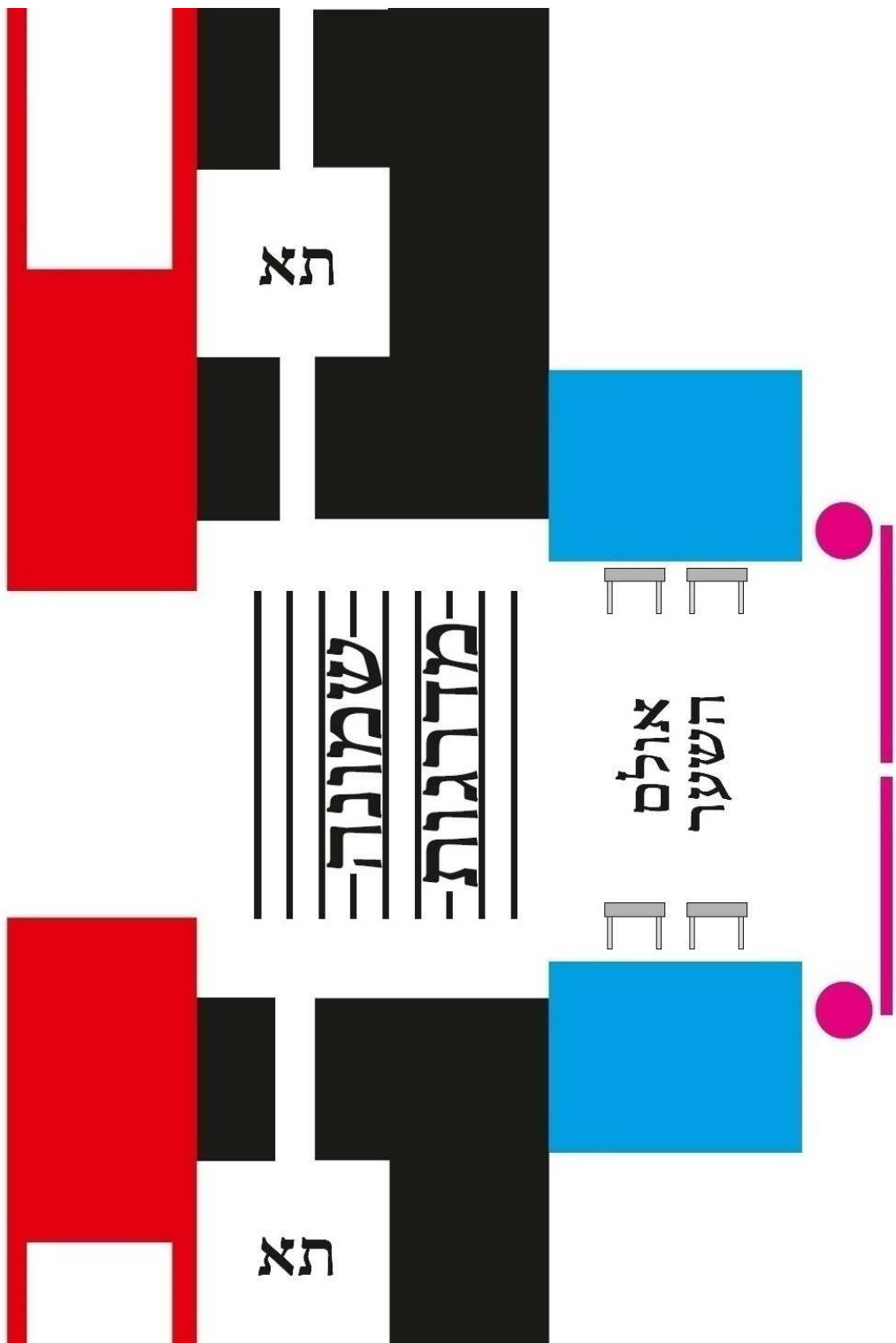
וכשם שהחטאת נקראת קדש קדשים כך העולה נקראת קדש קדשים. ובאשם הוא אומר (ויקרא ז ב) 'במקום אשר ישחטו את העולה ישחטו את האשם' ושלמי צבור הוקשו לחטאת שנאמר (ויקרא כג יט) 'ועשיתם שעיר עזים אחד לחטאת ושני כבשים בני שנה לזבח שלמים' לפיכך הן קדשי קדשים כחטאת ונשחטין במקום שחיטתה. ומקום שחיטה הוא מקום הקבלה.
ד. ומניין ששוחטים קדשים קלים בכל העזרה אפילו אחורי ההיכל. שהרי נאמר בשלמים (ויקרא ג ב) 'ישחטו פתח אוהל מועד' להכשיר כל הרוחות שהרי לא ייחד להם רוח. והוא הדין לשאר הקדשים קלים ואם שחטם בהיכל כשרים. אבל אם שחטן בנגו של היכל פסולין שאין הגנות ראויות לשחיטה כלל אלא בקרקע העזרה.

רטו. זבחים ה' א'.

רטז. זבחים ה' ז'.

רז. מצודת ציון.

✧ השולחנות בתוך אולם השער ✧

עוד שולחנות בין התאים

(ב) וְאֵל הַפֶּתַח מְחוּצָה, לְעוֹלָה לְפֶתַח הַשַּׁעַר הַצְּפוֹנָה, שְׁנַיִם שְׁלֹחָנוֹת, וְאֵל הַפֶּתַח הָאֲחֵרֵת, אֲשֶׁר לְאַלְמַת הַשַּׁעַר, שְׁנַיִם שְׁלֹחָנוֹת:י"ח

פֶּתַח: צד. 'כתף' הוא לשון צד ועבר. כמו"ס 'וְלִפְתָּח הַשְּׁנַיִת'י"ב.
וְאֵל הַפֶּתַח, בכיוון של צד אחד מהאולם, מְחוּצָה, מחוץ האולם, לְעוֹלָה, כשעולים במדרגות, לְפֶתַח הַשַּׁעַר, אל פתח השער, הַצְּפוֹנָה, ומדובר כאן על השער שבצד צפון. שְׁנַיִם שְׁלֹחָנוֹת, יש שם שני שולחנותי"א.

דהיינו, משער העזרה בולטים התאים אל תוך עזרת נשים, משני צדדי השער. ואחרי התאים בולט האולםי"ב.

ויש שמונה מדרגות, כדי לעלות מעזרת נשים לשער העזרהי"ג.
האולם הוא בגובה עזרת נשים. והמדרגות לעלות אל השער הם בין התאיםי"ד.

וביאר הכתוב, שבין התאים יש שני שולחנותי"ה.

מהרה יבנה

י"ח. רש"י: ואל הכתף מחוצה. ואל עזר פתח האולם, מחוצה לחלל האולם, לתוך חללו של פתח של כל עזרת ישראל: לעולה לפתח השער הצפונה. כשנכנס לתוך השער, ועולה במעלות פתח העזרה: שנים שולחנות, לכתף הפתח, למזרח או למערב: ואל הכתף האחרת, אשר לפתח האולם, שנים שולחנות: רי"ט. שמות כ"ז ט"ו.

ר"ב. אברבנאל לעיל פסוק י"ח. מצודת ציון לעיל פסוק י"ח.

ר"א. רש"י. מצודת דוד.

ר"ב. מצודת דוד.

ר"ג. לעיל פסוק ל"ז.

ר"ד. מצודת דוד. צורת הבית לתוספות יום טוב. משכני עליון לרמח"ל. יסוד ושורש העבודה (בביאור בנין העתיד).

דהיינו, שמחוץ לאולם, כאשר עולים במדרגות אל השער, שזה בין התאים, שם יש שני שולחנות^{רכ}.

מקום שני השולחנות הוא ב'כתף', דהיינו בצד אחד מהאולם.

ואין השולחנות בתוך האולם, אלא מחוץ לאולם, בין התאים^{רכ}.

כעת יבאר הכתוב, שיש גם בצד השני מהאולם עוד שני שולחנות:

וְאֵל הַכֶּתֶף הָאַחֶרֶת, אֲשֶׁר לְאֵלֵם הַשַּׁעַר, וּבְצַד הַשְּׁנַיִם שֶׁל אֹהֶל הַשַּׁעַר, שְׁנַיִם שְׁלֻחָנוֹת. יש עוד שני שולחנות^{רכ}.

סך הכל יש ארבע שולחנות באולם, וארבע שולחנות בין התאים. וביחד שמונה שולחנות.

מהרה יבנה

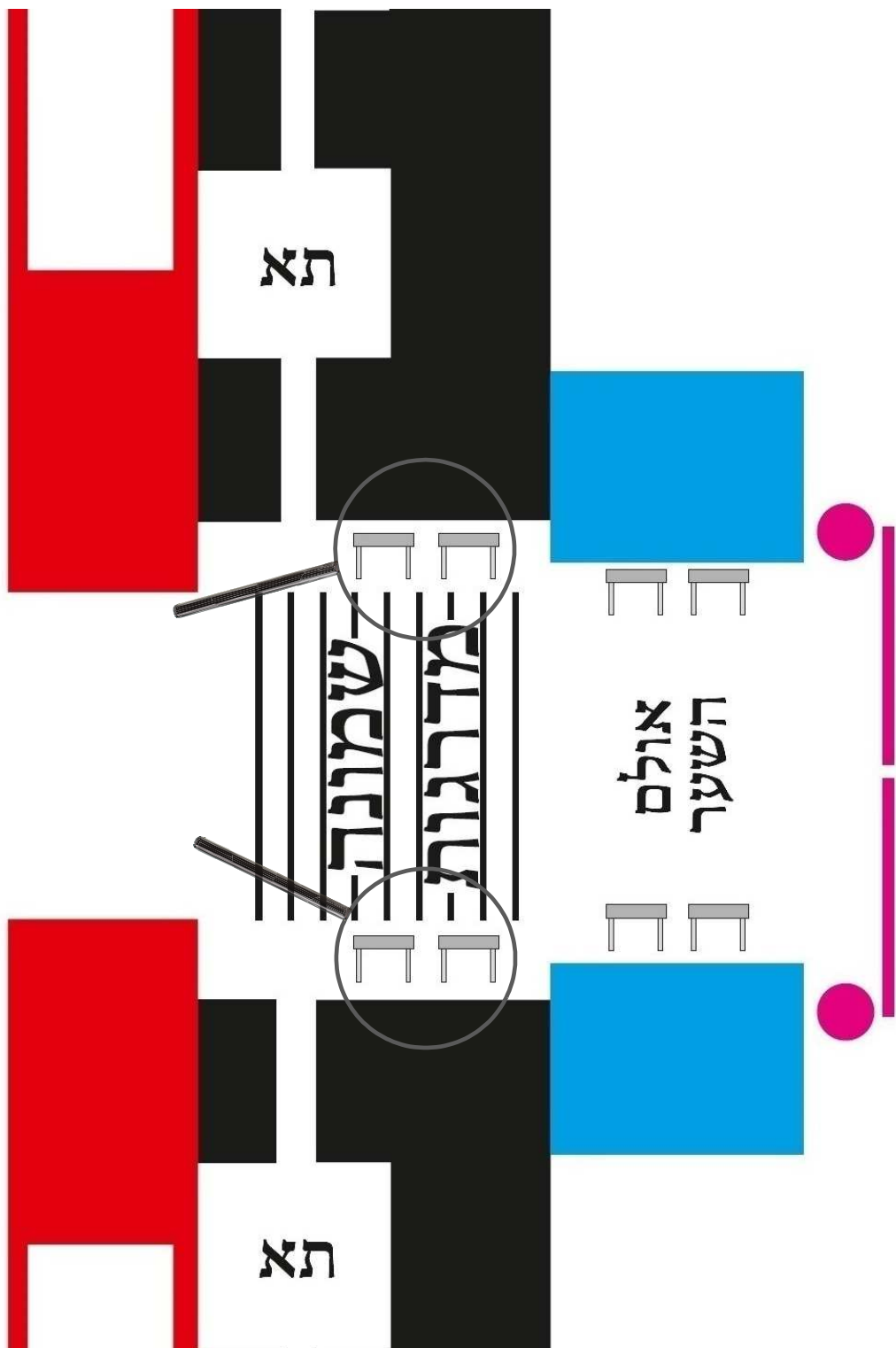
רבה. מצודת דוד. צורת הבית לתוספות יום טוב. משכני עליון לרמח"ל. יסוד ושורש העבודה (בביאור בנין העתיד).

רבו. מצודת דוד. צורת הבית לתוספות יום טוב. משכני עליון לרמח"ל. יסוד ושורש העבודה (בביאור בנין העתיד).

רבו. מצודת דוד. צורת הבית לתוספות יום טוב. משכני עליון לרמח"ל. יסוד ושורש העבודה (בביאור בנין העתיד).

רבה. רש"י. מצודת דוד.

✧ השולחנות בין התאים ✧

סיכום השולחנות שבשער

(מב) אַרְבַּעַה שְׁלֹחָנוֹת מִפֶּה, וְאַרְבַּעַה שְׁלֹחָנוֹת מִפֶּה, לְקֶתֶף הַשַּׁעַר, שְׁמוֹנָה שְׁלֹחָנוֹת אֲלֵיהֶם יִשְׁחָטוּ:

והפסוק מסכם: אַרְבַּעַה שְׁלֹחָנוֹת מִפֶּה, יש ארבע שולחנות בצד אחד מהשער, דהיינו שבצד אחד יש שני שולחנות באולם ושני שולחנות בין התאים, וְאַרְבַּעַה שְׁלֹחָנוֹת מִפֶּה, וארבע שולחנות בצד השני של השער, דהיינו שגם בצד השני יש שני שולחנות באולם ושני שולחנות בין התאים רכט.

לְקֶתֶף הַשַּׁעַר, כך זה לכל צד משני צדדי השער רל.

שְׁמוֹנָה שְׁלֹחָנוֹת, סך הכל יש שמונה שולחנות. כי יש ארבע שולחנות בכל צד, סך הכל ארבע שולחנות רלא.

אֲלֵיהֶם יִשְׁחָטוּ. שליד השולחנות האלו שוחטים את הקרבנות רלב.
אֲלֵיהֶם: אצלם בסמוך להם רלג.

שמונה שולחנות אלו, הם בתוך האולם וכן בין התאים של שער העזרה הצפוני, כדי שיוכלו לשחוט שם קרבנות קדשי קדשים שמקום שחיטתם בצפון. ככתוב במשנה: קְדָשֵׁי קְדָשִׁים יִשְׁחִיטְתָן בַּצָּפוֹן רלד.

מהרה יבנה

רכט. מצודת דוד.

רל. מצודת דוד.

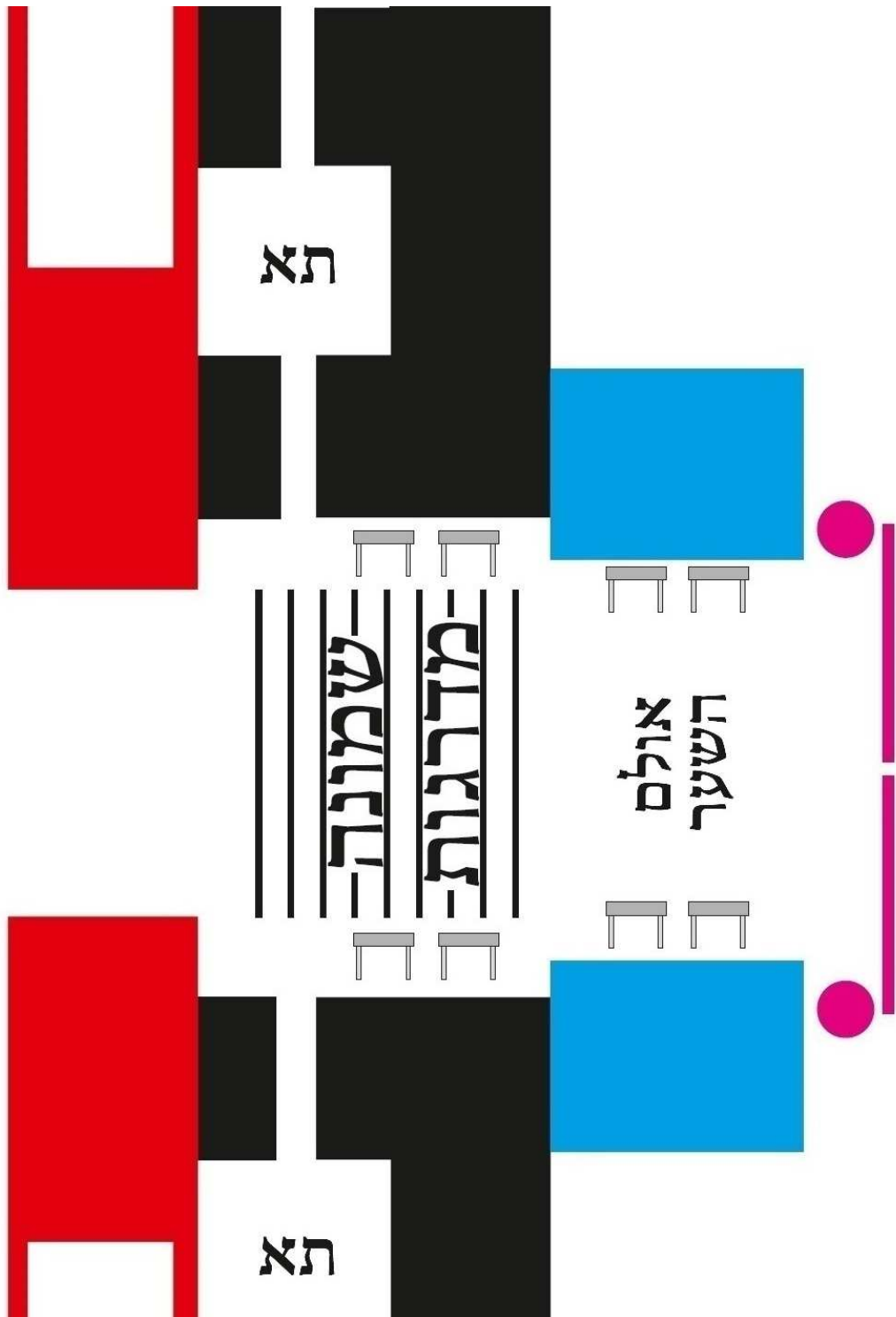
רלא. מצודת דוד. כעין זה, כתוב מספר שמונה שולחנות במשנה (שקלים ו ד): שְׁלֹשָׁה עָשָׂר שְׁלֹחָנוֹת הָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ, שְׁמוֹנָה שֶׁל שֵׁשׁ בְּבֵית הַמִּטְבָּחִים.

רלב. עפ"י מצודת דוד לעיל פסוק ל"ט.

רלג. מצודת ציון לעיל פסוק ל"ט.

רלד. זבחים ה' א'.

שמונה השולחנות שבשער

שולחנות אחרים במדיחין

(מב) וְאַרְבַּעַת שְׁלֹחָנוֹת לְעוֹלָה, אֶבְנֵי גְזִית, אַרְבֵּי אֲמָה אַחַת וַחֲצִי וְרֹחַב אֲמָה אַחַת וַחֲצִי, וְגִבָּה אֲמָה אַחַת, אֲלֵיהֶם, וַיַּנִּיחוּ אֶת הַכֵּלִים אֲשֶׁר יִשְׁתַּמּוּ אֶת הָעוֹלָה בָּם וְהִזְבַּח: ^{רלה}
בשני הפסוקים הבאים יבואר, שבתוך לשפת המדיחין^{רלי}, שהוא גם בית המטבחים, יש ארבע שולחנות, וכן עמודים ננסין^{רלי}:
וְאַרְבַּעַת שְׁלֹחָנוֹת, בתוך הלשכה שלמדנו לעיל, היא לשכת המדיחין, יש ארבע שולחנות, לעולה, השולחנות הם לצורך קרבן העולה. כמו שיבואר בהמשך הפסוקים^{רלי}.
השולחנות הם גם לצורך שאר הקרבנות, אלא שאמר הפסוק 'עולה', מפני שאת העולה מקריבים ראשון, ובתמידות כל יום, ומקטירים הכל על המזבח^{רלט}.

מהרה יבנה

רלה. רש"י: אליהם ויניחו את הכלים. עליהם מניחו את הסכינים והמזקקות שמקבלין בהם את הדם, שיהו מוכנים לשחטון עס קדשי קדשים כלפון:
רלו. את לשכת המדיחין למדנו לעיל בפסוק ל"ח: וְלִשְׁכָּה וּפְתָחָהּ בְּאֵילִים הַשְּׁעָרִים, שם ידחו את העולה. וכעת נלמד שבתוך לשכה זו יש ארבע שולחנות וכן העמודים ננסין ולשכה זו הוא גם בית המטבחים (עפ"י מצודת דוד, צורת הבית לתוספות יום טוב, משכני עליון לרמח"ל, יסוד ושורש העבודה).
רלז. מצודת דוד. צורת הבית לתוספות יום טוב. משכני עליון לרמח"ל. יסוד ושורש העבודה (בביאור בנין העתיד).
רלח. במצודת דוד פירש את תיבת 'לעולה', היינו שמניחים על השולחנות את בשר העולה ושאר הקרבנות. ולכאורה נראה כוונתו שמניחים עליהם את הקרביים בשעת שמדיחין אותם, כעין המבואר במשנה (תמיד ד ב): וְהַקְּרִבִּים מְדִיחִין אוֹתָן שְׁלֹשָׁה פְּעָמִים בְּמַעוֹטָה, על שְׁלֹחָנוֹת שֶׁל שֵׁשׁ שְׁבִין הָעֲמוּדִים.
בהמשך פסוק זה מבואר שמניחים על השולחנות את כלי השחיטה [סכינים ומזקקות]. ובפסוק הבא מבואר שמניחים על השולחנות את בשר הקרבן. ונראה שאכן השולחנות משמשים גם לזה וגם לזה, וכעין המבואר (תמיד ג ה, תמיד ד ב, מדות ג ה) שהשולחנות בבית המטבחים משמשים לכמה דברים.

ריב בית המקדש שולחנות אחרים במדיחין השלישי

אבני גזית, השולחנות עשויים מאבן, התוך ומסותת ישרי^מ.

אבני גזית: מלשון גזיזה. דהיינו אבנים התוכות ישרי^{מא}.

השולחנות הם מאבן, ולא מזהב, משום שהאבן מקרר ומצנן את הבשר שלא יסריח^{מב}.

אָרְךְ אִמָּה אַחַת וְחָצִי, אורך כל שולחן, אמה אחת וחצי, וְרֹחַב אִמָּה אַחַת וְחָצִי, ורוחב כל שולחן אמה אחת וחצי.

וְגִבָּה אִמָּה אַחַת, גובה השולחנות אמה אחת.

אֲלֵיהֶם וַיִּנְחֵנוּ אֶת הַכֵּלִים, על השולחנות מניחים את הסכינים לשחיטה, ואת המזרקות^{מג} שמקבלים בהם את הדם, אֲשֶׁר יִשְׁחֲטוּ אֶת הָעוֹלָה בָּם וְהִזְבַּח, שיהיו מוכנים שם עבור השוחטים את קרבנות קדשי קדשים בצפון^{מד}.

מהרה יבנה

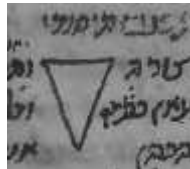
רלט. מצודת דוד.

רמ. עפ"י מצודת דוד ומצודת ציון.

רמא. מצודת ציון.

רמב. תמיד ל"א: מצודת דוד.

רמג. בכלי הנקרא מזרק מקבלים את דם הקרבנות. בשמות (כו ז): וְעָשִׂיתָ סִירְתָיו לְדִשְׁנוּ וַיַּעֲזוּ וּמְזַרְקָתָיו וּמְזַלְגָתָיו וּמְחַתְתָיו לְכֹל כְּלֵי תַעֲשֶׂה נְחֹשֶׁת. ברש"י: ומזרקותיו. לקבל בהם דם הזבחים. ע"כ. ביומא (ד ג, ה): שְׁחֲטוּ וְקָבַל בַּמְזַרְק אֶת דָּמוֹ. ע"כ. בענין צורת המזרק, בפסחים (ה) הבהנים עומדים שורות שורות, ובידיהם בְּזִיכֵי כֶסֶף וּבְזִיכֵי זָהָב. שו"ת שפלה כֶסֶף כֶסֶף, וְשׁוֹרֵה שְׁפֵלָה זָהָב. ל"א הָיוּ מְעֻרְבִין. וְלֹא הָיוּ לְבְּזִיכֵין שׁוֹלִים, שְׁמָא וַיִּקְרַשׁ הַדָּם. ברע"ב: ולא היו לבזיכים שולים. רחבים היו מלמעלה ותחתיהם חדים כדי שלא יוכלו לישב על הקרקע. ע"כ. ברמב"ם וז"ל: והבזך מחודד כצורה זו (הציור מכת"ק הרמב"ם):

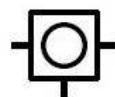
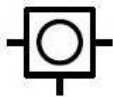
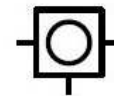
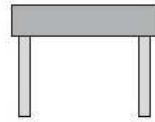
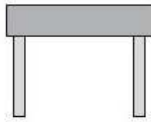
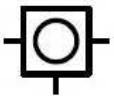
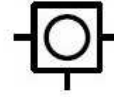
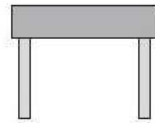
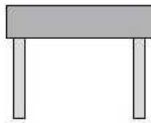
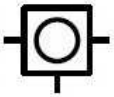
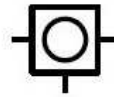
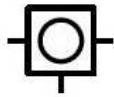

רמד. רש"י.

אֱלֵיהֶם וַיִּנְיָחוּ: אֹת ו' שֶׁל וַיִּנְיָחוּ, מִיֹּתֵר. ו' זֶו בָּאָה לֹמֵר,
שְׁתִּיבַת 'אֱלֵיהֶם' מִזֶּסֶב לְמַעַלָּה, וְרָצָה לֹמֵר 'אַרְבַּעַה שׁוֹלַחֲנוֹת
אַבְנֵי גִזִּית הֵם נֹסְפוֹת אֵלֵיהֶם', דְּהֵיִינוּ נֹסְפוֹת עַל הַשׁוֹלַחֲנוֹת
הָרֵאשׁוֹנוֹת הָעֲשׂוּיִם לְשַׁחֲטָה, וְהֵם שְׂיִיכִים אֵלֵיהֶם. וְעַל שׁוֹלַחֲנוֹת
אֱלוֹ יִנְיָחוּ אֶת כְּלֵי הַשַּׁחֲטָה^{רמ"ה}.

✧ ארבע שולחנות בתוך לשכת המדיחין ✧

בית המטבחים

לשכת המדיחין

העמודים ננסיין

(מג) וְהִשְׁפַּתִּים טַפַּח אֶחָד, מוֹכְנִים בַּבַּיִת סָבִיב סָבִיב, וְאֵל
הַשְּׁלֹחָנוֹת בְּיַד הַקְּרָבָן: רמ"ו
בתוך בית המטבחים^{רמ"ו}, שהוא גם לשכת המדיחין^{רמ"ח}, יש
עמודים נמוכים^{רמ"ט}.

וְהִשְׁפַּתִּים טַפַּח אֶחָד, ווים של ברזל, קבועים בעמודים שבבית
המטבחים^{רנ"ג}. וכן גם בכתלים^{רנ"א} של בית המטבחים^{רנ"ג}.

וְהִשְׁפַּתִּים: תרגם יונתן 'עֲנָקְלִין'^{רנ"ג}, דהיינו אונקליות^{רנ"ד}, שהם
ווים^{רנ"ה}.

שורש תיבת 'שְׁפַתִּים' הוא 'שפת', מענין 'עריכת', כמו^{רנ"ו} 'שפת
הַסִּיר'. דהיינו אונקליות של ברזל ערוכים על העמודים^{רנ"ז}.

טַפַּח אֶחָד: הווים בולטים טפח אחד^{רנ"ח}.

מהרה יבנה

רמו. רש"י: והשפתים טופח אחד. עונקליות של ברזל קבועין בעמודי ננסיין שבבית המטבחים בצפון,
לתלות ולהפשיט בהן את הקדשים. והיא ששנינו בפסחים (ה ט) אונקליות של ברזל היו קבועין בעמודים
ובכתלים שבהם תולין ומפשיטין. וכן תירגם יונתן 'עונקלין נפקין פשך חד': מוכנים בבית. קבועין בתוך
חלל העזרה: בבית. לגיו:

רמו. רש"י.

רמח. כך ביאר ביסוד ושורש העבודה את דברי רש"י. מצודת דוד.

רמז. רש"י.

רנ. רש"י.

רנא. רש"י.

רנב. כך ביאר ביסוד ושורש העבודה את דברי רש"י.

רנג. כתב הרד"ק שאפשר לקרוא 'עונקלין' בעי"ן או באל"ף 'אונקלין'.

רנד. רש"י.

רנה. מצודת ציון.

רנו. מלכים ב' ד' ל"ח. יחזקאל כ"ד ג'.

רנז. מלבי"ם. ועי"ש.

מוֹכְנִים בְּבֵית, הוּוּם קְבוּעִים בְּתוֹךְ בֵּית הַמִּטְבָּחִים^{רסג} שְׁבַעֲזָרָה מִבְּפָנִים^{רסד}.

סָבִיב סָבִיב, הַעֲמוּדִים שְׁבָהֵם קְבוּעִים הוּוּם, הֵם סָבִיב הַשּׁוֹלְחָנוֹת. כִּי יֵשׁ שֵׁם שׁוֹלְחָנוֹת בֵּין הַעֲמוּדִים^{רסה}.

וְאֵל הַשְּׁלִיחָנוֹת בְּשֵׁר הַקָּרְבָּן. שׁוֹלְחָנוֹת אֱלוֹ, הֵם אַרְבַּעַת הַשּׁוֹלְחָנוֹת מֵאַבְנֵי גִזִּית הַכְּתוּבֹת בַּפְּסוֹק הַקּוֹדֵם^{רסו}. עַל שׁוֹלְחָנוֹת אֱלוֹ מִנִּיחִים אֵת בֶּשֶׂר הַקְּרִבָּנוֹת^{רסז}.

כַּמְבוּאָר בַּמִּשְׁנָה^{רסח}: בְּיַצֵּד תוֹלִין וּמִפְשִׁיטִין. אֲנָקְלִיּוֹת שֶׁל בְּרֹזֶל הָיוּ קְבוּעִים בְּכֶתְלִים וּבְעֲמוּדִים, שְׁבָהֵן תוֹלִין וּמִפְשִׁיטִין.

וְכֵן כְּתוּב בַּמִּשְׁנָה^{רסט}: בְּיַת הַמִּטְבָּחִים הָיָה לְצִפּוֹנוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ, בְּצַד צִפּוֹן שֶׁל הַמִּזְבֵּחַ, יֵשׁ אֵת 'בֵּית הַמִּטְבָּחִים'.

וְעָלְיוֹ, וּבְאוֹתוֹ הַמְּקוֹם שֶׁנִּקְרָא 'בֵּית הַמִּטְבָּחִים'^{רסו}, יֵשׁ שְׁמוֹנָה עֲמוּדִים נִנְסִין, שְׁמוֹנֵה עֲמוּדֵי אֲבֵן נְמוּכִים^{רסז} וְרַחְבִּים^{רסח}, וְרַבִּיעִין

☞ מֵהֵרָה יִבְנֶה ☞

רנח. תַּרְגוּם יוֹנָתָן. רש"י.

רנט. כִּךְ בִּיאָר בִּיסוּד וְשׁוֹרֵשׁ הַעֲבוּדָה אֵת דְּבָרֵי רש"י. וְעַפ"י תַּרְגוּם יוֹנָתָן.

רס. רש"י. 'בְּבֵית' פִּירוּשׁוֹ מִבְּפָנִים (רש"י).

רסא. מִלְבִּי"ם.

רסב. מִצּוֹרֵת דוּד. אֲבֵל לְשִׁמַּת הַמִּלְבִּי"ם שׁוֹלְחָנוֹת אֱלוֹ הֵם שׁוֹלְחָנוֹת אַחֲרֵים הוּזַן מֵהַנּוֹכַח לְמַעַלָּה.

רסג. נִרְאָה שְׁמִנִּיחִים עַל הַשּׁוֹלְחָנוֹת אֵת בֶּשֶׂר הַקְּרִבָּנוֹת, דֵּהִינּוּ שְׁמִנִּיחִים עַל שׁוֹלְחָנוֹת אֱלוֹ אֵת הַחֶלֶק הַתְּחִתּוֹן מֵהַבְּהֵמָה בְּשַׁעַת הַהַפְּשָׁטָה, כַּמְבוּאָר בְּמִידוֹת (ג ה) וּבַתְּמִיד (ג ה). וְגַם רוֹחֲצִים עַל שׁוֹלְחָנוֹת אֱלוֹ אֵת הַקְּרִבִּיִּים שֶׁל קְרִבָּנוֹת עוֹלָה, כַּמְבוּאָר לְעֵיל (פְּסוֹק לַח) וּבַתְּמִיד (ד ב).

רסד. פְּסָחִים ה' ט'.

רסה. מִדּוֹת ג' ה'. וְכֵן בַּתְּמִיד ג' ה'.

רסו. רר"ש. תְּפֹאֲרַת יִשְׂרָאֵל.

רסז. רע"ב. תְּפֹאֲרַת יִשְׂרָאֵל.

רסה. רא"ש. וְכַמוֹ אֲדָם נִנְסִי שֶׁהוּא נִמּוּךְ וְרַחֵב (רא"ש).

שֶׁל אָרוּז עַל גְּבִיחָן, וְעֲלִיהֶם חֲתִיכוֹת מְרוּבְעוֹת מֵעֵץ אֲרוּז.
וְאוֹנְקָלְיוֹת שֶׁל בְּרוֹזל הָיוּ קְבוּעִין בָּהֶם, כְּרִיבּוּעֵי הָעֵץ קְבוּעִים
וְיָשׁוּ מִכְרוּזֵי־סִי, דִּהְיִינוּ בְרוּזל שְׂרָאשׁוּ כַפּוּף־עִי.

וְשִׁלְשָׁה סְדָרִים הָיוּ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, יֵשׁ שְׁלֹשׁ שׁוּרוֹת שֶׁל
'אוֹנְקָלְיוֹת', אֶחָד יוֹתֵר גְּבוּהָ מֵהַשְּׁנִי. הַנְּמוּךְ כְּדֵי לְתִלּוֹת עֲלֵיו
כִּבְשׁ שֶׁהוּא קָטָן, הָאֲמֻצְעֵי כְּדֵי לְתִלּוֹת אֵיל שֶׁהוּא בִּינוּנִי, וְהַגְּבוּהָ
עָבוּר פֶּר שֶׁהוּא גְדוּל־עִי.

ה'אוֹנְקָלְיוֹת', הֵם בְּשִׁלְשֵׁת הַצְּדָדִים שֶׁל הַמְרוּבְעִים, אֲבָל לֹא בְּצַד
מֵעֵרֵב, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַעֲמוּד וְאֲחֹרָיו אֵל הַהֵיכָל־עִי.

☞ מהרהר יבנה ☞

רסט. רמב"ם.

רע. ראב"ד (תמיד ל:). כתב הרע"ב שהאוֹנְקָלְיוֹת הֵם כְּעֵין מְזֻלְגוֹת.

רעא. רר"ש. וכן פירש הרע"ב.

רעב. ראב"ה. וכדעתו נקטו התוספות יום טוב, והתפארת ישראל.

ולכאורה שני פירושים אלו חולקים, דלהרע"ב שלש סדרים, הכוונה שלש אחד יותר גבוה
מהשני. אולם להראב"ה הכוונה שלש צדדים של העמוד.

אמנם אפשר לבאר שאין זה מחלוקת, והיו גם שניהם יחד, דהיינו שהיו שלש אוֹנְקָלְיוֹת אֶחָד
יותר גבוה מהשני, והיה כן בכל אחד משלשה צדדים של העמוד. וגם להרר"ש והרע"ב יבוא
פירוש זה על נכון, כי גם לדעתם יש שורות של אוֹנְקָלְיוֹת, ולא רק אחד בודד [ברר"ש איתא כן
במפורש, וכן משמע גם ברע"ב]. וכן כתוב במשנה 'סדרים' דהיינו שורות. ואם נאמר שהשורות של
האוֹנְקָלְיוֹת הֵם אֶחָד לִיד הַשְּׁנִי בְּאוֹתוֹ צֵד שֶׁל הָעֲמוּד, מֵהַ תּוֹעֵלֶת בּוֹהַ, הֲלֹא הִבְהִמָּה גְדוּלָּה
וְאֵיךְ יוֹכְלוּ לְהַפְיִשִׁיט כִּמְהָ יָחַד. עַל כֵּן צָרִיךְ לומר שהשורות הֵם בְּצַדֵּי הָעֲמוּד, דִּהְיִינוּ שִׁישׁ בְּכָל
אֶחָד מֵהַצְּדָדִים אוֹנְקָלְיוֹת, וְיָחַד הֵם נַעֲשִׂים שׁוּרָה. וְכֵן אֲפֻשֵׁר לְהַפְיִשִׁיט כִּמְהָ בְּהַמּוֹת יָחַד בְּכָל
אֶחָד מֵצַדֵּי הָעֲמוּד. וּוְדָאֵי שְׁנֵים הַרְר"שׁ וְהָרֵע"ב יִסְכִּימוּ שֶׁבְּצַד מֵעֵרֵב אֵין אוֹנְקָלְיוֹת, כִּי אֲסוּר
לְעֲמוּד וְאֲחֹרָיו אֵל הַהֵיכָל.

ומצד שני, גם הראב"ה לשיטתו יסכים שיש כמה אוֹנְקָלְיוֹת אֶחָד יוֹתֵר גְּבוּהָ מֵהַשְּׁנִי בְּכָל אֶחָד
מֵהַצְּדָדִים, דְּכֵן הוּא הַלְשׁוֹן סְדָרִים שֶׁפִּירוּשׁוֹ שׁוּרוֹת בְּמִשְׁנָה.

ובדרך זה יתבאר שאין מחלוקת, והיו שלש אוֹנְקָלְיוֹת אֶחָד יוֹתֵר גְּבוּהָ מֵהַשְּׁנִי. והיה כן בכל אחד
משלשה צדדים של העמוד.

ויתכן רק שהולקים מהו פירוש תיבת 'סדרים' במשנה, האם הכוונה על שורה מלמטה למעלה,
או הכוונה על שורה מימין לשמאל.

ואלו ואלו דברי אלקים חיים.

האונקליות הם באורך שלשה טפחים. שני טפחים שקועים בתוך העץ, וטפה אחד בולט לחוץ, ככתוב^ע 'וְהִשְׁפַּתִּים טֶפֶח אֶחָד־רֵעֵד'. שְׁבָהֶם תּוֹלִין, שלאחר השחיטה תולים את הבהמה על הווים שב'ננסין', ומְפָשִׁיטִין וכך מפשיטים את העור ממנה. כדי שלא תיגרר חלקה התחתון של הבהמה על הארץ, מניחים בשעת ההפשטה את חלקה התחתון על שְׁלַחֲנוֹת שֶׁל שֵׁשׁ שְׁבִין הָעֲמוּדִים, על שולחנות של שיש, שנמצאים ליד העמודים הננסין^ע. ונקראים 'בין העמודים' משום שהם מכוונים כנגד בין העמודים^ע.

ואף על פי שהשולחנות הם במרחק מהננסין^ע, אין הבהמה נגררת על הארץ, מכיוון שהבהמות של הקרבנות הם גדולים מאוד^ע.

מהרה יבנה

אמנם בבית המקדש השלישי, ביארו המצודת דוד והיסוד ושורש העבודה (בביאור בנין העתיד) ועוד, שהעמודים ננסין הם בתוך לשכה שנקראת בית המטבחים ונגם לשכת המדיחין. וא"כ אולי כשזה בתוך לשכה אין את האיסור של לעמוד ואחוריו אל ההיכל. ויש להאריך ואכמ"ל. רעג. יחזקאל מ' מ"ג.

רעה. רא"ש, ועי"ש.

רעה. לשיטת תוספות (יומא ט"ז:) והראב"ד (תמיד ל:) השולחנות הם במרחק ארבע אמות מהננסים.

לשיטת הרמב"ם כפי שנתבאר בכסף משנה (הלכות בית הבחירה ה יג-יד), השולחנות הם ליד הננסין. עי"ש.

לשיטת התפארת ישראל, גם לפי השיטה שהשולחנות רחוקים מהננסין ארבע אמות, היינו שלא בשעה שמשתמשים בהם, אבל כשרוצים להשתמש בהם לוקחים שולחן ומעמידים אותו בין העמודים ננסין.

יש אומרים שהיו שולחנות נוספים בין העמודים, חוץ מהשולחנות שנתבארו במשנה (מידות ה ב) שיש להם מקום מיוחד לעצמם.

רעו. ראב"ד תמיד ל: ואולי הוא כמו 'בין עיניך' בתפילין, שהכוונה כנגד בין העינים.

רעו. לשיטת תוספות, והראב"ד, ורש"י (יומא טז:–יז.), ורא"ש (מידות ה ב).

רעה. תוספות יומא ט"ז: וכתוב בתוספות בשם המדרש (בראשית רבה סה) שכשמרכיבים כבשי התמיד על הגמלים היו נגררים רגליהם בארץ.

על שולחנות אלו מדיחים את הקרביים גם כן^{רעט}.
 ככתוב במשנה^{רפג}: לְשֹׁכֵת הַמְּדִיחִין, שְׁשָׁם הָיוּ מְדִיחִין קְרָבֵי
 הַקְּדָשִׁים. בלשכת המדיחין רוחצים ומנקים את הקרביים.
 צריך לרחוץ את הקרביים והכרעיים מהלכלוך. שנאמר^{רפא},
 וְתִקְרַב וְתִפְרָעִים יִרְחֹץ בְּמַיִם^{רפב}.

עוד כתוב במשנה^{רפג}: וְהִפְרָס מְדִיחִין אוֹתָהּ בְּבֵית מְדִיחִין, את
 הכרם, מדיחים ורוחצים אותה בלשכת המדיחים, שהיא לשכה
 בעזרה^{רפד}, כדי שלא להוציא את כל הלכלוך בעזרה^{רפה}. כֹּל
 צָרְפָה, את הכרם רוחצים כמה שצריך עד שיהיה נקי היטב.
 ולא נקבע בה שיעור כמה פעמים לרחוץ, אלא הכל לפי כמות
 הלכלוך, אם מלוכלך הרבה ירחץ יותר^{רפז}.

וְהִקְרָבִים, אך את הבני מעיים^{רפז} שאינם כל כך מלוכלכים,
 מְדִיחִין אוֹתָן שְׁלֹשָׁה פְעָמִים, רוחצים אותם רק שלשה פעמים,
 בְּמַעוֹטָה, לכל הפחות^{רפט}.

דהיינו רוחצים את הבני מעיים שלשה פעמים לכל הפחות, ואם
 רוצה להוסיף יכול להוסיף ולרחוץ עוד^{רפט}.

מהרה יבנה

רעט. רע"ב.

רפ. מדות ה' ג'.

רפא. ויקרא א' י"ג.

רפג. רמב"ם הלכות מעשה הקרבנות ו' ו'.

רפג. תמיד ד' ב'.

רפד. מדות ה' ג'. תפארת ישראל.

רפה. רא"ש.

רפו. תפארת ישראל.

רפז. הבני מעים נקראים גם בשם 'דקין'.

רפת. רמב"ם. רע"ב. תפארת ישראל הפירוש הראשון.

עַל שְׁלֶחֶנוֹת שֶׁל שֵׁשׁ שָׁבִיב הָעֲמוּדִים. אֵת הַבְּנֵי מַעִיִּים
רוֹחֲצִים עַל הַשּׁוֹלְחָנוֹת שֶׁל שֵׁשׁ, שֶׁנִּמְצְאוּ לִיד הָעֲמוּדִים
הַנִּנְסִין.

מהרה יבנה

רפ"ט. רמב"ם. רע"ב. תפארת ישראל הפירוש הראשון. בבית המקדש השני היו רוחצים את הכרס בלשכת המדיחין, אבל את הבני מעיים רחצו על שולחנות של שיש שבעזרה. אבל בבית המקדש השלישי נראה שירחצו הכל במקום אחד, שהרי כתוב בפסוק (לעיל לח) 'שם יִדְּיָחוּ אֶת הָעֶלְהָ, וְלֹא חִילַק בֵּין הַבְּנֵי מַעִיִּים לְכֶרֶם.

רכא

היכל

יחזקאל פרק מ פסוק מג

מראה

אחד מהננסין

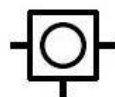
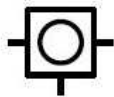
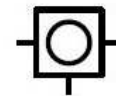
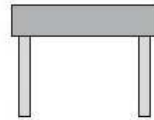
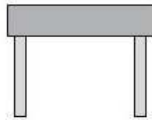
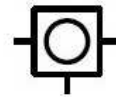
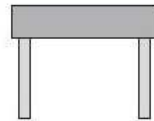
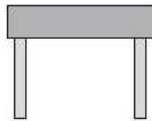
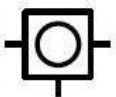
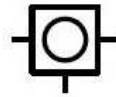
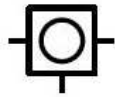

מהרה יבנה

רצ. התמונה לדוגמא להמחשה בלבד.

✧ הננסין בתוך לשכת המדיחין ✧

בית המטבחים

לשכת המדיחין

סדר הפשט וניתוח עזרה

צורת הכבש
מצד שמאל

יז עולה לדופן הימנית, וחוקן הדופן הימני יורד עד השדרה ואינו נוגע בשדרה ומניח זאינו חוקן השתי צלעות רכות סמוך לעוקן ושתי צלעות רכות סמוך לצוואר, ונותנה לכחון. והכבד תלוי בה

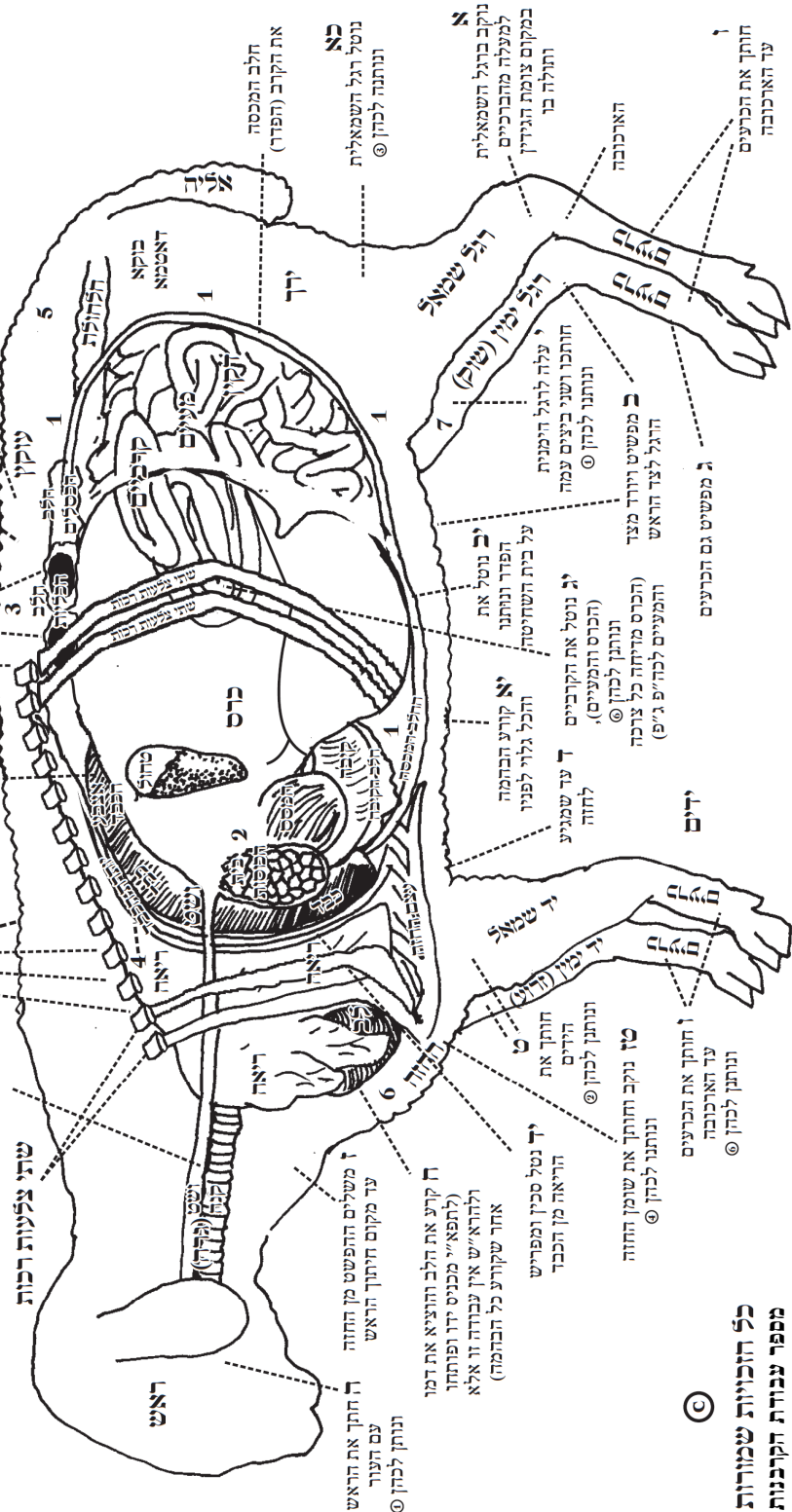
יח בא לזנבה ומניח ב' צלעות רכות מימין ובי' צלעות רכות משמאל ותוחפה והקנה והלב והריאה תלויים בה, ונותנה לכחון.

שתי צלעות רכות

יט בא לדופן השמאלית ותוחפה מלמעלה בלי השתי צלעות רכות שלמעלה ושלמטה כמו בדופן הימנית ונותנה לכחון. והשדרה עמה והסחל תלוי בה

כ כליות טז והפריש אצבע הכבד (העציה) עד כאן (הנמצא בצד ימין) מן הכבד (ונשארו העוקן מחובר עם העוקן)

כא בא לו לעוקן חותכו (מהרגל השמאלית) והאליה ואצבע הכבד ושתי הכליות ושתי הצלעות מבי' הצדדים עמה, ונותנה לכחון.

ז משלים ההפשט מן החזה עד מקום חיתוך היראש

ח קרע את הלב והוציא את דמו (לתפא י"י מכניס ידו ופותחו ולהראש אין עבודה זו אלא אחר שקורע כל הבהמה)

ט נטל סמין ומפרישו הייתה מן הכבד

יך נטל את חותך את שומן החזה ונותנה לכחון

יז חתוך את הכרעים עד הארכובה ונותנה לכחון

יח חתוך את הכרעים עד הארכובה

יט חתוך את הכרעים עד הארכובה

כ מפשיט וזורד מצד הרגל לצד היראש

כא חתוך את הכרעים עד הארכובה

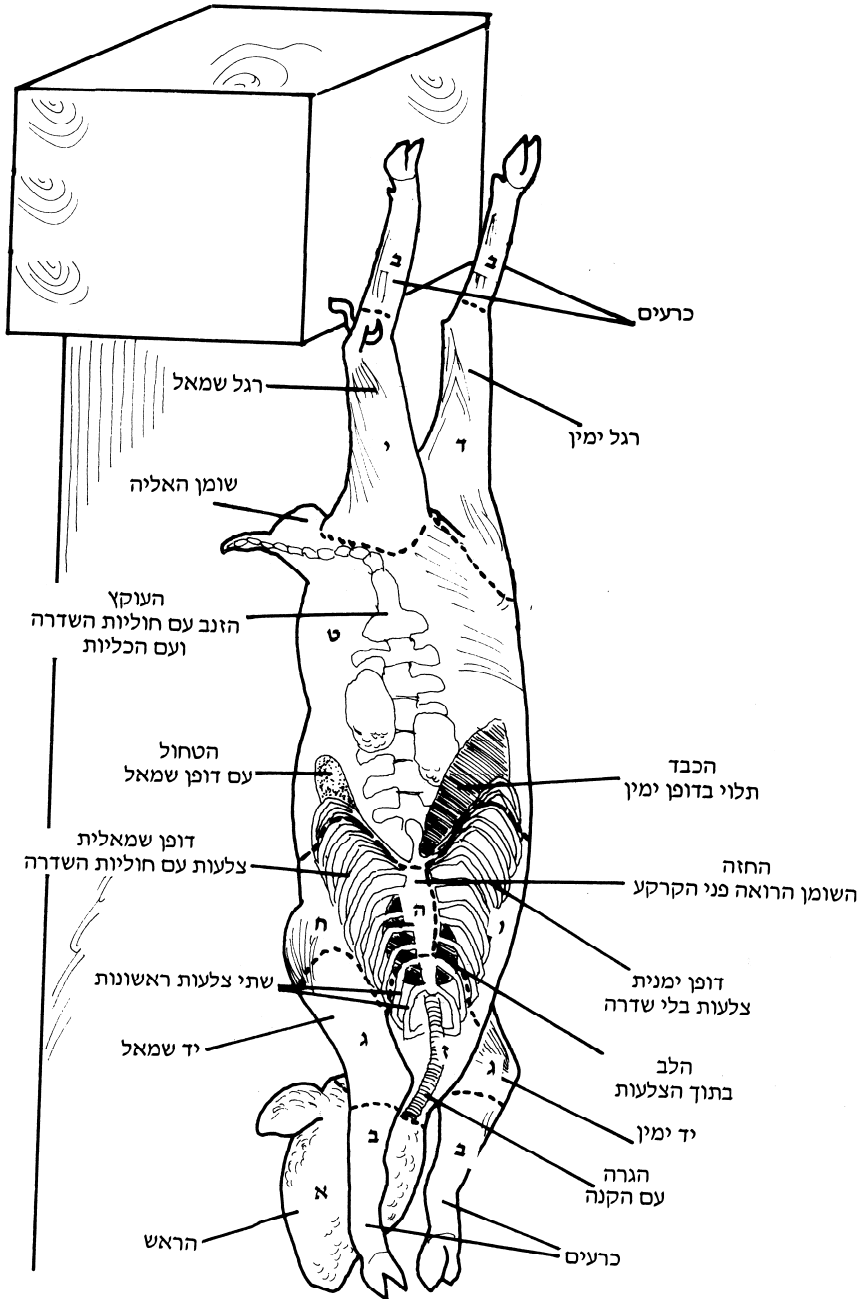
כב חתוך את הכרעים עד הארכובה

כג חתוך את הכרעים עד הארכובה

כל הזכויות שמורות
מספר ציורת הקבוצות
י"ח ע"י מפעל תורת המקדש - ירושלים
אלוף תשפ"ב

סדר החלקים

לשכות כלי שיר

(מד) ומחוצה לשער הפנימי, לשכות שרים, פתח הפנימי, אשר אל פתח שער הצפון, ופניהם דרך הדרום, אחד אל פתח שער הקדים, פני דרך הצפון: ^{רצ"א}

בפסוק זה יבואר לשכות נוספות שבתוך העזרה: ^{רצ"ב}

ומחוצה לשער הפנימי, מחוץ לחלל אולם השער של החצר הפנימית, דהיינו בתוך החצר הפנימית, יש לשכות שרים, לשכות לויים משוררים: ^{רצ"ג}.

שרים: בשי"ן ימנית, מלשון שיר. דהיינו משוררים: ^{רצ"ד}.

אין הלשכה בחוץ ממש, דהיינו בחצר החיצונה, אלא פתח הפנימי, הלשכה היא בתוך החצר הפנימית: ^{רצ"ה}. מחוץ לשער, בתוך החצר הפנימית: ^{רצ"ו}.

אשר אל פתח שער הצפון, לשכות השיר הם בצד השער הצפוני: ^{רצ"ז}. והם בצד מזרח מהשער: ^{רצ"ח}.

מהרה יבנה

רצ"א. רש"י: ומחוצה לשער הפנימי. ומחוץ לחלל אולם השער לתוך אויך חצר הפנימי, כמו שמפורט במקרא בסופו: לשכות שרים. לשכות לויים משוררים: ופניהם דרך הדרום. פתחם לכל לכוס: אחד אל פתח שער הקדים. לשכה אחת אל פתח שער הקדים: פני דרך הצפון. ופתחה לכל לפון:

רצ"ב. ביאור סדר הפסוקים: בפסוק זה נתבאר הקדמה, שיש בעזרה עוד כמה לשכות. יש לשכה שפתחה פתוח לצד דרום, ויש לשכה שפתחה לצפון. בפסוק שאחריו מבואר שהלשכה שפתחה לדרום, הוא לשכה של הלויים עבור כלי השיר. ורק בפסוק שאחר כך, נתבאר שהלשכה שפתחה לצפון זה עבור הכהנים, עבור בגדי הכהונה.

רצ"ג. רש"י. 'לשכות שרים' תרגם יונתן 'לשפת ליןאי'.

רצ"ד. מצודת ציון.

רצ"ה. מלבי"ם.

רצ"ו. רש"י.

רצ"ז. מצודת דוד.

וּפְנֵיהֶם דְּרֹךְ הַדְּרוֹם, הפתחים של לשכות השיר, הם לצד דרום־צפון.
פְּנֵיהֶם: פתחיהם. הפתח הוא פני הבית.^ט
לשכות השיר, זה לשכה אחת שמתחלקת בפנים לשתי
לשכות.^{יא}

לשכת המלבוש

בעזרת ישראל יש לשכה נוספת אחרת:
אָחַד, ויש לשכה אחת, אֶל כְּתֵף שַׁעַר הַקְּדִים, בצד של השער
המזרחי של העזרה, פְּנֵי דְרֹךְ הַצָּפוֹן, ופתח הלשכה הוא לצד
צפון־מזרח. לשכה זו היא עבור בגדי הכהונה, ששם הכהנים
מתלבשים בבגדיהם ויוצאים לעשות את העבודה.^{יב}

מהרה יבנה

רצה. יסוד ושורש העבודה (בביאור בנין העתיד). מלבי"ם. בצד מזרח משער הוא לשכת השיר.
בצד מערב מהשער, אולי יש שם את לשכת המדיחין. או שלשכת המדיחין גדול והוא על פני
שני צדדי השער, וכן משמע קצת מהכתוב בלשכת המדיחין (לעיל פסוק לח): וְלִשְׁכָּה וּפְתָחָהּ
בְּאֵילִים הַשְּׁעָרִים, משמע שהלשכה כנגד שני צדדי השער.
רצט. רש"י. מצודת דוד. מלבי"ם.
ש. מצודת ציון.
שא. משכני עליון לרמח"ל (ב ג).
שב. רש"י. מצודת דוד.
שג. משכני עליון לרמח"ל (ב ג).

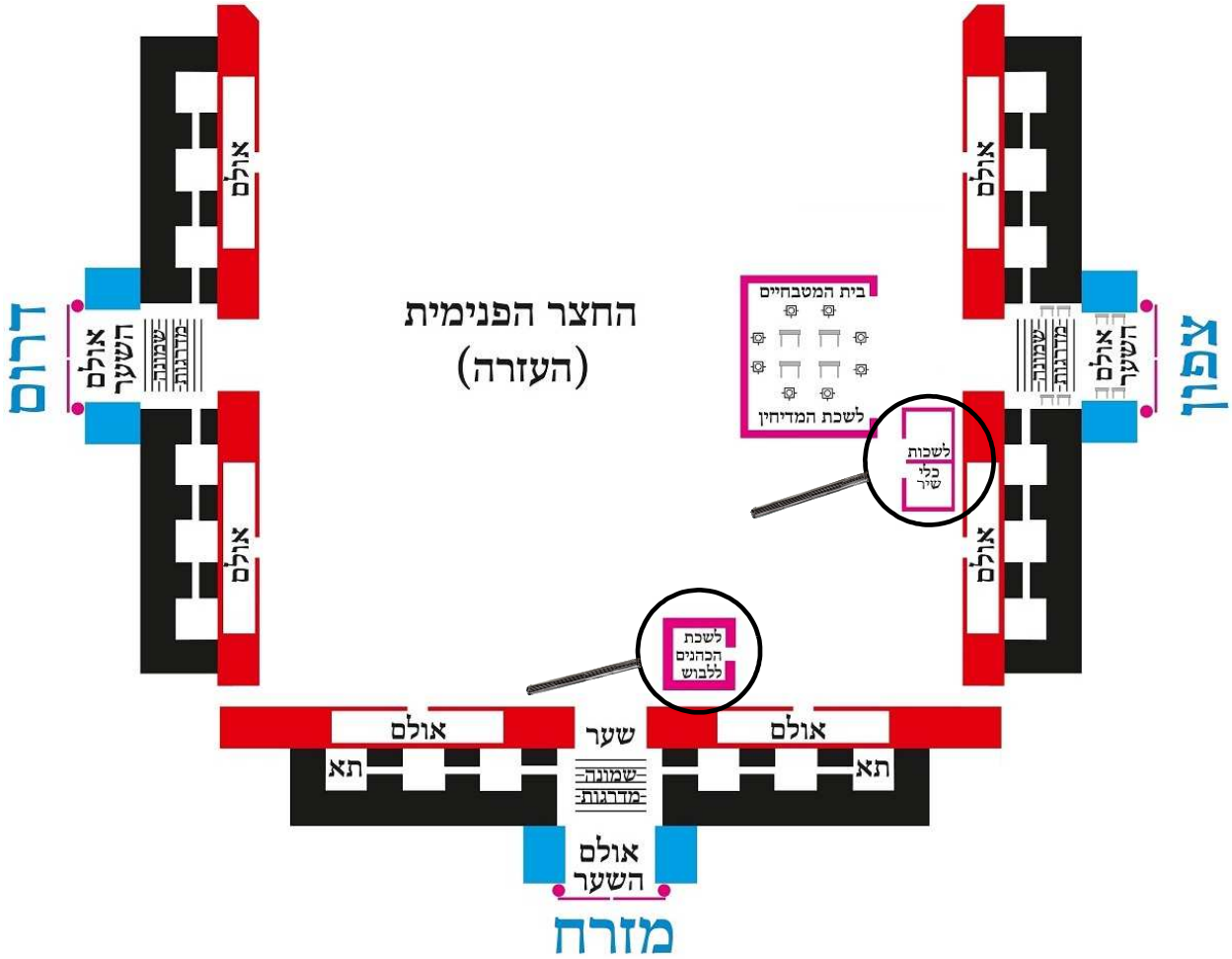
רכז

היכל

יחזקאל פרק מ פסוק מד

מראה

✧ לשכות כלי שיר, ולשכת המלבוש ✧

המשך לשכת כלי שיר

(מה) וַיְדַבֵּר אֵלַי זֶה הַלְשָׁכָה אֲשֶׁר פָּנִיָּה דָרָךְ הַדְרוֹם, לְכַהֲנִים
שְׁמִירֵי מְשֻׁמֶרֶת הַבַּיִת:

בפסוק זה יבואר עוד בענין לשכות השיר.

לשכות השיר, זה לשכה אחת שמתחלקת בפנים לשתי
לשכות^ש. על כן בפסוק הקודם כתוב בלשון רבים 'לשכות
שרים', ובפסוק זה כתוב בלשון יחיד 'זה הלשכה'^ש.

וַיְדַבֵּר אֵלַי, המלאך אמר ליחזקאל: זה הַלְשָׁכָה אֲשֶׁר פָּנִיָּה דָרָךְ
הַדְרוֹם, זה הלשכה שפתחה לצד דרום, היא לְכַהֲנִים שְׁמִירֵי
מְשֻׁמֶרֶת הַבַּיִת, היא עבור משרתי ה'. שהם שומרים את משמרת
הבית בדבר שמוטל עליהם, שהוא עבודת השיר שמוטל על
הלויים^ש.

כַּהֲנִים: 'כהנים' הכתוב בפסוק זה, הכוונה לויים^ש. כי 'כהנים'
פירושו 'משרתים'^ש. וכאן הלויים משרתים לפני ה' בעבודת
השיר.

מהרה יבנה

שד. משכני עליון לרמח"ל (ב ג).

שה. עפ"י המשכני עליון לרמח"ל. אבל במצודת דוד פירש וז"ל: זה הלשכה. רצה לומר קבוצות
הלשכות אשר פתח כל אחד כלפי הדרום.

שו. עפ"י רש"י. מצודת דוד.

שו. רש"י. אברבנאל. מצודת דוד.

שה. אברבנאל. מצודת ציון. כתב רש"י (בראשית מז כב): כל לשון כהן, משרת לאלהות הוא, חוץ
מאותן שהם לשון גדולה, כמו כהן מדין, כהן און. ע"כ. כתב האבן עזרא (בראשית מא מה): כי אין
כהן בכל המקרא כי אם משרת. ע"כ.

אבל המלבי"ם פירש כאן באופן אחר, וז"ל: הנה בסימן מ"ד באר שלעתיד לא יכשרו לעבודה
רק הכהנים בני צדוק שלא תעו מעל ה', אבל יתר הכהנים שתעו בע"ז לא יהיו עובדים על
המזבח רק יהיו שומרי משמרת הבית, ופה הראה ה' להנביא שכהנים אלה שיופסלו לעבודה

כתוב במשנה ש^ט: וְלִשְׁכוֹת הָיוּ וְכוּ' שָׁשָׁם הַלְוִיִּם נוֹתְנִים
בְּנוֹרוֹת וְנִבְלִים וּמְצֻלְתִּים וְכָל כְּלֵי שִׁיר. יש' לשכות כלי שיר.

מהרה יבנה

ויהיו שומרי משמרת הבית, להם יהיה הלשכה אשר פניה דרך הדרום שהיא לשכת שרים, ומשמע שיהיו משוררים במקדש, וזה קשה מאד, דהא הכהנים מוזהרים שלא יעשו עבודת הלויים, ולדעת הראב"ד (סוף פ"ג מהל' בלי המקדש) הוא במיתה, ולדעת הרמב"ם שם עכ"פ הוא באזהרה? אמנם י"ל דזה רק בכהן המוכשר לעבודה אבל אחר שכהנים אלה ידחו מדין כהנים יהיה ענינם כלוים דהא עכ"פ הם מבני לוי, וכן ראיתי למהר"י עייאיש בס' לחם יהודה שכתב עמ"ש הרמב"ם (פ"ה מה' כה"מ דין מ"ו) וכשיגדל הכהן ויעשה איש הרי הוא כשר לעבודה ואינו נכנס לעזרה לעבוד אלא בשעה שהלויים אומרים שירה, דקמ"ל דאע"ג שהוא גדול אינו עובד מתחלה עבודה בין כהן בין לוי עד שיתחיל לומר שירה עם הלויים בתורת סניף, ואע"ג דכהן לאו בר עבודת שירה הוא דכהן בעבודת לוי הוא באזהרה, היינו אחר שנתעסק כבר בעבודתו הראויה לו דאז אינו יכול להעתיק עצמו לעבודה של זולתו, אבל בתחלה רשאי לעבוד מלאכת השיר דכהנים נמי היו לויים ושבת לוי אקרי, עכ"ד. ואם לא נקבל סברתו זאת, י"ל שיהיו משוררים בכלי, שלזה הוכשרו גם ישראל מיוחסין (כמ"ש הרמב"ם שם פ"ג ה"ג) והנה בפ"ב דמדות אמר ראב"י מעלה היתה וגבוהה אמה והדוכן נתון עליה, ובה שלש מעלות של חצי חצי אמה, נמצא עזרת הכהנים גבוה מעזרת ישראל שתי אמות ומחצה, ומבואר שם שהדוכן היה עומד בסוף עזרת ישראל, שהיה י"א אמה מן המזרח, לאורך העזרה מצפון לדרום, וזה היה בבית שני שבו לא היה משער המזרחי עד האולם רק ע"ז אמה ובאמצע היה המזבח ל"ב אמה, נשאר מן המזבח למזרח כ"ב אמה, ונתחלקו י"א אמה לדריסת רגלי הכהנים וי"א אמה לעזרת ישראל, אבל בבית השלישי שיבנה ב"ב שיהיה משער המזרחי עד האולם מאה אמה, ישאר מן המזבח עד הכותל המזרחי ל"ד אמה, (וכן מן המזבח אל האולם), א"כ הדוכן שיהיה בסוף עזרת ישראל, יהיה רחוק מן הדוכן אל המזבח י"ז אמה, שעליו עמדו הלויים המשוררים על ג' מעלות בכל האורך שמדרום לצפון, ופניהם היה למערב נגד המזבח, ובזה תמצא חדת הלשכה הזאת שעמדה אצל הקיר השער הצפוני ונמשכה לצד מזרח מ"ו אמה עד האולמות, נמצא כלתה סמוך שתי אמות אל הדוכן, ומבואר בערכין (פ"ב משנה ו') ראב"י אומר אין עולים למנין ואין עומדים על הדוכן אלא בארץ היו עומדים וראשיהם מבין רגלי הלויים, ולפרש"י קאי על הלויים הקטנים שהיו מסייעים בשיר, ולהרמב"ם בפ"י המשנה קאי על המנגנים בכלי שיר, שלא היו עומדים על הדוכן, ולכן הכהנים שומר משמרת הבית שיהיו פסולים לעבודה, ולא עמדו ג"כ על הדוכן עם הלויים לשורר, יעמדו בלשכת שרים על הארץ סמוך אל הדוכן לשורר בפה או בכלי שיר, ופניהם לצד דרום שהוא ג"כ נגד המזבח, ומצד שבכ"ז היו כהנים, עמדה לשכה שלהם בעזרת כהנים, ועי' במ"ל פ"ו מהלכות ביאת המקדש ה"א וסוף פ"ט ואכמ"ל בזה. ע"כ.

שט. מדות ב' ו'. בצורת הבית העתיק את המשנה כאן.

בלשכות אלו נותנים הלויים את כל כלי השיר שמנגנים בהם בבית המקדש^י.

[יא] בכל יום, בשעת הקרבת הקרבן, הלויים עומדים ומשוררים בפה. ואחרים עומדים שם ומנגנים בכלי שיר, חלקם לויים וחלקם ישראלים מיוחסים^{יא}.

כלי השיר, הם כנורות ונבלים ומצלתיים וחלילים וחצוצרות^{יב}. מְצַלְתִּים: נקרא גם בשם 'צלצל'. והוא כמו שתי חתיכות רחבות מנחושת ומכים זו בזו^{יג}. את קול הצלצל שומעים עד יריחו^{יד}.

מהרה יבנה

שי. בלשכות אלו נותנים את כל כלי השיר ותשמישיהן, והספרים שמעתיקין בהם את הניגונים של כל השירים שמזמרים בפה בבית המקדש על הדוכן, וכן לימוד נגינת הכלים שמנגנים בהם (עזרת כהנים בשם שלטי נבורים ועיי"ש), והיו מתעסקים שם תמיד בלימוד מלאכת השיר (עזרת כהנים בשם תבנית היכל).

שיא. רמב"ם הלכות כלי המקדש ג' ג'. אין שירה אלא בפה.

אף שחלק מאלו שמנגנים על כלי השיר הם ישראלים מיוחסים, מכל מקום נראה שהלויים ממונים על זה, שהרי זה שייך לעבודתם, ועל כן הם נותנים את כלי השיר במקומם בלשכות כלי שיר, ועוסקים בזה. ורק בשעה שצריך לנגן הם נותנים חלק מכלי השיר לישראלים מיוחסים כדי לנגן בהם.

שיב. פרטי הדינים ברמב"ם (הלכות כלי המקדש ג ג-ד) וז"ל: ואין פוחתין משנים עשר לויים עומדים על הדוכן בכל יום לומר שירה על הקרבן ומוסיפין עד לעולם ואין אומרין שירה אלא בפה בלא כלי שעיקר השירה שהיא עבודתה בפה. ואחרים היו עומדים שם מנגנים בכלי שיר. מהן לויים ומהן ישראלים מיוחסין המשיאין לכהונה. שאין עולה על הדוכן אלא מיוחס. ואין אלו המשוררים על פי הכלים עולין למנין השנים עשר.

ובמה הם מנגנים. בנבלים וחלילים וכנורות וחצוצרות והצלצל. ואין פוחתין משני נבלים ולא מוסיפין על ששה. ואין פוחתין משני חלילים ולא מוסיפין על שנים עשר. ואין פוחתין משתי חצוצרות ולא מוסיפין על עשרים ומאה. ואין פוחתין מתשעה כנורות ומוסיפין עד לעולם. והצלצל אחד בלבד.

שיג. רע"ב ערכין פ"ב מ"ה.

שיד. תמיד ג' ח'.

רלא

מראה יחזקאל פרק מ פסוק מה היכל

✧ מצלתים - צלצל ✧

וְכָל כְּלֵי שִׁיר: בִּינֵיהֶם יֵשׁ אֶת הַחֲלִיל־שֵׁט.

וּכֵן יֵשׁ הַצּוּצְרוֹת־שֵׁט.

וּכֵן יֵשׁ כְּלֵי שִׁיר הַנְּקָרָא 'מַגְרִיפָה'־שֵׁט.

המגריפה

[יב] כלי השיר הנקרא מגריפה, היא אמה, וגבוה אמה, וידית יוצא ממנה. יש במגריפה עשרה נקבים, ובכל נקב יש קנה, ובכל קנה יש עשרה נקבים. מכל נקב יוצא מיזן זמר, נמצא שמכל המגריפה יוצא מאה מיני זמר^{יח}.

ויש אומרים שבכל קנה יש מאה נקבים, נמצא שמכל המגריפה יוצא אלף מיני זמר^{יט}.

מהרה יבנה

שטו. ערכין י:

בשיר הלויים שבכל ימות השנה, יש סדר מיוחד לכלי השיר, לכל זמן וזמן, באיזה כלי שיר, וכמות הכלים מכל מיזן. כמבואר בערכין (י-יג):

אבל בשמחת בית השואבה, מזמרין בכל כלי שיר. כמבואר בתוספתא (סוכה ד ז), ויש כלי שיר רבים מאוד בלא מספר, כמבואר במשנה (סוכה ה ד). וכן כתב הרמב"ם (הלכות לולב ח יג) וז"ל: החליל מכה ומנגנין בכינור ובנבלים ובמצלתים, וכל אחד ואחד בכלי שיר שהוא יודע לנגן בו. ע"כ. גם מזה משמע שמלבד הכלים שהוזכרו, מנגנים שם גם כן בכלי שיר רבים מאוד נוספים.

שטז. ערכין י"ג.

שיז. ערכין י"א. ראה להלן בענין צורת המגריפה.

שיח. ערכין י"א. וברש"י.

שיט. ערכין י"א. וברש"י. יש כאן מקום שאלה איך פעולת כלי השיר הזה הנקרא 'מגריפה', ואיך מנגנים בו. דהרי אם הוא כמו חליל, הרי צריך לסתום באצבעות חלק גדול מהנקבים בשעת הניגון, כדי שיצא הניגון טוב. וכמו שכתוב לגבי החליל, שהוא מכה לפני המזבת, כי מכים עליו באצבעות בשעה שמנגנים (רע"ב ערכין ב ג). ואיך אפשר להקיש על כל כך הרבה נקבים שבמגריפה בבת אחת.

ביאר אאמ"ר שליט"א, שיתכן שהקנים שבתוך המגריפה, אינם מחוברים וקבועים, אלא שהם יוצאים ונכנסים במקומם. דהיינו, שהקנים האלו שהם כמו חלילים, נמצאים רוב הזמן שקועים בתוך חלל המגריפה, שהיא אמה וגבוה אמה, ובעת שמנגנים מוצאים כל קנה בזמנו לפי הניגון,

בבית המקדש יש שלשה כלים הנקראים בשם 'מגריפה' ש"כ.
א. כלי שיר הנקרא בשם 'מגריפה' ש"כא. את קול כלי השיר הזה

מהרה יבנה

ולעיתים מוציאים ומגלים רק נקב אחד, ולפעמים יותר, ולפעמים הכל, ולפי כמות הנקבים שמוציאים, כך משתנה הקול, והתנועה היוצא ממנו.
כ"ק מרן אדמו"ר מראחמסטריווקא שלימ"א אמר לי, לשאול בזה את להבחל"ח הגאון הגדול רבי אברהם גניחובסקי זצוק"ל.

ושאלתיו, והסכים שיתכן הביאור הנ"ל, והוסיף עוד ביאור. ואמר שיתכן שיש על כל נקב מכסה קטן, ואופן הניגון הוא על ידי שלוחצים עם האצבע בצידו של המכסה, ועל ידי כן מתגלה הנקב ויוצא ממנו קול [כמו שיש במיני הצוורות]. ע"כ.

ובענין מהיכן מניע האוויר לתוך המגריפה. יתכן שמה שכתוב בנמרא 'וקתא יוצאה הימנה' שהוא הידית, הכוונה שידיית זו היא כעין נאד מלא אויר, ומנחים אותו תחת הזרוע, ולוחצים עליו על ידי הזרוע, והאוויר יוצא משם אל חלל המגריפה, ואח"כ יוצא האוויר דרך הנקבים. שכל נקב הוא באופן שונה, ומוציא מין קול שונה, ונעשה מזה ניגון יפה ונשגב מאוד הנשמע עד יריחו. כראוי לבית אלקינן.

נאד כזה, יש בכלי שיר המוזכר במסכת כלים (כ ב) הנקרא 'תַּמְתַּת תְּלִילִין'. וביאר התפארת ישראל מהו הכלי הזה וז"ל: זאקפייפע [-שק חלילים], והוא עשוי כעין מפוח שמחוברין בו כמה חלילים, יש שנקביהן צרים ועי"ז קולן דק, ויש שנקביהן רחבים, ועי"ז קולן עב וגס, וכשדוחקין על המפוח במקומות ידועות, אז מנגן מאליו ע"י הרוח היוצא מהמפוח דרך החלילים. וכבר יש אצלנו כלי קטן דומה לזה, לשחוק הקמנים ונקרא 'האמניקא' בל"א. ע"כ. וכתב התוספות יום טוב שבאר"ן רוסיא זה נמצא הרבה. בזמנינו נמצא הכלי הזה הרבה במדינת סקאטלאנד.

כעת מצאתי בספר שלמי הניבורים שהקשה כמה קושיות, ואח"כ ביאר בענין צורת המגריפה [ראה באוצר ההיכל]. בכללות ביאר השלמי הניבורים שיתכן שהמגריפה היא תיבה סתומה, ובתוכה מבפנים עשר קנים, ובכל קנה עשרה נקבים. ויש מפוחים שעל ידם נכנס רוח לתיבה. וסגור באופן שיצא הרוח רק דרך הקנים. וראשי הקנים סמוכים מבפנים לעשר הנקבים שבתיבה. ולכל נקב יש כיסוי קטן. ויש מאה קלידים [כמו שיש בפסנתר הנקרא פיאניו], וכל אחד מהקלידים מחובר מבפנים, ע"י ברזל קצת ארוך, למכסה אחד שיש על אחד מהנקבים. ועל ידי ההקשה על הקלידים נפתחים ונסגרים הנקבים, ומשמיעים קול וכמו שיש בפסנתר הנקרא פיאניו, אלא ששם הקלידים מחוברים מבפנים לפמישים קמנים המקישים על מיתרים, אך כאן הם מקישים על נקבים. והקנים משונים זה מזה, בעובי ובאורך, וכן הנקבים שונים זה מזה בגדלם ובמקומם בקנה אם רחוק אם קרוב. ובה עולה שכל נקב משמיע קול שונה מחבירו, עד שעולה למאה קולות. ולפי דרך זה, אפשר לבאר שיהיה כך גם לפי השיטה שיש אלף נקבים, שיהיה גם כן כנ"ל, אלף קלידים, ויצאו מהמגריפה אלף קולות.

שכ. תוספות יום טוב תמיד ה' ו'. וכע"ז בתוס' ערכין י:
שכא. ערכין י"א.

שומעים עד יריחו שכב.

ב. מגריפה שגורפים בה את הדשן מהמזבחה שכב.

ג. כלי שלישי הנקרא 'מגריפה', והוא בצורת מגריפה. את הכלי הזה זורקים על הרצפה בין האולם והמזבחה בכל בוקר כדי להשמיע קול גדול. וקול זה הוא לסימן שלשה דברים. כהן ששומע את קול המגריפה יודע שאחיו הכהנים נכנסים להשתחוות, והוא רץ ובא שכב. לוי ששומע את קול המגריפה יודע שאחיו הלויים נכנסים לומר שיר, והוא רץ ובא שכב. וראש המעמד מעמיד את המצורעים בשער המזרח כדי שיהיו מוכנים להזות עליהם דם האשם שכב.

להלן ציור כלי השיר הנקרא 'מגריפה' שכב:

מהרה יבנה

שכב. תמיד ג' ח'. רמב"ם ורע"ב ותפארת ישראל (שם).

שכב. תמיד ב' א'.

שכב. תמיד ה' ו'.

שכה. תמיד ה' ו'.

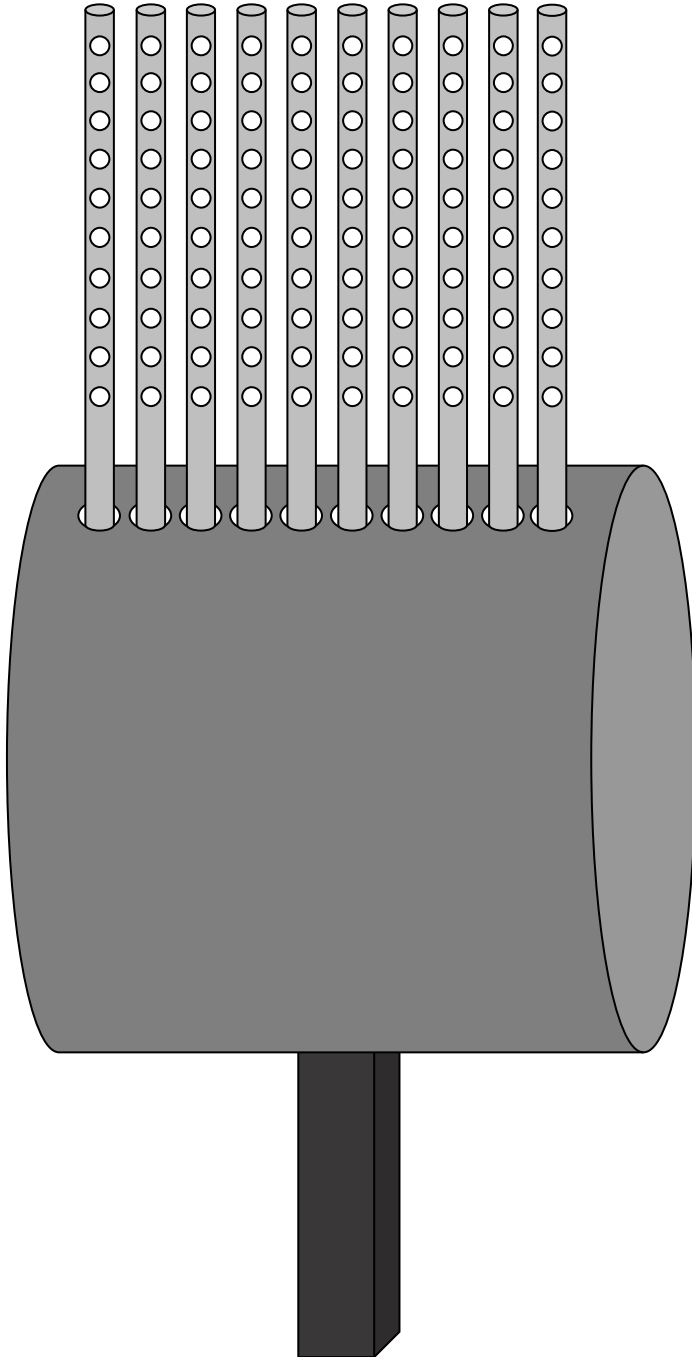
שכו. רמב"ם תמיד ה' ו'.

שכו. ציור המגריפה להלן, הוא להמחשה בלבד. ואיננו יודעים את הצורה ממש. ורק ניסינו להמחיש את הכתוב בגמרא בערכין [לא ציירנו את הביאורים שכתבנו בזה, אלא רק להבנת פשט הגמרא]. ויהי רצון מלפני אבינו שבשמים שנוכה לראות את המגריפה על מכונה ואת כל הכלים בבית המקדש במהרה בימינו אמן.

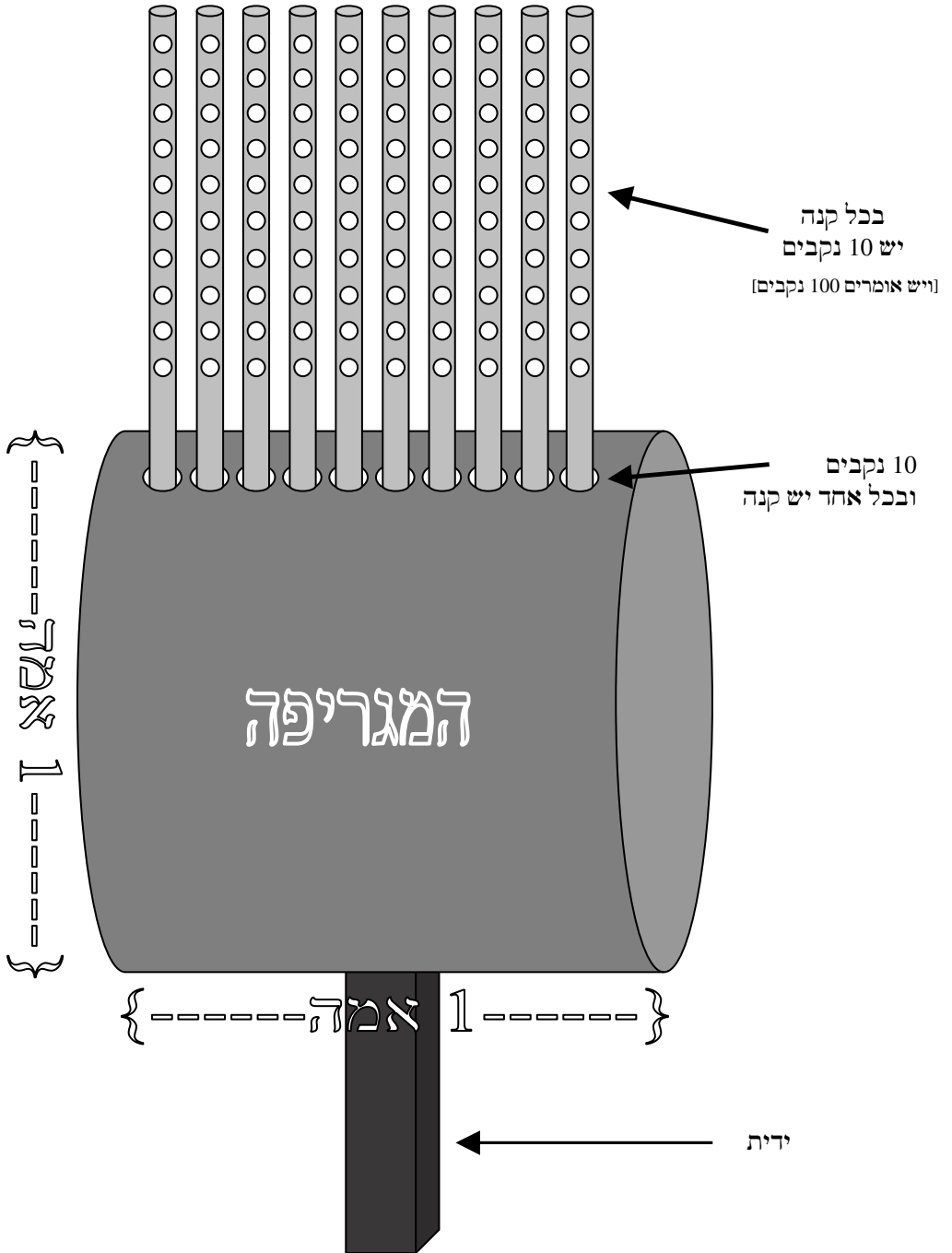
רלה

מראה יחזקאל פרק מ פסוק מה היכל

כלי שיר הנקרא מגריפה

☞ המגריפה - עם המדות ☞

❧ הכינור ❧

הכינור, כתב בספר שלטי הגבורים שהוא כלי השיר הנקרא בלע"ז 'הארפ'. וזה צורתו:

❧ כינור שכה ❧

❧ מהרה יבנה ❧

שכה. בספר שלטי הגבורים כתב: הכנור הנקרא בלשון לעז 'ארפה'. ע"כ. באיטלקית נכתב: arpa. באנגלית נכתב: harp. כאן יש לציין להשיבושים שיש בשפת העברית, אשר שובשו בו מילים רבות, וביניהם שיבשו גם את השמות של חלק מכלי הנגינה. זה לשון בעל שלטי הגבורים (פרק ט): הכנור הנקרא בלשון לעז 'ארפה'. הוא כלי עץ נעשה כדמות פתח פתוח לרוחה הכנור הנקרא בלשון לעז 'ארפה'. הוא כלי עץ נעשה כדמות פתח

מהרה יבנה

פתוח לרוחה שאין הדלתות עליו, והאסקופה העליונה ממנו היא רחבה והתחתונה היא צרה, כי שתי המזוזות הם נוטות זו על זו, עד כי הכלי הזה הוא כדמות שער טדי מלמעלה, שהיה אחד משערי הר הבית שלא היה לו משקוף על גביו כאשר כתבתי בפרק שלישי בפרקי אלו, ובמקומו היו שם שני אבנים מוטות זו על גב זו.

והמזווה האחת מהכנור הלזה היא חלולה בפנים, וזאת המזווה היא הכנור עצמו שיש בו ארובות עגולות הפותחות חלל הכלי, שתיים מהן במזווה מלמעלה בשורה שוה זו אצל זו, ושתיים האחרות במזווה ההיא מלמטה כדמות הארובות העליונות להכנים בכנור נעימת קול המיתרים כשיקישו בהם.

אמנם המזווה האחרת אין לה שום שמוש בנגון, כי אם להשלים צורת הפתח בכנור. והיא של עץ שלם מתוכו כולו מקשה מבלי שום חלל.

ועל המזווה הזאת ועל המזווה האחרת ששהיא הכנור עצמו, יש עץ על גביהן כמו משקוף שאינו ישר, אלא כדמות צורה נוטה לראשית מה מצורת חצי עגול, ובו הם תחובים היתדות של ברזל שעליהם יסובו המתרים שהם תלויים בסופם על כל אורך הכנור או המזווה החלולה בהדרגה, מתר זה קרוב ביותר לזה וזה למעלה מזה, ולא ימו על המזווה האחרת הבלתי חלולה כלום, לא בכל ולא במקצת, והמתרים האלה הם מגידי או מעי בהמות כמו שהם מתרי הנבל יעלו לסכום שבעה וארבעים ולרבונו בעל 'שלמי הגבורים' היה חסר ספרי הגמרא, עקב גזירת שריפת התלמוד רח"ל שהיה במקום מגוריו איטליא. על כן לא ידע שבגמרא (ערכין יג:) נתבאר שלכינור של בית המקדש היה רק שבעה נימון, ולימות המשיח יהיה שמונה נימון, ולעתיד לבוא יהיה עשרה נימון. אנב יצוין, שכתב רבנו בעל 'שלמי הגבורים' שלמד גמרא בצעירותו לפני הגזירה, וגם למד אח"כ אצל אחד מרבותיו שהחביאו גמרות במקום מסויים, וכן מביא ממה שהעתיקו המפרשים את דברי הגמרא, וכן כותב במקום אחד על שמחתו הגדולה שפגש משולח מצפת, ואמר לו בעל פה אחת מסוגיות הגמרא (בענין לשכת הגזית). ויתכן שגם היה לו (בהיחבא) חלק מספרי הגמרא.

והנה כשמנגנים בכלי זה הוא זקוף ומונה בין ברכי המנגן המקיש המתרים בשתי ידי, אחת מצד זה והאחרת מצד זה, והנגון שלו העצמי הוא על נגינת הקוראים אותן המשוררים הבקיאים שלהם, חמישית, שישית, שמינית, היינו הדיאפינטי, האינסאקורדו, והדיאפאסון.

ואתה הקורא דע, כי נקרא הכלי הזה כנור על שם המיתרים הנתונים ביותר ולאורך הכלי, כמו 'פיה עגול מעשה כן' (מלכים א' ז לא), שרוצה לומר מעשה ישר. או נקרא כנור כאמור מפני שהמיתרים הם תחובים על כן הכלי, היינו מושב הכלי, כמו ויעש את הכיור נחושת ואת כנו נחושת (שמות לח ה), שרוצה לומר מקום מושבו.

ואין להרהר עלי או על מי שיאמר היות הכנור הזה הכלי ההוא הנקרא בלשון לעז 'ארפה', כי הנה אין בכל כלי השיר כלי שיוכל לנגן מעצמו בנשיבת הרוח אלא זה. וכו'.

אמרו רבותינו ז"ל במסכת ברכות פרק מאימתי (ג:) על פסוק 'חצות לילה אקום להודות לך' (תהילים קיט סב), דוד סימנא הוה ליה, דאמר רב חנא בר בזנא אמר רבי שמעון חסידא, כנור היה תלוי למעלה ממטתו של דוד וכיון שהגיע חצות לילה רוח צפונית מנשבת בו והיה מנגן מאלי, והיה דוד יושב ועוסק בתורה עד שיגיע עמוד השחר.

ועתה אם תשים הנבל, העוגב, המינים, ושאר כלי שיר לעומת הרוח לא ישירו וינגנו, אך אם תקח הארפה ותשים אותה לצד רוח הצפוני, באופן זה שתהיה המזווה שאינה גוף כלי הנגון לצד צפון שהוא הצד אשר משם נושבת הרוח הצפוני, והמזווה האחרת שהיא הכנור עצמו לצד

הנבל

הנבל, נתבאר בספר שלמי הגבורים שהוא כלי השיר הנקרא בלע"ז 'ליאוטו'. וזה צורתו:

נבל שכת

מהרה יבנה

דרום אשר לעומתו ביושר הולך רוח הצפוני על על הרוב, אז כשיקיש הרוח הזה מזה ומזה במיתרים ישמיע קול דממה דקה מהנגון. ולא זמר ונגון פרטי מתוקן ומיושר כמו שעושים המקישים בו בדעת ומזומה, כי זה יהיה נס מוחלט אין צורך בו, וה' אלהינו יתברך שמו לא ישדר הטבע וירצה בניסים, אלא בעיתים מיוחדים לסיבה מה מהסיבות, לכבוד שמו תהלתו ותפארתו. ע"כ.

שכת. בספר שלמי הגבורים כתב: הנבל הוא מכלי הנגון ידוע אצלנו, נקרא בלע"ז 'ליאוטו'. ע"כ. באיטלקית נכתב: liuto. באנגלית נכתב: lute. בעברית נקרא 'ליאוטה'.

✻ נבל ✻

✻ מהרה יבנה ✻

זה לשון בעל שלטי הגבורים (פרק ח): הנבל הוא מכלי הנגון ידוע אצלנו, נקרא בלע"ז 'ליאוטו', ובלשוננו הקדש נקרא נבל. או מפני שמרוב נעימותו הוא מנבל כל מיני כלי זמרה, כמו שאמרו במדרש תהילים. או מפני שבצורתו הוא כדמות נבל יין חלול מתוכו שיש לו כרס וצואר.

אמנם כרס הנבל מלגיו הוא שטוח וחלק, וחוצה לו הוא כמעט עגול ומתוח כעין כרס מלא. ובאמצעות הנבל מתוכו יש שושנה יפה עשויה נקבים נקבים, להכניס קול המתרים בחלל הכלי. והצואר הוא שטוח וחלק מלגיו, ומלמעלה או חוצה לו עגול הוא הבית יד שלו העולה ביושר עד קצהו ואז יתהפך לחוץ עם חלל מה כדמות סדיק, ותוחבים בחלק הזה המתהפך יתדות עץ מזה ומזה, שעליהם יסובו המתרים ההולכים ביושר על פני כל הכרס.

אמנם על החלק השטוח מלגיו הכרס הזה, מראשיתו, יש נסר עץ מעוך ומנוקב, אשר בנקבים ההם יכניסו ויקשרו מתרי הכלי וימשכום למעלה סביב ליתדות, וכשמסבבים היתדות האלה ימשכו המתרים היטב ויתקנו אותם לנגן.

וצואר הכלי הזה הוא נחלק לעשרה שטחים שוים כמיז בתים, כי הנה במתרים גסים הדומים למתרי הכלי שתוקעים בהם מסבבים ברחוק שטחים שוים כמו בתים גוף הצואר סביב סביב בהדרגה נאה וקושרים אותו עמם בקשר אמיץ, ועושים שבנתינת אצבעות היד השמאלית בחזקה תוך הבתים של צואר הכלי על הסדר האחד או השנים או השלשה מהמתרים וכן כולם ינעימו קול נפרד ומשונה זה מזה בהקשת היד הימנית מלמטה על המתרים ההם שהם על פני כרס הכלי באורך כאשר אמרנו. ע"כ.

החליל

החליל, נקרא גם בשם 'אבוב' של. החליל עשוי מקנה קלוף ודק'שלא. את קול החליל שומעים עד יריחו'שלב.

חליל

מהרה יבנה

של. ערכין י:

שלא. ערכין י: וברש"י.

שלב. תמיד ג' ח'. בספר שלמי הגבורים (פרק ו) וז"ל: אמנם החלילין הם כלי נגון לזמר גם כן עמהם, שהם חלולים עגולים וארוכים. והם של שלשה מינים. היינו הכלי הנקרא בלשוננו הקדוש קרן (דברי הימים א' כה ה), ושני מינים אחרים הנקראים בלשון לעז, האחד פיפירו, והאחר פלאבטו. וכו'.

אמנם הפלאבטו הוא גם הוא כלי עץ עגול וארוך שוה כמעט מכל הצדדין למעלה ולמטה, אולם צדו של מטה הוא מעט יותר רחב ממה שהוא למעלה אצל הפה, וככל המין שלו הוא פשוט ואינו עקום כלל, והוא חלול כולו בחלקו התחתון.

אך מצד הפה במקום האבוב שיש לשאר מיני החלילין האמורין, העץ שלו הוא מלא מתוכו כמו עשת עץ עגול, חתוך מלמעלה בצד התחתון באלכסון, עד שהוא דק במקום שמשמין עליו הפה להפיח בו בשעת התקיעה.

ועל פי הכלי הזה יש סדיקה ארוכה לצד רוחב עשת הבוקעת ועולה לתוך חלל הכלי, ומצד פנים במקום סוף עשת העץ יש בו כמו ארובה או חלון שקוף ואטום הבא תוך חלל הכלי. ותחת הארובה היא יש נקבים עגולים קטנים לאורך הכלי, ונקב אחד עגול מאחוריו, כמו שיש לשני החלילין האמורים.

והכלי הזה הוא מיושר ומתוקן לתקיעה ולנגון בחברת המשוררים בפה. ואולי הפלאבטו הוא המין ההוא מהחליל שאמרו רבינו והבירטאנורה ז"ל, דבגמרא מוכח דחליל גופיה קרוי אבוב, כי אבוב וחליל לבעלי הגמרא אולי דבר אחד הם. ע"כ.

רמב בית המקדש הנחת כלי השיר בלשכותם השלישי

הנחת כלי השיר בלשכותם

כלי השיר נמצאים בלשכות כלי השיר, עטופים במטפחות שלג.

בתוך לשכות כלי השיר יש מַלְבְּנֵי בְּנֵי לְוִי. שזה קרש מרובע מוארך המורכב על שני עמודים שלד, ועושים בו לשון של זהורית שלה, ובו תולים הלויים את מיני הכלים שאומרים עליהם את השיר בכל יום שלו. וזה צורת המלבנים:

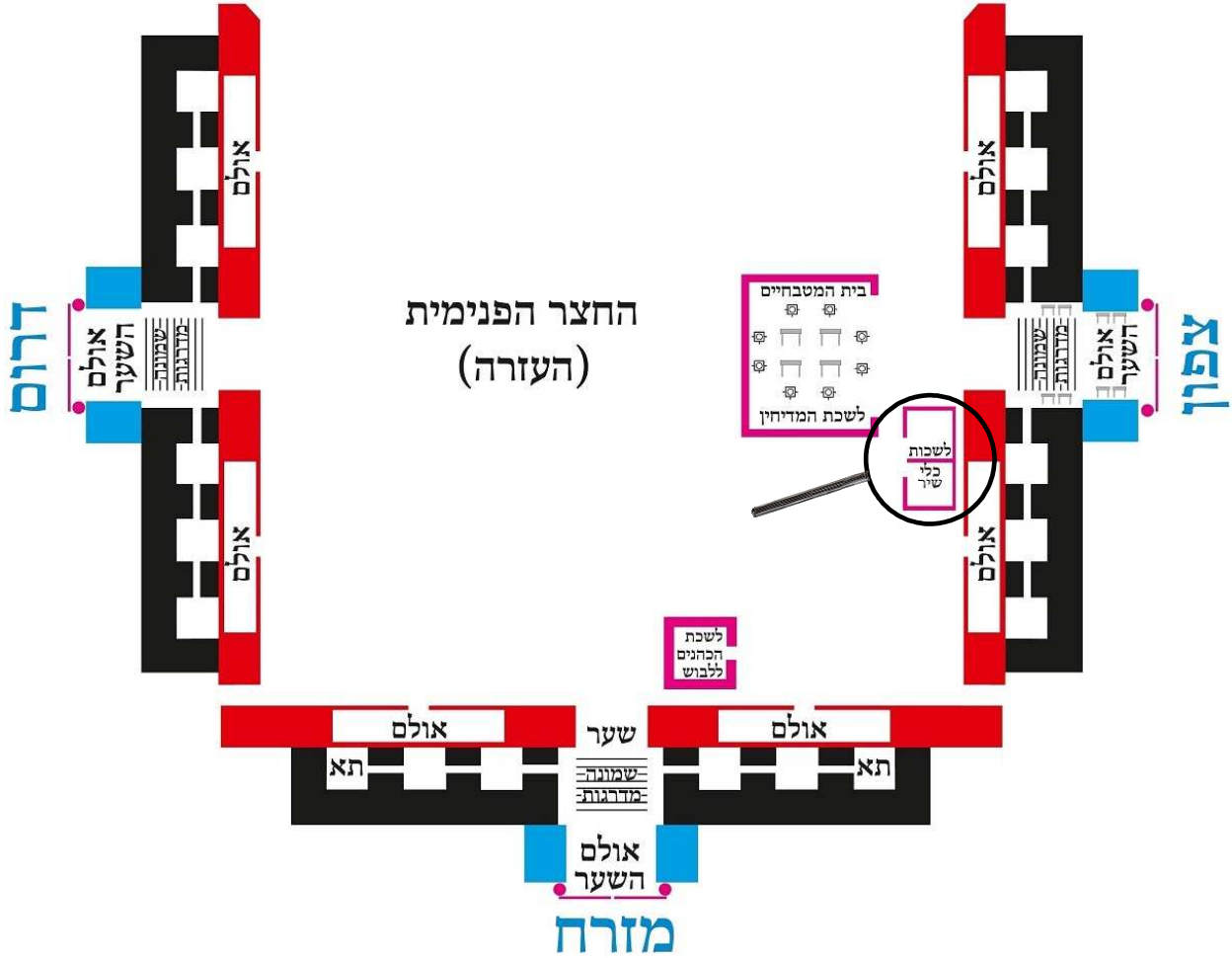
מלבני בני לוי

מהרה יבנה

שלג. מסכת כלים כ"ד י"ד. רמב"ם הלכות כלים כ"ז י"ג. שם כתוב לגבי הנבלים. ובעזרת כהנים משמע שכל כלי השיר עטופים במטפחות. וכ"כ ברע"ב במסכת כלים (כד יד). שלד. פירוש המשניות להרמב"ם מסכת כלים י"ח ג'. רמב"ם הלכות כלים ד' ב'. שלה. הערוך ערך מלבן. ר"ש במסכת כלים י"ח ג' בשם הערוך. שלו. פירוש המשניות להרמב"ם מסכת כלים י"ח ג'. רמב"ם הלכות כלים ד' ב'.

☉ מקום לשכות כלי שיר ☉

המשך לשכת המלבוש

(מו) וְהִלְשָׁפָה אֲשֶׁר פָּנֶיהָ דָּרָךְ הַצָּפוֹן, לְכַהֲנִים שְׂמֹרֵי מִשְׁמֶרֶת הַמִּזְבֵּחַ, הַמָּה בְּנֵי צְדוֹק הַקְּרָבִים מִבְּנֵי לֵוִי אֶל יְהוָה לְשָׂרְתוֹ: בפסוק זה יבואר הלשכה שהזכיר לעיל^{שלו} שהיא בצד שער העזרה המזרחי, ופתחה לצד צפון.

וְהִלְשָׁפָה אֲשֶׁר פָּנֶיהָ דָּרָךְ הַצָּפוֹן, הלשכה שפתחה לצד צפון, היא לְכַהֲנִים שְׂמֹרֵי מִשְׁמֶרֶת הַמִּזְבֵּחַ, לשכה זו היא עבור הכהנים ממש, שהם שומרים את משמרת המזבח להקריב עליו קרבנות^{שלה}.

כַּהֲנִים: 'כהנים' הכתוב בפסוק הזה, הם כהנים ממש^{שלו}, מזרע אהרן הכהן. שעושים את עבודת הקרבנות.

הַמָּה בְּנֵי צְדוֹק, כהנים אלו הם בני צדוק, וכל הכהנים נקראים על שם צדוק, הַקְּרָבִים מִבְּנֵי לֵוִי, שנתקרבו מתוך שבט לוי, אֶל יְהוָה לְשָׂרְתוֹ. אל ה' לשרת לפניו בעבודת הקרבנות.

בְּנֵי צְדוֹק: כל הכהנים נקראים על שם צדוק, שהוא היה הכהן הגדול הראשון, בבית המקדש הראשון^{שמ}.

מהרה יבנה

שלו. סוף פסוק מ"ד.

שלה. מצודת דוד.

שלט. אברבנאל.

שמ. רד"ק. אברבנאל. רש"י להלן מ"ג י"ט. רש"י להלן מ"ד מ"ו. אבל המלבי"ם והמצודת דוד פירשו שלעתיד לבוא יעבדו בבית המקדש רק הכהנים מזרע צדוק, שהם לא עבדו עבודה זרה. ושאר הכהנים לא יוכלו לעשות את עבודת הכהונה.

ענין זה תלוי במחלוקת המפרשים בפירוש הפסוקים להלן (מד ו-מו) עיין שם במפרשים. והרי הפסוקים: וְאִמְרַתְּ אֶל מְרִי אֶל בֵּית יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה רַב לָכֶם מִכָּל תּוֹעֲבוֹתֵיכֶם בֵּית יִשְׂרָאֵל: בְּהִבְיֵאתְּ בְּנֵי נֹכַר עֲרְלֵי לֵב וְעֲרְלֵי בָשָׂר לְהִיּוֹת בְּמִקְדָּשִׁי לְחַלְלוֹ אֶת בֵּיתִי בְּהַקְרִיבְכֶם

ככתוב, כאשר המליכו את שלמה המלך^{שמא}: וַיִּמְלִיכוּ שְׁנֵית לְשִׁלְמָה בֶּן דָּוִד, הַמְּלִיכוּ שְׁנֵית אֶת שְׁלֹמֹה בֶּן דָּוִד הַמֶּלֶךְ, וַיִּמְשְׁחוּ לַיהוָה לְנֶגֶד, וּמִשְׁחוּ אוֹתוֹ שִׁיחִיה נֶגֶד לָהּ, וּלְצָדוֹק לְכֹהֵן, וְאֵת צְדוֹק מִשְׁחוּ שִׁיחִיה כֹּהֵן גָּדוֹל^{שמב}.

לשכה זו שהיא עבור הכהנים ממש, בה הכהנים מתלבשים בבגדי כהונה ויוצאים לעשות את העבודה^{שמג}.

כתוב במשנה: לְשֵׁבֶת פְּנֹחַס הַמְּלָבִיּוֹשׁ^{שמד}. בלשכה זו מונחים בגדי הכהונה, ויש שם ממונה מיוחד לשמור על הבגדים, ולעזור לכהנים להלביש את בגדי הכהונה^{שמה}. ומפני שהממונה הראשון נקרא פנחס, נקראו גם כולם אחריו בשם פנחס^{שמו}.

מהרה יבנה

אֶת לְחָמֵי חֶלֶב וְדָם וַיִּפְרוּ אֶת בְּרִיתִי אֵל כָּל תּוֹעֵבוֹתֵיכֶם: וְלֹא שָׁמַרְתֶּם מִשְׁמֶרֶת קִדְשֵׁי וּתְשִׁימוּן לְשֹׁמְרֵי מִשְׁמֶרֶתִי בְּמִקְדָּשֵׁי לְכֶם: כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה כָּל בֶּן נָכָר עָרַל לֵב וְעָרַל בֶּשֶׂר לֹא יָבֹא אֶל מִקְדָּשֵׁי לְכָל בֶּן נָכָר אֲשֶׁר בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: כִּי אִם הַלְוִיִּם אֲשֶׁר רָחֲקוּ מֵעַלֵּי בְּתוּעוֹת יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר תָּעוּ מֵעַלֵּי אַחֵרֵי גְלוּלֵיהֶם וְנִשְׂאוּ עֹנֶם: וְהָיוּ בְּמִקְדָּשֵׁי מִשְׁרָתִים פְּקֻדוֹת אֵל שְׁעָרֵי הַבַּיִת וּמִשְׁרָתִים אֶת הַבַּיִת הַמָּה יִשְׁחֲטוּ אֶת הָעֹלָה וְאֶת הַזֶּבֶח לָעֵם וְהָמָּה יַעֲמְדוּ לְפָנֵיהֶם לְשָׁרְתָם: יַעַן אֲשֶׁר יִשְׁרְתוּ אוֹתָם לְפָנֵי גְלוּלֵיהֶם וְהָיוּ לְבַיִת יִשְׂרָאֵל לְמִכְשׁוֹל עֹזֵן עַל בֶּן נִשְׂאָתִי יָדֵי עֲלֵיהֶם נָאִם אֲדֹנָי יְהוִה וְנִשְׂאוּ עֹנֶם: וְלֹא יִגְשׁוּ אֵלַי לְכַהֵן לִי וְלִגְשֵׁת עַל כָּל קִדְשֵׁי אֵל קִדְשֵׁי הַקִּדְשִׁים וְנִשְׂאוּ פְלִמְתָּם וְתוֹעֵבוֹתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ: וְנָתַתִּי אוֹתָם שֹׁמְרֵי מִשְׁמֶרֶת הַבַּיִת לְכָל עֲבֹדָתוֹ וְלְכָל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה בּוֹ: וְהַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם בְּנֵי צְדוֹק אֲשֶׁר שָׁמְרוּ אֶת מִשְׁמֶרֶת מִקְדָּשֵׁי בְּתוּעוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵעַלֵּי הַמָּה יִקְרְבוּ אֵלַי לְשָׁרְתָנִי וַעֲמְדוּ לְפָנַי לְהַקְרִיב לִי חֶלֶב וְדָם נָאִם אֲדֹנָי יְהוִה: הַמָּה יָבֹאוּ אֶל מִקְדָּשֵׁי וְהָמָה יִקְרְבוּ אֶל שְׁלֹחֲנֵי לְשָׁרְתָנִי וְשָׁמְרוּ אֶת מִשְׁמֶרֶתִי:

שמא. דברי הימים א' כ"ט כ"ב.

שמב. עפ"י רש"י ומלבי"ם בדברי הימים.

שמג. משכני עליון לרמח"ל (ב ג).

שמד. מדות א' ד'.

שמה. רא"ש. רע"ב. תפארת ישראל. עזרת כהנים.

שמו. רא"ש. בשקלים (ה א): אלו הן הממנין שהיו במקדש וכו', ופנחס על המלבוש.

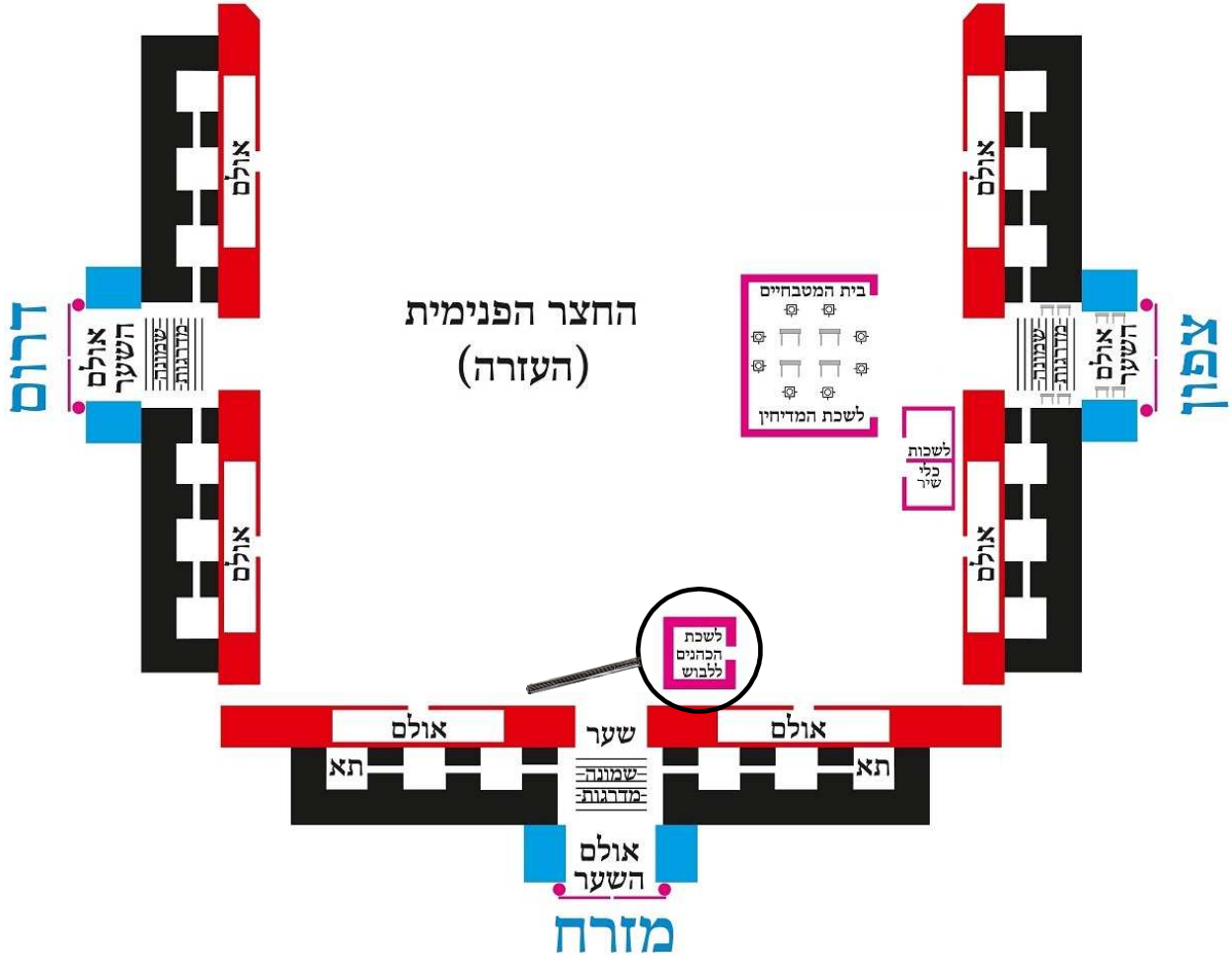
רמז בית המקדש המשך לשכת המלכוש השלישי

עושים הרבה מאוד בגדי כהנים הדיוטים^{שמז}. בלשכה^{שמה} יש תשעים וששה חלונות עבור בגדי הכהונה. לכל משמר ומשמר מעשרים וארבע המשמרות יש ארבע חלונות^{שמט}. בחלון אחד מונחים כל המכנסים, וכתוב עליו 'מכנסים'. בחלון אחד מונחים כל האבנטים, וכתוב עליו 'אבנט'. וכן כל המגבעות^{שנ} בחלון אחד. וכן כל הכתונות בחלון אחד^{שנא}. החלון אינו חלון מפולש, אלא הוא חלל מה בעובי הכותל^{שנב}. לכל בגד ובגד יש תיק^{שנג}.

מהרה יבנה

שמז. רמב"ם הלכות כלי המקדש פרק ח' הלכה ח'.
שמה. דרך חכמה בביאור הלכה (הלכות כלי המקדש פרק ח הלכה ח). וכן בשם שלמי הגבורים.
שמט. רמב"ם הלכות כלי המקדש פרק ח' הלכה ח'.
שנ. עפ"י רמב"ם הלכות כלי המקדש פרק ח' הלכה ב'.
שנא. רמב"ם הלכות כלי המקדש פרק ח' הלכה ט'.
שנב. תוספות יום טוב מעילה ו' א'. דרך חכמה הלכות כלי המקדש פרק ח' הלכה ח'.
שנג. דרך חכמה הלכות כלי המקדש פרק ח' הלכה ח', בשם בעל הטורים שמות ל"ט כ"ז.

מקום לשכת המלבוש

מידות החצר הפנימית - העזרה

מידת העזרה

(מז) וַיִּמְד אֶת הַחֶצֶר אַרְבֵּי מֵאָה אִמָּה וְרֹחַב מֵאָה אִמָּה מִרְבַּעַת, וְהַמְזֻבַּח לְפָנֵי הַבַּיִת: ^{שנד}

וַיִּמְד אֶת הַחֶצֶר, מדד את הלל העזרה, לפני האולם וההיכל^{שנה}, אַרְבֵּי מֵאָה אִמָּה, אורך העזרה מאה אמה, וְרֹחַב מֵאָה אִמָּה, ורוחב העזרה מאה אמה, מִרְבַּעַת, מרובע^{שני}.

המזבח

וְהַמְזֻבַּח לְפָנֵי הַבַּיִת. המזבח הוא באמצע העזרה^{שני}, לפני ההיכל^{שנה}.

אורך ורוחב יסוד המזבח הוא שלשים ושתיים אמה. נמצא שנשאר שלשים וארבע אמה בין המזבח לאולם, וכן שלשים וארבע אמה בין המזבח לכותל העזרה במזרח. שלשים וארבע

מהרה יבנה

שנד. רש"י: וימד את החצר. חלל עזרת ישראל, לפני האולם וההיכל: שנה. רש"י.

שנו. העזרה בבית המקדש השלישי שונה מהעזרה בבית המקדש השני. בבית המקדש השלישי יש לעזרה שלש חומות, בדרום וצפון ומזרח. אבל במערב, האולם הוא כעין החומה הרביעית של העזרה. והעזרה מרובעת מאה על מאה אמה, לפני האולם וההיכל. שנו. צורת הבית לתוספות יום טוב. משכני עליון לרמח"ל. מלבי"ם. שנה. עפ"י מצודת ציון.

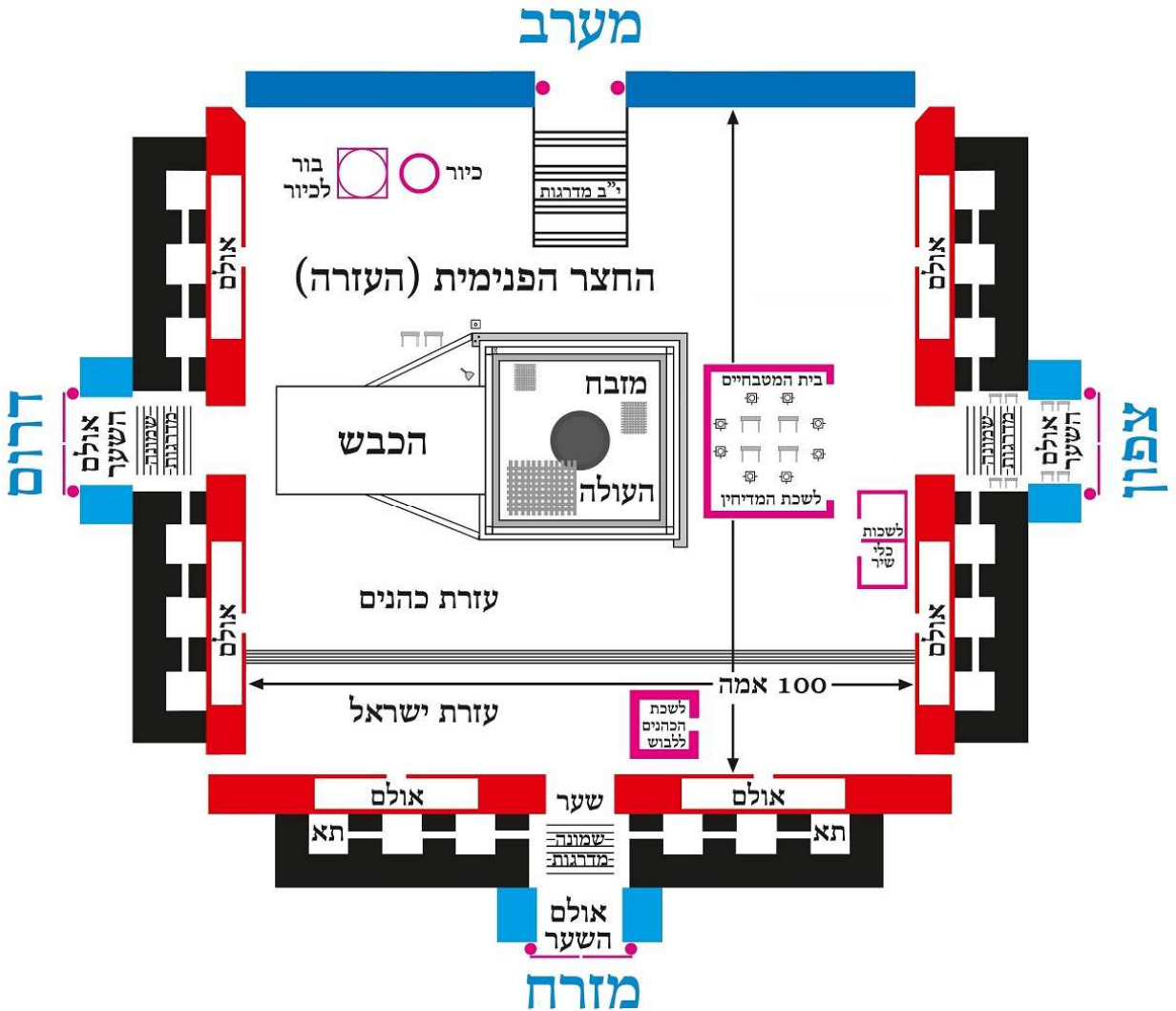
מראה יחזקאל פרק מ פסוק מז היכל רמט

האמה שבמזרח, חציו הוא עזרת ישראל, וחציו הוא עזרת
כהנים, כל אחד מהם שבע עשרה אמה, וביניהם הדוכן שנט.

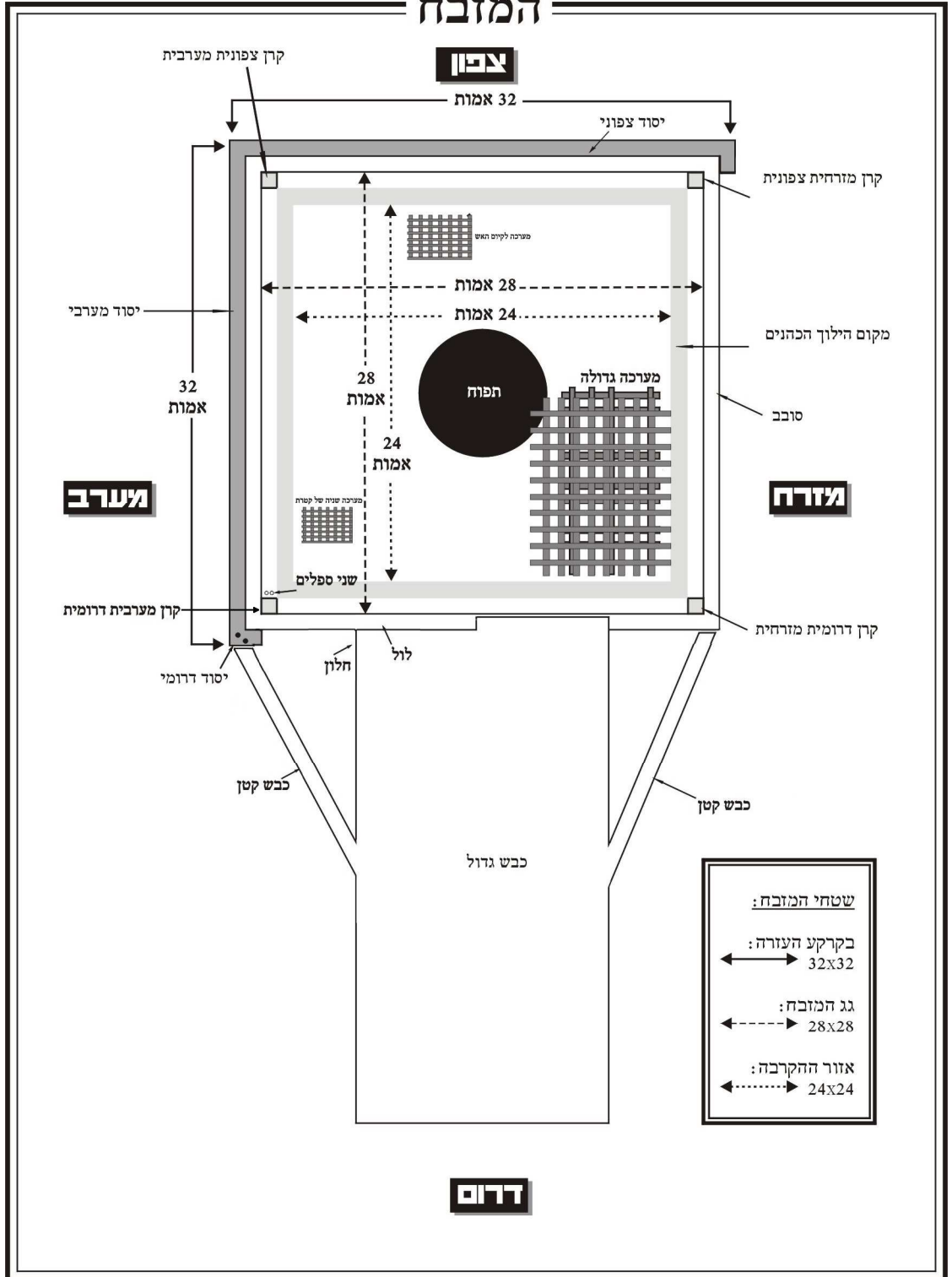
מהרה יבנה

שנט. צורת הבית לתוספות יום טוב. משכני עליון לרמח"ל. מלבי"ם.

✧ העזרה באורך ורוחב מאה אמה, והמזבח באמצע ✧

המזבח

שטחי המזבח:

- בקרקע העזרה: 32x32
- גג המזבח: 28x28
- אזור ההקרבה: 24x24

דרום

אורך העזרה ממזרח למערב

סדר המקומות בעזרה ממזרח למערב, הם באופן זה^{שס}:

'עזרת ישראל', באורך מאה אמה על רוחב שבע עשרה אמה.
 [ג] 'עזרת ישראל' שהוא השטח הראשון לאחר שער העזרה
 המזרחי, הוא באורך מאה אמה מצפון לדרום, וברוחב שבע
 עשרה אמה ממזרח למערב [בכל מקום, המידה היתירה נקראת
 אורך, והפחותה נקראת רוחב^{שסא}]. לעזרת ישראל אסורים נשים
 ליכנס, ומותר לישראלים ליכנס^{שסב}.

'עזרת כהנים', שהוא השטח שמיד אחרי עזרת ישראל, גם כן
 באורך מאה אמה, על רוחב שבע עשרה אמה. לעזרת כהנים
 אסורים ישראלים ליכנס, מלבד בשעת סמיכה ותנופה^{שסג}.

לאחר עזרת כהנים, נמצא המזבח, והוא שלשים ושתים אמה,
 ממזרח למערב^{שסד}.

בין האולם ולמזבח שלשים וארבע אמה. במקום זה יש את
 הכיור, ואת המדרגות לעלות אל האולם^{שסה}.

מהרה יבנה

שס. סדר זה הוא כפי שכתוב בצורת הבית לתוספות יום טוב, ובמשכני עליון לרמח"ל,
 ובמלבי"ם.

שסא. רש"י מלכים א' ו' ג'.

שסב. העזרה הוא מחנה שכינה, ובמשכן היה נקרא 'הצר' והוא הצר המשכן, וכן במלכים נקרא
 הצר (עפי' עזרת כהנים). שלש מחנות הן: מחנה ישראל, ומחנה לוי, ומחנה שכינה. מפתח
 ירושלים ועד הר הבית, מחנה ישראל. מפתח הר הבית ועד העזרה, מחנה לוי. מפתח העזרה
 ולפנים, מחנה שכינה (במדבר רבה נשא ז, ובי"ה בזבחים קמז:).

שסג. תפארת ישראל (מדות ב' ו). כתב התפארת ישראל וז"ל: מיהו נראה לי דאף על גב דהמשנה
 שם לא הזכירה רק סמיכה ותנופה, הוא הדין כל שהיה צורך היו ישראל מותרים לבוא שם,
 דהרי ברגלים כשהיתה עזרה מלאה מישראל, נמשכין משם לבין בית החליפות וכותל העזרה,
 ומשם ל"א אמה שאחורי בית הכפורת (כיומא דכ"א א' ורש"י שם), וכמו שכתבתי לעיל (ועמ"ש
 לקמן פ"ה סי' ט').

שסד. צורת המזבח ומדותיו, יבואר אי"ה להלן, יחזקאל פרק מ"ג פסוקים י"ג-י"ז.

בעזרה אין תקרה. וכן מעל מקום המזבחה אין תקרה^{שסו}.

הדוכן

בין עזרת כהנים לעזרת ישראל יש דוכן, הנקרא 'הַגְּדָרֶת הַגִּינָה'^{שסו}. כתוב במשנה: רַבִּי אֶלְיָעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אָמַר, מֵעֲלָה הֵיטָה שָׁם, וּגְבוּהָ אָמָה, יש מדרגה בין עזרת ישראל לעזרת כהנים, גבוהה אמה. וְהַדּוּכָן נִתּוּן עָלֶיהָ, על המדרגה הזו יש דוכן, וְבָהּ שָׁלַשׁ מַעְלֹת שֶׁל חֲצִי חֲצִי אָמָה, בדוכן יש שלש מדרגות שכל אחת בגובה חצי אמה. נִמְצְאָת עֲזָרַת הַכֹּהֲנִים גְּבוּהָ מֵעֲזָרַת יִשְׂרָאֵל שְׁתֵּי אָמוֹת וּמִחֻצָּה. המדרגה הראשונה גבוהה אמה, ואחר כך עוד שלש מדרגות שכל אחת גבוהה חצי אמה, נמצא שעזרת כהנים יותר גבוה מעזרת ישראל בשתיים וחצי אמה^{שסח}.

על הדוכן עומדים הלווים כל יום, ואומרים שיר^{שסט}. ושומעים את קול השיר עד יריחו^{שע}.

מהרה יבנה

שסה. ליד הכיור, יש את הבור מים לשקע בו את הכיור בלילה (תפארת ישראל בסימני הציור). ראה יומא ל"ו. וברש"י. אמנם עיין בתוספות ישנים (יומא לה.) ששיקעו את הכיור כל לילה בים של שלמה. ולפי"ז לא צריך בור מיוחד.

שסו. רע"ב. וכ"כ בספר חנוכת הבית לרבי מלכיאל אשכנזי.

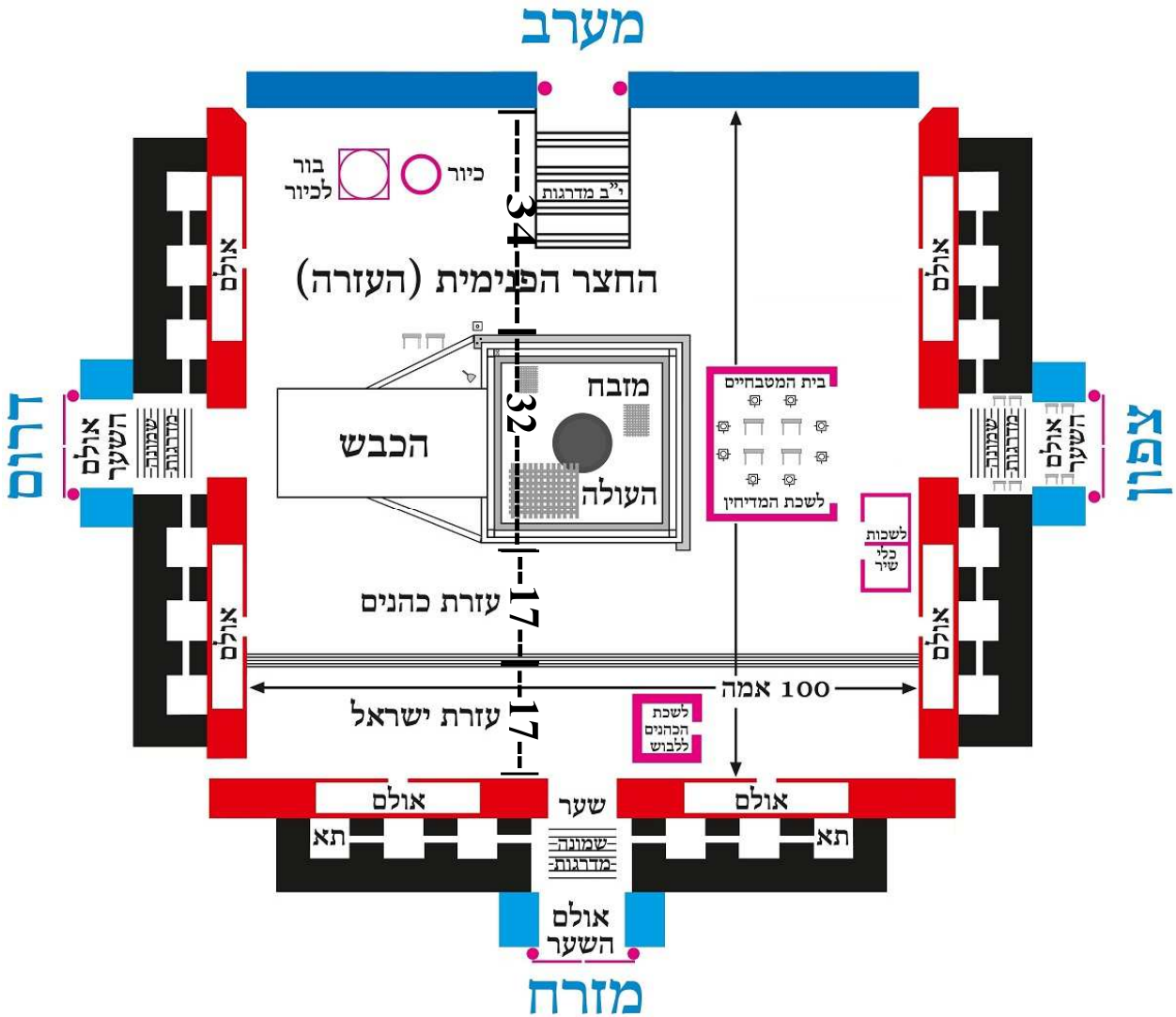
שסז. יחזקאל מ"ב י"ב, וברש"י (שם) ובצורת הבית ובמשכני עליון. מדות ב' ו'.

שסח. כן משמע ברמב"ם הלכות בית הבחירה ו' ג'. כתב התפארת ישראל שהמעלות האלו בשטח של עזרת כהנים.

שסט. ערכין ב' ו'. רמב"ם הלכות כלי המקדש ג' ג'.

שע. תמיד ג' ח'.

✧ מידות העזרה ✧

❧ הכור ❧

בין האולם והמזבח יש את הכור, ככתוב בתורה^{שעא}: וְעִשִּׂיתָ כִּיֹּר נְחֹשֶׁת וְכִנּוֹ נְחֹשֶׁת לְרַחֲצָהּ, וְנָתַתָּ אֹתוֹ בֵּין אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ, וְנָתַתָּ שָׁמָּה מַיִם.

מבואר במשנה^{שעב}: הַכִּיֹּר הָיָה בֵּין הָאוֹלָם וְלַמִּזְבֵּחַ, וּמִשּׁוֹף כְּלָפֵי הַדְּרוֹם. [יד] מקום הכור הוא בין האולם והמזבח, ואינו עומד ממש בין האולם והמזבח, אלא הוא משוך לצד דרום כנגד המקום שבין האולם והמזבח^{שעג}.

הכור צורתו כמו סיר גדול^{שעד}, ויש לו בסיס שעליו יושב הכור, וצורתו כמו סיר הפוך^{שעה}, והוא 'כנו'שעי'. הכור וכונו עשויים מנחושת^{שעו}.

❧ מהרה יבנה ❧

שעא. שמות ל' י"ח. ואף שאין מוזכר הכור בנביא, מכל מקום הרי דבר אחד מדבריך אחור לא ישוב ריקם. והכור הוא מצוות עשה דאורייתא ובוודאי יהיה בבית המקדש השלישי, וכן כל שאר הדברים שהם מדאורייתא וכן מדרבנן יהיו בבית המקדש השלישי. שלא יתבטל שום מצוה. והנביא בא לבאר ולגלות את השינויים שיהיו בבית המקדש השלישי, עפ"י הנבואה, אבל לא לבטל שום דבר ממה שכתוב בתורה ח"ו.
שעב. מדות ג' ו'.

שעג. תפארת ישראל. כתוב (שמות ל' יח): וְעִשִּׂיתָ כִּיֹּר נְחֹשֶׁת וְכִנּוֹ נְחֹשֶׁת לְרַחֲצָהּ וְנָתַתָּ אֹתוֹ בֵּין אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וְנָתַתָּ שָׁמָּה מַיִם. וכתב רש"י וז"ל: ובין המזבח. מזבח העולה, שכתוב בו שהוא לפני פתח משכן אהל מועד, והיה הכור משוך קמעה, ועומד כנגד אויר שבין המזבח והמשכן ואינו מפסיק כלל בנתיים, משום שנאמר ואת מזבח העולה שם פתח משכן אהל מועד (שמות מ כט), כלומר מזבח לפני אהל מועד, ואין כור לפני אהל מועד, הא כיצד, משוך קמעה כלפי הדרום, כך שנויה בזבחים (נט). ע"כ.
שעד. רש"י שמות ל' י"ח.

שעה. פירוש שני בתוס' זבחים כ"ב. וז"ל התוס': משמע שיש לו תוך, ועשוי כמין תיבה פרוצה למעלה והכור יושב עליו. ורבינו פירש כעין יורה כפויה על פיה ונפתחו שוליה. ע"כ.
שעו. אין שום קערה וכדומה תחת הכור, אלא המים שותתין על הריצפה. 'כנו' הוא בסיס ומושב עבור הכור, וצורתו נתבאר, ואינו קערה וכדומה כלל. המים ששותתין על הריצפה לאחר הקידוש ידים ורגלים, יתכן שנשפכים ליבור הגדול שלידו, ויתכן שנשפכים לאמת המים העוברת בעזרה.

[טו] לפני העבודה חייב כל כהן לקדש ידיו ורגליו מן הכיור^{שע"ה}.

אופן קידוש ידים ורגליים: מניח שני ידיו על שני רגליו, בבת אחת, מעומד, ומתכופף ומקדש^{שע"ט}.

בתחילה היו לכיור שני דדים ליציקת המים, אחד למעלה, ואחד למטה. בבוקר כשהכיור מלא מקדשים ידים ורגלים מהדד העליון, ולפנות ערב כשיש כבר פחות מים בכיור, מקדשים ידים ורגלים מהדד התחתון^{שפ"ו}.

באמצע ימי בית המקדש השני, היה כהן גדול ששמו 'בן קטיין', והוא עשה שתים עשרה דדים סביבות הכיור, כדי ששנים עשר הכהנים העוסקים בקרבן תמיד של שחר יקדשו ידיהם ורגליהם בבת אחת^{שפ"א}.

כל מים שנמצאים בכלי שרת בלילה, המים נפסלים. ולכן הכהן גדול הזה ששמו 'בן קטיין', עשה 'מוכני' עבור הכיור^{שפ"ב}, שהוא גלגל מעץ^{שפ"ג}, שעל ידו משקעים את הכיור בכל לילה לבור מים

מהרה יבנה

בפשטות אין לכיור מכסה (כ"ק מרן אדמו"ר מראהמיסטריוקא שליט"א).

פסק הרמב"ם (הלכות ביאת המקדש ה טז) שקידוש ידים ורגלים הוא כמו עבודה ולכן צריך לעשותו מעומד, ובכל עבודה צריך לעמוד דוקא על הריצפה בלי שום חציצה (הלכות ביאת המקדש ה יז).

שענו. שמות ל' י"ח. וכן כתוב (שמות לח ה): וַיַּעַשׂ אֶת הַכִּיּוֹר נְחֹשֶׁת וְאֶת כַּנּוֹ נְחֹשֶׁת בְּמִרְאֵת הַצִּבְאוֹת. וברש"י: בנות ישראל היו בידן מראות וכו', ואף אותן לא עכבו מלהביא לנדבת המשכן, והיה מואס משה בהן וכו', אמר לו הקב"ה קבל, כי אלו חביבין עלי מן הכל, שעל ידיהם העמידו הנשים צבאות רבות במצרים וכו'. עי"ש. שעה. שמות ל' י"ט-כ"א.

שענו. זבחים י"ט: רמב"ם הלכות ביאת המקדש ה' ט"ז.

שפ. יומא ל"ז. לפי ביאור מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א בכת"ק.

שפ"א. יומא ל"ז. לפי ביאור מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א בכת"ק.

שפ"ב. נראה שמכיוון שכבר נתקן ה'מוכני', הרי לא יתבטל, ויהיה בבית המקדש השלישי.

שפ"ג. תמיד א' ד'.

הנקרא 'בור הגדול' שפד, שנמצא שם ליד מקום הכיור שפה. ובזה המים מחוברים לקרקע ואינם נפסלים בלינה שפז.

בבוקר לפני כל העבודות, כשמעלים את הכיור מהבור על ידי המוכני, שומעים את קולו עד יריחו שפז.

בבית המקדש הראשון היו עוד עשרה כיורות, על עשרה מכונות שפז. והיו חמשה מימין הכיור של משה רבנו וחמשה משמאל הכיור של משה רבנו שפז.

מהרה יבנה

שפד. רבינו אליעזר בר נתן הראב"ן בסימן כ"ה. רבינו יהונתן עירובין ל"ה. תוספות יום טוב עירובין י"ד.

שפה. תוספות יום טוב בסימני הציור. וכן משמע בתפארת ישראל בסימני הציור. שפז. יומא ל"ז. וברש"י. זבחים כ'. וברש"י.

אך לשיטת הרמב"ם המוכני הוא כלי שנמצא מעל הכיור ואו שהוא כלי עגול כגלגל סביבות הכיור (דרך חכמה הלכות בית הבחירה ד יח), והכלי הזה הוא הול ואינו כלי שרת, ובו נמצאים המים. ומפני שהכלי הזה אינו קדוש, המים שנמצאים בו אינם נפסלים בלינה. וכשרוצה בהן לקדש ידיו ורגליו מן הכיור, הוא פותח את הפתח שבין הכלי שמעל הכיור הנקרא 'מוכני' אל הכיור עצמו, ונכנס מים לכיור כפי הצורך ראשון ראשון, ואז הוא מקדש ידיו ורגליו מהכיור במים שנכנסו לשם (פירוש המשניות להרמב"ם יומא ג יא. פירוש המשניות להרמב"ם תמיד א ד. רמב"ם הלכות בית הבחירה ג יח).

ולפי מה שכתב הרמב"ם (הלכות ביאת המקדש ה יג) וז"ל: כמה מים צריכין להיות בכיור, אין פחות מכדי לקדש ממנו ד' כהנים. ע"כ. צריך לומר שבכל פעם מכניסים לכיור מים כדי שיעור שיהיה שם מים עבור ד' כהנים. ואז מקדשים. אבל אין מכניסים יותר מזה, כדי שלא יפסל בלינה.

והנה שיטת הרמב"ם זו נתבארה בג' מקומות (פירוש המשניות להרמב"ם יומא ג יא. פירוש המשניות להרמב"ם תמיד א ד. רמב"ם הלכות בית הבחירה ג יח). אבל במקום אחד (הלכות ביאת המקדש ה יד) כתב הרמב"ם כפי שיטת רש"י, שכדי שלא יפסלו המים בלינה משקעין את הכיור בתוך מי מקוה או מעין, ובבוקר מעלים אותו. ולכאורה יוקשה מהי שיטת הרמב"ם.

ומתריץ בדרך חכמה (הלכות בית הבחירה ד יח) ששיטת הרמב"ם היא ששניהם נכונים, ואם לא השתמשו במוכני למעלה צריך להשתמש במוכני למטה. ועיי"ש.

שפז. תמיד ג' ח'.

שפה. מלכים א' ז' כ"ז-ל"ט. ראה בספרנו 'באר החיים' על בית המקדש הראשון, את ביאור תבנית וצורת המכונות.

שפז. רד"ק בפירוש השני במלכים א' ז' ל"ט, וכן מסקנת השלמי גיבורים, הובא בעזרת כהנים.

❖ הכיור וכנו, והמוכני ❖

השלישי

הכיור

בית המקדש

רם

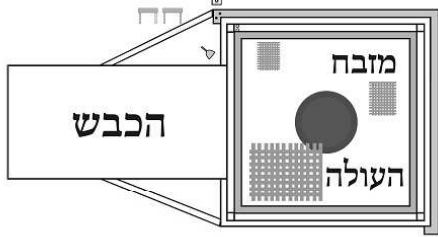
מקום הכיור

מערב

בור לכיור

י"ב מדרגות

החצר הפנימית (העזרה)

עזרת כהנים

עזרת ישראל

מזרח

דרום

צפון

אולם השער

אולם

אולם

אולם השער

אולם

אולם

אולם

אולם

תא

תא

אולם השער

שלושה עשר שופרות

[טז] בעזרה^{שצ} יש שלושה עשר שופרות^{שצא}, שהם קופות רחבות למטה, וצרות למעלה, ועקומות כמין שופר^{שצב}. לתוך אחת מהקופות נותנים את מחצית השקל שמביאים בכל שנה, וכן לכל אחת מהקופות נותנים את מה שצריך לתת שם. ועל כל קופה כתוב למה מיועדת^א.
השופרות נמצאים אחד ליד השני בעיגול^ב.

שלושה בתי הדשן

יש שלושה בתי הדשן: אחד מהם בתוך העזרה. שם שורפים את קדשי קדשים שנפסלו. וכן אימורי קדשים קלים שנפסלו. וכן פרים ושעירים הנשרפים שאירע בהן פסול, בין לפי זריקת הדם

מהרה יבנה

שצ. תפארת ישראל שקלים ו' ה'.

שצא. שקלים ו' א'.

שצב. רע"ב שקלים ו' א'. תפארת ישראל שקלים ו' א'. והטעם לצורה זו הוא מפני הרמאים שלא יוכלו להכניס ידם לתוך התיבה להראות כאילו נותנים לתוך התיבה ובאמת לוקחים מתוך התיבה. לכן עשו בצורה זו כדי שלא יוכלו לעשות כך (רע"ב שם).

א. שקלים ו' ה'. וז"ל הרמב"ם (הלכות שקלים ב ג-ג): ובמקדש היה לפנייהם תמיד שלש עשרה תיבות. כל תיבה כמין שופר. ראשונה לשקלי שנה זו. שניה לשקלי שנה שעברה. שלישית לכל מי שיש עליו קרבן שתי תורים או שני בני יונה אחד עולה ואחד חטאת משליך דמיהן לתיבה זו. רביעית כל מי שיש עליו עולת העוף בלבד משליך דמיה לתיבה זו. חמישית למי שהתנדב מעות לקנות עצים למערכה בהן. ששית למי שהתנדב מעות ללבונה. שביעית למי שהתנדב זהב לכפורת. שמינית למותר חטאת כגון שהפריש מעות לחטאתו ולקח חטאת והותיר מן המעות ישליך השאר לתוכה. תשיעית למותר אשם. עשירית למותר קיני זבים וזבות ויולדות. אחת עשרה למותר קרבנות נזיר. שתים עשרה למותר אשם מצורע. שלש עשרה למי שהתנדב מעות לעולת בהמה. ושם כל דבר שיהיו מעותיו בתוך התיבה כתוב על התיבה מבחוץ.

ב. גמרא ירושלמי שקלים י"ט.

בין לאחר זריקת הדם. כגון אם נטמאו, או שיצאו חוץ לעזרה קודם שהגיע זמנם לצאת, או אם לן בשרם או אימוריהם כל הלילה.

בית הדשן שני בהר הבית. שם שורפים פרים ושעירים הנשרפים, שאירע בהן פסול לאחר שיצאו מן העזרה.

בית הדשן שלישי מחוץ לירושלים. שם שורפים פרים ושעירים הנשרפים, בזמן שהם נשרפים כמצוותן ללא פסול.

בבית המקדש הראשון, היה בפינה הדרומית מזרחית של העזרה, את הים שעשה שלמה^ד.

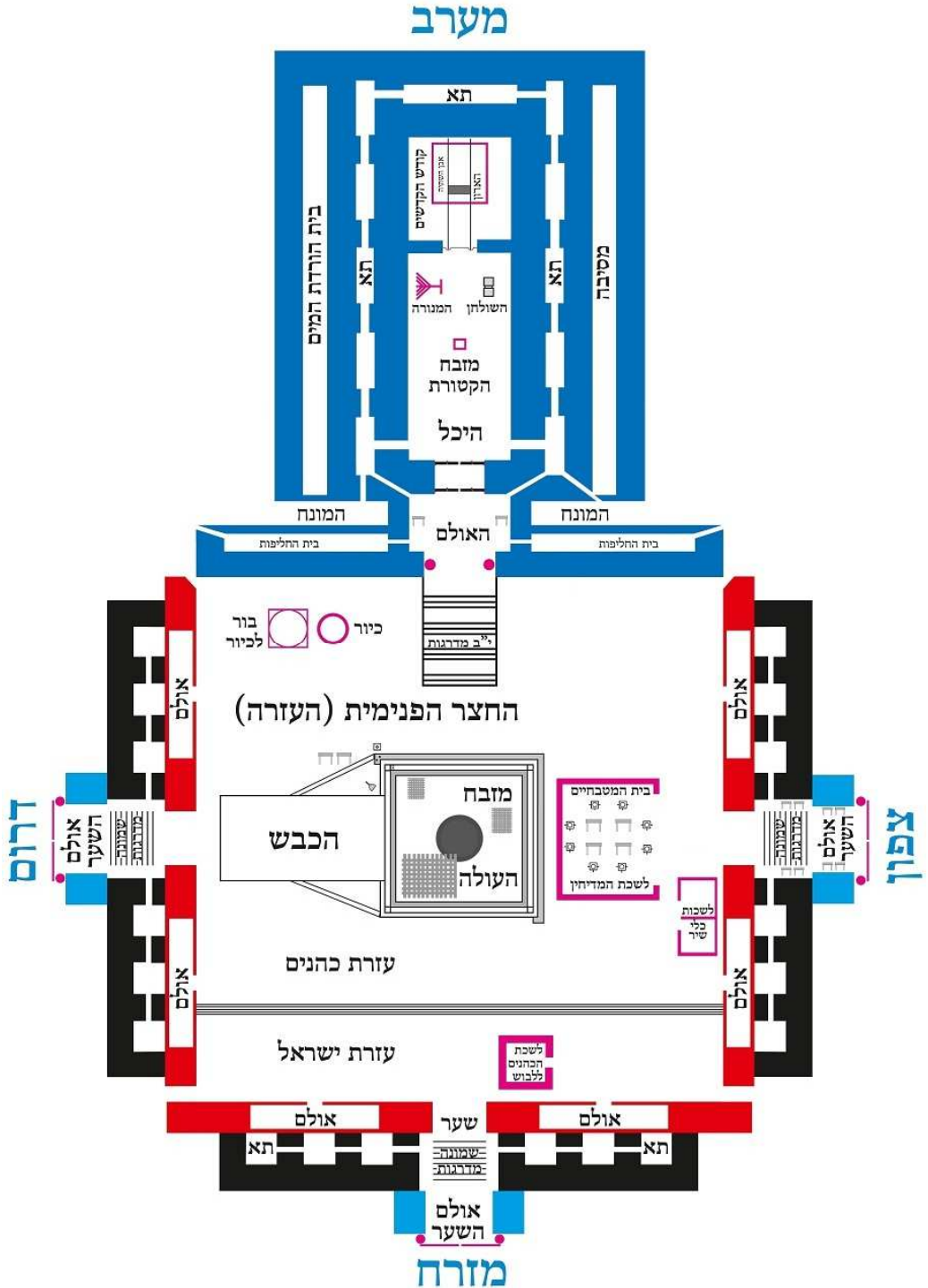
מהרה יבנה

ג. רמב"ם הלכות מעשה הקרבנות ז' ג'-ד'. ופסק כשיטת לוי בזבחים (קד):
ד. מלכים א' ז' כ"ג-כ"ו. מלכים א' ז' ל"ט. ראה בספרנו 'באר החיים' על בית המקדש הראשון, את ביאור תבנית וצורת הים של שלמה.

וְהָיָה לְרִחְצָה לְכַהֲנִים בּו' (דברי הימים ב' ד' ו). כמו"כ כשצריך מטבילים בים את השולחן (פסחים קט:). בכל לילה משקעים את הכיור לתוך הים שעשה שלמה (תוס' ישנים יומא לח.). וממנו ממלאים את הכיור (רמב"ם הלכות ביאת המקדש ה טו).

רגלי השוורים שבדרום נקובים כמוציא רימון נ-נקב כשיעור שאפשר להוציא ממנו רימון. המים נמשכים באמת המים ממעין הנקרא 'עין עיטם', ועולים אל הים דרך רגלי השוורים. ועל ידי זה אין המים נעשים מים שאובים (ירושלמי יומא ג ח).

✧ העזרה ובנין ההיכל ✧

האולם

(מח) וַיְבִאֵנִי אֶל אֱלֹהֵי הַבַּיִת, וַיְמַד אֵל אֱלֹהֵי חֲמִשׁ אַמּוֹת מִפֶּה
וְחֲמִשׁ אַמּוֹת מִפֶּה, וְרַחֵב הַשַּׁעַר שְׁלֹשׁ אַמּוֹת מִפּוֹ וְשְׁלֹשׁ
אַמּוֹת מִפּוֹ:^א

וַיְבִאֵנִי, תְּמַלֵּאךְ הֵבִיא אֶת יְחֻזְקָאֵל, אֶל אֱלֹהֵי הַבַּיִת, אֵל הָאוֹלָם
שֶׁלִּפְנֵי הַהֵיכָל.^ב

אֵל אֱלֹהֵם: כְּמוֹ 'אֵיל אוֹלָם'. דִּהְיִינוּ מְזוּזוֹת הַפֶּתַח. שֶׁהֵם כְּתוּבֵי
הָאוֹלָם שֶׁמִּשְׁנֵי צִדֵי הַפֶּתַח.^ג

כּוֹתֵל הָאוֹלָם בְּעוֹבֵי חֲמִשׁ אַמָּה מִמְּזֻרָח לְמַעֲרָב.^ד

עובי מזוזות פתח האולם

וַיְמַד אֵל אֱלֹהֵם, מִדָּד אֶת עוֹבֵי מְזוּזוֹת פֶּתַח הָאוֹלָם, חֲמִשׁ אַמּוֹת
מִפֶּה, עוֹבֵי מְזוּזוֹת פֶּתַח הָאוֹלָם הוּא חֲמִשׁ אַמָּה, כִּי עוֹבֵי כּוֹתֵל

מהרה יבנה

א. רש"י: אל אולם הבית. אולם ההיכל: וימד אל אולם. כמו 'איל אולם'. עובי כתפות הפתח מן המזרח למערב חמש אמות. ואף של בית שיני היה כן, שכן שנינו (מדות 7 ז) כותל אולם חמש, ואולם אחת עשרה. אלא שבאולם בית שיני לא היו לו כתיפות לפתח לכפון ולדרום, שהיה רחב הפתח עשרים אמה כרוחב האולם, וכאן כרוחב השער שלש אמות מפה ושלש אמות מפה, ואיני יודע לסדר פירושו אלא לרוחב, כתפות הפתח שלש אמות סותמין חלל הפתח מכאן ושלש אמות מכאן:

ב. רש"י. מצודת דוד. מלבי"ם.

ג. עפ"י רש"י ומצודת דוד.

ד. רש"י. מצודת דוד. מלבי"ם.

האולם ממזרח למערב הוא חמש אמה. וְחֲמֵשׁ אַמּוֹת מִפֶּה, וכן גם בצד השני של הפתח, עובי המזוזה הוא חמש אמות, כי עובי הכותל הוא חמש אמות^ה.

ככתוב במשנה: מִדְּמִזְרַח לְמַעְרָב וכו', התנא מפרט את האורך ממזרח למערב: כִּתְלֵי הָאוֹלָם חֲמֵשׁ, כותל האולם החיצוני הוא בעובי חמש אמות ממזרח למערב^ו.

❧ רוחב פתח האולם ❧

מידת האולם מצפון לדרום, הוא עשרים אמה^ז.

פתח האולם מצפון לדרום, ברוחב ארבע עשרה אמה. כי יש לאולם מכל צד כותל ברוחב שלש אמה, נמצא שרוחב חלל השער הוא ארבע עשרה אמה^ח.

רֹחַב הַשַּׁעַר: על ידי שלש האמה שיש בכל צד נקרא שער האולם בשם 'שער'. כי מבלעדי שלש אמה אלו היה האולם פרוץ ופתוח במלואו.

על כן קורא הפסוק לשלש אמה אלו בשם 'שער', כי על ידם נקרא בשם 'שער'^ט.

וְרֹחַב הַשַּׁעַר שְׁלֹשׁ אַמּוֹת מִפּוֹ, רוחב כותל האולם שבצד השער, הוא שלש אמה, וְשְׁלֹשׁ אַמּוֹת מִפּוֹ, וכן רוחב כותל האולם שבצד

❧ מהרה יבנה ❧

ה. רש"י. מצודת דוד. מלבי"ם.

ו. מדות ד' ז'.

ז. תפארת ישראל.

ח. בפסוק הבא.

ט. עפ"י רש"י. מלבי"ם. מצודת דוד.

י. מלבי"ם.

השני הוא שלש אמה^{י"א}. נמצא שרוחב הפתח הוא ארבע עשרה אמה^{י"ב}.

אין דלתות לפתח האולם^{י"ג} אלא רק פרוכת^{י"ד}. במשך כל היום הפרוכת מוגבה ועומד פתוח, על ידי רצועות שקשור למעלה^{י"ה}.

מהרה יבנה

יא. רש"י.

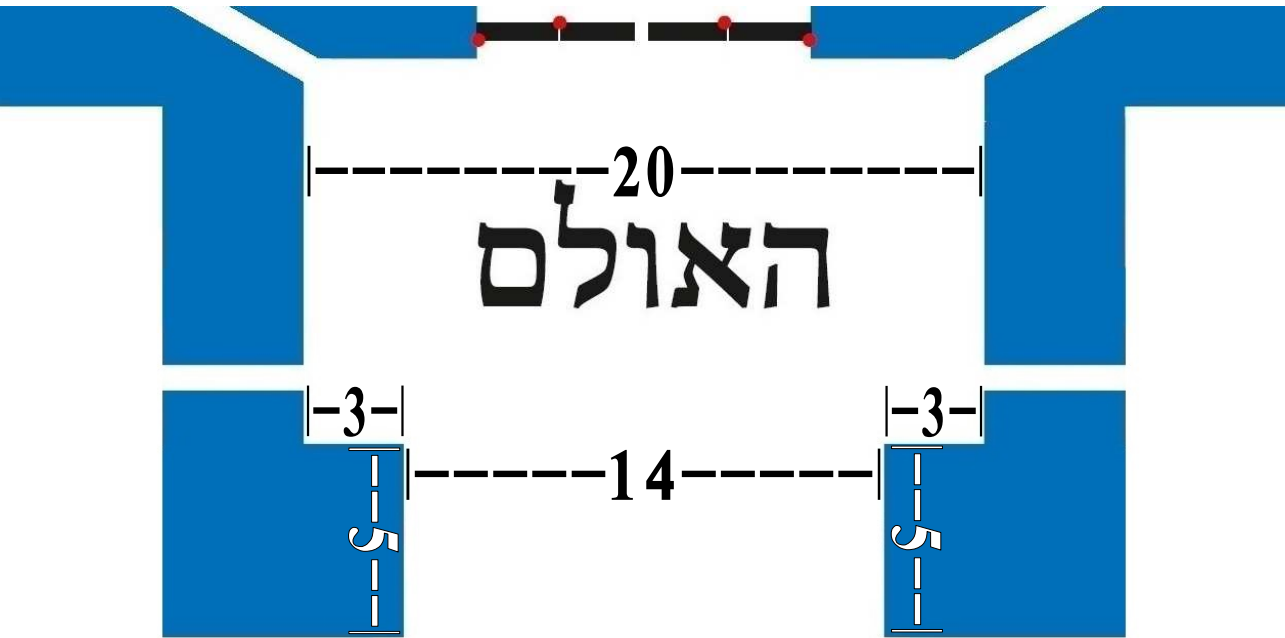
יב. עפ"י רש"י. מלבי"ם. מצורת דוד.

יג. מדות ב' ג'. כך היה בבית המקדש השני, וכתב המלבי"ם שכך יהיה גם בבית המקדש השלישי, שלא יהיה דלתות בפתח האולם.

יד. גמרא יומא נ"ד.

טו. עפ"י תוספות יום טוב תמיד ז' א'. ועי"ש ברע"ב ובתפארת ישראל.

✧ מידות פתח האולם ✧

מידות חלל האולם

(מט) אָרְךְ הָאֵלֶם עֶשְׂרִים אַמָּה, וְרֹחַב עֶשְׂתֵי עֶשְׂרֵה אַמָּה, וּבִמְעֻלוֹת אֲשֶׁר יַעֲלוּ אֵלָיו, וְעַמֻּדִים אֶל הָאֵילִים אַחַד מִפֶּה וְאַחַד מִפֶּה:^{טז}

אָרְךְ הָאֵלֶם מצפון לדרום, עֶשְׂרִים אַמָּה, כמידת רוחב ההיכל. וְרֹחַב עֶשְׂתֵי עֶשְׂרֵה אַמָּה, רוחב האולם ממזרח למערב, הוא אחת עשרה אמה.

בכל מקום, המידה היתירה נקראת אורך, והפחותה נקראת רוחב^{יז}.

כתוב במשנה^{יח}: מֵהַמְּזֹרֵחַ לַמְּעָרֵב וכו', התנא מפרט את האורך ממזרח למערב: בְּתֵל הָאֵוֶלֶם חֲמִשׁ, כותל האולם בצד מזרח הוא בעובי חמש אמות. וְהָאוֶלֶם אַחַת עֶשְׂרֵה, חלל האולם עצמו אחת עשרה אמה ממזרח למערב^{יט}.

מהרה יבנה

טז. רש"י: אורך האולם עשרים אמה. כנגד רוחב ההיכל: ורחב עשתי עשרה. מן המזרח למערב: ובמעלות אשר יעלו אליו. ובמעלות היה הדרך אשר בהם יעלו אליו. כמו ששנינו (מדות ג ה) בין האולם ולמזבח עשרים ושתים אמה, ושתים מעלות היו קם, רוס מעלה חצי אמה: ועמודים אל האילים. תחת יכין ובעזו שהיו במקדש לאשון:

יז. רש"י יחזקאל מ' י"א. רש"י מלכים א' ו' ג'.

יח. מדות ד' ז'.

יט. תפארת ישראל.

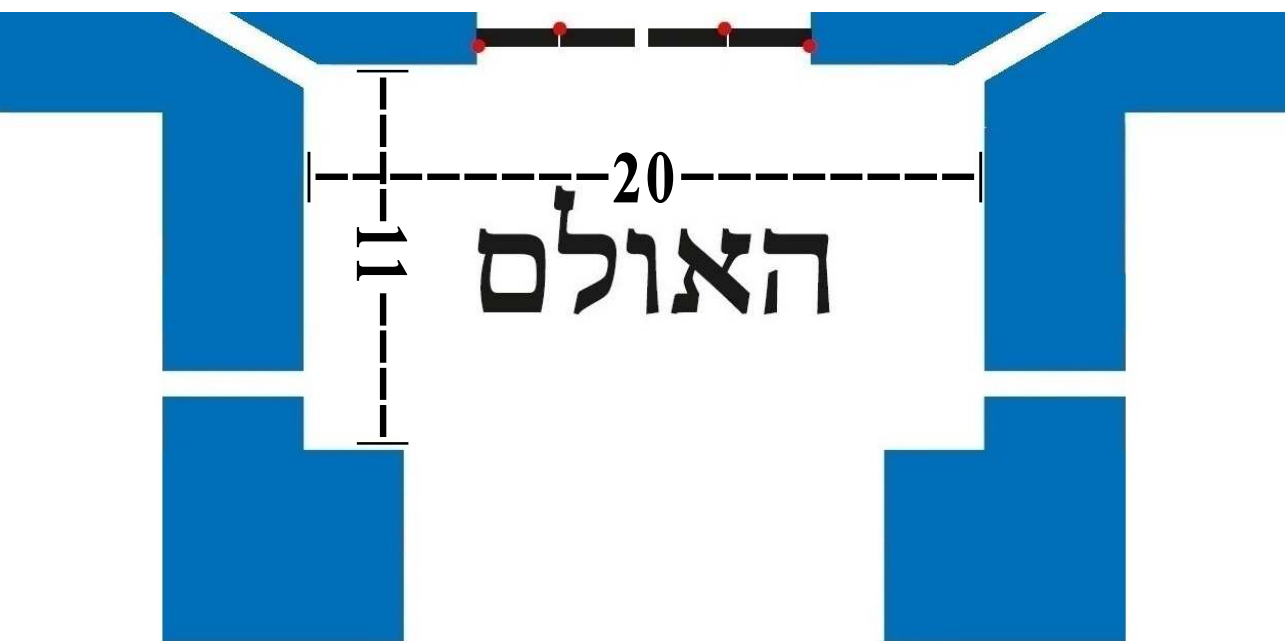
רסט

היכל

יחזקאל פרק מ פסוק מט

מראה

✻ מידות האולם ✻

המדרגות אל האולם

ובמעלות אשר יעלו אליו, במדרגות הוא הדרך לעלות את האולם. דהיינו שעולים מהעזרה אל האולם במדרגות.^כ
יש שתים עשרה מדרגות לעלות אל האולם.^{כא}

העמודים בפתח

ועמודים אל האילים, בחלל האולם, סמוך למזוזות האולם הנקראים 'אילים', יש עמודים^{כב}, אחד מפה ואחד מפה, עמוד אחד מצד ימין ועמוד אחד מצד שמאל. ועמודים אלו הם במקום עמודי יכין ובועז שהיו בבית המקדש הראשון.^{כג}
בבית המקדש הראשון היו משני צדדי הפתח שני עמודים. העמוד הימני נקרא 'יכין' והעמוד השמאלי נקרא 'בועז'.^{כד} וגם בבית המקדש השלישי יהיו עמודים במקום העמודי יכין ובועז שהיו בבית המקדש הראשון.^{כה}

מהרה יבנה

כ. רש"י. מצודת דוד.

כא. רש"י. משכני עליון לרמח"ל (ג א).

כב. מצודת דוד. לפי המצודת דוד האילים הם מזוזות הפתח, ולידם יש עמודים במקום יכין ובועז. אבל המלבי"ם מפרש שיש בפתח האולם גם אילים וגם עמודים. האילים הם עמודים בעובי שנתבאר לעיל [בענין אילי החצר, לשימתו], והעמודים הם עמודים נוספים יותר עבים, והם במקום יכין ובועז.

כג. רש"י. מצודת דוד.

כד. מלכים א' ז' ט"ו-כ"ב. ראה להלן את ביאור תבנית וצורת העמודים.

כה. רש"י. מצודת דוד.

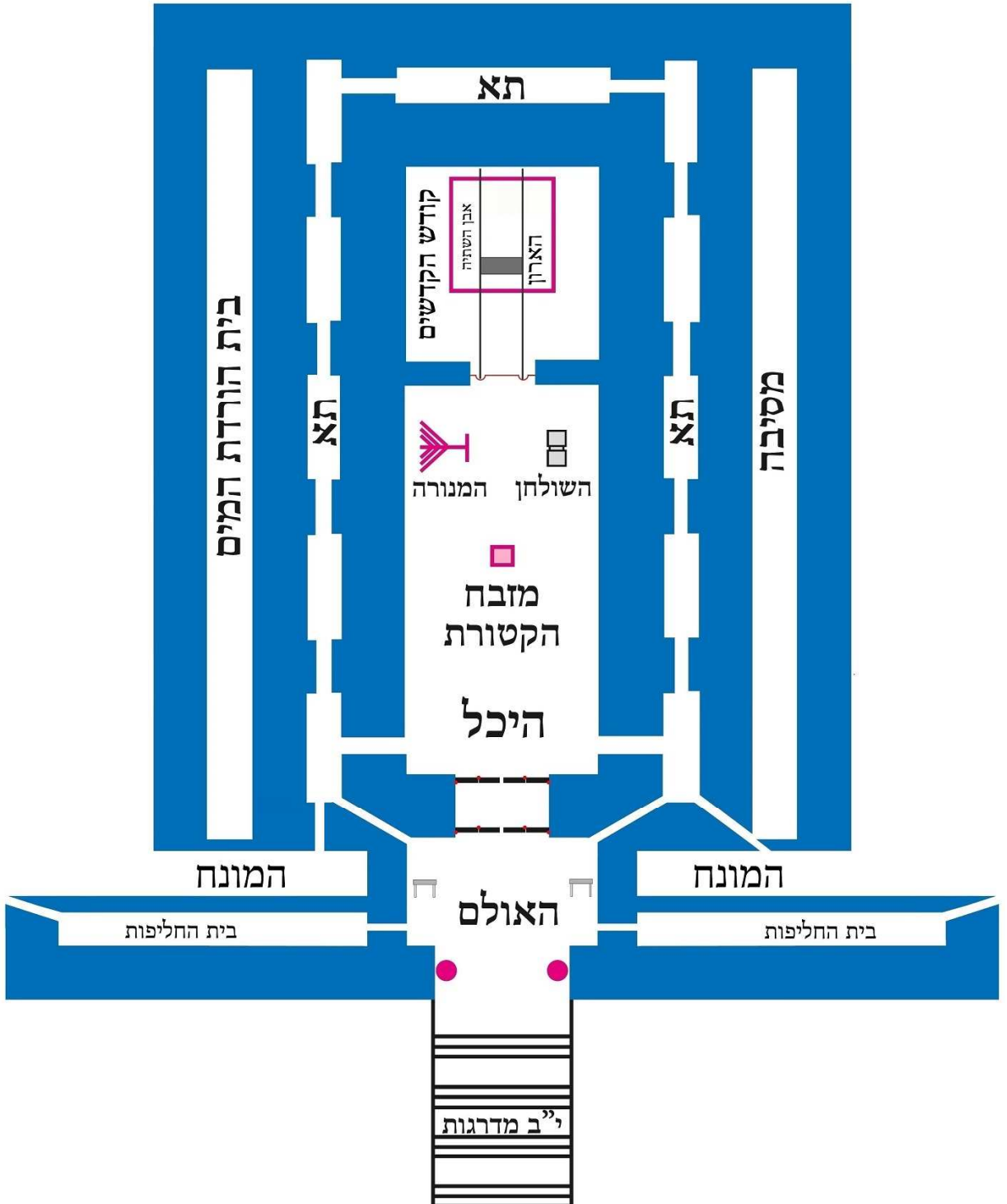
רעא

היכל

יחזקאל פרק מ פסוק מט

מראה

✧ האולם וההיכל ✧

בית החליפות

משני צדדי האולם, בולטים לצפון ולדרום לשכות הנקראים 'בית החליפות'^{כז}.

בית החליפות בצפון ובדרום, בולט חמש עשרה אמה יותר מרוחב התיכל והתאים^{כח}.

רוחב בית החליפות ממזרח למערב, עשר אמה. הכותל המזרחי של בית החליפות הוא ברוחב חמש אמה. הלל בית החליפות, ממזרח למערב, יחד עם כותלו המערבי, שניהם יחד ברוחב חמש אמה. סך הכל עשר אמה^{כט}.

כתוב במשנה^ל: האולם עורך עליו חמש עשרה אמה מן הצפון, בית החליפות שזה כהמשך מהאולם, מתרחב בצד צפון חמש עשרה אמה יותר מהתיכל והתאים. וחמש עשרה אמה מן הדרום, וכן בצד דרום מתרחב חמש עשרה אמה יותר מהתיכל והתאים^ל.

מהרה יבנה

כו. רש"י להלן מ"א ט"ו.

כו. מידות ד' ז'. אמנם כל בית החליפות הוא באורך ארבעים אמה מכל צד וכי הלל האולם הוא רק באורך עשרים אמה, ומה שכתוב במשנה 'חמש עשרה אמה' הכוונה לבליטה שבולט לצדדים יותר מהתיכל והתאים, שזה רק חמש עשרה אמה.

כח. צורת הבית לתוספות יום טוב. מסתבר שעובי הקיר המערבי של בית החליפות הוא שני אמה ושהרי כותל שעביו רק אמה אחת אינו יכול לעמוד בגובה כל כך (כבא בתרא ג.), נמצא שחלל בית החליפות ממזרח למערב יהיה שלש אמה.

כט. מידות ד' ז'.

ל. וכן כתוב בבית המקדש השלישי (להלן מא טו): ואתיקיהא מפו ומפו מאה אמה. ופירש רש"י: ואתיקיהא. ת"י זווית, כלומר עם משך בית החליפות שבזווית הבית.

וְהוּא הָיָה נִקְרָא בֵּית הַחֲלִיפוֹת, הַחֶלֶק הַזֶּה שֶׁמִּתְרַחֵב בְּשְׁנֵי הַצַּדִּדִּים, נִקְרָא בְּשֵׁם 'בֵּית הַחֲלִיפוֹת'^{ל"א}, שְׁשָׁם גּוֹנְזִים אֶת הַסְּפִינִים, שְׁשֵׁם גּוֹנְזִים אֶת הַסְּכִינִים לְשַׁחֲטָת הַקְּרִבָּנוֹת. וַיֵּשְׁ שֵׁם עֶשְׂרִים וָאַרְבַּע חֲלוֹנוֹת לְעֶשְׂרִים וָאַרְבַּע מִשְׁמֵרוֹת, לְכָל מִשְׁמֵר חֲלוֹן מִיּוֹחַד עֵבֹר הַסְּכִינִים שֶׁלָּהֶם^{ל"ב}.

סָכִין נִקְרָא 'חֶלֶף', כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר 'מִחֲלָפִים תִּשְׁעָה וְעֶשְׂרִים'^{ל"ג}. וְלִכְּנָן נִקְרָא הַמָּקוֹם שֶׁמִּנְיָחִים אֶת הַסְּכִינִים 'בֵּית הַחֲלִיפוֹת'^{ל"ד}.

בְּזוּוֹיֹת שֶׁל בֵּית הַחֲלִיפוֹת שְׁנֵי פִתְחִים קְטַנִּים, בְּגוֹבַה שְׁמוֹנֵה אַמּוֹת^{ל"ה}.

מהרה יבנה

ל"א. תפארת ישראל.

ל"ב. רש"י סוכה ג"ו. רש"י יומא ל"ו. וראה בעזרת כהנים.

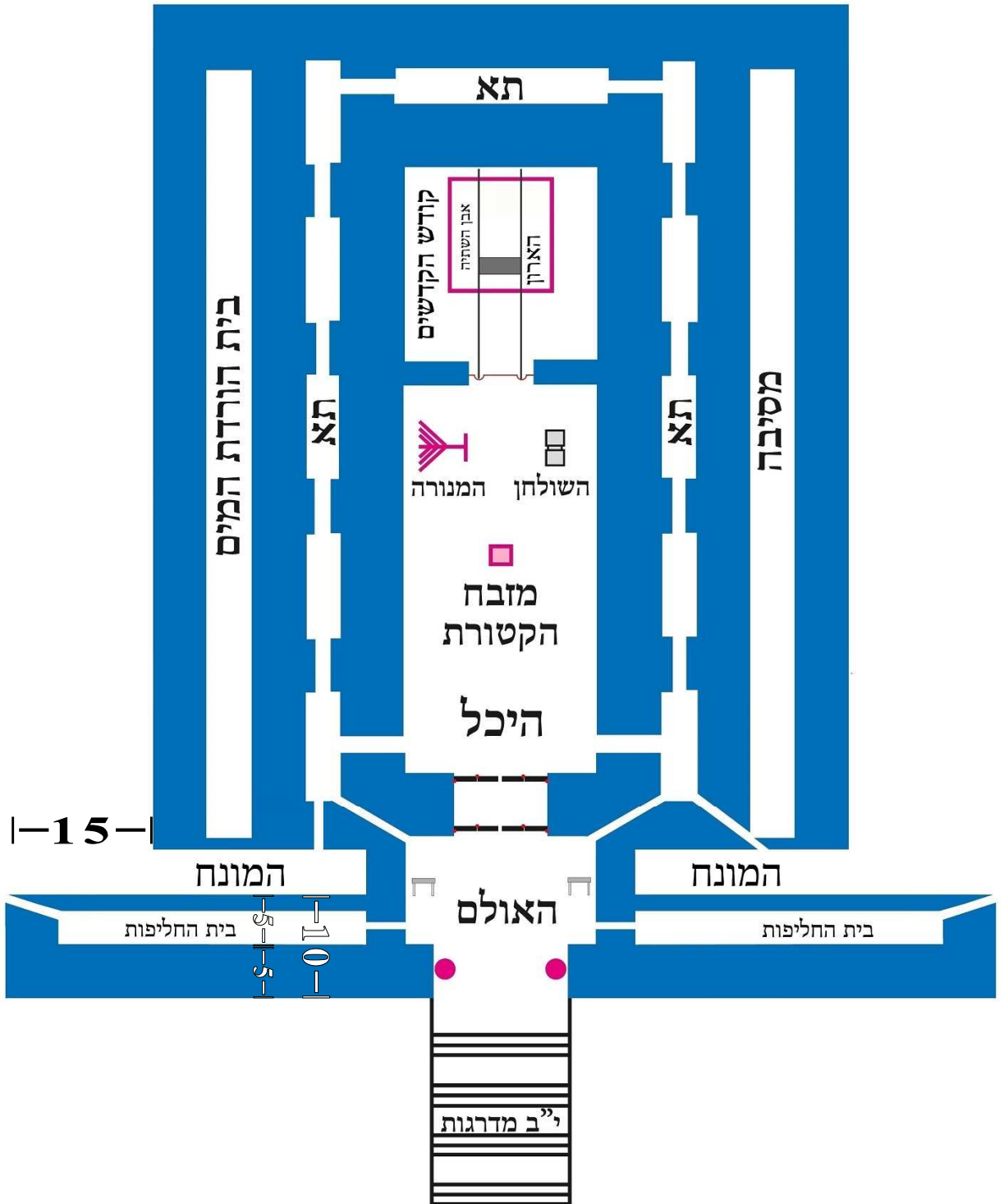
בית החליפות הוא כחלק מהאולם. ולכן פשוט שהוא באותו גובה כמו האולם עצמו וראה מש"כ בזה בספר 'היכל ידו'.

ל"ג. עזרא א' ט'.

ל"ד. רא"ש. וראה בעזרת כהנים עוד ביאורים.

ל"ה. זבחים נ"ה:

❖ מידות בית החליפות ❖

המדרגות אל האולם

יש שתיים עשרה מדרגות כדי לעלות לאולם^ל, ככתוב במשנה^ל:
 וּשְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה מַעְלֹת הָיוּ שָׁם. שתיים עשרה מדרגות יש
 ברווח שבין האולם והמזבח, כדי לעלות אל האולם. רום מַעְלָה
 חֲצִי אַמָּה, גובה כל מדרגה הוא חצי אמה^ל. וְשִׁלְחָה אַמָּה^ל,
 ורוחב המדרגה, דהיינו המקום שמניחים שם את הרגל, הוא
 אמה^ב. ובהמשך נלמד שרק רוב המדרגות האלה הם ברוחב
 אמה, אבל יש מדרגות יותר רחבות.

רֹבֵד: תיבת רוּבֵד, פירושו שורה של רצפה. כמו^מ: מִקֶּפֶר רֹבְדִין
 שֶׁל אֶבֶן, וכן^ב: עַל הַרְבֵּד הַרְבִּיעֵי שְׁבַע עֶזְרָה^{מג}.

[יז] כך הוא סדר המדרגות: אַמָּה מדרגה ברוחב אמה, אַמָּה עוד
 מדרגה ברוחב אמה, וְרֹבֵד שֶׁלשׁ ומדרגה נוספת ברוחב שלש
 אמות^{מד}.

מהרה יבנה

לו. רש"י העתיק את לשון המשנה: וּשְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה מַעְלֹת הָיוּ שָׁם, רום מַעְלָה חֲצִי אַמָּה.
 לז. מדות ג' ו'.

לח. רש"י לא העתיק את המשך לשון המשנה, אך יתכן שלדעתו יהיה סדר המדרגות בבית
 שלישי ממש כמו בבית שני כמבואר במשנה. וזוה שרש"י העתיק כאן את תחילת לשון
 המשנה, נראה שיתכן שדעתו שגם מה שנתבאר בהמשך לשון המשנה, כן ממש יהיה בבית
 שלישי.

לט. בצורת הבית לתוספות יום טוב (סימן מו) העתיק את לשון המשנה עד כאן, ואחר כך כתב
 'וכו'. נראה שמשמע מזה שלדעתו יהיה סדר המדרגות בבית שלישי ממש כמו בבית שני
 כמבואר במשנה.

מ. תפארת ישראל.

מא. מדות א' ח'.

מב. יומא ד' ג'.

מג. רע"ב.

מד. תפארת ישראל. הגר"א.

ואחר כך ממשיך כסדר הזה: אָמָה מדרגה ברוחב אמה, אָמָה עוד מדרגה ברוחב אמה, וְרוֹבֵד שְׁלֹשׁ ומדרגה נוספת ברוחב שלש אמות^{מ"ה}.

ובסדר הזה ממשיכים המדרגות, עד שיושלמו כל שתים עשרה המדרגות. וְרַק בקבוצת המדרגות הָעֲלִיּוֹנָה יש שינוי, ששם הסדר הוא כך: אָמָה מדרגה ברוחב אמה, אָמָה עוד מדרגה ברוחב אמה, וְרוֹבֵד אַרְבַּע והמדרגה העליונה ברוחב ארבע אמות^{מ"ו}.

נמצא, שכאשר נבוא לחשב את כל סדר שתים עשרה המדרגות יצא כך:

מהרה יבנה

מה. תפארת ישראל. הגר"א.

מו. תפארת ישראל. הגר"א. ולשיטת רבי יהודה המדרגה העליונה ברוחב חמש אמות (המשך המשנה).

ביאר הגר"א שמכיוון שכתוב במשנה 'והעליונה' זה הראיה שיש כאן עוד מדרגות לפני זה שלא נמנו במשנה במפורש, ועל כן הוצרך התנא לומר 'והעליונה'. ואם לא כן לא היה צריך לומר 'והעליונה' אלא היה אומר מיד 'אמה אמה ורובד ארבע'. ומכאן ראה שיש סדר מדרגות נוסף לפני הסדר העליון. עכ"ד. וביאר התפארת ישראל שכן דרך התנא שלא למנות הכל.

כתב רבי יעקב משה נכד הגר"א (בית אליהו, יחזקאל מא יב), בשם זקנו הגר"א וז"ל: בשם אא"ז הגאון זצוק"ל שמעתי כי כן דרך מסדר המשנה כשבא להזכיר ארבעה ענינים ושלושה מהם שוים זה לזה אלא ברביעי נתוסף דבר, הרי אינו מזכיר אלא שנים הראשונים ומחסר דבר השלישי, כי מן השנים תדון אל השלישי, אלא מסיים ברביעי שנתחדש בו דבר. וכן אתה מוצא (כתובות יא ד) 'היתה כתובתה ד' מאות זון, ומכרה לזה במנה, ולזה במנה, ולאחרון יפה מנה ודינר במנה'. הרי לפניך שהחסיר התנא במנה השלישי 'ולזה במנה' מפני שנשמע מן השנים הראשונים. וכן כאן היה צריך לומר ג' פעמים 'אמה אמה ורובד שלש' ובפעם הרביעי נתוסף לו לאמור 'אמה אמה ורובד ארבע', אלא שהחסיר התנא מלחשוב בשלישית 'אמה אמה ורובד שלש' כדרכו בג"ל.

הרי לך שפיר י"ב מעלות וביניהן כ"א אמות, ואמה המותר עד כ"ב אמה הוא בין המזבח בין התחלת המעלות. ויש רבי יהודה אומר 'העליונה אמה אמה ורובד חמש', רצה לומר שדעת רבי יהודה כי לא היתה רצפה חלקה כלל בין המזבח ותחלת המעלות. ע"כ.

א. מדרגה ברוחב אמה, ב. מדרגה ברוחב אמה, ג. מדרגה ברוחב שלש אמות.

ד. מדרגה ברוחב אמה, ה. מדרגה ברוחב אמה, ו. מדרגה ברוחב שלש אמות.

ז. מדרגה ברוחב אמה, ח. מדרגה ברוחב אמה, ט. מדרגה ברוחב שלש אמות.

י. מדרגה ברוחב אמה, יא. מדרגה ברוחב אמה, יב. מדרגה ברוחב ארבע אמות^{מז}.

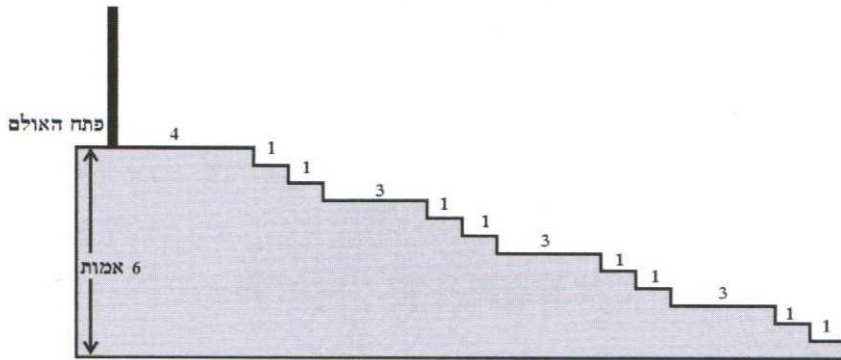
רוחב כל המדרגות יחד, הוא עשרים ואחד אמה.
גובה כל המדרגות יחד הוא שש אמה, כי כל מדרגה גבוהה חצי אמה^{מח}.

כזה:

מהרה יבנה

מז. תפארת ישראל. הגר"א. כל ביאור זה הוא לשיטת התפארת ישראל והגר"א. אך ברע"ב ובראשונים יש כמה שיטות נוספות בענין סדר המדרגות. ראה במדור הארוך ביאור השיטות. מח. כך עולה לפי כל השיטות.

❖ מדרגות האולם ❖

השרשרות בתוך האולם

כתוב במשנה^{מט}: וְשֵׁרְשֻׁרוֹת שֶׁל זָהָב הָיוּ קְבוּעִין בְּתִקְרַת הָאֹמֶל, שרשרות מזהב קבועים בתקרת האולם ומשתלשלים למטה עד קרוב לקרקע האולם, שָׂבָהֶן פְּרָחֵי כְהֻנָּה עוֹלִין, שהכהנים הצעירים מטפסים ועולים בשרשרות אלו, וְרוֹאִין אֶת הָעֶטְרוֹת, כדי לראות את הכתרים.^{נא}
בכותל שבין האולם וההיכל יש חלונות, ובתוך החלונות יש שני כתרים.^{נב}

שָׁנְאָמַר בפסוק בזכריה^{נב}: וְהָעֶטְרוֹת תִּהְיֶה לְחֶלֶם וּלְטוֹבִיָּה וְלִידְעִיָּה וּלְחָן בֶּן צְפַנְיָה לְזִכְרוֹן בְּהִיכַל יְיָ. הכתרים יהיו עבור חלם וטוביה וידעיה וחן בן צפניה שהם הביאו את הנדבה עבור הכתרים, לזכרון טוב בהיכל ה', ושמותיהם כתובים ומפותחים על הכתרים.^{נג}

שמות האנשים הוא לזכרון לרמז מה שהיה, ועל מה שיהיה בגאולה העתידה. וכך הרמז בשמותיהם: חֶלֶם: חלימות וחיים

מהרה יבנה

מט. מדות ג' ח'. אף שלא נתבאר כל זה בבית המקדש השלישי, מכל מקום נראה שיהיה גם בבית המקדש השלישי. ולא יתבטל שום דבר. וכפי שכתב הרמב"ם (הקדמה לפירוש המשניות): הביא אחר תמיד מדות, ואין בו ענין אחר אלא ספור, שהוא זוכר מדת המקדש וצורתו ובנינו וכל ענינו. והתועלת שיש בענין ההוא, כי כשיבנה במהרה בימינו, יש לשמור ולעשות התבנית ההוא, והתבניות והצורות והערך, מפני שהוא ברוח הקדש. כמו שאמר (דברי הימים א' כח), 'הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל'.

ג. רר"ש. תפארת ישראל.

נא. באברבנאל ובמלבי"ם (זכריה ו' יא) מבואר שיש שני כתרים.

נב. זכריה ו' י"ד. בזכריה כתוב מעט לפני פסוק זה (ו' י-יא): לְקוֹחַ מֵאֵת הַגּוֹלָה, מִחֻלְדַי וּמֵאֵת מוֹבִיָּה וּמֵאֵת יִדְעִיָּה, וּבֵאתָ אִתָּה בְיָוֵם הַהוּא, וּבֵאתָ בֵּית יִאֲשִׁיָּה בֶּן צְפַנְיָה אֲשֶׁר בָּאוּ מִבָּבֶל: וְלִקְחֶתָ כֶּסֶף וְזָהָב וְעִשִׂיתָ עֶטְרוֹת, וְשָׂמֶתָ בְּרֹאשׁ יְהוֹשֻׁעַ בֶּן יְהוֹצָדָק הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל. ולהלן כתוב הפסוק (ו' יד): וְהָעֶטְרוֹת תִּהְיֶה לְחֶלֶם, וּלְטוֹבִיָּה, וְלִידְעִיָּה, וּלְחָן בֶּן צְפַנְיָה, לְזִכְרוֹן בְּהִיכַל ה'.

נג. עפ"י רד"ק בזכריה.

שיהיה לעתיד לבוא. מלשון^{יד} יְתַחַלְמֵנִי וְהִחִינִי. טובָה: מלשון טוב. יְדַעְיָה: מלשון ידיעת דעת עליון וסתרי תורה. הן בְּן צִפְנִיָה: שיתן ה' חן, מלשון^{יג} הֵן וְכָבוֹד יִתֵּן ה', שהשי"ת הוא הצופה האמיתי^{יב}.

הכותל שבין ההיכל לאולם הוא עבה. בכותל הזה יש חלונות, ובתוך החלונות תלויים הכתרים האלו, לזיכרון טוב^{יג}. לעיתים, פרחי כהונה מטפסים ועולים בשרשרות כדי לראות את הכתרים, לבדוק אם הם צריכים איזה תיקון^{יג}.

גפן של זהב

גִּפְן שֶׁל זָהָב, עֵץ גִּפְן עֲשׂוּי מִזָּהָב, הֵיְתָה עוֹמֶדֶת עַל פְּתָחוֹ שֶׁל הַיְיִכָּל, עוֹמֶדֶת לִפְנֵי פֶתַח הַהֵיכָל^{טז}. הטעם שעשו גפן של זהב לפני ההיכל, מפני שכנסת ישראל נמשלה לגפן^{טז}. וכן התורה נמשלה לגפן^{טז}.

מהרה יבנה

נד. ישעיה ל"ח ט"ז.

נה. תהילים פ"ד י"ב.

נו. עפ"י אברבנאל. וראה ביאורנו על פסוקים אלו בזכריה, בהמשך הספר.

נז. רש"י בזכריה. וכן ברע"ב.

נח. רא"ש. אמנם הרר"ש ביאר שפרחי כהונה מטפסים ועולים בהם כדי לראות את העטרות ולהנות מהדרם ויופים. ע"כ. וביאר ב"הון עשיר' ולהרה"ק רבי עימנואל חי ריקי זיע"א בעל משנת הסידים שדיבר התנא בהוה שדווקא פרחי הכהונה עולים, כי הזקנים כבר ראו את העטרות וכן אין להם כח לטפס על ידי שרשראות.

נט. תפארת ישראל.

ס. רמב"ם. תפארת ישראל. שישראל נמשלו לגפן מבואר בגמרא חולין צ"ב. וכן במדרש ובווה"ק בכמה מקומות.

סא. תפארת ישראל.

וּמְדַלָּה עַל גְּבֵי כְּלוֹנְסוֹת, עֵץ הַגֶּפֶן הַזֶּה הָעֲשׂוּי מִזְהָב, מוֹשֵׁב עַל גְּבֵי קִרְשִׁים מֵעֵץ אֲרִזִּים^{סב}, כְּמוֹ גֶפֶן מִמֶּשׁ. כְּדִי לְרַמֵּז הַיֵּטֵב אֶת מַה שֶּׁהוּא מִרְמִזִּים^{סג}.

כָּל מִי נֶשְׂהוּא מִתְנַדֵּב, כֹּל מִי שֶׁרוּצָה לִנְדֹב זֶהָב עֲבוּר הַהֵיכָל, וְרוּצָה שֶׁאֵת הַזֶּהָב עֲצָמוֹ שֶׁמִּנְדָב יִתְנוּ בַּהֵיכָל, כִּי הַהֵיכָל כּוֹלֵו מִצּוֹפָה בִּזְהָב^{סד}. עוֹשֶׂה מִהַזֶּהָב שֶׁמִּנְדָב צוֹרֵת עֲלָהּ שֶׁל גֶּפֶן, אִו גְּרָגִיר עֵנָב אֶחָד, אִו אֶשְׁכּוֹל שֶׁלֵם שֶׁל עֲנָבִים. מִבִּיא לִכְהֻנִּים^{סה}, וְתוֹלָה בָּהּ, וְתוֹלָה אֶת מַה שֶׁהִתְנַדָּב בְּעֵץ הַגֶּפֶן מִזְהָב.

וְכִשְׁצָרִיכִים זֶהָב עֲבוּר הַהֵיכָל, לִוְקָחִים מִכֶּאֱן, וּמִתִּיכִים אֶתוֹ וְעוֹשִׂים בּוֹ מַה שֶׁצָּרִיךְ עֲבוּר הַהֵיכָל^{סו}.

מהרה יבנה

סב. הכלונסאות הם מעץ ארז (תוספות יום טוב).

סג. תפארת ישראל.

סד. רמב"ם. רע"ב.

סה. תפארת ישראל.

סו. תוספות יום טוב.

רפב בית המקדש גפן של זהב השלישי

גפן מודלה על גבי כלונסאות^{סז}

מהרה יבנה

סז. התמונה של עץ הגפן היא להמחשה בלבד. בבית המקדש צורת הגפן הוא מזהב.

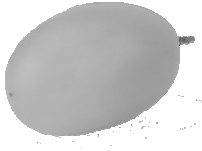
רפג

היכל

יחזקאל פרק מ פסוק מט

מראה

גרגיר

עלה

אשכול

מהרה יבנה

סח. התמונות הם להמחשה. בבית המקדש הם מזהב.

אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי צְדוֹק, מַעֲשֵׂה הָיָה, וְנִמְנָו עָלֶיָּהּ
שֶׁלֹּשׁ מֵאוֹת כֹּהֲנִים. הִיא מַעֲשֵׂה שֶׁמִּפְנֵי כּוֹבֵד הַכְּמוֹת הָעֲצוּמָה
שֶׁל הַזֹּהֵב שֶׁהִיא בָּהּ, הָיוּ צָרִיכִים שֶׁלֹּשׁ מֵאוֹת כֹּהֲנִים כְּדִי
לִפְנוֹתָהּ לִפְרֹק אֶת הָעֵלִים וְהַגְּרָגִירִים וְהַאֲשֻׁכוֹלוֹת שֶׁתְּלוּ בָּהֶם.^{ט.}

כֵּאֵן הוּא אֶחָד מִשְׁלֹשַׁת הַמְּקוֹמוֹת שֶׁדִּיבְרוּ חַכְמִים בְּלִשׁוֹן גּוֹזְמָא,
וְאֵין הַכוּוֹנָה שֶׁהָיוּ מִמֶּשׁ שֶׁלֹּשׁ מֵאוֹת כֹּהֲנִים, אֵלֹא שֶׁהָיוּ כֹהֲנִים
רַבִּים בְּיוֹתֵר.^{ע.} וְלֹא מִמֵּתִינִים עַד שִׁיְהִיָּה כֹל כֶּךָ הַרְבֵּה כְּדִי שֶׁלֹּא
תִּישְׁבֵר הַגִּפְנִי.^{עא.} וְבֵא הַתְּנָא לְהוֹדִיעֵנו שֶׁהִיא בָּהּ הַרְבֵּה מְאֹד
זֶה בְּעֵי.^{עב.}

מיני מגדים

בבית המקדש הראשון, נטע בו שלמה המלך כל מיני עצי
פירות מתוקים מזהב^{עג.}, והיו מוציאים פירות זהב בזמניהם.
וכשהרוח מנשבת נושרים הפירות, ומהם מתפרנסים הכהנים^{עד.}.
ויחזירם לנו השי"ת, בבית המקדש השלישי במהרה בימינו
אמן^{עה.}.

מהרה יבנה

סט. רר"ש. תפארת ישראל.

ע. גמרא תמיד כ"ט. רמב"ם. רע"ב. תפארת ישראל.

עא. מפרש תמיד כ"ט. [כתוב בפסקי תוספות שהמפרש לתמיד הוא ר"י בר ברוך].

עב. תפארת ישראל.

עג. עפ"י רש"י סנהדרין ק'.

עד. גמרא יומא ל"ט:

עה. גמרא יומא ל"ט:

שתי שולחנות באולם

בתוך האולם סמוך לפתח ההיכל, יש שתי שולחנות אחד של שיש ואחד של זהב. על של שיש נותנים לחם הפנים בכניסתו לאחר שנאפה עד שיסדרוהו על השולחן בפנים, ועל של זהב ביציאתו ומונח שם עד הזמן שמחלקים את לחם הפנים לכהנים^{עז}.

הנברשת

בפתח ההיכל יש נברשת של זהב, ובשעה שהשמש זורחת ניצוצות יוצאים ממנה, והכל יודעים שהגיע זמן קריאת שמע^{עז}.

מהרה יבנה

עז. שקלים ו' ד' וברע"ב. מנחות י"א ז'. וז"ל המשנה במנחות: שני שולחנות היו באולם מבפנים על פתח הבית, אחד של שיש ואחד של זהב. על של שיש נותנים לחם הפנים בכניסתו, ועל של זהב ביציאתו, שמעלין בקדש ולא מורידין. ואחד של זהב מבפנים, שעליו לחם הפנים תמיד. ארבעה כהנים נכנסין, שנים בקדם שני סדרים, ושנים בקדם שני בזיכים. וארבעה מקדימין לפניהם, שנים למל שני סדרים, ושנים למל שני בזיכים. המכניסים עומדים בצפון, ופניהם לדרום. המוציאין עומדים בדרום, ופניהם לצפון. אלו מושכין ואלו מניחין, ומפחו של זה כנגד מפחו של זה, שנאמר (שמות כה), לפני תמיד. רבי יוסי אומר, אפלו אלו נוטלין ואלו מניחין, אף זו היתה תמיד. יצאו ונתנו על השולחן של זהב שהיה באולם. הקטירו הבזיכין, והחלות מתחלקות לכהנים.

ובתפארת ישראל: פתח הבית. באולם אצל פתח ההיכל: על של שיש נותנים לחם הפנים בכניסתו. אחר שנאפו וקודם שיסדרוהו על השולחן, נותנן על של שיש, כדי שיתקררו מחום הטבעי של האפייה, ולא יתעפשו: ועל של זהב ביציאתו. כשיסלקום מהשולחן שבפנים בשבת, מניחין על שולחן הזהב שבאולם, עד שיקטירו הבזיכין: שמעלין בקדש ולא מורידין. ולהכי מדהיו מונחים על של זהב בפנים, אינו בדין שיניחנו אח"כ על של שיש או של כסף: ארבעה כהנים נכנסין. בכל שבת: המכניסים עומדים בצפון. מפני שההכנסה היא עבודה, להכי מן הראוי שיהיו המכניסין בצד צפון, שהשוב טפי, לשחיטת קדשי קדשים: אלו מושכין. הלחם מהשולחן מעט מעט, ובתוך כך ואלו וכו': ואלו מניחין. מערכת הלחם החדשה מעט מעט על השולחן: לפני תמיד. לכן לא יסלקו המערכה, הישנה, עד שיונחו שם מיד אל יד המערכה החדשה: אף מבטל היתה תמיד. דתמיד, ר"ל שלא ילין השולחן ליל א' בלי לחם, וקיי"ל בת"ק: והחלות מתחלקות לכהנים. בין משמר היוצא והנכנס שוה בשוה.

עז. גמרא יומא ל"ז: ועיי"ש.

עמודי יכין ובועז

כתוב בפסוק: וְעַמּוּדִים אֶל הָאֵילִים, בחלל האולם, סמוך למזוזות האולם הנקראים 'אילים', יש עמודים, אֶחָד מִפֶּה וְאֶחָד מִפֶּה, עמוד אחד מצד ימין ועמוד אחד מצד שמאל. וכתב רש"י שעמודים אלו הם תחת עמודי יכין ובועז שהיו בבית המקדש הראשון.

ולפי זה, אולי עמודים אלו בבית המקדש השלישי יהיו בתבניתם כמו שהיו בבית המקדש הראשון. על כן נלמד את מעשה ותבנית עמודי יכין ובועז בבית המקדש הראשון.

[יח] כתוב בפסוקים במלכים^{ע"ה}: וַיִּצַר אֶת־שְׁנֵי הָעַמּוּדִים נְחֹשֶׁת, שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה אַמָּה קוֹמַת הָעַמּוּד הָאֶחָד, וְחוּט שְׁתֵּים־עֶשְׂרֵה אַמָּה יָסַב אֶת־הָעַמּוּד הַשֵּׁנִי. תחילה צייר את צורת העמודים בדפוס^{ע"ט}, דהיינו חקק וצייר בקרקע את צורתם, ואחר כך יצק לתוך הדפוס בקרקע את הנחושת^פ.

יצק את שני העמודים יחד חתיכה אחת באורך שלשים וחמש אמה^{פא}. ואחר כך חילקם, ונמצאו כל אחד מהעמודים שבע עשרה וחצי אמה. ודפק בראש כל אחד מהעמודים בקורנם ועשה שם על שפתם מעשה שושן [כדלהלן], עד שנתארך בחצי

מהרה יבנה

עח. מלכים א', פרק ז', פסוקים ט"ו-כ"ב.

עט. מלבי"ם.

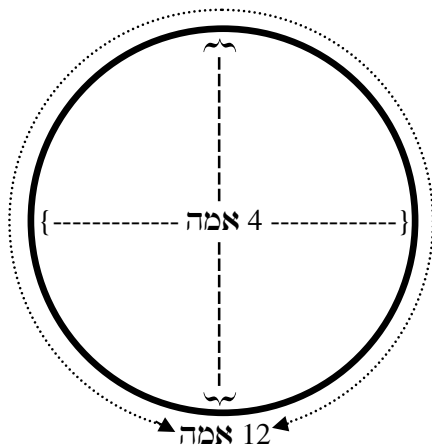
פ. מלבי"ם.

פא. בדברי הימים כתוב שלשים וחמש אמה קומתן, דהיינו שניהם כאחד. וכאן כתוב שמונה עשרה אמה קומת העמוד האחד. והישוב לב' כתובים אלו מבואר, שיצק אותם יחד חתיכה אחת ואח"כ חילקם וכו'.

אמה נוספת ונמצא ארכו של כל אחד משני העמודים שמונה עשרה אמה^{פב}.

אורך ורוחב שני העמודים בשווה, ולכן כשכתוב בפסוק מידת אורך או רוחב אחד מהעמודים, הרי שגם העמוד השני כך^{פג}. היקף העמוד הוא שתים עשרה אמה, נמצא ארכו ורחבו ארבעה על ארבעה אמה [אם כי העמוד עגול], כזה:

☞ וחוט שתים עשרה אמה יסוב את העמוד ☞

העמוד חלול, ועובי הדופן ארבעה אצבעות^{פד}.

☞ מהרה יבנה ☞

פב. בדברי הימים כתוב: שלשים וחמש אמה קומתו. שיצק שניהם כאחד, והאמה החסירה הקיש בקורנם ועשה על שפת כל אחד מעשה שושן, ונתארך כל אחד בחצי אמה. רש"י. מלבי"ם. עי"ש.

פג. רש"י. מלבי"ם.

פד. רש"י ומלבי"ם, כדכתיב בירמיה נ"ב כ"א.

וּשְׁתֵּי כְתָרֹת עָשָׂה לָתֵת עַל־רֵאשֵׁי הָעַמּוּדִים, מִצַּק נְחֹשֶׁת,
חָמֵשׁ אַמּוֹת קוֹמַת הַכְּתָרֹת הָאֶחָת, וְחָמֵשׁ אַמּוֹת קוֹמַת
הַכְּתָרֹת הַשְּׁנִיִּת. עֲשָׂה שְׁתֵּי כוֹתָרוֹת לְתֵת עַל רֵאשֵׁי הָעַמּוּדִים,
כְּתָר לְכָל עַמּוּד.

הכוותרות נעשו ביציקת נחושת^{פח}.

כל כותרת גבהה חמש אמות, ומורכבת משני גולות^{פג}. הגולה
העליונה גבהה שלש אמות, והגולה התחתונה שתי אמות^{פד}.
כזה^{פה}:

מהרה יבנה

פה. מלבי"ם. מצורת דוד.

פג. 'גולה', זה ספל גדול עגול (רש"י זכריה ד ב).

פז. עפ"י רש"י. מלבי"ם. עפ"י סוף מלכים ב' (כ"ה י"ז). ברש"י כתוב שהעמוד תחוב בכותרת שתי
אמות.

פח. בעמודים הבאים, הבאנו את הציור פעמיים, פעם אחת עם הכיתוב להסבר, ופעם אחת
ללא.

מה שרואים בציור שהעמוד תחוב בכותרת שתי אמות, זה לשיטת רש"י.

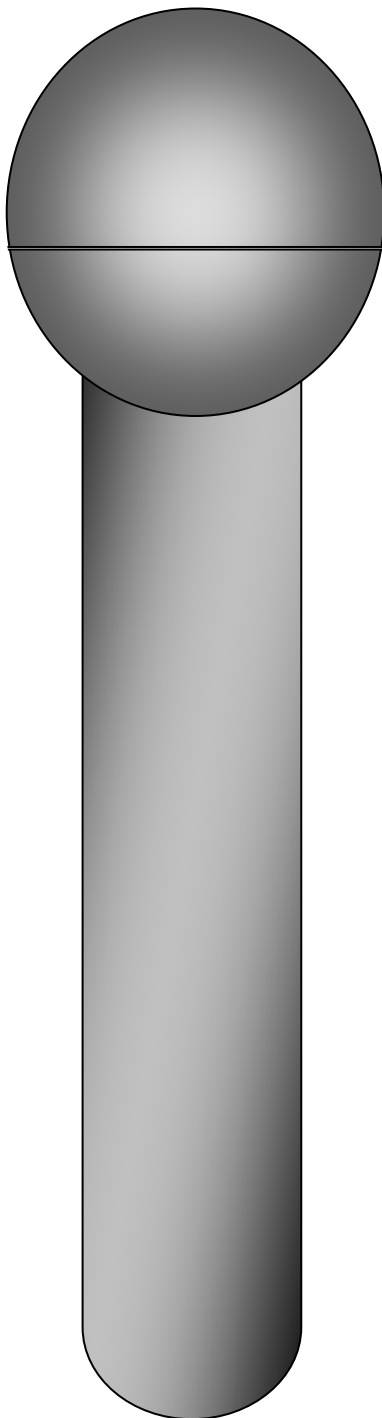
אבל במצורת דוד כתוב שתחוב רק חצי אמה, ובמלבי"ם לא מצאתי כמה תחוב, ומשמע קצת
שלהמלבי"ם אינו תחוב.

רפט

היכל

יחזקאל פרק מ פסוק מט

מראה

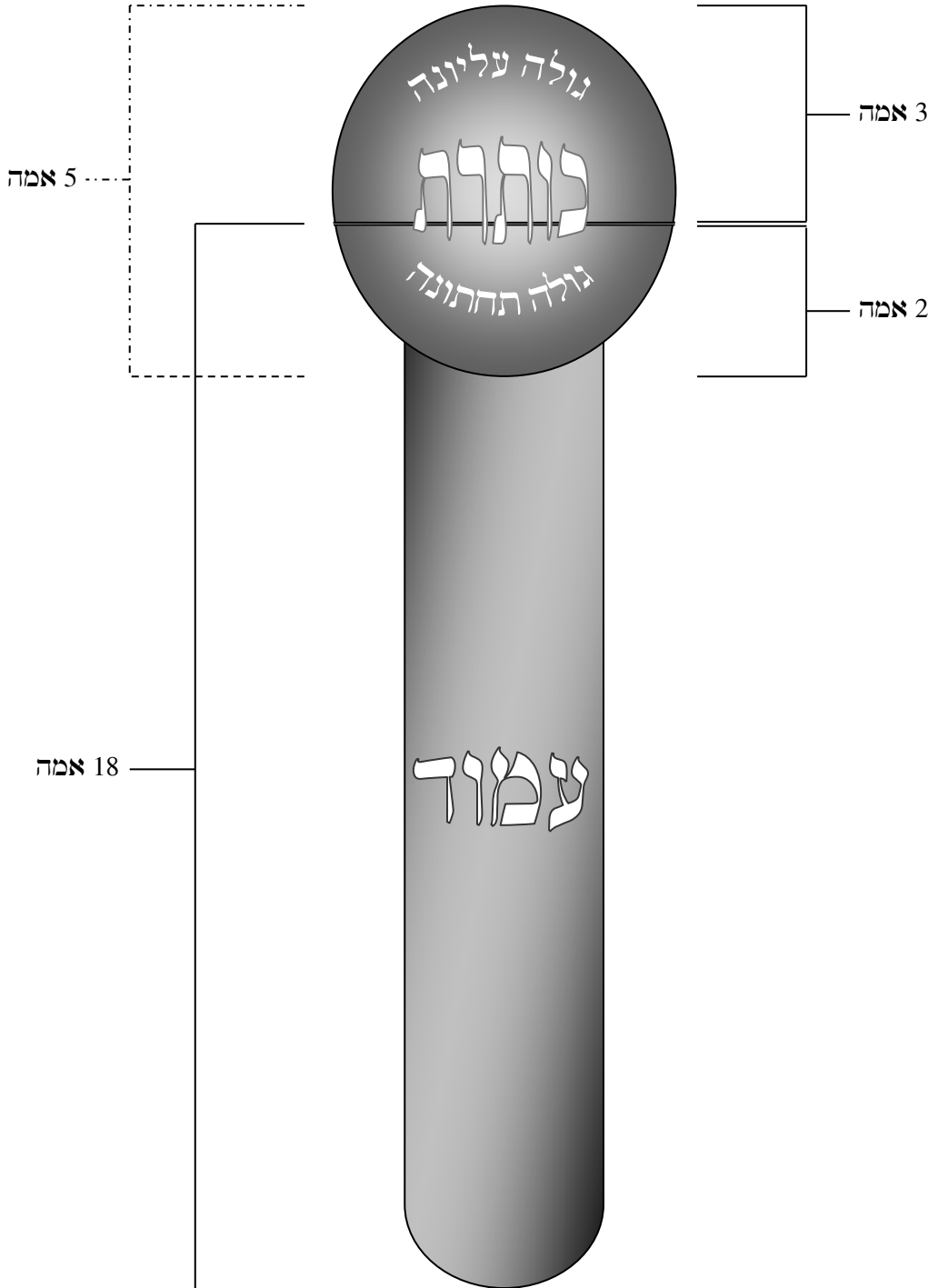

השלישי

עמודי יכין ובעז

בית המקדש

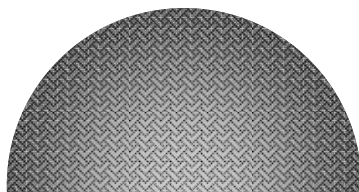
רצ

שְׁבָכִים מַעֲשֵׂה שְׁבָכָה, גְּדָלִים מַעֲשֵׂה שְׂרָשָׁרוֹת, לְכַתְּרַת
אֲשֶׁר עַל-רֹאשׁ הָעַמּוּדִים, שְׁבָעָה לְכַתְּרַת הָאֶחָת, וְשְׁבָעָה
לְכַתְּרַת הַשְּׁנִיַּת. עַל הַכּוֹתְרוֹת עֲשֵׂה כִּסּוּיִם וְקִישׁוּטִים. וְנִלְמַדֵּם
עֵתָה:

עַל הַגּוֹלָה הָעֲלִיוֹנָה מַכְסָּה וּמְקַשֶּׁטֶת שְׁבָכָה, דֵּהִינּוּ לְבוֹשׁ מַעֲשֵׂה
רֶשֶׁת אַרְוֶג מִנְחוּשֶׁת^פ עֲשׂוּי כַּמִּין כִּיפָה^צ עַל הַגּוֹלָה הָעֲלִיוֹנָה
[דֵּהִינּוּ הַגּוֹלָה בַּת שְׁלֹשׁ אַמּוֹת, אֲשֶׁר הִיא מֵעַל הַגּוֹלָה הַתַּחְתּוֹנָה בַּת שְׁתֵּי
אַמּוֹת].

הַשְּׁבָכוֹת הֵם כְּמוֹ כִּיפָה וְכוּבַע עַל הַכּוֹתְרוֹת^{צא}. כַּעֵין זֶה:

מהרה יבנה

פ.ט. מלבי"ם.

צ. רש"י.

צא. רש"י.

יותר נמוך מהשבכה, יש גְדָלִים מְעֵשָׂה שְׂרָשָׁרוֹת. יש שבעה שרשרות לכל כותרת, והם משתלשלים יותר נמוך מהשבכות^{צב}. והם גם כן מכסים את ההפסק בין שני הגולות. תחילת השרשרות על השבכה, בסופה. ומכסה את תחילת מקום ההפסק בין שני הגולות^{צד}.
כזה^{צד}:

✽ הכותרת עם השרשרת הראשונה ✽

✽ מהרה יבנה ✽

צב. לכל עמוד יש שבכה [נמצא שני שבכות לשני עמודים].
צג. מלבי"ם.

צד. בפשטות כן הוא, כמו בציור, שהשרשרות הם לרוחב, ולא לגובה (ויש בזה כמה טעמים שכן הוא, ויבואר להלן בעזרה"ת).

✧ הכותרת עם עוד שרשרות ✧

יש שבכה שרשרות^צ.

ויעש את העמודים, ושני טורים סביב על השבכה האחת, לכסות את הכתרת אשר על ראש הרמנים, וכן עשה לפתרת השנית. עד עתה דיבר איך צייר אותם בדפוס, ועתה מדבר מעשייתם^צ.

על הגולה העליונה^צ מכסה שבכה, ובסופה הם השרשרות^צ.

✧ מהרה יבנה ✧

צה. צויר כאן רק חלק מהשרשרות, ולהלן יש ציור עם כל השרשרות.
צו. מלבי"ם.

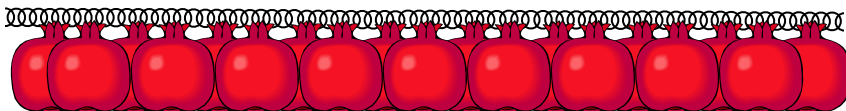
צז. שני חלקי הכותרת נקראים גולות.
צח. מלבי"ם.

השרשרות מתחילות על השבכה בתחתיתה, לכסות את מקום ההפסק בין שני הגולות^{צט}.

בשני השרשרות התחתונות יש רימונים, והרימונים מחוברים לשרשרות בראשם^{קא}. ובכל אחד מאלו שני השרשרות התחתונות יש מאה רימונים^{קא}.

הרימונים תלויים בשרשרות בראשם, ולא באמצעם^{קב}.

כזה^{קד}:

וכך ביאור הפסוק:

וַיַּעַשׂ אֶת הָעֲמוּדִים: עַד עֵתָה דִּיבַר אִיךְ צִיַּר אוֹתָם בְּדוֹם, וְעֵתָה מְדַבֵּר מְעִשֵׁיתָם^{קא}.

מהרה יבנה

צט. מלבי"ם.

ק. מלבי"ם.

קא. כן עולה עפ"י המלבי"ם, שאומר שהיה בכל שרשרת מאה רימונים. וא"כ מדובר רק על שני השרשרות התחתונות. כי אם היה כן בכל השרשרות, נמצא בכל עמוד שבע מאות רימונים, אך בפסוק כתוב רק מאתים רימונים.

וכן כתוב בפסוק 'ושני טורים [של רימונים (רשי' מלבי"ם)] סביב' ולא יותר.

קב. מלבי"ם. וכן כל ביאור העמודים עם הכותרות והכיסויים הוא עפ"י המלבי"ם.

קג. בפשטות כן הוא, כמו בציור, כי זהו הראש של הרימונים. וכן תמיד הרי הכתר הוא למעלה, ולא למטה.

קד. מלבי"ם.

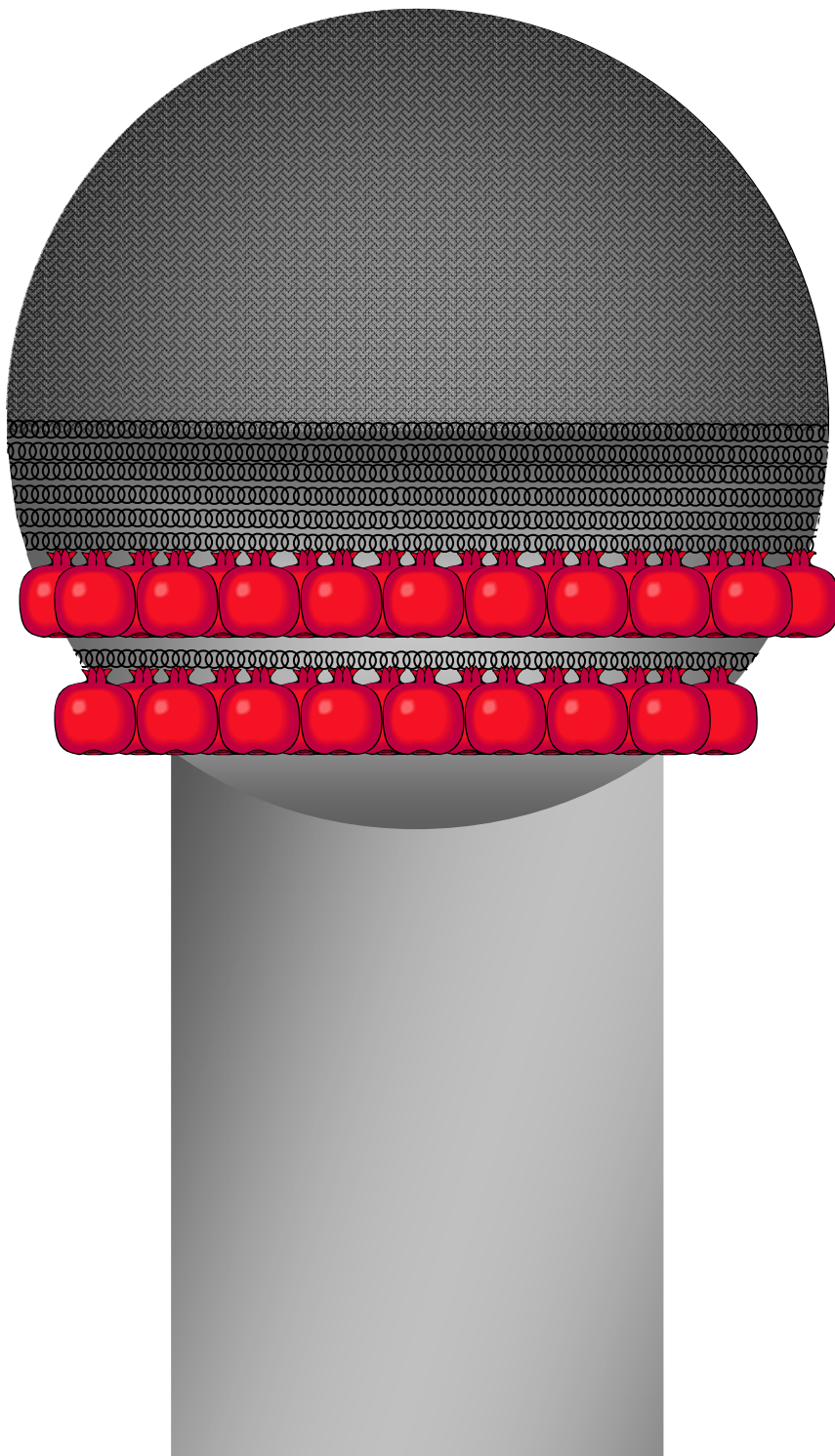
וְשְׁנֵי טוֹרִים סָבִיב: יֵשׁ שְׁנֵי טוֹרֵי רִימוֹנִים סָבִיב הָעֲמוּדִים^ק. עַל יְדֵי
שֶׁהֵם תְּלוּיִם בְּשְׁנֵי שְׂרָשְׁרוֹת^ק.
עַל הַשְּׁבָכָה הָאֶחָת: בְּתַחֲתֵית הַשְּׁבָכָה^ק. [וְהָאֶחָת: הַכוּוּנָה לְכוֹתֶרֶת
שֶׁבְעֲמוּד הָרֵאשׁוֹן, וְלִהְלֹךְ כְּתוּב שְׁגָם הַשְּׁנֵי כַךְ].
לְכִסּוֹת אֶת הַכְּתָרֶת: שֶׁהַשְּׁבָכָה מְכַסֶּה אֶת הַכוֹתֶרֶת^ק.
אֲשֶׁר עַל רֵאשׁ הָרִמּוֹנִים: הַשְּׂרָשְׁרוֹת הֵם בְּרֵאשׁ הָרִימוֹנִים^ק. כִּי
הָרִימוֹנִים תְּלוּיִם בְּשְׂרָשְׁרוֹת בְּרֵאשֵׁם^ק.
וְכֵן עָשָׂה לְכַתְּרֵת הַשְּׁנִית: וְכֵן עָשָׂה גַם לְכוֹתֶרֶת שֶׁבְעֲמוּד
הַשְּׁנִי^{קיא}.

מהרה יבנה

קה. מלבי"ם.
קו. עפ"י מלבי"ם.
קז. מלבי"ם.
קח. מלבי"ם.
קט. מלבי"ם.
קי. מלבי"ם.

קיא. כן נלע"ד לבאר זה. אמנם אפשר לבאר שהכוונה על הגולה התחתונה [וקורא לגולה
התחתונה הכותרת השנית], ששם היו הרימונים, וכפי שאומר המלבי"ם בביאור הפסוק להלן, אך
נראה יותר כאן בלשון הפסוק שהכוונה על העמוד השני ממש. והלשון שונה מלשון הפסוק
להלן.

✻ כותרת העמוד עם כסוייה ✻

וְכִתְרֹת אֲשֶׁר עַל־רֹאשׁ הָעֲמוּדִים, מְעִשָּׂה שׁוֹשֵׁן בְּאוֹלָם, אַרְבַּע אַמּוֹת. עוֹד הִיָּה מְצוּיָר עַל כּוֹתֵל הָאוֹלָם, בְּמָקוֹם שֶׁהִגִּיעוּ לְשֵׁם רֹאשֵׁי הָעֲמוּדִים, כּוֹתֵרֵת בְּצוֹרֵת שׁוֹשֵׁן ק"ב.
וְהִיָּה אֲרָכּוֹ וְרַחְבּוֹ שֶׁל זֶה הַצִּיּוֹר שֶׁל הַשׁוֹשֵׁן אַרְבַּע אַמּוֹת ק"ג.

וְכִתְרֹת עַל־שְׁנֵי הָעֲמוּדִים גַּם־מִמַּעַל מְלַעֲמַת הַבֶּטֶן אֲשֶׁר לְעֵבֶר (שְׂבֵכָה כְּתִיב) הַשְּׂבֵכָה, וְהָרְמוֹנִים מְאֵתִים טָרִים סָבִיב עַל הַכִּתְרֵת הַשְּׂנִית.

וְכִתְרֵת עַל שְׁנֵי הָעֲמוּדִים גַּם מִמַּעַל: הַכְּתוּב מִבְּאֵר שֶׁהַכּוֹתְרוֹת הֵיוּ גַם מִמַּעַל. דִּהְיִינוּ שִׁישׁ גַּם גּוֹלָה לְמַעַלָּה וְכִמוֹ שְׁלַמְדֵנוּ לְעֵילָּה, וְהַגּוֹלָה הַזֹּאת סְגוּרָה לְמַעַלָּה. שְׁלֵשׁ נֶחֱשׁוּב שֶׁמִּלְמַעַלָּה הִיָּה מְגוֹלָה ק"ד.

מְלַעֲמַת הַבֶּטֶן: מִבְּאֵר הַיֵּכָן מִתְחַלֵּת הַגּוֹלָה הָעֲלִיוֹנָה. דִּהְיִינוּ, מִדְּמָה אֵת כָּל הַכּוֹתְרֵת לְגוֹף אָדָם, וְכִמוֹ שֶׁבְּגוֹף אָדָם הַבֶּטֶן מִתְחִיל קִצֵּת לְמַטָּה מִחֲצֵי הַגּוֹף קט"ו, כֵּךְ גַּם כֵּאֵן מִתְחִיל הַגּוֹלָה הָעֲלִיוֹנָה קִצֵּת לְמַטָּה מִחֲצֵי הַכּוֹתְרֵת קט"ז.

כֹּזֶה:

מהרה יבנה

ק"ב. מלבי"ם.

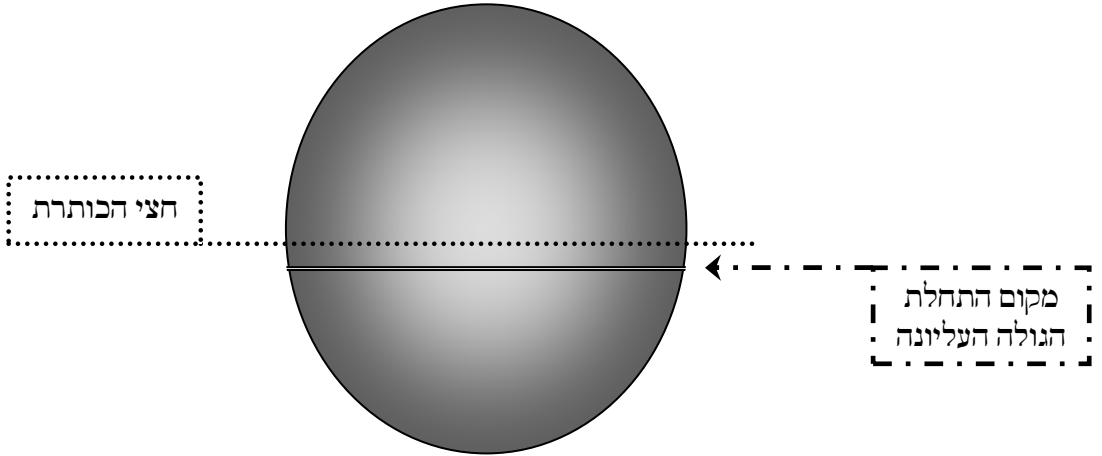
ק"ג. מלבי"ם.

ק"ד. מלבי"ם.

קט"ו. כִּי הַטְּבוּר הוּא בְּאִמְצַע הַגּוֹף, וְקִצֵּת לְמַטָּה מִמֶּנּוּ מִתְחִיל הַבֶּטֶן. בְּעֵנִין שֶׁהַטְּבוּר בְּאִמְצַע הַגּוֹף, רֹאה רִשְׁי (כְּבֹא בְּתֵרָא עַד): וְאַרְצֵן יִשְׂרָאֵל אִמְצַעִיתוֹ שֶׁל עוֹלָם הִיא כְּדַכְּתִיב (יִחְזַקְאֵל לַח יב) 'יּוֹשְׁבֵי עַל טְבוּר הָאָרֶץ'.

קט"ז. מלבי"ם.

✧ הגולה העליונה, מתחלת קצת למטה מחצי כל הכותרת ✧

אֲשֶׁר לְעֵבֶר הַשְּׂבָכָה: בצד הזה [דהיינו בגולה העליונה] היה השבכה^{ק"י}.

עתה מבאר את הרימונים שעל החצי התחתון של הכותרת, דהיינו על הגולה התחתונה.

וְהָרְמוֹנִים מְאֹתִים: עשה מאתים רימונים בכל עמוד, ובשני העמודים יחד ארבע מאות רימונים^{ק"י}.

טָרִים: הרימונים הם בשתי שורות, מאה בכל שורה^{ק"י}.

סָבִיב: הרימונים הם סביב הכותרת בארבע רוחות^{ק"י}.

מהרה יבנה

ק"י. מלבי"ם.

ק"ה. מלבי"ם.

ק"ט. מלבי"ם.

יש עשרים וארבעה רימונים בכל צד, ורימון אחד בכל פינה.
ובסך הכל מאה רימונים קבא.

וכך גם השורה שתחת זה.

על הפתרת השנית: דהיינו, אלו הרימונים היו על הכותרת
התחתונה קבב. כי העליונה כבר היה מכוסה בשבכה, ועכשיו
נתכסה התחתונה ברימונים קבג.

וַיִּקֶם אֶת־הָעֲמֻדִים לְאֵלֶם הַהֵיכָל, וַיִּקֶם אֶת־הָעֲמוּד הַיְמָנִי
וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ יָכִין, וַיִּקֶם אֶת־הָעֲמוּד הַשְּׂמָאלִי וַיִּקְרָא
אֶת־שְׁמוֹ בַּעֲזוֹ. עתה מפרש הכתוב את הקמת העמודים קבד,
שהקים באולם שלפני ההיכל קכה.

וקרא את שם העמוד הימני יָכִין, לסימן טוב שיכון הבית
לעולם קכו כמו שכתוב קכז פִּירַח יָפוֹן עוֹלָם קכח.

וקרא את שם העמוד השמאלי בַּעֲזוֹ, והוא מילה מורכבת: 'בו
עז'. דהיינו, שבבית הזה אשר בו מקריבים את הקרבנות, ימצא
עוז וחוזק לישראל קכט.

מהרה יבנה

קכ. מלבי"ם.

קכא. מלבי"ם. ובזה מישב המלבי"ם את מה שכתוב בירמיה (נב כג): וַיְהִי הָרַמְנִים תְּשֻׁעִים וְשָׁשָׂה
רוּחָהּ (פירוש ל' רוחות) כָּל הָרַמְנִים מֵאָה עַל הַשְּׂבָכָה סָבִיב.

קכב. מלבי"ם.

קכג. מלבי"ם.

קכד. מלבי"ם.

קכה. מצודת דוד.

קכו. מצודת דוד. רד"ק.

קכז. תהילים פ"ט ל"ח.

קכח. רד"ק.

וְעַל רֹאשׁ הָעֲמֻדִים מַעֲשֵׂה שׁוֹשָׁן, וְתַתֶּם מְלֶאכֶת הָעֲמֻדִים.
 בראש העמודים הקיש בקורנם, ועשה שיהיה ארוך יותר בחצי
 אמה, ובזה החצי אמה צייר שושנים קל. ובזה הושלם מלאכת
 העמודים קלא.

מהרה יבנה

קכט. מצודת דוד. רבינו המלבי"ם ביאר וז"ל: והנה בשני העמודים רמו על שני ההנהגות שה'
 מנהיג את עולמו, ההנהגה הטבעיית הקבועה מששת ימי בראשית היא מיוחסת תמיד ליד
 שמאל ונקרא בעז, כי עוז ה' קבוע בו לא ישתנה לעולם, וההנהגה הנסיית שיעשה ה' לפי הצורך
 ולפי הכנת התחתונים קרא יכין כי זאת יכין תמיד לפי הרצון המתחדש כפי מעשה התחתונים
 בעלי הבחירה, וכבר בארו האלהיים כי הני תרי סמכי קשוט, הם שני הירכים נצח והוד, הימיני
 משפיע והשמאלי מקבל, והם לעומת יסוד ומלכות, שהנהגה הנסיית מושפע מיסוד העולם
 שנקרא חי העולמים, ועז"א (בפסוק מ"ו) שמונה עשרה אמה קומת העמוד האחד, ורמזו בקומה כי
 היסוד מושך מתפארת ישראל, תפארת גופא, שמרומז בח"י חוליות שבשדרה. שהיא הקומה
 הנשאה בקודש, וההנהגה הטבעיית נשפעת ממדת מלכות המקבלת, ששם י"ב צרופי הו"ה,
 ואחריו י"ב גבולי אלכסון, והיא הים שעשה שלמה העומד על שנים עשר בקר, ועז"א (שם) וחוט
 שתיים עשרה אמה יסוב את העמוד השני, כי הוא הסוכב מארבע רוחות. ע"כ.

ובביאור הגר"א (סוף מלכים א') ביאר וז"ל: הענין שהאור מאיר ובא לעולם על ידי שני עמודי אור
 שהן שמש וירח, שני מאורות, וכנגדן מלכות בית דוד, כמו שנאמר וכסאו כשמש נגדי כירח
 יכון עולם, והן נגד פריץ זורת, שממשלת הלבנה ביום ובלילה ופורץ גדל ונכנס בגבול שאינה
 שלה כמו שאמרו חז"ל אם מפרץ קאתי מלכא להוי שהמלך פורץ גדר, וגם מפני שהיא חסרה
 והוא לשון פרצה וחסרון. וזרח הוא על שם השמש. והם נגד מצות עשה ולא תעשה, ימין ושמאל,
 עבודה וגמילות חסדים שעליהם העולם עומד, והן עמודי עולם. ולמצות עשה צריך הכיון לעשות,
 ולמצות לא תעשה צריך גבורה כמו שאמרו איזהו גיבור הכובש את יצרו, והן נגד שמש וירח, כי
 השמש נגד מצות לא תעשה לכן בו שס"ה ימים והוא בגבורה כמו שנאמר בצאת השמש
 בגבורתו, וירח נגד עשה לכן נאמר בו כירח יכון עולם, וזהו כי עמודים הימיני נגד מ"ע שהוא ימין
 שמו יכין והשמאלי נגד מל"ת שמו בעז. וזה שאמרו אצל רבן יוחנן בן זכאי נר ישראל עמוד
 הימיני פטיש החזק, שהם נגד ג' עמודים שהעולם עומד עליהם, אך שבעונותינו הרבים אין בית
 המקדש ושני עמודים נחסר עבודה ותורה, כי מלכה ושריה בגוים אין תורה, לכן לא נזכר עמוד
 אלא אצל הימין שהוא גמילות חסדים, וכנגדן מצות עשה. ופטיש החזק הוא נגד לא תעשה
 שמתגבר על יצרו ומפוצץ אותו כפטיש יפוצץ סלע. ונר ישראל הוא נגד התורה אור, וזש"כ
 בזהר מעקר טורין ומנהר בוצינין, נגד פטיש החזק ונר ישראל, ועבודות המצות אין שם כי
 במתים חפשי רק השגת טעמי המצות, והוא נכלל בשגת התורה, מנהיר בוצינין, כי נר מצוה
 ותורה אור. ע"כ.

קל. מלבי"ם.

קלא. מצודת ציון.

(א) וַיְבִיאֵנִי אֶל הַהֵיכָל, וַיְמַד אֶת הָאֵילִים שֵׁשׁ אַמּוֹת רֹחַב מִפּוֹ וְשֵׁשׁ אַמּוֹת רֹחַב מִפּוֹ רֹחַב הָאֶחָל׃

פתח ההיכל

[יט] וַיְבִיאֵנִי אֶל הַהֵיכָל, המלאך הביא את יחזקאל אל ההיכל, וַיְמַד אֶת הָאֵילִים, מדד את מזוזות פתח ההיכל, שֵׁשׁ אַמּוֹת רֹחַב מִפּוֹ, עובי המזוזה הוא שש אמות, וְשֵׁשׁ אַמּוֹת רֹחַב מִפּוֹ, וכן המזוזה שבצד השני של הפתח הוא בעובי שש אמות. כותל ההיכל שבין האולם להיכל, הוא בעובי שש אמה, ממזרח למערב.

מהרה יבנה

א. רש"י: שש אמות רחב. הוא עובי כותל ההיכל שבין ההיכל לאולם, ממזרח למערב: רחב האהל. אהלו של פתח. רחב האולם, שהן ונדצ"ל: שהואו ברחבו של אולם ובאורכו של היכל:
ב. רש"י. מלב"ם. ועפ"י מצודת דוד.

וכן רחב האהל. הרוחב של חלל פתח ההיכל, ממזרח למערב, הוא שש אמה^ז.

לפתח ההיכל יש דלתות כפולות, גם בתחילת חלל הפתח, וגם בסוף חלל הפתח^ח. נמצא שחלל הפתח הוא כמו רשות בפני עצמו, על כן נקרא בשם 'אוהל'^ט.

מהרה יבנה

ג. רש"י. מצודת דוד. מלבי"ם.

בפירושו רש"י יש כמה גירסאות בכת"י, ונראה שהגירסא המדוייקת היא כך: רחב האהל. אהלו של פתח. רחב האולם, שהן ברחבו של אולם ובאורכו של היכל. ע"כ. נראה שבמקום 'רחב האולם' צריך לגרוס 'רחב האוהל'. ונראה שבמקום 'שהן' צריך לגרוס 'שהוא'. וכן הגירסא בדפוס ויניציאה. נמצא כך: רחב האהל. אהלו של פתח. רחב האוהל, שהוא ברחבו של אולם ובאורכו של היכל.

ביאור דברי רש"י, נראה שפירושו הוא: האוהל שהוא חלל הפתח, הרוחב שלו הוא כנגד הרוחב של האולם. וכן רחבו הוא כנגד האורך של ההיכל. שהרי המידה היתירה נקראת אורך, והמידה הקצרה נקראת רחב. על כן האוהל שהוא חלל הפתח, הרוחב שלו זה ממזרח למערב ונהאורך שלו זה מדרום לצפון. והרוחב הזה הוא כנגד רחב האולם עצמו, כי גם האולם רחבו הוא ממזרח למערב. אמנם בהיכל, אורך ההיכל הוא ממזרח למערב. על כן אמר שרוחב חלל הפתח [שהוא ממזרח למערב], הוא כנגד האורך של ההיכל [שגם הוא ממזרח למערב]. ד. כמו שיבואר להלן פסוק כ"ד, וכן במדות א' ד'.

ה. מלבי"ם. וז"ל המלבי"ם: רחב האהל. מפני שהדין הוא שמן אגף הפתח ולפנים כלפנים ומן האגף ולחוץ כלחוץ, אבל ההיכל היה לו פתחים כפולים (כמו שיבואר בפסוק כ"ד), ולפי"ז בין הפתחים היה כרשות בפ"ע ממוצע בין קדושת ההיכל ובין קדושת האולם, ולכן קראו בשם 'אהל'. ע"כ.

הדין שהזכיר המלבי"ם, כתוב במשנה (פסחים ז יב): מן האגף ולפנים כלפנים, מן האגף ולחוץ כלחוץ.

ברע"ב וז"ל: מן האגף ולפנים כלפנים. אגף קרי כל מקום הגפת הדלתות שהוא חופף ונוקש שם כשסוגרו דהיינו (משפת הפנימי של עובי הפתח עד מקום הנקישה. מן האגף ולפנים, דהיינו) תוך העיר ממש: כלפנים. ואוכלים שם קדשים קלים: מן האגף ולחוץ. דהיינו ממקום הנקישה ולחוץ, כלחוץ. ע"כ.

בתוספות יום טוב וז"ל: האגף. דוגמתו 'גיפו הדלתות' בעזרא (נחמיה ז ג), כ"כ הר"ב פ"ז דנדרים.

✧ פתח ההיכל ✧

ההיכל

האולם

✧ המשך פתח ההיכל ✧

(ב) וְרֹחַב הַפֶּתַח עֶשְׂרֵי אַמּוֹת, וְכַתְּפוֹת הַפֶּתַח חֲמִשָּׁה אַמּוֹת
 מִפּוֹ וְחֲמִשָּׁה אַמּוֹת מִפּוֹ, וַיִּמְדוּ אַרְבּוֹ אַרְבַּעִים אַמָּה וְרֹחַב
 עֶשְׂרִים אַמָּה:
 אורך ההיכל הוא ארבעים אמה, ורוחב ההיכל הוא עשרים
 אמה.

✧ מהרהר יבנה ✧

ו. רש"י: וכתפות הפתח חמש אמות. שהיכל רחבו עשרים אמה, ורוחב הפתח עשר, נמלאו כתיפותיו
 מפה ומפה של חמש חמש:

פתח ההיכל הוא באמצע רוחב ההיכל, ורחבו עשר אמה. נשאר מכל צד כותל חמש אמה^ז.

נמצא, פתח ההיכל רחבו עשר אמה, ועוד חמש אמה מכל צד, הרי עשרים אמה רוחב ההיכל^ח.

וכן כתוב במשנה^ט: פֶּתַח־וֹ שֶׁל הַיְיכָל כּוֹ רְחִבּוֹ עֶשֶׂר אַמּוֹת.

[כ] וְרוֹחַב הַפֶּתַח עֶשֶׂר אַמּוֹת, רוחב פתח ההיכל הוא עשר אמה, וְכִתְפוֹת הַפֶּתַח, וצדדי הפתח הם חֲמִשׁ אַמּוֹת מִפּוֹ, חמש אמה מצד אחד של הפתח, וְחֲמִשׁ אַמּוֹת מִפּוֹ, וחמש אמה מהצד השני של הפתח. ביחד עשרים אמה רוחב ההיכל^י.

בפתח ההיכל, מלבד הדלתות^{יא}, יש גם פרוכת^{יב}.

מהרה יבנה

ז. רש"י. אברבנאל. מלבי"ם.

ח. רש"י. אברבנאל. מלבי"ם.

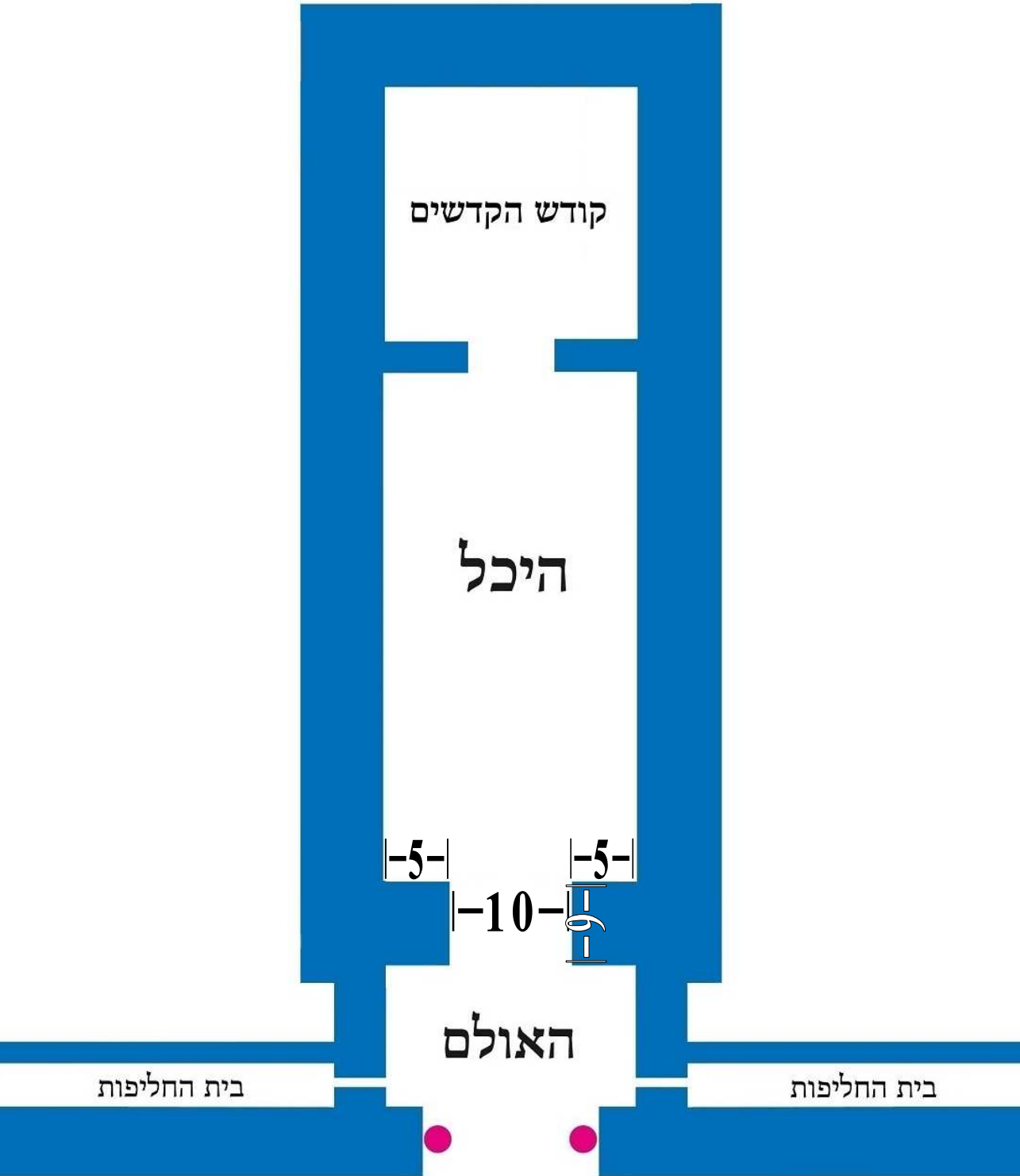
ט. מדות ד' א'.

י. רש"י. אברבנאל. מלבי"ם.

יא. הדלתות שבפתח ההיכל יבוארו להלן פרק מ"א פסוקים כ"ג-כ"ה.

יב. גמרא יומא נ"ד.

✧ מידות פתח ההיכל [ציור זה בלי התאים שמסביב] ✧

מידות ההיכל

וַיִּמַד אֶרְכּוֹ אַרְבַּעִים אַמָּה, אורך ההיכל ארבעים אמה, ממזרח למערב. וְרַחֵב עֶשְׂרִים אַמָּה. רוחב ההיכל עשרים אמה, מדרום לצפון.^{יג}

מנורה שולחן מזבח הזהב

בהיכל יש [כא] את המנורה^{יד}, [כב] ואת השולחן, [כג] ואת מזבח הזהב.

מהרה יבנה

יג. מצודת דוד. וכמבואר במשנה מדות ד' ז'.

יד. קני המנורה הם באלכסון ולא בעיגול. כמו שכתב רש"י (שמות כה לב), וכן צייר הרמב"ם בכתי"ק, וכן כתב רבינו אברהם בן הרמב"ם בשם אביו, וכ"כ בתשובת הריב"ש (סימן ת"י), וכ"כ רבינו יוסף בכור שור תלמיד ר"ת (שמות כה לד), וכן ביאר כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זיע"א, וכן כתב מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א (דרך חכמה הלכות בית הבחירה ג י).

בענין כלי שמנה: בפסוק בבמדבר (ד ט) כתוב: וְאֵת כָּל כְּלֵי שְׁמֹנֶה אֲשֶׁר יִשְׂרְתוּ לָהּ בָּהֶם. כלי השמן האלו, הם חוץ מהמלקחיים והמחתות הכתובים כבר בתחילת הפסוק. נראה שכלים השמן הנוספים של המנורה הם: א. כוז. לשים בו את השמן הישן שנשאר, כמבואר במשנה (תמיד ג ו): וְהָכֵזוּ דוֹמָה לְקִיתוֹן גְּדוֹל שֶׁל זָהָב. וכן (שם ט): מִצָּאֵן שֶׁכָּבוּ, מִדְּשָׁנָן וּמִדְּלִיקוֹן מִן הַדּוֹלָקִים, וְאַחַר כֵּךְ מִדְּשָׁן אֵת הַשָּׂאָר. וְאַכֵּן הֵיטָה לְפָנֵי הַמְּנֹרָה וְכֵה שֶׁלֶשׁ מַעְלוֹת, שֶׁעֲלֶיהָ הִבְהִין עוֹמֵד וּמִטִּיב אֵת הַנְּרוֹת. וְהֵנִיחַ אֵת הַכּוּז עַל מַעְלָה שְׁנִיָּה וְיִצָּא. הַכּוּז הוּא כְּלִי קִטְמָן, פִּי צַר, רַחֵב מִלְמַטָּה, וְעֵגוֹל (רא"ש שם ו). ב. כד שמן ואולי נרמז במשנה (סוכה ה ב): וּבִידִידֵיהֶם כְּדִים שֶׁל שָׁמֶן. ולכאורה נמצא בכד לכל הפחות שלשה וחצי לוגין שמן, שזה השיעור שצריך בכל יום ויום לשבעת נרות המנורה. ג. כלי שרת במידת חצי לוג. שבו מודדין חצי לוג שמן, להכניס לכל נר מנרות המנורה. ככתוב במשנה (מנחות ט ב): שֶׁבַע מִדּוֹת שֶׁל לַח הָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ. הָיוּ, וְחֲצֵי הָהָיוּ, וְשְׁלִישֵׁית הָהָיוּ, וְרִבְעִית הָהָיוּ, לֹג, וְחֲצֵי לֹג, וְרִבְעִית לֹג. ואח"כ כתוב (שם ג): שֶׁלֶשָׁה וּמִחְצָה לְמִנְרָה, מִחְצֵי לֹג לְכָל נֵר. נתבאר בפירוש המשניות להרמב"ם: והטעם שעשינו חצי לוג לכל נר לפי שנאמר מערב עד בקר, לפיכך צריך שיתן בכל נר מה שיספיק לו לכל הלילה בפתילה בינונית והוא חצי לוג. ודע שאם כבה אחד הנרות הרי הפתילה והשמן שבאותו הנר נעשה כולו כאלו הוא דשן, ויסיר את הפתילה והשמן ויתן שמן אחר חצי לוג ופתילה שלמה חדשה, והוא אמרם נר שכבתה נתדשן השמן ונתדשנה פתילה, כיצד הוא עושה מטיבה ונותן בה שמן במדה ראשונה ומדליקה. ע"כ. וברע"ב וז"ל: שצריך שיתן בה מדתה שתהא דולקת והולכת מערב עד בוקר ושיערו חכמים חצי לוג שמן ללילי תקופת טבת הארוכים. וכן היה נותן בכל נר בכל לילה. ואם כבתה נפסלה אותה פתילה והשמן מלהדליק בהן עוד, אלא מסירן ונותן חצי לוג שמן אחר

המנורה בצד דרום, השולחן בצד צפון. ומזבחה הזהב באמצע משוך כלפי חוץ. ושלתם מונחים משליש ההיכל ולפנים^{טו}.

בבית המקדש הראשון, עשה שלמה המלך עוד עשרה מנורות. ונתן חמש מנורות מצד ימין המנורה של משה רבינו, וחמש מנורות מצד שמאל המנורה של משה רבינו. וכן עשה עוד עשרה שולחנות. ונתן חמש שולחנות מימין השולחן של משה רבינו, וחמש שולחנות משמאל השולחן של משה רבינו^{טז}.

גם בבית המקדש השני היו אחת עשרה שולחנות^{יז}, וכן אחת עשרה מנורות^{יח}.

מהרה יבנה

ופתילה חדשה ומדליק. ע"כ. ופסק הרמב"ם (הלכות כלי המקדש א יז): וחצי לוג למדידת שמן לכל נר מנורות המנורה. ע"כ. ונתבאר בדרך חכמה (בשם חזון איש מנחות סימן ל' סק"ז): דצריך שיתקדש השמן בכלי, דכיון דמתן שמן בעי כהונה, צריך שיתן שמן שנתקדש כבר, ולא סגי במה שיתקדש עתה במנורה. ע"כ. להרמב"ן (שמות כה לט) גם כן: ה. צבתים. ו. מלקטאות (ראה ברייתא דמלאכת המשכן פרק ט). כל הכלים שהיו במקדש היו להם שניים ושלישים, שאם יטמאו הראשונים יביאו השניים תחתיהם (רמב"ם הלכות כלי המקדש ז יט).

טו. רמב"ם הלכות בית הבחירה ג' י"ז.

טז. דברי הימים ב' א ז-ח, ובמפרשים. וז"ל: ויעש את מנורות הזהב עשר כמשפפם ויתן בהיכל חמש מ'מין וחמש משמאל. ויעש שולחנות עשרה וינח בהיכל חמש מ'מין וחמש משמאל. מנחות צ"ח:

וכתב העזרת כהנים (מדות ד ז) שבודאי כן נמסר לשלמה במגילת המקדש. צורת בית המקדש לפרטי פרטיו זה 'הכל בכתב מיד ה' (דברי הימים א' כח יט). וניתן מהר סיני במגילת המקדש (מדרש שמואל טו ג).

יז. השולחן של משה רבינו, ונוסף עליו עשר שולחנות שעשה שלמה, הרי אחת עשרה שולחנות. יח. ביומא נא: מוכח שגם בבית המקדש השני היו אחת עשרה שולחנות. כתב העזרת כהנים וז"ל: ראיתי במסכת יומא דף נ"א ע"ב דאמרינן שם וז"ל לעולם כר' יוסי סבירא ליה ואמר לך שולחנות צפון ודרום מונחין ומפסקא ליה שלחן ולא מתעייל ליה ע"כ. מוכח מזה בהדיא דגם בבית שני הוה הנהו שולחנות ועיין שם ברש"י. ואם כן יש לומר דוודאי גם הנך עשר מנורות היו בבית שני. ונדחק לומר דרק "שולחנות הוו ולא עשר מנורות. ועיין שם ביד דוד בד"ה 'אמר לך' מוכח מלשונו דסבירא ליה דהוו עשר מנורות, מדאמר המנורות מסודרות]. ובאמת בשבט יהודה כתב הטעם לעשר מנורות ועשר שולחנות שהן לכבוד שלחן ומנורה של משה, וסבירא ליה שלא היו מסדרין ומדליקין אלא בשל משה לברו. ואם כן האי סברא שייכא גם כן בבית שני. עד כאן לשון בעל עזרת כהנים. ואפשר להוסיף, דעל הפסוק (שמות כו לה) וְאֵת הַמְנֶרֶה נָתַח הַשְּׁלֶחָן, נלמד בגמרא

טבלא של שיש

ליד פתח ההיכל בצד ימין, יש מקום אמה על אמה, מכוסה בטבלא של שיש, וקבוע בו טבעת. וכשצריך עפר עבור מי סוטה, מגביה את הטבלא על ידי הטבעת ולוקח משם עפר^ט.

כני הזהב

בהיכל, סמוך לקודש הקדשים, יש שני כני זהב, דהיינו בסיסים. על כן אחד מניח את דם הפר, ועל הכן השני את דם השעיר, ביום הכיפורים באמצע סדר העבודה^י.

מהרה יבנה

(יומא לג:): בעיני דחזו אהרדי. ע"כ. הרי ראייה נוספת שכאשר יש י"א שולחנות יש גם י"א מנורות.

אמנם יוקשה מדוע עשרת השולחנות הנוספים לא נמנו במשנה בשקלים (ו ד) בתוך הי"ג שולחנות היו במקדש. מתרין המפרש לתמיד (דף לא): ששם במשנה נמנו רק השולחנות שמניחים עליהם, אבל באותן של שלמה לא היו מסדרים עליהם כדאמרינן במנחות פרק שתי הלחם (צט. ועיי"ש) עשר שולחנות עשה שלמה ולא היו מסדרים אלא על של משה. ע"כ.

יתכן שהיו תקופות בבית שני שהיה רק שולחן אחד ומנורה אחת.

בענין עשרת המכונות ועליהם עשרת הכיורות שעשה שלמה (מלכים א' ז), נראה שלא היו בבית המקדש השני, שהרי ביומא (לו). נתבאר שהכהן הגדול הנקרא בן קטין עשה י"ב דדים לכיור כדי שיוכלו כל הכהנים העוסקים בתמיד לקדש ידיהם ורגליהם בבת אחת, ואם היו שם עשר כיורות נוספים הרי היו יכולים לקדש מהם ולא היו צריכים להוספת הדדים בכיור.

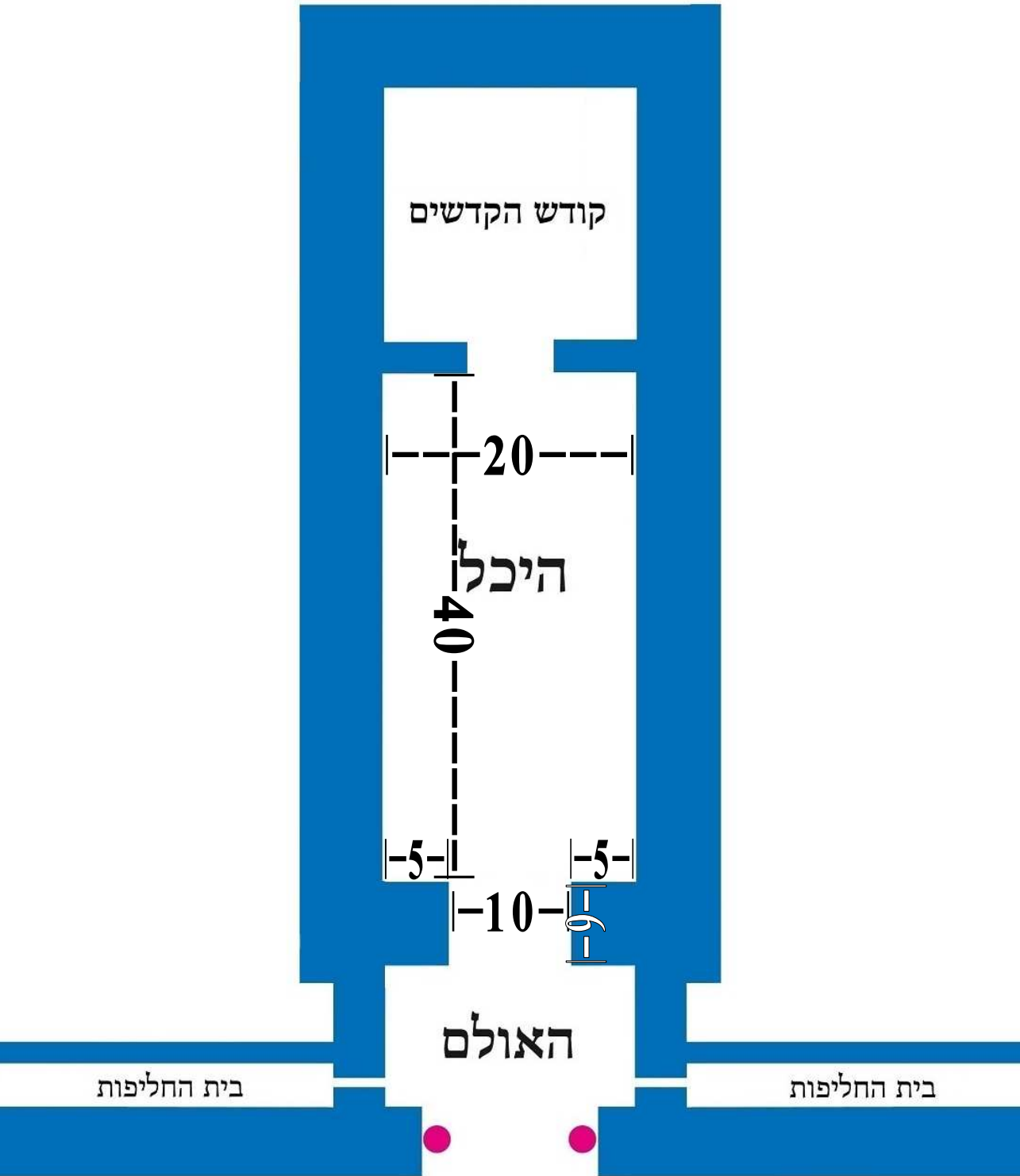
בתחילה היה רק שני דדים לכיור, ובן קטין הוסיף עוד עשרה דדים, יתכן שכל דד שהוסיף זה כנגד כיור אחד שעשה שלמה.

עוד עשה בן קטין מוכני לכיור. יתכן ש'מוכני' מלשון 'מכונה', אולי במוכני שהיה בבית שני נרמז המכונות שהיו בבית ראשון. וסימנך 'בן קטין הכהן גדול – מוכני' גימטריא 'שלמה המלך'.

יט. סוטה ב' ב'. וז"ל המשנה: נָכַנס לְהִיכָל וּפְנָה לִימִינו, וּמְקוֹם הָיָה שֵׁם אִמָּה עַל אִמָּה, וְטַבְלָא שֶׁל שִׁישׁ, וְטַבְעַת הָיְתָה קְבוּעָה בָּהּ. וְכִשְׁהוּא מְגַבְיָהּ, נוֹטֵל עֶפֶר מִתַּחְתֶּיהָ וְנוֹתֵן כְּדֵי שִׁירָאָה עַל הַמִּים, שְׁנָאֵמַר (במדבר ה) וּמִן הָעֶפֶר אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּקִרְקַע הַמִּשְׁכָּן יִקַּח חֶבְהֵן וְנָתַן אֶל הַמִּים. ברמב"ם (הלכות סוטה ג י): ומקום היה שם אמה על אמה לימין הנכנס ובו טבלא של שיש וטבעת קבועה בה. מגביה הטבלא ולוקח עפר מקרקע המשכן. ונותנו על גבי המים כדי שיראה על פני המים.

כ. יומא ה' ג'–ד'. רמב"ם הלכות עבודה יום הכיפורים ד' ב'.

✻ מידות ההיכל [ציור זה בלי התאים שמסביב] ✻

(ג) וּבֹא לְפָנֶימָה, וַיִּמְד אֵיל הַפֶּתַח שְׁתֵּי אַמּוֹת, וְהַפֶּתַח שֵׁשׁ אַמּוֹת, וְרָחֵב הַפֶּתַח שֶׁבַע אַמּוֹת:^ט

וּבֹא לְפָנֶימָה, המלאך נכנס בפנים אל קודש הקדשים.^י

המלאך נכנס לבד, ולא הביא את יחזקאל איתו אל תוך קודש הקדשים, כי אסור להיכנס שם, רק הכהן גדול בעבודת יום הכיפורים נכנס.

ואף שהיה זה במראה הנבואה, מכל מקום הראהו באופן הראוי במוחש^{כא}.

הכותל שבין ההיכל וקודש הקדשים, עביו שתי אמות^{כב}.

פתח קודש הקדשים

וַיִּמְד אֵיל הַפֶּתַח שְׁתֵּי אַמּוֹת, מדד את מזוזות פתח קודש הקדשים, שבכותל שבין ההיכל לקודש הקדשים, עביו שתי אמות^{כג}.

מהרה יבנה

יט. רש"י: וּבֹא לְפָנֶימָה. אל מחוץ המפסקת בין ההיכל לקדש הקדשים: וַיִּמְד אֵיל הַפֶּתַח. עוביו שתי אמות. אין זה שוה לאמה טרקסין: וְהַפֶּתַח שֵׁשׁ אַמּוֹת. איני יכול לפרשו אלא לגובהו:

כ. מצודת דוד.

כא. מצודת דוד.

כב. רש"י. מלבי"ם.

כג. רש"י. בבית ראשון ושני היה רק אמה אחת 'אמה טרקסין'. ובבית שלישי יהיה שתי אמות.

באמצע הכותל יש פתח.

וְהִפְתַּח יְשׁ אַמּוֹת, פתח קודש הקדשים, כגובה שש אמה^כ. וְרוּחַב

הַפֶּתַח שֶׁבַע אַמּוֹת, רוחב הפתח שבע אמה.

בפתח קודש הקדשים יש פרוכת^כ.

מהרה יבנה

נקרא בשם 'מַרְקָסִין', מלשון 'מרק' בלשון ארמי סגירה, 'סין' מלשון סיני. דהיינו שסוגר על הדבר שניתן בסיני, דהיינו הלוחות שקיבלנו בהר סיני (רא"ש במדות ד' ז). תפארת ישראל הפירוש השני. תוס' יומא נא: רע"ב). והפירוש הראשון בתפארת ישראל, שמרקסין הוא מלשון פנים וחוץ, דהיינו שמבדיל בין פנים לחוץ (תפארת ישראל. רש"י יומא נב. ירושלמי כלאים פרק ח הלכה ד).

כד. רש"י. מצודת דוד. וז"ל רש"י: והפתח שש אמות. איני יכול לפרשו אלא לגבהו.

כה. ככתוב בתורה (שמות כו לג): וְהַבְדִּילָהּ הַפְּרֻכֶּת לְכֶם בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים.

משמע ברש"י (להלן פסוק כג) שבפתח קודש הקדשים יש דלתות.

נראה שיהיה בבית שלישי כמו שהיה בבית ראשון, שיש כותל בין קודש הקדשים להיכל, ובו יש דלתות, והדלתות פתוחים תמיד, ויש פרוכת בשער. כדי הארון דוחקים ובולטים בפרוכת (מנחות צח:).

שיב בית המקדש פתח קודש הקדשים השלישי

✻ ממידות פתח קודש הקדשים ✻

תא

קודש
הקדשים

2 | -7- |

ההיכל

אז

אז

מִידוֹת קוֹדֵשׁ הַקְּדוּשִׁים

(ד) וַיִּמַּד אֶת אֲרֻכּוֹ עֲשָׂרִים אַמָּה, וְרוּחַב עֲשָׂרִים אַמָּה אֶל פְּנֵי הַהֵיכָל, וַיֹּאמֶר אֵלַי זֶה קֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים: ^כ

וַיִּמַּד אֶת אֲרֻכּוֹ עֲשָׂרִים אַמָּה, מִדְּד אֶת קוֹדֵשׁ הַקְּדוּשִׁים, אֲרֻכּוֹ עֲשָׂרִים אַמָּה.

וְרוּחַב עֲשָׂרִים אַמָּה, רוּחַב קוֹדֵשׁ הַקְּדוּשִׁים עֲשָׂרִים אַמָּה, אֶל פְּנֵי הַהֵיכָל, עַל פְּנֵי רַחְבּוֹ שֶׁל הַהֵיכָל, דְּהֵינּוּ שְׁקוֹדֵשׁ הַקְּדוּשִׁים הוּא בְּאוֹתוֹ רוּחַב שֶׁל הַהֵיכָל, שְׁגַם קוֹדֵשׁ הַקְּדוּשִׁים בְּרוּחַב עֲשָׂרִים אַמָּה: ^כ

אבל אורך קודש הקדשים, אינו שווה להיכל: ^כ

וַיֹּאמֶר אֵלַי, הַמֵּלֶאכֶּה אָמַר לִיחֻזְקֵאל: זֶה קֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים. זֶה הַמְּקוֹם שֶׁהוּא בְּאוֹרֵךְ עֲשָׂרִים אַמָּה וּבְרוּחַב עֲשָׂרִים אַמָּה, הוּא קוֹדֵשׁ הַקְּדוּשִׁים.

מפני שבבית שני היו מסופקים ב'טרקסין' אם שייך לפנים או לחוץ, הודיע לו כי רק זה קודש הקדשים, אבל שתי האמות של עובי הכותל אינו קודש הקדשים, ושייך לחוץ: ^א

מַהֲרָה יִבְנֶה

כו. רש"י: אל פני ההיכל. על פני רחבו של היכל:

כו. רש"י.

כח. מצודת דוד. מלבי"ם.

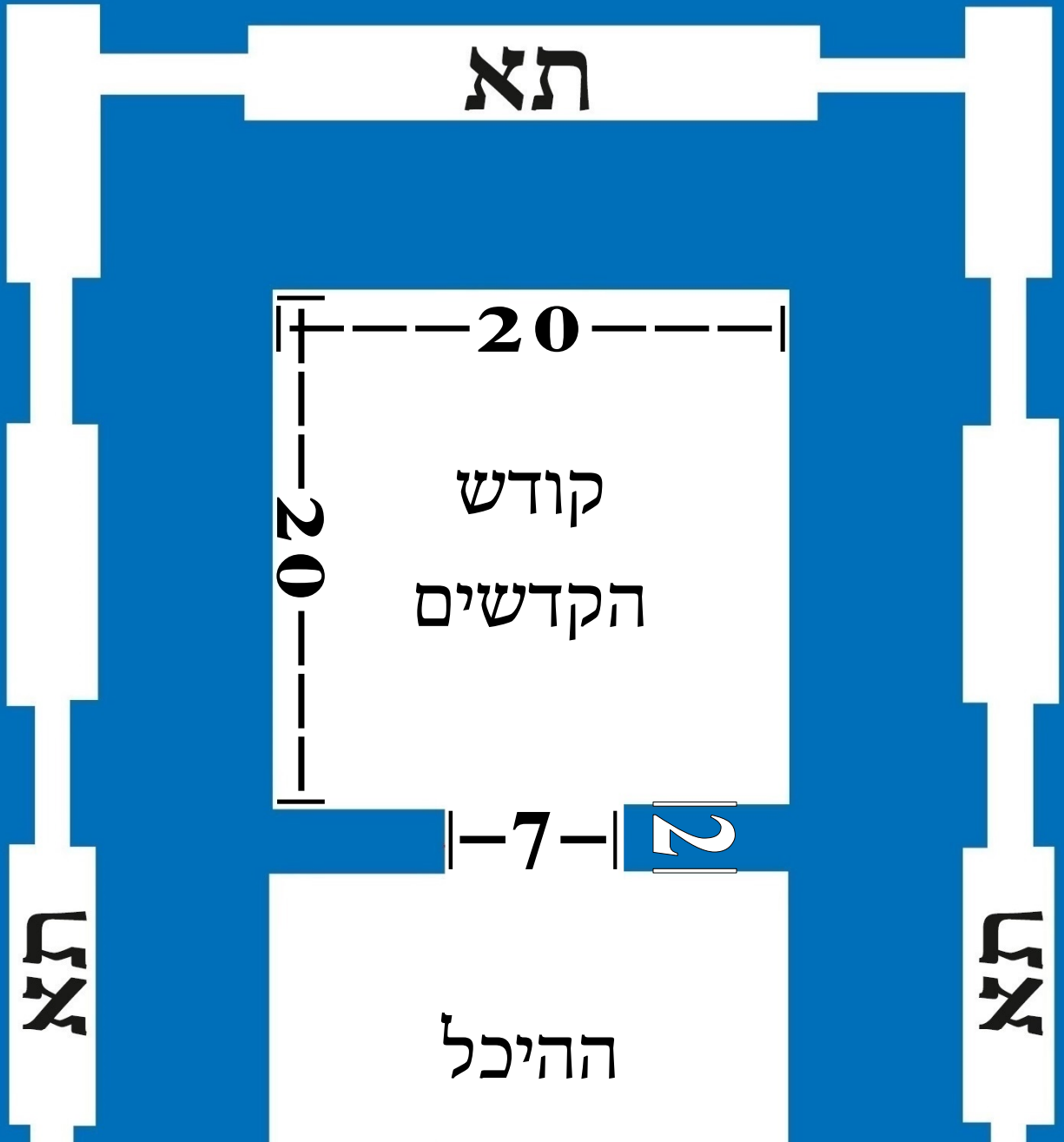
כט. ההיכל באורך ארבעים אמה, קודש הקדשים באורך עשרים אמה.

ל. מצודת דוד.

לא. מלבי"ם.

שיד בית המקדש מידות קודש הקדשים השלישי

✧ מידות קודש הקדשים ✧

הארון

[כד] בקודש הקדשים יש את הארון. הארון מונח על אבן השתיה^ל. אבן השתיה, הוא אבן שבקודש הקדשים, וכולט מהארץ לגובה שלש אצבעות^ל. [כה] מאבן זו הושתת העולם^ל. [כז] הארון מכוסה בכפורת והכרובים מעליו^ל.

בתוך הארון נמצאים הלוחות השלמות, ומתחתם הלוחות השבורות^ל. לידם יש ספר תורה שכתב משה רבנו^ל. וכן יש בתוך הארון קלף^ל שכתוב עליו השם וכל כינויו^ל.

לפני הארון יש את [כז] צנצנת הזמן, [כח] והמטה של אהרן הכהן עם השקדים והפרחים. ושמן המשחה^מ.

מהרה יבנה

לב. רמב"ם הלכות בית הבחירה ד' א'. וז"ל הרמב"ם: אבן היתה בקדש הקדשים במערבו שעליה היה הארון מונח. ע"כ. לבאר דברי הרמב"ם בענין 'במערבו', כתב מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א בספרו דרך חכמה (הלכות בית הבחירה ד א), בשם העזרת כהנים (מידות ד ז) וז"ל: האבן שתיה היתה במערבו ונמשכה עד האמצע והארון העמיד עליה באמצע הבית. ע"כ. ועיי"ש שיטות נוספות. וכן כתב בספרו קרית מלך (הלכות בית הבחירה ד א).

לג. יומא ה' ב'.

לד. על שם שממנה נשתת העולם, שבה יסד הקדוש ברוך הוא את עולמו. שתיה, יסוד (רע"ב יומא ה ב).

לה. שמות כ"ה.

לו. ירושלמי שקלים פרק ו' הלכה ב'. בבא בתרא צ"ט.

לז. בבא בתרא י"ד: זה לשיטת רבי מאיר. אבל לשיטת רבי יהודה הספר תורה מונח על מדף היוצא מן הארון, ולאחר ששיגרו הפלשתים את הארגז, הונח הספר תורה על הארגז.

ספר התורה הזה הוא בגובה שש טפחים, ובעובי שני טפחים. רובו מגולגל לצד אחד, ורק קצת מגולגל על צד נוסף [כעין בשעה שקוראים פרישת נח]. הספר תורה מונח בארון בשכיבה, וזה הקצת שמגולגל לצד השני נמצא מעל רוב הספר תורה, ולא בצידו (בבא בתרא יד:).

לח. דרך חכמה הלכות בית הבחירה ד' א'.

לט. בבא בתרא י"ד:

מ. רמב"ם הלכות בית הבחירה ד' א'.

מא. כתב בדרך חכמה (הלכות בית הבחירה ד א) שהרמב"ם כתב שלפני הארון יש את צנצנת הזמן והמטה של אהרן, ולא כתב את השאר, מפני שהשאר אינם חיוב.

וכן יש מחוץ לארון שני עמודים מכסף^{מב}.

וכן יש בצד הארון [כט] ארגז ששיגרו פלשתים^{מג}.

מהרה יבנה

מב. בבא בתרא י"ד. לשיטת רבי מאיר העמודים מונחים מחוץ לארון. ולשיטת רבי יהודה העמודים מונחים בתוך הארון, משני צידי הלוחות.

העמודים בארון [או בצידו] שנאמר (שיר השירים ג ט-ו): אפריון עשה לו המלך שלמה מעצי הקנז. עמודיו עשה כסף רפידתו זהב מרקבו ארגמן תוכו רצוף אהבה מנגות ירושלים. ברש"י: אפריון עשה לו. זה אהל מועד שנקבע במשכן שילה עשה לו אפריון חופת כתר לכבוד. רפידתו. משכבו ומשכנו על הכפרת שהוא זהב. מרכבו ארגמן. זה הפרכת שהיה תלוי ורוכב על כלונסות מעמוד לעמוד. תוכו רצוף. סדור ברצפת אהבה ארון וכפרת וכרובים ולוחות. מבנות ירושלים. אלו ישראל יריאים ושלמים להקב"ה.

מג. בבא בתרא י"ד. לשיטת רבי יהודה בתחילה היה הספר תורה מונח על מדף היוצא מן הארון, ולאחר ששיגרו הפלשתים את הארגז, הניחו את ספר התורה על הארגז ששיגרו.

כתב הבן איש חי (בניהו יומא נב): וז"ל: וארגז ששלחו פלשתים דורון לה' אלקי ישראל. הדבר יפלא והלא בארגז הניחו צורות עכברים וצורות טחורים של זהב ואיך יניחו ישראל צורות מאוסות כאלו בצד ארון הקודש ויכניסום לבית קדש קדשים והיה צריך להעבירם תכף ומיד כשבא להם ארון הקודש. ונראה לי בס"ד דודאי אותם עכברים וטחורים הסירום תכף ומיד אך בארון היה דף בולט שעליו מונח ספר תורה שכתב משה רבינו ע"ה וכאשר הוציאו הארון למלחמה הסירו הספר תורה מעל דף הבולט, והפלשתים עשו ארגז של זהב והניחו בתוכו צורות עכברים וטחורים, ובעת שבא הארון אצל ישראל הסירו עכברי הזהב משם ונשאר ארגז הזהב ריקן שקבעו אותו פלשתים על גבי דף הבולט בארון, ועתה הניחו ספר תורה שכתב משה רבינו ע"ה בתוך הארגז הזהב. והא דלא הסירו גם הארגז משם נראה דעשו כן על פי רוח הקודש שרצה השם יתברך שישאר הארגז שעשו פלשתים שם כדי שיהיה זכר לדורות עולם הדבר אשר קרה לארון הקודש בהוציאם אותו למלחמה שאז מעתה ומעכשיו יהיו נוהרים בכך שלא יוציאו עוד הארון ממקומו כלל. ע"כ.

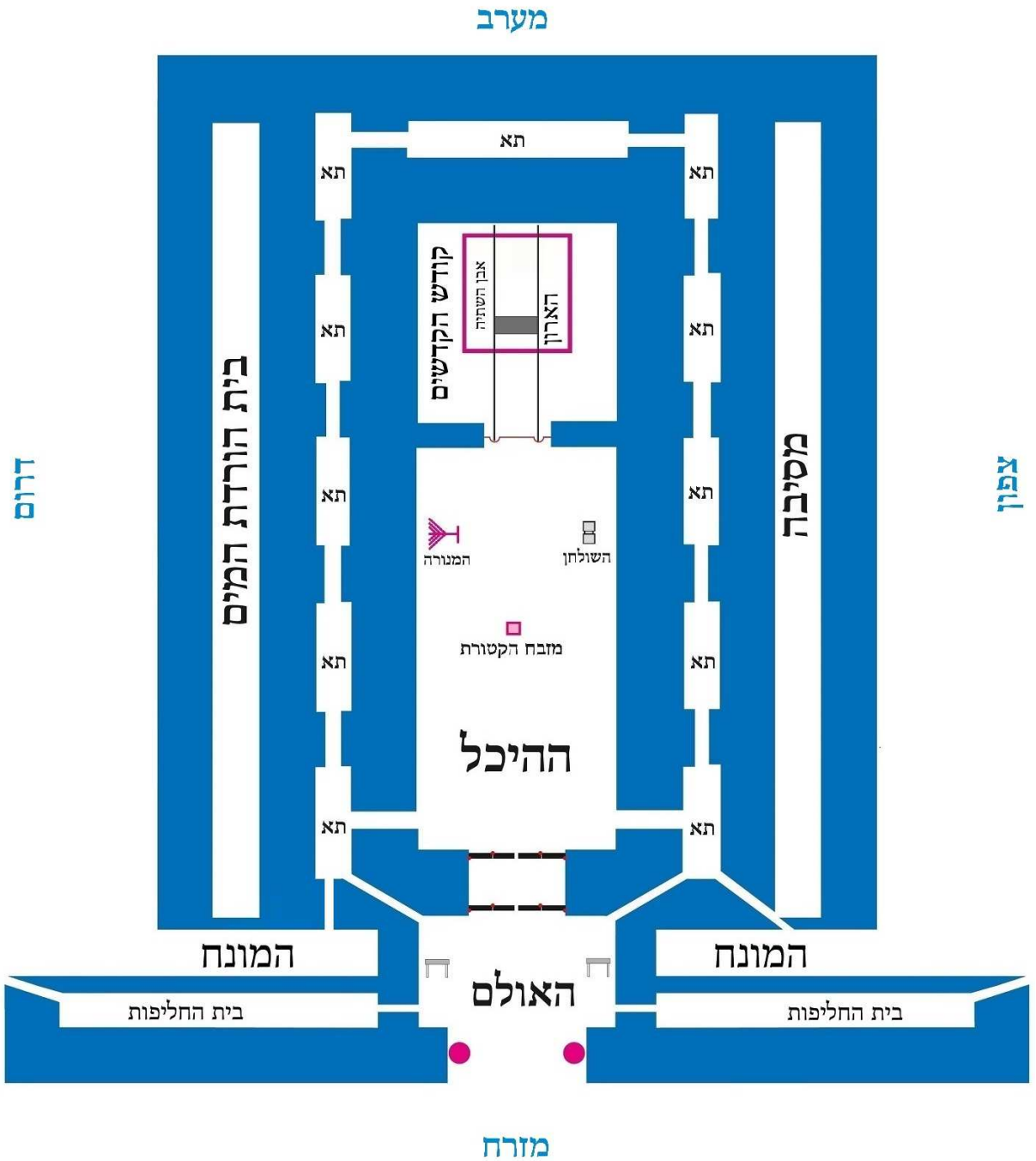
שיז

היכל

יחזקאל פרק מא פסוק ד

מראה

☉ ההיכל וקודש הקדשים, והתאים מסביב ☉

(ה) וַיִּמַּד קִיר הַבַּיִת שֵׁשׁ אַמּוֹת, וְרַחֵב הַצֵּלַע אַרְבַּע אַמּוֹת סָבִיב סָבִיב לַבַּיִת סָבִיב:^א
כעת נלמד בעזרהי"ת את ענין התאים:
לתאים יש שלש שמות: יציע. צלע. תא.
סביב ההיכל וקודש הקדשים מבחוץ, יש שלשים ושלוש לשכות, הנקראים תאים.

מקום וסדר התאים

יש חמישה עשר 'תאים' בצד צפון, וכן חמישה עשר 'תאים' בצד דרום, ושלוש 'תאים' בצד מערב. סך הכל שלשים ושלוש חדרים הנקראים 'תאים'.
התאים בנויים בשלשה קומות.
בצד צפון וכן בצד דרום, יש חמשה תאים בקומה הראשונה, ועליהם קומה שניה עוד חמישה תאים, ומעליהם קומה שלישית של חמש תאים נוספים.

מהרה יבנה

- א. רש"י: קיר הבית. כוחל מערבי: ורחב הצלע. התא של אחריו, ארבע אמות חללו. ושל בית שני היה שש. ועל כרחק בית זה לעתיד לבא, שהרי בבית שני לא היתה חומה מפסקת לבית קדשי הקדשים:
- ב. ביאור התאים דלהלן הוא לפי שיטת רש"י. אמנם שיטת הרמב"ם בענין התאים הוא באופן אחר, וכבר נתבאר בארוכה בספר 'היכל ירד' ע"ש.
- ג. בבא בתרא ס"א.

נמצא, חמש עשרה תאים בצפון. וגם בדרום חמש עשרה תאים.

אך בצד מערב, בקומה הראשונה יש תא אחד, ועליו תא אחד בקומה השניה, ובקומה השלישית יש גם כן תא אחד.¹

נמצא, שלש תאים בצד מערב.

בסך הכל יש בכל שלשת הצדדים יחד, שלשים ושלוש תאים.²

לפי זה יש בכל קומה אחת עשרה תאים.³ כי בצפון יש חמש תאים, ובדרום חמש תאים, ובמערב תא אחד. סך הכל אחת עשרה תאים בקומה הראשונה.

וכן בקומה השניה אחת עשרה תאים, מעליהם, בסדר הזה.

וכן בקומה השלישית אחת עשרה תאים, מעליהם, באותו הסדר.

סך הכל, כל התאים יחד, הם שלשים ושלוש תאים.⁴

מהרה יבנה

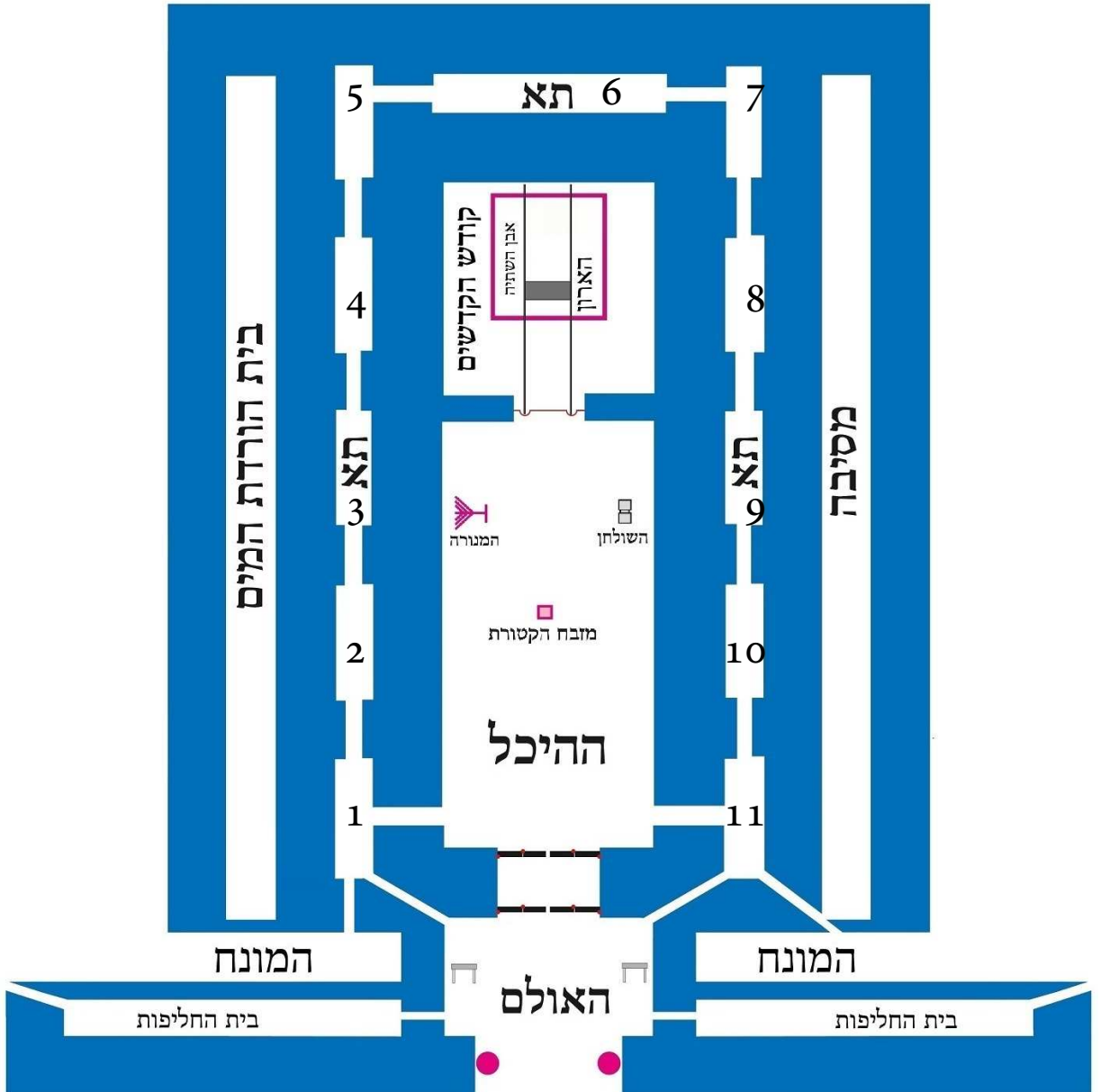
ד. רש"י.

ה. ביאור ענין התאים הוא עפ"י רש"י, ועפ"י המשנה מדות ד' ג' לשיטת רש"י. בבית שני היה שלשים ושמונה תאים, ובבית שלישי יהיה שלשים ושלוש תאים.

ו. רש"י, עפ"י תרגום יונתן. וז"ל התרגום יונתן (פסוק ו): תָּרַא עֶסְרֵי בְּסִידְרָא.

ז. רש"י.

☞ אחת עשרה תאים בכל קומה ☞

ביאור הפסוק

עתה נבוא לביאור הפסוק:

וַיִּמַד קִיר הַבַּיִת שֵׁשׁ אַמּוֹת, מִדָּד אֶת הַקִּיר הַמְעֲרָבִי שֶׁל קוֹדֵשׁ הַקְּדוּשִׁים, שֶׁהוּא בְּעוֹבֵי שֵׁשׁ אַמָּה^ט.

צִלְע: הוּא תֵּא. כִּי לַתַּאִים יֵשׁ שֶׁלֹשׁ שִׁמּוֹת: יִצִיעַ. צִלְעַ. תֵּא^י.

וְרַחֵב הַצִּלְע אַרְבַּע אַמּוֹת, רוֹחֵב הַתֵּא שֶׁמִּבְחוּץ, הוּא אַרְבַּע אַמּוֹת. הַתַּאִים מַחוּבְרִים לְכוֹתֵל הַהֵיכָל וְקוֹדֵשׁ הַקְּדוּשִׁים מִבְחוּץ, עַל יְדֵי שְׁכוֹתֵל הַהֵיכָל וְקוֹדֵשׁ הַקְּדוּשִׁים הוּא גַם כּוֹתֵל לַתַּאִים מִצַּד אֶחָד.

סָבִיב סָבִיב לְבַיִת סָבִיב, הַתַּאִים מַחוּבְרִים סָבִיב הַהֵיכָל וְקוֹדֵשׁ הַקְּדוּשִׁים, מִשְׁלֶשֶׁת הַצַּדִּדִּים, צִפּוֹן דְרוֹם וּמְעֲרָב^ט.

הַמִּידָה הַכְּתוּבָה בַּפְּסוּק הַזֶּה, שֶׁהֵתֵא בְרוֹחֵב אַרְבַּע אַמָּה, וְכוֹתֵל הַהֵיכָל הוּא בְּעוֹבֵי שֵׁשׁ אַמָּה, זֶה רַק בַּקּוֹמָה הַתַּחְתּוֹנָה. אֲבָל בַּקּוֹמָה הָעֲלִיוֹנוֹת הַמִּידָה שׁוֹנָה, כְּפִי שִׁבּוּאָר לַהֲלֵךְ^י.

מהרה יבנה

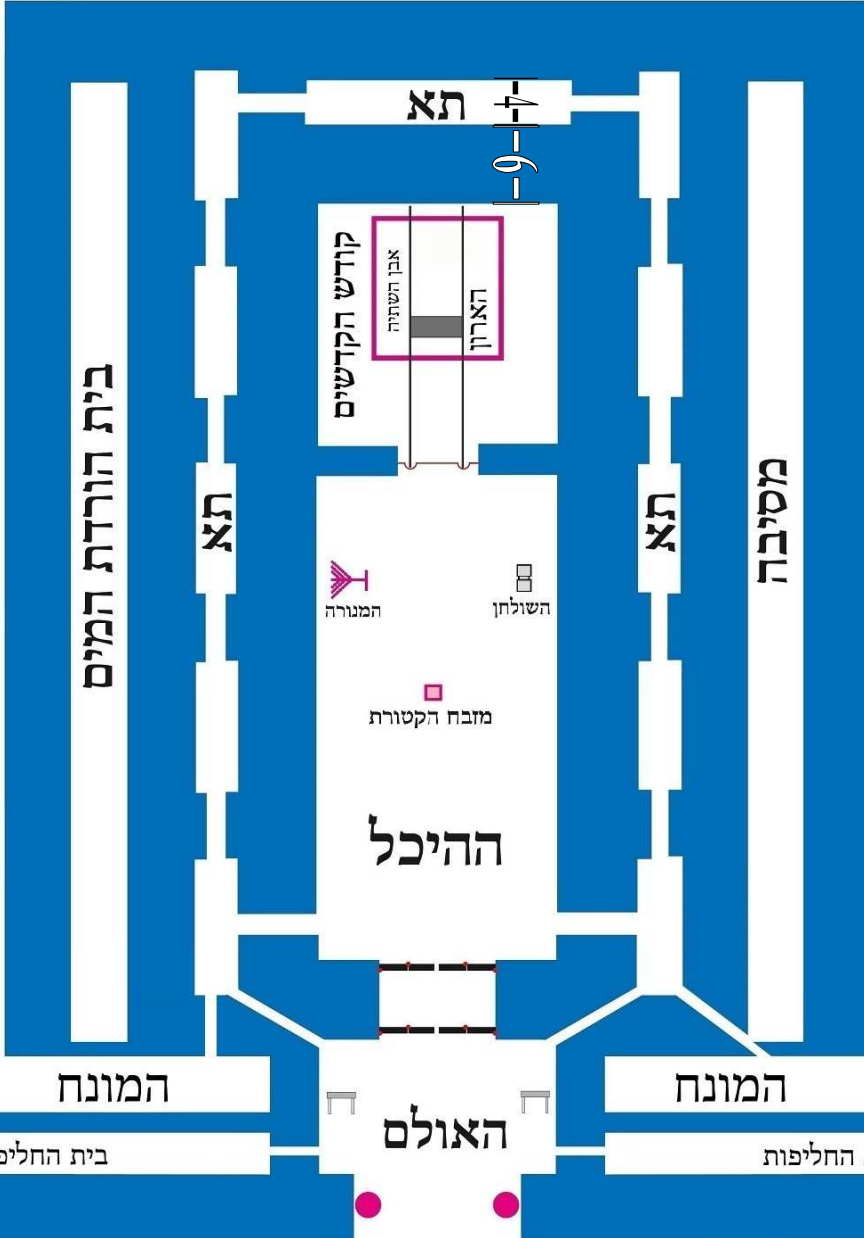
ה. רש"י.

ט. בבא בתרא ס"א.

י. אברבנאל.

יא. בפסוק הבא מבאר רש"י שבקומות העליונות התאים מתרחבים. היה אפשר לפרש שהמידה הכתובה בפסוק זה הוא בקומה האמצעית, והתא בקומה תחתיו יותר צר, ובקומה מעל יותר רחב. וכפי שביארו המפרשים על המידה הכתובה במשנה לגבי בית שני (עיין תוס' יומא נב. ובמפרשים במדות פרק ד משנה ג ד ז). אבל נראה שהמידה הכתובה בפסוק מדובר על הקומה התחתונה, מפני שני טעמים. א. שבוזה לא יהיה קשה מה שהקשו התוס' (יומא נב.). ב. שלהלן בפסוק ז' כתוב ורחבה, ופירש רש"י וז"ל: והצלעות היו הולכין ומרחיבין למעלה כמו שפירשתי האמצעית רחבה מן התחתונה אמה וכן העליונה מן האמצעית אמה. ע"כ. משמע מזה, שבתחילה כתוב בפסוק שהתא הוא ארבע אמה, ואח"כ ביאר הפסוק שורחבה, דהיינו שזה מתרחב, שהתאים העליונים מתרחבים. נמצא כמעט מפורש בפסוק שרק התחתון הוא במידת ארבע אמה, אבל התאים שמעליו מתרחבים, רחבים יותר מהתחתון.

✧ בקומה התחתונה, כותל ההיכל בעובי שש, והתא ארבע ✧

מבנה התאים

(1) וְהִצְלָעוֹת צִלְע אֶל צִלְע שְׁלוֹשׁ וּשְׁלֹשִׁים פְּעָמִים, וּבָאוֹת בְּקִיר אֲשֶׁר לַבַּיִת לַצִּלְעוֹת סָבִיב סָבִיב לְהִיּוֹת אַחֲזוּזִים, וְלֹא יִהְיוּ אַחֲזוּזִים בְּקִיר הַבַּיִת:²

בפסוק זה נלמד את האופן שהתאים בנויים בו:³
ונקדים: התאים הם כעין בית קטן, הבנוי לצידו של הבית הגדול, שהוא ההיכל.

בבניה רגילה של סתם בית, כדי לעשות את הגג, מנקבים חורים בתוך האבנים, כדי להכניס שם את הקורות עבור הגג. ומנקבים את כתלי הבית הגדול, כדי להכניס שם את הקורות עבור הגג לבית הקטן שבצידו.

מהרהר יבנה

יב. רש"י: צלע אל צלע. תא אכל תא ותא על תא: שלש ושלשים פעמים. אחד עשר על גבי אחד עשר, ואחד עשר על גביהם. וכן תרגם יונתן 'חלח עשרי בסידרא'. ובבית שני היו שלשים ושמונה, ט"ז בצפון וט"ז בדרום, חמשה על חמשה וחמשה על גביהן, ושמונה במערב (מדות 7 ג). הוא ללע הוא יגיע הוא תא (בבא בתרא סא). ופירוש רש"י הישן: ואומר אני, שהתאים שצפון ודרום כך סדקו, שכל אחד ואחד ארכו שתי עשרה אמה, הרי ששים אמה לחמשה תאים. וחמשה כהלים של חמש אמות, הרי שמונים וחמש. והחב המונח חמש אמות, פירנסת תשעים אמה של אורך הכותל. וכן לדרום. ושצמערב, אחד על גבי אחד ושלשי על גביהן, ואורכן עשרים אמה, כנגד רחב בית קדשי הקדשים: אחר כך רש"י עצמו הגיה (ומחק) קטע זה: **ובאות בקיר אשר לבית לצלעות**. קורות עליונות היציעים, היו ראשיהן של כל מחילת התאים החיונה באת ונוקבות בקיר בצידו הפנימי. וזהו אשר לבית לצלעות, בצדו אשר לתוך התאים. וזהו להיות אחוזים, קבועים בחזקה: ולא יהיו אחוזים בקיר הבית. ראשיהם של כל ההיכל היו באת ומונחות על כניסות שהיה קיר ההיכל בולט לתוך התאים. כמו שאמור צבינין שלמה (מלכים א' ו 1) 'כי מגרעות נתן לבית סביב חוזה', 'היגיע התחונה חמש באמה רחבה' – חללה, ועלייתה שש, שהיה כותל ההיכל כנוס מלמעלה אמה, לפיכך חלל החיונה 'שש באמה רחבה' שהיא היתה על עלייה של תחונה, 'זהשלישית שבע באמה רחבה' שהיה כותל ההיכל כנוס לתוכו אמה למעלה. ואף אילו היו כמותן, וזהו שאמור ולא יהיו אחוזים בקיר הבית, ולא יהיו נוקבין בקיר ההיכל כשאר ראשי קורות נמוכין הקבועין בכותל גבוה שנוקבין הכותל ותוקעין ראשי הקורות בנקבים:

יג. ביאור ענין התאים הוא עפ"י רש"י, ועפ"י המשנה מדות ד' ד' לפי שיטת רש"י.

אולם בבית המקדש אין מונקבים את הכותל, מפני שקלקול החומה הוא ואינו דרך נוי⁷. ואם כן איך ועל מה יאחזו גגות התאים.

על כן בונים את התא בקומה התחתונה ברוחב ארבע אמה, וכותל ההיכל שמול התא עביו שש אמה, ועושים כעין מדריגה ברוחב אמה אחת בכותל ההיכל מבחוץ, ונתקטן עובי הכותל ממש לחמש אמה. ועל אותו השטח שנגרע בכותל ונעשה שם כעין מדריגה, מניחים את ראשי קורות גג התא⁸.

[9] לפי זה יוצא שהתאים בקומה השניה רחבם חמש אמה, והקיר של ההיכל מולם עביו חמש אמה. ועשוי שם גם כן מגרעת נוספת עבור הגג לקומה השניה.

יוצא שהתא בקומה העליונה רחבו שש אמה, והכותל מולו עביו ארבע אמה.
כזה¹⁰:

מהרה יבנה

יד. רשיי מלכים א' ו' ו'. וראה במפרשים (במלכים א' ו', ובמדות, ובתוס' יומא נב. ועוד) שכתבו מעמים נוספים לזה.

טו. כבר בהר הוצבים אבנים גדולות ואבנים קטנות, ומביאים אותם להר הבית מוכנים כבר. ולא צריך לחתוך את האבנים [כן איתא בגמ' תמיד בתחילת המסכת לענין האבנים בבית המוקד, שהיו שם כעין 'מדרגות', וכן יש להסמך תירוץ זה של הגמ' גם לענינינו].

טז. גובה התאים בבית ראשון היה חמש אמות, חוץ מהתקרות (מלכים א' ו' י). ומסתמא כן יהיה גם בבית שלישי.
הציור אינו לפי קנה מידה.

מבנה התאים

כורתל
ההיכל
ההיכל

למשך כורתל ההיכל

{---3 אמה---

גג התאים מלמעלה

{-1-}

גג התאים

{---4 אמה---

{---6 אמה---

{---5 אמה---

תא קומה ג'

{-1-}

גג התאים - עשוי מעץ

{---5 אמה---

{---5 אמה---

{---5 אמה---

תא קומה ב'

{-1-}

גג התאים

{---6 אמה---

{---4 אמה---

{---5 אמה---

תא קומה א'

כותל ההיכל

התאים

כותל התאים

כך בנויים התאים, כמו שכתוב בפסוק במלכים"ז: כִּי מְגָרְעוֹת נָתַן לְבַיִת סָבִיב חוּצָה, לְבִלְתִּי אַחֲזוּ בְּקִירוֹת הַבַּיִת. ביאור הפסוק: עשו את המגרעות האלה בכתלי ההיכל, בכדי שלא יצטרכו להאחזו את את גגות התאים בכתלי ההיכל על ידי נקבים בכותל"ט.

מספר התאים

התאים נקראים גם בשם 'צלעות', וגם בשם 'יציעים"ט.

מהרה יבנה

יז. מלכים א' ו' ו'.

יה. רש"י במלכים א' ו' ו'. מידות ומספר התאים הכתובים שכתב רש"י במלכים, ותוס' ביומא (נב.), הם בבית ראשון ובבית שני, אך בבית שלישי המידות יהיו שונות מעט. אבל אופן וצורת הבניה שווה בכלם ורק בענין כותל התא שבצד השני יתכן שיש הבדל, ולכאורה תלוי במחלוקת המפרשים ואכמ"ל.

וז"ל רש"י: ובמסכת מדות שנינו, שלשים ושמונה תאים היו, חמשה עשר בצפון, חמשה על גבי חמשה, וחמשה על גביהן, וכן בדרום, ושמונה במערב, שלשה על גבי שלושה, ושנים על גביהם, התחתונה חמש, והאמצעות שש, והעליונות שבע, למה, כי מגרעות נתן לבית סביב חוצה, קומת התא חמש אמות, וכשעולה כותל ההיכל חמש אמות, גורע את עוביו, וכנס בו אמה לפניו, והניח על אותה כניסה ראשי קורות גג עליית התא, שהיא קרקעית לאמצעית, וכשעולה עשר, כנס אמה, להניח ראשי קורות עליית האמצעית, שהיא קרקע העליונה, נמצאת אמצעית רחבה מן התחתונה אמה, והעליונה רחבה מן התיכונה אמה. לבלתי אחזו בקירות הבית. שלא לדבק ראשי הקורות דרך נקבים בקירות הבית, שקלקול החומה הוא, ואינו דרך נוי. ע"כ.

וז"ל תוס' (יומא נ"ב. ד"ה כותל ההיכל) בפירושו הראשון וז"ל: ופירש ר"י דה"פ דקרא, שעובי כותל ההיכל לא היה שוה בכל מקום, שאם כן היו צריכות לנקב החומה לתחוב בה ראשי הקורות של התא, וזה לא רצו לעשות פן ירקבו, אלא עשו את חומת ההיכל במערב למטה שבעה אמות, והוצרכו לגרוע ממנה אמה כנגד תקרת התא האמצעי להניח ראשי הקורות על אותה כניסה, ושוב הוצרכו לגרוע עוד אמה כנגד תקרת תא השלישי, לפיכך התחתונה חמש באמה רחבה, והתיכונה ו' באמה רחבה, והג' ז' באמה רחבה, והיינו דתנן במס' מדות התחתונה רחבה חמש, והרובד ששה, רובד ששה היינו התקרה המפסקת בינה לתא התיכונה שעל גבה, והאמצעית שש, והרובד ז'. ע"כ.

יט. כבא בתרא ס"א.

וְהִצְלָעוֹת, הַתַּאִים בְּנוֹיִים בְּאֹפֶן שֶׁהֵם צִלְע אֶל צִלְע, תֵּא לִיד תֵּא,
וְתֵא עַל תֵּא.^א

שְׁלוֹשׁ וּשְׁלֹשִׁים פְּעָמִים, יֵשׁ שְׁלֹשִׁים וּשְׁלֹשׁ תַּאִים.

הַתַּאִים בְּנוֹיִים מִסְבִּיב לְהִיכַל וְקוֹדֵשׁ הַקִּדְשִׁים, בְּשִׁלְשָׁה קוֹמוֹת.
יֵשׁ חֲמִישָׁה עֶשֶׂר 'תַּאִים' בְּצַד צְפוֹן, וְכֵן חֲמִישָׁה עֶשֶׂר 'תַּאִים'
בְּצַד דְּרוֹם, וּשְׁלֹשׁ 'תַּאִים' בְּצַד מְעַרְב. סָךְ הַכֹּל שְׁלֹשִׁים וּשְׁלֹשׁ
חֲדָרִים הַנִּקְרָאִים 'תַּאִים'.

הַתַּאִים בְּנוֹיִים בְּשִׁלְשָׁה קוֹמוֹת.

בְּצַד צְפוֹן וְכֵן בְּצַד דְּרוֹם, יֵשׁ חֲמִשָּׁה תַּאִים בְּקוֹמָה הַרְאִשׁוֹנָה,
וְעֲלִיהֶם קוֹמָה שְׁנִיָּה עוֹד חֲמִישָׁה תַּאִים, וּמְעֲלֵיהֶם קוֹמָה שְׁלִישִׁית
שֶׁל חֲמֵשׁ תַּאִים נוֹסְפִים. יוֹצֵא, חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה תַּאִים בְּצְפוֹן. וְגַם
בְּדְרוֹם חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה תַּאִים.

בְּצַד מְעַרְב, בְּקוֹמָה הַרְאִשׁוֹנָה יֵשׁ תֵּא אֶחָד, וְעֲלִיו תֵּא אֶחָד
בְּקוֹמָה הַשְּׁנִיָּה, וּבְקוֹמָה הַשְּׁלִישִׁית יֵשׁ גַּם כֵּן תֵּא אֶחָד. יוֹצֵא,
שְׁלֹשׁ תַּאִים בְּצַד מְעַרְב.

בְּסָךְ הַכֹּל יֵשׁ בְּכָל שְׁלֹשֶׁת הַצְּדָדִים יָחַד, שְׁלֹשִׁים וּשְׁלֹשׁ תַּאִים.^א

❧ היבור הגגות למותל התא ❧

קוֹרוֹת גַּג הַתַּאִים נִסְמְכוֹת בְּצַד אֶחָד עַל כּוֹתֵל הַהִיכַל, וְשֵׁם יֵשׁ
מְגַרְעוֹת, וּבְצַד הַשְּׁנִי נִסְמְכוֹת עַל כּוֹתֵל הַתֵּא הַחִיצוֹנִי.

❧ מִהֲרָה יִבְנֶה ❧

ב. רש"י.

כא. ביאור ענין התאים הוא עפ"י רש"י, ועפ"י המשנה מדות ד' ג' לשימת רש"י. בבית שני היה שלשים ושמונה תאים, ובבית שלישי יהיה שלשים ושלוש תאים.

שכח בית המקדש המגרעות בכותל ההיכל השלישי

בכותל החיצוני של התאים, אין מגרעות, אלא קורות הגג באות ונוקבות בתוך הקיר מבפנים, ועל ידי כן הם אחוזים וקבועים חזק בתוך הקיר^{כב}.

ובאופן זה בנויים כל התאים סביב ההיכל וקודש הקדשים, בצפון ודרום ומערב.

ובאות בקיר, קורות גג התאים באות ונוקבות בתוך הקיר החיצוני של התאים. אשר לפית לצלעות, והם נוקבים בצד הפנימי של הקיר שזה בתוך התאים. סביב סביב, באופן זה בנויים כל התאים סביב ההיכל וקודש הקדשים. להיות אחוזים, ועל ידי זה הקורות אחוזים וקבועים בחזקה.

עד כאן הוא אופן אחיזת קורות גג התאים בכותל החיצוני של התאים.

המגרעות בכותל ההיכל

בהמשך הפסוק יבואר האופן שקורות גג התאים נמצאים בצד של כותל ההיכל.

כותל ההיכל, למטה הוא עבה שש אמה. וכנגד המקום שצריך להניח שם את ראשי הקורות של גג התאים, יש כעין מדריגה בכותל, ועל המדרגה מונחים ראשי קורות גג התאים.

זה מה שכתוב: וְלֹא יִהְיוּ אַחֲזוּזִים בְּקִיר הַבַּיִת, שקורות גג התאים אינם נוקבים בכותל ההיכל. אלא הם מונחים על המגרעות שיש

מהרה יבנה

כב. רש"י. אבל הרד"ק חולק על זה, ומפרש באופן אחר, בדלהלן.

בכותל.

בונים את התא בקומה התחתונה ברוחב ארבע אמה, וכותל ההיכל שמול התא עביו שש אמה, ועושים כעין מדריגה ברוחב אמה אחת בכותל ההיכל מבחוץ, ונתקטן עובי הכותל משש לחמש אמה. ועל אותו השטח שנגרע בכותל ונעשה שם כעין מדריגה, מניחים את ראשי קורות גג התא.

לפי זה יוצא שהתאים בקומה השניה רחבם חמש אמה, והקיר של ההיכל מולם עביו חמש אמה. ועשוי שם גם כן מגרעת נוספת עבור הגג לקומה השניה.

יוצא שהתא בקומה העליונה רחבו שש אמה, והכותל מולו עביו ארבע אמה.

כך בנויים התאים, ככתוב בפסוק במלכים^{כז}: כִּי מִגְרָעוֹת נָתַן לַבַּיִת סָבִיב חוּצָה, לְבִלְתִּי אַחֲזוּ בְּקִירוֹת הַבַּיִת. ביאור הפסוק: שעשו את המגרעות האלה בכתלי ההיכל, בכדי שלא יצטרכו להאחזו את את גגות התאים בכתלי ההיכל על ידי נקבים בכותל^{כד}.

כזה^{כה}:

מהרה יבנה

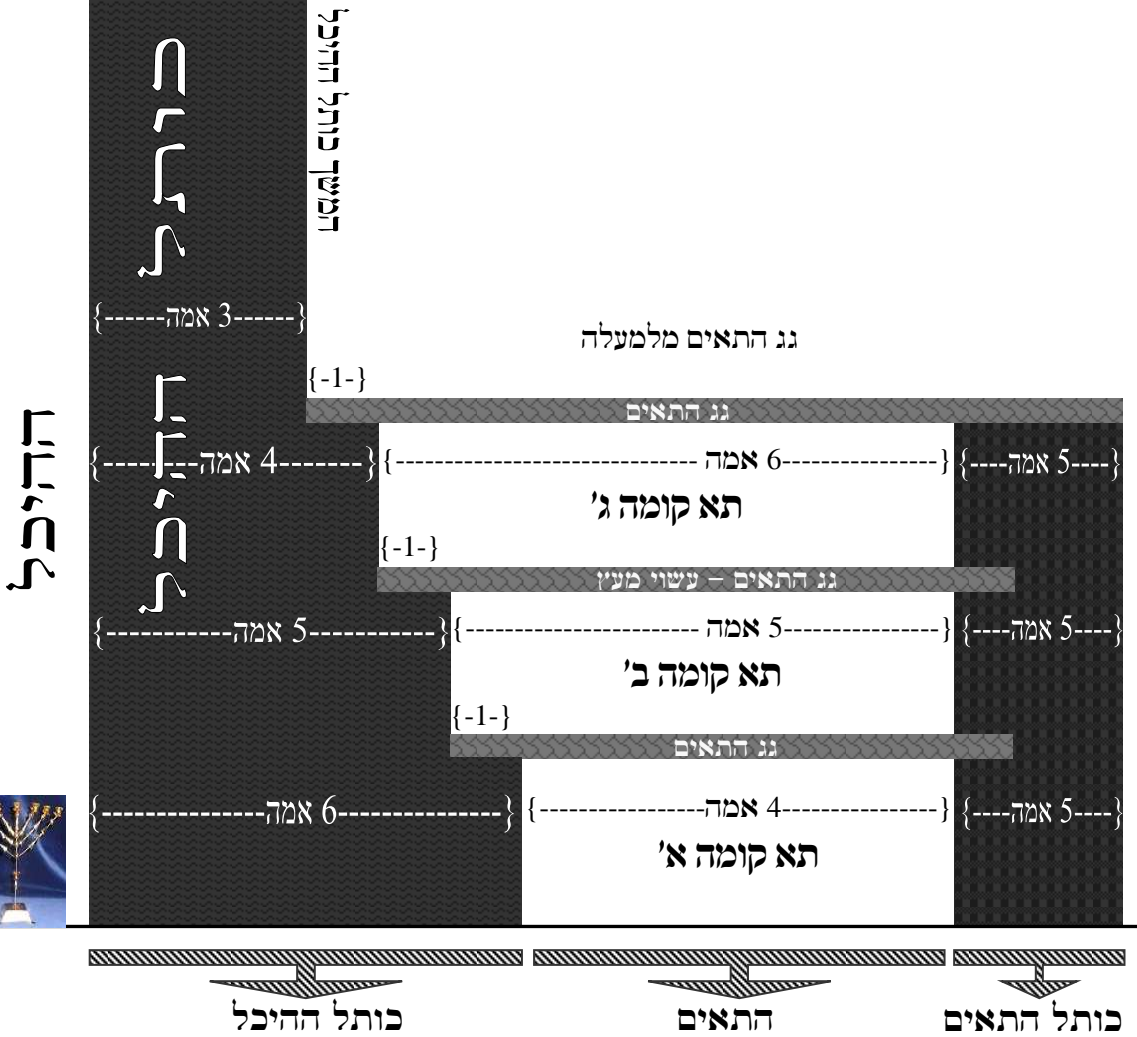
כג. מלכים א' ו' ו'.

כד. רש"י במלכים א' ו' ו'.

כה. הציור אינו לפי קנה מידה.

של בית המקדש המגרעות בכותל ההיכל השלישי

מבנה התאים

[לא] מה שכתוב בפסוק וְבָאוֹת בְּקִיר אֲשֶׁר לְבַיִת לְצִלְעוֹת סְבִיב סְבִיב לְהִיּוֹת אֲחוּזִים' מדבר על כותל התא החיצוני. שבכותל התא החיצוני, קורות הגג נכנסים לתוכו.

אבל וְלֹא יִהְיוּ אֲחוּזִים בְּקִיר הַבַּיִת', מדבר על כותל ההיכל. שבכותל ההיכל יש את ה'מגרעות', שהם כמו מדרגות, והקורות מונחים שם, על המגרעות, ואינם אחוזים וקבועים בחזקה בתוך הקירי.

מהרה יבנה

כו. זה לשיטת רש"י. רש"י פירש שוֹבְאוֹת בְּקִיר אֲשֶׁר לְבַיִת לְצִלְעוֹת סְבִיב סְבִיב לְהִיּוֹת אֲחוּזִים' מדבר על כותל התא בצד השני, וְלֹא יִהְיוּ אֲחוּזִים בְּקִיר הַבַּיִת', מדבר על כותל ההיכל. דהיינו שבצד כותל התא החיצוני קורות הגג נכנסים לתוכו, ורק בצד כותל ההיכל יש שם את המגרעות, שהם כמו מדרגות, והקורות מונחים שם.

אבל הרד"ק פירש את הכל על כותל ההיכל, וכן פירש האברבנאל, וכן פירש במצודת דוד. וז"ל הרד"ק: וּבָאוֹת בְּקִיר אֲשֶׁר לְבַיִת לְצִלְעוֹת סְבִיב סְבִיב. היו נכנסות ראשי הקורות בקיר ההיכל, במה שהיה מונח בו לצלעות, כמו שאמר במלכים' כי מגרעות נתן לבית סביב חוצה'. להיות אחוזים ולא יהיו אחוזים בקיר הבית. להיות אחוזים במקום המונח בקיר, ולא בקיר, שנלא יעשו בקיר הבית חורים להיות ראשי הקורות אחוזות בה, כמו שאומר שם 'לבלתי אחוז בקירות הבית', כי קיר הבית היה רחב מלמטה והולך ומצר כלפי חוץ כנגד התאים, להיות ראשי הקורות אחוזים באותו מקום המונח להם. ע"כ.

וז"ל האברבנאל: ועל זה נאמר וּבָאוֹת בְּקִיר אֲשֶׁר לְבַיִת לְצִלְעוֹת סְבִיב סְבִיב, רוצה לומר שהיו נכנסות ראשי קורות הצלעות בקיר ההיכל במה שהיה מונח בו בצלעות, כמו שאמר במלכים (מלכים א' ו' ו') 'כי מגרעות נתן לבית סביב חוצה לבלתי אחוז בקירות הבית רחב מלמטה והולך ומיצר כלפי חוץ כנגד התאים, להיות ראשי הקורות אחוזים באותו מקום המונח להם ולא יהיו אחוזים בקירות הבית. ע"כ.

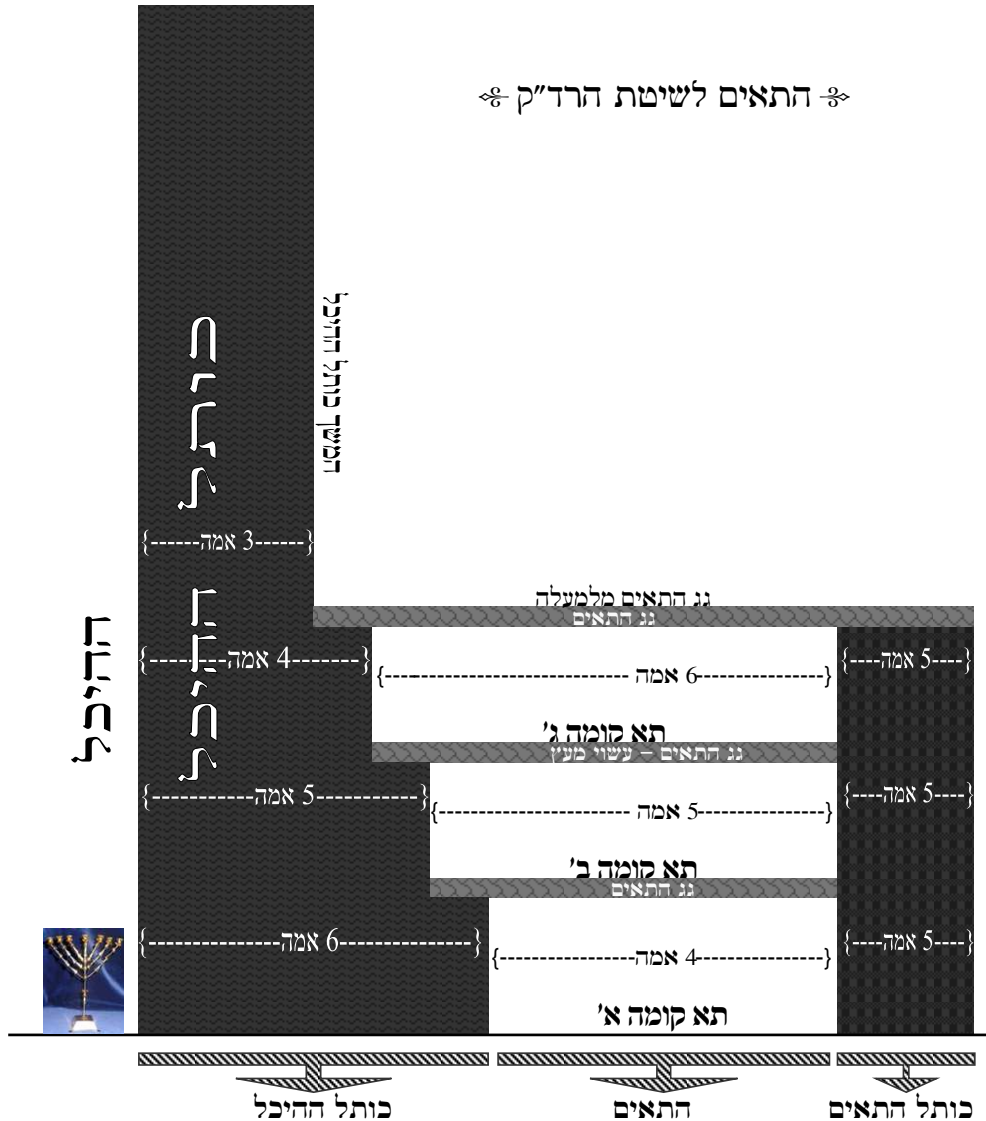
וז"ל המצודת דוד: וּבָאוֹת בְּקִיר אֲשֶׁר לְבַיִת. ראשי הקורות שתחת תקרות הצלעות היו באות ונכנסות בקיר אשר אל הבית, ר"ל בכותלי ההיכל ובית קודש הקדשים. לצלעות סביב סביב. ר"ל כן היה לכל קורות תקרות הצלעות אשר היו מסביב להיות אחוזים אל הקיר באופן זה, כי היה נפחת מעובי הקיר בכלות גובה צלע התחתונה, ועל הבליטה שמתחת היו מונחים קורות תקרת התחתונה שהיא רצפת התיכונה, ובכלות גובה התיכונה היה נפחת עוד מעובי הקיר, ועל הבליטה שמתחתיה היו מונחים קורות תקרת התיכונה שהיא רצפת העליונה, וכן בכלות גובה העליונה וכו', וכמו שעשה שלמה, כמ"ש 'כי מגרעות נתן לבית וכו' (מלכים א' ו'), ועי"ז היה להם חווק רב ולא ימוטו. ולא יהיו אחוזים בקיר הבית. ר"ל לבל יהיו אחוזים בקיר הבית כדרך האחיזה שרגילים הבונים לעשות בבנין כזה, והוא שעושים חורים ונקבים בקיר ובהם מכניסים ראשי קורות התקרה, שאין בזה חווק רב כי בקל ימוטו.

שלב בית המקדש המגרעות בכותל ההיכל השלישי

מהרה יבנה

והרי הציור לפי שיטת הרד"ק והאברבנאל והמצודת דוד (הציור אינו לפי קנה מידה):

התאים לשיטת הרד"ק

❁ מידות התאים ❁

התאים שבצפון ובדרום, אורך חלל כל תא, אחת עשרה אמה^{כז}.
רוחב חלל כל תא ארבע אמות, בקומה התחתונה^{כח}.

רוחב הכתלים שבין תא לתא, חמש אמה^{כט}.

יש חמש תאים בצפון ובדרום, וששה כתלים, הרי שמונים
וחמש אמה. ועוד חמש אמות של ה'מונח'^{לא}. סך הכל תשעים
אמה אורך.

וכך זה בשלשה קומות.

בצד מערב יש רק תא אחד, אורך חללו עשרים אמה, על פני
קודש הקדשים^{לב}. רוחב חללו ארבע אמות, בקומה התחתונה^{לג}.

ומעליו עוד תא, ומעליו עוד תא. שלש קומות^{לד}.

❁ מהרה יבנה ❁

כז. ברש"י המודפס כתוב שאורך כל תא י"ב אמה. אבל הרב רבינו שמעיה תלמיד רש"י, כתב
שרבו רש"י הגיה, וכתב שאורכם י"א אמה (הרר"ש בפירושו למדות ד ג).
וכן כתוב בצורת הבית ובמשכני עליון שאורך חלל התא הוא י"א אמה.
כת. לעיל פסוק ה'.

כט. רש"י. ברש"י איתא שהכתלים שבין תא לתא הם בעובי חמש אמות. יתכן שיסוד שיעור
הכותל הוא מהכתוב במשנה (מדות ד ז) 'כותל התא חמש'. ואף שבמשנה מדובר מענין כותל
התא החיצוני, מכל מקום יתכן שרש"י לומד ששיעור זה הוא גם לענין הכתלים שבין תא לתא.
במצודת דוד (להלן פסוק יב) פירש את הפסוק 'קיר הַבְּנִיין חֲמֵשׁ אַמּוֹת רָחֵב סָבִיב סָבִיב שְׁכַל
כתלי התאים וגם הכתלים שבין תא לתא הם בעובי חמש אמה. עי"ש.
יש לציין שגם לשיטת רבינו יצחק הבחור (תוס' יומא נב.) הכתלים שבין תא לתא עבים מאוד.
ועי"ש שיטתו כמה העובי.

ל. ברש"י המודפס כתוב חמש כתלים. וכבר כתב הרר"ש שרש"י הגיה. וראה בצורת הבית
לתוספות יום טוב.

לא. הרר"ש (הרב רבינו שמעיה תלמיד רש"י, בפירושו למסכת מדות). מהו ה'מונח' יבואר להלן פסוק
ט'.

לב. רש"י.

לג. לעיל פסוק ה'.

לד. רש"י. צורת הבית לתוספות יום טוב.

השלישי

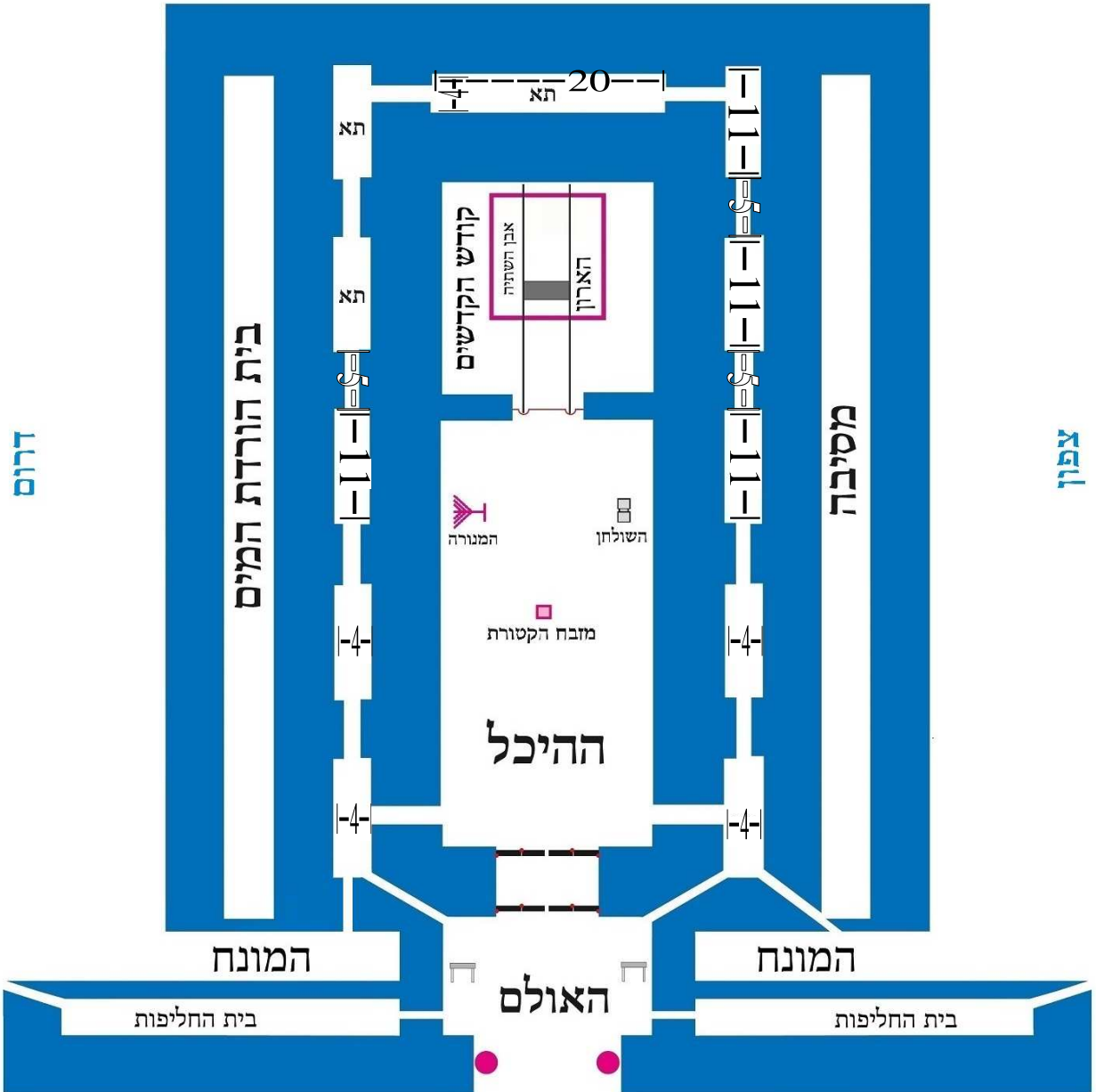
מידות התאים

בית המקדש

שלד

✧ מידות התאים ✧

מערב

מזרח

פתחי התאים

כתוב במשנה^ל: וְשַׁלְשָׁה פְּתָחִים הָיוּ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, לְכָל אֶחָד מֵהַתַּיִם יֵשׁ שְׁלֹשָׁה פְּתָחִים, אֶחָד לְתֵּא מִן הַיְּמִין, פֶּתַח אֶחָד לְתֵּא שְׁלִידוֹ בְּצַד יְמִין, וְאֶחָד לְתֵּא מִן הַשְּׂמָאל, וּפֶתַח אֶחָד לְתֵּא שְׁלִידוֹ בְּצַד שְׂמָאל, וְאֶחָד לְתֵּא שֶׁעַל גְּבִיּוֹ, וּפֶתַח אֶחָד בְּתַקְרָה, שֶׁהוּא פֶּתַח לְתֵּא שֶׁבְּקוֹמָה מֵעֲלָיו.

המדרגות מקומה לקומה

לתא שבקומה מלמעלה, עולים במדרגות עגולות, שהם כמין עמוד ומדרגות עולות בו, והעולה בהם נדמה כמו שהולך ומקיף סביב עמוד אבנים^ל.
המדרגות העולות בעיגול, נקראים בשם 'לולים'^ל, וגם 'מסיבה'^ל.

מהרה יבנה

לה. מדות ד' ג'.

לו. רש"י. וז"ל רש"י (פסוק ז): ונסבה למעלה למעלה. ומוסבה מסיבה שקורין וי"ץ בלע"ז של בנין אבנים הוא כמין עמוד ומעלות עולות בו והעולה בהם דומה לו כהולך ומקיף סביבות עמוד אבנים ובלשון אשכנז קרוי שווינד"ל שמיין הוא שאמור בבנין שלמה ובלולים יעלו אל התיכונה אף הוא מתורגם ובמסיבות' כמו ונסבה למעלה למעלה וכן מסיבה עולה למעלה עד נג התא העליון כמו שהוא מפרש והולך שהמסיבה עולה מן התחתון לאמצעי ומן האמצעי לעליון. ע"כ.
וכן במלכים (א' ו' ח') וברש"י (שם) נתבאר שהמדרגות לעלות מתא אל התא שמעליו, הם כעין עמוד וסביבו מסבבין המדרגות בעיגול (ונקרא 'שווינדל שמינ'). וז"ל רש"י: בלולים. תרגם יונתן: מסיבתא, והוא שקורין בלשונינו ווי"ץ בלע"ז, ובלשון אשכנז (ווינד"ל שמיין) ושם המורגל (שווינד"ל שמינ), והוא בנין עמוד אבנים עשוי מעלות מעלות, וההולך בהן דומה כמקיף סביבות עמוד, ועולין בו כמה וכמה אמות גבוה, ואין צריך לשפע כשאר סולם, כי הקיפו הוא שיפוע.
לז. מלכים א' ו' ח'.

לה. תרגום יונתן מלכים א' ו' ח'. רע"ב מדות ה' ג'.

אין זה המסיבה שבצד צפון מהתאים (מדות ד ה), אלא זה מדרגות עגולות, שהם נקראים בשם מסיבה.

שלו בית המקדש המדרגות מקומה לקומה השלישי

✧ מדרגות עגולות ✧

❧ התא בקרן מזרחית צפונית ❧

[לב] וּבִקְרַן מְזֻרְחֵית צְפוֹנִית הָיוּ חֲמִשָּׁה פְּתָחִים, אַבְל הַתָּא שְׁבִינָה מְזֻרְחֵית צְפוֹנִית לִט, יֵשׁ לוֹ חֲמִיֶּשֶׁה פִתְחִים. אֶחָד לַתָּא מִן הַיְמִיִן, פֶּתַח אֶחָד לְתָא שְׁמֵצָד יְמִין שְׁלוֹ, וְאֶחָד לַתָּא שְׁעַל גְּבִיו, פֶּתַח אֶחָד לְתָא שְׁמַעְלִיו, וְאֶחָד לְמִסְבָּה, פֶּתַח אֶחָד לְמִקּוּם שְׁנַקְרָא 'מְסִיבָה', וּפֶתַח זֶה הוּא בְּאַלְכֶסוֹן, וּפּוֹנֶה גַם לְמְסִיבָה וְגַם לְמוֹנַח'מא. וְאֶחָד לְפִשְׁפֶּשׁ, וּפֶתַח אֶחָד לְפִשְׁפֶּשׁ' שֶׁהוּא הַפֶּתַח מֵהָאוֹלָם אֶל הַתָּא, וְאֶחָד לְהֵיכָל, וּפֶתַח אֶחָד אֶל הַהֵיכָל'ב. כִּי דֶרֶךְ הַתָּא הַזֶּה נִכְנָסִים בְּבוֹקֵר מֵהָאוֹלָם אֶל הַהֵיכָל'ג.

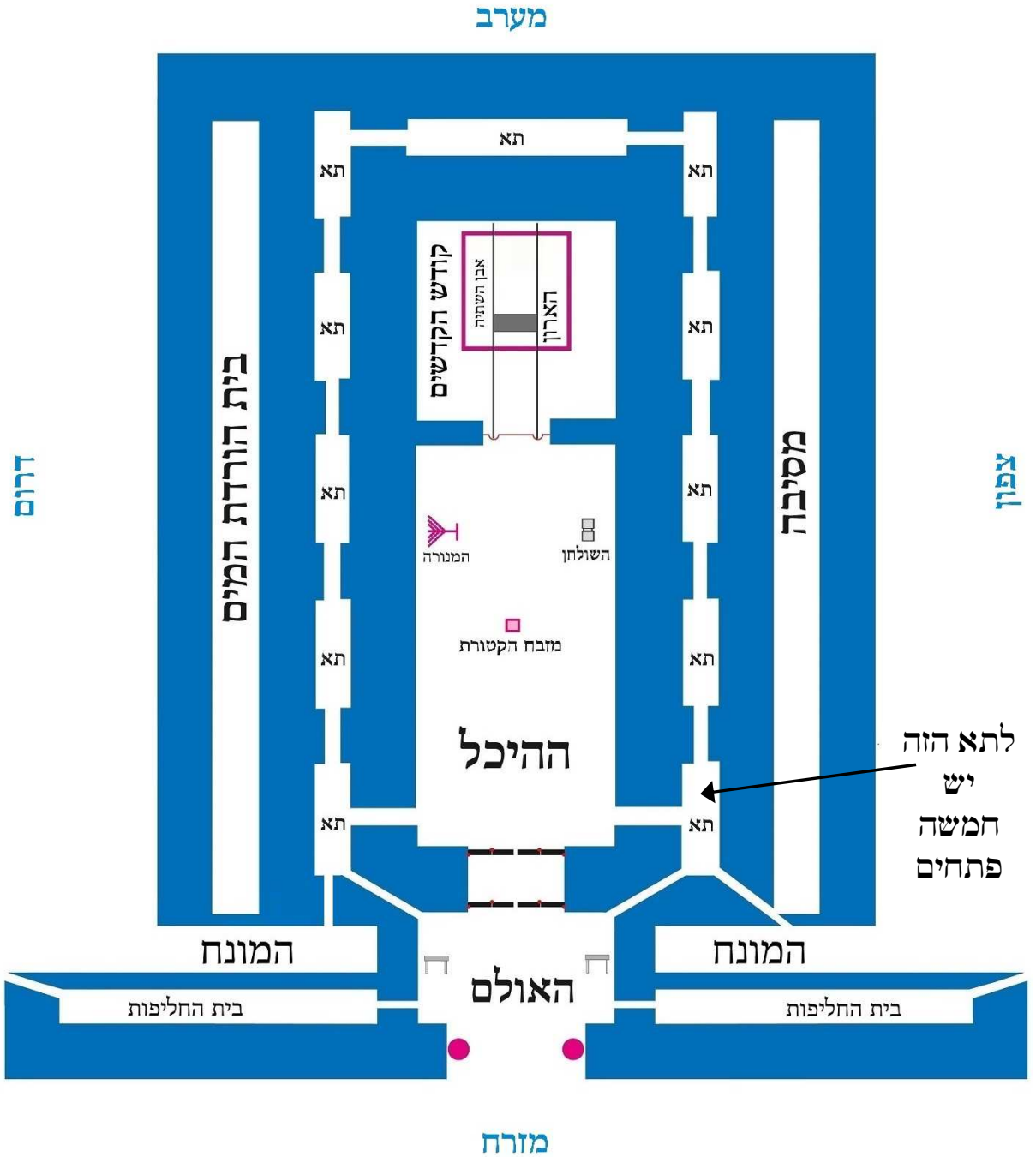
יוצא שיש לתא ארבעה פתחים לארבע צדדים'ד, ואחד לתא שמעליו'ה.

❧ מהרהר יבנה ❧

לט. בקומה התחתונה.
 מז. להלן יתבאר מהו המסיבה.
 מא. הרר"ש (הרב רבינו שמעיה תלמיד רש"י, בפירושו למסכת מדות). מהו ה'מונח' יבואר להלן פסוק מ'.
 מב. הפתח מהאולם אל התא הוא באלכסון. כדמשמע ברש"י (בבא מציעא לג.) וז"ל: ואותו פשפש שבצפון והוא לפתח שבזוית האולם שאצל חמש אמות של כותל ההיכל שבצפון פתח ההיכל ודלת סוככת בו. ע"כ. ועי"ש.
 מג. כמבואר במדות ד' ב' ובתמיד ג' ז'.
 וז"ל המשנה במדות: ושני פשפשין היו לו לשער הגדול, אֶחָד בְּצִפּוֹן, וְאֶחָד בְּדָרוֹם. שְׁבִדְרוֹם, לֹא נִכְנָס בּוֹ אָדָם מֵעוֹלָם, וְעָלְיוֹ הוּא מְפָרֵשׁ עַל יְדֵי יְחֻזְקָאֵל, שְׁנַיָאמֵר, וַיֹּאמֶר אֵלַי ה' הַשְּׁעָר הַזֶּה סְגוּר וְהָיָה לֹא יִפְתָּח וְאִישׁ לֹא יָבֹא בּוֹ כִּי ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בָּא בּוֹ וְהָיָה סְגוּר. נִטַּל אֶת הַמַּפְתָּח וּפְתַח אֶת הַפִּשְׁפֶּשׁ, וְנִכְנָס לְהַתָּא, וּמִהַתָּא לְהֵיכָל.
 מד. אמנם שנים מתוך הפתחים הם באלכסון.
 מה. ביאור המשנה הוא עפ"י רש"י במלכים (א' ו' ו) וביחזקאל (מא ו'), תוס' בפירוש הראשון (בבא בתרא סא. וכן יומא נב.), הרר"ש, תפארת ישראל, מלבי"ם במלכים.

שלה בית המקדש התא בקרן מזרחית צפונית השלישי

לתא שבקרן מזרחית צפונית יש חמשה פתחים

המשך מבנה התאים

(1) וְרַחְבָּהּ, וְנִסְבָּהּ לְמַעְלָה לְמַעְלָה לְצִלְעוֹתָהּ, כִּי מוֹסַב הַבַּיִת לְמַעְלָה לְמַעְלָה סָבִיב סָבִיב לְבַיִת עַל כֵּן רַחֵב לְבַיִת לְמַעְלָה, וְכֵן הַתְּחַתּוֹנָה יַעֲלֶה עַל הָעֲלִיוֹנָה לְתִיכּוֹנָה: ^מ

המשך המגרעות

וְרַחְבָּהּ, התאים מתרחבים למעלה^מ.
התא האמצעי יותר רחב מהתחתון אמה. והתא העליון רחב יותר מהאמצעי אמה^מ.

המדרגות בעיגול

לכל אחד מהתאים, יש שלשה פתחים. פתח אחד לתא שמימינו, פתח אחד לתא שמשמאלו, ופתח אחד לתא שבקומה מעליו^מ. לקומות העליונות עולים על ידי מדרגות העולות בעיגול^ל.

מהרה יבנה

מו. רש"י: ורחבה. והלכות היו הולכין ומרחיבין למעלה כמו שפירשתי, האמצעית רחבה מן התחתונה אמה, וכן העליונה מן האמצעית אמה: ונסבה למעלה למעלה. ומוסבת מסיבה שקורין ווי"ץ של בניין אבנים, הוא כמין עמוד ועולין בו צמעלות, והעולה בו דומה לו כהולך ומקיף סביבות עמוד אבנים, ובלשון אשכנז קרוי ווינדלֶשטיין, והוא שאמור צבינין שלמה (מלכים א' ו ח) צבולים יעלו אל התיכונה, אף הוא מתורגם צמסיבתא' כמו זה: ונסבה למעלה למעלה. מסיבה עולה למעלה עד גג התא העליון, כמו שהוא מפרש והולך, שהמסיבה עולה מן התחתון לאמצעי ומן האמצעי לעליון: כי מוסב הבית, אלעות, למעלה למעלה סביב סביב לבית, על כן רחב הבית למעלה. על כן שאמרנו ורחבה למעלה למעלה, רחב בית תוך הלכות למעלה, העליונה רחבה מכולם: וכן התחתונה. תירגס יונתן וכן צמסיבתא סלקין מארעיתא לעיליתא צאורח מיעתא, וכן יעלו על ידי מסיבה מן התחתונה אל העליונה לרך התיכונה:

מו. רש"י.

מה. רש"י.

וְנִסְכָּה, בתאים יש 'מסיבה', שזה מדרגות העולות בעיגול, שעל ידם עולים לְמַעַלָּה לְמַעַלָּה, לְצִלְעוֹת, אל התאים שבקומות העליונות^{נא}.

על ידי המדרגות העולות בעיגול שנקראים 'מסיבה', עולים מהתא בקומה התחתונה אל התא בקומה האמצעית. ומהקומה האמצעית אל הקומה העליונה^{נב}.

המדרגות נקראים בשם 'מסיבה', מלשון 'מסובב' ו'סיבוב', כי העולה במדרגות אלו מסבב את העמוד בדרך עלייתו^{נג}.

מהרה יבנה

מט. מדות ד' ג'. משכני עליון לרמח"ל (ד ב).

ג. רש"י.

נא. רש"י.

נב. רש"י.

נג. עפ"י רש"י. מצודת ציון.

שמוא

היכל

יהזקאל פרק מא פסוק ז

מראה

✧ מדרגות עגולות ✧

המשך המגרעות

כעת חוזר הפסוק לבאר על 'זרחבה':

כִּי מוֹסֵב הַבַּיִת^נ, בעבור שהיכל מסובב בתאים ומגרעות. שעובי הקיר נגרע מעביו, כדי להניח שם את קורות תקרת התאים^נ. ואלו המגרעות הם לְמַעַלָּה לְמַעַלָּה, דהיינו שבכל קומה יותר גבוהה נגרע יותר מעובי הקיר. סָבִיב סָבִיב לַבַּיִת, ומוסיף ומבאר, שהתאים ומגרעותיהם מסבבים את הבית מכל שלשת הרוחות, צפון דרום מערב. עַל כֵּן רָחַב לַבַּיִת^נ לְמַעַלָּה, בגלל זה, שיש מגרעות בעובי הקיר, רוחב התאים מבפנים הוא יותר רחב למעלה. והקומה העליונה של התאים רחבה מכולם^נ.
כֹּזֶה^נ:

מהרה יבנה

נד. 'הבית' כאן, הכוונה להיכל וקודש הקדשים, והיינו שההיכל וקודש הקדשים מסובבים בתאים [השם 'בית' כולל את ההיכל וקודש הקדשים יחד, ככתוב בבית ראשון 'זהבית אשר בנה המלך שלמה לה' ששים אמה ארכו] (מלכים א' ו ב).

נה. כמו שנתבאר בפסוק הקודם.

נו. 'לבית' כאן, הכוונה מלשון 'פנים'. מקום פנימי (כדלעיל רשי' יחזקאל מ ה ועוד). ומדבר על החלל הפנימי של התאים.

נז. רשי' מצודת דוד.

נח. הציור אינו לפי קנה מידה.

☞ התאים למעלה רחבים יותר מלמטה ☞

כורתת
ההיכל
ההיכל

למשך כותל ההיכל

{---אמה 3---}

גג התאים מלמעלה

{-1-}

גג התאים

{---אמה 4---}

{---אמה 6---}

{---אמה 5---}

תא קומה ג'

{-1-}

גג התאים - עשוי מעץ

{---אמה 5---}

{---אמה 5---}

{---אמה 5---}

תא קומה ב'

{-1-}

גג התאים

{---אמה 6---}

{---אמה 4---}

{---אמה 5---}

תא קומה א'

כותל ההיכל

התאים

כותל התאים

המשך המדרגות בעיגול

כעת חוזר הפסוק לבאר על זנסבה^{נב}:

וכן על ידי המדרגות העולות בעיגול הנקראים 'מסיבה', התחתונה יעלה על העליונה, לתיכונה. יעלו מהתא התחתונה אל התא העליונה, דרך התא האמצעית^ג.

לתיכונה: האות ל' הוא במקום אות ב'. כמו^{סא} 'ישבת לקפא'. ורצה לומר בדרך התיכונה^{גב}.

לתיכונה: לאמצעית. כמו^{סג} 'והפריח התיכין'^{סד}.

גובה ההיכל

(ח) וראיתי לבית גבה סביב סביב, (מיסדות כתיב) מוסדות הצלעות מלו הקנה, שש אמות אצילה^{סח}

וראיתי לבית גבה, ראיתי שההיכל^{סז} הוא גבוה מאוד, כמה מאות אמה^{סז}.

מהרה יבנה

נט. יתכן שסדר הפסוק הוא כך: בתחילה אמר הפסוק הקדמה, שיש שני דברים אחד הוא 'ורחבה', ואחד הוא 'זנסבה'. ואחר כך מבאר הפסוק מהו 'ורחבה', ואחרי זה מבאר מהו 'זנסבה'.

ס. תרגום יונתן. רש"י. מצודת דוד (הפירוש הראשון).

סא. תהילים מ' ה'.

סב. מצודת ציון.

סג. שמות כ"ו כ"ח.

סד. מצודת ציון.

סה. רש"י: וראיתי לבית גובה. לא פירש שיעורו, אבל במסכת מידות שנינו, על רוס מאה אמה: מוסדות הצלעות מלו הקנה. יסוד הכלעות היה מלכ הקנה: שש אמות אצילה. תירגם יונתן כווח יסוד מחילת הכלע בתוך הארץ היה רחב שש אמות, אבל למעלה מן הארץ רחבו חמש אמות כמו שפורש במקרא של אחריו:

סָבִיב סָבִיב, הַהֵיכָל גְּבוּהָ יוֹתֵר מֵהַתַּאִים בְּכָל הַצְּדָדִים^{סז}.

מִידַת יֶסוּד מוֹתֵל הַתָּא

כּוֹתֵל הַתָּא הַחִיצוֹנִי הוּא בְּעוֹבֵי חֲמֵשׁ אִמָּה^{סח}. אֲבָל יֶסוּד כּוֹתֵל הַתָּא, בְּתוֹךְ הַקְּרָקַע, הוּא בְּעוֹבֵי שֵׁשׁ אִמָּה^ט. מוֹסְדוֹת הַצְּלָעוֹת, מְלוֹ הַקְּנָה, יֶסוּד כְּתֵלֵי הַתַּאִים, שְׁבִתוֹךְ הַקְּרָקַע, הוּא בְּעוֹבֵי מֵלֵא הַקְּנָה^{טא}, שׁוֹהַ שֵׁשׁ אִמּוֹת. הַקְּנָה הוּא בְּאוֹרֵךְ שֵׁשׁ אִמָּה^{טב}.

מֵהֵרָה יִבְנֶה

סו. 'בית' כאן, הוא בנין ההיכל, שכולל עמו את קודש הקדשים (כן משמע ברש"י להלן פסוק יא), וכן כולל עמו את האולם [שגם בבית שני גובה ההיכל וקודש הקדשים והאולם שווה (עם העליות), וי"א שגם האולם קדוש בקדושת ההיכל (עירובין ב.)].

אבל התאים נמוכים (רש"י להלן פסוק יא, מצודת דוד). ונראה שגובה שלשת קומות התאים יחד הוא י"ח אמה (כי בבית ראשון כתוב שגובה התאים חמש אמות, חוץ מהתקרות (מלכים א' ו' ז). ומסתמא כן יהיה גם בבית שלישי. ומידת עובי גג התאים, מכיוון שבמשנה במידות מוזכר הלשון 'תקרה' לגג התאים, ובמקום אחר כשמוזכר במשנה מדות הלשון 'תקרה' כתוב שזה עובי אמה. ולכן נראה שגם כאן, גג התאים הוא עובי אמה. אולם אין זה מוכרח. ויש שכתב שעובי גג התא הוא שני אמות, אמה תקרה ואמה מעויבה].

סז. ברש"י כתוב: וראיתי לבית גובה. לא פירש שיעורו, אבל במסכת מדות (ד' ז) שנינו על רום מאה אמה. ע"כ. כתב בצורת הבית (סימן נא) ששבבית שני היה הגובה מאה אמה, אבל בבית שלישי אין לנו הכרח כמה גובה ההיכל, וברוך היודע. עכת"ד. אמנם המלבי"ם כתב (פסוק ז), שראה לבית גובה סביב סביב, משמע שגובה הרבה יותר מבתיים הקודמים. וכן כתב המלבי"ם (פסוק ח): ראה שהבית גבוה מאד וכו' שהוא גבוה כמה מאות אמה. ע"כ.

סח. מצודת דוד.

סט. ככתוב בפסוק הבא.

ע. רש"י. מצודת דוד.

עא. רש"י. מצודת דוד.

עב. ככתוב לעיל (מ ח): וּבִיַּד הָאִישׁ קָנָה הַמֶּדָּה שֵׁשׁ אִמּוֹת בְּאִמָּה וּמִפָּח.

במצודת דוד: שש אמות וגו'. ר"ל שהיה הקנה מחזיק שש אמות גדולות, שכל אמה מהם היה במדת אמה של חול שהיא אמה בת חמשה טפחים ועוד טפח יותר, וא"כ היה מדת הקנה שלשים וששה טפחים.

שמו בית המקדש מידת יסוד כותל התא השלישי

ושש האמות האלה הם: אַצִּילָה. אמות גדולות. שכל אמה היא
בת ששה טפחים^{עג}.

אַצִּילָה: מלשון גדולה^{עד}. כמו אַצִּילִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל^{עה}.

מהרה יבנה

עג. מצודת דוד.
עד. שמות כ"ד י"א.
עה. רד"ק. מצודת ציון.

✽ יסוד כותל התא - בתוך הקרקע - ברוחב שש אמה ✽

כהיכל
ההיכל

נג התאים

תא קומה ג'

נג התאים - עשוי מעץ

תא קומה ב'

נג התאים

תא קומה א'

{---5 אמה---

{---6 אמה---

כותל ההיכל

התאים

כותל התא

מידת כותל התא החיצוני

(ט) רַחֵב הַקִּיר אֲשֶׁר לְצִלְעֵי אֶל הַחוּץ חָמֵשׁ אַמּוֹת, וְאֲשֶׁר מִנְּחַ
בֵּית צִלְעוֹת אֲשֶׁר לְבֵיתֵי^ע

רחב הקיר אשר לצלע אל החוץ, כותל התא החיצוני, הוא ברוחב
חמש אמות^ע.

וכן כתוב במשנה^ע: בְּתֵל הַתָּא חָמֵשׁ, הַכוֹתֵל הַחִיצוֹנִי שֶׁל
הַתָּא, בַּעֲבוּבֵי חֲמֵשׁ אַמּוֹת^ע.

כותל התא הוא בעובי חמש אמה. אבל יסוד כותל התא, בתוך
הקרקע, הוא בעובי שש אמה^פ.

מהרה יבנה

עו. רש"י: רחב הקיר אשר לצלע אל החוץ. מחילת התאים הסמוכים אל החצר היא מחילת מערבית
חמש אמות. וכן שנינו במסכת מידות ב'ארתו כותל שהוא חמש אמות: ואשר מונח. ומקום פנוי היה מונח
במקצועות הצפון והדרום שאכל המזרח (והמערב) ויש למחוק תיבה זו. ארת הבית). שאין התאים מקיפין את
כל הבית. ול'ארתו מקום פנוי היו פתחי התאים שבמקצועות, כמו שפירש בעיניין (פסוק י"א) 'ופתח הכלע
למונח'. כי לא היו להם פתחים לתאים לא לצד החצר ולא לצד ההיכל, אלא לאותן שבמקצוע מזרחית
לפניית ובמזרחית לרומית היה פתח בכותל רחבו פתוח לאותו מקום המונח, וב'ארתו פתח נכנסין לו, וממנו
לתא השני ומן השני לשלישי וכן סביב. שכן שנינו במסכת מידות (ד' ג) שלשה פתחים לכל אחד ואחד,
אחד לתא מן הימין ואחד לתא מן השמאל ואחד לתא שעל גביו. ואף יונתן בן תיכגמו, ואשר מונח –
'ואתך צדיק'. בית צלעות אשר לבית. נגד אויר רחב הכלעות בקרן זוית. סביב סביב שכתוב במקום
המונח (פסוק י"א), אינו בארבע פינות כמשמעו, אלא כלומר מכלן ומכלן, לרום ולפון, זוית לרומית מזרחית
וזוית לפניית מזרחית:

עו. רש"י. מצודת דוד.

עח. מדות ד' ז'.

עט. בצד הפנימי, כותל ההיכל הוא גם כותל התא. וכבר כתוב שכותל ההיכל הוא בעובי שש
אמה (פסוק ה', וכן במשנה). פסוק זה מדבר על הכותל החיצוני של התא, שהוא בעובי חמש אמה.
וכן מבואר במשנה (מדות ד' ז').

וז"ל רש"י: רחב הקיר אשר לצלע אל החוץ. מחיצת התאים הסמוכה לחצר הוא מחיצת
מערבית. חמש אמות. וכן שנינו במסכת מידות שארתו כותל הוא חמש.

וז"ל המצודת דוד: רחב. עובי כותל הצלע הפונה לחוץ היתה בת חמש אמות, והיסוד מתחת
בלטה להלן אמה אחת.

פ. כמבואר בפסוק הקודם.

☞ כותל התא ברוחב חמש אמה ☞

ההיכל
ההיכל

נג התאים

תא קומה ג'

{---5 אמה---

נג התאים - עשוי מעץ

תא קומה ב'

{---5 אמה---

נג התאים

תא קומה א'

{---5 אמה---

כותל ההיכל

התאים

כותל התא

המונה

וְאֲשֶׁר מְנַח: מקום פנוי^{פא}.

התאים אינם מקיפים את כל הבית ממש, אלא יש מקום פנוי, בין התאים לבית החליפות.

בסוף התאים שבצד צפון ובצד דרום, לצד מזרחם, יש רווח חמש אמה^{פב}.

וְאֲשֶׁר מְנַח, יש מקום פנוי, בֵּית צְלָעוֹת, והמקום הפנוי הזה הוא כנגד אויר רוחב ה'צלעות' שהם התאים^{פג}, אֲשֶׁר לְבַיִת, שהתאים הם ליד הבית^{פד}.

והרווח הוא בין התאים לבית החליפות. בפינה מזרחית צפונית, ובפינה מזרחית דרומית^{פה}.

מהרה יבנה

פא. רש"י, עפ"י התרגום יונתן שתרנם 'ואתר שביק'.

פב. הלשון הראשון ברש"י, וזה הלשון הנכון מרש"י. אבל הלשון השני אינו מרש"י. כן מוכח משאר המקומות שמדבר רש"י בענין המונה, וכן מוכח מדברי הרר"ש תלמיד רש"י, וכן ברש"י בכת"י כתוב רק הלשון הראשון.

פג. רש"י. כי התאים נקראים גם בשם 'צלעות'. וגם בשם 'יציעים' (כבא בתרא סא.).

פד. רש"י. מצודת דוד. היינו, כנגד מקום רוחב התאים שליד הבית.

פה. רש"י. מצודת דוד.

שנא

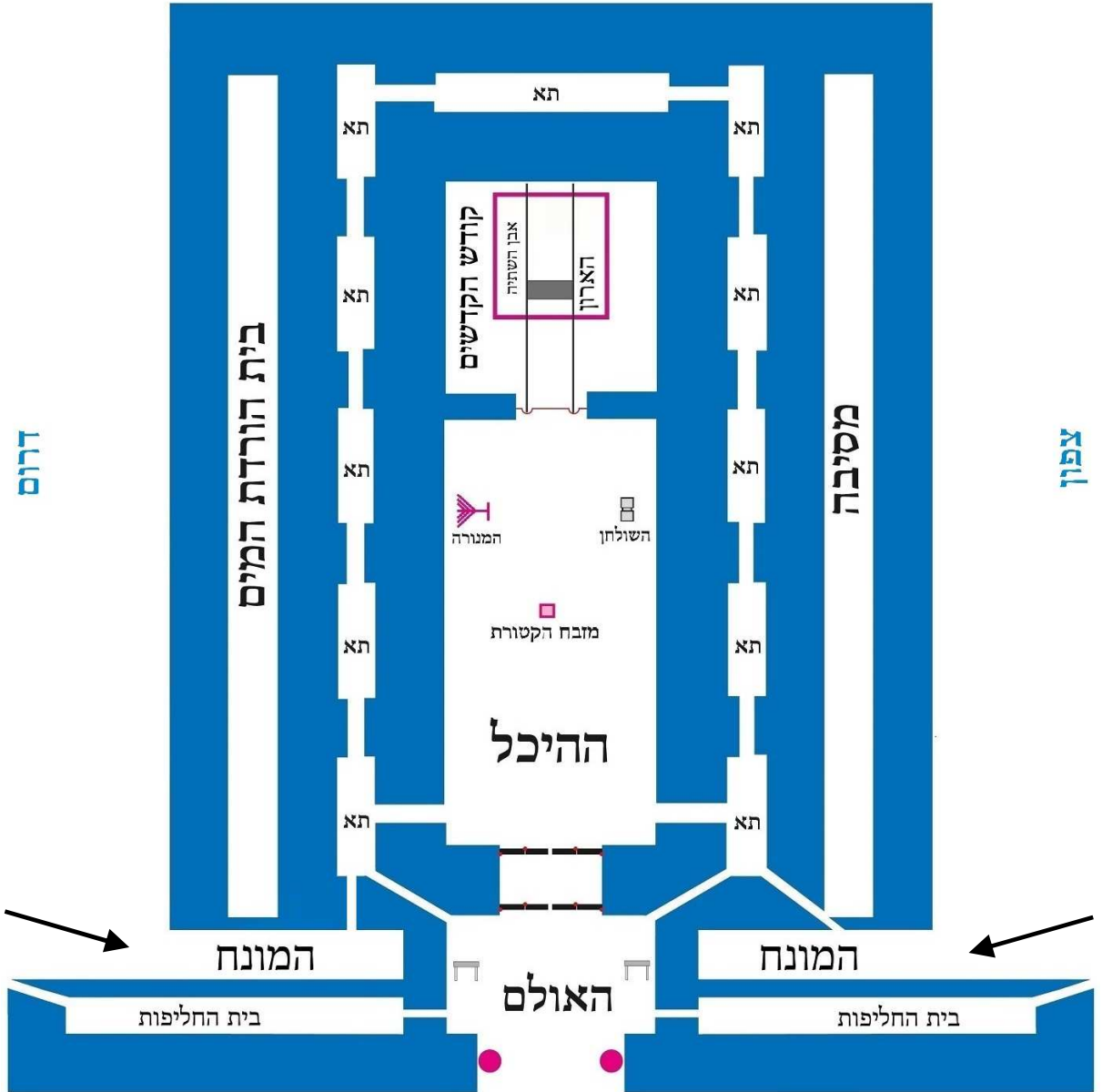
היכל

יחזקאל פרק מא פסוק ט

מראה

☉ המונח ☉

מערב

מזרח

שנב בית המקדש רווח בין התאים ללשכות השלישי

פתח התאים פונה אל המקום הפנוי, ה'מונח'. כי אין לתאים פתחים לא לצד העזרה ולא להיכל. אלא רק התאים הראשונים שבפינה מזרחית צפונית, ובפינה מזרחית דרומית, יש להם פתחים אל ה'מונח¹⁹.

ומהתא הראשון נכנסים אל השני, ומהשני אל השלישי²⁰. ככתוב במשנה²¹: וְשִׁלְשָׁה פְתָחִים הָיוּ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, לְכָל אֶחָד מֵהַתְּאִים יֵשׁ שְׁלֹשָׁה פְתָחִים, אֶחָד לְתֵּא מִן הַיָּמִין, פֶּתַח אֶחָד לְתֵּא שְׁלִידוֹ בְּצַד יָמִין, וְאֶחָד לְתֵּא מִן הַשְּׂמֹאל, וּפֶתַח אֶחָד לְתֵּא שְׁלִידוֹ בְּצַד שְׂמֹאל, וְאֶחָד לְתֵּא שְׁעַל גְּבִיּוֹ, וּפֶתַח אֶחָד בְּתַקְרָה, שֶׁהוּא פֶּתַח לְתֵּא שֶׁבְּקוֹמָה מְעֻלָּיו. וְעוֹלָיִם מְקוֹמָה לְקוֹמָה בְּמִדְרָגוֹת הָעוֹלוֹת בְּעִיגוֹל.

רווח בין התאים ללשכות

(1) וּבֵין הַלְּשָׁכוֹת רָחֵב עֶשְׂרִים אַמָּה, סָבִיב לְבֵית, סָבִיב סָבִיב²²

בעזרת נשים יש את ה'לשכות²³, והם מול התאים. יש רווח עשרים אמה בין הלשכות אל התאים²⁴.

מהרה יבנה

פז. רש"י.

פז. רש"י.

פח. מדות ד' ג'.

פז. רש"י: וּבֵין הַלְּשָׁכוֹת רָחֵב עֶשְׂרִים אַמָּה. לשכות היו בחצר החיצונה בצפונה של חצר הפנימית אצל חומתה, והפסק עשרים אמה רוחב בין מחילות הלשכות למחילות התאים סביב לבית. ולא היה כן צבית שני אלא צבית העמיד:

צ. כדלהלן פרק מ"ב. בבית המקדש השלישי, עזרת נשים מקיף את כל העזרה וההיכל מכל הצדדים. ולא כמו שהיה בבית המקדש השני. על כן הלשכות נמצאים בתוך הלל עזרת נשים בצד מערבו, שזה מול התאים של ההיכל.

בבית המקדש השני לא היו לשכות אלו (רש"י).

ובין הלשכות רחב עשרים אמה, בין הלשכות והתאים, יש רווח עשרים אמה^{צב}.

סביב לבית סביב סביב, כך הוא בצד צפון וגם בצד דרום^{צג}. ברווח הזה של עשרים האמה, מבשלים הכהנים את החלקים הנאכלים מקרבנות קדשי קדשים.

ככתוב^{צד}: וַיְבִיאֲנִי בַמְּבֹוא אֲשֶׁר עַל כְּתֵף הַשַּׁעַר, אֶל הַלְשָׁכוֹת הַקְּדֹשׁ אֶל הַכְּהֹנִים, הַפְּנֹת צְפוֹנָה, וְהִנֵּה שָׁם מְקוֹם בִּירְכָתַיִם יָמָה. וַיֹּאמֶר אֵלַי, זֶה הַמְּקוֹם אֲשֶׁר יִבְשְׁלוּ שָׁם הַכְּהֹנִים, אֶת הָאֶשֶׁם וְאֶת הַחֲטָאֹת, אֲשֶׁר יֵאָפוּ אֶת הַמִּנְחָה, לְבִלְתִּי הוֹצִיא אֶל הַחֵצֵר הַחִיצוֹנָה לְקַדֵּשׁ אֶת הָעָם.

מהרה יבנה

צא. רש"י. 'התאים' כוללים יחד גם את המסיבה ושעולים בה לגג ההיכל (מדות ד ה). כי התאים הם העיקר, על כן המסיבה נכלל גם כן תחת השם 'תאים' שזה כולל לתאים עם המסיבה יחד. ובפרט שע"י המסיבה עולים לגג התאים.

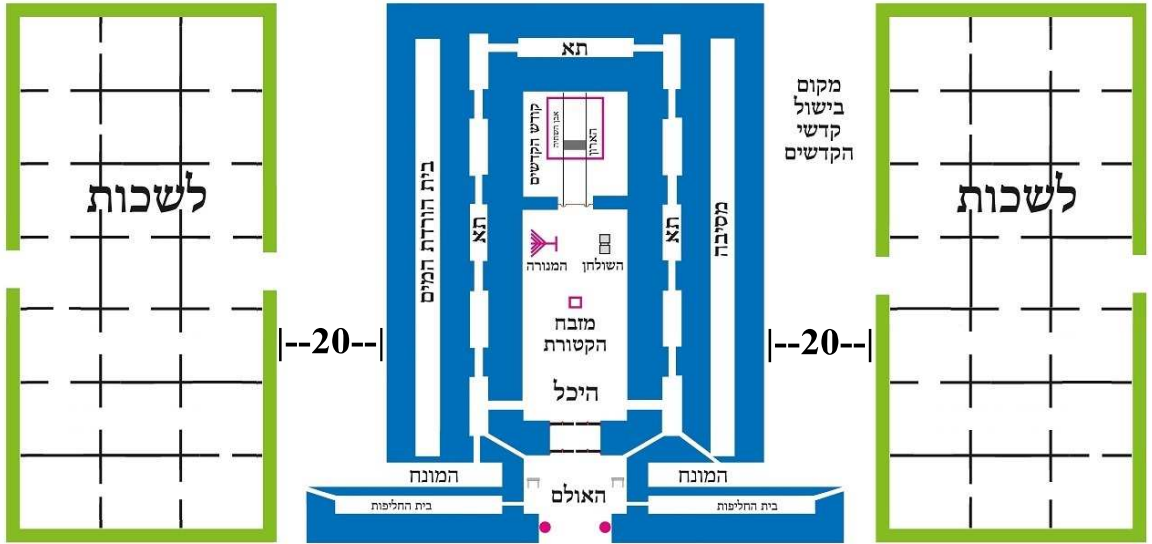
צב. רש"י. מצודת דוד. כמצודת דוד וז"ל: ובין הלשכות. לשכות היו בנויות בחלל עזרת נשים מול המסיבות, כמ"ש ויביאני אל הלשכה וכו' (לקמן מב א), ולכן אמר החלל שבין הלשכות, ר"ל הלשכות הבנויות מול בין המסיבה ובין יסוד כותל המסיבה הנקראת ג"כ בשם לשכה (כי שם לשכה הוא שם כולל לכל החדרים), והחלל הזה היה רחב עשרים אמה וכו'.

צג. מצודת דוד.

צד. יחזקאל מ"ו י"ט-כ. וז"ל רש"י: ויביאני במבוא. דרך האמה שבזוית בית החליפות שנכנסין בו לאויר עשרים שבין הלשכות שבצפון לבין תאי ההיכל: אשר על כתף השער. שער הצפוני כתף השער אשר מן השער למערב: הפינות צפונה. שיש להם פתחים לצד הצר החיצונה לצפון ופתחים היו להם לאויר העשרים: בירכתים ימה. בסוף הלשכות למערב: לבלתי הוציא. כמו להוציא שקדשי קדשים נפסלין ביוצא: לקדש את העם. ת"י לאתערבא עם עמא.

שנד בית המקדש רווח בין התאים ללשכות השלישי

❖ רווח עשרים אמה בין התאים ללשכות ❖

המשך המונח

(א) וּפְתַח הַצֵּלַע לַמִּנְחָה, פֶּתַח אֶחָד דֶּרֶךְ הַצִּפּוֹן, וּפְתַח אֶחָד לְדָרוֹם, וְרֹחַב מְקוֹם הַמִּנְחָה חֲמִשָּׁה אַמּוֹת סָבִיב סָבִיב: צ"ה

פתח התא פונה למונח

וּפְתַח הַצֵּלַע לַמִּנְחָה, פתח התא הוא אל ה'מונח'. שהוא המקום הפנוי בין התאים לבית החליפות, בפניה מזרחית צפונית, ובפניה מזרחית דרומית.^{צ"ה}

פֶּתַח אֶחָד דֶּרֶךְ הַצִּפּוֹן, פתח אחד יש בצד צפון מהמונח אל התא, וּפְתַח אֶחָד לְדָרוֹם, וכן בצד דרום יש פתח אחד מהמונח לתא.^{צ"ה}

פתחי התאים פונים אל המקום הפנוי ה'מונח'. כי אין לתאים פתחים לא לצד העזרה ולא להיכל. אלא רק התאים הראשונים שבפניה מזרחית צפונית, ובפניה מזרחית דרומית, יש להם פתחים אל ה'מונח'.^{צ"ה}

ומהתא הראשון נכנסים אל השני, ומהשני אל השלישי.^{צ"ט} ככתוב במשנה^ק: וּשְׁלֹשָׁה פְתָחִים הָיוּ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, לכל אחד מהתאים יש שלשה פתחים, אֶחָד לְתֵּא מִן הַיָּמִין, פתח אחד לתא שלידו בצד ימין, וְאֶחָד לְתֵּא מִן הַשְּׂמָאל, ופתח

מהרה יבנה

צ"ה. רש"י: וּפְתַח הַצֵּלַע לַמִּנְחָה. ופתח התאים החלונים פתוחים למקום המונח פנוי בקן זוית, כמו ספירסת:

צו. רש"י. מצודת דוד.

צז. עפ"י רש"י לעיל פסוק ט'.

צח. רש"י לעיל פסוק ט'.

צט. רש"י.

ק. מדרת ד' ג'.

אחד לתא שלידו בצד שמאל, וְאֶחָד לַתָּא שְׁעַל גְּבִיּוֹ, וּפְתַח
אחד בתקרה, שהוא פתח לתא שבקומה מעליו. ועולים מקומה
לקומה במדרגות העולות בעיגול.

❧ מידת המונח ❧

וְרוּחַב מְקוֹם הַמְּנַח הַמֵּשׁ אַמּוֹת, רוּחַב מְקוֹם הַמוֹנַח הוּא חֹמֶשׁ
אָמָה, מִמְּעַרְב לְמִזְרָחֶהָ.^{קא}

סָבִיב סָבִיב. הַמוֹנַח הוּא בְּצַד צְפוֹן וְכֵן בְּצַד דְּרוֹם שֶׁל הַתְּאִים.^{קב}

❧ מהרה יבנה ❧

קא. מצודת דוד. עפ"י רש"י לעיל פסוק ט'.

קב. מצודת דוד. אבל המונח אינו מקיף את כל הבית, אלא רק בשני הצדדים. וכן יש כמה
פעמים שכתוב 'סביב סביב' והכוונה לשני צדדים, ולא מקיף וסובב מכל צד ממש. אלא רק
שנמצא בשני צדדים.

שנז

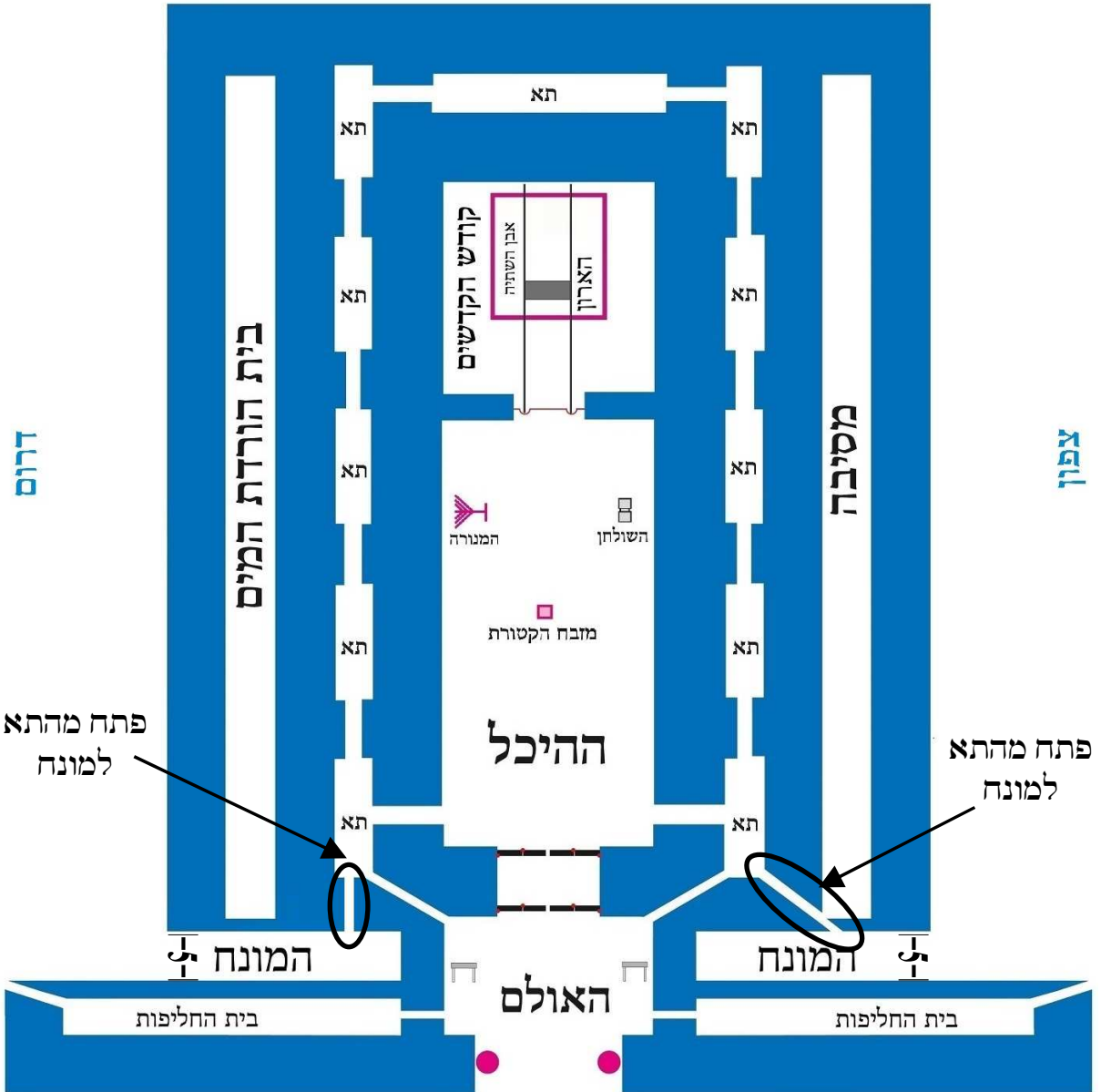
היכל

יהזקאל פרק מא פסוק יא

מראה

פתח מהתא למונח, ומידת המונח

מערב

מזרח

המסיבה

מחוץ לתאים בצד צפון, נמצא ה'מסיבה'.

אין זה המדרגות לעלות מתא תחתון לתא עליון, אלא זו מסיבה אחרת, ככתוב במשנה^{קד}: וּמִסְבָּה הֵיְתָה עוֹלָה מְקָרָן מְזַרְחִית צְפוֹנִית לְקָרָן צְפוֹנִית מְעַרְבִית, שָׁבָה הָיוּ עוֹלִים לְגִגּוֹת הַתָּאִים. ה'מסיבה'^{קד} הוא כעין כבש משופע, ומתחיל ועולה בצורה משופעת מהפינה הצפונית מזרחית, ומתרומם והולך עד שמגיע לפינה הצפונית מערבית. ושם נהיה שווה לגג התאים, ועולים בו לגג התאים^{קד}.

מהרה יבנה

קג. גם בבית שלישי יש את המסיבה הזו, בצד צפון של התאים (מדות ד ה), וכן בצד דרום יש את 'בית הורדת המים' (מדות ד ז), כמו שכתב רש"י (פסוק יב) וז"ל: רחב הבית ועובי הכתלים הצפוניים והדרומיים עם התאים הצפוניים והדרומיים ועובי כתליהם לצפון ולדרום רחב שבעים אמה, וכן היה בבית שני, וכן שנינו במסכת מדות בקיר מערבי מן הצפון לדרום שבעים אמה ומונה החשבון. ע"כ. ובבית שני החשבון שבעים אמה הוא עם המסיבה ובית הורדת המים. נמצא שמשמע מלשון רש"י שגם בבית שלישי יהיה מסיבה ובית הורדת המים בצדדי התאים. כתב הרר"ש שהוא תלמיד רש"י, שרבו רש"י השיב לו ולחבירו שבבית שלישי רוחב המסיבה ובית הורדת המים יהיה יותר רחב בארבע אמות [סך הכל] מבבית שני, כדי להשלים חשבון שבעים אמה (הרר"ש מדות ד ו). עי"ש. נמצא מפורש מדברי רש"י שהשיב לתלמידו, שבבית שלישי יהיה מסיבה ובית הורדת המים.

וכן כתוב בצורת הבית וכן כתב הרמח"ל כמשכני עליון, שבבית שלישי יש את המסיבה ובית הורדת המים.

קד. מדות ד' ה'.

קה. המפרשים דברו בכמה אופנים מהו המסיבה ושמה וכו'. ויתכן לבאר שהמסיבה נקרא כן, מלשון 'מסובב', ו'סיבוב', דהיינו שיוצא שעל ידה מסבבים את כל ההיכל משלש רוחות צפון ומערב ודרום.

ואף שלא בה ממש, כי המסיבה עצמה רק בצד צפון, אלא הכוונה שעל ידה ודרכה מגיעים לסבב את ההיכל משלש צדדיו.

קו. רא"ש. תפארת ישראל.

הטעם שעולים לגג התאים: לראות אם צריך לתקן איזה דבר
בבדק הבית^{קז}, או כדי להשתמש שם בדבר, או כדי להגיע משם
ל'עליה', כמו שיבואר להלן^{קח}.

להלן במושג נלמד, שיש על גבי ההיכל וקודש הקדשים כעין
קומה שניה, ונקרא 'עליה'^{קט}.

ראה בציור את מקום המסיבה^ק:

מהרה יבנה

קז. רר"ש. תפארת ישראל.

קח. תפארת ישראל.

קט. בצורת הבית לתוספות יום טוב משמע שגם בבית שלישי יהיה עליה.

קי. הציור בעמוד הבא.

השלישי

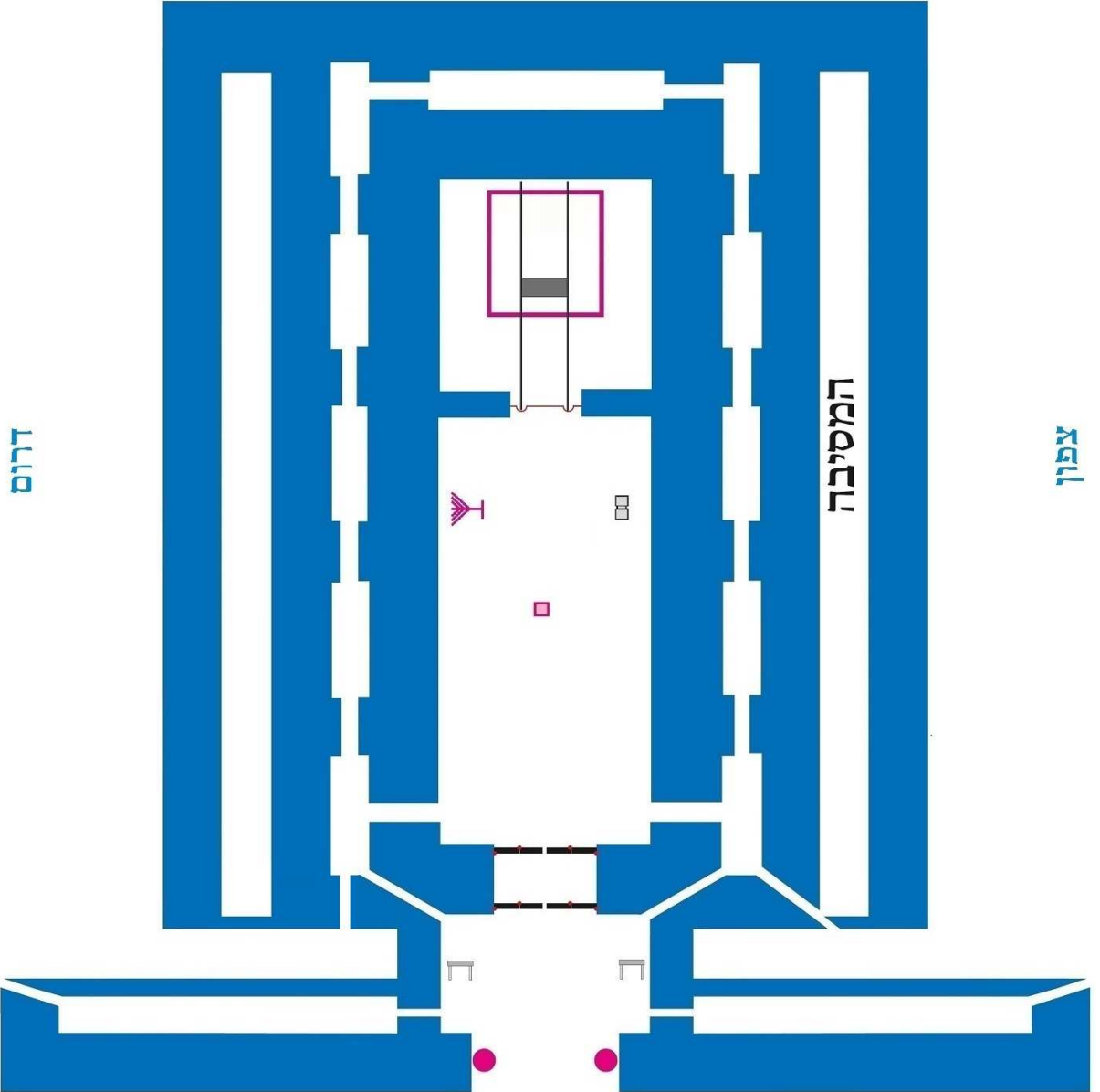
המסיבה

בית המקדש

שם

מקום המסיבה

מערב

מזרח

צפון

דרום

המסיבה

לאחר שנכנס למסיבה, הָיָה עוֹלָה בַּמִּסְבָּה וּפָנָיו לַמַּעְרָב. הֵלֵךְ עַל כָּל פְּנֵי הַצָּפוֹן, עַד שֶׁהוּא מִגִּיעַ לַמַּעְרָב. עוֹלָה ב'מסיבה' וּפָנָיו לַצַּד מֵעֵרֵב. וְכך הוֹלֵךְ וְעוֹלָה בְּכֵבֶשׂ הַמְשׁוּפָע הַזֶּה, לְאוֹרֵךְ כֹּל צַד צָפוֹן, עַד שֶׁמִּגִּיעַ לַצַּד מֵעֵרֵב.

הִגִּיעַ לַמַּעְרָב, וְכִשְׁמִגִּיעַ לְמֵעֵרֵב עוֹלָה עַל גַּג הַתְּאִים, וְהִפֵּךְ פָּנָיו לְדָרוֹם, וּמִסּוּבֵב פָּנָיו לְכִיוּזֵן דְרוֹם, הֵלֵךְ כָּל פְּנֵי מַעְרָב עַד שֶׁהוּא מִגִּיעַ לְדָרוֹם, וּמֵהֵלֶךְ עַל גַּגוֹת הַתְּאִים אֵת כֹּל צַד מֵעֵרֵב, עַד שֶׁמִּגִּיעַ לְדָרוֹם^{קיא}.

הִגִּיעַ לְדָרוֹם, וְהִפֵּךְ פָּנָיו לְמִזְרָח, וְכִשְׁמִגִּיעַ לְדָרוֹם, מֵהֵפֵךְ פָּנָיו לַצַּד מִזְרָח, הָיָה מְהֵלֵךְ בְּדָרוֹם, וּמֵהֵלֶךְ בְּצַד דְרוֹם עַל גַּגוֹת הַתְּאִים, עַד שֶׁהוּא מִגִּיעַ לְפֶתַחַהּ שֶׁל עֲלִיָּה, שֶׁפֶתַחַהּ שֶׁל עֲלִיָּה פְתוּחַ לְדָרוֹם, עַד שֶׁהוּא מִגִּיעַ לְפֶתַחַהּ לְהִיכָנֵס לְעִלְיָה עַל גְּבִי הַהֵיכָל וְקוֹדֵשׁ הַקְּדוּשִׁים. כִּי הַפֶּתַח לְעִלְיָה הוּא בְּצַד דְרוֹם.

מִגַּגוֹת הַתְּאִים אֵל פֶּתַח הָעִלְיָה עוֹלִים בְּסוּלָם, דְּלֵהֲלֵךְ. וּבְפֶתַחַהּ שֶׁל עֲלִיָּה הָיוּ שְׁנֵי כְּלוֹנְסוֹת שֶׁל אֶרֶז, שֶׁבֶהֱנָן הָיוּ עוֹלִים לְגִגָּה שֶׁל עֲלִיָּה, בְּפֶתַח שֶׁל הָעִלְיָה מִבְּחוּץ^{קיב} יֵשׁ שְׁנֵי כְּלוֹנְסָאוֹת גְּדוּלוֹת מֵעֵץ אֶרֶז, וּבִינֵיהֶם שְׁלִיבוֹת שֶׁל סוּלָם^{קיג}, שְׁבָהֶם עוֹלִים לְגַג שֶׁל הָעִלְיָה.

מהרה יבנה

קיא. רא"ש. תפארת ישראל.

קיב. רא"ש.

קיג. רר"ש. תפארת ישראל. כתב התפארת ישראל וז"ל: ונ"ל דלהכי לא קאמר תנא לשון סולם, דאז הוה משמע ששליבותיו דקות, אבל הכא שהיה גבוה הרבה יותר ממ' אמה עד לגג היה צריך שתהיה עבה וחזקה, ולהכי נקט לשון כלונסאות שהן חזקות שמעמידן בהן התקרה (וכ"ב דס"ז), אמנם להכי לא עשו לשם כבש כבושה כראוי, ה"ט כדי שלא להרגיל רגלי אדם לשם, מרחמירה קדושת עלייה טפי מהקודש קדשים עצמה (כפסחים דפו"א).

הרא"ש סובר שלא היו שליבות בין הכלונסאות, אלא היה חקוק בתוך הכלונסאות מקום עבור הרגל.

הסולם הזה עומד על גגות התאים, ומתרום עד גג העליה. באמצע גובהו הוא ליד פתח העליה, וכך נכנסים לעליה עצמה^{ק"י}.

קדושת העליה חמור יותר מקודש הקדשים עצמו, כי לעליה נכנסים רק פעם בשבע שנים^{קט"ו}.

הלולין בעליה

עוד כתוב במשנה^{קט"ו}: וְלוֹלִין הָיוּ פְתוּחִין בְּעֲלִיָּה לְבֵית קֹדֶשׁ הַקְּדָשִׁים, בַּקֶּרֶעַת הָעֲלִיָּה שֶׁהִיא גַג קוֹדֶשׁ הַקְּדָשִׁים, יֵשׁ פְּתָחִים קַמְנִים^{ק"י}, שֶׁהֵם אַרְבּוּבוֹת^{ק"י}, דִּהְיִינוּ חוֹרִים, וְהֵם נִקְרָאִים 'לוֹלִין', שֶׁבֶּהֶן הָיוּ מְשֻׁלְּשָׁלִין אֶת הָאוֹמָנִים בְּתַבּוּת, כִּי שְׁלֹא יִזְוֹנוּ עֵינֵיהֶן מִבֵּית קֹדֶשׁ הַקְּדָשִׁים. כֹּאשֶׁר צָרִיךְ לִתְקַן אִיזָה דָבָר בַּקּוֹדֶשׁ הַקְּדָשִׁים^{ק"י}, אִם כִּדִּי לְבַדּוֹק אִם נַעֲשֶׂה סֹדֵק בְּכוֹתֵל כִּדִּי

מהרה יבנה

קיד. עזרת כהנים, לפי שימת הרא"ש שהכלונסאות מבחוץ.

קטו. תוי"ט. תפארת ישראל. בעליה על גבי קודש הקדשים התחבא יואש במשך שש שנים. היתה מרשעת בשם עתליה, והיא רצתה להרוג את כל צאצאי מלכות בית דוד, כי רצתה למלוך לבדה. לאחזיה מלך יהודה היה בן תינוק הנקרא יואש, וכאשר הרגה המלכה עתליה המרשעת את צאצאי מלכות בית דוד, הלכה יהושבע דודתו של יואש, ונגבה אותו מבין ההרוגים, והחביאה אותו יחד עם מינקתו ב'חדר המימות' שהוא העליה על גבי קודש הקדשים ונקרא כך על שם: בין שדי ילין (שיר השירים א יג). והיה שם במשך שש שנים. ובשנה השביעית, התחזק יהוידע הכהן גדול שהוא בעלה של יהושבע, ובבית המקדש המליך את יואש למלך יהודה.

והרגו את עתליה המרשעת, ותיקנו את הקלקולים, ושברו את העז, ויהוידע הכהן גדול כרת ברית שכל העם והמלך יעבדו את ה', ותיקנו וחדש את הממונים הכהנים בבית המקדש. ובזאת התקיים השבועה שהשי"ת נשבע לדוד המלך שלא יכלה מלכות בית דוד, ומצאצאיו יהיה משיח צדקינו, שיבוא במהרה ויגאלנו (עפ"י מלכים ב' יא, דברי הימים ב' כב, כג, וברש"י).

קטז. מדות ד' ה'.

ק"ו. רמב"ם.

ק"ח. רר"ש. רע"ב. תפארת ישראל.

ק"ט. תפארת ישראל.

לתקנוק^{קכ}, האומנים בעלי המלאכה נכנסים לתוך תיבות, ומשלשלים אותם בחבל דרך החורים מהעליה אל קודש הקדשים^{קכא}.

התיבות האלה סגורים משלשה צדדים, ופתוחים רק מצד אחד, לכיוון הכותל ששם צריך לתקן, כדי שלא יהנו מראיית יופי קודש הקדשים^{קכב}.

פתחי התאים

כעת נוכל להבין את סדר פתחי התאים. כתוב במשנה^{קכג}:
וְשִׁלְשָׁה פְּתָחִים הָיוּ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, לְכָל אֶחָד מֵהַתַּיִם יֵשׁ
שְׁלֹשָׁה פְּתָחִים, אֶחָד לְתֵּא מִן הַיָּמִין, פֶּתַח אֶחָד לְתֵּא שְׁלִידוֹ

מהרה יבנה

קכ. הרר"ש.

קכא. תפארת ישראל.

קכב. תו"ט בשם ראבי"ה. תפארת ישראל. קול מראה וריח אף שאין בהן מעילה, אבל יש איסור להננות מהן (פסחים כו.).

וז"ל הרמב"ם בפירושו המשניות: והואיל וזכרנו האומנים נאמר כאן שאם נצטרך בנין בתוך ההיכל משתדלים ומכוונים שיהיה האומן כהן כשר, ואם אי אפשר שלא נמצא אלא ישראל, יכנס. וכתבו התוספתא דכלים (פ"א), הכל נכנסין לבנות ולתקן ולהוציא הטומאה, מצוה בכהנים, אין כהנים נכנסין ליום, אין ליום נכנסין ישראלים, מצוה בטהורים, אין טהורים נכנסין טמאים, מצוה בתמימים, אין תמימים נכנסין בעלי מומין, מצוה שיכנסו בתיבות, אין שם תיבות יכנסו דרך פתחים.

ובהלכות בית הבחירה (ו כג) וז"ל: מקום שהיה בעלייה מכוון על קדש הקדשים אין נכנסין לו אלא פעם אחת בשבוע לידע מה הוא צריך לחזק בדקו. בשעה שנכנסין הבנאים לבנות ולתקן בהיכל או להוציא משם את הטומאה. מצוה שיהיו הנכנסין כהנים תמימים. לא מצאו תמימים יכנסו בעלי מומין. ואם אין שם כהנים יכנסו ליום. לא מצאו ליום יכנסו ישראל. מצוה בטהורים. לא מצאו טהורים יכנסו טמאים. טמא ובעל מום יכנס בעל מום ואל יכנס טמא שהטומאה דחויה בציבור. וכל הנכנסין להיכל לתקן יכנסו בתיבות. אם אין שם תיבות או אי אפשר להם שיעשו בתיבות יכנסו דרך פתחים.

קכג. מדות ד' ג'.

בְּצַד יְמִינִי, וְאֶחָד לְתֵּא מִן הַשְּׂמָאל, וּפְתַח אֶחָד לְתֵּא שְׁלִידוֹ בְּצַד שְׂמָאל, וְאֶחָד לְתֵּא שְׁעַל גְּבִיּוֹ, וּפְתַח אֶחָד בְּתִקְרָה, שֶׁהוּא פְתַח לְתֵּא שְׁבִקוּמָה מֵעֲלִיוֹ.

לְתֵּא שְׁבִקוּמָה מִלְּמַעְלָה, עוֹלִים בְּמַדְרָגוֹת עֲגוּלוֹת, שֶׁהֵם כְּמִין עֵמוּד וּמַדְרָגוֹת עוֹלוֹת בּוֹ, וְהָעוֹלָה בָּהֶם נִדְמָה כְּמוֹ שֶׁהוֹלֵךְ וּמְקִיף סָבִיב עֵמוּד אֲבָנִים קָבֵד.

הַמַּדְרָגוֹת הָעוֹלוֹת בְּעִיגוּל, נִקְרָאִים בְּשֵׁם 'לּוּלִים' קָבֵה, וְגַם 'מְסִיבָה' קָבֵה.

כַּעֵין זֶה:

☪ מַהֲרָה יִבְנֶה ☪

קָבֵד. רִשׁוֹ. וְזוֹל רִשׁוֹ (פְּסוּק ז'): וְנִסְבָּה לְמַעְלָה לְמַעְלָה. וּמוֹסְבָּה מְסִיבָה שְׁקוּרִין וְיִיץ בְּלַעֲיוֹ שֶׁל בְּנֵין אֲבָנִים הוּא כְּמִין עֵמוּד וּמַעְלוֹת עוֹלוֹת בּוֹ וְהָעוֹלָה בָּהֶם דּוֹמָה לוֹ כְּהוֹלֵךְ וּמְקִיף סָבִיבוֹת עֵמוּד אֲבָנִים וּבְלִשׁוֹן אֲשַׁכְּנֵנוּ קְרוֹי שְׁוִינְדָל שְׁמִיין הוּא שְׁאֵמֹר בְּבָנִין שְׁלֵמָה וּבְלוּלִים יַעֲלוּ אֶל הַתִּיכּוֹנָה אִף הוּא מְתוּרָגֵם וּבְמְסִיבָתוֹ כְּמוֹ וְנִסְבָּה לְמַעְלָה לְמַעְלָה וְכֵן מְסִיבָה עוֹלָה לְמַעְלָה עַד נֵג הַתֵּא הָעֲלִיוֹן כְּמוֹ שֶׁהוּא מְפָרֵשׁ וְהוֹלֵךְ שֶׁהַמְּסִיבָה עוֹלָה מִן הַתְּחִתּוֹן לְאֲמַצְעֵי וּמִן הָאֲמַצְעֵי לְעֲלִיוֹן. ע"כ.

וְכֵן בְּמַלְכִים (א' ו' ח') וּבְרִשׁוֹ (שֵׁם) נִתְבָּאֵר שֶׁהַמַּדְרָגוֹת לְעֲלוֹת מֵתֵּא אֶל הַתֵּא שְׁמַעְלִיוֹ, הֵם כַּעֵין עֵמוּד וּסְבִיבוֹ מְסַבְּבִין הַמַּדְרָגוֹת בְּעִיגוּל (וְנִקְרָא 'שְׁוִינְדָל שְׁמִיין'). וְזוֹל רִשׁוֹ: בְּלוּלִים. תְּרַגְּם יוֹנְתָן: מְסִיבָתָא, וְהוּא שְׁקוּרִין בְּלִשׁוֹנֵנוּ וְיִיץ בְּלַעֲיוֹ, וּבְלִשׁוֹן אֲשַׁכְּנֵנוּ (וְיִנְדָל שְׁמִיין) וְשֵׁם הַמְּוֹרָגֵל (שְׁוִינְדָל שְׁמִיין), וְהוּא בְּנֵין עֵמוּד אֲבָנִים עֹשִׂי מַעְלוֹת מַעְלוֹת, וְהַהוֹלֵךְ בְּהֵן דּוֹמָה כְּמִקְיָף סָבִיבוֹת עֵמוּד, וְעוֹלִין בּוֹ כְּמָה וְכְמָה אֲמוֹת גְּבוּהָ, וְאֵין צְרִיךְ לְשַׁפֵּעַ כְּשֶׁאֵר סוּלָם, כִּי הִקִּיפוּ הוּא שִׁיפּוּעַ.

קָבֵה. מְלָכִים א' ו' ח'.

קָבֵה. תְּרַגְּמוֹ יוֹנְתָן מְלָכִים א' ו' ח'. רַע"ב מְדוֹת ה' ג'.

אֵין זֶה הַמְּסִיבָה שֶׁבְּצַד צְפוֹן מֵהַתְּאִים (מְדוֹת ד ה), אֲלֵא זֶה מַדְרָגוֹת עֲגוּלוֹת, שֶׁהֵם נִקְרָאִים בְּשֵׁם מְסִיבָה.

שמה

היכל

יהוקאל פרק מא פסוק יא

מראה

✧ מדרגות עגולות ✧

וּבְקֶרֶן מְזֻרְחִית צְפוּנִית הָיוּ חֲמֻשָּׁה פְּתָחִים, אַבְל הַתֵּא
שֶׁבְּפִינָה מְזֻרְחִית צְפוּנִית קָבִי, יֵשׁ לוֹ חֲמִישָׁה פְּתָחִים:

אֶחָד לַתֵּא מִן הַיְמִין, פֶּתַח אֶחָד לַתֵּא שֶׁמִּצַּד יְמִין שְׁלוֹ.
וְאֶחָד לַתֵּא שְׁעַל גְּבִיּוֹ, פֶּתַח אֶחָד לַתֵּא שֶׁמִּעֲלִיו. וְעוֹלָיִם לְשֵׁם
בְּמִדְרָגוֹת הָעוֹלוֹת בְּעִיגוּל.

וְאֶחָד לַמְּסֻבָּה, פֶּתַח אֶחָד לְמִסִּיבָה' שֶׁבְּצַד צִפּוֹן שֶׁל מֵהַתֵּאִים.
פֶּתַח זֶה הוּא גַם הַפֶּתַח הַפּוֹנֶה אֶל ה'מוֹנָה'. הַפֶּתַח הַזֶּה הוּא
בְּאַלְכֶסוֹן, פּוֹנֶה גַם לְמִסִּיבָה וְגַם לְמוֹנָה'קִכְּח'.

☪ מהרה יבנה ☪

קכו. בקומה התחתונה.

קבת. הרר"ש (מדות ד ג). וז"ל הרר"ש: ואומר אני, בקרן זוית של צלע [תא] זה האחרון, בצפונית מזרחית שלו, עשו לו פתח במורשא דקרנתא [קרן זוית, פינה]. הרי התא הוא פתוח למונח שלפניו במזרח, פונה דרך הצפון, שהקרן זוית משמש שני צדדין, ורגל המסיבה שם הוא בקרן הצפון שמהלכת בצידי התאים כולם, ורגליה בלין בקרן התא הזה, נמצא פתח הקרן ממנו עולין למסיבה. הרי המשנה והמקרא מכוונים. ע"כ.

בענין התא שבצד השני, בקרן מזרחית דרומית: בצד דרום יש את בית הורדת המים מבחוץ, באותו המקום כמו המסיבה בצד צפון. במשנה כתוב שהתא שבקרן מזרחית צפונית יש לו חמשה פתחים. נמצא שרק לתא הזה יש חמשה פתחים ואין תא נוסף שיש לו כן. וכן הרר"ש ביאר שיש פתח במורשא דקרנתא, והוא גם למונח וגם למסיבה, רק בתא שבקרן מזרחית צפונית. משמע שבקרן מזרחית דרומית, הפתח אינו באלכסון.

וכן העזרת כהנים (מדות ד ג), הקשה על רבי יהונתן מראזנאי בעל הציור שבגמרא, שאם יש פתח מהתא שבמזרחית דרומית אל בית הורדת המים, היה צריך להיות כתוב במשנה שגם שם יש חמשה פתחים. ועוד הקשה עבור מה צריך פתח לבית הורדת המים ולצורך מה יכנסו שם, וכו' ע"ש.

נראה מכל זה שאין פתח מהתא שבקרן מזרחית דרומית אל בית הורדת המים, והפתח מהמונח לתא הוא ישר, ואינו כמו במזרחית צפונית.

ובזה יובן היטב מה שכתוב במשנה שבקרן מזרחית צפונית יש חמשה פתחים, דדוקא שם יש חמשה פתחים ולא בתא אחר.

נמצא שאין פתח מהתא לבית הורדת המים.

ואחר שכתוב בפסוק שלשני התאים שבשני הצדדים יש פתחים אל המונח, וביאר הרר"ש שהפתח שבקרן מזרחית צפונית הוא באלכסון, כדי שיגיע גם אל המסיבה, ככתוב במשנה, אמנם במזרחית דרומית אין פתח אל בית הורדת המים, נמצא ששם הפתח מהמונח אל התא הוא ביושר ולא באלכסון. ובזה המשנה והמקרא מכוונים, בלשון הרר"ש.

מראה יחזקאל פרק מא פסוק יא היכל שמו

וְאָחַד לַפְּשָׁפֶשׁ, וּפְתַח אֶחָד לִפְשָׁפֶשׁ שֶׁהוּא הַפְתַּח מֵהָאוֹלָם אֶל הַתֵּא. פְּתַח זֶה הוּא בְּאַלְכֶסוֹן מֵהָאוֹלָם אֶל הַתֵּא קכט.
וְאָחַד לְהֵיכָל, וּפְתַח אֶחָד אֶל הַהֵיכָל. כִּי דֶרֶךְ הַתֵּא הַזֶּה נִכְנָסִים בְּבוֹקֵר מֵהָאוֹלָם אֶל הַהֵיכָל קל. נִמְצָא שִׁישׁ לְתֵא חֲמוּשָׁה פְתָחִים קלא.

מהרה יבנה

קכט. הפתח מהאולם אל התא הוא באלכסון. כדמשמע ברש"י (כבא מציעא לג.) וז"ל: ואותו פשפש שבצפון והוא לפתח שבזוית האולם שאצל חמש אמות של כותל ההיכל שבצפון פתח ההיכל ודלת סובבת בו. ע"כ. ועי"ש.

קל. כמבואר במדות ד' ב'. ובתמיד ג' ז'. וז"ל המשנה במדות: ושני פשפשין היו לו לשער הגדול, אחד בצפון, ואחד בדרום. שבדרום, לא נכנס בו אדם מעולם, ועליו הוא מפרש על ידי יחזקאל, שנאמר, ויאמר אלי ה' השער הזה סגור יהיה לא יפתח ואיש לא יבא בו כי ה' אלהי ישראל בא בו והיה סגור. נטל את המפתח ופתח את הפשפש, ונכנס לתא, ומתא להיכל.

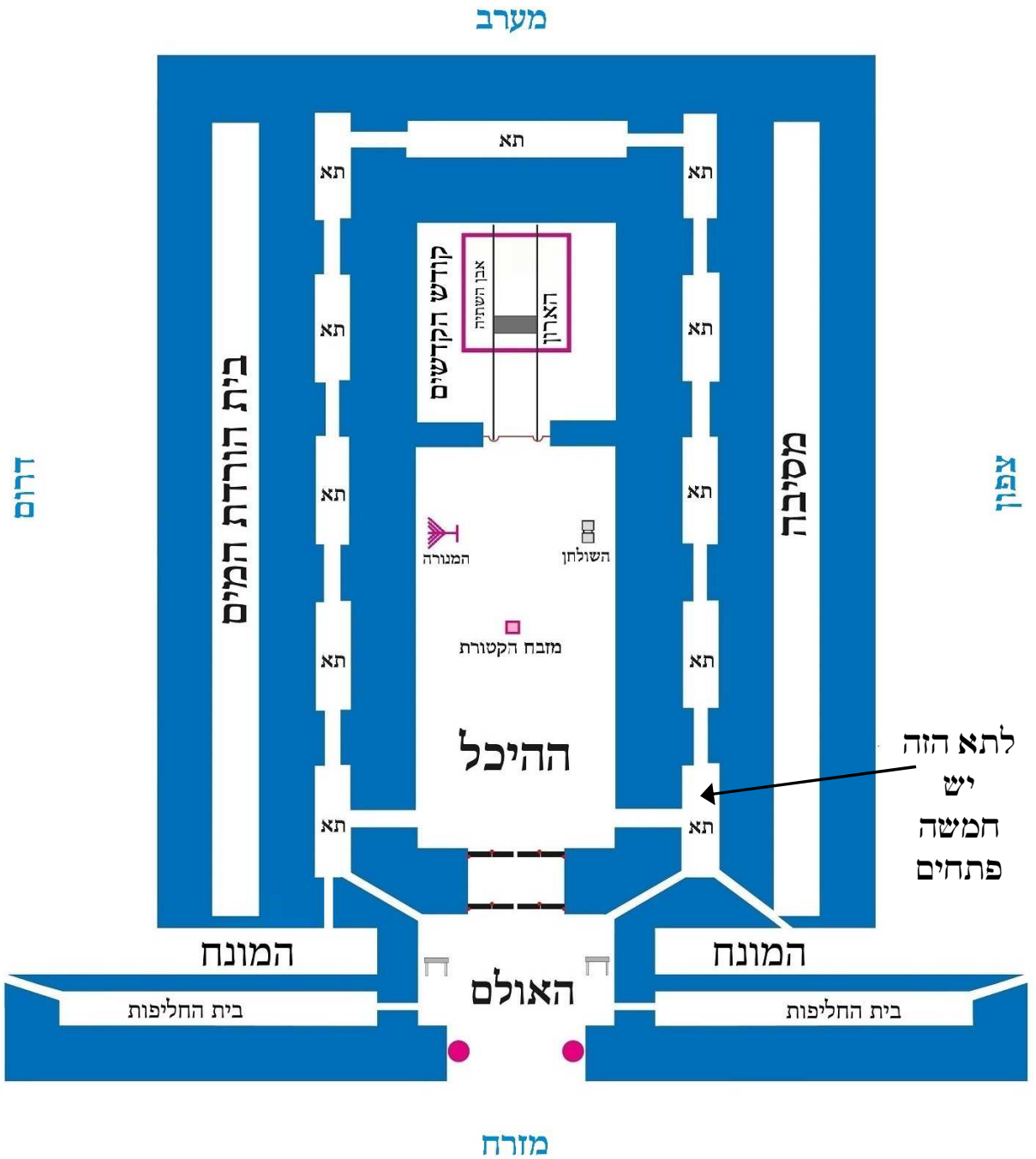
קלא. ביאור המשנה הוא עפ"י רש"י במלכים (א' ו' ו') וביחזקאל (מא ו'), תוס' בפירוש הראשון (כבא בתרא סא. וכן יומא נב.), הרר"ש, תפארת ישראל, מלבי"ם במלכים.
נראה שבבית שלישי יהיה גם כן חמש פתחים, באופן הזה, בתא שבקרן דרומית מזרחית.

השלישי

פתחי התאים

שם בית המקדש

✂ לתא שבקרן מזרחית צפונית יש חמשה פתחים ✂

מידות בנין ההיכל

כעת נלמד במשנה את מידות בנין ההיכל וקודש הקדשים והאולם והתאים, ובזה יתבארו הפסוקים הבאים.

כתוב במשנה^{קל"ב}: וְהֵיכָל מֵאָה עַל מֵאָה. כל בנין הבית הכולל את ההיכל וקודש הקדשים והאולם והתאים והמסיבה ובית הורדת המים, נקרא כאן בשם 'היכל'^{קל"ג}.

יש בבנין אורך של מאה אמה, ויש בו רוחב של מאה אמה^{קל"ד}.

אבל אין הבנין שווה בשווה מאה על מאה.

ובאופן זה: ממזרח למערב, אורך הבנין באמצעו, מאה אמה.

מצפון לדרום, רוחב הבנין בחלקו הקדמי, מאה אמה. אבל בחלקו האחורי רחב רק שבעים אמה.

ובזה יתבאר מה שכתוב במשנה: וְהֵיכָל צֶר מֵאֲחָרָיו, וְרָחַב מִלְּפָנָיו. שרק בחלק הקדמי רחב מאה אמה, אבל בחלק האחורי רחב שבעים אמה^{קל"ה}.

מהרה יבנה

קלב. מדות ד'ו'.

קלג. תפארת ישראל.

קלד. תפארת ישראל. בבית שני היה גם הגובה מאה אמה. הרמח"ל כתב שגם בבית שלישי יהיה הגובה מאה אמה, אבל בצורת הבית לא כתב כך, וכן המלבי"ם כתב שהגובה הוא כמה מאות אמות.

לפי השיטות שבבית שלישי יהיה הגובה הרבה יותר ממאה אמה, אולי יתכן שרק גובה התאים יהיה מאה אמה, והבית עצמו הרבה יותר גבוה.

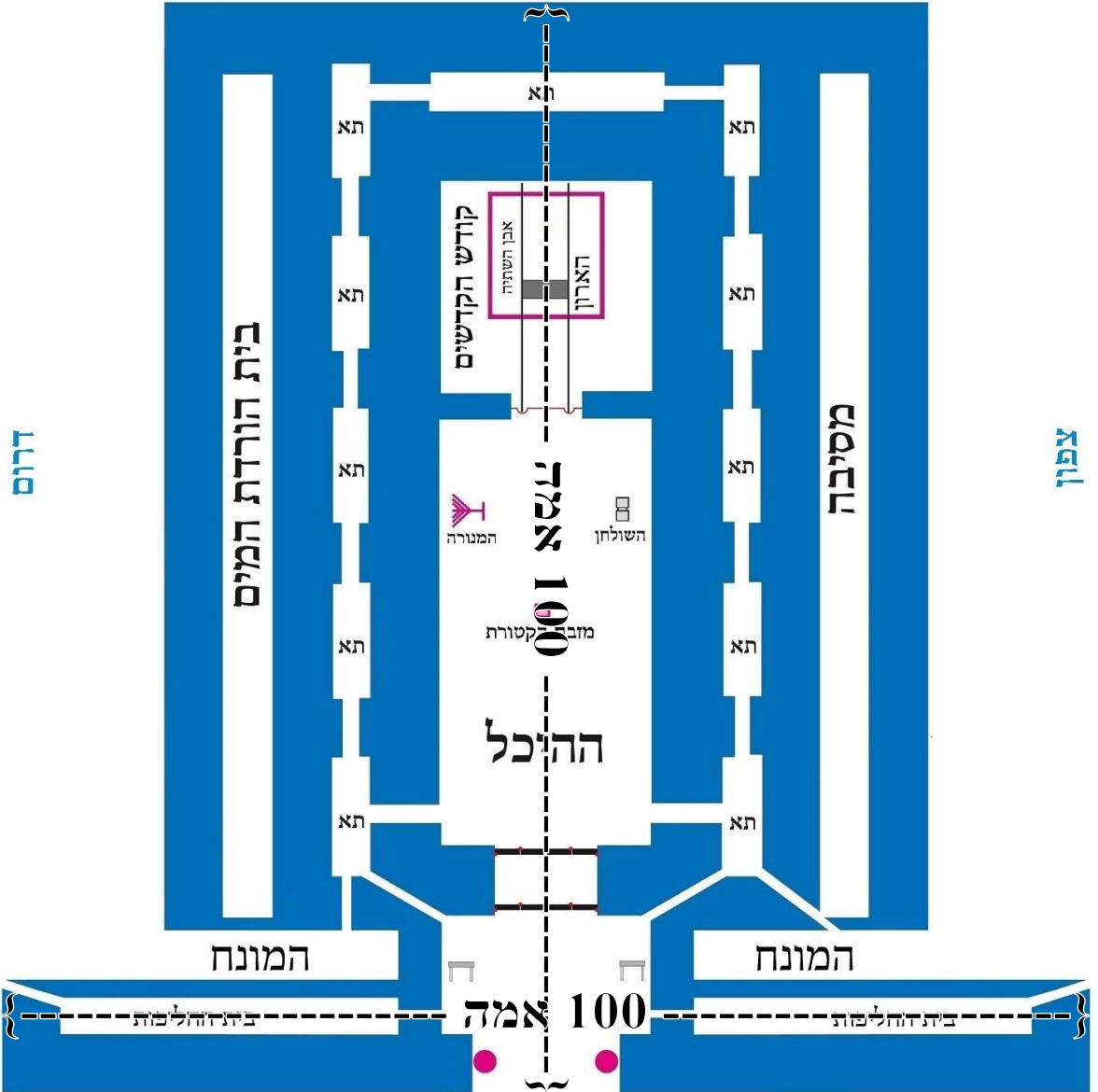
ואולי יהיה זה באותו הערך שהיה בבית ראשון [שבבית ראשון כתוב מידה מפורשת מהו גובה התאים]. שהרי בבית ראשון היה גובה בנין ההיכל מאה ועשרים אמה (דברי הימים ב' ג ד), והתאים בגובה חמש עשרה אמה מלבד תקרותיהם (מלכים א' ו י וברש"י). יתכן שבאותו הערך יהיה גם בבית שלישי.

קלה. הרא"ש. הרר"ש. תפארת ישראל.

שע בית המקדש מידות בנין ההיכל השלישי

מזרח מערב

מזרח

מזרח

אורך ההיכל ממזרח למערב

[לג] כתוב במשנה קלז: מִהַמְזֶרֶחַ לַמְעֶרֶב מֵאָה אַמָּה, הַתְנַא מִפְרֵט אֶת מִידוֹת בְּנֵין הַהֵיכָל. הַאוֹרֶךְ מִמְזֶרֶחַ לַמְעֶרֶב הוּא מֵאָה אַמָּה קלז.

והתנא מתחיל לפרט: כְּתֹל הָאוּלָם חָמֵשׁ, כּוֹתֵל הָאוּלָם בְּצַד מְזֶרֶחַ הוּא בְּעוֹבֵי חֲמֵשׁ אַמּוֹת קלח. וְהָאוּלָם אַחַת עֶשְׂרֵה, הָאוּלָם עֲצָמוּ אַחַת עֶשְׂרֵה אַמָּה מִמְזֶרֶחַ לַמְעֶרֶב קלט. כְּתֹל הַהֵיכָל שֵׁשׁ, כּוֹתֵל הַהֵיכָל שֵׁשׁ אַמָּה קמ. וְתוֹכוֹ אַרְבָּעִים אַמָּה, אוֹרֶךְ הַהֵיכָל עֲצָמוּ אַרְבָּעִים אַמָּה קמא.

בבית המקדש השלישי, יש בין ההיכל לקודש הקדשים כותל בעובי שתי אמות קמב.

בכותל יש פתח בגובה שש אמה, וברוחב שבע אמה קמג. בפתח קודש הקדשים יש פרוכת קמד.

מהרה יבנה

קלו. מידות ד' ז'. וראה במשכני עליון לרמח"ל (ה א). קלז. וכן כתוב בבית שלישי (להלן מא ג): וַיִּמְדֵד אֶת הַבַּיִת אֶרְבֶּה מֵאָה וְהַגִּזְרָה וְהַבְּנִיָּה וְקִירוֹתֶיהָ אֶרְבֶּה מֵאָה אַמָּה.

קלח. תפארת ישראל. וכן כתוב בבית שלישי (לעיל מ מה): וַיִּמְדֵד אֶל אֵלֶם חָמֵשׁ אַמּוֹת. קלט. תפארת ישראל. וכן כתוב בבית שלישי (לעיל מ מט) על מידות האולם: וְרָחֵב עֶשְׂרֵה אַמָּה עֶשְׂרֵה אַמָּה.

קמ. וכן כתוב בבית שלישי (לעיל מא א): וַיִּבְיֵאֵנִי אֶל הַהֵיכָל וַיִּמְדֵד אֶת הָאֵילִים שֵׁשׁ אַמּוֹת. קמא. וכן כתוב בבית שלישי (לעיל מא ב): וַיִּמְדֵד אֶרְבּוֹ אַרְבָּעִים אַמָּה.

קמב. ככתוב בבית שלישי (לעיל מא ג): וּבָא לַפְּנִימָה וַיִּמְדֵד אֵיל הַפֶּתַח שְׁתֵּים אַמּוֹת. אבל בבית שני היה רק אמה אחת רווח בין ההיכל לקודש הקדשים, ובו שני פרוכות.

קמג. ככתוב בבית שלישי (לעיל מא ג): וְהַפֶּתַח שֵׁשׁ אַמּוֹת וְרָחֵב הַפֶּתַח שִׁבְעַת אַמּוֹת.

קמד. ככתוב בתורה (שמות כו לג): וְהַבְּדִילָה הַפְּרֻכֹת לְכֶם בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קֹדֶשׁ הַקְּדָשִׁים. משמע ברש"י (להלן פסוק כג) שבפתח קודש הקדשים יש דלתות.

שעב בית המקדש אורך ההיכל ממזרח למערב השלישי

בהמשך המשנה כתוב^{קמ"ה}: וְעֶשְׂרִים אַמָּה בֵּית קֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים, קודש הקדשים באורך עשרים אמה^{קמ"ו}.

כֵּתֵל הַהֵיכָל יֵשֶׁשׁ, הכותל במערב בעובי שש אמה^{קמ"ז}.
התא שמחוץ לכותל זה הוא בעובי ארבע אמה^{קמ"ח}, בקומה התחתונה^{קמ"ט}.

מהרה יבנה

נראה שיהיה בבית שלישי כמו שהיה בבית ראשון, שיש כותל בין קודש הקדשים להיכל, ובו יש דלתות, והדלתות פתוחים תמיד, ויש פרוכת בשער. כדי הארון דוחקים ובוֹלָטִים בפרוכת (מנחות צח:).

בבית ראשון ושני היה העובי רק אמה אחת 'אמה טרקסין'. ובבית שלישי יהיה עובי הכותל שתי אמות.

נקרא בשם 'טְרַקְסִין', מלשון 'טרק סין'. 'טרק' בלשון ארמי סגירה, 'סין' מלשון סיני. דהיינו שסוגר על הדבר שניתן בסיני, דהיינו הלוחות שקיבלנו בהר סיני (רא"ש במדות ד' ז'). תפארת ישראל הפירוש השני. תוס' יומא נא: רע"ב). והפירוש הראשון בתפארת ישראל, שטרקסין הוא מלשון פנים וחוץ, דהיינו שמבדיל בין פנים לחוץ (תפארת ישראל. רש"י יומא נב. ירושלמי כלאים פרק ח הלכה ד).

קמה. מדות ד' ז'.

קמו. וכן כתוב בבית שלישי (לעיל מא ד): וַיִּמְד אֶת אֲרָכּוֹ עֶשְׂרִים אַמָּה וְרָחֵב עֶשְׂרִים אַמָּה אֶל פְּנֵי הַהֵיכָל וַיֹּאמֶר אֵלַי זֶה קֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים.

קמו. וכן כתוב בבית שלישי (לעיל מא ה): וַיִּמְד קִיר הַבַּיִת שֵׁשׁ אַמּוֹת. מידה זו היא כנגד התאים בקומה התחתונה, אבל כנגד הקומות העליונות של התאים, כותל ההיכל נעשה יותר צר, והתאים מתרחבים (כדלעיל פסוקים ו-ז וברש"י).

קמה. ככתוב בבית שלישי (לעיל מא ה): וְרָחֵב הַצֵּלַע אַרְבַּע אַמּוֹת.

אבל בבית שני היה עובי כותל זה שש אמה.

קמט. לעיל (פסוק ו) ביאר רש"י שבקומות העליונות התאים מתרחבים. היה אפשר לפרש שמידת רוחב התאים ארבע אמה (הכתוב לעיל בפסוק ה) הוא בקומה האמצעית, והתא בקומה תחתיו יותר צר, ובקומה מעל יותר רחב. וכפי שביארו המפרשים על המידה הכתובה במשנה לגבי בית שני (עיין תוס' יומא נב. ובמפרשים במדות פרק ד משנה ג ד ז). אבל נראה שהמידה הכתובה בפסוק מדובר על הקומה התחתונה, מפני שני טעמים. א. שבוה לא יהיה קשה מה שהקשו התוס' (יומא נב.). ב. שלהלן בפסוק ז' כתוב 'ורחבה', ופירש רש"י וז"ל: והצלעות היו הולכין ומרחיבין למעלה כמו שפירשתי האמצעית רחבה מן התחתונה אמה וכן העליונה מן האמצעית אמה. ע"כ. משמע מזה, שבתחילה כתוב בפסוק שהתא הוא ארבע אמה, ואח"כ ביאר הפסוק ש'ורחבה', דהיינו שזה מתרחב, שהתאים העליונים מתרחבים. נמצא כמעט מפורש בפסוק שרק התחתון הוא במידת ארבע אמה, אבל התאים שמעליו מתרחבים, רחבים יותר מהתחתון.

בהמשך המשנה כתוב^{קא}: וְכֹתֵל הַתָּא חֲמִישׁ, כותל התא החיצוני בעובי חמש אמה^{קא}.

יסוד כותל התא הוא בעובי שש אמה^{קב}, כי הוא בולט לחוץ אמה אחת נוספת [יותר מעובי הכותל עצמו]. עובי זה נכלל גם כן בחשבון אורך הבית^{קג}.

סך הכל אורך כל הבית ממזרח למערב, מאה אמה.

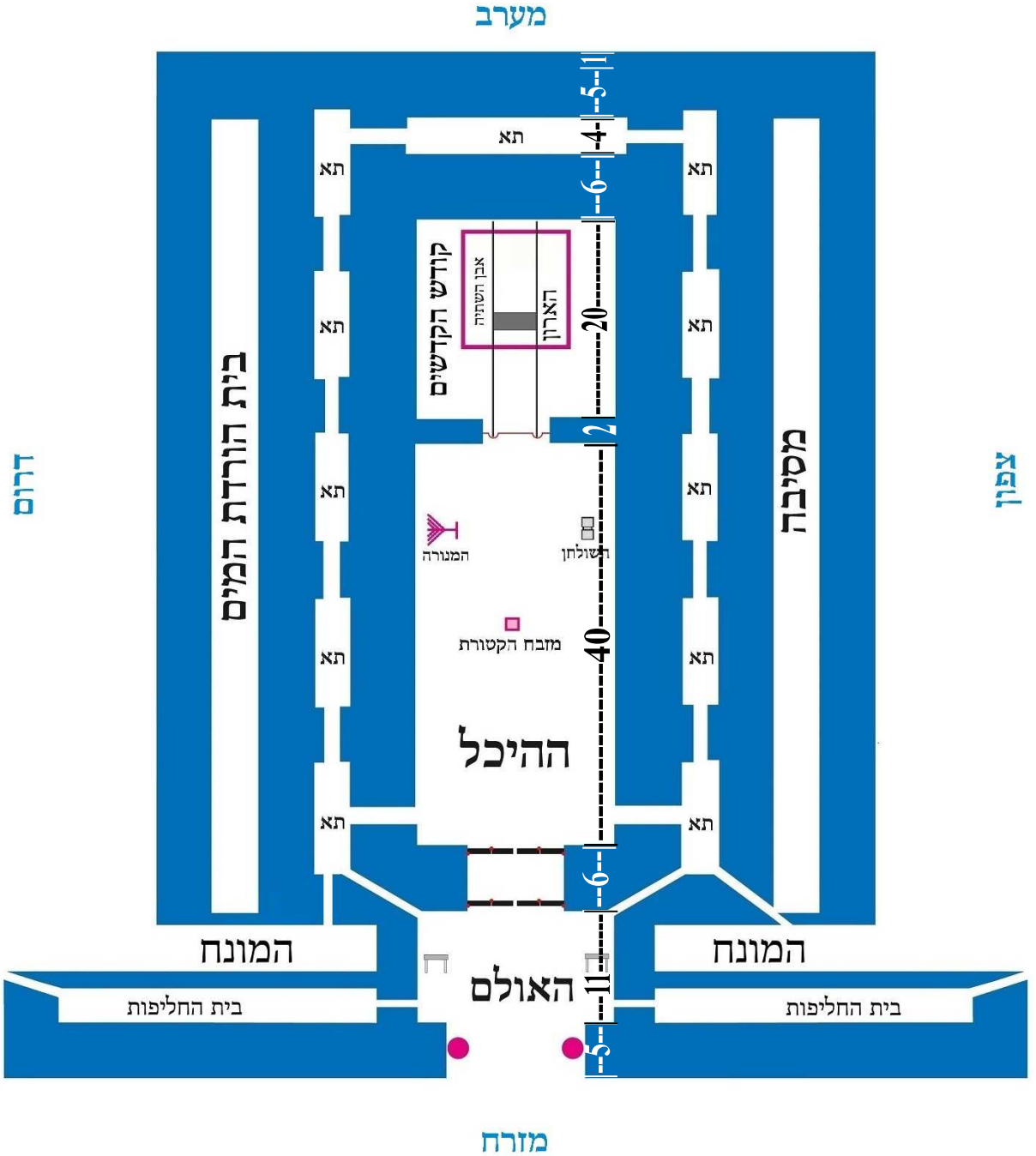
מהרה יבנה

קג. מדות ד' ז'.

קגא. וכן כתוב בבית שלישי (לעיל מא ט): רִחֵב הַקִּיר אֲשֶׁר לְצִלְעֵי אֵל הַחוּץ חֲמִשׁ אַמּוֹת. קגב. כדלעיל (מא ח): מוֹסְדוֹת הַצִּלְעוֹת מְלֹו הַקִּנָּה שֵׁשׁ אַמּוֹת אֲצִילָה. אבל בבית שני לא היה כן. קגג. עובי זה שבולט לחוץ עוד אמה, ונכלל בחשבון, הוא רק בצד מערב. אבל בדרום וצפון האמה היתירה נבלעת בתוך חלל התא וחלל המסיבה [ובית הורדת המים] (עפ"י הלשון ברש"י בפסוק יב).

שערי בית המקדש אורך ההיכל ממזרח למערב השלישי

ממזרח למערב מאה אמה

זוהב ההיכל מצפון לדרום

כתוב במשנהקנ"ד: מן הצפון לדרום שבעים אמה, הרוחב מצפון לדרום שבעים אמהקנ"ה.

כתל המסבה חמש, כותל המסיבה בעובי חמש אמה מצפון לדרוםקנ"ו.

המסיבה עצמה ברוחב חמש אמה מצפון לדרוםקנ"ז.

במסיבה עולים לגגות התאים כמו שנתבאר לעילקנ"ח.

בהמשך המשנה כתובקנ"ט: כתל התא חמש, כותל התא בעובי חמש אמהקס.

התא שמחוץ לכותל זה הוא בעובי ארבע אמהקסא, בקומה התחתונהקסב.

מהרה יבנה

קנד. מדות ד' ז'.

קנה. וכן כתוב בבית שלישי (פסוק יב): והבנין אשר אל פני הגזרה פאת דרום הים רחב שבעים אמה.

קנו. בבית שלישי כתוב (פסוק יב): וקיר הבנין חמש אמות רחב סביב סביב. ופירש רש"י: וקיר הבנין. כותלי התאים. ע"כ. יתכן שגם הכותל החיצוני נכלל בזה.

קנז. הר"ש בשם רבו רש"י. אבל בבית המקדש השני היה המסיבה רק שלש אמה.

קנה. ובמדות ד' ה'.

קנט. מדות ד' ז'.

קס. וכן כתוב בבית שלישי (פסוק ט): רחב הקיר אשר לצלע אל החוץ חמש אמות. וכן כתוב (פסוק יב): וקיר הבנין חמש אמות רחב סביב סביב.

יסוד כותל התא הוא בעובי שש אמה, שבולט לחוץ עוד אמה. כדלעיל (מא ה): מוסדות הצלעות מלו הקנה שש אמות אצילה.

בדרום וצפון האמה היתירה נבלעת בתוך חלל התא וחלל המסיבה ונבית הורדת המיס, ואינה בולטת לחוץ מהבנין (עפ"י הלשון ברש"י בפסוק יב).

קסא. בכתוב בבית שלישי (לעיל מא ה): ורחב הצלע ארבע אמות.

אבל בבית שני היה עובי כותל זה שש אמה.

קסב. כדלעיל.

שעו בית המקדש רוחב ההיכל מצפון לדרום השלישי

בהמשך המשנה כתוב^{קסג}: כְּתֹל הַהֵיכָל שֵׁשׁ, כּוֹתֵל הַהֵיכָל בְּרוּחַב שֵׁשׁ אַמָּה^{קסד}.

וְתוֹכוֹ עֶשְׂרִים אַמָּה, רוּחַב הַהֵיכָל עֶשְׂרִים אַמָּה^{קסה}.

כְּתֹל הַהֵיכָל שֵׁשׁ, כּוֹתֵל הַהֵיכָל רַחֵב שֵׁשׁ אַמָּה^{קסו}.

הַתָּא שְׂמַחוּץ לְכוֹתֵל זֶה הוּא בְּעוֹבֵי אַרְבַּע אַמָּה^{קסז}, בְּקוֹמָה הַתַּחְתּוֹנָה^{קסח}.

בְּהַמְשַׁךְ הַמְּשֵׁנָה כְּתוּב^{קסט}: וְכֹתֵל הַתָּא חֲמִשׁ, וְכוֹתֵל הַתָּא חֲמִשׁ אַמָּה^{קע}.

וּבֵית הַזֹּרְדָת הַמִּיִּם, בְּצַד דְרוֹם מֵהַתָּאִים יֵשׁ אֵת בֵּית הַזֹּרְדָת הַמִּיִּם. לְבֵית הַזֹּרְדָת הַמִּיִּם נוֹזְלִים דֶּרֶךְ צִינּוֹרוֹת כָּל מֵי הַגְּשָׁמִים מִגְּגוֹת הַהֵיכָל. וְלָכֵן נִקְרָא כֵךְ^{קעא}.

מהרה יבנה

קסג. מדות ד' ז'.

קסד. וכן כתוב בבית שלישי (לעיל מא ה): וְיָמַד קִיר הַבַּיִת שֵׁשׁ אַמּוֹת. מִידָה זוּ הֵיא כִּנְגַד הַתָּאִים בְּקוֹמָה הַתַּחְתּוֹנָה, אֲבָל כִּנְגַד הַקּוֹמוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת שֶׁל הַתָּאִים, כּוֹתֵל הַהֵיכָל נַעֲשֶׂה יוֹתֵר צָר, וְהַתָּאִים מֵתֻרְחָבִים (כְּדֹלְעִיל פְּסוּקִים ו-ז וּבְרִש"י).

קסה. וכן כתוב בבית שלישי (לעיל מא ב) על מִידַת רוּחַב הַהֵיכָל: וְרַחֵב עֶשְׂרִים אַמָּה.

קסו. וכן כתוב בבית שלישי (לעיל מא ה): וְיָמַד קִיר הַבַּיִת שֵׁשׁ אַמּוֹת. מִידָה זוּ הֵיא כִּנְגַד הַתָּאִים בְּקוֹמָה הַתַּחְתּוֹנָה, אֲבָל כִּנְגַד הַקּוֹמוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת שֶׁל הַתָּאִים, כּוֹתֵל הַהֵיכָל נַעֲשֶׂה יוֹתֵר צָר, וְהַתָּאִים מֵתֻרְחָבִים (כְּדֹלְעִיל פְּסוּקִים ו-ז וּבְרִש"י).

קסז. כְּכֹתוּב בְּבֵית שְׁלִישִׁי (לְעִיל מֵא ה): וְרַחֵב הַצֶּלַע אַרְבַּע אַמּוֹת.

אֲבָל בְּבֵית שְׁנֵי הָיָה עוֹבֵי כּוֹתֵל זֶה שֵׁשׁ אַמָּה.

קסח. כְּדֹלְעִיל.

קסט. מדות ד' ז'.

קע. וכן כתוב בבית שלישי (פסוק ט): רַחֵב הַקִּיר אֲשֶׁר לְצִלְעֵי אֵל הַחוּץ חֲמִשׁ אַמּוֹת. וְכֵן כְּתוּב (פְּסוּק יב): וְקִיר הַבְּנִיַן חֲמִשׁ אַמּוֹת רַחֵב סָבִיב סָבִיב.

יְסוּד כּוֹתֵל הַתָּא הוּא בְּעוֹבֵי שֵׁשׁ אַמָּה, שְׁבוּלֵט לְחוּץ עוֹד אַמָּה. כְּדֹלְעִיל (מֵא ה): מוֹסְדוֹת הַצֶּלְעוֹת מְלוֹ הַקֶּנֶה שֵׁשׁ אַמּוֹת אֲצִילָה.

בְּדְרוֹם וּצְפוֹן הָאֵמָה הַיְתִירָה נִבְלַעַת בְּתוֹךְ חֵלֶל הַתָּא וְחֵלֶל הַמְּסִיבָה (וּבֵית הַזֹּרְדָת הַמִּיִּם), וְאֵינָה בּוֹלֵטֶת לְחוּץ מֵהַבְּנִיַן (עַפ"י הַלְשׁוֹן בְּרִש"י בְּפְסוּק יב).

בית הורדת המים הוא ברוחב חמש אמה מצפון לדרום^{קעב}.
בהמשך המשנה כתוב: וְהִכְתִּיל חֲמֵשׁ אַמּוֹת, והכותל החיצוני
ברוחב חמש אמה^{קעד}.
סך הכל הרוחב מצפון לדרום, שבעים אמה^{קעה}.

בית החליפות

האולם עודף עליו חמש עשרה אמה מן הצפון, האולם
שהוא בקידמת ההיכל, מתרחב והולך עוד חמש עשרה אמה
לצד צפון. וחמש עשרה אמה מן הדרום, וכן מתרחב עוד
חמש עשרה אמה לצד דרום^{קעה}.

מהרה יבנה

קעא. עזרת כהנים, בשם מהר"י בעל ציור שבגמרא. אמנם הרא"ש כתב וז"ל: מקום שמי נפתח
נמשכין דרך שמאל שם בצנורות, ועלו לים שעשה שלמה לבית הטבילה. ע"כ.
קעב. הרר"ש בשם רבו רש"י. אבל בבית המקדש השני היה בית הורדת המים רק שלש אמה.
קעג. בבית שלישי כתוב (פסוק יב): וְקִיר הַבְּנִינָן חֲמֵשׁ אַמּוֹת רָחֵב סָבִיב סָבִיב. ופירש רש"י: וקיר
הבנין. כותלי התאים. ע"כ. יתכן שגם הכותל החיצוני נכלל בזה.
קעד. וכן כתוב בבית שלישי (פסוק יב): וְהַבְּנִינָן אֲשֶׁר אֵל פְּנֵי הַגְּזֵרָה פָּאֵת דְּרָף הַיָּם רָחֵב שִׁבְעִים
אַמָּה.

קעה. תפארת ישראל. וכן כתוב בבית שלישי (להלן פסוק טו): וְאֶתִיקִיָּהָ מִפּוֹ וּמִפּוֹ מְאֵה אַמָּה.
ופירש רש"י: ואתיקיהא. תירגם יונתן זווית, כלומר עם משך בית החליפות שבזווית הבית. ע"כ.
כתב הרב רבינו שמעיה, תלמיד רש"י, בפירושו למסכת מידות (ד ז) וז"ל: והאולם עודף עליו כו'.
מלבד החליפות צריך להרחיב כותלי האולם לצפון כנגד התא והמסיבה והכותל, ולדרום כנגד
התא והורדת המים וכותלה, שהן י"ט אמות מזה ומזה. וצורך היה לו כן לחזק ולתקף בנין גבוה
כזה, שכן שלמה עשאו ק"ב גבוה, כדכתיב בדברי הימים (ב' ג ד), אע"פ שגובה הבית ל', כל שכן
בני הגולה שהרימו היכל ק'. והם עשו באולם ושוב נדבק בכותלי בית החליפות. הרי לך מאה
לפניו. ע"כ.

נמצא מדבריו ביאור גדול, שהכותל שבין האולם לבין החליפות הוא בעובי עשרים וחמש אמה.
שהרי עצם הכותל הוא שש אמה ודומה לכותל ההיכל, וזה מוכרח מתוך דבריו כדלהלן, ועליו
מתווסף י"ט אמה כנגד עובי התאים והמסיבה ונבדרום בית הורדת המים) וכתליהם, נמצא עובי כל
הכותל עשרים וחמש אמה.

וההכרח לזה, שהרי נתבאר ביחזקאל ובמלכים וכן פירש רש"י שאורך האולם מצפון לדרום הוא
רק עשרים אמה. ובמסכת מידות מבואר שבית החליפות הוא חמש עשרה אמה. אמנם אורך כל

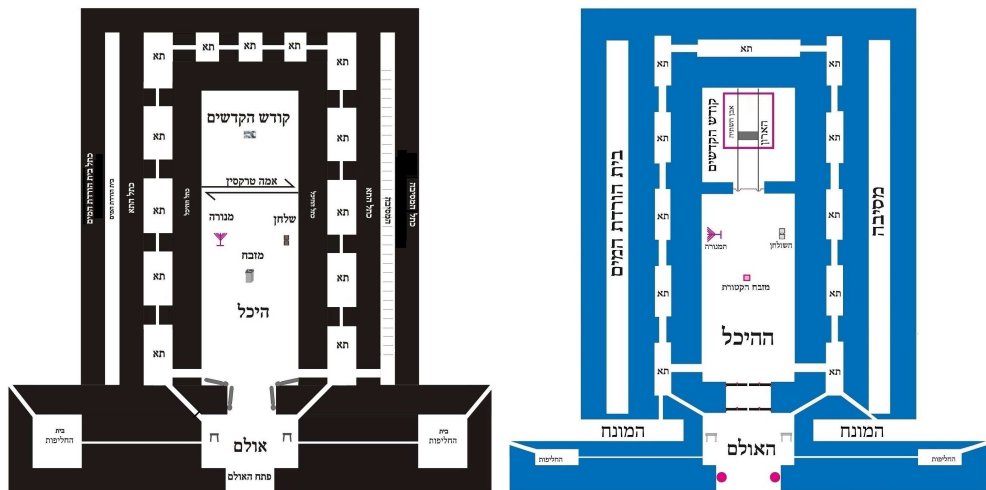
שעה בית המקדש בית החליפות השלישי

נמצא שבחלק הקדמי, הרחב מצפון לדרום הוא מאה אמה. והוא היה נקרא בית החליפות, החלק הזה של האולם, שמתרחב בשני הצדדים, נקרא בשם 'בית החליפות', ששם גונזים את הסכינים לשיטת הקרבנות. ויש שם עשרים וארבע חלונות לעשרים וארבע

מהרה יבנה

האולם מבחוץ יחד עם בית החליפות הוא מאה אמה. ואם כן איך יתיישבו הדברים. על כן מבאר רבינו שמעיה שיש כותל עבה מאוד מאוד בין האולם לבית החליפות, שהוא בעובי עשרים וחמש אמה. כך בצפון, וכן בדרום עוד כותל כזה. נמצא אורך כל האולם מצפון לדרום כך: חמש עשרה אמה בית החליפות, כותל עשרים וחמש אמה, האולם עצמו עשרים אמה, כותל עשרים וחמש אמה, בית החליפות חמש עשרה אמה. סה"כ מאה אמה.

הסיבה שצריך כותל כל כך עבה, הוא מפני שהאולם הוא גבוה מאוד (בבית ראשון מאה ועשרים אמה, ובבית שני מאה אמה, ובבית שלישי יתכן שיהיה כמה מאות אמות), על כן הוצרכו לכתלים העבים האלו כדי לתמוך את הגובה. נראה שהיה פתח (צר וארוך) לעבור מהאולם לבית החליפות. והרי ציור הכתלים שבין האולם לבית החליפות בבית המקדש השלישי וכן בבית המקדש השני [לפי הצד שלא היה 'מונה' בבית שני], לשיטת הר"ש:

משמרות, לכל משמר חלון מיוחד עבור הסכינים שלהם^{קעו}.
 סכין נקרא 'חלף', כמו שנאמר 'מַחֲלָפִים תִּשְׁעָה וְעֶשְׂרִים'^{קעז}. ולכן
 נקרא המקום שמניחים את הסכינים 'בית החליפות'^{קעח}.

צַר מאַחַרְיוֹ ורחב מלפניו

וְהַיִּכָּל כָּל בְּנֵי הַיִּכָּלִים^{קעט}, צַר מֵאַחֲרָיו, שֶׁבַחֲלֵק הָאֲחֹרֵי רַחֵב
 רַק שְׁבָעִים אַמָּה. וְרַחֵב מִלְּפָנָיו, שֶׁבַחֲלֵק הַקִּדְמִי רַחֵב מֵאַחֲ
 אַמָּה^{קפ}.

וְדוֹמָה לְאַרְיֵי, וְדוֹמָה לְצוֹרֵת הָאֲרִיָּה. שֶׁנֶּאֱמַר בַּפְּסוּקִים^{קפא}: 'הוּי
 אַרְיָאֵל אַרְיָאֵל קָרִית חֲנָה דָּוִד', בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁנִּבְנָה בְּעִיר
 שֶׁשָּׁכַן שָׁם דוּדָם^{קפב}. לומדים מהפסוק שבית המקדש נקרא בשם
 'אריאל'. מֵהָ הָאֲרִי צַר מֵאַחֲרָיו וְרַחֵב מִלְּפָנָיו, אֵף הַיִּכָּל צַר
 מֵאַחֲרָיו וְרַחֵב מִלְּפָנָיו, כְּמוֹ שֶׁהָאֲרִי צַר מֵאַחֲרָיו וְרַחֵב
 מִלְּפָנָיו^{קפג}, אֵף בְּנֵי הַיִּכָּל צַר מֵאַחֲרָיו וְרַחֵב מִלְּפָנָיו.

מהרה יבנה

קעו. רש"י סוכה נ"ו. רש"י יומא ל"ו. וראה בעזרת כהנים. בית החליפות הוא חלק מהאולם. ולכן
 פשוט שהוא באותו גובה כמו האולם עצמו וראה משי"כ בזה בספר 'היכל ידיד'.
 קעז. עזרא א' ט'.

קעח. רא"ש. וראה בעזרת כהנים עוד ביאורים.

קעט. תפארת ישראל. כל בנין הבית הכולל את היכל וקודש הקדשים והאולם והתאים
 והמסיבה ובית הורדת המים וכתליהם, נקרא כאן בשם 'היכל' (תפארת ישראל).

קפ. רא"ש. רר"ש. תפארת ישראל.

קפא. ישעיה כ"ט א'.

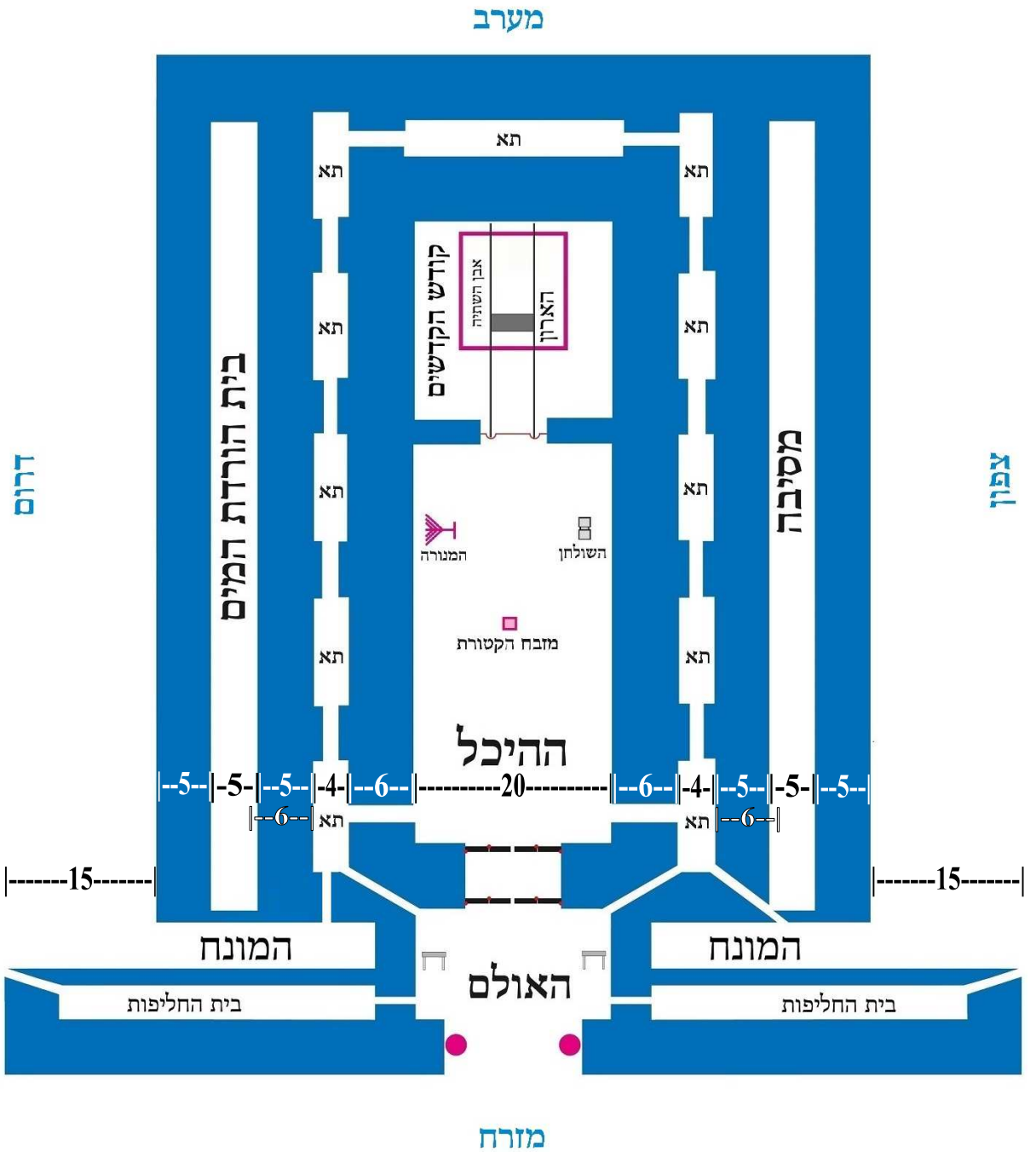
קפב. עפ"י רש"י בישעיה.

קפג. והרי צורת הארי, צר מאחוריו ורחב מלפניו:

שם בית המקדש צר מאחריו ורחב מלפניו השלישי

רוחב הבית מצפון לדרום

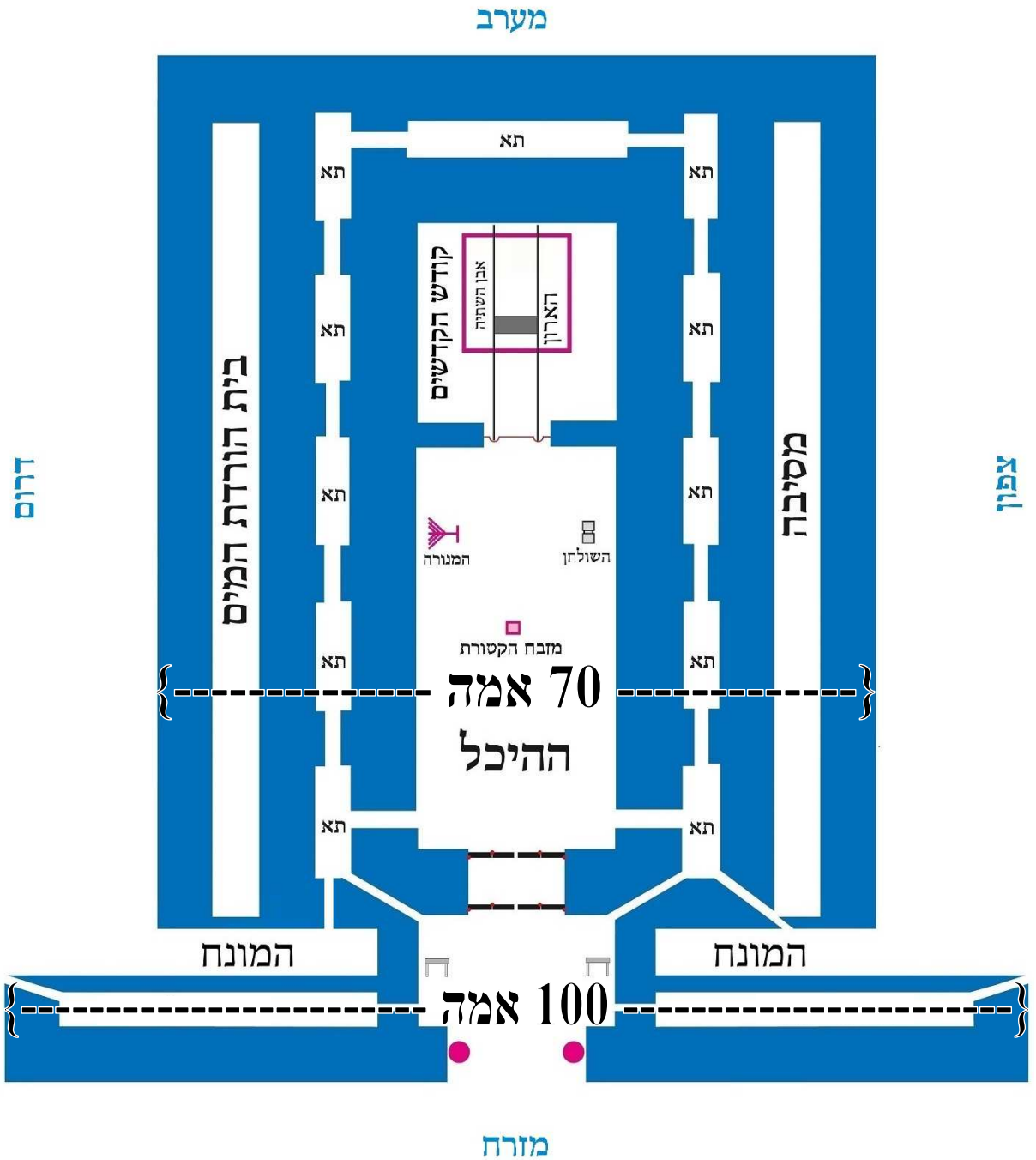
שפא

היכל

יהזקאל פרק מא פסוק יא

מראה

✧ צר מאחריו ורחב מלפניו ✧

רוּחַב שִׁבְעִים אִמָּה

(יב) וְהַבִּנְיָן אֲשֶׁר אֶל פְּנֵי הַגְּזֵרָה, פְּאֵת דְּרֹךְ הַיָּם, רַחֲב שִׁבְעִים אַמָּה, וְקִיר הַבִּנְיָן חָמֵשׁ אַמּוֹת רַחֲב סָבִיב סָבִיב, וְאַרְבּוֹ תִּשְׁעִים אַמָּה:

הַגְּזֵרָה: הַבֵּית הַגְּבוּהָ נִקְרָא כֹּךְ.²

הַבִּנְיָן: הַתְּאִים הַנְּמוּכִים שֶׁמִּסָּבִיב נִקְרָאִים כֹּךְ.³

פְּאֵת דְּרֹךְ הַיָּם: צֵד מֵעֵרֵב.⁴

וְהַבִּנְיָן, הַתְּאִים, אֲשֶׁר אֶל פְּנֵי הַגְּזֵרָה, שֶׁעַל פְּנֵי הַיָּם, פְּאֵת דְּרֹךְ הַיָּם, בְּצֵד מֵעֵרֵב, רַחֲב שִׁבְעִים אַמָּה. זֶה בְּרוּחַב שִׁבְעִים אַמָּה מִצְפוֹן לְדָרוֹם.⁵

מֵהֵרָה יִבְנֶה

א. רש"י: וְהַבִּנְיָן אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הַגְּזֵרָה וְגו'. רַחֲב כָּל הַבִּנְיָן לְרוּחַ הַמֵּעֵרֵבִית, רַחֲב הַבֵּית וְעוֹבֵי כְּתָלִים הַלְּפִנְיִים וְהַדְּרוֹמִיִּים עִם הַתְּאִים הַלְּפִנְיִים וְהַדְּרוֹמִיִּים וְעוֹבֵי כְּתָלֵיהֶם לְצִפּוֹן וּלְדָרוֹם רַחֲב שִׁבְעִים אַמָּה. וְכֵן הִיא צְבִית שִׁנִּי. וְכֵן שְׁנֵי בְּמִסְכַּת מִידוֹת צָקִיר מֵעֵרֵבִי מִן הַצִּפּוֹן לְדָרוֹם שִׁבְעִים אַמָּה, וּמוֹנֵה הַחֲצוֹן: הַגְּזֵרָה. תִּירְגַּם יוֹנְתָן 'צִיּוֹרְתָא', וְאֹמֵר אֲנִי שֶׁהַצִּבֵּית נִקְרָא כֹךְ, וְהוּא הַבֵּית הַגָּדוֹל. וְהַתְּאִים הַנְּמוּכִים אֲשֶׁר סָבִיב, אוֹתָם הוּא קוֹרֵא בִּנְיָן: פְּאֵת דְּרֹךְ הַיָּם. רוּחַ מֵעֵרֵבִית: וְקִיר הַבִּנְיָן. כּוֹתְלֵי הַתְּאִים: וְאַרְבּוֹ תִּשְׁעִים אַמָּה. אוֹרֵךְ בִּנְיָן הַתְּאִים וְהַמוֹנֵחַ תְּשַׁעִּים אַמָּה, הַצִּפּוֹן וְהַדָּרוֹם, חוּץ מִצִּבֵּית הַחִילְפוֹת, שְׁאִינוֹ נִמְנָה עִמּוֹ לְפִי שֶׁהִיא צוֹלְטָה אֶל הַחוּץ לְצִפּוֹן וּלְדָרוֹם, וְלֹא הִיא עוֹה לְשֹׂאֵר הַבִּנְיָן, שֶׁהַצִּבֵּית הִיא רַחֲב מִלְּפָנָיו שְׁלֹשִׁים אַמָּה יוֹתֵר מִלְּאַחֲרָיו, כְּמוֹ שֶׁשְׁנֵינוּ (מִדּוֹת 7 ז), הָאוֹלָם עוֹדֵף עַל הַיִּכָּל ט"ו אַמָּה לְצִפּוֹן וְט"ו אַמָּה לְדָרוֹם הוּא הִיא נִקְרָא צִבֵּית הַחִילְפוֹת שֶׁשָּׁם גּוֹנֵזִין אֶת הַסְּכִינִים. וְאוֹרֵךְ אוֹתוֹ בִּנְיָן מִן הַמִּזְרָח לְמֵעֵרֵב עֶשֶׂר אַמּוֹת, נִשְׁאַרְוּ תְּשַׁעִּים אַמָּה אוֹרֵךְ בְּרוּחַב שִׁבְעִים אַמָּה, שְׁכָל הַבֵּית הִיא אוֹרֵךְ מֵאַחַד אַמָּה, כְּמוֹ שֶׁמְפֹרָשׁ בְּעִינְיָן וּבְמִסְכַּת מִידוֹת (7 ז-1):

ב. רש"י. הַבֵּית הַגְּבוּהָ כּוֹלֵל אֶת הַיִּכָּל וְקוֹדֵשׁ הַקְּדָשִׁים (וְהַעֲלִיָּה שְׁעָלֵיהֶם) וְהָאוֹלָם.

ג. רש"י. יַחַד עִם הַתְּאִים, נִבְלָל גַּם הַמְּסִיבָה וּבֵית הַיִּזְבֵּחַ וּבֵית הַמִּזְבֵּחַ וּבֵית הַמִּזְבֵּחַ.

ד. רש"י. כָּתַב הָאֵבֶן עֲזָרָא (שְׁמוֹת י יט): נִקְרָא מֵעֵרֵב - י"ם, בְּלִשׁוֹן הַקְּדָשׁ, בְּעֵבֶר הַיָּם הַגָּדוֹל הַיּוֹצֵא מִסְּפָרָד וְעוֹבֵר עַל אֶרֶץ מִצְרַיִם אֶל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְהוּא לְפָאֵת מֵעֵרֵב. וְאִינְנוּ יָם אוֹקִינּוֹס, כִּי יִשְׂרָאֵל לֹא יִרְשׁוּ כָּל כֹּךְ. וְנִקְרָא יָם סְפָרָד הַיָּם הַגָּדוֹל בְּעֵבֶר שְׂרַחְבּוֹ ג' מֵאוֹת פְּרָסָאוֹת וְשָׂאֵר הַיָּמִים שֶׁבְּאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל כִּים סוּף, וַיִּם כְּנַרְתָּ, וַיִּם הַמֶּלֶח, אֵין בְּהֶם שִׁיחִיהָ רַחֲב שְׁלֹשִׁים פְּרָסָה.

ה. רש"י.

דהיינו, כל בנין התאים עם המסיבה ובית הורדת המים
וכתליהם, הכל יחד ברוחב שבעים אמה, בצד מערב¹.

אבל בצד מזרח בולט בית החליפות יותר, והרוחב במזרח הוא
מאה אמה².

ועל ידי כן³: הַהֵיכָל צָר מֵאַחֲרָיו, שבחלק האחורי רחב רק
שבעים אמה. וְרָחֵב מִלְּפָנָיו, שבחלק הקדמי רחב מאה אמה⁴,
וְדוּמָה לְאַרְי, ודומה לצורת האריה.

☞ מהרה יבנה ☞

1. רש"י. וראה לעיל מש"כ בזה.

2. כדלהלן פסוק י"ד.

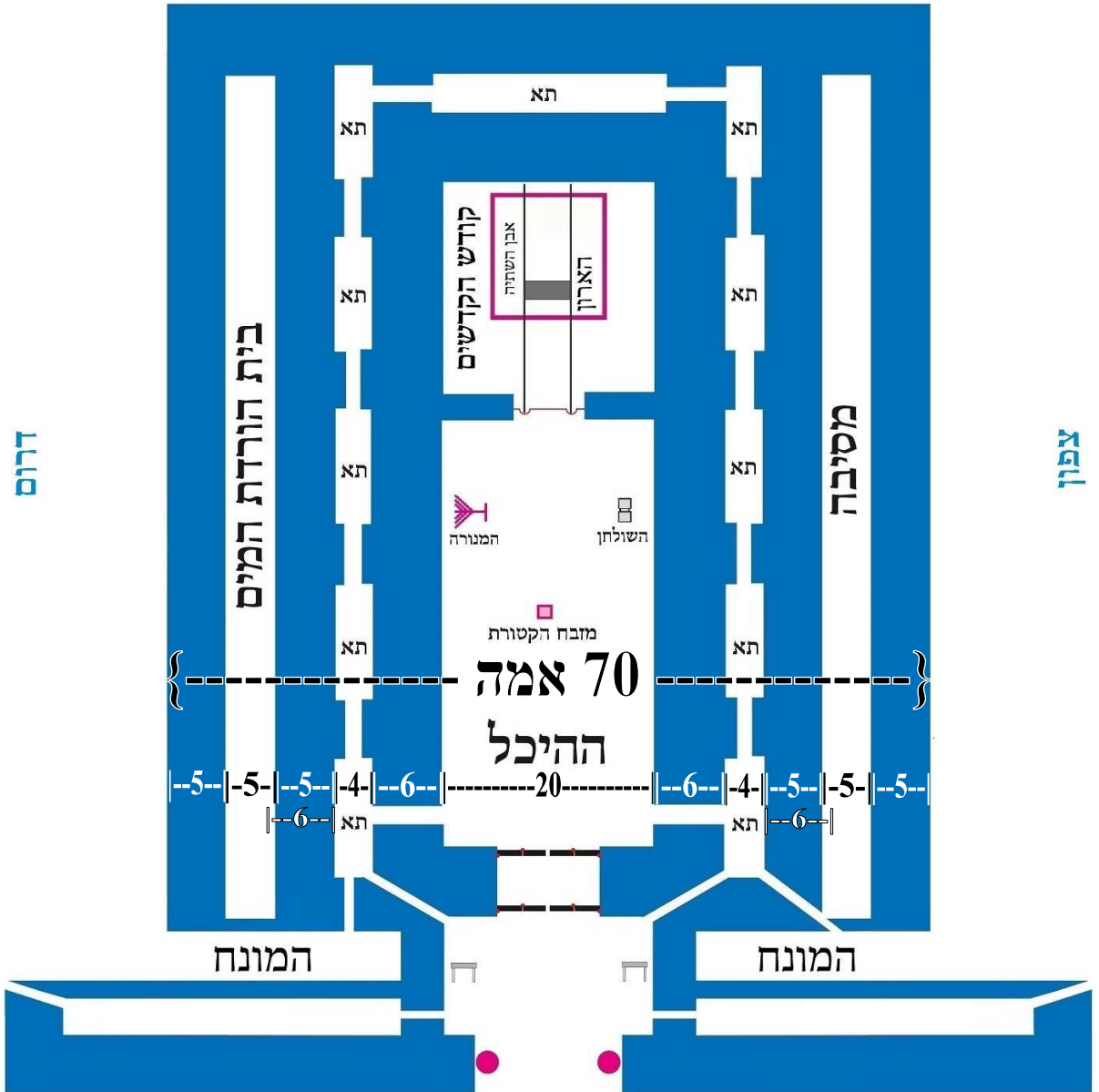
3. מדות ד' ז'.

4. רא"ש. רר"ש. תפארת ישראל.

שפד בית המקדש רוחב שבעים אמה השלישי

רוחב שבעים אמה מאחור

מערב

מזרח

מידת כותלי התאים

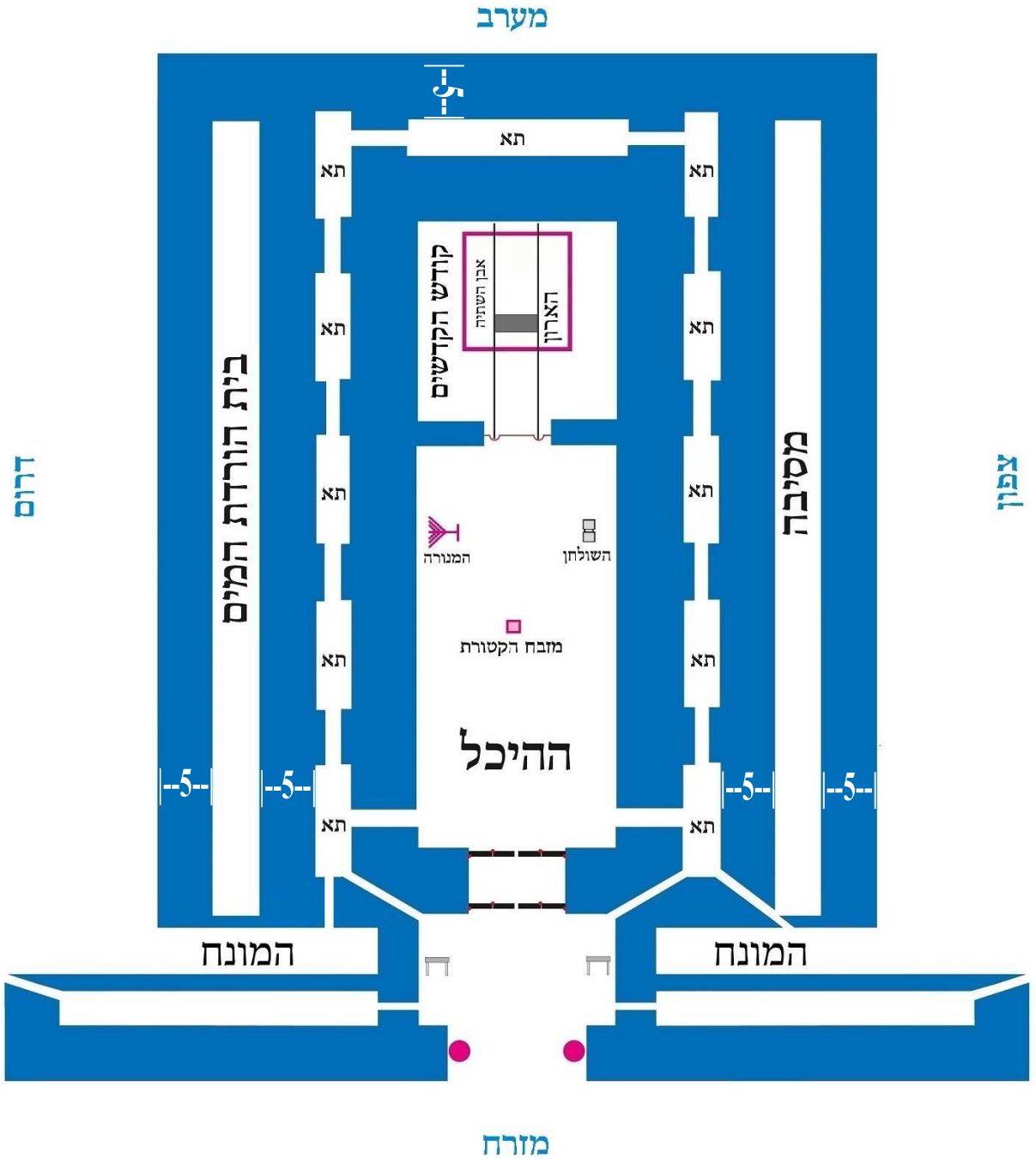
וקיר הבנין חמש אמות רחב, כתלי התאים בעובי חמש אמות.^י
סביב סביב, מידה אחת לכל כתלי התאים והמסיבה^{יא} והכתלים
שבין התאים. כולם בעובי חמש אמה^{יב}.

מהרה יבנה

י. רש"י.
יא. במצודת דוד כתוב 'והמסיבות'. נראה שכוונתו לכלול בזה גם את בית הורדת המים.
יב. מצודת דוד.

שבו בית המקדש מידת כותלי התאים השלישי

✧ כתלי התאים בעובי חמש אמה ✧

אורך כל התאים יחד

וְאָרְפוּ תְשׁוּעִים אִמָּה. אורך בנין התאים והמונח תשעים אמה^{יג}.
 התאים שבצפון ובדרום יחד עם ה'מונח', באורך תשעים אמה
 ממזרח למערב.

וזה החשבון:

התאים שבצפון ובדרום, אורך הלל כל תא, אחת עשרה אמה^{יד}.
 רוחב הכתלים שבין תא לתא, חמש אמה^{טו}.
 בצפון ובדרום, יש חמש תאים, וששה כתלים^{טז}, הרי שמונים
 וחמש אמה.

ועוד חמש אמות של ה'מונח'.

סך הכל תשעים אמה אורך^{יז}.

בצד מזרח, יש את בית החליפות, ורחבו ממזרח למערב עשר
 אמה^{יח}. והוא משלים למאה אמה^{יט}.

מהרה יבנה

יג. רש"י.

יד. ברש"י המודפס (פסוק ו) כתוב שאורך כל תא י"ב אמה. אבל הרב רבינו שמעיה תלמיד
 רש"י, כתב שרבו רש"י הגיה, וכתב שאורכם י"א אמה (הרר"ש בפירושו למדות ד ג).

וכן כתוב בצורת הבית ובמשכני עליון שאורך הלל התא הוא י"א אמה.

טז. רש"י לעיל פסוק ו'. מצודת דוד.

טז. ברש"י המודפס כתוב חמש כתלים. וכבר כתב הרר"ש שרש"י הגיה. וראה בצורת הבית
 לתוספות יום טוב.

יז. רש"י.

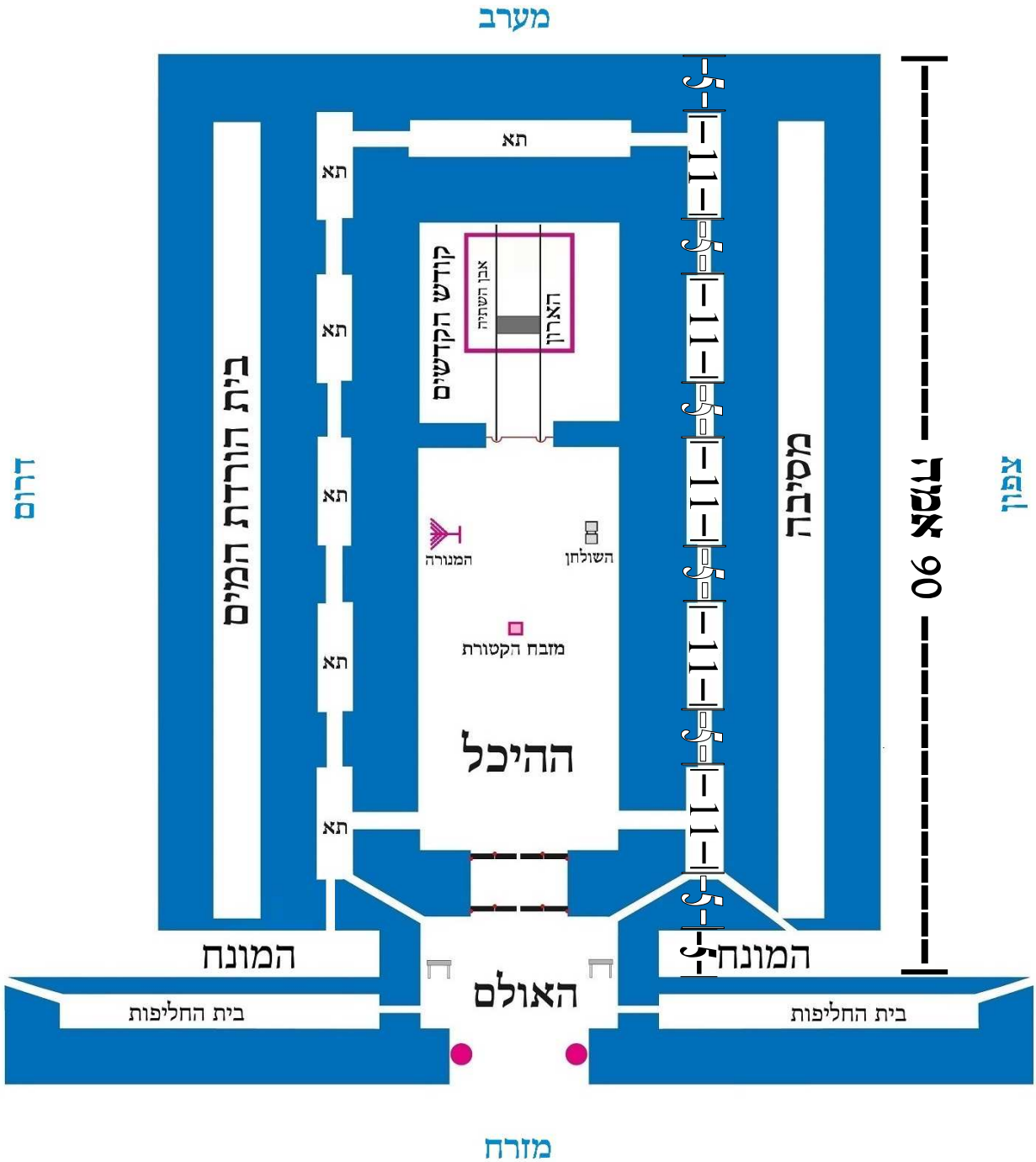
יח. רש"י. האולם רחב יותר. בית החליפות יותר צר מהאולם.

בית החליפות ברוחב עשר אמה: הלל בית החליפות, יחד עם כותלו המערבי, חמש אמה (ולפי"ז
 הלל בית החליפות לערך שלש אמה, וכותלו המערבי לערך שני אמה). וכותל בית החליפות המזרחי
 ברוחב חמש אמה, כמו כותל האולם (מצודת דוד).

יט. כמו שיבואר בפסוק הבא.

שפת בית המקדש אורך כל התאים יחד השלישי

✧ אורך התאים יחד עם המונה - תשעים אמה ✧

❧ אורך כל בנין ההיכל ❧

(ג) וּמִדָּד אֶת הַבַּיִת אַרְבֵּי מֵאָה אַמָּה, וְהַגְּזָרָה וְהַבְּנִיָּה וְקִירוֹתֶיהָ אַרְבֵּי מֵאָה אַמָּה:²
 וּמִדָּד אֶת הַבַּיִת אַרְבֵּי מֵאָה אַמָּה, מִדָּד אֶת כָּל הַבַּיִת, מִמִּזְרַח לַמְּעֵרָב, יַחַד עִם בֵּית הַחֲלִיפוֹת, אֲרָכּוּ מֵאָה אַמָּה:³.

וסוף הפסוק מפרש את תחילת הפסוק:²
 וְהַגְּזָרָה, הַהֵיכָל וְהָאוֹלָם:² וְהַבְּנִיָּה, וְהַתְּאִים, וְקִירוֹתֶיהָ, וְכַתְּלֵיהֶם:²,
 אַרְבֵּי מֵאָה אַמָּה. הַכֹּל יַחַד בְּאֹרֶךְ מֵאָה אַמָּה:³.
 והחשבון כך, ממזרח למערב:
 כותל האולם חמש אמה.
 האולם אחת עשרה אמה.
 כותל ההיכל שש אמה.

❧ מהרה יבנה ❧

כ. רש"י: וּמִדָּד אֶת הַבַּיִת אַרְבֵּי מֵאָה אַמָּה. סך הכל עם משך בית החילפות, וכן שנינו במסכת מידות (ד' ו') ההיכל מאה על מאה ברום מאה, מן המזרח למערב מאה, כותל אולם חמש, ורחבו אחת עשרה, כותל ההיכל שש, וארכו ארבעים, ואמה טרקסין, ועשרים אמה בית קדשי הקדשים, וכותל שש, והתא שש, וכותל התא חמש. ואף למעלה צעינין כך מפורשת מידת כולם, חוץ מאמה טרקסין שכתוב בו צעינין זה שתיים אמות, וכנגדן הוא ממעט רוחב התא אמה, שהתא שבמשנה רחבו שש וכותלו חמש, וכאן רחבו ארבע וכותלו שש למטה, שגאמר (פסוק ח) מוֹסְדוֹת הָאֲלֵעוֹת מִלֵּא הַקְּנֵה: וְהַגְּזָרָה וְהַבְּנִיָּה וְקִירוֹתֶיהָ. סוף המקרא מפרש את ראשו לומר סך הכל מאה אמה. הגזרה, והתא שמאחריו הוא הבנייה כמו 'בניין', ועוצי הכתלים, הכל מאה אמה. וי"ו של והגזרה יתירה היא:

כא. רש"י.

כב. רש"י.

כג. מצודת דוד. הבית הגבוה הנקרא 'גזרה', כולל את ההיכל וקודש הקדשים (והעליה שעליהם) והאולם.

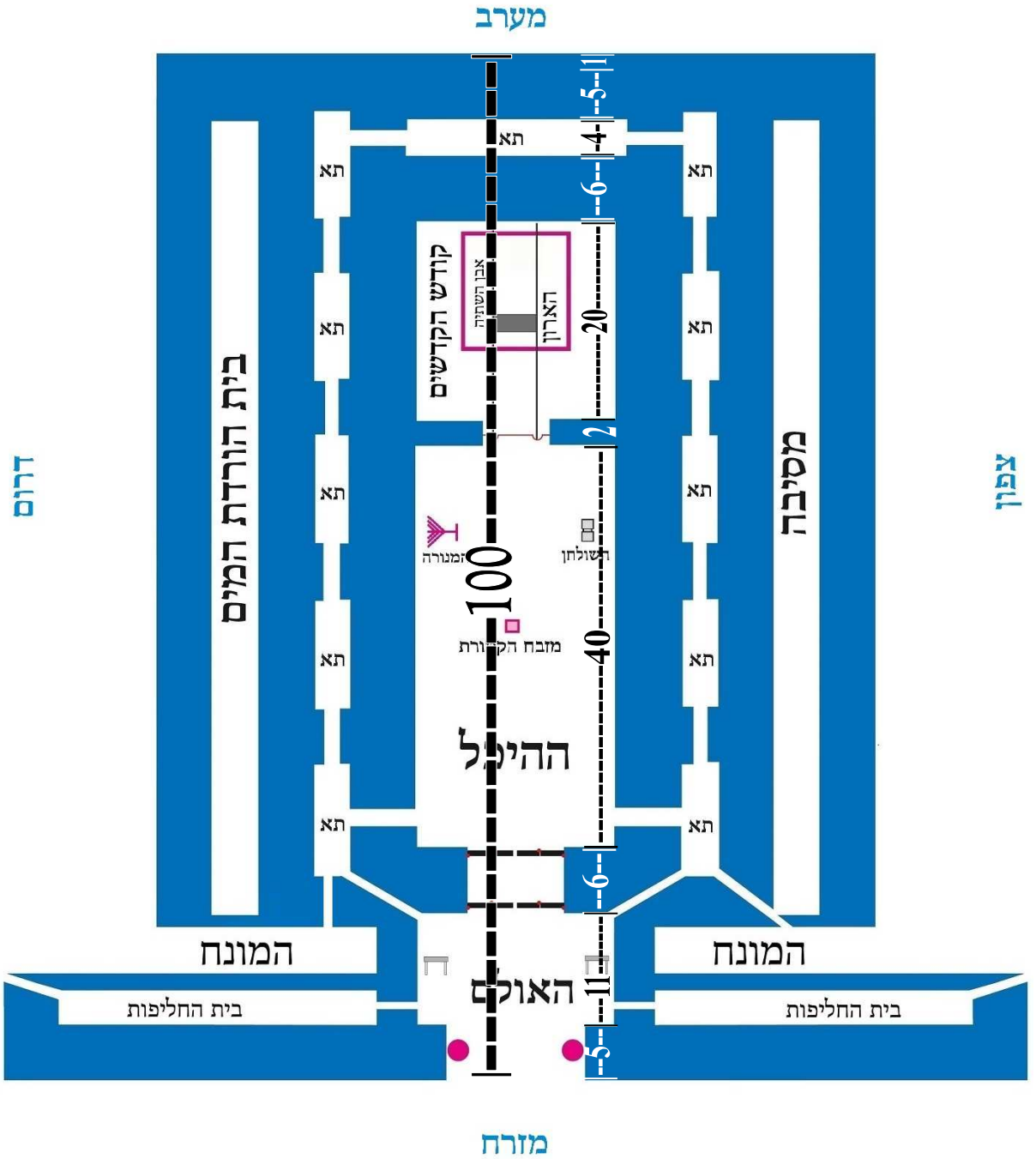
כד. כתוב במצודת ציון: וְקִירוֹתֶיהָ. כתלים.

כה. רש"י.

שצ בית המקדש אורך כל בנין ההיכל השלישי

ההיכל ארבעים אמה.
הכותל בין ההיכל לקודש הקדשים שני אמות.
קודש הקדשים עשרים אמה.
הכותל שש אמה.
חלל התא ארבע אמה.
כותל התא חמש אמה.
יסוד כותל התא בולט לחוץ עוד אמה.
סך הכל מאה אמה^כ.

ממזרח למערב מאה אמה

הרוחב בצד מזרח

(ד) וְרוֹחַב פְּנֵי הַבַּיִת וְהַגְּזֵרָה, לְקִדְיִם מֵאָה אַמָּה:^{כז}

בצד מזרח רחב הבית מאה אמה. ובצד מערב רחב הבית רק שבעים אמה. כי בצד מזרח בולט בית החליפות חמש עשרה אמה מכל צד^{כח}.

כעת מודד את רוחב הבית מצפון לדרום. ומודד בחלק הבית הקדמי, בצד מזרח.

וְרוֹחַב פְּנֵי הַבַּיִת, רוֹחַב בֵּית הַחֲלִיפּוֹת שׁוּזָה בְּפָנֵי הַבַּיִת^{כט}, וְהַגְּזֵרָה, יחד עם האולם וההיכל. וכן יחד עם התאים וכתליהם. לְקִדְיִם, בצד מזרח, מֵאָה אַמָּה, רחב כל הבית יחד מאה אמה^ל.

ככתוב במשנה^{לא}: הָאוֹלָם עוֹדֵף עָלָיו חֲמִשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה מִן הַצְּפוֹן, לאחר שנתבאר שההיכל והתאים ברוחב שבעים אמה מצפון לדרום, יתבאר כעת שהאולם שהוא בקידמת ההיכל, מתרחב והולך עוד חמש עשרה אמה לצד צפון. וְחֲמִשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה מִן הַדְּרוֹם, וכן מתרחב עוד חמש עשרה אמה לצד דרום^{לב}.

נמצא שבחלק הקדמי, הרוחב מצפון לדרום הוא מאה אמה.

מהרה יבנה

כו. רש"י: ורוחב פני הבית והגזרה לקדים מאה אמה. הוא שפירשתי למעלה שהבית עוֹדֵף לפניו רחב שלשים אמה, שהאולם מרחיב מן ההיכל ומן התאים ט"ו אמה לצפון וט"ו אמה לדרום. ולא שחלל האולם רחב מחלל ההיכל, אלא בית החליפות מחובר לאולם מכאן ומכאן:

כח. רש"י.

כט. מצודת דוד.

ל. רש"י.

לא. מדות ד' ז'.

לב. רש"י. תפארת ישראל.

וְהוּא הָיָה נִקְרָא בֵּית הַחֲלִיפוֹת, הַחֶלֶק הַזֶּה שֶׁל הָאוּלָם, שְׁמֵת־רַחֵב בְּשְׁנֵי הַצַּדִּדִים, נִקְרָא בְּשֵׁם 'בֵּית הַחֲלִיפוֹת'^{לג}, שְׁשָׁם גּוֹנְזִים אֶת הַסְּפִינִים, שְׁשָׁם גּוֹנְזִים אֶת הַסְּכִינִים לְשַׁחֲטָתָם הַקְּרַבְנוֹת. וַיֵּשׁ שָׁם עֲשָׂרִים וָאַרְבַּע חֲלוֹנוֹת לְעֲשָׂרִים וָאַרְבַּע מִשְׁמְרוֹת, לְכָל מִשְׁמַר חֲלוֹן מִיּוֹחַד עֲבוּר הַסְּכִינִים שֶׁלָּהֶם^{לד}.

סָכִין נִקְרָא 'חֶלֶף', כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר 'מִחֲלָפִים תַּשְׁעָה וְעֶשְׂרִים'^{לה}. וְלָכֵן נִקְרָא הַמְּקוֹם שֶׁמְנִיחִים אֶת הַסְּכִינִים 'בֵּית הַחֲלִיפוֹת'^{לו}.

מהרה יבנה

לג. תפארת ישראל.

לד. רש"י סוכה נ"ו. רש"י יומא ל"ו. וראה בעזרת כהנים.

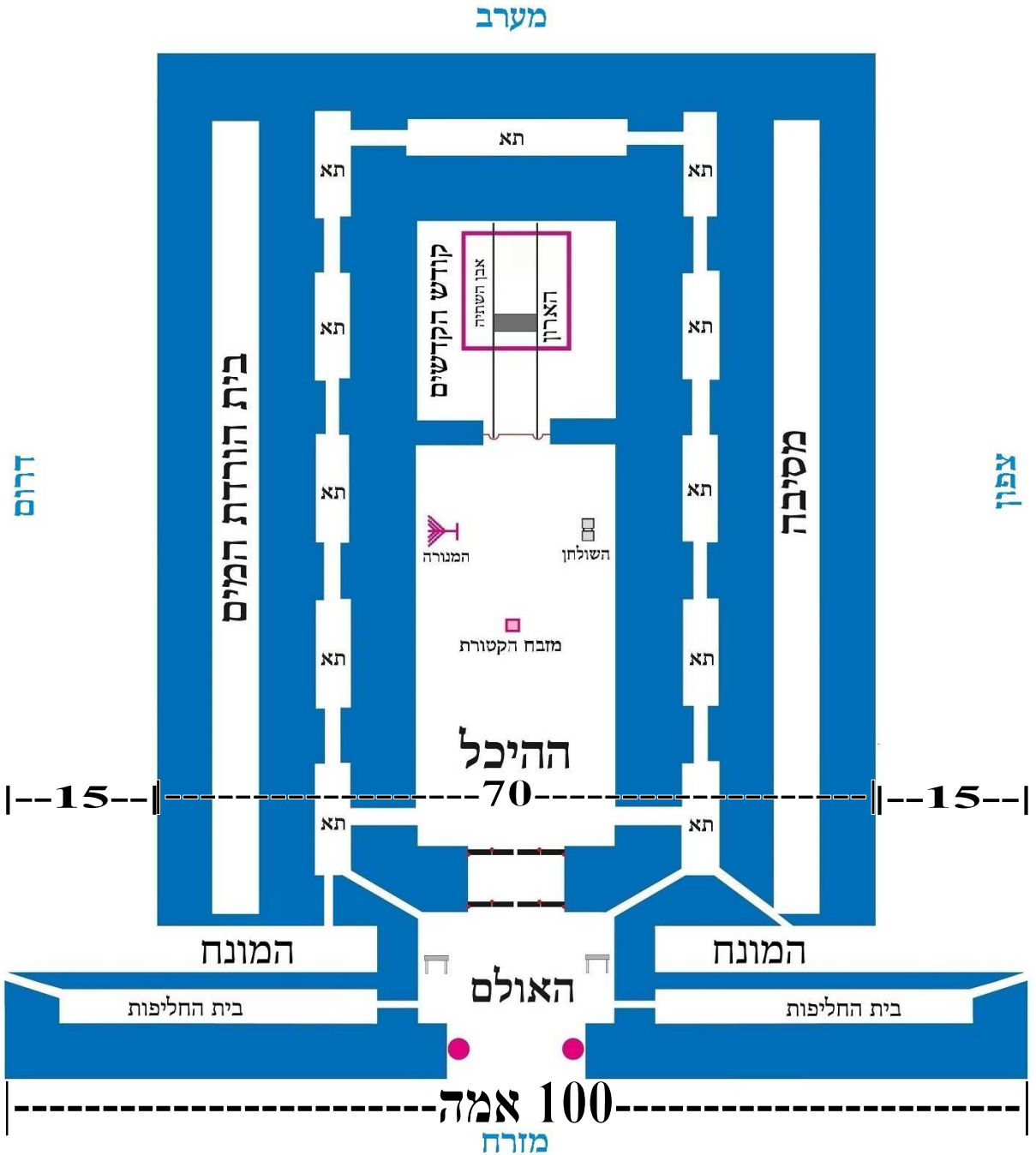
בית החליפות הוא חלק מהאולם. ולכן פשוט שהוא באותו גובה כמו האולם עצמו [וראה מש"ב בזה בספר 'היכל ידיד'].

לה. עזרא א' מ'.

לו. רא"ש. וראה בעזרת כהנים עוד ביאורים.

שצד בית המקדש הרוחב בצד מזרח השלישי

✧ בצד הקדמי, הרוחב מאה אמה ✧

צַר מֵאַחֲרָיו וְרָחַב מִלְּפָנָיו

ועל ידי כן, שבחלק האחורי בנין ההיכל ברוחב שבעים אמה, ובחלק הקדמי ברוחב מאה אמה, הרי ההיכל צר מאחוריו ורחב מלפניו. ככתוב במשנה^ל: וְהַיְיָכָל כֹּל בְּנִין הַהֵיכָלִית, צַר מֵאַחֲרָיו, שֶׁבְחֵלֶק הָאֲחֹרֵי רָחַב רֶק שֶׁבְעִים אֲמָה. וְרָחַב מִלְּפָנָיו, שֶׁבְחֵלֶק הַקִּדְמִי רָחַב מֵאָה אֲמָה־לֵּט.

וְדוֹמָה לְאַרְיֵי, וְדוֹמָה לְצוֹרֵת הָאֲרִיָּה. וְשָׁנְאָמֵר בַּפְּסוּקִים: 'הוֹי אַרְיֵאל אַרְיֵאל קְרִית חֲנָה דָּוִד', בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁנִּבְנָה בְעִיר שֶׁשָׁכַן שָׁם דוֹד^{מא}. רואים בפסוק שבית המקדש נקרא בשם 'אריאל'. מָה הָאַרְיֵי צַר מֵאַחֲרָיו וְרָחַב מִלְּפָנָיו, אֵף הַיְיָכָל צַר מֵאַחֲרָיו וְרָחַב מִלְּפָנָיו, כְּמוֹ שֶׁהָאֲרִי צַר מֵאַחֲרָיו וְרָחַב מִלְּפָנָיו^{מב}, אֵף בְּנִין הַהֵיכָל צַר מֵאַחֲרָיו וְרָחַב מִלְּפָנָיו.

מהרה יבנה

לו. מדות ד' ז'.

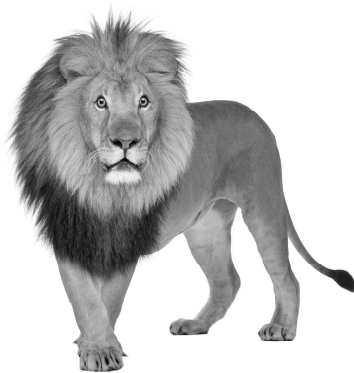
לח. תפארת ישראל. כל בנין הבית הכולל את ההיכל וקודש הקדשים והאולם והתאים והמסיבה ובית הורדת המים וכתליהם, נקרא כאן בשם 'היכל' (תפארת ישראל).

לט. רא"ש. רר"ש. תפארת ישראל.

מ. ישעיה כ"ט א'.

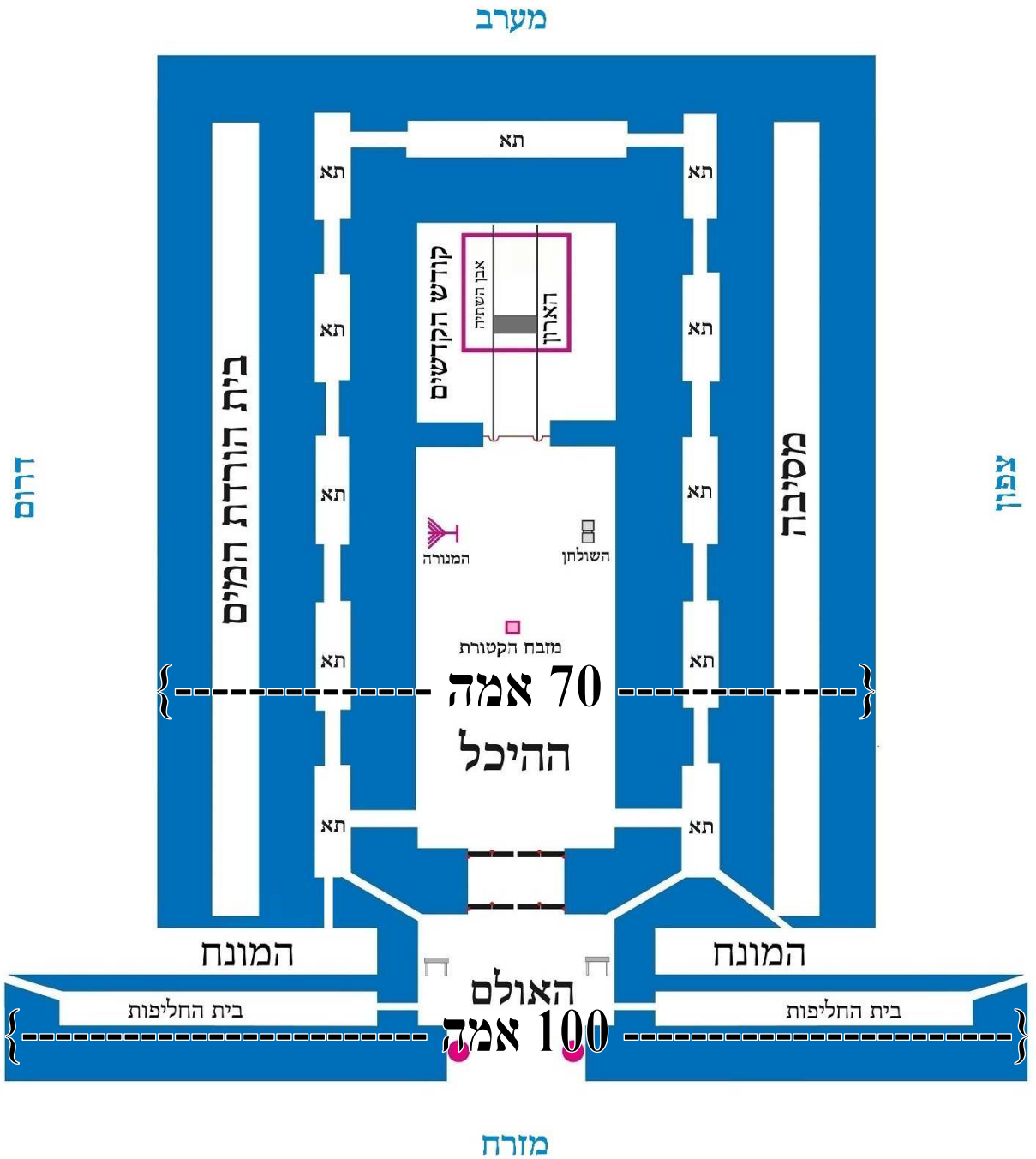
מא. עפ"י רש"י בישעיה.

מב. והרי צורת הארי, צר מאחוריו ורחב מלפניו:

שצו בית המקדש צר מאחריו ורחב מלפניו השלישי

ההיכל צר מאחריו ורחב מלפניו

המשך מידות אורך ההיכל

(טו) וּמִדַּד אַרְךָ הַבְּנַיִן אֶל פְּנֵי הַגְּזֵרָה אֲשֶׁר עַל אַחֲרֶיהָ
(ואתוקיהא כתיב) וְאֶתִיקִיהָא מִפּוֹ וּמִפּוֹ מֵאָה אַמָּה, וְהַהִיכָל
הַפְּנִימִי וְאֶלְמִי הַחֲצֵר׃^{מב}

אֶתִיקִיהָא: תרגם יונתן 'זויות'. דהיינו בית החליפות שבזויות
הבית^{מג}.

בפסוק זה חוזר ומודד את אורך הבית בדרום, כמו שמדד
בצפון^{מד}.

בתחילה מדד את צד מערב, ואחר כך הלך ממערב למזרח כדי
למדוד את צד צפון, ואחר כך מדד את צד מזרח. ועכשיו חזר
ללכת לאחור לכיוון מערב כדי למדוד את צד דרום^{מה}.

מהרה יבנה

מב. רש"י: (טו-טז) ומדד אורך הבנין אל פני הגזרה אשר על אחריה. עכשיו חוזר ומודד אורך
הבית לדרום כמו שמדד לצפון: ואתיקיהא. תירגם יונתן 'זויות', כלומר עם משך בית החליפות שבזויות
הבית: וההיכל הפנימי ואולמי החצר. סופו של מקרא זה אינו מוסב כלפי ראשו, אלא מחובר למקרא
של אחריו. וכן פירשו, וההיכל, וכן הפנימי שהוא בית קדש הקדשים, וכן אולמי החצר המפורשים למעלה
(מ ט) ו'אולמות סביב', לכל איכו היו הסיפים והחלונות האטומות והאתיקים סביב לשלשון, בין לגזרה
הוא ההיכל, בין לאולמות, בין לקדש הקדשים, לשלשון היו הסיפים מזוחות לפתחיהם, ולשלשון היו
חלונות אטומות, ולשלשון היו אתיקים. ולא ידעתי מה הם, ואומר אני שהם כמין עמודים מרובעים
בולטים בחומה לחזוק, וקורין להם בלע"ז פִּילִיךְ"ש: נגד הפה שחיה עין. נסר של ארז, תירגם יונתן:
סביב סביב. לפתח: והארץ עד החלונות. וקרקעית החומה עשוי כותל נכרי ארז כנגדו ועולה למעלה
עד החלונות, וגם החלונות מכוסות בו, וכל זה מצפנים לפי שהיו טחין עליו צפוי זהב, שכל הבית טוח
בזהב, ואין יכולין לטוח זהב על חומת אבנים:

מג. רש"י.

מד. רש"י.

מה. מצודת דוד.

שצח בית המקדש המשך מידות אורך ההיכל השלישי

וּמִדַּד אַרְךָ הַבְּנֵן אֶל פְּנֵי הַגְּזֵרָה, מִדַּד אֵת אֹרֶךְ הַתַּאִים שֶׁעַל פְּנֵי
הַהֵיכָל^מ, אֲשֶׁר עַל אַחֲרֶיהָ, דִּהְיִינוּ אַחֲרֵנִית, שֶׁעֲכָשׂוּ חֹזֵר לֵאחֹר
וּמוֹדֵד כִּלְפֵי מַעֲרָב^מ.

וּמִדַּד יַחַד עִם אֲתִיקָהָ, בֵּית הַחֲלִיפּוֹת, מִפּוֹ וּמִפּוֹ, שֶׁבֹלֵט מִשְׁנֵי
צַדֵּי הָאוֹלָם, מֵאֵה אֵמָה.

הַתַּאִים עִם הַמוֹנַח אֲרַכְם תִּשְׁעִים אֵמָה, וְנוֹסֵף עֲלֵיהֶם בֵּית
הַחֲלִיפּוֹת שֶׁבֹלֵט יוֹתֵר, סָךְ הַכֹּל מֵאֵה אֵמָה^מ.

☪ מהרה יבנה ☪

מו. עפ"י רש"י לעיל פסוקים י"ב-י"ג.

מו. עפ"י רש"י. מצודת דוד.

מח. עפ"י רש"י ומצודת דוד.

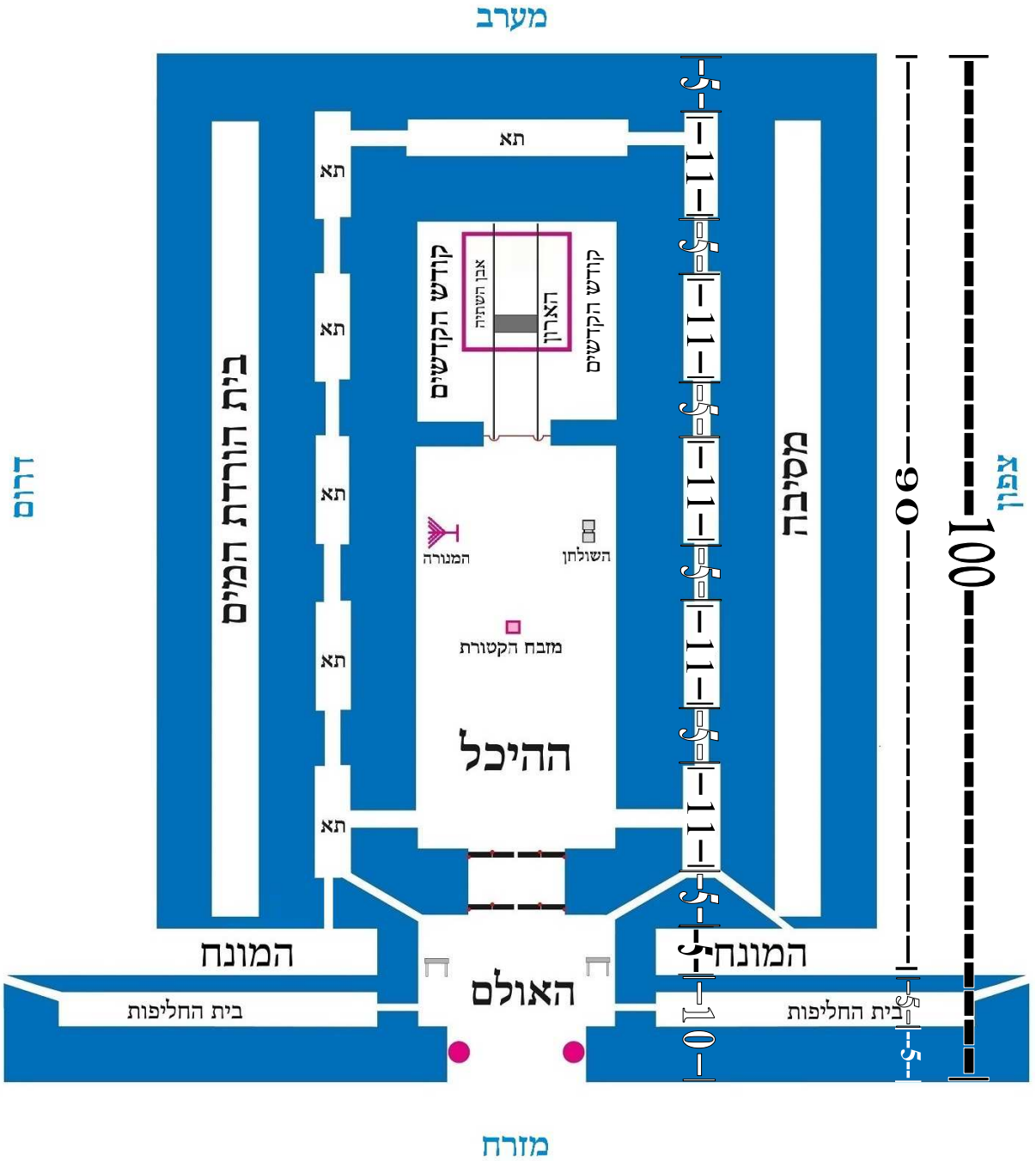
שצט

היכל

יהזקאל פרק מא פסוק טו

מראה

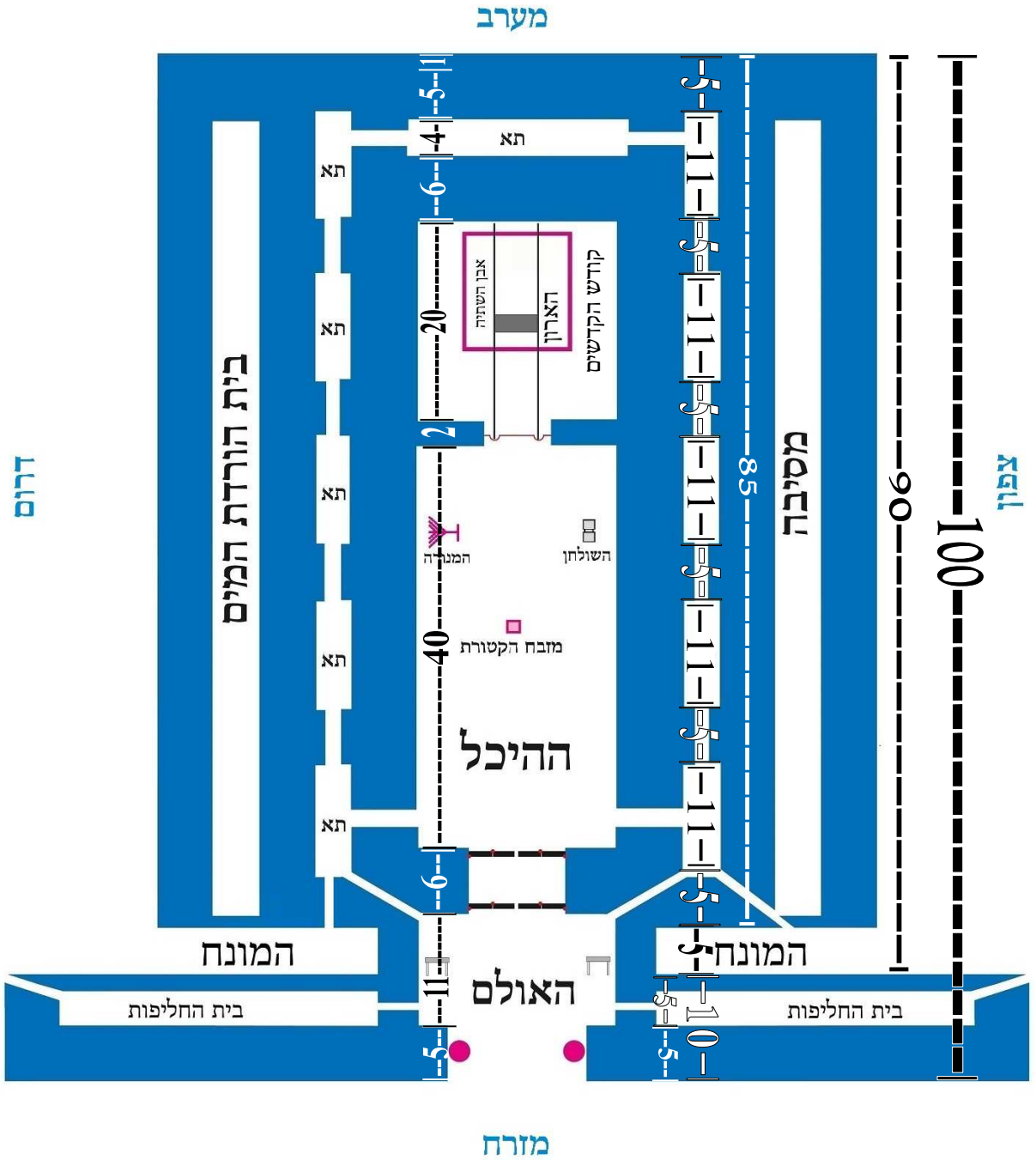
אורך התאים יחד עם בית החליפות - מאה אמה

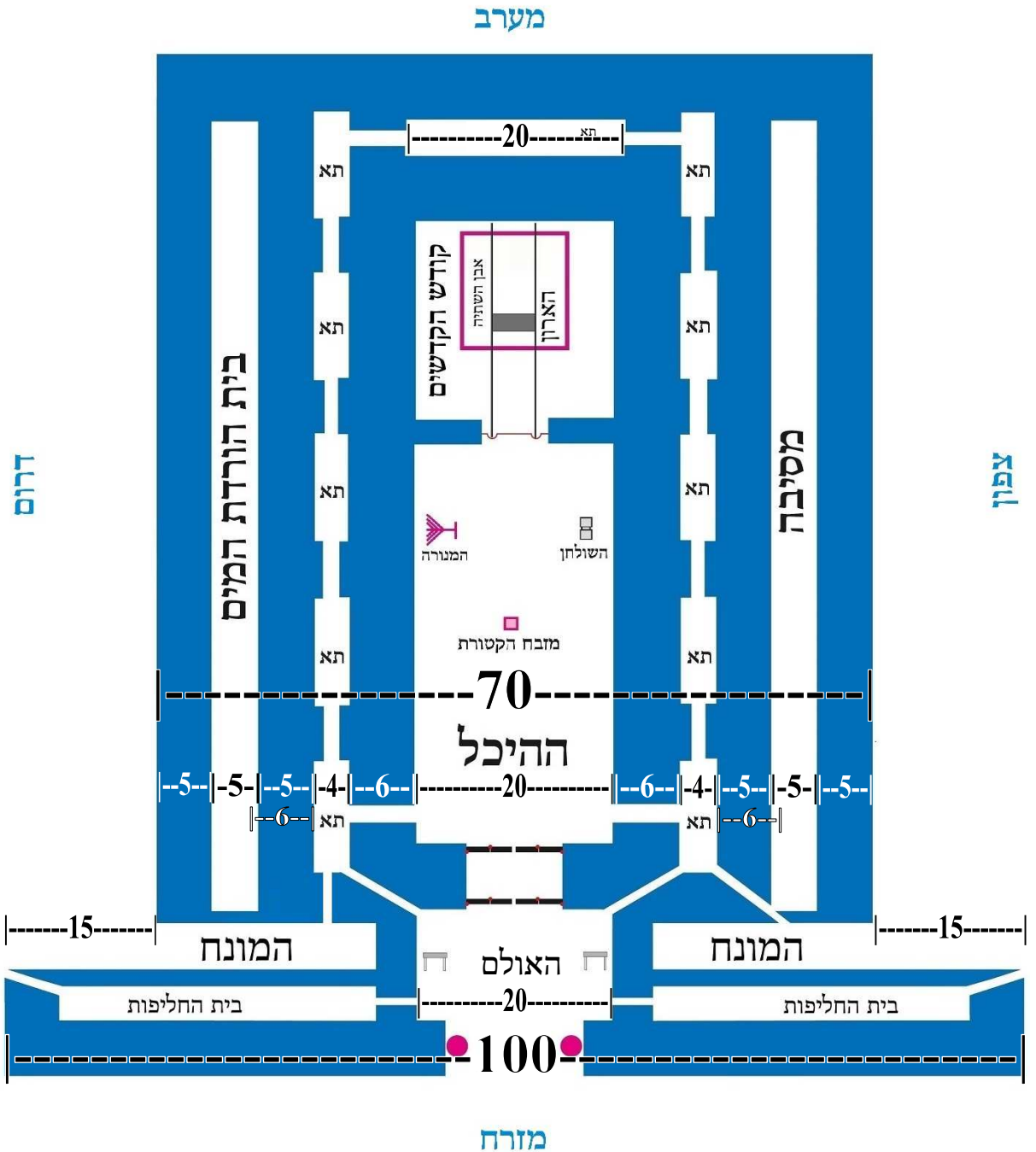
סיכום מידות ההיכל

עד כאן נתבאר שרוחב כל הבית מצפון לדרום, בצד מזרח מאה אמה. ובצד מערב שבעים אמה. צר מאחריו ורחב מלפניו. אורך התאים עם המונח ממזרח למערב, תשעים אמה. אורך כל הבית, יחד עם בית החליפות, ממזרח למערב מאה אמה.

❖ סיכום כל מידות האורך - ממזרח למערב ❖

❖ סיכום כל מידות הרוחב - מצפון לדרום ❖

המשך הפסוק

ולד סוף פסוק זה אינו מדבר בענין תחילת הפסוק, אלא הוא מחובר לפסוק הבא^ט.

היכל קודש הקדשים ואולמות

וההיכל הפנימי, קודש הקדשים^ז:

וְאֵלֵּי הַחֵצֵר. האולמות שבעזרה^{זא}. ככתוב בפסוק לעיל^{זב}:
וְאֵלֵּי הַחֵצֵר, בתוך עובי כותל העזרה, יש אולמות^{זג}. סביב סביב,
האולמות הם סביב סביב בשלשת צדדי העזרה, דרום מזרח
וצפון^{זד}. אַרְבַּע חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים אֲמָה, וְרַחֵב חֲמִשָּׁה אֲמָה, כל אולם
ארכו עשרים וחמש אמה, ורוחבו חמש אמה.

דהיינו שבשלשת מקומות אלו, שהם: ה'גזרה' שזה ההיכל,
וקודש הקדשים, ואולמות החצר. לשלשתם יש 'סיפים' וחלונות
אטומות ו'אתיקים', כמו שיבואר בפסוק הבא^{זח}.

מהרה יבנה

מז. רש"י. מצודת דוד.

נ. רש"י. מצודת דוד.

נא. רש"י. מצודת דוד.

נב. יחזקאל מ' ל'.

נג. רש"י.

נד. צורת הבית לתוספות יום טוב (סימן כא).

נה. רש"י. מצודת דוד.

סיפים, הלונות, אתיקים

(טו) הַסְּפִים וְהַחֲלוּנִים הָאֲטָמוֹת וְהָאֲתִיקִים סְבִיב לְשִׁלְשֶׁתָּם, נֶגְדַּ הַסֶּף שְׁחִיף עֵין סְבִיב סְבִיב, וְהָאֲרִין עַד הַחֲלוּנוֹת וְהַחֲלוּנוֹת מִכְּפֹתָי:¹¹

לכל שלשת הבניינים הכתובים בפסוק הקודם, שהם: ה'גזרה' שזה ההיכל, וקודש הקדשים, ואולמות החצר. לשלשתם יש: הַסְּפִים, מזוזות בפתחים.¹²

וְהַחֲלוּנִים הָאֲטָמוֹת, חלונות שקופים אטומים.¹³

וְהָאֲתִיקִים, עמודים מרובעים בולטים בחומה לחיזוקי¹⁴.

דברים אלו הם סְבִיב לְשִׁלְשֶׁתָּם, סביב שלשת הבניינים. שהם, ההיכל, וקודש הקדשים, ואולמות החצר.

מהרה יבנה

נו. רש"י: (טו-טז) ומדד אורך הבנין אל פני הגזרה אשר על אחריה. עכשיו חוזר ומודד אורך הבית לדרום כמו שמדד לכפון: ואתיקיהא. תירגם יונתן 'זווית', כלומר עם משך בית החילפות שבזווית הבית: וההיכל הפנימי ואולמי החצר. סופו של מקרא זה אינו מוסב כלפי ראשו, אלא מחובר למקרא של אחריו. וכן פירושו, וההיכל, וכן הפנימי שהוא בית קדש הקדשים, וכן אולמי החצר המפורשים למעלה ומט' ז'אולמות סביב', לכל אילו היו הסיפים והחלונות האטומות והאתיקים סביב לשלשתן, בין לגזרה הוא ההיכל, בין לאולמות, בין לקדש הקדשים, לשלשתן היו הסיפים מזוזות לפתחיהם, ולשלשתן היו חלונות אטומות, ולשלשתן היו אתיקים. ולא ידעתי מה הם, ואומר אני שהם כמין עמודים מרובעים צולטים בחומה לחיזוק, וקורין להם בלע"ז פיליך"ש: נגד הסף שחיה עין. נסר של ארז, תירגם יונתן: סביב סביב. לפתח: והארין עד החלונות. וקרקעית החומה עשוי כותל נסרי ארז כנגדו ועולה למעלה עד החלונות, וגם החלונות מכוסות בו, וכל זה מצפנים לפי שהיו טחין עליו כיפוי זהב, שכל הבית טוח בזהב, ואין יכולין לטוח זהב על חומת אבנים:

נו. רש"י. מצודת ציון.

נה. רש"י לעיל מ' ט"ז.

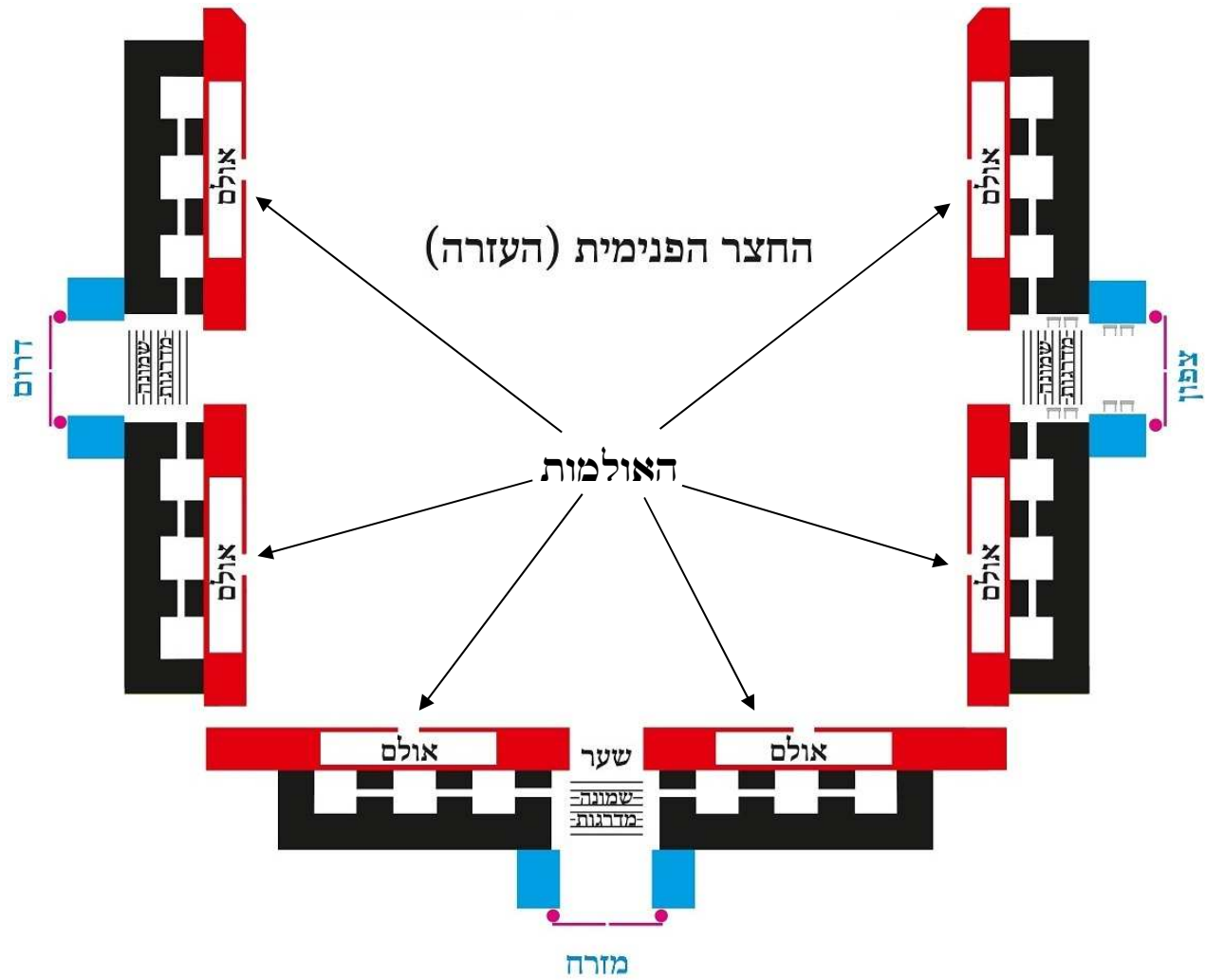
נט. ברש"י. מצודת דוד.

מראה יחזקאל פרק מא פסוק טז היכל תה

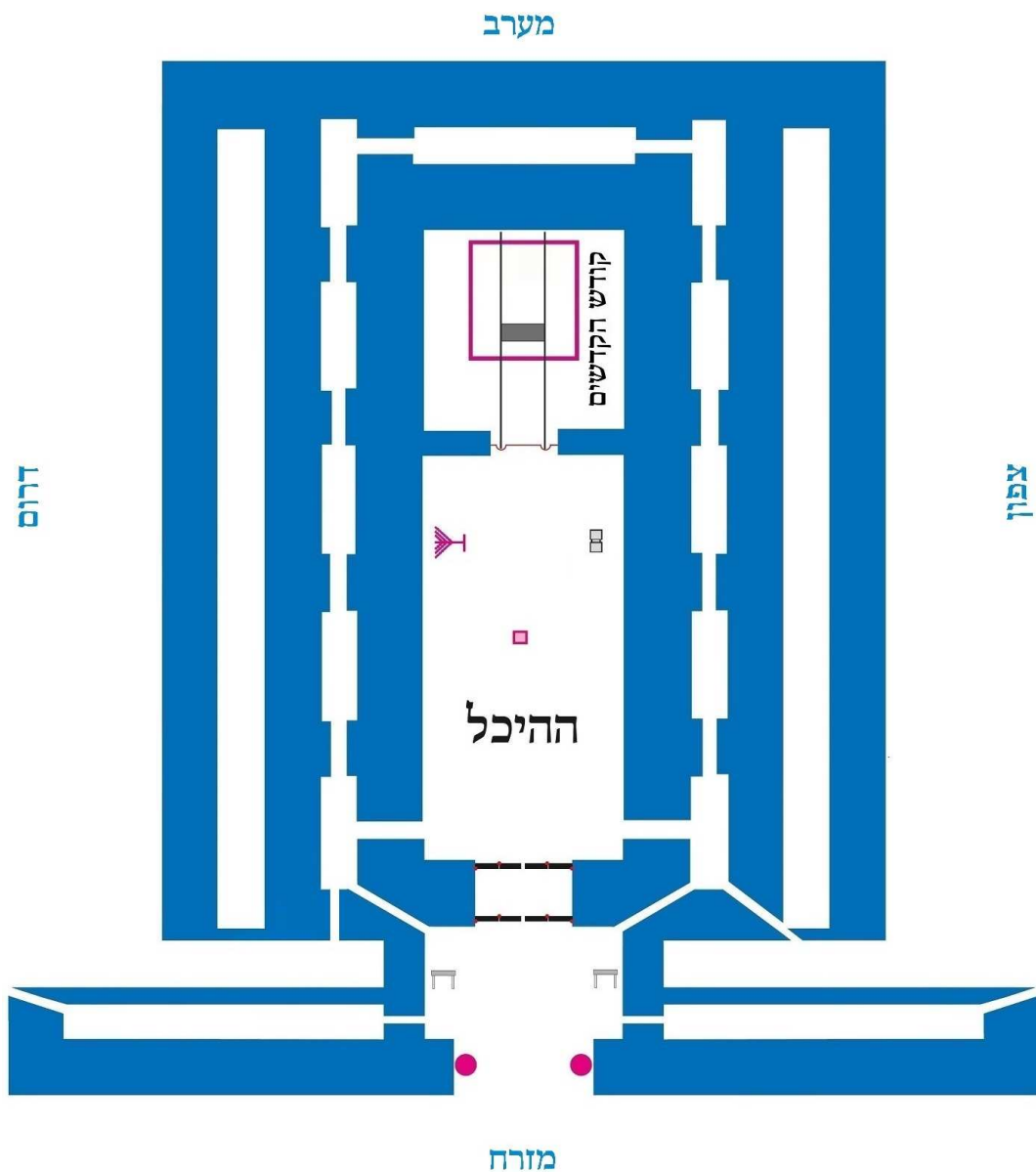
דהיינו, בשלשת בניינים אלו, יש מזוזות בפתחיהם. וכן יש לשלשתם חלונות שקופים אטומים. וכן יש לשלשתם עמודים מרובעים בולטים בחומה לחיזוקם.

מהרה יבנה

✧ האולמות שבתוך העזרה ✧

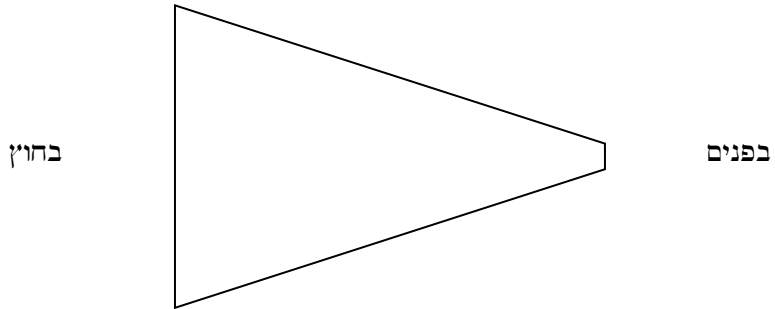

❖ ההיכל וקודש הקדשים ❖

תח בית המקדש סיפים, חלונות, אתיקים השלישי

✻ חלונות שקופים אטומים ✻

בפנים יש ציפוי עץ וזהב

בעת נלמד את הציפוי הפנימי, שבהיכל ובקודש הקדשים: כתוב במשנה^א: כָּל הַבַּיִת טוּחַ בַּזָּהָב. כל הבית מצופה זהב מבפנים.

אי אפשר לצפות זהב על אבן. על כן צריך בתחילה לבנות ציפוי עץ על האבנים, ורק על העץ לשים ציפוי זהב^ב. וכך יוצא שהבית מבחוץ הוא אבן, ומבפנים מצופה זהב, עם שכבה של עץ ביניהם.

^{לה} שְׁחִיף עֵץ: נסר של ארז^ג. דהיינו לוחות של עץ ארז^ד.

הציפוי על המזוזות

נֶגַד הַסֶּף, על המזוזה יש שְׁחִיף עֵץ, ציפוי נסר של ארז. כדי שיוכלו לצפות על זה זהב^ה.

סָבִיב סָבִיב, סביב הפתח. דהיינו שכך זה בשני הצדדים, דהיינו במזוזות שבשני צידי הלל הפתח^ו.

שהמזוזות שבשני צידי הפתח מצופים בלוחות עץ ארז, ועליהם ציפוי זהב.

מהרה יבנה

סא. מדות ד' א'.

סב. רש"י. מלבי"ם. וכן במלכים א' ו' י"ד-כ"ב.

סג. תרגום יונתן. רש"י. רד"ק.

סד. רד"ק.

סה. מצודת דוד.

סו. רש"י.

הציפוי על כתלי הבית

וְהָאָרֶץ עַד הַחֲלוֹנוֹת, כּוֹתֵל הַבַּיִת, מִהַקְרָקַע עַד הַחֲלוֹנוֹת, מִצּוֹפָה בְּנִסְרֵי אֲרֻזִּים.¹

וְהַחֲלוֹנוֹת מְכֻסּוֹת, וְגַם הַחֲלוֹנוֹת עֲצָמָם מְכֻסּוֹת בְּנִסְרֵי אֲרֻזִּים.²
וְכֵן זֶה מִבְּפָנִים, כִּי אֵי אֶפְשֵׁר לְצַפּוֹת זֹהָב עַל אֲבֵן. עַל כֵּן צָרִיךְ בְּתַחִילָה לְבַנּוֹת צִיפּוּי עֵץ עַל הָאֲבָנִים, וְרַק עַל הָעֵץ לִשְׂמֵי צִיפּוּי זֹהָבִים.³

המשך הציפוי בכל הכתלים

(י) עַל מַעַל הַפֶּתַח וְעַד הַבַּיִת הַפְּנִימִי וְלַחוּץ וְאֵל כָּל הַקִּיר סָבִיב סָבִיב, בְּפָנִימִי וּבַחִיצוֹן מְדוּתָא:⁴
עַל מַעַל הַפֶּתַח, וְכֵן יֵשׁ צִיפּוּי שֶׁל עֲצִים עַל הַקִּיר שֶׁמַּעַל הַפֶּתַח עַד הַתְּקָרָה.⁵

מהרה יבנה

סז. רש"י.

סח. רש"י. כבר למדנו לעיל (מ מז) שהחלונות הם 'שקופים אטומים', רחב מבוזג וצר מבפנים. וכאן הוסיף לבאר שמבפנים החלונות מכוסות בעץ. נמצא לפי"ז שמבפנים החלונות אינם נכרים כלל. וכל ענין החלונות הוא רק בלפי חוץ, כדי שיצא האור לעולם.

סט. רש"י. וכן במלכים א' ו' י"ד-כ"ב.

ע. רש"י: על מעל הפתח. בגובה: ועד הבית הפנימי. כל בית קדש הקדשים על כולו: ולחוץ. לכל ההיכל: סביב סביב. כלל כותלי: בפנימי ובחיצון. צבית קדשי הקדשים וציהכל: מדות. מחופה נסכים גדולות עשויות צמדה:

עא. בן משמע ברש"י. מצודת דוד. מלבי"ם.

לכאורה יוקשה שהרי בפסוק הקודם כתוב שהציפוי הוא מהארץ עד החלונות, משמע שרק עד החלונות ולא יותר. אך כאן כתוב שהציפוי הוא גם מעל הפתח, וכן בהמשך פסוק זה משמע שכל הקיר כולו מצופה, ולא רק חלקו. ונראה לתרץ על פי מה שכתב המלבי"ם שיחזקאל ראה כמו שעומדים באמצע לבנות את בית המקדש, ועדיין לא נשלם כולו, כי עדיין עוסקים בבנינו. ובוזה יובן.

וְעַד הַבַּיִת הַפְּנִימִי, וְכֵן כָּל בַּיִת קוֹדֵשׁ הַקְּדוּשִׁים, עַד כּוֹלוֹעַ.^ב

וְלַחֲוִיץ, וְכֵן הַהֵיכָל, שֶׁהוּא מֵחוּץ לְקוֹדֵשׁ הַקְּדוּשִׁים.^ג

וְאֵל כָּל הַקִּיר, וְכֵן בְּכָל הַקִּיר.^ד

סָבִיב סָבִיב, בְּכָל הַכְּתָלִים.^ה

בַּפְּנִימִי, בְּקוֹדֵשׁ הַקְּדוּשִׁים. וּבַחֲצוֹן, בַּהֵיכָל.^ו

מִדּוֹת. הַכֹּל מִצּוֹפָה לִזְחוּת עֵץ גְּדוֹלוֹת, עֲשׂוּיֹת בְּמִידָה.^ז

וּכְפַל הַדָּבָר, כְּדִי לֹאמַר שֶׁאֵין שׁוֹם מִקּוֹם פְּנּוּי בְּלִי צִיפּוּי לִזְחוּת הָעֵץ. כִּי כָל הַבַּיִת מִצּוֹפָה זֶהָב, וּמִתַּחַת הַזֶּהָב צָרִיךְ לְצִפּוֹת בְּעֵץ.^ח

כְּכַתוּב בְּמַלְכִים^ט: וַיִּבֶן אֶת קִירוֹת הַבַּיִת מִבֵּיתָהּ בְּצִלְעוֹת אַרְזִים, מִקְרָקַע הַבַּיִת עַד קִירוֹת הַסָּפֵן צָפָה עַץ מִבַּיִת. דִּהְיִינוּ שֶׁבָנָה בְּכוֹתְלֵי הַבַּיִת מִבַּפְּנִים, צִיפּוּי שֶׁל לִזְחוּת עֵץ אַרְז. וְהַצִּיפּוּי

מהרה יבנה

ועל פי זה אפשר להוסיף, שידוע שבמצוות ומעשים טובים שלנו בונים את בית המקדש, על כן ראה יחזקאל שעומדים באמצע לבנות.

עב. רש"י.

עג. רש"י. מצודת דוד.

עד. מצודת דוד.

עה. רש"י.

עו. רש"י. אבל המלבי"ם ביאר שבנוסף למה שכתוב בתחילת הפסוק, גם 'בפנימי' זה בבית הפנימי, ו'בחיצון' זה העזרה החיצונה. היה מידות.

עז. רש"י. אבל המלבי"ם ביאר וז"ל: מדות, ר"ל שראה שעל העצים של כיסוי הקירות נרשמו מדות ומדידות, שהבונה מדד שם ורשם במדה אל הפתוחים שעתידי לעשות שם בזהב, משולשים מרובעים ועגולים ושמוחים אחרים שהכין במדה על העץ, במדות שונות לפי חכמת הציור.

עה. מצודת דוד.

עט. א' ו' ט"ו.

תיב בית המקדש המשך הציפוי בכל הכתלים השלישי

הזה הוא על כל הכתלים מבפנים, מהקרקע עד התקרה, ציפה עץ ארץ מבפנים.

וכל זה מבפנים, כי אי אפשר לצפות זהב על אבן. על כן צריך בתחילה לבנות ציפוי עץ על האבנים, ורק על העץ לשום ציפוי זהב^פ.

❖ דוגמת הציפויים ❖

על האבן יש ציפוי מעץ. ועל העץ יש ציפוי זהב.

תיר בית המקדש המשך הציפוי בכל הכתלים השלישי

ולו עוד כתוב במלכים^א: וְאֵת כָּל קִירוֹת הַבַּיִת מִסָּב קָלַע, פְּתוּחֵי מְקַלְעוֹת פְּרוּבִים וְתַמְרוֹת וְגו'. על ציפוי העץ של כל כותלי הבית סביב סביב, חקק חקיקות ציורים של כרובים ודקלים וכו'^ב.

ומרדדים את ציפוי הזהב אל תוך הציורים, במקום שהציור שוקע, משקעים את הזהב. ובמקום שבולט הציור, בולט עליו הזהב גם כן. שלא יבטל הזהב את הציורים, ושיהיו הציורים שבעץ ניכרים בזהב^ג.

ככתוב במלכים^ב: וַיָּרֶד עַל הַפְּרוּבִים וְעַל הַתַּמְרוֹת אֶת הַזָּהָב. שרידד את ציפוי הזהב אל תוך הציורים. במקום שהציור שוקע, שיקע. ובמקום שבולט הציור, בולט עליו הזהב. כדי שלא יבטל הזהב את הציורים, ושיהיו הציורים על העץ ניכרים בזהב^ד.

מהרה יבנה

פא. א' ו' כ"ט.

פב. ובזה האופן יהיה גם בבית המקדש השלישי, שעל האבן יהיה צפוי מעץ, ובעץ יהיה חקיקות ציורים של כרובים ודקלים, ועל העץ יהיה ציפוי של זהב. והציורים שבעץ יהיו ניכרים בזהב, כי הזהב יהיה שקוע במקום השיקוע, ובולט במקום בליטת הציורים.

פג. רש"י. וכן במלבי"ם.

פד. א' ו' ל"ב.

פה. רש"י. וכן במלבי"ם.

הציורים על הכתלים

(יח) וְעָשׂוּי כְּרוּבִים וְתַמְרִים, וְתַמְרָה בֵּין כְּרוּב לְכְרוּב, וְשָׁנִים פָּנִים לְכְרוּבֵי־א׃

על לוחות העץ של ציפוי הקירות, יש ציורים, שמצוירים על ידי חקיקה בעץ. הציורים בולטים מהעץ. על הציורים שבעץ מצופה זהב².

ציורי כרובים ודקלים

[יז] וְעָשׂוּי כְּרוּבִים וְתַמְרִים, בְּלוּחֹת הָעֵץ שֶׁל צִיפּוּי הַקִּירוֹת, חֶקֶק בָּהֶם צִיּוּרֵי כְּרוּבִים וְצִיּוּרֵי דְקָלִים³. כְּרוּבִים: דְמוֹת תִּינוֹק, עִם כְּנַפְיָם⁴.

מהרה יבנה

א. רש"י: וְעָשׂוּי כְּרוּבִים וְתַמְרִים. וְאוֹתוֹ הֵאָרַז מֵאֲיִיר כְּרוּבִים וְדְקָלִים: וְשָׁנִים פָּנִים לְכְרוּב. אֶחָד פָּנֵי כְפִיר וְאֶחָד פָּנֵי אֶדָם, זֶה פּוֹנֶה לְכֹאֵן זֶה פּוֹנֶה לְכֹאֵן. וְכִשְׁהִיִּתָּה הַתִּימּוּרָה בֵּין כְּרוּב לְכְרוּב הִיא פָּנֵי הַכְּפִיר לֵה מַכְאֵן וּפָנֵי אֶדָם מַכְאֵן, כְּמוֹ שְׁאֵמֹר בְּעֵינָיוֹן:

ב. רש"י.

ג. רש"י.

ד. עפ"י סוכה ה': הַגִּינָה י"ג: כְּתַב הָאֲבֵרֵב־בְּנֵאֵל (יחזקאל י יד) וז"ל: וְרָאוּ לְבֹאֵר תַּחֲלִילָה מֵה הוּא כְרוּב וְעַל מֵה נֹאמֵר זֶה הַשֵּׁם, וְהִנֵּה חֲכָמִים ז"ל (סוכה ה'): פִּירְשׁוּ כְרוּב, כְּרִבְיָא. וְהוּא הַצֵּעִיר לִימִים מִבְּנֵי אָדָם, וְהִקְשׁוּ חֲכָמִים אָדָם וְכְרוּב חָד הוּא, וְתַרְצוּ, אִפִּי רִבְרָבִי וְאִפִּי זֹמְרִי [רש"י: לְעוֹלָם כְּרוּב נִמִּי פָנֵי תִינוֹק הוּא, וְהוּו חִילּוֹקָם, פָּנֵי אָדָם אִפִּי רִבְרָבִי (פָּנִים גְּדוֹלוֹת), פָּנֵי הַכְּרוּב אִפִּי זֹמְרִי (פָּנִים קְטַנּוֹת)]. וְכוּ'. פָּנֵי הַכְּרוּב הֵם פָּנֵי אָדָם נִכְבֵּד מֵאֵד יִפָּה אִף נְעִים, כְּמוֹ שְׁאֵמֹר 'אֶת כְּרוּב מִמִּשַׁח הַסּוּכָךְ' (יחזקאל כה יד), כִּאִילוֹ הַכְּרוּב הוּא מִלֵּאךְ בְּעַל זוּהַר מִתְהַלֵּךְ בְּאֵשׁ, וְכֵן הוּא עֵינֵן הַכְּרוּבִים אֲשֶׁר הִשְׁכִּין הָאֵל מִקְדָּם לְגֵן עֵדֶן עִם לְהַט הַחֶרֶב הַמִּתְהַפֶּכֶת, וְכֵן פִּירְשׁוּ חֲכָמִים ז"ל (בְּרַאשִׁית רַבָּה כ"א יג) שֶׁהִיוּ מִלֵּאכִים שֶׁל אֵשׁ לוֹהֵט, וְיָדוּעַ שְׁאִין יוֹפֵי פָּנִים בְּצוֹרֵת הָאָדָם וְכֵל שֶׁכֵּן בַּעַת הַיְלָדוֹת לְטוֹב

תמרים: עין דקל¹.

ותמרה בין כרוב לכרוב, בין כרוב אחד לכרוב השני, יש עין דקל.

לכרוב יש שני פנים

ושנים פנים לכרוב. לכל כרוב יש שני פנים.

הכרוב, שהוא צורת תינוק, יש לו שני פנים. בצד אחד יש לו פנים של אדם, ובצד השני יש לו פנים של אריה.

בין כרוב אחד לשני יש עין דקל.

נמצא שכאשר הדקל באמצע, בצד אחד פונה אליו פנים של אריה, ובצד השני פונה אליו פנים של אדם².

פני אדם ופני אריה

(ט) ופני אדם אל התמרה מפו, ופני כפיר אל התמרה מפו, עשוי אל פל הפית סביב סביב³

מהרה יבנה

מזגו ולמעוט השבונות רבים אשר האדם בגדלו מבקש, המשחיתים אור יופיו, ולכן היו הכרובים שבמקדש בצורת ילדים, לרמוז שהם משכילים בטבעם, ושהם נקיים מכל עון, כילדים אשר אין בהם כל מום. האמנם לא מפני צורת הפנים בלבד נקרא כרוב, אלא בשנתוספו בו כנפים, וכמ"ש 'וירכב על כרוב ויעף' (תהלים יח יא), ומפני זה תמצא שבמעשה המשכן צוה יתברך 'ועשית כרובים' ולא פירש שיעשה להם כנפים, אבל צוה שיהיו כנפיהם פרושות למעלה, ולמה זה לא צוה שיעשו להם כנפים, אלא שהיה דבר ברור כי כל כרוב סתם יש לו כנפים. הנה אם כן שם כרוב הוא מורה על צורת הצעיר מבני אדם יפה אף נעים ובעל זוהר עם כנפים, ולכן היו במראה הזאת רמוז ומשל לשכלים נבדלים. וכו'. ע"כ.

ה. רש"י.

ו. רש"י.

ז. רש"י: עשוי אל כל הבית. לזית קדש הקלטים:

וּפְנֵי אָדָם אֶל הַתְּמִנָּה מִפּוֹ, מֵצַד אֶחָד יֵשׁ לְכְרוּב פְּנֵי אָדָם, וְהוּא פּוֹנֵה אֶל צַד אֶחָד שֶׁל הַדְּקֵל.^ח.

וּפְנֵי כְּפִיר אֶל הַתְּמִנָּה מִפּוֹ, וּמֵהַצֵּד הָאֲחֵר יֵשׁ לְכְרוּב פְּנֵי אַרְיָה, וְהוּא פּוֹנֵה אֶל הַדְּקֵל מֵהַצֵּד הַשֵּׁנִי.^ט.

כְּפִיר: אַרְיָה צֵעִיר.^י.

צוּרוֹת אֵלוּ שֶׁל הַכְּרוּבִים, שֵׁשׁ לֵהֶם שְׁנֵי פָנִים, וּבֵינָם כְּרוּב לְכְרוּב דָּקֵל, עֲשׂוּי אֶל כָּל הַבַּיִת, הַצּוּרוֹת הָאֵלוּ עֲשׂוּיִים מִצּוּיִירִים וְחֻקּוֹקִים עַל כָּל כְּתֹלֵי בַיִת קוֹדֵשׁ הַקְּדוּשִׁים^י, סְבִיב סְבִיב.

כְּרוּבִים וְדַקְלִים בְּכָל הַכְּתָלִים

(כ) מֵהָאָרֶץ עַד מַעַל הַפֶּתַח הַכְּרוּבִים וְהַתְּמִנָּיִם עֲשׂוּיִם, וְקִיר הַהֵיכָל:^{יב}

מֵהָאָרֶץ עַד מַעַל הַפֶּתַח, הַכְּרוּבִים וְהַתְּמִנָּיִם עֲשׂוּיִם, מִקְרָקַע הַבַּיִת עַד הַכּוֹתֵל שֶׁמַּעַל הַפֶּתַח, יֵשׁ צִיּוּרִים שֶׁל כְּרוּבִים וְדַקְלִים.^{יג}.

וְקִיר הַהֵיכָל. צִיּוּרֵי הַכְּרוּבִים וְהַדְּקָלִים הֵם גַּם עַל כָּל כּוֹתֵל הַהֵיכָל.^{יד}.

מֵהֵרָה יִבְנֶה

ח. רש"י. מצודת דוד.

ט. רש"י. מצודת דוד.

י. מצודת ציון יחזקאל ל"ב ב, ועוד.

יא. רש"י. כאן כתוב שצורות הכרובים והדקלים הם על כתלי קודש הקדשים, ובפסוק הבא כתוב שהצורות האלו הם גם על כתלי ההיכל.

יב. רש"י: וקיר ההיכל. וכן לקור הסיכל:

יג. מצודת דוד. כתב רבינו יצחק אברבנאל וז"ל: ומה שאמר עד מעל הפתח זהו בכותל מזרחי שהיה בו הפתח ובפתח לא היו ציורים במוזוות ובמשקוף ולכן אמר שהיו למעלה מן הפתח.

מוזוות ההיכל

(כא) הַהֵיכָל מְזוּזוֹת רְבֻעָה, וּפְנֵי הַקֹּדֶשׁ הַמְרָאָה פַּמְרָאָה:^{טו}

הַהֵיכָל מְזוּזוֹת רְבֻעָה, הַמְזוּזוֹת בַּפֶּתַח הַהֵיכָל^{טז}, הֵן מְרֻבְעוֹת^{יז}. וְאֵינֶן עֲגוּלוֹת^{יח}.

וְכֵן כְּתוּב בַּמִּלִּים^{יט}: וְכֵן עָשָׂה לְפֶתַח הַהֵיכָל מְזוּזוֹת עֲצֵי-שָׁמֹן, מֵאֵת רְבֻעִית. בַּפֶּתַח הַהֵיכָל יֵשׁ מְזוּזוֹת הַעֲשׂוֹיֹת מַעְצֵי שָׁמֹן, וְהַמְזוּזוֹת בַּפֶּתַח הַהֵיכָל הֵם רְבֻעוֹת^כ.

מֵאֵת רְבֻעִית: כְּמוֹ 'מְרֻבְעִית'^{כא}. וְכֵן תִּרְגַּם יוֹנָתָן: 'מִן אֲרֻבָּעָה סְטֵרִיהוֹן מְרֻבְעִין'^{כב}.

מהרה יבנה

יד. רש"י. מצודת דוד. כתב רבינו יצחק אברבנאל וז"ל: ואומרו וקיר ההיכל פירשו בו שהיו אותם הציורים בקיר ההיכל ויהיה לפי זה אומרו אל כל הבית סביב סביב על בית קדש הקדשים.

טו. רש"י: מְזוּזוֹת רְבֻעָה. אני שמעתי צבניין שלמה מְזוּזוֹת רְבֻעָה שהיו לה מְזוּזוֹת מִשְׁנֵי לְדָלִין וּמִפֶּתַח מִתַּחַת וּמִשְׁקוֹף מִמַּעַל. ולפי אומר שהמְזוּזוֹת הֵיוּ מְרֻבְעוֹת: הַמְרָאָה כַּמְרָאָה. תיכנס יונתן חיזויה כחיוז יקראו, אור נוגה ראיתי לבית קדש הקדשים:

טז. כאן יש לציין לשיבוש גדול שיש בשפת עברית המדוברת, ששיבשו את המילה 'משקוף' וקוראים למשקוף ולשני המְזוּזוֹת גם יחד בשם 'משקוף', בעוד שבאמת רק העץ העליון שמעל הפתח נקרא משקוף, ושני העצים שבשני צידי הפתח, הם נקראים שני המְזוּזוֹת. כמו שכתוב בתורה: וְלָקְחוּ מִן הַדָּם וְנָתְנוּ עַל שְׁתֵּי הַמְזוּזוֹת וְעַל הַמִּשְׁקוֹף עַל הַפְּתִיחַ אֲשֶׁר יֹאכְלוּ אֹתוֹ בְּהֵם (שמות יב ז). וְלָקְחוּתֶם אֲנֶדָת אֲזוּב וּמִבְּלֹתֶם בְּדָם אֲשֶׁר בְּסֶף וְהִנַּעְתֶּם אֶל הַמִּשְׁקוֹף וְאֶל שְׁתֵּי הַמְזוּזוֹת מִן הַדָּם אֲשֶׁר בְּסֶף וְאֵתֶם לֹא תִצְאוּ אִישׁ מִפֶּתַח בֵּיתוֹ עַד בֶּקֶר. וְעֵבֶר ה' לְנֶגֶף אֵת מִצְרַיִם וְרָאָה אֵת הַדָּם עַל הַמִּשְׁקוֹף וְעַל שְׁתֵּי הַמְזוּזוֹת וּפָסַח ה' עַל הַפֶּתַח וְלֹא יָתַן הַמִּשְׁחָת לְבֹא אֶל בְּתִיכֶם לְנֶגֶף (שם כב-כג).

ברש"י (שמות יב ז): הַמְזוּזוֹת. הם הזקופות, אחת מכאן לפתח ואחת מכאן. הַמִּשְׁקוֹף. הוא העליון, שהדלת שוקף עליו כשסוגרין אותו, לינט"ל בלע"ז. ולשון שקיפה, חבטה, כמו (ויקרא כו לו) 'קול עלה נדף', 'מרפא דשקוף' (התרגום של 'קול עלה נדף' הוא 'מרפא דשקוף'). חבורה, משקופי.

יז. רש"י בפירושו השני. מצודת דוד.

יח. מצודת דוד.

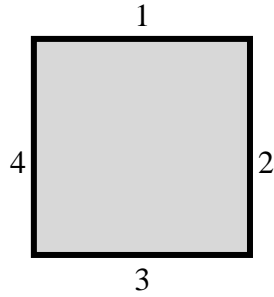
יט. מלכים א' ו' ל"ג.

כ. רש"י.

תיש

מראה יחזקאל פרק מא פסוק כא היכל

צורת המזוזות בפתח ההיכל

המזוזות בפתח ההיכל מרובעות

ההיכל

חלל פתח ההיכל

האולם

מהרה יבנה

כא. מצודת דוד.

כב. רש"י.

גילוי שכינה בקודש הקדשים

ופני הקדש, המראה כמראה. בקודש הקדשים, ראה יחזקאל את מראה המרכבה, כסא הכבוד, כמו שראה על נהר כברי.^כ

השולחן

(כב) המזבח עין שלוש אמות גבה, וארפו שתים אמות, ומקצועותיו לו, וארפו וקירותיו עין, וידבר אלי זה השלחן אשר לפני יהוה:^{כד}

[לה] בפסוק זה יבואר השולחן.^כ

[לט] השולחן נקרא מזבח, משום שמכפר בזמן הזה כמו מזבח.^כ

המזבח, השולחן שהוא כמזבח,^כ עין, עשוי מעץ. ומצופה זהב.^כ ככתוב בתורה:^כ 'ועשית שלחן עצי שטים'. ואחר כך כתוב: 'וצפית אתו זהב טהור'.

מהרה יבנה

כג. תרגום יונתן. רש"י. מלבי"ם. ככתוב בתחילת יחזקאל (א א): ויהי בשלשים שנה פְּרָבִיעִי בְּחֻמְשָׁה לַחֹדֶשׁ, וְאָנֹכִי בְּתוֹךְ הַגּוֹלָה עַל נְהַר כְּבָר, נִפְתְּחוּ הַשָּׁמַיִם וְאָרָאָה מְרָאוֹת אֱלֹהִים. כמו מראה המרכבה שראה שם על נהר כבר, כן ראה עתה בקודש הקדשים (רש"י, מלבי"ם). וכן תרגם יונתן: וְאָפִי בֵּית כְּפֻנְרֵי חֲנוּיָה כְּחִיּוֹ וְקָרָה.

כד. רש"י: המזבח עין. תרגם יונתן 'פתולא ללקזיל מדבחה': ומקצועותיו. כגליו: וארפו. גוף הסולחן: וקירותיו. מסגרתו:

כה. רש"י. וככתוב בהמשך הפסוק.

כו. ברש"י. בתרגום יונתן: לְקַבֵּל מִדְּבַחַת פְּתוּרָא.

כתוב בגמרא (מנחות צו. וכן ברכות נה. וכן חגיגה כז): שולחן, דרחמנא קרייה עין, שנאמר 'המזבח עין שלש אמות גבה ארכו שתים אמות ומקצועות לו וארכו וקירותיו עין וידבר אלי זה השולחן אשר לפני ה''. פתח במזבח וסיים בשולחן, ר' יוחנן ור' אלעזר דאמרי תרוייהו, בזמן שבית המקדש קיים מזבח מכפר על אדם, ועכשיו שאין בית המקדש קיים, שולחנו של אדם מכפר עליו. ע"כ.

רש"י (מנחות צו): שולחנו של אדם מכפר עליו. דנותן פרוסה לאורחים. ע"כ. בתום (חגיגה כז): שולחנו של אדם מכפר. דגדול כח הלגימא כדאיתא בהגדת חלק (סנהדרין קו).

[מ] שְׁלוֹשׁ אַמּוֹת גְּבוּהָ, הַשּׁוֹלְחַן בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ הַשְּׁלִישִׁי, בְּגוּבַהּ שֶׁלֹּשׁ אַמּוֹת^לא.

וְאַרְבּוֹ שְׁתַּיִם אַמּוֹת, אֹרֶךְ הַשּׁוֹלְחַן הוּא שְׁתֵּי אַמּוֹת. כְּכַתוּב בַּתּוֹרָה^ב: וְעָשִׂיתָ שְׁלֹחַן עֵצִי שִׁטִּים, אַמְתָּיִם אָרְבּוֹ, וְאַמָּה רָחְבּוֹ. וּמִקְצָעוֹתָיו לוֹ, יֵשׁ לַשּׁוֹלְחַן רִגְלִים בְּאַרְבַּע פִּינוֹתָיו^ג.

וְאַרְבּוֹ, גַּג הַשּׁוֹלְחַן, שֶׁהוּא הַשֹּׁמַח הָעֲלִיּוֹן שֶׁל הַשּׁוֹלְחָן^ד.

וְקִירָתָיו, מִסְגֵּרַת הַשּׁוֹלְחָן^ה. כְּכַתוּב בַּתּוֹרָה^ו: וְעָשִׂיתָ לוֹ מִסְגֵּרַת טַפֵּחַ סָבִיב^ז. דְּהֵינּוּ, מִרְגַּל לְרִגְלֵי יֵשׁ כּוֹתֵל קָטָן בְּגוּבַהּ טַפַּח^ח.

עֵץ, כָּל חֲלָקֵי הַשּׁוֹלְחָן^ט עֲשׂוּיִים מֵעֵץ. וּמִצּוֹפִים בְּזֶהב^י.

וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים, זֶה הַשְּׁלֹחַן אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה. הַמְּלֹאךְ אָמַר לִיחֻזְקָאֵל: זֶה הַשּׁוֹלְחַן אֲשֶׁר לִפְנֵי ה'^י.

מהרה יבנה

כו. רש"י.

כה. מצודת דוד.

כט. שמות כ"ה כ"ג.

ל. שמות כ"ה כ"ד.

לא. בפשטות משמע שגובה השולחן עצמו הוא שלש אמות, והוא כפול משל משה שהיה רק אמה וחצי. וכן כתב בצורת הבית. אבל בתוס' (מנחות צו:) מבואר שזה גובה הסניפים של השולחן. וז"ל: המזבח עץ שלש אמות. אין שיעור זה לא למזבח ולא לשולחן, ושמא זה היה גובהן של סניפין. ע"כ. נמצא שגובה השולחן עצמו הוא רק אמה וחצי, והסניפים הם בגובה שלש אמות.

לב. שמות כ"ה כ"ג.

לג. עפ"י רש"י, ומצודת דוד בפירוש השני.

לד. מצודת דוד.

לה. רש"י.

לו. שמות כ"ה כ"ה.

לז. מצודת דוד. עיין מנחות צ"ו:

לח. דהיינו רגלי השולחן, וגנו ודף השולחן, והמסגרת.

לט. מצודת דוד.

דלתות ההיכל

(כג) וּשְׁתַּיִם דְּלָתוֹת לְהִיכָל וְלִפְנֵי־שַׁע מֵא

בפסוקים הבאים נלמד את דלתות ההיכל:

דלתות ההיכל הם כפולות. ככתוב במשנה^מ: וְאַרְבַּע דְּלָתוֹת הָיוּ לוֹ, לַפֶּתַח הַהִיכָל יֵשׁ אַרְבַּע דְּלָתוֹת, שְׁתַּיִם בְּפָנִים וּשְׁתַּיִם בְּחוּץ, שְׁתֵּי דְלָתוֹת בְּצַד הַפְּנִימִי וּשְׁתֵּי דְלָתוֹת בְּצַד הַחִיצוֹנִי^מ.

הדלתות כפולות

וּשְׁתַּיִם דְּלָתוֹת, יֵשׁ שְׁתֵּי דְלָתוֹת, דַּלַּת אַחַת בְּצַד יְמִין וְדַלַּת אַחַת בְּצַד שְׂמֹאל שֶׁל הַפֶּתַח^מ.

לְהִיכָל וְלִפְנֵי־שַׁע. יֵשׁ דְלָתוֹת גַּם 'לְהִיכָל' דֵּהֵינּוּ לְצַד חוּץ, וְגַם 'לְקוֹדֶשׁ' דֵּהֵינּוּ לְצַד הַפְּנִימִי^מ.

מהרה יבנה

מ. ביאר רבינו יצחק אברבנאל וז"ל: וידבר אלי זה השולחן אשר לפני ה', ר"ל לא תחשוב שהכרובים המצויינים בקירות ההיכל אוכלין ונהנין על השולחן הזה, כי אין הדבר הזה כן, אבל זה השולחן אשר לפני ה', ומורה ורומז שהעושר והכבוד והטובות הנשמיות בעולם הזה הם מאתו יתברך כמו שאמר 'והעושר והכבוד מלפניך' (דברי הימים א' כט יב), ולכך אמר יתברך בצווי השולחן ולחם הפנים 'לחם פנים לפני תמיד' (שמות כה ל), שנקרא 'לחם פנים' לפי שפני ה' והשגחתו חלקם בעולם הזה לאשר ישר בעיניו, וזה ענין אומרנו 'זה השולחן אשר לפני ה' כי ידו משיבוע לכל חי רצון. ע"כ.

מא. רש"י: ושתים דלתות. לכל פתח, כוגרים זה לעומת זה אחד במזוזה לפניית ולחד במזוזה לכומית:

מב. מדות ד' א'.

מג. הרר"ש.

מד. רש"י.

נמצא, שיש ארבע דלתות. שתי דלתות בצד הפנימי ושתי דלתות בצד החיצוני¹⁷.

עובי כותל ההיכל שש אמות. בצד החיצוני של עובי הכותל עומדות הדלתות החיצונות, אחת לימין הפתח ואחת לשמאלו, כל דלת מהן רחבה חמש אמות. וכשהם נעולות הם נוגעות זו בזו וסותמות את רוחב חלל הפתח שרחבו עשר אמות. וכן שתי דלתות נוספות באותם המדות של הראשונות, קבועות בצד הפנימי של עובי הכותל.

❧ מראה דלתות ההיכל ❧

(כד) וּשְׁתֵּי דְלָתוֹת לְדִלְתוֹת, שְׁתֵּי מוֹסְפּוֹת דְלָתוֹת, שְׁתֵּי דְלָת אַחַת, וּשְׁתֵּי דְלָתוֹת לְאַחֶרֶת¹⁸

❧ מהרה יבנה ❧

מה. הרר"ש במדות [הרר"ש הוא תלמידו של רש"י].

ברש"י בפסוק זה כתוב: ושתי דלתות. לכל פתח סוגרים זה לעומת זה אחד במוזות צפונית ואחד במוזות דרומית. ע"כ. אמנם רש"י לא ביאר מהו 'לכל פתח'. שהרי פשוט שמדובר על פתח ההיכל, כמו שכתב רש"י בפסוק הבא, ואם כן איזה פתח בא לרבות באמרו 'לכל פתח'. ונראה ליישב, שהרר"ש תלמידו של רש"י, ביאר פסוק זה שיש בפתח ההיכל דלתות בצד הפנימי וכן דלתות בצד החיצוני. ויתכן שזה כוונת רש"י בתיבות 'לכל פתח', היינו גם לצד הפנימי וגם לצד החיצוני של פתח ההיכל, והם כמו שני פתחים. והרי גם בפסוק נקרא הרוחב שבין הדלתות בשם 'רוחב האוהל', נמצא שמקום זה הוא כמו רשות בפני עצמו. ויתכן שעל כן כתב רש"י 'לכל פתח', דהיינו לכל אחד מפתחי האוהל הזה.

אבל המלבי"ם ביאר וז"ל: לפתח של ההיכל וכן לפתח של קדש הקדשים היה להם שתי דלתות, דלת אחת מבפנים ודלת אחת בחוץ.

מו. עפ"י הרר"ש.

מו. רש"י: ושתי דלתות לדלתות. לפתח ההיכל היו שתי זוגות דלתות. כמו שקנינו במסכת מידות (ד א), ארבע דלתות היו לו שתי מצפנים ושתי מצחוץ, החיצונות נפתחות לתוך הפתח לכסות עוביו של כותל שהיה שש אמות, והדלת רחבו חמש כשיעור חצי רוחב הפתח, וכנסו אמה לפניו מן המזוזות, נמצא עובי הכותל חמש אמות מגולה, וכשהלכת החיוץ נפתח לפניו היה מכסה אותה, והפנימיות נפתחות לתוך הבית לכסות אחר הדלתות, שכל הבית היה טוח בזהב, חוץ מאחר הדלתות. רבי יהודה אומר אף הפנימיות היו עומדות בתוך הפתח, וכמין איסרמיטא היו, נקפלות לאחוריהן, אילו שתי אמות ומחלה,

כתוב במשנה^מ: רבי יהודה אומר: בתוך הפתח היו עומדות, ארבעת הדלתות עומדות בתוך הפתח, וכמין אצטרמיטה היו, הדלתות הם כמו 'אצטרמיטה', דהיינו לוחות המחברות על ידי צירים והם נפתחות, וכשרוצה הם נכפפות ומתקפלות זו על זימט.

וכך הדלתות: כל דלת ברוחב המש אמה מורכב משתי לוחות, כל לוח ברוחב שתיים וחצי אמה, והלוחות מחוברים אחד לשני על ידי צירים.

ונקפלות לאחוריהן, וכשרוצה לפתוח את הדלתות נכפפות ונקפלות שתי הצאי הדלת זו על זו, אלו שתי אמות ומקצה, ואלו שתי אמות ומקצה.

ונשאר משני צדדי הפתח, חצי אמה מזוזה מכאן, וחצי אמה מזוזה מכאן.

[מ] עובי הכותל הוא שש אמה. בסוף חצי אמה מעובי הכותל קבועות הדלתות הפנימיות. וכן בצד החיצוני קבועות הדלתות החיצוניות בסוף חצי אמה של עובי הכותל מהצד החיצון.

מהרה יבנה

ואילו שתי אמות ומחצה, וחצי אמה מזוזה מכאן וחצי אמה מזוזה מכאן, שנאמר 'שחיס לכותל לכותל, שחיס מוסבות לכותל וגו'', וזהו פירוש, בין פנימיות בין חיצונות עומדות בתוך עובי הכותל, אילו ואילו כנסות חצי אמה מזוזה לפני, הפנימיות נפתחות לכל החיצונות, והחיצונות לכל הפנימיות, וכילד, שתי לכותל של חמש חמש אמות נפתחות זו כנגד זו, בתוך חמש אמות רוחב של עובי הכותל, של חליות היו, וכנגד חליין היו נקפלות לאחוריהן כשפתחין אותם, כמין פינקסאות של עץ שכותצין עליהם בעט ברזל שנקפלות זו אחורי זו, נמצאו כשנקפלו עמדו על שתי אמות ומחצה, וכשנפתחות זו לעומת זו מכסות חמש אמות של עובי הכותל:

מח. מדות ד' א'.

מט. רע"ב.

נ. רע"ב.

וחמש אמות של עובי הכותל מפסיקות בין הדלתות החיצונות לדלתות הפנימיות^{יא}.

כל דלת הוא חמש אמות מחובר משתי לוחות על ידי צירים. כל לוח שתיים וחצי אמה. וכשנפתח הדלת החיצוני לכיוון פנים, חציו נכפף ונכפל זה על זה, ומכסה מעובי הכותל שתי אמה וחצי. וכן הדלת הפנימי כשנפתח לכיוון חוץ, גם הוא נכפף ונכפל ומכסה את השתיים וחצי אמה שנשארו מעובי הכותל^{יב}.

כזה:

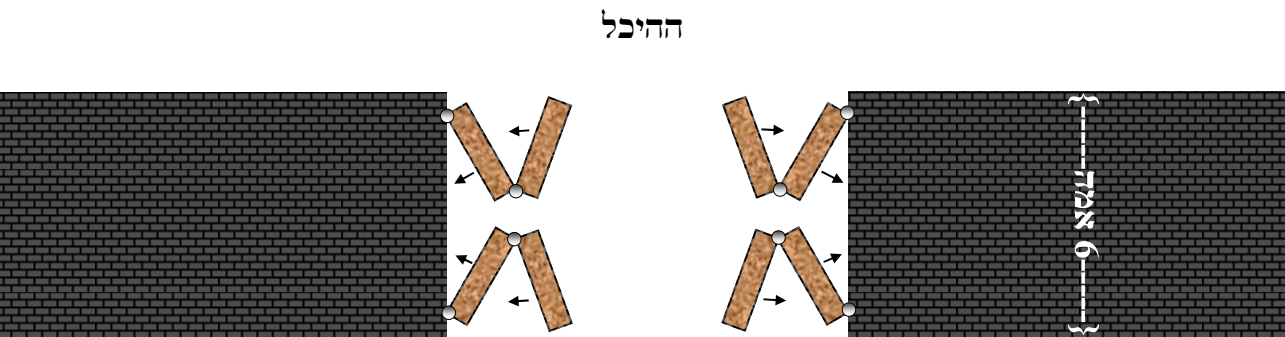
❧ דלתות ההיכל ❧

❧ בעת שהן סגורות ❧

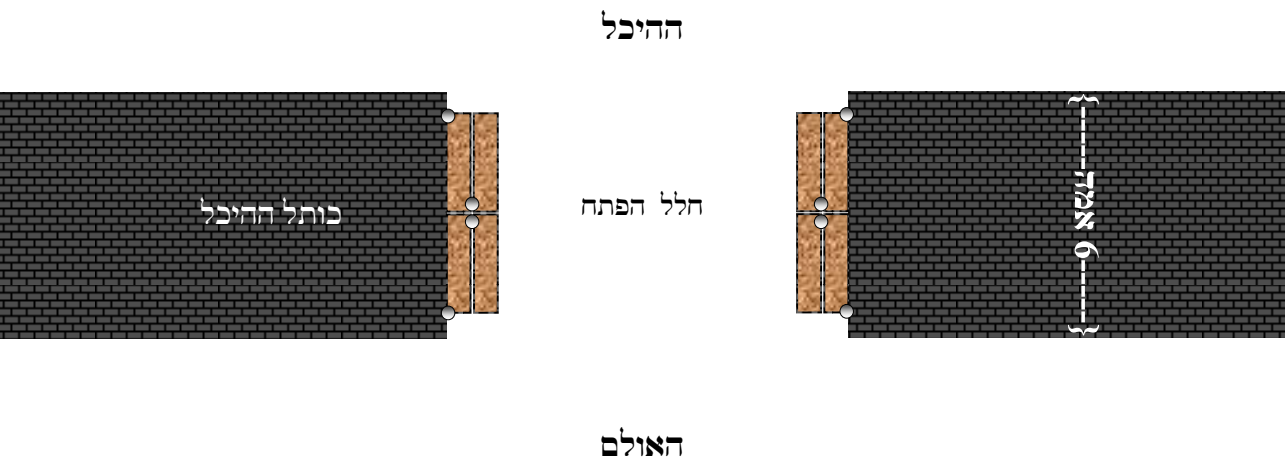
האולם

❧ הדלתות באמצע פתיחתן ❧

האולם

✧ הדלתות פתוחות ✧

ובזה נבוא לביאור הפסוק:

וּשְׁתֵּי דְלָתוֹת לְדְלָתוֹת, דהיינו שיש שתי דלתות לכל דלת ודלת, כי כל דלת מורכבת משתי דלתות. שְׁתֵּי מוֹסְבוֹת דְלָתוֹת, ושתי אלו הדלתות הם מסתובבות ומתקפלות אחד על השני. ומוסיף הפסוק ומבאר שוב, שְׁתֵּי לְדָלַת אַחַת, דלת אחת מורכבת משתי דלתות, וּשְׁתֵּי דְלָתוֹת לְאַחַת, וכן הדלת השניה גם כן מורכבת משתי דלתות.^{נג}

✧ מהרה יבנה ✧

נג. רש"י. מצודת דוד. וז"ל רש"י: לפתח ההיכל היו שתי זוגות דלתות, כמו ששינינו במסכת מדות, ד' דלתות היו לו ב' מבפנים וב' מבחוץ, החיצונות נפתחות לתוך הפתח לכסות עוביו של

פתיחת שער ההיכל

כתוב במשנה¹: בָּא לוֹ לְפָשֶׁשׁ הַצָּפוֹנִי, זֶה שֶׁהַמִּפְתָּחוֹת בִּידוֹ
 בָּא אֶל הַפֶּתַח הַקָּטָן שֶׁבְּצַד צָפוֹן מִשְׁעַר הַהֵיכָל².
 וְשְׁנֵי פְּשָׁשִׁין הָיוּ לוֹ לְשַׁעַר הַגָּדוֹל, שְׁנֵי פִתְחִים קְטָנִים יֵשׁ
 לַיָּד שֶׁעַר הַהֵיכָל, רְחוּקִים קֶצֶת מִהַשְּׁעָר³. אֶחָד בְּצָפוֹן וְאֶחָד
 בְּדָרוֹם. אֶחָד בְּצַד יְמִין שֶׁל שַׁעַר הַהֵיכָל וְאֶחָד בְּצַד שְׂמֹאל שֶׁל
 שַׁעַר הַהֵיכָל⁴.

מהרה יבנה

כותל שהיה שש אמה, והדלת רחבו חמש כשיעור חצי רוחב הפתח, וכנוס אמה לפניו מן
 המזווה, נמצא עובי הכותל ה' אמות מגולה, וכשהדלת החיצון נפתח לפניו היה מכסה אותה,
 והפנימיות נפתחות לתוך הבית לכסות אחר הדלתות, שכל הבית היה טוח בזהב חוץ מאחד
 הדלתות, רבי יהודה אומר אף הפנימיות היו עומדות בתוך הפתח, וכמין איסטרמיטא היו,
 נקפלות לאחוריהן אלו ב' אמות ומחצה ואלו ב' אמות ומחצה, וחצי אמה מזווה מכאן וחצי אמה
 מזווה מכאן, שנאמר ושתים דלתות לדלתות שתים מוסכות דלתות וגו'. וזהו פירוש, בין
 פנימיות בין חיצונות עומדות בתוך עובי הכותל, ואלו ואלו כנוסות חצי אמה לפניו מן המזווה,
 הפנימיות נפתחות לצד החיצוניות, וחיצוניות לצד הפנימיות, וכיצד ב' דלתות של חמש חמש
 אמות נפתחות זו כנגד זו, בתוך ה"א רחב של עובי הכותל, של חוליות היו, וכנגד חציין היו
 נקפלות לאחוריהן כשפותחין אותן, כמין פנקסאות של עץ שכותבין עליהם בעט ברזל
 שנקפלות זו אחורי זו, נמצא כשנקפלות עמדו על שתי אמות ומחצה, וכשנפתחות זו לעומת זו
 מכסות חמש אמות של עובי הכותל. ע"כ.

בענין מחלוקת זו של תנא קמא ורבי יהודה, פסק הרמב"ם כתנא קמא. כתב המלבי"ם שבבית
 המקדש השלישי יהיה כשיטת רבי יהודה, ועל אף שפסק הרמב"ם כתנא קמא, אבל בבית
 המקדש השלישי יהיה כשיטת רבי יהודה כי כך הוא פשטות הכתוב. ועי"ש.
 אמנם יתכן לבאר את הפסוק גם לפי שיטת תנא קמא.

גד. תמיד ג' ז'.

נה. ראב"ד. היה זה לפי ציווי 'בן גבר' שהוא הממונה על נעילת שערים (תפארת ישראל). ככתוב
 בשקלים (ה א): בֶּן גִּבְרָה עַל נְעִילַת שְׁעָרִים. וברע"ב: לנעול השערים בערב ולפתחן בבוקר.
 ברמב"ם (הלכות כלי המקדש ז ג): זה שעל נעילת שערים [הוא הנקרא בן גבר (דרך חכמה)], על פיו
 נועלין ועל פיו פותחין.

נו. רע"ב.

נז. רע"ב.

שַׁעַר הַגְּדוֹל: שַׁעַר הַהֵיכָל נִקְרָא 'שַׁעַר הַגְּדוֹל'. וְלֹא מִפְּנֵי גְדוּלוֹ, שֶׁהָרֵי שַׁעַר הָאוֹלָם יוֹתֵר גְּדוֹל מִמֶּנּוּ, אֲלֵא כְּדֵי לַחְלוֹק כְּבוֹד לַהֵיכָל^{נח}. וְכֵן שַׁעַר הַהֵיכָל נִקְרָא 'שַׁעַר הַגְּדוֹל' מִפְּנֵי גְדוּל קְדוּשָׁתוֹ, שֶׁהוּא קְדוּשׁ יוֹתֵר מִכֹּל שְׂאֵר שַׁעְרֵי בֵּית הַמִּקְדָּשִׁים^ס.

שְׂבִיבֵרוֹם לֹא נִכְנַס בּוֹ אָדָם מֵעוֹלָם, בַּפֶּתַח הַקַּטָּן שֶׁבְּצַד דְרוֹם לֹא נִכְנַס בּוֹ אָדָם מֵעוֹלָם, וְעַלֵּיו הוּא מְפָרֵשׁ עַל יְדֵי יְחֻזְקָאֵל, וְעַל שַׁעַר זֶה כְּתוּב בְּנִבְאוֹת יְחֻזְקָאֵל^ס: 'וַיֹּאמֶר אֵלַי יְהוָה, הַשַּׁעַר הַזֶּה סָגוּר יִהְיֶה לֹא יִפְתָּח, וְאִישׁ לֹא יָבֹא בּוֹ, כִּי יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בָּא בּוֹ, וְהָיָה סָגוּר'. וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא סָגוּר יְכוּל הַשִּׁי"ת לַהֲיַכְנֵס בּוֹ, וְהַשִּׁי"ת אֵינּוּ צָרִיךְ שַׁעַר כְּדֵי לַהֲיַכְנֵס, עַל כֵּן נִשְׂאָר סָגוּר^{סד}.

שְׁנֵי הַפֶּתָחִים הַקַּטָּנִים הַנִּקְרָאִים 'פְּשָׁפְשִׁים', שֶׁבְּשְׁנֵי צִדֵּי הַשַּׁעַר הַגְּדוֹל, לֹא נִכְנָסִים בָּהֶם אֵל הַהֵיכָל עֲצֻמוֹ, כִּי אִם אֵל הַתֵּא הַרְאִשׁוֹן שֶׁבְּכָל צַד^{סו}.

הַפְּשָׁפֵשׁ הַדְרוּמִי לֹא נִכְנַס בּוֹ אָדָם מֵעוֹלָם, וְרַק דֶּרֶךְ הַפְּשָׁפֵשׁ הַצְּפוּנִי נִכְנָסִים אֵל הַתֵּא הַרְאִשׁוֹן שֶׁבְּצַד צְפוֹן^{סו}.

לְדַלַּת שֶׁל הַפְּשָׁפֵשׁ הַצְּפוּנִי, יֵשׁ שְׁנֵי מְנַעוּלִים^{סז}, וּפּוֹתָחִים אוֹתָם

מהרה יבנה

נח. חֲנוּכַת הַבַּיִת לְרַבִּי מֹשֶׁה חֲפִי"ץ. וְכִמוֹ שֶׁאֵיתָא בְּדִבְרֵי חו"ל (פְּסִיקְתָּא זוֹמְרָתָא בְּרֵאשִׁית ב יב, וְעֵינַן שְׁבוּעוֹת מו:ז) עַל נִהַר פֶּרֶת שֶׁנִּקְרָא הַנְּהַר הַגְּדוֹל כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֵאשִׁית טו יח, דְּבָרִים א ז) 'הַנְּהַר הַגְּדוֹל נְהַר פֶּרֶת', שֶׁמִּפְּנֵי כְּבוֹד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל נִקְרָא בְּשֵׁם גְּדוֹל (חֲנוּכַת הַבַּיִת לְרַבִּי מֹשֶׁה חֲפִי"ץ).

נט. תְּפֹאֶרֶת יִשְׂרָאֵל מְדוּת ד' ב'. וְאַף עַל פִּי שֶׁפֶתַח קוֹדֵשׁ הַקְּדוּשִׁים יוֹתֵר קְדוּשׁ מִמֶּנּוּ, מִכֹּל מְקוֹם לֹא הָיָה שֵׁם שַׁעַר אֲלֵא רַק שְׁנֵי פְּרוּכּוֹת (תְּפֹאֶרֶת יִשְׂרָאֵל מְדוּת ד ב).

ס. יְחֻזְקָאֵל מ"ד ב'.

סא. תְּפֹאֶרֶת יִשְׂרָאֵל.

סב. תְּפֹאֶרֶת יִשְׂרָאֵל.

סג. עַפ"י תְּפֹאֶרֶת יִשְׂרָאֵל.

סד. רַמְב"ם, רַע"ב בַּתְּמִיד ג'ו'.

תל בית המקדש פתיחת שער ההיכל השלישי

בשני מפתחות. מנעול אחד בצידו החיצוני של הדלת, כמו כל המנעולים. ומנעול אחד בצידו הפנימי של הדלת ואי אפשר לפותחו מבחוץ^{סז}.

ככתוב במשנה^{סח}: וְשְׁנֵי מִפְתָּחוֹת, הַכֶּהֱנִים הַרְאִשׁוֹנִים הַנִּכְנָסִים לַהֵיכָל בְּבוֹקֵר אוֹחוֹזִים שְׁנֵי מִפְתָּחוֹת. מִפְתַּח אֶחָד יוֹרֵד לְאַמַּת הַשָּׁחִי, כְּדֵי לִפְתּוֹחַ אֶת הַמְּנַעֵל הַפְּנִימִי, יֵשׁ חוֹר בְּכוֹתֵל לִיד הַדְּלֵת^{סט}, וּמִכְנִים אֶת כָּל אַמַּת יָדוֹ עַד בֵּית הַשָּׁחִי לַתּוֹךְ הַחוֹר, עַד שֶׁהֵיךְ מוֹנִיעָה לְצַד הַפְּנִימִי שֶׁל הַדְּלֵת, וְכֵן פּוֹתַח בְּמִפְתַּח אֶת הַמְּנַעֵל הַפְּנִימִי^{ספ}. וּמִפְתַּח אֶחָד פּוֹתַח פִּיּוֹן, אֶת הַמְּנַעֵל הַחִיצוֹנִי פּוֹתַח בְּמִפְתַּח יֵשׁר וּמֵהָר בְּלִי טְרַחָה, כְּמוֹ כָּל מְנַעֵל רְגִיל^{ספ}.

בלילה דלתות ההיכל סגורות ונעולות. ולפני שחיטת התמיד צריך לפתוח את דלתות ההיכל^ע. ההיכל נעול מבפנים, ואי אפשר לפתחו מבחוץ^{עא}.

מהרה יבנה

סה. תמיד ג'ו'.

סז. רמב"ם, רע"ב, תפארת ישראל, בתמיד ג'ו'.

סז. לכאורה יוקשה שהרי בית המקדש נבנה מאבנים שלמות ואסור לפגום באבנים, ואם כן איך עשו את החור הזה בכותל. ויש לומר שהרי בנו באופן של שלש שורות אבנים, ושורה אחת עץ, וכן הלאה שלש שורות אבנים ושורה אחת של עץ וכך לכל גובה הכתלים. ובוזה אפשר לתרץ שעשו את החור הזה בחלק מהכותל שהוא מעץ. עוד יתכן לומר שהיה החור בדלת עצמו, ובוזה לא יוקשה כלל, וכעת לא מצאתי מאן דאמר שהחור בדלת עצמו.

סח. רמב"ם. רע"ב. תפארת ישראל.

סט. רע"ב.

ע. ראה בתוספות יום טוב ובתפארת ישראל שבקרבת שלמים למדין בגמרא (עירובין ב. ועוד) 'אל פתח אהל מועד' עד שתהא פתוחה. ומקרבת שלמים למדין לכל הקרבנות, שבשעת שחיטתן צריך להיות פתח ההיכל פתוח.

עא. רמב"ם.

כשבא בבוקר לפתוח את דלתות ההיכל, צריך מתחילה לפתוח את שני מנעולי הפשפש הצפוני, ולהיכנס דרכו אל התא הצפוני הראשון, ומהתא הזה יש פתח אל ההיכל, ונכנס אל תוך ההיכל עצמו, ופותח מבפנים את דלתות ההיכל^{עב}.

וזה יבואר במשנה^{עג}: בבוקר כשהולך לפתוח את שערי ההיכל, נטל את המפתח לקח את המפתח ופתח את הפשפש הצפוני, נכנס דרך הפשפש לתא הצפוני הראשון, ומן התא יש פתח להיכל, ונכנס בו אל ההיכל, עד שהוא מגיע לשער הגדול מבפנים^{עד}.

שערי ההיכל נעולים מבפנים על ידי בריחים ומנעולים, וכשהגיע לשער הגדול מבפנים, העביר את הנגור, מעביר את הבריה, ואת הפותחות, ואת המנעולים, ופתחו, ופותח את שער ההיכל הגדול מבפנים^{עה}.

[מב] כזה^{עז}:

מהרה יבנה

עב. רע"ב. תפארת ישראל.

עג. תמיד ג' ז'.

עד. רע"ב. תפארת ישראל.

במשנה לעיל (תמיד ג' ז') כתוב שיש שני מפתחות.

לשיטת התפארת ישראל הפשפש הצפוני נעול רק על ידי מנעול פנימי אחד (הנקרא במשנה 'יורד לאמת השחית'), והמנעול השני שהוא מנעול רגיל (הנקרא 'פותח כיון') נמצא בדלת שבין התא להיכל (תפארת ישראל). ובזה יתורץ לשון המשנה שכתוב 'נטל את המפתח' משמע מפתח אחד. שאכן לפשפש זה יש רק מנעול ומפתח אחד, והמפתח השני מיועדת לדלת הבאה ולא לכאן.

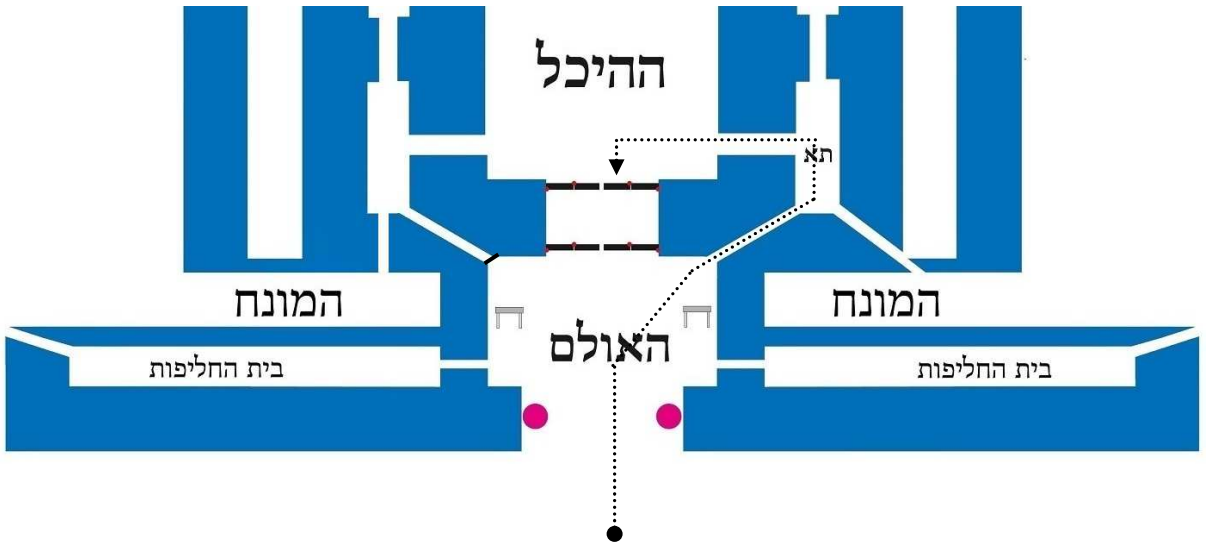
אמנם לשיטת הרמב"ם והרע"ב ששני המנעולים ושני המפתחות עבורם הם בפשפש עצמו, יוקשה מלשון המשנה 'נטל את המפתח' משמע מפתח אחד. ולכאורה אפשר לתרץ שבלשון 'מפתח' נכללים שני המפתחות, וזה כעין שיגרא דלישנא.

עה. רע"ב. תפארת ישראל. המנעולים של דלתות ההיכל, הם מנעולים בלי מפתח (רא"ש).

עו. הציור דלהלן הוא לפי שיטת רש"י וסייעתו ואת הציור לפי שיטת הרמב"ם וסייעתו ראה באוצר ההיכל¹.

תלב בית המקדש פתיחת שער ההיכל השלישי

פתיחת שערי ההיכל

נָגַר: בריח שעושים מאחורי הדלת, ומבריה מקצה אחד לקצה השני^{עז}.

פּוֹתְחוֹת: מנעולים^{עח} בלי מפתח^{עט}.

מהרה יבנה

עז. שיטה לרבינו שמואל ב"ר יצחק. פירוש ראשון ברע"ב. התפארת ישראל תרגום: ריענעל.
עח. עפ"י רא"ש. עפ"י רע"ב. תפארת ישראל. התפארת ישראל תרגום: שלאסם.
עט. עפ"י רא"ש.

הציורים על הדלתות

(כה) וְעִשׂוּיָהּ אֲלִיהֶן אֶל דְּלֹתוֹת הַהֵיכָל כְּרוּבִים וְתַמְרִים, כְּאֲשֶׁר עָשׂוּם לְקִירוֹת, וְעַב עַיִן אֶל פְּנֵי הָאוֹלָם מִהַחוּץ:^פ כעת יבאר, שעל דלתות ההיכל חקוקים כרובים ודקלים: וְעִשׂוּיָהּ אֲלִיהֶן, ועשוי עליהם, ומפרש: שעשוי אֶל דְּלֹתוֹת הַהֵיכָל, על דלתות ההיכל, כְּרוּבִים וְתַמְרִים. על דלתות ההיכל מצויירים כרובים ודקלים, כְּאֲשֶׁר עָשׂוּם לְקִירוֹת. כמו שמצויירים על הקירות.^{פא}

כלונסאות של ארז

כעת יבאר את ה'כלונסאות של ארז':^{פב} כתוב במשנה:^{פג} וְכָלוֹנְסוֹת שֶׁל אֶרֶז, קורות עגולים ועבים מעץ ארז,^{פד} הָיוּ קְבוּעִין מִכְּתָלוֹ שֶׁל הַיֵּיכָל לְכַתְּלוֹ שֶׁל אוֹלָם, היו קבועין בתוך האולם מכותל ההיכל אל כותל האולם, באמצע גבהו,^{פה} כִּי שֶׁלֹא יִבְעֵט, כדי שלא יטו הכתלים ליפול מחמת גבהם.^{פו}

מהרה יבנה

פ. רש"י: ועב עין אל פני האולם. כלונסות של ארז היו קבועים מכותלו של היכל לכותלו של אולם כדי שלא יבעט, כך שנינו במסכת מידות (ג ח). וזהו ועב עץ יואל מכותל הבית וכל אל פני האולם מהחוץ: פא. מצודת דוד. וכן במלבי"ם.

פב. רש"י.

פג. מדות ג' ח'.

פד. תפארת ישראל. כתב בתבנית היכל (הביאו העורת כהנים) שהכלונסאות מצופים בזהב טהור.

פה. משמע ברר"ש שהכלונסאות הם בערך באמצע גובה האולם.

פו. רא"ש. רע"ב. תפארת ישראל.

כי האולם גבוה מאוד, וכדי שלא יטו הכתלים ליפול, צריכים כלונסאות עבות כדי לתמכם¹³.

ובזה נכוא לביאור הפסוק:

וְעַב עֵץ, עֵץ עֵבָה יוֹצֵא מִכּוֹתֵל הַהֵיכָל, אֶל פְּנֵי הָאוֹלָם מִחֻוּץ, וְנִמְשָׁךְ וְבָא אֶל פְּנֵי כּוֹתֵל הָאוֹלָם מִבְּחוּץ, כִּלְפֵי הָעֶזְרָה¹⁴.

וזה לחיזוק הכתלים, כדי שלא יטו ליפול מחמת הגובה¹⁵.

וְעַב עֵץ: כְּמוֹ: וְעֵץ עֵבָ¹⁶.

מהרה יבנה

פז. רא"ש. תפארת ישראל. וז"ל הרא"ש: כדי שלא יבעט. כלומר שלא יטה הכותל, כי האולם היה גבוה ואין בו עליה שיהיו התקראות מחזיקות הכתלים, ולכך הוצרכו לקבוע כלונסאות של ארו מכותל לכותל, להחזיק הכתלים. ע"כ.

וז"ל התפארת ישראל: כדי שלא יטו הכותלים לפול מחמת גבהן, מדהיה גובה חלל האולם הרבה יותר מגובה חלל ההיכל, והיינו משום דחללו היה מגיע בגובה גם נגד חלל העלייה של היכל, ולא היה מעויבה מפסקת בכל גובה חלל הוה, להכי היה צריך שיהיה כלונסאות לתמוך גבהן מאה אמה. ע"כ.

וז"ל הרמב"ם: כדי שלא יבעט, כדי שלא ידחה אמצע הכותל מרוב גבהו, לפיכך עשו סמוכות מתוחות מכותל האולם לכותל ההיכל כדי שיתמוך כל אחד מהן בשני. ע"כ.

פת. רש"י. מצודת דוד.

פט. עפ"י רש"י. מצודת דוד.

צ. מצודת ציון. אבל המלבי"ם מפרש את מה שנאמר וְעַב עֵץ אֶל פְּנֵי הָאוֹלָם מִחֻוּץ, על האמלתראות, שהם בולטים על פתח האולם מבחוץ. ככתוב במשנה (מדות ג ז) וז"ל: פְּתָחוֹ שֶׁל אוֹלָם, גָּבְהוּ אַרְבָּעִים אַמָּה, וְרַחְבּוֹ עֶשְׂרִים אַמָּה. וְחָמֵשׁ מִלְּתֵרָאוֹת שֶׁל מִילֵת הָיוּ עַל גַּבָּיו, עַל גְּבֵי הַשַּׁעַר יֵשׁ חֲמֵשׁ קוֹרוֹת מֵעֵץ מְגוּלְפִים בְּצִיּוּרִים נְאִים.

מִילֵת: הקורות עשויים מעץ מילת, שהוא עץ שגדלים בו עפצים (רע"ב), והוא ממיני הארו (רא"ש). וכן צורות הציורים האלה נקראים 'מילת' (עפ"י רמב"ם ותפארת ישראל וע"ש). הרר"ש ביאר (מדות ג ז) 'מילת' ציורים כציורי המעיל (ראה דרך חכמה הלכות בית הבחירה ד ח). לפי"ז נמצא שעל האמלתראות מצויירים פעמון ורימון פעמון ורימון, כמו שיש במעיל.

ה'אמלתראות' מושכבים על גבי המשקוף של הפתח לרחבו (רע"ב).

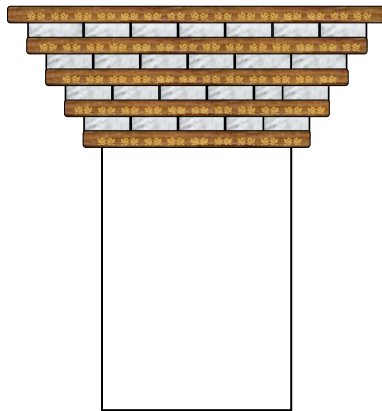
הַתְּחִתּוֹנָה עוֹדְפֵת עַל הַפֶּתַח אִמָּה מְזָה וְאִמָּה מְזָה, ה'אמלתרא' התחתונה, יותר רחבה מהפתח אמה אחת מכל צד. נמצא רחבה עשרים ושתים אמה. שְׁלֹמֶעֱלָה מִמְנָה עוֹדְפֵת עָלֶיהָ אִמָּה מְזָה וְאִמָּה מְזָה, ה'אמלתרא' שמעליה, רחבה יותר באמה נוספת מכל צד. נמצא רחבה עשרים וארבע אמה. וכן כל אמלתרא מתרחבת באמה נוספת מכל צד. האמלתרא השלישית רחבה עשרים ושש אמה. האמלתרא הרביעית עשרים ושמונה אמה. נִמְצָאת הָעֲלִיּוֹנָה שְׁלֹשִׁים אַמָּה,

חלונות האולם וציורי דקלים

(כו) וְחַלּוֹנִים אֲטָמוֹת וְתַמְרִים מִפּוֹ וּמִפּוֹ, אֶל פְּתוֹת הָאֹלָם, וְצִלְעוֹת הַבַּיִת וְהָעֵבִים:^א
 וְחַלּוֹנִים אֲטָמוֹת, באולם יש חלונות 'שקופים' אטומים^ב, וְתַמְרִים מִפּוֹ וּמִפּוֹ, בשני הצדדים של כל חלון יש צורות דקלים מצויירים^ג.

מהרה יבנה

נמצאת האמל"תרא החמישית העליונה, רחבה שלשים אמה (רע"ב, תפארת ישראל) [ברמב"ם וז"ל: ואף על פי שכל אחת עודפת באורך כמו שנצייר עתה, הרי גם היתה כל אחת בולטת על השניה ולא היו כולם בשטח אחד, כדי שיהיו על פתח האולם כעין כיפה בולטת כפי שאנו רואין בבנינים הגדולים].
 וְנִדְבָּךְ שֶׁל אֲבָנִים הָיָה בֵּין כָּל אַחַת וְאַחַת, ושורה של אבנים מרובעות יש בין כל אמל"תרא לאמל"תרא שעליה (תפארת ישראל).
 נִדְבָּךְ: פירושו שורה. כמו (עזרא ו ד) נִדְבָּכִין דִּי אֲבָן גְּלָל (רע"ב). והתרנום, שורות של אבני שיש (מצודת דוד עזרא ו ד).
 כזה:

צא. רש"י: אל כתפות האולם. לשתי עברי הפתח: וצלעות הבית והעבים. והראני כלעות ואת העובים. ואמרו רבותינו (בבא קמא סז.) כלעות הבית אילו המלטסין, והעובים אילו המרישות. ומה הן המרישות, קורות. ומה הן המלטסין, ארזים שנתנין צראש הכתלים, להניח עליהן ראשי הקורות:

אֶל פְּתָפוֹת הָאוֹלָם, הַחֲלוֹנוֹת הָאֵלּוּ הֵם בְּשָׁנֵי צַדְדֵי פֶתַח הָאוֹלָם,
בְּמִזְרָחֵי.^צ

גג הבית

כעת יבואר גג הבית:

וְצִלְעוֹת הַבַּיִת וְהָעֵבִים. הַמְלֶאךְ הַרְאָה לִיחֻזְקָאֵל אֶת 'צִלְעוֹת הַבַּיִת'
וְאֶת הָעֹבִים.^צ

צִלְעוֹת הַבַּיִת: עֲצֵי אֲרֻז שְׁמוֹשְׁכָבִים עַל רֹאשׁ הַכְּתָלִים, כְּדֵי לְהַנִּיחַ
עֲלֵיהֶם אֶת רֹאשֵׁי הַקּוֹרוֹת שֶׁל הַגֶּגֶץ.^צ
וְהָעֵבִים: קוֹרוֹת עֵבִים שֶׁל הַתְּקָרָה.^צ

מהרה יבנה

צב. רש"י לעיל. אברבנאל בפירושו הראשון. כאן כתוב שיש חלונות גם באולם, ולעיל (פסוקים
טו-טז) כבר כתוב שיש חלונות גם בהיכל ובקודש הקדשים.

צג. אברבנאל. מלבי"ם.

צד. רש"י. מלבי"ם.

צה. רש"י.

צו. רש"י. מצודת דוד. וראה בבא קמא ס"ו. במצודת ציון וז"ל: וצלעות. הם הקירות השוכבים על
ראשי הכתלים ועליהם מניחין ראשי קורות התקרה, והוא מלשון צלע וצד, כי המה בצדדי
הבית.

צז. רש"י. מצודת דוד. וראה בבא קמא ס"ו. במצודת ציון וז"ל: והעובים. הם קורות התקרה,
שהמה עבים קצת.

וז"ל רש"י: ואמרו רבותינו צלעות הבית אלו המלמוסין, והעבים אילו המרישות. ומה הן
המרישות, קורות. ומה הן המלמוסין, ארזים שנותנין בראש הכתלים, להניח עליהן ראשי
הקורות.

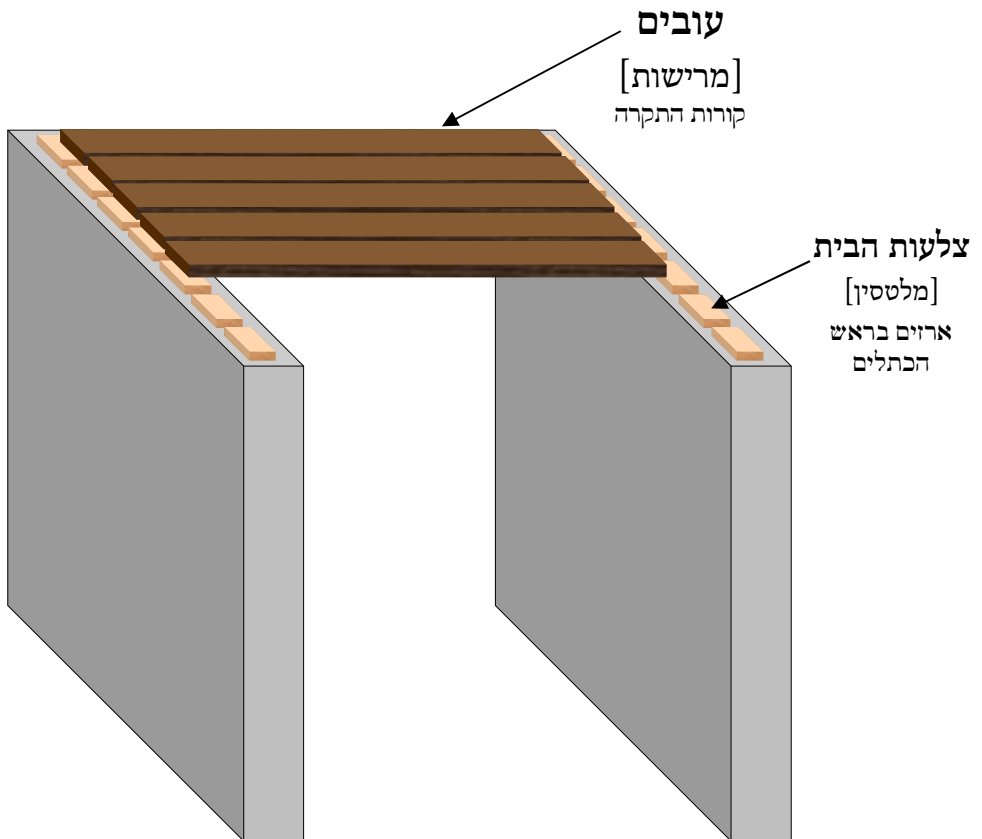
תלז

היכל

יהזקאל פרק מא פסוק כו

מראה

✻ צלעות, ועובים ✻

יתכן שגם בבית המקדש השלישי, יהיה הנג באופן הזה^צ: אִמָּה כִּיּוֹר, השכבה התחתונה של התקרה זה קורות בעובי אמה, מצוייר בציורים וכיורים נאים^צ. [מג] וְאִמָּתִים בֵּית דְּלָפָה, בין שכבה זו של התקרה עד השכבה שמעליה, יש רווח של שתי אמות ונקרא 'בית דילפא', כדי שאם ידלוף מים דרך הנג העליון, יתקבצו המים ברווח הזה ולא יכנסו פנימה^ק. וְאִמָּה תִּקְרָה, מעל הרווח יש תקרה עשוי מקורות עץ בעובי אמה^ק. וְאִמָּה מְעֻזְבָּה, ומעל זה שכבה של סיד ואבנים בעובי אמה^ק.

מעקה בנג הבית למעלה^ק: וְשָׁלֹשׁ אַמּוֹת מְעָקָה, בשפת הנג מלמעלה יש מעקה בגובה שלש אמות.

מהרה יבנה

צח. מדות ד' ו'.

צט. רע"ב. ועוד מפרשים. ה'כיוור' מצופה בזהב (רע"ב). וכדתנן 'כל הבית טוח בזהב' (לעיל ד א). עיין ברא"ש שביאר כאן איך בנו את הנג באופן שיהיה 'לבלתי אחוז בקירות הבית'. ובפשטות אפשר לומר שבנו את הכותל עד גובה ארבעים אמה, ואח"כ הניחו את הנג, ואח"כ המשיכו בבניה.

יש כמה שיטות בפירוש משנה זו. לפי ביאור התפארת ישראל, עולה שה'כיוור' שכתוב במשנה, זה ה'צלעות הבית' שכתוב בפסוק. וה'בית דילפא' שכתוב במשנה, זה ה'עובים' שכתוב בפסוק. ומעליהם יש עוד אמה תקרה ואמה מעזיבה.

והרי לשון התפארת ישראל: אמה כיוור. ר"ל פטורי ציצים של גיפס מוזהבים היו כמו שפה גבוה אמה ממעל להמ' אמה הנ"ל סביב, נראה מבחוץ ומבפנים. ואמתים בית דלפה. ר"ל קורות רחבות, עבות בגובה ב' אמות, שהיה שוכבות על אורך הכותלים סביב שנקראו מויער לאטמען, ונקראו בית דלפא, נומריקון בית די לייף, על שם שאלו הקורות שהן כמלבן מרובע מחברים יחד ומחזקים כל בניין הכותלים שתחתיהן. ואמה תקרה. הנסרים המונחים על המויער לאטמען הנ"ל, היה עוביין אמה. ואמה מעזיבה. המיט והסיד שמשימין על התקרה, ועליהן הניחו האבנים המרובעות לרצפה של עלייה. ע"כ.

ק. רמב"ם. כתב הר"מ קזים וז"ל: אין להקשות למה עשו בית דילפא למטה, הרי אין צורך לה אלא סמוך לנג, שכיון שכל בנין ההיכל הוא כפול עשו גם להיכל בית דילפא כמו לעליה.

קא. רמב"ם. ועוד מפרשים.

קב. רמב"ם. ועוד מפרשים.

קג. מסתבר שגם בבית המקדש השלישי יהיה מעקה, מפני כמה טעמים.

[מד] וְאִמָּה פְּלָה עוֹרְבִיָּה. טם מברזל, חד כמו חרב, בגובה אמה, מונח על המעקה, כדי להרחיק את העורבים וכן את שאר העופות שלא ישבו שם. ולכן נקרא 'כלה עורב' כי מכלה משם את העורבים^{קד}.

[מה] בנוסף לזה^{קי}, גג הבית למעלה מתרומם בצורה משופעת לגובה שלש אמות, כמו גובה המעקה^{קז}, ונשאר למעלה ישר ברוחב של אמה אחת^{קח}. ומביאים טבלאות של ברזל באורך ורוחב אמה על אמה, ובהם קבועים מסמרות חדים מברזל בגובה אמה, ומכסים בהם את כל^{קט} הגג^ק. כדי לגרש^{קיא} את העורבים ושאר העופות שלא ישבו שם.

מהרה יבנה

קד. בבית המקדש השני היה כליא עורב כמבואר במשנה (מדות ד ו). כתב הערוך שבבית המקדש הראשון ששכינה שרויה בו לא היו צריכין כליא עורב, כי לא היו עופות פורחים עליו. והקשו התוס' (מנחות קז.) שבגמרא (מועד קטן ט.) משמע שהיה כליא עורב בבית המקדש הראשון. ומת'רן תוס' שבתחילה עשה שלמה כליא עורב, כי לא ידע, ואח"כ כשראה גודל קדושתו הסיר את הכליא עורב. ועפ"ז נראה שלא יהיה כליא עורב בבית המקדש השלישי.

קה. רמב"ם. רע"ב. יתכן שלשיטת רש"י יש גם על המעקה את הטבלאות עם המסמרים, שיבואר להלן.

קו. הרר"ש.

קז. הרר"ש.

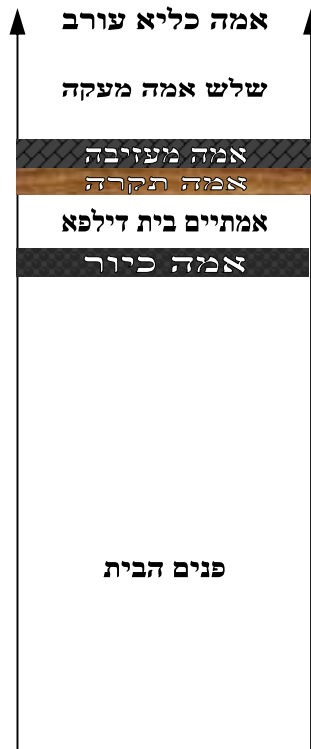
קח. רש"י מועד קטן ט.

קט. רא"ש.

קי. רש"י ערכין ו. רש"י שבת צ.

בענין נגיעת ברזל: הנה הברזל פוסל בנגיעה במזבח. וכתב התפארת ישראל (מידות ג ד) שגם לשיטת הרמב"ם (הלכות בית הבחירה א יד-טז) נגיעת ברזל באבני היכל והעזרות פוסל. וההבדל בין המזבח להיכל ועזרות הוא, שבהיכל ועזרות רק אחר שנבנה האבן אם נגע בו ברזל נפסל. אבל במזבח אם נגע באבן ברזל אפילו לפני שנבנה, גם כן פוסל את האבן ואסור לבנות בו. אך הכסף משנה (הלכות בית הבחירה א יד-טז) כתב שלשיטת הרמב"ם בהיכל ועזרות לא פוסל נגיעת ברזל לבד גם לאחר שנבנה, אלא פוסל רק נגיעה של מלאכה בענין שנשמע מזה קול. וההבדל בין היכל ועזרות למזבח הוא, שבמזבח פוסל גם נגיעה לבד בלי מלאכה. וכתב העזרת כהנים שלשיטת הראב"ד פוסל נגיעה אף בהיכל ועזרות.

שכבות גג הבית ק"ב

מהרה יבנה

ועל פי זה הקשו התפארת ישראל והעזרת כהנים, איך עשו את הכליא עורב שעשוי מברזל, והרי הברזל פוסל בנגיעה גם בהיכל [לפי התפארת ישראל הקושיא גם לפי שיטת הרמב"ם]. ועיי"ש מה שתירץ התפארת ישראל.

נראה שאפשר לתרץ שהוצרכו לעשות הפסק באיזה דבר [כגון לוחות עץ או טס של נחושת וכדומה] בין הגג למבלאות של הכליא עורב.

קיא. רש"י מועד קמן ט.

קיב. בציור זה לא מפורט העליה ולא גובה הבית ולא האוטם וכו'. והיעבת"א.

(א) וַיִּבְּאֲנִי אֶל הַחֲצַר הַחִיצוֹנָה, הַדְּרֹךְ הַדְּרֹךְ הַצָּפוֹן, וַיְבֵאֲנִי
אֶל הַלְשָׁכָה אֲשֶׁר נֶגֶד הַגְּזֵרָה וְאֲשֶׁר נֶגֶד הַבְּנַיִן אֶל הַצָּפוֹן:”

מהרה יבנה

א. רש"י: וַיִּבְּאֲנִי. מן החצר הפנימית, אל החיצונה, בשער הכפון שהוזכר למעלה (מ כג) ושער לחצר הפנימי נגד השער לצפון. והוא היה נתון בצומת אורך עזרת ישראל שהוא מאה אמה: וַיְבֵאֲנִי אֶל הַלְשָׁכָה אֲשֶׁר נֶגֶד וּגְרֵי. הן הלשכות העומדות בצפון הבית, המובדלות עשרים אמה מן התאים, כמו שאמור למעלה (מא י) וְצִבֵּן הַלְשָׁכוֹת רַחֵב עֶשְׂרִים אֲמָה סְבִיב לְבֵית: ופירוש רש"י הישן: ואין אדם יכול ליכנס לאותן לשכות ולא לאויר רחב עשרים שביניהם וצין התאים, אלא דרך החצר הפנימית וצ"ל: החיצונה (צורת הבית), כמו שאמור למטה בעניין, שהרי אמר שהחצר הפנימי מאה על מאה מרובע לפני הבית למזרח, ואמר על רחב הבית 'לקדים מאה אמה' (מא יד), נמצא רחב הבית סותם את רחב החצר, ואינו יכול ליכנס לפני מלידי החליפות לא לצפון ולא לדרום, לכך הוּכַח לְבֵית לְשָׁכוֹת דְּכָךְ הַחֲצֵר הַחִיצוֹנָה הַפְּנִימִית: אח"כ רש"י עצמו הגיה (ומחק) קטע זה: אֲשֶׁר נֶגֶד הַגְּזֵרָה. אותן הלשכות היו כנגד כל מאה אמה של אורך הבית מן המזרח למערב, כמו שאמור בעניין בלשכות הללו (פסוק ח) וְהָיָה עַל פְּנֵי הַיִּכְלָה מֵאָה אֲמָה:

בתשובות רש"י, במענה על שאלות ששאל רבי שמואל מאלצווייירא, ענה לו רש"י וז"ל: ושאל, למה כתבתי שאין אדם יכול ליכנס אלא דרך החיצונה. לא ידעתי מה שאל, שהרי פירשתי לו שהאולם ובית החליפות עומדים עליו ט"ו אמות לצפון וט"ו אמות לדרום, סתמו את כל רוחב החצר הפנימי מן הצפון לדרום, מכותל לכותל, ואין אדם יכול לילך מן המזרח למערב משהוא מגיע לבית החליפות. ומכל מקום, אני טעיתי באותו פירוש, כי דרך מבוא עשו לו אמה רחב צין זוית החליפות לכותל צפוני של עזרה שטיפעו בעובי כותל הצפוני כלפי ראש המגיע לבית החליפות וקילרו את רחב עובי אמה, ובו נכנסין לתוך אויר צבין הלשכות החיצונות לתאים הצפונים המחוברים להיכל. וכן פירשתי בסוף העניין, וסתרו דברי זה את זה, ועתה עסקתי בה עם אחינו שמעיה והגהתי. ויכול היה להכניסו דרך הפנימית דרך

כעת נלמד את ה'לשכות':

יש בנין גדול שבו הרבה לשכות, כל הבנין יחד נקרא בשם 'לשכה'. ונקרא גם בשם 'לשכות', כי יש בבנין הרבה לשכות.

הבנין הזה הוא באורך מאה אמה, וברוחב חמישים אמה.

יש בבנין זה שלש קומות.

בצדדי הבנין הזה יש עמודים מיוחדים הנקראים 'אתיק', ובלשון רבים 'אתיקים'. כדי לחזק את הבנין. ואינם כמו עמודים פשוטים שיש בחצרות, אלא הם עמודים מיוחדים, שמשופעים ומתקצרים מלמעלה.

בנין הלשכות קדוש בקדושת העזרה הפנימית, ושם אוכלים הכהנים את הקרבנות קדשי קדשים.

מקום הלשכות

מקום הלשכות: בנין הלשכות נמצא בחצר החיצונה, כנגד בנין ההיכל. **בצד צפון.** ומרוחק מההיכל עשרים אמה.

בצד השני, בין בנין הלשכות אל כותל החצר החיצונה, יש רווח חמישים אמה.

בצד דרום יש גם כן בנין לשכות, כמו בצפון.

נמצא שיש בשני צדדי ההיכל, בנייני לשכות. ויש עשרים אמה רווח בין ההיכל לבין כל אחד מבנייני הלשכות.

מהרה יבנה

אחתו מבוא הקטן, וליכנס מן האויר שבין התאים והלשכות אל אחת מן הלשכות. אף [נדצ"ל: אך] שביקש להראות לו פתחי הלשכות היאך הם פתוחים לחצר החיצונה, ואת אורך האמה [נדצ"ל: המאה] ורוחב החמשים שלפניהם. אבל הגהתי:

ב. פירוש בשם 'אשל גדול' שהודפס בתוך דברי רש"י. מצודת דוד.

הלשכות התחתונות

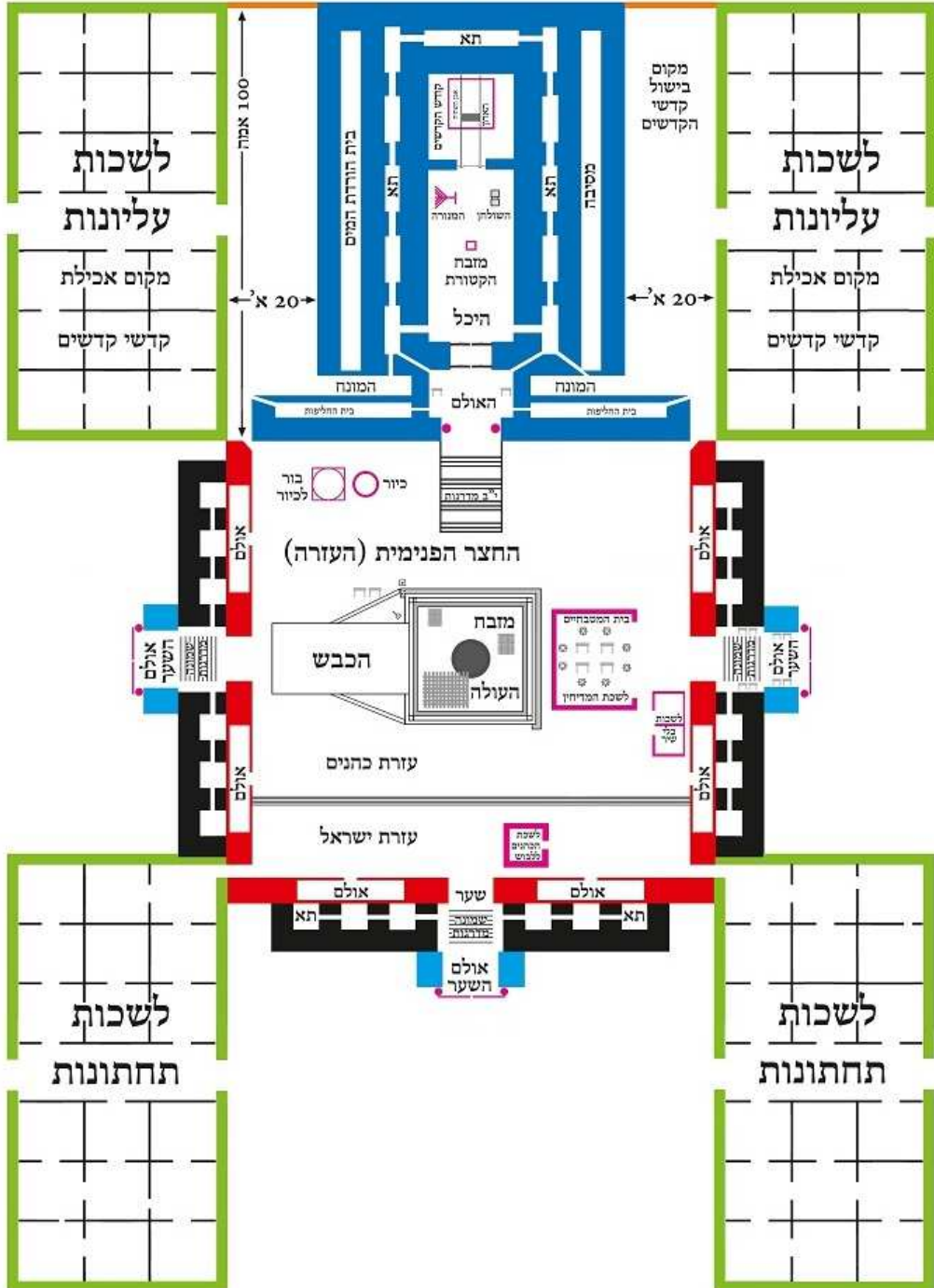
לשכות נוספות: כמו שיש לשכות כנגד ההיכל, יש גם בנייני לשכות בצד מזרח של החצר החיצונה, והם באותה מידה של הלשכות שכנגד ההיכל.

מכיוון שההר משפע ועולה, עד שבמערב הוא המקום הכי גבוה שבהר, לכן הלשכות שבצד מערב נקראים 'הלשכות העליונות', והלשכות שבמזרח נקראים 'הלשכות התחתונות'.

תמד בית המקדש הלשכות התחתונות השלישי

☪ מקום הלשכות ☪

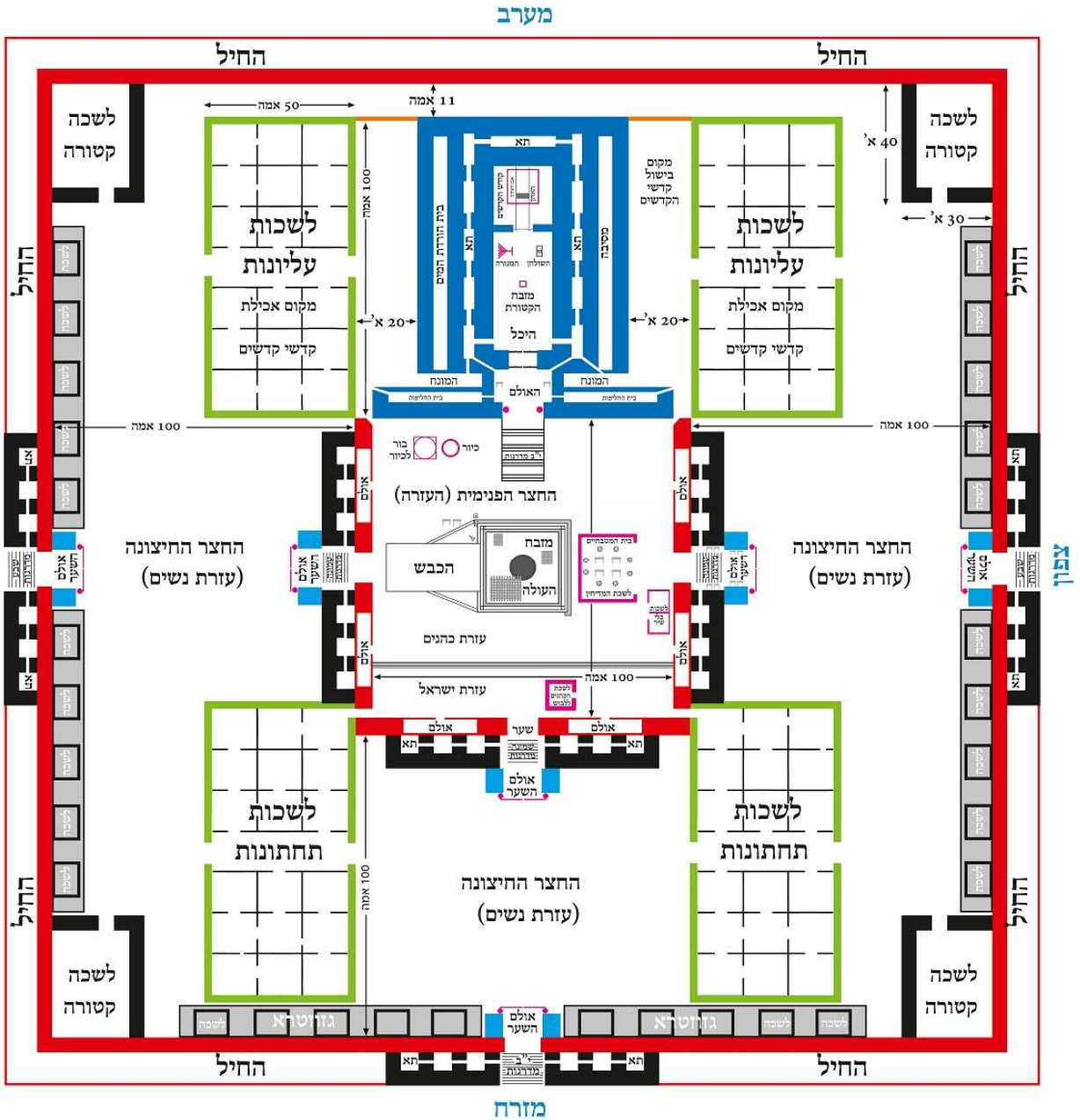
מערב

מזרח

מראה יחזקאל פרק מב פסוק א היכל תמנה

מקום הלשכות

ביאור הפסוק

בזה נבוא לביאור הפסוק:

בפסוקים הקודמים ראה יחזקאל הנביא את ההיכל ואת האולם, וכעת המלאך מוציא את יחזקאל לחוץ, אל החצר החיצונה, כדי להראות לו את בנין ה'לשכה'.

וַיֹּצֵאֵנִי, המלאך הוציא את יחזקאל מהחצר הפנימי אל הַחֲצֵר החיצונה.

הַדֶּרֶךְ דֶּרֶךְ הַצָּפוֹן, הדרך שהמלאך הוליכו, הוא דרך צד צפון. והוציא אותו מהחצר הפנימי שזה העזרה, אל החצר החיצונה שזה עזרת נשים, דרך שער העזרה שבצד צפון. ונתבאר כבר לעיל, שעזרת נשים מקיף את העזרה וההיכל מכל ארבעת הצדדים.

וַיְבִאֵנִי אֶל הַלְּשָׁכָה, המלאך הביא את יחזקאל אל ה'לשכה', שהוא הבנין שיש בו הרבה לשכות.

מקום ומידת הלשכות

אֲשֶׁר נֶגֶד הַגְּזֵרָה וְאֲשֶׁר נֶגֶד הַבְּנִיָּן, מקום ה'לשכה' הוא מול ההיכל והתאים.

אורך בנין הלשכה הוא מאה אמה. והוא כנגד כל בנין ההיכל וקודש הקדשים והתאים שארכו מאה אמה, ממזרח למערב.

מהרה יבנה

ג. מצודת דוד.

ד. רש"י.

ה. רש"י.

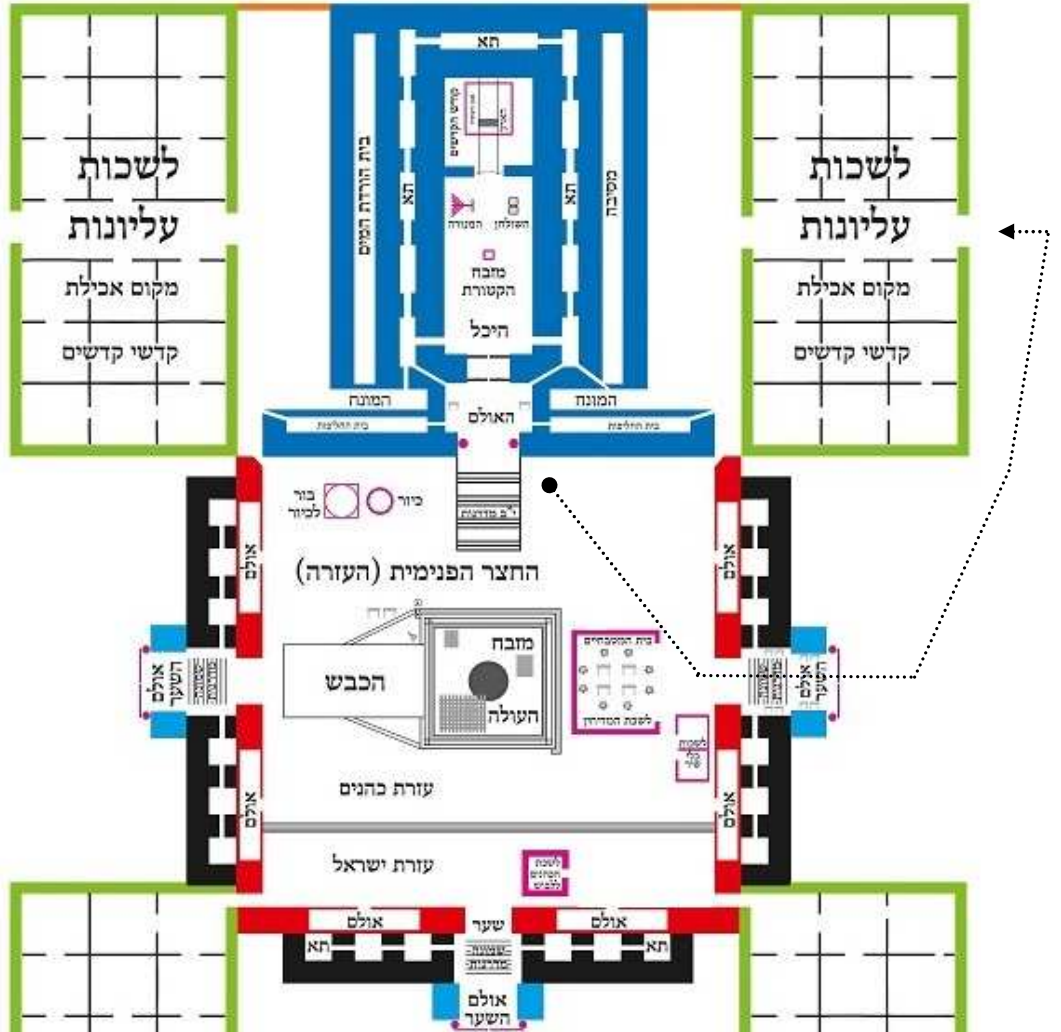
אֶל הַצָּפוֹן, הַלְשָׁכָה נִמְצְאָת בַּצֵּד צָפוֹן.
גַּם בַּדְרוֹם יֵשׁ בְּנִין לַשְּׁכוֹת כֹּזֵה, אֲךָ בַתְּחִילָה מִבְּאֵר הַכְּתוּב אֵת
הַלְשָׁכָה שֶׁבַצְפוֹן, וְאַחַר כֵּךְ יִגִּיעַ לַדְרוֹם.
הַגְּזֵרָה: הַהֵיכָל נִקְרָא כֵן.
הַבְּנֵי: הַתְּאִים נִקְרָאִים כֵן.

מהרה יבנה

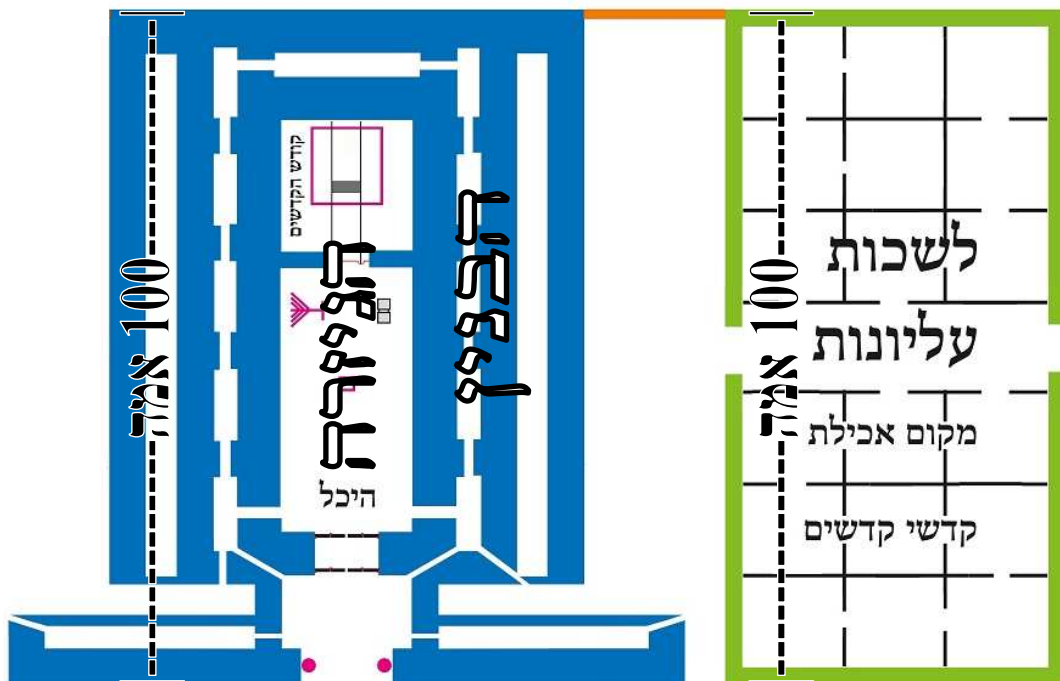
ו. רש"י (לעיל מא יב). מצודת ציון. ונכלל בזה ההיכל וקודש הקדשים [והעליה שעליהם] והאולם.
ז. רש"י (לעיל מא יב). מצודת ציון. יחד עם התאים, נכלל גם המסיבה ובית הורדת המים
וכתליהם.

תמח בית המקדש מקום ומידת הלשכות השלישי

✧ הדרך שהמלאך הוליד את יחזקאל - אל הלשכות ✧

☞ מקום הלשכות - כנגד ההיכל והתאים ☞

הרווח מול הלשכות

(ב) אֶל פְּנֵי אֹרֶךְ אַמּוֹת הַמֵּאָה פֶּתַח הַצָּפוֹן, וְהִרְחֵב חֲמִשִּׁים אַמּוֹת:^ח

בצד החיצוני, בין בנין הלשכות אל כותל החצר החיצונה, יש רווח ברוחב חמישים אמה, מצפון לדרום.

וממזרח למערב, הרווח הזה שבחצר החיצונה, הוא באורך מאה אמה, כנגד אורך הלשכה^ט.

אמנם ודאי שהרווח ממזרח למערב, הוא הרבה יותר ממאה אמה, בין במזרח ובין במערב. ומה שכתוב שהרווח הוא מאה אמה, זה רק הרווח שכנגד הלשכה. אמנם לפני ואחרי הלשכה יש עוד רווח יותר ממאה אמה.

עוד יבואר בפסוק זה, שאחד מפתחי הלשכה הוא בצד צפון. פונה לכיוון הרווח שבין הלשכה וכותל החצר החיצונה.

ובזה נבוא לביאור הפסוק:

המלאך הביא את יחזקאל אל פתח הלשכה בצד צפון, שפונה מול כותל החצר החיצונה. אֶל פְּנֵי אֹרֶךְ אַמּוֹת הַמֵּאָה, הרווח הזה

מהרה יבנה

ח. רש"י: אל פני אורך אמות המאה פתח הצפון. אל פתח הלשכה שהיה פונה לצפון לחצר החיצונה, וכראה כנגדו חמישים אמה רוחב עד כותל כפוני של חצר החיצונה, ואורך מאה אמה. שהרי הלשכות מחזיקות מן המזרח למערב מאה אמה, ורחבן מן הצפון לדרום חמשים אמה כמו שאמור למטה דעינין, וחלל החצר החיצונה מאה אמה, כמו שאמור למעלה (מ ג) זימד משער אל שער מאה אמה, נמצא לפני הלשכות חלל אויר אורך מאה אמה ורחב חמשים אמה:

ט. רש"י. מצודת דוד.

י. מצודת דוד.

הוא באורך מאה אמה, כנגד הלשכה, כי גם הלשכה באורך מאה אמה^א.

פֶּתַח הַצֵּפוֹן, הַבְּיָאוּ אֶל הַפֶּתַח הַצֵּפוֹנִי, שְׁפוּנָה אֶל הַרְוּוּחַ הַזֶּה^ב.

בַּצֵּד צֵפוֹן הוּא הַפֶּתַח הָעֵיקָרִי^ג.

וְהָרַחֵב הַמְּשִׁיִּים אַמּוֹת, וְהָרוּחַב שֶׁל הַרְוּוּחַ הַזֶּה הוּא חֲמִישִׁים אַמּוֹת, בֵּין הַלְשֵׁכָה וְכוּתֵל הַחֲצֵר הַחִיצוֹנָה^ד.

מהרה יבנה

יא. רש"י מצודת דוד.

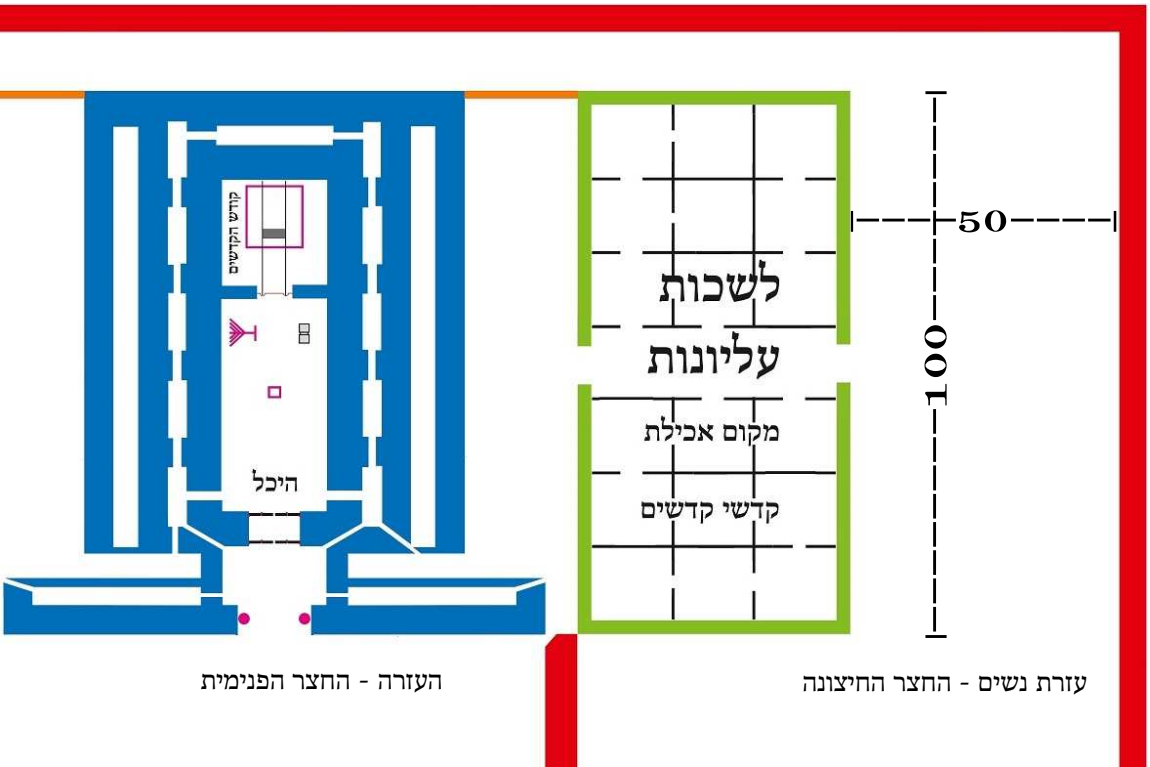
יב. רש"י מצודת דוד.

יג. עפ"י מלבי"ם.

יד. רש"י מצודת דוד.

תנב בית המקדש הרווח מול הלשכות השלישי

הרווח שבעזרת נשים כנגד הלשכות

חלל עזרת נשים

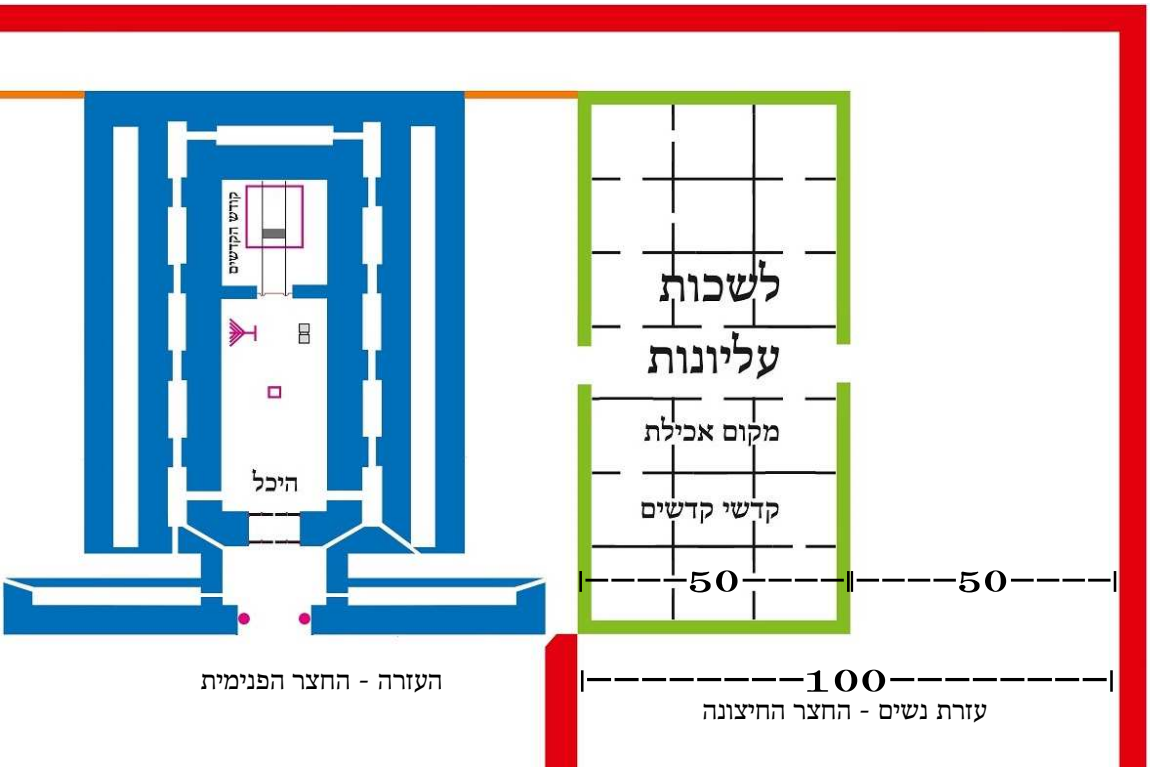
לעיל כתוב בפסוק^{טז}: וַיִּמְד מִשַּׁעַר אֶל שַׁעַר מֵאָה אִמָּה. מדד משער עזרת נשים עד שער עזרת ישראל, הרוחב הוא מאה אמה. דהיינו שרוחב חלל עזרת נשים משער לשער, הוא מאה אמה^{טז}.

רוחב הלשכות מצפון לדרום הוא חמישים אמה. והרווח שבעזרת נשים, בין הלשכות עד כותל עזרת נשים, הוא חמישים אמה^{יז}.

מהרה יבנה

טז. יחזקאל מ' כ"ג.
 מז. רש"י. מצודת דוד.
 יז. רש"י. מצודת דוד.

✧ רוחב חלל עזרת נשים ✧

סימנים היכן מקום הלשכות

(ג) נָגַד הָעֲשָׂרִים אֲשֶׁר לְחֶצֶר הַפְּנִימִי, וְנָגַד רֵצְפָה אֲשֶׁר לְחֶצֶר הַחִיצוֹנָה, אֶתִּיק אֶל פְּנֵי אֶתִּיק פְּשָׁלְשִׁים:^{יח}

וממשיך הפסוק, ואומר סימנים היכן מקום הלשכות^ט:

נָגַד הָעֲשָׂרִים אֲשֶׁר לְחֶצֶר הַפְּנִימִי, הַצַּד הַפְּנִימִי שֶׁל הַלְשָׁכָה, פּוֹנֶה לְכוּוֹן רוּחַ הָעֲשָׂרִים אִמָּה שִׁישׁ בֵּין הַלְשָׁכָה וְהַיִּכָּל.^י

וְנָגַד רֵצְפָה אֲשֶׁר לְחֶצֶר הַחִיצוֹנָה, וְהַצַּד הַחִיצוֹנִי שֶׁל הַלְשָׁכָה פּוֹנֶה לְכוּוֹן הַרֵצְפָה שִׁישׁ בַּחֶצֶר הַחִיצוֹנָה.^{יא}

כמו שכתוב לעיל^כ: וְרֵצְפָה עָשׂוּי לְחֶצֶר, בַּחֶצֶר יֵשׁ גּוֹזוּמָרָא גְבוּהָה סְבִיב סְבִיב, דְּהֵינּוּ מֵרְפֶסֶת בּוֹלְמַת בְּגוּבָה הַחוּמָה^{כב}.

מהרה יבנה

יח. רש"י: נגד העשרים אשר לחצר הפנימי. כל זה סימן מקום הלשכות אל כל העשרים רוחב אויר אשר לחצר הפנימי סביב סביב לבית, כמו שאמור למעלה (ומא י) 'ובין הלשכות רחב עשרים אמה': ונגד רצפה אשר לחצר החיצונה. שאמרנו למעלה שעלייה הייתה החצר מוקפת סביב לה: אתיק אל פני אתיק. לא ידעתי מהו: בשלישיים. תירגם יונתן 'מתלתיין', משמע שהיו אותן הלשכות משולשות שלש זו למעלה מזו, וגם המקראות מוכיחין כן, שהוא אומר (פסוק ה) 'והלשכות העליונות קאורות מהתחתונות ומהתיכונות'. ואני לא יכולתי להבין בשלש המקראות הללו כלל, מהו 'כי יוכלו אתיקים', מה הן אותן 'אתיקים', והיאך אוכלות מן העליונות ואינן אוכלות מן התחתונות ומן התיכונות. וטעם שהוא נותן לדבר (פסוק ו) 'כי משולשות הנה ואין להם עמודים', לא ידעתי להבין בו. 'על כן נאלץ', תירגם יונתן 'דחיקון'. ואני לא היה לי לא רב ולא עוזר בכל הביניין הזה, אלא כמה שהראוני מן השמים:

יט. רש"י. מצודת דוד.

כ. רש"י. מצודת דוד.

כא. רש"י. מצודת דוד.

כב. יחזקאל מ' י"ו.

כג. רש"י.

תנו בית המקדש סימנים היכן מקום הלשכות השלישי

מרוצפת באבנים^{כד}. סָבִיב סָבִיב, גּוּזוּטְרָא זוּ, הִיא סָבִיב כּל עֲזֵרֶת נָשִׁים מִבְּפָנִים, מִשְׁלֵשָׁה צַדִּדִּים, מִזְרַח דְרוֹם וְצָפוֹן^{כה}.
בבית המקדש השני עשו בדומה לרצפה הכתובה כאן^{כו}, ככתוב במשנה^{כז}: וְחִלְקָה הָיְתָה בְּרֵאשׁוֹנָה, עֲזֵרֶת נָשִׁים הִיְתָה חוֹמַתָּה חֲלֻקָּה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ הַרְאִשׁוֹן^{כח}, דְּהֵיִינוּ שְׁלֵא הִיָּה שׁוֹם דְּבַר בְּאִמְצַע גּוֹבָה הַחוּמָה^{כט}, וְהִקְיִפוּהָ כְּצוֹצְרָה, וּבְבֵית הַמִּקְדָּשׁ הַשְּׁנִי עָשׂוּ גּוּזוּטְרָא, דְּהֵיִינוּ תִקְרָה בּוֹלְטָת בְּאִמְצַע גּוֹבָה הַחוּמָה^ל, נְשֵׁהֲנָשִׁים רוֹאוֹת מִלְּמַעְלָן, וְהָאֲנָשִׁים מִלְּמַטָּן, כְּיָדֵי נְשֵׁא יְהוּ מְעַרְבִין, שְׁבַשְׁמַחַת בֵּית הַשְּׁוֹאֵבָה הַנָּשִׁים עוֹמְדוֹת עַל הַגּוּזוּטְרָא וְרוֹאוֹת בְּשַׁמְחָה, וְהָאֲנָשִׁים נִמְצְאִים לְמַטָּה, כְּדֵי שְׁלֵא יְהִיוּ מְעוֹרְבִים^{לב}.

מהרה יבנה

כד. מצורת דוד.

כה. משכני עליון לרמח"ל.

כו. צורת הבית לתוספות יום טוב.

כז. מדות ב' ה'.

כח. הגר"א במדות.

כט. תפארת ישראל.

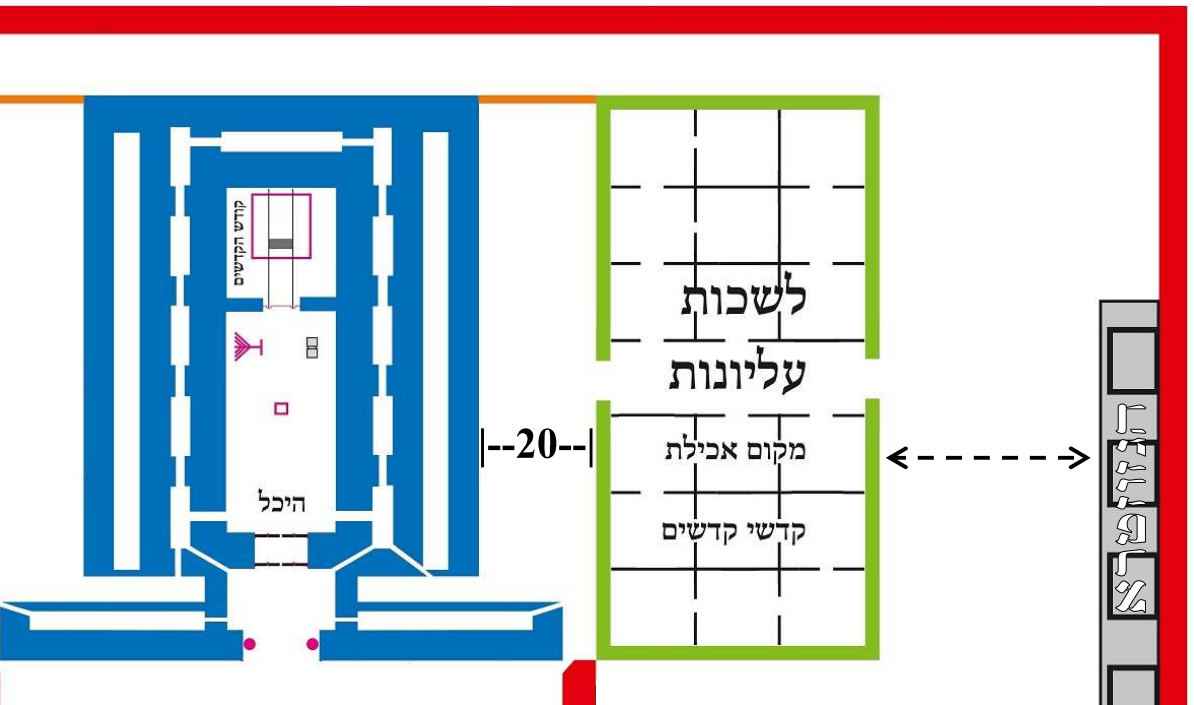
ל. הגר"א במדות.

לא. תפארת ישראל. כתב רש"י (סוכה נא): וז"ל: נתנו זיוין בכתלים בולטין מן הכותל סביב סביב. וכל שנה מסדרין שם גוזזטראות לווחין שקורין בלניק, כדי שיהו נשים עומדות שם בשמחת בית השואבה ורואות. וזהו תיקון גדול דקתני מתניתין שמתקנין בכל שנה. ע"כ.

לב. תפארת ישראל. זה לשון הרי"ד (פסקי הרי"ד סוכה נא): מאי תיקון גדול, אמר רבי אלעזר כאותה ששנינו חלקה היתה בראשונה והקיפיה גוזטרא, כדי שיהו נשים רואות מלמעלה ואנשים מלמטה. פירוש, הכי תנן במידות, חלקה היתה בראשונה, עזרת נשים, ולא היו זיוין יוצאין מן הכותל, ואחרי כן הקיפיה גוזטרא, שהוציאו בה זיוין בכותלי העזרה מבפנים סביב סביב, או בבנין או על ידי חורין שעשו שם בכתלים, ושמו שם קורות ועליהם נסרים, שיעמדו עליהן הנשים ויראו השמחה מלמעלה, והאנשים יעמדו למטה בעזרה. ולא יוכלו האנשים להביט בנשים, שהיו לה מחיצות סביב ועשויות כמין סריגי החלונות, שהנשים בפנים רואות מבחוץ, ושבוץ לא יוכלו לראות מבפנים. ע"כ.

דברים אלו הם סימנים היכן הוא מקום הלשכות. דהיינו, שבצד הפנימי יש רווח עשרים אמה בין הלשכה וההיכל. ובצד החיצוני בנין הלשכה זה כנגד הרצפה, שהוא הגזוזטרא, שבחצר החיצונה.

☪ הלשכות הם כנגד רווח העשרים, וכנגד הגזוזטרא ☪

האתיקים

כעת יתחיל הפסוק לבאר את האופן שהלשכה בנוי:
בלשכות יש כמה פעמים 'אתיק'.

[מ] **אתיק**: 'אתיק' הוא עמוד מרובע, רחב מלמטה, ולמעלה מתקצר. והוא עשוי לחיזוק^ל.

העמוד שנקרא 'אתיק', בולט מהכותל לשני הצדדים.

אתיק אל פני אתיק, בלשכות יש 'אתיק' כנגד 'אתיק'. בכותל הדרומי של בנין הלשכות יש עמוד 'אתיק' בולט, וכנגדו בכותל הצפוני של בנין הלשכות יש עמוד 'אתיק' בולט^ל.

בְּשִׁלְשִׁים. כך זה שלש פעמים. דהיינו שיש שלש אתיקים בכותל הדרומי, וכנגדו שלש אתיקים בכותל הצפוני^ל.

פירוש נוסף: הטעם שצריך את העמודים לחיזוק, הוא 'בְּשִׁלְשִׁים', מפני שבבנין הלשכות יש שלש קומות, על כן הם צריכים עמודים לחיזוק^ל.

מהרה יבנה

לג. מכיוון שרש"י לא פירש את ענין ה'אתיקים', נפרש את זה בעז"ה לפי הפירוש בשם 'אשל גדול', שהדפיסו את דבריו בתוך רש"י. ובדרכו פירשו המצודת דוד, ועוד.

לד. מצודת דוד.

לה. משכני עליון לרמח"ל.

לו. מצודת דוד.

מקום האתיקים

דרום

צפון

הכניסה אל רווח העשרים

(ד) וְלִפְנֵי הַלְשָׁכוֹת מִהֶלֶךְ עֶשֶׂר אַמּוֹת רָחֵב אֶל הַפְּנִימִית, דֶּרֶךְ אִמָּה אַחַת, וּפְתַחֵיהֶם לְצִפּוֹן:^{לז}

בפסוק זה יבואר הדרך איך נכנסים אל רווח העשרים אמה, שבין הלשכות והתאים.

לכאורה, המקום להיכנס לשם הוא אתום, ואי אפשר להיכנס לא מהחצר הפנימית ולא מהחצר החיצונה^{לח}.

מהרה יבנה

לו. רש"י: ולפני הלשכות מהלך עשר אמות רחב אל הפנימית, דרך אמה אחת. נראה בעיני לפי שחלל החיצונה רחב מאה מצפון לדרום, ומהן הלשכות רחב חמשים, ולפניהם אויר חמשים לכל צפון, הרי כאן כל רוחב החצר, נמצא כל רחב החצר סתום שאין אויר בין הלשכות לבין זווית בית החילפות כלום, ואין מצוא ליכנס בו לאויר העשרים שבין הלשכות והתאים, כי אויר העשרים המפסיק בין התאים והלשכות הוא ט"ו אמות שאחורי בית החילפות ונוסף עליהם חמש אמות. ואם תאמר נמצא אויר חמש אמות בין זווית בית החילפות לזווית הלשכות, הרי עובי כותל המפסיק בין חצר החיצונה ובין חצר הפנימית הבא מן המזרח למערב סתומו, שהרי עוביו שש אמות ורחשו כלה לאותו זווית לסוף מאה ארך של חצר הפנימית אל זווית בית החילפות, לפיכך אין מצוא לאותו אויר עשרים לא צפנימית ולא בחיצונה, אלא אם כן היה משפע וכונס. כשהיה מכלה סוף חומת שבין שתי החצרות, שיפע בתוך חצר הפנימית בעובי החומה אמה כדי כניסת אדם, ונכנס לתוך אויר חמש אמות שבין כותל החילפות לכותל הלשכה, והילך באותו אויר לכל מערב עשר אמות, ושם כלה משך בית החילפות ונכנס לתוך אויר רחב עשרים. וזה שאמר מהלך עשר אמות רחב לבא אל הפנימית דרך אמה אחת, שהרי נכנס בו דרך פתח אמה אחת ששיפע וכנס בסוף החומה. ולמה קוראו 'מהלך עשר אמות רחב', והלא היה לו לומר 'מהלך עשר אמות אורך', לפי שלעניין בינין החילפות הוא רחב, לפי שבינין החילפות מן הצפון לדרום ט"ו אמה, ומן המזרח למערב אינו אלא עשר אמות: ופְתַחֵיהֶם לְצִפּוֹן. ופתחי הלשכות הללו לצפון:

בתשובות רש"י, במענה על שאלות ששאל רבי שמואל מאלציוורא, ענה לו רש"י וז"ל: ושאל, שאינו יכול להבין מהו הכותל המפסיק בין חצר הפנימי לחצר החיצונה לצפון, והלא אינו בא מן המזרח למערב אלא מן הצפון לדרום. בדבר זה יש להפליא על שאילתו מאוד, וכי לא ראה לחצר הפנימי שער לקדים ושער לצפון ושער לדרום, והיאך יהיה לו שער לצפון אם אין לו כותל לפניו מפסיק בינו לבין חצר החיצונה, והיאך כותל לפניו בא אם לא ממזרח למערב, וסופו כלה למאה אמה, וזהו סמוך לזווית בית החילפות, שהרי מדד חלל החצר הפנימי מאה על מאה מרובע, והואיל ועוביו שש, נמצא סתם כנגד אויר חמש אמות שבין זווית החילפות לזווית הלשכות החיצונות, ואין דרך ליכנס בו לא מן החיצונה ולא דרך הפנימית, אלא דרך ששיפועו כשיעור אמה רחב בעוביו של כותל בסופו אל בית החילפות, ליכנס בו אדם:

כי חלל החצר החיצונה הוא ברוחב מאה אמה, מצפון לדרום. ובתוך החלל הזה, הלשכות ברוחב המישים אמה, ומחוצה להם יש רווח המישים אמה בצד צפון. נמצא שכל רוחב החצר החיצונה סתום.

נמצא שאין שום רווח בין הלשכות לבין זווית בית החליפות, ואין מקום שאפשר להיכנס דרכו אל רווח העשרים אמה שבין הלשכות והתאים.

כי גם בצד הפנימי, לצד התאים, רווח העשרים שבין התאים והלשכות, הם חמש עשרה האמות שאחורי בית החליפות, ונוסף עליהם עוד חמש אמה.

וכנגד חמש אמה האלו נמצא עובי כותל העזרה, שהוא בעובי שש אמה, וסותם את הרווח הזה.

כי כותל העזרה מסתיים בזווית בית החליפות.

נמצא לכאורה שאין דרך ומקום להיכנס אל רווח העשרים אמה.

לכן, בזווית הפנימית^ל של חומת העזרה, סמוך לבית החליפות, עושים שם שיפוע ברוחב אמה אחת, כדי שיוכלו לעבור דרך מעבר זה, ולהיכנס אל רווח העשרים^ב.

מהרה יבנה

לח. אי אפשר להיכנס אל הרווח העשרים מהחצר החיצונה מצד מערב, כי שם סתום המקום, כי שם הוא מקום ביטול קדשי קדשים (לבושי שרה, מצודת דוד).

לט. בתשובות רש"י מפורש שהשיפוע הוא בצד הפנימי של כותל העזרה, סמוך לבית החליפות.

לעיל (פסוק א) כתוב: **וַיִּצְאֵנִי אֶל הַחֲצֵר הַחִיצוֹנָה, הַדְּרֹךְ הַדְּרֹךְ הַצָּפוֹן, וַיְבָאֵנִי אֶל הַלְּשָׁכָה. וצריך להבין מדוע הוציאו המלאך אל החצר החיצונה כדי להגיע ללשכות. הנה בפירוש רש"י (שם) כתב רש"י בתחילה ביאור אחר, אבל אח"כ כתב רש"י בתשובות רש"י שחזר בו מזה, וכתב מעם אחר.**

וזה לשון רש"י בתשובותיו: ושאל, למה כתבתי שאין אדם יכול ליכנס אלא דרך החיצונה. לא

תפכ בית המקדש הכניסה אל רווח העשרים השלישי

מהרה יבנה

ידעתי מה שואל, שהרי פירשתי לו שהאולם ובית החליפות עומדים עליו מ"ו אמות לצפון ומ"ו אמות לדרום, סתמו את כל רוחב החצר הפנימי מן הצפון לדרום, מכותל לכותל, ואין אדם יכול לילך מן המזרח למערב משהוא מגיע לבית החליפות. ומכל מקום, אני טעיתי באותו פירוש, כי דרך מבוא עשו לו אמה רחב בין זוית החליפות לכותל צפוני של עזרה ששיפעו בעובי כותל הצפוני כלפי ראשו המגיע לבית החליפות וקיצרו את רחב עובי אמה, ובו נכנסין לתוך אויר שבין הלשכות החיצונות לתאים הצפונים המחוברים להיכל. וכן פירשתי בסוף העינין, וסתרו דברי זה את זה, ועתה עסקתי בה עם אחינו שמעיה והגהתי. ויכול היה להכניסו דרך הפנימית דרך אותו מבוא הקטן, וליכנס מן האויר שבין התאים והלשכות אל אחת מן הלשכות. אף [נדצ"ל: אך] שביקש להראות לו פתחי הלשכות היאך הם פתוחים לחצר החיצונה, ואת אורך האמה [נדצ"ל: המאה] ורוחב החמשים שלפניהם. אבל הגהתי. ע"כ.

נמצא מלשון זה של רש"י, מבואר מפורש ששיפוע האמה הוא בצד הפנימי, והוא כדי להיכנס מהעזרה אל רווח העשרים שבין הלשכות לתאים [מהרווח אפשר להיכנס גם אל הלשכות]. ואם כן חזרה הקושיא למקומה, מדוע לא הכניסו המלאך דרך השיפוע הזה, אלא הוציאו לחצר החיצונה ומשם הביאו ללשכות.

על זה ענה רש"י: אך שביקש להראות לו פתחי הלשכות היאך הם פתוחים לחצר החיצונה, ואת אורך המאה ורוחב החמשים שלפניהם. ע"כ. דהיינו שהוציאו דווקא אל החצר החיצונה, מפני שרצה להראות לו את פתחי הלשכות הפתוחים לחצר החיצונה, וכן כדי להראות לו את הרווח שבאורך מאה וברוחב חמשים אמה שבחצר החיצונה לפני הלשכות.

ראיה שהשיפוע הוא בצד הפנימי: להלן (מו כ) כתוב: ויאמר אלי, זה המקום אשר יבשלו שם הכהנים את האשם ואת החטאת אשר יאפו את המנחה, לבלתי הוציא אל החצר החיצונה לקדש את העם. דהיינו שמבשלים את קרבנות הקדשי קדשים בתוך רווח העשרים אמה, כדי שלא יוציאו את הקדשי קדשים אל החצר החיצונה.

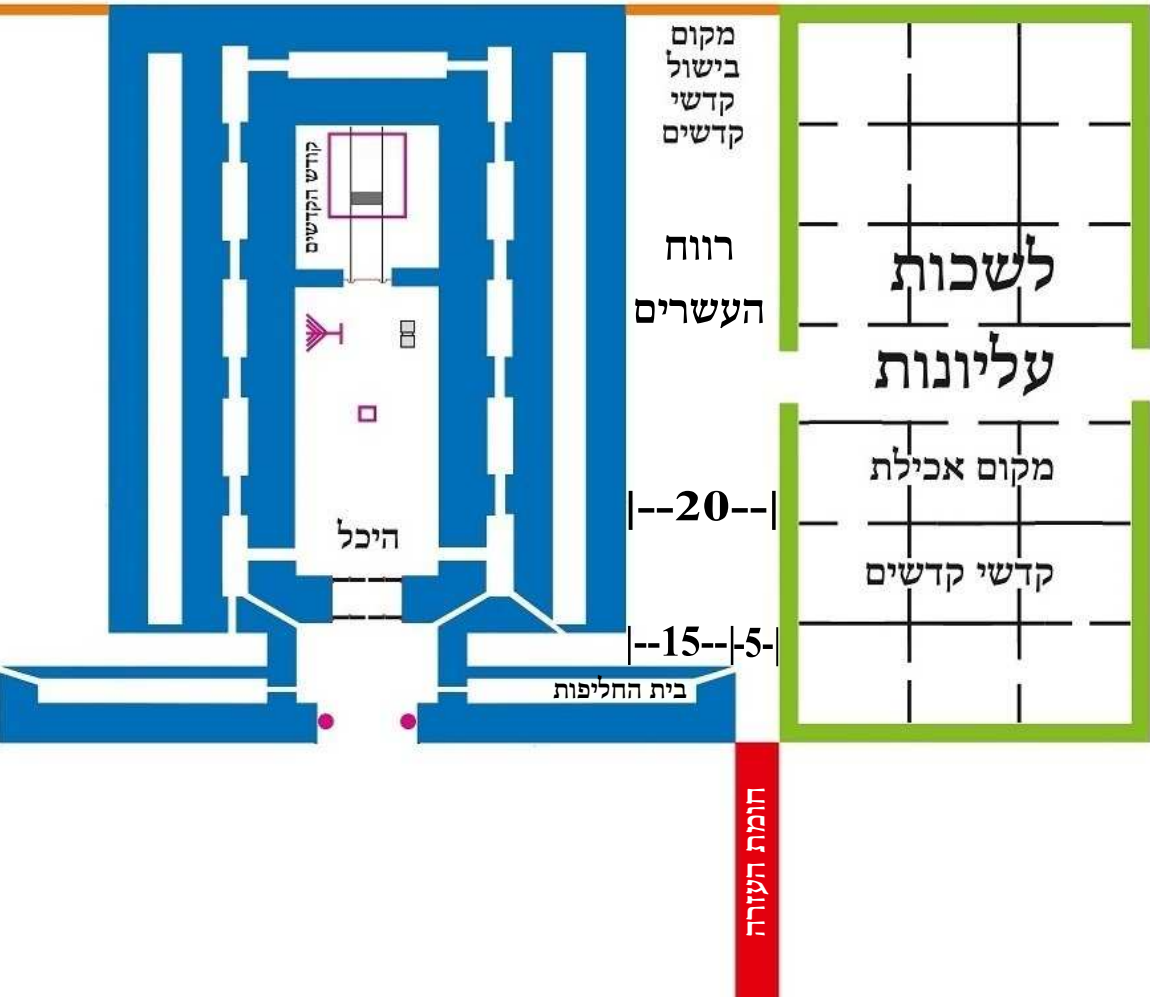
מכאן ראיה ששיפוע האמה שבו נכנסים אל רווח העשרים, הוא בצד של החצר הפנימית. שהשיפוע הוא כדי שיוכלו להיכנס מהחצר הפנימית אל רווח העשרים. ואינו בצד של החצר החיצונה.

שיפוע האמה הוא דווקא בצד הפנימי, כדי שיוכלו להכניס דרכו את הקדשי קדשים לבשלם ברווח העשרים, ולא יוציאו אל החצר החיצונה.

וכן כתוב מפורש בתשובות רש"י. וכן כתוב בחלק מכתבי היד של פירוש רש"י.

מ. רש"י.

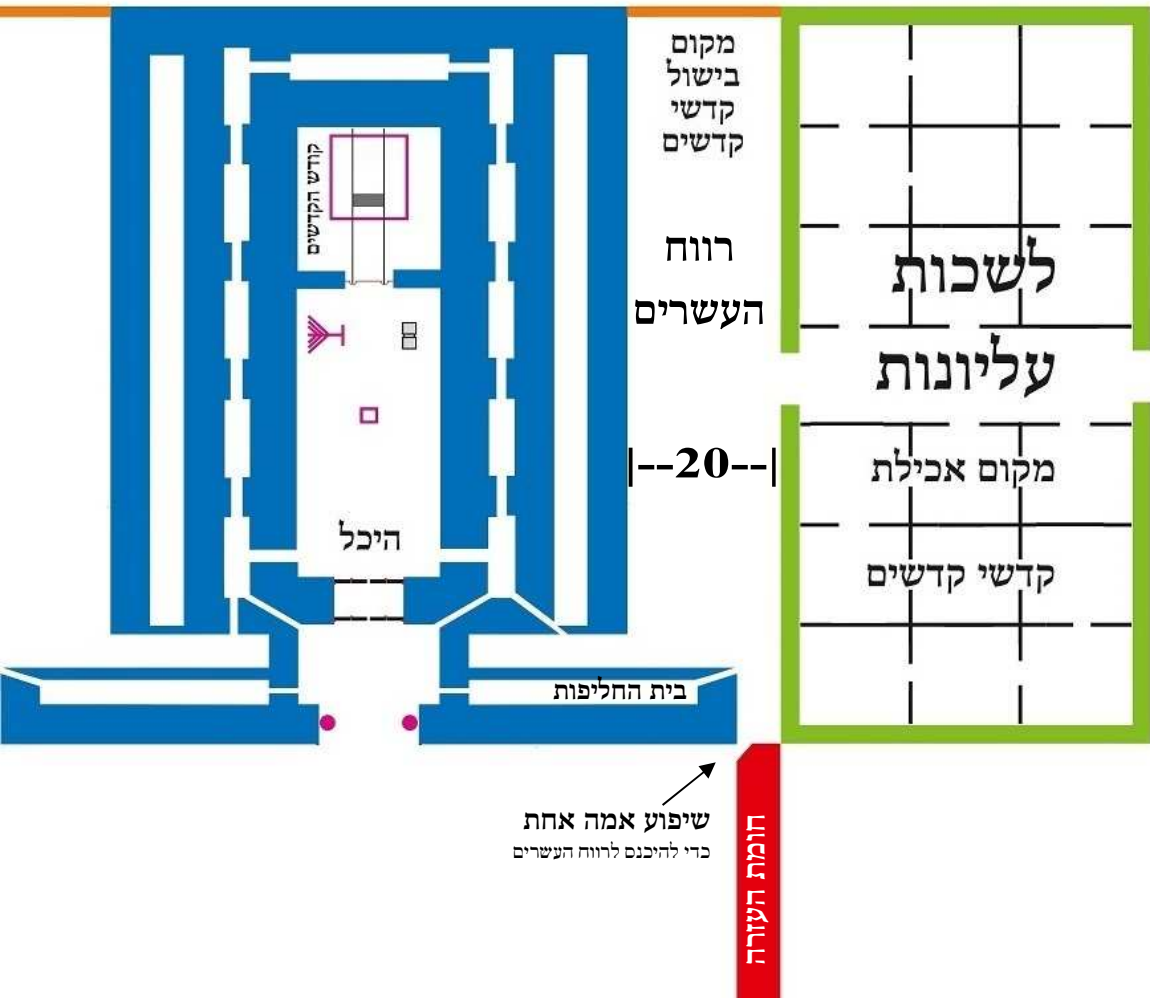
✻ הכניסה אל רווח העשרים סתום ✻

הכניסה אל רווח העשרים, סתום בצד אחד על ידי הלשכות עצמם, שסמוכים ממש לרווח העשרים. ומהצד השני סתום על ידי בית החליפות וכותל העזרה. על כן נעשה פירצה בשיפוע:

תמר בית המקדש הכניסה אל רווח העשרים השלישי

❧ שיפוע אמה אחת, כדי להיכנס אל רווח העשרים ❧

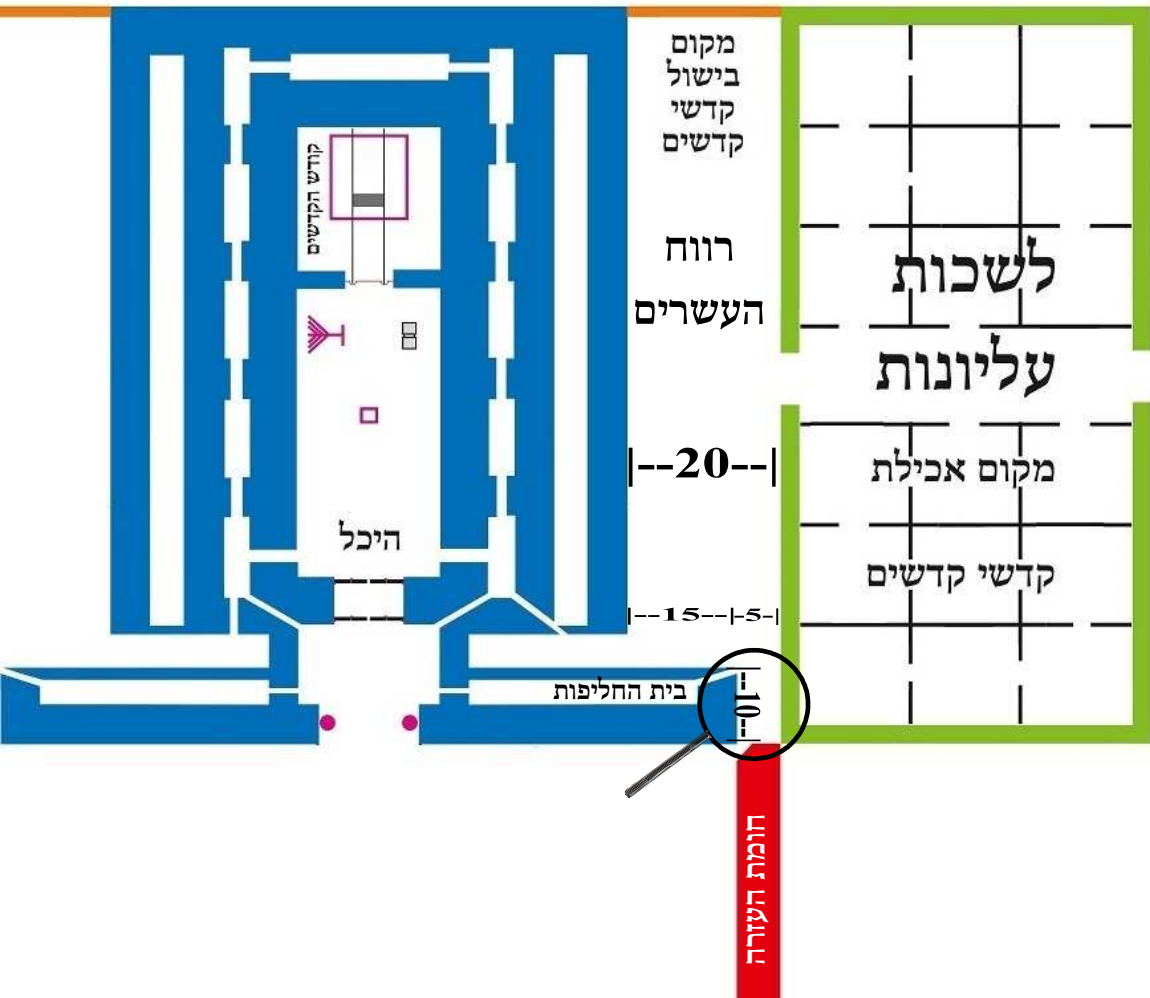

יש בחומת העזרה פירצה בשיפוע, ברוחב אמה אחת. ודרך השיפוע הזה אפשר להיכנס לתוך רווח העשרים.

מהלך עשר אמות

לאחר שנכנסים בשיפוע האמה, מגיעים אל רווח חמש אמה שבין בית החליפות ללשכות. וצריך ללכת שם ישר עשר אמה, כנגד רוחב בית החליפות, שהוא עשר אמה. ואז מגיעים לתוך רווח העשרים אמה^{מא}.

רווח באורך עשר אמה, בין בית החליפות ללשכות

ביאור הפסוק

ובזאת נבוא לביאור הפסוק:

וּלְפָנַי הַלְשָׁכוֹת, מִי שֶׁנִּכְנַס לַתּוֹךְ עֲשָׂרִים אִמָּה הַרוּחַ שֶׁלִּפְנֵי הַלְשָׁכוֹת, צָרִיךְ לִלְכַת מִהֶלֶךְ עֵשֶׂר אִמּוֹת רַחֵב, יֵשׁ לוֹ לִלְכַת רוּחַב עֵשֶׂר אִמּוֹת כִּנְגַד בֵּית הַחֲלִיפוֹת. כְּדֵי לְהַגִּיעַ אֶל הַפְּנִימִית, אֵל רוּחַב הָעֲשָׂרִים, שׁוֹזָה יוֹתֵר פְּנִימִי מִהַלְשָׁכוֹת. וְכֵדֵי לְהַגִּיעַ אֵל הָעֵשֶׂר אִמּוֹת הָאֵלוֹ, צָרִיךְ לִלְכַת לְשֵׁם דְּרֹךְ אִמָּה אַחַת, דְּרֹךְ הַפִּירְצָה בְּשִׁפּוּעַ, שֶׁבְרוּחַב אִמָּה אַחַת^{מב}.

פתחי הלשכות

וּפְתָחֵיהֶם לְצִפּוֹן. הַפְּתָחִים שֶׁל הַלְשָׁכוֹת, הֵם בְּצַד צִפּוֹן, מוֹל רִיצְפַת הַחֲצֵר הַחִיצוֹנָה^{מג}.

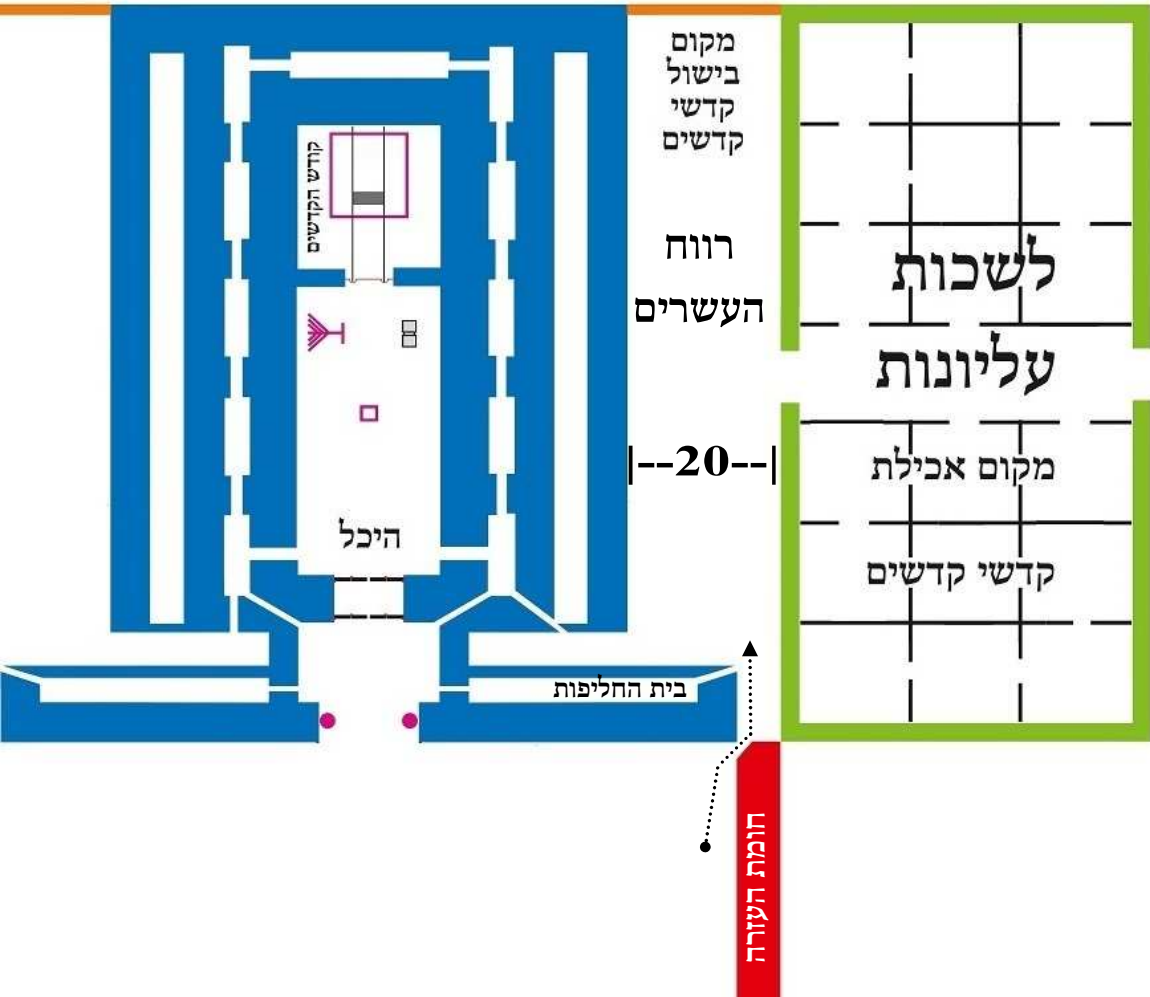
מהרה יבנה

השלישי

פתחי הלשכות

תפח בית המקדש

☞ הדרך להיכנס אל רווח העשרים ☞

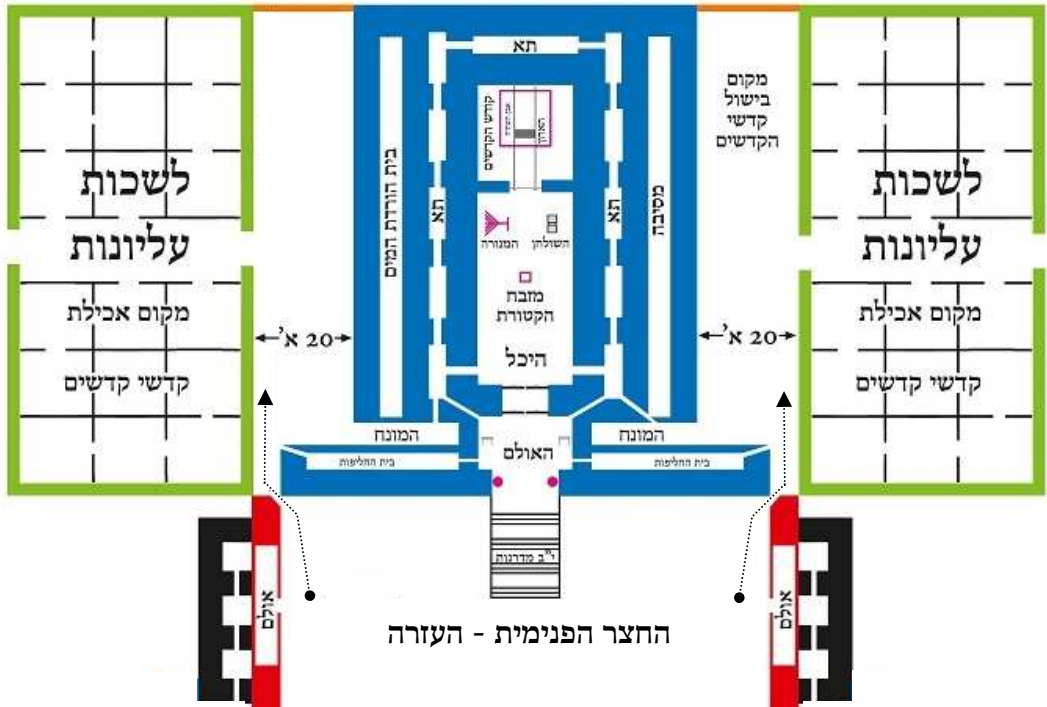
תמט

היכל

יחזקאל פרק מב פסוק ד

מראה

☞ הדרך להיכנס אל רווח העשרים ☞

הלשכות העליונות

(ה) וְהִלְשָׁכוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת קְצָרוֹת, כִּי יוֹכְלוּ אֶתִיקִים מִהֵנָּה מִהַתְּחַתָּנוֹת וּמִהַתְּכַנּוֹת בְּנֵי־מִדְּ

אנו עוסקים כעת בלשכות שכנגד ההיכל.

כשם שיש לשכות כנגד ההיכל, כך יש גם בנייני לשכות בצד מזרח של החצר החיצונה.

הר הבית משופע ועולה, עד שבמערב הוא המקום הכי גבוה שבהר. לכן הלשכות שבצד מערב נקראים 'הלשכות העליונות', והלשכות שבמזרח נקראים 'הלשכות התחתונות'.

הִלְשָׁכוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת: אנו עוסקים כעת בלימוד בנין הלשכות שכנגד ההיכל, שהם בחלק העליון של ההר, ולכן נקראים 'הלשכות העליונות'.

מהרה יבנה

מד. רש"י: (ה-ו) והלשכות העליונות וגו', כי משולשות הנה וגו'. לא הכנתו כהם כלל: כי יוכלו אתיקים. כמו 'כי יאכלו', אוכלים וממעטים באור הלשכות:

הנה פירוש 'אשל גדול' לפסוקים אלו [אין זה פירוש רש"י]: אתיק אל פני אתיק. 'אתיק' הוא עמוד, כמו שפירש רש"י נמי (לעיל מא טו) 'והאתיקים סביב לשלשתם' שהם עמודים: והלשכות העליונות. היינו הני לשכות עצמם שמדבר מהם, וקורא אותם 'עליונות' לפי שהם בגובהו של הר, כמו שפירש רש"י גבי 'ומתחת הלשכות האלה': והכי פירושו על הסדר. והלשכות העליונות. שהם בגובהו של הר, שתיים מהם היו קצרות, כלומר אינם רווחות. לפי שהאתיקים היו ממעטים בהם, שכן דרך הבנאים לחזק מלאכת בניינם לעשות עמודים עד שני שלישי החומה ומשם ואילך כלים ומשפיעים, ולכך השלישית אינה קצרה. והיינו דקאמר כי משולשות הנה ואין להם עמודים, לפי שאין צריך חזוק כמו מלמטה: ואין להם עמודים כעמודי החצרות. כלומר עמודי לשכות אלו אינם כשאר עמודים, ששאר עמודים מיושבים אצל החומה לחזוק, אבל הני בעובי החומה בולטין לחוץ ולפנים, לכך אוכלים מן הבנין: על כן נאצל. כתרגומו 'דחיקן', לפי שהם בעובי החומה בולטים לחוץ ולפנים, מחזקים הלשכות: ממהתחתונות ומהתיכונות מהארץ. לצד הארץ:

מה. אשל גדול. מצורת דוד.

קְצָרוֹת: מלשון 'קצרות'. דהיינו שהלשכות צרות ודחוקות מבפנים^מ.

יֹכְלוּ: כמו 'יאכלו'. והוא מלשון שמתמעט מהחלל^מ. כעין לשון זה כתוב בגמרא: 'כמה לוחות אוכלות בארון^מ'. התכנות. האמצעיות.

מראה הלשכות והאתיקים

והְלִשְׁכוֹת הָעֲלִיּוֹנָה קְצָרוֹת, הלשכות שבחלק העליון של ההר, הם קצרות ודחוקות מבפנים^מ. וזה מפני כִּי יֹכְלוּ אֶת־יָקִים מִהֶנָּה, כי האתיקים אוכלים וממעטים מחלל הלשכות.

יש בכתלים עמודים שנקראים 'אתיקים', והם בולטים לשני הצדדים, ועל ידי כן ממעטים את חלל הלשכות.

וחוזר הפסוק ומפרש: מִהֶתְחַתְּנוֹת וּמִהֶתְכַנּוֹת בְּנֵן. בלשכות בקומות התחתונות והאמצעיות, בנין האתיקים ממעט מהחלל, אבל בקומה העליונה לא. כי עמודי האתיקים מתקצרים מלמעלה. ובקומה העליונה לא צריך את החיזוק של האתיקים, מכיוון שהבנין כבר מחזק על ידי האתיקים שבקומה בתחתונה והאמצעית^{נא}.

מהרה יבנה

מו. אשל גדול. מצודת ציון.

מז. מצודת ציון.

מח. בבא בתרא י"ד.

מט. מצודת דוד.

נ. רש"י. מצודת דוד.

נא. אשל גדול. מצודת דוד.

הטעם לאתיקים

(1) **כִּי מִשְׁלָשׁוֹת הֵנָּה, וְאִין לָהֶן עֲמוּדִים פְּעֻמוּדֵי הַחֲצֵרוֹת, עַל כֵּן נֶאֱצַל מִהַתְּחַתּוֹנוֹת וּמִהַתִּיכְנוֹת מִהָאָרֶץ:**²²

בפסוק זה נותן טעם מדוע יש אתיקים רק בקומות התחתונות:

הטעם הוא: **כִּי מִשְׁלָשׁוֹת הֵנָּה**, כי הלשכות הם משולשות, דהיינו שיש להם שלש קומות. ומפני שבנין הלשכות גבוה ויש לו שלש קומות, לכן צריך לחזק את הבנין על ידי עמודים מיוחדים הנקראים 'אתיקים'²³.

לבנין הלשכות אין עמודים פשוטים כמו עמודי החצרות. אלא יש להם 'אתיקים' שהם עמודים מיוחדים בצורה מיוחדת, דהיינו שהם עמודים רחבים בחומה הבולטים לצדדים, ולמעלה הם משופעים ומתקצרים.

וְאִין לָהֶן עֲמוּדִים פְּעֻמוּדֵי הַחֲצֵרוֹת, וְאִין לבנין הלשכות עמודים פשוטים כמו עמודי החצרות, שהם בולטים רק לצד החיצוני, כי עמודים פשוטים כאלו לא יספיקו לחזק את הבנין²⁴.

עַל כֵּן הוּצְרְכוּ לעשות 'אתיקים' שהם עמודים מיוחדים, שבולטים לשני הצדדים, גם לבחוץ וגם לבפנים. ועל ידי עמודים אלו שבולטים גם לפנים, נֶאֱצַל מִהַתְּחַתּוֹנוֹת וּמִהַתִּיכְנוֹת, התמעט

מהרה יבנה

גב. רש"י: (ה-ו) והלשכות העליונות וגו', כי משולשות הנה וגו'. לא הבנתי צהם כלל: כי יוכלו אתיקים. כמו 'כי יאכלו', אוכלים וממעטים באויר הלשכות:
 נג. אשל גדול. מצודת דוד.
 נד. אשל גדול. מצודת דוד.

מחלל הלשכות בקומות התחתונות והאמצעיות, מְהַאָרֵץ, שהם קרובים יותר לארץ^י.

אבל בקומה העליונה, שהיא רחוקה מן הארץ, אין אתיקים. כי עמודי האתיקים הולכים ומתקצרים בשיפוע בצד העליון, ואינם מגיעים עד תקרת הלשכות, אלא רק עד שני שליש מגובה הלשכות^י.

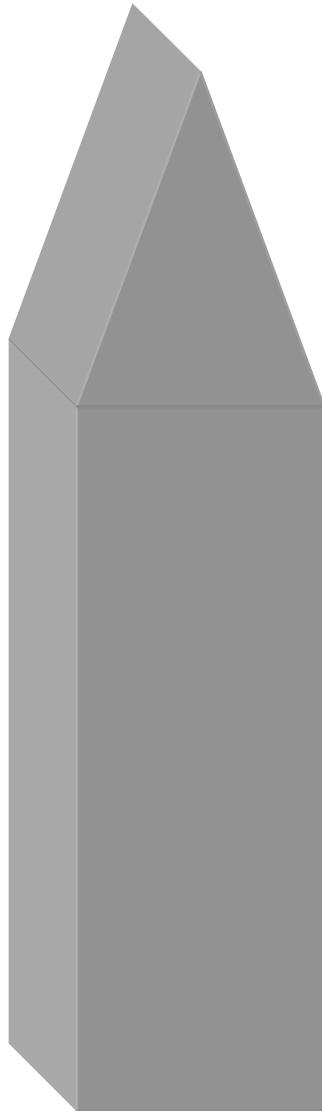
נֶאֱצַל: מלשון נפרש, הפרשה^י.

מהרה יבנה

נה. אשל גדול. מצודת דוד.
נו. אשל גדול. מצודת דוד.
נז. מצודת ציון.

תעד בית המקדש המעם לאתיקים השלישי

✻ צורת העמוד הנקרא 'אתיק' ✻

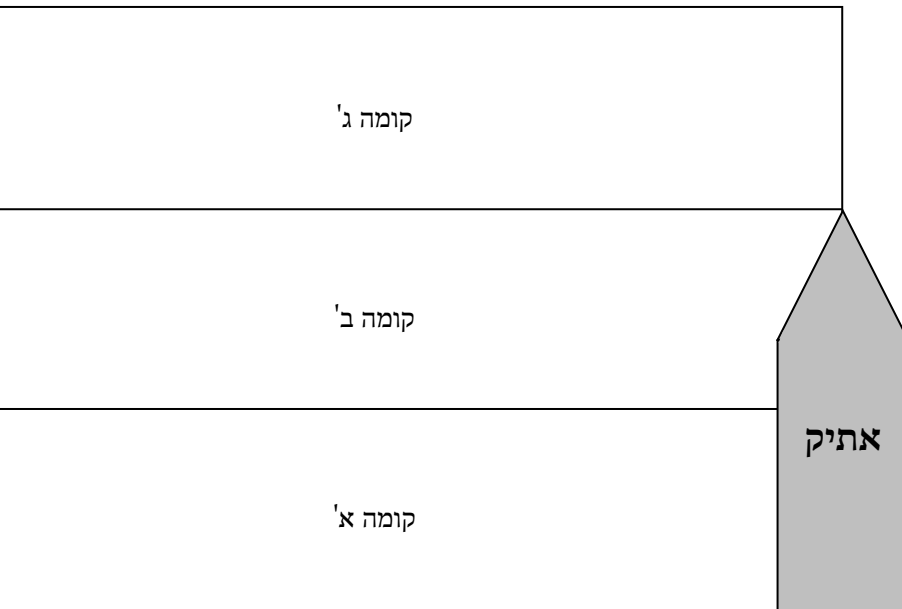
תעה

היכל

יחזקאל פרק מב פסוק ו

מראה

✧ האתיק, בולט לשני הצדדים, בקומות התחתונות ✧

הקיר המזרחי של הלשכות

(1) וְגֵדֵר אֲשֶׁר לְחוּץ לְעֵמֶת הַלְשָׁכוֹת, דֶּרֶךְ הַחֲצֵר הַחִיצוֹנָה אֶל פְּנֵי הַלְשָׁכוֹת, אָרְכוֹ חֲמִשִּׁים אַמָּה:^{נח}

בפסוק זה יבואר שהכותל החיצוני המזרחי של הלשכות, הוא ברוחב חמישים אמה.

כותל זה הוא הכותל שמפסיק בין הלשכות והחצר החיצונה, בצד מזרחי^ט.

וְגֵדֵר, והכותל, אֲשֶׁר לְחוּץ לְעֵמֶת הַלְשָׁכוֹת, שבצד החיצוני של הלשכות, דֶּרֶךְ הַחֲצֵר הַחִיצוֹנָה, שהכותל הזה פונה לכיוון עזרת נשים, אֶל פְּנֵי הַלְשָׁכוֹת, והוא בצד מזרחי^ס, אָרְכוֹ חֲמִשִּׁים אַמָּה. אורך הכותל הזה הוא חמישים אמה, מצפון לדרום^{סא}.

מהרה יבנה

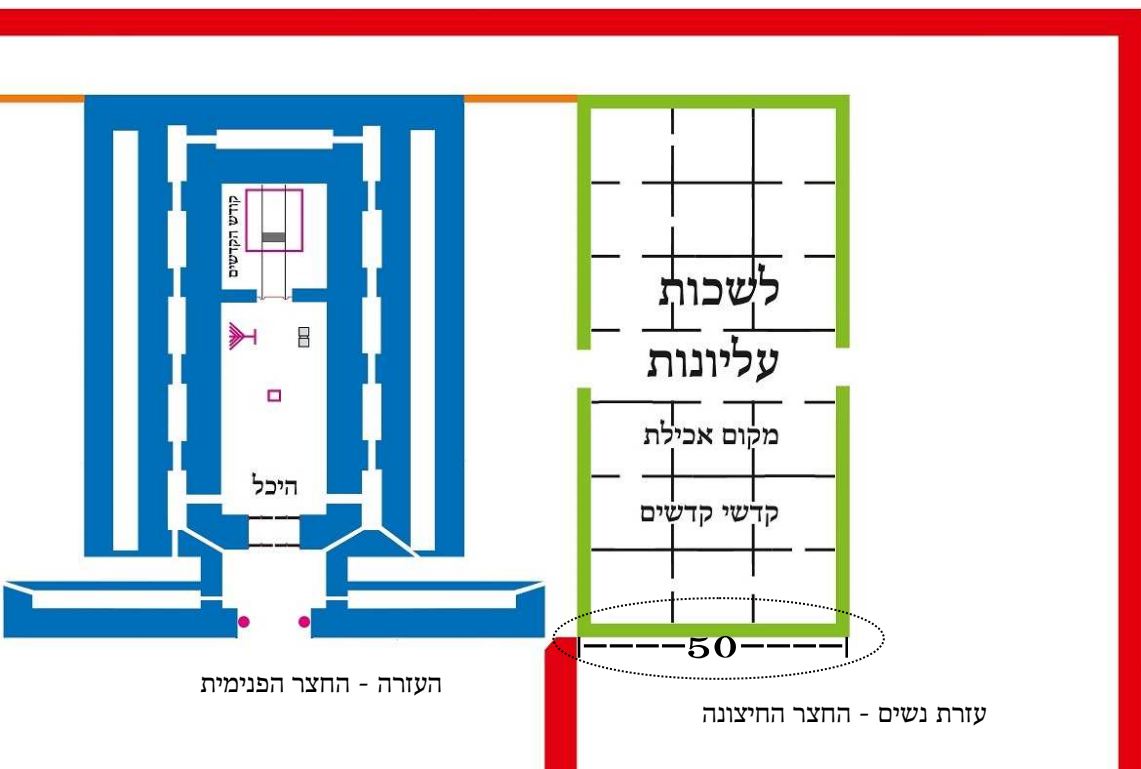
נח. רש"י: וְגֵדֵר אֲשֶׁר לְחוּץ וְגו'. המפסיק בין הלשכות והחצר החיצונה של כל המזרח: אָרְכוֹ חֲמִשִּׁים אַמָּה. מן הלפון ללרוס:

נט. רש"י.

ס. מצודת דוד.

סא. רש"י. כתב רבינו התוספות יום טוב בספרו צורת הבית (סימן עא) וז"ל: וְגֵדֵר אֲשֶׁר לְחוּץ לְעֵמֶת הַלְשָׁכוֹת דֶּרֶךְ הַחֲצֵר הַחִיצוֹנָה אֶל פְּנֵי הַלְשָׁכוֹת אָרְכוֹ חֲמִשִּׁים אַמָּה, פירש רש"י ז"ל, וְגֵדֵר אֲשֶׁר לְחוּץ וְגו' המפסיק בין הלשכות והחצר החיצונה של צד מזרח אָרְכוֹ חֲמִשִּׁים אַמָּה מן הצפון לדרום ע"כ. ומינה דאף אותו גדר של צד מערב הלשכות גם כן אָרְכוֹ חֲמִשִּׁים אַמָּה, ולא נקט של צד מזרח אלא משום דקרא בחד גדר איריא, וסבר רש"י שאל רוב החצר מיירי. אי נמי, לפי שהוא מכוון חמישים אמה, מה שאין כן במערב שלשם על כרחין הוא אמה אחת יותר. שהרי נתבאר למעלה סימן ע' (בספר צורת הבית) שהתחלת הלשכות המשה אמות מבית החלפות, ואותן חמש אמות בסופן למזרח בנוי כותל חצר פנימי המפסיק בינה לחיצונה ברוחב שש אמות, חמש מהן כנגד אלו חמש, ואמה אחת יתירה, ומהכותל הזאת ולהלן החצר החיצונה מאה אמה כמו שנתבאר בסימן כ"ב (בצורת הבית). ומעתה קשיין קראי אהרדי, דכתוב אחד אומר (מב ח) שהלשכות חמישים אמה ברוחב, וכתוב אחד אומר (מב ב) 'והרוחב חמישים אמות' שהוא רוחב החצר שלפני הלשכות כדפירשנו למעלה, ולפי החשבון שלמעלה שהלשכות מתחילין באמה שמן הכותל חצר פנימי, נמצא שנותר לך אמה אחת שלא הועלה בחשבון כתוב זה, ולא בחשבון כתוב זה, ולאנה תשילה, ונמצא שהכתובים מכחישין זה את זה, בא הכתוב

✧ הקיר המזרחי של הלשכות - באורך חמישים אמה ✧

✧ מהרהר יבנה ✧

הזהר ונגדר אשר לחוץ להכריע ביניהם, שפירש בהך קרא גדר שאל המזרח בלבד, לומר שאותו גדר היה חמישים אמה כנגד חצר היצוניה, אבל הלשכות בעצמן הן חמישים ואחת אמות, אלא שהאמה היתירה לא היתה צריכה לגדר, שכותל חצר פנימי סותמו. ולפיכך לא מיירי אלא בחד גדר, והיינו בשל מזרה, לפי שבשל מערב היא חמישים ואחת, ששם אין דבר סותמו. ע"כ מספר צורת הבית.

בספר 'לשכנו תדרשו' כתב תירוץ נוסף, שאפשר לפרש שבלימת עמוד האתיק הוא אמה אחת נוספת לחוץ, והוא הוא האמה היתירה.

אורך ורוחב הלשכות עצמן

(ח) כי ארך הלשכות אשר לחצר החצונה חמשים אמה, והנה על פני ההיכל מאה אמה:^{כב}
כי ארך הלשכות, אשר לחצר החצונה, הלשכות שעומדים בחלל החצר החיצונה, הם באורך חמשים אמה מצפון לדרום:^{כג}
והנה על פני ההיכל מאה אמה. וממזרח למערב, אורך הלשכות הוא מאה אמה, כנגד ההיכל:^{כד}
'ההיכל' כולל את כל בנין ההיכל, שבו האולם וההיכל וקודש הקדשים והתאים וכתליהם:^{כה}

מהרה יבנה

כב. רש"י: כי אורך הלשכות. מן הצפון לדרום חמשים אמה: והנה הם על פני ההיכל, מן המזרח למערב, כנגד האולם וההיכל ובית הכפרת והתא, מאה אמה:
כג. רש"י.
כד. רש"י.
כה. עפ"י רש"י. מצורת דוד. וכן במסכת מדות פרק ד' משנה ו' ז', ע"ש.

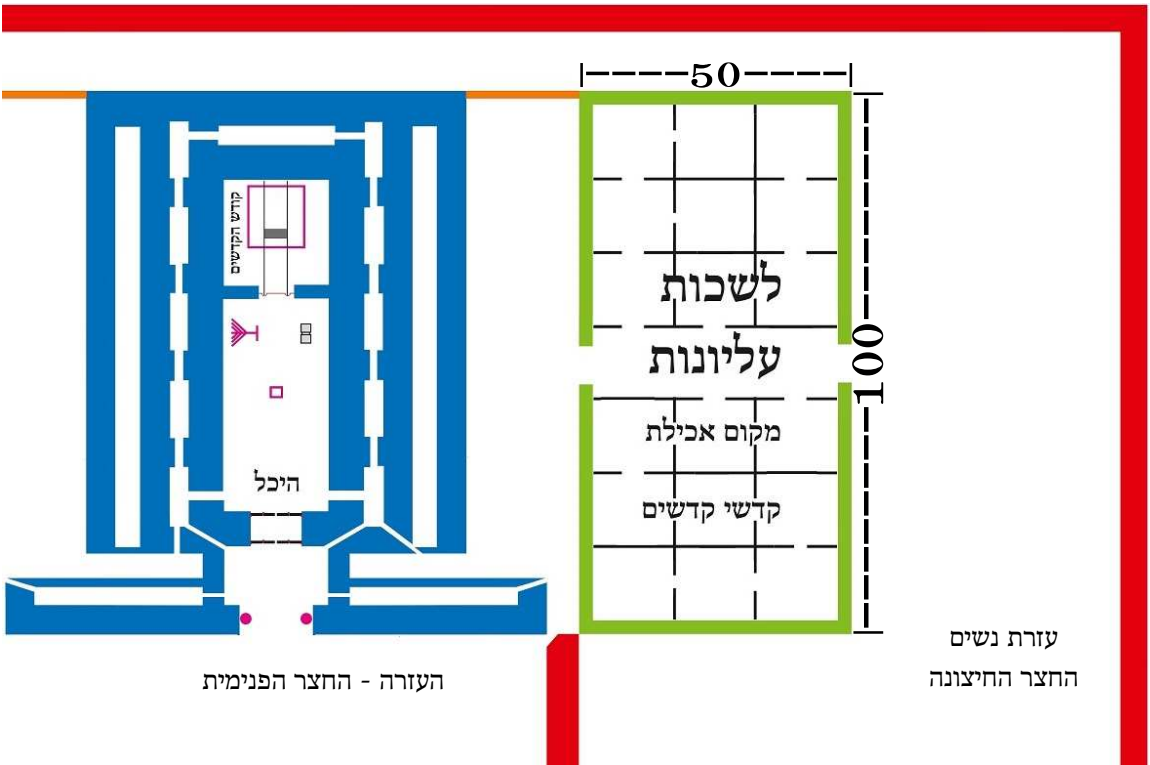
תעט

היכל

יחזקאל פרק מב פסוק ח

מראה

✧ מידות הלשכות ✧

יש לשכות גם במזרח

(ט) (ומתחתה לשכות כתיב) וּמִתַּחַת הַלְשָׁכוֹת הָאֵלֶּה, (המבוא כתיב)
הַמְּבִיא מִהַקְדִּים, בְּבֹאוֹ לְהִנָּה, מִהַחֲצַר הַחִיצוֹנָה: ^{סו}

כמו שיש לשכות כנגד ההיכל, כך יש גם בנייני לשכות בצד מזרח של החצר החיצונה, והם באותה מידה של הלשכות שכנגד ההיכל^{סו}.

מכיוון שההר משופע ועולה, עד שבמערב הוא המקום הכי גבוה שבהר, לכן הלשכות שבצד מערב נקראים 'הלשכות העליונות', והלשכות שבמזרח נקראים 'הלשכות התחתונות'^{סח}.

בחלק התחתון של ההר, דהיינו בצד מזרח, יש גם כן בנייני לשכות כמו שיש בצד מערב^{סט}.

ומִתַּחַת הַלְשָׁכוֹת הָאֵלֶּה, בחלק התחתון של ההר יש לשכות נוספות, שזוה במקום נמוך יותר מהלשכות שבחלק העליון של ההר, הַמְּבִיא מִהַקְדִּים, הלשכות שבחלק התחתון של ההר הם

מהרה יבנה

סו. רש"י: (ט-י) ומתחת הלשכות האלה. איני יודע אם צא ללמד שהיו להם מחילות מתחתיהם, או צא לומר שהיו לשכות במזרח ההר, ולפי שההר הולך ומשפיע לצד המזרח קורא לו ומתחת הלשכות האלה, שאילו בגובה ואילו צקיפולו. וכן הוא אומר, וצקיפולו של חצר אל המביא אשר מהקדים, בבוא להנה מחצר החיצונה, ברחב גדר החצר וגו'. הבא מן הקדים של חצר החיצונה, וסובב אל הצפון דרך מקצוע כפונית מזרחית של חומת הפנימית מבחוץ, לצד לאותן הלשכות שצפון, מואל על פני גדר החצר, כותל מזרח של חצר הפנימית, שהוא מערבי לחיצונה, כנגד הגזרה והביניין שצפנימית, לשכות סמוכות לאותו הכותל ועומדות בחיצונה:

סז. הלשכות שבצד מזרח הם נקראים 'הלשכות התחתונות', הלשכות שבצד מערב נקראים 'הלשכות העליונות'.

סח. רש"י הפירוש השני. אשל גדול. מצורת דוד.

סט. רש"י הפירוש השני. מצורת דוד.

בצד מזרחה, ששם זה המבוא לבוא לעזרה, **בבאו להנה**, כשבאים לעזרה **מהחצר החצנה**, מעזרת נשים^ע.

✧ המשך מקום הלשכות במזרח ✧

① **ברחב גדר החצר, דרך הקדים, אל פני הגזרה ואל פני הבנין, לשכות:**^{עא}

גדר החצר, דרך הקדים: 'גדר החצר' שבצד מזרח. הוא כותל העזרה המזרחי, והוא מערבי לגבי החצר החיצונה^{עב}.

ברחב גדר החצר, דרך הקדים, הלשכות התחתונות נמצאים ליד רוחב כותל העזרה המזרחי^{עב}.

אל פני הגזרה ואל פני הבנין, לשכות. כמו שהלשכות העליונות עומדות כנגד ההיכל והתאים משני הצדדים, כך גם הלשכות התחתונות עומדות משני הצדדים, כעין כנגד ההיכל והתאים, משוכים לצד מזרח^{עב}.

✧ מהרה יבנה ✧

ע. עפ"י רש"י הפירוש השני.

עא. רש"י: (ט-י) ומתחת הלשכות האלה. איני יודע אם בא ללמד שהיו להם מחילות מתחתיהם, או בא לומר שהיו לשכות במזרח החצר, ולפי שהכר הולך ומשפע לכל המזרח קורא לו 'מתחת הלשכות האלה', שאילו בגובהו ואילו בשיפולו. וכן הוא אומר, ובשיפולו של חצר אל המביא אשר מהקדים, בבאו להנה מהחצר החיצונה, ברחב גדר החצר וגו'. הבא מן הקדים של חצר החיצונה, וסובב אל הכפון לך מקצוע לפוגית מזרחית של חומת הפנימית מבחוץ, לבא לאותן הלשכות שבכפון, מואל על פני גדר החצר, כותל מזרח של חצר הפנימית, שהוא מערבי לחיצונה, כנגד הגזרה והביניין שבפנימית, לשכות סמוכות לאותו הכותל ועומדות בחיצונה:

עב. רש"י.

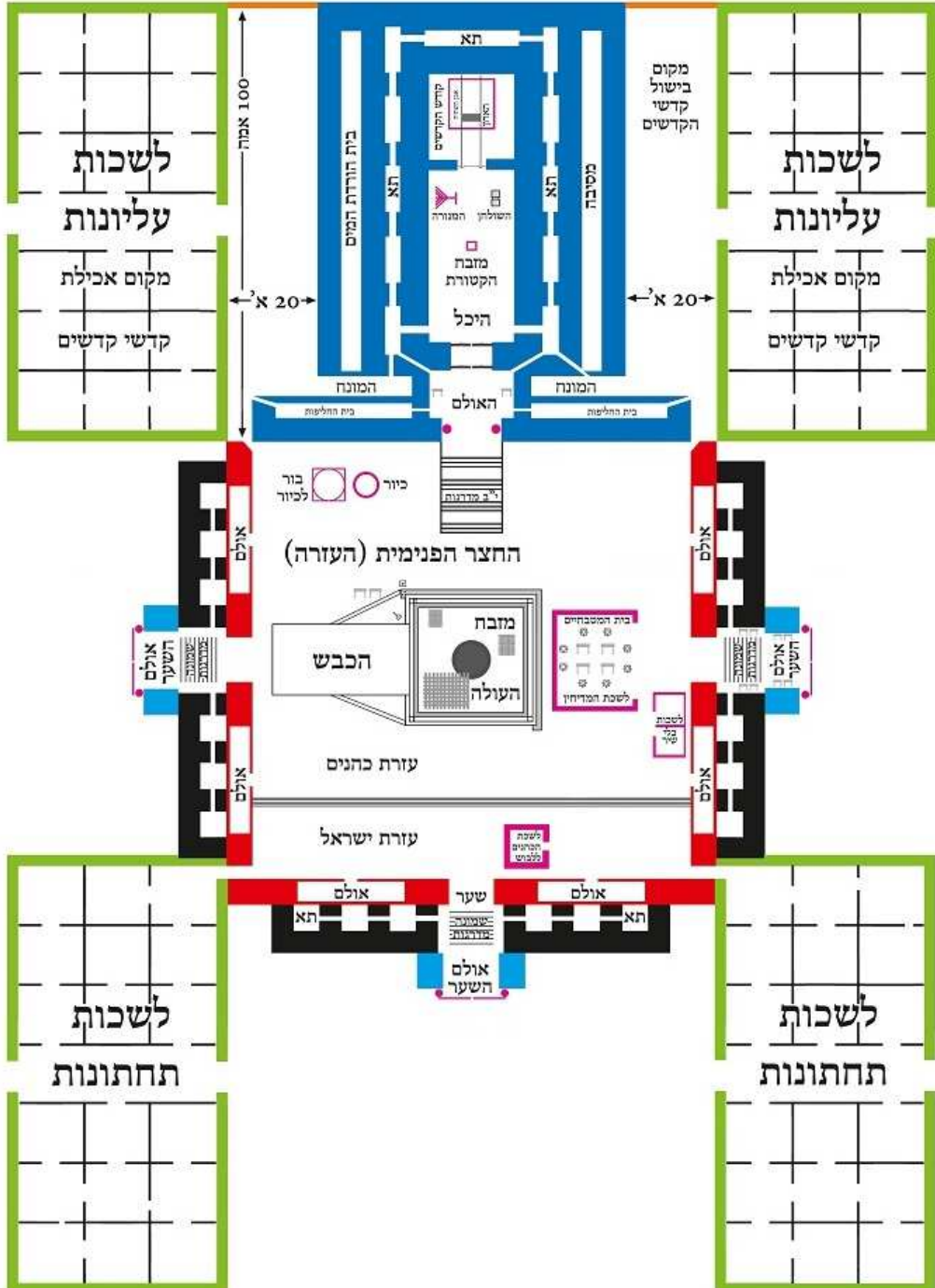
עג. עפ"י רש"י.

עד. עפ"י רש"י.

תפב בית המקדש המשך מקום הלשכות במזרח השלישי

☪ מקום הלשכות התחתונות ☪

מערב

מזרח

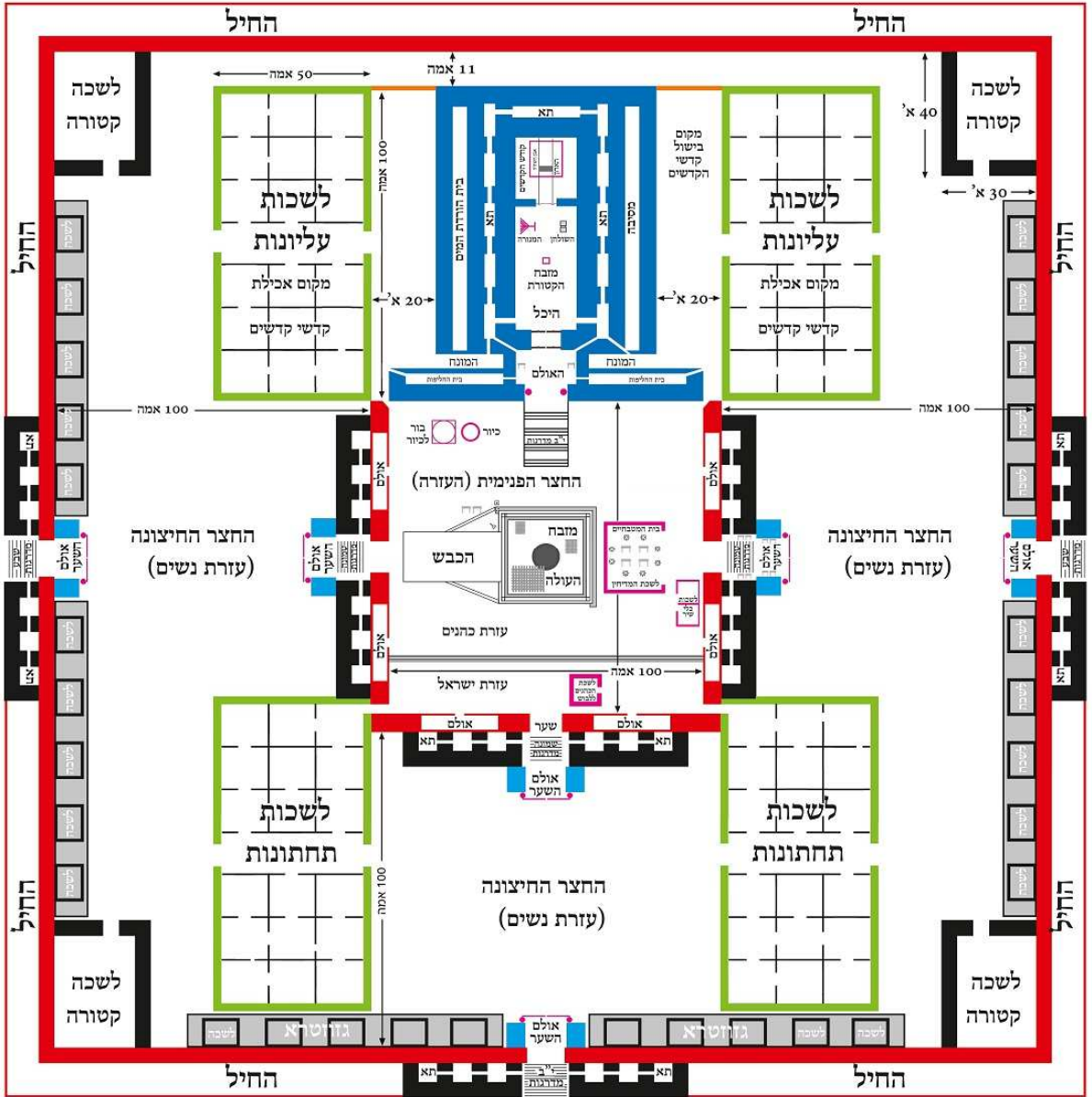
תפג

היכל

יחזקאל פרק מב פסוק י

מראה

מקום הלשכות התחתונות

מזרח

צפון

דרום

הרווח בין הלשכות לכותל

(א) וְדָרְךְ לְפָנֵיהֶם כַּמְרָאָה הַלְשָׁכוֹת אֲשֶׁר דָּרְךְ הַצָּפוֹן, כְּאַרְבָּן
בֵּין רֶחֱבֹן, וְכֹל מוֹצְאֵיהֶן, וּבְמִשְׁפָּטֵיהֶן וּבְפֶתְחֵיהֶן: ^ע

וְדָרְךְ לְפָנֵיהֶם, לפני הלשכות התחתונות יש 'דרך', דהיינו רווח
חמישים אמה, בין הלשכות לכותל עזרת נשים. כַּמְרָאָה הַלְשָׁכוֹת
אֲשֶׁר דָּרְךְ הַצָּפוֹן, כמו הרווח שיש ליד הלשכות העליונות, שבצד
צפון^ע.

לעיל למדנו את הלשכות העליונות שבצד צפון, לכן גם כאן
אמר הפסוק שהלשכות התחתונות זה כמו הלשכות העליונות
שבצד צפון. ובפסוקים הבאים יתבאר שיש לשכות גם בדרום
כמו שיש בצפון^ע.

מהרה יבנה

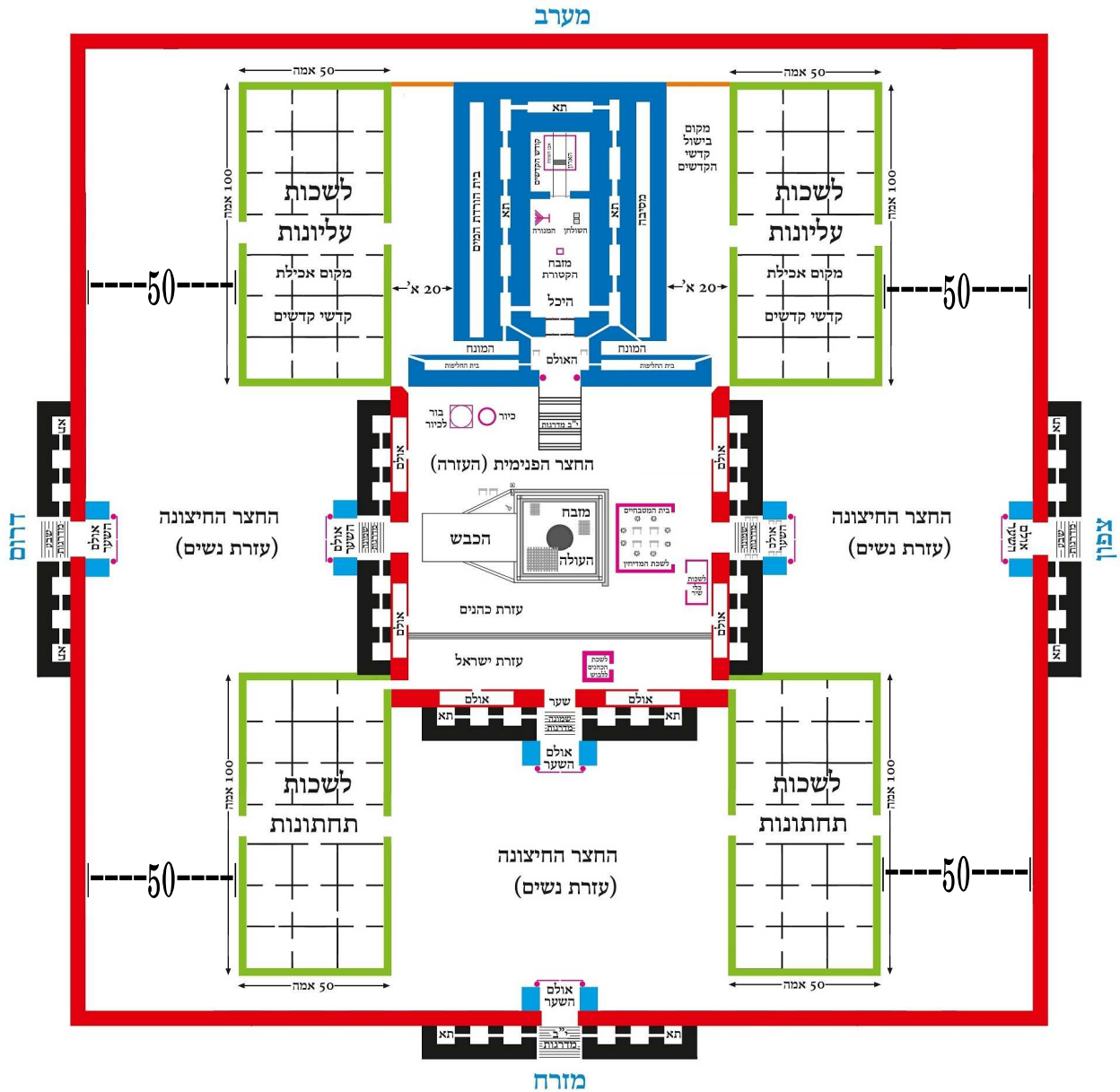
עה. רש"י: וְדָרְךְ לְפָנֵיהֶם. לפני לשכות הללו יש דרך רחב אויר בחימונה חמשים אמה, כמראה דרך הלשכות אשר
כלל הצפון הכתובות למעלה: זה הפסוק פירש רבי שמעיה וכתב מדעתו: כְּאַרְבָּן, של לשכות הצפון, ארכן של
אילו. וכן רחבן: וְכֹל מוֹצְאֵיהֶן. כמולא לשכות הצפון: וּבְמִשְׁפָּטֵיהֶן וּבְפֶתְחֵיהֶן. של לשכות הצפון:

עו. מצודת דוד.

עז. מצודת דוד.

מראה יחזקאל פרק מב פסוק יא היכל תפה

רווח חמישים אמה בין הלשכות לכותל עזרת נשים

מראה הלשכות המזרחיות

כְּאַרְכָּן של הלשכות העליונות, כך ארכן של הלשכות התחתונות. וכרוחבן של הלשכות העליונות, כן רְחֵבָן של הלשכות התחתונות^{עח}.

מוֹצְאֵיהֶן: מקום המוצא שלהם. דהיינו הפתחים^{עט}.

וְכָל מוֹצְאֵיהֶן, וכל הפתחים של הלשכות התחתונות, הם כמו הלשכות העליונות^פ.

וְכַמְשֻׁפְּטֵיהֶן, וכמשפט הגובה והמראה של הלשכות העליונות, כך הגובה והמראה של אלו^{פא}.

וְכַמְסַפְּרֵיהֶן, וכמספר הפתחים של העליונות, כך מספר הפתחים של אלו^{פב}.

מהרה יבנה

עח. רש"י. מצודת דוד.

עט. מצודת דוד.

פ. מצודת דוד.

פא. מצודת דוד.

פב. עפ"י רש"י. מצודת דוד.

תפוז

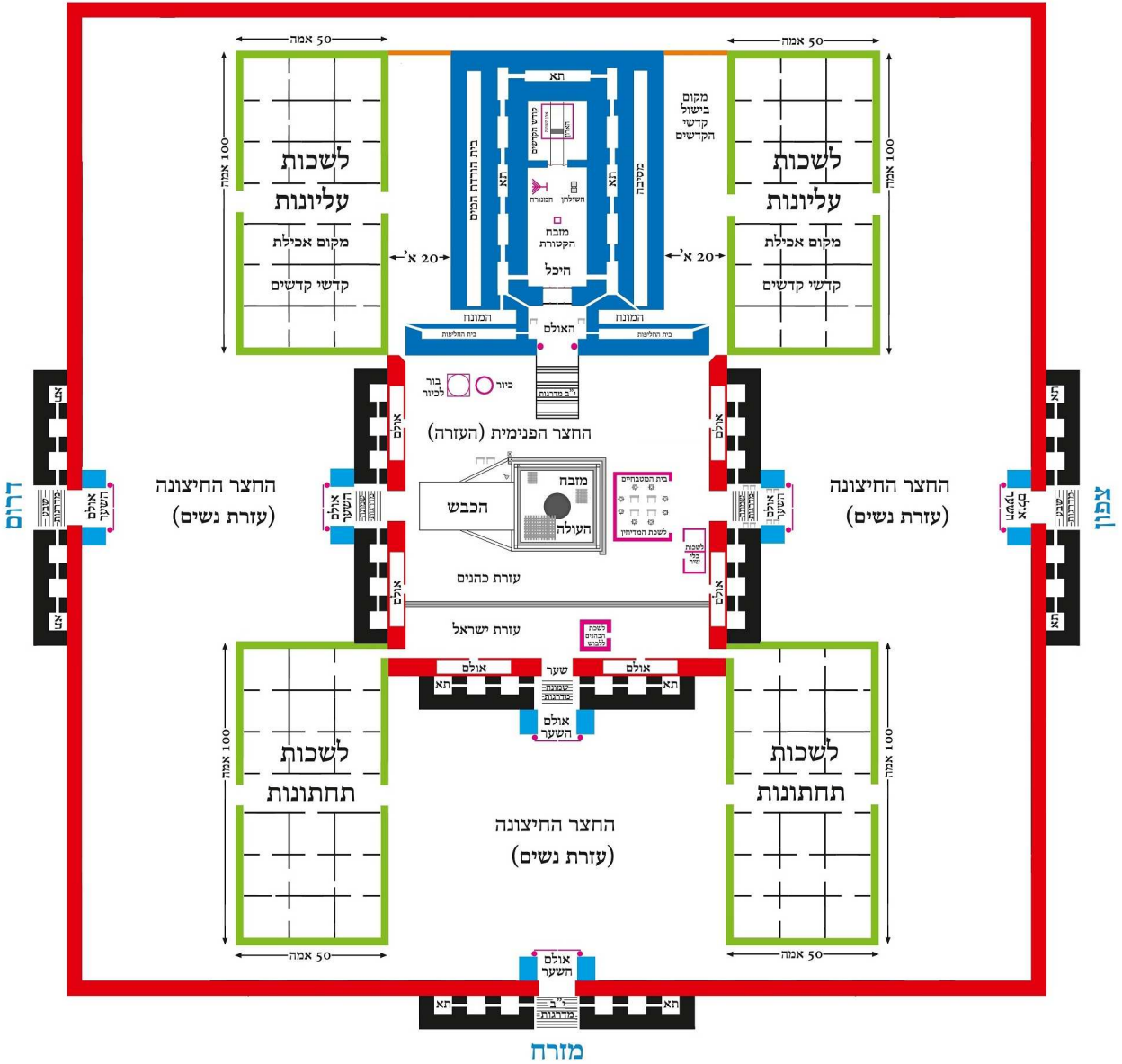
היכל

יחזקאל פרק מב פסוק יא

מראה

מידות הלשכות התחתונות כמו העליונות

מערב

מזרח

לשכות בצד דרום

(יב) וּכְפֹתְחֵי הַלְּשָׁכוֹת אֲשֶׁר דָּרְךְ הַדְּרוֹם, פֶּתַח בְּרֹאשׁ דָּרְךְ, דָּרְךְ בְּפָנֵי הַגְּדֵרֶת הַגִּינָה, דָּרְךְ הַקָּדִים בְּבֹאֵן:^{פג}

וכפתי הלשכות אשר דרך הדרום. כמו מקום פתחי הלשכות העליונות שבצד דרום, כך גם מקום פתחי הלשכות התחתונות שבצד דרום.^ד

גם בדרום יש לשכות, ככתוב לעיל:^{פג} 'וּבֵין הַלְּשָׁכוֹת רָחַב עֶשְׂרִים אַמָּה', בין הלשכות והתאים, יש רווח עשרים אמה, 'סְבִיב לַפֶּתַח סְבִיב' כך הוא בצד צפון וגם בצד דרום.^{פד}

ומלבד זאת יש ללשכות התחתונות עוד פתח, ככתוב בהמשך הפסוק:^{פד}

הדוכן

הַגְּדֵרֶת הַגִּינָה: דוכן הלויים.^{פה} והוא מלשון גדר אבנים, עשוי מדרגות, ועליו עומדים הלויים לשורר ולנגן.^{פז}

מהרה יבנה

פג. רש"י: וכפתי הלשכות אשר דרך הדרום, פתחי לשכות הקדים. שאף בדרום היו לשכות מובדלות מן התאים הדרומיים עשרים אמה, כמו שאמור בעיניין (מא י) 'וּבֵין הַלְּשָׁכוֹת רָחַב עֶשְׂרִים אַמָּה סְבִיב לַבַּיִת סְבִיב סְבִיב': פתח בראש דרך. פתח היה להן ללשכות הקדים בראש דרך. והדרך היה בפני הגדרת הגינה. תיכנס יונתן 'דוכן ליואי'. ולשון 'הגדרת הגינה' ביניין גדר אבנים עשוי במעלות שהיו הלויים שרים ונוגנים עליו: דרך הקדים. שהדוכן היה במזרח כלכתיב בדברי הימים בפרשת 'ותשלם' (דה"ב' פרק ה), 'והלויים המשוררים לכולם לאסף להימן לידותון וגו' עומדים מזרח למזבח' (שם פסוק יב):

פד. רש"י. מצודת דוד.

פה. יחזקאל מ"א י'.

פז. רש"י. מצודת דוד.

פז. מצודת דוד.

פח. תרגום יונתן. רש"י. מצודת דוד.

הדוכן הוא בצד מזרח למזבח, ככתוב:³¹ וְהָיוּם הַמְשָׁרָרִים לְכָלָם, לְאַסֵּף לְהִימָן לַיְדִתּוֹן וְלִבְנֵיהֶם וְלְאַחֵיהֶם, מְלַבְּשִׁים בּוּיָן, בְּמִצְלָתַיִם וּבְנִבְלָיִם וּבְכִנּוֹת, עֹמְדִים מְזַרְחָ לְמִזְבֵּחַ³².

הדוכן הוא בעזרה, בין עזרת כהנים לעזרת ישראל. ככתוב במשנה³³: רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אָמַר, מֵעֶלֶה הֵיטָה שָׁם, וּגְבוּהָ אֲמָה, יש מדרגה בין עזרת ישראל לעזרת כהנים, גבוהה אמה. וְהַדּוּכָן נִתּוֹן עָלֶיהָ, על המדרגה הזו יש דוכן, וְגָבַהּ שְׁלֹשׁ מַעְלֹת שֶׁל חֲצִי חֲצִי אֲמָה, בדוכן יש שלש מדרגות שכל אחת בגובה חצי אמה. נְמִצָּאת עֲזֵרַת הַכֹּהֲנִים גְּבוּהָ מֵעֲזֵרַת יִשְׂרָאֵל שְׁתֵּי אַמּוֹת וּמְחָצָה. המדרגה הראשונה גבוהה אמה, ואחר כך עוד שלש מדרגות שכל אחת גבוהה חצי אמה, נמצא שעזרת כהנים יותר גבוה מעזרת ישראל בשתיים וחצי אמה³⁴.

על הדוכן עומדים הלווים כל יום, ואומרים שיר³⁵. ושומעים את קול השיר עד יריחו³⁶.

❁ עזרת ישראל ❁

דָּרָךְ בְּפָנֵי הַגְּדֵרֶת הַגִּינָה: יש דרך לפני הדוכן³⁷.

❁ מהרה יבנה ❁

פא. רש"י. ועיין מצודת ציון.

צא. דברי הימים ב' ה' י"ב.

צא. רש"י.

צב. מדות ב' ו'.

צג. כן משמע ברמב"ם הלכות בית הבחירה ו' ג'. כתב התפארת ישראל שהמעלות האלו בשמח של עזרת כהנים.

צד. ערכין ב' ו'. רמב"ם הלכות כלי המקדש ג' ג'.

צה. תמיד ג' ח'.

תצ בית המקדש עוד פתח ללשכות מזרחיות השלישי

הדוכן הוא בתחילת עזרת כהנים, על כן כל עזרת ישראל נקרא דרך לבוא אל הדוכן^צ.

עוד פתח ללשכות מזרחיות

ללשכות התחתונות יש פתח נוסף, והפתח הזה הוא בראש דרך, הפתח פונה אל ראש ותחילת המקום שנקרא 'דרך'^{צח}.

הדרך הזה, הוא בפני הגדרת הגינה, דוכן הלויים^{צט}.

דהיינו, ללשכות יש פתח שפונה אל 'דרך'. ה'דרך' הזה הוא דרך להגיע אל 'הגדת הגינה' שזה דוכן הלויים^ק.

ה'דרך' הזה הוא עזרת ישראל, כי כל עזרת ישראל הוא דרך להגיע אל הדוכן, שנמצא אחריו^{קא}.

דרך הקדים בבוואן. הדוכן הוא בצד מזרח, וזה הוא הדרך לבוא אל הדוכן מצד מזרח. דהיינו שכאשר באים אל הדוכן מצד מזרח, שם בראש הדרך, דהיינו בתחילת עזרת ישראל, יש את הפתח ללשכות^{קב}.

מהרה יבנה

צו. רש"י. מצודת דוד.

צז. מצודת דוד.

צח. רש"י. מצודת דוד.

צט. רש"י. מצודת דוד. כתוב במצודת ציון: לשון 'גדרת הגינה', רצה לומר בנין גדר הגון וראוי, ולשון 'הגון' הוא ידוע בדברי רז"ל. או יתכן שהוא מלשון 'גון', ורצה לומר מקום שהלויים עומדים ומנגנים בשיר.

ק. רש"י. מצודת דוד.

קא. מצודת דוד.

קב. מצודת דוד.

הדוכן הוא בצד מזרח, ככתוב^{קד}: וְהָלוּם הַמְשָׁרְרִים לְכֻלָּם, לְאֶסֶף לְהִימָן לִידְתוֹן וְלִבְנֵיהֶם וְלְאַחֵיהֶם, מִלְבָּשִׁים בּוּיָן, בְּמִצְלָתַיִם וּבְנִבְבָּלִים וּבְכַנְרוֹת, עֲמֻדִים מְזֻרְחִים לְמִזְבֵּחַ^{קד}.

מהרה יבנה

קג. דברי הימים ב' ה' י"ב.

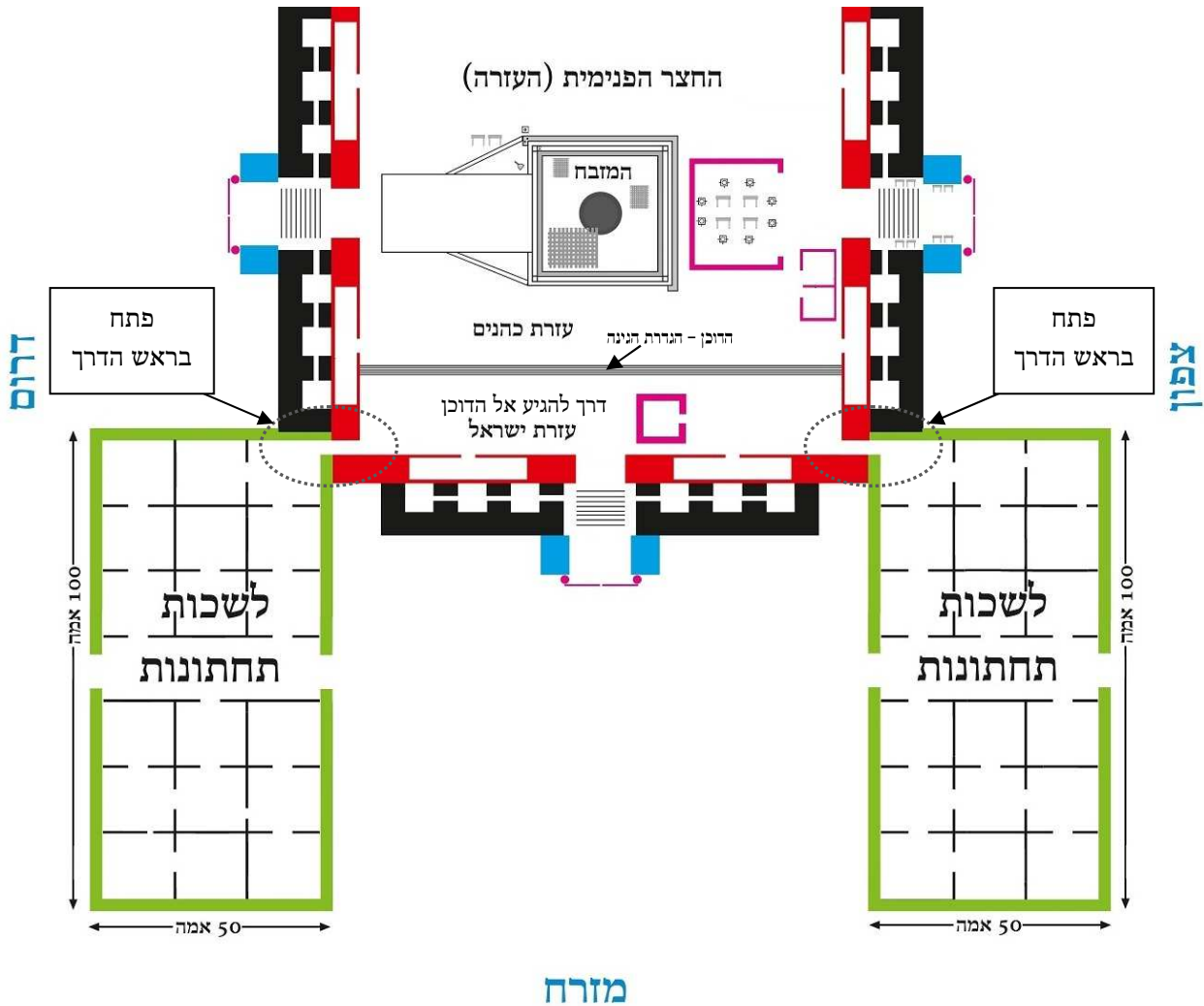
קד. רש"י. כתב רבינו התוספות יום טוב בספרו צורת הבית (סימן עג) וז"ל: לכן נראה שבמקום שכלים אותם התאים של השער הצפוני [של העזרה] שבכתף השער למזרח, בכלותן מתחילין אלו הלשכות, וכן בשער הדרומי [של העזרה], וארכן עומד ממזרח למערב כאותן שלמעלה, הונה יש דרך ומבוא מפניה לפינה בחצר החיצונה, כי כנגד מה שהם משוכין לאחור לצד מערב, והם בנויין כנגד החצר הפנימית ועובי כותלה המזרחית כנגדן, יהיה מקום מרווח לפניהם למזרח מסופן עד כותל החצר החיצונה, שהרי ארכו של החצר לקדים כאורך הלשכות, והם משוכין לאחורין. ומשכחת נמי לפניהם רוחב חמישים אמה חצר כאותן שלמעלה. והם בנויים בגדר המזרח במקצוע שלה, וסמוכין לכותלה, כלומר בסופה. ולכן אסברה לה בבואו מהקדים וסובב אל הצפון, שכן הם במקצוע מזרחית צפונית, אלא שאין מתחילין במקצוע ממש, אלא כדפרישית.

ואף אותה אמה היתירה שהכנסנו בלשכות שלמעלה, וכתבנו (סימן עא) שהם בעצמן חמישים ואחת אמות, נוכל גם כן להכניס כמו כן באלו הלשכות אמה אחת מעובי הכותל של חצר הפנימי, ובכלות הכותל והלשכות, הם כנגד החצר, שם בולטין אמה אל החצר לדרום. והלשכות שבדרום בולטין אל החצר בכלותן למערב, מכנגד החצר הפנימית, אמה אחת אל החצר לצפון. ונמצא שהם בעצמן נ"א אמות. והחצר לפניהם חמישים, לפני הלשכות שבצפון יהיה החצר לפניהם [חמישים] לצפון, ולפני הלשכות שבדרום יהיה החצר לפניהם חמישים לדרום, כדוגמא שלמעלה. ע"כ. ועי"ש.

בספר צורת הבית (סימן עד) כתב שאחורי בית הכפורת יש רווח של י"א אמה. דהיינו מאחורי קודש הקדשים יש רווח בין הבנין עד כותל החצר החיצונה המערבי, י"א אמה. והוסיף לבאר שגם בצד מזרח יש רווח בין הלשכות המזרחיות אל כותל עזרת נשים המזרחי י"א אמה. עי"ש. והרי חלק מלשון בעל צורת הבית: לפי שידעת שחצר החיצונה לפני קדים הפנימי ארכו מאה אמה. והלשכות גם כן ארכן מאה אמה, והם משוכין לאחוריהן למערב עד התאים של כתף השער לצפון ולדרום. ומכלות התאים יש חלל חצר פנימית ד' אמות ומחצה, שהרי נתבאר בסימן כ"א (מספר צורת הבית) שהתאים עם חלל השער שביניהם מחזיקים צ"א אמה מהחצר, שהוא מאה על מאה, יושאר לך ט' אמות, תן המחצה מהן למזרח התאים והמחצה למערבן, יהיה אם כן במזרחן ששם התחלת הלשכות ד' אמות ומחצה חצר [פנימית]. ושש אמה עובי כותל המזרח לחצר הפנימית. וכנגד כל זה בלין הלשכות ורחוקין מהתחלת החצר החיצונה למזרח. ולפי שראינו בוני בית שני בנאו לאחורי בית הכפורת י"א אמה חצר, נאמר עכשיו שהלשכות שלעתיד בקדים החצר יהיו עוד משוכין בחצי אמה לאחורין, ויהיה חצי אמה מכותל התא האחרון כנוסה לתוך חומת הלשכות שלמזרחן. ובוה יש מקום רחוק בין התחלת החצר אל הלשכות י"א אמה בשוה, וכן יהיה לאחוריו, דומה סופו לראשו. כמו שבבית שני דומה סופו

תצב בית המקדש עוד פתח ללשכות מזרחיות השלישי

✧ הפתח הנוסף של הלשכות התחתונות ✧

✧ מהרה יבנה ✧

לראשו, והכל בחצר פנימי, ולעתיד ידמה בחצר חיצונה, שכן מה שאחורי בית הכפורת, בבית שני הוא בחצר הפנימי, ולעתיד הוא בחצר החיצונה. ע"כ. ועי"ש.

מקום אכילת קדשי קדשים

(יג) וַיֹּאמֶר אֵלַי, לְשֹׁכֹת הַצָּפוֹן לְשֹׁכֹת הַדָּרוֹם, אֲשֶׁר אֶל פְּנֵי הַגְּזֵרָה, הֲנֵה לְשֹׁכֹת הַקֹּדֶשׁ, אֲשֶׁר יֹאכְלוּ שָׁם הַכֹּהֲנִים אֲשֶׁר קְרוּבִים לַיהוָה קְדָשֵׁי הַקֹּדְשִׁים, שָׁם יִנְיָחוּ קְדָשֵׁי הַקֹּדְשִׁים וְהַמִּנְחָה וְהַחֲטָאת וְהָאֵשֶׁב, כִּי הַמָּקוֹם קָדָשׁ:

וַיֹּאמֶר אֵלַי, הַמְּלֹאךְ אָמַר לִיחֻזְקְאֵלֶיךָ: בְּנִין הַלְשֹׁכֹת שֶׁבְצַד הַצָּפוֹן, וְכֵן בְּנִין הַלְשֹׁכֹת שֶׁבְצַד הַדָּרוֹם, אֲשֶׁר אֶל פְּנֵי הַגְּזֵרָה, שֶׁלְשֹׁכֹת אֵלּוּ הֵם כְּנֶגֶד הַהֵיכָל, בְּשָׁנֵי צַדְדָיו.

הֲנֵה, הָרֵי לְשֹׁכֹת אֵלּוּ הֵם לְשֹׁכֹת הַקֹּדֶשׁ, קְדוּשִׁים בַּקְּדוּשָׁת הַעֲזָרָה הַפְּנִימִית.

אֲשֶׁר בְּלִשְׁכֹּת אֵלּוּ יֹאכְלוּ שָׁם הַכֹּהֲנִים, אֲשֶׁר קְרוּבִים לַיהוָה, הַכֹּהֲנִים מִזְרַע צְדוּקִי שֶׁהֵם קְרוּבִים אֶל ה', אוֹכְלִים שָׁם אֶת קְרִבְנוֹת קְדָשֵׁי הַקֹּדְשִׁים.

מהרה יבנה

קה. אברבנאל.

קו. רש"י לעיל (מ מו) פירש שכל הכהנים נקראים על שם צדוק, שהוא היה הכהן גדול הראשון בבית ראשון. אבל המלבי"ם והמצודת דוד פירשו שלעתיד לבוא יעבדו בבית המקדש רק הכהנים מזרע צדוק, שהם לא עבדו עבודה זרה, ורק הם יוכלו לאכול מהקדשים. ושאר הכהנים לא יוכלו לעשות את עבודת הכהונה.

ענין זה תלוי במחלוקת המפרשים בפירוש הפסוקים להלן (מד ו-טז) עיין שם במפרשים. והרי הפסוקים: וְאִמְרַתְּ אֶל מְרִי אֶל בֵּית יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה רַב לָכֶם מִכָּל תּוֹעֲבוֹתֵיכֶם בֵּית יִשְׂרָאֵל: כֹּהֲבִיאָכֶם בְּנֵי נָכַר עָרְלֵי לֵב וְעָרְלֵי בָשָׂר לְהִיּוֹת בְּמִקְדָּשִׁי לְחַלְלוֹ אֶת בֵּיתִי בְהִקְרִיבְכֶם אֶת לֶחְמֵי חֶלֶב וְדָם וַיִּפְרוּ אֶת בְּרִיתִי אֶל כָּל תּוֹעֲבוֹתֵיכֶם: וְלֹא שָׁמַרְתֶּם מִשְׁמֶרֶת קְדָשִׁי וְתִשְׁמְרוּן לְשִׁמְרֵי מִשְׁמֶרֶתִי בְּמִקְדָּשִׁי לָכֶם: כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה כָּל בֶּן נָכַר עָרֵל לֵב וְעָרֵל בָּשָׂר לֹא יָבוֹא אֶל מִקְדָּשִׁי לְכָל בֶּן נָכַר אֲשֶׁר בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: כִּי אִם הַלְוִיִּם אֲשֶׁר רָחֲקוּ מֵעָלֵי בְּתוּעוֹת יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר תָּעוּ מֵעָלֵי אַחֲרֵי גְלוּלֵיהֶם וְנָשְׂאוּ עֹנָם: וְהָיוּ בְּמִקְדָּשִׁי מִשְׁרֵתִים פְּקֻדוֹת אֶל שַׁעֲרֵי הַבַּיִת וּמִשְׁרֵתִים אֶת הַבַּיִת הִמָּה יִשְׁחַטוּ אֶת הָעֵלָה וְאֶת הַזֶּבַח לָעֵם וְהִמָּה יַעֲמְדוּ לַפְּנִיחָם לְשַׁרְתָּם: יַעַן אֲשֶׁר יִשְׁרַתוּ אוֹתָם לַפְּנֵי גְלוּלֵיהֶם וְהָיוּ לְבַיִת יִשְׂרָאֵל לְמִכְשׁוֹל עוֹן עַל בֶּן נָשְׂאֵת יָדַי עֲלֵיהֶם נָאִם אֲדֹנָי יְהוִה וְנָשְׂאוּ עֹנָם: וְלֹא יִנְשׂוּ אֵלַי לְכַהֵן לִי וְלִנְשֵׂת עַל כָּל קְדָשִׁי אֶל קְדָשֵׁי הַקֹּדְשִׁים וְנָשְׂאוּ כְּלִמָּתָם

תצד בית המקדש מקום אכילת קדשי קדשים השלישי

שם יניחו קדשי הקדשים, וכן יניחו בלשכות אלו את קרבנות קדשי הקדשים, שהם עולה ושלמי ציבור, כדי לאכלם אחר כך, וכן יניחו שם את המנחה וקרבן החטאת וקרבן האשם, שהם גם כן קדשי קדשים, כדי לאכלם שם^{קז}.

פי המקום קדש, כי הלשכות קדושים בקדושת העזרה. על כן אפשר לאכול שם את קרבנות קדשי הקדשים שצריך לאכלם דווקא בעזרה^{קח}.

מהרה יבנה

ותועבותם אשר עשו: ונתתי אותם שמרי משמרת הבית לכל עבדתי ולכל אשר יעשה בו: והכהנים הלויים בני צדוק אשר שמרו את משמרת מקדשי בתעות בני ישראל מעלי המזבח יקרבו אלי לשרתני ועמדי לפני להקריב לי הלב ודם נאם אדני יהוה: המזבח יבאו אל מקדשי והמזבח יקרבו אל שלחני לשרתני ושמרו את משמרתני: קז. עפ"י רד"ק. עפ"י אברבנאל. עפ"י מלבי"ם.

ברמב"ם (הלכות מעשה הקרבנות א יז): כל הקרבנות האלו נקראים זבחים. וכל העולות והחטאות והאשמות ושני כבשי שלמים של עצרת נקראים קדשי קדשים. אבל שלמים של יחיד והבכור והמעשר והפסח נקראים קדשים קלים.

ברמב"ם (הלכות מעשה הקרבנות י א-ג): א. אכילת החטאת והאשם מצות עשה שנאמר (שמות כט לג) 'ואכלו אותם אשר כופר בהם הכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים. והוא הדין לשאר הקדשים שאוכלין אותן הכהנים שאכילתן מצוה.

ב. וכן אכילת שירי מנחות מצות עשה שנאמר (ויקרא ו ט) 'זהנותרת ממנה יאכלו אהרן ובניו'.

ג. ואין חטאת ואשם ושירי מנחות נאכלין אלא לזכרי כהונה בעזרה, ואם נאכלו בהיכל, נאכלו, שנאמר (במדבר יח ט) 'לכל מנחתם ולכל חטאתם ולכל אשמים' (במדבר יח י) 'בקדש הקדשים תאכלנו כל זכר יאכל אותו, וכן שלמי צבור הרי הן כחטאת וכאשם כמו שביארנו.

וכן ברמב"ם (הלכות מעשה הקרבנות יא ה-ו): ה. כל האוכל בזית מבשר קדשי קדשים חוץ לעזרה לוקה שנאמר (דברים יב יז) 'לא תוכל לאכול בשעריך מעשר הגנך תירושך ויצהרך ובכורות בקרך וצאנך', מפי השמועה למדו שזו אזהרה לאוכל מבשר חטאות ואשמות חוץ לעזרה. והוא הדין לאוכל קדשים קלים חוץ לירושלים שהוא לוקה. שחומת ירושלים לקדשים קלים כחומת העזרה לקדשי קדשים. ואחד בשר חטאת ואשם או שירי מנחות.

ו. בשר קדשי קדשים שיצא חוץ לחומת העזרה. ובשר קדשים קלים שיצא חוץ לחומת ירושלים נפסל ונאסר לעולם. ואע"פ שחזר למקומו אסור לאוכלו והאוכל ממנו בזית לוקה. שנאמר (שמות כב ל) 'ובשר בשדה טריפה לא תאכלו', כיון שיצא בשר חוץ למהיצתו נעשה כטריפה, כמו שביארנו בהלכות מאכלות אסורות.

קח. עפ"י רד"ק. עפ"י אברבנאל. עפ"י מלבי"ם.

קדושת בגדי כהונה

(יד) **בבאם הכהנים, ולא יצאו מהקדש אל החצר החיצונה, ושם יניחו בגדיהם אשר ישרתו בהן פי קדש הנה, (ילבשו כתיב) ולבשו בגדים אחרים, וקרבו אל אשר לעם:**^{קט}

בבאם הכהנים, כאשר הכהנים באים לאכול קדשים בלשכות אלו, כאשר הם לבושים בבגדי כהונה, ולא יצאו מהקדש אל החצר החיצונה, לא יצאו מהלשכות האלו שקדושות בקדושת העזרה, כאשר הם מלובשים בבגדי כהונה^ק.

אלא, ושם יניחו בגדיהם אשר ישרתו בהן, הכהנים יניחו וישאירו את בגדי הכהונה בלשכות, פי קדש הנה, כי בגדי הכהונה הם קדושים, ואין לגעת בהם בבגדי חול שהעם מלובשים בהם^{קי}.

ולבשו בגדים אחרים, ואז ילבשו בגדי חול, וקרבו אל אשר לעם, ורק אחר כך יוכלו להתקרב אל העם ולגעת בבגדיהם, אם ירצו^{קי}.

בעין זה כתוב בתורה^{קי}: 'ופשט את בגדי הַבַּד אשר לבש בבאו אל הקדש והניחם שם'^{קי}.

מהרה יבנה

קט. רש"י: בבאם הכהנים וגו'. צדאס לאותן לשכות לאכול, ולא יצאו מהם, שהם קדש, אל החצר החיצונה צנגלי קולק שעליהם: ושם יניחו את בגדיהם וגו', וקרבו אל אשר לעם. ויגשו ליגע צנגלי העם אם ילכו. אבל צנגלי כהונה לא יגשו אל העם, שיש בהם מעלת טהרה, וצנגלי החול מדרס להם:

קי. רש"י. מצודת דוד.

קיא. עפ"י רש"י ומצודת דוד.

קיב. עפ"י רש"י ומצודת דוד. וכן כתוב גם להלן (מד יט): ובצאתם אל החצר החיצונה אל הקדש, יניחו את בגדיהם אשר המה משרתם בם והניחו אותם בלשכת הקדש ולבשו בגדים אחרים ולא יקדשו את העם בבגדיהם.

קיג. ויקרא ט"ז כ"ג.

מקום בישול קדשי קדשים

להלן כתוב בפסוק^{טז}: וַיְבַיְאֵנִי בְּמִבּוֹא, המלאך הביא את יחזקאל דרך האמה שבשיפוע שבזוית בית החליפות, שנכנסים דרכו לאויר העשרים שבין הלשכות לתאים^{טז}.

אֲשֶׁר עַל פֶּתֶף הַשַּׁעַר, מקום דרך האמה הזה, הוא בצד של שער העזרה הצפוני, בצידו שפונה לצד מערב, בסוף הכותל^{יז}.

מהרה יבנה

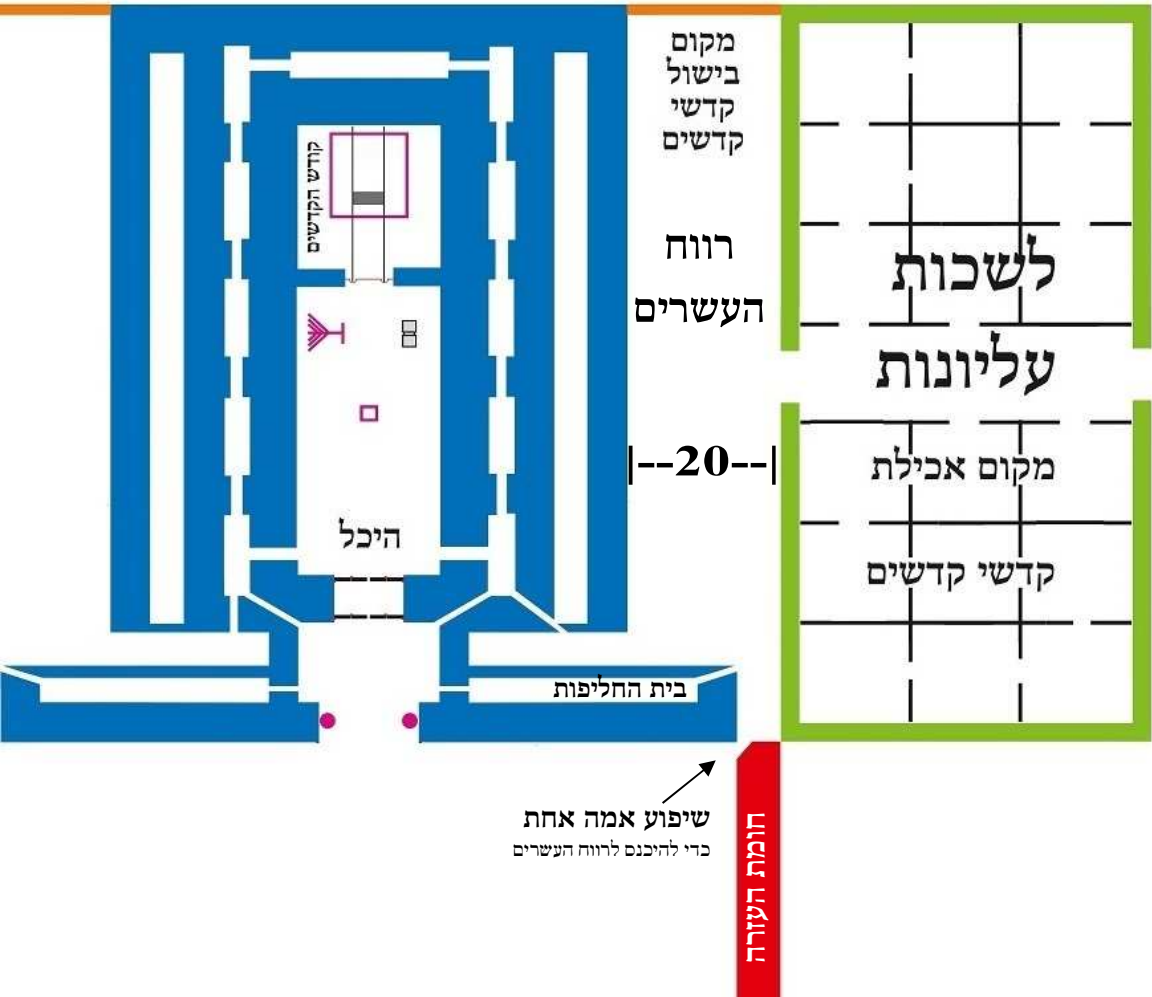
קיד. רש"י להלן (מד יש) הביא פסוק זה לעניינינו. ואף שבתורה כתוב פסוק זה בענין הכהן גדול ביום הכיפורים. ביאר המלבי"ם וז"ל: שזה מפני חשיבותם שיעלו למדרגת הכהן גדול אשר פשט את בגדי הבר אשר לבש בבואו אל הקדש והניחם שם, רק הם יבדלו במה שאין צריך גניזה רק לבשום אחר כך שנית, וגם בכהן גדול יש פלוגתא אם כשרים ליום הכיפורים אחר. ומפרש שמה שלא יוכלו לצאת אל העם עם בגדי הקדש, הוא כדי שלא יקדשו את העם בבגדיהם כי תתרבה קדושתם עד שלא יוכלו להתקרב בבגדים אל העם.

קטו. יחזקאל מ"ו י"ט-כ'.

קטז. רש"י. מצודת דוד.

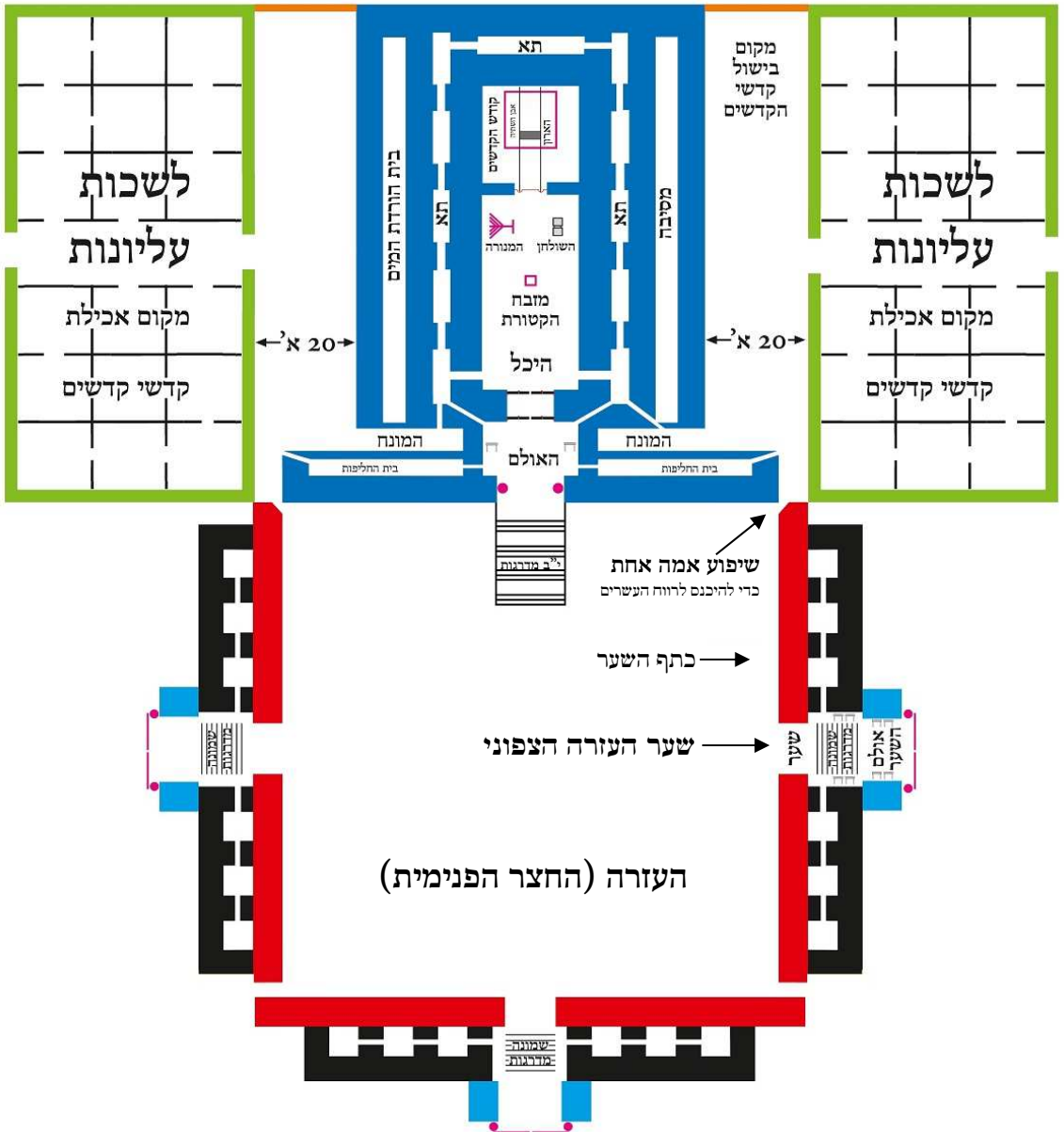
קיז. רש"י. מצודת דוד.

❧ שיפוע אמה אחת, כדי להיכנס אל רווח העשרים ❧

תצח בית המקדש מקום בישול קדשי קדשים השלישי

❖ דרך האמה, נמצא בסוף כתף השער הצפוני ❖

דרך האמה הזוה, הביא המלאך את יחזקאל אל הלשכות הקדש, אל מקום בנין הלשכות, אל הכהנים, ששם בלשכות אוכלים הכהנים את קדשי הקדשים. הפנות צפונה, והביאו אל הלשכות שבצד צפון^{קכ}. ללשכות יש פתחים אל החצר החיצונה לצד צפון, וכן פתחים אל אויר העשרים^{קכט}.

והנה שם מקום, ראיתי שיש שם מקום מובדל ומגודר^{קכ}, ברווח העשרים אמה שבין הלשכות לתאים, בירכתים ימה, בסוף רווח העשרים בצד מערב^{קכא}.

ויאמר אלי, המלאך אמר ליחזקאל: זה המקום אשר יבשלו שם הכהנים את האשם ואת החטאת, בזה המקום, שהוא ברווח העשרים סמוך לצד מערב, שם יבשלו הכהנים את קרבנות קדשי הקדשים, וכן אשר יאפו את המנחה, ובזה המקום יאפו את המנחות שהם קדשי קדשים^{קכב}.

והמקום הזה שהוא קדוש בקדושת העזרה, הוא מיוחד לבישול קדשי קדשים, מפני לבלתי הוציא אל החצר החיצונה, כדי שלא יוציאו אל החצר החיצונה את הקדשי קדשים^{קכג}, שהרי

מהרה יבנה

קח. רש"י.

קיט. מצודת דוד.

קכ. מצודת דוד.

קכא. רש"י. מצודת דוד.

קכב. אברבנאל.

קכג. מכאן ראה ששיפוע האמה שבו נכנסים אל רווח העשרים, הוא בצד של החצר הפנימית. שהשיפוע הוא כדי שיוכלו להיכנס מהחצר הפנימית אל רווח העשרים. ואינו בצד של החצר החיצונה.

שיפוע האמה הוא דווקא בצד הפנימי, כדי שיוכלו להכניס דרכו את הקדשי קדשים לבישול ברווח העשרים, ולא יוציאו אל החצר החיצונה, ככתוב בפסוק.

תק בית המקדש מקום בישול קדשי קדשים השלישי

קדשי קדשים נפסלים אם יוצאים לחוץ^{קכ}, לְקִדְשׁ אֶת הָעַם. אם יוציאו לחצר החיצונה את קדשי הקדשים, יהיה נראה שגם העם מקודשים כמו הכהנים, לאכול עמהם בקדשי הקדשים^{קכ}. אין להוציא את הקדשי קדשים שלא יתערבו עם העם^{קכ}.

מהרה יבנה

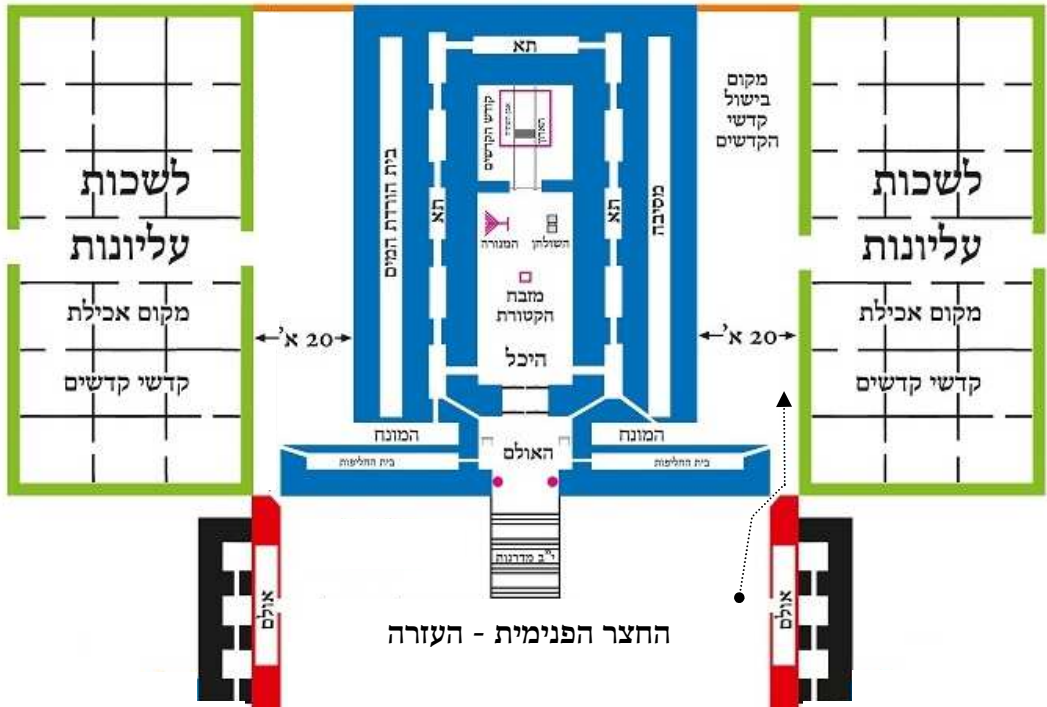
קכד. רש"י.

קכה. עפ"י אברבנאל ומצודת דוד. המלבי"ם ביאר וז"ל: ויאמר אלי זה המקום אשר יבשלו שם הכהנים את האשם, כי היה מקום לבישול השלמים בחצרות קטרות שיתבאר בפסוק כ"א והם היו בחצר החיצונה במקצוע החצר ששם לא נתקדש בקדושת עזרה, והראהו שלבישול קדשי קדשים יש מקום מיוחד במקום מקודש כדי שלא יוציא אל החצר החיצונה לקדש את העם, הוא על צד המליצה שיוציא הקדש ממחיצתו אל העם והחול כאילו תפקע הקדושה מן הקדש אל העם והחול, כמו ולא יקדש את העם בבגדיהם.

קכו. רש"י.

מראה יחזקאל פרק מב פסוק יד היכל תקא

❖ בישול קדשי קדשים, ברווח העשרים סמוך למערב ❖

מדידת הר הבית

(ט) וְכֵלָה אֶת מְדוֹת הַבַּיִת הַפְּנִימִי, וְהוֹצִיאֲנִי דֶרֶךְ הַשַּׁעַר
אֲשֶׁר פָּנָיו דֶּרֶךְ הַקְּדִים, וּמְדַדוּ סָבִיב סָבִיב: קכז
וְכֵלָה אֶת מְדוֹת הַבַּיִת הַפְּנִימִי, הַמְּלֹאךְ גָּמַר לַמְּדוּד אֶת מְדוֹת
הַבַּיִת הַפְּנִימִי, וְאַחַר כֵּן הוֹצִיאֲנִי דֶּרֶךְ הַשַּׁעַר אֲשֶׁר פָּנָיו דֶּרֶךְ
הַקְּדִים, הוֹצִיא הַמְּלֹאךְ אֶת יַחְזֻקָאֵל דֶּרֶךְ שַׁעַר הַר הַבַּיִת הַמְּזוֹרְחִי,
אֵל הַחוּיָקְכָה.
וּמְדַדוּ סָבִיב סָבִיב, וּמְדַד אֶת כָּל הַר הַבַּיִת סָבִיב מִבְּחוּיָקְכָה.

מזרח הר הבית

(ט) מְדַד רֵיחַ הַקְּדִים בְּקִנְיַת הַמְּדָה, הַמֵּשׁ (אמנות כתיב) מְאֹת
קָנִים, בְּקִנְיַת הַמְּדָה סָבִיב:
בְּכָל קִנְיַת יֵשׁ שֵׁשׁ אַמּוֹת. וּבְכָל אִמָּה מֵהֶם יֵשׁ שֵׁשׁ טַפְחִים קֵל.

מהרה יבנה

קכז. רש"י: ומדדו סביב סביב. לכל היקף הר הבית מנחוז:
קכח. רד"ק. מצורת דוד.
קכט. רש"י.
קל. לעיל מ' ה'. מצורת דוד.

מִדְד רֵיחַ הַקְּדִים, מִדְד אֶת צֵד מִזְרַח שֶׁל הַר הַבַּיִת, בְּקִנְיָה הַמְּדָה, עַל יְדֵי הַקְּנֵה' שְׁמוּדָד בּוֹ. חֲמִשׁ מְאוֹת קָנִים, וְרֹאשׁ שֶׁצֵּד מִזְרַח שֶׁל הַר הַבַּיִת הוּא בְּאוֹרֵךְ חֲמִשׁ מְאוֹת קָנִים. בְּקִנְיָה הַמְּדָה, שְׁנִמְדָד עַל יְדֵי קֵנֵה הַמִּידָה, סְבִיב, מִהַקְּצָה אֶל הַקְּצָה קְלָא.
נִמְצָא שְׁאוֹרֵךְ הַר הַבַּיִת הוּא שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים אֲמָה קְלָב.

צפון הר הבית

(י) מִדְד רֵיחַ הַצְּפוֹן, חֲמִשׁ מְאוֹת קָנִים בְּקִנְיָה הַמְּדָה סְבִיב:
וְאַחֵר כֵּךְ מִדְד רֵיחַ הַצְּפוֹן, מִדְד אֶת צֵד צְפוֹן שֶׁל הַר הַבַּיִת, חֲמִשׁ מְאוֹת קָנִים, שֶׁהוּא בְּמִדַּת חֲמִשׁ מְאוֹת קָנִים, בְּקִנְיָה הַמְּדָה סְבִיב.
שׁוּזָה שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים אֲמָה.

דרום הר הבית

(יא) אֶת רֵיחַ הַדְּרוֹם מְדָד, חֲמִשׁ מְאוֹת קָנִים בְּקִנְיָה הַמְּדָה:
וְאַחֵר כֵּךְ אֶת רֵיחַ הַדְּרוֹם מְדָד, מִדְד אֶת צֵד דְּרוֹם שֶׁל הַר הַבַּיִת, חֲמִשׁ מְאוֹת קָנִים, שֶׁהוּא בְּמִדַּת חֲמִשׁ מְאוֹת קָנִים, בְּקִנְיָה הַמְּדָה.
שׁוּזָה שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים אֲמָה.

מערב הר הבית

(יב) סְבִיב אֶל רֵיחַ הַיָּם, מִדְד חֲמִשׁ מְאוֹת קָנִים בְּקִנְיָה הַמְּדָה:

מִהֲרָה יִבְנֶה

קְלָא. מִצּוֹרֶת דּוֹד.
קְלָב. כִּי בְּכֹל קֵנֵה יֵשׁ שֶׁשׁ אֲמָה. נִמְצָא שֶׁחֲמִשׁ מְאוֹת קָנִים הֵם שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים אֲמָה.

ואחר כך סָבַב אֶל רוּחַ הַיָּם, המלאך סבב ופנה^{קלד} אל צד מערב של הר הבית, מָדַד חֲמֵשׁ מְאוֹת קָנִים, ומדד שהוא במדת חמש מאות קנים, בְּקִנְהָ הַמְּדָה. שזה שלשת אלפים אמה.

חומת הר הבית

(ב) לְאַרְבַּע רוּחוֹת מְדָדוּ חוֹמָה לֹו סָבִיב סָבִיב אַרְבַּע חֲמֵשׁ מְאוֹת וְרֹחֵב חֲמֵשׁ מְאוֹת לְהַבְדִּיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ לְחָל: ^{קלד}
 לְאַרְבַּע רוּחוֹת מְדָדוּ, מדד את ארבע רוחות הר הבית, חוֹמָה לֹו סָבִיב סָבִיב, להר הבית יש חומה סביב סביב, באַרְבַּע חֲמֵשׁ מְאוֹת קָנִים, וְרֹחֵב חֲמֵשׁ מְאוֹת קָנִים. שזה שלשת אלפים אמה על שלשת אלפים אמה^{קלד}.

עובי החומה נכלל בתוך מדה זוקלי.

נמצא שאורך ורוחב הר הבית יהיה שלשת אלפים על שלשת אלפים אמה^{קלד}.

מהרהר יבנה

קלג. מצודת דוד.

קלד. רש"י: לְאַרְבַּע רוּחוֹת מְדָדוּ. שלשת אלפים על שלשת אלפים אמה, שהקנה שָׁךְ אמות. וזו היא שיסד הקלירי (ויארות ליום שני של סוכות) 'לוד ינטה קו שלשת אלפי אמות קצובה על שלשת אלפי אמות', והוא שלשים וששה במידה הראשונה, שהיה הר הבית חמש מאות אמה על חמש מאות אמה, חלוק שלשת אלפים על שלשת אלפים בלענות של חמש מאות אמה שתי וערב, ותמצא שם שלשים וששה רבעים של חמש מאות על חמש מאות, על כן אמר הפייט (סס) 'שלשים וששה כמו שהיתה מתכפלת':

קלה. רש"י. מצודת דוד. מלבי"ם.

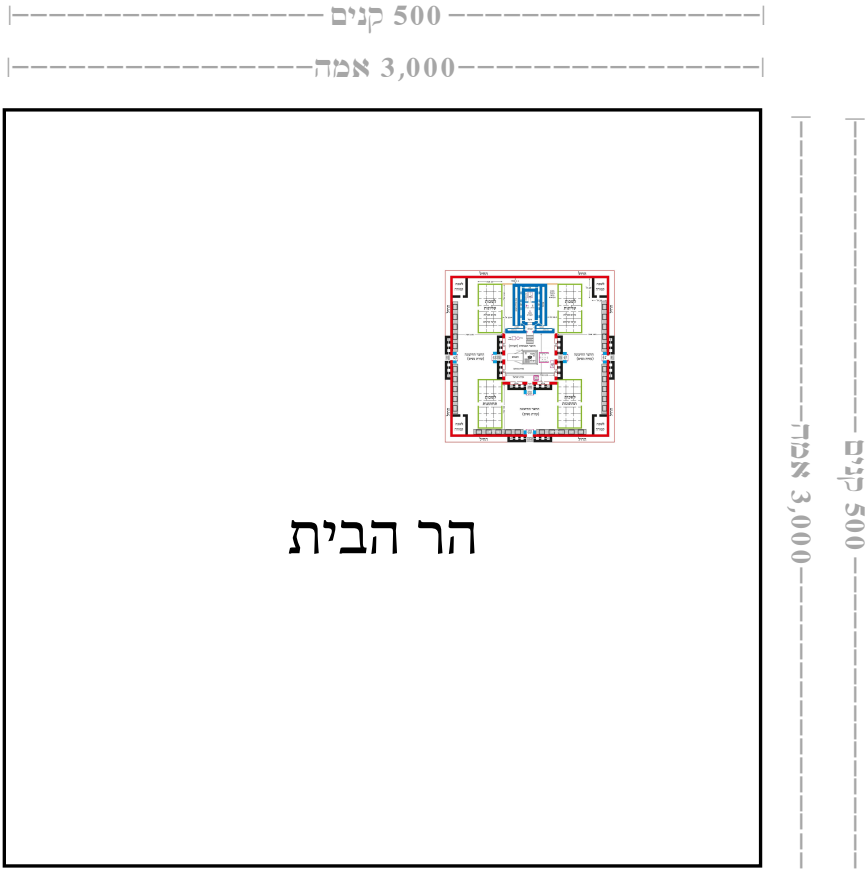
קלו. מצודת דוד.

קלז. בבית שני היה הר הבית רק חמש מאות על חמש מאות אמה. יתכן שבבית שלישי יתווספו חלקים מסביב ויתקדשו להיות הר הבית. אמנם יותר מסתבר שיתרחב הר הבית, כענין ארץ הצבי שמתרחב, ויתרחב עד שיהיה במידת שלשת אלפים על שלשת אלפים אמה.

ענין זה שארץ ישראל מתרחב, מקום קטן מתרחב לגדול, כתוב בנמרא (גיפין נז): ארץ צבי כתיב, בה מה צבי זה אין עורו מחזיק את בשרו, אף ארץ ישראל בזמן שיושבין עליה רווחא,

להבדיל בין הקדש לחל. החומה היא מחיצה מבדלת בין הר הבית שהוא קודש, אל החוץ שהוא חולקלח.

❧ מידת הר הבית ❧

❧ מהרה יבנה ❧

ובזמן שאין יושבין עליה גמרא. ע"כ. וכן איתא בזהר הקדוש (תרומה קלו): כְּנוֹנָא דְרִיָּא דְאָרְיָן הַצְּבִי, דְהוּא אֲתַמְשֵׁךְ לְכָל סְטָרִין וְלֹא אֲתִידַע. כְּנוֹנָא דְצְבִי, דְכָל מַה דְאֲתַרְפִּי, מִשְׁפִּיָּה אֲתַרְפִּי לְכָל סְטָר, וְלֹא אֲתִידַע. תַּרְגוּם: כְּמוֹ סוֹד אָרְיָן הַצְּבִי, שְׁהִיִּתָּה נִמְשַׁכֶּת לְכָל הַצְּדִדִים וְלֹא נוֹדַע. כְּמוֹ הַצְּבִי, שְׂכַל מַה שְּׁגִדֵּל, עוֹרוֹ נִדָּל לְכָל צֵד וְלֹא נִכָּר. קלח. מצורת דוד.

מראה המרכבה

(א) וַיֹּלְכֵנִי אֶל הַשָּׁעַר, שָׁעַר אֲשֶׁר פָּנָה דָרָךְ הַקָּדִים:
וַיֹּלְכֵנִי אֶל הַשָּׁעַר, הַמְּלֹאךְ הַכְּנִים אֶת יִחְזָקָאל בַּחֲזֵרָה בַשָּׁעַר
הַיְדוּעַ שֶׁנִּכְנַס בּוֹ בַּפְּעַם הַרְאֵשׁוֹנָה. וּמִפְּרֵשׁ שֶׁשָּׁעַר זֶה הוּא שָׁעַר
הַר הַבַּיִת, אֲשֶׁר פָּנָה דָרָךְ הַקָּדִים, בְּצַד מִזְרָח.

(ב) וַהֲנִיָּה כְבוֹד אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בָּא מִדָּרָךְ הַקָּדִים, וְקוּלוֹ כְּקוּל
מַיִם רַבִּים וְהָאָרֶץ הָאֵירָה מִכְּבֹדוֹ:
וַהֲנִיָּה כְבוֹד אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בָּא מִדָּרָךְ הַקָּדִים, וְרָאָה אֶת הַשְּׂכִינָה
שְׂבָא לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ, לְשֹׁכֵן בְּתוֹכּוֹ כִּימֵי עוֹלָם וְכַשְׁנִים קְדְמוֹנִיּוֹת.

מהרה יבנה

א. רש"י.

ב. מלבי"ם.

ג. מצודת דוד.

ד. מלבי"ם.

ה. אברבנאל. וכתב המלבי"ם: ראה התגלות ה' בכבודו מצד שהוא אלהי ישראל, ששם זה מורה על הקשר שיש לו עם ישראל, ועל ההשגחה הפרטיית הדבקה עמהם להנהיגם בהנהגת נסיית. רצה לומר שראה שיחזור שכינתו עליהם ויגוסס גם ליראיו.

וְקוּלוֹ קָקוּל מַיִם רְבִים, מַדְמָה קוֹל הַשְּׁכִינָה לְקוֹל הַמַּיִם כְּדִי לְסַבֵּר אֶת הָאוֹזֵן. וְהָאָרֶץ הָאֵירָה מְכַבְּדוֹ. מִזֵּיו הַשְּׁכִינָה הַתְּמַלְאָה הָאָרֶץ אֹרְהָ.

(ג) וְכִמְרָאָה הַמְּרָאָה אֲשֶׁר רָאִיתִי, כַּמְּרָאָה אֲשֶׁר רָאִיתִי בְּבָאִי לְשַׁחַת אֶת הָעִיר, וּמְרָאוֹת כַּמְּרָאָה אֲשֶׁר רָאִיתִי אֶל נְהַר כְּבָר, וְאֶפְלֵ אֶל פְּנֵי־יָם

יחזקאל ראה את המרכבה בשלש מיני מראות, בבחינת שלשת מיני הנהגות^ט:

☪ מהרה יבנה ☪

1. מצודת דוד.

בילקוט שמעוני (רמז שפב) וז"ל: והנה כבוד אלהי ישראל בא מדרך הקדים וקולו בקול מים רבים. וכי מי נתן קול במים לא הוא, אלא הרי אנו מכנים אותו לבריותיו כדי לשכך את האזן מה שהיא יכולה לשמוע, כיוצא בו (עמוס ג ה) 'אריה שאג מי לא יירא' וכי מי נתן כח בארי לא הוא, אלא הרי אנו מכנים אותו לבריותיו כדי לשכך את האזן מה שהיא יכולה לשמוע.

2. מצודת דוד. וכתב האברבנאל: ומראהו היה זוהר בלתי משוער, עד שלא יושג מפאת עצמו, אלא מפאת מה שראה שהארץ האירה מכבודו. ע"כ.

בילקוט שמעוני (רמז שפב) וז"ל: והנה כבוד אלהי ישראל בא מדרך הקדים. ר"ש בן יהוצדק שאל את ר' שמואל בר נחמני א"ל בשביל ששמעתי עליך שאתה בעל הגדה מהיכן נבראת האורה, א"ל מלמד שנתעטף הקב"ה בשלמה והבהיק זיו הדרו מסוף העולם ועד סופו, אמרה לו בלחישתה, א"ל מקרא מלא הוא (תהילים כד ב) 'עומה אור בשלמה' ואת אמר בלחישתה, א"ל כשם ששמעתי בלחישתה כך אמרתיה בלחישתה. א"ר ברכיה אלולא שדרשה ר' יצחק אי אפשר מימריניה. מקמי כן מה הוה אמרין ר' ברכיה בשם ר' יצחק אמר ממקום בית המקדש נבראת האורה, הו"ד (יחזקאל מג ב) 'כבוד אלהי ישראל בא מדרך הקדים וקולו בקול מים רבים והארץ האירה מכבודו', ואין כבוד אלא בית המקדש, שנאמר (ירמיה יז יב) 'כסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשנו'.

3. רש"י: וכמראה המראה. תשע מלאות כתובין במקרא זה ומתוכן היו רואים הנביאים, חוץ ממשה רבינו שהיה רואה מתוך מראה אחר, לפיכך חיספקלריא שלו מאירה ורואה ממש, וזהו שיסד הפייט (וינרות ליום שני של סוכות) 'מחזות המנחלחות בתשע מחזות': בבאי לשחת את העיר. בפרשת 'זהותות תוי' (יחזקאל פרקים ט-י), שנאמר שם (ט א) 'קרבן פקודות העיר', ושם פירש דוגמת המרכבה: ט. מלב"ם.

א. מראה המרכבה שראה בכואו לשחת את העיר, דהיינו להחריב את ירושלים בחורבן בית ראשון, שאז יצא בחימה להחריב ולהשחית.

ב. מראה המרכבה שראה בפעם הראשון¹, על נהר כבר, שאז ראה כיוצא ממקומו ללכת עם הגולים לארבע רוחות השמים, בגודל רחמיו וחסדיו לשמרם בגלות.

ג. המרכבה שראה כאן, שראה הנהגת ה' בזמן שיחזיר שכינתו לציון, שאז ינהוג הנהגה ניסית מופלאת².

וראה כאן גם עתה את מראה המרכבה כמו שראה על נהר כבר, וראה שה' יחזור לשכון בישראל, וכל מה שנלקח מישראל בזמן הגלות, כעת יחזור לישראל בבניין בית המקדש השלישי³.

וּכְמֵרְאָה הַמְרָאָה אֲשֶׁר רָאִיתִי, כְּמוֹ הַמְרָאָה שֶׁרָאִיתִי עַכְשָׁיו, כִּדְ הִיָּה כְּמֵרְאָה אֲשֶׁר רָאִיתִי בְּבֵאֵי לְשַׁחַת אֶת הָעִיר, הַמְרָאָה שֶׁרָאִיתִי בְּנִבְוֵאָה עַל הַשַּׁחַתֵּת הָעִיר יְרוּשָׁלַיִם בַּחֹרְבָן, וּמְרָאוֹת כְּמֵרְאָה אֲשֶׁר רָאִיתִי אֶל נְהַר כְּבָר, וְכְמוֹ הַמְרָאָה שֶׁרָאִיתִי אֶת הַמְרָאָה עַל נְהַר כְּבָר⁴. כְּמוֹ מְרָאוֹת אֵלּוּ, כִּדְ רָאִיתִי גַם עֵתָה אֶת מְרָאָה

מהרה יבנה

י. יחזקאל פרקים ט"ז-י"ח.

יא. יחזקאל פרק א'. כדכתיב: ויהי בשלשים שנה ברביעי בחמשה להדש ואני בתוך הגולה על נהר כבר נפתחו השמים וראוה מראות אלהים. וכו'.

יב. מלבי"ם.

יג. עפ"י אברבנאל.

יד. מצודת דוד.

כבוד ה' החוזר לשכון בישראל בבית המקדש השלישי, ושמלאכי אלקים חוזרים לחנות סביב ישראל לשמרם ולהגנתם^{טו}. וְאָפֵל אֶל פָּנָיו. ונפל הנביא והשתחוה לה'. כי ידע ששב ה' מחרון אפו, ושישובו הדברים כולם כמו לפני שהסתלקו בחורבן^{טז}.

(ד) וְכְבוֹד יְהוָה בָּא אֶל הַבַּיִת, דָּרָךְ שַׁעַר אֲשֶׁר פָּנָיו דָּרָךְ הַקְּדִים:

וְכְבוֹד יְהוָה בָּא אֶל הַבַּיִת, ראה שכבוד ה' בא לתוך בית המקדש השלישי שיבנה במהרה בימינו^{יז}, דָּרָךְ שַׁעַר אֲשֶׁר פָּנָיו דָּרָךְ הַקְּדִים, ובא דרך השער שבצד מזרח.

(ה) וַתִּשְׁאַנֵּי רוּחַ וַתְּבִיֵאֵנִי אֶל הַחֲצַר הַפְּנִימִי, וְהָיָה מְלֵא כְבוֹד יְהוָה הַבַּיִת:

וַתִּשְׁאַנֵּי רוּחַ, ולקחו הרוח ממקום עמדו ליד שערי הר הבית^{יח}, וַתְּבִיֵאֵנִי אֶל הַחֲצַר הַפְּנִימִי, והביאו אל העזרה, וְהָיָה מְלֵא כְבוֹד יְהוָה הַבַּיִת. וראה שכבוד ה' מלא את הבית^{יט}.

מהרה יבנה

טו. אברבנאל. האברבנאל פירש שכשם שראה אז את הסתלקות השכינה והחורבן, כך ראה עתה את חזרת השכינה שישכון ה' בישראל לעולם, בבנין בית המקדש השלישי, כימי עולם וכשנים קדמוניות.

אבל המלבי"ם פירש שכמו שראה שם את המראות על חורבן בית ראשון ועל יציאת ישראל לגלות, כך ראה עכשיו שוב את מראות אלו, על חורבן בית שני ועל יציאת ישראל לגלות המר והארוך. ואחר כך ראה שישוב ה' לבית המקדש השלישי וישכון בישראל לעולם, במהרה בימינו אמן.

טז. אברבנאל. ברש"י כתוב וז"ל: תשע מראות כתובין במקרא זה ומתוכן היו רואין הנביאים, חוץ ממש רבינו שהיה רואה מתוך מראה אחת, לפיכך איספקלריא שלו מאירה ורואה ממש, וזהו שייסד הפייט 'מחזות המצחצחות בתשע מחזות' (פיוט ליום ראשון של סוכות). יז. מלבי"ם.

(1) וְאִשְׁמַע מִדְּבַר אֱלֹהֵי מַהֲבֵית, וְאִישׁ הָיָה עֹמֵד אֶצְלֵי:^א
 וְאִשְׁמַע מִדְּבַר אֱלֹהֵי מַהֲבֵית, שָׁמַע אֶת קוֹל ה' מְדַבֵּר אֵלָיו מֵהַבַּיִת,
 כְּמוֹ שְׁכַת־טוֹבִים:^ב וַיִּשְׁמַע אֶת הַקּוֹל מִדְּבַר אֱלֹהֵי, מֵעַל הַכְּפֹרֶת אֲשֶׁר
 עַל אֲרֹץ הָעֵדוּת, מִבֵּין שְׁנֵי הַפְּרָכִים.^ג
 וְאִישׁ הָיָה עֹמֵד אֶצְלֵי. עַד עַכְשָׁיו קִיבַל אֶת שִׁפְעַת הַנְּבוּאָה מֵה'
 בְּאִמְצָעוֹת הַמִּלְאָךְ שֶׁבִידוֹ קִנָּה הַמִּידָה.^ד אֲבָל עַכְשָׁיו הַמִּלְאָךְ לֹא
 נִכְנַס לְקוֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים, אֲלֵא עֹמֵד לַיָּד יְחֻזְקָאֵל, וְקִיבְלוּ שְׁנֵיהֶם אֶת
 הַדִּיבּוֹר בְּשׁוֹוֶה מֵהַשְׁכִּינָה.^ה

קדושת בית המקדש

(1) וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי, בֶּן אָדָם אֵת מְקוֹם פְּסָאֵי וְאֵת מְקוֹם פְּפוֹת
 רַגְלֵי אֲשֶׁר אֲשַׁכֵּן שָׁם בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְעוֹלָם, וְלֹא יִטְמְאוּ
 עוֹד בַּיִת יִשְׂרָאֵל שָׁם קִדְשֵׁי הַמָּוָה וּמִלְכֵיהֶם בְּזוּנוֹתָם וּבַפְּגָרֵי
 מִלְכֵיהֶם בְּמוֹתָם:^כ

מהרה יבנה

- יח. מצודות.
 יט. מלבי"ם.
 כ. רש"י: מְדַבֵּר אֱלֹהֵי. מתמלל עמי. כבוד הוא לומר כלפי מעלה מְדַבֵּר, כמו 'מתדבר', כלומר כינו לבין
 כבודו מדבר, והקול בא עדי:
 כא. במדבר ז' פ"ט.
 כב. מלבי"ם. על הניקוד 'מְדַבֵּר' בחיריק, ברש"י וז"ל: מדבר אלי. מתמלל עמי. כבוד הוא לומר
 כלפי מעלה מדבר כמו מתדבר, כלומר כינו לבין כבודו מדבר והקול בא אלי. ע"כ. וכן ברש"י
 במדבר (ז פט) וז"ל: מדבר. כמו מתדבר, כבודו של מעלה לומר כן, מדבר כינו לבין עצמו
 ומשה שומע מאליו.
 כג. כדלעיל פרק מ' פסוקים ג'-ד'.
 כד. מלבי"ם.
 כה. רש"י: וּבַפְּגָרֵי מִלְכֵיהֶם. שהיו צהינם סמוכין לציחי, כמו שזמנינו צמלכים, צלמה, ובעתליהו,
 ופעמים שהיו קוצבין אותם בגן ציהם כמו שפירש והולך צהתם וגו':

לעתיד לבוא, בבית המקדש השלישי, יהיה רווח רחב סביב בית המקדש, והעיר ירושלים תהיה רחוקה מבית המקדש ארבעים וחמש מילי¹.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים, ה' אמר ליחזקאל הנביא: בֶּן אָדָם דַּע: אֵת מְקוֹם כְּסֵאִי, בית המקדש הוא הנקרא 'כסא', וְאֵת וּכְן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הַנִּקְרָא מְקוֹם פְּפוֹת רַגְלֵי, אֲשֶׁר בְּמִקְוֵם הַזֶּה, שֶׁהוּא בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, אֲשֶׁן שֵׁם בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְעוֹלָם. אֲשֶׁן בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ הַשְּׁלִישִׁי לְעוֹלָם וְעַד. וְלֹא יִחַרְבֶּיךָ.

תרגם יונתן: יְדִין אֶת־בֵּית כּוֹרְסֵי יְקָרִי, וְדִין אֶת־בֵּית אֲשֶׁר־יוֹת שְׂכַנְתִּי, דְּאֲשֶׁר־יִשְׂכְּנֵנִי תִּמְן בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְעוֹלָם. זה מקום בית כסא כבודי, וזה מקום בית השראת שכינתי, שאשרה את שכינתי שם בתוך בני ישראל לעולם.

מְקוֹם כְּסֵאִי: בית המקדש נקרא 'כסא'², ככתוב³: 'כִּפֵּא כְבוֹד מְרוֹם מְרֹאֲשׁוֹן מְקוֹם מְקֻדְשָׁנוּ'. דהיינו שמקום בית המקדש הוא כסא כבודו של ה', ששם השכין שכינתו, ויושב ומנהיג שם את הנהגת ההשגחה⁴.

מהרה יבנה

1. להלן פרק מ"ח. וראה במלבי"ם.

2. עפ"י רד"ק ואברבנאל.

3. רד"ק.

4. ירמיה י"ז י"ב.

ל. מלבי"ם בירמיה. במלבי"ם כאן וז"ל: ויאמר אלי, את מקום כסאי, הנה יבואר (לקמן סי' מ"ח) כי ירושלים שלעתיד תהיה רחוקה מן המקדש מ"ה מיל, וסביבות המקדש יהיה אחוות הכהנים והלוים, אבל המלך והעם אשר בירושלים ישכנו בעיר שתבנה מ"ה מיל רחוק מן המקדש, באר לו המעם לזה כי לעתיד ישתנה הדבר ממה שהיה במקדש הקודם, שבזמן הקודם היה עקר השכינה בשמים כמ"ש (ישעיה סו א) 'השמים כסאי והארץ הדום רגלי', ר"ל שעקר הנהגה היה כפי הטבע והמערכה רק שסבב את המערכת לפי רצון ההשגחה שהיתה בבית המקדש ובארץ שרגליו ומסובביו ותכלית הנהגתו היה בארץ, שלפי התכלית הזה אשר השגיח להרים קרן

מְקוֹם כַּפּוֹת רִגְלֵי: בית המקדש נקרא כן, על דרך הכתוב ל':
 'הַשָּׁמַיִם כַּסְּאֵי וְהָאָרֶץ הַדָּם רִגְלֵי'לֵב. וכן כתוב ל': 'יְשׁוּלֵיו מְלֵאִים
 אֶת הַהֵיכָל'לֵד.

ובבית המקדש השלישי לא יטמאו עוד בית ישראל את שם קדשי,
 הַמָּה וּמְלִכֵיהֶם, הם והמלכים שלהם, כפי שטמאו אותו עד הנה,
 על ידי בְּזוּזוֹתָם, שהיו זונים אחרי עבודה זרה, ועשו זאת בביתם
 שהיה סמוך לבית המקדש. וְבָזָה שטמאותו המלכים הרשעים על
 ידי פְּגָרֵי מְלִכֵיהֶם, פגרי המלכים הרשעים שנקברו בתוך העיר,
 כמנשה ואמון. וכן הרשעים החוטאים נקראים פגרים מתים גם
 בחייהם, וטמאו את הארץ כאשר יטמאו הפגרים המתים. וגם
 טמאותו בְּמִזְמוֹתָם, שהעמידו במות לעבודה זרה במקום קבורת
 המלכים הרשעים. וכל זה עשו בירושלים סמוך לבית המקדש'לֵה.

מהרה יבנה

ישראל, משך את גלגל המערכת לסבבו ולהנהיגו לטובת ישראל ולמלא בית ה' חיים וברכה,
 ולכן נקרא המקדש 'הדום רגליו' כמ"ש (איכה ב א) 'ולא זכר הדום רגליו ביום אפוי, ואמר (ישעיהו
 א) 'יְשׁוּלֵיו מְלֵאִים אֶת הַהֵיכָל', אבל לעתיד גם הכסא תהיה למטה במקדש, שישכון שם שכינת
 קבע והנהגת המערכה תחדל לגמרי, כמ"ש (ישעיהו ס יט) 'לא יהיה לך עוד השמש לאור יומם,
 (ישעיהו כד כג) 'וחפרה הלבנה וכו' כי מלך ה' צבאות בהר ציון ובירושלים, וז"ש את מקום כסאי
 ואת מקום כפות רגלי אשר אשכן שם בשכינת קבע, יהיה בתוך בני ישראל שהכסא תהיה
 ג"כ למטה, וגם אמר שעקר השכינה לא תהיה במקדש רק בתוך בני ישראל שיתאספו שמה,
 ולכן זה יהיה לעולם כי הבית השלישי לא יחרב עוד, ולכן אצטרך להרחיק את העיר מן המקדש,
 כי כפי גודל קדושתו וקביעת השכינה בו תצטרך הרחקה ביותר כדי שלא יטמאו עוד בית
 ישראל שם קדשי המה ומלכיהם, כמו שטמאו אותו עד הנה שהיו יושבים בעיר שהיתה קרובה
 אל המקדש ופגמו בקדושת המקדש.

לא. ישעיה ס"ו א'.

לב. אברבנאל.

לג. ישעיה ו' א'.

לד. מלבי"ם.

לה. עפ"י רד"ק, אברבנאל, מצודת דוד, מלבי"ם, ועי"ש.

אבל עכשיו תהיה העיר רחוקה מבית המקדש ארבעים וחמש מיל, ובעל כרחם יהיו רחוקים מבית המקדש.

(ח) בַּתְּתֵם סֶפֶם אֶת סְפִי, וּמְזוּזֹתֵם אֶצֶל מְזוּזֹתַי, וְהִקִּיר בֵּינִי וּבֵינֵיהֶם, וְטָמְאוּ אֶת שֵׁם קֹדְשִׁי בְּתוֹעֲבוֹתֵם אֲשֶׁר עָשׂוּ, וְאָכַל אֶתֶם בְּאֶפִּי:

סֶפֶם: הסף שלהם. עובי החומה במקום הפתח נקרא 'ספ' לו.

בַּתְּתֵם סֶפֶם אֶת סְפִי, הם העמידו את הסף שלהם סמוך ממש לסף של בית המקדש, וּמְזוּזֹתֵם אֶצֶל מְזוּזֹתַי, והעמידו את המזוזות שלהם סמוך ממש למזוזה של בית המקדש, וְהִקִּיר בֵּינִי וּבֵינֵיהֶם, ויש רק את כותל בית המקדש בין ביתם ובית המקדש. כי המלכים העמידו את ביתם סמוך לבית המקדש^ל. ועל ידי זה

מהרה יבנה

לו. במלבי"ם וז"ל: עובי החומה במקום הפתח קרוי 'ספ', בין בצדדים בין למטה, כמו 'ידיה על הסף' (שופטים י"ט) שהוא האסקופא, ובמקום שמחברין הדלת ונותנין שם לוחות עץ קרוי 'מזוזה', ואם אין שם מזוזה אין חייב במזוזה. ובשער החצר היה הסף נחלק לשנים כ"א עוביו שש אמות והמזוזה בתוך עוביה אמה ששם היה הדלת (כנ"ל סי' מ' פ"ו), ובא תמיד המזוזה עם הדלת (שמות כ"א שופטים ו' ג', ישעיה נ"ז ה'), וע"כ הוסיף שנתנו גם המזוזה שבו הדלת אצל מזוזה, שכשנפתחו דלתי בית ה' נפתח גם פתחם שאצלו.

לו. כאן יש לציין לשיבוש גדול שיש בשפת עברית המדוברת, ששייכו את המילה 'משקוף' וקוראים למשקוף ולשני המזוזות גם יחד בשם 'משקוף', בעוד שבאמת בלשון הקודש רק העץ העליון שמעל הפתח נקרא משקוף, ושני העצים שבשני צידי הפתח, הם נקראים שני המזוזות. כמו שכתוב בתורה: וְלָקְחוּ מִן הַדָּם וְנָתְנוּ עַל שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת וְעַל הַמַּשְׁקוֹף עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר יֹאכְלוּ אֹתוֹ בָּהֶם (שמות יב ז). וְלָקַחְתֶּם אֲגָדַת אֹזֹב וּטְבַלְתֶּם בָּדָם אֲשֶׁר בְּסֶף וְהִנַּעְתֶּם אֶל הַמַּשְׁקוֹף וְאֶל שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת מִן הַדָּם אֲשֶׁר בְּסֶף וְאֹתָם לֹא תִצְאוּ אִישׁ מִפֶּתַח בֵּיתוֹ עַד בֶּקֶר. וְעָבַר ה' לְנִגְף אֶת מִצְרַיִם וְרָאָה אֶת הַדָּם עַל הַמַּשְׁקוֹף וְעַל שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת וּפָסַח ה' עַל הַפֶּתַח וְלֹא יָתַן הַמַּשְׁחָת לְבֹא אֶל בְּתִיכֶם לְנִגַף (שם כב-כג).

ברש"י (שמות יב ז): המזוזות. הם הזקופות, אחת מכאן לפתח ואחת מכאן. המשקוף. הוא העליון, שהדלת שוקף עליו כשסוגרין אותו, לינמ"ל בלע"ז. ולשון שקיפה, חבטה, כמו (ויקרא כו לו) 'קול עלה נדף', 'טרפא דשקוף' (התרגום של 'קול עלה נדף' הוא 'טרפא דשקוף'). חבורה, משקופי. לח. עפ"י רד"ק, אברבנאל, מצודת דוד, מלבי"ם, ועי"ש.

תקיד בית המקדש קדושת בית המקדש השלישי

טמאנו את שם קדשי בתועבותם אשר עשו בבתיהם שסמוכים לביתי. ובפרט שלפי קדושת המקום יגדל החטא והטומאה^ט.

ואכל אתם באפי, לכן כיליתי אותם בחמתי^י, דהיינו שהיה חורבן בתי המקדש והגלות.

אבל עכשיו יתרחק מושב הזרים מבית המקדש, וסביב בית המקדש ישבו רק הכהנים והלויים, כמו שהיה במשכן שבמדבר שחנו הלויים סביב למשכן. וזה מה שכתוב בפסוק הבא^{יא}:

(ט) עֲתָה יִרְחֲקוּ אֶת זְנוֹתָם וּפְגָרֵי מַלְכֵיהֶם מִמֶּנִּי, וְשִׁכְנֹתַי בְּתוֹכָם לְעוֹלָם:^{יב}

אבל עתה, עכשיו כשיבנה בית המקדש השלישי, בעל כרחם ירחקו את זנותם ופגרי מלכיהם ממני, כי העיר תהיה רחוקה מבית המקדש^{יג}. אז יהיה להם לב חדש ליראה את ה'י, וינהגו קדושה יתירה בבית המקדש^{יד}. ובהיותם טהורים וטובים אשכון

מהרה יבנה

גם כיום, סמוך ממש לכותל הר הבית מבוזז בצד דרום, אפשר לראות שם שרידים מארמון של מלכים. ואולי על זה נאמר בפסוק כאן שהמלכים העמידו את ביתם סמוך ממש לבית המקדש, ורק קיר ביניהם.

לט. במלבי"ם וז"ל: שער עתה היה בית המלכים קרוב לבית ה', וסף ביתם קרוב אל סף ביתי, ורק קיר המקדש היה מפסיק ביני וביניהם ובוה טמאו את שם קדשי בתועבותם אשר עשו, כי לפי ערך קדושת המקום יגדל החטא והטומאה, שטומאה קלה אשר לא תטמא במקום החול תטמא במקום הקדש, כמו שהשלישי פוסל את התרומה והרביעי פוסל את הקדש הגם שאין מממאין את החולין, וכן יפגום החטא הקטן הנעשה קרוב אל המקדש.

מ. עפ"י רש"י ומצודת דוד.

מא. מלבי"ם.

מב. רש"י: עתה, על כרחם ירחקו את זנותם, שהזלתי לי יקוף גזול גדול סביב:

מג. רש"י. מלבי"ם.

מד. רד"ק.

מה. מצודת דוד.

בתוכם לעולם^מ. ויהיה: וְשִׁכַּנְתִּי בְּתוֹכְכֶם לְעוֹלָם. שה' ישכון לעולם ועד בבית המקדש השלישי, בתוך בני ישראל. ובית המקדש השלישי יעמוד לעולם, ולא יחרב עוד^מ.

וְזָנַתִּי אֶת מְקֻדְשֵׁי בְּתוֹכְכֶם לְעוֹלָם. וְהָיָה מוֹשְׁבֵנִי עֲלֵיהֶם, וְהָיִיתִי לָהֶם לְאֱלֹהִים, וְהָפָה יְהוָה לִי לְעַם. וַיִּדְעוּ הַגּוֹיִם כִּי אֲנִי ה' מְקַדֵּשׁ אֶת יִשְׂרָאֵל, בְּהִיּוֹת מְקֻדְשֵׁי בְּתוֹכְכֶם לְעוֹלָם^מ.

❧ לימוד צורת בית המקדש ❧

① אַתָּה בֶּן אָדָם הִגֵּד אֶת בַּיִת יִשְׂרָאֵל אֶת הַבַּיִת, וַיִּפְלְמוּ מַעֲוֹנוֹתֵיהֶם, וּמִדְּדוּ אֶת תְּכֵנִית^{מט}:

ה' אמר ליחזקאל הנביא: אַתָּה בֶּן אָדָם, אַתָּה יחזקאל, הִגֵּד אֶת בַּיִת יִשְׂרָאֵל אֶת הַבַּיִת, תֹּאמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת צוֹרַת בְּנֵין בַּיִת הַמְּקֻדָּשׁ שְׂרָאִיתִי, וַיִּפְלְמוּ מַעֲוֹנוֹתֵיהֶם, וְעַל יָדַי זֶה יִהְיֶה לָהֶם בּוֹשָׁה מַעֲוֹנוֹתֵיהֶם, כְּאִשֶּׁר הִנְנִי מֵרָאֵה לָהֶם חֲסָדֵי שְׂאִינְנִי מִזֶּמֶר אֹתָם בְּגִלְגַל הָעֵבְרוֹת שְׁלָחֵם^{נא}.

וּמִדְּדוּ אֶת תְּכֵנִית. אֶת תְּכֵנִית צוֹרַת הַבַּיִת שְׁתֵּרָאֵה לָהֶם, יִמְדְּדוּ וַיִּכְנֶנוּ אוֹתוֹ, לְסִימָן שֶׁעוֹד יַעֲשׂוּ אֶת זֶה לְעֵתִיד כְּשִׁיבּוֹא הַגּוֹאֵל

❧ מהרה יבנה ❧

מו. אברבנאל.

מז. עפ"י המפרשים, גם לעיל ולקמן.

מח. יחזקאל ל"ז כ"ו-כ"ח.

מט. רש"י: ויפלמו מעוונותיהם. בהלאותי למו חסדי, שאיני ממאס אותם בעוונם:

נ. מצודת דוד.

נא. רש"י.

תקנון בית המקדש לימוד צורת בית המקדש השלישי

ויחיו המתים. ילמדו ויכינו את צורת הבית, לסימן שהלומדים את צורת בית המקדש השלישי יחיו בבנין הבית לעתיד^{נג}.

(א) וְאִם נִבְלְמוּ מִפֶּלֶא אֲשֶׁר עָשׂוּ, צוֹרֵת הַבַּיִת, וְתִכְוֶנְתּוֹ, וּמִוֹצְאָיו, וּמִזְבְּחָיו, וְכָל צוֹרְתּוֹ, וְאֵת כָּל חֻקְתָּיו, וְכָל (צוֹרְתֵי כתיב) צוֹרְתָיו, וְכָל (תורתו כתיב) תּוֹרְתָיו, הוֹדַע אֹתָם, וּכְתַב לְעֵינֵיהֶם, וְיִשְׁמְרוּ אֵת כָּל צוֹרְתּוֹ, וְאֵת כָּל חֻקְתָּיו, וְעָשׂוּ אֹתָם: ^{נג}

מהרה יבנה

גב. רד"ק. אברבנאל. וכן כתב רש"י בפסוק הבא: ילמדו ענייני המדות מפיך שידעו לעשותם לעת קץ. ע"ב.

כתב התוספות יום טוב בספרו צורת הבית וז"ל: וכיוצא בזה פירש הרד"ק במלת 'תכנית', צורת הבית ימדדו ויכינו אותו לסימן כי עוד יעשו כן לעתיד בבא הגואל ויחיו המתים, יכינו אותו לסימן שהרואים זאת הצורה יחיו בבנין העתיד, ע"כ. והנה נוסף על מה שבקשנו בדבריו, למדנו עוד כי הבטיח השם ב"ה שעל ידי הבנת תמונת צורת הבית יזכו לתחייה לעתיד. וכן כתב בפירושו ל'ועשו אותם' שהוא ראייה גדולה לתחיית המתים.

והנה הבטחה זו לא בלבד לדורו של יחזקאל נאמר כי למה נגרע אנחנו הבאים אחריהם, אך היא הבטחה כללית אל כל שומר ומודד הצורה כנוצר שיזכה לתחייה לעשותה לעתיד. שכן כל יעודי הנביאים ע"ה עם שהם מועדים לנוכח, עם כל זה מגמת פניהם כמו כן לעתידים בניהם אשר יקומו אחריהם ויספרו עד דור אחרון, ואמרו בלשון נוכח להקדים הטובה כשיזכו, מצורף לזה שדברי השם ב"ה והבטחתו כאלו אמר ונעשה מעתה, כנוצר בפירש"י בכמה מקומות על עבר במקום עתיד הבא בדברי הנביאים ע"ה. ע"כ לשון התוספות יום טוב.

וכתב הרד"ק בפסוק הבא וז"ל: וישמרו את כל צורתו ואת כל חקותיו ועשו אותם. ישמרו אותם בלבם ויאמינו כי כן יהיה, ויעשו אותם הבניינים והצורות והתורות לעתיד, ואם לא ישמרו אותם בלבם ולא יאמינו לא יעשו אותם, כי כן מדת הקדוש ברוך הוא ישלם לאדם מדה כנגד מדה, כל המאמין בביאת גואל יזכה לגאולה, ואם לא יאמין לא יזכה, וכן אם יאמין בתחיית המתים יזכה לתחייה, ואם לא יאמין לא יזכה. ולא נוכל לפרש ועשו אותם בבית שני שעלו בני גולה של בבל, כי הרבה דברים יש בבנינה זו שלא היו כן בבית שני, ועל כרחק בנינה זו עתידה, ואמר כן 'ועשו אותה' ראייה גדולה לתחיית המתים. ע"ב.

גג. רש"י: צורת הבית. גבול הבינין היאך הוא מלפניו ועד אחוריו סדוקין לארבע כוחות: ותכונתו. חשבון תאיו ולשכותיו: וכל צורתיו. כדברים ותומורים ואילים ואילומים:

בתשובת רש"י, במענה על שאלות ששאל רבי שמואל מאלצוירא, ענה לו רש"י וז"ל: וקשאל, 'אם נכלמו וגו' ועשו אותם' (מג יא), כלום נזה לעשות בינין זה צימי יחזקאל. אמר אם היתה תשובתם הוגנת על מנת שלא לחטוא, היה בינין זה להם כשעלו מן הגולה, וגאולת עולם בזרוע ולא על ידי רשות

בית המקדש השלישי במידות ובצורות שראה יחזקאל, יגיע זמנו להיבנות כאשר יגיע עת התיקון, שיטהרו מעוונותיהם. על כן נאמר: **וְאִם נִכְלְמוּ מִכָּל אֲשֶׁר עָשׂוּ**, דהיינו שיתביישו מהעבירות שעשו, וישובו בתשובה שלימה. לפי הכלל שהעושה דבר עבירה ומתבייש בה, מוחלין לו על כל עונותיו¹⁷. ואז יזכו שיבנה בית המקדש השלישי, בצורות ובמידות שראה יחזקאל¹⁸.

תודיע לישראל את צורת הפית, צורת בית המקדש בכללו¹⁹, מלפנים לחומת הר הבית²⁰, איך מסודרים הדרי הבית ולשכותיו

מהרה יבנה

כורש, אלל סגרס החטא. וכן שנינו בצרכות (ז). 'עד יעבור עמך ה' (שמות טו טז) זו ציאה לאקונה, 'עד יעבור עם זו קנית' זו ציאה שניה, אמור מעתה, ראוים היו יסאלל לעשות להם נס צימי עזאל כלדך שנעשה צימי יהוסע, אלל סגרס החטא:

נד. ברכות י"ב: וז"ל הגמרא: ואמר רבה בר חיננא סבא משמיה דרב, כל העושה דבר עבירה ומתבייש בו מוחלין לו על כל עונותיו, שנאמר (יחזקאל מז סג) 'למען תזכרי וּבִשְׁתָּה, וְלֹא יִהְיֶה לְךָ עוֹד פְּתוּחוֹן פֶּה מִפְּנֵי פְלִמְתְּךָ, בְּכַפְרֵי לֶךָ לְכָל אֲשֶׁר עָשִׂיתָ נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה'. נה. עפ"י מלבי"ם.

נו. מצודת דוד ועי"ש. במלבי"ם וז"ל: ואם נכלמו מכל אשר עשו, ר"ל באשר שיבנה הבית במדות ובצורות אלה שראה יחזקאל לא יגיע זמנו עד שיגיע עת התיקון שיטהרו מעוונותיהם, לכן ההודעה הזאת תלויה בתנאי אם יכלמו מכל אשר עשו וישובו בתשובה שלימה, כפי הכלל שהעושה דבר עבירה ומתבייש בה מוחלין לו על כל עונותיו, ואז צורת הבית הודע אותם, כי רק אז יבנה הבית הזה. ואמר פה ג' פעמים צורת הבית כי היה להביא שלש צורות. א. הצורה המוכרחת להיות בכל בית שיבנה לה' וא"א בלעדה, והיה בשה במשכן ובבית ראשון ושני ובבית השלישי, והוא שיהיה בו עזרה והיכל וקדש הקדשים וכן הכלים המוכרחים להיות בכלם, מזבח העולה ומזבח הקטורת וארון ושלחן ומנורה וכדומה. ב. דברים שאינם מוכרחים ויכולים להשתנות כפי הזמן כמו שנשתנו דברים במקדש מן המשכן, ובית שני מן בית ראשון. ג. דברים שהם מיוחדים רק למקדש השלישי שיגיע שעת התיקון ולא יכלו לעשות כמוהו בימי עזרא הגם שידעו מדברי יחזקאל מפני שידעו שעדיין לא הגיע עת התיקון, רק מקצת דברים אשר קבלו מפי הנביאים שיכולים לעשותו דוגמתו, כמ"ש הרמב"ם בה' בהב"ה, על הראשון אמר צורת הבית ותכונתו ומוצאיו ומובאיו ר"ל הצורה המוכרחת להיות בכל בית ואת החדרים והשערים המוכרחים להיות בכלם, על הבנין המיוחד רק לעתיד ואין יכולים לעשות כמוהו בזה"ז מפני שעניניו הם חקים נעלמים שלא יתגלו עד זמן העתיד, אמר וכל צורותיו ואת כל חקתיו, שהחקים הם הדברים שטעמם נעלם, ועל הדברים שהם אמצעים בין בנין הראשון ובין בנין השלישי, אשר היו יכולים לעשותם בימי בית שני שבנאו כבית ראשון וכדברים מעין העתיד כמ"ש הרמב"ם מפני שהדברים ההם אינם חקים נעלמים רק תורות שטעמם נודע, אמר וכל צורותיו

תקיה בית המקדש לימוד צורת בית המקדש השלישי

לארבע הרוחות^{נב}. ותכונתו, חשבון התאים והלשכות שבבית המקדש^{נא}. ומוצאיו ומוקאיו, ומידות הפתחים שיוצאים ובאים דרכם^ס. וְכָל צוּרְתּוֹ, וכל הצורות של כל חדר וחדר^{סא}. וְאֵת כָּל חֲקָתָיו, ואת כל מה שראוי להשתמש בכל מקום בכל חדר ובכל לשכה^{סב}. וְכָל צוּרְתָיו, וכל הצורות שמצויירים על כתלי ההיכל וקודש הקדשים, שהם הכרובים והדקלים^{סג}. וכן צורת האולמות שבפתחים, וצורת העמודים הנקראים 'אילים'^{סד}. וְכָל תּוֹרְתָיו, וכל ההלכות עד היכן מותר לנשים להיכנס, ועד היכן לישראלים, ועד היכן לכהנים^{סה}.

מהרה יבנה

וכל תורתיו הודע אותם. וכתב לעיניהם צוה שיכתוב צורת הבנין העתיד בספר למשמרת לדור אחרון, וישמרו ר"ל שאם ישמרו את כל צורותיו ואת כל חקתיו להתנהג כפיהם בקדושה ובטהרה ובהטבת המעשים, שיהיו מוכנים אל הצורות האלה שמורים על דבוק ה' ושכינתו בקדש לעולם, אז ועשו אותם אז יעשו את הצורות ויבנו את בית השלישי ברוח ה' עליהם.

נו. רד"ק.

נח. רש"י.

נט. רש"י.

ס. מצודת דוד.

סא. רד"ק. מצודת דוד.

סב. רד"ק. מצודת דוד.

סג. רש"י. רד"ק. מצודת דוד.

סד. רש"י.

סה. רד"ק. עפ"י מצודת דוד. ברמב"ם (הלכות בית הבחירה א ז): ועושינ בתוך העזרה גבולין, עד כאן לישראל, עד כאן לכהנים. ע"כ.

באברבנאל וז"ל: ושזה אומרו וישמרו את כל צורותיו ואת כל חוקותיו שישמרו אותם בליבם ויאמינו שכן יהיה לעתיד, ויותר נכון לפרש שמפני שבזמנו של יחזקאל היו תועים בני ישראל בעבודת השמש והירח וכמו שאמר מאתם שהיו אחזריהם אל היכל ה' ופניהם קדמה משתחוים לשמש, לכן צוה לנביא שיגיד להם כל מה שראה בנבואתו מבנין הבית כדי שיתבודדו ויתבוננו בענין הבית ומדדו את תבניתו, ולפי שהדברים ההם יש להם רמיונות עליונות בדברים האלהיים כמו שבארתי בבנין בית שלמה לכן בהתבוננותם בענין הבית ומדותיו יתבאר להם טעותם בעובדם את המשרתים יכירו וידעו כי לה' המלוכה והוא המושל והמשגיח שהם הדברים אשר יורו עליו עניני הבית ומדותיו, ובזה יכלמו מעונותיהם בראותם כי לא מעבר לים הוא אבל

הוֹדַע אֹתָם, תוֹדִיעַ לְבֵית יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל זֶה, אֵת כָּל צוּרוֹת וְעֵינֵינִי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הַשְּׁלִישִׁי, וְכָתַב לְעֵינֵיהֶם, וּתְכַתּוֹב אֵת זֶה עֲבוּרָם, כְּדִי שִׁילְמְדוּ בְּזֶה^{סז}, וַיִּשְׁמְרוּ אֵת כָּל צוּרְתוֹ, וְאֵת כָּל חֻקְתָּיו, יִלְמְדוּ מִמֶּךָ אֵת הַצּוּרוֹת וְהַמִּידוֹת שֶׁל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הַשְּׁלִישִׁי^{סח}, וַעֲשׂוּ אֹתָם, כְּדִי שִׁידְעוּ לַעֲשׂוֹת אוֹתָם בְּעַת הַקֶּץ כְּשִׁיבּוֹא הַמָּשִׁיחַ^{סט}. וְזוֹ הַבְּטָחָה שֶׁהַשִּׁי"ת הַבְּטִיחַ שֶׁכָּל מִי שִׁילְמַד אֵת צוּרַת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הַשְּׁלִישִׁי, שֶׁכָּתַב יִחְזַקְאֵל הַנְּבִיא, יִזְכֶּה לְקוֹם בְּתַחִיית הַמֵּתִים וּלְבַנּוֹת אֵת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ^{סז}.

מהרה יבנה

בביתם ימצאו מה שילמדם להועיל אם יתבוננו בו, ואמר שמות רבים צורת הבית ותכונתו ומוצאיו ומובאיו ואמר פעם שנית וכל צורותיו ואמר בו לשון חקים ותורות לפי שהדברים הם מושגים אצלינו באחד מארבע אופנים אם בחוש ואם במושכל ראשון ואם במופת ואם בקבלה, ואמר צורת הבית על הנראית בחוש ותכונתו על התכונה הנרשמת בנפש שהיא ההתחלה שממנה תבוא ידיעת המושכלות הראשונות, ואמר מוצאיו על המופתים הנעשים מה שיוצאים מהקדמות החושים ומהמושכלות הראשונות, ומובאיו הם המקובלות הבאות לאדם מהאבות בדרך קבלה ולכן צוה השם וכל צורותיו וכל חקתיו וכל תורותיו הודע אותם כי אמר בזה צורותיו על המוחשות ועל המושכלות הראשונות כי הם כולם צורות מושגות לאדם בלי עיון וכל חוקותיו הם המקובלות שאין להם טעם וכל תורותיו הם המופתים הנודעים בהוראה ולמוד, והענין שמתכונת הבית וסדורו וחלקיו יודיע וילמד להם כל זה כדי שישתלמו באמונתיהם אם בדברים המתבארים ע"ד היקש ואם הנודעים מצד הקבלה לבד, ולהיות זאת כוונת הכתובים באמת אמר הגד לבני ישראל את הבית ואמר הודע אותם ולא אמר הראה לפי שאין הדבר תלוי בראיית העין כי אם בהבנת הנרמז והמכוון בבנין זה. ע"כ. סו. מצודת דוד.

סז. אמרו חז"ל במדרש תנחומא (צו י"ד): אמר יחזקאל לפני הקב"ה, רבוננו של עולם עד עכשיו אנו נתונים בגולה בארץ שונאין, ואתה אומר לי לילך ולהודיע לישראל צורת הבית וכתוב אותו לעיניהם וישמרו את כל צורותיו ואת כל חוקותיו, וכי יכולין הן לעשות, הניח להם עד שיעלו מן הגולה ואחר כך אני הולך ואומר להם. אמר לו הקב"ה ליחזקאל, ובשביל שבני נתונין בגולה יהא בנין ביתי כמל, אמר לו הקב"ה גדול קרייתה בתורה כבנינה, לך אמור להם ויתעסקו לקרות צורת הבית בתורה ובשכר קרייתה שיתעסקו לקרות בה אני מעלה עליהם כאלו הם עוסקים בבנין הבית.

סח. רש"י. רד"ק. מצודת דוד.

סט. צורת הבית לתוספות יום טוב. עפ"י רש"י ורד"ק.

כתב רש"י: וישמרו. ילמדו ענייני המדות מפיו, שידעו לעשותם לעת קץ. ע"כ.

תקב בית המקדש לימוד צורת בית המקדש השלישי

(ב) זאת תורת הַפֵּית, על ראש הָהָר כָּל גְּבֻלוֹ סָבִיב סָבִיב
קִדְשׁ קִדְשִׁים, הִנֵּה זאת תֹּרַת הַפֵּית:

זאת תֹּרַת הַפֵּית, מה שכתוב למעלה, זה הוא ענין לימוד הבית.
על ראש הָהָר, בית המקדש יהיה בראש ההר^{ע"א}. וכתוב^{ע"ב}: 'הָר
גְּבֻהָ מְאֹד וְעָלְיוֹ כְּמִבְנֵה עִיר מְנַגֵּב'. וכתוב^{ע"ג}: 'וְהָיָה בְּאַחֲרֵית
הַיָּמִים, נִכּוֹן יִהְיֶה הָר בֵּית ה' בְּרֹאשׁ הַהָרִים, וְנִשָּׂא מִגְּבְעוֹת,
וְנָהָרוּ אֵלָיו כָּל הַגּוֹיִם'.

כָּל גְּבֻלוֹ סָבִיב סָבִיב קִדְשׁ קִדְשִׁים, כל בית המקדש כולו הוא קדוש
מאוד מאוד, לא רק המקום שבו הארון, אלא גם ההיכל והאולם

מהרה יבנה

כתב התוספות יום טוב בספרו צורת הבית וז"ל: וכיוצא בזה פירש הרד"ק במלת 'תכנית', צורת
הבית ימדדו ויכינו אותו לסימן כי עוד יעשו כן לעתיד בבא הגואל ויחיו המתים, יכינו אותו
לסימן שהרואים זאת הצורה יחיו בבנין העתיד, ע"כ. והנה נוסף על מה שבקשנו בדבריו,
למדנו עוד כי הבטית השם ב"ה שעל ידי הבנת תמונת צורת הבית יזכו לתחייה לעתיד. וכן
כתב בפירושו לועשו אותם שהוא ראייה גדולה לתחיית המתים.

והנה הבטחה זו לא בלבד לדורו של יחזקאל נאמר כי למה נגרע אנחנו הבאים אחריהם, אך היא
הבטחה כללית אל כל שומר ומודד הצורה כנוצר שיזכה לתחייה לעשותה לעתיד. שכן כל
יעודי הנביאים ע"ה עם שהם מועדים לנוכח, עם כל זה מגמת פניהם כמו כן לעתידים בניהם
אשר יקומו אחריהם ויספרו עד דור אחרון, ואמרו בלשון נוכח להקדים הטובה כשיזכו, מצורף
לזה שדברי השם ב"ה והבטחתו כאלו אמר ונעשה מעתה, כנוצר בפירש"י בכמה מקומות על
עבר במקום עתיד הבא בדברי הנביאים ע"ה. ע"כ לשון התוספות יום טוב.

כתב הרד"ק וז"ל: וישמרו את כל צורתו ואת כל חקותיו ועשו אותם. ישמרו אותם בלבם
ויאמינו כי כן יהיה, ויעשו אותם הבנינים והצורות והתורות לעתיד, ואם לא ישמרו אותם בלבם
ולא יאמינו לא יעשו אותם, כי כן מדת הקדוש ברוך הוא ישלם לאדם מדה כנגד מדה, כל
המאמין בביאת גואל יזכה לגאולה, ואם לא יאמין לא יזכה, וכן אם יאמין בתחיית המתים יזכה
לתחייה, ואם לא יאמין לא יזכה. ולא נוכל לפרש ועשו אותם בבית שני שעלו בני גולה של
בבל, כי הרבה דברים יש בבנינה זו שלא היו כן בבית שני, ועל כרחך בנינה זו עתידה, ואמר כן
יעשו אותה ראייה גדולה לתחיית המתים. ע"כ.

ע. רד"ק. מצודת דוד.

עא. רד"ק.

עב. יחזקאל מ' ב'.

עג. ישעיה ב' ב'.

מראה יחזקאל פרק מג פסוק יב היכל תקבא

והעזרות וכל הר הבית הכל קדוש מאוד מאוד, ואין בזה שום דבר חוליף^ע.

הנה זאת תורת הַבַּיִת, זה הוא הלימוד, לדעת שכל בית המקדש, בכל חלקיו כולם, הכל הוא קדושה עליונה גבוה מאוד^ע.

מהרה יבנה

עד. עפ"י אברבנאל.

עה. עפ"י אברבנאל.

בפסוקים הבאים נלמד את המזבח.
 בעמדנו בפתח ביאור פסוקים אלו, נקדים מהלכות המזבח וסדר
 בניית המזבח.

מהלכות המזבח

כמה מהלכות המזבח^{עז}:

- א. מקום המזבח ומידות המזבח מדויקים מאוד מאוד^{עז}.
 ואסור לשנות^{עז}.
- ב. צריך לבנות את המזבח בבית המקדש מאבנים^{עז}.

מהרה יבנה

עו. הרבה מהלכות המזבח, שונים מהלכות שאר בית המקדש.
 עז. וגם כל המידות והמקומות והתבנית וכו' של בית המקדש הכל מדויק מאוד מאוד, ואסור
 לשנות כלום. כי הכל בנבואה ורוח הקודש מיד ה' (חולין פג: סוכה נא: ועוד).
 עח. רמב"ם (הלכות בית הבחירה ב א-ד). וכשבנו את בית המקדש השני היו צריכים נביאים
 שיאמרו את מקום ומידות המזבח (שם ובחידושי הגרי"ז בכורות יז:). גם כל צורת בית המקדש ולא
 רק המזבח, 'הכל בכתב מיד ה'', הכל מדויק מאוד ואסור לשנות, וגם בית שני נבנה ע"פ
 הנביאים (דרך חכמה הלכות בית הבחירה שם, ועוד). ובית המקדש השלישי ירד בנוי ומשוכלל מן
 השמים (רש"י סוכה מא.), ויש אומרים שיבנה ע"י משיח צדקנו (רמב"ם הלכות מלכים יא א).
 נפסק ברמב"ם שמצוות עשה לבנות את בית המקדש שנאמר 'ועשו לי מקדש' (הלכות בית
 הבחירה א א). ונבנה את בית המקדש ע"י משיח צדקנו כנפסק ברמב"ם (הלכות מלכים יא א).
 אמנם ברש"י כתוב שבית המקדש השלישי בנוי ומשוכלל הוא יגלה ויבא משמים (סוכה מא.).
 ולכאוי יוקשה האם אנו נבנה ע"י משיח או שירד משמים. והישוב הוא, שזה יהיה כמו נשמה
 בגוף. וברמח"ל (בתחילת ספרו משכני עליון) ביאר שבית המקדש שלמעלה יתפשט וירד לתוך
 בית המקדש שאנו נבנה למטה.
 עט. שנאמר (שמות כ כב) 'ואם מִזְבַּח אֲבָנִים תַּעֲשֶׂה לִּי, לַמְדֵנו בַּתּוֹרָה שֶׁבַעל פֶּה שְׂוֹאֵם כֹּאן הוּא
 חוֹבֵה, שְׁחוֹבֵה שִׁיחֵהּ הַמְזֻבָּח בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ מֵאֲבָנִים (רמב"ם הלכות בית הבחירה א' יג).

- ג. אסור שיהיה חלל תחת המזבחה.^ג
 ד. המזבח כולו אטום, ללא חלל.^ד
 ה. אבני המזבח צריכות להיות שלימות וחלקות לגמרי.^ה
 ו. כל אבן שנגע בו ברזל פסול למזבחה.^ו
 ז. אסור לחתוך או לנתץ שום אבן מהמזבחה.^ז
 ח. המזבח צריך להיות מרובע.^ח
 ט. אסור לעלות למזבח במדרגות, וצריך לעשות כבש כדי לעלות למזבחה.^ט
 י. המזבחה^י צריך להיות בחלק של שבט בנימין.^י

מהרה יבנה

פ. שנאמר (שמות כ כא) מִזְבַּח אֲדָמָה תַעֲשֶׂה לִּי, דהיינו שיהיה מחובר באדמה (רמב"ם הלכות בית הבחירה א' י"ג).

פא. רמב"ם הלכות בית הבחירה ב' ט"ז.

פב. אבני המזבח צריכות להיות שלימות וחלקות לגמרי בלי שום פגם, ואפילו פגם קטן כחגירת הציפורן. שנאמר (דברים כז ו) אֲבָנִים שְׁלֵמוֹת תִּבְנֶה אֶת מִזְבַּח ה' אֱלֹקֶיךָ. וכן אבני ההיכל והעזרות שלימות וחלקות לגמרי ללא שום פגמה ואפילו כחגירת הציפורן (רמב"ם הלכות בית הבחירה א' י"ד). אלא שיש הבדל, שאבני המזבח צריכות להיות שלימות מלכתחילה שהיו תמיד שלימות וחלקות וכן לא נגע בהם ברזל מעולם, אבל אבני ההיכל והעזרות חותכים ומיישרים מחוץ להר הבית ואח"כ מכניסים להר הבית. ורק בתוך הר הבית אסור לחתכם (כך פסק הרמב"ם בהלכות בית הבחירה א' ח).

פג. אבן שנגע בה ברזל פסול למזבח, גם אם לא עשה פגימה. ככתוב (שמות כ כב) לֹא תִבְנֶה אֶתֶּהָן גִּזִּית כִּי תִרְבֶּה הַנִּפְתָּ עֲלֶיהָ וְתַחֲלֶלְהָ (רמב"ם הלכות בית הבחירה א' טו).

פד. אסור לחתוך שום אבן מאבני המזבח, כמ"ש לעיל. אסור לנתץ דרך השתתה ואבל לצורך תיקון, או לבנות יותר מפואר, מותר מהמזבח או מההיכל או מכל העזרות שנאמר לֹא תַעֲשֶׂוּן בֵּין לְה' אֱלֹקֵיכֶם (רמב"ם הלכות בית הבחירה א' יז, ובדרך חכמה).

פה. רמב"ם הלכות בית הבחירה ב' י"ז.

פו. שנאמר (שמות כ כג) וְלֹא תַעֲלֶה בְּמַעֲלֹתַי עַל מִזְבְּחִי (רמב"ם הלכות בית הבחירה א' יז).

פז. המזבח וכן ההיכל צריכים להיות בחלק של שבט בנימין. אבל לשכת הגזית, שגם היא בעזרה, צריכה להיות בחלק של שבט יהודה (רש"י זבחים נד:).

פח. זבחים נ"ג:

חלק מירושלים ובית המקדש נמצא בחלקם של שבט יהודה, וחלק בחלקם של שבט בנימין, והגבול עובר באמצע בית המקדש ליד המזבח ממש.

ועל כן בצדדים של מזרח ודרום יש רק אמה אחת יסוד למזבח ולא לכל האורך, מפני ששם בצדדים מזרח ודרום כבר החלק של יהודה, אך המזבח צריך להיות בחלק של שבט בנימין^{פ"ט}.

מהרה יבנה

זה בבית ראשון ושני. אבל בבית שלישי, מבואר בסוף יחזקאל (מז-מח) שארץ ישראל יתחלק לשבטים באופן אחר ממה שהתחלק בימי יהושע בין נון. ומקום בית המקדש לא יתחלק לשבטים.

אולי יתכן שמכיוון שלכל ישראל יש חלק במקום המקדש, וכעין זה שדוד המלך קנה את מקום המקדש מאת ארוונה היבוס, דווקא ע"י שאסף כסף מכל ישראל, כדי שלכל ישראל יהיה חלק במקום המקדש. על כן יתכן שנקרא כאילו שמקום ההיכל והמזבח שייך לבנימין, ומקום לשכת הגזית ליהודה. וצ"ע.

פ"ט. זבחים נ"ג:

המלבי"ם כתב בפירושו לבית שלישי (פסוק יג) וז"ל: רוחב היסוד לא סבב מכל צד והיה מהלך רק על צפון ומערב ואמה במזרח ואמה בדרום. ע"כ. וכן כתב המלבי"ם שבבית שני עשו את המזבח באותו תבנית כמו שיהיה בבית שלישי, חוץ משינוי קטן בגובה היסוד. נמצא שלהמלבי"ם גם בבית שלישי היסוד הוא רק בצפון ובמערב, ואמה אחת במזרח ואמה אחת בדרום.

וכן משמע לשיטת הרמב"ם שכתב (הלכות בית הבחירה ב ג) וז"ל: ומזבח שבנו בני הגולה כעין מזבח שעתידי להבנות עשוהו, ואין להוסיף על מדתו ולא לגרוע ממנה. ע"כ.

אבל לשיטת המצודת דוד (פסוק יז), בבית שלישי יהיה היסוד סביב בכל הצדדים, כי אז מקום המקדש לא יהיה מיוחד לשום שבט.

בניית המזבח

איך בונים את המזבח:

בונים את המזבח מאבנים גדולות וקטנות, שהם שלמות וחלקות בלי שום פגימה אפילו קטנה מאוד, וכן שלא נגע בהם ברזל מעולם^צ.

הולכים למקום שנקרא 'בקעת בית כרם'^{צא}, שיש שם אבנים שלימות חלקות בלי שום פגם^{צב}, וחופרים שם בכלי הפירה מעץ^{צג}, עמוק מאוד עד מקום שמעולם לא חפרו שם^{צד}, ומשם מוציאים אבנים אלו.

ומביאים את האבנים למקום שהולכים לבנות שם את המזבח, שהוא בעזרה בבית המקדש, ובונים שם תבניות מעץ בגודל שצריכים עבור המזבח, ומכניסים לתוך התבנית את האבנים.

ולוקחים עופרת, ומחממים עד שנהיה מותך נוזלי^{צה}, ולוקחים זפת וסיד, ומערבבים יחד היטב את הזפת ואת הסיד ואת העופרת המותך. עד שנהיה כעין מה שנקרא בלשון המשנה 'מעזיבה' או 'טיט' [וכעין הנקרא בלשון המדובר 'מלט'].

ושופכים תערובת זו על האבנים.

מהרה יבנה

צ. מדות ג' ד'. גמרא זבחים נ"ד.

צא. מדות ג' ד'.

צב. והרמב"ם כתב שאפשר לקחת את האבנים גם מים הגדול (הלכות בית הבחירה א יד). ובתוס' איתא שלוקחים אבנים מנחל שבחול הים, ששם בחול הים נבראו האבנים חלקות מששת ימי בראשית (תוס' סוכה מ.ט). ויתכן שבבקעת בית כרם יש נחל.

צג. רא"ש.

צד. מדות ג' ד'.

צה. רש"י זבחים נ"ד.

אחרי שמתייבש היטב, מסירים את תבנית העץ, ונשאר המזבח בצורה ובגודל שצריך.

בונים את המזבח בשלשה קומות:

- א. ה'קומה' הראשונה באורך וברוחב ל"ב על ל"ב אמה. גובהו שתי אמות¹³. והוא נקרא 'יסוד'.
 - ב. ה'קומה' השניה באורך וברוחב ל' על ל' אמה. יותר קצר וצר מה'קומה' הראשונה. גובהו ארבע אמות¹³. והוא נקרא 'סוכב'.
 - ג. ה'קומה' השלישית באורך וברוחב כ"ח על כ"ח אמה. גם הוא יותר קצר וצר מה'קומה' הקודמת. גובהו שלש אמות¹³.
- בארבע פינות ה'קומה' השלישית יש ארבע קרנות באורך וברוחב אמה על אמה, חלול. גובה הקרנות אמה אחת. סך הכל, גובה כל המזבח עשר אמות¹³.

מהרה יבנה

צו. בבית שני היה גובה היסוד אמה אחת. אבל בבית שלישי יהיה הגובה שתי אמות (פסוק יד וברש"י ומלבי"ם).

צז. בבית שני היה גובה הסוכב חמש אמות. אבל בבית שלישי יהיה הגובה ארבע אמות (פסוק יד וברש"י ומלבי"ם).

צח. מלבי"ם בפסוק ט"ו. אבל לשיטת רש"י (פסוק טו) גובהו ארבע אמות.

צט. מלבי"ם בפסוק ט"ו. הרמב"ם כתב שגם המזבח בבית שלישי גבהו עשר אמה. וז"ל הרמב"ם (הלכות בית הבחירה ב ה): מזבח שעשה משה ושעשה שלמה ושעשו בני הגולה ושעתיד להעשות, כולן עשר אמות גובה כל אחד מהן. ע"כ.

אבל לשיטת רש"י, בבית שלישי, הקרנות בולטים יותר מעשר אמות.

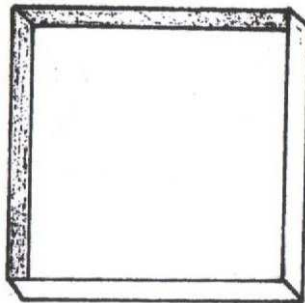
למטה המזבחה רחב, ובחלקים העליונים המזבחה יותר צר ויותר צר.

למטה ל"ב על ל"ב אמה, באמצע ל' על ל' אמה, ולמעלה כ"ח על כ"ח אמה.

סדר בניית המזבחה:

א. במקום שהולכים לבנות את המזבחה עושים תבנית מעץ, ארכו ורחבו ל"ב על ל"ב אמה, וגובהו שתי אמות^ק.

כזה:

ומביאים שני קרשים, שכל אחד מהם בעובי אמה ובגובה שתי אמות, ובאורך ל' אמה^{קא}, ומחברים אותם אחד לשני כצורת האות ד'. ומניחים אותם כך מחוברים יחד, אחד בצד מזרח ואחד בצד דרום. וזה כדי שכאשר ישפכו את הסיד המעורב יחד עם זפת ועופרת מותך, לא יגיע הסיד המעורב למקומם של

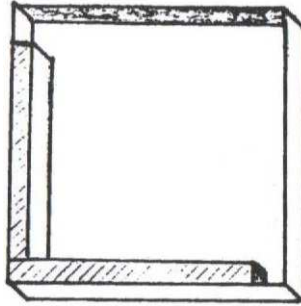
מהרה יבנה

ק. בבית שני היה גובה היסוד אמה אחת. אבל בבית שלישי יהיה הגובה שתי אמות (פסוק יד וברש"י ומלבי"ם).

קא. וי"א ל"א אמה. ודו"ק ואכמ"ל.

הקרשים. וזאת כדי שלא יהיה בצד דרום ובצד מזרח יסוד, אלא רק אמה אחת.

כזה:

אחר כך מניחים בתוך התבנית אבנים גדולות וקטנות שלמות וחלקות. על האבנים שופכים סיד, זפת, ועופרת מותך, מעורבים יחד. מיישרים מלמעלה עם קרש מעץ^{קב}.

אחרי שהתייבש היטב, מסירים את התבנית ואת הקורות שהניחו, ונשאר בנוי מקשה אחת החלק הראשון של המזבח, הנקרא 'יסוד'.

כזה:

מהרה יבנה

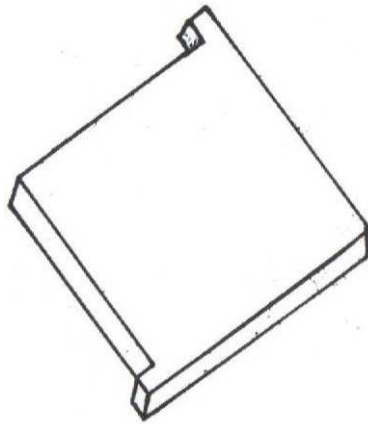
קב. רש"י יחזקאל מ"ג י"ד. עזרת כהנים.

תקבט

היכל

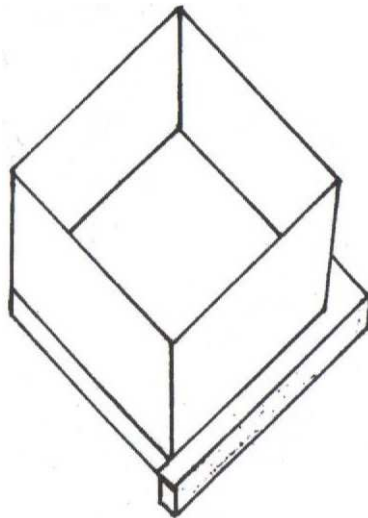
יהזקאל פרק מו ג פסוק יג

מראה

ב. אחר כך בונים על זה תכנית נוספת, באורך וברוחב ל' על ל' אמה. ובגובה ארבע אמות^{קג}.

כזה:

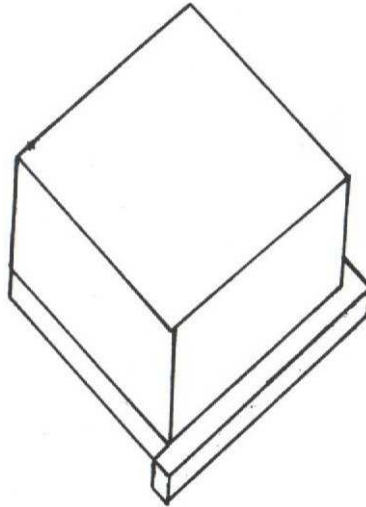
מהרה יבנה

קג. בבית שני היה גובה הסוכב חמש אמות. אבל בבית שלישי יהיה הגובה ארבע אמות (פסוק יד וברש"י ומלבי"ם).

מניחים בתוך התבנית אבנים גדולות וקטנות שלמות וחלקות. על האבנים שופכים סיד, זפת, ועופרת מותך, מעורבים יחד. מיישרים מלמעלה עם קרש מעץ.

אחרי שהתייבש היטב, מסירים את התבנית, ונשאר בנוי החלק השני של המזבח, הנקרא 'סובב'. באורך וברוחב ל' על ל' אמה. ונקרא 'סובב' כי הוא מקיף את כל המזבח, בשונה מהיסוד שהוא רק בשני צדדים^{קד}.

כזה:

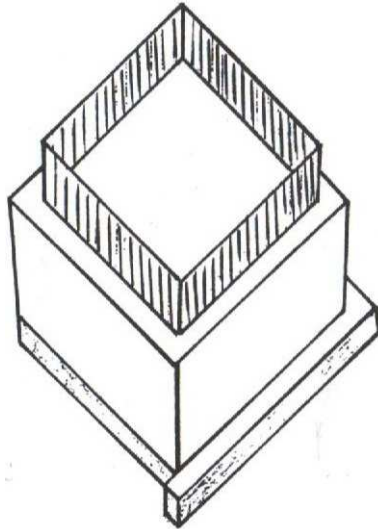

ג. אחר כך עושים על הסובב במרכזו תבנית נוספת, באורך וברוחב כ"ח על כ"ח אמה. ובגובה שלש אמות^{קד}.

מהרה יבנה

קד. מלבי"ם.

כזה:

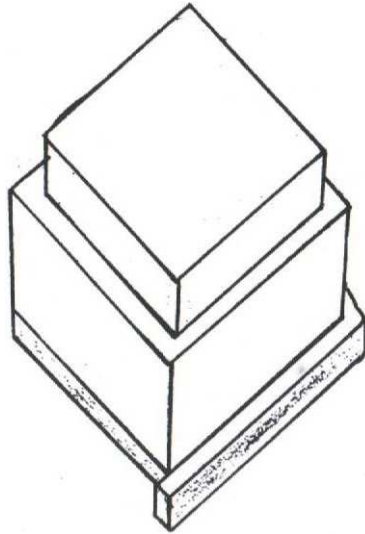
מניחים בתוך התבנית אבנים גדולות וקטנות שלמות וחלקות. על האבנים שופכים סיד, זפת, ועופרת מותר, מעורבים יחד. מיישרים מלמעלה עם קרש מעץ.

אחרי שהתייבש היטב, מסירים את התבנית, ונשאר בנוי החלק השלישי של המזבח. באורך וברוחב כ"ח על כ"ח אמה.

כזה:

☞ מהרה יבנה ☞

קה. לשיטת המלבי"ם [והרמב"ם]. אך לשיטת רש"י, בבית שלישי, הוא בנובא ארבע אמות.

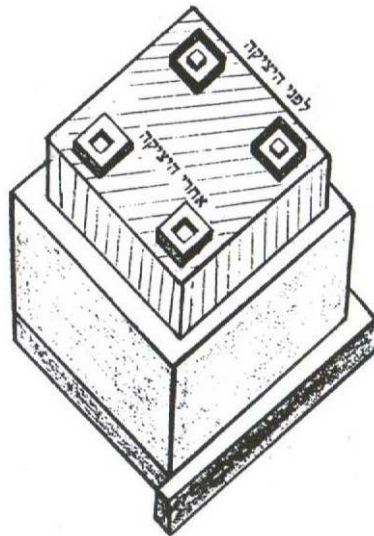

ד. אחר כך עושים ארבע תבניות באורך וברוחב אמה על אמה, ובגובה אמה, ומעמידים אותם בארבעת הפינות של החלק העליון של המזבה, כדי לעשות את ה'קרנות' למזבה. באמצע כל תבנית מעמידים קורה קטנה מרובעת, בגובה אמה אחת^ק.

ומניחים בתוך התבנית מסביב לקורה שבמרכז, אבנים גדולות וקטנות שלמות וחלקות. על האבנים שופכים סיד, זפת, ועופרת מותך, מעורבים יחד. מיישרים מלמעלה עם קרש מעץ. אחרי שהתייבש היטב, מסירים את התבנית, ואת הקורה מעץ שבמרכז, ונשאר בנוי קרן באורך וברוחב אמה על אמה ובגובה אמה, חלול באמצע.

כזה:

☞ מהרה יבנה ☞

ה. בפינה הדרומית מערבית של היסוד, יש שני נקבים ביסוד, אחד בצד מערב ואחד בצד דרום [עבור הדמים].

בעת שמכינים את התבנית בעבור היסוד, מעמידים במקומות שצריכים להיות נקבים, מקלות מעץ, כדי שאחרי יציקת האבנים וכו', ישארו נקבים במקומות אלו.

וכן בפינה הדרומית מערבית במזבחה למעלה יש גם כן שני נקבים, שיורדים עד למטה תחת המזבחה [עבור ניסוך היין והמים].

ובעת שמכינים את התבניות עבור החלק העליון של המזבחה, וכן עבור הסובב והיסוד, מעמידים מקלות מעץ גם במקומות

שצריכים להיות נקבים אלו, כדי שאחרי יציקת האבנים וכו', ישארו נקבים במקומות הנכונים^{קז}.

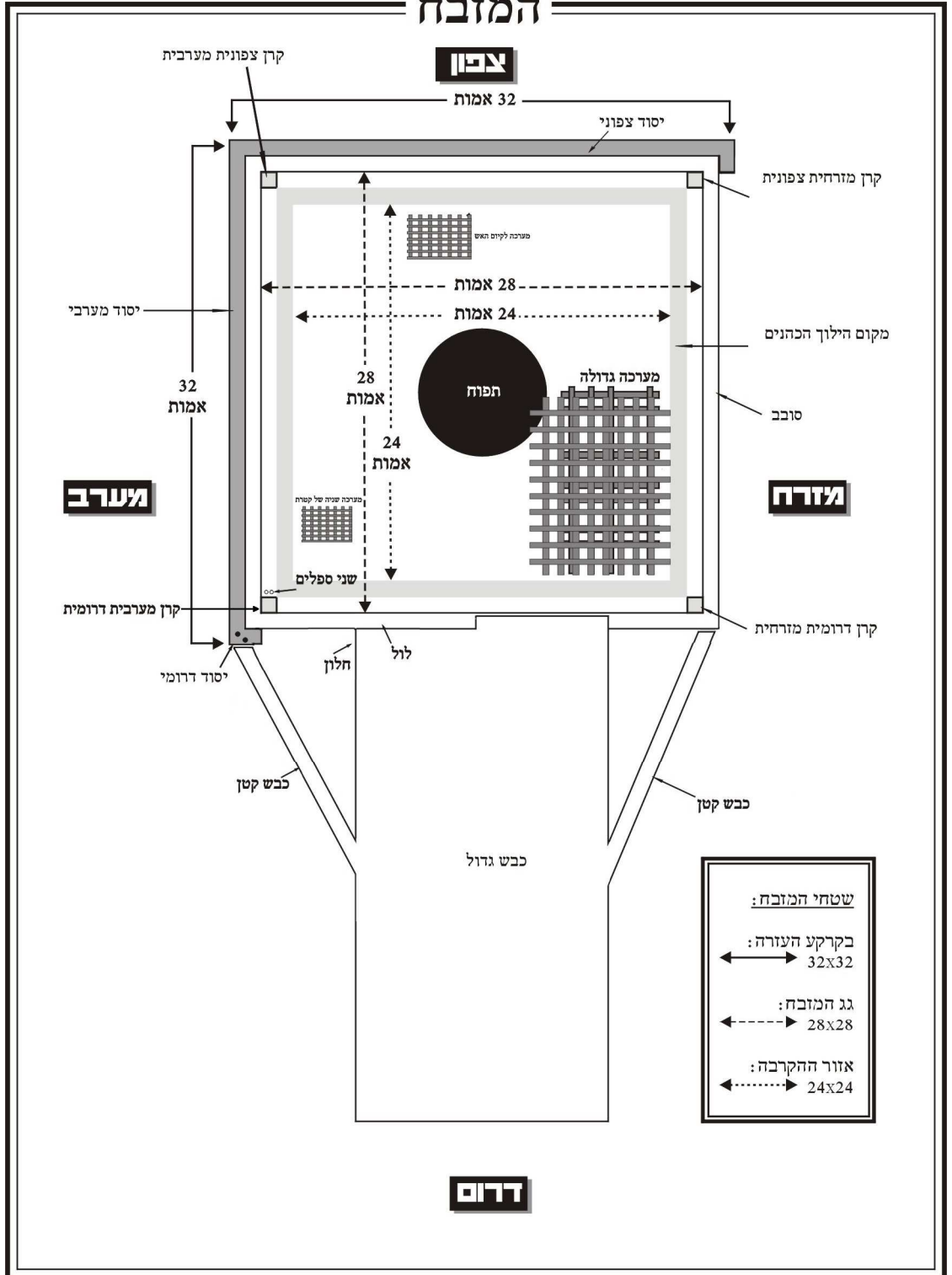
ו. בצד דרום של המזבח בונים מעלה משופע באורך ל"ב אמה וברוחב ט"ז אמה, דרכו עולים למזבח. והוא נקרא כָּבֶשׂ. גם את הכבש בונים על ידי תבנית מעץ, ומכניסים לתבנית אבנים שלמות וחלקות ושופכים סיד וזפת ועופרת מותך, ממש כמו שבנו את המזבח^{קח}.

עד כאן סדר בניית המזבח^{קט}.

מהרה יבנה

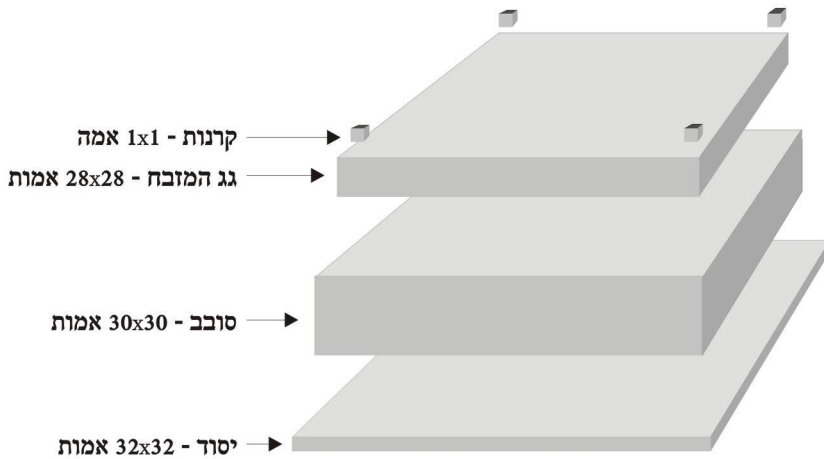
קז. עזרת כהנים.
קח. תפארת ישראל.
קט. המקורות לכל סדר בניית המזבח: מסכת מדות ג' א'. גמרא זבחים נ"ד. רש"י. רע"ב. רמב"ם. תפארת ישראל. עזרת כהנים.

המזבח

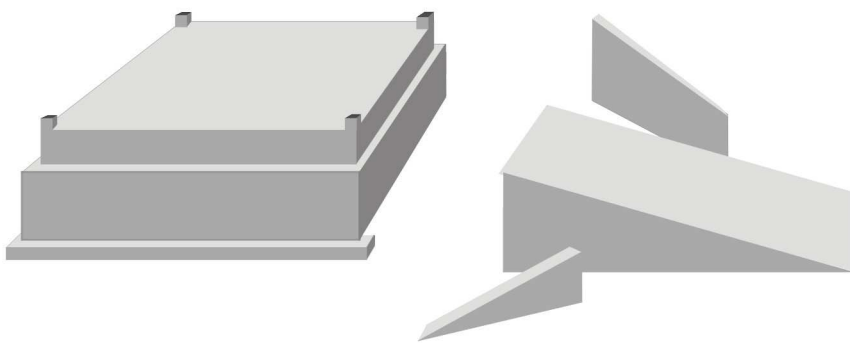

דרום

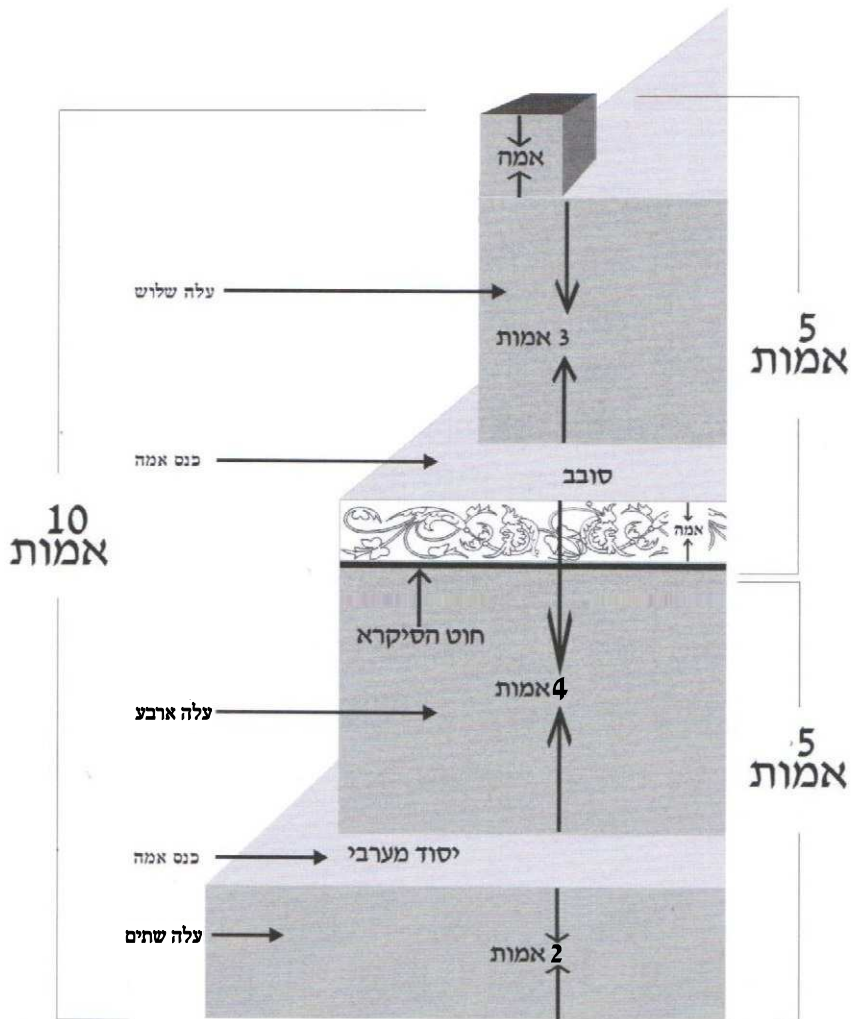
אופן בניית המזבח

המזבח והכבשים

גובה המזבח

מִידוֹת הַמִּזְבֵּחַ

בזאת נבוא לביאור הפסוקים:

(יג) וְאֵלֶּה מִדּוֹת הַמִּזְבֵּחַ בְּאַמּוֹת אַמָּה וְטַפָּח, וְחֵיק
הָאַמָּה, וְאַמָּה רַחֵב, וְגִבּוּלָה אֶל שְׁפָתָהּ סָבִיב זֵרֶת הָאֶחָד,
זֶה גֵב הַמִּזְבֵּחַ: 13

חלק ממידות המזבח¹³ הם באמה בת חמשה טפחים, וחלק
ממידות המזבח הם באמה בת ששה טפחים.

בפסוק זה יתבאר איזה חלקים מחלקי המזבח הם באמה בת
חמשה טפחים, ואיזה חלקים הם באמה בת ששה טפחים.

מהרה יבנה

ק"י. רש"י: ואלה מידות המזבח. שמפרט למטון (פסוק יז) 'ארבע עשרה ארך בארבע עשרה רחב': באמות
אמה אמה וטופח. באמה בת ששה, שהיא אמה וטופח באמה בת חמשה: וחיק האמה. אבל היסוד שלו
נמדד באמה של חול, שהיא בת חמשה. חיק, לשון חיקוי וקביעות, והוא היסוד. האמה, אמת חול, ולא
'אמה וטופח' שהיא בת ששה. וכן שנינו בזמנחות (אז): שהיסוד והסובב והקרנות נמדדו באמה בת חמשה:
וחיק האמה. זה היסוד: ואמה רחב. זה הסובב: וגבולה אל שפתה סביב זרת האחד. אילו הקרנות:
זרת האחד. מאמלעיתו מולדו זרת לכל רוח, הרי אמה על אמה: וזה גב המזבח. ובאמה זו היה נמדד
גב מזבח הזהב, 'אמה ארכו ואמה רחבו רבוע' (שמות ל' ב), כך מפורט בעירובין (ד.). ובזמנחות (אז): מפורט
יותר לפי החשבון, חיק האמה, בגובהה עלה אמה. ואמה רחב, כנס כניסת הסובב באמה בת חמשה,
אבל עלייתו ששנינו (מדות ג' א) 'עלה חמש אמה וכנס אמה' אינו באמה בת חמשה. וגבולה אל שפתה,
הקרנות בין לרחב בין לגובה באמה בת חמשה:

ק"יא. הקדמה להבנת הפסוקים הבאים, במלבי"ם וז"ל: והנה גובה המזבח היה עשר אמות והיה
נחלק באופן זה, גובה היסוד יהיה בבית שלישי שתי אמות (ובבבית שני היא אמה אחת), וזה
נקרא חיק, ורחבו ל"ב אמה. אחר גובה ב' אמות נתקצר המזבח אמה מכל צד, ולא היה רחבו רק
שלישים אמה, וכניסה זו נקרא בשם עזרה התחתונה או הקטנה, כי המקום שתחתיו היה קטן רק
שתי אמות, משם עלה ארבע אמות ברוחב ל' על ל', ושטח זה נקרא סובב, (כי רוחב היסוד לא
סבב מכל צד והיה מהלך רק על צפון ומערב ואמה במזרח ואמה בדרום, אבל רוחב הסובב סבב מכל צד),
ואז נתקצר שנית אמה מכל צד, ונעשה כ"ח אמה על כ"ח אמה, וכניסה זו שכנס אמה נקרא
בשם העזרה הגדולה, משם עלה עוד ד' אמות עד ראש הקרנות (דהיינו מקום המערכה עולה ג'
אמות, והקרנות אמה אחת, יחד ארבע אמות) ונקרא בשם הראל. ע"ב.

וְאֵלֶּה מִדּוֹת הַמִּזְבֵּחַ, מִדּוֹת הַמִּזְבֵּחַ שְׁכֵתוּבִים בַּפְּסוּקִים הַבָּאִים, כְּגוֹן 'אַרְבַּע עֶשְׂרֵה אֹרֶךְ בְּאַרְבַּע עֶשְׂרֵה רֹחַב' וְעוֹד, הֵם בְּמִדּוֹת אֲמוֹת גְּדוּלוֹת, שֶׁכֵּל אִמָּה מֵהֶם הִיא אִמָּה בַת חֲמֹשֶׁה וְעוֹד טַפָּח. שׁוֹה שֶׁשָּׂה טַפָּחִים^{ק"י}.

דְּהֵינּוּ, מִדּוֹת הַמִּזְבֵּחַ הַכְּתוּבוֹת בַּפְּסוּקִים הַבָּאִים, הֵם בְּאִמָּה שֶׁל שֶׁשָּׂה טַפָּחִים. שֵׁשׁ בְּכֹל אִמָּה מֵהֶם אִמָּה וְטַפָּח, מֵאִמָּה בַת חֲמֹשֶׁה טַפָּחִים.

אֲבָל, יֵשׁ כַּמָּה דְּבָרִים שֶׁהֵם בְּמִדַּת אִמָּה שֶׁל חֲמֹשֶׁה טַפָּחִים. שֶׁהֵם הַדְּבָרִים הַכְּתוּבִים כֹּאֲךָ^{ק"י}:

וְחִיק, הַיְסוּד שֶׁהוּא נִקְרָא 'חִיק', הוּא רַק בְּמִדַּת הָאִמָּה בַת חֲמֹשֶׁה טַפָּחִים^{ק"י}.

כְּכַתוּב 'אִמָּה', שׁוֹה אִמָּה בַת חֲמֹשֶׁה, וְלֹא 'אִמָּה וְטוּפָח' שׁוֹה אִמָּה בַת שֶׁשָּׂה.

מהרה יבנה

ק"ב. רש"י כאן. תוס' מנחות צ"ו. מצודת דוד.

ק"ג. טעם הדבר הוא, כי בפסוק כתוב 'חִיק' עם ו'. ואם היה זה המשך מתחילת הפסוק לא היה צריך להיות כתוב ו'. אלא הו' בא לחלק. וזה פירוש הפסוק, שמידות המזבח הכלליות הם באמה בת ששה, מלבד כמה יוצאים מן הכלל הכתובים בהמשך פסוק זה שהם באמה בת חמשה (עפ"י תוס' עירובין ד.).

וז"ל התוס' (עירובין ד.): ואלה מידות המזבח באמות אמה אמה וטופח. פירש בקונטרס (רש"י עירובין ד.) באמות קמנות שיש באמה בינונית אמה וטופח מאלו. וקשה דלא הוה ליה למיכתב 'חִיק' בוי"ו, כיון דקאי באמות. ונראה כמו שפירש"י בפירוש יחזקאל (מג יג) דפירש באמות אמה אמות גדולות שיהא אמה וטופח בשל אמה בת ה', וכן תרגם יונתן באמתא דהיא אמתא ופשך, וקאי אשאר אמות המזבח, אבל וְחִיק האמות הוּו קמנות. ע"כ.

ק"ד. ברש"י (כאן) וז"ל: באמות אמה אמה וטופח. באמה בת ששה שהיא אמה וטופח באמה בת חמשה. ע"כ. ובתוס' (מנחות צ"ו) וז"ל: באמות אמה אמה וטופח. פירוש מדת המזבח יהיה באותן אמות שאמה בינונית תחזיק מהן אמה וטופח.

אבל המלבי"ם פירש וז"ל: אמר שמדות המזבח היה באמות, רצה לומר שהיה במדתו שני מיני אמות, מקצתם היו באמת בת חמש ומקצתם באמת בת שש, וזה שאמר אמה, אמה וטופח, רצה לומר מקצתם אמה סתם בת חמש, ומקצתם אמת שש שמחזיק אמת חמש ועוד טפח.

חִיק: זה היסוד^{קטו}. מלשון חקיקה וקביעה^{קסו}. כי היסוד נקבע בארץ.

וְאִמָּה רַחֵב: הכניסה של הסובב, זה ברוחב אמה בת חמשה^{קי"ו}. רַחֵב: זה הסובב^{קי"ח}.

וְגִבּוּלָה אֶל שְׂפָתָה סָבִיב, זֶרֶת הָאֶחָד. הקרנות הם במדת אמה בת חמשה.

מודדים מאמצע הקרן חצי אמה לכל צד, נמצא אורך ורוחב הקרן אמה על אמה^{קי"ט}.

וְגִבּוּלָה אֶל שְׂפָתָה: זה הקרנות^{קכ}. 'וגבולה' הכוונה הקרנות שהם נמצאים בגבול המזבח, ולתוספת ביאור אמר 'אל שפתה'^{קכא}.

זֶרֶת: חצי אמה^{קכב}.

וְזֶה גֵב הַמְזֻבָּח. ובאמה זו בת חמשה, הוא גם מזבח הזהב. באורך ורוחב אמה, באמה בת חמשה טפחים^{קכג}.

גֵב הַמְזֻבָּח: זה מזבח הזהב^{קכד}.

מהרה יבנה

קטו. מנחות צו: עירובין ד.

קסו. עפ"י רש"י עירובין ד. מצודת דוד.

קיז. מנחות צו: עירובין ד. רש"י. מצודת דוד. רק הכניסה של הסובב ברוחב הוא באמה בת חמשה, אבל הגובה באמה בת ששה (מנחות צו:).

קיח. מנחות צו: עירובין ד. אולי נקרא הסובב 'רוחב' מפני שהוא מסבב ברוחב את כל המזבח. וכן אולי מפני שרק הכניסה שלו ברוחב הוא באמה בת חמשה, אבל הגובה באמה בת ששה (מנחות צו:).

קיט. רש"י כאן. רש"י מנחות צו: רש"י עירובין ד. תוס' מנחות צו:

קכ. מנחות צו: עירובין ד. רש"י. מצודת ציון.

קכא. מצודת ציון.

קכב. רש"י מנחות צו: רש"י עירובין ד.

קכג. רש"י כאן. רש"י מנחות צו:

לסיכום, אלו הם במידת אמה בת חמשה טפחים: היסוד, הסובב, הקרנות, מזבח הזהב.

היסוד

(יד) וּמַחִיק הָאָרְצִין עַד הָעֶזְרָה הַתְּחַתּוֹנָה שְׁתֵּים אֲמוֹת וְרַחֵב אִמָּה אַחַת, וּמַהֲעֶזְרָה הַקְּטָנָה עַד הָעֶזְרָה הַגְּדוֹלָה אַרְבַּע אֲמוֹת וְרַחֵב הָאִמָּה: ^{קכ}

ומחיק הארצין, מתחילת היסוד למטה שהוא בקרקע, עד העזרה הפחתונה, עד סוף גובה הכניסה התחתונה שנכנס המזבח אמה, שתיים אמות, גובה היסוד הוא שתי אמה, ורחב אמה אחת, ורוחב כניסת היסוד אמה אחת ^{קכ}.

ה'חיק' שהוא היסוד, רחב יותר מהסובב אמה אחת ^{קכ}.

עֶזְרָה: בתרגום יונתן 'מְסַתְמָתָא'. והוא מלשון רצפה. כי ממלאים את התבנית באבנים גדולות וקטנות שלמות וחלקות, ועל

מהרה יבנה

קכד. מנחות צז: עירובין ד.

קכה. רש"י: ומחיק הארצין. מן היסוד מקרקע הארצין, עד העזרה התחתונה, עד גג מלבן הראשון, שתיים אמות. ולא היה כן צבית עולמים, ששם שנינו (זבחים נז). 'מציא מלבן של שלשים ושתים על שלשים ושתים וגובהו אמה, וכאן גובהו שתיים: ורחב אמה אחת. כשהניח מלבן השני עליו היה מלבן השני שלשים על שלשים, נמצאת כניסה לו סביב רחב אמה והוא היסוד. הרי עלה שתיים וכנס אמה והוא היסוד. ויונתן תירגם 'עזרה' – 'מסתמתא', לשון רצפה, שהיה ממלא את המלבן חלוקי אבנים וזפת וסיד וקונייא, וממחה וסופר, ומחליקו למעלה, והרי הוא כמין רצפה: ומהעזרה הקטנה עד העזרה הגדולה ארבע אמות. מנג מלבן התחתון עד גג מלבן שעליו ארבע אמות גובה. ורחב האמה, היא כניסת הסובב. עלה ארבע וכנס אמה, וצבית עולמים עלה חמש וכנס אמה, זהו סובב. והתחתון קורא קטנה לפי שאין גובהו אלא שתיים, והעליון גובהו ארבע:

קכו. רש"י. מלבי"ם. אבל בבית המקדש השני היה גובה היסוד רק אמה אחת (מדות ג א. רש"י).

קכז. מלבי"ם. מדות ג' א'.

האבנים שופכים סיד, זפת, ועופרת מותך, מעורבים יחד, ומיישרים מלמעלה עם קרש מעץ. והרי זה כמין רצפה קכ"ח.

הסובב

וּמִהַעֲזָרָה הַקְּטָנָה עַד הָעֲזָרָה הַגְּדוֹלָה, מֵהַכְּנִיסָה הַתַּחְתּוֹנָה, עַד הַכְּנִיסָה הָעֲלִיוֹנָה שֶׁנִּכְנַס שׁוֹב אִמָּה, הוּא אַרְבַּע אַמּוֹת, גּוֹבֵה הַסּוֹבֵב הוּא אַרְבַּע אַמּוֹת, וְרֹחַב הָאִמָּה, וְרוֹחַב כְּנִיסַת הַסּוֹבֵב אִמָּה אַחַת קכ"ט.

מקום המערכה

(טו) וְהַהֲרָאֵל אַרְבַּע אַמּוֹת, (ומהאראיל כתיב) וּמִהָאֲרִיאֵל וְלַמַּעֲלָה הַקְּרָנוֹת אַרְבַּע: קל

וְהַהֲרָאֵל אַרְבַּע אַמּוֹת, כֵּל הַחֶלֶק הָעֲלִיוֹן שֶׁל הַמּוֹזֵבָה, שֶׁהוּא רֹאשׁ הַמּוֹזֵבָה, נִקְרָא 'הֲרָאֵל'.

מכניסת הסובב עד ראש המזבחה, הוא בגובה ארבע אמות. אבל מכניסת הסובב עד מקום המערכה הוא רק שלש אמות. ומפרש בהמשך הפסוק שמהאריאל ולמעלה יצאו הקרנות

מהרה יבנה

קכח. רש"י.

קכט. עפ"י רש"י. מלבי"ם. אבל בבית המקדש השני היה גובה הסובב חמש אמה (מדות נ א). קל. רש"י: וההראל. הוא גובה גג המזבחה מן הסוכב ולמעלה. וכתיב עולמים לא היה אלא שלש. ויונתן אף הוא תיכנס זמדבחה ארבע אמות:

שגבהם אמה, ויחד עם הקרנות גובה ההראל הוא ארבע אמות קלא.^א

הקרנות

מקום המערכה הוא בגובה שלש אמות. ומהאריאל ולמעלה, למעלה ממקום המערכה, יש הקרנות ארבע, ארבע קרנות. וגובה הקרנות אמה אחת. הרי גובה ראש המזבח ארבע אמות קלא.^ב נמצא גובה כל המזבח עשר אמה קלא.^ג

האריאל: מקום המערכה נקרא 'אריאל', משום שבווער עליו אש מהשמים בצורת אריה גדול קלא.^ד

מהרה יבנה

קלא. מלבי"ם. וכן הוא עפ"י הרמב"ם (הלכות בית הבחירה ב ה) שכתב שהמזבח בבית שלישי בגובה עשר אמות. אבל לשיטת רש"י גובה מקום המערכה בבית שלישי הוא ארבע אמות והקרנות מעליו. נמצא גובה המזבח אחד עשרה אמה.

קלב. מלבי"ם. לפי המלבי"ם נראה לבאר ש'ההראל' הוא ראש המזבח, מכניסת הסוכב עד ראש הקרנות. ו'האריאל' זה מקום המערכה בלבד (כמבואר בפסוק הבא) בלי הקרנות. ובזה יובן שכל ראש המזבח שנקרא 'הראל' הוא באמת בגובה ארבע אמות עם הקרנות. אבל מקום המערכה שנקרא 'אריאל' שהוא בלי הקרנות, הוא באמת רק בגובה שלש אמות. ולפי זה יובן מה שכתוב בפסוק זמהאריאל ולמעלה הקרנות ארבע, שמעל האריאל דוקא יוצאים ארבעת הקרנות, אבל לא מעל ההראל. ובזה יהיה גובה כל המזבח עשר אמה.

עוד כתב המלבי"ם וז"ל: וחז"ל (בפרק איזהו מקומן (זבחים נג.)) פירשו שמה שנאמר 'והראל ארבע' ולא עד ההראל, שאנב משמינו שחשבינן ארבע מן ההראל שהוא מקום המערכה ולמטה, לענין רשות דמים, שמן חוט הסקרא עד מקום הקרנות ניתנים דמים העליונים, ולמטה מהם ניתנים דמים התחתונים, וזה הגיע עד אמה אחת למטה מן הסוכב שהוא ד' אמות מן ההראל שהוא מקום המערכה.

קלג. מלבי"ם. וכן עפ"י הרמב"ם (הלכות בית הבחירה ב ה).

קלד. מלבי"ם. רד"ק. מצודת ציון. תפארת ישראל מדות ג' א'.

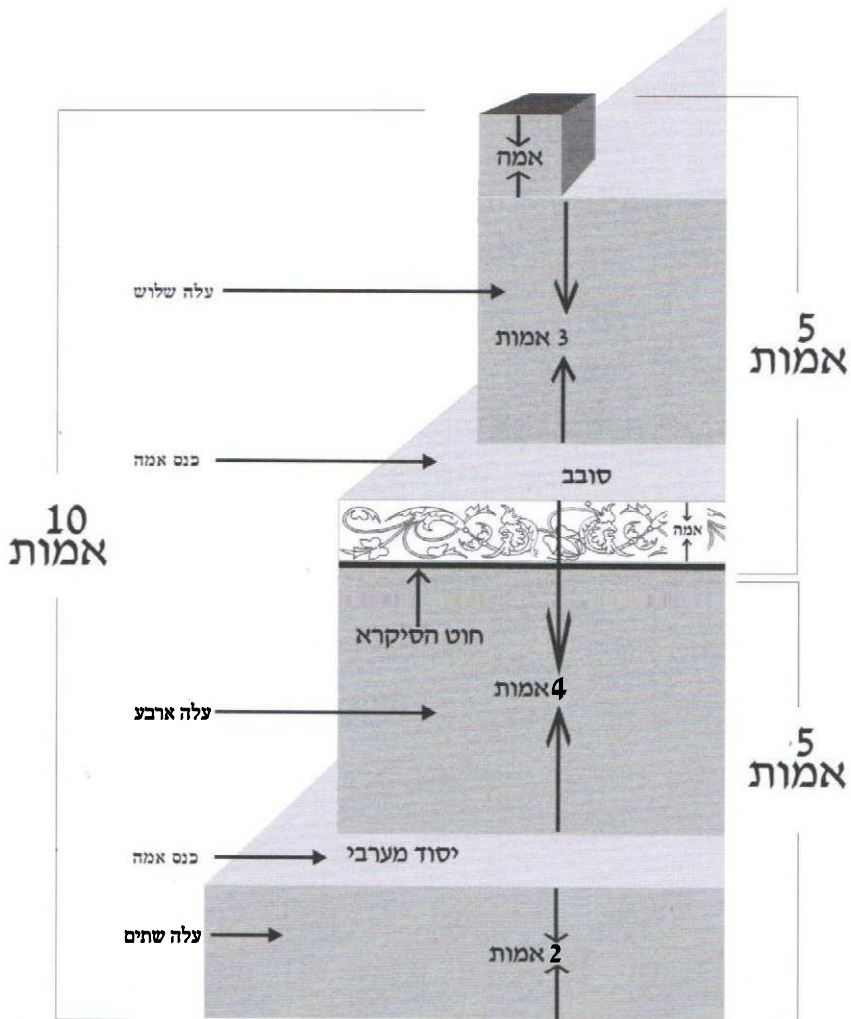
תקומה

היכל

יחזקאל פרק מג פסוק טו

מראה

גובה המזבח

תקמו בית המקדש אורך ורוחב מקום המערכה השלישי

אורך ורוחב מקום המערכה

(טז) (והאראיל כתיב) וְהָאֲרִיאֵל שְׁתֵּים עָשָׂר אַרְבָּע בְּשָׁתִים עָשָׂר רְחֹב, רְבֹעַ, אֶל אַרְבַּעַת רְבָעִיו:קלה

וְהָאֲרִיאֵל, מקום המערכה, שְׁתֵּים עָשָׂר אמה אַרְבָּע, בְּשָׁתִים עָשָׂר אמה רְחֹב, את מקום המערכה מודדים מהאמצע, שתיים עשרה אמה לכל צד. נמצא שמקום המערכה הוא באורך עשרים וארבע על רוחב עשרים וארבע אמהקלי.

רְבֹעַ, מקום המערכה הוא מרובעקלי.

אֶל אַרְבַּעַת רְבָעִיו, כל אחד מארבעת הרבעים של המזבח הוא באורך ורוחב שתיים עשרה על שתיים עשרה אמה. נמצא שאורך ורוחב כל מקום המערכה הוא עשרים וארבע על עשרים וארבעקלה.

וזה על ידי שמודדים מהאמצע, שתיים עשרה אמה לכל צד. נמצא מקום המערכה עשרים וארבע על עשרים וארבע אמה.

מהרה יבנה

קלה. רש"י: והאראיל שתיים עשרה ארבע. מקום המערכה היה עשרים וארבע על עשרים וארבע, וזהו שתיים עשרה בשישים עשרה, אל ארבעת רבעיו, שאמנעיתו הוא מודד שתיים עשרה לכל רוח, הרי כ"ד על כ"ד, כך מפורש בזבחים (נט:). וכן שנינו במסכת מידות (ג א), המזבח היה שלשים ושתיים על שלשים ושתיים, עלה אמה וכנס אמה זה היסוד, נמצא שלשים על שלשים, עלה חמש וכנס אמה זה הסובב, נמצא עשרים ושמונה על עשרים ושמונה, מקום הקרנות אמה מזה ואמה מזה, נמצא עשרים ושש על עשרים ושש, מקום הילוך רגלי הכהנים אמה מזה ואמה מזה, נמצא עשרים וארבע על עשרים וארבע מקום המערכה:

קלו. משנה מדות ג' א'. זבחים נט: רש"י. מצודת דוד. מלבי"ם.

קלו. מצודת דוד.

קלה. כנלע"ד לבאר דברי המשנה דלהלן, והיעבת"א.

ככתוב במשנה קל"ט: שָׁנְאָמַר: יוֹהָאֲרִיאֵל, שהוא מקום המערכה, הנקרא כן משום שבוער עליו אש מהשמים בצורת אריה גדול^{קמ}, שְׁתִּים עֶשְׂרֵה אמה אָרְךְ, בְּשְׁתִּים עֶשְׂרֵה אמה רָחֵב, רְבוּעַ'. מבארת המשנה: יָכוֹל שְׁאִינוֹ אֶלָּא שְׁתִּים עֶשְׂרֵה עַל שְׁתִּים עֶשְׂרֵה, היינו יכולים לחשוב שביאור הפסוק הוא שמקום המערכה הוא רק שתיים עשרה על שתיים עשרה אמה, אלא בְּשֶׁהוּא אֹמֵר כְּשֵׁנֵאמַר בְּהַמֶּשֶׁךְ הַפְּסוּק 'אֶל אַרְבַּעַת רְבָעִיו', מְלַמֵּד לֹומְדִים מִזֶּה, שֶׁמֵּן הָאֲמָצַע הוּא מוֹדֵד שְׁתִּים עֶשְׂרֵה אֲמָה לְכָל רוּחַ. שמהאמצע של המזבח מודדים שתיים עשרה אמה לכל צד. ולפי זה יוצא שכל מקום המערכה הוא עשרים וארבע על עשרים וארבע אמה^{קמא}.

אורך ורוחב כל גג המזבח

(יז) וְהָעֲזָרָה אַרְבַּע עֶשְׂרֵה אָרְךְ בְּאַרְבַּע עֶשְׂרֵה רָחֵב אֶל אַרְבַּעַת רְבָעִיהָ, וְהַגְּבוּל סָבִיב אוֹתָהּ חֲצִי הָאֲמָה, וְחָחִיק לָהּ אֲמָה סָבִיב, וּמַעֲלֵתָהּ פְּנֹת קָדִימִים^{קמב}.
מקום המערכה לבדו, הוא עשרים וארבע על עשרים וארבע.

מהרה יבנה

קלט. מדות ג' א'.

קמ. מלבי"ם. רד"ק. מצודת ציון. תפארת ישראל מדות ג' א'.

קמא. רע"ב. תפארת ישראל.

קמב. רש"י: והעזרה ארבע עשרה ארך. גג המזבח עם מקום הקרנות ועם מקום רגלי הכהנים כ"ח על כ"ח. וארבע עשרה האמורים כאן מאמלעיתו הוא מודד, כמו שמפורש אל ארבעת רבעיה: והגבול סביב אותה. תיכנס יונתן 'גלנפאל', ורבותינו פירשוהו על הקרנות: חצי האמה. מאלעיתו מודד, נמלא אמה על אמה: וחחיק לה אמה סביב. זו כניסת היסוד: ומעלותיהו פנות קדימ. וכבש שעולין לו זו היה בדרום, כלי שיהא העולה בו פונה למזרח, שכל הפינות היו לכך ימין, כלנפקא לן בשחיטת קדשים (זבחים סג): מהאי קרא (מלכים א' ז כה) 'שלשה פונים לפונה וגו'', שמונה והולך לכך ימין, וכשאתה נותן הכבש בדרום העולה בו ופונה לכך ימין פונה למזרח:

תקומה בית המקדש אורך ורוחב כל גג המזבח השלישי

ויש עוד אמה מכל צד למקום הילוך רגלי הכהנים, ועוד אמה מכל צד למקום הקרנות, הרי אורך ורוחב גג המזבח עשרים ושמונה על עשרים ושמונה קמ"ג.

והעזרה, גג המזבח, עם מקום הילוך רגלי הכהנים ועם מקום הקרנות, הוא במידת ארבע עשרה אמה ארך, בארבע עשרה אמה רחב. ומודדים מהאמצע ארבע עשרה אמה לכל צד, נמצא שאורך ורוחב גג המזבח עשרים ושמונה על עשרים ושמונה אמה קמ"ד.

אל ארבעת רבועיה. מודדים את גג המזבח מהאמצע ארבע עשרה אמה לכל צד. נמצא מידת גג המזבח עשרים ושמונה על עשרים ושמונה אמה קמ"ה.

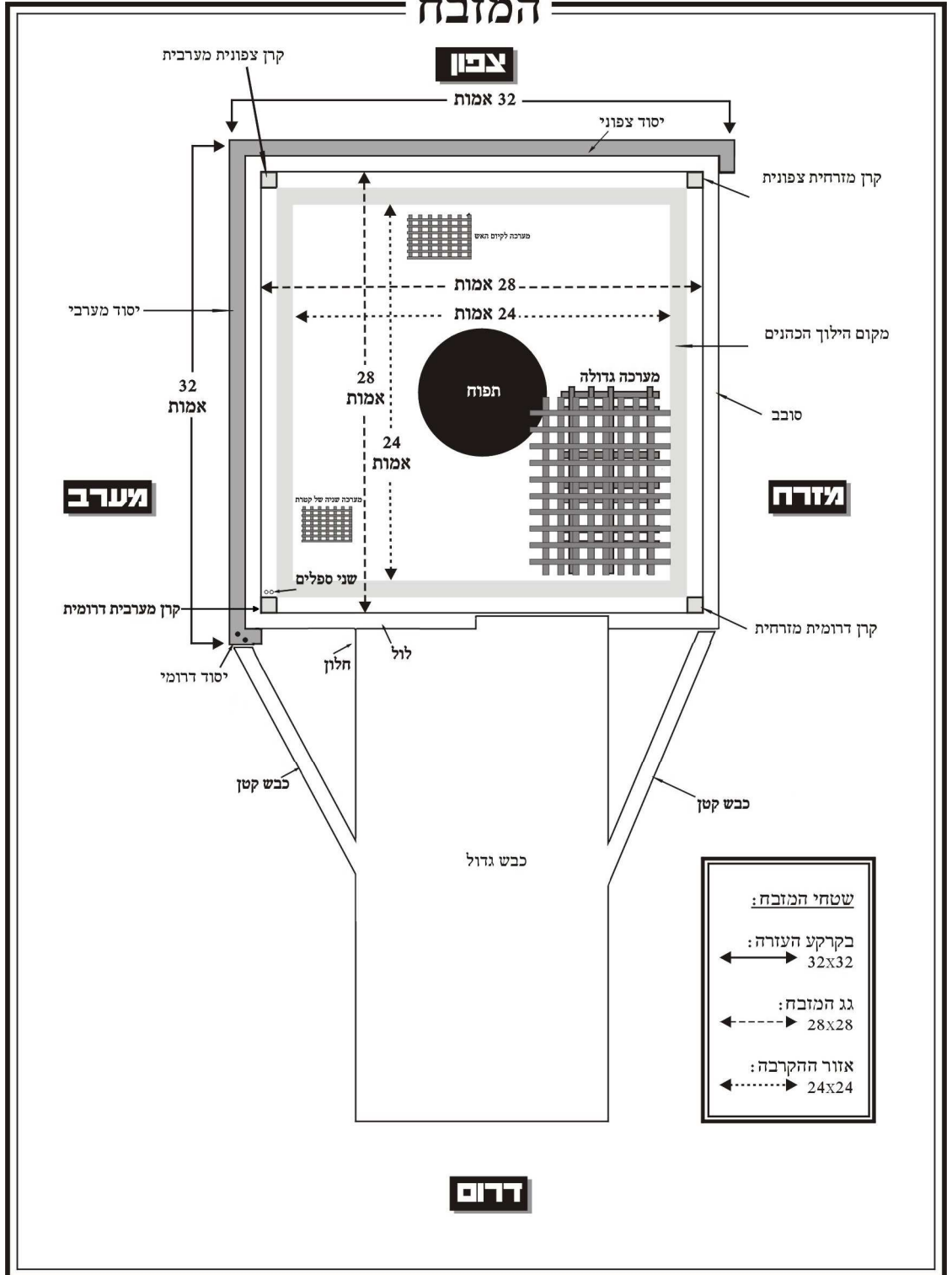
הסובב בולט אמה נוספת מכל צד, והוא במידת שלשים על שלשים אמה.

היסוד בולט אמה נוספת מכל צד, והוא במידת שלשים ושתים על שלשים ושתים אמה קמ"ו.

מהרה יבנה

קמ"ג. רש"י. מצורת דוד.
קמ"ד. רש"י. מצורת דוד.
קמ"ה. רש"י. מצורת דוד.
קמ"ו. מדות ג' א'.

המזבח

שטחי המזבח:

- בקרקע העזרה: 32x32
- גג המזבח: 28x28
- אזור ההקרבה: 24x24

דרום

הקרנות

הגבול: זה הקרנות קמ"ז.

והגבול, הקרנות הם בגבול המזבחה, סביב אותה, סביב בארבעת פינות המזבחה קמ"ח.

מידת הקרנות הוא חצי האמה, ומודדים מאמצע הקרנות חצי אמה לכל צד, נמצא שמידת הקרנות אמה על אמה קמ"ט.

היסוד

חיק: זה היסוד ק"ג.

והחיק לה אמה סביב, היסוד בולט ברוחב אמה קנ"א.

הכבש

ומעלתהו פנות קדים. הכבש לעלות למזבחה הוא בצד דרום קנ"ב, והעולה בו פונה למזרח קנ"ג.

מכיוון שכל פינות שאתה פונה לא יהיו אלא דרך ימין קנ"ד, לכן עולים הכהנים בצד מזרח של הכבש קנ"ה, ככתוב במשנה קנ"ו: בְּכָל יוֹם כֹּהֲנִים עוֹלִים בְּמִזְרְחוֹ שֶׁל כְּבֶשֶׁת.

מהרה יבנה

קמז. מנחות צז: עירובין ד. רש"י. מצודת דוד.

קמח. מצודת דוד.

קמט. רש"י. מצודת דוד.

קנ. מנחות צז: עירובין ד. רש"י. מצודת דוד. מלבי"ם.

קנא. רש"י. מצודת דוד. מלבי"ם.

קנב. מדות ג' ג'. רש"י. מצודת דוד. מלבי"ם.

קנג. רש"י. מצודת דוד. מלבי"ם.

מַעֲלֵתָהוּ: זֶה הַכֶּבֶשׂ שְׁעוּלִים בּוֹ לַמִּזְבֵּחַ^{קנז}.
 וְנֹאמַר בַּלְשׁוֹן רַבִּים, מִפְּנֵי שֵׁישׁ עוֹד שְׁנֵי כִבְשִׁים קִטְנִים בְּצַדֵּי
 הַכֶּבֶשׂ הַגָּדוֹל, כֶּבֶשׂ אֶחָד לְסוּבָב, וְכֶבֶשׂ אֶחָד לְיִסּוּדֵיהֶם.^{קנח}
 כִּכְתוּב בַּמִּשְׁנָה^{קסג}: וְכֶבֶשׂ הָיָה לְדְרוֹמוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ, בְּצַד דְרוֹם
 שֶׁל הַמִּזְבֵּחַ, יֵשׁ אֶת הַכֶּבֶשׂ, וְהוּא עֲלֵיהָ מְשׁוּפַעַת כִּמוֹ מִדְרוֹן,
 מִקְרַקַּע הָעֶזְרָה עַד כְּנֶגֶד מְקוֹם הַמַּעֲרֵכָה^{קסד}.
 מִפְּנֵי שֶׁאִסּוּר לַעֲלוֹת בַּמִּדְרָגוֹת לַמִּזְבֵּחַ, כִּמוֹ שְׁכַתוּב בַּתּוֹרָה^{קסה}:
 'וְלֹא תַעֲלֶה בְּמַעֲלֵת עַל מִזְבְּחִי'^{קסז}.
 אֹרֶךְ הַכֶּבֶשׂ שְׁלֹשִׁים וּשְׁתַּיִם אַמָּה, עַל רֹחַב שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה.
 שְׁתַּיִם מֵהָאֲמוֹת שֶׁל הַכֶּבֶשׂ הֵם מַעַל הַסּוּבָב וּמַעַל הַמְּקוֹם
 שֶׁצָּרִיךְ לִהְיוֹת יִסּוּד, נִמְצָא שֶׁבְקֶרֶקַע אָרְכוּ רַק שְׁלֹשִׁים אַמָּה, אֲבָל
 לַמַּעֲלָה אָרְכוּ שְׁלֹשִׁים וּשְׁתַּיִם אַמָּה^{קסח}.
 הַכֶּבֶשׂ אֲמוּם כִּמוֹ הַמִּזְבֵּחַ^{קסד}. בְּנֵיִת הַכֶּבֶשׂ הִיא בְּאוֹתוֹ אֹפֶן
 מִמֶּשׁ כִּמוֹ שֶׁבָּנוּ אֶת הַמִּזְבֵּחַ. מְכִינִים לְבְנֵיִת הַכֶּבֶשׂ תְּבִנּוֹת

מהרה יבנה

- קנז. יומא מה.
- קנה. רש"י. מצודת דוד. מלבי"ם.
- קנז. יומא ד' ה'.
- קנז. רש"י. מצודת דוד. מלבי"ם.
- קנח. מצודת דוד.
- קנט. מדות ג' ג'.
- קס. רע"ב.
- קסא. שמות כ' כ"ג.
- קסב. רע"ב.
- קסג. זבחים ס"ב:
- קסד. תפארת ישראל.

מעץ במידות שהכבש צריך להיות^{קסד}, ומניחים בתוך התבנית אבנים גדולות וקטנות שלמות וחלקות. על האבנים שופכים סיד, זפת, ועופרת מותך, מעורבים יחד. מיישרים מלמעלה עם קרש מעץ. אחרי שהתייבש היטב, מסירים את התבנית, ונשאר בנוי הכבש^{קסו}.

בצידי הכבש יוצאים ממנו שני כבשים קטנים. בצד מזרח יש כבש קטן אל הסובב, ובצד מערב יש כבש קטן אל היסוד^{קסז}. בין הכבשים אל המזבח, יש רווח קטן^{קסח}.

וְרְבוּבָה הָיְתָה לוֹ בְּמַעְרְבוֹ, בקיר המערבי של הכבש, למעלה ליד השפה העליונה של הכבש, יש 'רבובה', שהוא חור מרובע אמה על אמה, ועמוק כאורך הושטת היד^{קסט}.

רְבוּבָה: כמו רְבוּבָה, מלשון קע 'רְבוּב לוחות' קעא. דהיינו חלול^{קעב}.

משום שה'רבובה' היא חור חלול, לכן נקרא כך^{קעג}.

שָׁשֶׁם הָיוּ נוֹתְנִים פְּסוּלֵי חֲטָאת הָעוֹף. בתוך ה'רבובה' נותנים את חטאת העוף שנפסלו מפני ספק^{קעד}.

מהרה יבנה

קסה. ומעמידים במקום שצריך להיות ה'רבובה' וכו', קרש מעץ. כדי שאחרי שיתייבשו הסיד והזפת והעופרת, ויסירו את התבניות, ישאר חלול במקום זה (עזרת כהנים).

קסו. תפארת ישראל. עזרת כהנים.

קסז. זבחים ס"ב: רמב"ם הלכות בית הבחירה ב' י"ד.

קסח. זבחים ס"ב:

קסט. תפארת ישראל כביאור המשנה, וכן בסימני צורת המזבח אות י"ז.

קע. שמות כ"ז ח'.

קעא. רע"ב.

קעב. רש"י שמות כ"ז ח'.

קעג. דרך חכמה (הלכות בית הבחירה ב יד).

קעד. תפארת ישראל.

ונשוארים שם עד שתעובר צורתם, דהיינו שיעבור עליהם לילה ויעבור מהם צורת מראה בשר רטוב, ויהיו נותר. ואחר כך שורפים בבית הדשן שבעזרה^{קע}, ולא על המזבח^{קע}.

✧ המזבח ✧

[מז] כתוב במשנה^{קע}: הַמִּזְבֵּחַ הָיָה שְׁלֹשִׁים וּשְׁתַּיִם עַל שְׁלֹשִׁים

✧ מהרה יבנה ✧

קעה. ברמב"ם (הלכות מעשה הקרבנות ז ג-ד) וז"ל: שלשה מקומות לשריפה, אחד בתוך העזרה [– לא על המזבח], ובו שורפין פסולי המוקדשין ואימורים קדשים קלים שנפסלו ופרים ושעירים של המאות הנשרפות, אם אירע בהם פסול בין לפני זריקה בין לאחר זריקה, כגון שנטמאו או שיצאו חוץ לעזרה עד שלא הגיע זמנן לצאת, או שלן הבשר או לנו האימורין שלהן. והמקום השני בהר הבית ושמו בירה, ובו שורפין המאות הנשרפות אם אירע בהן פסול אחר צאתן מן העזרה.

והמקום השלישי חוץ לירושלים והוא הנקרא בית הדשן, ושם שורפין המאות הנשרפות בזמן שהן נשרפות כמצוותן [– כדין פרים ושעירים הנשרפים]. ע"כ.

קעו. תפארת ישראל. וזה לשון התפארת ישראל: פסולי המאת העוף. לפי שכל קרבן שנפסל וודאי בגופו, נשרף מיד בבית הדשן שבעזרה, אבל כשאין פסולו בגופו, רק מחמת הדם או מחמת הבעלים שנפסלו (כפסחים דפ"ב ב), או שפסולו בגופו, אבל רק מחמת ספק, כהיסח הדעת שפוסל שמא נטמא (כפסחים דל"ד א), או שנפסל מחמת שאר ספק, אז אינו נשרף מיד, רק צריך תחלה עיבור צורה, דהיינו שימתינו מלשרפו עד שיעבור מראית הבשר הרטוב, על ידי שילינהו לילה אחת, ואחר כך ישרפוהו בבית השריפה שבעזרה (רמב"ם פסולי המוקדשין פ"ט ה"ב), ולהכי כל פסולי המאת העוף כה"ג הניחום שם עד שיבאו לידי נותר, ואחר כך ישרפוהו במקום הנ"ל.

עוד כתב התפארת ישראל (בועז) וז"ל: ונראה לי דלהכי רק לחמאת העוף שנפסלה קבעו לה מקום לעיבור צורה. מפני שקרבנות יולדות שהן ב' עופות א' לעולה וא' לחמאת, מצויות ורבות בעזרה, ושכיח' נמי שהפיל' ואינה יודעת אם מין חיוב או מין פטור, שדינה נמי שתביא עולה וחמאת, והרי יש ספק שמא הפילה מין פטור, ויהיו קרבנותיה חולין בעזרה. להכי עולה תביא בתנאי, שאם פטורה יהי' לנדבה, אבל חמאת דלא שייך בו תנאי, הרי הוא בספק, אבל אינו נאכל, רק תעובר צורתו וישרף (ככריתות פ"א מ"ד). ולהכי מדחיישי' שיתערב זה קרבן הפסול בשאר קרבנות יולדות הכשרות שרבות בעזרה, להכי קבעו לה מקום שתהיה מונחת שם עד שיהיה נותר. ומפני שהמאת העוף נעשה למטה אצל קרן מערבית דרומית של מזבח (כוכבים פ"ז מ"ב), להכי קבעו לה מקום זה להניחה סמוך למקום מליקתה (לרש"י פסחים ל"ד א). ולא ינך פוסקים דס"ל שהניחה למעלה באותה קרן, נ"ל דלהכי לא קבעו לה מקום במקום שנמלקה, כדי שלא יכשלו בה הכהנים לאכלה. אבל כשיניחה למעלה לא יטעו בה לאכול מה שמונה בראש המזבח. וגם שיטעו בה להקריבה א"א, מדמנכר שחמאת היא, דבעולה הראש מובדל מהנוף, ובחמאת נשאר מחובר מדכתיב בה לא יבדיל.

וְשֵׁתִים. אורך ורוחב המזבח בחלקו התחתון, הוא שלשים ושתים אמה על שלשים ושתים אמה.

עֲלֵה אֲמָה וְכַנֶּס אֲמָה, זֶה הַיְסוּד. עלה אמה ונכנס אמה, זה היסוד.

כי לאחר בניית היסוד בונים את הסובב שהוא צר יותר מהיסוד באמה אחת מכל צד. ולכן מדרגה זו הבולטת מהסובב ברוחב אמה מכל צד, נקראת יסוד^{קעח}.

בבית המקדש השלישי, היסוד עולה שתי אמות, ולא רק אמה אחת^{קעט}.

נִמְצָא שְׁלֹשִׁים עַל שְׁלֹשִׁים. ונמצא שאחרי כניסה זו של היסוד, אמה מכל צד, ישאר שלשים על שלשים אמה^{קפ}.

עֲלֵה חָמֵשׁ וְכַנֶּס אֲמָה. זֶה הַסּוּבֵב. עלה חמש אמות ונכנס אמה אחת, זה הסובב.

אבל בבית המקדש השלישי, הסובב עולה ארבע אמות, במקום חמש אמות^{קפא}.

לאחר בניית הסובב בונים את החלק העליון של המזבח, שהוא צר יותר מהסובב באמה אחת מכל צד. ולכן מדרגה זו הבולטת

מהרה יבנה

קעז. מדות ג' א'.

קעת. תפארת ישראל. וצריך לזכור שלשיטת המלבי"ם, בצדדים מזרח ודרום אין יסוד בכל האורך, אלא יש שם רק אמה אחת של יסוד, כמו שיבואר להלן.

קעט. לעיל פסוק י"ד.

קפ. תפארת ישראל.

קפא. לעיל פסוק י"ד.

מהחלק העליון של המזבח בגובה חמש אמות, וברוחב אמה מכל צד, נקראת 'סובב' קפ"ב.

ונקרא 'סובב' כי הוא מקיף את כל המזבח, בשונה מהיסוד שהוא רק בשני צדדים קפ"ג.

נִמְצָא עֲשָׂרִים וְשִׁמוֹנֶה עַל עֲשָׂרִים וְשִׁמוֹנֶה. ונמצא שאחרי כניסה זו של הסובב, אמה מכל צד, ישאר עשרים ושמונה על עשרים ושמונה אמה קפ"ד.

מקום הקרנות אמה מִזֶּה וְאַמָּה מִזֶּה. בראש המזבח מחסרים הקרנות אמה אחת מכל צד, נִמְצָא עֲשָׂרִים וְשֵׁשׁ עַל עֲשָׂרִים וְשֵׁשׁ. נמצא האורך והרוחב עשרים ושש על עשרים ושש אמה.

ומכיוון שהכהנים צריך ללכת בצדדי המזבח כדי לעשות כמה עבודות קפ"ה, וכדי שלא יצטרכו ללכת בין הקרנות קפ"ו, יש עוד אמה אחת עבור מקום הלוח רגלי הכהנים, ורחבו אמה מִזֶּה וְאַמָּה מִזֶּה. עבור מקום הלוח רגלי הכהנים יש עוד רוחב אמה אחת מכל צד קפ"ז.

נִמְצָא עֲשָׂרִים וְאַרְבַּע עַל עֲשָׂרִים וְאַרְבַּע, מקום מְעַרְכָּה. נשאר עשרים וארבע על עשרים וארבע מקום המערכה. ששם יכולים לעשות את מערכות העצים והאש עבור הקרבת הקרבנות על המזבח קפ"ח.

מהרה יבנה

- קפב. תפארת ישראל.
- קפג. מלבי"ם. תפארת ישראל.
- קפד. תפארת ישראל.
- קפה. כגון כדי להפך במזלגות את הקרבנות שעדיין לא נשרפו ועוד (רא"ש).
- קפו. רע"ב.
- קפז. תפארת ישראל.
- קפח. תפארת ישראל.

שני האמות של בין הקרנות ומקום הילוך רגלי הכהנים, הם משוקעים ונמוכים יותר מנג המזבח, ועל ידי זה נהיה כעין גדר נמוך כדי שלא יחליקו הכהנים קפ"ט.

חוט הסיקרא

כתוב במשנה^{קא}: וְחוּט שֶׁל סִקְרָא חוּגְרוֹ בְּאִמְצָע, יֵשׁ קוֹ אָדוּם סביב המזבח באמצע גובהו^{קב}.

כל המזבח בגובה עשר אמות, וחציו חמש אמות.

היסוד גבהו אמה אחת, והסובב חמש אמה. ואם כן, אמה אחת מתחת גג הסובב הוא אמצע גובה המזבח, ושם נמצא הקו האדום^{קכ}.

באמה זו שבין 'חוט הסיקרא' עד גג הסובב, מצויירים ציצים ופרחים לנו^{קכז}.

לְהַבְדִּיל בֵּין הַדָּמִים הָעֲלִיּוֹנִים לַדָּמִים הַתַּחְתּוֹנִים. יֵשׁ קַרְבָּנוֹת שְׁצָרִיד לְזֵרוֹק אֶת דָּמָם בַּחֶלֶק הָעֲלִיּוֹן שֶׁל הַמִּזְבֵּחַ, שֶׁהֵם חֲטָאֵת בַּהֲמָה וְעוֹלֵת הָעוֹף. ויֵשׁ קַרְבָּנוֹת שְׁצָרִיד לְזֵרוֹק אֶת דָּמָם בַּחֶלֶק הַתַּחְתּוֹן שֶׁל הַמִּזְבֵּחַ, שֶׁהֵם שְׁלָמִים וְכֹל שֶׁאֵר הַקַּרְבָּנוֹת^{קכז}.

ולזה נעשה חוט הסיקרא באמצע גובה המזבח, כדי להבדיל בין הדמים שצריך לזרוק למעלה, אל הדמים שצריך לזרוק למטה^{קכח}.

מהרה יבנה

קצ. מדות ג' א'.

קצא. רע"ב. תפארת ישראל.

קצב. רע"ב. תפארת ישראל.

קצג. זבחים ס"ב. תפארת ישראל.

קצד. רע"ב. תפארת ישראל.

קצה. רע"ב. תפארת ישראל.

המערכות והתפוח

על המזבח, יש שלש מערכות^{קצ"ז}: א. מערכה גדולה. מקומה במזרח המזבח, בצד דרום^{קצ"ח}. מערכה זו גדולה ורחבה^{קצ"ח}, ועליה מקריבים את קרבן התמיד ושאר הקרבנות^{קצ"ט}.

סידור המערכה גדולה בכל בוקר באופן זה: מסדרים עצים אחד ליד השני ממזרח למערב, ועליהם מסדרים עצים מדרום לצפון, ועליהם שוב ממזרח למערב, וכן הלאה בסדר זה. בצד מזרח משאירים כעין חלון, כדי שיכנס משם רוח להלהיב האש. ראשי העצים הפנימים נוגעים בתפוח. ברווח בין העצים מניחים קיסמים דקים, שאותם מדליקים, ועל ידם נדלק כל המערכה^ד.

בנוסף לשאר העצים שבמערכה גדולה, מביאים גם כן בכל בוקר ובכל ערב שני גזירי עצים^{קצ"א}, ארכם ורחבם אמה על אמה, ועביים כמו מחק גדיש של סאה^{קצ"ב}.

ב. מערכה שניה. ממערכה זו לוקחים גחלים במחתה כדי לשים על מזבח הזהב עבור הקטורת^{קצ"ג}. מקומה במערב המזבח, משוך מן הקרן שבמערבית דרומית לצד צפון ארבע אמות^{קצ"ד}.

מהרה יבנה

קצו. כך פסק הרמב"ם בהלכות תמידין ומוספין ב' ד'.

קצז. תמיד ב' ד'. ועפ"י תפארת ישראל בסימני הציור. וז"ל התפארת ישראל: מערכה גדולה היה בדרום המזבח, נגד חצי מזרחי של כבש.

קצח. תפארת ישראל תמיד ב' ד'.

קצט. רמב"ם הלכות תמידין ומוספין ב' ד'.

ד. תמיד ב' ד'.

רא. יומא כ"ו: רמב"ם הלכות תמידין ומוספין ב' ג'.

רב. זבחים ס"ב: רמב"ם הלכות איסורי מזבח ז' ג'.

הג. רמב"ם הלכות תמידין ומוספין ב' ד'. ובשבת מקמירין על מערכה זו את שני הבזיכי לבונה משולחן לחם הפנים (תמיד ב. ה. רמב"ם הלכות תמידין ומוספין ב. ח.).

רד. תמיד ב' ה'.

ג. מערכה לקיום האש. אין מקריבין במערכה זו כלום^ה, אלא היא לקיום מצוותי^ו וְהָאֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ תִּוְקַד בּוֹ לֹא תִכָּפֶה^ז.
 ביום הכיפורים יש מערכה רביעית, שממנה לוקח הכהן גדול גחלים כדי להקטיר קטורת בקודש הקדשים^ח.
 באמצע המזבח יש את התפוח. והוא גל גדול של אפר^ט. לשם גורפים את האפר בכל יום, ומעגלים את האפר הרב עד שנראה כעין תפוח גדול^י.
 בכל יום לפני שמעלים את העצים כדי לסדר את המערכה, בוזקים מלח על הכבש כדי שלא יחליקו הכהנים. ומותר מפני שאין ההולכה הזו עבודה. אבל אחר כך אוספים משם את המלח, כדי שלא יהיה חציצה בין רגלי הכהנים לכבש, בשעת עבודת הולכת הקרבנות למזבח^{יא}.

🌀 הנקבים ביסוד 🌀

לאחר הזאת דם הקרבנות, כל אחד לפי הלכותיו, שופכים את הדם שנשאר ליסוד המזבח^{יב}. את דם החטאות הפנימיות שופכים ליסוד המערבי, ואת דם שאר הקרבנות ליסוד דרומי^{יג}.

🌀 מהרה יבנה 🌀

- הה. רמב"ם הלכות תמידין ומוספין ב' ד'.
- הו. ויקרא ו' ה'.
- הז. רמב"ם הלכות תמידין ומוספין ב' ה'.
- ח. כך פסק הרמב"ם בהלכות עבודת יום הכיפורים ב' ה'. והוא שיטת רבי יוסי ביומא ד' ו'.
- ט. רמב"ם הלכות תמידין ומוספין ב' ז'. תפארת ישראל בסימני הציוה.
- י. פירוש המשניות להרמב"ם תמיד ב' ב'. רמב"ם הלכות תמידין ומוספין ב' ד'. רע"ב תמיד ב' ב'. תפארת ישראל תמיד ב' ב'. תפארת ישראל בסימני צורת המזבח.
- יא. עירובין ק"ד. וברש"י. רמב"ם הלכות תמידין ומוספין ו' ג'.
- יב. רמב"ם. זבחים פרק ה'.
- יג. רע"ב. תפארת ישראל.

כתוב במשנה י"ד: וּבְקֶרֶן מֵעֶרְבֵית דְּרוֹמִית הָיוּ שְׁנֵי נְקָבִים, כְּמִין שְׁנֵי חֲטָמִין וְדָקִין, בְּגַג שֶׁל יִסּוּד הַמִּזְבֵּחַ, בְּפִינָה הַמְּעֶרְבֵית דְּרוֹמִית שֶׁלּוֹ, הָיוּ שְׁנֵי נְקָבִים דָּקִים וְאֲרוּכִים עַד הַרְצֵפָה י"ט.

שְׁהַדָּמִים הַנִּתְּנִין, שִׁשִּׁירֵי הַדָּמִים שְׁנִיתָנִים עַל יִסּוּד מֵעֶרְבֵי, וְכֵן שִׁירֵי הַדָּמִים שְׁנִיתָנִים עַל יִסּוּד דְּרוֹמִי, יוֹרְדִין בְּהֶן, יוֹרְדִים בְּנְקָבִים הָאֵלוֹ אֵל חֶלֶל שִׁישׁ תַּחַת הַמִּזְבֵּחַ הַנִּקְרָא 'שִׁית', וּמִשֵּׁם הוֹלְכִים וּמִתְּעַרְבִין בְּאַמָּה, וּמִתְּעַרְבִים בְּתוֹךְ נְחַל הַמַּיִם הַעוֹבֵר בְּאַמְצַע הָעֶזְרָה, שֶׁהוּא בְּרוּחַב אַמָּה. וַיּוֹצְאִין לְנַחַל קְדָרוֹן. וַיּוֹצְאִים יַחַד עִם הַמַּיִם הָאֵלוֹ, אֵל 'נַחַל קְדָרוֹן' שֶׁהוּא בְּצַד מִזְרַח שֶׁל הַר הַבַּיִת, בְּעַמֵּק שֶׁבֵּין הַר הַבַּיִת וְהַר הַזֵּיתִים י"ט.

בְּעֵלֵי שְׁדוֹת קוֹנִים אֵת הַדָּמִים שִׁיצְאוּ מֵהַגְּזָבְרִים, כְּדִי לִזְבֹּל בֵּהֶם אֵת שְׁדוֹתֵיהֶם, וְהַכֶּסֶף לְהַקְדֵּשׁ י"ט.

[מח] כשרוצים לנקות את העזרה, סותמים את נקב יציאת המים של אמת המים העוברת באמצע העזרה, והמים עולים על גדותיהם ומדיחים את כל העזרה י"ט, ואחר כך פותחים את הנקב והמים יוצאים י"ט.

מהרה יבנה

י"ד. מדות ג' ב'.

ר"ט. עפ"י רא"ש, רע"ב, תפארת ישראל.

ר"ט. תפארת ישראל.

י"ז. רע"ב. תפארת ישראל.

י"ח. כל רצפת העזרה כולה משיש (רש"י פסחים סד. ועוד).

י"ט. תפארת ישראל. פסחים ס"ד. וברש"י. פסחים ה' ח' וברע"ב.

ברש"י (פסחים סד.) וז"ל: שהכהנים מדיחין העזרה. שאמת המים מהלכת בעזרה, וכשהן רוצין להדיח העזרה פוקקין את נקב יציאתה, והמים פושטין והולכין על גדותיה, ומדיחין את כל העזרה, שרצפה של שיש היתה כולה, ואחר כך פותחין הנקב והמים יוצאים.

טבלא של שיש

כתוב במשנה^{יג}: לְמִטָּה בְּרִצְפָּה בְּאוֹתוֹ הַקֶּרֶן, לַמִּטָּה בְּרִצְפַת העזרה, מִמַּשׁ לִיד קֶרֶן מֵעֶרְבִית דְּרוּמִית שֶׁל הַמִּזְבֵּחַ^{יד}, מְקוֹם הָיָה שָׁם אִמָּה עַל אִמָּה, יֵשׁ שָׁם מְקוֹם אִמָּה עַל אִמָּה, וְטַבְּלָא שֶׁל שֵׁשׁ, וְלוֹחֵי^{טו} שֶׁל שֵׁשׁ מְכַסֶּה עַל הַמְּקוֹם הַזֶּה. לוח זה מִשֵּׁשׁ, לֹא מֵחוּבֵר לְרִצְפָּה. תחת ה'טבלא של שיש' הזה, יש חלל כמחילה ומערה^{טז}.

וְטַבְּעַת הָיְתָה קְבוּעָה בָּהּ, בְּטַבְּלָא שֶׁל שֵׁשׁ הַזֶּה קְבוּעַ טַבְּעַת מִלְּמַעְלָה, כְּדֵי שִׁיּוּכְלוּ לְהַרִים אֶת הַטַּבְּלָא שֶׁל שֵׁשׁ, שָׁבוּ יוֹרְדִין לְשִׁית, וְדֶרֶךְ הַפֶּתַח הַזֶּה יוֹרְדִים בְּסוּלָם אֶל הַחֲלָל הַקָּטָן שֶׁלֹּמֵטָה, הַנִּקְרָא 'שִׁית'^{יז}.

וּמִנְקִין אוֹתוֹ, מִכִּוּוֹן שֶׁלְעִיתִים ה'שִׁית' יִכּוֹל לְהִיסֵתֵם מִפְּנֵי הַדָּמִים שִׁיּוֹרְדִים אֵלָיו מֵהִיסוּד, וּבִרְבוּת הַזֶּמֶן נִקְרָשׁ שָׁם הַדָּם, לְכֵן לְפַעֲמִים נִכְנָסִים לְשִׁית וּמִנְקִים אוֹתוֹ^{יח}.

'שִׁית' ו'שִׁיתִין'

בְּקֶרֶן מֵעֶרְבִית דְּרוּמִית שֶׁל הַמִּזְבֵּחַ, יֵשׁ לַמִּטָּה תַּחַת פִּינָה זוֹ שֶׁל הַמִּזְבֵּחַ שְׁנֵי בּוֹרוֹת. בּוֹר אֶחָד לְדָמִים, נִקְרָא^{יט} 'שִׁית'. וְבוֹר שְׁנֵי לְנִסְכִּים, נִקְרָא^כ 'שִׁיתִין'^{כא}.

מהרה יבנה

יג. מדות ג' ג'.

יד. רכא. בדרך חכמה (הלכות בית הבחירה ב יב) עולה שזה ליד הקרן הזה בצד דרומו.

טו. רכב. ראה מצודת ציון ישעיה ל' ח'.

טז. עזרת כהנים.

יז. רכד. תפארת ישראל.

יח. רכה. עפ"י תפארת ישראל.

שניהם נקראים על שם שהדמים והנסכים שותתים בהם, אלא שלדמים נקרא 'שית' ולנסכים נקרא 'שיתין' לסימון^כ.

שית: הבור שנקרא 'שית' אינו עמוק, הוא נמצא תחת היסוד, לתוכו יורדים הדמים ששופכים על היסוד, ומשם ממשיכים ומתערבים באמת המים העוברת בעזרה^ל.

הכניסה לשית היא דרך פתח בריצפה ליד קרן המזבח, אורך ורוחב הפתח אמה על אמה, ומכוסה בטבלא של שיש עם טבעת מלמעלה, כדי שיוכלו להרים את המכסה ולהיכנס ל'שית' ירלא.

נכנסים לשית מפעם לפעם, כשצריכים לנקותו מפני הדמים שנקרשים שם ברבות הזמן^{לב}.

מהרה יבנה

רכו. צריך לומר שהשית שתחת המזבח, הוא אך רק תחת היסוד, ולא תחת הסובב ושאר חלקים מהמזבח. ובנוסף לזה מתפשט עוד מחוץ למזבח.

רכז. השיתין תחת המזבח, הוא רק תחת כמה אמות בקרן מערבית דרומית, ולא יותר. אבל מתפשט עוד קצת מחוץ למזבח (ראה בדרך חכמה).

רכח. תפארת ישראל. כן הוא שיטת התפארת ישראל שהילק בין 'שית' ל'שיתין', השית לדמים והשיתין לנסכים, ודרך הפתח של הטבלא של שיש יורדין לשית, ודרך הלול שבכבש יורדין לשיתין. אמנם צריך לדעת שיש בזה הרבה שיטות.

לשיטת הרמב"ם יש בור אחד לנסכים ולדמים, והוא נקרא גם שית וגם שיתין נלכאורה זה אותו שם, רק זה ביחיד וזה ברבים, ויורדים לשם בפתח של הטבלא של שיש. וכתב בדרך חכמה (הלכות בית הבחירה ב יב) שהבור רחב חמש אמות, ובחלק אחד של הבור אינו עמוק, ולשם שותתים הדמים ויוצאים לאמת המים. ובהמשך רחבו של הבור, הוא עמוק מאוד עד התהום, ולשם שותתים הנסכים.

רכט. תפארת ישראל.

רל. תפארת ישראל.

רלא. תפארת ישראל.

רלב. תפארת ישראל.

שיתין: הבור שנקרא 'שיתין' עמוק מאוד, עד התהום, הוא נמצא תחת כמה אמות בפינה של המזבח. לתוכו יורדים נסכי היין והמים שמנסכים בראש המזבח, ויורדים עד התהום^{רלג}.

בראש המזבח, ליד קרן המערבי דרומי, יש שני ספלים מכסף, מחוברים בסיד למזבח^{רלד}. המערבי הוא עבור ניסוך המים, והמזרחי הוא עבור ניסוך היין. בספלים יש חור בתחתיתם^{רלה},

מהרה יבנה

רלג. סוכה מ"ט.

רלד. תוספות סוכה מ"ח.

רלה. עפ"י תוספות וריטב"א (סוכה מה): במשנה (סוכה ד ט) כתוב: עֲלָה בְּכֶפֶשׁ וּפְנָה לְשִׁמְאֵלוֹ, שְׁנֵי סְפָלִים שֶׁל כֶּסֶף הָיוּ שֵׁם. רבי יהודה אומר, שֶׁל סִיד הָיוּ, אֲלָא שְׁהָיוּ מִשְׁתָּרִין פְּנֵיהֶם מִפְּנֵי הַיַּיִן. וּמִנְקֵבִין כְּמִין שְׁנֵי חֲטָמִין דְּקִין, אֶחָד מְעַבֵּה וְאֶחָד דָּק, כְּדֵי שְׁיָהוּ שְׁנֵיהֶם פְּלִין בְּכַת אַחַת. מְעַרְבֵי שֶׁל מַיִם, מְזַרְחֵי שֶׁל יַיִן.

פירש רש"י וז"ל: כמין שני חוטמין דקים. חוטם אחד בספל, ונקב אחד בחוטמו, והכהן מערה בפי הספלים, והנסכים מקלחין ויורדין דרך החוטמין על גב המזבח, ובמזבח היה נקב שבו המים והיין יורדין לשיתין של מזבח שהיו עמוקין וחלולים מאד.

וכן ביאר הרע"ב וז"ל: חוטם אחד בספל אחד ונקב אחד בחוטמו. והכהן מערה בפי הספלים והנסכים מקלחים ויורדים דרך החוטמין על גב המזבח, ובמזבח היה נקב שבו היין והמים יורדין לשיתין של מזבח שהן חלולים ועמוקים מאד.

אמנם בתוס' נתבאר באופן אחר, וז"ל: כמין חוטמין דקין. פירש בקונטרס חוטם אחד בספל ונקב אחד בחוטמו והכהן מערה מים בפי הספלים והנסכים מקלחין דרך החוטמין ע"ג המזבח ובמזבח היה נקב שבו המים והיין יורדין לשיתין של מזבח שהיו חלולין מאד ועמוקין וזו תימה גדולה מנין לו כל אותו הענין שמחוטם של הספלים מקלח על גב המזבח ומשם לנקב המזבח ומשם לשיתין דלמא הוא דמנקב הספלים יורדין לשיתין כמין שני נקבי החוטם ולא שהיה בולט כמין חוטם כי ההיא דתנן במסכת מדות (פ"ג מ"ב) גבי דמים ובקרן מערבית דרומית היו שני נקבים כמין שני חוטמין דקין שהדמים ניתנין על יסוד מערבית ועל יסוד דרומית ויורדין בהן ומתערבין באמה ושמא כמין בליטת חוטם היה עשוי על הנקב שלא יפול עליו דבר לסותמו.

כתב הריטב"א וז"ל: והא דתנן שהיו הספלים מנוקבין כמין שני חוטמין דקין. מכיון שביררנו שהספלים האלו מחוברין היו במזבח ודאי לא היו החוטמין בולטין מן הספלים לחוץ בשפתיהם שאם כן איך יורדין המים כנגדן אל השיתין שהרי מכוונין היו הספלים כנגד השיתין ועומדין עליהם לרדת שם להדיא, אלא שאפשר שהנקבים היו בתחתיות הספלים מכוונין כנגד השיתין והיו הספלים נתונין כעין משפך, וכמין חוטמין שאמרו לומר שהנקבים דקים כנקבי החוטם, או אפשר שהיה בולט תחת הנקבים בתחתית הספלים שפופרת כמין חוטם כמו שעושיין למשפך כדי שתכנס אותה שפופרת לתוך השיתין ולא ישפכו המים לחוץ, ורש"י ז"ל נראה שהוקשה לו זה ופירש חוטם אחד בספל ונקב אחד בחוטמו והכהן מערה המים בפי הספלים והנסכים

והנסכים שמנסכים לתוכם יורדים לנקב שבמזבחה, ומשם נמשכים ויורדים לשיתין^{לז}.

לזל: בין הכבש למזבחה יש רווח^{לז}. בחצי הכבש המזרחי הרווח הוא קטן ומועט. ובחציו המערבי של הכבש הרווח הוא אמה אחת. רווח זה של אמה אחת, שהוא באורך שמונה אמות^{לח}, נקרא לזל^{לט}.

הלול' הוא הכניסה ל'שיתין', שדרכו יכולים להיכנס ולרדת אל ה'שיתין'^מ.

לפעמים נדבק יין בדפנות השיתין. ופעם בשבעים שנה יורדים כהנים בחורים צעירים^{מא} דרך הלול', ומשתלשלים שם בחבל^{מב} ויורדים אל ה'שיתין'. ומלקטים משם את היין שנדבק לכתלים, והוא קרוש כבר, ומעלים ושורפים^{מג} על גבי המזבחה^{מד}.

מהרה יבנה

מקלחין ויורדין דרך החוטם על גבי המזבחה ובמזבחה היה נקב שבו המים והיין יורדין לשיתין של מזבחה שהיו חלולים ועמוקין עד מאד עכ"ל, נראה מדבריו שהיה החוטם יוצא בשפת הספלים ומשם היה יורד על גבי המזבחה אלא שהיה ממה אותן כנגד השיתין בשעת שפיכתן ואם כן לא היו הספלים מחוברין, ומה שכתבנו יותר נכון וכן פי' בתוספות. ע"כ. רלו. סוכה מה:

הנקב שבספל של המים דק יותר מהנקב שבספל של היין. כדי שהמים עם היין יכלו מספליהם יחד (סוכה ד ט, רמב"ם הלכות תמידין ומוספין י ז).

הנקב העבה יותר הוא ליין, שעב מן המים, שהמים ממהרין לצאת, יותר מהיין העב בטבעו יותר מהמים (תפארת ישראל סוכה ד ט).

רלו. הטעמים שיש רווח בין הכבש למזבחה: א. כדי לקיים מצוות זריקת אברי הקרבנות מהכבש למזבחה דווקא. ב. כדי שמזבחה יהיה מרובע (זבחים סב:).

רלח. כל רווח הכבש הוא ט"ז אמות, וחציו הוא ח' אמות.

רלט. רש"י סוכה מ"ט.

רמ. תפארת ישראל.

רמא. שהם פרחי כהונה.

רמב. עזרת כהנים.

רמו. בגמרא (סוכה מט.) כתוב ששורפים בקדושה. ופירש רש"י במקום קדוש בעזרה. וביאר התפארת ישראל ששורפין על גבי המזבחה (סימני צורת המזבחה אות טז).

החשמונאים מצאו את פך השמן בחותמו של כהן גדול, בתוך השיתין^מ.

סיכום ממה שנתבאר^{רמו}:

שית: בור לדמים.

שיתין: בור לנסכים.

טבלא של שיש: שם הכניסה לשית.

לול: פתח במערב הכבש עצמו, והוא הכניסה לשיתין.

רבובה: חור בכבש, עבור פסולי הטאת העוף.

מהרה יבנה

רמז. עפ"י מלאכת שלמה, וכן נראה עפ"י השפת אמת ע"ש (סוכה מט:). ולפי"ו לא יהיה מחלוקת בין רבנן לרבי אלעזר בר צדוק בגמרא (סוכה מט). ואולי זה הביאור בתיבות הגמרא 'אפילו תימא רבנן, בדאיקלט', שנקלט בצדדים. ויתכן שכתלי השיתין לא היו חלקים לגמרי. ע"ש בגמרא והבן.

רמה. עזרת כהנים (מדות ג) בשם הפייטן לשבת שנייה של הנוכה, בפיוט המתחיל 'אודך'. ובשאלות דרב אחאי גאון (דרשה דהנוכה) כתוב: ולא נשתייר אלא פך אחד שהיה התום בחותמו של כהן גדול תחת המזבת. ע"כ. הנה אסור שיהיה חלל תחת כל המזבת שנאמר מִן־פֶּחַ אֶדְמָה תַעֲשֶׂה לִי (שמות כ כא), דהיינו שיהיה מחובר באדמה (רמב"ם הלכות בית הבחירה א יג), מלבד החלל של השיתין, שהוא חלל תחת חלק קמץ מהמזבת ומותר (ראה מידות ג א ובתפארת ישראל ובספר 'היכל ידידי' שם). על כן צריך לומר שגם לפי דעת רב אחאי גאון מצאו החשמונאים את פך השמן בחותמו של כהן גדול, בתוך השיתין תחת המזבת.

נראה שהיה בתוך השיתין במקום עמוק מאוד כעין חפירה ככותל, ובתוכו היה מונח פך השמן, ומחוץ לחפירה קמנה זו היה הפתח סגור, והתום שם בחותמו של כהן גדול. וכך ידעו בודאי שהיוונים לא הסיטו את פך השמן (כן נראה עפ"י תוס' שבת כא:).

רמו. לשיטת התפארת ישראל. אמנם יש בזה הרבה שיטות ואכמ"ל.

אבני המזבח והכבש

כתוב במשנה^מ: אָחַד אַבְנֵי הַכֶּבֶשׂ וְאָחַד אַבְנֵי הַמִּזְבֵּחַ, בֵּין
הַאֲבָנִים לַבְּנֵיית כֶּבֶשׂ וּבֵין הַאֲבָנִים לַבְּנֵיית הַמִּזְבֵּחַ, מִבְּקַעַת
בֵּית כְּרָם, מִבֵּיָאִים אֶת הַאֲבָנִים מִבְּקַעַת שְׁנַקְרָאת 'בֵּית כְּרָם'.
כך הוא שם המקום^{מח}.

מביאים אותם דוקא ממקום זה, כי שם יש אבנים חלקות בלי
שום פגם^{מט}.

וְחוֹפְרִין בְּכָלֵי חִפְרָה מַעֲיָרִי לְמִטָּה מִהֶבְתּוּלָה, דַּהֲיִינוּ יוֹתֵר
נְמוּךְ מִמָּקוֹם שִׁוּדָעִים שֶׁלֹּא חִפְרוּ שֵׁם מַעוֹלָם, וְלֹא נִגַּע בְּרוֹזַל
בַּאֲבָנִים הָאֵלוּ מַעוֹלָם^{נא}.

בְּתוּלָה: מָקוֹם שֶׁלֹּא חִפְרוּ שֵׁם מַעוֹלָם. לְמִטָּה מִהֶבְתּוּלָה: יוֹתֵר
נְמוּךְ מִמָּקוֹם שֶׁלֹּא חִפְרוּ שֵׁם מַעוֹלָם^{נב}.

וּמִבֵּיָאִים מִשֵּׁם אַבְנֵים שְׁלֵמוֹת וְחִלְקוֹתֵי^{נג}, שְׁלֵא הוֹנֵף עֲלֵיהֶם
בְּרוֹזַל, דַּהֲיִינוּ שֶׁלֹּא נִגַּע בָּהֶם בְּרוֹזַל מַעוֹלָם^{נד}, מִשׁוּם שֶׁהַבְּרוֹזַל

מהרה יבנה

רמז. מדות ג' ד'.

רמח. רא"ש. מקום זה מוזכר בירמיה (ו א): וְעַל בֵּית הַכְּרָם שָׂאוּ מִשָּׂאת (רא"ש ועפ"י רש"י בירמיה).
ומוזכר גם בנחמיה (ג יד): שֶׁר פֶּלֶךְ בֵּית הַכְּרָם. וכן מוזכר במשנה (נדה ב ז): אֲדָמָה מִבְּקַעַת בֵּית
כְּרָם.

רמט. רא"ש. תפארת ישראל.

רנ. רא"ש. חופרים בקרדומות מעץ כדי שלא יפסלו האבנים מנגיעת ברזל בשעת החפירה. נראה
שאף כשחפרו בעץ, חפרו בעדינות ובוזהירות כדי שלא יפגמו האבנים.

רנא. רא"ש. תפארת ישראל.

רנב. עפ"י תפארת ישראל.

רנג. תפארת ישראל.

רנד. תפארת ישראל.

תקפה בית המקדש אבני המזבח והכבש השלישי

פּוֹסֵל בְּנִגְיָעָה, האבנים למזבח ולכבש נפסלים אם נגע בהם ברזל, אפילו אם לא עשה בהם פגימה^{רנ}.

שנאמר^{רנ} 'לא תניף עליהם ברזל'. משמע אפילו רק נגיעה^{רנ}.

משום כך חופרים מאוד עמוק, מתחת למקום שיודעים שלא חפרו שם מעולם, וממילא יודעים שלא נגע ברזל באבנים אלו מעולם, ומשם מביאים את האבנים לכבש ולמזבח.

וּבְפִגְיָמָה לְכָל דְּבָרֵינִי, וכן האבנים למזבח ולכבש נפסלים אם יש בהם פגימה. ולא משנה ממה נהיה הפגימה, אם מעץ או מנחושת או מאצבע או משאר דברים, אלא כל פגימה שהיא שיש באבן, היא נפסלת למזבח ולכבש^{רנ}.

שנאמר^{רס} 'אֲבָנִים שְׁלֵמוֹת תִּבְנֶה אֶת מִזְבֵּחַ ה' אֶלְקֵינוּ'. דהיינו שהאבנים צריכות להיות שלימות בלי שום פגם, אפילו מדבר אחר^{רס}.

שיעור הפגם שאם יש פגם כזה נפסלים האבנים, הוא כהגירת הציפור^{רס}. דהיינו פגם קטן מאוד מאוד, שאם יעבירו את

מהרה יבנה

רנח. רא"ש. תפארת ישראל.

רנו. דברים כ"ז ה'.

רנז. רא"ש.

רנח. בנוסח המשנה בכת"ק הרמב"ם, וכן ברע"ב, הגירסא היא: וְהַפְּגִימָה כְּכָל דְּבָר. ע"כ. ונראה שגירסא זו היא המדוייקת.

רנט. רע"ב. תפארת ישראל.

רס. דברים כ"ז ו'.

רסא. רא"ש.

רסב. חולין י"ח.

הצפורן על האבן היא תתעכב על ידי הפגימה^{רסז}. וכמו בבדיקת סכין של שחיטה^{רסז}.

נמצא שיש הבדל בין ברזל לשאר דברים: ברזל פוסל את האבנים אם נגע בהם, גם אם לא נהיה שום פגם. ושאר דברים פוסלים את האבנים רק אם עשו פגם.

אפילו אם נגע ברזל או נפגם מחוץ להר הבית לפני שנבנה, גם כן נפסל^{רסד}.

נפגמה אחת מִהֶן, אם נפגמה אחת מהאבנים, אפילו לאחר שנבנתה במזבח^{רסו}, היא פְּסוּלָה וְכֵלֶן פְּשֻׁרוֹת, אבן זו פסולה, וכל שאר האבנים כשרות, וצריך להחליף את האבן^{רסו}.

וּמִלְבָּנִים אוֹתָן פְּעֻמִּים בְּשָׁנָה, שני פעמים בשנה צובעים את המזבח בצבע לבן על ידי סיד, אַחַת בַּפֶּסַח וְאַחַת בַּחֹג, פעם אחת לפני פסח ופעם אחת לפני סוכות^{רסו}.

מהרה יבנה

רסג. רש"י בכורות ל"ז:

רסד. חולין י"ז:

דין זה שאבן שיש בה פגם כהגירת הציפורן פסולה, הוא רק באבנים של המזבח. אבל אם חסר מהסיד של המזבח, נפסל המזבח רק אם חסר מהסיד טפח נויש אומרים אם חסר מהסיד כזית. מחלוקת בנמרא (חולין יח.) והרמב"ם פסק טפח (הלכות בית הבחירה ב יח.)

רסה. תפארת ישראל.

רסו. תפארת ישראל.

רסז. רא"ש.

רסה. תפארת ישראל.

הרא"ש מקשה שהרי אסור להוסיף על הבנין שנאמר 'הכל בכתב מיד ה'' (דברי הימים א' כח יט), וא"כ איך סדין את המזבח בסיד, הרי מוסיפים עליו. ואם ירצו לתרוץ שתוספת מועטת כל כך לא נקרא מוסיף על הבנין, אי אפשר לומר כך, כי כתוב בנמרא (חולין פג:) שאפילו תוספת קטנה מאוד כמו מעט עפר גם כן אסור להוסיף. ומתרוץ שמקלפים מן הסיד הישן, ואחר כך סדין את המזבח בסיד חדש [זה התירוץ השני ברא"ש, ועי"ש את התירוץ הראשון].

וְהַהִיכָל, פַּעַם אַחַת בַּפֶּסַח, וְאֵת הַהִיכָל צוֹבְעִים רַק פַּעַם אַחַת בְּשָׁנָה, לְפָנֵי פֶסַח־רַסֵּט.

רַבִּי אֹמֵר, רַבִּי אֵינּוּ חוֹלֵק עַל תְּנֵא קִמָּא, אֵלֹא מוֹסִיף וְאוֹמְרֵי: כָּל עָרַב שֶׁבַת מְלַבְּנִים אוֹתָן בְּמִפְּהַ מְפָנֵי הַדְּמִים, כִּכֵּל עָרַב שֶׁבַת מְלַבְּנִים אֵת הַמְּזֻבָּח לְכַבּוֹד שֶׁבַת־רַעֲא בְּמִפְּהַ סְפוּגָה בְּסִיד־רַעֲב, [מט] מְפָנֵי הַדְּמִים שִׁישׁ כְּזוּיוֹת וּבִקְרָנוֹת הַמְּזֻבָּח־רַעֲב.

הַמְּשַׁנָּה חוֹזֵרֶת לְבֹאֵר אֵת דְּבָרֵי תְּנֵא קִמָּא לְגַבִּי צְבִיעֵת הַמְּזֻבָּח פַּעֲמִיִּים בְּשַׁנְה־רַעֲד: לֹא הָיָה סֹדִין אוֹתָן בְּכַפִּיס שֶׁל בְּרֹזֶל, כִּאֲשֶׁר מְסִידִים אֵת הַמְּזֻבָּח וְהַכְּבֵשׁ בְּסִיד לֶבֶן, לֹא עוֹשִׂים זֹאת עַל יְדֵי כְּלֵי הַנְּקָרָא 'כַּפִּיס' הַעֲשׂוּי מְבֹרֶזֶל, שֶׁמָּא יִגַּע וְיִפְסוֹל, שֶׁמָּא יִגַּע בְּאֵבֶן מִהַמְּזֻבָּח וְיִפְסוֹל אוֹתוֹ. אֵלֹא מְסִידִים אֵת הַמְּזֻבָּח עַל יְדֵי כַף הַעֲשׂוּי מְעִיץ־רַעֲד.

[נ] כַּפִּיס: הוּא כַף שֶׁל הַבְּנָאִים, שֶׁעַל יְדוֹ מְסִידִים־רַעֲדוֹ.

מהרה יבנה

רַסֵּט. כְּתָב הַתּוּי"ט שֶׁכֵּל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ נִקְרָא 'הִיכָל'. וְלְפָנָיו פֶּסַח צוֹבְעִים בְּסִיד אֵת כָּל הַעֲזוּרוֹת וְהַר הַבַּיִת וְהַלְשָׁכוֹת.

רַע. רַע"ב.

רַעֲא. תְּפֹאֶרֶת יִשְׂרָאֵל.

רַעֲב. עֲזֹרַת כְּהָנִים. וְעִי"ש. וְרָאָה בְּתִפְאֶרֶת יִשְׂרָאֵל. אֲמַנְם עֵינַי בְּרֵאשִׁי שְׂאֵינוּ בְּסִיד אֵלֹא בְּמִפְּהַ מְדִיחִין אוֹתוֹ. וּמִשְׁמַע בְּמִים. וְרָאָה עוֹד שִׁמְתָה הַרְמַב"ם.

רַעֲג. עֲזֹרַת כְּהָנִים. יֵשׁ גּוֹרְסִין בְּמִשְׁנַה 'אוֹתוֹ'. אֲמַנְם הַנוֹסַח שֶׁלְּפָנֵינוּ 'אוֹתוֹ'. וְנִרְאָה דְּתִיבַת 'אוֹתוֹ' בְּמִשְׁנַה, הַכוּוּנָה לְזוּיוֹת וּקְרָנוֹת הַמְּזֻבָּח, שֶׁכֵּל מְקוּם שִׁישׁ דָּם מְקַנְחִים שֵׁם בְּמִפְּהַ.

רַעֲד. רַע"ב.

רַעֲה. עַפ"י רֵאשִׁי וְרַמְב"ם וְרַע"ב.

רַעֲו. רֵאשִׁי. רַע"ב. הַרַע"ב גּוֹרֵם 'כַּפִּיס' בְּמ"ם. וְהוּא 'כַּף' בְּלִשׁוֹן רַבִּים. כֵּן יֵשׁ לְפַעֲמִים בְּלִשׁוֹן הַקּוֹדֵשׁ שְׁתִּיבָה שֶׁהִיא בְּלִשׁוֹן נִקְבָּה נַעֲשִׂית בְּלִשׁוֹן רַבִּים לְלִשׁוֹן זָכָר (תּוּי"ט). וְיֵשׁ גּוֹרְסִים 'כַּפּוֹת'. וְיֵשׁ גּוֹרְסִים 'כַּפִּין'. וְלִפִּי כָּל גִּירְסָאוֹת אֵלּוֹ נוֹכַח לְפִי חֶלֶק מִהַגּוֹרְסִים 'כַּפִּיס' בִּיאוּר תִּיבָה זֶה הוּא 'כַּף' שֶׁל הַבְּנָאִים וְהוּא כְּלֵי אוֹמְנוֹתָם, שֶׁבּוֹ סֹדִין אֵת הַסִּיד. אֲמַנְם יֵשׁ גּוֹרְסִין 'כַּפִּיס' בְּסַמ"ך. וְעֵינַי בְּרַמְב"ם. וְרָאָה בִּיאוּר הַהִיכָל בְּעֵינַי בִּיאוּר תִּיבָה זֶה וְהַקּוּשִׁיּוֹת שִׁישׁ כֹּאן.

[א] המשנה תבאר את הטעם של איסור נגיעת ברזל במזבח: **נְשֶׁהִבְרָזוּל נְבָרָא לְקַצֵּר יָמָיו נְשֶׁל אָדָם, הַבְּרָזוּל נְבָרָא לְקַצֵּר אֶת יָמֵי הָאָדָם, וְכֹל הַמְּלַחְמוֹת נִקְרְאוּ עַל שֵׁם חֶרֶב. וְהַמְּזִיבָח נְבָרָא לְהֶאָרִיךְ יָמָיו נְשֶׁל אָדָם, אֲבָל הַמְּזִיבָח נְבָרָא כְּדֵי לְהֶאָרִיךְ יָמָיו שֶׁל אָדָם, שֶׁאָדָם חוֹטֵא וּמִקְרִיב קֶרֶבֶן וְקוֹל ה' קוֹרְאֵי: 'גַּם ה' הֶעֱבִיר הַטָּאֲתָךְ לֹא תָמוּת יָדֶיךָ. אֵינּוּ בְּדִין שְׁיוֹנֵף הַמְּקַצֵּר עַל הַמְּאָרִיךְ, לְכֵן אֵינּוּ בְּדִין שְׁיוֹנֵף הַמְּקַצֵּר עַל הַמְּאָרִיךְ.**

שתי שולחנות

ליד הכבש בצד מערב יש שתי שולחנות. אחד של שיש, שנותנים עליו את האיברים, ואחד של כסף, שנותנים עליו [ב] תשעים ושלושה כלי שרת שמוציאים בכל בוקר ע"ט.

מחתה לתרומת הדשן

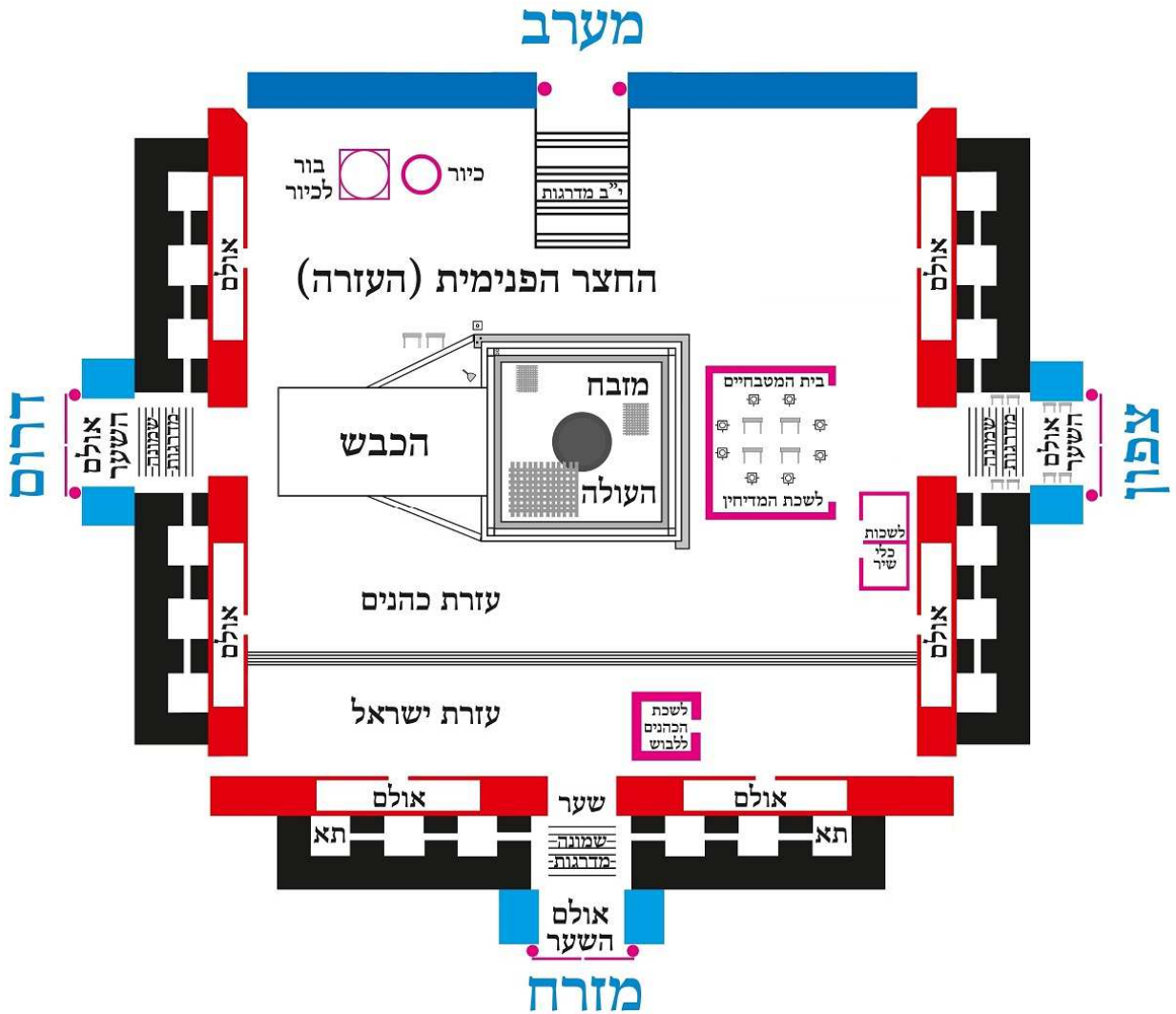
בצד מערב של הכבש, בזווית שבין הכבש למזבח, מונח על הרצפה מחתה מכסף, שבה עושים בכל יום את תרומת הדשן פ.

מהרה יבנה

רעו. שמואל ב' י"ב ס'.
רעה. עפ"י תפארת ישראל.
רעט. שקלים ו' ד', וברע"ב. רמב"ם הלכות בית הבחירה ב' ט"ו.
רפ. תמיד א' ד'. תפארת ישראל בסימני צורת המזבח.

תקעב בית המקדש מחתה לתרומת הדשן השלישי

☞ מקום המזבח בעזרה ☞

חנוכת בית המקדש השלישי

שבעת ימי המילואים

(יח) וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן אָדָם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה, אֵלֶּה חֻקֹּת הַמִּזְבֵּחַ בַּיּוֹם הַעֲשׂוֹתוֹ, לְהַעֲלֹת עָלָיו עֹלָה וְלִזְרֹק עָלָיו דָּם: הוֹדִיעַ לַיְחֻזְקָאֵל אֵיךְ יִהְיֶה חֲנוּכַת הַמִּזְבֵּחַ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ הַשְּׁלִישִׁי, וְהוּא חֲנוּכָה כְּלִלִית לְכָל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הַשְּׁלִישִׁי.

כמו שמושה רבינו עשה קרבנות מיוחדים לחנוכת המזבח במשכן, והיה קרבנות מיוחדים למילואים וקרבנות הנשיאים, שהיה הוראת שעה^א. וכן בימי עזרא הקריבו קרבנות מיוחדים לחנוכת בית המקדש השני^ב, והיה הוראת שעה על פי הנביאים^ג.

וכן יהיה חנוכת בית המקדש השלישי, ויקריבו קרבנות מיוחדים^ד. ויהיה שבעת ימי המילואים^ה.

מהרה יבנה

א. שמות כ"ט. ויקרא ח'. במדבר ז'. וברש"י.

ב. חידושי הרשב"א (מנחות מה.). רבינו גרשום (מנחות מה.). עזרא ו' י"ז. עזרא ח' ל"ה.

ג. מנחות מ"ה. ובחידושי הרשב"א ורבינו גרשום (שם). הוריות ו'. תמורה ט"ו:

ד. מנחות מ"ה. ברמב"ם (הלכות מעשה הקרבנות ב יד) וז"ל: כל שיעורי הנסכים האמורין בספר יחזקאל, ומנין אותן הקרבנות, וסדרי העבודה הכתובים שם, כולם מלואים הן, ואין נוהגין לדורות, אלא הנביא צוה ופירש כיצד יהיו מקריבין המלואין עם חנוכת המזבח בימי המלך המשיח כשיבנה בית שלישי.

ה. מלב"ם.

ועתה נלמד את סדר הקרבנות המיוחדים שיהיה בשבעת ימי המילואים לחנוכת בית המקדש השלישי.

שבעת ימי המילואים יתחילו ביום כ"ג אדר, כמו שהיה בימי משה רבינו.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִי, בֶּן אָדָם, כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה: אֱלֹהֵי הַקּוֹת הַמִּזְבֵּחַ בַּיּוֹם הַעֲשׂוֹתוֹ, אֵלֶּה הֵם הַלְכוֹת הַמִּזְבֵּחַ בַּיּוֹם שִׁוּשָׁלַם עֲשִׂיתוּ, תַּעֲשֶׂה חֲנוּכַת הַמִּזְבֵּחַ כְּדִי שִׁיחִיָּה רֵאוּי לְהַעֲלוֹת עָלָיו אַבְרֵי קַרְבָּנוֹת עֹלָה, וְלִזְרֵק עָלָיו דָּם קַרְבָּנוֹת עֹלָה, וְקִדְשֵׁי קִדְשִׁים, וְקִדְשִׁים קְלִיָּם.^ט

(ט) וְנִתְּתָה אֶל הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם אֲשֶׁר הֵם מְזֻרְעֵי צְדוּקָה, הַקְּרָבִים אֱלֹהֵי נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה לְשָׂרְתַנִּי, פֶּר בֶּן בָּקָר לְחִטָּאת:^י וְנִתְּתָה: כֹּאן בִּישֵׁר לִיחֻזְקָאֵל שֶׁהוּא יְקוּם בְּתַחֲיִית הַמֵּתִים, וִיחִיָּה הַחִינוּךְ נַעֲשֶׂה עַל יְדוֹ.

יחזקאל הוא כהן, ככתוב: 'יְחֻזְקָאֵל בֶּן בּוּזִי הַכֹּהֵן'.

וְנִתְּתָה, אֵתָה יִחֻזְקָאֵל תִּיתֵן אֶל הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם, לַכֹּהֲנִים שֶׁהֵם בָּאִים מִשְׁבֵּט לְוִי,^י אֲשֶׁר הֵם מְזֻרְעֵי צְדוּקָה, לַכֹּהֲנִים שֶׁהֵם מְזֻרְעֵי צְדוּקָה,^י

מהרה יבנה

ו. מלבי"ם להלן פסוק כ"ז. ולהלן (מ"ה י"ח) יתבאר שיום השמיני למילואים יהיה ראש חודש ניסן.
ז. מצודת דוד.

ח. מלבי"ם.

ט. רש"י: הכהנים הלויים. אשר משבט לוי: מזרע צדוק. לפי שהיה כהן גדול ששימש לאשון במקדש בימי שלמה, נקראו על שמו:

י. יחזקאל א' ג'.

יא. רש"י. מצודת דוד.

יב. רש"י פירש שכל הכהנים נקראים על שם צדוק, שהוא היה הכהן גדול הראשון בבית ראשון. אבל המלבי"ם והמצודת דוד פירשו שלעתיד לבוא יעבדו בבית המקדש רק הכהנים מזרע

הַקְרָבִים אֵלַי נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה, לְשָׂרְתָנִי, שֶׁהֵם קְרוּבִים אֵל ה',
לַעֲשׂוֹת אֶת הָעֲבוּדָה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ.

אתה יחזקאל תתן לכהנים האלו פֶּר בֶּן בָּקָר לְחֹטָאת^{יג}.

מהרה יבנה

צדוק, שהם לא עבדו עבודה זרה, ורק הם יוכלו לאכול מהקדשים. ושאר הכהנים לא יוכלו לעשות את עבודת הכהונה.

ענין זה תלוי במחלוקת המפרשים בפירוש הפסוקים להלן (מד ו-טז) עיין שם במפרשים. והרי הפסוקים: וְאָמַרְתָּ אֶל מְרִי אֵל בֵּית יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה רַב לָכֶם מִכָּל תּוֹעֲבוֹתֵיכֶם בֵּית יִשְׂרָאֵל: בַּהֲבִיאֲכֶם בְּנֵי נָכַר עָרְלֵי לֵב וְעָרְלֵי בָשָׂר לְהִיּוֹת בְּמִקְדָּשִׁי לְחַלְלוֹ אֶת בֵּיתִי בַּהֲקָרִיבְכֶם אֶת לֶחְמֵי הַלֵּב וְדָם וְנִפְרוּ אֶת בְּרִיתִי אֵל כָּל תּוֹעֲבוֹתֵיכֶם: וְלֹא שָׁמַרְתֶּם מִשְׁמֶרֶת קִדְשִׁי וְתִשְׁמֹנּוּ לְשֹׁמְרֵי מִשְׁמֶרֶתִי בְּמִקְדָּשִׁי לָכֶם: כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה כָּל בֶּן נָכַר עָרְלֵל לֵב וְעָרְלֵל בָּשָׂר לֹא יָבֹוא אֶל מִקְדָּשִׁי לְכָל בֶּן נָכַר אֲשֶׁר בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: כִּי אִם הַלְוִיִּם אֲשֶׁר רָחֲקוּ מֵעָלַי בַּתְּעוֹת יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר תַּעֲוּ מֵעָלַי אַחֲרֵי גְלוּלֵיהֶם וְנִשְׂאוּ עֹנֵם: וְהָיוּ בְּמִקְדָּשִׁי מִשְׁרָתִים כַּקִּדּוֹת אֵל שְׁעָרֵי הַבַּיִת וּמִשְׁרָתִים אֶת הַבַּיִת הֵמָּה יִשְׁחֲטוּ אֶת הַעֹלָה וְאֶת הַזֶּבַח לָעֵם וְהִמָּהוּ יַעֲמְדוּ לִפְנֵיהֶם לְשָׂרְתָם: יַעַן אֲשֶׁר יִשְׂרְתוּ אוֹתָם לִפְנֵי גְלוּלֵיהֶם וְהָיוּ לְבֵית יִשְׂרָאֵל לְמַכְשׁוֹל עוֹן עַל בֶּן נִשְׂאָתִי יָדַי עֲלֵיהֶם נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה וְנִשְׂאוּ עֹנֵם: וְלֹא יִגְשׂוּ אֵלַי לְכַהֵן לִי וְלִגְשֹׁת עַל כָּל קִדְשִׁי אֵל קִדְשֵׁי הַקִּדְשִׁים וְנִשְׂאוּ כְלִמָּתָם וְתוֹעֲבוֹתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ: וְנָתַתִּי אוֹתָם שֹׁמְרֵי מִשְׁמֶרֶת הַבַּיִת לְכָל עֲבֹדָתוֹ וְלִכְלֵל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה בּוֹ: וְהַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם בְּנֵי צִדּוֹק אֲשֶׁר שָׁמְרוּ אֶת מִשְׁמֶרֶת מִקְדָּשִׁי בַּתְּעוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵעָלַי הֵמָּה יִקְרְבוּ אֵלַי לְשָׂרְתָנִי וְעִמְדוּ לִפְנֵי לְהַקְרִיב לִי חֵלֶב וְדָם נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה: הֵמָּה יָבֹאוּ אֶל מִקְדָּשִׁי וְהֵמָּה יִקְרְבוּ אֵל שְׂלַחְנֵי לְשָׂרְתָנִי וְשָׁמְרוּ אֶת מִשְׁמֶרֶתִי:

כתב האברבנאל וז"ל: ואומרו ונתת אל הכהנים הלויים, צוה ליחזקאל הנביא שהיה כהן שיתן הקרבן הזה לכהנים להקריבו. ובוזה הודיע לנביא שתי הודעות לעתיד לבוא, האחת שבבית עולמים לא ישרתו כי אם הכהנים שהם מזרע צדוק, כי לפי שנמשח צדוק לכהן גדול כאשר נמשח שלמה למלך, קרה לו ולזרעו בכהונתו מה שקרה לזרע דוד במלכותו, והוא שכאשר פרקו ישראל מעליהם עול מלכות שמים פרקו גם כן מעליהם מלכות בית דוד וכהונת בני צדוק, ועשה ירבעם כהנים מקצה העם כלבבו. אמנם לעתיד לבוא ישובו בני ישראל ובקשו את ה' אלהיהם את דוד מלכם, וכמו שישוב ביניהם האלהות ומלכות בית דוד כן תשוב הכהונה לזרע צדוק, ולכן צוה בזה שיתן הקרבן הזה לעשותו אל הכהנים הלויים אשר הם מזרע צדוק, וכבר ביאר הנביא (מלאכי ג ג) שבימים ההם השם יתברך יצרוף ויוקק את בני לוי.

וההודעה השנית שבאה בכאן, היא מתחיית המתים שיהיה בזמן קיבוץ הגלויות. ולכן אמר ליחזקאל ולקחת מדמו ונתת על ארבע קרנותיו, כי הגה בשרו שיקום בתחייה, ושהוא יהיה בחנוכת המזבח, והוא יזה את דם פר החטאת. וזה ממה שיוכיח שלא היה זה מזבח של בית שני, כי יחזקאל לא עלה שמה, והוא מת בארץ בבל ושם נקבר, כמו שבאירתי בהקדמת פירוש זה הספר. גם כי סדר הקרבנות שעשו אנשי הגולה אינו כסדר הזה, והם עשו המזבח קודם ההיכל. ע"ב.

יג. מצודת דוד. מלבי"ם.

כאן יהיה פר בן בקר לחטאת, כמו שעשה משה רבינו בשבעת ימי המילואים למשכן¹⁷.

(ג) וְלָקַחְתָּ מִדָּמֹו, וְנָתַתָּה עַל אַרְבַּע קַרְנֹתָיו וְאֵל אַרְבַּע פְּנוֹת הָעֶזְרָה, וְאֵל הַגָּבוֹל סָבִיב, וְחִטָּאת אֹתוֹ וּכְפָרְתָהוּ¹⁸

וְלָקַחְתָּ, אתה יחזקאל בעצמך תיקח מִדָּמֹו, מדם הפר, וְנָתַתָּה עַל אַרְבַּע קַרְנֹתָיו, ותיתן על ארבע קרנות המזבח¹⁹, וְאֵל אַרְבַּע פְּנוֹת הָעֶזְרָה, על ארבע פינות גג המזבח²⁰, וְאֵל הַגָּבוֹל סָבִיב, ואת הדם הנשאר תיתן על היסוד²¹.

מהרה יבנה

יד. אברבנאל. וככתוב בשמות כ"ט א'–י"ד, ויקרא ח' ב'.

טז. רש"י: על ארבע קרנותיו. טל מזבח: פנות העזרה. גג המזבח:

טז. רש"י. מצודת דוד. מלבי"ם.

יז. רש"י. יתכן לבאר דלפי רש"י הוא כפילות הלשון לתוספת ביאור, כמו שיש כמה פעמים בנבואות אלו. והביאור כך: אמר הפסוק ונתתה על ארבע קרנותיו, ואחר כך לתוספת ביאור הוסיף ואמר ואל ארבע פינות העזרה, דהיינו שארבעת הקרנות הם נמצאים בארבע פינות גג המזבח.

או יתכן שבתכיבות ונתתה על ארבע קרנותיו, יכול לתת על ארבעת הקרנות גם למטה מהקרנות ממש, ויכול לתת בכל פינות חציו העליון של המזבח מעל חוט הסיקרא, ולא דווקא על הקרנות ממש, כמו בקרבן הטאת. לזאת כתוב בהמשך הפסוק ואל ארבע פינות העזרה, שצריך לתת דווקא למעלה על הקרנות ממש. או אפשר שצריך לתת גם וגם, גם על הפינות כמו בקרבן הטאת, וגם על ארבע פינות גג המזבח ממש.

אבל המלבי"ם פירש 'ארבע פינות העזרה', על הסובב שהוא נקרא 'עזרה הגדולה' (לעיל פסוק י"ד). ויתכן לבאר לפי המלבי"ם שזהו קרבן מיוחד כהוראת שעה לחנוכה המזבח, שנותנים את הדם גם למעלה מחוט הסיקרא ארבע מתנות על ארבע קרנות, וגם למטה מחוט הסיקרא שתיים שהן ארבע, ואח"כ שופכים את השיריים ליסוד. ובוה הוא כולל את כל מיני הקרבנות, בין הנעשים למעלה מחוט הסיקרא ובין הנעשים למטה. והוא חינוך והכנה להקרבת כל סוגי הקרבנות.

יח. עפ"י מצודת דוד. יתכן שזה שפיכת שיריים ליסוד, כמו שעושים בשאר הקרבנות שאת הדם הנשאר שופכים ליסוד. עוד יתכן שזה כדי לכלול ולעשות גם דוגמת קרבן פסח, שנותנים את דמו בשפיכה אחת ליסוד. וכדלעיל שיתכן שצריך כאן לכלול את כל סוגי הקרבנות.

היסוד נקרא 'גבול סביב', כי הוא בגבול המזבח סביב^ט.

וְהָטַאתְ אֹתוֹ, כַּמֶּתֶן דָּם בְּאֶצְבָּע, וְכַפֵּרְתָּהוּ, בְּשִׁפְיֹת שִׁירִיִּים לְיִסוּדֶי. וּבִזְהָ תִטְהַר אֶת הַמִּזְבֵּחַ וּתְקַנְחוּ, לְהַעֲבִיר מִמֶּנּוּ דֶרֶךְ חוֹל, חוֹל, לְהַכְנִיסוֹ בְּקִדּוּשָׁה^{כא}.

כל סדר קרבנות אלו, הוא סדר מיוחד שיהיה רק בחנוכת בית המקדש השלישי^{כב}.

הנה הודיע ה' בזה, כמה פנות יקרות בענין תחית המתים:

א. שבעת חינוך בית המקדש כבר תתחיל תחית המתים, כי הבטיח ליחזקאל שהוא יהיה בזמן ההוא ויחנך את המקדש.

ב. שתהיה התחיה בגוף ובנפש, ושיקום בתחיה בלבוש בשר וגידים ועצמות, ושיהיה שלם בגופו כל מום לא יהיה בו, כי המלאך לא יכשר לעבודה, וכשלא יהיה שלם בגופו כאחד האדם הרי הוא בעל מום.

ג. שיתחייב אז במצוות כיתר בני אדם. שאם לא כן איך יקיים מצוות לבישת בגדי כהונה וכל מצוות הקרבנות, שזה לא יצוייר רק אם יקום בתחיה כאחד האדם^{כג}.

מהרה יבנה

ט. במצודת דוד כתב: ואל הגבול סביב. יתכן שעל היסוד נאמר שהוא בגבול המזבח. ע"כ. וברש"י לא כתוב פירוש על זה. והמלבי"ם ביאר לשיטתו שהגבול הוא במקום חוט הסיקרא עי"ש.

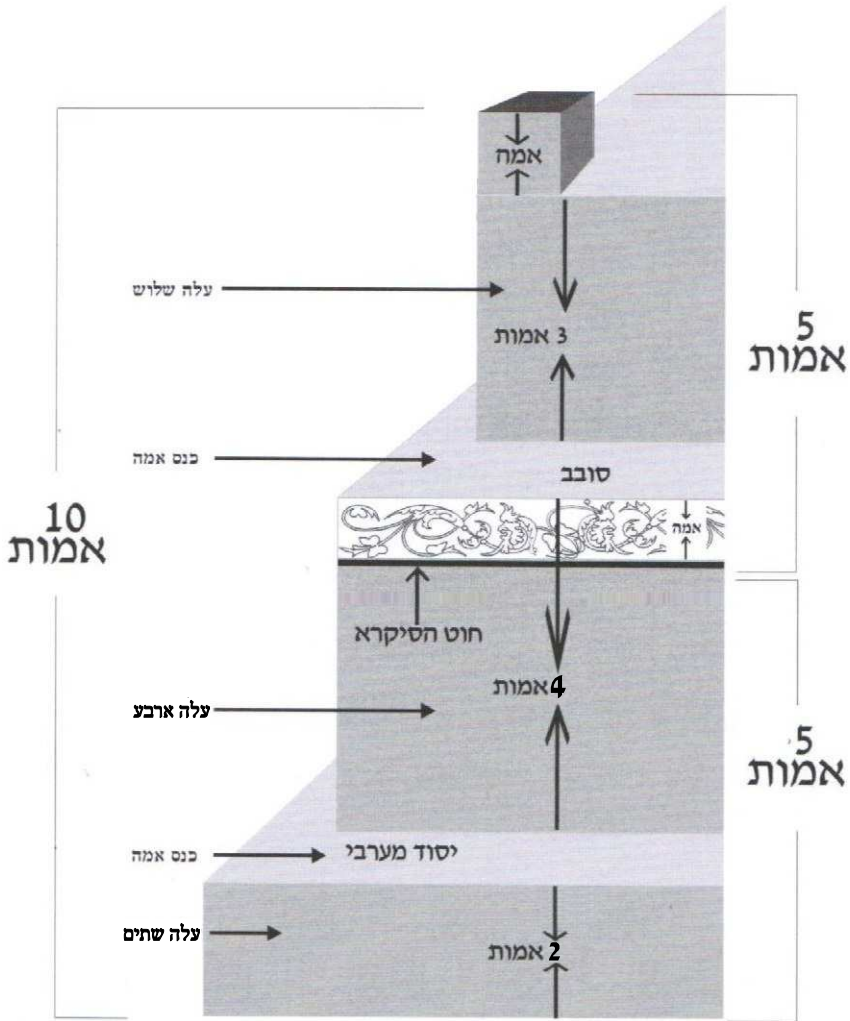
כ. מלבי"ם.

כא. מצודת דוד.

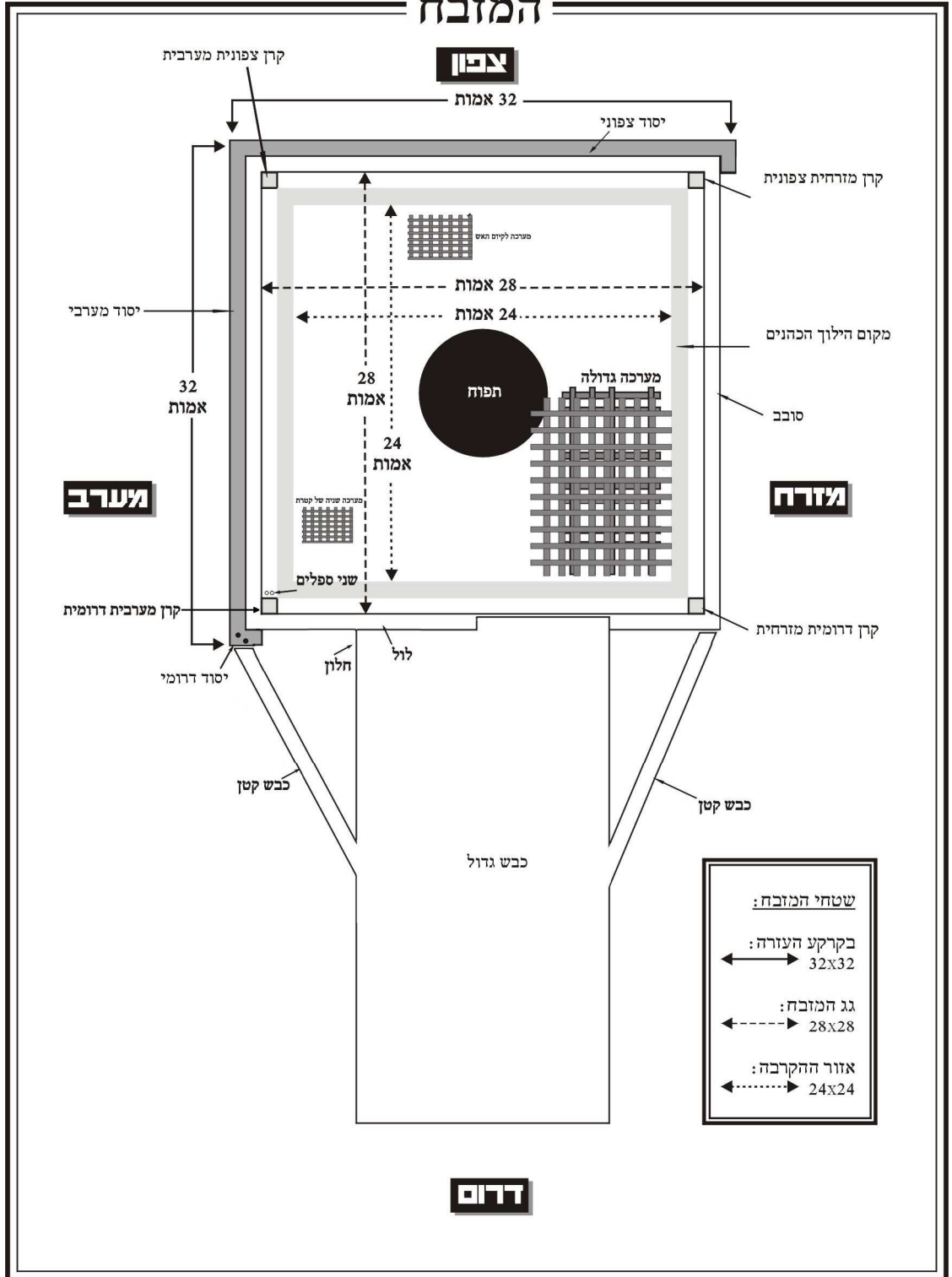
כב. מנחות מ"ה. ברמב"ם (הלכות מעשה הקרבנות ב יד) וז"ל: כל שיעורי הנסכים האמורין בספר יחזקאל, ומנין אותן הקרבנות, וסדרי העבודה הכתובים שם, כולם מלואים הן, ואין נוהגין לדורות, אלא הנביא צוה ופירש כיצד יהיו מקריבין המלואין עם חנוכת המזבח בימי המלך המשיח כשיבנה בית שלישי.

כג. מלבי"ם.

גובה המזבח

המזבח

שטחי המזבח:

- בקרע העזרה: 32x32
- גג המזבח: 28x28
- אזור ההקרבה: 24x24

דרום

(כא) וְלִקְחֶתָּהּ אֶת הַפֶּר הַחֲטָאֹת, וְשָׂרְפוּ בְּמִזְבֵּחַ הַבַּיִת מִחוּץ לַמִּקְדָּשׁ: כד

וְלִקְחֶתָּהּ אֶת הַפֶּר הַחֲטָאֹת, ותקח את פר החטאת, וְשָׂרְפוּ בְּמִזְבֵּחַ הַבַּיִת, מִחוּץ לַמִּקְדָּשׁ, ותשרוף את פר החטאת מחוץ לבית המקדש, במקום המופקד ומוכן לצורך הבית, לשרוף שם את הנשרפים^{כה}.

והוא כמו פר המילואים שעשה משה רבינו בחנוכה המשכן, שנתן את הדם על המזבח, ואת הפר שרף מחוץ למחנה^{כו}, ככתוב^{כז}: וַיִּגֵּשׁ אֶת פֶּר הַחֲטָאֹת, וַיִּסְמְךָ אֶהָרֶן וּבָנָיו אֶת יְדֵיהֶם עַל רֹאשׁ פֶּר הַחֲטָאֹת. וַיִּשְׁחֹט, וַיִּקַּח מִשָּׂה אֶת הַדָּם וַיִּתֵּן עַל קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב בְּאַצְבָּעָיו, וַיִּחַטֵּא אֶת הַמִּזְבֵּחַ, וְאֶת הַדָּם יִצַק אֶל יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ, וַיִּקְדָּשׁוּ לְכַפֵּר עָלָיו.

מהרה יבנה

כד. רש"י: **במפקד הבית**. תירגס יונתן 'צלחזי לביחא', כלומר במקום קדוש. ולשון מפקד הבית, מקום שהבית כלה, כמו 'לא נפקד ממנו איש' (במדבר לא מט). והוא פר המילואים כלכך שעשו במשכן, ונשרף אותו פר ולא נאכל. וכן דקשו רבותינו במסכת מנחות (מה), מילואים הקריבו בימי עזרא כלכך שהקריבו בימי משה:

כה. מלבי"ם. ברמב"ם (הלכות מעשה הקרבנות ז ג-ד) וז"ל: שלשה מקומות לשריפה, אחד בתוך העזרה [לא על המזבח], ובו שורפין פסולי המוקדשין ואימורים קדשים קלים שנפסלו ופרים ושעירים של חטאות הנשרפות, אם אירע בהם פסול בין לפני זריקה בין לאחר זריקה, כגון שנשמאו או שיצאו חוץ לעזרה עד שלא הגיע זמנן לצאת, או שלן הבשר או לנו האימורין שלהן. והמקום השני בהר הבית ושמו בירה, ובו שורפין חטאות הנשרפות אם אירע בהן פסול אחר צאתן מן העזרה.

והמקום השלישי חוץ לירושלים והוא הנקרא בית הדשן, ושם שורפין חטאות הנשרפות בזמן שהן נשרפות כמצוותן [כדין פרים ושעירים הנשרפים]. ע"כ.

לפי המלבי"ם משמע ששורפים את הפר במקום השלישי, שהוא בית הדשן שמחוץ לירושלים. אבל לפי רש"י משמע ששורפים במקום השני. כי רש"י פירש ששורפים במקום קדוש בסוף הבית, משמע ששורפים את הפר במקום השני, שהוא בהר הבית, שזה מקום קדוש, אבל 'מחוץ למקדש' דהיינו מחוץ לעזרה (כי עיקר שם 'מקדש' הוא על העזרה (הלכות בית הבחירה א ה)).

כו. מלבי"ם.

כז. ויקרא ח' י"ד-ט"ו.

ואחר כך כתוב^כ: וְאֵת הַפֶּר וְאֵת עֲרוֹ וְאֵת בְּשָׂרוֹ וְאֵת פֶּרְשׁוֹ
שָׂרֵף בְּאֵשׁ מְחוּץ לַמִּזְבֵּחַ, כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת מֹשֶׁה׃.

(כב) וּבַיּוֹם הַשֵּׁנִי, תִּקְרִיב שְׂעִיר עִזִּים תָּמִים לְחֹטָאת, וְחֹטְאוֹ
אֶת הַמִּזְבֵּחַ, כַּאֲשֶׁר חֹטְאוֹ בַּפָּר׃^{כט}

וּבַיּוֹם הַשֵּׁנִי מִשְׁבַּעַת יְמֵי הַמִּילֻואִים, תִּקְרִיב שְׂעִיר עִזִּים תָּמִים
לְחֹטָאת.

וְחֹטְאוֹ אֶת הַמִּזְבֵּחַ, וַיִּטְהָרוּ אֶת הַמִּזְבֵּחַ עַל יְדֵי זְרִיקַת דָּם הַשְּׂעִיר,
כַּאֲשֶׁר חֹטְאוֹ בַּפָּר, כִּמוֹ שִׁטְהָרוּ אוֹתוֹ בַּיּוֹם הַרֵאשׁוֹן עַל יְדֵי דָם
הַפָּר׃.

זה לא היה במשכן, ובמילואים של לעתיד לבא כך הם על פי
הדבור^{לא}.

(כג) בְּכַלּוֹתְךָ מִחֹטְאֵי, תִּקְרִיב פֶּר כֶּן בְּקָר תָּמִים, וְאֵיל מִן
הַצֹּאֵן תָּמִים׃

המשך הקרבנות ביום השני משבעת ימי המילואים^{לב}:

בְּכַלּוֹתְךָ מִחֹטְאֵי, כִּשְׁתַּגְּמוֹר לַטְהָרָה^{לג} אֶת הַמִּזְבֵּחַ עַל יְדֵי דָם
הַשְּׂעִיר, תִּקְרִיב תְּבִיאָה לְעֹזֶרֶת פֶּר כֶּן בְּקָר תָּמִים בְּלֵי מוֹם, וְגַם אֵיל
מִן הַצֹּאֵן תָּמִים בְּלֵי מוֹם, לְקָרְבַן עוֹלָה^{לד}.

מהרה יבנה

כח. ויקרא ח' י"ז.

כט. רש"י: תקריב שער עזים, זה לא היה במשכן, ומלואים של לעתיד לבא כך הם על פי הדיבור:

ל. מצודת דוד.

לא. רש"י.

לב. אברבנאל. מלב"ם.

לג. רש"י.

לד. עפ"י מצודת דוד ומלב"ם.

(כד) וְהִקְרַבְתֶּם לִפְנֵי יְהוָה, וְהִשְׁלִיכוּ הַכֹּהֲנִים עֲלֵיהֶם מִלַּח, וְהֶעֱלוּ אוֹתָם עֹלָה לַיהוָה:

וְהִקְרַבְתֶּם לִפְנֵי יְהוָה, ותקטירם על המזבח^ל.

וְהִשְׁלִיכוּ הַכֹּהֲנִים עֲלֵיהֶם מִלַּח, והכהנים ישימו עליהם מלח, כמו שכתוב בתורה^ל: 'על כל קרבן תִּקְרִיב מִלַּח^ל.'

וְהֶעֱלוּ אוֹתָם עֹלָה לַיהוָה. ויעלו אותם לקרבן עולה לה.

(כה) שְׁבַעַת יָמִים תַּעֲשֶׂה שְׁעִיר חַטָּאת לַיּוֹם, וּפָר בֶּן בָּקָר וְאֵיל מִן הַצֹּאן תְּמִימִים יַעֲשׂוּ^ל

שְׁבַעַת יָמִים תַּעֲשֶׂה שְׁעִיר חַטָּאת לַיּוֹם וּפָר בֶּן בָּקָר וְאֵיל מִן הַצֹּאן, שבעה ימים תקריב בכל יום: שעיר לחטאת, ופר אחד, ואיל אחד.

תְּמִימִים יַעֲשׂוּ. הפר והאיל הם קרבנות עולה.

(כו) שְׁבַעַת יָמִים יִכְפְּרוּ אֶת הַמִּזְבֵּחַ, וְטָהְרוּ אֹתוֹ, וּמִלֵּאוֹ (ידו כתיב) יִדְיוּ:

שְׁבַעַת יָמִים יִכְפְּרוּ אֶת הַמִּזְבֵּחַ, בשבעה ימים אלו יקנחו את המזבח מדרך חול^ל שנטמא על ידי הגויים^מ, וְטָהְרוּ אֹתוֹ, להכניסו

☞ מהרה יבנה ☞

לה. מצודת דוד.

לו. אברבנאל. רד"ק. מצודת דוד.

לז. ויקרא ב' י"ג.

לח. רש"י: תמימים יעשו. לעולה:

לט. אברבנאל.

מ. עפ"י רד"ק.

בקדושה^{מא}. וּמָלְאוּ יָדָיו. וּבִזְהָ יַחֲנֹכוּ אֶת הַמִּזְבֵּחַ^{מב}. כִּךְ נִקְרָא הַחֲנוּךְ בַּלְשׁוֹן הַמִּקְרָא כְּמוֹ^{מג} וּמָלְאֵת יָד אֶתְרִן^{מד}.

(כו) וַיִּכְלוּ אֶת הַיָּמִים, וַהֲיָה בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי וְהִלָּאָה יַעֲשׂוּ הַכַּהֲנִים עַל הַמִּזְבֵּחַ אֶת עוֹלוֹתֵיכֶם וְאֶת שְׁלָמֵיכֶם, וְרָצִיתִי אֶתְכֶם נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה:

שבעת ימי המילואים יתחילו ביום כ"ג אדר. והיום השמיני יהיה ראש חודש ניסן^{מה}.

וַיִּכְלוּ אֶת הַיָּמִים. הַכַּהֲנִים יִגְמְרוּ וַיַּעֲשׂוּ סֹדֵר זֶה שִׁבְעָה יָמִים^{מו}.

וַהֲיָה בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי וְהִלָּאָה, וּמַהְיוֹם הַשְּׁמִינִי וְהִלָּאָה, יַעֲשׂוּ הַכַּהֲנִים עַל הַמִּזְבֵּחַ אֶת עוֹלוֹתֵיכֶם וְאֶת שְׁלָמֵיכֶם, יִקְרִיבוּ הַכַּהֲנִים עַל הַמִּזְבֵּחַ, אֶת קַרְבָּנוֹת הָעוֹלָה וְהַשְּׁלָמִים שְׁלַכְכֶם, כְּמוֹ שִׁכְתוּב בַּתּוֹרָה^{מי}, וְרָצִיתִי אֶתְכֶם, וְאֶרְצֶה אֶתְכֶם, נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה.

וְרָצִיתִי: לְשׁוֹן רִצּוֹן^{מז}.

מהרה יבנה

מא. אברבנאל.

מב. מצודת דוד.

מג. שמות כ"ט ט'.

מד. מצודת ציון.

מה. מלבי"ם. וראה להלן (מ"ה י"ח).

מו. אברבנאל.

מז. אברבנאל.

מח. רש"י. בתרגום יונתן; וַיִּתְקַבְּלוּ קוֹרְבָּנֵיכֶם בְּרִצּוֹן.

הפשפש הדרומי

(א) וַיָּשָׁב אֶתִי דְרֹךְ שַׁעַר הַמִּקְדָּשׁ הַחִיצוֹן, הַפְּנֵה קְדִים, וְהוּא סְגוּר:

בפסוקים אלו יבואר, שראה יחזקאל שהשיי"ת ישוב לשכון בתוך בני ישראל בבית המקדש השלישי, וישכון בתוכם לעולם ועד. במהרה בימינו אמן^א.

וַיָּשָׁב אֶתִי דְרֹךְ שַׁעַר הַמִּקְדָּשׁ, הַמְּלֹאךְ הַשֵּׁיב וְהֵבִיא אֶת יחזקאל הַנְּבִיא אֶל שַׁעַר הַהִיכָל הַחִיצוֹן, הֵבִיאוּ אֶל הַשַּׁעַר הַחִיצוֹנִי שֶׁל הַהִיכָל הַפְּנֵה קְדִים, שְׁפוּנָה לְצַד מִזְרַח אֶל הָאוֹלָם, וְלֹא אֶל הַשַּׁעַר הַפְּנִימִי שְׁפוּנָה לְקוֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים^ב.

לִיד שַׁעַר הַהִיכָל הַגָּדוֹל, יֵשׁ מִשְׁנֵי הַצַּדִּים עוֹד שְׁנֵי שַׁעֲרִים קְטָנִים, הַנִּקְרָאִים 'פְּשָׁפְשִׁים'^ג.

הַמְּלֹאךְ הֵבִיא אֶת יחזקאל אֶל הַשַּׁעַר הַקָּטָן שֶׁבְּצַד דְרוֹם, שְׁפוּנָה לְצַד מִזְרַח^ד.

מהרה יבנה

א. עפ"י אברבנאל ומלבי"ם.

ב. מצודת דוד.

ג. תמיד ג' ז' מדות ד' ב'.

והוא סגור, והשער הזה, שהוא הפשפש הדרומי, סגור.^ד
 ככתוב במשנה: וְשְׁנֵי פְּשָׁפְשִׁין הָיוּ לוֹ לְשַׁעַר הַגָּדוֹל, שְׁנֵי
 פתחים קטנים יש ליד שער ההיכל הגדול, רחוקים קצת
 מהשער. אָחָד בְּצַפּוֹן וְאָחָד בְּדָרוֹם. אחד בצד ימין של שער
 ההיכל ואחד בצד שמאל של שער ההיכל.^ה

שְׁבַדְרוֹם לֹא נִכְנַס בּוֹ אָדָם מֵעוֹלָם, בפתח הקטן שבצד דרום
 לא נכנס בו אדם מעולם, וְעַלְיוֹ הוּא מְפָרֵשׁ עַל יְדֵי יְחֻזְקָאֵל,
 ועל שער זה כתוב בנבואת יחזקאל: וַיֹּאמֶר אֵלַי יְהוָה, הַשַּׁעַר
 הַזֶּה סָגוּר יְהִיָּה לֹא יִפְתָּח, וְאִישׁ לֹא יָבֹא בּוֹ, כִּי יְהוָה אֱלֹהֵי
 יִשְׂרָאֵל בָּא בּוֹ, וְהָיָה סָגוּר. ואף על פי שהוא סגור יכול
 השי"ת להיכנס בו, והשי"ת אינו צריך שער כדי להיכנס, על כן
 נשאר סגור.^ו

שְׁנֵי הפתחים הקטנים הנקראים 'פשפשים', שבשני צידי השער
 הגדול, לא נכנסים בהם מיד אל ההיכל עצמו, כי אם אל התא
 הראשון שבכל צד ומשם פונים ונכנסים אל ההיכל.^ז

(ב) וַיֹּאמֶר אֵלַי יְהוָה, הַשַּׁעַר הַזֶּה סָגוּר יְהִיָּה לֹא יִפְתָּח, וְאִישׁ
 לֹא יָבֹא בּוֹ, כִּי יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בָּא בּוֹ, וְהָיָה סָגוּר:

מהרה יבנה

ד. רש"י. מצודת דוד.

ה. רש"י. מצודת דוד.

ו. תמיד ג' ז'. וכן במדות ד' ב'.

ז. רע"ב.

ח. רע"ב.

ט. תפארת ישראל.

י. תפארת ישראל.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי יְהוָה, ה' אָמַר לִיחֻזְקָאֵל, לֹא עַל יְדֵי הַמְּלֹאךְ: הַשְּׁעַר הַזֶּה, הוּא הַפְּשֵׁפֶשֶׁ הַדְּרוֹמִי^{יא}, סָגוֹר יִהְיֶה לֹא יִפְתָּח, וְאִישׁ לֹא יָבֹא בּוֹ, כִּי יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בָּא בּוֹ, וְהָיָה סָגוֹר. וְזֶה בָּא לְהוֹרוֹת שֶׁהַשְּׂכִינָה לֹא תֵצֵא עוֹד מִשָּׁם לְעוֹלָם, וְאַחַר שֶׁבָּא וְנִכְנַס לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ דֶּרֶךְ הַשְּׁעַר הַזֶּה, נִסְגַּר הַשְּׁעַר שֶׁלֹּא יֵצֵא מִשָּׁם עוֹד חוּץ לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ, כִּי יִשְׁכּוֹן שָׁם לְעוֹלָם^{יב}.

מהרה יבנה

יא. תמיד ג' ז' מדות ד' ב'. רש"י. מצודת דוד.

יב. מלבי"ם. באברבנאל וז"ל: ולכן אמר ה', רוצה לומר שלא אמר לו זה האיש הנראה אליו, אלא שהשם הנכבד אמר לו, השער הזה יהיה סגור, כלומר אל תתמה יחזקאל ממה שמצאת עתה השער הזה סגור, כי לא לחנם הוא, אלא לפי שהשער הזה סגור יהיה תמיד לא יפתח עוד, ושום איש לא יבוא בו, והיה זה לפי שה' אלהי ישראל בא בו. וענין זה אצלי כך הוא, שבזמן בית ראשון ובזמן בית שני השער המזרחי פתוח היה, כאילו היה מורה ומתרה שבאותו דרך יצא כבוד השכינה, וישב אל מקומו ויעלה מעל ישראל. אמנם בבית עולמים, לפי שבא הכבוד לשכון בתוך ישראל עדי עד לנצח, כמו שאמר 'ושכנתי בתוכם לעולם' (לעיל מג ט), לכן לרמוז אל ההבטחה הנפלאה הזאת הראהו השם השער פתוח וכבוד השכינה בא בו, והראהו מיד הפתח סגור, להגיד שהשכינה והכבוד לא יצא משם עוד לעולם, וזהו אומרו כי ה' אלהי ישראל בא בו והיה סגור, כלומר לשלא יצא עוד משם. ע"כ.

תקפו

היכל

יחזקאל פרק מד פסוק ב

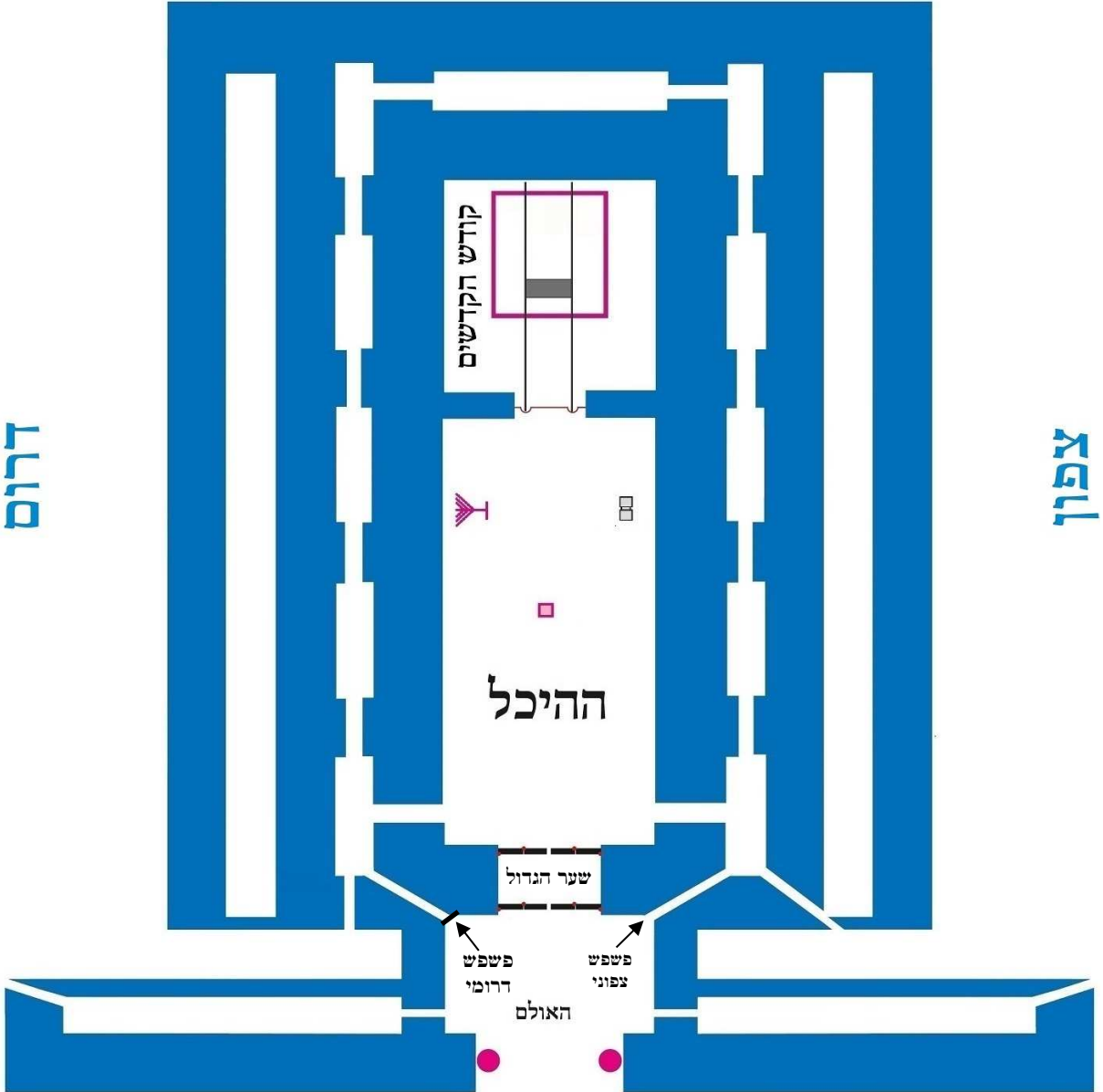
מראה

✧ הפשפש הדרומי ✧

מערב

דרום

צפון

מזרח

המשך הפשפש הדרומי

(ג) אֶת הַנְּשִׂיָא נְשִׂיָא הוּא יֵשֵׁב בּוֹ (לאכול כתיב) לְאָכַל לְחֶם
לְפָנַי יְהוָה, מְדַרְךָ אֲלֵם הַשַּׁעַר יָבֹוא וּמְדַרְכּוֹ יֵצֵא:
הַנְּשִׂיָא: הַנְּשִׂיָא הוּא הַכֹּהֵן גְּדוֹל⁷. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁהוּא מֶלֶךְ
הַמְּשִׁיחָ⁷.

אֶת הַנְּשִׂיָא, לַנְּשִׂיָא הַנְּנִי נֹתֵן רְשׁוֹת, נְשִׂיָא הוּא, כִּי הוּא נְשִׂיָא
וַחֲשׁוֹב, וְאִין דְּרָכּוֹ לְשַׁבֵּת עִם שַׁאֲרַי הָעַם לְאָכּוֹל עִימָהֶם, עַל כֵּן
הוּא יֵשֵׁב בּוֹ לְאָכַל לְחֶם לְפָנַי יְהוָה, הַנְּשִׂיָא יֵשֵׁב בַּחֲלָל הַשַּׁעַר הַזֶּה,
לְאָכּוֹל מִהַקְּדָשִׁים¹⁰.

מהרה יבנה

יג. רש"י.

יד. רד"ק. אברבנאל. מצודת דוד. מלבי"ם.

לפי השיטות שהנשיא הוא המלך המשיח, הרי מלך המשיח הוא מבית דוד, והוא משבט יהודה, ואם כן צריך עיון איך יכול להיכנס לתוך האולם, הרי רק לכהנים מותר להיכנס לשם, ולזר אסור.

ואפשר לתרץ שהמלך המשיח הוא כמו משה רבינו, ומשה רבינו היה גם כן מלך, ובפרט לפי דאיתא שמשוה הוא גואל ראשון והוא גואל אחרון, ובמשה רבינו מצינו שמותר לו להיכנס אף להיכל. וככתוב (במדבר ז פט) 'וַיָּבֵא מֹשֶׁה אֶל אֹהֶל מוֹעֵד' וברש"י וז"ל: משה בא אל אהל מועד ושם שומע את הקול הבא מעל הכפרת מבין שני הכרובים, הקול יוצא מן השמים לבין שני הכרובים ומשם יצא לאהל מועד. וישמע את הקול. יכול קול נמוך, תלמוד לומר את הקול, הוא הקול שגדבר עמו בסיני, וכשמגיע לפתח היה נפסק ולא היה יוצא חוץ לאהל.

עוד אפשר לתרץ, שאכן זהו כוונת הכתוב, שעל אף שלזר אסור להיכנס לאולם, מכל מקום לנשיא בלבד מותר, כי 'הנשיא נשיא הוא' וחשוב, ורק הוא 'ישב בו לאכל לחם לפני ה', אבל לזר אחר אסור.

טו. רש"י. מצודת דוד.

צריך עיון איך יאכל שם הנשיא, הרי השער סגור, והיכן יכנס לאכול.

כתב רש"י: הוא ישב בו לאכל לחם. בתוך חללו. ע"כ. דהיינו בתוך חלל השער. וצריך לדעת מה כוונת רש"י, היכן הוא החלל הזה שהנשיא יכול לשבת שם לאכול. ואפשר לבאר בכמה אופנים:
א. יתכן לפרש שהכוונה בתוך התא הדרומי הראשון, שמגיעים לשם דרך הפשפש הדרומי. אמנם על זה יוקשה היאך יגיע לשם הנשיא, הרי הפשפש סגור. ואפשר לתרץ שהוא גופא, שהשי"ת נותן רשות רק לנשיא לפתוח את הפשפש הדרומי ולהיכנס לשם. אמנם יוקשה על זה,

מהרה יבנה

שמשמעות פסוק ב' הוא שהשער הזה [שהוא הפשפש הדרומי] יהיה סגור לעולם ועד, ולא יפתח כלל.

ב. יש שיטות שיש לפשפש עצמו חלל לפני התא. דהיינו שיש בעובי הכותל לפני התא הראשון, עוד חדר קטן, והוא חלל הפשפש (עיין עזרת כהנים על מידות פרק ד). אמנם קשה על שיטה זו שאם כן מתווסף עוד תא על מנין התאים. ואפשר לתרץ שאינו תא מהתאים, אלא הוא דבר בפני עצמו, ויש לו מידות בפני עצמו. ועוד יוקשה על זה כל מה שנאמר על הפירוש הראשון [שמדובר על חלל התא הראשון מהתאים].

ג. יתכן שהכוונה שיושב בחלל האולם, לפני הפשפש הדרומי כדי לאכול. אמנם אין זה מסתבר שהרי כתוב בפסוק 'ישב בו לאכול לחם', משמע בתוך חלל הפשפש הדרומי עצמו ולא באולם, וכן פירש רש"י 'בתוך חללו', משמע ג"כ בתוך חלל הפשפש הדרומי עצמו, ולא באולם.

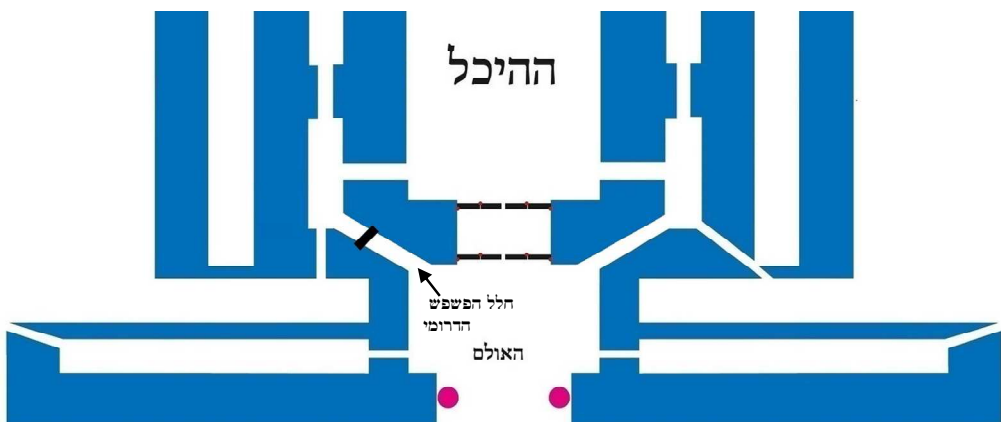
ד. אמנם אפשר לפרש פירוש אחר, ונראה שהוא יותר מסתבר. והוא, שכתב האברבנאל שהשער נשאר סגור לעולם, והנשיא יושב באיסקופת השער, בצידו החיצוני, ושם בחוץ הוא אוכל לחם. ואף שהאברבנאל פירש לשיטתו, שהשער הכתוב בפסוק הוא שער אחר, מכל מקום אפשר לפרש את זה גם לעניינינו לפי שיטת רש"י, שהשער שבפסוק הוא הפשפש הדרומי, ובזה גם כן אפשר לפרש שהנשיא יושב בצד החיצוני לאכול לחם.

שהרי בפשפש יש מהלך של כמה וכמה אמות בעובי הכותל עד שמגיע אל התא. ואפשר לבאר שהדלת שסוגר את הפשפש אינו נמצא בתחילת עובי הפשפש, אלא הוא באמצע חלל עובי הפשפש, או בסופו. נמצא שיש שם מקום לנשיא לשבת בתוך חלל עובי הפשפש עצמו, ויכול לשבת מחוץ לדלת, ואינו צריך לפתוח את השער.

ויתכן שהמהלך הזה שבתוך עובי הכותל, הוא קצת רחב, כך שיש שם מקום לנשיא לשבת לאכול.

נמצא שהנשיא יכול לשבת בתוך חלל הפשפש, ועדיין הדלת של הפשפש נשאר סגור. ובזה יתיישבו הדברים על נכון.

ויובן ע"י הציור:

תקצו בית המקדש המשך הפשפש הדרומי השלישי

להלן כתוב^{טז}: 'ובבוא עם הארץ לפני יהוה במועדים, הבא דרך שער צפון להשתחוות יצא דרך שער נגב, והבא דרך שער נגב יצא דרך שער צפונה, לא ישוב דרך השער אשר בא בו פי נכחו יצא'. דהיינו שכאשר באים כולם לעלות לרגל לעזרה, שלש פעמים בשנה^{יז}, צריך להיראות יפה יפה בעזרה^{יח}, על כן צריך להיכנס משער אחד ולצאת משער אחר שכנגדו, ולא להיכנס ולצאת מאותו שער.

אבל כאשר הנשיא נכנס בשאר ימות השנה, הוא נכנס דרך שער העזרה המזרחי, ויוצא דרך אותו השער, ואינו יוצא משער אחר.

וזה מה שכתוב: מדרך אלם השער יבוא, באמצע השנה הנשיא נכנס לעזרה דרך אולם השער המזרחי של העזרה^{יט}, והולך משם אל הפשפש הדרומי כדי לאכול, ואחר כך ומדרך יצא, כשרוצה לצאת, יוצא הנשיא דרך שער העזרה המזרחי, ואינו צריך לצאת משער אחר^כ.

מהרה יבנה

טז. מ"ו ט'.

יז. ככתוב בתורה: שלוש פעמים בשנה יראה כל יכורך את פני יהוה אלהיך במקום אשר יבחר, בחג המצות ובחג השבועות ובחג הסוכות (דברים טז טז).

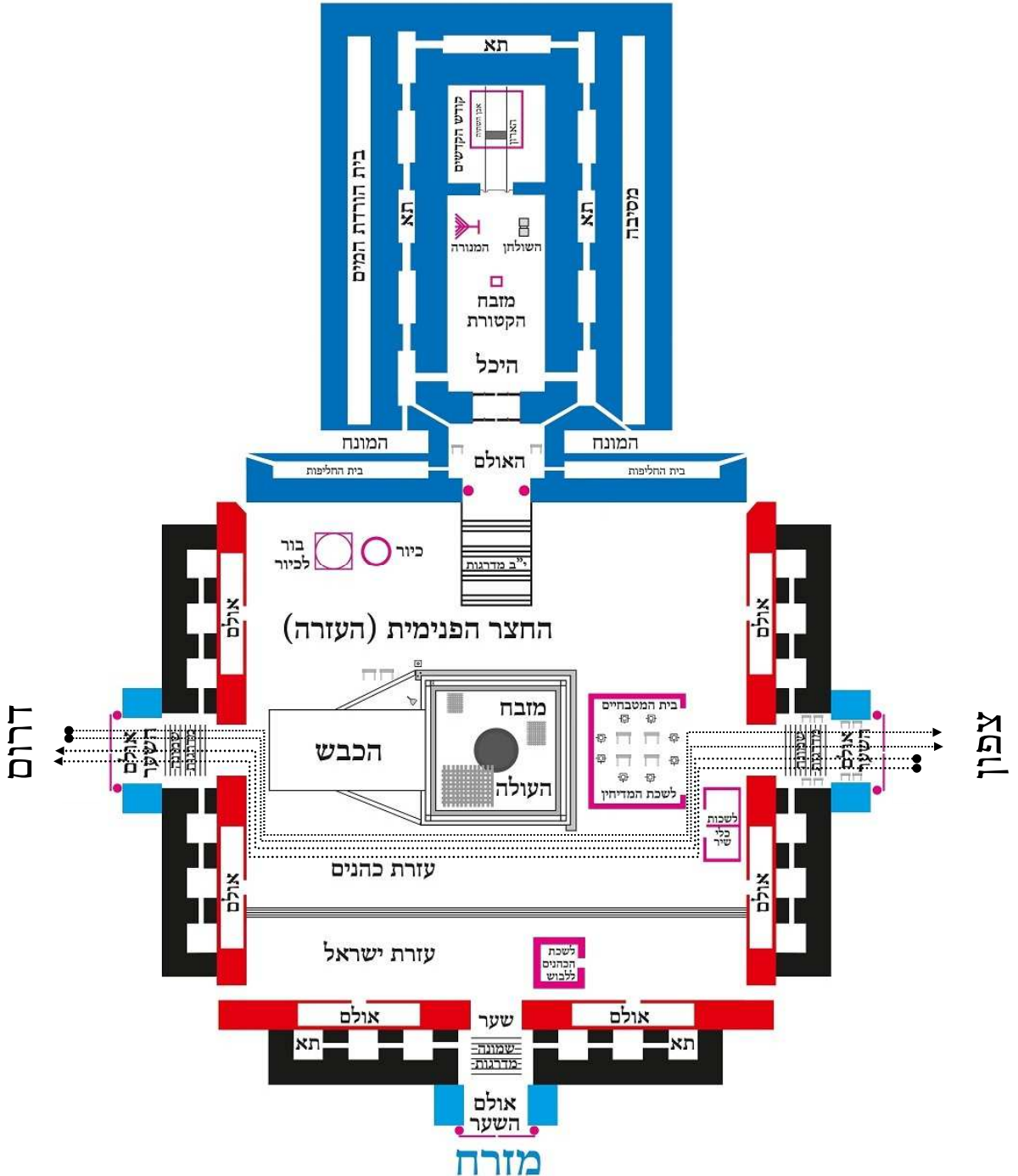
יח. רש"י יחזקאל מ"ו ט'.

יט. לכל שער משערי העזרה יש אולם בולט לפניו, ככתוב לעיל פרק מ'.

כ. רש"י. רק באמצע השנה הנשיא נכנס ויוצא מאותו השער, אבל בשלשת הרגלים צריך הנשיא ללכת יחד עם העם, ככתוב להלן מ"ו י'.

כניסת ויציאת העם בשלשת הרגלים

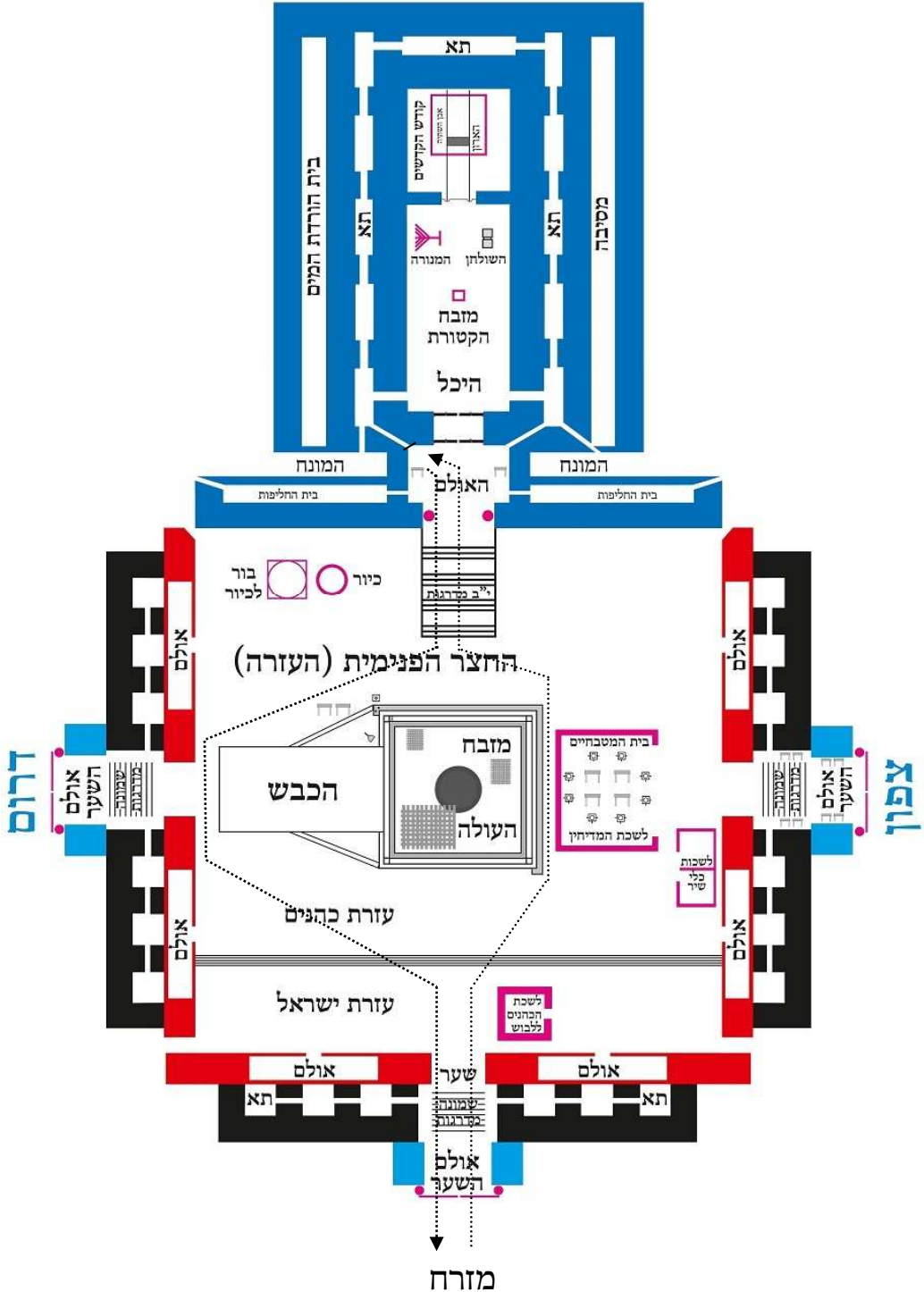
מערב

תקצב בית המקדש המושך הפשפש הדרומי השלישי

❧ כניסת ויציאת הנשיא באמצע השנה ❧

מערב

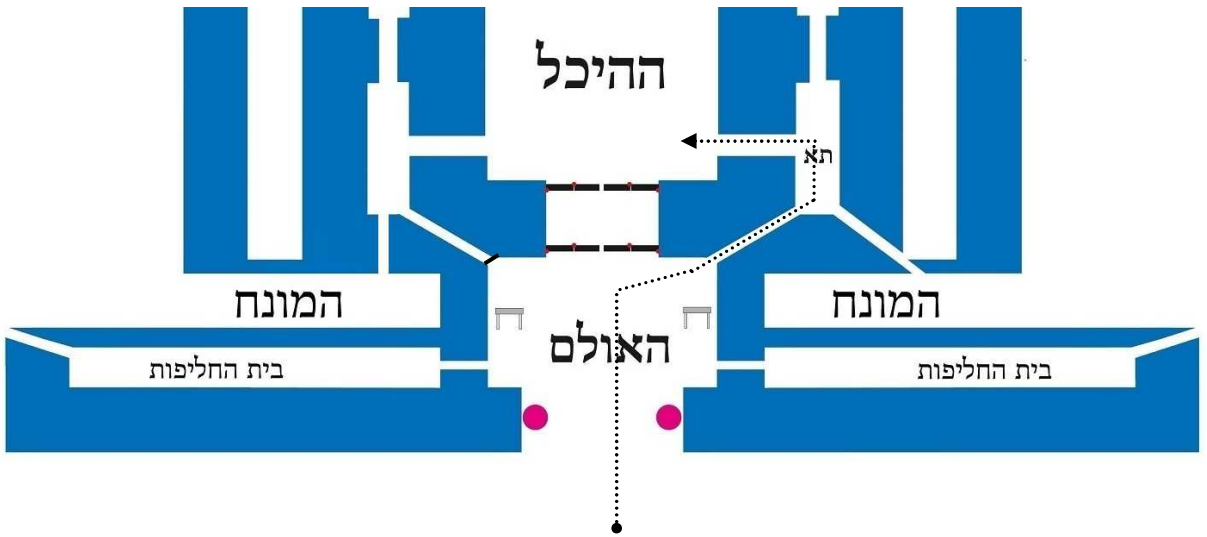
וכנס בפשפש הצפוני

(ד) וַיָּבִיֵאֵנִי דֶרֶךְ שַׁעַר הַצָּפוֹן אֶל פְּנֵי הַבַּיִת, וַאֲרָא וְהִנֵּה מָלֵא כְבוֹד יְהוָה אֶת בַּיִת יְהוָה, וַאֲפֹל אֶל פְּנֵי: בתחילה הביא המלאך את יחזקאל אל לפני הפשפש הדרומי, וראה שהוא סגור, ועכשיו הזיזו משם, וַיָּבִיֵאֵנִי דֶרֶךְ שַׁעַר הַצָּפוֹן אֶל פְּנֵי הַבַּיִת, והביאו דרך הפשפש הצפוני אל ההיכל^{כא}.

וַאֲרָא וְהִנֵּה מָלֵא כְבוֹד יְהוָה אֶת בַּיִת יְהוָה. וראה יחזקאל שמלא כבוד ה' את בית ה'. וזה הראה לו כדי שלא יחשוב שמה שנסגר השער הסגור הוא מפני שהשכינה יצאה משם ולא תשוב עוד, לכן הראהו שנשאר הכבוד בפנים. וַאֲפֹל אֶל פְּנֵי. ואז נפל על פניו, כמשתחויה, להודות לה' על החסד והטוב אשר עשה עם עמו לשכון בתוכם^{כב}.

תקצוד בית המקדש נכנס בפשפש הצפוני השלישי

❖ הכניסה דרך הפשפש הצפוני ❖

שיים לבך ודאה בעיניך

(ה) וַיֹּאמֶר אֵלַי יְהוָה, בֶּן אָדָם לְבָךְ וְרֵאָה בְּעֵינֶיךָ וּבְאָזְנֶיךָ שְׁמַע אֶת כָּל אֲשֶׁר אֲנִי מְדַבֵּר אִתְּךָ, לְכָל חֲקוֹת בֵּית יְהוָה וְלְכָל (תורתו כתיב) תּוֹרֹתָיו, וְשִׁמְתָּ לְבָךְ לְמַבּוֹא הַבַּיִת בְּכָל מוֹצְאֵי הַמְּקוֹדֵשׁ:

וַיֹּאמֶר אֵלַי יְהוָה: בֶּן אָדָם, שִׁים לְבָךְ תְּשִׁים לִיבְךָ לְהַבִּין אֶת הַדְּבָרִים, וְרֵאָה בְּעֵינֶיךָ אֶת מִידַת כָּל דָּבָר וּדְבַר, וּבְאָזְנֶיךָ שְׁמַע, אֶת כָּל אֲשֶׁר אֲנִי מְדַבֵּר אִתְּךָ, שֶׁהוּא לְכָל חֲקוֹת בֵּית יְהוָה, מִה שֶׁרְאוּי לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּכָל חֹדֶר מִחֲדָרָיו^כ, וְלְכָל תּוֹרֹתָיו, הֵינְנו הַחִיל וְהַעֲזוּרוֹת וְחֻלְקֵי בֵית הַמְּקוֹדֵשׁ^כ. דֵּהֵינְנו שְׁתִּישִׁים לִיבְךָ לְכָל מִה שֶׁהֵנְנִי אוֹמֵר וּמְרֵאָה לְךָ, וְשִׁמְתָּ לְבָךְ, וְזֶה כְּדִי^כ שְׁתִּישִׁים לִיבְךָ לְמַבּוֹא הַבַּיִת, לְפִשְׁפֹּשׁ הַדְּרוּמִי שֶׁהוּא סְגוּר וְאֵין לְהִיכַנְס שָׁמָּה^כ, בְּכָל מוֹצְאֵי הַמְּקוֹדֵשׁ, וְכֵן לְכָל הַפְּתָחִים שֶׁל בֵּית הַמְּקוֹדֵשׁ. שֶׁאֵף עַל פִּי שֶׁהֵם פְּתוּחִים וְאֵינָם סְגוּרִים, לֹא יִכְנַס בָּהֶם אָדָם אֲלֵא הִרְאוּי בְּכָל מְקוֹם וּמְקוֹם, כְּמוֹ שֶׁהֵם הַמְּקוֹמוֹת, שֶׁהֵם מְקוֹדְשִׁים אֶחָד יוֹתֵר מִחֲבֵרוֹ^כ.

מהרה יבנה

כג. מצודת דוד ועי"ש.

כד. אברבנאל ועי"ש. משמע מפסוק זה שנמסרו ליחזקאל סודות רבות רזין דרזין, עניינים נשגבים של בית המקדש השלישי, שלא נכתבו בפירוש.

כה. אברבנאל.

כו. מצודת דוד.

כז. אברבנאל.

ברמב"ם (הלכות בית הבחירה פרק ז) וז"ל: פו. הר הבית מקודש ממנה שאין זבין וזבות נדות ויולדות נכנסין לשם. ומותר להכניס המת עצמו להר הבית ואין צריך לומר טמא מת שהוא נכנס לשם.

מז. החיל מקודש ממנו שאין עכו"ם וטמא מת ובוועל נדה נכנסים לשם.

תקצו בית המקדש שים לבך וראה בעיניך השלישי

מהרה יבנה

יז. עזרת הנשים מקודשת מן החיל שאין טבול יום נכנס לשם. ואיסור זה מדבריהם אבל מן התורה מותר לטבול יום להכנס למחנה לוייה. וטמא מת שנכנס לעזרת הנשים אינו חייב חטאת. יח. עזרת ישראל מקודשת מעזרת נשים שאין מחוסר כפורים נכנס לשם. וטמא שנכנס לשם חייב כרת.

יט. עזרת הכהנים מקודשת ממנה. שאין ישראל נכנסין לשם אלא בשעת צרכיהם לסמיכה ולכפרה ולשחיטה ולתנופה.

כ. בין האולם ולמזבח מקודש ממנה שאין בעלי מומין ופרועי ראש וקרועי בגדים נכנסין לשם.

כא. ההיכל מקודש מבין האולם ולמזבח. שאין נכנס לשם אלא רחוץ ידיים ורגלים.

כב. בית קדש הקדשים מקודש ממנו שאין נכנס לשם אלא כהן גדול ביוה"כ בשעת העבודה.

כג. מקום שהיה בעלייה מכוון על קדש הקדשים אין נכנסין לו אלא פעם אחת בשבוע לידע מה הוא צריך לחזק בדקו. בשעה שנכנסין הבנאים לבנות ולתקן בהיכל או להוציא משם את הטומאה. מצוה שיהיו הנכנסין כהנים תמימים. לא מצאו תמימים יכנסו בעלי מומין. ואם אין שם כהנים יכנסו לויים. לא מצאו לויים יכנסו ישראל. מצוה בטהורים. לא מצאו טהורים יכנסו ממאים. טמא ובעל מום יכנס בעל מום ואל יכנס טמא שהטומאה דהויה בציבור. וכל הנכנסין להיכל לתקן יכנסו בתיבות. אם אין שם תיבות או א"א להם שיעשו בתיבות יכנסו דרך פתחים. ע"כ.

המשך הפסוקים: (ו) וְאֶמְרַת אֶל מְרִי אֵל בֵּית יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה רַב לָכֶם מִכָּל תּוֹעֲבוֹתֵיכֶם בֵּית יִשְׂרָאֵל: (ז) בְּהִכְיָאֲכֶם בְּנֵי נֹכַר עָרְלֵי לֵב וְעָרְלֵי בָשָׂר לְהִיּוֹת בְּמִקְדָּשִׁי לְחַלְלוֹ אֶת בֵּיתִי בְּהִקְרִיבְכֶם אֶת לְחָמִי חֶלֶב וְדָם וַיִּפְרוּ אֶת בְּרִיתִי אֵל כָּל תּוֹעֲבוֹתֵיכֶם: (ח) וְלֹא שְׁמַרְתֶּם מִשְׁמֶרֶת קִדְשִׁי וְתִשְׁמוֹן לְשִׁמְרֵי מִשְׁמֶרְתִּי בְּמִקְדָּשִׁי לָכֶם: (ט) כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה כָּל בֶּן נֹכַר עָרֵל לֵב וְעָרֵל בָּשָׂר לֹא יָבוֹא אֶל מִקְדָּשִׁי לְכָל בֶּן נֹכַר אֲשֶׁר בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (י) כִּי אִם הַלְוִיִּם אֲשֶׁר רָחֲקוּ מֵעַלִּי בְּתַעֲוֹת יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר תַּעֲוּ מֵעַלִּי אַחֲרַי גְּלוּלֵיהֶם וְנִשְׂאוּ עֹנָם: (יא) וְהָיוּ בְּמִקְדָּשִׁי מִשְׁמֶרֶת פְּקֻדוֹת אֵל שְׁעָרֵי הַבַּיִת וּמִשְׁמֶרֶת אֶת הַמָּה וּשְׁחָטוּ אֶת הַעֵלָה וְאֶת הַזֶּבֶח לָעֵם וְהָמָּה יַעֲמְדוּ לִפְנֵיהֶם לְשֶׁרְתָם: (יב) יַעַן אֲשֶׁר יִשְׁרְתוּ אוֹתָם לִפְנֵי גְלוּלֵיהֶם וְהָיוּ לְבֵית יִשְׂרָאֵל לְמַכְשׁוֹל עוֹן עַל בֶּן נִשְׂאָתִי יָדֵי עַלִּיהֶם נָאם אֲדֹנָי יְהוִה וְנִשְׂאוּ עֹנָם: (יג) וְלֹא יִגְשׂוּ אֵלַי לְכַהֵן לִי וְלִגְשַׁת עַל כָּל קִדְשִׁי אֵל קִדְשֵׁי הַקִּדְשִׁים וְנִשְׂאוּ כְלִמָּתָם וְתוֹעֲבוֹתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ: (יד) וְנִתְתִּי אוֹתָם שְׁמֵרֵי מִשְׁמֶרֶת הַבַּיִת לְכָל עֲבֹדָתוֹ וְלִכְלֵל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה בּוֹ: (טו) וְהִכְהַנְתִּים הַלְוִיִּם בְּנֵי צְדוֹק אֲשֶׁר שְׁמָרוּ אֶת מִשְׁמֶרֶת מִקְדָּשִׁי בְּתַעֲוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵעַלִּי הָמָּה יִקְרְבוּ אֵלַי לְשֶׁרְתַנִּי וְעַמְדוֹ לִפְנֵי לְהִקְרִיב לִי חֶלֶב וְדָם נָאם אֲדֹנָי יְהוִה: (טז) הָמָּה יָבֹאוּ אֶל מִקְדָּשִׁי וְהָמָּה יִקְרְבוּ אֵל שְׁלַחְנִי לְשֶׁרְתַנִּי וּשְׁמָרוּ אֶת מִשְׁמֶרֶתִּי: (יז) וְהָיָה כְּבוֹאָם אֵל שְׁעָרֵי הַחֲצֵר הַפְּנִימִית בְּגֵדֵי פִשְׁתִּים יִלְבְּשׂוּ וְלֹא יַעֲלֶה עֲלֵיהֶם צִמָּר בְּשֶׁרְתָם בְּשֶׁעֲרֵי הַחֲצֵר הַפְּנִימִית וּבֵיתָהּ: (יח) פְּאָרֵי פִשְׁתִּים יִהְיוּ עַל רֹאשָׁם וּמְכַנְסֵי פִשְׁתִּים יִהְיוּ עַל מַתְנֵיהֶם לֹא יִחַגְרוּ בִּזְעֵ: (יט) וּבְצֵאתָם אֶל הַחֲצֵר הַחִיצוֹנָה אֵל הַחֲצֵר הַחִיצוֹנָה אֵל הָעָם יִפְשְׁטוּ אֶת בְּגָדֵיהֶם אֲשֶׁר הָמָּה מִשְׁרְתָם בָּם וְהִגִּיחוּ אוֹתָם בְּלִשְׁכַת הַקִּדְשׁ וְלִבְשׂוּ בְּגָדִים אַחֲרָיִם וְלֹא יִקְדְּשׁוּ אֶת הָעָם בְּבִגְדֵיהֶם: (כ) וְרֹאשָׁם לֹא יִגְלַחוּ וּפְרַע לֹא יִשְׁלַחוּ כְּסוּם יִכְסְמוּ אֶת רֹאשֵׁיהֶם: (כא) וַיִּזֵּן לֹא יִשְׁתּוּ כָּל כֹּהֵן כְּבוֹאָם אֶל הַחֲצֵר הַפְּנִימִית: (כב) וְאֶלְמִנָּה וְגִרוּשָׁה לֹא יִקְחוּ לָהֶם לְנָשִׁים כִּי אִם בְּתוֹלַת מִזְרַע בֵּית יִשְׂרָאֵל וְהֶאֱלַמְנָה אֲשֶׁר תְּהִיָּה אֶלְמִנָּה מִכֹּהֵן יִקְחוּ: (כג) וְאֶת עַמִּי יִזְרוּ בֵּין קִדְשׁ לְחַל וּבֵין טָמֵא לְטָהוֹר יִדְעֵם: (כד) וְעַל רִיב הָמָּה יַעֲמְדוּ (לשפט כתיב) לְמִשְׁפַּט בְּמִשְׁפָּטֵי

☪ מהרה יבנה ☪

(ושפטהו כתיב) ישפטהו ואת תורתני ואת חקתי בכל מועדי ישמרו ואת שבתותי יקדשו: (כה) ואל מת אדם לא יבוא לטמאה כי אם לאב ולאם ולבן ולבת לאח ולאחות אשר לא היתה לאיש יטמאו: (כו) ואחרי שהרתו שבעת ימים יספרו לו: (כז) וכיום באו אל הקדש אל החצר הפנימית לשרת בקדש יקריב השאתו נאם אדני יהוה: (כח) והיתה להם לנחלה אני נחלתם ואחזה לא תתנו להם בישראל אני אחוזתם: (כט) המנחה והחטאת והאשם המה יאכלום וכל חרם בישראל להם יהיה: (ל) וראשית כל בכורי כל וכל תרומת כל מכל תרומותיכם לכהנים יהיה וראשית ערסותיכם תתנו לכהן להניח ברכה אל ביתך: (לא) כל גבלה וטרפה מן העוף ומן הבהמה לא יאכלו הכהנים:

תרומת הקודש

(א) וּבַהֲפִילָכֶם אֶת הָאָרֶץ בְּנַחֲלָה, תָּרִימוּ תְרוּמָה לַיהוָה קֹדֶשׁ מִן הָאָרֶץ, אֶרֶץ חֲמֹשֶׁה וְעֶשְׂרִים אֵלֶּף אַרְבֵּי, וְרַחֵב עֶשְׂרֵה אֵלֶּף, קֹדֶשׁ הוּא בְּכָל גְּבוּלָה סָבִיב:

לעתיד לבוא יתחלק ארץ ישראל לשלש עשרה שורות שוות. שתים עשרה שורות עבור שתים עשרה השבטים, ושורה אחת ל'תרומת הקודש'.

ולא יהיה כמו חלוקת יהושע, אלא לעתיד לבוא כל השבטים שווים, וכל שבט ושבט ינחל שורה שלימה ממזרח למערב, ואין שני שבטים בשורה אחת. ושורה נוספת תהיה 'תרומת הקודש', ובתוכה יהיה בית המקדש השלישי.

בחלוקה הזאת שתהיה לעתיד לבוא, תתחלק ארץ ישראל לשלש עשרה שורות שוות ברוחב, כל שורה ברוחב שבעים וחמשה מיל, מצפון לדרום.

וממזרח למערב, כל שורה ארוכה בכל האורך מהגבול המזרחי עד הים הגדול.

כל שורה ושורה הוא מצפון לדרום ברוחב עשרים וחמש אלף

קנים, שזה שבעים וחמש מיל. וממערב למזרח השורה ארוכה ושלימה, באורך מהים הגדול עד הגבול המזרחי.
 השורה של תרומת הקודש, תתחלק בתוכה לשלשה שורות. חלק אחד לכהנים, חלק אחד ללויים, וחלק אחד שבו יהיה העיר ירושלים.

מהרה יבנה

א. רש"י. רד"ק. אברבנאל. מצודת דוד. מלבי"ם. וז"ל רש"י (להלן מו יד): איש כאחיו. לא כהראשונה איש לפי פקודיו אלא עכשיו כל השבטים שוין וכמין שורת הכרם כל חלק וחלק מן הגבול המזרחי עד ים אוקיינוס למערב כמו שמפורש בענין ואין שני שבטים ברצועה אחת.
 וז"ל האברבנאל (להלן מו יד): והייעוד השני הוא בענין הנחלה שלא תהיה כמו שהיתה בימי יהושע לגולגלותם והשבט שהיה רב אוכלוסין היה חלקו רב ואשר היה מעט אוכלוסין היה חלקו קטן כמ"ש (במדבר לג נד) לרב תרבו נחלתו וגומר אבל לעתיד לבוא לא יהיה כן אלא שכל השבטים ינחלו חלקים שווים בארץ ועל זה נאמר כאן ונחלתם אותם איש כאחיו כי זה בשבטים ידבר שלא ינחלו איש כפי פקודיו אבל יעשו מכל ארץ ישראל ממזרח למערב רצועות שוות לארכן ולרחבן כמספר השבטים וכל אחד מהם יטול רצועה אחת בשוה, כי הנה החלוקה אשר עשה יהושע צוה עליה משה לפי שעה ולא היתה מצוה לדורות, והיה זה כן לפי שבחלוקת הארץ שעשה יהושע נעשה ליוצאי מצרים איש לפי פקודיו ואם היתה בזמן קבוץ הגליות נעשות ככה לגולגלות העולים מן הגלות בהיות המתים עתידין להחיות בזמן ההוא ישובו איש אל אחוזתו ואיש אל משפחתו, ואולי שימצא שבט מה עם גורל מועט כאשר יחיו מתיו נבלותיו יקומון ולא תכילן אותם הארץ ומפני זה ראה יתברך שינתן לעולי הגולה חלקים שווים בנחלתם וכל שבט יעמוד לגורלו מהקמים בתחייה ממנו אם מעט ואם הרבה באופן שלא ישאר עלבון נחלת שבט האחר על האחר ועל זה אמר ונחלתם אותה איש כאחיו, ואמר שאין ראוי שיתלוננו מזה מפני החלוקה הראשונה כי הוא יתברך לא נשבע לתת את הארץ לאותם שנחלוה בראשונה אבל נשא את ידו לתתה לאבותיהם רוצה לומר אברהם יצחק ויעקב ויחס אחד יש לכל שבט ושבט עם האבות ההם.

✧ חלוקת ארץ ישראל לשלש עשרה שורות ✧

גבול ארץ ישראל בצפון (מהור ההר עד חצר עינן)

גבול ארץ ישראל במערב (הים הגדול)	דן	25,000
	אשר	25,000
	נפתלי	25,000
	מנשה	25,000
	אפרים	
	ראובן	
	יהודה	
	תרומת הקודש	
	בנימין	
	שמעון	
	יששכר	
	זבולון	
	גד	
גבול ארץ ישראל במזרח (בין חורון לדמשק, הירדן, ים המלח)		

גבול ארץ ישראל בדרום (תמר, מדבר צין, נחל מצרים)

✧ החלוקה בתוך תרומת הקודש ✧

צפון	
דן	
אשר	
נפתלי	
מנשה	
אפרים	
ראובן	
יהודה	
רצועה לכהנים	רצועה ללויים
רצועה לעיר	
בנימין	
שמעון	
יששכר	
זבולון	
גד	
דרום	

גבול ארץ ישראל במערב (הים הגדול)

גבול ארץ ישראל במזרח (בין חורון לדמשק, הירדן, ים המלח)

הרצועה לכהנים

וּבַהֲפִילְכֶם אֶת הָאָרֶץ בְּנַחֲלָה, כַּאֲשֶׁר תַּחֲלֶקְוּ אֶת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לַהֲנַחִילָהּ לְכָל הַשְּׁבֵטִים, תְּרִימוּ תְרוּמָה לַיהוָה, קֹדֶשׁ מִן הָאָרֶץ, תַּפְרִישׁוּ חֶלֶק אֶחָד מִן הָאָרֶץ שִׁיחִיָּה קוֹדֵשׁ לַה', כְּדֵי לִבְנוֹת בְּתוֹכָהּ אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ.¹

אֶרֶץ הַמִּשְׁעָה וְעֹשְׂרִים אֶלֶף אֶרֶץ, הַשּׁוֹרָה תִּהְיֶה בְּאוֹרֵךְ עֶשְׂרִים וְחֹמֶשֶׁת אֶלֶף קֲנִיָּם.² מִמְּזוֹרַח לַמַּעֲרָב.³

וְרֹחַב עֶשְׂרֵה אֶלֶף, וּבְרוּחַב עֶשֶׂר אֶלֶף קֲנִיָּם. מִצְפוֹן לַדְּרוֹם.

קֹדֶשׁ הוּא בְּכָל גְּבוּלָהּ סְבִיב. חֶלֶק זֶה יִהְיֶה מִקְּדוֹשׁ יוֹתֵר מִכָּל שְׂאֵר חֲלָקֵי הָאָרֶץ.⁴

מהרה יבנה

ב. רש"י.

ג. כל קנה הוא שש אמות (לעיל מ ה).

ד. במלבי"ם וז"ל: ארץ חמשה ועשרים אלף ארץ, ר"ל שהאורך תחשב באורך, היינו ממזרח למערב, שסתם אורך הוא ממזרח למערב שם תהיה האורך, ומצפון לדרום יהיה הרוחב.

ה. זה לשון המלבי"ם: ובהפילכם את הארץ בנחלה, הנה יבאר (בס"י מ"ח) שבחלוקת הארץ לעתיד לבא יקחו י"ב שבטים כ"א רצועה שרחבה מצפון לדרום יהיה כ"ה אלף קנים שהם ע"ה מיל, ואורך הרצועה תהיה מן גבול א"י המזרחי עד גבול המערבי, ובין חלק של יהודה וחלק של בנימין יפרישו רצועה כמוה שתהיה תרומה לנשיא, שתחזיק ג"כ מצפון לדרום כ"ה אלף קנים, ובאורך ממזרח למערב מגבול א"י עד גבול המערבי, ומן תרומת הנשיא ירימו רצועה באמצע שתהיה כ"ה אלף קנים באורך וכ"ה אלף קנים ברוחב שתהיה תרומת הקדש, ורצועה זו תתחלק לשלושה חלקים ברוחב באופן זה, רצועה של עשרת אלפים קנים ברוחב וכ"ה אלף קנים באורך יהיה לכהנים, ובאמצע רצועה זו יהיה הר בית והמקדש, ורצועה אחרת כמוה תהיה ללוים, ורצועה הנותרת שהיא חמשת אלפים קנים ברוחב וכ"ה אלף קנים באורך יהיה שייך אל בנין ירושלים שלעתיד שיהיה לכל ישראל ולמגרשיה. וז"ש ובהפילכם תרימו תרומה לה' קדש מן הארץ, כי תרומת הכהנים הוא הקדוש מכולם, ארץ חמשה ועשרים אלף ארץ, ר"ל שהאורך תחשב באורך, היינו ממזרח למערב, שסתם אורך הוא ממזרח למערב שם תהיה האורך, ומצפון לדרום יהיה הרוחב, קדש הוא, ר"ל הוא הקדש מיתר החלקים.

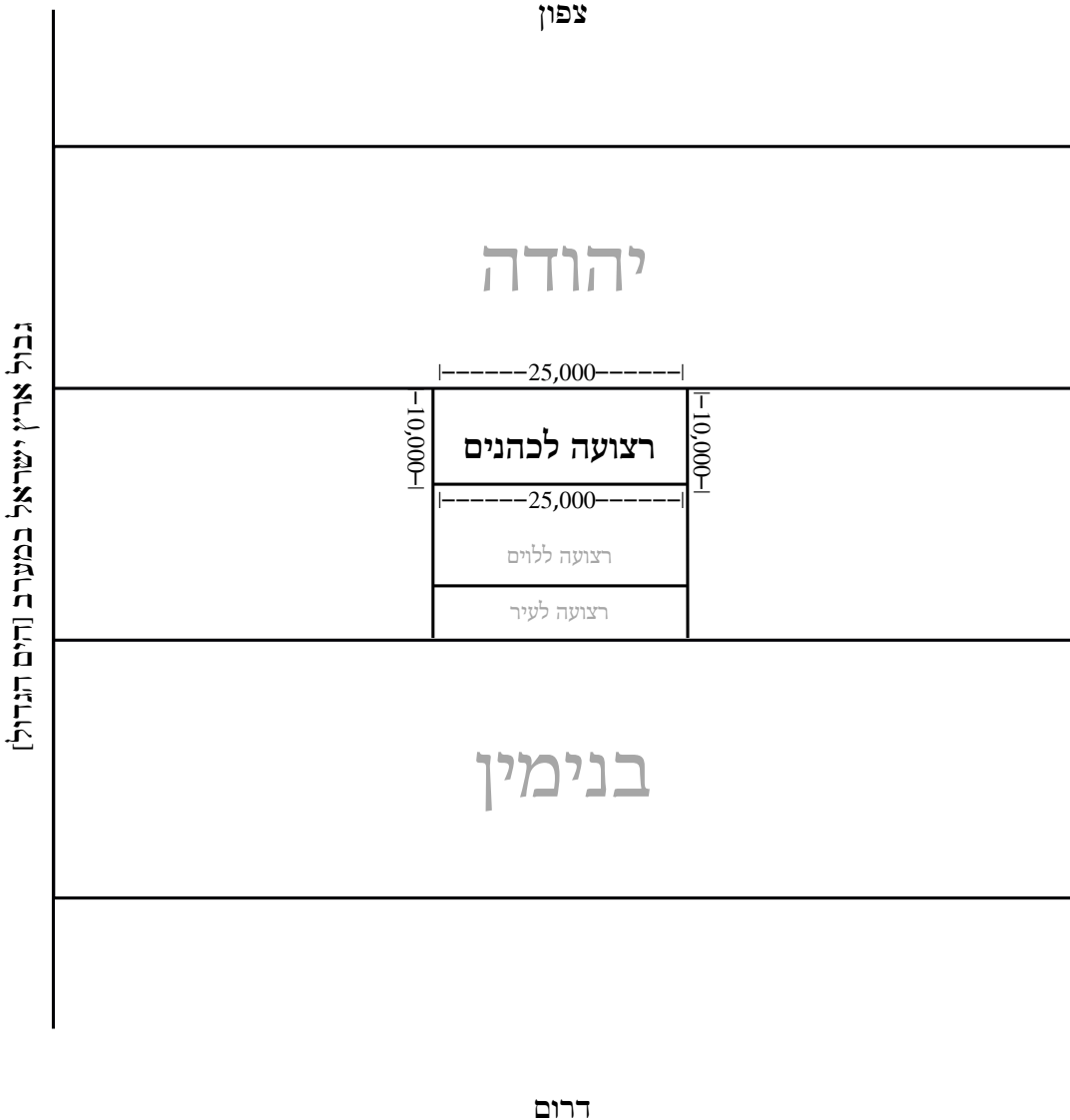
תרנ

היכל

יחזקאל פרק מה פסוק א

מראה

✂ מידות הרצועה של הכהנים ✂

❧ מקום בית המקדש ❧

(ב) **יְהִי מִזֶּה אֶל הַקֹּדֶשׁ חֲמֵשׁ מְאוֹת בְּחֲמֵשׁ מְאוֹת מְרַבֵּעַ סָבִיב, וְחֲמִשִּׁים אֲמָה מִגֵּרֶשׁ לֹו סָבִיב:**

יְהִי מִזֶּה אֶל הַקֹּדֶשׁ, מֵתוֹךְ הַחֶלֶק הַזֶּה, יִהְיֶה עֶבֶר הַר הַבַּיִת, חֲמֵשׁ מְאוֹת בְּחֲמֵשׁ מְאוֹת, חֲמֵשׁ מְאוֹת קָנִים אֹרֶךְ, עַל חֲמֵשׁ מְאוֹת קָנִים רוּחָבִי, מְרַבֵּעַ סָבִיב. הַר הַבַּיִת יִהְיֶה מְרוּבָע.

דהיינו, שבאמצע החלק הכתוב בפסוק הקודם, יהיה מקום קדוש במידת חמש מאות על חמש מאות קנים, שהוא מידת הר הבית, ושם יבנה בית המקדש.

כן יהיה מידת הר הבית, חמש מאות על חמש מאות קנים, שזה שלשת אלפים על שלשת אלפים אמה¹.

וְחֲמִשִּׁים אֲמָה מִגֵּרֶשׁ לֹו סָבִיב. סָבִיב הַר הַבַּיִת יִהְיֶה 'מִגֵּרֶשׁ', דֵּהֵינּוּ מִקּוֹם פְּנּוּי, בְּרוּחָב חֲמִישִׁים אֲמָה².

ובשטח שנשאר מסביב לבית המקדש, יהיה בתים לכהנים³.

❧ מהרה יבנה ❧

ו. רש"י. מצודת דוד. מלבי"ם.

ז. כמו שכתוב לעיל (מב טו-כ): וְכִלְהָ אֶת מִדּוֹת הַבַּיִת הַפְּנִימִי וְהוֹצִיאֵנִי דָרֶךְ הַשָּׁעַר אֲשֶׁר פָּנּוּ דָרֶךְ הַקְּדָיִם וּמִדְּרוֹ סָבִיב סָבִיב: מִדְּרוֹ הַקְּדָיִם בְּקִנְיַת הַמִּדְּהָ חֲמֵשׁ (אמות. כתיב) מְאוֹת קָנִים בְּקִנְיַת הַמִּדְּהָ סָבִיב: מִדְּרוֹ הַצִּפּוֹן חֲמֵשׁ מְאוֹת קָנִים בְּקִנְיַת הַמִּדְּהָ סָבִיב: אֶת רוּחַ הַדְּרוֹם מִדְּרוֹ חֲמֵשׁ מְאוֹת קָנִים בְּקִנְיַת הַמִּדְּהָ: לְאַרְבַּע רוּחוֹת מִדְּרוֹ הַזֶּה לֹו סָבִיב אֶרֶץ חֲמֵשׁ מְאוֹת וְרוּחַב חֲמֵשׁ מְאוֹת לְהַבְדִּיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ לְהַלֵּל:

ו"ל רש"י: לארבע רוחות מדרו. שלשת אלפים על שלשת אלפים אמה, שהקנה שש אמות. וזו היא שיסד הקלירי (יוצרות ליום שני של סוכות) 'דוד ינמה קו שלשת אלפי אמות קצובה על שלשת אלפי אמות', והיא שלשים וששה במידה הראשונה, שהיה הר הבית חמש מאות אמה על חמש מאות אמה, חלוק שלשת אלפים על שלשת אלפים ברצועות של חמש מאות אמה שתי וערב, ותמצא שם שלשים וששה רבעים של חמש מאות על חמש מאות, על כן אמר הפייט (שם) 'שלשים וששה כמו שהיתה מתכפלת'.

ח. מלבי"ם.

✧ מידת הר הבית ✧

500 קנים

3,000 אמה

הר הבית

500 קנים
3,000 אמה

✧ מהרה יבנה ✧

ט. רש"י. כמו שכתוב להלן, וכן בסוף יחזקאל מ"ח י"ב.
י. הציור אינו לפי קנה מידה.

הקודש

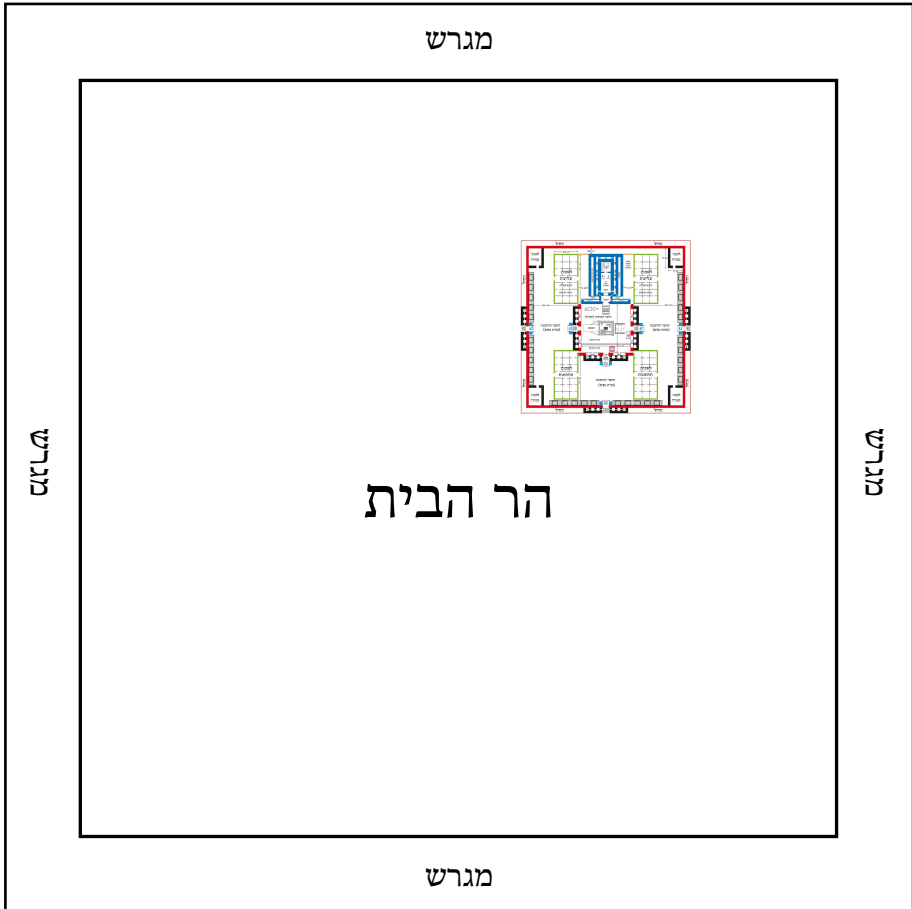
מקום בית המקדש

ארץ

תרו

❧ סביב להר הבית יש מגרש, ברוחב חמישים אמה ❧

—50—|-----3,000 אמה-----|50—

—50—|-----3,000 אמה-----|50—

סביב להר הבית יש מגרש, ברוחב המישים אמה

צפון

מערב	<p>רצועת הכהנים</p> 	דרום
	<p>רצועת הלויים</p>	
	<p>אחוזת העיר</p>	

דרום

❧ החלק לבית המקדש ולכהנים ❧

(ג) **וּמִן הַמִּדָּה הַזֹּאת תִּמְוֹד, אֶרֶץ (חמש כתיב) תִּמְוֹשָׁה וְעֲשָׂרִים אֶלֶף וְרֹחַב עֲשָׂרֵת אֲלָפִים, וּבֹו יִהְיֶה הַמִּקְדָּשׁ קֹדֶשׁ קִדְשִׁים:**
מידת הר הבית נמדד בקנים, כמו שכתוב על מידת הר הבית^{יא}:
חֲמֵשׁ מֵאוֹת קָנִים בְּקִנְיַת הַמִּדָּה סָבִיב.

בפסוק א', כתוב מידת חלק הארץ המקודש, אבל לא נתבאר באיזה מידה צריך למדוד, האם בקנים או באמות. על כן כתוב בפסוק הזה שצריך למדוד את הארץ במידת הקנים^{יב}. כל קנה הוא שש אמות^{יג}.

וּמִן הַמִּדָּה הַזֹּאת, במידה הזאת שבו נמדד הר הבית, שהוא מידת ה'קנה', תִּמְוֹד, בֹּזֵה הַמִּדָּה תִּמְדוֹד אֶת אֶרֶץ תִּמְוֹשָׁה וְעֲשָׂרִים אֶלֶף וְרֹחַב עֲשָׂרֵת אֲלָפִים, אורך החלק הקדוש מן הארץ, הוא עשרים וחמשה אלף קנים, ורוחב עשר אלף קנים^{יד}.

וּבֹו יִהְיֶה הַמִּקְדָּשׁ, באמצע החלק הזה יהיה בית המקדש.

קֹדֶשׁ קִדְשִׁים, מקום בית המקדש הוא קודש קדשים.

(ד) **קֹדֶשׁ מִן הָאָרֶץ הוּא לְכַהֲנִים מְשָׁרְתֵי הַמִּקְדָּשׁ יִהְיֶה הַקְּרָבִים לְשָׂרֵת אֶת יְהוָה, וְהָיָה לָהֶם מְקוֹם לְבָתִּים וּמִקְדָּשׁ לְמִקְדָּשׁ:**

❧ מהרה יבנה ❧

יא. לעיל מ"ב ט"ז-י"ט.

יב. רש"י.

יג. לעיל מ" ה'.

יד. רש"י.

זה החלק הכתוב בפסוק הקודם, הוא קִדְשׁ מִן הָאָרֶץ הוא, קדוש יותר משאר חלקי הארץ^{טו}.

חלק זה לְפָנֵיהֶם מְשָׁרְתֵי הַמִּקְדָּשׁ יְהִי, יהיה עבור הכהנים, הַקְּרָבִים לְשָׂרְתָאֵת יְהִי, שהם מתקרבים לעשות את העבודה בבית המקדש^{טז}.

וְהָיָה לָהֶם מְקוֹם לְבָתִּים, המקום שמסביב לבית המקדש, יהיה לכהנים כדי לבנות שם בתים^{יז}.

וּמִקְדָּשׁ לְמִקְדָּשׁ. שלשת אלפים על שלשת אלפים אמה שבאמצע, יהיה מקודש עבור בית המקדש^{יח}.

☞ מהרה יבנה ☞

טו. רד"ק.
טז. עפ"י מצודת דוד.
יז. רש"י. מלבי"ם.
יח. רש"י.

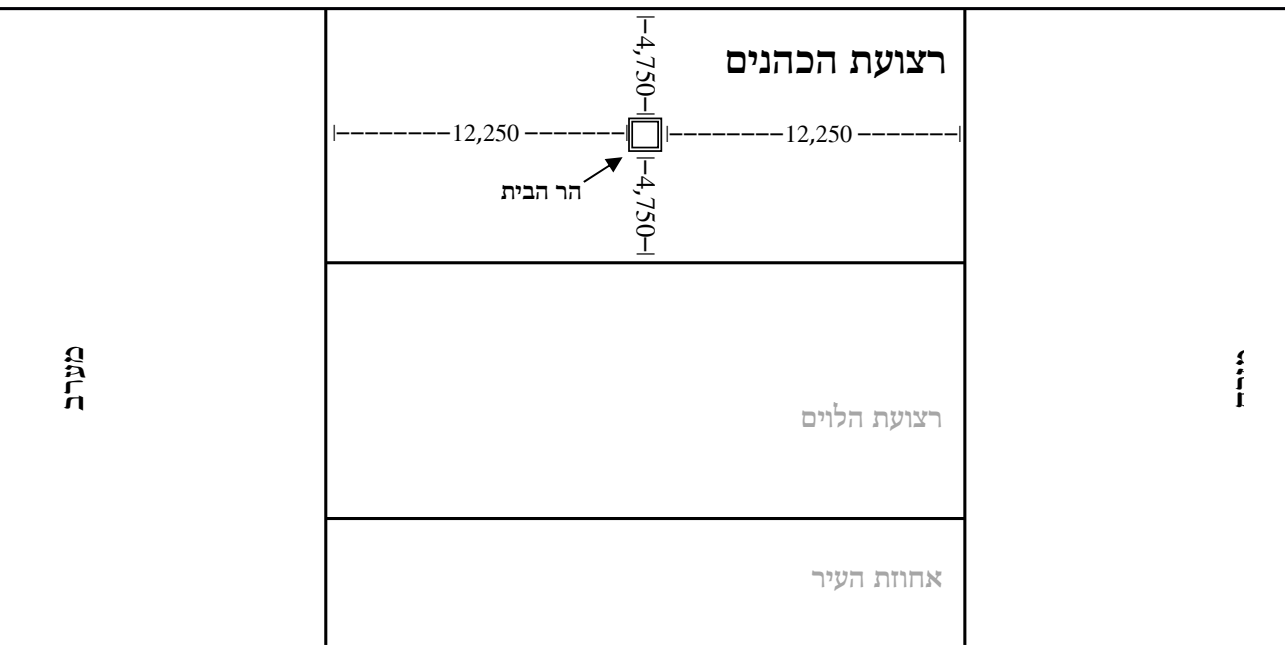
תרי

אריץ החלק לבית המקדש ולכהנים הקודש

מקום בית המקדש באמצע הרצועה של הכהנים

צפון

יהודה

בנימין

דרום

ללויים

(ה) וַחֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף אַרְבָּע וְעֶשְׂרֵת אֲלָפִים רַחֲב, (יהיה כתיב)
וְהָיָה לְלוּיִם מְשָׁרְתֵי הַבַּיִת לָהֶם לְאַחֲזָה עֲשָׂרִים לְשָׁכֶת:
ליד החלק של הכהנים, יהיה בדרומו רצועה נוספת עבור
הלויים.^ט

וַחֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף אַרְבָּע, יש רצועה נוספת באורך עשרים
וחמש אלף קנים, ממזרח למערב, וְעֶשְׂרֵת אֲלָפִים רַחֲב, וברוחב
עשרת אלפים קנים, מצפון לדרום.^י

וְהָיָה לְלוּיִם מְשָׁרְתֵי הַבַּיִת לָהֶם לְאַחֲזָה, רצועה זו היא עבור הלויים.
הלויים הם גם כן 'מְשָׁרְתֵי הַבַּיִת', כי הם משוררים ושוערים
בבית המקדש.^{יא}

עֲשָׂרִים לְשָׁכֶת, בתוך חלק הלויים, סמוך לחלק הכהנים, יהיה
עשרים לשכות^{יב} שישבו שם הלויים השוערים, כדי שיהיו קרובים
לבית המקדש.^{יג} ושאר המקום יהיה לצרכיהם ולבתיהם.^{יד}

מהרה יבנה

יט. רש"י.

כ. רש"י. מצודת דוד.

כא. אברבנאל.

כב. נראה שעשרים לשכות אלו, כל אחד מהם הוא בנין גדול, שבו כמה קומות, וחדרים רבים.
כעין מה שמבואר לעיל (פרק מ"ב) שהלשכות שם הם בניינים גדולים.

כג. נראה שבעשרים הלשכות ישבו הלויים השוערים, כדי שיהיו מוכנים ומוזמנים מיד כשיצטרכו
לבוא לבית המקדש.

כד. אברבנאל. כתב הר"ן (כבא בתרא קכב.) וז"ל: כשם ששבט לוי לא נמל חלק בראשונה כך לא
יטול בשנייה, אלא שנתנו לו ערים לשבת סמוך לירושלם והם מכלל תרומת הקדש המפורשות
בפרשה.

הקודש

ללוים

אריץ

תריב

✧ מידות הרצועה של הלויים ✧

צפון

ראובן

יהודה

רצועה לכהנים

25,000

רצועה ללוים

25,000

רצועה לעיר

בנימין

שמעון

דרום

גבול אריץ ישראל במערב (הים התיכון)

גבול אריץ ישראל במזרח (בין חוזר לדמשק, הירדן, ים המלח)

עשרים לשכות ברצועה של הלויים

צפון

ראובן

יהודה

כהנים

לויים

אחוזת העיר

בנימין

שמעון

דרום

גבול ארץ ישראל במערב (הים התיכון)

גבול ארץ ישראל במזרח (בין חורן לדמשק, הירדן, ים המלח)

אהוזת העיר

(1) **וְאַחֲזֵת הָעִיר תִּתְּנֶנּוּ חֲמִשָּׁת אֲלָפִים רַחֲב וְאַרְבֵּי חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף, לְעִמַּת תְּרוּמַת הַקֹּדֶשׁ, לְכָל בַּיִת יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה:** מדרום לחלק הלויים, יהיה מקום עבור העיר, למושב החול שלה, שבה יבנו ישראל בתים^{כז}.

אַחֲזֵת הָעִיר: החלק של העיר. באמצע יהיה העיר, ומסביב יהיה מקום זריעת תבואה למאכל תושבי העיר^{כח}.

וְאַחֲזֵת הָעִיר, החלק עבור העיר, תתנו רצועה של חמשת אלפים קנים רחב, מצפון לדרום. ובארץ חמשה ועשרים אלף קנים, ממזרח למערב^{כט}.

לְעִמַּת תְּרוּמַת הַקֹּדֶשׁ, הרצועה של העיר תהיה במידת אורך רצועות הקודש, של הכהנים ושל הלויים^ל.

מהרה יבנה

כה. רש"י.

כו. כדלהלן מ"ח ט"ו-י"ח. מצודת דוד.

כז. רש"י. מצודת דוד.

כה. רש"י. מצודת דוד. מלבי"ם. פשוט וברור שבית המקדש לא יזוו ממקומו, אלא יבנה בית המקדש השלישי בהר הבית, באותו מקום שהיו בית ראשון ובית שני. וכל סדר התרומה וחלוקת ארץ ישראל לנחלות, יהיה מסביב לבית המקדש. ובית המקדש לא יזוו ממקומו ויעוד יתרחב ויתווסף על מידת בית המקדש, עד שיהיה באורך ורחב שלשת אלפים אמה על שלשת אלפים אמה (יחזקאל מב טו-כ). וכן כתב הרמב"ם שקדושת מקום בית המקדש הוא מפני השכינה, ולפיכך הקדושה לעולם ואינו בטל (הלכות בית הבחירה ו טו-טז) וז"ל: הקדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבוא. ולמה אני אומר במקדש וירושלים קדושה ראשונה קדשה לעתיד לבוא. ובקדושת שאר ארץ ישראל לענין שביעית ומעשרות וכיוצא בהן לא קדשה לעתיד לבוא. לפי שקדושת המקדש וירושלים מפני השכינה אינה בטלה. והרי הוא אומר (ויקרא כו לא) 'והשמותי את מקדשיכם' ואמרו חכמים אע"פ ששוממין בקדושתן הן עומדים, אבל חיוב הארץ בשביעית ובמעשרות אינו אלא מפני שהוא כבוש רבים, וכיון שנלקחה הארץ מידיהם בטל הכבוש ונפטרה מן התורה ממעשרות ומשביעית שהרי אינה מן ארץ ישראל. וכיון שעלה עזרא וקדשה לא קדשה בכיבוש אלא בחזקה שהחזיקו בה, ולפיכך כל מקום שהחזיקו בה עולי בבל

לְכַל בַּיִת יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה. זֶה הַרְצוּעָה הַשְּׁלִישִׁית תַּהִיָּה לְיִשְׂרָאֵלִים כִּסֵּי.
לכל בית ישראל, כי לכל השבטים יהיה חלק בירושלים.

מהרה יבנה

ונתקדש בקדושת עזרא השנייה הוא מקודש היום, ואע"פ שנלקח הארץ ממנו וחייב בשביעית ובמעשרות על הדרך שביארנו בהלכות תרומה. ע"כ.

ארץ ישראל הוא 'ארץ הצבי' ומתרחב, מקום קטן מתרחב לגדול, ככתוב בגמרא (גיטין נז): ארץ צבי כתיב, בה מה צבי זה אין עורו מחזיק את בשרו, אף ארץ ישראל בזמן שיושבין עליה רווחא, ובזמן שאין יושבין עליה גמדה. ע"כ. וכן איתא בזוהר הקדוש (תרומה קלו): כְּגִוּוֹנָא דְרִזָּא דְאֶרְצָא דְהַצְבִּי, דְהָוָה אֶתְמַשֵּׁד לְכָל סַטְרִין וְלֹא אֶתְיַדַּע. כְּגִוּוֹנָא דְהַצְבִּי, דְכָל מַה דְאֶתְרַבִּי, מִשְׁכִּיָּה אֶתְרַבִּי לְכָל סַטְרִי, וְלֹא אֶתְיַדַּע. תרגום: כמו סוד ארץ הצבי, שהיתה נמשכת לכל הצדדים ולא נודע. כמו הצבי, שכל מה שנגדל, עורו גדל לכל צד ולא נכר.

כט. רש"י. בענין שירושלים תהיה רחוקה מבית המקדש מ"ה מיל, ביאר המלבי"ם, על הפסוקים בזכריה (יד ד-ה): וְעַמְדוֹ רִגְלָיו בְּיוֹם הַהוּא עַל הַר הַזֵּיתִים אֲשֶׁר עַל פְּנֵי יְרוּשָׁלַם מִקְדָּשׁ וְנִכְקַע הַר הַזֵּיתִים מִחֲצִי מִזְרְחָהּ וְיָמָּה גִיא גְדוֹלָה מְאֹד וּמִשֵּׁי חֲצִי הַהָר צְפוּנָה וְחֲצִיּוֹ נִגְבָּה: וְנִסְתָּם גִיא הָרִי כִי יִגִיעַ גִי הָרִים אֵל אֶצֶל וְנִסְתָּם כְּאֲשֶׁר נִסְתָּם מִפְּנֵי הָרַעַשׁ בְּיָמֵי עֲזִיָּה מֶלֶךְ יְהוּדָה וְכֹא יְהוָה אֱלֹהֵי כָל קְדָשִׁים עִמָּךְ: וְלַהֲלֹךְ נֹאמַר (שם י-יא): יִסּוּב כָּל הָאֶרֶץ כְּעֶרְבָה מְנַבֵּעַ לְרִמּוֹן נֶגֶב יְרוּשָׁלַם וְרִאֲמָה וְיִשְׁבָּה תַחְתֶּיהָ לְמִשְׁעַר בְּנִימָן עַד מְקוֹם שַׁעַר הָרֵאשׁוֹן עַד שַׁעַר הַפְּנִינִים וּמִגְדַל חֲנָנְאֵל עַד יִקְבֵי הַמְּלָךְ: וְיִשְׁבּוּ בָּהּ וְתָרַם לֹא יִהְיֶה עוֹד וְיִשְׁבָּה יְרוּשָׁלַם לְבִטָּח: וְלַהֲלֹךְ כְּתוּב (שם כ-כא): בְּיוֹם הַהוּא יִהְיֶה עַל מְצֻלוֹת הַסּוּם קִדְשׁ לַיהוָה וְהָיָה הַסִּירוֹת בְּבֵית יְהוָה כְּמִזְרְקִים לְפָנֵי הַמְּזֻבָּה: וְהָיָה כָּל סוּר בְּיְרוּשָׁלַם וּבִיהוּדָה קִדְשׁ לַיהוָה צְבָאוֹת וְכֹאֻ כָּל הַזְּבָחִים וְלִקְחוּ מֵהֶם וּבִשְׁלוּ בָהֶם וְלֹא יִהְיֶה כִנְעָנִי עוֹד בְּבֵית יְהוָה צְבָאוֹת בְּיוֹם הַהוּא:

על הפסוקים האלו כתב המלבי"ם וז"ל: (ד) ועמדו רגליו. אז יהיה רעש הארץ, ומצייר כאילו רגלי ה' ר"ל מסובבין ושוה גדר רגל ברוחנים יעמדו על הר הזיתים שהוא במזרח ירושלים, והר הזיתים יבקע באמצעו בין בצד מזרח בין בצד מערב, ר"ל שתהיה הבקיעה נמשכת ממזרח למערב, ועי"ז ימוש ההר ממקומו חציו לצד צפון וחציו לצד דרום, ובין שתי חציי ההר ישאר גיא גדולה מאד, ואם הענין הוא כפשוטו, יהיה זה מתאחד עם מה שהראו לו ליחזקאל (שם סי' מ"ח) שירושלים שלעתיד תהיה רחוקה ממקום המקדש מ"ה מיל, ובאשר כבר נראו נביאים אחרים שירושלים תשב במקומה, באר נביאנו שזה יהיה ע"י שהר הזיתים שהוא מירושלים יעתק ממקומו עם כל סביבותיו באורך וברוחב חמשת אלפים קנים ושהם ט"ו מיל שכן יהיה גודל עיר ירושלים לעתיד לבוא כמבואר שם, וזה יהיה רחוק מחציי ההר הצפוני מ"ה מיל, ועליו תבנה ותתכונן ירושלים שלעתיד שראה יחזקאל, ובה יתקיימו דברי הנביאים כולם בלי סתירה.

(ה) ונסתם גיא הרי. יש נוסחאות שכתוב בהן ונסתם, ור"ל כי הגיא שבאמצע ההר שיפתח עד התהום שמשם יצא הרעש הגדול הזה המפרק הרים, יסתם תיכף ויהיה שם בקעה, ולנוסח שכתוב ונסתם, ר"ל שכולם ינוסו אל הגיא שבין שני ההרים שיתפרדו עתה, כי במקום שכבר נפתחה הארץ אין עוד סכנת הרעש כמו במקום שלא נפתחה עדיין, ולכן ינוסו כולם אל הגיא שבין ההרים, ואמר שיגיע גיא הרים אל אצל, שהגיא ימשך בדרום עד מקום ששמו אצל שהוא רחוק מ"ה מיל מירושלים של עתה, ועד שם יתמוטט ההר ויהיה משך הגיא, כי במקום הנקרא

נמצא שכל תרומת הקודש הוא מרובע, באורך עשרים וחמש אלף קנים, וברוחב עשרים וחמש אלף קנים.

כי כל אחד משלשת הרצועות באורך עשרים וחמש אלף קנים ממזרח למערב. והרוחב מצפון לדרום הוא עשר אלף קנים

מהרה יבנה

אצל יעמוד חצי ההר ועליו תבנה ירושלים שלעתיד, ונסתם כאשר נסתם מפני הרעש בימי עוזיה מלך יהודה, שאז היה הרעש מפני שקנא ה' לכבודו ולחולק עם כהונתו של אהרן, וכן יקנא ה' לכבודו בעת ההיא ועל החולקים על כבוד דת ישראל וקדושתם, ובא ה' אלהי כל קדושים עמך, ר"ל אבל אז לא יהיה הרעש מפני קצף ה' על ישראל כמו בימי עוזיה, שאז ראה ישעיה את ה' יושב על כסא רם ונשא ושרפים עומדים ממעל לו והבית ימלא עשן מקצף ה', אבל אז וכל קדושים שלו יבואו עמך לשמרך ולעזרך, לא להסתלק על כסאו בשמים ולהענישך במקדש.

(י) יסוב כל הארץ כערבה. אחר שיתחלק הר הזיתים לשנים יהיה הגיא שבין שני הרים כערבה ומישור, וזה ימשך מן גבע שהיא בדרומית ירושלים של עכשיו עד רמון שאצל רמון תעמוד ירושלים החדשה שראה יחזקאל שתהיה מנגב ירושלים של עכשיו, וראמה, וירושלים עצמה בין הישנה שעליה יעמד המקדש על חצי ההר הצפוני ובין החדשה שעליה תעמוד העיר, יהיו רמים ונשאים, וישבה תחתיה במקומה, כי שניהם יעמדו על הררי עד ששם עמדה ירושלים מעולם, וזה יהיה למשער בנימין עד מקום שער הראשון ששם עמדה מקדש, עד שער הפנים ומגדל הננאל עד יקבי המלך שם תעמוד ירושלים החדשה.

(יא) וישבו בה. לא כמו בעת הגולה שלא היה בה ישוב, וחרם לא יהיה עוד, לא כמו בבית ראשון שנחרבה אחר ישובה, וישבה ירושלים לבטה, לא כמו בזמנים הקודמים שהיו בה תמיד מלחמות.

(ב) ביום ההוא. ר"ל אחר שירושלים שלעתיד תהיה רחוקה מן המקדש מ"ה מיל שהם יותר ממהלך אדם ברנליו ביום שהם עשר פרסאות, ע"כ תתפשט הקדושה עד מקום שיכול לילך ביום אחד כשהוא רוכב על הסוס במרוצה. והסירות שימצאו אז בבהמ"ק יהיו כמזרקים, שמרוב הקרבנות ישימו בהם דם הזבח לזרקו על המזבח.

(כא) והיה, וכל סיר שיהיה בירושלים וביהודה. יהיה קדש כי יבשלו בהם שלמים וקדשים קלים, וכל הזובחים יבשלו בהם, כי ירבו הזובחים מרוב הגרים העולים, ולא יהיה עוד סוחר ומוכר כבשים ותורים ובני יונה לקדשים כמו שהיה תחלה שהיו מעלים אותם בדמים, כי לא יעשו סחורה וריוח בזה כי כולם ינדבו בהמותיהם לקדש.

ל. אברבנאל. מצודת דוד. מלבי"ם. לכל שבט יהיה אחיזה בירושלים, ושער בירושלים, כמו שכתוב להלן (מח לא-לד): וְשַׁעַר הָעִיר עַל שְׁמוֹת שְׁבָטֵי יִשְׂרָאֵל וְשַׁעַר שְׁלוֹשָׁה צְפוֹנָה שַׁעַר רְאוּבֵן אֶחָד שַׁעַר יְהוּדָה אֶחָד שַׁעַר לֵוִי אֶחָד: וְאֵל פְּאֵת קְדִימָה חֲמֵשׁ מְאוֹת וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים וְשַׁעַרִּים שְׁלֹשָׁה וְשַׁעַר יוֹסֵף אֶחָד שַׁעַר בְּנִימִן אֶחָד שַׁעַר דָּן אֶחָד: וּפְאֵת נֹגֵבָה חֲמֵשׁ מְאוֹת וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים מְדָה וְשַׁעַרִּים שְׁלֹשָׁה שַׁעַר שְׁמֵעוֹן אֶחָד שַׁעַר יִשְׁשַׁכָּר אֶחָד שַׁעַר זְבוּלֵן אֶחָד: פְּאֵת יָמָה חֲמֵשׁ מְאוֹת וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים שַׁעַרִּיהֶם שְׁלֹשָׁה שַׁעַר גָּד אֶחָד שַׁעַר אָשֶׁר אֶחָד שַׁעַר נַפְתָּלִי אֶחָד:

לכהנים, עשר אלף קנים ללויים, וחמש אלף קנים לאחוזת העיר.
סך הכל עשרים וחמש אלף קנים^{לא}.

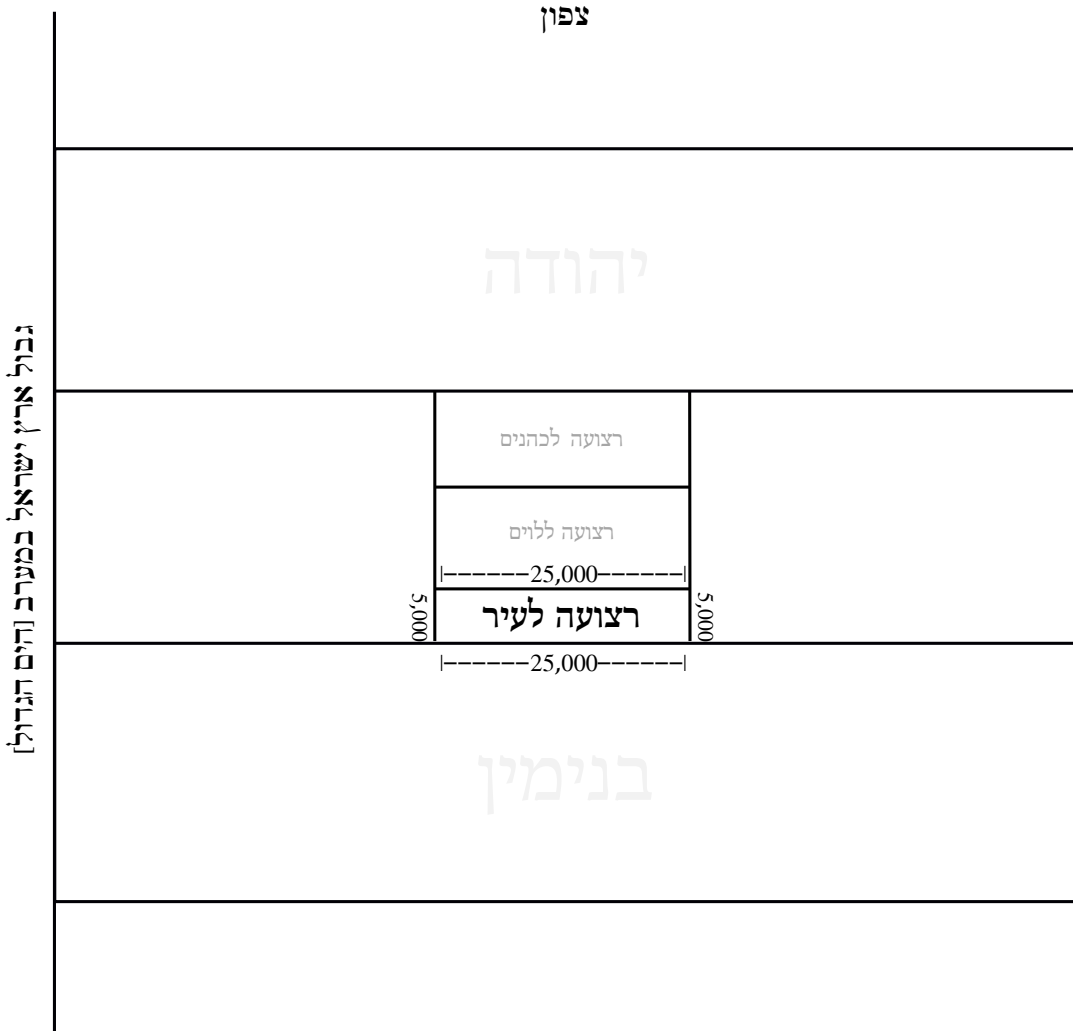
הקודש

אהוזת העיר

ארץ

תריח

✂ מידות הרצועה עבור העיר ✂

❧ החלק של הנשיא ❧

(י) וְלִנְשִׂיא מְזֻזָּה וּמְזֻזָּה לְתִרְוּמַת הַקֹּדֶשׁ וְלֶאֱחֻזַּת הָעֵיר, אֶל פְּנֵי תִרְוּמַת הַקֹּדֶשׁ וְאֶל פְּנֵי אֶחָזַת הָעֵיר, מִפְּאַת יָם יָמָה וּמִפְּאַת קִדְמָה קְדִימָה, וְאֶרֶץ לְעֲמֹת אֶחָד הַחֲלָקִים מִגְּבוּל יָם אֶל גְּבוּל קְדִימָה:

לעתיד לבוא יתחלק ארץ ישראל לשלש עשרה שורות שוות. שתיים עשרה שורות עבור שתיים עשרה השבטים, ושורה אחת ל'תרומת הקודש'.

אורך כל תרומת הקודש ממזרח למערב הוא עשרים וחמש אלף קנים.

בפסוק זה יבואר, שהנשאר בארץ ישראל משני הצדדים של 'תרומת הקודש', יהיה עבור הנשיא.

דהיינו, מסוף תרומת הקודש במערב, עד גבול ארץ ישראל המערבי שהוא הים הגדול, כל השטח הזה יהיה החלק של הנשיא.

וכן, מסוף תרומת הקודש במזרח, עד גבול ארץ ישראל המזרחי שהוא הירדן וים המלח, כל השטח הזה יהיה גם הוא עבור הנשיא^{לב}.

וְלִנְשִׂיא, הנשיא^{לב} יקבל נחלה מְזֻזָּה וּמְזֻזָּה לְתִרְוּמַת הַקֹּדֶשׁ, וְלֶאֱחֻזַּת הָעֵיר, משני הצדדים של תרומת הקודש ואחוזת העיר. דהיינו

❧ מהרה יבנה ❧

לב. רש"י.

לג. רוב המפרשים פירשו שהנשיא הוא מלך המשיח.

מה שנשאר בשני הצדדים של תרומת הקודש, יקבל הנשיא לנחלה.

אֶל פְּנֵי תְרוּמַת הַקֹּדֶשׁ, וְאֶל פְּנֵי אַחֲזַת הָעִיר. כנגד כל רוחב שלשת הרצועות של 'תרומת הקודש', שהם הרצועה של הכהנים, הרצועה של הלויים, והרצועה של אחוזת העיר^{לד}. מִפְּאֵת יָם, יָמָה. מסוף תרומת הקודש במערב, עד גבול ארץ ישראל המערבי שהוא הים הגדול. וּמִפְּאֵת קְדִימָה, קְדִימָה. וכן מסוף תרומת הקודש במזרח, עד גבול ארץ ישראל המזרחי שהוא הירדן וים המלח. שני שטחים אלו, שמשני צדדי תרומת הקודש, יהיו החלק של הנשיא^{לה}.

וְאֶרֶץ לְעִמּוֹת אֶחָד הַחֲלָקִים, החלק של הנשיא, יהיה ארוך מערב למזרח כמו האורך של הנחלה של כל אחד מהשבטים, דהיינו שיהיה מְגֻבּוּל יָם, מהגבול המערבי, אֶל גְּבוּל קְדִימָה, עד הגבול המזרחי, בכל האורך^{לו}.

דהיינו, שיהיה רצועה שלימה וארוכה מהגבול המערבי של ארץ ישראל עד הגבול המזרחי, ברוחב עשרים וחמש אלף קנים מצפון לדרום. ובאמצע הרצועה יהיה 'תרומת הקודש' מרובע, באורך ורוחב עשרים וחמש אלף קנים. והוא מחולק בתוכו לשלש רצועות. והנותר משני הצדדים של 'תרומת הקודש' מבחוץ, יהיה החלק של הנשיא^{לז}.

☞ מהרה יבנה ☞

לד. רש"י.

לה. רש"י.

לו. רש"י. מצורת דוד. מלבי"ם.

לז. רש"י.

✧ החלק של הנשיא משני צדדי התרומה ✧

צפון

יהודה

הנשיא

כהנים

לויים

אחוזת העיר

הנשיא

-----25,000-----

בנימין

דרום

גבול ארץ ישראל במערב [הים הגדול]

גבול ארץ ישראל במזרח [בין חורן לדמשק, הירדן, ים המלח]

(ח) לְאַרְץ יְהוּדָה לֹא לְאַחֲזָה בְּיִשְׂרָאֵל, וְלֹא יִזְנוּ עוֹד נְשִׂאֵי אֶת עַמִּי, וְהָאָרֶץ יִתְּנוּ לְבֵית יִשְׂרָאֵל לְשִׁבְטֵיהֶם:

לְאַרְץ יְהוּדָה לֹא לְאַחֲזָה בְּיִשְׂרָאֵל, זֶה הַחֹלֵק שֶׁל הָאָרֶץ, יִהְיֶה נַחֲלָה לְנִשְׂאֵי בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.^ל

היו מלכים שהיו גוזלים ואונסים וחומסים שדות וכרמים מאת העם בחזקה, והיו מצערים את העם^ל. אבל לעתיד לבוא ולא

☞ מהרה יבנה ☞

לת. תרגום יונתן. רש"י. רד"ק.

ל^ט. ככתוב (מיכה ב ט): וְחִמְדוּ שְׂדוֹת וְגִזְלוּ, וּבְתִים וְנִשְׂאוּ, וְעָשְׂקוּ גֵבֶר וּבֵיתוֹ, וְאִישׁ וּנְחֻלָּתוֹ. וכן היה אצל אחאב, ככתוב (מלכים א' כא): (א) וַיְהִי אַחֵר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כָּרֶם הָיָה לְנָבוֹת הַיִּזְרְעֵאלִי אֲשֶׁר בְּיִזְרְעֵאל אֵצֶל הַיַּכְּבֵּל אַחֲאָב מֶלֶךְ שְׁמֶרוֹן; (ב) וַיִּדְבֹר אַחֲאָב אֶל נָבוֹת לֵאמֹר תִּנְהַל לִי אֶת כָּרְמֶךָ וַיְהִי לִי לְגַן יָרֵק כִּי הוּא קָרוֹב אֵצֶל בֵּיתִי וְאֶתְנָה לָךְ תַּחֲתָיו כָּרֶם טוֹב מִמֶּנּוּ אִם טוֹב בְּעֵינֶיךָ אֶתְנָה לָךְ כֶּסֶף מַחִיר זֶה; (ג) וַיֹּאמֶר נָבוֹת אֶל אַחֲאָב חֲלִילָה לִי מִיְהוָה מִתַּתִּי אֶת נַחֲלַת אֲבֹתַי לָךְ; (ד) וַיִּבֹא אַחֲאָב אֶל בֵּיתוֹ סָר וְנֶעַף עַל הַדְּבָר אֲשֶׁר דִּבֶּר אֵלָיו נָבוֹת הַיִּזְרְעֵאלִי וַיֹּאמֶר לֹא אֶתֵּן לָךְ אֶת נַחֲלַת אֲבוֹתַי וַיִּשְׁכַּב עַל מִשְׁתּוֹ וַיִּסַּב אֶת פָּנָיו וְלֹא אָכַל לֶחֶם; (ה) וַתִּבֹּא אֵלָיו אִיזָבֵל אִשְׁתּוֹ וַתִּדְבֹר אֵלָיו מַה זֶה רִוּחְךָ סָרָה וְאִינְךָ אָכַל לֶחֶם; (ו) וַיִּדְבֹר אֵלֶיהָ כִּי אֲדַבֵּר אֶל נָבוֹת הַיִּזְרְעֵאלִי וַיֹּאמֶר לוֹ תִּנְהַל לִי אֶת כָּרְמֶךָ בְּכֶסֶף אוֹ אִם חֲפִיץ אַתָּה אֶתְנָה לָךְ כָּרֶם תַּחֲתָיו וַיֹּאמֶר לֹא אֶתֵּן לָךְ אֶת כָּרְמִי; (ז) וַתֹּאמֶר אֵלָיו אִיזָבֵל אִשְׁתּוֹ אַתָּה עֲתָה תַעֲשֶׂה מְלוּכָה עַל יִשְׂרָאֵל כֹּסֶם אָכַל לֶחֶם וַיִּטֵּב לָךְ אֲנִי אֶתֵּן לָךְ אֶת כָּרֶם נָבוֹת הַיִּזְרְעֵאלִי; (ח) וַתִּכְתֹּב סְפָרִים בְּשֵׁם אַחֲאָב וַתַּחֲתֵם בְּחֻתְמוֹ וַתְּשַׁלַּח (הספרים) סְפָרִים אֶל הַזִּקְנִים וְאֶל הַחֹרִים אֲשֶׁר בְּעִירוֹ הַיֹּשְׁבִים אֶת נָבוֹת; (ט) וַתִּכְתֹּב בְּסִפְרִים לֵאמֹר קְרָאוּ צוּם וְהוֹשִׁיבוּ אֶת נָבוֹת בְּרֹאשׁ הָעָם; (י) וְהוֹשִׁיבוּ שְׁנַיִם אֲנָשִׁים בְּנֵי בְלִיעֵל בְּנֵי עֵדְהוֹ וַיֹּאמֶר בְּרַכְתָּ אֱלֹהִים וּמֶלֶךְ וְהוֹצִיאֵהוּ וּסְקַלְהוּ וַיָּמָת; (יא) וַיַּעֲשׂוּ אֲנָשֵׁי עִירוֹ הַזִּקְנִים וְהַחֹרִים אֲשֶׁר הַיֹּשְׁבִים בְּעִירוֹ כַּאֲשֶׁר שְׁלַחָה אֵלֵיהֶם אִיזָבֵל כַּאֲשֶׁר כָּתוּב בְּסִפְרִים אֲשֶׁר שְׁלַחָה אֵלֵיהֶם; (יב) קְרָאוּ צוּם וְהוֹשִׁיבוּ אֶת נָבוֹת בְּרֹאשׁ הָעָם; (יג) וַיִּבֹאוּ שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים בְּנֵי בְלִיעֵל וַיִּשְׁבּוּ בְּגָדוֹ וַיַּעֲדוּהוּ אֲנָשֵׁי הַבְּלִיעֵל אֶת נָבוֹת בְּגַד הָעָם לֵאמֹר בְּרַךְ נָבוֹת אֱלֹהִים וּמֶלֶךְ וַיִּצְאֵהוּ מִחוּץ לְעִיר וַיִּסְקַלְהוּ בְּאֲבָנִים וַיָּמָת; (יד) וַיִּשְׁלַחוּ אֶל אִיזָבֵל לֵאמֹר סְקַל נָבוֹת וַיָּמָת; (טו) וַיְהִי כַּשִּׁמְעַ אִיזָבֵל כִּי סְקַל נָבוֹת וַיָּמָת וַתֹּאמֶר אִיזָבֵל אֶל אַחֲאָב כֹּסֶם רָשׁ אֶת כָּרֶם נָבוֹת הַיִּזְרְעֵאלִי אֲשֶׁר מֵאֵן לָתֵת לָךְ בְּכֶסֶף כִּי אֵין נָבוֹת חַי כִּי מָת; (טז) וַיְהִי כַּשִּׁמְעַ אַחֲאָב כִּי מָת נָבוֹת וַיִּקַּם אַחֲאָב לְרַדֹּת אֶל כָּרֶם נָבוֹת הַיִּזְרְעֵאלִי לְרִשְׁתּוֹ; (יז) וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֶל אֱלִיהוֹ הַתְּשֻׁבִי לֵאמֹר; (יח) קוּם רֵד לְקִרְיַת אַחֲאָב מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּשְׁמֶרוֹן הִנֵּה בְּכָרֶם נָבוֹת אֲשֶׁר יָרַד שָׁם לְרִשְׁתּוֹ; (יט) וַדְּבַרְתָּ אֵלָיו לֵאמֹר כֹּה אָמַר יְהוָה הַרְצַחְתָּ וְגַם יָרַשְׁתָּ וְדְבַרְתָּ אֵלָיו לֵאמֹר כֹּה אָמַר יְהוָה בְּמִקוֹם אֲשֶׁר לָקְחוּ הַכְּלָבִים אֶת דָּם נָבוֹת יִלְקוּ הַכְּלָבִים אֶת דַּמְךָ אֶת דַּמְךָ גַּם אֶתְּהָ; (כ) וַיֹּאמֶר אַחֲאָב אֶל אֱלִיהוֹ הַמְצַאֲתָנִי אִיבִי וַיֹּאמֶר מְצַאֲתִי יַעַן הִתְמַכְרָךְ לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה; (כא) הִנְנִי (מבי) מְבִיא אֵלֶיךָ רָעָה וּבְעֲרַתִּי אֲחַרֶיךָ וְהִכְרַתִּי לְאַחֲאָב מִשְׁתֵּיךְ בְּקִיר וְעִצּוֹר וְעוֹזֵב בְּיִשְׂרָאֵל; (כב) וַנִּתְּתִי אֶת בֵּיתְךָ כְּבֵית יִרְבֵּעַם בְּן נֶבֶט

יונו עוד נשיאי את עמי, לעתיד לבוא שיקבל המלך נחלה גדולה מאוד, לא יעשקו הנשיאים את העם לקחת מהם דבר, כי יהיה להם מספיק בנחלתם הגדולה^מ.

יונו: מלשון אונאת ממון. שגזלו את נחלתם^{מא}.

והארץ יתנו לבית ישראל לשבטיהם. ואת שאר הארץ יתנו לישראל, חלק שווה לכל שבט ושבט^{מב}.

מהרה יבנה

וכבית בעשא בן אחיה אל הפעם אשר הכעסת ותחטא את ישראל: (כג) וגם לאיזבל דבר יהוה לאמר הכלבים יאכלו את איזבל בחל יורעאל: (כד) המת לאחאב בעיר יאכלו הכלבים והמת בשדה יאכלו עוף השמים: (כה) רק לא היה כאחאב אשר התמכר לעשות הרע בעיני יהוה אשר הסתה אתו איזבל אשתו: (כו) ויתעב מאד ללכת אחרי הגללים ככל אשר עשו האמרי אשר הוריש יהוה מפני בני ישראל: (כז) ויהי כשמע אחאב את הדברים האלה ויקרע בגדיו וישם שק על בשרו ויצום וישכב בשק ויהלך אט: (כח) ויהי דבר יהוה אל אליהו התשבי לאמר: (כט) הראית כי נכנע אחאב מלפני עין כי נכנע מפני לא אביא הרעה בימי כנו אביא הרעה על ביתו:

מ. רד"ק. מצודת דוד. מלבי"ם. וכן שיהיה להם לב חדש לירא את ה' ולשמור מצוותיו (רד"ק), ככתוב (יחזקאל לו כו-ל): (כו) ונתתי לכם לב חדש ורוח תדשה אתן בקרבכם והסרתיו את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר: (כז) ואת רוחי אתן בקרבכם ועשיתי את אשר בחקי תלכו ומשפטיו תשמרו ועשיתם: (כח) וישבתם בארץ אשר נתתי לאבותיכם והייתם לי לעם ואנכי אהיה לכם לאלהים: (כט) והושעתני אתכם מכל ממאותיכם וקראתי אל הדגן והרביתי אתו ולא אתן עליכם רעב: (ל) והרביתי את פרי העץ ותנובת השדה למען אשר לא תקחו עוד חרפת רעב בגוים:

מא. רש"י.

מב. מצודת דוד. המשך הפסוקים: (ט) כה אמר אדני יהוה, רב לכם נשיאי ישראל, חמס ושד הסירו, ומשפט וצדקה עשו, הרימו גרשתיכם מעל עמי, נאם אדני יהוה: (י) מאוני צדק ואיפת צדק ובת צדק יהי לכם: (יא) האיפה והבת תכן אחד יהיה לשאת מעשר החמר הבת ועשירת החמר האיפה אל החמר יהיה מתבנתו: (יב) והשקל עשרים גרה עשרים שקלים חמשה ועשרים שקלים עשרה וחמשה שקל המנה יהיה לכם: (יג) זאת התרומה אשר תרימו ששית האיפה מחמר החמים וששיתם האיפה מחמר השערים: (יד) וחק השמן הבת השמן מעשר הבת מן הכר עשרת הבתים חמר כי עשרת הבתים חמר: (טו) וישה אחת מן הצאן מן המאתים משקה ישראל למנחה ולעולה ולשלמים לכפר עליהם נאם אדני יהוה: (טז) כל העם הארץ יהיו אל התרומה הזאת לנשיא בישראל: (יז) ועל הנשיא יהיה העולות והמנחה והנסף בחגים ובחודשים ובשבתות בכל מועדי בית ישראל הוא יעשה את החטאת ואת המנחה ואת העולה ואת השלמים לכפר בעד בית ישראל:

הקודש

החלק של הנשיא

ארץ

תרכב

✧ תרומת הקודש ✧

צפון

יהודה

הנשיא

הר הבית ←
כהנים

□□□□□□□□□□

לויים

עובדי העיר עיר עובדי העיר

הנשיא

בנימין

דרום

גבול ארץ ישראל במערב [הים התיכון]

גבול ארץ ישראל במזרח [בין חורן לדמשק, הירדן, ים המלח]

✧ חלוקת ארץ ישראל ✧

צפון

דן		
אשר		
נפתלי		
מנשה		
אפרים		
ראובן		
יהודה		
נשיא	כהנים	נשיא
	לויים	
	לויים	
בנימין		
שמעון		
יששכר		
זבולון		
גד		

גבול ארץ ישראל במערב (הים הגדול)

גבול ארץ ישראל במזרח (בין חורון לדמשק, הירדן, ים המלח)

דרום

חנוכה בית המקדש השלישי

קרבנות מיוחדים

כתב הרמב"ם^א: כל שיעורי הנסכים האמורין בספר יחזקאל, ומנין אותן הקרבנות, וסדרי העבודה הכתובים שם, כולם מלואים הן, ואין נוהגין לדורות, אלא הנביא צוה ופירש כיצד יהיו מקריבין המלואין עם חנוכה המזבחה בימי המלך המשיח כשיבנה בית שלישי.

וכשם שהקריבו הנשיאים בחנוכה המזבחה דברים שאין כמותן לדורות, והקריבו בשבת, כך הנשיא מקריב חנוכתו בשבת לעתיד כאשר מפורש שם. וכן קרבנות שהקריבו בימי עזרא הבאים מהשבי, מלואים היו, ואינן נוהגין לדורות. אבל דברים הנוהגים לדורות הם דברי תורה שפירשנו, כמו שהעתיקום מפי משה רבינו, אין להוסיף עליהם ואין לגרוע. ע"כ.

הרי נתבאר שהקרבנות והנסכים וסדרי העבודה הכתובים ביחזקאל, הם קרבנות מיוחדים שיקריבו כאשר יבוא משיח צדקנו, בזמן חנוכה בית המקדש השלישי. כפי שהקריבו קרבנות מיוחדים לחנוכה המשכן ולחנוכה בית המקדש השני.

מהרה יבנה

א. הלכות מעשה הקרבנות ב' י"ד-ט"ו. מקור דברי הרמב"ם בנמרא מנחות מ"ה.

ומלבד הקרבנות המיוחדים לחנוכת בית המקדש, עוד צריך להקריב את כל הקרבנות הכתובים בתורה, כל אחד בזמנו וכסדר עבודתו.

את הקרבנות המיוחדים לחנוכת הבית, יקריבו רק בימים של חנוכת בית המקדש, שזה יהיה במשך מאה ותשעים יום, מניסן עד תשרי.

ואת הקרבנות הכתובים בתורה, צריך להקריב תמיד, בסדריהם בזמניהם ובשיעוריהם, וימשיכו להקריבם לדורי דורות.

מהרה יבנה

ב. מלבי"ם. והרי חלק מדברי המלבי"ם: קרבנות אלה שחשב פה יהיו קרבנות מלואים, וקרבנות מלואים יהיו משונים, שכן היו משונים גם בימי עזרא ובימי משה, והיו הוראות שעה. ולפי"ז ימשכו ימי המלואים והחנוכה מן חג המצות עד חג הסוכות, כי בחג המצות תהיה התחלת הגאולה ובסוכות יהיה הסוף, כי אז תהיה מלחמת גוג ומגוג ור"א ור"י שפליגי אם יגאלו בניסן או בתשרי שניהם יש להם מקום, ולנגד משך הימים האלה יהיה משך זמן החנוכה. ואחרי ההשקפה הנכונה ראיתי, כי הימים האלה נזכרים ונעשים בזמן ובקצב הראוי, כי בימי משה היו המלואים ז' ימים, ובימי שלמה היו י"ד ימים, שבעה ושבעה, ובימי עזרא נמשכו כ"א יום כמו שזכר בעזרא, הרי כל אחד הוסיף על מלואים הקודמים לו ז' ימים עם ימי הקודמים, וממילא ראוי לפ"ז שמלואים של לעתיד יהיו כ"ח יום, אולם באשר המלואים הקודמים לא נתקיימו ראוי לעשות שנית גם הימים הקודמים, בענין שיעשה ז' ימים וי"ד ימים וכ"א ימים נגד הקודמים שנבטלו, וכ"ח יום הראויים עתה ס"ה שבעים יום, והנה בימי משה אחר גמר ז' ימי המלואים התחילו ימי החנוכה של הנשיאים שנמשכו י"ב יום, והיה ראוי שגם זה יעשה בימי שלמה שתי פעמים י"ב ובימי עזרא ג"פ י"ב, ולעתיד ד' פעמים י"ב יום, והגם שלא נעשו בימי שלמה ועזרא מפני שלא היה זמן הראוי, בכ"ז יעשה לעתיד ג"כ כסדר הנ"ל, י"ב יום נגד ימי משה, וכ"ד יום נגד ימי שלמה, ול"ז יום נגד ימי עזרא, ומ"ח יום של לעתיד, ס"ה ק"ד יום, ועם שבעים הנ"ל הם ק"צ, וסימנך לק"ץ הימין, ולכן יתחילו בערב פסח וימשיכו עד שמיני עצרת שהם ק"ץ יום בכיון. ע"כ.

ג. כתב רבינו יצחק אברבנאל וז"ל: הכוונה הכוללת בנבואה זאת היא שאחרי שהראה השם לנביא יחזקאל צורת הבית ותכונתו ומוצאו ומובואיו ותבנית מזבח העולה והקרבנות אשר יעשו לחנך את המזבח, הראהו הקרבנות לא הקרבנות שיעשו תמידיות בבית כי זה כבר נזכרו בתורת משה ועליהם אין להוסיף ומהם אין לגרוע אבל היה כוונת הנביא לזכור הקרבנות שיעשו בימי המלואים לעתיד לבא, כי כמו שמשה רבינו כשעשה המשכן במדבר עשה ימי המלואים בקרבנות מיוחדים לימים ההם ככה בימי עזרא כשעלו מבבל עשו מלואים, ולכן רב אשי באותו פרק התכלת שזכרתי בהשיבו על הספקות האלה המתחייבות על דברי הנביא בקרבנות אמר מלואים הקריבו בימי עזרא כדרך שהקריבו בימי משה ולא יעלה על דעתך שהיה דעת רב אשי ושאר החכמים שהסכימו עמו שהנבואה זו של יחזקאל נתקיימה בבית שני כי הנה בספר עזרא

ראש חודש ניסן

(יה) **כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה, בְּרֵאשִׁוֹן בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ, תִּקַּח פֶּר בֶּן**

מֵהָרָה יבנה

עזרא ג ב) כתוב ויקם ישוע בן יהווצדק ואחיו הכהנים וזרובבל בן שאלתיאל ואחיו ויבנו את מזבח אלקי ישראל להעלות עליו עולות ככתוב בתורת משה איש האלקים, וזה ממה שיורה שכפי תורת משה היו מעלין עולותיהם לא כפי תורת יחזקאל כי תורתו ונבואתו זאת כולם מורים שלעתיד לבא נאמרה, ועוד כי הנה כתוב בכאן שהקרבנות האלה יתחילו לעשותם בראשון באחד לחדש והחודש הראשון הוא חדש ניסן כמו שאמרה תורה ראשון הוא לכם לחדשי השנה (שמות יב ב) וכן מפרש בראשון בארבעה עשר יום יהיה לכם הפסח, אמנם בספר עזרא כתוב שמיום אחד לחדש השביעי החלו להעלות עולות להשם ושם כתוב שהיה בחג הסוכות אם כן לא הקריבו המלואים בניסן, ויצא מזה שלא נתקיימה נבואה זו בבית שני אבל שהיא עתידה לימות המשיח, האמנם היה דעת רב אשי ורבי יוסי שאמר גם הוא כן שבימי עזרא עשו מלואים כדרך שעשה משה במדבר אבל לא במספר הימים ההם כי הנה משה עשה למלואים שבעת ימים וביום השמיני התחילו הנשיאים להקריב קרבנם אמנם בימי עזרא התחילו המלואים ביום אחד לחדש השביעי והתמידו בהם עד סוף ימי חג הסוכות שהם עשרים ואחד יום, ויסבור רב אשי שלעתיד לבוא יקריבו ג"כ מלואים ושעל ימי המלואים ההם ניבא יחזקאל מהקרבנות שיקריבו בהם לא על הקרבנות המסודרים והתמידים כפי התורה כי בהמה לא יהיה שנוי חלילה וחס, וגילה הנביא שבראשון באחד לחדש שהוא יום ראש חודש ניסן יתחילו לעתיד לבוא ימי המלואים ויתמידו כל ימי חג הפסח עד סוף ימי חג הסוכות שבו נשלמו ימי המלואים בבית שני כי הנה משה עשה מלואים שבעת ימים ושלמה שבנה הבית עשה כפל ממה שעשה משה שנאמר שבעת ימים ושבעת ימים י"ד יום, ובבית שני עשו המלואים כמספר ימי המלואים של משה וכמספר ימי המלואים של שלמה שהם כ"א יום, ומפני שהבית העתיד תגדל מעלתו וקדושתו מהמשכן שעשה משה ומהבית שבנה שלמה ומבית שני הרבה מאד לכן הראה הש"י לנביא יחזקאל שלעתיד לבא יהיו ימי המלואים מן הזמן אשר עשאם משה עד הזמן אשר עשאם בבית שני שהוא מראש חודש ניסן עד כ"א בתשרי, והיה זה לפי שבניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל כדברי ר' יהושע (ר"ה יא.) ולכן יתחילו המלואים מר"ח ניסן ויתוספו בו הקרבנות ובהג הסכות שהוא ג"כ בכלל המלואים יוסיפו גם כן הקרבנות מפני תשועת מלחמת גוג ומגוג שתהיה בימים ההם, אמנם בשאר מועדי ה' שלא נעשה בהם דבר מיוחד לא נתוספו בהם הקרבנות, ומזה יתבאר שדעות שני השלמים רבי אליעזר ורבי יהושע אלו ואלו דברי אלקים חיים כי רבי יהושע שיער בתחילת הגאולה שתהיה בניסן ורבי אליעזר שיער בתכליתה שתהיה בתשרי בסוף מלחמת האומות וגוג ומגוג, הנה אם כן זכר הנביא פה הקרבנות שיקריבו לעתיד לבוא בימי המלואים ואיך יבאו הנשים והעם למקדש ויצאו ממנו ומהמתנות והנדבות שיעשה הנשיא ומשלמות בית המקדש ולשכותיו, ומפני שעניני המקדש היו רומזים לענינים גדולים זכר הנביא שראה המים יוצאים מן המקדש וזה אפשר שיהיה כפשוטו שלעתיד לבוא מעין מבית ה' יצא, או שיהיה רמז לחכמה ולנבואה כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלם, ואחרי שראה הנביא עניני המקדש ראה איך תתחלק הארץ לעתיד לבוא לוי"ב שבטי ישראל בחלקים שוים וזכר גבולותיהם ומי ומי יהיו הזוכים בירושה ובנחלה ושהגרים גם כן ינחלו בה.

בְּקֶרֶת תָּמִיּוֹם, וְחֵטְאֵת אֶת הַמִּקְדָּשׁ:

כאן אמר ה' יתברך ליחזקאל את סדר חנוכת בית המקדש השלישי, כאשר יבוא משיח. וכבר אמר לו איך יכפר על המזבח^ה, שזה יהיה מכ"ג אדר עד א' ניסן, כמו שהיה במילואים של משה. ועכשיו יודיע לו מה שיעשו מראש חודש ניסן, שכבר נרצה המזבח, ויתחיל לכפר על הבית וזה ימשך עד י"ד ניסן. ואז יתחילו ימי חנוכת בית המקדש השלישי, וימשכו עד שמיני עצרת^ה.

כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה: בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן, בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ, דַּהֲיִינוּ בַיּוֹם א' נִסָּן, תִּקַּח עוֹד פֶּר כֶּן בְּקֶרֶת תָּמִיּוֹם, וְחֵטְאֵת אֶת הַמִּקְדָּשׁ, וּבִזְהָ תִטְהַר אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ.

(ט) וְלָקַח הַכֹּהֵן מַדָּם הַחֲטָאֵת וְנָתַן אֶל מְזוּזַת הַבַּיִת, וְאֶל אַרְבַּע פְּנּוֹת הָעֶזְרָה לְמִזְבֵּחַ, וְעַל מְזוּזַת שַׁעַר הַחֲצֵר הַפְּנִימִית:

וְלָקַח הַכֹּהֵן מַדָּם הַחֲטָאֵת, וְהִכְהֵן יָקַח מַדָּם הַפֶּר שֶׁהוּא חֲטָאֵת, וַיִּתֵּן מִמֶּנּוּ עַל שְׁלֹשׁ מְקוֹמוֹת:

וְנָתַן אֶל מְזוּזַת הַבַּיִת, הַכֹּהֵן יִתֵּן מֵהֶדֶם עַל מְזוּזַת הַהֵיכָל וְהָאוֹלָם.

☞ מהרה יבנה ☞

ד. לעיל פרק מ"ג פסוקים י"ח-כ"ז.

ה. מלבי"ם.

ו. מלבי"ם.

ז. מלבי"ם. יתכן שיתן על מזוזות ההיכל וגם על מזוזות האולם.

כאן יש לציין לשיבוש גדול שיש בשפת עברית המדוברת, ששיבשו את המילה 'משקוף' וקוראים למשקוף ולשני המזוזות גם יחד בשם 'משקוף', בעוד שבאמת רק העיץ העליון שמעל הפתח נקרא משקוף, ושני העצים שבשני צידי הפתח, הם נקראים שני המזוזות. כמו שכתוב בתורה: וְלָקְחוּ מִן הָדָם וְנָתְנוּ עַל שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת וְעַל הַמִּשְׁקוֹף עַל הַפְּתִיחַ אֲשֶׁר יֹאכְלוּ אֹתוֹ בְּדָם (שמות יב ז). וְלָקְחוּתֶם אֲנֶדָת אֲזוּב וּטְבַלְתֶּם בָּדָם אֲשֶׁר בְּסֶף וְהִנַּעְתֶּם אֶל הַמִּשְׁקוֹף וְאֶל שְׁתֵּי

וְאֵל אַרְבַּע פְּנוֹת הָעֶזְרָה לְמוֹזְבַּח, וְכֵן יִתֵּן מֵהַדָּם עַל הַסּוּבֵב' שֶׁל
הַמִּזְבֵּחַ.^ז

הַסּוּבֵב שֶׁל הַמִּזְבֵּחַ נִקְרָא בְּשֵׁם 'עֶזְרָה' [לְעִיל פֶּרֶק מ"ג פֶּסוּק י"ד].^ח
וְעַל מִזְוִזוֹת שְׁעַר הַחֶצֶר הַפְּנִימִית, וְכֵן יִתֵּן מֵהַדָּם עַל מִזְוִזוֹת שְׁעַרֵי
הַחֶצֶר הַפְּנִימִית שֶׁזֶה עֶזְרַת יִשְׂרָאֵל. וְיִתֵּן עַל כָּל שְׁלֹשֶׁת הַשְּׁעָרִים
שֶׁלוֹ.^ט

וְכֵן עֲנִין זֶה הֵם קַרְבָּנוֹת וּסְדָרִים מִיּוֹחָדִים, שִׁיְהִיָּה רַק בַּחֲנוּכַת
בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הַשְּׁלִישִׁי.

מהרה יבנה

הַמִּזְוִזוֹת מִן הַדָּם אֲשֶׁר בְּקֶף וְאַתֶּם לֹא תִצְאוּ אִישׁ מִפֶּתַח בֵּיתוֹ עַד בִּקְרָה. וְעֵבֶר ה' לְנִגְף אֶת מִצְרַיִם
וְרָאָה אֶת הַדָּם עַל הַמִּשְׁקֹף וְעַל שְׁתֵּי הַמִּזְוִזוֹת וּפָסַח ה' עַל הַפֶּתַח וְלֹא יָתֵן הַמִּשְׁחִית לָבֵא אֶל
בְּתִיכֶם לְנִגְף (שם כב-כג).

בְּרַש"י (שְׁמוֹת יב ז): הַמִּזְוִזוֹת. הֵם הַזְּקוּפוֹת, אַחַת מִכָּאן לַפֶּתַח וְאַחַת מִכָּאן. הַמִּשְׁקֹף. הוּא הָעֵלְיוֹן,
שֶׁהַדֶּלֶת שׁוֹקֵף עֲלָיו כְּשֶׁסּוֹגְרִין אוֹתוֹ, לִינַמ"ל בְּלַע"ז. וְלִשׁוֹן שְׁקִיפָה, חֲבַטָּה, כְּמוֹ (וַיִּקְרָא כו לו) 'קוֹל
עַלֵּה נְדָף', 'מִרְפֵּא דְשְׁקִיפָה' (וְהַתְּרַנּוּם שֶׁל 'קוֹל עַלֵּה נְדָף' הוּא 'מִרְפֵּא דְשְׁקִיפָה'). חֲבוּרָה, מִשְׁקוּפֵי.
ח. מַלְבִּי"ם.

ט. הָעֶזְרָה לְמוֹזְבַּח, כִּי 'עֶזְרָה' שֵׁם מִשׁוֹתֵף עַל עֶזְרַת יִשְׂרָאֵל, וְעַל הַלְקֵי הַמִּזְבֵּחַ (בְּנ"ל מ"ג י"ד) לְבֵן
אִמֵּר שְׂרַצָּה לוֹמֵר הָעֶזְרָה שֶׁל הַמִּזְבֵּחַ (מַלְבִּי"ם).

י. מַלְבִּי"ם.

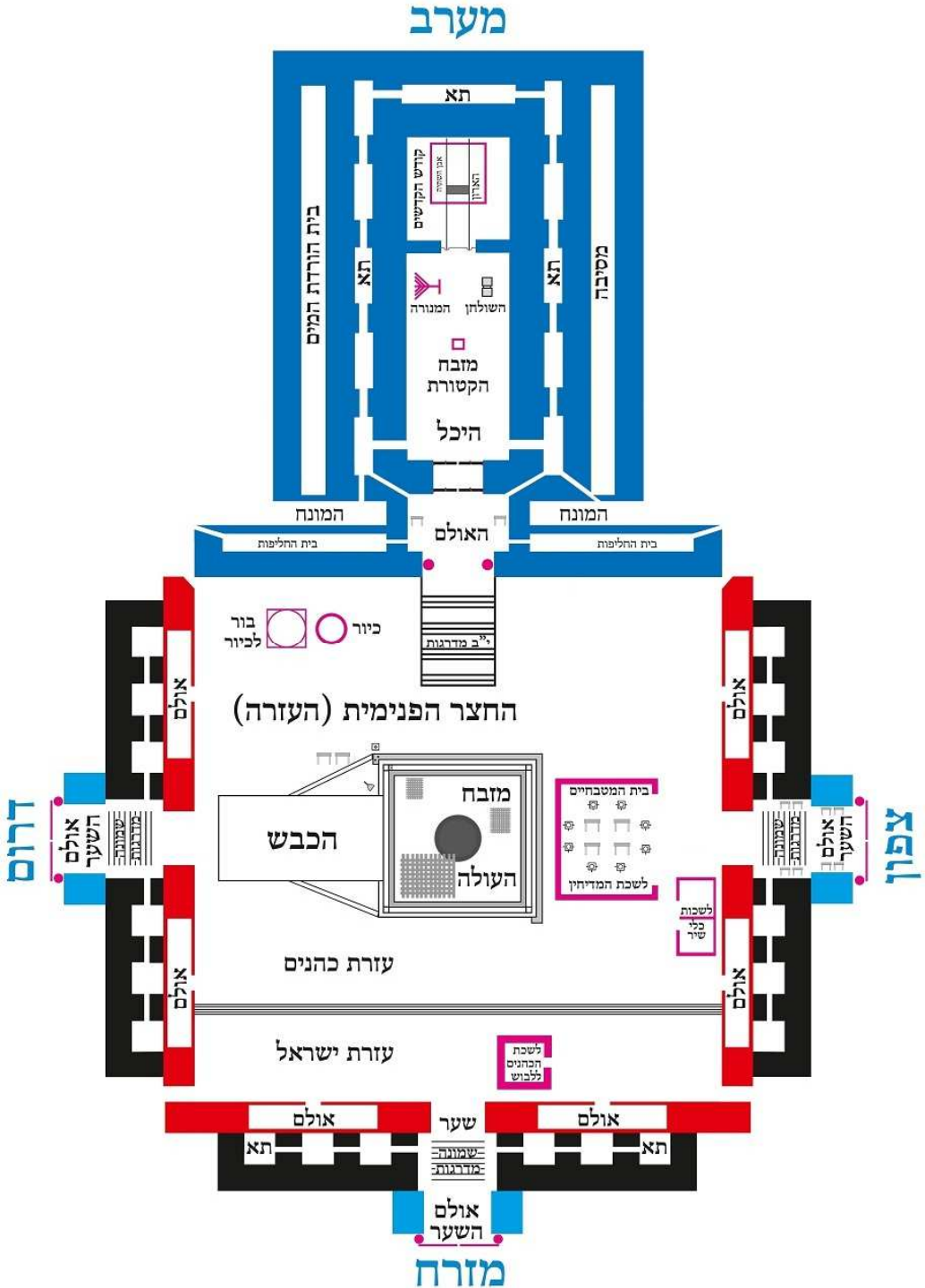
תרלא

היכל

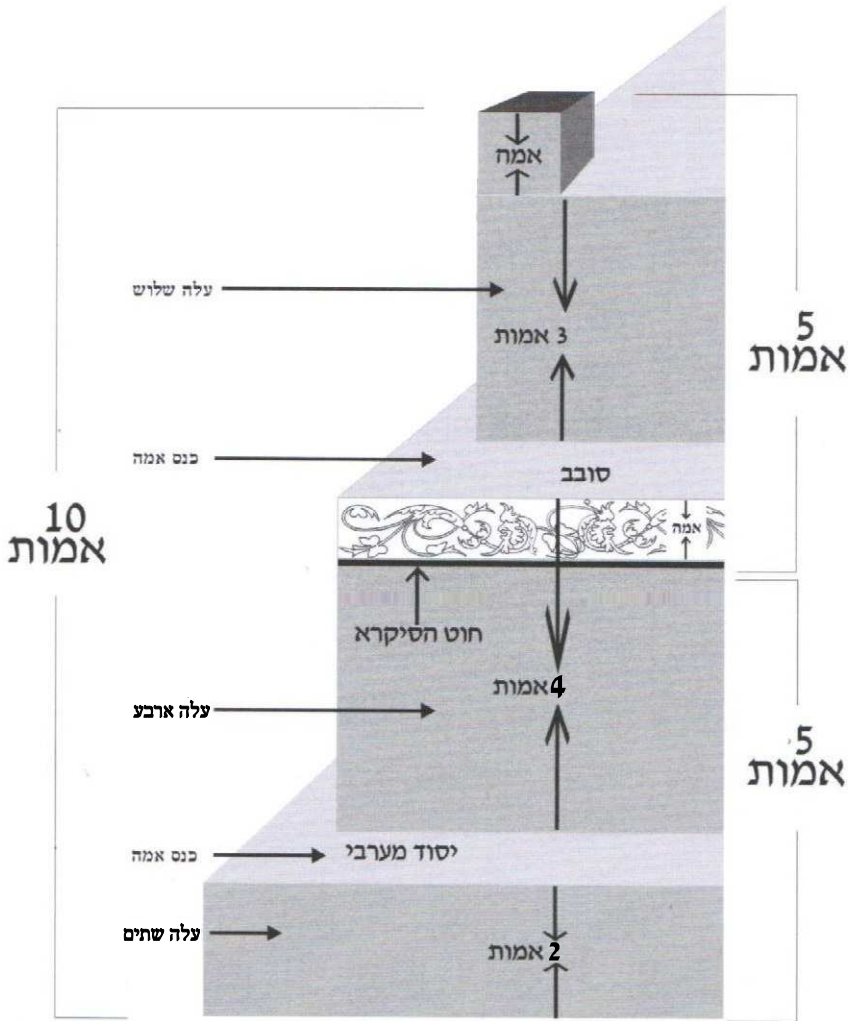
יחזקאל פרק מה פסוק יט

מראה

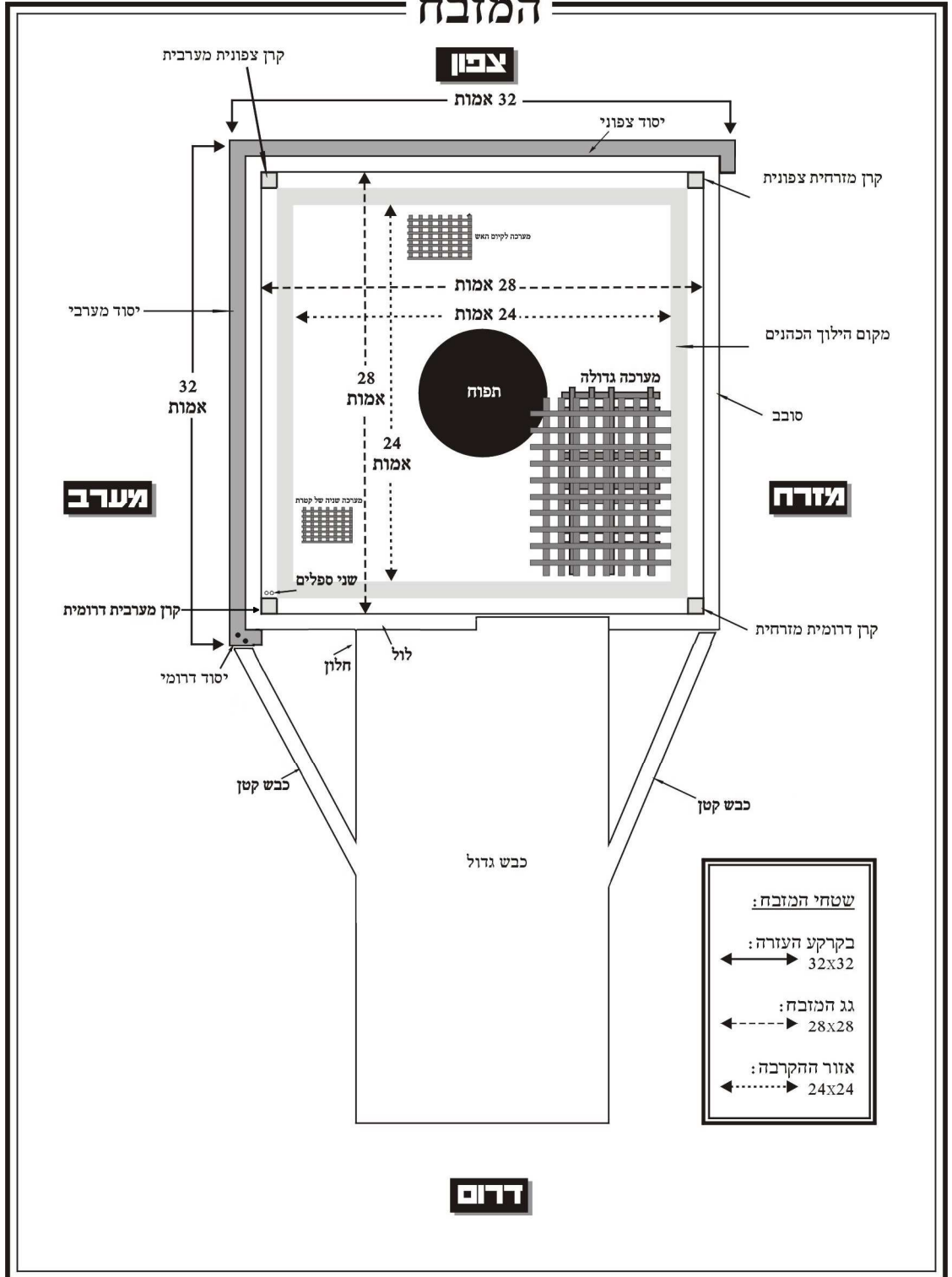
☪ ההיכל והאולם, ושלשת שערי העזרה ☪

גובה המזבח

המזבח

ז' ניסן

(ב) וְכֵן תַּעֲשֶׂה בְּשַׁבְּעָה בַּחֹדֶשׁ, מֵאִישׁ שֹׁגָה וּמִפְתִּי, וְכִפְּרָתֶם אֶת הַבַּיִת:

וְכֵן תַּעֲשֶׂה בְּשַׁבְּעָה בַּחֹדֶשׁ, וּבְיוֹם ז' נִיסָן, גַּם כֵּן יִקְרִיב פֶּר חַטָּאת, וְיִתֵּן מַדְמֹו כְּמוֹ שֶׁנִּתֵּן אֶת דַּם הַפֶּר הָרֵאשׁוֹן.^א

מֵאִישׁ שֹׁגָה וּמִפְתִּי, הַקְּרִבְנוֹת הָאֵלוֹ יִבֹּאוּ כְּדִי לְכַפֵּר עַל הָעוֹוֹן שֶׁל אִישׁ שֹׁגָה וּפְתִי.^ב הֵינּוּ מֵה שְׁחָטָא אִישׁ עַל יְדֵי שְׁגִיאת הָעֵינָן כְּגוֹן שְׁטַעָה בַּהוֹרָאָה, אִו שְׁחָטָא עַל יְדֵי פְתִיּוֹת.^ג

וְכִפְּרָתֶם אֶת הַבַּיִת, עַל יְדֵי שְׁנֵי פְרִים אֵלוֹ תִּכְפְּרוּ אֶת הַבַּיִת. כִּי הַקְּרִבְנוֹת שֶׁהִקְרִיבוּ מִכ"ג אָדָר עַד א' נִיסָן הָיוּ כְּדִי לְכַפֵּר עַל הַמִּזְבֵּחַ.^ד

ערב פסח וחג המצות

(כא) בְּרֵאשִׁוֹן בְּאַרְבַּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם הַפֶּסַח, חָג שְׁבַעֲוֹת יָמִים מַצּוֹת יֵאָכְלוּ:

בְּרֵאשִׁוֹן בְּאַרְבַּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ, בְּיוֹם י"ד נִיסָן, יִהְיֶה לָכֶם הַפֶּסַח, יִקְרִיבוּ אֶת קֶרְבֵּן הַפֶּסַח כְּמוֹ שְׁכָתוּב בַּתּוֹרָה. וְכֵן יִהְיֶה אַחַר כֵּךְ

מהרה יבנה

יא. מלבי"ם.

יב. מצודת דוד. ברש"י: הרי זה מקרא מסורס, וכפרתם את הבית מאיש שוגה ומפתי. ועי"ש. באברבנאל וז"ל: שכן יעשו בשבעה לחדש שיקריבו פר שני לחטאת לכפר על איש שוגג ופתי, אם מתוך השמחה נכנס במקום שלא היה לו רשות ליכנס שם. ויהיה המקרא מסורס, וכפרתם את הבית מאיש שוגה ומפתי. והנה צוה שיעשו זה בשבעה לחדש, אם לזכרון נס ודבר רשום בגאולה שיעשה אז, או להגיד שמשבעה לשבעה ימים יחדשו בקרבנות המלואים, כי הנה זכר שביום הראשון יעשו פר חטאת וכן ביום השביעי.

יג. מלבי"ם ועי"ש.

יד. מלבי"ם.

חג שִׁבְעוֹת יָמִים^{טו}, חג הפסח יהיה שבעת ימים, ויקריבו את כל הקרבנות שצריך להקריב בכל יום ויום ככתוב בתורה, מִצּוֹת יֹאכְלוּ, ויאכלו מצות.

בזה בא ללמד שלא יחשבו שהקרבנות שיאמר כאן הם במקום קרבן פסח ושאר הקרבנות של ימי חג הפסח, אין זה כך, כי בכל זאת יהיה חג הפסח, ויקריבו את קרבן הפסח בכל הלכותיו ביום י"ד ניסן ככתוב בתורה, ואחר כך יהיה שבעת ימי חג הפסח ויקריבו את כל הקרבנות שצריכים להקריב בו ככתוב בתורה, ויאכלו מצות שבעת ימים, ולא ישתנה שום דבר ממצוות היום. ומלבד כל זאת יהיו עוד קרבנות נוספים מיוחדים לחנוכת בית המקדש, כמו שכתוב בפסוקים הבאים^{טז}.

(כב) וְעָשָׂה הַנְּשִׂיא בַיּוֹם הַהוּא, בַּעֲדוֹ וּבְעֵד פֶּלַעַם הָאֲרִיז, פֶּר חֲטָאת:

חוץ מקרבנות התמידים והמוספים שיקריבו הכל ככתוב בתורה, עוד יקריבו קרבנות מיוחדים שיהיו הוראת שעה עבור חנוכת בית המקדש, והם: וְעָשָׂה הַנְּשִׂיא בַיּוֹם הַהוּא, בַּעֲדוֹ וּבְעֵד פֶּלַעַם הָאֲרִיז, פֶּר חֲטָאת, ביום ערב פסח, יביא הנשיא פר לקרבן חטאת, כדי לכפר בעדו ובעד כל העם^{יז}.

מהרה יבנה

טו. ברש"י וז"ל: שבועות ימים. על שם שמתחילין ממנו לספור שבעה שבועות. ע"כ. אמנם במצודת ציון וז"ל: שבועות. כמו שבעת בלא וי"ו, וכן למעלה לעמות אחד החלקים והוא כמו לעמת בלא וי"ו.
טז. מלבי"ם.
יז. מלבי"ם.

הנשיא: הנשיא הוא הכהן גדול^ט. ויש אומרים שהוא מלך המשיח^ט.

(כג) וְשִׁבְעַת יְמֵי הַחֹג יַעֲשֶׂה עֹלָה לַיהוָה שִׁבְעַת פָּרִים וְשִׁבְעַת אֵילִים תְּמִימִם לַיּוֹם שִׁבְעַת הַיָּמִים, וְחֲטָאת שְׂעִיר עִזִּים לַיּוֹם:

ושבעת ימי החג, בשבעת ימי חג הפסח, מלבד קרבנות החג הכתובים בתורה, גם יעשה יביא הנשיא משלוי, קרבנות עולה ליהוה, עבור חנוכת בית המקדש, שבעת פרים, ושבעת אילים, תמימים ליום, שבע פרים ושבע אילים, שאין בהם מום, כל יום, בכל שבעת הימים^{כא}.

דהיינו שבכל יום ויום משבעת ימי החג, יביא שבע פרים ושבע אילים לעולה^{כב}.

וחטאת שְׂעִיר עִזִּים לַיּוֹם, וכן יביא בכל יום שְׂעִיר עִזִּים לחטאת^{כג}.

(כד) וּמִנְחָה אֵיפָה לֶפָר וְאֵיפָה לְאֵיל יַעֲשֶׂה, וְשֶׁמֶן הַיֵּין לְאֵיפָה: וּמִנְחָה, מִנְחַת הַנְּסֻכִּים שִׁיבִיא לַחֲנוּכַת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, יִהְיֶה בְּמִידָה מִיּוֹחַדָּת, אֵיפָה לֶפָר, וְכֵן אֵיפָה לְאֵיל יַעֲשֶׂה, שִׁיחִיה הַסּוֹלֵת בְּמִידַת

מהרה יבנה

יח. רש"י.

יט. רד"ק. אברבנאל. מצודת דוד. מלבי"ם.

כ. מצודת דוד.

כא. מלבי"ם.

כב. מלבי"ם.

כג. מלבי"ם. סך הכל ארבעים ותשע פרים, וארבעים ותשע אילים, ושבע עיזים. ועוד פר שהוקרב בערב פסח. הרי מאה ושש קרבנות.

'איפה' בין לפר בין לאיל. והשמן יהיה במידת הין לאיפה^{כד}. ומידות אלו הם רק לקרבנות המיוחדים לחנוכת בית המקדש. אבל את נסכי קרבנות היום יעשו כמצוותם במידותיהם ככתוב בתורה^{כה}.

חג הסוכות

(כה) **בִּשְׁבִיעֵי בַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בַּחֹג, יַעֲשֶׂה כְּאֵלֶּה שִׁבְעַת הַיָּמִים, בַּחֲטָאת, פְּעֻלָּה וְכַמִּנְחָה וְכַשֶּׁמֶן:**

חנוכת בית המקדש ימשך עד חג הסוכות. ופחודש השביעי שהוא חודש תשרי, בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ, ביום ט"ו תשרי, בַּחֹג, בסוכות, יַעֲשֶׂה כְּאֵלֶּה שִׁבְעַת הַיָּמִים, במשך שבעת ימי חג הסוכות יקריב את הקרבנות לחנוכת בית המקדש, כמו שהקריב בחג הפסח, בַּחֲטָאת, פְּעֻלָּה, יקריב את קרבנות החטאת והעולה בסוכות כמו שעשו בחג הפסח, וְכַמִּנְחָה, וְכַשֶּׁמֶן, וכן המנחה והשמן יהיה בסוכות הכל כמו בפסח. אלו הם הקרבנות לחנוכת בית המקדש. אבל את קרבנות היום של חג הסוכות ונסכיהם, יעשו הכל כמצוותם במידותיהם ובמניינם ככתוב בתורה^{כו}.

מהרה יבנה

כד. מלבי"ם. נמצא שבכל יום מימי חג הפסח, יביא ארבע עשר 'איפה' של סולת, וארבע עשר 'הין' של שמן.
כה. מלבי"ם.
כו. מלבי"ם.

שער העזרה המזרחי

(א) כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה, שֶׁעַר הַחֵצֵר הַפְּנִימִית הַפְּנֵה קָדִים
 יְהִי סָגוּר שֵׁשֶׁת יָמֵי הַמַּעֲשֶׂה, וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִפְתָּח וּבַיּוֹם
 הַחֹדֶשׁ יִפְתָּח:

בפסוקים הבאים יתחיל ביאור הקרבנות שיקריב במאה ותשעים
 ימי חנוכת בית המקדש, ובתחילה יבואר באיזה אופן יבוא
 הנשיא לבית המקדש להקרבת הקרבנות*.

כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה: שֶׁעַר הַחֵצֵר הַפְּנִימִית, שֶׁעַר הָעֶזְרָה, הַפְּנֵה
 קָדִים, שֶׁבַע מִזְרָח, יְהִי סָגוּר שֵׁשֶׁת יָמֵי הַמַּעֲשֶׂה, יְהִי סָגוּר
 בְּמִשְׁךְ שֵׁשֶׁת יָמֵי הַחֹל, וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִפְתָּח, וּבַיּוֹם הַחֹדֶשׁ יִפְתָּח.
 וְרַק בַּשַּׁבָּת קוֹדֵשׁ וּבְרֵאשׁ חוֹדֶשׁ יְהִי שֶׁעַר הָעֶזְרָה הַמִּזְרָחִי
 פְּתוּחִי.

מהרה יבנה

א. מלבי"ם.

ב. מצודת דוד. מלבי"ם.

כי בשבת ובראש חודש יבואו קהל גדול ועצום לבית המקדש,
כמו שכתוב: 'וְהָיָה מִיָּדֵי הַדָּשׁ בְּחֻדְשׁוֹ וּמִיָּדֵי שַׁבָּת בְּשַׁבְּתוֹ יָבֹאוּ כָּל
בְּשָׂרָה לְהַשְׁתַּחֲוֹת לְפָנָי אָמַר יְהוָה'. לכן יהיה פתוח גם השער
המזרחי.

(ב) וּבֹא הַנְּשִׂיא דְּרֶךְ אֹלָם הַשֶּׁעַר מְחוּץ, וְעָמַד עַל מְזוֹזַת הַשֶּׁעַר, וְעָשׂוּ הַכֹּהֲנִים אֶת עוֹלָתוֹ וְאֶת שְׁלָמוֹ, וְהִשְׁתַּחֲוּהוּ עַל מִפְתַּן הַשֶּׁעַר וַיֵּצֵא, וְהַשֶּׁעַר לֹא יִסָּגֵר עַד הָעֶרֶב:

וּבֹא הַנְּשִׂיא, בשבת קודש ובראש חודש כאשר השער המזרחי פתוח, יבוא הנשיא לעזרה, דְּרֶךְ אֹלָם הַשֶּׁעַר מְחוּץ, דרך אולם השער מהצד החיצוני.

כי לשערים יש אולם, ובשערי העזרה האולם בולט לחוץ. לכן נאמר שיכנס דרך האולם שבצד החיצוני.

לאחר שהנשיא נכנס דרך שער העזרה המזרחי. וְעָמַד עַל מְזוֹזַת הַשֶּׁעַר, הנשיא בא ועומד ליד מזוזת השער, שהוא הפשפש הדרומי של ההיכל שסגור תמיד, כמו שכתוב לעיל (מ"ד ב').

וצריך לעמוד שם בשעה שמקריבים את קרבנותיו, כי אי אפשר שיהיה קרבנו של אדם קרב והוא אינו עומד על גביו.

וְעָשׂוּ הַכֹּהֲנִים אֶת עוֹלָתוֹ וְאֶת שְׁלָמוֹ, והכהנים יקריבו את הקרבנות בעבור הנשיא.

וְהִשְׁתַּחֲוּהוּ עַל מִפְתַּן הַשֶּׁעַר, לאחר שיקריבו את קרבנותיו, ישתחוה הנשיא על איסקופת השער, וַיֵּצֵא.

וְהַשֶּׁעַר לֹא יִסָּגֵר עַד הָעֶרֶב, ושער העזרה המזרחי ישאר פתוח כל אותו היום, ולא יסגר עד הערב. ובערב יסגר.

☞ מהרה יבנה ☞

ה. רש"י. אברבנאל פירוש שני.

ו. תענית כ"ו. רש"י. רמב"ם הלכות כלי המקדש ו' א'.

ז. מצודת ציון.

ח. רש"י.

(ג) וְהִשְׁתַּחֲוִּי עִם הָאָרֶץ פֶּתַח הַשַּׁעַר הַהוּא, בַּשַּׁבָּתוֹת וּבַחֲדָשִׁים, לְפָנֵי יְהוָה:

שער העזרה המזרחי נשאר פתוח כל אותו היום, כדי: וְהִשְׁתַּחֲוִּי עִם הָאָרֶץ פֶּתַח הַשַּׁעַר הַהוּא, העם ישתחוו מול ההיכל דרך פתח השער הזה, בַּשַּׁבָּתוֹת וּבַחֲדָשִׁים לְפָנֵי יְהוָה. כי בשבת ובראש חודש יבואו ליראות לפני ה'. כמו שכתוב: 'וְהָיָה מִיַּד חֹדֶשׁ בַּחֲדָשׁוֹ וּמִיַּד שַׁבָּת בְּשַׁבְּתוֹ יָבֹאוּ כָּל בְּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְפָנֵי אֲמֵר יְהוָה'. לכן יהיה פתוח גם השער המזרחי.^א

שבת קודש

(ד) וְהֶעֱלָה אֲשֶׁר יִקְרַב הַנָּשִׂיא לַיהוָה, בְּיוֹם הַשַּׁבָּת שְׂשָׂה כָּבָשִׁים תְּמִימִם וְאֵיל תְּמִיִם:

כעת חזר לבאר את הקרבנות שיקריבו לחנוכה בית המקדש:

וְהֶעֱלָה אֲשֶׁר יִקְרַב הַנָּשִׂיא לַיהוָה בְּיוֹם הַשַּׁבָּת, בשבתות של מאה ותשעים ימי חנוכה בית המקדש, יקריב הנשיא קרבן עולה לה' שְׂשָׂה כָּבָשִׁים תְּמִימִם וְאֵיל תְּמִיִם, שש כבשים ואיל אחד, שאין בהם מום. והם קרבנות מיוחדים לחנוכה בית המקדש. חוץ מהם יקריבו את קרבנות התמידין והמוספין של שבת קודש ככתוב בתורה.^ב

מהרה יבנה

ט. אברבנאל. מצודת דוד.

י. ישעיה ס"ו כ"ג.

יא. מלבי"ם.

יב. מלבי"ם.

(ה) וּמִנְחָה אֵיפָה לְאֵיל, וְלִכְבָּשִׁים מִנְחָה מִתַּת יָדוֹ, וְשֶׁמֶן הָיִן לְאֵיפָה:

וּמִנְחָה אֵיפָה לְאֵיל, לאיל יביא מנחה איפה. כי כך הוא שיעור המנחה לאיל בימי החינוך¹.

וְלִכְבָּשִׁים מִנְחָה מִתַּת יָדוֹ, לכבשים יביא מנחה שישית האיפה. כי זהו שיעור התרומה שנותנים לנשיא מן החומר², וכן כתוב להלן³ שהמנחה לכבש זה שישית האיפה⁴.

וְשֶׁמֶן הָיִן, ויביא שמן בשיעור הין לְאֵיפָה.

ומידות אלו הם רק לקרבנות המיוחדים לחנוכת בית המקדש. אבל את נסכי שאר הקרבנות יעשו כמצוותם במידותיהם ככתוב בתורה⁵.

ראש חודש

(ו) וּבָיִום הַחֹדֶשׁ, פֶּרֶךְ בֶּן בָּקָר תְּמִימָה, וְשֵׁשֶׁת כִּבְשִׁים וְאֵיל תְּמִימָה יְהִיוּ:

וּבָיִום הַחֹדֶשׁ, בראש חודש יביא הנשיא: פֶּרֶךְ בֶּן בָּקָר תְּמִימָה, פר בלי מום⁶, וְשֵׁשֶׁת כִּבְשִׁים וְאֵיל תְּמִימָה יְהִיוּ, ושש כבשים, ואיל, בלי מום.

מהרה יבנה

יג. מלבי"ם. ככתוב לעיל מ"ה כ"ד.

יד. לעיל מ"ה י"ג.

טז. להלן פסוק י"ד.

טז. מלבי"ם.

יז. מלבי"ם.

יח. במצורת ציון וז"ל: תמימים. כמו תמים, או אמר לשון רבים על כל הפרים של כל ראשי החדשים. ע"כ. במלבי"ם וז"ל: תמימים. כמו תמים, ויש בזה דרוש לחז"ל. ע"כ.

קרבנות אלו הם מיוחדים לראשי החדשים שבימי חנוכה בית המקדש. חוץ מהם יקריבו את קרבנות היום של ראש חודש ככתוב בתורה^ט.

(ו) **וְאִיפָה לְפָר, וְאִיפָה לְאֵיל יַעֲשֶׂה מִנְחָה, וְלִכְבָּשִׁים כַּאֲשֶׁר תִּשְׁיֵג יָדוֹ, וְשֶׁמֶן הֵינן לְאִיפָה:**

וְאִיפָה לְפָר, וְאִיפָה לְאֵיל, יַעֲשֶׂה מִנְחָה, מִנְחַת הַנְּסֻכִים שִׁיבִיא לַחֲנוּכַת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, יִהְיֶה בְּמִידַת 'אִיפָה' בֵּין לְפָר בֵּין לְאֵיל. וְלִכְבָּשִׁים כַּאֲשֶׁר תִּשְׁיֵג יָדוֹ, לִכְבָּשִׁים יִבִּיא מִנְחָה שִׁישִׁית הָאִיפָה^י. וְשֶׁמֶן הֵינן לְאִיפָה, וְהַשֶּׁמֶן יִהְיֶה בְּמִידַת הֵינן עַל כָּל אִיפָה^{יא}. ומידות אלו הם רק לקרבנות המיוחדים לחנוכה בית המקדש. אבל את שאר הנסכים יעשו כמצוותם במידותיהם ככתוב בתורה.

❧ כניסת הנשיא לעזרה ❧

(ח) **וַיָּבִיאוּ הַנְּשִׂיאַ, דְּרָךְ אֹזֶלִם הַשַּׁעַר יָבוֹאוּ, וַיְבַדְּרֻוּ יֵצֵאוּ:** מכיוון שדיבר בענין הקרבנות בשבת קודש ובראש חודש, יאמר כעת את אופן כניסת הנשיא לבית המקדש בימים קדושים אלו^{יב}:

❧ מהרה יבנה ❧

יט. אברבנאל. מלבי"ם.

כ. כמו שכתב המלבי"ם בפסוק ה'.

כא. עבור כל פר ועבור כל איל צריך להביא איפה מנחה, וצריך להביא כנגדם הין עבור כל איפה. אמנם, הנה לשש כבשים, מביא ששית האיפה לכל אחד, נמצא איפה אחת לכל שש הכבשים יחד. לא גילה לנו המלבי"ם האם צריך להביא הין שמן גם עבור איפה זו שנעשית בצירוף ששת הכבשים.

כב. אברבנאל.

ובבוא הנשיא, בשבת קודש ובראש חודש, כאשר יבוא הנשיא לבית המקדש, דרך אולם השער יבוא, יכנס דרך שער העזרה המזרחי, ובדרך יצא, ובן יצא דרך אותו השער שנכנס בו.

כניסת העם לעזרה

(ט) ובבוא עם הארץ לפני יהוה במועדים הפא דרך שער צפון להשתחוות יצא דרך שער נגב והפא דרך שער נגב יצא דרך שער צפונה לא ישוב דרך השער אשר פא בו כי נכחו (יצאו כתיב) יצא:

אבל ובבוא עם הארץ לפני יהוה, כאשר יבואו העם לבית המקדש ליראות לפני ה' במועדים, שאז החובה על כל ישראל ליראות בעזרה, כמו שכתוב בתורה^כ: 'שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני יהוה אלהיך במקום אשר יבחר, בחדג המצות ובחדג השבעות ובחדג הסבות'^{כז}.

הפא דרך שער צפון להשתחוות, מי שיכנס דרך שער העזרה הצפוני כדי להשתחוות, יצא דרך שער נגב, יצא דרך השער הדרומי.

והפא דרך שער נגב, ומי שיכנס דרך שער העזרה הדרומי, יצא דרך שער צפונה, יצא דרך השער הצפוני.

לא ישוב דרך השער אשר פא בו, לא יצא באותו השער שנכנס בו, כי נכחו יצא, אלא יצא מהשער שכנגדו.

מהרה יבנה

וְזֶה מִפְּנֵי שֶׁצָּרִיךְ לְהִירְאוֹת יִפְהָ יִפְהָ בְּעִזְרָה^כ.
 כְּאִשֶּׁר בָּאִים כּוֹלֵם לְעֵלוֹת לְרַגֵּל, שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בְּשָׁנָה, צָרִיךְ
 לְהִירְאוֹת יִפְהָ יִפְהָ בְּעִזְרָה^כ, עַל כֵּן צָרִיךְ לְהִיכַנֵּם מִשַּׁעַר אֶחָד
 וּלְצֵאת מִשַּׁעַר אַחֵר שֶׁכִּנְגְדוֹ, וְלֹא לְהִיכַנֵּם וּלְצֵאת מֵאוֹתוֹ שַׁעַר.

❧ כְּנִיסַת הַנְּשִׂיא לְעִזְרָה בְּמוֹעֲדֵי ❧

(י) וְהַנְּשִׂיא בְּתוֹכְכֶם בְּבוֹאֶם יְבוֹא וּבְצֵאתְכֶם יֵצֵאוּ:

אִמְנֵם בְּשַׁבַּת וּבְרֵאשׁ חוֹדֶשׁ הַנְּשִׂיא נִכְנָם וְיוֹצֵא דֶרֶךְ הַשַּׁעַר
 הַמְזֻרְחִי, אֲבָל בְּמוֹעֲדֵי הַנְּשִׂיא נִכְנָם וְיוֹצֵא יָחַד עִם כָּל הָעָם.
 בְּמוֹעֲדֵי: וְהַנְּשִׂיא בְּתוֹכְכֶם, הַנְּשִׂיא נִכְנָם וְיוֹצֵא יָחַד עִם הָעָם,
 בְּבוֹאֶם יְבוֹא, נִכְנָם יָחַד עִם הָעָם, וּבְצֵאתְכֶם יֵצֵאוּ, וְיוֹצֵא יָחַד עִם
 הָעָם. נִכְנָם דֶּרֶךְ הַשַּׁעַר הַצְּפוֹנִי וְיוֹצֵא דֶרֶךְ הַשַּׁעַר הַדְּרוֹמִי
 שֶׁכִּנְגְדוֹ, אוֹ שִׁיכְנָם בְּדָרוֹם וְיוֹצֵא בְּצָפוֹן. אֲבָל לֹא יִכְנָם וְיוֹצֵא
 בְּמִזְרָח, שֶׁהָרִי אֵין שַׁעַר בְּמַעֲרָב כִּנְגְדוֹ^כ. וְזֶה מִפְּנֵי שֶׁכְּרֹוב עִם
 הַדְּרַת מֶלֶךְ^כ.

❧ מַהֲרָה יִבְנֶה ❧

כה. רש"י.

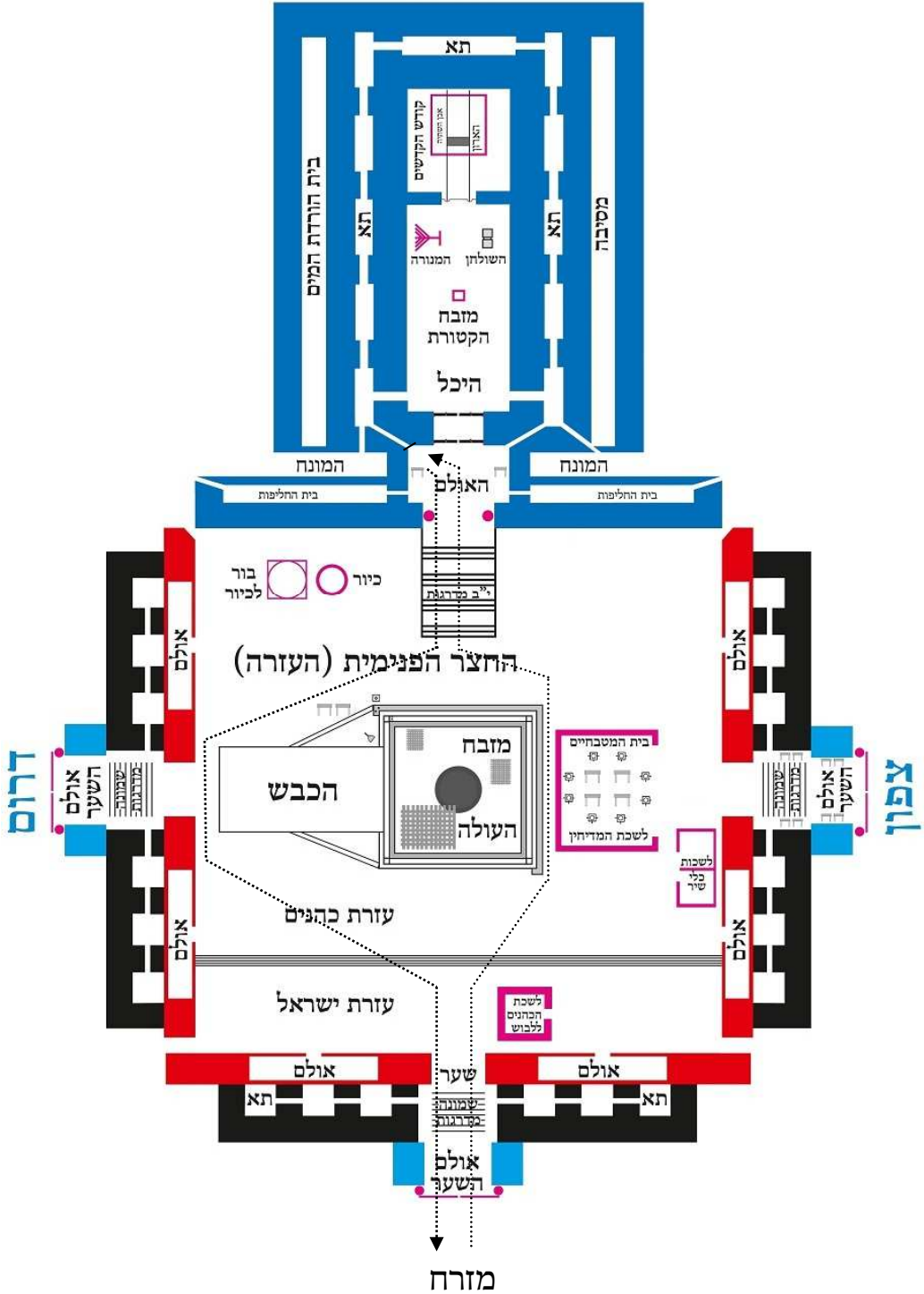
כו. רש"י.

כז. רש"י.

כח. אברבנאל.

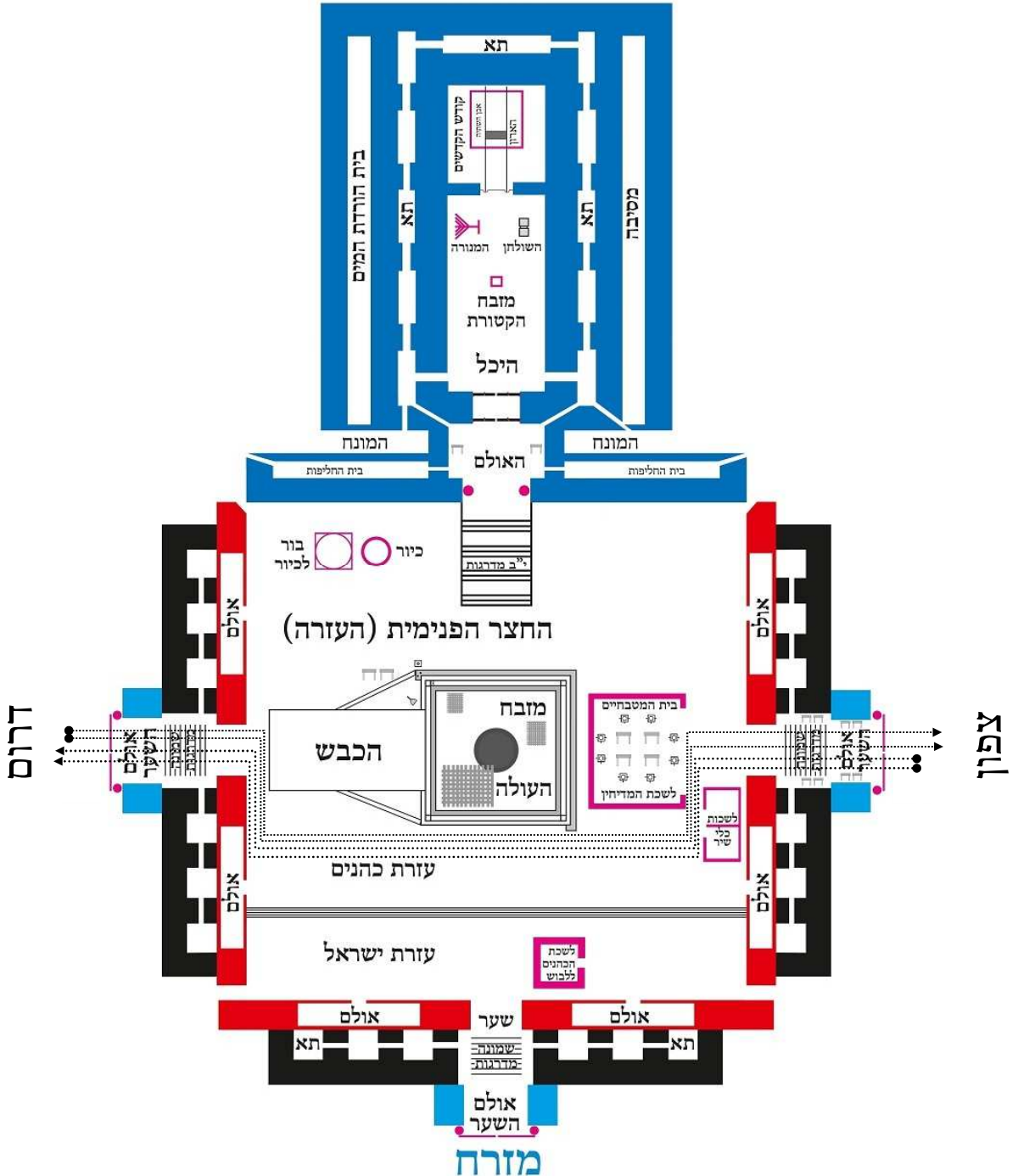
כניסת ויציאת הנשיא באמצע השנה

מערב

❧ כניסת ויציאת העם והנשיא בשלשת הרגלים ❧

מערב

שבועות ראש השנה יום כיפור

(יא) וּבַחֲגֵים וּבַמּוֹעֲדִים תִּהְיֶה הַמִּנְחָה אֵיפָה לֶפֶר וְאֵיפָה לְאֵיל וְלִכְבָּשִׁים מִתַּת יָדוֹ וְשֶׁמֶן הַיֵּין לְאֵיפָה:

כעת ממשיך לבאר את הקרבנות שיקריבו בימי חנוכת בית המקדש השלישי:

בפסוק זה יתבארו הקרבנות שיקריבו בחג השבועות ובראש השנה וביום הכיפורים שיהיו בתוך מאה ותשעים ימי חנוכת בי המקדש השלישי.

ובַחֲגֵים, זה חג השבועות שנקרא 'חג' מפני שמביאין בו שלמי חגיגה, וּבַמּוֹעֲדִים, זה ראש השנה ויום הכיפורים. תִּהְיֶה הַמִּנְחָה אֵיפָה לֶפֶר, יביא פר אחד, ויביא מנחה איפה, וְאֵיפָה לְאֵיל, וכן יביא איל אחד, ויביא מנחה איפה, וְלִכְבָּשִׁים מִתַּת יָדוֹ, וכן יביא שש כבשים, ויביא שישית האיפה מנחה עבור כל כבש [כדלעיל פסוק ה'ז]. וְשֶׁמֶן הַיֵּין לְאֵיפָה, ויביא שמן במידת היין על כל איפה'.

מספר הקרבנות כתוב באופן סתום, מכיוון שראש השנה הוא גם כן ראש חודש, ולא יגרע מראש חודש'א.

מהרה יבנה

כט. מלבי"ם.

ל. עבור כל פר ועבור כל איל צריך להביא איפה מנחה, וצריך להביא כנגדם היין עבור כל איפה. אמנם, הנה לשש כבשים, מביא ששית האיפה לכל אחד, נמצא איפה אחת לכל שש הכבשים יחד. לא גילה לנו המלבי"ם האם צריך להביא היין שמן גם עבור איפה זו שנעשית בצירוף ששת הכבשים.

לא. מלבי"ם.

❧ קרבנות נדבה שמביא הנשיא ❧

(יב) וְכִי יַעֲשֶׂה הַנְּשִׂיא נְדָבָה עוֹלָה אוֹ שְׁלָמִים נְדָבָה לַיהוָה, וּפָתַח לוֹ אֶת הַשַּׁעַר הַפְּנֵה קְדִים, וַעֲשֵׂה אֶת עֹלֹתוֹ וְאֶת שְׁלָמָיו כַּאֲשֶׁר יַעֲשֶׂה בְּיוֹם הַשַּׁבָּת, וַיֵּצֵא וְסָגַר אֶת הַשַּׁעַר אַחֲרֵי צֵאתוֹ:

וְכִי יַעֲשֶׂה הַנְּשִׂיא נְדָבָה, עוֹלָה אוֹ שְׁלָמִים נְדָבָה לַיהוָה, אִם יבִּיא הַנְּשִׂיא בִּימֹת הַחֹל קַרְבָּנוֹת נְדָבָה, וּפָתַח לוֹ אֶת הַשַּׁעַר הַפְּנֵה קְדִים, יִפְתַּח לוֹ אֶחָד מֵהַלְוִיִּם^{לב} הַשּׁוֹעֲרִים^{לג} אֶת שַׁעַר הָעֶזְרָה הַמְזֻרְחִי, וְהַנְּשִׂיא יַעֲמֹד שָׁם לִיד מְזוֹזֹת הַפֶּתַח בְּכֹל מִשְׁךְ זְמַן הַקֶּרֶבֶת קַרְבָּנוֹתֵיהֶם^{לד}. וַעֲשֵׂה אֶת עֹלֹתוֹ וְאֶת שְׁלָמָיו, וְהִכְהֵן יִקְרִיב עֹבֵד הַנְּשִׂיא אֶת הַקַּרְבָּנוֹת נְדָבָה שֶׁהֵבִיא. כַּאֲשֶׁר יַעֲשֶׂה בְּיוֹם הַשַּׁבָּת, וְזֶה כְּדִי לְכַבֵּד אֶת הַקֶּרֶבֶן, שִׁיחִיָּה מְכֻבָּד כְּמוֹ הַקֶּרֶבֶן שֶׁמְקַרֵּב בַּשַּׁבָּת קוֹדְשֵׁיהֶם^{לה}.

וַיֵּצֵא, וְסָגַר אֶת הַשַּׁעַר אַחֲרֵי צֵאתוֹ, וְאַחַר שִׁיּוֹצֵא הַנְּשִׂיא יִסְגֹּר הַשּׁוֹעֵר אֶת הַשַּׁעַר, וְלֹא יִשְׁאִיר אֶת הַשַּׁעַר פֶּתוּחַ כְּמוֹ בַּשַּׁבָּת

❧ מהרה יבנה ❧

לב. ברמב"ם (הלכות כלי המקדש ג א-ב): זרע לוי מובדל לעבודת המקדש שנאמר (דברים י ח) 'בעת ההיא הבדיל ה' את שבט הלוי', ומצות עשה להיות הלוי פנויין ומוכנין לעבודת המקדש בין רצו בין שלא רצו, שנאמר (במדבר יח כג) 'ועבד הלוי הוא את עבודת אהל מועד', ובן לוי שקבל עליו כל מצות לוייה הוין מדבר אחד אין מקבלין אותו עד שיקבל את כולן. עבודה שלהן היא שיהיו שומרין את המקדש. ויהיו מהן שוערין לפתוח שערי המקדש ולהניף דלתותיו. ויהיו מהן משוררין לשורר על הקרבן בכל יום. שנאמר (דברים יח ז) 'ושרת בשם ה' אלהיו ככל אחיו הלויים', אי זהו שירות שהוא בשם ה' הוי אומר זו שירה.

לג. רד"ק.

לד. רש"י. מצודת דוד.

לה. אברבנאל.

ובראש חודש. מפני שבימות החול העם טרודים במלאכתם ואין דרכם לבוא ולהשתחוות ל'.^י

ימות החול

(ג) וְכַבֵּשׁ בֶּן שְׁנָתוֹ תָמִים תַּעֲשֶׂה עֹלָה לַיּוֹם לַיהוָה בַּבֶּקֶר בַּבֶּקֶר תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ:

כעת יבאר את תורת החינוך לימות החול של מאה ותשעים ימי חנוכת בית המקדש^{לז}:

וְכַבֵּשׁ בֶּן שְׁנָתוֹ תָמִים תַּעֲשֶׂה עֹלָה לַיּוֹם לַיהוָה, בכל יום יקריב כבש לעולה. בַּבֶּקֶר בַּבֶּקֶר תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ, ויקריב את הכבש הזה בבוקר. והוא קרבן מיוחד לחנוכת בית המקדש^{לח}.

ומלבד זאת, יקריב בכל יום קרבן תמיד של שחר, וקרבן תמיד של בין הערביים, ככתוב בתורה^{לט}.

(ד) וּמִנְחַחַת תַּעֲשֶׂה עָלָיו בַּבֶּקֶר בַּבֶּקֶר שְׁשִׁית הָאֵיפָה, וְשִׁמֹן שְׁלִישִׁית הַחֵיִן לָרֶם אֶת הַסֶּלֶת, מִנְחַחַת לַיהוָה, חֲקוֹת עוֹלָם תִּמְיֹד:

ומנחה תעשה עליו בבקר בבקר, ששית האיפה, בכל יום בבוקר יביא שישית האיפה סולת למנחה, יחד עם הכבש. וזהו שיעור המנחה לכבש בימי החינוך^מ.

מהרה יבנה

לז. רש"י. רד"ק. אברבנאל. מצודת דוד.

לז. מלבי"ם.

לח. אברבנאל. מצודת דוד. מלבי"ם.

לט. אברבנאל. מצודת דוד. מלבי"ם.

מ. מלבי"ם.

וְשֶׁמֶן שְׁלִישִׁית הָהֵינִן, וַיְבִיֵא שֶׁמֶן שְׁלִישִׁית הָהֵינִן. וְאַף שֶׁלְּפִי הַחֲשׁוֹבֵן לְכַאוֹרָה הִיָּה צְרִיךְ לְהַבִּיֵא שִׁישִׁית הָהֵינִן, מִכֹּל מְקוֹם בִּיָּאֵר שִׁיבִיֵא כַּאֲן שְׁלִישִׁית הָהֵינִן שֶׁמֶן כְּדִי לָרֶס אֶת הַסֵּלֶת לְזֹלֶף עַל הַסּוּלֶת וּלְרַכְכָּה בְּהַרְבֵּה שֶׁמֶן^{מא}.

עַד כַּאֲן הַקְּרַבְנוֹת הַנוֹסְפִים שִׁיקְרִיבוּ בִּימֵי חֲנוּכַת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הַשְּׁלִישִׁי.

וְכִדִּי לְהַזְהִיר שֶׁלֹּא יִחְשְׁבוּ שֶׁבְּעֵבוֹר הַקְּרַבְנוֹת הָאֵלוּ שִׁיקְרִיבוּ בְּבִקְר בִּימֵי הַמְּלוֹאִים יִחְדְּלוּ מִלְּהַקְרִיב אֶת הַתְּמִידִין שְׁכַתּוּבִים בַּתּוֹרַת מֹשֶׁה, לְכֵן אָמַר^{מב}:

שְׁחֹזֵן מִזֶּה יִבִּיֵא אֶת הַמְּנַחָה הַמְּיוֹחֶדֶת לִיהִנָּה, אֲשֶׁר הִיא חֶקֶת עוֹלָם תְּמִיד, דִּהְיִינוּ שִׁיבִיֵא מִנַּחַת תְּמִידִין בְּבוֹקֵר כִּהֲלַכְתּוּ כְּכַתּוּב בַּתּוֹרָה^{מג}. וְקְרַבְנוֹת הַתְּמִידִין הַכְּתוּבִים בַּתּוֹרָה, הֵם חֹקֶת עוֹלָם תְּמִיד^{מד}.

(טו) (וְעָשׂוּ כְּתִיב) יַעֲשׂוּ אֶת הַכֶּבֶשׂ וְאֶת הַמְּנַחָה וְאֶת הַשֶּׁמֶן בְּבִקְר בְּבִקְר עוֹלָת תְּמִיד:

וְלֹא יִבוֹטֵל הַקְּרַבַּת קְרִבֵּן הַתְּמִיד מִפְּנֵי הַכֶּבֶשׂ שִׁיבִיֵא לְחִינוּךְ, אֲלֹא בְּכֹל זֹאת יַעֲשׂוּ אֶת הַכֶּבֶשׂ, יִקְרִיבוּ אֶת קְרִבֵּן הַתְּמִיד כְּכַתּוּב בַּתּוֹרָה, וְאֶת הַמְּנַחָה, וְאֶת הַשֶּׁמֶן, וַיְבִיֵאוּ אֶת הַמְּנַחָה וְאֶת הַשֶּׁמֶן כְּכַתּוּב בַּתּוֹרָה^{מה} 'עֲשִׂירִית הָאֵיפָה סֵלֶת לְמְנַחָה בְּלוֹלָה בְּשֶׁמֶן

☞ מהרה יבנה ☞

מא. מלבי"ם.

מב. אברבנאל.

מג. מלבי"ם. עפ"י אברבנאל.

מד. אברבנאל.

מה. במדבר כ"ח ד'.

פְּתִית רְבִיעֵת הַהֵיזֵן. פְּבֻקֶר פְּבֻקֶר עוֹלֵת תָּמִיד, יבִּיא אֶת קֶרְבֵּן
הַתָּמִיד בְּכֹל בּוֹקֵר כְּכַתּוּב בַּתּוֹרָה, וְכֹל שֶׁכֵּן שֶׁלֹּא יִתְבַטֵּל תָּמִיד
שֶׁל בֵּין הָעֲרָבִים^{מז}.

הָרִי שֶׁהֵנְבִיא עֲצָמוֹ פִּירֵשׁ דְּבָרָיו, שֶׁכֵּל הַקֶּרְבָּנוֹת דִּלְעִיל יִהְיוּ
לְמִילּוּאִים, וְקֶרְבָּנוֹת חוֹבֵת הַיּוֹם לֹא יִתְבַטְלוּ^{מז}.

מהרה יבנה

מז. אברבנאל. מלבי"ם.

מז. מלבי"ם.

נחלת הנשיא

(טז) כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה, כִּי יִתֵּן הַנְּשִׂיאַ מִתְּנָה לְאִישׁ מִבְּנֵי, נְחֻלָּתוֹ הִיא לְבְנָיו תִּהְיֶה, אַחֲזָתָם הִיא בְּנְחֻלָּה:
 כבר התבאר^א שהנשיא יקבל נחלה גדולה בארץ ישראל.
 בפסוקים אלו יבוארו הפרטים בענין אם יתן הנשיא מתנה
 מנחלתו.

מהרה יבנה

א. לעיל מ"ה ז'-ח.

תרנה

היכל

יחזקאל פרק מז פסוק מז

מראה

מקום החלק של הנשיא

צפון

יהודה

הנשיא

הר הבית
כהנים

לויים

עובדי העיר

עיר

עובדי העיר

הנשיא

בנימין

דרום

גבול ארץ ישראל במערב [הים התיכון]

גבול ארץ ישראל במזרח [בין חורן לדמשק, הירדן, ים המלח]

☞ מקום הנחלה של הנשיא ☞

צפון

דן		
אשר		
נפתלי		
מנשה		
אפרים		
ראובן		
יהודה		
נשיא	כהנים	נשיא
	לויים	
	שביעתי	
בנימין		
שמעון		
יששכר		
זבולון		
גד		

דרום

גבול ארץ ישראל במערב (הים הגדול)

גבול ארץ ישראל במזרח (בין חורן לדמשק, הירדן, ים המלח)

מתנת הנשיא לבנו

כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה: כִּי יִתֵּן הַנְּשִׂיאַ מִתְּנָה לְאִישׁ מִבְּנָיו, אִם יִתֵּן הַנְּשִׂיא חֵלֶק מִנְּחֻלָּתוֹ מִתְּנָה לְאֶחָד מִבְּנָיו, נִחְלָתוֹ הִיא, הַמִּתְּנָה קִיּוּמָה וְהַנְּחֻלָּה שְׂיִיכָת לִבְנֵי הַזֶּה, לְבְנָיו תִּהְיֶה, וְהַבֵּן הַזֶּה יוֹרֵשׁ אוֹתָהּ לִבְנִים שְׁלוֹ. וְלֹא תַחֲזוֹר לְאֶחָיו בְּיוֹבֵל.^ב

וְהַטַּעַם הוּא, כִּי אֲחֻזְתֶּם הִיא בְּנִחְלָה, מִכִּיּוּן שְׁבִין כַּד הַבֵּן יִירָשׁ אוֹתָהּ, לִכֵּן אֵינָה חוֹזֶרֶת בְּיוֹבֵל.^ג

מתנת הנשיא לעבדו

(ז) וְכִי יִתֵּן מִתְּנָה מִנְּחֻלָּתוֹ לְאֶחָד מֵעֲבָדָיו, וְהִיְתָה לוֹ עַד שְׁנַת הַדְּרוֹר, וְשָׁבַת לְנְשִׂיא, אֲךָ נִחְלָתוֹ בְּנָיו לָהֶם תִּהְיֶה:

אֲבֵל וְכִי יִתֵּן מִתְּנָה מִנְּחֻלָּתוֹ לְאֶחָד מֵעֲבָדָיו, אִם יִתֵּן הַנְּשִׂיא מִתְּנָה חֵלֶק מִנְּחֻלָּתוֹ לְאֶחָד מֵהָעֲבָדִים שְׁלוֹ, וְהִיְתָה לוֹ עַד שְׁנַת הַדְּרוֹר, זֶה יְהִיָּה לְעַבְדֵי רַק עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל, וְשָׁבַת לְנְשִׂיא, וְכִיּוֹבֵל יַחֲזוֹר וַיִּשׁוּב לְנְשִׂיאָד.

אֲךָ נִחְלָתוֹ, בְּנָיו לָהֶם תִּהְיֶה. אֲבֵל נִחְלַת הַנְּשִׂיא, תִּהְיֶה לִבְנָיו, וְלֹא תִינָתֵן לְצַמִּיתוֹת לְאַחֲרָי.

מהרה יבנה

ב. מלבי"ם. עפ"י רד"ק, אברבנאל, מצודת דוד.

ג. מלבי"ם. עפ"י רד"ק, אברבנאל, מצודת דוד.

ד. רש"י. רד"ק. אברבנאל. מצודת דוד. מלבי"ם.

ה. רש"י. רד"ק. אברבנאל. מצודת דוד. מלבי"ם.

שְׁנַת הַדְּרוֹר: הַיּוֹבֵל נִקְרָא דְרוֹר. כְּכַתּוּב: וְקִדְשְׁתֶּם אֶת שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה וְקִרְאתֶם דְּרוֹר בְּאָרֶץ לְכָל יֹשְׁבֵיהָ, יוֹבֵל הוּא תְהִיָּה לָכֶם, וְשַׁבְּתֶם אִישׁ אֶל אַחֲזוֹתוֹ וְאִישׁ אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ תָּשׁוּבוּ.

(ח) וְלֹא יִקַּח הַנְּשִׂיא מִנְחֵלֶת הָעָם לְהוֹנֵתָם מֵאַחֲזוֹתָם, מֵאַחֲזוֹתוֹ יִנְחַל אֶת בְּנָיו, לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא יִפְצוּ עַמִּי אִישׁ מֵאַחֲזוֹתוֹ:

וְלֹא יִקַּח הַנְּשִׂיא מִנְחֵלֶת הָעָם לְהוֹנֵתָם מֵאַחֲזוֹתָם, הַנְּשִׂיא לֹא יִקַּח מִהַנְּחִלָּה שֶׁל הָעָם, וְלֹא יַעֲשׂוּק מֵהֶם שׁוּם דְּבַר מִהֶאֱחֻזָּה שֶׁלָּהֶם, אֲלֵא מֵאַחֲזוֹתוֹ יִנְחַל אֶת בְּנָיו, הַנְּשִׂיא יִנְחִיל לְבָנָיו רַק מִהֶאֱחֻזָּה שֶׁלוֹ, וְלֹא מִהֶאֱחֻזָּה שֶׁל הָעָם.

לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא יִפְצוּ עַמִּי אִישׁ מֵאַחֲזוֹתוֹ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִפּוּזְרוּ הָעָם מֵאַחֲזוֹתָם, אֲלֵא כָל אֶחָד יִהְיֶה בְּאַחֲזוֹתָיו.

מהרה יבנה

ו. ויקרא כ"ה י'.

ז. במלבי"ם וז"ל: ולא יקח, כדי שלא יקח הנשיא מנחלת העם, שאם יועיל מתנותיו ותוסב נחלתו לזרים יצטרך להונות את העם ולקחת נחלתם כדי להוריש לבניו, וכבר באר (בס"י מ"ה פ"ח) שלכן נתנו לו חלק בארץ באחד השבטים שלא יצטרך להונות את העם ולקחת נחלתם, וע"י שלא יוכל לתת מנחלתו מתנה עולמית ע"י מאחוזתו ינחיל את בניו למען אשר לא יפוצו עמי כמו שהיו במלים הקודמים שלקחו שדום העם, והעם נפוצו מאחוזתם מפני פחד ומגור, אבל כשיהיה לו נחלת הארץ לא יבא לידי כך.

מקומות הבישול בבית המקדש

מקום בישול קדשי קדשים

(ט) וַיְבִיאֵנִי בַמָּבֹוא אֲשֶׁר עַל כְּתֵף הַשַּׁעַר, אֶל הַלְשָׁכוֹת
הַקִּדְשִׁים אֶל הַכְּהֻנִּים, הַפְּנֹת צְפוֹנָה, וְהִנֵּה שָׁם מְקוֹם (בִּירְכַתֶּם
כתיב) בִּירְכָתֶיִם יָמָּה:

וַיְבִיאֵנִי בַמָּבֹוא, המלאך הביא את יחזקאל דרך האמה שבשיפוע
שבזווית בית החליפות, שנכנסים דרכו לאויר העשרים שבין
הלשכות לתאים.

אֲשֶׁר עַל כְּתֵף הַשַּׁעַר, מקום דרך האמה הזוה, הוא בצד של שער
העזרה הצפוני, בצידו שפונה לצד מערב, בסוף הכותל.

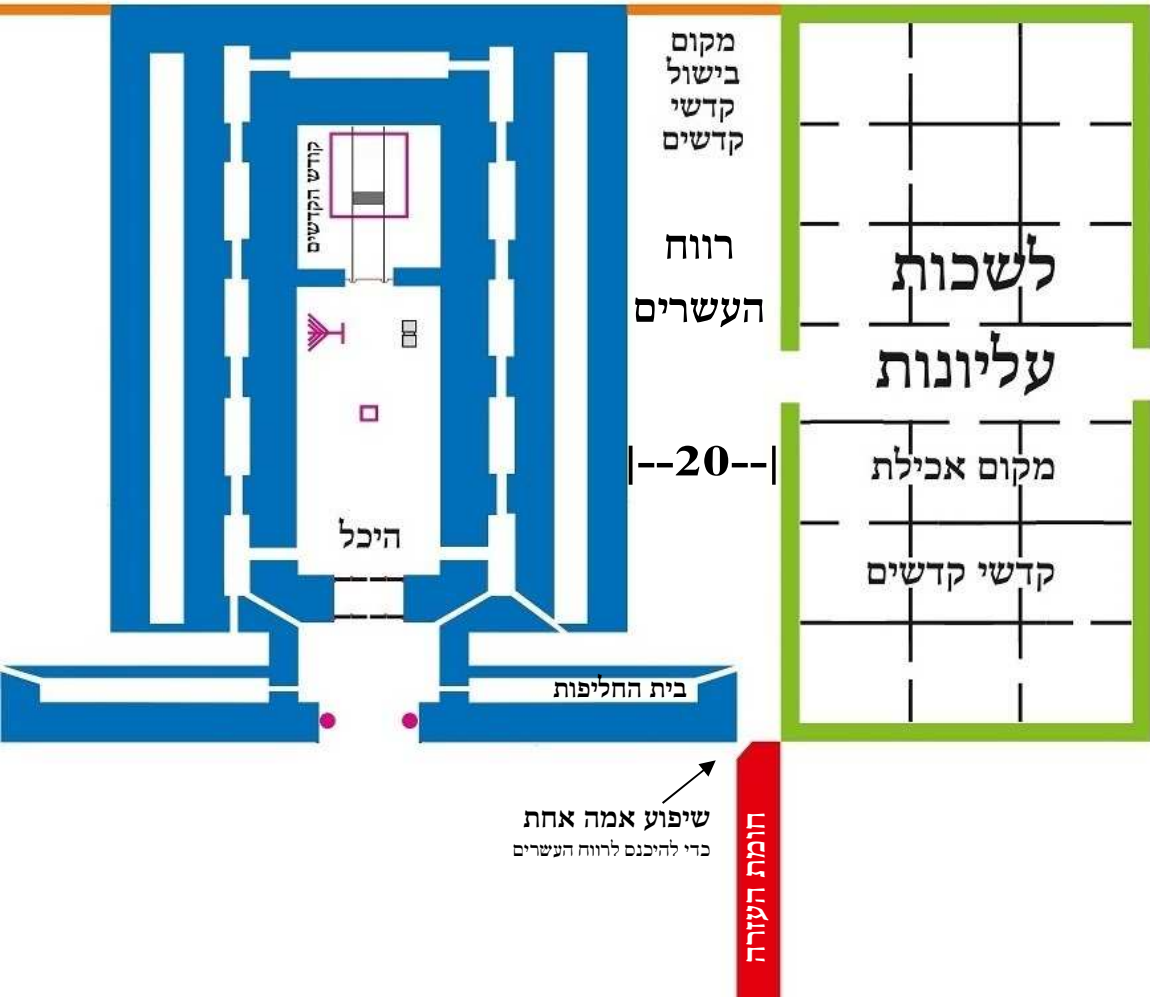
מהרה יבנה

א. רש"י. מצודת דוד.

ב. רש"י. מצודת דוד.

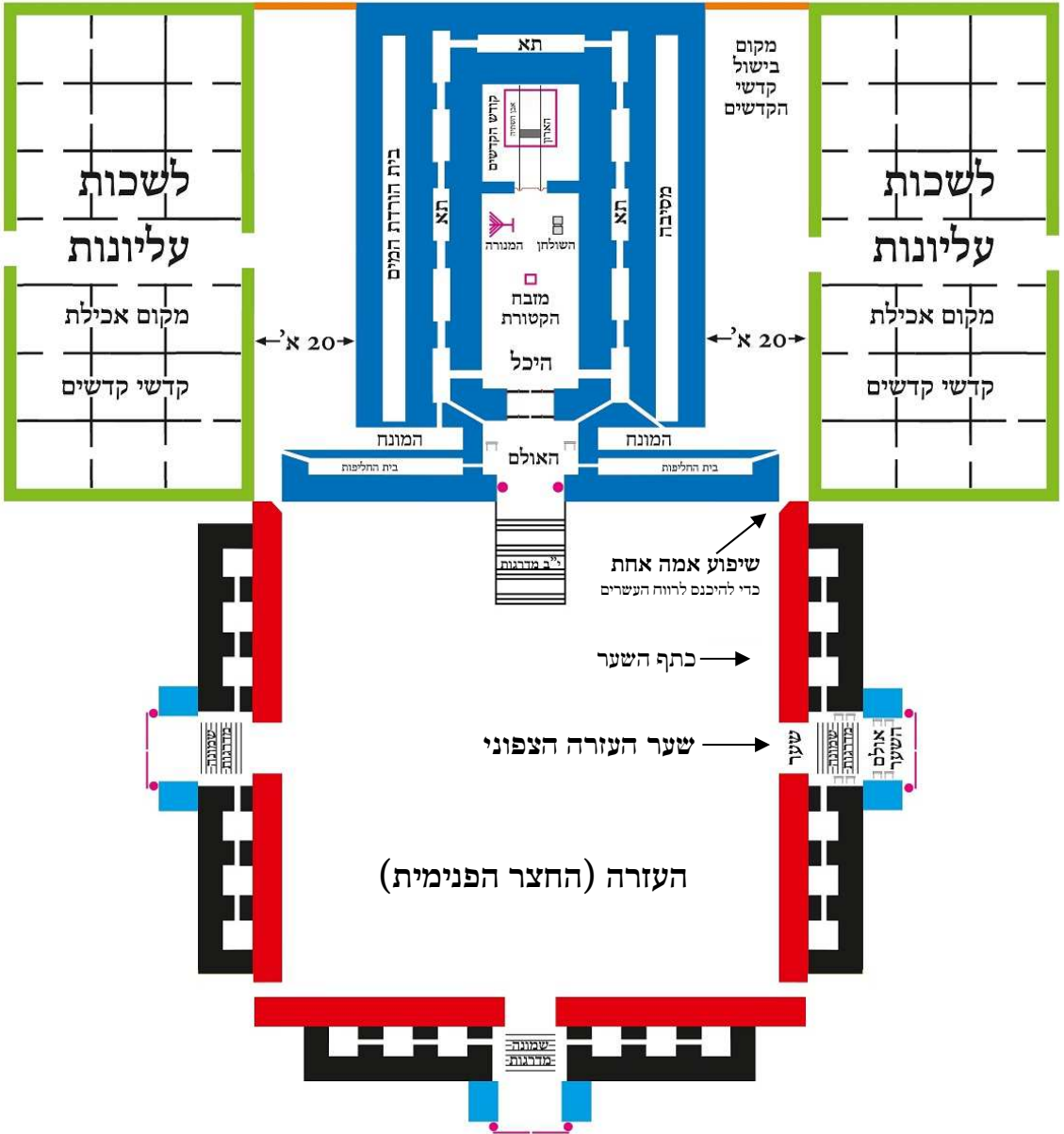
תרם בית המקדש מקום בישול קדשי קדשים השלישי

❧ שיפוע אמה אחת, כדי להיכנס אל רווח העשרים ❧

מראה יחזקאל פרק מז פסוק יט היכל תרסא

❖ דרך האמה, נמצא בסוף כתף השער הצפוני ❖

תַּרְסַב בַּיִת הַמִּקְדָּשׁ מִקוֹם בִּישׁוּל קִדְשֵׁי קִדְשִׁים הַשְּׁלִישִׁי

דֶּרֶךְ הָאֵמָה הַזֹּהָ, הֵבִיא הַמֶּלֶאךְ אֶת יַחְזֻקָאֵל אֶל הַלְשָׁכוֹת הַקִּדְשׁ,
אֵל מִקוֹם בְּנֵין הַלְשָׁכוֹת, אֶל הַפְּהִינִים, שֵׁשׁ בַּלְשָׁכוֹת אוֹכְלִים
הַכֹּהֲנִים אֶת קִדְשֵׁי הַקִּדְשִׁים. הַפְּנֹת צְפוֹנָה, וְהֵבִיאוּ אֵל הַלְשָׁכוֹת
שֶׁבְצַד צְפוֹן. לַלְשָׁכוֹת יֵשׁ פִּתְחִים אֵל הַחֲצֵר הַחִיצוֹנָה לְצַד צְפוֹן,
וְכֵן פִּתְחִים אֵל אוֹיֵר הָעֵשְׂרִים.^ג

וְהִנֵּה שֵׁם מְקוֹם, רֵאִיתִי שֵׁשׁ מִקוֹם מוֹבְדֵל וּמְגוֹדֵר,^ד בְּרוּחַ
הָעֵשְׂרִים אֵמָה שְׁבִין הַלְשָׁכוֹת לַתַּאִים, בְּיַרְכְּתַיִם יָמָה, בְּסוֹף רוּחַ
הָעֵשְׂרִים בְּצַד מְעֵרְבִי.^ה

^ו וַיֹּאמֶר אֱלֹהִי, זֶה הַמְּקוֹם אֲשֶׁר יִבְשְׁלוּ שֵׁשׁ הַפְּהִינִים אֶת
הָאֵשׁ וְאֶת הַחֲטָאֵת, אֲשֶׁר יֵאָפוּ אֶת הַמִּנְחָה, לְבִלְתִּי הוֹצִיא
אֶל הַחֲצֵר הַחִיצוֹנָה לְקִדְשׁ אֶת הָעֵם:

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִי, הַמֶּלֶאךְ אָמַר לִיחְזֻקָאֵל: זֶה הַמְּקוֹם אֲשֶׁר יִבְשְׁלוּ שֵׁשׁ
הַפְּהִינִים אֶת הָאֵשׁ וְאֶת הַחֲטָאֵת, בְּזֶה הַמְּקוֹם, שֶׁהוּא בְּרוּחַ
הָעֵשְׂרִים סְמוּךְ לְצַד מְעֵרְבִי, שֵׁשׁ יִבְשְׁלוּ הַכֹּהֲנִים אֶת קִרְבָּנוֹת
קִדְשֵׁי הַקִּדְשִׁים, וְכֵן אֲשֶׁר יֵאָפוּ אֶת הַמִּנְחָה, וּבְזֶה הַמְּקוֹם יֵאָפוּ אֶת
הַמִּנְחוֹת שֶׁהֵם קִדְשֵׁי קִדְשִׁים.^ו

הַכֹּהֲנִים מִבְּשָׁלִים שֵׁם אֶת הַחֲלָקִים הַמְּסוּיִימִים שֶׁהֵם צְרִיכִים
לֵאכּוֹל מִהַקִּרְבָּנוֹת.

☞ מֵהֵרָה יִבְנֶה ☞

ג. רש"י.

ד. מצודת דוד.

ה. מצודת דוד.

ו. רש"י. מצודת דוד.

ז. אברבנאל.

והמקום הזה שהוא קדוש בקדושת העזרה, הוא מיוחד לבישול קדשי קדשים, מפני לְבִלְתִּי הוֹצִיא אֶל הַחֲצֵר הַחִיצוֹנָה, כדי שלא יוציאו אל החצר החיצונה את הקדשי קדשים^ט, שהרי קדשי קדשים נפסלים אם יוצאים לחוץ^ז, לְקֹדֶשׁ אֶת הָעַם. אם יוציאו לחצר החיצונה את קדשי הקדשים, יהיה נראה שגם העם מקודשים כמו הכהנים, לאכול עמם בקדשי הקדשים. אין להוציא את הקדשי קדשים שלא יתערבו עם העם^א.

מהרה יבנה

ח. מכאן ראה ששיפוע האמה שבו נכנסים אל רווח העשרים, הוא בצד של החצר הפנימית. שהשיפוע הוא כדי שיוכלו להיכנס מהחצר הפנימית אל רווח העשרים. ואינו בצד של החצר החיצונה.

שיפוע האמה הוא דווקא בצד הפנימי, כדי שיוכלו להכניס דרכו את הקדשי קדשים לבשלם ברווח העשרים, ולא יוציאו אל החצר החיצונה, ככתוב בפסוק.

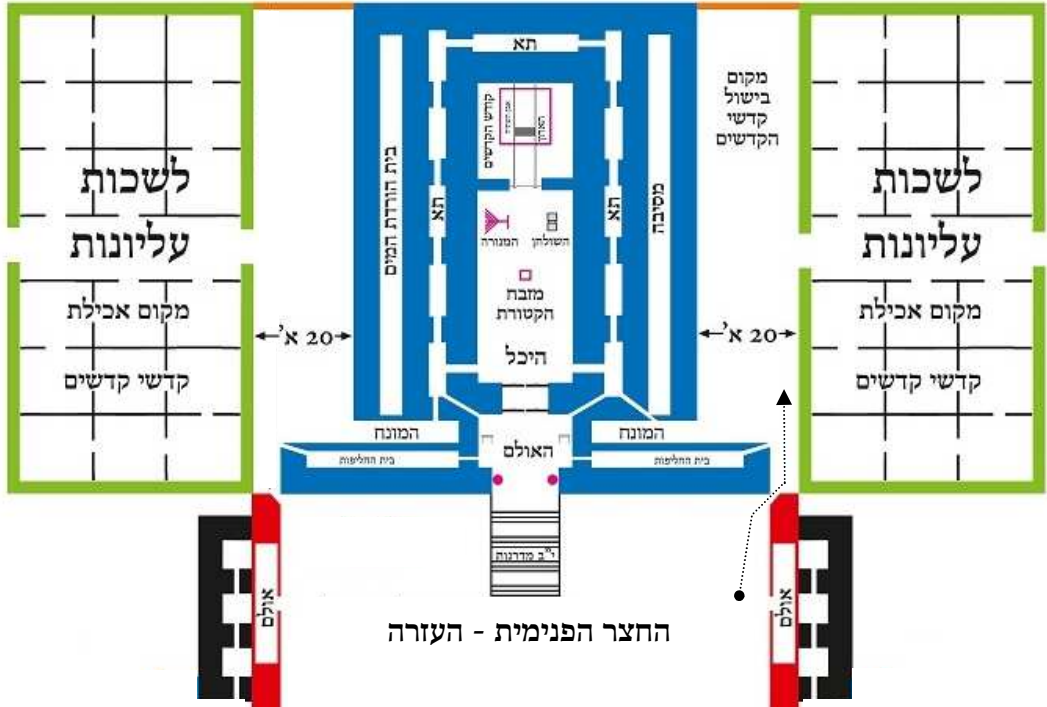
ט. רש"י.

י. עפ"י אברבנאל ומצודת דוד. המלבי"ם ביאר וז"ל: ויאמר אלי זה המקום אשר יבשלו שם הכהנים את האשם, כי היה מקום לבישול השלמים בחצרות קטרות שיתבאר בפסוק כ"א והם היו בחצר החיצונה במקצוע החצר ששם לא נתקדש בקדושת עזרה, והראהו שלבישול קדשי קדשים יש מקום מיוחד במקום מקודש כדי שלא יוציא אל החצר החיצונה לקדש את העם, הוא על צד המליצה שיוציא הקדש ממחיצתו אל העם והחול כאילו תפקע הקדושה מן הקדש אל העם והחול, כמו ולא יקדש את העם בבגדיהם.

יא. רש"י.

תרומד בית המקדש מקום בישול קדשי קדשים השלישי

בישול קדשי קדשים, ברווח העשרים סמוך למערב

ארבע לשכות קטורות

(כא) וַיֹּצִיאֵנִי אֶל הַחֲצַר הַחִיצוֹנָה, וַיַּעֲבִירֵנִי אֶל אַרְבַּעַת מְקַצְעֵי הַחֲצַר, וְהִנֵּה חֲצַר בְּמִקְצַע הַחֲצַר הַחֲצַר:

המלאך מוציא את יחזקאל הנביא אל עזרת נשים, ומראה לו שבארבע הפינות של עזרת נשים יש לשכות, וללשכות אין גג.

כתוב במשנה²: וְאַרְבַּע לְשָׁכוֹת הָיוּ בְּאַרְבַּע מְקַצְעוֹתֶיהָ, בארבעת הפינות של עזרת נשים מבפנים³, יש ארבע לשכות, שֶׁל אַרְבָּעִים אַרְבָּעִים אֲמָה, אורך כל לשכה ארבעים אמה. אבל רוחב כל לשכה הוא שלשים אמה.

ולא היו מקרות, ארבע לשכות אלו לא היה להם גג, בבית המקדש השני. וכך הם עתידים להיות, וכך יהיו לשכות אלו בבית המקדש השלישי, ללא גג. שְׁנַאֲמַר:

וַיֹּצִיאֵנִי, המלאך הוציא את יחזקאל הנביא אֶל הַחֲצַר הַחִיצוֹנָה, היא עזרת נשים, וַיַּעֲבִירֵנִי אֶל אַרְבַּעַת מְקַצְעֵי הַחֲצַר, ויעבירני אל ארבעת זוויות החצר, היא עזרת נשים, וְהִנֵּה חֲצַר בְּמִקְצַע הַחֲצַר חֲצַר בְּמִקְצַע הַחֲצַר. יש חצר קטנה, דהיינו לשכה, בכל זווית וזווית של עזרת נשים⁴.

(כב) בְּאַרְבַּעַת מְקַצְעוֹת הַחֲצַר הַחִיצוֹנָה קְטָרוֹת, אַרְבָּעִים אֲרָךְ וְשָׁלְשִׁים רָחֵב, מִדָּה אַחַת לְאַרְבַּעַתָּם מִהֶקְצְעוֹת:

מהרה יבנה

יב. מדות ב' ה'.

יג. תוספות יום טוב. תפארת ישראל.

יד. מצודת דוד. מלב"ם.

בְּאַרְבַּעַת מְקַצְעוֹת הַחֶצֶר, בארבע הפינות של עזרת נשים, יש לשכה בכל אחת מהפינות^{טו}. הַצָּרוֹת קְטוּרוֹת, לשכות אלו הם 'קטורות', דהיינו שאין להם גג.

כמבואר במשנה^{טז}: וְאֵין קְטוּרוֹת אֶלָּא שְׂאִינָן מְקוּרוֹת, 'קטורות', הכוונה שאינן מקורות, שהלשכות ללא גג. 'קיטור' הוא עשן. מלשון וְהִנֵּה עָלָה קִיטוֹר הָאָרֶץ^{יז}. ולשכות קטורות, הכוונה שהלשכות באופן שיוכל לצאת מהם עשן, דהיינו שהם ללא גג^{יח}.

☞ מהרה יבנה ☞

טו. מצודת דוד ביחזקאל מ"ו כ"א. מלבי"ם שם.

טז. מדות ב' ה'.

יז. בראשית י"ט כ"ח.

יח. רש"י. מצודת דוד. מלבי"ם. רע"ב במידות.

ברש"י כתוב: שנינו במסכת מדות, 'אין קטורות אלא שאינן מקורות', ושם מפרש מה היו משמשות. ע"כ. משמע מלשון רש"י שאותו השימוש שהיה בלשכות אלו בבית שני כך יהיה גם בבית שלישי. וכן האברבנאל העתיק כאן את לשון המשנה במדות, למה משמש כל לשכה. והנה בהמשך הפסוקים יבואר שבארבע לשכות אלו מבשלים קדשים קלים. ולכאורה יוקשה. אפשר לתרץ, שיהיה שם בארבע לשכות אלו, את מה שהיה בהם בבית שני, ככתוב במשנה, וגם יבשלו בארבעתן קדשים קלים, ככתוב בהמשך הפסוקים. שיהיה גם וגם, ואין זה סתירה. והרי לשון המשנה (מדות ב ה): וּמָה הָיוּ מְשַׁמְשׁוֹת. דְּרוּמִית מוֹרְחִית, הִיא הַיְתָה לְשִׁכַּת הַנְּזוּרִים, שְׁשָׁם הַנְּזוּרִים מְבַשְּׁלִין אֶת שְׁלֵמִיהֶן, וּמְנַלְחִין אֶת שְׁעָרָן, וּמְשַׁלְחִים תַּחַת הַדּוֹר. מוֹרְחִית צְפוֹנִית, הִיא הַיְתָה לְשִׁכַּת הָעֵצִים, שְׁשָׁם הַכְּהֻנִּים פְּעָלֵי מוּמִין מִתְּלִיעֵין הָעֵצִים. וְכָל עֵץ שֶׁנִּמְצָא בּוֹ תוֹלַעַת, פְּסוּל מַעַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ. צְפוֹנִית מְעַרְבִית, הִיא הַיְתָה לְשִׁכַּת מְצַרְעִים. מְעַרְבִית דְּרוּמִית, אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב, שִׁכַּחְתִּי מָה הַיְתָה מְשַׁמְשֶׁת. אָבָא שְׂאוּל אָמַר, שָׁם הָיוּ נוֹתְנִין יַיִן וְשִׁמּוֹן, הִיא הַיְתָה נְקֻרָאֵת לְשִׁכַּת בֵּית שְׂמֹנִיהַ.

והרי לשון המשנה עם ביאור: וּמָה הָיוּ מְשַׁמְשׁוֹת, מה היה השימוש של ארבעת לשכות אלו: דְּרוּמִית מוֹרְחִית, הלשכה בזוית דרומית מזרחית, היא הַיְתָה לְשִׁכַּת הַנְּזוּרִים, שְׁשָׁם הַנְּזוּרִין מְבַשְּׁלִין אֶת שְׁלֵמִיהֶן, וּמְנַלְחִין אֶת שְׁעָרָן, וּמְשַׁלְחִים תַּחַת הַדּוֹר. בלשכה זו הנזירים גוזזים את שערם, ומשליכים את שערם הגוזז לשרפו באש שתחת הקדירה שמתבשל בו השלמים שלהם, כדכתיב (במדבר ו יח), וְגִלַּח הַנְּזוּר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֶת רֹאשׁ נְזוּרוֹ, וְלָקַח אֶת שְׁעַר רֹאשׁ נְזוּרוֹ וְנָתַן עַל הָאֵשׁ אֲשֶׁר תַּחַת זֶבַח הַשְּׁלָמִים' (רע"ב תפא"י).

הלשכה בזוית מזרחית צְפוֹנִית, היא הַיְתָה לְשִׁכַּת הָעֵצִים, שְׁשָׁם הַכְּהֻנִּים פְּעָלֵי מוּמִין מִתְּלִיעֵין הָעֵצִים, וְכָל עֵץ שֶׁנִּמְצָא בּוֹ תוֹלַעַת, פְּסוּל מַעַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ. בלשכה זו הכהנים שיש להם מום,

מידת כל לשכה: אַרְבַּעִים אמה אַרְךָ, ממזרח למערב. וּשְׁלֹשִׁים אמה רֶחֶב מצפון לדרום^ט. מִדָּה אַחַת לְאַרְבַּעַתָּם, כל ארבעת הלשכות הם באותה המידה, ארבעים אורך ושלושים רוחב. מְהַקְצָעוֹת, הלשכות הם בזוויות מקצועות החצר^י.

(כג) וְטוֹר סָבִיב בָּהֶם סָבִיב לְאַרְבַּעַתָּם, וּמִבְּשָׁלוֹת עָשׂוּי מִתַּחַת הַפִּירֹת סָבִיב:

וְטוֹר סָבִיב בָּהֶם, שורה של אבנים רחבות בולט מן החומה סמוך לארץ, וכו נקבים נקבים, שיעמידו בהם את הקדרות, סָבִיב לְאַרְבַּעַתָּם, כך הוא בארבעת הלשכות סביב מבפנים, וּמִבְּשָׁלוֹת

מהרה יבנה

ואינם יכולים לעשות את העבודה, בודקים את העצים מתולעים, ומסירים משם כל עץ עם תולעת, כי עץ שיש בו תולעת פסול למזבח (רע"ב). ועיין תפארת ישראל. והטעם שעץ שנמצא בו תולעת פסול מעל נבי המזבח, כי העצים נקראו קרבן, כדכתיב (נחמיה י לה): 'על קרבן העצים' (רא"ש). מִתְּלִיעֵי: כמו שכתוב 'מסקלין' (שביעית ב ג) על הסרת אבנים מהדרך (רמב"ם). הלשכה בזוית צפֹנִית מְעַרְבִית, היא הַיְתָה לְשֵׁבֶת מְצוּרַעִים. בלשכה זו המצורע טובל בשמיני לטהרתו לפני שבא להכניס ידו בפנים למתן בהונות (רע"ב).

ביתר ביאור: המצורע, אחרי שטבל ביום השביעי לטהרתו, והעריב השמש, מותר לו ליכנס לעזרת נשים, אבל משום שהוא מהוסר כיפורים, אסור לו ליכנס עדיין לעזרת ישראל, עד שיביא קרבנותיו ביום השמיני. אבל כשצריך להכניס בהונותיו לעזרת ישראל בשביל מתן דם האשם והשמן ביום השמיני, טובל לפני כן בלשכה זו (עפ"י לשון התפארת ישראל).

הלשכה בזוית מְעַרְבִית דְרוּמִית, אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב, שֶׁבַחְתִּי מִה הַיְתָה מְשֻׁמֶשֶׁת. ומכאן ראייה שכל הדברים במשנה עד כאן אמר רבי אליעזר בן יעקב (נמרא יומא ט"ו. רמב"ם. רע"ב). אָבָא שְׂאוּל אָמַר, שֶׁם הָיוּ נוֹתְנִין יַיִן וְשִׁמֹן, היא הַיְתָה נִקְרָאת לְשֵׁבֶת בֵּית שְׁמִינִה. בלשכה זו מניחים את היינות לנסכים, ואת השמנים לנסכים למנורה ולמנחות (שלמי הגיבורים. ללשכת השמנים יש שני פתחים אחד מול השני (תוספתא יומא א ג)). ולשכה זו נקראת 'לשכת בית שמניה'.

יט. מצודת דוד. מלבי"ם.

כ. עפ"י רש"י.

תרסח בית המקדש ארבע לשכות קטורות השלישי

עשוי מתחת הטירות סביב. מתחת טור האבנים יש חלל, כדי להדליק שם את האש, והקדרות מלמעלה, כדי לבשל^{כא}.

(כד) וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי, אֵלֶּה בֵּית הַמְּבֹשְׁלִים, אֲשֶׁר יְבַשְׁלוּ שָׁם מִשְׁרְתֵי הַבַּיִת אֶת זֶבַח הָעֵם:

וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי, הַמְּלֹאךְ אָמַר אֵל יְחֻזְקָאֵל הַנְּבִיא, אֵלֶּה בֵּית הַמְּבֹשְׁלִים אֲשֶׁר יְבַשְׁלוּ שָׁם מִשְׁרְתֵי הַבַּיִת אֶת זֶבַח הָעֵם. ארבע לשכות אלה, הם 'בית המבשלים', שהכהנים יבשלו שם קדשים קלים. שמותר לאכלם גם מחוץ לעזרה^{כב}.

הכהנים מבשלים שם את החלקים המסויימים שצריכים לאכול מהקרבות^{כג}.

מהרה יבנה

כא. עפ"י רש"י, מצודת דוד, מלבי"ם.

כב. עפ"י רש"י, מצודת דוד, מלבי"ם.

כג. קדשים קלים אפשר לאכול מחוץ לעזרה, בכתוב במשנה (ובחים ה ו-ה): התודה ואיל גזיר, קדשים קלים, שחיטתן בכל מקום בעזרה, ודמן טעון שתי מתנות שהן ארבע, ונאכלים בכל העיר לכל אדם, בכל מאכל, ליום ולילה עד חצות. המורם מהם כיוצא בהם, אלא שהמורם נאכל לכהנים, לנשיהם ולבניהם ולעבדיהם:

שקמים, קדשים קלים, שחיטתן בכל מקום בעזרה, ודמן טעון שתי מתנות שהן ארבע, ונאכלין בכל העיר לכל אדם, בכל מאכל, לשני ימים ולילה אחד. המורם מהם כיוצא בהן, אלא שהמורם נאכל לכהנים, לנשיהם ולבניהם ולעבדיהם:

הפכור והמעשר והפסח, קדשים קלים, שחיטתן בכל מקום בעזרה, ודמן טעון מתנה אחת, ובלבד שיתן כנגד היסוד. שנה באכילתן, הפכור נאכל לכהנים, והמעשר לכל אדם, ונאכלין בכל העיר, לכל אדם, בכל מאכל, לשני ימים ולילה אחד. הפסח אינו נאכל אלא בלילה, ואינו נאכל אלא עד חצות, ואינו נאכל אלא למנויו, ואינו נאכל אלא צלי:

בפירוש המשניות להרמב"ם: התודה ואיל גזיר קדשים קלים שחיטתן בכל כו'. התודה היא קרבן שלמים עם מנחה, ועוד נבאר אותה במנחות שנאמר וזאת תורת זבח השלמים אם על תודה יקריבנו. ונאמר בזריקת דם השלמים סביב כמו שנאמר בעולה, לפיכך כל שלמים דמן טעון שתי מתנות שהן ד' כמו העולה, ואמר רחמנא בחטאת ואכלתם אותה במקום קדוש, ואמרו אותה במקום קדוש ולא אחרת במקום קדוש, ר"ל שהחטאת וכל הראוי לה והאשם שמשפטו כמשפטם שנאמר בתורה כחטאת כאשם היא שאינה נאכלת אלא בעזרה אבל זולתם מן הקרבנות נאכלין בכל ירושלים. והמורם הוא הדבר שהכהן נוטל מתודה ואיל גזיר והוא שנוטל

מהרה יבנה

מקרבן תודה חוזה ושוק ונוטל מן הלחם שמקריבין עמו אחד מכל קרבן שהן ד' חלות כמו שנבאר בשביעי ממנחות, ונוטל מאיל נזיר הזרוע בשלה וחזה ושוק ג"כ וחלת מצה ורקיק מצה מן הלחם שמקריבין עם איל השלמים, וכל אלו אוכלין אותן הכהנים זכרים ונקבות לפי שכן בא הכתוב עליהן כי חקך וחק בניך וגו'. ונאמר בתורה בפ"י ובשר זבח תודת שלמיו ביום קרבנו יאכל לא יניח ממנו עד בקר, ואיל נזיר הוקש לתודה שהוא ג"כ קרבן שלמים עם מנחה. וכבר ידעת שכ"מ שנאמר בו עד בוקר מצותו עד שיעלה עמוד השחר אבל מדרבנן אמרו עד הצות להרחיק האדם מן העבירה כמו שנזכר למעלה.

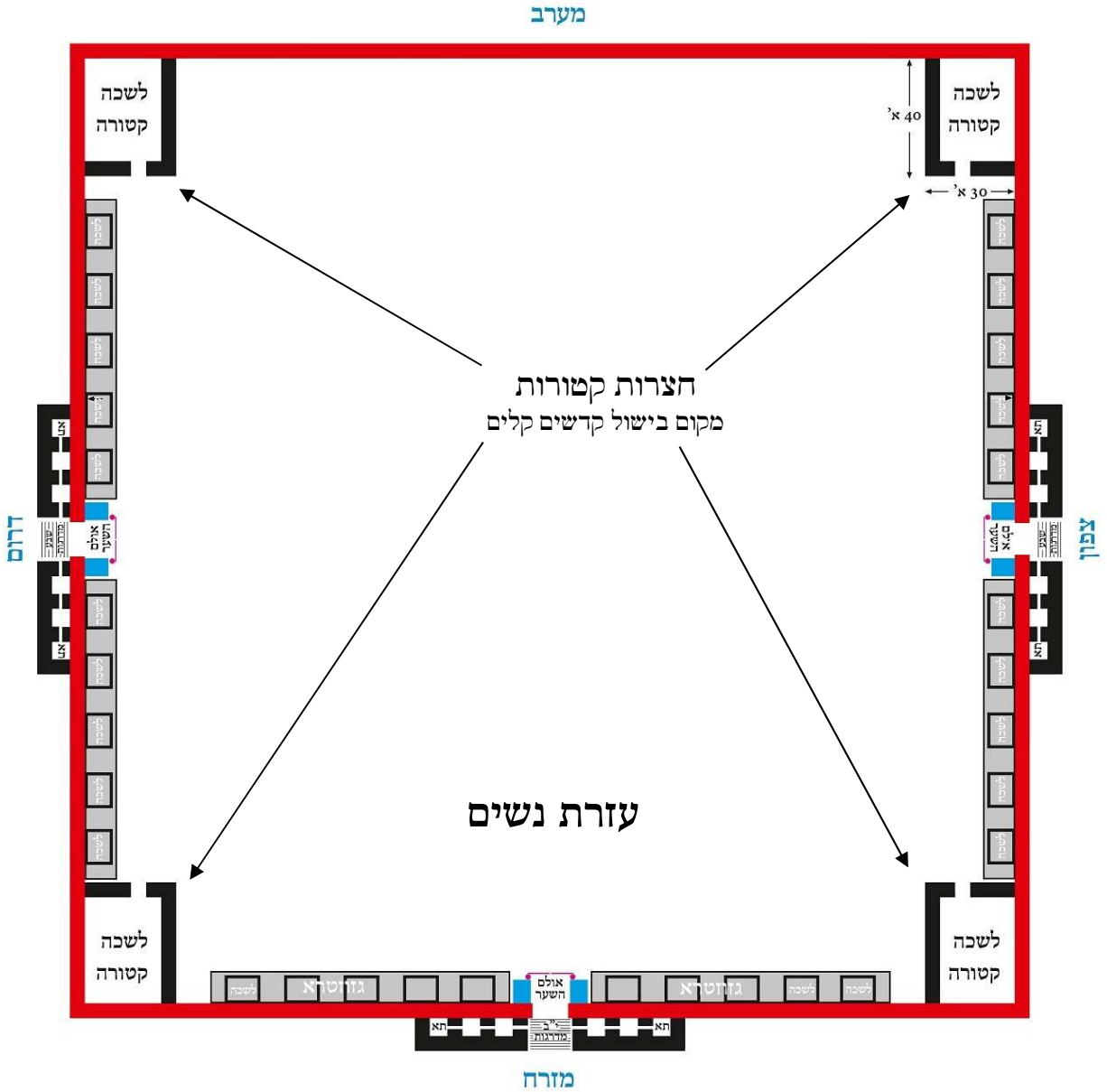
שלמים קדשים קלים שחימתן בכל מקום בעזרה כו'. אמר רחמנא על השלמים ושחטו אותו פתח אהל מועד, ואמרו להכשיר כל הרוחות לפי שלא ייחד בו צפונה, ואמר כל מיני שלמים מלבד תודה ואיל נזיר שדומה לו אמר בו והנותר מבשר הזבח ביום השלישי באש ישרף, ואינן נאכלין אלא ביום השחיטה והלילה וממחרת עד ליל ג'. ומה שנוטל הכהן מן השלמים והוא הנקרא מורם מהם הוא חוזה ושוק שנאמר בו כי את חוזה התנופה ואת שוק התרומה וגו'.

הבכור והמעשר והפסח קדשים קלים שחימתן כו'. אמר רחמנא בבכור את דמם תזרוק על המזבח ולא אמר את דמו, שזה נאמר על הבכור שאינו צריך אלא זריקה אחת ומעשר בהמה שמקריבין ממנה האימורים ואוכלין הבעלים הנותר כמו שביארנו פעמים ואין לכהנים בו שום דבר אפי' חוזה ושוק, והוא מה שאמר לכל אדם, והבכור אוכלים אותו הכהנים וכן כתוב בו ובשרם יהיה לך כחוזה התנופה וגו', וכבר ידעת שחוזה ושוק דומה לשלמים כמו שאמרנו המורם מהם כיוצא בהם, והשלמים נאכלין לשני ימים ולילה אחד, וג"כ הבכור אוכלין אותו הכהנים לשני ימים ולילה אחד בכל העיר בכל מאכל כמו שאוכלין חוזה ושוק, וכל מה שנאמר בפסח הוא דבר תורה וכבר ביארנו אותו בפסחים. ואשר הצריכנו שתהא מתנה כנגד היסוד לפי שנאמר בעולה וזרקו את הדם ואמר באלו את דמם תזרוק על המזבח, לפיכך כמו שהעולה אי אפשר בלא יסוד שנאמר אל יסוד מזבח העולה כך אלו. ובמדות יתבאר לך שפנות המזבח יש מהן שיש להן יסוד ויש מהם שאין להם יסוד ושמה נצייר זה.

ודע כי מה שאמרנו בתחילת דברינו במסכת הזאת שלמים או הדומים להם לא היתה כוונתנו אלא על אלה השלשה קרבנות ר"ל הבכור והמעשר והפסח, לפי שהן דומין לשלמים במקומות השחיטה ובהקטרת אימורים ובמקומות האכילה והיות האוכלים זכרים ונקבות ועבדים ובהיותן קדשים קלים ובזמן אכילתן זולתי הפסח שנאמר בו פסוק. ואם יקשה מקשה ויאמר איך לא אמרת במיני הקרבנות ותמנה אלו השלשה מוסף על העולה החטאת והאשם והשלמים זה אינו ראוי מצד החלוק לפי שאותן ד' מינים פעמים רבות יתחייב היחיד בכל אחד מהם כפי שינוי העניינים והצביור חייבין בהם בזמנים משונים ואלו אינם כן, ועוד שהכתוב לא בא אלא על אלו המינים בלבד והם שנתן להם תורות שנאמר זאת תורת העולה למנחה ולחטאת לאשם ולמילואים ואמר אח"כ אשר צוה ה' וגו', הרי אין שם קרבן זולתי אלו. אמנם המילואים לא זכרנו אותן לפי שאינו זכר אלא קרבן הנוהג לדורות, והמנחה עוד יתפרשו דיניה במסכתא שאחרי זאת. ע"כ.

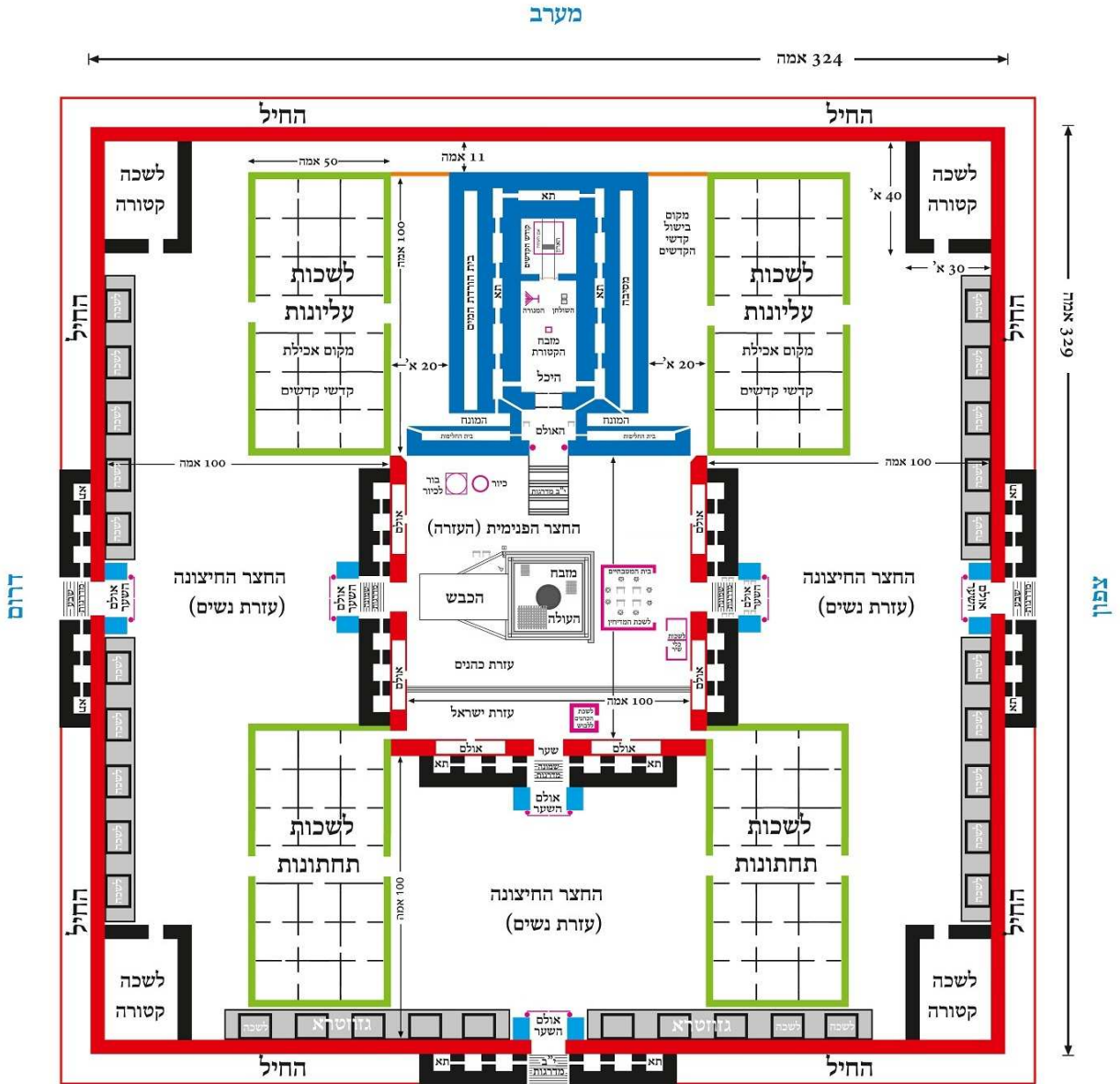
עטר בית המקדש ארבע לשכות קטורות השלישי

✪ הצרות קטורות - בית המבשלים ✪

מראה יחזקאל פרק מו פסוק כד היכל תרעא

מקום הלשכות קטורות בתוך עזרת נשים

הר הבית

מזרח

מעיין מבית ה' יצא

(א) וַיִּשְׁבְּנֵי אֶל פֶּתַח הַבַּיִת, וְהִנֵּה מַיִם יִצְאִים מִתַּחַת מִפְּתַח הַבַּיִת קְדִימָה, כִּי פָנֵי הַבַּיִת קְדִימִים, וְהַמַּיִם יֵרְדִים מִתַּחַת מִפְּתַח הַבַּיִת חֵימָנִית מְנַגֵּב לַמִּזְבֵּחַ:

[ג] כתוב בנבואת יואל הנביא, על זמן הגאולה השלימה: 'ומעיין מבית יהוה יצא, והשקה את נחל השטים'. וכן כתוב בנבואת זכריה הנביא: 'ביום ההוא יהיה מקור נפתח לבית דוד ולישבי

מהרה יבנה

א. יואל ד' י"ח. ברד"ק: ומעין מבית ה' יצא. זהו כמשמעו כמו שכתוב בנבואת יחזקאל: והשקה את נחל השטים. כתרנומו מישר שיטין, כי העמק יקרא נחל בין יש בו מים בין אין בו מים, כמו ויחפרו עבדי יצחק בנחל, ובדברי רז"ל היושבת בנחל. והגאון רב סעדיה ז"ל פירש נחל השטים הוא הירדן כי הירדן הוא קרוב למקום הנקרא שטים לפיכך סמכו אליו. במצודת דוד: ומעין. הוא הנחל האמור בנבואת יחזקאל והוא המקור האמור בנבואת זכריה: והשקה. מי המעיין הזה ישקה את עמק השיטים להיות נמשך כנהר. במלבי"ם: והיה ביום ההוא, תתרבה השפע והברכה ביתר שאת עד שההרים ימפו עסים מרוב הפירות המתוקים, והגבעות תלכנה חלב מרוב הבקר והצאן, וכל אפיקי יהודה ילכו מים שעד עתה היה חסרון מים בין בכללות א"י בין בירושלים שלא היו מעינות בירושלים, ואז לא לבד שיהיה מים ביהודה כי גם מעין יצא מבית ה' משם יפתח מקור נפתח ויתפשט לחוץ עד שישקה את נחל השטים, ולדעת ר' סעדיה הוא הירדן שהוא קרוב לשטים, ולרש"י הוא כמשמעו, ועל המעיין הזה כבר נבא יחזקאל וזכריה, וע"ד הרמז שמשם תצא התורה והאמונה הנמשלת למים, לכל העולם, ויען שבשמים פרצו בזנות ובע"ז לבית פעור והיה ראשית חמאת לבית ישראל, מציין שהמעין הקדוש יטהר את המומאה אשר התחלה בנחל השטים ויעביר הרעות הזרות והתאוות.

יְרוּשָׁלַם, לְחַטָּאת וּלְנֶדֶה². וְעוֹד כְּתוּב בְּזִכְרֶיהָ: וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יֵצְאוּ מִיַּם חַיִּים מִירוּשָׁלַם, חֲצִיִּם אֶל הַיָּם הַקְּדֵמוֹנִי וְחֲצִיִּם אֶל הַיָּם הָאֲחֵרוֹן, בְּקִיץ וּבְחֹרֶף יִהְיֶה³. דַּהֲיִינוּ שְׁבוּמֵן הַגְּאוּלָּה הַשְּׁלִימָה יֵצֵא מֵעֵין מִבֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּדֶרֶךְ נֶם. וְכֵן כְּתוּב כֹּאן בְּנִבְאוֹת יִחְזַקְאֵל: וַיִּשְׁבְּנִי אֶל פֶּתַח הַבַּיִת, הַמְּלֹאךְ הַחֲזוּר אֶת יִחְזַקְאֵל אֶל פֶּתַח הַהֵיכָל⁴, וְהִנֵּה מַיִם יֵצְאִים מִפֶּתַח מְפָתֵן הַבַּיִת, יִחְזַקְאֵל רָאָה שְׁלַעֲתִיד לְבוֹא יִפְתַּח שֵׁם מֵעֵין בְּדֶרֶךְ נֶם, וַיֵּצְאוּ מַיִם מִתַּחַת מִפֶּתֵן הַהֵיכָל⁵. קְדִימָה, וְהַמַּיִם יִמְשְׁכוּ וַיִּלְכוּ לְצַד מִזְרָח. כִּי פָנַי

מהרה יבנה

ב. זכריה י"ג א'. במצודת דוד: יהיה מקור נפתח. יהיה נובע מים מתחת מפתן הבית והוא הנחל האמור בנבואת יחזקאל והוא המעיין האמור בנבואת יואל והוא מים החיים האמור בסוף הספר: לבית דוד. לצורך בית דוד ויושבי ירושלים: לחטאת. לקחת ממנו מי חטאת להזות על טמאי מתים כי מי חטאת צריכים שיהיו מים חיים ונובעים.

במלבי"ם: יפתח מקור מים חיים שיהיה מיוחד לבית דוד וליושבי ירושלים לחטאת להתחטא בו, ולהיות למי נדה לאפר חטאת, וכבר נבא יחזקאל שראה נחל גדול יוצא מבית קה"ק שיתפשט עד ים המזרחי והמערבי, וכן נבא זכריה (יד ח) והיה ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלים חצים אל הים הקדמוני וכו'.

ג. זכריה י"ד ח'. במצודת דוד: יצאו מים חיים מירושלים. הוא המקור המוזכר למעלה היוצא מתחת מפתן הבית אל ירושלים ומשם תתפשט בעולם: חצים. חצי המים היוצאים ילכו דרך בקע ההר אל הים הקדמוני וגומר: בקיץ ובחורף יהיה. לא יתייבש בחום הקיץ ולא יגלד להקפות בקור החורף.

במצודת ציון: חיים. נובעים כמו 'אל מים חיים' (ויקרא יד): הקדמוני. המזרחי: האחרון. המערבי, וכן 'ועד הים האחרון' (דברים יא).

במלבי"ם: יתרבו המים עד שיצאו לחוץ ויתפשטו עד ים המזרחי והמערבי, ומלבד שיהיה כן כפשוטו כמו שבארתי למעלה (יג א) מרמז גם כן על התפשטות המים המדעים ונחל האמונה האמתית מים עד ים ומנהר עד אפסי ארץ.

באלשיך: ועוד סימן אחר ליום הטוב ההוא, והוא, כי והיה ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלים, חצים יהיו אל הים הקדמוני ונחלים וחצים אל הים האחרון. ולא יהיה חסר בקיץ כדרך המעיינות המבעיים, וגם לא ירבו בחורף כי אם שיתחילו בקיץ ויהיה שוה בחורף, ולא שיתחיל בחורף וימשך בקיץ כי אם בהפך, וזהו בקיץ ובחורף יהיה באופן יוכר כי בהשגחה נהיה הדבר.

ד. עפ"י מצודת דוד.

ה. באברבנאל: ולכן בזמן הגאולה כדי שתהיה ירושלים ברכה בארץ שישלימה השם יתברך בכל הדברים עד שלא יחסר כל בה בריאה יברא ה' שיתחדש בה מעין מים חיים ויהיה מקום מוצאו מתחת בית ה' כדי שיכירו וידעו כל יושבי תבל שנשתנה טבע הארץ ההיא לטוב

הפית קדים, כי פתח ההיכל הוא לצד מזרח, והמים היוצאים מתחת מפתן ההיכל הולכים לכיוון מזרח.

והמים ירדים מתחת הארץ, מפתח הפית הימנית, המים פונים והולכים באלכסון לצד ימין של הבית, דהיינו לצד דרום, מנגב למזבח, והולכים בצד דרום מהמזבח, ופונים ויוצאים מהעזרה דרך שער העזרה הדרומי.

המעיין יוצא מבית קודש הקדשים. ובתחילה הוא דק מאוד כמו קרני חגבים, וכשמגיע לפתח ההיכל נעשה כעובי חוט של שתי, וכשמגיע לפתח האולם נעשה יותר עבה כמו חוט של ערב, וכשמגיע לפתח העזרה נעשה כמו פי פך קטן. ככתוב במשנה:

מהרה יבנה

ושהחלמיש שיבש היה כעץ הפכו השם למעינו מים, ושבזכות בית ה' יהיה אותו הנס גם שיהיה זה אות ומופת כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלם ושלהורות ע"ז ברא השם חדשה בארץ בקרב ירושלם שלא היו מים חיים מעולם שבזמן הנאולה מעין מבית ה' יצא ויהיו המים התחתונים ההמה רמוז למים העליונים שאלו ואלו יצאו מירושלם, ולפי שזה הנס כולו נמשך מקדושת בית ה' לכן זכר הנביא פה שראה מים יוצאים מתחת מפתן הבית קדימה רוצה לומר מאמצע שער ההיכל.

ו. מצודת דוד.

ז. מצודת דוד. אלמלא פירוש המצודת דוד, היה אפשר לפרש ש'מתחת' הכוונה שהמים ירדו מהיכל לעזרה, והעזרה הוא נמוך יותר מההיכל וכדלעיל מ' מ"ט, שיש מדרגות לעלות מהעזרה, על כן כאשר המים ירדו לעזרה זה נקרא 'מתחת' כי זה מקום נמוך, אבל אין זה ממש מתחת לארץ.

ח. רש"י.

ט. יומא ע"ז:

נראה ש'פי פך קטן' הוא סוד הפך קטן של שמן שמצאו החשמונאים, ובו הדליקו את המנורה שבדרום. והוא הענין של חנוכה שהוא אורו של משיח.

וזה ענין הפכים קטנים שחזר עליהם יעקב אבינו, שהוא הפך קטן של חנוכה, כידוע.

י. מדות ב' ו'.

רבי אליעזר בן יעקב אומר, ובו בשער המים מפכים, ועתידין להיות יוצאין מתחת מפתן הבית^א.

(ב) ויוצאני דרך שער צפונה, ויספני דרך חוץ אל שער החוץ דרך הפונה קדים, והנה מים מפכים מן הכתף הימנית:

עכשיו פנה המלאך להראות ליחזקאל את המשך המים, להיכן הולכים לאחר שיצאו מהעזרה, על כן: ויוצאני דרך שער צפונה, המלאך הוציא את יחזקאל מהעזרה דרך השער הצפוני, והביאו לעזרת נשים, ויספני דרך חוץ, והמלאך הוליך את יחזקאל מחוץ לעזרה, בתוך עזרת נשים, סביב לחומת העזרה מבחוץ, אל שער החוץ, דרך הפונה קדים, והביאו אל שער עזרת נשים שבצד מזרח. וכאשר עמד שם ראה והנה מים מפכים מן הכתף הימנית, המים מפכים ויוצאים משער העזרה הדרומי^ב, ואחר כך ממשיכים בתוך עזרת נשים ויוצאים משער עזרת נשים המזרחי^ג.

מהרה יבנה

יא. בגמרא (יומא עו:) וז"ל: אמר ר' פנחס משום רב הונא צפורה, מעין היוצא מבית קדשי הקדשים, בתחילה דומה לקרני חגבים, כיון שהגיע לפתח היכל נעשה כחוט של שתי, כיון שהגיע לאולם נעשה כחוט של ערב, כיון שהגיע אל פתח עזרה נעשה כפי פך קטן, והיינו דתגן ראב"י אומר מים מפכין עתידין להיות יוצאין מתחת מפתן הבית, מכאן ואילך היה מתגבר ועולה עד שמגיע לפתח בית דוד, כיון שמגיע לפתח בית דוד נעשה כנחל שוטף שבו רוחצין זבין וזבות נדות ויולדות, שנאמר (זכריה יג א) 'ביום ההוא יהיה מקור נפתח לבית דוד וליושבי ירושלם לחטאת ולגדה'.

יב. רש"י.

יג. כך משמע עפ"י רש"י.

תרעו בית המקדש מעיין מבית ה' יצא השלישי

מַפְּקִים: מלשון 'פך'. כמו 'פך השמן'. דהיינו שכאשר המים בשער העזרה, הם ברוחב פי פך קמ"ט.

מהרה יבנה

יד. שמואל א' י' א'. מלכים ב' פ' א', ג'.
טז. יומא ע"ז: מצודת ציון.

תרעז

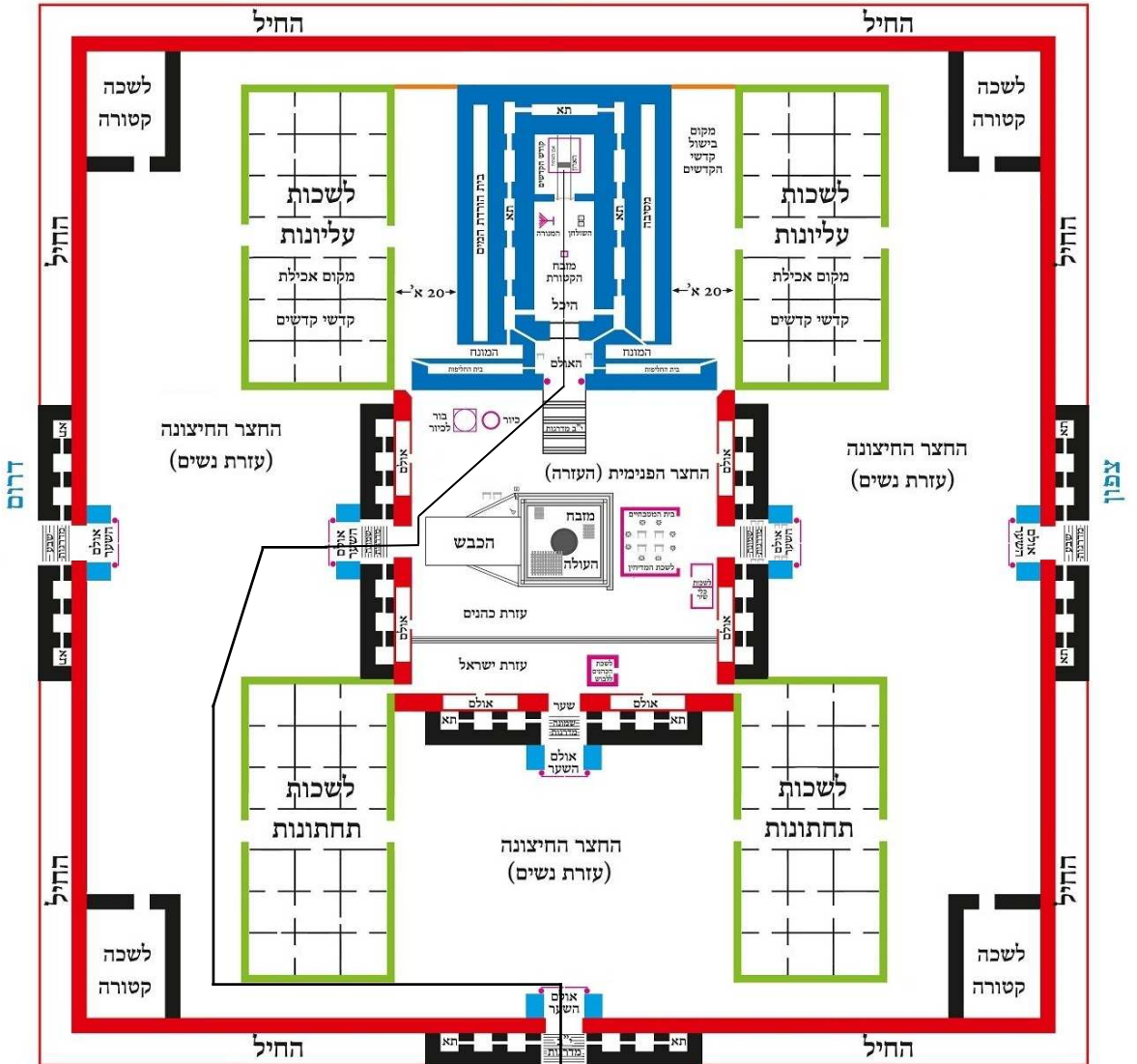
היכל

יחזקאל פרק מז פסוק ב

מראה

מהלך המים מבית המקדש

מערב

מזרח

(ג) **בְּצֵאת הָאִישׁ קָדִים וְקוֹ בִּידוֹ, וַיִּמְד אֶלֶף בְּאִמָּה וַיַּעֲבִרֵנִי
בַּמַּיִם מִי אֶפְסָיִם:**

בְּצֵאת הָאִישׁ, כאשר המלאך יצא מבית המקדש, קָדִים, והמשיך לצד מזרח, וְקוֹ בִּידוֹ, ואחזו בידו את חבל המידה. וַיִּמְד אֶלֶף בְּאִמָּה, מדד אלף אמה מחוץ לחומה^{טו}, וַיַּעֲבִרֵנִי בַּמַּיִם, והעביר את יחזקאל בתוך המים שבאלף אמה הראשונות מחוץ לחומה^{טז}, מים אלו הם מִי אֶפְסָיִם, מים נמוכים שמכסים רק את הקרסולים, דהיינו כפות הרגליים^{טז}.

אֶפְסָיִם: מלשון 'פס'. דהיינו פסות הרגליים, שהם כפות הרגליים^{טז}.

מהרה יבנה

טז. רש"י.

יז. רש"י.

יח. רש"י. מצודות. מלבי"ם.

יט. מלבי"ם. מצודת ציון. כתוב בגמרא ירושלמי (שקלים יז.) וז"ל: כתיב (זכריה יד ח) והיה ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלים וגו' תני מבית ק"ק עד הפרוכת בקרני סילי וכליילי מן פרוכת עד מזבח הזהב בקרני חגבים ממזבח הזהב עד עזרות כחוש של שתי מן העזרות עד מפתן הבית כחוש של ערב מיכן ואילך כמפי הפך כתיב (יחזקאל מז ב) והנה מים מפכים מן הכתף הימנית בצאת האיש קדים וקו בידו וימד אלף באמה ויעבירני במים מי אפסים עד קרסולה (יחזקאל מז ד) וימד אלף ויעבירני במים מי ברכים עד ברכייה וימד אלף ויעבירני מי מתנים עד מתנייא מכאן ואילך וימד אלף נחל אשר לא אוכל לעבור אפי' לבירנין גדולה אינה יכולה לעבור בו מ"ט (ישעיה לג כא) וצי אדיר לא יעברנו מפני מה כי גאו המים מי שחו מהו מי שחו מלשום אמר רב חונה (הונא) באתרין קרו לשיטא שחונא (ישעיה כה יא) ופרש ידיו בקרבו כאשר יפרש השוחה לשחות מהו לשחות אמר רבי יוסי בי ר' בון (ביבן) מיין דמתמללין בעלמא כתיב (זכריה יג א) ביום ההוא יהיה מקור נפתח לבית דויד וליושבי ירושלם לחטאת ולנידה ר' שמואל בר נחמן בשם ר' (נתן) יונתן מבית דוד ועד יושבי ירושלם כשרים לנדה ולחטאת מכאן ואילך מי תערובות הם כשרים לנדה ופסולים למי חטאת אר"א (ר"מ אומר) מבית דוד ועד יושבי ירושלם כשרים לנידה ולחטאת מכאן ואילך מי קטפריסות הן פסולין לנדה ולחטאת כתיב (יחזקאל מז ח) ויאמר אלי המים האלה יוצאים אל הגלילה הקדמונה זה ים של סמכו (סיכוכא) וירדו אל הערבה זה ים של טבריא ובאו הימה זה ים המלח אל הימה המוצאים זה הים הגדול ולמה נקרא שמו מוצאים כנגד שתי פעמים שיצא אחד בדור אנוש ואחד בדור הפלגה רבי לעזר בשם רבי חנינה

(ד) וַיִּמְד אֶלֶף וַיַּעֲבִרְנִי בַמַּיִם מִיָּם בְּרַפָּיִם, וַיִּמְד אֶלֶף וַיַּעֲבִרְנִי מֵי מִתְנָיִם:

וַיִּמְד אֶלֶף, מושם מדד המלאך עוד אלף אמה של המשך המעיין, וַיַּעֲבִרְנִי בַמַּיִם, והעביר את יחזקאל בתוך המים, מֵיָם בְּרַפָּיִם, והמים הגיעו עד הברכיים.^כ

וַיִּמְד אֶלֶף, ומדד עוד אלף אמה, וַיַּעֲבִרְנִי, והעביר את יחזקאל בתוך המים, מֵי מִתְנָיִם, והמים הגיעו עד המתניים.^{כא}

(ה) וַיִּמְד אֶלֶף, נַחַל אֲשֶׁר לֹא אוֹכַל לַעֲבֹר, כִּי גָאוּ הַמַּיִם מֵי שָׁחוּ, נַחַל אֲשֶׁר לֹא יַעֲבֹר:

מהרה יבנה

בראשונה יצא עד קלבריא ובשניה יצא עד כיפי ברבריא רבי אחא בשם ר' חנינה בראשונה יצא עד כיפי ברבריא ובשניה יצא עד עכו ועד יפו (איוב לח יא) עד פה תבא ולא תוסיף עד עכו תבא ולא תוסיף ופה ישית בגאון גליך עד יפו אשית גאון גליך נחא ימא רבא וימא דמילחא בשביל למיתקן ימא דטבריא ימא דסמכו לרבות דגתם דכתיב ביה (יחזקאל מז י) למינה תהיה דגתם למיני מינים תהיה דגתם תני אמר רשב"ג מעשה שהלכתי לצידן והביאו לפני יותר משלש מאות מיני דגים בתמחוי א' (יחזקאל מז ח) ונרפאו המים בצאתיו וגבאיו ולא ירפאו למלח ניתנו כתיב ונרפאו המים ואת אמרת ולא ירפאו המים מקום הוא ושמו ולא ירפאו כתיב (יחזקאל מז יב) ועל הנחל יעלה על שפתו מזה ומזה כל עץ מאכל לא יבול עלהו ולא יתם פרוי לחדשיו יבכר תני אמר רבי יהודה לפי שבעולם הזה תבואה עושה לשישה חדשים ואילן עושה לשנים עשר חודש אבל לעתיד לבא התבואה עושה לחדש אחד ואילן עושה לשני חדשים מ"ט לחדשיו יבכר אמר רבי יוסי לפי שבעולם הזה התבואה עושה לשישה חדשים ואילן עושה ל"ב חדש אבל לעתיד לבא התבואה עושה לט"ו יום ואילן עושה לחדש אחד שכן מצינו שעשת התבואה בימי יואל לחמשה עשר יום וקרב ממנה העומר מ"ט (יואל ב כג) ובני ציון גילו ושמחו בה' אלהיכם כי נתן לכם את המורה לצדקה ויורד לכם גשם מורה ומלקוש בראשון ומה מקיים רבי יוסי לחדשיו יבכר בכל חודש וחודש יהיה מבכר (יחזקאל מז יב) ועלהו לתרופה רבי יוחנן אמר תרפיה מציין עליה ותרף מזונה רב ושמואל חד אמר להתיר פה שלמעלן וחד אמר להתיר פה שלמטן ר' חנינה ור' יהושע בן לוי ח"א להתיר פה עקרות וח"א להתיר פה אלמים.

כ. רש"י. מצודת דוד. מלבי"ם.

כא. רש"י. מצודת דוד. מלבי"ם.

[נד] וַיִּמַד אֶלֶף, ומדד עוד אלף אמה, ונהיה נחל אֲשֶׁר לֹא אוֹכַל לְעֵבֶר, נחל עמוק שלא יכל לעבור בו, פִּי גָאוּ הַמַּיִם מִי שָׁחוּ, כי גבהו המים עד שהיו מי שחייה, דהיינו שאפשר לעבור בהם רק על ידי ששוחים בהם, נחל אֲשֶׁר לֹא יַעֲבֵר, ואי אפשר לעבור בתוך הנחל ברגל^{כב}.

שָׁחוּ: לשחות ולשוט במים. מלשון^{כג}: 'בְּאֲשֶׁר יִפְרָשׁ הַשָּׁחָה לְשָׁחוֹת'^{כד}.

מהרה יבנה

כב. רש"י. רד"ק. מצודת דוד.

כג. ישעיה כ"ה י"א.

כד. שקלים י"ז. במלבי"ם וז"ל: וימד אלף הרביעית, ראה כי גאו המים מאד. והנה מלבד שיהיה הגם כפשוטו, שיצא מקור נפתח מבית ה', כמ"ש (יואל ד') ומעיין יצא מבית ה' והשקה את נחל השטים, (וזכריה י"ד) והיה ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלים, כי בירושלים לא היה מעין מעולם ואז תתרבה הברכה ממקור מים חיים. חוץ מזה בא לרמז ג"כ על מי הדעת והתורה והאמונה אשר יצאו מבית ה', כי מציון תצא תורה, ובאר שהמים הקדושים האלה יוצאים מתחת מפתן הבית הימנית מנגב למזבח, לא מצד כתף הצפון, כי צד צפון היה מיוחד לשיחית קדשי קדשים שרובם באו לכפר פשע ולהתם הטאת, כמו הטאת ואשם שבאו לכפר, וגם עולה באה לכפר על הרחור הלב ועל עשה ולאן הנתק לעשה, ומצד זה לא יזלו מי הדעת מדלים כי לא ידעו את ה' מצד יראת העונש וסור מרע, רק המקור יפתח מצד ימין המזבח ששם מקריבים זבחי רצון ושלמים ותודה, שמורה על עבודת ה' מצד הכרת טובו וחסדו ואמתתו. אולם על מה יורו ארבעה המדידות אשר מדד בנחל? פ"י הרי"א שרומי על ארבעה מיני השנות ששיינו את ה' ע"י מי הדעת הנובעים מן הקדש, ומי אפסים הוא השנת עולם ההויה וההפסד ההבל והאפס. ומי ברכים הוא השנת עולם הגלגלים בעלי התנועה. ומי מתנים הוא השנת עולם המלאכים אשר כהם במתנם גבורי כח עושי דברו. ומי שחו הוא השנות האלהות אשר גאו המים מעומק המושג מבלי יוכל איש עבור בו ולדעתי רמז בזה כי הגם שבעת ההיא תמלא הארץ דעת את ה' כמים יכסו על ים, בכ"ז יהיו דומים כמים המכסים את הים שיש מקומות עמוקים ומקומות בלתי עמוקים, כי הגם שכולם יכירו את ה' יהיה חילוף מדרגות בכמות ההשגה ואיכות ההשגה ועומקה, שכ"א ישיג כפי מדרגתו. והודיע לו כי אז יתחלקו האנשים אל ארבע מדרגות, א. אומות אשר ישארו עוד במעמד לסכלות הקדום שעבדו לכוכבים ומזלות כמו חינא ויאפאן ואנשי הודו, והם יקבלו מעט מידיעת האל ויהיו המים מי אפסים, ב. אומות שאינם עובדי ע"ז ויש להם דת, רק שטועים באלהות ועובדים ללא אלהי אמת, הם יקבלו יותר ממי הדעת ויהיה להם המים מי ברכים, ג. האומות שקבלו דעות אמתיות באמונת האלהות ובאחדות רק שלא קבלו דת האמיתית ומצות האלהות הם ירוו יותר ממקור מים חיים ויהיה להם מי הדעת מי מתנים, ד. האומה שקבלה תורת ה' וחקיו ומצותיו הם ישיגו ההשנות הגדולות ויהיה להם נחל

(1) וַיֹּאמֶר אֵלַי הַרְאִיתָ בֶּן אָדָם, וַיּוֹלֶכְנִי וַיִּשְׁבְּנִי שְׁפַת הַנְּחֹל:
וַיֹּאמֶר אֵלַי הַמַּלְאָךְ: הַרְאִיתָ בֶּן אָדָם, הֲאִם אַתָּה נוֹתֵן לְכַךְ לְרֹאוֹת
כַּמָּה הַנְּחֹל הַזֶּה מִתְגַּבֵּר יוֹתֵר וַיּוֹתֵר־כִּי.

כך תהיה טובת ישראל מתגברת יותר ויותר.
וַיּוֹלֶכְנִי, אַחֲרַי כִּי הוֹלִיךְ אֶת יִחְזָקְאֵל לְמִרְחָק מִן הַנְּחֹל־כִּי.
וַיִּשְׁבְּנִי שְׁפַת הַנְּחֹל, אַחֲרַי כִּי הִחְזִיר וְהִבִּיא אֶת יִחְזָקְאֵל אֶל שְׁפַת
הַנְּחֹל־כִּי.

(2) בְּשׁוֹבְנִי, וְהִנֵּה אֵל שְׁפַת הַנְּחֹל עֵין רַב מְאֹד, מְזֵה וּמְזֵה:

מהרה יבנה

נובע מקור חכמה מי שחו, כי גאו מי הדעת בנפשם בשפע רב. והראה שהמי אפסים קרובים יותר אל המקדש ממי ברכים, ללמד שבכ"ז כולם ישקרו על דלתותיו לבקש אותו ולהכירו וללכת באור ה', שעד שאלה שלא קבלו עדיין דרכי ה' כלל ידחקו יותר לשקוד על האהל וירדפו לדעת את ה', כמ"ש לבו ונלכה אל ה' וכו' ויורנו מדרכיו. ואלה שלא למדו יהיו יותר בפנים מן אלה שכבר למדו וידעו את ה' שיצאו לחוץ להפיץ מעינותיהם חוצה, עד שהמים מי שחו כבר יעתקו א"ע מחדר הורתם לשוט בארך וללמד בכל הארץ. וחז"ל אמרו במליצתם, המעין הזה תחלתו מבית קדשי הקדשים, אמר ר' פנחס בשם ר"ה, המעין היוצא מבית קדשי הקדשים בתחלה דומה לקרני חגבים, כיון שהגיע לפתח היכל נעשה כחוט של שתי, וכיון שהגיע לפתח האולם נעשה כחוט של ערב, וכיון שהגיע לפתח עזרה נעשה כפי פך קמץ. דעתם, שהמים האלה המדעיים, התחלתם מהשכל הנאצל מעולם האצילות שמרומו בבית קה"ק, ושם דומה כקרני חגבים, כי אין אנו משיגים מן האור ההוא הגדול רק כמחט סדקית. וכשהגיע לפתח היכל שמרמו על ההשגה בעולם הכסא, יוכר יותר כחוט של שתי. ובפתח האולם, שמרמו על ההשכלה בעולם המלאכים, שם תפתח הידיעה יותר עד שיצא מפתח העזרה ולחוץ, ובא אל עולם האופנים שהוא העולם הגשמי, ששם דומה כפך, והמים מפכים, כי שם בני אדם משיגים ומעיינים בחכמת תכונת השמים ובסדר העולם השפל, ובוה המליץ שמדד האלף הא' נגד האלוף והלימוד בעולם האצילות והיו מי אפסים, כי שם ההשגה אין ואפס ולא ישיג שם השכל הקשור בחומר ותתרחב ההשגה ותעמיק יותר בעניני עולם הכסא עד ברכים, ותתרחב יותר בעולם המלאכים עד מתנים, ובאלף ולימוד האחרון שהוא בעולם הגלגלים בעלי חומר, שם גאו המים כי רבו החוקרים ועצמה הידיעה בתכונה ובטבע ובכל מיני המדעים. ע"כ.

כה. רש"י. רד"ק. מצודת דוד.

כו. רד"ק. ועיין מה שנתבאר באברבנאל ובמלבי"ם.

כז. מצודת דוד.

כח. מצודת דוד. מלבי"ם.

בְּשׁוֹבְנֵי, כאשר חזר יחזקאל לשפת הנחל, ראה וְהִנֵּה אֵל שֹׁפֵת הַנַּחַל עֵץ רַב מְאֹד, על שפת הנחל גדלו עצים רבים מאוד, מִזֶּה וּמִזֶּה, בשני צדדי הנחל^{כט}.

(ח) וַיֹּאמֶר אֵלַי, הַמַּיִם הָאֵלֶּה יּוֹצְאִים אֶל הַגְּלִילָה הַקְּדֻמוֹנָה, וַיֵּרְדוּ עַל הָעֵרְבָה, וּבְאוֹ הַיַּמָּה, אֶל הַיַּמָּה הַמּוֹצְאִים, (ונרפאוּ) וַיִּנְרְפוּ הַמַּיִם:

הנחל הזה מתחלק, חציו הולך לצד מזרח וחציו לצד מערב. והנחל מתחלק לכמה נחלים.

וַיֹּאמֶר אֵלַי המלאך: הַמַּיִם הָאֵלֶּה שֶׁבְּנַחַל יּוֹצְאִים וְהוֹלְכִים אֶל הַגְּלִילָה הַקְּדֻמוֹנָה, אל צד מזרח^{לא}. וַיֵּרְדוּ עַל הָעֵרְבָה, ומשם יורדים המים אל המישור^{לב}, דהיינו לים של מבריה שזה הכינרת^{לג}.

וּבְאוֹ הַיַּמָּה, וכן הולכים המים גם אל ים המלח^{לד}.

וכן המים הולכים גם לצד מערב^{לה} אֶל הַיַּמָּה הַמּוֹצְאִים, אל ים אוקיינוס, שהוא יוצא מן הישוב להקיף את העולם^{לו}.

מהרה יבנה

כט. מצודת דוד. מלבי"ם.

ל. רד"ק. המים האלה היוצאים מבית המקדש מתחלקים, חצים הולך לצד מזרח, וחצים לצד מערב, כמו שכתוב (זכריה יד ח): וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יֵצְאוּ מִן הַיַּם מִירוּשָׁלַם, חֲצִיִּם אֶל הַיָּם הַקְּדֻמוֹנִי וְחֲצִיִּם אֶל הַיָּם הָאֲחֵרוֹן. וכתב רש"י כאן (פסוק ט): הנחל הזה המתחלק לכמה נחלים. ע"ב.

לא. רש"י. רד"ק. מצודת דוד. מלבי"ם.

לב. תרגום יונתן. מצודת ציון.

לג. תוספתא סוכה ג' ג'. רש"י. מצודת דוד. ים כינרת הוא במזרח ארץ ישראל, כמו שכתוב בכמדבר ל"ד י"א.

לד. תוספתא סוכה ג' ג'. רש"י. מצודת דוד. ים המלח הוא במזרח ארץ ישראל, כמבואר בכמדבר ל"ד י"ב.

לה. רד"ק.

וְנָרְפוּ הַמַּיִם, כְּדִי לִרְפְּאוֹת אֶת הַמַּיִם מִמְּלִיחָתָם. דְּהֵיִינוּ שְׁהֵימִים שִׁיבּוּאוֹ לְשֵׁם הַמַּיִם מִבֵּית הַמִּקְדָּשׁ, יִמְתְּקוּ הַמַּיִם שְׁבִים, וְלֹא יִהְיוּ מְלוּחִים לִי.

ים המלח וים אוקיינוס הם מלוחים, וכאשר יבוא אליהם המים האלה, ירפאו הימים ממליחתם וימתקו. אבל ים כינרת שאיננו מלוח, כאשר יגיע אליו המים האלה, יתרבו בו דגים הרבה מאוד, ויהיה בו הרבה מאוד מיני דגים, שלא היו שם לפני כן. כמו שכתוב^ל: 'לְמִינֵהּ תִּתְּהֶיָה דְּגָתָם כְּדֵגַת הַיָּם הַגָּדוֹל רַבָּה מְאֹד'.

מהרה יבנה

לו. תוספתא סוכה ג' ג'. רש"י. מצודת דוד.

לו. תוספתא סוכה ג' ג'. רש"י. רד"ק. מצודת דוד. מלבי"ם.

לח. להלן פסוק י'.

לט. גמרא ירושלמי שקלים י"ז. ועי"ש. בתוספתא (סוכה ג ג): למה נקרא שמו שער המים שבו מכניסין צלוחית של מים [של ניסוך] בחג, ראב"י אומר [בן] (יחזקאל מז) מים מפכים [מלמד שמפככין ויוצאין כמו הפך הזה] ועתידין להיות יוצאין מתחת מפתן הבית, וכה"א (שם) [בצאת האיש קדים וקן בידו] וימד אלף באמה ויעבירני במים מי אפסים [מלמד שאדם עובר במים עד קרסוליו. וימד אלף ויעבירני במים מי ברכים מלמד שאדם עובר במים עד ברכיו. ד"א מי ברכים [מים] שמתברכין והולכין]. וימד אלף ויעבירני [במים] מי מתנים [מלמד שאדם עובר בו עד מתניו]. וימד אלף נחל אשר לא אוכל לעבור, יכול לא יעברנו ברגל אבל יעברנו [בסחון], ת"ל כי גאו המים מי שחו. יכול לא יעברנו בסחו אבל יעברנו בספינה קמנה, [ת"ל כי גאו המים מי שחו מלשוט. יכול לא יעברנו בספינה קמנה אבל יעברנו בספינה גדולה], ת"ל [ישעיה לג] בל תלך בו אני שיט. יכול לא יעברנו בספינה גדולה אבל יעברנו בכורני גדולה, ת"ל [שם] וצי אדיר לא יעברנו ואומר [זכריה יד] והיה ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלים וגו'. יכול יתערבו בס מעיינות [אחרים], ת"ל [שם יג] ביום ההוא יהיה מקור נפתח וגו' [מקום] אחד לחטאת ולגדה. [לאן] הולכין, לים הגדול [לימה] של טבריא [לימה] של סדום כדי לרפאות את מימין, שנאמר (יחזקאל מז) ויאמר אלי המים האלה יוצאין אל הגלילה הקדמונה [וירדו אל הערבה ובאו הימה אל הימה וגו', המים האלה יוצאין אל הגלילה הקדמונה] זה ימה של סדום, וירדו אל הערבה זהו ימה של טבריא, ובאו הימה אל הימה המוצאים ונרפאו המים זה הים הגדול, ואומר (שם) כל נפש חיה אשר ישרוץ אל כל אשר יבא שם נחלים יהיה והיה הדגה רבה מאוד כי באו שמה המים האלה וירפאו וחי כל אשר יבא שמה, ואומר [והיה] ועמדו עליו דוגים, ואומר בצאתיו וגבאיו, ואומר ועל הנחל יעלה על שפתו וגו', מלמד שכל מימי בראשית עתידין להיות יוצאין כמפי הפך הזה, וכך היתה הבאר שהיתה עם ישראל במדבר דומה לסלע מלא [כברה] מפרפרת ועולה כמפי

(ט) וְהָיָה כָּל נַפְשׁ תְּהִיָּה אֲשֶׁר יִשְׂרָאֵל אֵל כָּל אֲשֶׁר יָבוֹא שֵׁם נַחֲלִים יַחְיֶה, וְהָיָה הַדָּגָה רַבָּה מְאֹד, כִּי בָּאוּ שָׁמָּה הַמַּיִם הָאֵלֶּה וַיִּרְפְּאוּ וְחֵי כָּל אֲשֶׁר יָבוֹא שָׁמָּה תִּנְחַל:

נחלים: הנחל הזה מתחלק לכמה נחלים.²

וְהָיָה כָּל נַפְשׁ תְּהִיָּה אֲשֶׁר יִשְׂרָאֵל, כל בעל חי אשר יוליד, אֵל כָּל אֲשֶׁר יָבוֹא שֵׁם נַחֲלִים, במקום שיבוא לשם ממזמי הנחלים שמגיעים מבית המקדש, יַחְיֶה ולא ימות.

מהרה יבנה

הפך הזה, עולה עמהן להרים ויורדת עמהן לגאיות, מקום שישראל שורין הוא שורה כנגדן במקום גבוהה כנגד פתחו של אהל מועד, נשיאי ישראל באין וסוכבין אותה במקלותיהן ואומרים עליה את השירה (כמדבר כא) עלי באר ענו לה עלי באר והמים מבעבעין ועולין כעמוד למעלה וכל אחד ואחד מושך במקלו איש לשבטו ואיש למשפחתו, [שנא' (שם) באר חפרוה שרים וגו', וגם היא סוכבת את כל מחנה ישראל ומשקה את כל הישימון] שנאמר (שם) ונשקפה על פני הישימון, והיא נעשה נחלים שנאמר (תהלים עה) ונחלים ישמפו, הן יושבין באיספקאות ובאין זה אצל זה שנאמר (שם קה) הלכו בציות נהר. העולה דרך ימין [עולה] דרך ימין [העולה] דרך שמאל [עולה] דרך שמאל [כן מים מתמצין הימנה היא] נעשית נחל גדול והולכין לים הגדול ומביאין [משם] כל חמדת העולם, שנאמר (דברים ב) זה ארבעים שנה [ה' אלהיך עמך] לא חסרת דבר. ע"כ.

במלבי"ם וז"ל: ואמרו חז"ל להיכן הם יוצאים, לים טבריה, ולים סדום, ולים אוקינוס, לרפאות המים המלוחים, וירדו על הערבה זה ימה של טבריה, ובאו הימה שזה ימה של סדום, ואל המים המוצאים זה ים אוקינוס. וכונת המליצה הזאת, שמי הדעת הוכרת ה' יתפשטו אז בין שני האומות אדום וישמעאל, שישמעאל הם יושבי המזרח, ואדום הם יושבי המערב, כמ"ש (זכריה י"ד) והיה ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלים חציים אל הים הקדמוני וחצים אל הים האחרון והם השני כתות שראה במשל שא' עובר במי ברכים וא' עובר במי מתנים, ואז ישתו את המים המדעים אשר יצאו מבית ה' ויקבלו האמונה האמתית וירפאו מן המלח סדומית המסמא את העינים באמונות בלתי אמתיות. וכן יצאו המים המדעיים גם אל ימה של סדום, שהיא מליצה על המשוקעים עוד בעבודת אלילים שעליהם רמזו במי אפסים, וגם הם ירפאו מן המלח המכלה עיני רואים, ויראו אור בהיר, וגם ירד לימה של טבריה ששם מושב בני ישראל אשר המליץ עליהם במי שחו, לרפאות גם תחלואי נפשם וכולם ישתו מן המים המדעיים ותבא חכמה כמים בקרבם איש לפי הכנתו.

לדוגמא: בים המלח, עד עכשיו לא היו יכולים להתקיים בו דגים ושום סוג בעל חי, מפני גודל מרירות המים מרוב מליחותם. אבל עכשיו המים מבית המקדש יכנסו גם לים המלח, וירפאו אותו וימתיקוהו, ועל ידי כן יוכל להתקיים בו חיים, וכל מיז דג שיוליד שם יתקיים ויחיה^{מא}.

וְהָיָה הַדָּגָה רַבָּה מְאֹד, וַיְהִיָּה הַרְבֵּה מְאֹד דָּגִים, כִּי יִגְדְּלוּ הַדָּגִים בְּכָל הַיָּמִים שֶׁהַתְּרַפָּאוּ, כִּי בָּאוּ שְׁמַת הַמַּיִם הָאֱלֹהִים וַיִּרְפְּאוּ, כִּי הַמַּיִם בָּאוּ מִבֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְרִפְאוּ אֶת הַיָּמִים, וְחֵי, וְכָל בַּעַל חַי שִׁיחִיָּה בְּמִקוֹם שֶׁבָּא לְשֵׁם הַנְּחָל הַמִּקְדָּשׁ יִחִיָּה וַיִּתְקִיִּים, כֹּל אֲשֶׁר יָבֹא שְׁמָת הַנְּחָל, בְּכָל מִקוֹם שִׁיבֹא לְשֵׁם הַנְּחָל הַזֶּה כִּךְ יִהְיֶה, וְלֹא יָמוּת שֵׁם שׁוֹם בַּעַל חַיִּים^ב.

וְהָיָה (יעמדו כתיב) עֲמָדוֹ עָלָיו דְּוָגִים מֵעֵין גְּדִי וְעַד עֵין עֲגָלִים מִשְׁטוֹחַ לְחַרְמִים יִחִיו, לְמִינָה תִּהְיֶה דְגָתָם כְּדָגַת הַיָּם הַגָּדוֹל רַבָּה מְאֹד:

וְהָיָה עֲמָדוֹ עָלָיו דְּוָגִים, וְאִז מְרֹב רִיבֵי הַדָּגִים, יַעֲמְדוּ לַיָּד הַנְּחָל דִּיגִים, כְּדִי לְצוֹד דָּגִים^ב.

מהרה יבנה

מא. רד"ק. במלבי"ם וז"ל: והיה כל נפש חיה אשר ישרץ במקום שיבואו שם נחלים המקודשים, יחיה, וגם ירבה מאד, כי המים האלה ירפאו מליחת המים הממיתים את הבע"ח, ולכן יחיו וירבו מאד, והמליצה בזה שבני אדם אשר יחיו בימים האלה וישתו מן המים המדעיים מי התורה והאמונה יחיו חיים הנפשיים, וכן יתרבו המקבלים האמונה האמיתית, שע"י המים האלה ירפאו מחלי הנפש באמונות זרות, וממילא כן יוסף הנחל להגיר שם מימיו וכן יוסיפו לשאוב בששון ממעיני הישועה, שכפי שירבו לקבל כן יוסיף ה' להשפיע מבועי השכל והדעת וישאבו למודים חדשים והשגות עיוניות.

מב. מצודת דוד.

מג. אברבנאל. רד"ק. עפ"י מצודת דוד. עפ"י מלבי"ם.

בכל השטח העצום, שמהמקום שנקרא עין גדי, ועד המקום שנקרא עין עגלים, יהיה שם משטוח לתרמים יהיו, דהיינו שם ישטחו ויפרשו הדייגים את הרשתות שלהם^מ כדי ליבשם מול השמש^ה.

תרמים: רשתות^מ.

למינה תהיה דגתם, יהיה שם מינים רבים מאוד של דגים^מ, כל מיני הדגים יהיו שם^מ, ויהיו דגים גדולים כדגת הים הגדול, כמו דגי הים הגדול^מ, וגם רפה מאד, יהיו דגים רבים מאוד מאוד במספר^ג.

(יא) (בצאתו כתיב) בצאתיו וגבאי ולא ירפאו למלח נתנו:

מהרה יבנה

מד. אברבנאל. רד"ק. מצודת דוד. מלבי"ם.

מה. מצודת דוד. במצודת דוד נתבאר שפורשים את הרשתות על היבשה בכל השטח הזה כדי שיתייבשו מול השמש. אבל לפי שאר המפרשים יתכן שפורשים את הרשתות בתוך המים של הנחל שנמשך בכל השטח הזה כדי לצוד דגים. ועיין יחזקאל כ"ו ה'.

מו. אברבנאל. רד"ק. מצודת ציון. מלבי"ם.

מז. שקלים י"ז. רש"י. רד"ק.

מח. מצודת דוד. עפ"י אברבנאל. עפ"י מלבי"ם.

מט. מלבי"ם.

ג. מלבי"ם. מלבד הפשט, עוד ביאר המלבי"ם וז"ל: והמליצה שיעמדו אז נביאים רבים ומורים ומלמדים הצדים את הדגים, היינו שיקחו את הנפשות שהיו במדרגות הדגים, שהוא הבע"ח הפחות, ויעלום לרשותם שיהיו במדרגת האדם המדבר והמשכיל והיודע, ובמקום שהוא מעין גדי עד עין עגלים, ר"ל מקום שעבדו לכוכבים ומזלות, ויערכו לגדי שלחן וימירו את כבודם בתבנית עגל, שעבדו למזל טלה ולמזל שור, וחשבו שעין גדי הוא המשוטט בארץ ומשגיח עליה, יהיה שם משטח לתרמים ורשתות המושכים נפשות לרשות הקדושה והאמונה והדעת, והנצודים לרשות הקדושה יהיו מכל מין, מכן אומה ולשון, וגם שרים וגדולים מכל כת ירבו מאד לדעת את ה' ולהסות בצל כנפיו.

בְּצֵאתָיו: מקום טיט לח. כמוֹנִי־ הַיְגָאָה גִּמְאָ בְּלֹא בְּצֵחַיִּי.

וְגָבְאִי: בורות שליד הים שנאספים בהם מעט מים. כמוֹנִי־ וְלִחְשֵׁף מִיָּם מְגָבְאִי־.

אמנם המים ירפאו ויתמתקו, ולא יהיו יותר מלוחים, על ידי שהנחל המקודש יגיע אליהם.

אבל יהיה מקום הנקרא בשם וְלֹא יִרְפָּאוּ, ששם לא יתרפאו־, כדי שישאר שם מלח כדי להטעים את התבשילים ולמלוח כל דבר־.

בְּצֵאתָיו, המים שיש מעל־י הטיט הלח הסמוך לים, וְגָבְאִי, וכן המים שיש בבורות הסמוכים אל הים, וְלֹא יִרְפָּאוּ, מקומות אלו לא יתרפאו־, אלא ישארו מלוחים, כי לְמִלַּח נִתְּנָו. כדי שישאר שם מלח־ להטעים את התבשילים ולמלוח כל דבר־.

מהרה יבנה

נא. איוב ח' י"א. פירוש רש"י על הפסוק באיוב (שם): היגאה גומא. זאת יאמרו אין הגומא גדל אלא בעוד שהביצה לחה במימיה ובלחלוחיה, בְּצֵחַ מְרִישֶׁק בַּלְעִי. ע"כ. ובמצודת דוד וז"ל: היגאה. והנה כה יאמרו לך וכי יגדל עץ גומא בלא טיט הלח וכי יגדל צמח האחו בלי מים הלא אין דרכם לגדל אלא במקום המים לבוא בהם מרבית הלחלוחית ושפע הרטיבות. ע"כ. ברלב"ג וז"ל: היגאה. היגדל: בְּצֵחַ. הוא טיט.

נב. רש"י. מצודת דוד. מלבי"ם.

נג. ישעיה ל' י"ד.

נד. רש"י. מצודת דוד. מלבי"ם.

נה. שקלים י"ו.

נו. רד"ק. אברבנאל. מצודת דוד. מלבי"ם. נראה עוד טעמים שצריך שיהיו מקומות שישאר שם מלח, כדי שיהיה מלח למלוח את הקרבנות (ויקרא ב' יג). וכן עבור הסגולות הפלאיות שהכנים הקב"ה במלח ובפרט בים המלח.

נז. מצודת דוד.

נח. הביצות והבורות שלא יתמתקו, הם הנקראים בשם וְלֹא יִרְפָּאוּ (ראה שקלים יז).

נט. רש"י. רד"ק. אברבנאל. מצודת דוד. מלבי"ם.

(ב) וְעַל הַנְּחָל יַעֲלֶה עַל שְׂפָתוֹ מִזֶּה וּמִזֶּה כָּל עֵץ מֵאֲכָל לֹא יִבּוֹל עָלָהּ וְלֹא יִתֵּם פְּרִיָּו, לְחֻדְשָׁיו יִבְכֶּר, כִּי מִיִּמּוֹ מִן הַמִּקְדָּשׁ הִמָּה יּוֹצְאֵיָם, (והיו כתיב) וְהָיָה פְּרִיָּו לְמֵאֲכָל וְעָלָהּ לְתַרְוֶפָהּ:

וְעַל הַנְּחָל, ליד הנחל המקודש, יַעֲלֶה עַל שְׂפָתוֹ מִזֶּה וּמִזֶּה, יגדל על שפת הנחל משני הצדדים כָּל עֵץ מֵאֲכָל, כל מיני עצי פרי, מכל הפירות שבעולם^{סא}.

לֹא יִבּוֹל עָלָהּ, והעלים לא ינבלו^{סב} ולא יכמשו^{סג} לא בקיץ ולא בחורף^{סד}.

וְלֹא יִתֵּם פְּרִיָּו, ולא יגמר פרי האילן^{סה}.

לְחֻדְשָׁיו יִבְכֶּר, בכל חודש וחודש יתנו העצים פירות חדשים בשלים^{סו}.

מהרה יבנה

ס. רד"ק. אברבנאל. מצודת דוד. מלבי"ם. נראה עוד מעמים שצריך שיהיו מקומות שישאר שם מלח, כדי שיהיה מלח למלוח את הקרבנות (ויקרא ב ג). וכן עבור הסגולות הפלאיות שהכנים הקב"ה במלח ובפרט בים המלח.

במלבי"ם וז"ל: בצאתיו וגבאיו, אמנם ימצאו עוד מקומות לחים וגבאים של מים אשר לא ירפאו כי לא יבא הנחל שמה, והם נתנו למלח להטעים התבשיל ולמלוח כל דבר. והמליצה, כי ישארו עוד אנשים פראיים בהמיים אשר יהיו נתקים ומפורדים מן הנחל המדעי, ויהיו מועטים בלתי מתקיימים זמן רב, כמקומת בצד ורפש וגבים שאצל הנחל שמתבישים ונשארו מקומם מלח, כן בעשן יכלו ויהיו נציב מלח.

סא. רד"ק.

סב. עיין מלבי"ם.

סג. מצודת דוד.

סד. רד"ק. אברבנאל.

סה. אברבנאל. מצודת דוד ועי"ש.

סו. רבי יוסי בשקלים י"ז. רש"י. רד"ק. אברבנאל. מצודת דוד.

כִּי מִיָּמָיו מִן הַמִּקְדָּשׁ הָמָּה יוֹצְאִים, כִּי הַמַּיִם שֶׁל הַנַּחַל הַזֶּה הֵם יוֹצְאִים מִבֵּית הַמִּקְדָּשׁ, לִכֵּן יִהְיוּ בָהֶם הַפְּלֹאוֹת הָאֵלֶּיךָ.^{סז}

וְהָיָה פְּרִי לְמֵאכֶל, הַפִּירוֹת הָאֵלוֹ יִהְיוּ עֲרִבִים וְטוֹבִים לֵאכֹלם.^{סח}

וְעָלְהוּ לְתַרְוֶפָה, וְהָעֵלִים יִהְיוּ לַרְפּוּאָה.^{סט} לַרְפּוּאוֹת בָּהֶם כֹּל מַחֲלָה וְכֹל מַכָּה.^ע לַרְפּוּא כֹּל שֶׁבֶר שִׁינִיחוּ עָלָיו מֵעֲלֵי הָעֵצִים הָאֵלֶּה.^{עא} לַרְפּוּא כֹּל אֵילִם, שִׁיּוּכֵל לְדַבֵּר.^{עב} לַרְפּוּא כֹּל עֲקֵרוֹת.^{עג}

מהרה יבנה

סז. עפ"י רד"ק, אברבנאל, מצודת דוד.

סח. רד"ק. אברבנאל. מצודת דוד. אולי נרמז כאן שעתידיים כל אילני סרק שבארץ ישראל ליתן פירות (כתובות קיב): או נרמז כאן שגם הפירות אשר לא היו ראויים לאכילה (כגון חושחש וכדומה), כאשר יגדלו ליד הנחל המקודש יהיו ראויים לאכילה.

סט. רב ושמואל ור' הנינה ור' יהושע בן לוי בשקלים י"ז. רש"י. רד"ק. אברבנאל. מצודת ציון. מלבי"ם.

ע. מצודת דוד.

עא. רד"ק. אברבנאל.

עב. שקלים י"ז. רש"י. רד"ק.

עג. שקלים י"ז. רש"י. רד"ק. בנמרא (סנהדרין ק): יתיב רבי ירמיה קמיה דרבי זירא, ויתיב וקאמר, עתיד הקב"ה להוציא נחל מבית קדשי הקדשים ועליו כל מיני מגדים שנאמר (יחזקאל מז יב) ועל הנחל יעלה על שפתו מזה ומזה כל עץ מאכל לא יבול עלהו ולא יתם פריו לחדשיו יבכר כי מימיו מן המקדש (המה) יוצאים והיה פריו למאכל ועלהו לתרופה. א"ל ההוא סבא יישר וכן אמר ר' יוחנן (יישר). וכו'. דיתבי רבי יוחנן וקא דריש עתיד הקב"ה להביא אבנים טובות ומרגליות שהן שלשים על שלשים אמות וחוקק בהם עשר ברום עשרים ומעמידן בשערי ירושלים, שנאמר (ישעיה נד יב) ושמתי כדכוד שמשותיך ושעריך לאבני אקדה וגו'. לגלג עליו אותו תלמיד אמר השתא כביעתא דצילצלא לא משכחינן כולי האי משכחינן. לימים הפליגה ספינתו בים הזינהו למלאכי השרת דקא מנסרי אבנים טובות ומרגליות, אמר להו הני למאן, אמרי עתיד הקב"ה להעמידן בשערי ירושלים. כי הדר אשכחיה לר' יוחנן דיתבי וקא דריש, א"ל רבי דרוש ולך נאה לדרוש כשם שאמרת כך ראיתי. אמר לו ריקה אם לא ראית לא האמנת, מלגלג על דברי חכמים אתה, יחב ביה עיניה ועשאו גל של עצמות. מיתבי (ויקרא כו יג) ואולך אתכם קוממיות ר"מ אומר מאתים אמה כשתי קומות של אדם הראשון רבי יהודה אומר ק' אמה כנגד היכל וכותליו שנאמר (תהילים קמד יב) אשר בנינו כנמיעים מגודלים בנעוריהם בנותינו כזויות מחוטבות תבנית היכל וגו', כי קאמר ר' יוחנן לכוי דבי זיקא. מאי ועלהו לתרופה, ר' יצחק בר אבודימי ורב הסדא חד אמר להתיר פה של מעלה וחד אמר להתיר פה של מטה. איתמר (נמו) חזקיה אמר להתיר פה אילמין, בר קפרא אמר להתיר פה עקרותר. ר' יוחנן אמר לתרופה ממש. מאי לתרופה ר' שמואל בר נחמני אמר לתואר פנים של בעלי הפה. דרש ר'

מהרה יבנה

יהודה ברבי סימון כל המשחיר פניו על דברי תורה בעולם הזה הקב"ה מבהיק זיויו לעולם הבא, שנאמר (שיר השירים ה טו) מראהו כלבנון בחור כארזים. אמר ר' תנחום בר' חנילאי כל המרעיב עצמו על דברי תורה בעולם הזה הקב"ה משביעו לעולם הבא, שנאמר (תהילים לו ט) יריון מדשן ביתך ונחל עדניך תשקם. כי אתא רב דימי אמר עתיד הקב"ה ליתן לכל צדיק וצדיק מלא עומסו, שנאמר (תהילים סח כ) ברוך ה' יום יום יעמס לנו האל ישועתנו סלה.

גבולות והלוקת ארץ ישראל

גבולות ארץ ישראל

(ג) פה אמר אדני יהוה, גַּה גְּבוּל אֲשֶׁר תִּתְּנַחֲלוּ אֶת הָאָרֶץ לְשָׁנֵי עֶשֶׂר שְׁבַטֵי יִשְׂרָאֵל, יוֹסֵף חֶבְלִים:

פה אמר אדני יהוה: גַּה גְּבוּל אֲשֶׁר תִּתְּנַחֲלוּ אֶת הָאָרֶץ, זה הגבול של ארץ ישראל, שתנחילו אותה לְשָׁנֵי עֶשֶׂר שְׁבַטֵי יִשְׂרָאֵל, לשנים עשר השבטים.

גַּה גְּבוּל: זה גבול. הגימ"ל מתחלף בזי"ן, לפי סדר אטב"ח. וכן כתוב: 'לִבְג לְגוֹיִם', היינו 'לבז'.

יוֹסֵף חֶבְלִים, יוסף יקבל שני חלקים, עבור מנשה ועבור אפרים.

מהרה יבנה

א. רש"י. רד"ק. אברבנאל. מצודת דוד. מלבי"ם.

ב. כתב רש"י (סוכה נב): וז"ל: באטב"ח. אלפא ביתא הוא א"ט ב"ח ג"ז ד"ן, הרי עשיריות, י"צ כ"פ ל"ע מ"ס, הרי מאות, קי"ן ר"ף ש"ן ת"ם, הרי אלפים, ונשארו הנ"ך, שלא היה לה"א בן זוג בעשיריות, ולא לגו"ן בן זוג במאות לפי סדר האותיות, ולא לכ"ף בן זוג באלפים, וחברם יחד, נמצא דרך אלף בית זה סהדה מגוון סמ"ך מן מ"ס במקום מ"ס ה"א מן ה"ן במקום נו"ן דל"ית מן ד"ו במקום וי"ו ועוד ה' במקום נו"ן. ע"כ.

ג. יחזקאל כ"ה ז.

ד. רש"י. רד"ק. אברבנאל. מצודת ציון. מלבי"ם.

ה. תרגום יונתן. רש"י. רד"ק. אברבנאל. מצודת דוד. באברבנאל וז"ל: בנבואה הזאת ייעד הנביא ה' ייעודים עתידיים להיות בזמן התשועה וקבוץ הגלויות הייעוד. הא' שיבואו כל י"ב שבטי ישראל בנאולה העתידה ויזכו כולם להתנחל על אדמת הקדש וע"ז אמר כה אמר השם גה גבול אשר תתנחלו את הארץ לשני עשר שבטי ישראל ונה פירושו זה וכן ת"י דין תחומא ושמש הגימ"ל במקום זי"ן וכמוהו בדברי זה הנביא לבג שהוא כמו לבז, ומאשר אמר שינחלו את הארץ

(ד) וּנְחַלְתֶּם אוֹתָהּ אִישׁ כְּאָחִיו אֲשֶׁר נָשָׂאתִי אֶת יָדֵי לְתַתָּהּ
 לְאֲבֹתֵיכֶם, וְנִפְלְהָ הָאָרֶץ הַזֹּאת לָכֶם בְּנַחֲלָה:

וּנְחַלְתֶּם אוֹתָהּ אִישׁ כְּאָחִיו, תנחלו את הארץ, כל שבט כמו
 חבירו. לא כמו החלוקה הראשונה, אלא כל השבטים שווים, וכל
 שבט ושבט ינחל שורה שלימה ממזרח למערב, ואין שני
 שבטים בשורה אחת.

בחלוקה הזאת שיהיה לעתיד לבוא, יתחלק ארץ ישראל לשורות
 שוות ברוחב, כל שורה ברוחב שבעים וחמשה מיל, מצפון
 לדרום. וממזרח למערב בכל האורך מהגבול המזרחי עד הים
 הגדול. ואין שני שבטים בשורה אחת.

מהרה יבנה

י"ב שבטי ישראל מורה שכולם ישוּבו בקבוץ גלויות, וכן זכר שמות כל שבט ושבט בפני עצמו
 בפרשת ואלה שמות השבטים דן ראשונה ואשר אחריו ונפתלי אחריו ומנשה אחריו ואפרים
 אחריו וראובן אחריו ויהודה אחריו ואחר כך זכר בנימין ושמעון אחריו ויששכר אחריו וזבולון
 אחריו וגד באחרונה, ומפני שלא ינחל שבט לוי דבר בחלוקת הארץ לכן הוצרך לזכור יוסף
 בשני שבטים מנשה ואפרים להשלים מנין השנים עשר שבטים וע"ז אמר לשני עשר שבטי
 ישראל יוסף חבלים רוצה לומר שיוסף יקח שני חלקים לשני שבטים כמו שהיה מקדם וכן תרגם
 יונתן יוסף יקבל תרין חולקין. ע"ב.

אבל המלבי"ם פירש: אשר תתנחלו לשנים עשר שבטי ישראל יוסף חבלים, הבטיח שימצאו
 שמה כל השבטים ולא יכלה שבט אחד בזמן הפיזור הרב, והבטיח שיהיו רבים ממה שהיו בזמן
 הקודם עד שיוסיף וירבה חבלים יותר ממה שלקחו בחלוקה הראשונה, וכמו שנבאר שגבול
 הארץ תתפשט בארך וברחב לעתיד יותר ממה שהיו בזמן הקודם.

ו. רש"י. רד"ק. אברבנאל. מצודת דוד. מלבי"ם. וז"ל רש"י: איש כאחיו. לא כהראשונה איש לפי
 פקודיו אלא עכשיו כל השבטים שווין וכמין שורת הכרם כל חלק וחלק מן הגבול המזרחי עד ים
 אוקיינוס למערב כמו שמפורש בענין ואין שני שבטים ברצועה אחת.

וז"ל האברבנאל: והייעוד השני הוא בענין הנחלה שלא תהיה כמו שהיתה בימי יהושע
 לגולגולתם והשבט שהיה רב אוכלוסין היה חלקו רב ואשר היה מעט אוכלוסין היה חלקו קטן
 כמ"ש (במדבר לג נד) לרב תרבו נחלתו וגומר אבל לעתיד לבוא לא יהיה כן אלא שכל השבטים
 ינחלו חלקים שווים בארץ ועל זה נאמר כאן ונחלתם אותם איש כאחיו כי זה בשבטים ידבר
 שלא ינחלו איש כפי פקודיו אבל יעשו מכל ארץ ישראל ממזרח למערב רצועות שוות לארכן
 ולרחבן כמספר השבטים וכל אחד מהם יטול רצועה אחת בשוה, כי הנה החלוקה אשר עשה
 יהושע צוה עליה משה לפי שעה ולא היתה מצוה לדורות, והיה זה כן לפי שבחלוקת הארץ

אֲשֶׁר נִשְׂאתִי אֶת יְדֵי לְתַתָּהּ לְאַבְתֵּיכֶם, כִּי נִשְׁבַּעְתִּי לַתַּת אֶת אֶרֶץ
יִשְׂרָאֵל לְאַבּוֹתֵיכֶם, הֵם אֲבֵרָהֶם יִצְחָק וְיַעֲקֹב, וַיֵּשׁ לְכָל הַשְּׁבֵטִים
אֶת אוֹתוֹ הַיְחָס עִם הָאֲבוֹת, עַל כֵּן כָּל הַשְּׁבֵטִים יִקְבְּלוּ חֵלֶק
כַּחֲלֶק בְּשׁוֹוֹהִי.

וְנִפְלְהָ הָאָרֶץ הַזֹּאת לְכֶם בְּנַחֲלָה, וּתְנַחְלוּ אֶת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

מהרה יבנה

שעשה יהושע נעשה ליוצאי מצרים איש לפי פקודיו ואם היתה בזמן קבוץ הגליות נעשות ככה לגולגלות העולים מן הגלות בהיות המתים עתידין להחיות בזמן ההוא ישבו איש אל אחותו ואיש אל משפחתו, ואולי שימצא שבט מה עם גורל מועט כאשר יחיו מתיו נבלותיו יקומון ולא תכילן אותם הארץ ומפני זה ראה יתברך שינתן לעולי הגולה חלקים שוים בנחלתם וכל שבט יעמוד לגורלו מהקמים בתחייה ממנו אם מעט ואם הרבה באופן שלא ישאר עלבון נחלת שבט האחד על האחר ועל זה אמר ונחלתם אותה איש כאחיו, ואמר שאין ראוי שיתלוננו מזה מפני החלוקה הראשונה כי הוא יתברך לא נשבע לתת את הארץ לאותם שנחלוה בראשונה אבל נשא את ידו לתתה לאבותיהם רוצה לומר אברהם יצחק ויעקב ויחס אחד יש לכל שבט ושבט עם האבות ההם.

ז. אברבנאל. מצודת דוד.

✧ חלוקת ארץ ישראל לשלש עשרה שורות ✧

גבול ארץ ישראל בצפון

דן
אשר
נפתלי
מנשה
אפרים
ראובן
יהודה
תרומת הקודש
בנימין
שמעון
יששכר
זבולון
גד

גבול ארץ ישראל במערב

גבול ארץ ישראל במזרח

גבול ארץ ישראל בדרום

הגבול הצפוני

(ט) וְזֶה גְבוּל הָאָרֶץ, לְפֶאת צְפוֹנָה מִן הַיָּם הַגָּדוֹל הַדָּרָךְ;
חֶתְלֵץ לְבוֹא צְדָדָה:

כאן מתחיל הנביא לבאר את גבולות ארץ ישראל^ט.

וְזֶה גְבוּל הָאָרֶץ, זה הגבול של ארץ ישראל^ט:

לְפֶאת צְפוֹנָה, ומתחיל לבאר את הגבול של צד צפון:

הגבול הצפוני מתחיל מן הים הגדול, מהים הגדול. ומתחיל בהר הסמוך לים, וחלק מההר נמצא בתוך הים. ההר הזה נקרא בשם 'הור ההר', ונקרא גם בשם 'טורי אמנון'^{יא}.

מהרה יבנה

ח. בעזוהשי"ת יתבארו גבולות ארץ ישראל הכתובים בפסוקים אלו, עפ"י דברי רש"י.
ט. בפסוקים אלו כתוב רק הגבול של ארץ ישראל ממש, בלי עבר הירדן המזרחי (רש"י). מצודת (דוד).

י. אין זה הור ההר שבו נטמן אהרן הכהן שהוא בקצה ארץ אדום (בדרום מזרח ארץ ישראל), אלא זה 'הור ההר' אחר שבצד צפון לארץ ישראל, בפינה הצפונית מערבית.

יא. רש"י. ככתוב בתורה (במדבר לד ז): וְזֶה יְהִיָּה לְכֶם גְבוּל צְפוֹן מִן הַיָּם הַגָּדוֹל תִּתְּאוּ לְכֶם הַר הַהָר.

בתרגום יונתן: וְדִין יִהְיוּ לְכוֹן תְּהוֹם צְפוֹנָא מִן יִמָּא רַבָּא תְּכוּנוֹן לְכוֹן לְטוֹרוֹס אוֹמְנוֹס.
הור ההר שבצד צפון נקרא גם בשם טורי אמנון, ככתוב בתרגום ובגמרא (גיטין ה): דתניא איזהו ארץ ואיזהו חוצה לארץ כל ששופע ויורד מטורי אמנון ולפנים ארץ ישראל מטורי אמנון ולחוץ חוצה לארץ. ע"כ. פירש רש"י וז"ל: איזהו ארץ. מקצוע צפונית מערבית של ארץ ישראל הר ההר ובתרגום ירושלמי מתרגם הר ההר טורי אמנון וכתוב (במדבר לד ז) זה יהיה לכם גבול צפון מן הים הגדול תתאו לכם הר ההר ש"מ הר ההר תקוע בים וההר גבול צפוני לארץ ישראל הוא וסתם הרים משופעים הם ויש ששיפועו רחב כמהלך יום או יומים וקאמר תנא מהיכן היא הארץ מרגל ההר או מראשו: כל ששופע ויורד מטורי אמנון ולפנים. לצד ארץ ישראל דהיינו לצד דרום הוי ארץ ישראל דגובה ההר הוא הגבול: מטורי אמנון ולחוץ. לצד צפון חוצה לארץ. ע"כ.

יש כמה דעות איזה הר זה. בספר כפתור ופרח לרבי אשתורי הפרחי (פרק יא), כתב שההר הזה הוא הנקרא בלשון ערבי בשם 'גבל אלאקרע', וז"ל: הקצה הצפוני מערבי והוא הר ההר, שכן כתוב (במדבר לד ז), וזה יהיה לכם גבול צפון מן הים הגדול תתאו לכם הר ההר, וכן תרגם רבינו סעדיה ז"ל אלי גבל אל הור. ויהיה הים הגדול מצד המערב. עתה הם בידינו שלש קצוות. זה ההר נקרא בלשון חכמים ז"ל מסכת גיטין פרק קמא (ה). טורי סמנוס, ואין זה הר ההר של

הדרך חֲתָלוֹן, אחר כך ממשיך הגבול הצפוני, וממשיך ממערב לכיוון מזרח, אל הדרך החולך למקום שנקרא 'חתלון'².
 לְבֹא צֶדְדָה, משם ממשיך הגבול, אל הדרך שהולכים ל'צדדה'³.

מהרה יבנה

אהרן, וכמו שכתב רש"י ז"ל שאותו של אהרן ע"ה הוא בחוזה לארץ מזרחי דרומי לארץ ישראל וזה ההר הוא מארץ ישראל בקצהו והוא צפוני מערבי בקטרו. והרמון עם ארבעת שמותיו אין לו מבוא הנה.

לדעת זה ההר אי זה הוא ואנה הוא מקומו מרחתי זמן מרובה יגעתו ומצאתי ת"ל. דע כי מן ההר המפורסם הסמוך לעכו והוא הר הכרמל ואל הצפון ימצאו קצת ראשים בים יבואו והם בשטח הארץ כמו צור וצידון ובירות. וראש קורין לו בערבי וג' אל חגר כלומר פני האבן, וסמוך לו ראם אל באסיס, וסמוך לו הר גבוה מאד מאד ושמו בלשון ערבי גבל אלאקרע, כלומר הר החלק. וזה ההר הוא יחידי ונכנס הרטומו בים, ועליו עצי ארזים גבוהים עד לב השמים ועצי בטנים, ושם מעיינות מים וכפרים ליתרון ברכתו, והוא מקיף כמו יום או יומים. ואל דרומו כחצי יום היא עיר הנזכרת מסכת שבת פרק כל כתבי (ק"ט) ומסכת מנחות (פ"ה) וזולתם, ושמה לודקיא וקורין לה לאדקיא והלועזים אל לנא. ובין העיר הזאת וההר הזה הוא הר קמן קורין לו אל הורי אדה, וכן ביניהם עיר ושמה קבותיא רחוקה מן הים כחצי שעה. ואומר אני כי זה ההר הוא ההר המבוקש כי שאר הראשים אינם הרים, עוד שהעירות הנזכרות בגבולי השבטים נמצאים עד המקום הזה, גם שהוא מכוון כנגד חמת זה במזרח וזה במערב וביניהם כשלושה ימים ברוחב, וזה שהרי עומה שהוא לשבט אשר היא היום אל מזרח זה ההר כחצי יום, וכמעט שהיא צפונית לו, וקורין לו היום עום, וכן תמצא לדרום זה ההר כשני ימים עיר חלבה שהוא לאשר גם כן ולא שנו שמה, ורחוב וקורין לו רחב, וכן חמון וקורין לו חמס, וכן קבותיא שזכרנו וכו'. ע"כ.

יב. מצודת דוד. חתלון הוא סמוך ממש להור ההר. כי להלן (פסוק יז) כתב רש"י שחמת הוא במקצוע דרומית מערבית, נמצא ש'חתלון' הוא מקום קמן שברווח בין חמת להור ההר. ולפי מה שכתב רש"י (במדבר לד ת, יחזקאל יא י, עמוס ו ב) שחמת זה אנטוכיא, וכתב בספר הארץ לגבולותיה ש'אנטוכיא' נקראת כיום 'אנטקיא', הרי רואים בבירור שיש רק רווח מועט בין חמת לים הגדול. נמצא שבאותו הרווח נמצא המקום שנקרא 'חתלון'.

מדברי רש"י שקרא לחמת בשם 'ארץ חמת', נראה ש'חמת' הוא מהוז גדול, ולא רק עיר אחת. ונקרא גם בשם רבלה. והרי לשון רש"י (יחזקאל יא י): על גבול ישראל. בסוף הגבול, והיא רבלה ארץ חמת, היא אנטוכיא, שם נשפט צדקיהו ביד נבוכדנצר כמו שנאמר בספר (מלכים ב' כה) שם שחט את בניו שם נקר את עינו, והיא סוף הגבול שנאמר במרגלים ובכמה מקומות עד לבא חמת (במדבר יג כא).

יג. 'לבוא צדדה', פירושו הדרך לצדדה. כמו שתרגם אונקלוס (במדבר לד ה) את תיבת 'לבוא' – 'למטי', דהיינו שהוא הדרך ללכת למקום.

הגבול הוא בדרך שהולכים לצדדה. אבל צדדה עצמו הוא נמצא יותר רחוק, ונמצא אחרי 'חמת', כמו שכתוב בתורה מהר הָהָר תִּתָּאוּ לְבָא חֲמַת וְהָיוּ תוֹצְאוֹת הַגְּבֹל צֶדְדָה. נמצא שחמת הוא לפני צדדה. על כן צריך לפרש שמה שכתוב ביחזקאל 'לבוא צדדה' לפני 'חמת', הוא רק

(טז) חֲמַת, בְּרוֹתָהּ סְבָרִים, אֲשֶׁר בֵּין גְּבוּל דְּמִשְׁק וּבֵין גְּבוּל חֲמַת, חָצַר הַתִּיכוֹן אֲשֶׁר אֶל גְּבוּל חוֹרֶן:

חֲמַת, משם ממשיך הגבול אל מקום הנקרא בשם 'חמת' יד.

בְּרוֹתָהּ, משם ממשיך הגבול אל מקום הנקרא 'ברותה'. סְבָרִים, ומשם ממשיך אל המקום הנקרא 'סברים' טו.

אֲשֶׁר בֵּין גְּבוּל דְּמִשְׁק, וּבֵין גְּבוּל חֲמַת, 'ברותה' ו'סברים', נמצאים בין הגבול של דמשק טז ובין הגבול של חמת יז.

כי בגבול הצפוני, חמת נמצא בצד מערב, ודמשק בצד מזרח, וביניהם נמצאים 'ברותה' וכן 'סברים'.

ממחוז דמשק ממשיך הגבול עד שמגיע אל חצר התיכון אשר אל

מהרה יבנה

הדרך לצדדה, דהיינו לבוא צדדה, הוא לפני חמת, אבל צדדה עצמו נמצא אחרי חמת. ובוה יתיישבו הפסוקים [אבל יש מפרשים שיש שני מקומות בשם 'חמת'. ולכאורה קצת קשה, כי בפסוקים משמע שמדובר על מקום ידוע שנקרא בשם חמת. נמצא שאחד הוא ולא שניים. אמנם בעמוד (ו ב) מוזכר 'חמת רבה', אפשר לפרש שיש 'חמת' ויש מקום נוסף גדול שהוא 'חמת רבה']:

יד. מצודת דוד. 'חמת' הוא אנטוכיא (רש"י במדבר לד ה, רש"י יחזקאל יא י, רש"י עמוס ו ב). ויש אומרים שהוא מקום שנקרא עד היום בשם 'חמת' או 'חמה' (עיין בפתור ופרח פרק יא, ועיין 'הארץ לגבולותיה' עמוד יא).

טז. מצודת דוד.

טז. בספר 'הארץ לגבולותיה', כתב שמדובר כאן על 'ארם דמשק' (המוזכר בשמואל ב' ח ו, ועוד), שהוא מחוז גדול. ובוה מובן שיש לו גבול.

יז. מצודת דוד. לפי הדעה שחמת הוא מחוז גדול הכולל כמה וכמה עיירות, מובן שיש לו גבול [ואף לפי הדעה שזה עיר גם אפשר להבין שיש גבול לעיר. ובפרט לפי מה שיש אומרים שכאן מדובר על 'חמת רבה' הכתוב בעמוד (ו ב). עיין ספר 'קצוי ארץ']:

הערים 'ברותה' ו'סבריים', נמצאים בין הגבול של מחוז 'דמשק', ובין גבול מחוז 'חמת'.

לעתיד לבוא, גם דמשק וגם חמת יהיו בתוך ארץ ישראל [וגם צור וגם צידון], כמו שכתוב בזכריה (ט א): וְדִמְשֶׁק מְנַחֲתוֹ. וכתוב (שם ב): וְגַם חֲמַת תִּגְבַּל בְּהָ צֹר וְצִידוֹן כִּי תִכְמָה מְאֹד (רד"ק. מצודת דוד. מלבי"ם).

גבול חֲוֹרֵן. יש מקום שנקרא בשם 'חצר התיכון'^[נח]. ומקום זה נמצא בגבול של מחוז הנקרא בשם 'חֲוֹרֵן'^ט. והגבול של ארץ ישראל נמשך עד 'חצר התיכון' שנמצא בקצה של 'חֲוֹרֵן', ולא עד בכלל, כי חורן הוא מחוץ לארץ ישראל^{כא}.

חֲוֹרֵן: המקום הנקרא בשם 'חֲוֹרֵן', נמצא בצד מזרח לדמשק^{כב}.

מהרה יבנה

יה. רד"ק. רש"י כתב שתרנ"ג יונתן 'בְּרַכַּת עֲנָבָאִי'. ונראה שזהו שם המקום בארמית. וראה ב'אוצר ההיכל'.

יט. דמשק וגם חורן הם בצפונות מזרחית של ארץ ישראל (רש"י פסוק יח), דמשק הוא בתוך ארץ ישראל, וחורן מחוץ לארץ ישראל, והגבול עובר ביניהם (כמבואר בפסוק יח). נמצא שחורן הוא יותר מזרחי מדמשק.

'חֲוֹרֵן' הוא מחוז הנמצא מזרחי לדמשק.

לעתיד לבוא דמשק יהיה בארץ ישראל, ככתוב וְדִמְשֶׁק מְנַחֲתוֹ (זכריה ט א), אבל חורן יהיה מחוץ לארץ ישראל. והגבול של ארץ ישראל יהיה בין דמשק לחורן, כמו שכתוב להלן בפסוק י"ח. וחורן ישאר מעבר הירדן.

'חֲוֹרֵן' מוזכר גם במשנה, שהוא אחד המקומות שהשיאו משואות ממנו (ראש השנה ב ד): וּמֵאֵין הָיוּ מְשִׁיבֵי מְשׂוּאוֹת, מִהַר הַמְּשִׁחָה לְסַרְטָבָא, וּמִפְּרִטָבָא לְגְרוּפִינָא, וּמִגְרוּפִינָא לְחֲוֹרֵן, וּמִחֲוֹרֵן לְבֵית בִּלְתִּין, וּמִבֵּית בִּלְתִּין לֹא זָוּוּ מִשָּׁם, אֶלָּא מוֹלִיד וּמְבִיא וּמַעֲלָה וּמוֹרִיד עַד שְׁהִיָּה רֹאֵה כָּל הַגּוּלָה לְפָנָיו כְּמִדּוּרַת הָאֵשׁ.

בירושלמי מוזכר הרבה פעמים אמורא מחוורן, רבי חוניא דבית חוורן (שביעית א ה, מעשר שני ה א, שבת א ז, ביה ג ב, סוכה ד א, שקלים א א, מועד קטן א ב, ועוד). וכן מוזכר בנו רבי עזיאל. כאשר הלך רבי חוניא דבית חוורן לקדש את החודש, היה היום כנרת נקרע לפניו (ירושלמי ע"ז ג א). רבי יהושע בן לוי מסר עדות בשמו (ירושלמי נדה ג ד).

כ. 'חֲוֹרֵן' הוא מחוז גדול, ובו ערים רבות. ואחד מהערים שנמצא בקצה גבולו הוא 'חצר התיכון'. נמצא שהגבול מגיע עד 'חצר התיכון' שהוא בקצה של 'חורן'.

ומכיוון ש'חורן' הוא ממזרח לדמשק, נמצא ש'חצר התיכון' הוא בצד המערבי של 'חורן' בתוכו, והוא הגבול והקצה של חורן. ועד 'חצר התיכון' שב'חורן' מגיע גבול ארץ ישראל, ולא עד בכלל. [ואפשר לבאר באופן נוסף, ש'חצר התיכון' הוא מקום קטן בין דמשק לחוורן, והוא נמצא סמוך לגבול של חוורן במערבו מבחוץ. ועכ"פ 'חצר התיכון' נמצא בגבול של חוורן, או מבפנים או מבחוץ. אבל יותר מסתבר ש'חצר התיכון' הוא בתוך גבול חוורן מבפנים, ונמצא שהוא מחוץ לארץ ישראל, ולפי זה יתיישבו דברי רש"י ש'חצר עינון' הוא הקצה של גבול ארץ ישראל הצפונית (להלן פסוק יז). כי אכן 'חצר התיכון' גם כן סמוך ל'חצר עינון' אבל הוא כבר מחוץ לארץ ישראל].

כא. רש"י לא ביאר היכן הוא 'חצר התיכון'. אמנם כן נראה לבאר לפי שיטת רש"י.

כב. כמבואר להלן בפסוק י"ח.

תרצט

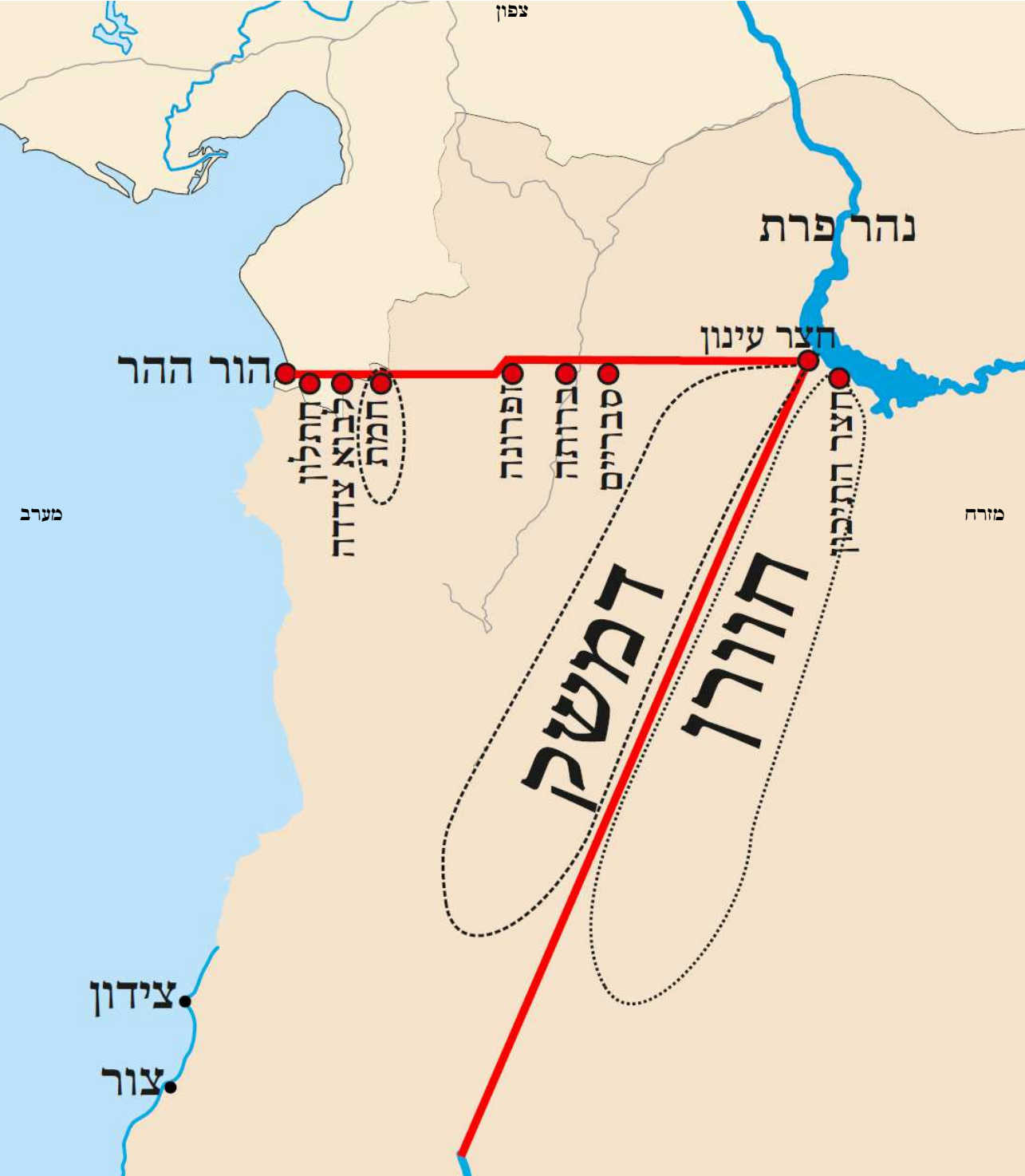
היכל

יחזקאל פרק מז פסוק מז

מראה

✪ הגבול הצפוני ✪

המפות לא מדוייקות, והם להמחשה בלבד.

(י) וְהָיָה גְבוּל מִן הַיָּם חֹצֵר עֵינֹן גְּבוּל דְּמֶשֶׁק, וְצָפוֹן צְפוּנָה
וְגְבוּל חֲמַת, וְאֵת פְּאֵת צְפוֹן:

כעת חוזר הפסוק לבאר באופן כללי את גבול צפון^י:

וְהָיָה הַגְּבוּל הַצְּפוּנִי: מִן הַיָּם הַגָּדוֹל, עַד מְקוֹם שֶׁנִּקְרָא חֹצֵר עֵינֹן,
שֶׁהוּא נִמְצָא בְּגְבוּל דְּמֶשֶׁק.

הגבול הצפוני, נמשך ממערב למזרח, מהים הגדול, עד 'חצר
עינון'^י.

'חצר עינון' הוא בפינה בצפונית מזרחית של ארץ ישראל, ועד
שם מגיע הגבול. כמו שכתוב בתורה^י: 'וְהָיוּ תוֹצְאוֹתָיו חֹצֵר
עֵינֹן, זֶה יְהִיָּה לָכֶם גְּבוּל צְפוֹן'^י.

'חצר עינון' נמצא בגבול של מחוז דמשק^י. ועד 'חצר עינון'
מגיע ארץ ישראל^י.

מהרה יבנה

כג. מצודת דוד.

כד. רש"י. 'חצר עינון' הכתוב כאן הוא 'חצר עינן' הכתוב בתורה, רק שזה בחולם וזה בקמץ
(רד"ק). ואולי נקרא כאן בתוספת ו' להורות על היחוד השלם שיהיה לעתיד לבוא, בהמשכת אות
הו' לארץ ישראל.

כה. במדבר ל"ד ט'.

כו. רש"י כתב שהגבול הצפוני יהיה כמו שכתוב בפרשת מסעי. והקשו על זה המפרשים שהרי
כתוב שארץ ישראל יהיה יותר גדול, וגם דמשק יהיה בתוך גבול ארץ ישראל. אפשר לתרץ
שאכן רש"י כתב שהגבול הצפוני יהיה ככתוב בפרשת מסעי, אבל הגבול המזרחי אכן יהיה
יותר גדול, וגם דמשק יכנס לתוך גבול ארץ ישראל ואמנם עד עתה היה הגבול מתעקם ומשאיר את
דמשק מחוץ לארץ ישראל.

וצור וצידון בלאו הכי נכנסים לתוך גבול הצפון, והם חלק מארץ ישראל, לפי מה שכתב רבי
אשתורי הפרחי בספרו כפתור ופרח (פרק יא).

כז. לפי מה שכתב בספר 'הארץ לגבולותיה', שמדובר כאן על 'ארם-דמשק' (המוזכר בשמואל ב'
ח ו, ועוד), שהוא מחוז גדול, מובן בזה שיש לו גבול. וכן מובן בזה ש'חצר עינון' נמצא בגבול של
מחוז דמשק.

ונראה ש'חצר עינון' הוא עיר בתוך גבול מחוז דמשק מבפנים, והוא סוף גבול מחוז דמשק. וגם
שם גבול ארץ ישראל, שהרי דמשק בתוך ארץ ישראל.

וְצִפּוֹן, הַגְּבוּל שֶׁל צִפּוֹן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, הוּא צִפּוֹנָה, הוּא הַגְּבוּל שֶׁל צִפּוֹן הַכְּתוּב בַּתּוֹרָה^כ. כְּכַתּוּב^ל: וְזֶה יְהִי לָכֶם גְּבוּל צִפּוֹן, מִן

מהרה יבנה

ונראה ש'חצר התיכון' הוא עיר בתוך גבול מחוז 'חורון' מבפנים במערבו, והוא סוף גבול 'חורון'. מחוז 'חורון' ומחוז 'דמשק' סמוכים זה לזה, זה בתוך ארץ ישראל וזה מחוץ לארץ ישראל (להלן פסוק יח).

נמצא ש'חצר התיכון' ו'חצר עינון' הם ערים סמוכים זה לזה, שהם נמצאים בגבולות של מחוזותיהם, ועד שם מגיע גבול ארץ ישראל. 'חצר עינון' בתוך ארץ ישראל, ו'חצר התיכון' מחוץ לארץ ישראל.

אפשר לבאר גם באופן אחר אבל דומה: שאין 'חצר עינון' ו'חצר התיכון' בתוך המחוזות, אלא הם מחוצה להם, נוטים יותר לצפון, אבל עדיין סמוכים להם. דהיינו שאמנם אינם בתוך דמשק ובתוך חורון, אבל הם בגבול שלהם מבחוץ, בצד צפון. ובוה יבואר שהפסוק נקט בגבול הצפוני שהגבול הוא דוקא ב'חצר עינון' ו'ב'חצר התיכון', כי הם ערים צפוניות שאחת בתוך הגבול ואחת מחוץ לגבול. ורק בגבול המזרחי, כתוב בפסוק שהגבול הוא בין חורון ובין דמשק, כי חורון ודמשק עצמם אינם כל כך צפוניים כמו הערים שבקצה הצפון 'חצר עינון' ו'חצר התיכון', על כן בחורון ובדמשק שייך יותר לומר שהגבול המזרחי עובר ביניהם, ולא הגבול הצפוני. ומה שכתוב בפסוק מ"ז ש'ברותה' ו'סבריים' הם בין חמת ובין גבול דמשק, הוא לסימן היכן נמצאים הערים הללו, אבל הגבול הצפוני עצמו זה ב'ברותה' ו'סבריים' ולא בדמשק.

אבל על ביאור זה יוקשה, שרש"י כתב בפירושו שדמשק וחורון הם בצפונית מזרחית של ארץ ישראל וזה מבפנים וזה מבחוץ. ואפשר לתרץ בדוחק שמכל מקום אין זה ממש בקצה, ויש אחרי זה עוד עיר קטנה שהיא 'חצר עינון' ועיר קטנה 'חצר התיכון'. ומכל מקום יותר בנקל לסמוך על הביאור הראשון דלעיל, ש'חצר עינון' הוא בתוך דמשק, ו'חצר התיכון' הוא בתוך חורון. כל זה בדרך אפשר לבאר את דברי רש"י, וה' יאיר עינינו בתורתו אמן.

כח. בספר 'הארץ לגבולותיה' כתב שנראה ש'חצר עינון' הוא ליד נהר פרת, ככתוב בפסוק (בראשית טו יח): לְרֵעֵךְ נָתַתִּי אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת מִנְּהַר מִצְרַיִם עַד הַנְּהַר הַגָּדֹל נְהַר פָּרָת. וכן כתוב (שמות כג לא): וְשָׂתִי אֶת גְּבֻלְךָ מִיַּם סוּף וְעַד יָם פְּלִשְׁתִּים וּמִמֶּדְבָר עַד הַנְּהַר. וכן כתוב (יהושע א ד): מִהַמֶּדְבָר וְהַלְבָנוֹן הַזֶּה וְעַד הַנְּהַר הַגָּדֹל נְהַר פָּרָת כָּל אֶרֶץ הַחִתִּים וְעַד הַיָּם הַגָּדוֹל מְבֹאֵה הַשָּׁמֶשׁ יְהִי גְבוּלְכֶם.

אמנם אפשר לפרש את הפסוקים האלו באופנים נוספים. יתכן שהכוונה כנגד נהר פרת, ולא ממש עד נהר פרת.

המלבי"ם פירש (במדבר לד) שבעתיד כאשר יתרבו יותר ירחיבו גבולם, ויגיע עד נהר פרת ועד ים סוף וכו', וז"ל: ומוכרח שהגבולים הנאמרים פה הוגבלו רק לעת עתה שהיה מספרם מעט ולא יכלו לנחול יותר וז"ש אשר תפול לכם בנחלה ר"ל עתה, ובפ' עקב ומשפטים דבר על עת שיתרבו יותר ויצטרכו להרחיב את גבולם כמ"ש בפ' משפטים עד אשר תפרה ונחלת את הארץ ושתי את גבולך מים סוף וכו' ר"ל בעתיד בעת שתפרה. ע"כ.

כט. רש"י.

ל. בפרשת מסעי (במדבר לד ז-ט).

הַיָּם הַגָּדֹל תִּתְּאוּ לָכֶם הַר הַהָרִי. מֵהַר הַהָר תִּתְּאוּ לָכֶם הַר הַהָר, הַמָּת, וְהָיוּ תּוֹצְאוֹת הַגָּבֹל צְדָדָה^ל. וַיֵּצֵא הַגָּבֹל זְפָרְנָה, וְהָיוּ תּוֹצְאוֹתָיו חֲצֵר עֵינָן, זֶה יְהִי לָכֶם גְּבֹל צְפוֹן^ל.

וגבול חמת, המקום שנקרא 'חמת', הוא גם כן בגבול הצפוני של ארץ ישראל^ל.

'חמת', כתוב גם כאן וגם בתורה שהוא בגבול הצפוני. 'צדדה' הכתוב כאן^ל הוא 'צדדה' שכתוב בתורה. 'חצר עינן' הכתוב כאן הוא 'חצר עינן' הכתוב בתורה. נמצא שהגבול הוא כמו שכתוב בתורה, ונתוספו שמות של ערים נוספות בגבול^ל.

נמצא סדר הגבול הצפוני כך: מהים הגדול פונה אל 'הור ההר', משם ממשיך אל 'חתלון', משם ממשיך אל 'חמת', ומשם

מהרה יבנה

לא. רש"י (במדבר לד ז): גבול צפון. מצר צפון; מן הים הגדול תתאו לכם הר ההר. שהוא במקצוע צפונית מערבית, וראשו משפיע ונכנס לתוך הים, ויש מרוחב הים לפנים הימנו וחוצה הימנו: תתאו. תשפעו לכם, לנשות ממערב לצפון אל הר ההר: תתאו. לשון סיבה, כמו אל תא הרצים (דברי הימים ב' יב יא) ותאי השער (יהזקאל מ י), היציע, שקורין אפנדי"ן, שהוא מוסב ומשופע.

לב. רש"י (במדבר לד ח): מהר ההר. תסבו ותלכו אל מצר הצפון לצד המזרח, ותפגעו בלבוא חמת, זו אנטוכיא: תוצאות הגבול. סופי הגבול, כל מקום שנאמר תוצאות הגבול, או המצר בלה שם לגמרי ואינו עובר להלן כלל, או משם מתפשט ומרחיב ויוצא לאחוריו להמשך להלן, באלכסון יותר מן הרוחב הראשון, ולענין רוחב המדה הראשון קראו תוצאות, ששם כלתה אותה מדה.

לג. רש"י (במדבר לד ט): והיו תוצאותיו חצר עינן. הוא היה סוף המצר הצפוני, ונמצאת חצר עינן במקצוע צפונית מזרחית, ומשם והתאוויתם לכם אל מצר המזרחי.

לד. רש"י.

לה. בפסוק ט"ו.

לו. רש"י.

ממשיך אל 'צדדה'ל^י, ומשם ממשיך הגבול ל'זפרון'ל^ה, ומשם ממשיך הגבול אל 'ברותה', ומשם ממשיך ל'סבריים', ומשם ממשיך ל'דמשק'ל^ט, ומשם ל'חצר עינן'מ.

ושם ליד חצר עינן, אבל מחוץ לארץ ישראל, נמצא 'חצר התיכון', והוא נמצא בגבול של מחוז 'חורון'מא.

'חצר עינן' הוא בזווית. הוא סוף גבול הצפון, ותחילת גבול המזרח'מב.

ואת פאת צפון. והרי לך הגבול של צד צפון'מג.

עד כאן נתבאר הגבול הצפוני של ארץ ישראל'מד.

מהרה יבנה

לו. אמנם כאן ביחזקאל כתוב לבוא צדדה לפני חמת. יתכן לתרץ, שכבר נתבאר שלבוא צדדה פירושו הדרך לצדדה. נמצא שהדרך לצדדה, הוא לפני חמת, אבל צדדה עצמו הוא אחרי חמת.

לח. אמנם לא נתבאר אם 'זפרון' הוא לפני ברותה וסבריים או אחריהם.

לט. וכבר נתבאר שנראה שיחצר עינן הוא בתוך דמשק. אבל עכ"פ הוא בסוף דמשק בצד מזרח שלו.

מ. רש"י.

מא. וכבר נתבאר דיתכן שיחצר התיכון הוא ליד חורן. אמנם נראה שיחצר התיכון הוא בתוך חורן. ועכ"פ הוא בסופו בצד מערב שלו.

נמצא שיחצר עינן ו'חצר התיכון' סמוכים זה לזה, זה בתוך ארץ ישראל וזה מחוץ לארץ ישראל, וביניהם הגבול.

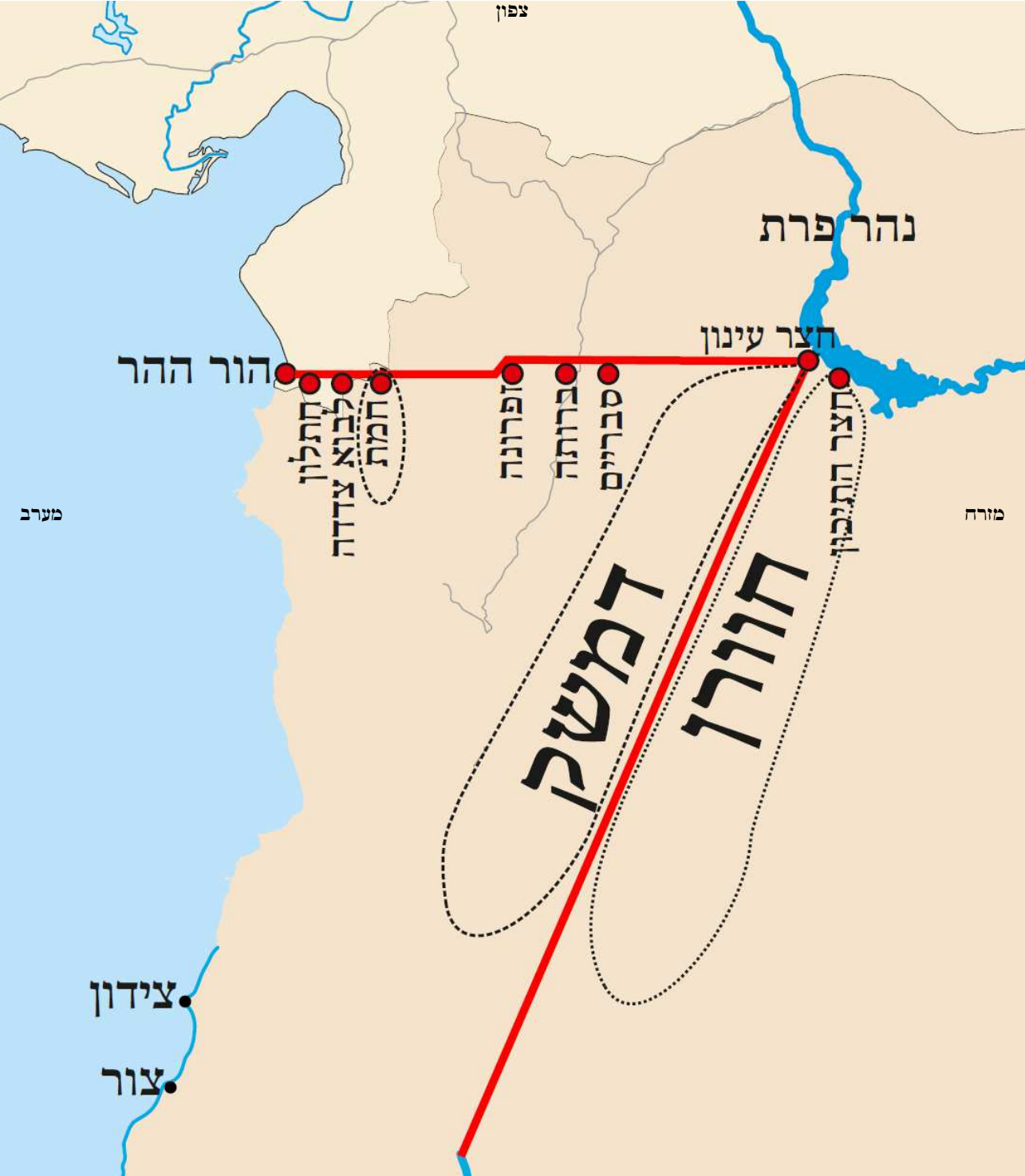
מב. במדבר ל"ד ט'-י.

מג. רש"י.

מד. בגמרא מגילה (ו.) כתוב: ולמה נקרא שמה טבריא, שיושבת בטבורה של ארץ ישראל. ע"כ. ופשוט הוא שהכוונה שטבריא באמצע אורך ארץ ישראל מצפון לדרום [ולא ממזרח למערב, שהרי טבריה על שפת ים כינרת שהוא בגבול המזרחי]. והרי אורך ארץ ישראל הוא מהר ההר בצפון עד נחל מצרים בדרום, נמצא טבריא באמצע האורך מצפון לדרום. וכן כתב בספר כפתור ופרח (פרק יא) וז"ל: וכן הורו בזה באמרם ז"ל מסכת מגלה (ו.) ולמה נקרא שמה טבריה שיושבת בטבורה של ארץ ישראל, שהרי מטבריה אל נחל מצרים הוא כמו מטבריה אל הר ההר בקירוב. ע"כ.

✂ הגבול הצפוני ✂

המפות לא מדוייקות, והם להמחשה בלבד.

הגבול המזרחי

(יח) וּפָאֵת קְדִים מִבֵּין חוֹרֵן וּמִבֵּין דְּמִשְׁק וּמִבֵּין הַגְּלֶעֶד
וּמִבֵּין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הַיַּרְדֵּן מִגְּבוּל עַל הַיָּם הַקְּדָמוֹנִי תִמְדּוּ
וְאֵת פְּאֵת קְדִימָה:

בפסוק זה יבואר הגבול המזרחי של ארץ ישראל:

וּפָאֵת קְדִים, הגבול של צד מזרח הוא, מִבֵּין חוֹרֵן, וּמִבֵּין דְּמִשְׁק,
בין חורן ובין דמשק. הגבול עובר באמצע בין חורן לדמשק^מ.

וכן המשך הגבול המזרחי הוא, וּמִבֵּין הַגְּלֶעֶד, וּמִבֵּין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל,
בין הגלעד שהוא בעבר הירדן, לארץ ישראל. נהר הַיַּרְדֵּן הוא
הגבול ביניהם^מ.

הַיָּם הַקְּדָמוֹנִי: ים המלח. שהוא בצד מזרח^מ.

מִגְּבוּל, מהגבול שהוא הירדן, ממשיך הגבול עַל הַיָּם הַקְּדָמוֹנִי, עד
ים המלח, תִּמְדּוּ, תמדדו את הגבול המזרחי^מ.

דהיינו, הגבול המזרחי של ארץ ישראל, הוא הירדן, עד סוף ים
המלח^מ.

וְאֵת פְּאֵת קְדִימָה. והרי לך הגבול של צד מזרחי.

עד כאן נתבאר הגבול המזרחי של ארץ ישראל.

מהרה יבנה

מה. רש"י. מצודת דוד.

מו. רש"י. מצודת דוד.

מז. עפ"י רש"י ומצודת דוד.

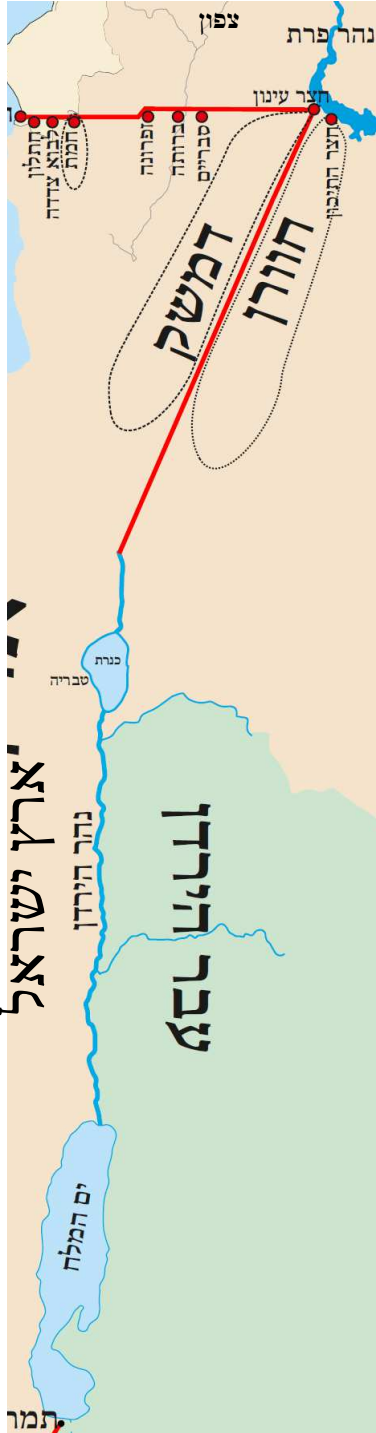
מח. רש"י. מצודת דוד.

ממ. מצודת דוד. וכן כתוב בתורה בגבול המזרחי של ארץ ישראל (במדבר לד יב): וַיַּרְדּוּ הַגְּבוּל
הַיַּרְדֵּן, וְהָיוּ תוֹצְאֹתָיו יָם הַמֶּלַח.

ג. רש"י. מצודת דוד.

☪ הגבול המזרחי ☪

המפות לא מדוייקות, והם להמחשה בלבד.

מזרח

מערב

ארץ ישראל
עבר הירדן

✧ הגבול הדרומי ✧

(ט) וּפָאֵת נֶגֶב תִּימְנָה, מִתְמָר עַד מֵי מְרִיבוֹת קָדֵשׁ נַחֲלָה אֶל חַיִּים הַגְּדוֹל, וְאֵת פָּאֵת תִּימְנָה נֶגְפָה:

בפסוק זה יבואר הגבול הדרומי של ארץ ישראל:

וּפָאֵת נֶגֶב תִּימְנָה, הגבול הדרומי הוא, מִתְמָר, מתחיל ממקום שנקרא 'תמר', שהוא סמוך לים המלח^א.

והגבול הדרומי ממשיך עַד מֵי מְרִיבוֹת קָדֵשׁ, הוא 'מדבר צין'. ככתוב בתורה^ב: 'בְּמֵי מְרִיבֹת קָדֵשׁ מְדַבֵּר צִין'^ג.

✧ מהרה יבנה ✧

נא. רש"י כתב ש'תמר' כאן זה יריחו שנקרא עיר התמרים. והקשו על זה שהרי יריחו זה באמצע ארץ ישראל. ואפשר לתרץ שכוונת רש"י שהגבול מתחיל בדרום (בקצה ים המלח) כנגד יריחו. ויש מי שתירץ שהכוונה למחוז יריחו, בקעת יריחו, שנמשך עד הקצה הדרומי של ים המלח, ומשם מתחיל הגבול.

אמנם המלבי"ם (והמצודת דוד) פירשו ש'תמר' זה 'חצצון תמר', הכתוב בתורה (בראשית יד ז): הַיֵּשֶׁב בְּחֶצְצוֹן תְּמָר. ו'חצצון תמר' הוא 'עין גדי', ככתוב מפורש בדברי הימים (ב' כ ב): בְּחֶצְצוֹן תְּמָר הָיָא עֵין גְּדִי. וכתב המלבי"ם שהיה במדבר הנגב לפני ארץ שעיר. ע"כ. ומובן שמקומו בקצה הדרומי של ים המלח, כי ארץ שעיר הוא מדרום לארץ ישראל, וכן מובן מפשטות הלשון, עי"ש.

גב. דברים ל"ב ג"א. וכן בבמדבר כ"ז י"ד.

נג. רש"י. מצודת דוד. יתכן שכאן נכנס בתוך הגבול גם ארץ אדום, שהוא דרומי לארץ ישראל, כמו שכתוב (עובדיה א יט): וְיָרְשׁוּ הַנֶּגֶב אֶת הָרַעְשׁוֹ.

וכן יתכן שהגבול כאן שממשיך עד המדבר, מגיע עד ים סוף, ככתוב בפסוק (שמות כג לא): וְיִשְׁתִּי אֶת גְּבֻלְךָ מִיַּם סוּף וְעַד יַם פְּלִשְׁתִּים וּמִמֶּדְבַּר עַד הַנֶּחֱר. אמנם אפשר לפרש את הפסוק הזה באופנים נוספים. יתכן שהכוונה כנגד ים סוף, ולא ממש עד ים סוף.

המלבי"ם פירש (במדבר לד) שבעתיד כאשר יתרבו יותר ירחיבו גבולם, ויגיע עד נהר פרת ועד ים סוף וכו', וז"ל: ומוכרח שהגבולים הנאמרים פה הוגבלו רק לעת עתה שהיה מספרם מעט ולא יכלו לנחול יותר וזה שנאמר אשר תפול לכם בנחלה רצה לומר עתה, ובפרשת עקב ומשפטים דבר על עת שיתרבו יותר ויצטרכו להרחיב את גבולם כמו שנאמר בפרשת משפטים עד אשר תפרה ונחלת את הארץ ושתי את גבולך מים סוף וכו' רצה לומר בעתיד בעת שתפרה. ע"כ. ועיין במלבי"ם כאן.

נחלה, והגבול מומשיך עד שמוגיע לנחל מצרים".

מהרה יבנה

בענין עצם ביאור הפסוק (שמות כג לא): וְשָׂתִי אֶת גְּבֻלְךָ מִיַּם סוּף וְעַד יַם פְּלִשְׁתִּים וּמִמֶּדְבַּר עַד הַנֶּהָר. הנה בביאור הגבולות הכתובים בפסוק הזה, כתב רש"י על הפסוק (שמות י יט): וַיִּהְיֶה רֹחַ יָם הַזֶּה קוֹץ מְאֹד וַיִּשָּׂא אֶת הָאָרֶץ וַיִּתְקַעְהוּ יָמָה סוּף לֹא נִשְׂאָר אַרְבָּה אֶחָד כָּלֵל גְּבוּל מִצְרָיִם. וז"ל רש"י שם: רוח ים. רוח מערבי: ימה סוף. אומר אני, שים סוף היה מקצתו במערב, כנגד כל רוח דרומית, וגם במזרח של ארץ ישראל, לפיכך רוח ים תקעו לארבה בימה סוף כנגדו. וכן מצינו לענין תחומין שהוא פונה לצד מזרח, שנאמר 'מיים סוף ועד ים פלשתים' (שמות כג לא), ממזרח למערב, שים פלשתים במערב היה, שנאמר בפלשתים 'ישבני חבל הים גוי פרתים' (צפניה ב ה). ע"כ. דהיינו, רש"י מבאר שים סוף הוא כנגד כל צד דרום של ארץ ישראל, וחלקו בצד מזרח של ארץ ישראל וחלקו בצד מערב. וכן רואים ממש במפות כיום. וזה מה שנאמר שבא רוח מצד מערב, ולקח את כל הארבה, ותקעו בים סוף, היינו בים סוף שכנגדו בצד מזרח. וזה מה שנאמר מיים סוף עד ים פלשתים, היינו שים פלשתים הוא הים הגדול, כי הפלשתים שוכנים לחוף הים הגדול. וחלק מיים סוף הוא בצד מזרח, נמצא שהגבול הוא מהחלק המזרחי של ים סוף, עד הים הגדול.

ובזה אפשר לבאר בשני אופנים מה הכוונה 'מיים סוף'. אופן אחד שמדובר רק על הקצה המזרחי של ים סוף. ואופן שני שמדובר על כל הזרוע המזרחית של ים סוף. ואם נאמר לפי האופן השני, הרי שחלק גדול או אולי כל המקום שבין שני חלקי ים סוף והנקרא 'חצי היא סיני', יהיה בתוך ארץ ישראל.

מה שכתוב בפסוק כאן ביחזקאל שהגבול מגיע עד מי מריבות קדש, שזה מדבר ציון, יתכן שהכוונה לצד הדרומי של המדבר, דהיינו שכל המדבר יכנס בתוך גבול ארץ ישראל, נמצא לכאורה לפי זה שכל המקום הנקרא 'חצי היא סיני' יהיה בתוך ארץ ישראל, ויגיע עד החלק הפנימי של ים סוף.

ומה שכתוב בפסוק (שמות כג לא) 'וממדבר עד הנהר', פירש רש"י (שם) שהנהר הוא פרת. יתכן לבאר ש'מדבר' הכוונה מדבר ציון בדרום. ונהר פרת הלא הוא בצפון. נמצא שמבואר בפסוק הגבולות של ארבעת הצדדים, ומבואר האורך והרוחב. הרוחב הוא מהחלק המזרחי של ים סוף, עד הים הגדול שבמערב. והאורך הוא ממדבר ציון שבדרום עד נהר פרת שבצפון.

כל זה בדרך אפשר, לא להכרעה ולא למעשה, וה' יאיר עינינו בתורתו אמן.

בתהילים (עב ח): וַיֵּרַךְ מִיַּם עַד יָם וּמִנְהַר עַד אֲפְסֵי אֶרֶץ. פירש רש"י: וירד מיים עד ים. כל ארץ ישראל מיים סוף ועד ים פלשתים: ומנהר עד אפסי ארץ. כי הוא רודה בכל עבר הנהר וגומר (מלכים א' ה ד). ע"כ. במלבי"ם וז"ל: ירד וימשול מיים עד ים כמ"ש ושתתי את גבולך מיים סוף עד ים פלשתים וממדבר עד הנהר, ולפניו יכרעו ציים שהם יושבי המדבר.

גד. יש אומרים שנחל מצרים זה הנילוס (רש"י יהושע יג ג). ויש אומרים שזה נחל הנקרא 'ואדי אל עריש' (הוא נחל בקצה דרומי מערבי של ארץ ישראל, הנשפך לים הגדול). כן תרגם רב סעדיה גאון שנחל מצרים זה ואד אל עריש. וכן כתב בספר כפתור ופרח.

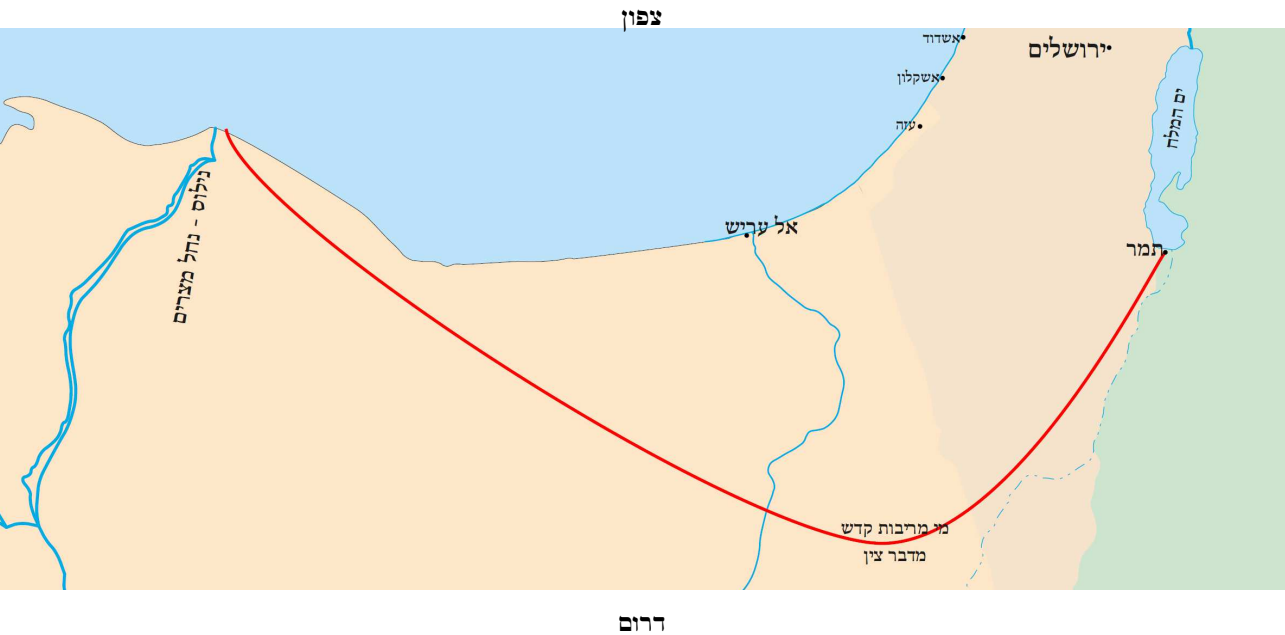
אֶל הַיָּם הַגְּדוֹל, נחל מצרים נופל אל הים הגדול^{נה}. כמו שכתוב^{נו}:
'כָּל הַנְּחָלִים הַלְּכִים אֶל הַיָּם'.
וכן כתוב בתורה שהגבול הדרומי הוא עד נחל מצרים^{נד}: 'נְחָלָה
מִצְרַיִם וְהָיוּ תוֹצְאוֹתָיו הַיָּמָה'.
לסיכום: הגבול הדרומי מתחיל ממזרחית דרומית, מקצה ים
המלח במקום שנקרא 'תמר', ופונה למדבר צין, ומשם ממשיך
עד נחל מצרים שנשפך לים הגדול, בקצה מערבית דרומית.
וְאֵת פְּאֵת תֵּימָנָה נִגְבְּהָ. והרי לך הגבול של צד דרום^{נח}.
עד כאן נתבאר הגבול הדרומי של ארץ ישראל.

מהרה יבנה

נה. רש"י.
נו. קהלת א' ז'.
נד. במדבר ל"ד ה'.
נח. מצודת דוד.

הגבול הדרומי

המפות לא מדוייקות, והם להמחשה בלבד.

הגבול המערבי

(ג) וּפְאַת יָם, הַיָּם הַגָּדוֹל, מִגְבּוּל עַד נֶכַח לְבוֹא חֶמֶת, זֹאת פְּאַת יָם:

בפסוק זה יבואר הגבול המערבי של ארץ ישראל:

וּפְאַת יָם, בצד מערב: הַיָּם הַגָּדוֹל, הים הגדול הוא הגבול של ארץ ישראל. מִגְבּוּל, מהגבול הדרומי שהוא נחל מצרים, עַד נֶכַח לְבוֹא חֶמֶת, עד 'הר ההר' שהוא כנגד הדרך ל'חמת', שזה בזווית צפונית מערבית^ט.

זֹאת פְּאַת יָם. זה הגבול המערבי של ארץ ישראל^פ.

עד כאן נתבארו הגבולות של ארץ ישראל, בכל ארבעת הצדדים.

הגבול המערבי

המפות לא מדוייקות, והם להמחשה בלבד.

הקודש

הגבול המערבי

ארץ

תשיר

חלוקת ארץ ישראל לשבטים

(כא) וְחִלְקֶתֶם אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת לְכֶם לְשִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל:

וְחִלְקֶתֶם אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת, תַּחֲלִקוּ אֶת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְחֻלְקִים שׁוּיִם, לְכֶם לְשִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל, עֲבוּר כָּל הַשְּׁבֵטִים.^א

(כב) וְהָיָה תְּפִלּוֹ אֹתָהּ בְּנַחֲלָה לְכֶם וּלְהַגְרִים הַגְּרִים בְּתוֹכְכֶם, אֲשֶׁר הוֹלְדוּ בָנִים בְּתוֹכְכֶם, וְהָיוּ לְכֶם כְּאֶזְרַח בְּבֵנֵי יִשְׂרָאֵל, אֶתְכֶם יִפְלוּ בְּנַחֲלָה, בְּתוֹךְ שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל:

וְהָיָה תְּפִלּוֹ אֹתָהּ בְּנַחֲלָה, כְּאֲשֶׁר תַּחֲלִקוּ אֶת הָאָרֶץ לְהַנְחִיל חֵלֶק לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, אִזּוּ תַּחֲלִקוּ לְכֶם, וּלְהַגְרִים הַגְּרִים בְּתוֹכְכֶם, לְכֶם, וְגַם לְגֵרִים שְׂגֻרִים בְּתוֹךְ הַיְּהוּדִים, דֵּהִינּוּ שֶׁהִתְגִּירוּ בְּזִמְנֵי הַגְּלוּת, כִּי אֵינּוּ מְקַבְּלִים גֵּרִים בַּיּוֹמֹת הַמְּשִׁיחָה^ב, אֲשֶׁר הוֹלְדוּ בָנִים בְּתוֹכְכֶם לְאַחַר שֶׁהִתְגִּירוּ, וְגַם הַבְּנִים שֶׁל הַגְּרִים יִקְבְּלוּ כָּל אֶחָד נַחֲלָה^ג וְהָיוּ לְכֶם כְּאֶזְרַח בְּבֵנֵי יִשְׂרָאֵל, אֶתְכֶם יִפְלוּ בְּנַחֲלָה בְּתוֹךְ שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל, הַגְּרִים יִקְבְּלוּ נַחֲלָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כְּמוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.^ד

מהרה יבנה

סא. אברבנאל.

סב. רד"ק. מלבי"ם.

סג. מלבי"ם.

סד. אברבנאל. כתב רבינו יצחק אברבנאל וז"ל: והייעוד השלישי הוא באומרו והיה תפילו אותה לכם ולהגרים הגרים בתוכם, רוצה לומר שעם היות שבחלוקת הארץ שנעשה בימי יהושע לא נתחלקה כי אם לשבטי ישראל ואמנם הגרים הגרים אתם צוה תורה לאהוב אותם ושלא להונותם אבל לא שיתנו להם נחלה בארץ, הנה כאן זכר הנביא שלעתיד לבוא ינחלו הגרים בחלוקת הארץ כאזרח בבני ישראל כי הנה תתחלק הארץ לשבטים והשבטים יחלקו חלקם לבתי אבות ובכולם יהיה כגר כאזרח והוא אומרו והיו לכם כאזרח בבני ישראל אתכם יפלו בנחלה בתוך שבטי ישראל יהיה בשבט אשר גר הגר אתו שם תהיה נחלתו. ואמנם למה לא היה זה כן בחלוקת יהושע, הוא לפי שהערב רב שעלו עם ישראל ממצרים לא נלוו אליהם בגלותם ולא סבלו בסבלותם, אבל כשראהו הצלחתם וגאולתם התערבו עמדם וכמו

(כג) וְהָיָה בְשֵׁבֶט אֲשֶׁר גָּר הַגֵּר אִתּוֹ, שָׁם תִּתְּנוּ נַחֲלָתוֹ, נָאם אֲדֹנָי יְהוִה:

וְהָיָה בְשֵׁבֶט אֲשֶׁר גָּר הַגֵּר אִתּוֹ, בתוך החלק של השבט ששם התגיר הגר בעודו בגלות, שם תתנו נחלתו, שם תתנו לגר נחלה בזמן הגאולה^{סה}, נָאם אֲדֹנָי יְהוִה.

מהרה יבנה

שאמר (שמות יב לח) וגם ערב רב עלה אתם, כי בזמן העלייה גלוו אליהם לא קודם לכן וגם הם היו לצור מכשול ולאבן נגף לבני ישראל במעשה העגל ובשאר הפעמים שחטאו במדבר, ולכן לא היה ראוי שיוזכו להתנחל עמהם, אמנם לעתיד לבוא לא אמר הנביא פה שינחלו עם בני ישראל הגרים אשר ילוו אליהם בזמן הגאולה, כי כבר אחז"ל (יבמות כד:): שאין מקבלים גרים לימות המשיח, אבל צוה זה על הגרים שבהיות ישראל בגלות גרו עמהם וקבלו ברית קדש וסבלו צרות הגלות שהם ראוי שכמו שנעשו ישראל לקבול הצרות כן יהיו בנחלת בארץ, וזה שאמר כאן והיה תפילו אותם לכם ולהגרים הגרים בתוככם אשר הולידו בנים בתוככם והיו לכם כאזרח כבני ישראל אתכם יפלו בנחלה, כי מאלה אשר נאחזו אתם ובכל צרתם להם צר דיבר הנביא במקום הזה שמהטוב אשר יטיב השם לישראל יקחו חלקם.

סה. תרגום יונתן. מצודת דוד. מלבי"ם.

נחלת שבט דן

(א) וְאֵלֶּה שְׁמוֹת הַשְּׁבָטִים, מִקְצֵה צְפוֹנָה אֶל יַד דְּרָךְ חֲתָלָן לְבוֹא חֶמֶת חֲצֵר עֵינָן גְּבוּל דְּמֹשֶׁק צְפוֹנָה אֶל יַד חֶמֶת, וְהָיוּ לוֹ פָּאֵת קָדִים הַיָּם דָּן אֶחָד:

וְאֵלֶּה שְׁמוֹת הַשְּׁבָטִים, זה סדר החלקים שינחלו כל שבט ושבט חלק מארץ ישראל:

כל שבט יקבל רצועה אחת, מצפון לדרום ברוחב עשרים וחמש אלף קנים, שזה שבעים וחמש מיל.

וממערב למזרח יקבל רצועה ארוכה ושלימה, באורך מהים הגדול עד הגבול המזרחי^א.

מהרה יבנה

א. רש"י. רש"י הביא את הפיוט של רבי אלעזר הקליר (יום שני של סוכות) וז"ל: לַעֲת חֲלוֹק אֶרְצוֹתֶיהָ, פְּאָרְךָ מִפָּאֵת קָדִים לְקְצוֹתֶיהָ, וְעַד יָם אוֹקִינּוֹס לְמְצוֹתֶיהָ, בְּרוּחַב שִׁבְעִים וְחֲמִשָּׁה מִיל חֲרִיצוֹתֶיהָ, כְּשׁוֹרוֹת הַכָּרֶם לְחֶבְרֶם לְתוֹצְאוֹתֶיהָ, גְּבוּל כָּל שְׁבָט וְשִׁבְט כִּד יַעֲלוּ בְּנִפְיֻצוֹתֶיהָ. וזה לשון רש"י: ואלה שמות השבטים. סדר חלקים שיחלקוה ביניהם, מקום כל אחד ואחד: מקצה צפונה. דן יטול מצר צפוני מחצר עינן שבמקצוע מזרח, שהיא עד גבול דמשק: והיו לו פאת קדים הים. כלומר, מפאת קדים ועד ים: דן אחד. הרי פירש האורך ולא פירש הרוחב. ובברייתא דספרי בפרשת האזינו, מה תלמוד לומר 'יהודה אחד' 'דן אחד' 'אשר אחד', מלמד שעתידין ישראל ליטול אורך מן המזרח למערב, ברוחב עשרים וחמשה אלף קנים שהם שבעים

בתחילה יבואר הנחלה של שבט דן, שהוא סמוך לגבול הצפוני של ארץ ישראל:

הנחלה של שבט דן, יתחיל מקצה צפונה, מהקצה של צד צפון, אל יד דרך התלון, ליד הדרך לחתלון, שזה סמוך לים הגדול במערב. וימשיך הגבול אל לבוא חמת, לדרך שהולכים משם ל'חמת'.

מהרה יבנה

וחמשה מילין. ומהיכן למדו השיעור הזה, מן התרומה שהיא כאחד מן החלקים הללו, כמו שמפורש בענין, והוא רחב עשרים חמש אלף קנים, ואורך מפאת ים עד פאת קדים. כ"ה אלף קנים – ק"ן אלף אמה. שהקנה שש אמה. וכל אלפים אמה מיל, כמו שאנו למדין במסכת יומא אצל עשר סוכות שמירושלים ועד צוק, הרי ק"ג אלף אמה, עולין לשבעים וחמש מיל. וזהו שיסד רבי אלעזר בפיוט 'כי אקה מועד' (ליום שני של סוכות), לעת חלוק ארצותיה, כשורת הכרם לחוצותיה, באורך מפאת קדים לקצותיה, עד ים אוקיינוס למצותיה, ברחב שבעים וחמשה מיל חריצותיה. ע"כ.

והרי המשך לשון הפיוט: ואז בת קול תצא בארץ הזאת, על הר גבוה לבשר בשורה זאת, כל שקנים מצוה זאת, יבא בנעם צורו לחזות, לשקוד דלתות ולשמור מזוזות, להביט ולשור גם על זאת, ישועות עליונות, על כל כבוד חפות מזוזות, חפות בחפות, בחליות אחוזות עד כסא כבוד מאהזות, ויושב על כסא בפינו לחזות במחזות המצחצחות, בתשע מחזות, וכל אשר תדיר לעשות זאת, יזכה להאמר לו בזאת. אשרי אנוש יעשה זאת, יחשב לו בשמר כל התורה הזאת, ומי שמע בזאת, ומאת יהוה היתה זאת, ואחשבה לדעת זאת, והיא נפלאה בעיני זאת, עד אבא ליושבי פרוזות, ואשאלה לזקני מי זאת, מה אתנן עם שומרי מצות ספה זאת, והם ישיבוני תשובות עזות, ויראוני מצפונות גנוזות, רב טוב הצפון בבית גנוזות, לבעלי ספה יהו גנוזות. ומחיל אל חיל יעצדו, ומסכה לסכה יועדו, ומאהל לאהל יועדו, בסכה אשר יצמדו, בסכת שלם יצמדו, בסכת עמקים ימדדו, בסכת צלצל יעצדו, בסכת סביביו יחדדו, בסכת מלכם יתועדו, בסכת צפוניו יאחדו, בסכת נאות דשא יבדדו, בסכת מי מנוחות יכבדו, בסכת עין חיים יתסדו, בסכת שתחתיו יסעדו, בסכת צללותיו בחיל יסלדו, במעלותיו אל ייחדו, במערבותיו זר יאפדו, ברחובותיו יתרפדו, ושעור תפישותיו ימדדו.

ב. חתלון נמצא בקצה צפוני מערבי, סמוך לים, ככתוב לעיל (מו מו). ומסתמא הוא סמוך ממש ל'הור ההר'.

ג. גם חמת סמוך למערב. ובפרט לפי מה שכתב רש"י (במדבר לד ה, עמוס ו ב) ש'חמת' זה 'אנטוכיא', וכתב בספר 'הארץ לגבולותיה' שזה עיר הנקראת כיום בשם 'אנטקיא', הרי עיר זו סמוכה לקצה צפוני מערבי.

ומשם ממושיך הגבול באורך כל צד צפון, ממערב למזרח, עד שמגיע לְחֶצֶר עֵינָן, שנמצא בגבול דְמוֹשֶׁק. שהוא הקצה הצפוני מזרחי של ארץ ישראל^ד.

צְפוֹנָה אֶל יַד חֶמֶת, כל הגבול הצפוני ליד חמת, וכן שאר הערים שבגבול הצפוני, כולם יהיו בתוך ארץ ישראל, ויהיו לשבט דן^ה.

וְהָיוּ לוֹ, הנחלה של שבט דן, יהיה בכל האורך, מִפְּאֵת קָדִים, מצד מזרח, עד הַיָּם הגדול. דֵּן אֶחָד, כל האורך הזה יהיה הנחלה של שבט דן.

כל שבט יקבלו נחלה בכל האורך ממזרח למערב, מהגבול המזרחי, עד הים הגדול.

וברוחב, יקבל כל שבט רוחב עשרים וחמש אלף קנים, שזה שבעים וחמש מיל^ו.

☞ מהרה יבנה ☞

ד. מצודת דוד.

ה. מצודת דוד. אמנם פשוט ש'חורון' הוא מחוץ לארץ ישראל, ככתוב לעיל (מו יח).

ו. רש"י.

ז. רש"י.

✧ חלוקת ארץ ישראל לשלש עשרה שורות ✧

גבול ארץ ישראל בצפון (מהור ההר עד חצר עינן)

גבול ארץ ישראל במערב (הים הגדול)	דן	גבול ארץ ישראל במזרח (בין חורון לדמשק, הירדן, ים המלח)
	אשר	
	נפתלי	
	מנשה	
	אפרים	
	ראובן	
	יהודה	
	תרומת הקודש	
	בנימין	
	שמעון	
	יששכר	
	זבולון	
	גד	

גבול ארץ ישראל בדרום (תמר, מדבר צין, נחל מצרים)

✪ הגבול הצפוני ✪

המפות לא מדוייקות, והם להמחשה בלבד.

נחלת שבט אשר

(ב) וְעַל גְּבוּל דָּן, מִפְּאֵת קָדִים עַד פְּאֵת יָמָה, אֲשֶׁר אֶחָד:

וְעַל גְּבוּל דָּן, לִיד הַגְּבוּל שֶׁל דָּן, בְּדְרוֹמוֹ, מִפְּאֵת קָדִים, עַד פְּאֵת יָמָה, בְּכָל הָאוֹרֶךְ, מֵהַגְּבוּל הַמְּזֻרְחֵי עַד הַיָּם, אֲשֶׁר אֶחָד, הוּא נַחֲלַת שֵׁבֶט אֲשֶׁר־הָ.

כל שבט ושבט יקבל נחלה, כל אחד ינחל שורה שלימה ממזרח למערב. ויהיו השבטים אחד ליד השני, שורה ליד שורה^ט. ויהיה שורה אחת לתרומת הקודש, ובו יהיה בית המקדש.

מהרה יבנה

ח. רש"י. מצודת דוד.

ט. רש"י. מצודת דוד. במלבי"ם וז"ל: ועל גבול דן מפאת קדים עד גבול ימה אשר אחד, ר"ל שלקח חלק ממזרח למערב אצל דן. ואצלו לקח נפתלי וכו' עד יהודה שהוא לקח נחלתו אצל תרומת הקדש. וסדר השבטים י"ל מעם גם לפי הפשט, כי בנחלה הראשונה נחלו יהודה ובנימין זה אצל זה, עד שירושלים וגם מקום המקדש היו קצתו ליהודה וקצתו לבנימין. ועתה שהמקום ההוא המקודש יהיה לשבט לוי ולכהנים, יקחו יהודה ובנימין חלקם אצל ירושלים יהודה מצד צפון לירושלים ובנימין לצד דרום. ותחלה היה בנימין מפסיק בין יוסף ליהודה, וראובן היה לו במזרח בעבר הירדן אצל נחלת יהודה. ועתה שיקחו רצועות באורך ויהודה יקח בעבר הירדן ג"כ יקח ראובן בין יהודה ויוסף. ואחריו יהיה מנשה ואפרים כמו בתחלה. ודן לקח תחלה במצר הצפוני יקח גם עתה כן, רק שעתה יתרחב מצר הצפוני הוין מגבול הקודם, ונפתלי ואשר יקחו על גבול הקודם שהיה בין בני יוסף ובין מצר הצפוני. ומצד השני לתרומת הקודש יקח בנימין כמשפטו כנ"ל, ושמעון אצלו שכן גם תחלה היה נחלת שמעון מעורב בנחלת יהודה, ויששכר זבולון וגד אחריהם. בשגם גד היה נחלתו תחלה מעבר לירדן ועתה יקח במקום ארום עמון ומואב. ויהיו לפ"ז שבעה שבטים בצד צפון לתרומת הקדש וחמשה לצד דרום לתרומת הקדש וזה מטעם שעתה יקח גם לוי חלקו בתרומת הקדש וכ"מ שנחשב לוי לשבט יחשבו מנשה ואפרים לשבט אחד וא"כ יש ששה בצפון כי מנשה ואפרים לאחד יחשבו וששה בדרום עם לוי. ותראה שראשי הדגלים יהודה ראובן אפרים דן באו לימין מתרומת הקדש ואצל דן באו אשר ונפתלי בני דגלו. ויתר השבטים באו משמאל. והנה הארץ תתחלק ברוחב לי"ג רצועות.

נחלת שבט נפתלי

(ג) וְעַל גְּבוּל אֲשֶׁר, מִפְּאֵת קְדִימָה וְעַד פְּאֵת יָמָה, נִפְתָּלִי
אָחָד:

וְעַל גְּבוּל אֲשֶׁר, לִיד הַגְּבוּל שֶׁל אֲשֶׁר, בְּדְרוֹמוֹ, מִפְּאֵת קְדִימָה וְעַד
פְּאֵת יָמָה, בְּכֹל הָאֹרֶךְ, מֵהַגְּבוּל הַמְּזֻרְחֵי עַד הַיָּם, נִפְתָּלִי אָחָד,
יְהִי חֵלֶק אֶחָד לְנַחֲלַת שֶׁבֶט נִפְתָּלִי.

נחלת שבט מנשה

(ד) וְעַל גְּבוּל נִפְתָּלִי, מִפְּאֵת קְדִמָּה עַד פְּאֵת יָמָה, מִנְּשֵׁה
אָחָד:

וְעַל גְּבוּל נִפְתָּלִי, לִיד הַגְּבוּל שֶׁל נִפְתָּלִי, בְּדְרוֹמוֹ, מִפְּאֵת קְדִמָּה עַד
פְּאֵת יָמָה, בְּכֹל הָאֹרֶךְ, מֵהַגְּבוּל הַמְּזֻרְחֵי עַד הַיָּם, מִנְּשֵׁה אָחָד.
יְהִי חֵלֶק אֶחָד לְנַחֲלַת שֶׁבֶט מְנַשֶּׁה.

נחלת שבט אפרים

(ה) וְעַל גְּבוּל מִנְּשֵׁה, מִפְּאֵת קְדִמָּה עַד פְּאֵת יָמָה, אֶפְרַיִם
אָחָד:

וְעַל גְּבוּל מִנְּשֵׁה, לִיד הַגְּבוּל שֶׁל מְנַשֶּׁה, בְּדְרוֹמוֹ, מִפְּאֵת קְדִמָּה עַד
פְּאֵת יָמָה, בְּכֹל הָאֹרֶךְ, מֵהַגְּבוּל הַמְּזֻרְחֵי עַד הַגְּבוּל הַמְּעַרְבִי,
אֶפְרַיִם אָחָד. יְהִי חֵלֶק אֶחָד לְנַחֲלַת שֶׁבֶט אֶפְרַיִם.

נחלת שבט ראובן

(1) וְעַל גְּבוּל אֶפְרַיִם, מִפְּאַת קְדִים וְעַד פְּאַת יְמִנָה, רְאוּבֵן אֶחָד:

וְעַל גְּבוּל אֶפְרַיִם, לִיד הַגְּבוּל שֶׁל אֶפְרַיִם, בְּדְרוֹמוֹ, מִפְּאַת קְדִים וְעַד פְּאַת יְמִנָה, בְּכֹל הָאוֹרֶךְ, מִהַגְּבוּל הַמְּזֻרְחֵי עַד הַגְּבוּל הַמְּעַרְבִי, רְאוּבֵן אֶחָד. יִהְיֶה חֵלֶק אֶחָד לְנַחֲלַת שֶׁבֶט רְאוּבֵן.

נחלת שבט יהודה

(2) וְעַל גְּבוּל רְאוּבֵן, מִפְּאַת קְדִים עַד פְּאַת יְמִנָה, יְהוּדָה אֶחָד: וְעַל גְּבוּל רְאוּבֵן, לִיד הַגְּבוּל שֶׁל רְאוּבֵן, בְּדְרוֹמוֹ, מִפְּאַת קְדִים עַד פְּאַת יְמִנָה, בְּכֹל הָאוֹרֶךְ, מִהַגְּבוּל הַמְּזֻרְחֵי עַד הַגְּבוּל הַמְּעַרְבִי, יְהוּדָה אֶחָד. יִהְיֶה חֵלֶק אֶחָד לְנַחֲלַת שֶׁבֶט יְהוּדָה.

תרומת הקודש

(3) וְעַל גְּבוּל יְהוּדָה, מִפְּאַת קְדִים עַד פְּאַת יְמִנָה, תִּהְיֶה הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר תִּרְיִמוּ חַמֻּשָּׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף רֶחֶב וְאַרְבָּע בָּאֶחָד הַחֲלָקִים מִפְּאַת קְדִימָה עַד פְּאַת יְמִנָה, וְהָיָה הַמִּקְדָּשׁ בְּתוֹכָם:

וְעַל גְּבוּל יְהוּדָה, לִיד הַגְּבוּל שֶׁל יְהוּדָה, בְּדְרוֹמוֹ, מִפְּאַת קְדִים עַד פְּאַת יְמִנָה, בְּכֹל הָאוֹרֶךְ מִמְּזֻרְחַת לְמַעַרְב, תִּהְיֶה הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר תִּרְיִמוּ, תִּהְיֶה חֵלֶק הָאָרֶץ תְּרוּמָה לָהֶן, וְבוֹ יִהְיֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְהָעִיר יְרוּשָׁלַיִם, וְאַחֲזוֹת הַכַּהֲנִים וְהַלְוִיִּם.

חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים אֵלֶּף רַחֵב, רוֹחֵב הַתְּרוּמָה מִצְפוֹן לַדְּרוֹם יִהְיֶה עֶשְׂרִים וְחֲמִשׁ אֵלֶּף קַנִּים. שֹׁזָה מֵאָה וְחֲמִישִׁים אֵלֶּף אִמָּה. שֹׁזָה שְׁבַעִים וְחֲמִשׁ מִילִ"א.

וְאֶרֶץ הַתְּרוּמָה מִמְּזֵרַח לַמְּעֵרֵב זֶה פְּאֵת הַחֲלָקִים, כְּמוֹ אֶחָד הַחֲלָקִים שֶׁל הַשְּׁבִטִים, שֹׁזָה מִפְּאֵת קְדִימָה עַד פְּאֵת יָמָה, בְּכָל הָאֹרֶץ, מִהַגְּבוּל הַמְּזֵרָחִי עַד הַגְּבוּל הַמְּעֵרָבִי. וְהָיָה הַמִּקְדָּשׁ בְּתוֹכוֹ. בֵּית הַמִּקְדָּשׁ יִהְיֶה בְּתוֹךְ הַתְּרוּמָה הַגְּדוּלָּה.³

מהרה יבנה

יא. קנה זה שש אמה. נמצא שעשרים וחמש אלף קנים, זה מאה וחמישים אלף אמה. כל אלפים אמה זה מיל. נמצא שמאה וחמישים אלף אמה, זה שבעים וחמש מיל (רש"י).
 יב. פשוט וברור שבית המקדש לא יזוז ממקומו, אלא יבנה בית המקדש השלישי בהר הבית, באותו מקום שהיו בית ראשון ובית שני. וכל סדר התרומה וחלוקת ארץ ישראל לנחלות, יהיה מסביב לבית המקדש. ובית המקדש לא יזוז ממקומו ויעוד יתרחב ויתווסף על מידת בית המקדש, עד שיהיה באורך ורוחב שלשת אלפים אמה על שלשת אלפים אמה (יחזקאל מב טו-כ). וכן כתב הרמב"ם שקדושת מקום בית המקדש הוא מפני השכינה, ולפיכך הקדושה לעולם ואינו בטל (הלכות בית הבחירה ו טו-טז) וז"ל: הקדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא. ולמה אני אומר במקדש וירושלים קדושה ראשונה קדשה לעתיד לבוא. ובקדושת שאר ארץ ישראל לענין שביעית ומעשרות וכיוצא בהן לא קדשה לעתיד לבוא. לפי שקדושת המקדש וירושלים מפני השכינה אינה בטלה. והרי הוא אומר (ויקרא כו לא) 'והשמותי את מקדשיכם' ואמרו חכמים אע"פ ששוממין בקדושתן הן עומדים, אבל חיוב הארץ בשביעית ובמעשרות אינו אלא מפני שהוא כבוש רבים, וכיון שנלקחה הארץ מידיהם בטל הכבוש ונפטרה מן התורה ממעשרות ומשביעית שהרי אינה מן ארץ ישראל. וכיון שעלה עזרא וקדשה לא קדשה בכיבוש אלא בחזקה שהחזיקו בה, ולפיכך כל מקום שהחזיקו בה עולי בבל ונתקדש בקדושת עזרא השנייה הוא מקודש היום, ואע"פ שנלקח הארץ ממנו וחייב בשביעית ובמעשרות על הדרך שביארנו בהלכות תרומה. ע"כ.

ארץ ישראל הוא 'ארץ הצבי' ומתרחב, מקום קטן מתרחב לגדול, ככתוב בגמרא (גיטין נו): ארץ צבי כתיב, בה מה צבי זה אין עורו מחזיק את בשרו, אף ארץ ישראל בזמן שיושבין עליה רווחא, ובזמן שאין יושבין עליה גמרא. ע"כ. וכן איתא בזהר הקדוש (תרומה קלו): כְּנֻוֹנָא דְרָזָא דְאֶרֶץ הַצְּבִי, דְהוּא אֶתְמַשֵּׁד לְכָל סְטָרִין וְלֹא אֶתְיַדַּע. כְּנֻוֹנָא דְצְבִי, דְכָל מַה דְאֶתְרַבִּי, מְשַׁפֵּיָה אֶתְרַבִּי לְכָל סְטָר, וְלֹא אֶתְיַדַּע. תרגום: כמו סוד ארץ הצבי, שהיתה נמשכת לכל הצדדים ולא נודע. כמו הצבי, שכל מה שנגדל, עורו נדל לכל צד ולא נבר.

✧ מקום תרומת הקודש בארץ ישראל ✧

גבול ארץ ישראל במערב (הים הגדול)	צפון	גבול ארץ ישראל במזרח (בין חורון לדמשק, הירדן, ים המלח)
	דן	
	אשר	
	נפתלי	
	מנשה	
	אפרים	
	ראובן	
	יהודה	
	תרומת הקודש	
	בנימין	
	שמעון	
	יששכר	
	זבולון	
	גד	

✧ ריבוע התרומה מתוך התרומה הגדולה ✧

צפון	
דן	
אשר	
נפתלי	
מנשה	
אפרים	
ראובן	
יהודה	
-25,000-	התרומה
-25,000-	
בנימין	
שמעון	
יששכר	
זבולון	
גד	
דרום	

נְזַרְתָּהּ מִיָּמִין כְּשֶׁמֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל יָרֵא צִבּוֹן

וּמִלְמַחֵם יִרְחֹק יָרֵא יָמִין וְחֹזֶם יִשְׂרָאֵל יָרֵא צִבּוֹן

לכהנים, ומקום המקדש

(ט) הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר תָּרִימוּ לַיהוָה, אֶרֶץ חֲמֹשֶׁה וְעֶשְׂרִים אֵלֶּף וְרֹחֵב עֶשְׂרֵת אֲלָפִים:

תרומת הקודש עצמו, מתחלק לשלש רצועות. אחת לכהנים, אחת ללוים, ואחת לישראלים.

באמצע הרצועה של הכהנים יבנה בית המקדש השלישי.

הרצועה השלישית היא עבור העיר ירושלים, שזה לישראלים.

הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר תָּרִימוּ לַיהוָה, מתוך זה החלק שהופרש ליד שבט יהודה, תפירוש מתוכו תרומה לה', שבו יבנה בית המקדש, ועבור בתים לכהנים^{יג}. מקום זה יהיה במידת אֶרֶץ חֲמֹשֶׁה וְעֶשְׂרִים אֵלֶּף קנים ממזרח למערב, וְרֹחֵב עֶשְׂרֵת אֲלָפִים קנים מצפון לדרום^{יד}.

(י) וְלֵאלֹהֵי תְהִיָּה תְּרוּמַת הַקֹּדֶשׁ לַכֹּהֲנִים, צְפוֹנָה חֲמֹשֶׁה וְעֶשְׂרִים אֵלֶּף, וְיָמָה רֹחֵב עֶשְׂרֵת אֲלָפִים, וְקִדְיָמָה רֹחֵב עֶשְׂרֵת אֲלָפִים, וְנֹגֵבָה אֶרֶץ חֲמֹשֶׁה וְעֶשְׂרִים אֵלֶּף, וְהִיָּה מִקֶּדֶשׁ יְהוָה בְּתוֹכָהּ:

בפסוק זה יבואר המידות של הרצועה של הכהנים:

וְלֵאלֹהֵי תְהִיָּה תְּרוּמַת הַקֹּדֶשׁ לַכֹּהֲנִים, החלק הזה שהוא במידות הכתובות בהמשך הפסוק, זה יהיה לכהנים^{טו}.

מהרה יבנה

יג. רש"י.

יד. רש"י.

טו. רש"י.

צְפוּנָה חֲמוּשָׁה וְעֶשְׂרִים אֵלֶּף, הגבול הצפוני של רצועת הכהנים, הוא ממזרח למערב באורך עשרים וחמש אלף קנים^{טז}.

וַיְמָה רֹחַב עֶשְׂרֵת אֲלָפִים, הגבול המערבי של רצועת הכהנים, הוא מצפון לדרום ברוחב עשר אלף קנים^{יז}.

וְקִדְמָה רֹחַב עֶשְׂרֵת אֲלָפִים, הגבול המזרחי של רצועת הכהנים, הוא מצפון לדרום ברוחב עשר אלף קנים^{יח}.

וַנִּגְבֶּה אַרְבֵּי חֲמוּשָׁה וְעֶשְׂרִים אֵלֶּף, הגבול הדרומי של רצועת הכהנים, הוא ממזרח למערב באורך עשרים וחמש אלף קנים^{יט}.

וְהָיָה מִקְדָּשׁ יְהוָה בְּתוֹכּוֹ. באמצע החלק של הכהנים, יהיה בית המקדש, שהוא באורך ורוחב חמש מאות קנים על חמש מאות קנים^כ.

וכל השטח מסביב לבית המקדש יהיה לכהנים, שיבנו שם בתים למגוריהם^{כא}.

השטח שנשאר עבור הכהנים, בצד מזרח הוא באורך שתיים עשרה אלף ומאתיים וחמישים קנים. וכן בצד מערב. ובצד צפון ארבעת אלפים ושבע מאות וחמישים קנים. וכן בדרום^{כב}.

(י) לַכֹּהֲנִים הַמִּקְדָּשׁ מִבְּנֵי צְדוֹק, אֲשֶׁר שָׁמְרוּ מִשְׁמֵרֵתִי, אֲשֶׁר לֹא תָעוּ בְּתַעוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי אֲשֶׁר תָּעוּ הַלְוִיִּם:

מהרה יבנה

טז. רש"י.

יז. רש"י.

יח. רש"י.

יט. רש"י.

כ. רש"י.

כא. רש"י.

כב. רש"י.

החלק הזה מהארץ יהיה לכהנים המקדש לכהנים המקודשים מבני צדוק מצאצאי צדוק הכהן, שהוא היה הכהן הגדול הראשון בבית המקדש הראשון^{כג}. אשר הם שמרו משמרת, שהם שמרו את משמרת ה' ולא זזו ממנו, אשר לא תעו בתעויות בני ישראל, שהם לא תעו בעבודת עבודה זרה^{כד}, כאשר תעו הלויים.

צדוק הכהן, היה הכהן הגדול הראשון, בבית המקדש הראשון. ככתוב, כאשר המליכו את שלמה המלך^{כה}: וימליכו שנית לשלמה בן דוד, המליכו שנית את שלמה בן דוד המלך, וימשחו ליהודה לנגיד, ומשחו אותו שיהיה נגיד לה, ולצדוק לכהן, ואת צדוק משחו שיהיה כהן גדול^{כו}.

מהרה יבנה

כג. חלק מהמפרשים פירשו (לעיל) שכל הכהנים נקראים על שם צדוק. אבל שאר מהמפרשים פירשו שלעתיד לבוא יעבדו בבית המקדש רק הכהנים מזרע צדוק, שהם לא עבדו עבודה זרה. ושאר הכהנים לא יוכלו לעשות את עבודת הכהונה.

ענין זה תלוי במחלוקת המפרשים בפירוש הפסוקים לעיל (מד ו-טז) עיין שם במפרשים. והרי הפסוקים: ואמרת אל מרי אל בית ישראל כה אמר אדני יהוה רב לכם מכל תועבותיכם בית ישראל: בהביאכם בני נכר ערלי לב וערלי בשר להיות במקדשי לחללו את ביתי בהקריבכם את לחמי חלב ודם ויפרו את בריתי אל כל תועבותיכם: ולא שמרתם משמרת קדשי ותשימון לשמרי משמרת במקדשי לכם: כה אמר אדני יהוה כל בן נכר ערל לב וערל בשר לא יבוא אל מקדשי לכל בן נכר אשר בתוך בני ישראל: כי אם הלויים אשר רחקו מעלי בתעויות ישראל אשר תעו מעלי אחרי גלוליהם ונשאו עונם: והיו במקדשי משמרת פקדות אל שערי הבית ומשמרתם את הבית המה ישחטו את העלה ואת הזבח לעם והמה יעמדו לפניהם לשמרתם: יען אשר ישרתו אותם לפני גלוליהם והיו לבית ישראל למכשול עון על בן נשאתי ידי עליהם נאם אדני יהוה ונשאו עונם: ולא יגשו אלי לכהן לי ולגשת על כל קדשי אל קדשי הקדשים ונשאו פלמתי ותועבותם אשר עשו: ונתתי אותם שמרי משמרת הבית לכל עבדתו ולכל אשר יעשה בו: והכהנים הלויים בני צדוק אשר שמרו את משמרת מקדשי בתעויות בני ישראל מעלי המה יקרבו אלי לשמרתני ועמדו לפני להקריב לי חלב ודם נאם אדני יהוה: המה יבאו אל מקדשי והמה יקרבו אל שלחני לשמרתני ושמרו את משמרתני:

כד. רד"ק. מצודת דוד.

כה. דברי הימים א' כ"ט כ"ב.

כו. עפ"י רש"י ומלבי"ם בדברי הימים.

(יב) וְהִיְתָה לָהֶם תְּרוּמָתָהּ מִתְּרוּמַת הָאָרֶץ, קֹדֶשׁ קִדְשִׁים, אֶל גְּבוּל הַלְוִיִּם:

תְּרוּמַת הָאָרֶץ: היא 'תרומת הקודש' הגדולה, שברוחב עשרים וחמש אלף קנים מצפון לדרום, ובאורך מהים הגדול עד הגבול המזרחי של ארץ ישראל^{יב}.

וְהִיְתָה לָהֶם תְּרוּמָתָהּ, הרצועה של הכהנים תהיה תרומה עבורם מִתְּרוּמַת הָאָרֶץ, מתוך תרומת הקודש הגדולה^{יג}.

דהיינו, שמתוך תרומת הקודש הגדולה, תהיה תרומה רצועה עבור הכהנים^{יד}.

קֹדֶשׁ קִדְשִׁים, רצועה זו שהיא עבור הכהנים ובית המקדש, היא קודש קדשים^{טו}.

אֶל גְּבוּל הַלְוִיִּם, הרצועה של הכהנים הוא ליד הרצועה של הלויים^{טז}.

כו. רש"י. מצודת דוד.
כז. רש"י. מצודת דוד.
כח. רש"י. מצודת דוד.
כט. רש"י. מצודת דוד.
ל. רש"י. רד"ק. מלבי"ם. מצודת דוד.
לא. רש"י. מלבי"ם. מצודת דוד.

✧ החלוקה בתוך תרומת הקודש ✧

צפון	
דן	
אשר	
נפתלי	
מנשה	
אפרים	
ראובן	
יהודה	
רצועה לכהנים	רצועה ללויים
רצועה לעיר	
בנימין	
שמעון	
יששכר	
זבולון	
גד	
דרום	

גבול ארץ ישראל במערב (הים הגדול)

גבול ארץ ישראל במזרח (בין חורון לדמשק, הירדן, ים המלח)

תשלג

היכל

יהזקאל פרק מה פסוק יב

מראה

✂ מידות הרצועה של הכהנים ✂

צפון

גבול ארץ ישראל במערב [הים התיכון]

גבול ארץ ישראל במזרח [בין חורן לדמשק, הירדן, ים המלח]

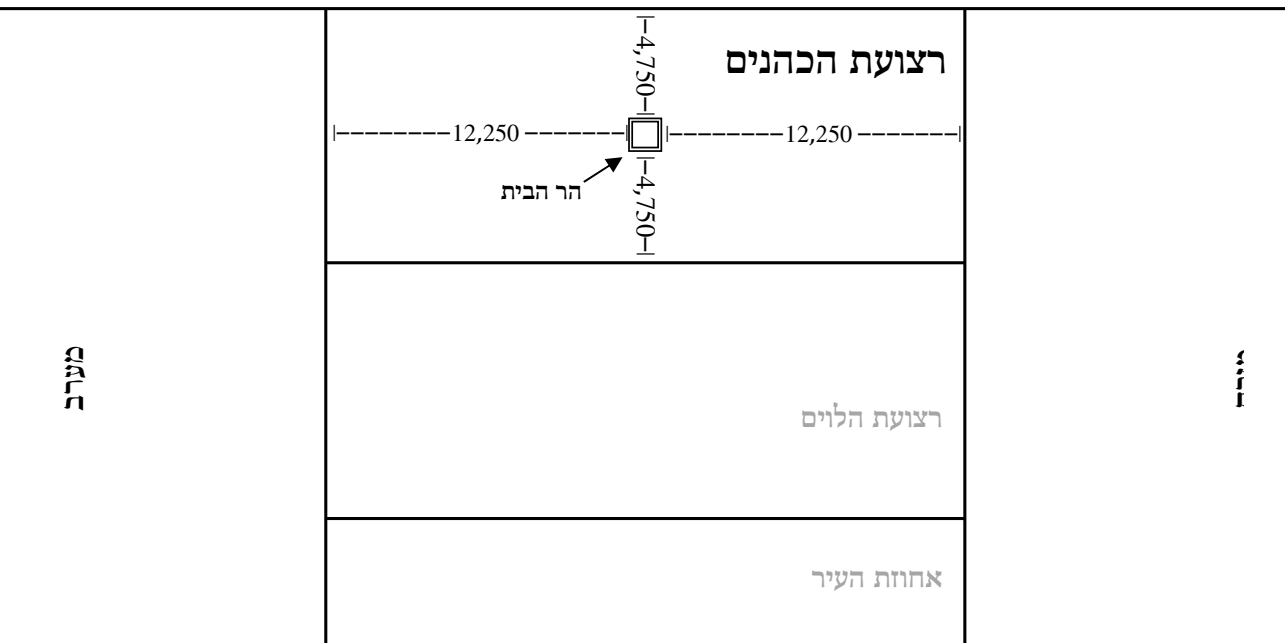

דרום

מקום בית המקדש באמצע הרצועה של הכהנים

צפון

יהודה

בנימין

דרום

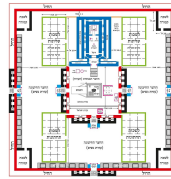
תשלח

היכל

יהזקאל פרק מה פסוק יב

מראה

✪ מידת הר הבית ✪

ללוים

(יג) וְהַלְוִיִּם לְעֲמֹת גְבוּל הַכְּהֻנִּים, חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף אַרְבָּע וְרִחָב עֶשְׂרֵת אֲלָפִים, כָּל אַרְבַּע חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף וְרִחָב עֶשְׂרֵת אֲלָפִים:

ללוים יש רצועה סמוך לרצועה של הכהנים, באורך עשרים וחמש אלף קנים, וברוחב עשר אלף קנים.

וְהַלְוִיִּם לְעֲמֹת גְבוּל הַכְּהֻנִּים, הרצועה של הלויים הוא סמוך לרצועה של הכהנים, במידת חמשה ועשרים אלף קנים בארץ ממזרח למערב, וברחב עשרת אלפים קנים מצפון לדרום^{לג}.

הלויים יקבלו את כל ארץ רצועתם, במידת חמשה ועשרים אלף קנים, וברחב עשרת אלפים קנים. אבל הכהנים לא יקבלו את כל האורך, כי חלק ממנו הוא לבית המקדש^{לד}.

(יד) וְלֹא יִמְכְּרוּ מִמְּנוֹ, וְלֹא יִמָּר וְלֹא יַעֲבֹר (יעבור כתיב) יַעֲבִיר רֵאשִׁית הָאָרֶץ, כִּי קֹדֶשׁ לַיהוָה:

וְלֹא יִמְכְּרוּ מִמְּנוֹ, הלויים וכל שכן הכהנים לא ימכרו מאחוזתם לישראל^{לה}. וְלֹא יִמָּר, וכן לא יחליפנו באחוזת אחרת^{לו}. וְלֹא יַעֲבִיר, הכהן או הלוי לא יעביר לאחור מחלקו הנקרא רֵאשִׁית הָאָרֶץ. התרומה נקראת רֵאשִׁית, כמוֹלֵי רֵאשִׁית דְּגַנְךָ^{לז}.

מהרה יבנה

לב. רש"י. מלבי"ם. מצודת דוד.

לג. מלבי"ם. מצודת דוד.

לד. רד"ק. מצודת דוד.

לה. רד"ק.

לז. דברים י"ח ד'.

מראה יהוקאל פרק מח פסוק יד היכל תשלז

כי קֹדֶשׁ לִיהוָה. כי אחוזת הכהנים והלויים הוא קודש, ואף על פי
שהאחד מקודש יותר מחבירו, הכל הוא קדש לה, כי הוא
אחוזת משרתי ה'.

מהרה יבנה

לז. מצורת דוד.
לח. רד"ק.

הקודש

ללוים

אריץ

תשלה

✧ מידות הרצועה של הלויים ✧

צפון

ראובן

יהודה

רצועה לכהנים

25,000

רצועה ללוים

25,000

רצועה לעיר

בנימין

שמעון

דרום

גבול אריץ ישראל במערב (הים התיכון)

גבול אריץ ישראל במזרח (בין חוזר לדמשק, הירדן, ים המלח)

הרצועה של העיר

(טו) וְחֲמִשָּׁת אֲלָפִים הַנּוֹתֵר בָּרַחַב עַל פְּנֵי חַמְשָׁה וְעֶשְׂרִים אֲלָף, חֵל הוּא לְעִיר לְמוֹשָׁב וּלְמַגְרֵשׁ, וְהִיְתָה הָעִיר (בתוכה כתיב) בְּתוֹכוֹ:

כל תרומת הקודש הוא ברוחב עשרים וחמש אלף קנים. ומתוך זה יצא עשר אלף לכהנים, ועשר אלף ללוים. נשאר חמש אלף קנים לצורך העיר^{לט}.

מהרה יבנה

לט. רש"י. בענין שירושלים תהיה רחוקה מבית המקדש מ"ה מיל, ביאר המלבי"ם, על הפסוקים בזכריה (יד ד-ה): וְעַמְדוֹ רִגְלָיו בַּיּוֹם הַהוּא עַל הַר הַזֹּתִים אֲשֶׁר עַל פְּנֵי יְרוּשָׁלַם מִקְדָם וְנִבְקַע הַר הַזֹּתִים מִחֲצִי מִזְרְחָה וְיָמָּה גַּיָא גְדוּלָה מְאֹד וּמֵשׁ חֲצִי הַהָר צְפוּנָה וְחֲצִי נִגְבָּה: וְנִסְתָם גַּיָא הָרִי כִי יִגִיעַ גַּי הָרִים אֵל אֶצֶל וְנִסְתָם כְּאֲשֶׁר נִסְתָם מִפְּנֵי הָרַעַשׁ בַּיּוֹם עֲזִיָה מִלֶּךְ יְהוּדָה וּכְאֵי יְהוָה אֱלֹהֵי כָל קְדָשִׁים עִמָּךְ: וְלַהֲלֹךְ נֹאמַר (שם י-יא): יִסּוּב כָּל הָאָרֶץ בְּעֶרְבָה מְנֻבַע לְרִמּוֹן נִגְב יְרוּשָׁלַם וְרֹאמָה וְיִשְׁבָּה תַחְתֶּיהָ לְמִשְׁעַר בְּנִימָן עַד מְקוֹם שַׁעַר הָרֵאשׁוֹן עַד שַׁעַר הַפְּנִימִים וּמִגְדַל הַנְּנָאֵל עַד יַקְבִי הַמִּלְכָּה: וְיִשְׁבּוּ בָהּ וְחָרָם לֹא יִהְיֶה עוֹד וְיִשְׁבָּה יְרוּשָׁלַם לְבִטָח: וְלַהֲלֹךְ כְּתוּב (שם כ-כא): בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה עַל מְצֻלוֹת הַסּוּס קֶדֶשׁ לַיהוָה וְהָיָה הַסִּירוֹת בְּבֵית יְהוָה כְּמִזְרְקִים לְפָנָי הַמְּזֻבָּח: וְהָיָה כָּל סוּר בִּירוּשָׁלַם וּבִיהוּדָה קֶדֶשׁ לַיהוָה צְבָאוֹת וּכְאֵו כָּל הַזְּבָחִים וְלִקְחוּ מֵהֶם וּבִשְׁלוּ בָהֶם וְלֹא יִהְיֶה כְנַעֲנִי עוֹד בְּבֵית יְהוָה צְבָאוֹת בַּיּוֹם הַהוּא:

על הפסוקים האלו כתב המלבי"ם וז"ל: (ד) ועמדו רגליו. אז יהיה רעש הארץ, ומצייר כאילו רגלי ה' ר"ל מסובביו ושזה גדר רגל ברוחנים יעמדו על הר הזיתים שהוא במזרח ירושלים, והר הזיתים יבקע באמצעו בין בצד מזרח בין בצד מערב, ר"ל שתהיה הבקיעה נמשכת ממזרח למערב, ועיזי ימוש ההר ממקומו חציו לצד צפון וחציו לצד דרום, ובין שתי חציי ההר ישאר גיא גדולה מאד, ואם הענין הוא כפשוטו, יהיה זה מתאחד עם מה שהראו לו ליחזקאל (שם סי' מ"ח) שירושלים שלעתיד תהיה רחוקה ממקום המקדש מ"ה מיל, ובאשר כבר נראו נביאים אחרים שירושלים תשב במקומה, באר נביאנו שזה יהיה ע"י שהר הזיתים שהוא מירושלים יעתק ממקומו עם כל סביבותיו באורך וברוחב חמשת אלפים קנים ושהם ט"ו מיל שכן יהיה גודל עיר ירושלים לעתיד לבוא כמבואר שם, וזה יהיה רחוק מחציי ההר הצפוני מ"ה מיל, ועליו תבנה ותתכונן ירושלים שלעתיד שראה יחזקאל, ובוה יתקיימו דברי הנביאים כולם בלי סתירה.

(ה) ונסתם גיא הרי. יש נוסחאות שכתוב בהן ונסתם, ור"ל כי הגיא שבאמצע ההר שיפתח עד התהום שמשם יצא הרעש הגדול הזה המפרק הרים, יסתם תיכף ויהיה שם בקעה, ולנוסח שכתוב ונסתם, ר"ל שכולם ינוסו אל הגיא שבין שני ההרים שיתפרדו עתה, כי במקום שכבר נפתחה הארץ אין עוד סכנת הרעש כמו במקום שלא נפתחה עדיין, ולכן ינוסו כולם אל הגיא שבין ההרים, ואמר שיגיע גיא הרים אל אצל, שהגיא ימשך בדרום עד מקום ששמו אצל שהוא

והמִשֶׁת אֶלְפִים הַנּוֹתֵר בְּרֹחַב, חֹמֶשׁ אֶלֶף שֶׁנִּשְׂאָרוֹ מֵתוֹךְ רוֹחַב תְּרוֹמַת הַקּוֹדֶשׁ, עַל פְּנֵי הַמִּשֶׁה וְעִשְׂרִים אֶלֶף, בְּאוֹרֵךְ עֶשְׂרִים וְחֹמֶשׁ אֶלֶף אֲמָה^מ, חָל הוּא, אֵל מוֹל קְדוּשַׁת הַחֶלֶק שֶׁל הַכְּהֻנִּים וְהַלְוִיִּם הָרִי חֶלֶק זֶה הוּא חוֹל כְּנַגְדָם^{מא}. וּמִכֹּל מְקוֹם קְדוּשׁ הוּא יוֹתֵר מִשְׂאֵר אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל^{מב}. רְצוּעָה זוֹ תִּהְיֶה לְעִיר עֶבֶר הָעִיר

מהרה יבנה

רחוק מ"ה מיל מירושלים של עתה, ועד שם יתמוטט ההר ויהיה משך הגיא, כי במקום הנקרא אצל יעמוד חצי ההר ועליו תבנה ירושלים שלעתיד, ונסתם כאשר נסתם מפני הרעש בימי עוזיה מלך יהודה, שאז היה הרעש מפני שקנא ה' לכבודו ולחולק עם כהונתו של אהרן, וכן יקנא ה' לכבודו בעת ההיא ועל החולקים על כבוד דת ישראל וקדושתם, ובא ה' אלהי כל קדושים עמך, ר"ל אבל אז לא יהיה הרעש מפני קצף ה' על ישראל כמו בימי עוזיה, שאז ראה ישעיה את ה' יושב על כסא רם ונשא ושרפים עומדים ממעל לו והבית ימלא עשן מקצף ה', אבל אז וכל קדושים שלו יבואו עמך לשמרך ולעורך, לא להסתלק על כסאו בשמים ולהענישך כמקדם.

(י) יסוב כל הארץ כערבה. אחר שיתחלק הר הזיתים לשנים יהיה הגיא שבין שני הרים כערבה ומישור, וזה ימשך מן גבע שהיא בדרומית ירושלים של עכשיו עד רמון שאצל רמון תעמוד ירושלים החדשה שראה יחזקאל שתהיה מנגב ירושלים של עכשיו, וראמה, וירושלים עצמה בין הישנה שעליה יעמד המקדש על חצי ההר הצפוני ובין החדשה שעליה תעמוד העיר, יהיו רמים ונשאים, וישבה תחתיה במקומה, כי שניהם יעמדו על הררי עד ששם עמדה ירושלים מעולם, וזה יהיה למשער בנימין עד מקום שער הראשון ששם עמדה מקדם, עד שער הפנים ומגדל חננאל עד יקבי המלך שם תעמוד ירושלים החדשה.

(יא) וישבו בה. לא כמו בעת הגולה שלא היה בה ישוב, וחרם לא יהיה עוד, לא כמו בבית ראשון שנחרבה אחר ישובה, וישבה ירושלים לבטח, לא כמו בזמנים הקודמים שהיו בה תמיד מלחמות.

(ב) ביום ההוא. ר"ל אחר שירושלים שלעתיד תהיה רחוקה מן המקדש מ"ה מיל שהם יותר ממהלך אדם ברגליו ביום שהם עשר פרסאות, ע"כ תתפשט הקדושה עד מקום שיכול לילך ביום אחד כשהוא רוכב על הסוס במרוצה. והסירות שימצאו אז בבהמ"ק יהיו כמזרקים, שמרוב הקרבנות ישימו בהם דם הזבח לזרקו על המזבח.

(כא) והיה, וכל סיר שיהיה בירושלים וביהודה. יהיה קדש כי יבשלו בהם שלמים וקדשים קלים, וכל הזובחים יבשלו בהם, כי ירבו הזובחים מרוב הגרים העולים, ולא יהיה עוד סוחר ומוכר כבשים ותורים ובני יונה לקדשים כמו שהיה תחלה שהיו מעלים אותם בדמים, כי לא יעשו סחורה וריוח בזה כי כולם ינדבו בהמותיהם לקדש.

מ. מצודת דוד.

מא. מצודת דוד.

מב. רד"ק.

ירושלים^{מג}, לְמוֹשֵׁב שֵׁיִשְׂרָאֵלִים יֵשְׁבוּ בָהֶֹּמָה. רצועה זו שהיא ברוחב חמש אלף קנים מצפון לדרום, וברוחב עשרים וחמש אלף קנים ממזרח למערב, תהיה לצורך מושב העיר לשדות ולכרמים ולכלכל את יושבי העיר^{מח}. וְלְמוֹגֵרֶשׁ סָבִיב הָעִיר יִהְיֶה מִגֵּרֶשׁ, וְהוּא מִקוּם פְּנֹי בְּלִי זָרִיעָה וְנִטְיָעָה, וְהוּא נוֹי לְעִיר^{מט}.

וְהִיְתָה הָעִיר פְּתוּכָה, הָעִיר יְרוּשָׁלַיִם^{מז} תִּהְיֶה בְּאִמְצַע הַחֶלֶק הַזֶּה^{מז}.

מהרה יבנה

מז. מלבי"ם.

מד. רש"י.

מה. מצודת דוד.

מו. מצודת דוד.

מז. מלבי"ם.

מח. רש"י. מצודת דוד.

מידות הרצועה עבור העיר

צפון

יהודה

רצועה לכהנים

רצועה ללוים

רצועה לעיר

בנימין

דרום

גבול אר"ן ישראל במערב [הים התיכון]

גבול אר"ן ישראל במזרח [בין חוזר לדמשק, הירדן, ים המלח]

5,000

5,000

25,000

25,000

מִידוֹת הָעִיר

(טז) וְאֵלֶּה מִדּוֹתֶיהָ, פְּאֵת צָפוֹן חֲמִשׁ מְאוֹת וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים, וּפְאֵת נֹגֵב חֲמִשׁ (חמש כתיב ולא קרי"ט) מְאוֹת וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים, וּמְפֹאֵת קָדִים חֲמִשׁ מְאוֹת וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים, וּפְאֵת יָמָה חֲמִשׁ מְאוֹת וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים:

וְאֵלֶּה מִדּוֹתֶיהָ, אֵלֶּה הַמִּידוֹת שֶׁל הָעִיר יְרוּשָׁלַיִם שֶׁלְעֵתִיד לָבוֹא:
פְּאֵת צָפוֹן חֲמִשׁ מְאוֹת וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים, צַד צָפוֹן אַרְבַּע אֵלֶּף וְחֲמִשׁ מְאוֹת קָנִים, וּפְאֵת נֹגֵב חֲמִשׁ מְאוֹת וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים, צַד דְרום אַרְבַּע אֵלֶּף וְחֲמִשׁ מְאוֹת קָנִים, וּמְפֹאֵת קָדִים חֲמִשׁ מְאוֹת וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים, צַד מִזְרַח אַרְבַּע אֵלֶּף וְחֲמִשׁ מְאוֹת קָנִים, וּפְאֵת יָמָה חֲמִשׁ מְאוֹת וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים, צַד מַעֲרָב אַרְבַּע אֵלֶּף וְחֲמִשׁ מְאוֹת קָנִים. הָעִיר תִּהְיֶה מְרוּבַעַת, בְּאוֹרֶךְ אַרְבַּע אֵלֶּף וְחֲמִשׁ מְאוֹת קָנִים, וּבְרוּחָב אַרְבַּע אֵלֶּף וְחֲמִשׁ מְאוֹת קָנִים.^{מט}

מֵהֲרָה יִבְנֶה

מט. הכתיב הוא פעמים 'חמש', והקרי הוא רק פעם אחת 'חמש'. והוא אחד משמונה דכתיבין ולא קריין (רד"ק).
נ. מלבי"ם.
נא. רד"ק.

הקודש

מידות העיר

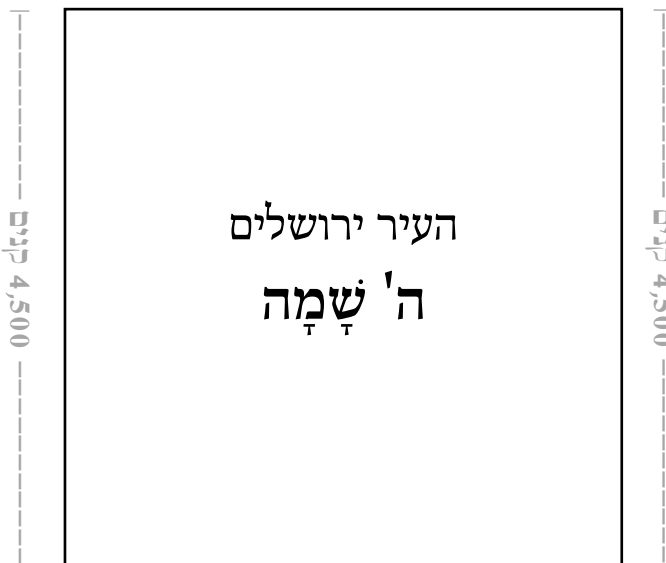
אריז

תשרמ

✻ המידות של העיר ✻

צפון

4,500 קנים

מערב

4,500 קנים

4,500 קנים

מזרח

4,500 קנים

דרום

תשמה

היכל

יחזקאל פרק מה פסוק טז

מראה

✻ מקום העיר באמצע אחוזת העיר ✻

צפון

יהודה

מערב	רצועה לכהנים ☐	מזרח
	רצועה ללויים	
	העיר אחוזת העיר	

1-4,500-1

בנימין

דרום

מגרש סביב לעיר

(י) וְהָיָה מִגְרֵשׁ לְעִיר, צְפוֹנָה חֲמִשִּׁים וּמֵאֵתַיִם, וְנִגְבָּה חֲמִשִּׁים וּמֵאֵתַיִם, וְקִדְיָמָה חֲמִשִּׁים וּמֵאֵתַיִם, וְיָמָה חֲמִשִּׁים וּמֵאֵתַיִם:

וְהָיָה מִגְרֵשׁ לְעִיר, מִסְבִּיב לְעִיר יִהְיֶה מְקוֹם פְּנוּי, בְּמִידוֹת הָאֵלֵּינֵינוּ: צְפוֹנָה חֲמִשִּׁים וּמֵאֵתַיִם, בְּצַד צְפוֹן מֵאֵתִיִּים וְחִמְיִשִּׁים קָנִים, וְנִגְבָּה חֲמִשִּׁים וּמֵאֵתַיִם, בְּצַד דְרוֹם מֵאֵתִיִּים וְחִמְיִשִּׁים קָנִים, וְקִדְיָמָה חֲמִשִּׁים וּמֵאֵתַיִם, בְּצַד מְזֻרְחָה מֵאֵתִיִּים וְחִמְיִשִּׁים קָנִים, וְיָמָה חֲמִשִּׁים וּמֵאֵתַיִם, בְּצַד מְעֵרֵב מֵאֵתִיִּים וְחִמְיִשִּׁים קָנִים.

הַרְצוּעָה שֶׁל הָעִיר הִיא בְרוּחָב חֲמֵשׁ אֵלֶף קָנִים, וּבְאֹרֶךְ עֶשְׂרִים וְחֲמֵשׁ אֵלֶף קָנִים. הָעִיר הִוא בְּאַמְצַע, בְּמִידַת אַרְבַּע אֵלֶף וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת קָנִים. וּמִסְבִּיב לְעִיר יֵשׁ בְּכָל צֶדַע מִגְרֵשׁ בְּמִידַת מֵאֵתִיִּים וְחִמְיִשִּׁים קָנִים. הָרֵי חֲמֵשׁ אֵלֶף קָנִים לְעִיר וּלְמִגְרֵשׁ. נִמְצָא שְׁכַל הָרוּחָב שֶׁל הַרְצוּעָה מֵלֵאָנֵינוּ.

וְנִשְׂאָר מִמְזֻרְחָה לְעִיר עֶשְׂרֵה אֵלֶף קָנִים, וּמִמְעֵרֵב לְעִיר עֶשְׂרֵה אֵלֶף קָנִים.^{יג}

מהרה יבנה

נג. מצודת דוד.

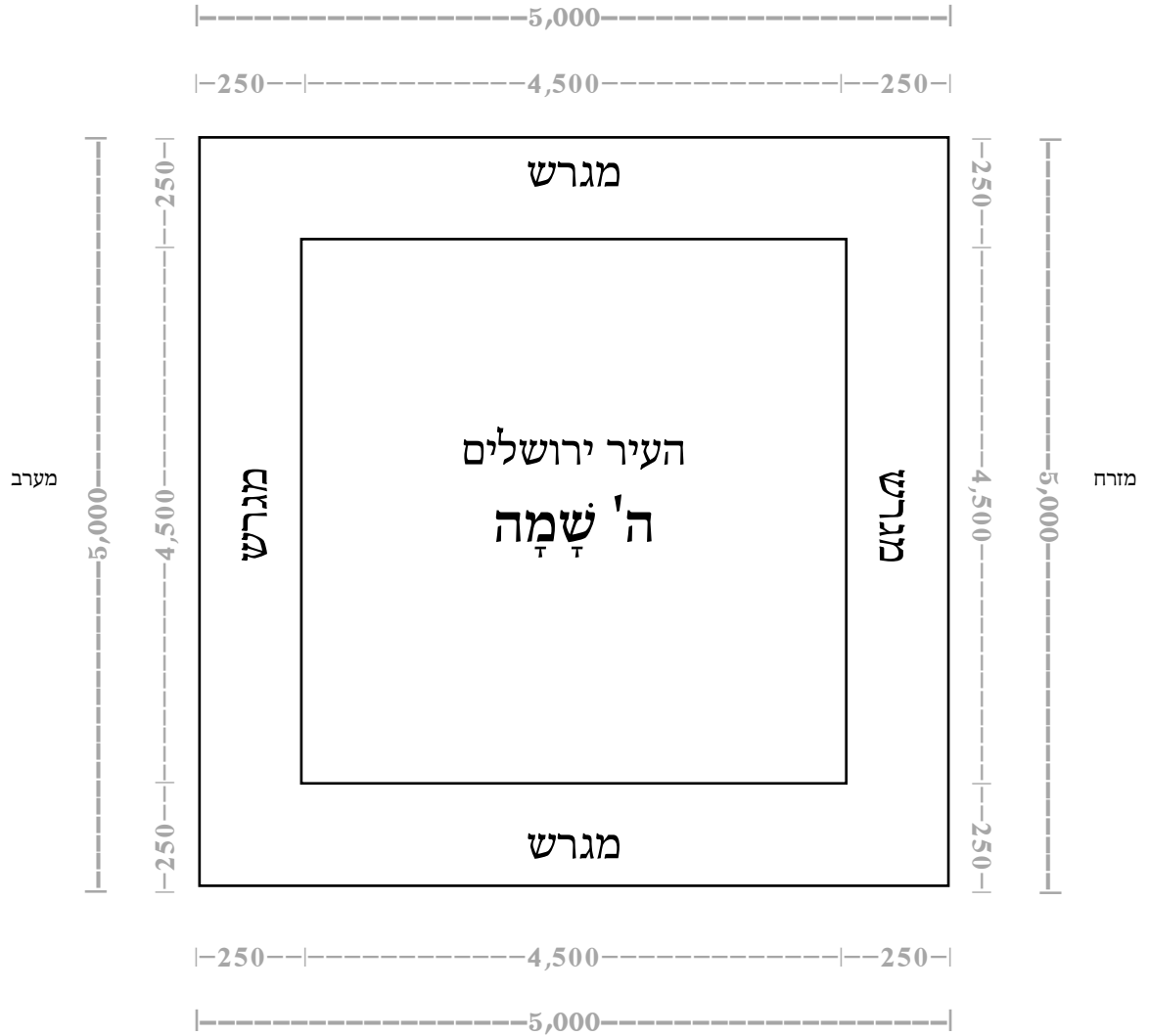
נג. רש"י.

נד. רש"י.

מראה יחזקאל פרק מה פסוק יז היכל תשמוז

☞ סביב העיר יש מגרש, ברוחב מאתים וחמישים קנים ☞

צפון

מגרש סביב לעיר

צפון

רצועה לכהנים

רצועה ללוים

מגרש
250 קנים

מגרש
250 קנים

אחוזת העיר

העיר

5,000
4,500

4,500

5,000

דרום

הנותר בשני צדדי העיר

(יח) וְהֵנֹתֶר בְּאַרְבֵּי לְעִמֹת תְּרוֹמַת הַקֹּדֶשׁ עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים קְדִימָה וְעֲשֶׂרֶת אֲלָפִים יָמָה וְהָיָה לְעִמֹת תְּרוֹמַת הַקֹּדֶשׁ וְהָיְתָה (תבואתה כתיב) תְּבוּאָתוֹ לְלֶחֶם לְעֹבְדֵי הָעִיר:

וְהֵנֹתֶר בְּאַרְבֵּי, מה שנותר באורך הרצועה של העיר, לְעִמֹת תְּרוֹמַת הַקֹּדֶשׁ, כנגד החלק של הכהנים והלויים שבצידו^נ, עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים קְדִימָה וְעֲשֶׂרֶת אֲלָפִים יָמָה, העיר ממלא שטח של חמש אלף על חמש אלף אמה, נמצא שנשאר עשר אלף קנים בצד מזרח, ועשר אלף קנים בצד מערב^נ. וְהָיָה לְעִמֹת תְּרוֹמַת הַקֹּדֶשׁ, וזה יהיה מול החלק של הכהנים והלויים, ושווה לו באורך. וְהָיְתָה תְּבוּאָתוֹ לְלֶחֶם לְעֹבְדֵי הָעִיר, במקום הזה יהיה שדות וכרמים לעובדי העיר היושבים בעיר^נ ומתעסקים בעבודת העיר^נ, והתבואה הגודלת בשטח הזה תהיה למאכל עבורם^נ.

(יט) וְהָעֹבֵד הָעִיר יַעֲבֹדוּהוּ, מִכָּל שְׂבִטֵי יִשְׂרָאֵל:

וְהָעֹבֵד הָעִיר יַעֲבֹדוּהוּ, כל אחד מעובדי העיר יעבדו אותו מִכָּל שְׂבִטֵי יִשְׂרָאֵל, כל שבטי ישראל יצטרכו לתת את צרכי עובדי

מהרה יבנה

נה. מלבי"ם.

נו. רש"י.

נז. רד"ק. מצודת דוד.

נח. מלבי"ם.

נט. מצודת דוד.

ס. מצודת דוד ועי"ש.

תשנ ארין הנותר בשני צדדי העיר הקודש

העיר ומחיייתם, לכן יתנו להם רצועה זו, שלכל ישראל יש חלק
בה, עבור שדות וכרמים^{סא}.

מהרה יבנה

סא. מלבי"ם.

תשנא

היכל

יהזקאל פרק מה פסוק יט

מראה

✻ המקום עבור עובדי העיר ✻

צפון

יהודה

-----10,000-----||-----5,000-----||-----10,000-----|

בנימין

דרום

מידת תרומת הקודש

(ב) כָּל הַתְּרוּמָה חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף בַּחֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף, רְבִיעִית, תְּרִימוֹ אֶת תְּרוּמַת הַקֹּדֶשׁ אֶל אַחֲזַת הָעִיר:

כָּל הַתְּרוּמָה, כל התרומה המקודשת, המורמת מתוך רצועת התרומה הגדולה, היא במידת חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף בַּחֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף, עֶשְׂרִים וְחֲמִשָּׁה אֶלֶף קָנִים על עשרים וחמש אלף קנים. רְבִיעִית, מרובע^{סב}.

דהיינו, תרומת הקודש, הכוללת את שלשת הרצועות של הכהנים ושל הלויים ושל אחוזת העיר, הוא מרובע עשרים וחמש אלף קנים על עשרים וחמש אלף קנים^{סג}.

תְּרִימוֹ אֶת תְּרוּמַת הַקֹּדֶשׁ, אֶל אַחֲזַת הָעִיר, תפרישו את תרומת הקודש יחד עם 'אחוזת העיר'. דהיינו שאחוזת העיר גם היא חלק מתרומת הקודש^{סד}.

מהרה יבנה

סב. רש"י.

סג. עפ"י רש"י ורד"ק.

סד. רד"ק.

✧ מידות תרומת הקודש ✧

צפון

יהודה

כהנים

לויים

אחוזת העיר

-----25,000-----

בנימין

דרום

גבול ארץ ישראל במערב [הים התיכון]

גבול ארץ ישראל במזרח [בין חורן לדמשק, הירדן, ים המלח]

❧ החלק של הנשיא ❧

(כא) וְהִנּוֹתָר לְנָשִׂיא מְזֻזָּה וּמְזֻזָּה לְתַרּוּמַת הַקֹּדֶשׁ וְלֹאֲחֻזַּת הָעִיר אֶל פְּנֵי חֲמוּשָׁה וְעֶשְׂרִים אֶלְפֵי תְרוּמָה עַד גְּבוּל קְדִימָה וַיְמָה עַל פְּנֵי חֲמוּשָׁה וְעֶשְׂרִים אֶלְפֵי עַל גְּבוּל יְמָה לְעֻמַּת חֲלָקִים לְנָשִׂיא, וְחִיְתָה תְרוּמַת הַקֹּדֶשׁ וּמִקְדָּשׁ חֲבִית (בתוכה כתיב) בְּתוֹכוֹ:

מה שנשאר באורך הרצועה, משני הצדדים של תרומת הקודש המרובעת, הוא עבור הנשיא^{סח}.

וְהִנּוֹתָר, מה שנשאר באורך הרצועה, לְנָשִׂיא, זה יהיה החלק של הנשיא, מְזֻזָּה וּמְזֻזָּה לְתַרּוּמַת הַקֹּדֶשׁ וְלֹאֲחֻזַּת הָעִיר, משני הצדדים של תרומת הקודש ואחוזת העיר, דהיינו גם במזרח וגם במערב לתרומת הקודש ואחוזת העיר, שניהם יהיו לנשיא^{סח}.

אֶל פְּנֵי חֲמוּשָׁה וְעֶשְׂרִים אֶלְפֵי תְרוּמָה, עַד גְּבוּל קְדִימָה, ברוחב עשרים וחמש אלף קנים של התרומה, עד הגבול המזרחי של ארץ ישראל^{סח}.

וַיְמָה, עַל פְּנֵי חֲמוּשָׁה וְעֶשְׂרִים אֶלְפֵי, עַל גְּבוּל יְמָה, וכן בצד מערב, ברוחב עשרים וחמש אלף קנים של התרומה, עד הגבול המערבי של ארץ ישראל שהוא הים הגדול^{סח}.

לְעֻמַּת חֲלָקִים, כנגד אורך של כל חלק מחלקי השבטים, ושווה להם^{סט}.

❧ מהרה יבנה ❧

סח. רש"י. מלבי"ם. מצודת דוד.

סז. רש"י.

סז. רש"י.

סח. רש"י.

לְנָשִׂיא. זה יהיה לנשיא. דהיינו, שברצועה של התרומה הגדולה, מה שנשאר בשני הצדדים מחוץ למרובע של תרומת הקודש, זה יהיה לנשיא^א.

וְהָיְתָה תְּרוּמַת הַקֹּדֶשׁ, וּמִקֹּדֶשׁ הַבַּיִת, בְּתוֹכוֹ. ה'תרומת הקודש' שהוא החלק של הכהנים, שבו בית המקדש, יהיה בתוך החלק של הנשיא באמצעו^א.

(כב) וּמֵאַחַזַּת הַלְוִיִּם וּמֵאַחַזַּת הָעִיר בְּתוֹךְ אֲשֶׁר לְנָשִׂיא יִהְיֶה, בֵּין גְּבוּל יְהוּדָה וּבֵין גְּבוּל בְּנֵימֵן לְנָשִׂיא יִהְיֶה:

וּמֵאַחַזַּת הַלְוִיִּם וּמֵאַחַזַּת הָעִיר, וְכֵן הַחֶלֶק שֶׁל הַלְוִיִּם וְהַחֶלֶק שֶׁל אַחַזַּת הָעִיר, יִהְיוּ בְּתוֹךְ אֲשֶׁר לְנָשִׂיא יִהְיֶה בְּאִמְצַע הַחֶלֶק שֶׁל הַנְּשִׂיא^ב.

בֵּין גְּבוּל יְהוּדָה וּבֵין גְּבוּל בְּנֵימֵן לְנָשִׂיא יִהְיֶה, הַרְצוּעָה שֶׁל הַנְּשִׂיא, זֶה בֵּין הַרְצוּעָה שֶׁל יְהוּדָה שְׁבַצְפוֹנוֹ, וּבֵין הַרְצוּעָה שֶׁל בְּנֵימֵן שְׁבַדְרוֹמוֹ. בְּאִמְצַע הַרְצוּעָה שֶׁל הַנְּשִׂיא, זֶה הַתְּרוּמָה עֶבֶר הַכַּהֲנִים וְהַלְוִיִּם וְהָעִיר^ג. וְכֵאֵילוֹ תְּרוּמַת הַקֹּדֶשׁ שֶׁהוֹפֵרֵשׁ בְּאִמְצַע הָרִים הַנְּשִׂיא מִחֻלְקוֹ^ד.

סג. רש"י. מצודת דוד.

ע. רש"י.

עא. רש"י. מצודת דוד. מלבי"ם.

עב. רש"י. מצודת דוד. מלבי"ם.

עג. עפ"י רש"י, מצודת דוד, מלבי"ם.

עד. מלבי"ם.

✧ החלק של הנשיא משני צדדי התרומה ✧

צפון

גבול ארץ ישראל במערב (הים התיכון)

גבול ארץ ישראל במזרח (בין חורן לדמשק, הירדן, ים המלח)

יהודה		
הנשיא	כהנים	הנשיא
	לויים	
	אחוזת העיר	
-----25,000-----		
בנימין		

דרום

תשנז

היכל

יחזקאל פרק מח פסוק כב

מראה

✧ תרומת הקודש ✧

צפון

יהודה

הנשיא

הר הבית ←
כהנים

□□□□□□□□□□

לויים

עובדי העיר עיר עובדי העיר

הנשיא

בנימין

דרום

גבול ארץ ישראל במערב [הים התיכון]

גבול ארץ ישראל במזרח [בין חורן לדמשק, הירדן, ים המלח]

נחלת שבט בנימין

(כג) וַיֵּתֶר הַשְּׁבָטִים, מִפְּאַת קְדִימָה עַד פְּאַת יָמָה, בְּנִימֹן
אֶחָד:

וַיֵּתֶר הַשְּׁבָטִים, שאר השבטים ינחלו את חלקם אחרי התרומה הגדולה, בדרום ארץ ישראל^ע, מִפְּאַת קְדִימָה עַד פְּאַת יָמָה, בכל האורך, מהגבול המזרחי עד הגבול המערבי, בְּנִימֹן אֶחָד. יהיה חלק אחד לנחלת שבט בנימין.

נחלת שבט שמעון

(כד) וְעַל גְּבוּל בְּנִימֹן, מִפְּאַת קְדִימָה עַד פְּאַת יָמָה, שְׁמֹעוֹן
אֶחָד:

וְעַל גְּבוּל בְּנִימֹן, ליד הגבול של בנימין, בדרומו, מִפְּאַת קְדִימָה עַד פְּאַת יָמָה, בכל האורך, מהגבול המזרחי עד הגבול המערבי, שְׁמֹעוֹן אֶחָד. יהיה חלק אחד לנחלת שבט שמעון.

נחלת שבט יששכר

(כה) וְעַל גְּבוּל שְׁמֹעוֹן, מִפְּאַת קְדִימָה עַד פְּאַת יָמָה, יִשָּׁשְׁכָר
אֶחָד:

וְעַל גְּבוּל שְׁמֹעוֹן, ליד הגבול של שמעון, בדרומו, מִפְּאַת קְדִימָה עַד פְּאַת יָמָה, בכל האורך, מהגבול המזרחי עד הגבול המערבי, יִשָּׁשְׁכָר אֶחָד. יהיה חלק אחד לנחלת שבט יששכר.

נחלת שבט זבולון

(כו) וְעַל גְּבוּל יִשְׁשַׁכָּר, מִפְּאֵת קְדִימָה עַד פְּאֵת יָמָה, זְבוּלָן אֶחָד:

וְעַל גְּבוּל יִשְׁשַׁכָּר, לִיד הַגְּבוּל שֶׁל יִשְׁשַׁכָּר, בְּדְרוֹמוֹ, מִפְּאֵת קְדִימָה עַד פְּאֵת יָמָה, בְּכָל הָאוֹרֶךְ, מֵהַגְּבוּל הַמְּזֻרְחֵי עַד הַגְּבוּל הַמְּעֻרְבֵי, זְבוּלָן אֶחָד. יִהְיֶה חֶלֶק אֶחָד לְנַחֲלַת שֶׁבֶט זְבוּלָן.

נחלת שבט גד

(כז) וְעַל גְּבוּל זְבוּלָן, מִפְּאֵת קְדִמָּה עַד פְּאֵת יָמָה, גָּד אֶחָד:
וְעַל גְּבוּל זְבוּלָן, לִיד הַגְּבוּל שֶׁל זְבוּלָן, בְּדְרוֹמוֹ, מִפְּאֵת קְדִמָּה עַד פְּאֵת יָמָה, בְּכָל הָאוֹרֶךְ, מֵהַגְּבוּל הַמְּזֻרְחֵי עַד הַגְּבוּל הַמְּעֻרְבֵי, גָּד אֶחָד. יִהְיֶה חֶלֶק אֶחָד לְנַחֲלַת שֶׁבֶט גָּד.

גבול ארץ ישראל בדרום

(כח) וְעַל גְּבוּל גָּד אֶל פְּאֵת נֶגֶב תִּימְנָה, וְהָיָה גְּבוּל מִתְּמָר מִי מְרִיבַת קָדָשׁ נַחֲלָה עַל חַיִּים הַגְּדֹרֹל:

וְעַל גְּבוּל גָּד, אֶל פְּאֵת נֶגֶב תִּימְנָה, סְמוּךְ לַגְּבוּל גָּד, שֶׁהוּא בְּדְרוֹם אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, יִהְיֶה הַגְּבוּל הַדְּרוֹמִי שֶׁל הָאֶרֶץ.

וְהָיָה גְּבוּל, וְזֶה יִהְיֶה הַגְּבוּל הַדְּרוֹמִי: יִתְחִיל מִהַמְּקוֹם שֶׁנִּקְרָא תְּמָר, שֶׁהוּא סְמוּךְ לַיָּם הַמְּלַח. וַיִּמְשִׁיךְ הַגְּבוּל הַדְּרוֹמִי עַד מִי מְרִיבַת

מהרה יבנה

עו. מצודת דוד. הגבול יהיה בדרומו של גד (רש"י).

קִדְשׁ, הוּא 'מְדַבֵּר צִיָּן'. כְּכַתּוּב בַּתּוֹרָה^{ע"ז}: 'בְּמִי מְרִיבֵת קִדְשׁ מְדַבֵּר צִיָּן^{ע"ז}. נִחְלָה וְהַגְּבוּל יִמְשִׁיךְ עַד שִׁינִיעַ לְנַחַל מִצְרַיִם^{ע"ז}, עַל

מהרה יבנה

עז. רש"י כתב ש'תמר' כאן זה יריחו שנקרא עיר התמרים. והקשו על זה שהרי יריחו זה באמצע ארץ ישראל. ואפשר לתרץ שכוונת רש"י שהגבול מתחיל בדרום (בקצה ים המלח) כנגד יריחו. המלבי"ם (והמצודת דוד) פירשו ש'תמר' זה 'חצצון תמר', הכתוב בתורה (בראשית יד ז): הַיֵּשֶׁב בְּחִצְצוֹן תְּמָר. ו'חצצון תמר' הוא 'עין גדי', ככתוב מפורש בדברי הימים (ב' כ ב): בְּחִצְצוֹן תְּמָר הָיָא עֵין גְּדִי. עת. דברים ל"ב נ"א. וכן במדבר כ"ז י"ד.

עט. רש"י. מצודת דוד. תוס' שבת (פמ.) וז"ל: מדבר ציָּן. קשה לר"י דע"כ מדבר ציָּן לאו היינו מדבר פארן מדבר ציָּן בתחילת דרומה של ארץ ישראל כדכתיב באלה מסעי והיה לכם פאת נגב ממדבר ציָּן על ידי אדום וכתוב ונסב לכם הגבול מנגב וגו' והיו תוצאותיו מנגב לקדש ברנע וקדש ברנע היינו פארן דכתיב בשילוח מרגלים וישלח אותם משה ממדבר פארן ובספר (יהושע יד) כתיב שאמר כלב בשלוח אותי משה מקדש ברנע לרגל את הארץ וכן באלה הדברים כתיב ונבא עד קדש ברנע ומפרש מיד שלוח מרגלים ועוד דכמה מסעות היו ממדבר פארן עד מדבר ציָּן דבסוף בהעלותך כתיב ואחר נסעו העם מחצרות ויחנו במדבר פארן ובאלה מסעי כתיב ויסעו העם מחצרות ויחנו ברתמה א"כ רתמה היינו פארן וחשיב כמה מסעות עד מדבר ציָּן וכן בין פארן לסיני מהלך י"א יום דכתיב אחד עשר יום מחורב דרך הר שעיר עד קדש ברנע א"כ מדבר ציָּן ופארן וסיני לאו הכל אחד. ואור"י דהכל מדבר אחד וגדול היה דע"כ סיני היינו פארן דכתיב הופיע מהר פארן ובפרק שור שנגח ד' וה' (בבא קמא לה.) דרשינן מפארן הופיע ממונן לישראל גבי שור של ישראל שנגח שור של עובד כוכבים פטור ול"ג בריש מסכת ע"ז (דף ב:) מאי בעי בשעיר ומאי בעי בפארן דהוה משמע דפארן היא אומה אחרת כמו שעיר אלא גרס מאי בעי בשעיר ומאי בעי בתימן וסיני נמי היינו מדבר ציָּן דכתיב מדבר ציָּן היא קדש וסיני איקרי קדש דכתיב בספר (תהלים כט) קול ה' יחיל מדבר יחיל ה' מדבר קדש משמע דהיינו בשעת מתן תורה. ומיהו קשה לר"י דהא מדבר קדמות היה מזרחה של ארץ ישראל כדכתיב (דברים ב) ואשלח מלאכים ממדבר קדמות אל סיחון מלך השבון וגו' שהיתה במזרח של א"י דכתיב (שם ד) בעבר הירדן מזרחה שמש ומדבר ציָּן ופארן היינו בדרומה כמו שמשמע בפסוקים שהבאתי ואיך יתכן דמדבר קדמות היינו מדבר סיני. ע"כ.

ובתוס' בבא קמא (לה.) וז"ל: מפארן הופיע ממונן לישראל. פי' הקונטרס שסיבב והחזיר התורה בכל האומות ולא קבלוה משמע שר"ל דבפארן נגלה לאומות וכן משמע בתרגום ירושלמי דמתרגם מטורא דגבלא אתגלי לבני ישמעאל ופארן ארץ ישמעאל היא כדכתיב בהגר ותשב במדבר פארן ובריש מסכת ע"ז (ב:) אית דגרסי מאי בעי בשעיר מאי בעי בפארן וקשה דבשבת פ' ר"ע (פמ.) משמע דפארן הוא סיני דקחשיב ה' שמות שנקרא לו מדבר ציָּן מדבר קדש מדבר פארן מדבר סיני מדבר קדמות ונראה דמדבר סיני מדבר גדול ומצד אחד נקרא סיני ומצד אחר נקרא פארן וכל חמשה שמות דקחשיב במסכת שבת חמשה חלקים היו בו שכל אחד שמו נקרא כן ואע"ג דקדריש התם לכל השמות אין להקפיד על זה ובאותו צד ששמו פארן נגלה לבני ישמעאל. ע"כ.

הַיָּם הַגְּדוֹל. נחל מצרים נופל אל הים הגדול^{פא}. כמו שכתוב^{בב}: 'כָּל הַנְּחָלִים הַלְּכִים אֶל הַיָּם'.

וכן כתוב בתורה שהגבול הדרומי הוא עד נחל מצרים^{בב}: 'נְחָלָה מִצְרַיִם וְהָיוּ תוֹצְאוֹתָיו הַיַּמָּה'.

לסיכום: הגבול הדרומי מתחיל ממזרחית דרומית, מקצה ים המלח במקום שנקרא 'תמר', ופונה למדבר צין, ומשם ממשיך עד נחל מצרים שנשפך לים הגדול, בקצה מערבית דרומית.

(כט) זֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּפְּלוּ מִנְּחָלָה לְשִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל, וְאֵלֶּה מַחְלְקוֹתֵם, נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה:

זאת הארץ, הנה התבאר גבולות נחלת הארץ^{בב}, אשר תפילו מנחלה לשבטי ישראל, אשר תורישו מן הנחלה הזו לכל אחד מהשבטים, ואלה מחלקותם, ונתבאר איך יחלקו את הארץ^{בב}.
נאם אדני יהוה.

מהרה יבנה

פ. נחל מצרים הוא הנילוס (רש"י יהושע יג ג). ויש אומרים שנחל מצרים הוא נחל הנקרא יואדי אל עריש' (רב סעדיה גאון).

פא. רש"י.

פב. קהלת א' ז'.

פג. במדבר ל"ד ה'.

פד. עפ"י מלבי"ם.

פה. מצודת דוד.

✧ חלוקת ארץ ישראל לשבטים ✧

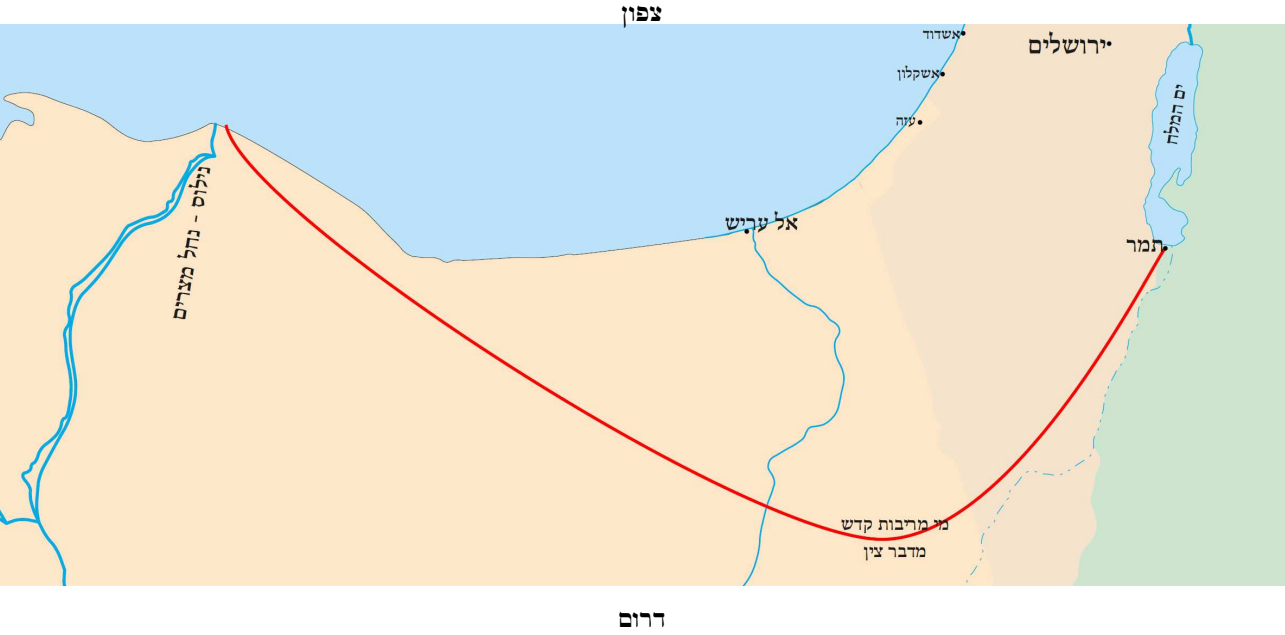
גבול ארץ ישראל בצפון (מהור ההר עד חצר עינן)

גבול ארץ ישראל במערב (הים הגדול)	דן	גבול ארץ ישראל במזרח (בין חורן לדמשק, הירדן, ים המלח)
	אשר	
	נפתלי	
	מנשה	
	אפרים	
	ראובן	
	יהודה	
	התרומה הגדולה	
	בנימין	
	שמעון	
	יששכר	
	זבולון	
גד		

גבול ארץ ישראל בדרום (תמר, מדבר צין, נחל מצרים)

הגבול הדרומי של ארץ ישראל

המפות לא מדוייקות, והם להמחשה בלבד.

✪ מפת ארץ ישראל ✪

המפות לא מדוייקות, והם להמחשה בלבד.

✧ חלוקת ארץ ישראל ✧

צפון

דן		
אשר		
נפתלי		
מנשה		
אפרים		
ראובן		
יהודה		
נשיא	כהנים	נשיא
	לויים	
	לויים	
בנימין		
שמעון		
יששכר		
זבולון		
גד		

גבול ארץ ישראל במערב (הים הגדול)

גבול ארץ ישראל במזרח (בין חורון לדמשק, הירדן, ים המלח)

דרום

שערי העיר

(ל) וְאֵלֶּה תּוֹצְאֹת הָעִיר, מִפְּאֵת צְפוֹן חֲמִשׁ מֵאוֹת וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים מְדָה:

לעתידי לבוא, תהיה העיר ירושלים במידת ארבע אלף וחמש מאות קנים, על ארבע אלף וחמש מאות קנים. ויהיה בכל צד שלשה שערים, סך הכל שנים עשר שערים. והשערים יהיו על שמות השבטים.

וְאֵלֶּה תּוֹצְאֹת הָעִיר, אֵלֶּה יִהְיוּ שְׁעָרֵי הָעִיר יְרוּשָׁלַיִם.^פ

מתחיל הנביא לפרט את השערים: מִפְּאֵת צְפוֹן, השערים שיהיו בצד צפון, ששם רוחב העיר הוא חֲמִשׁ מֵאוֹת וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים קנים.^פ

מְדָה, במידה הידועה, שהיא הקנה^פ.

דהיינו, מידת ירושלים בצד צפון, יהיה ארבע אלף וחמש מאות אמה.

ומספר השערים עצמם, כתוב בפסוק הבא^פ.

תּוֹצְאֹת: השערים שיוצאים בהם^צ.

(לא) וְשְׁעָרֵי הָעִיר עַל שְׁמוֹת שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל, שְׁעָרִים שְׁלוֹשָׁה צְפוֹנָה, שְׁעַר רְאוּבֵן אֶחָד, שְׁעַר יְהוּדָה אֶחָד, שְׁעַר לֵוִי אֶחָד:

מהרה יבנה

פ. רש"י. מצודת דוד.

פז. מצודת דוד.

פח. עפ"י מלבי"ם ומצודת דוד.

פט. מצודת דוד.

צ. מצודת ציון.

[13] וְשַׁעְרֵי הָעִיר עַל שְׁמוֹת שְׁבַטֵי יִשְׂרָאֵל, שַׁעְרֵי הָעִיר יְרוּשָׁלַיִם יִקְרָאוּ עַל שְׁמוֹת שְׁנַיִם עָשָׂר הַשְּׁבָטִים. לְאוֹת שִׁיחִיהָ לְכָל הַשְּׁבָטִים חֶלֶק בְּעִיר בְּשׁוּוֹהָ.³³

שְׁעָרִים שְׁלוֹשָׁה צְפוֹנָה, שְׁלֹשָׁה שַׁעְרִים יְהִיו בְּצַד צְפוֹן.³³

שַׁעַר רְאוּבֵן אֶחָד, אֶחָד יִהְיֶה נִקְרָא שַׁעַר רְאוּבֵן. שַׁעַר יְהוּדָה אֶחָד, אֶחָד יִהְיֶה נִקְרָא שַׁעַר יְהוּדָה. שַׁעַר לֵוִי אֶחָד, אֶחָד יִהְיֶה נִקְרָא שַׁעַר לֵוִי.³³

☞ מהרהר יבנה ☞

צא. מצודת דוד.

צב. מצודת דוד.

צג. מצודת דוד. במלבי"ם וז"ל: יהיה בכל צד ג' שערים, כל שער לשבט אחד, ואמר תחלה מפאת צפון, ואח"כ ואל פאת קדימה, ואח"כ פאת נגבה. מבואר שהתחיל הסדר ממקצוע צפונית מערבית והיה ראובן יהודה לוי ממזרח למערב, ובצד מזרח היה שער יוסף קרוב אל שער לוי שבצפון, ואח"כ בנימין דן, ובדרום, ממזרח למערב שמעון יששכר זבולון, ובמערב מדרום לצפון גד אשר נפתלי, ותראה שבאבני החשן היו קבועים אדם פטדה וברקת שהם אבני ראובן שמעון לוי טור אחד. נופך ספיר ויהלום שהם יהודה יששכר זבולון טור השני, לשם שבו ואחלמה שהם דן נפתלי גד טור השלישי, תרשיש שוהם ישפה שהם אשר יוסף בנימין טור הרביעי, ובסדר השערים לוקח אחד מכל טור אל טור שכנגדו בצד השני. בצפון היה ראובן לוי מטור האחד ושמעון מטור הזה הקבע בצד דרום כנגדן. ובדרום יששכר זבולון מטור השני ויהודה לוקח מטור הזה והקבע בצפון כנגדם, ובמערב אשר נפתלי מטור השלישי וגד מטור הזה הקבע במזרח כנגדם. ובמזרח יוסף ובנימין מטור הד' ואשר מטור הזה הקבע במערב כנגדם. ויש לי בזה טעם שאכ"מ. ע"כ.

כתב האברבנאל וז"ל: זכר הנביא בסוף הספר שיהיו שַׁעְרֵי יְרוּשָׁלַם עַל שְׁמוֹת שְׁבַטֵי יִשְׂרָאֵל י"ב שַׁעְרִים שֶׁהֵם ג' לְצִפּוֹן שַׁעַר רְאוּבֵן שַׁעַר יְהוּדָה שַׁעַר לֵוִי וּג' לְמִזְרַח שַׁעַר יוֹסֵף שַׁעַר בְּנִימִין וְשַׁעַר דָּן כִּי מִפְּנֵי שְׁנִמְנָה שַׁעַר לְשֶׁבֶט לֵוִי לֹא נִמְנוּ אִפְרַיִם וּמְנַשֶׁה לְשְׁנֵי שְׁבָטִים אֲלֵא לְשֶׁבֶט יוֹסֵף אֶחָד, כִּי בְשׁוּם מְקוֹם לֹא נִמְנוּ הַשְּׁבָטִים יוֹתֵר מִי"ב וְלֹא פָחוֹת מֵהֶם וְלִכֵּן בְּכָל מְקוֹם שְׁנִמְנָה שְׁבַט לֵוִי לְשֶׁבֶט אִם בְּבִרְכוֹת מוֹשֶׁה וְאִם בְּשַׁעְרֵי הָעִיר לֹא נִמְנָה יוֹסֵף אֲלֵא שְׁבַט אֶחָד בְּלִבְד אֲבָל בְּמְקוֹם שֶׁלֹא נִמְנָה לֵוִי יִמְנוּ אִפְרַיִם וּמְנַשֶׁה לְשְׁנֵי שְׁבָטִים לְהַשְׁלִים מְנִינָם, וְכֵן ג' שַׁעְרִים לְדְרוֹם שַׁעַר שְׁמֵעוֹן וְשַׁעַר יִשְׁשַׁכָּר וְשַׁעַר זְבוּלוֹן וּג' לְמַעַרְב שַׁעַר גָּד וְשַׁעַר אֲשֶׁר וְשַׁעַר נִפְתָּלִי, אֲמַנָם יִהְיֶה זֶה רְצוֹנִי לומר שתהיה ירושלם לכל השבטים לעתיד לבא כדי שיהיה לכל אחד מהם חלק שוה בקדושת ובקורבה אל האלקים, הלא תראה מה שנמשך בימי רחבעם וירבעם שסרו בני ישראל מאחרי ה' וחדלו מעלות לירושלם לפי שהיתה לבני יהודה ובנימין ואם היה לכל השבטים חלק שוה בעיר לא היו נמנעים מלעלות שמה, לכן רצה ה' יתעלה שלעתיד לבא יהיה כל הקהל כאחד

(ב) וְאֵל פֶּאֶת קְדִימָהּ, חֲמִשׁ מֵאוֹת וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים, וּשְׁעָרִים
 שְׁלֹשָׁה, וְשַׁעַר יוֹסֵף אֶחָד, שַׁעַר בְּנִימִן אֶחָד, שַׁעַר דָּן אֶחָד:
 וְאֵל פֶּאֶת קְדִימָהּ, בְּצַד מִזְרַחָהּ, אֹרֶךְ הָעִיר הוּא חֲמִשׁ מֵאוֹת
 וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים קָנִים.

וּשְׁעָרִים שְׁלֹשָׁה, וַיֵּשׁ שְׁלֹשָׁה שַׁעֲרִים בְּמִזְרַחָהּ:

וְשַׁעַר יוֹסֵף אֶחָד, שַׁעַר אֶחָד נִקְרָא שַׁעַר יוֹסֵף³⁷. שַׁעַר בְּנִימִן אֶחָד,
 שַׁעַר אֶחָד נִקְרָא שַׁעַר בְּנִימִין. שַׁעַר דָּן אֶחָד, שַׁעַר אֶחָד נִקְרָא
 שַׁעַר דָּן.

(ג) וּפֶאֶת נֹגֶבָהּ, חֲמִשׁ מֵאוֹת וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים מִדָּהּ, וּשְׁעָרִים
 שְׁלֹשָׁה, שַׁעַר שְׁמֹעוֹן אֶחָד, שַׁעַר יִשָּׁשְׁכָר אֶחָד, שַׁעַר זְבוּלֹן
 אֶחָד:

וּפֶאֶת נֹגֶבָהּ, בְּצַד דְרוֹם, רוֹחַב הָעִיר הוּא חֲמִשׁ מֵאוֹת וְאַרְבַּעַת
 אֲלָפִים מִדָּהּ. בְּמִידָהּ הַיְדוּעָה, שֶׁהִיא הַקִּנְהָ³⁸.

וּשְׁעָרִים שְׁלֹשָׁה, יֵשׁ שְׁלֹשָׁה שַׁעֲרִים בְּצַד דְרוֹם: שַׁעַר שְׁמֹעוֹן אֶחָד,
 אֶחָד נִקְרָא שַׁעַר בְּנִימִין. שַׁעַר יִשָּׁשְׁכָר אֶחָד, אֶחָד נִקְרָא שַׁעַר
 יִשָּׁשְׁכָר. שַׁעַר זְבוּלֹן אֶחָד, אֶחָד נִקְרָא שַׁעַר זְבוּלֹן.

(ד) פֶּאֶת יַמָּהּ, חֲמִשׁ מֵאוֹת וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים, שְׁעָרֵיהֶם
 שְׁלֹשָׁה, שַׁעַר גָּד אֶחָד, שַׁעַר אֲשֵׁר אֶחָד, שַׁעַר נַפְתָּלִי אֶחָד:

מהרה יבנה

בני האמהות כבני הנבירות ושהשבטים קמון וגדול שם הוא במדרגה שוה ושער אחד יהיה לכל
 אחד מהם לכבוד ולתפארת ולאות חזקתם וחלקם בעיר השם, אמנם לא נעשה כן בחלוקת
 יהושע לפי שעדיין לא היה נודע במקום אשר יבחר ה' לשכן שמו שם.

צד. מצודת דוד.

צה. עפ"י מלבי"ם ומצודת דוד.

פֶּאת יָמָה, בצד מערב, אורך העיר הוא חֲמִשׁ מֵאוֹת וְאַרְבַּעַת
אֲלָפִים קָנִים.

שְׁעָרֵיהֶם שְׁלֹשָׁה, השערים שיהיו במשך אורך ארבע אלף וחמש
מאות הקנים של צד מזרח, הם שלשה^{צו}:

שַׁעַר גָּד אֶחָד, שער אחד נקרא שער גד. שַׁעַר אֲשֶׁר אֶחָד, שער
אחד נקרא שער אשר. שַׁעַר נִפְתָּלִי אֶחָד, שער אחד נקרא שער
נפתלי.

הקודש

שערי העיר

אריז

תשע

שנים עשר שערי העיר

צפון

דרום

השראת השכינה בעיר

(לה) **סָבִיב שְׁמֹנֶה עָשָׂר אֶלֶף, וְשֵׁם הָעִיר מִיּוֹם יְהוָה שְׁמָה:**
[יג] **סָבִיב שְׁמֹנֶה עָשָׂר אֶלֶף, כֹּל הַיֶּקֶף הָעִיר, מֵאַרְבַּעַת הַצַּדָּדִים, יַחַד עוֹלָה שְׁמוֹנֶה עָשָׂר אֶלֶף קָנִים.^{צז}**
וְשֵׁם הָעִיר מִיּוֹם, הַשֵּׁם שֶׁל הָעִיר מֵהַיּוֹם הַהוּא^{צח} וְהַלֵּאָה יִהְיֶה^{צט}:
יְהוָה שְׁמָה. ה' נִמְצָא בְּעִיר. שֵׁם שְׁכִינַת כְּבוֹדוֹ. וְלַעוֹלָם לֹא תִפְסֹק הַשְּׂרָאָה הַשְּׁכִינָה בְּעִיר^{קא}.

מהרה יבנה

צז. רש"י. מצודת דוד. כתב המלבי"ם: ח"י אלף קנים יהיו מדת סביב העיר, שרומזו למרכבת ה' רבותים אלפי שנאן ח"י מחנות הסובבים כבוד ה'.
צח. יתכן שהיום ההוא, הכוונה היום הידוע הכתוב הרבה פעמים בדברי הנביאים, הוא יום ה' הגדול והנורא. יום התגלות כבוד שמים לעיני כל חי. ומאז והלאה יהיה שם העיר 'ה' שְׁמָה, כי יהיה השראת השכינה באיתגליא בעיר.
ויהי רצון שנוכה במהרה בימינו בקרוב מאוד לראות בעיני בשר את 'הַיְהוָה אֲנֹכִי שֶׁלַח לְכֶם אֶת אֱלֹהֵי הַנְּבִיאִים לְפָנַי בּוֹא יוֹם יְהוָה הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא. וְהָשִׁיב לֵב אֲבוֹת עַל בְּנִים וְלֵב בְּנִים עַל אֲבוֹתָם' (מלאכי ג כג-כד), 'יְהִי בַיּוֹם הַהוּא יִתְקַע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל וּבָאוּ הָאֲבָדִים בְּאָרֶץ אִשׁוּר וְהַנְּבִדָּהִים בְּאָרֶץ מִצְרָיִם וְהִשְׁתַּחֲוּוּ לַיהוָה בְּהַר הַקֹּדֶשׁ בִּירוּשָׁלַם' (ישעיה כו יג). בשוב ה' את שיבת ציון כגאולה השלימה ברחמים רבים אמן.
צט. מצודת דוד.
ק. מלבי"ם.
קא. מצודת דוד.

תשעב מראה ❖ אוצר ההיכל ❖ היכל

א. מהלכות בית המקדש (ליקוט מהלכות בית הבחירה פרק א). א. מצות עשה לעשות בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות. וחוגגין אליו שלש פעמים בשנה שנאמר (שמות כה ח) 'ועשו לי מקדש'. וכו'.

ח. כשבנין ההיכל והעזרה בנין באבנים גדולות. ואם לא מצאו אבנים בנין בלבנים ואין מפצלין את אבני הבנין בהר הבית אלא מפצלין אותן ומסתתין אותן מבחוץ ואח"כ מכניסין אותן לבנין. שנאמר (מלכים א' ה לא) 'אבנים גדולות אבנים יקרות ליסד הבית אבני גזית' ואומר (מלכים א ו ז) 'ומקבות והגרזן כל כלי ברזל לא נשמע בבית בהבנותו'.

ט. ואין בנין בו עץ בולט כלל אלא או באבנים או בלבנים וסיד. ואין עושין אכסדרות של עץ בכל העזרה אלא של אבנים או לבנים.

י. ומרצפין את כל העזרה באבנים יקרות. ואם נעקרה אבן אע"פ שהיא עומדת במקומה. הואיל ונתקלקלה פסולה ואסור לכהן העובד לעמוד עליה בשעת העבודה עד שתקבע בארץ.

יא. ומצוה מן המובחר לחזק את הבנין ולהגביהו כפי כח הציבור שנאמר (עזרא ט ט) 'ולרומם את בית אלהינו' ומפארין אותו ומייפין כפי כחן אם יכולין לטוה אותו בזהב ולהגדיל במעשיו ה"ז מצוה.

יב. אין בנין את המקדש בלילה שנאמר (במדבר ט טו) 'וביום הקים את המשכן' ביום מקימין לא בלילה. ועוסקין בבנין מעלות השחר עד צאת הכוכבים. והכל חייבין לבנות ולסעד בעצמן ובממונם אנשים ונשים כמקדש המדבר. ואין מבטלין תינוקות של בית רבן לבנין. ואין בנין ב"ה דוחה יום טוב.

יג. המנורה וכליה והשולחן וכליו ומזבח הקטורת וכל כלי שרת אין עושין אותן אלא מן המתכת בלבד. ואם עשאו של עץ או עצם או אבן או של זכוכית פסולין.

יד. היו הקהל עניים עושין אותן אפילו של בדיל ואם העשירו עושין אותן זהב אפילו המזרקות והשפודין והמגרפות של מזבח העולה והמדות אם יש כח בציבור עושין אותן של זהב אפילו שערי העזרה מחפין אותן זהב אם מצאה ידם.

כ. אין עושין כל הכלים מתחילתן אלא לשם הקודש. ואם נעשו מתחילתן להדיוט אין עושין אותן לגבוה. וכלי גבוה עד שלא נשתמש בהן גבוה רשאי להשתמש בהן הדיוט. ומשנשתמש בהן גבוה אסורין להדיוט. אבנים וקורות שחצבן מתחלה לבית הכנסת אין בנין אותן להר הבית.

מראה ❖ אוצר ההיכל ❖ היכל תשעג

מהלכות הר הבית והעזרה (ליקוט מהלכות בית הבחירה פרק ז). א. מצות עשה ליראה מן המקדש שנאמר (ויקרא יט ל) (ויקרא כו ב) 'ומקדשי תיראו' ולא מן המקדש אתה ירא אלא ממי שצוה על יראתו.

ב. ואי זו היא יראתו לא יכנס אדם להר הבית במקלו או במנעל שברגליו או באפונדתו או באבק שעל רגליו או במעות הצרורין לו בסדינו ואין צ"ל שאסור לרוק בכל הר הבית אלא אם נודמן לו רוק מבליעו בכסותו. ולא יעשה הר הבית דרך שיכנס מפתח זו ויצא מפתח שכנגדה כדי לקצר הדרך אלא יקיפו מבחוץ. ולא יכנס לו אלא לדבר מצוה.

ג. וכל הנכנסין להר הבית נכנסין דרך ימין ומקיפין ויוצאין דרך שמאל חוץ ממי שארעו דבר שהוא מקיף על השמאל לפיכך היו שואלין לו מה לך מקיף על השמאל. שאני אבל השוכן בבית הזה ינחמך. שאני מנודה השוכן בבית הזה יתן בלבבך ותשמע לדברי חבריך ויקרבוך.

ד. כל שהשלים עבודה ונסתלק לו אינו יוצא ואחוריו להיכל אלא מהלך אחורנית מעט מעט ומהלך בנחת על צדו עד שיצא מן העזרה. וכן אנשי משמר ואנשי מעמד ולוים מדוכנן כך. הם יוצאין מן המקדש כמי שפוסע אחר תפלה לאחוריו. כל זה ליראה מן המקדש.

ה. לא יקל אדם את ראשו כנגד שער מזרחי של עזרה שהוא שער ניקנור. מפני שהוא מכוון כנגד בית קדש הקדשים. וכל הנכנס לעזרה יהלך בנחת במקום שמותר לו להכנס לשם. ויראה עצמו שהוא עומד לפני ה' כמו שנאמר (מלכים א' ט ג) (דברי הימים ב' ז טז) 'והיו עיני ולבי שם כל הימים' ומהלך באימה וביראה ורעדה שנאמר (תהילים נה טו) 'בבית אלהים נהלך ברגש'.

ו. ואסור לכל אדם לישיב בכל העזרה ואין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד שנאמר (שמואל ב' ז יח) (דברי הימים א' יז טז) 'ויבא המלך דוד וישב לפני ה' והסנהדרין שהיו יושבין בלשכת הגזית לא היו יושבין אלא בחציה של חול'.

ז. בזמן שהמקדש בנוי אסור לו לאדם להקל את ראשו מן הצופים שהוא חוץ לירושלים ולפנים. והוא שיהיה רואה את המקדש. ולא יהיה גדר מפסיק בינו ובין המקדש.

ח. כל ארץ ישראל מקודשת מכל הארצות. ומה היא קדושתה שמביאין ממנה העומר ושתי הלחם והביכורים מה שאין מביאין כן משאר ארצות.

ט. עשר קדושות הן בארץ ישראל וזו למעלה מזו. עיירות המוקפות חומה מקודשות משאר הארץ שמשלחין מתוכן את המצורעים ואין קוברין בתוכן מת עד שירצו שבעה טובי העיר או כל אנשי העיר. ואם יצא המת חוץ לעיר אין מחזירין אותו לתוכה אע"פ שרצו כולן להחזירו. רצו בני העיר להוציא הקבר מן המדינה מפנין אותו. וכל הקברות מפנין חוץ

תשעך מראה ❖ אוצר ההיכל ❖ היכל

מקבר נביא או מלך. קבר שהקיפתו העיר בין מד' רוחותיו בין משתי רוחות זו כנגד זו אם היתה בינו ובין העיר יתר מחמשים אמה לכאן וחמשים לכאן אין מפנין אותו עד שירצו כולן. פחות מכאן מפנין אותו.

יד. ירושלים מקודשת משאר העיירות המוקפות חומה. שאוכלין קדשים קלים ומעשר שני לפנים מחומתה. ואלו דברים שנאמרו בירושלים. אין מלינין בה את המת. ואין מעבירין בתוכה עצמות אדם ואין משכירין בתוכה בתים. ואין נותנין בתוכה מקום לגר תושב. ואין מקיימין בה קברות חוץ מקברי בית דוד וקבר חולדה שהיו בה מימות נביאים הראשונים. ואין נוטעין בה גנות ופרדסים. ואינה נזרעת ואינה נחרשת שמא תסרח. ואין מקיימין בה אילנות חוץ מגינת ורדים שהיתה שם מימות נביאים הראשונים. ואין מקיימין בה אשפה מפני השרצים. ואין מוציאים הימנה זיזין וגזוזטראות לר"ה מפני אהל הטומאה. ואין עושין בה כבשונות מפני העשן. ואין מגדלין בה תרנגולות מפני הקדשים. וכן לא יגדלו הכהנים תרנגולים בכל א"י מפני הטהרות. ואין הבית נחלט בה. ואינו מטמא בנגעים. ואינה נעשית עיר הנדחת. ואינה מביאה עגלה ערופה לפי שלא נתחלקה לשבטים.

טו. הר הבית מקודש ממנה שאין זבין וזבות נדות ויולדות נכנסין לשם. ומותר להכניס המת עצמו להר הבית ואין צריך לומר טמא מת שהוא נכנס לשם.

טז. החיל מקודש ממנו שאין עכו"ם וטמא מת ובוטל נדה נכנסים לשם.

יז. עזרת הנשים מקודשת מן החיל שאין טבול יום נכנס לשם. ואיסור זה מדבריהם אבל מן התורה מותר לטבול יום להכנס למחנה לוייה. וטמא מת שנכנס לעזרת הנשים אינו חייב חטאת.

יח. עזרת ישראל מקודשת מעזרת נשים שאין מחוסר כפורים נכנס לשם. וטמא שנכנס לשם חייב כרת.

יט. עזרת הכהנים מקודשת ממנה. שאין ישראל נכנסין לשם אלא בשעת צרכיהם לסמיכה ולכפרה ולשחיטה ולתנופה.

כ. בין האולם ולמזבח מקודש ממנה שאין בעלי מומין ופרועי ראש וקרועי בגדים נכנסין לשם.

כא. ההיכל מקודש מבין האולם ולמזבח. שאין נכנס לשם אלא רחוק ידיים ורגלים.

כב. בית קדש הקדשים מקודש ממנו שאין נכנס לשם אלא כהן גדול ביוה"כ בשעת העבודה.

מראה ❖ אוצר ההיכל ❖ היכל תשעה

כג. מקום שהיה בעלייה מכוון על קדש הקדשים אין נכנסין לו אלא פעם אחת בשבוע לידע מה הוא צריך לחזק בדקו. בשעה שנכנסין הבנאים לבנות ולתקן בהיכל או להוציא משם את הטומאה. מצוה שיהיו הנכנסין כהנים תמימים. לא מצאו תמימים יכנסו בעלי מומין. ואם אין שם כהנים יכנסו לויים. לא מצאו לויים יכנסו ישראל. מצוה בטהורים. לא מצאו טהורים יכנסו טמאים. טמא ובעל מום יכנס בעל מום ואל יכנס טמא שהטומאה דחויה בציבור. וכל הנכנסין להיכל לתקן יכנסו בתיבות. אם אין שם תיבות או א"א להם שיעשו בתיבות יכנסו דרך פתחים.

בספר החינוך: מצוה צ"ה. מצות בנין בית הבחירה. לבנות בית לשם ה', כלומר שנהיה מקריבים שם קרבנותינו אליו, ושם תהיה העליה לרגל וקיובוץ כל ישראל בכל שנה, שנאמר (שמות כה ח) ועשו לי מקדש. וזאת המצוה כוללת עמה הכלים הצריכים בבית אל העבודה, כגון המנורה והשלחן והמזבח וכל שאר הכלים כולם. ע"כ.

ב. מענין כלי השרת, וכן בענין כלי השרת שמודדים בהם מידות היבש והלח, שיתכן שגם הם מונחים בלשכת הכלים הזו, ראה ברמב"ם (הלכות כלי המקדש א יב-יט) וז"ל: יב. כל כלי המקדש שעשה משה במדבר לא נתקדשו אלא במשיחתן בשמן המשחה שנאמר (במדבר ז א) 'וימשחם ויקדש אותם' ודבר זה אינו נוהג לדורות. אלא הכלים כולן כיון שנשתמשו בהן במקדש במלאכתן נתקדשו שנאמר (במדבר ד יב) 'אשר ישרתו בהם בקודש' בשירות הם מתקדשין.

יג. הכפות והקערות שמקבלין בהם המנחות וכן המזרקות שמקבלין בהן הדם ושאר כלי השרת כולן של כסף ושל זהב היו ומותר לעשותן משאר מיני מתכות כמו שביארנו וכולן מתקדשין במלאכתן. ואם נשברו מתיך אותם ועושה אותן כלי אחר ואין קדושתן מסתלקת מהן לעולם.

יד. כלי הקדש שנקבו או שנסדקו אין סותמין אותן אלא מתיכין אותן ועושים אותן חדשים.

טו. סכין שנשמט מן הנצב או שנפגם אין מחזירין אותו ואין משחזרין אותו. אלא גונזין אותו בצד ההיכל בין הקודש והאולם לדרום ועושים אחרים. שאין עניות במקום עשירות.

טז. שתי מדות של יבש היו במקדש. עשרון. וחצי עשרון. העשרון למנחות. וחצי העשרון לחלק בו מנחת כהן גדול שבכל יום.

יז. ושבע מדות של לח היו שם. הין. וחצי ההין. ושלישית ההין. ורביעית ההין. ולוג. וחצי לוג. ורביעית. ולמה היו חצי ההין ושלישית ההין ורביעית ההין, למדידת הנסכים של

זבחים. ולוג למדידת שמן המנחות. וחצי לוג למדידת שמן לכל נר מנרות המנורה. ורביעית לחלק בה השמן לחביתין.

יח. ואין לנו דבר למדוד בו הין ולמה היה שם, הואיל והיה במקדש מימי משה שמדד בו שמן לשמן המשחה. ובחצי לוג שיהיה במקדש היו מודדין מים למי סוטה ושמן לתודה. וברביעית שהיתה שם היו מודדין שמן לחם הנזיר. ומים לטהרת מצורע. ולא מפני מעשים אלו נתקדשו אלא מפני המלאכות של מקדש שאמרנו.

יט. כל המדות האלו קודש ומכלי השרת. אלא שמדות הלח נמשחו מבפנים ומבחוץ. וכלי היבש לא נמשחו אלא בפנים. לפיכך בירוצי מדות הלח קודש. ובירוצי מדות היבש חול. ע"כ.

על תיבת 'בירוצי' כתב הכסף משנה וז"ל: ופירוש 'בירוצי', היינו מה שנופל מן הכלי לאחר שנתמלא. ע"כ.

ג. זה לשון המשנה בתענית (פ"ד מ"ה): זמן עצי כהנים והעם, תשעה. באחד בניסן, בני ארץ בן יהודה. בעשרים בתמוז, בני דוד בן יהודה. בתשעה באב, בני פרעש בן יהודה. בשבעה בו, בני יונדב בן רכב. בעשרה בו, בני סנאה בן בנימין. בתשעה עשר בו, בני זתוא בן יהודה, ועמם כהנים ולוים וכל מי ששעה בשבטו, ובני גונבי עלי בני קוצעי קציעות. בעשרים בו, בני פחת מואב בן יהודה. בעשרים באלול, בני עדין בן יהודה. באחד בטבת שבו בני פרעש שניה. באחד בטבת לא היה בו מעמד, שהיה בו הלל וקרוב מוסף וקרוב עצים.

וז"ל הרע"ב: זמן עצי הכהנים והעם. כשעלו בני הגולה לא מצאו עצים בלשכה ועמדו אלו והתנדבו משלהם, והתנו נביאים שביניהם שאפילו לשכה מלאה עצים יהיו אלו מתנדבים משלהם. וביום שמביאים העצים מביאים עמם קרבן נדבה ועושים אותו היום יום טוב, וכן כתוב בספר עזרא (נחמיה ו) והגורלות הפלנו על קרבן העצים וגו' להביא לבית אלהינו בעתים מזומנים לשנה: וכל מי שטעה שבטו. ולא היה יודע עם מי ילך, ילך עם בני זתוא: ובני גונבי עלי. מפרש בגמרא שפעם אחת גזרו האויבים שמד על ישראל שלא יביאו בכורים למקדש והושיבו שומרים בדרכים על כך, ועמדו אנשים כשרים שבאותו הדור והביאו סלי בכורים וחפו אותם בקציעות דהיינו תאנים יבשים ונושאים על כתפם עלי, הוא עץ גדול עשוי כעין בוכנא שכותשים בו הדייסא והיו רגילין לכתוש בו הקציעות לעשות מהם עגולי דבילה, וכשהיו פוגעים בשומרים אומרים להם אנו הולכים לעשות שני עגולי דבילה במכתשת שלפנינו בעלי זה שעל כתפינו, וכך היו מביאין בכורים לירושלים. ועל שם כך נקראו בני גונבי עלי כלומר גונבי לב השומרים, בעלי שעל כתפם. ובני קוצעי קציעות על

מראה ❖ אוצר ההיכל ❖ היכל תשעז

שם שחותכין עגולי הדבלה במקצועות. ואלו האנשים הכשרים עצמן עמדו פעם אחרת שגורו שמד שלא להביא עצים למערכה, ותקנו סולמות והיו אומרים לשומרים ליטול שני גוזלות משובך זה שלפנינו בסולם זה שעל כתפינו אנו הולכים, ועל שם כך נקראו בני סלמאי הנתוצתי, שהיו נותצים הסולמות אחר שעברו מן השומרים, ומביאין מהן עצים למערכה. וכל אלו מביאין עצים עם בני ותוא: שבו בני פרעוש שניה. שלאחר שסיימו מטילין פייסות איזה באחרונה, כדכתיב והגורלות הפלגו על קרבן העצים: שהיה בו הלל. לפי שאחד בטבת חל בחנוכה לעולם, ובחנוכה גומרים את ההלל. אבל הלל דר"ח שאין קריאת ההלל בו אלא מנהג בעלמא, לא דחי מעמד. ומהאי טעמא לא חשיב ר"ח ניסן דאית ביה נמי הלל וקרבתן מוסף וקרבתן עצים.

ד. בלשכת הרפואות יש את כל התרופות והרטיות שצריך בן אחיה, שהוא ממונה על רפואת הכהנים (שקלים פ"ה מ"א). וז"ל המשנה: בן אֶתְיָה עַל חוֹלֵי מַעֲיִם. וראה מה שביאר הרע"ב.

ולכאורה יש לעיין, וכי מה שייך חולי במעיים על ידי אכילת בשר הקרבנות, הלא זו מצוות עשה דאורייתא לאכול בשר קודש מהקרבנות, וכל כולו קדושה עליונה, ומה שייך שיהיה על ידי זה חולי מעיים. ובפרט שכתב רבי חיים מוולאזין זצוק"ל (רוח חיים אבות ג ג), שבשר הקרבנות היה כמו מן, ונבלע באברים, ואין בו פסולת כלל. והוכיח כן מהגמרא (יומא עה: עיי"ש).

ותירץ רבי שלמה לווינשטיין שליט"א (ומתוק האור בהעלותך) בשם מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א, שאמנם הכהנים שאכלו לשם שמיים היה בהם כך, שהיה עבורם כמו מן, ולא היה שום פסולת כלל. אבל אלו שאכלו שלא לשם שמיים, גרמו לעצמם, והיה עבורם כמו סתם בשר, והם היו צריכים רופא, מחמת האכילה המרובה.

ויש לציין לגמרא בכמה מקומות (פסחים נו. יומא לט. ועוד) בענין הכהנים הצדיקים שאכלו לשם שמיים, ומצד שני בגנות אלו שלא אכלו לשם שמיים.

ה. מרדכי הצדיק ממגילת אסתר, שהוא נקרא מרדכי בלשון, והוא נקרא פתחיה.

במשנה (מנחות י ב): מַצֹּת הָעֶמֶר לְבֹא מִן הַקְּרֹב. לֹא בְּפֶר הַקְּרֹב לִירוּשָׁלַיִם, מִבְּיָאִים אוֹתוֹ מִכָּל מְקוֹם. מַעֲשֵׂה שֶׁבֶא מַגְגוֹת צְרִיפִין, וְשֵׁתֵי הַלֶּחֶם מִבְּקַעַת עֵין סוּכָר.

בגמרא (מנחות סד:): מעשה שבא עומר מגגות צריפין ושתי הלחם מבקעת עין סוכר. כי מטא עומר, לא הוּו ידעי מהיכא אייתי עומר, אכרוזו, אתא ההוא חרשא, אותיב חדא ידא אאיגרא

תשעה מראה ❖ אוצר ההיכל ❖ היכל

וחדא ידיה אצריפא, אמר להו מרדכי מי איכא דוכתא דשמה גגות צריפין או צריפין גגות, בדקו ואשכחיה. כי בעי לאתוי שתי הלחם, לא הוּו ידעי מהיכא לאתויי, אכרוז, אתא ההוא גברא חרשא, אותיב ידיה אעיניה וחדא ידא אסיכרא, אמר להו מרדכי ומי איכא דוכתא דשמה עין סוכר או סוכר עין, בדקו ואשכחו. הנהו שלש נשים דאייתו שלש קינין, חדא אמרה לזיבתי, וחדא אמרה לימתי, וחדא אמרה לעונתי, סבור מינה זיבתי זבה ממש, לימתי לימתי ממש, לעונתי לעונתה, דכולהו חדא חטאת וחדא עולה, אמר להו מרדכי שמא בזוב סיכנה, שמא בים סיכנה, שמא בעינה סיכנה, דכולהו עולות נינהו, בדוק ואשכח. והיינו דתנן (שקלים ה א) פתחיה על הקינין זה מרדכי, למה נקרא שמו פתחיה שפותח דברים ודורשן ויודע בשבעים לשון. כולהו סנהדרין נמי ידעי שבעים לשון, דאמר רבי יוחנן אין מושיבים בסנהדרין אלא בעלי חכמה בעלי מראה בעלי קומה בעלי זקנה בעלי כשפים ויודעים שבעים לשון שלא תהא סנהדרין שומעת מפי התורגמן, אלא דהוה בייל לישני ודריש, והיינו דכתיב במרדכי בלשן (נחמיה ז ז).

וברש"י: מטא עומר. זמן עומר. אכרוז. הכריזו כל מי שיודע תבואה שיודיענה. ההוא חרשא. חרש שומע ואינו מדבר. אאגרא. גג. צריפא. בורז"ל שאין לו גג אלא חד מלמעלה ומן ערבה הוא: מרדכי. שהיה בימי אחשורוש. שתי הלחם. של חטין. אעינא. בעינו. סיכרא. חור שבמזוזת הדלת שבו תוחבים הבריה לנעול. קן. שני עופות. לזיבתי. אני מביא הקן זה [וכן] לימתי [וכן] לעונתי. לזיבתה ממש. דזבה מביאה לאחר ימי ספירה קן א': לימתי ממש. היינו זבה ששופעת כים. לעונתה ממש. היינו נמי לעונת קרבן זיבתה ליום שמיני שלה. דכולהו. תלתא קינין חדא פרידה חטאת וחדא עולה דקן יולדת וזבה אחד חטאת ואחד עולה. בזוב סיכנה. שהיתה שופעת דם יותר ונסתכנה למות ונדבה לקינה להביא דהויין תרוייהו עולת נדבה וזו שאמרה לימתי בים סיכנה וזו שאמרה לעונתי בעינה סיכנה. והיינו דתנן. במסכת שקלים. פתחיה על הקינין. על השופר ששמו קינין שהמתנדב קן מביא מעות ונותן לתוכו די"ג שופרות היו במקדש ויש בהם שנים ששמן תורים וגזולי עולה במסכת שקלים. שפותח דברים ודורשן. כגון לימתי לעונתי. בעלי קומה. שירתתו מהן בעלי דינים ולא ישקרו. בעלי כשפים. שאם יהא הנדון מכשף והאור לא ישלוט בו יעשו הן מכשפות וימיתוהו בכל מיתה שיוכלו. התורגמן. שלא יחליף טענותיו ויחייבוהו. דהוה בייל לישני. בולל ומערבב הלשונות. ודורשן. כגון עין סוכר וגגות צריפין והיינו דקרו ליה מרדכי בלשן.

בגמרא ירושלמי שקלים (ג:): א"ר חסדא פעם אחת יבשה א"י, ולא ידעו מהיכן להביא עומר, והוה תמן חד אלם דהוה יהיב חד ידיה על גגות וחד ידיה על צריפין, אייתוניה קמיה דפתחיה, אמר להו אית אתר דמתקריא גגות צריפין או צריפין גגות, אזלין לתמן ואשכחן. א"ר יוסה (ביבן) בי רבי בון פעם אחת נשדף כל העולם כולו ולא היו יודעין מהיכן להביא העומר, והוה תמן חד אילם דהוה יהיב ידיה על עיניה וידיה על סוכרא, אייתוניה לגבי פתחיה, אמר לון אית אתר דמיתקריא עין סוכר או סוכר עין, ואזלון תמן

מראה ❖ אוצר ההיכל ❖ היכל תשעט

ואשכחון. ג' נשים הביאו קיניהן, אחת אומרת לעינתי, ואחת אומרת לימתי, ואחת אומרת לזיבתי. זו שאומרת לעינתי סברין מימר שופעת כמעין, אמר לון בעיינא סכנת. זו שאומרת לימתי, סברין מימר שופעת כים, אמר לון בימה סכנת. זו שאומרת לזיבתי, סברין מימר זבה ממש, אמר לון זאב בא ליטול את בנה [וניצל. קרבן העדה].

בקרבת העדה: יבשה א". שלא ירדו הגשמים ולא ידעו מאין להביא העומר. והוה תמן. שם. חד אלם. שאינו שומע ואינו מדבר. צריפין. הוא סוכה שאין לה גג אלא חדה מלמעלה ועשויה מערבה. אייתוני' וכו'. הביאוהו לפני פתחיה להבין ממנו באיזה מקום הוא. א"ל. מי איכא מקום בא"י ששמו גגות צריפין או צריפין גגות והלכו לשם ומצאו. נשדף. נלקה בשדפון. סוכרא. חור שבמזוזת הדלת שבו תוחבים הבריה לנעול. שופעת דמים כמעייין. ומביאה קן אחד חובה א' חטאת ואחד עולה כדין זבה. בעינה סיכנה. וזו קן נדבה וכולן עולות. בים סכנה. בעברה תוך הים היתה בסכנה וזו לנדרה ועולות הן. זאב בא ליטול את בנה. ונדרה קן אחד להצלת בנה.

איתא בספה"ק אוהב ישראל (פורים) וז"ל: מצאתי כתוב על ספר אחד פתחיה זה מרדכי (שקלים ה א) וסימן והיה ראשיתך מצער ואחריתך ישגא מאוד (איוב ח ז). ופי' על פי פשוטו כי ג' אותיות ראשונים של מרדכי עולים חצי מספר מהג' אותיות ראשונים של פתחיה. אבל שני אותיות אחרונות של מרדכי עולים למספר כפל משני אותיות אחרונות של פתחיה. וזהו והיה ראשיתך מצער ואחריתך ישגא מאד.

עוד י"ל ע"ד רמז וסוד. דהנה ידוע דאית רישא דלא אתיידע והוא קוצו של יו"ד. ומשם בא ע"י שביל דקיק לבחי' חכמה עילאה קדישא שהוא בחי' יו"ד. ומשם בא לאות ה' עילאה שהוא בינה. והוא עלמא דקיימא לשאלה. על דרך משל כשאדם לומד ואינו מבין איזה דבר. ופתאום יבוא לו השכל וזהו בחי' רישא דלא אתיידע. ובא לו ע"י שביל דקיק ומצטייר בשכלו וזהו בחי' חכמה ועי"ז יכול להבין הדבר וזהו בחי' בינה. והנה השביל דקיק הוא נקרא יסוד אב"א ומשם נתגלה השפע וכל נהורין עילאין. וזהו הוי"ה בניקוד פתח. כמובא במקום אחר. וזהו ג"כ כוונתינו בכל הברכות. בתיבת ברוך. והוא ממקור בחי' חכמה עילאה קדישא. והנה מרדכי בחי' יסוד אב"א כמבואר בכהאריז"ל. וזהו ענין פתחיה זה מרדכי. היינו פתח כללות השפעת קוצו של יו"ד. והיו"ד ואת ה' כנ"ל הוא מרדכי יסוד אב"א. וזהו והיה ראשיתך מצער. ר"ל הוא שביל דקיק הוא ראשית. ואחריתך ישגא מאוד כי מזה בא שפע רב טוב לכל העולמות כיה"ר אמן והבן מאוד. ע"כ.

תשפ מראה ❖ אוצר ההיכל ❖ היכל

בענין חמשה עשר בשבט: א. ט"ו בשבט הוא ענין של יו"ט, ונהגו ישראל לברך שהחיינו ביום הזה, ואפשר לכוון גם על היום עצמו, שהרי כתוב בראשונים שלא אומרים תחנון ביום חמשה עשר בשבט, וכן יום זה מוזכר במשנה ברשימה אחת יחד עם הימים טובים. רואים שהוא עצמו בחי' יו"ט, ונהגו ישראל לברך שהחיינו ביום הזה.

ב. מהות ט"ו בשבט הוא יו"ט של הכנה. בפשוטו הוא זמן שעולה השרף בפירות, שהוא הכנה לפירות. ובעצם הוא זמן של הכנה לפסח. כי יש מחלוקת אם בניסן נברא העולם או בתשרי נברא העולם, ואלו ואלו דברי אלהים חיים, וביאר האריז"ל ששניהם אמת, זה בפנימיות העולמות וזה בחיצוניות העולמות. ובריאת העולם התחיל חמש ימים לפני ראש חודש, ולפניו ארבעים יום של יצירת הולד, נמצא שט"ו בשבט הוא התחלה של ניסן, והוא הכנה לפסח, וממנו מתחיל כבר ענייני גאולה.

ג. ועוד ט"ו בשבט הוא הכנה לפורים, שהרי הוא שלשים יום קודם החג.

ד. ועוד הוא הכנה לסוכות, שהרי בו עולה השרף לפירות, עבור האתרוג. וכתוב בספה"ק בני יששכר להתפלל ביום זה על האתרוג, שיהיה נקי ומהודר. והבן איש חי יסד תפילה מיוחדת על זה בספה"ק לשון חכמים. נמצא שט"ו בשבט הוא הכנה לפסח ופורים וסוכות.

ה. כתוב בשם הרה"ק היהודי הקדוש מפשיסחא זיע"א, שהאוכל אתרוג בט"ו בשבט מובטח לו שישלים שנתו.

וזריך להבין הענין מה שייכות זה עם זה. מה שייכות אכילת האתרוג בט"ו בשבט, לזה שישלים שנתו. אפשר לבאר, שכאשר אדם אוכל אתרוג בט"ו בשבט, הרי שמתעורר בו השתוקקות עצומה לקיים מצוות ארבעת המינים בחג הסוכות, ועל ידי זה מקבל חיים חדשים, ויזכה להשלים שנתו ולקיים מצוות אתרוג בחג הסוכות כראוי.

ו. ואפשר להוסיף שהענין של אתרוג הוא השתוקקות, מלשון 'תירוג', השתוקקות. ומלשון כאיל תערוג, א' ע' מתחלפות.

ז. עוד אפשר להוסיף, שאתרוג הוא העיקר של ארבעת המינים, שהרי עליו כתוב בתורה שיהיה 'הדר'.

ח. יש עולמות נוראים ונפלאים אשר קיימים על ידי המצוות כל מצוות שמקיימים ישראל. וכגון על ידי מצוות מצה מתקיימים עולמות נוראים מיוחדים, ועל ידי מצוות ארבעת המינים מתקיימים עולמות נוראים מיוחדים, וכו'. וידוע השאלה איך קיימים עולמות אלו במשך כל השנה, בזמן שאין מקיימים מצוות אלו. ומבואר שהתשובה היא שעל ידי שיש ליהודי ההשתוקקות עצומה לקיים מצוות ארבעת המינים ומצוות מצה וכו', אלא שאינו יכול לקיים כעת בפועל כי עדיין לא הגיע הזמן, אבל מכל מקום הוא מוכן ומזומן בהשתוקקות

מראה ❖ אוצר ההיכל ❖ היכל תשפא

עצומה לקיים בכל רגע ורגע את מצוות לולב ואתרוג וכו'. על ידי זה מתקיימים העולמות הנוראים הנפלאים האלו גם במשך כל השנה.

איתא בספה"ק נועם אלימלך (פרשת בהעלותך) וז"ל: וידבר ה' כו' בחודש הראשון לאמר ויעשו כו' את הפסח במועדו בארבעה עשר כו' בין הערבים כו' ככל חוקתיו כו', * וידבר משה אל בני ישראל לעשות הפסח, * ויעשו את הפסח בראשון בארבעה עשר יום בין הערבים כו' ככל אשר צוה כו' כן עשו כו'. ולכאורה יש לדקדק מה טעם בציוו השם יתברך נאמר כל הסימנים הללו באיזה זמן יעשו הפסח בחודש הראשון בי"ד בין הערבים כו', ובדבר משה לבני ישראל לא נאמר רק וידבר משה כו' לעשות הפסח, * ואחר כך בעשיה נאמר גם כן כל הסימנים כמו בצו השם יתברך, ממה נפשך אם אין מן הצורך לפרש בצוואת משה לבני ישראל כל העיתים כי בוודאי ציוה אותם כאשר ציוה ה' אותם, אם כן גם בעשיה אין צורך לפרש כי עשו בוודאי כאשר נצטוו, * וגם כן עשו הוא מיותר שכבר התחיל הכתוב ויעשו בני ישראל. * אך הענין הוא דכל מצות זמניות כגון פסח סוכה שופר ולולב צריך האדם לעשות המצוה הזאת בבחינה גדולה בשמחה ובדביקות העליון, כדי שעל ידי זה יתקשר בקדושה בלי שום הפסק לכל זמן, ולזה רמז מלת 'במועדו' ולא אמר בזמנו לרמז להנ"ל גם כן שיעשה המצוה בשמחה ודביקות כנ"ל, ומועדו סובל שני פרושים לשון זמן, ויום טוב, דהיינו שמחה ודביקות, ונמצא עשיית המצוה זמניות היא בפועל בזמן ההוא, ובכח לאחר זמן, דהיינו הערת קדושה שתשאר בו, * ולזה כיון משה רבינו עליו השלום שאמר סתם לבני ישראל לעשות הפסח לרמז הנ"ל שיעשו תמיד הפסח, דהיינו בזמנו בפועל, ולאחר זמן בכח קדושה שנתקשר בה ומעוררן תמיד לעבודתו יתברך, ולכן בעשיה נאמר ויעשו כו' במועדו, דהיינו שעשו באופן הנ"ל בשמחה ובדביקות העליון, ולזה כפל כן עשו להורות שהיה עשיה כפולה, בפועל בזמנו, ובכח לעתיד לאחר זמן, והבן. ע"כ.

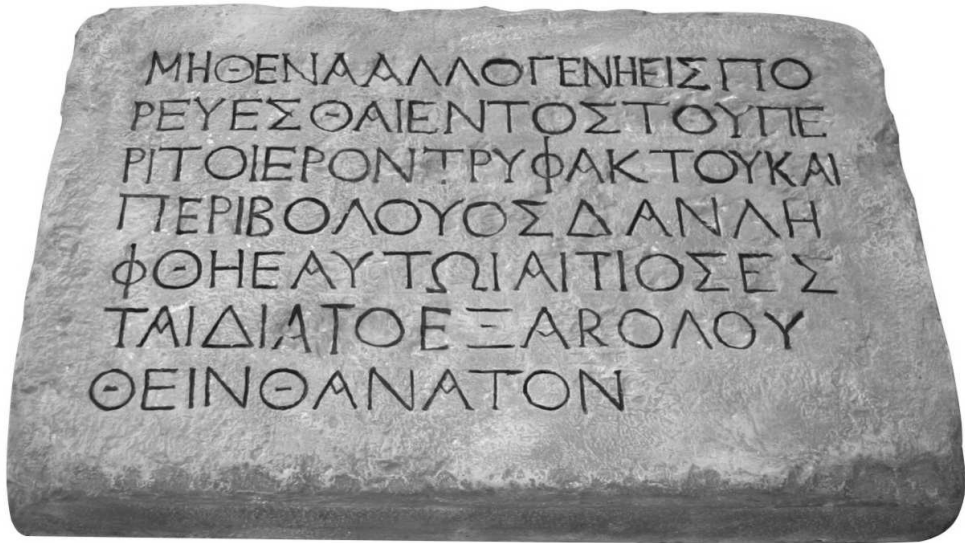
מתוך דברות קודש מכ"ק מרן אדמו"ר מראחמיסטריווקא שליט"א (שמחת תורת ה'תשע"ט): הרה"ק הרבי רבי אלימלך זיע"א אומר בחומש במדבר (פרשת בהעלותך), שהשי"ת אומר בארבעה עשר בחודש הראשון יעשו את הקרבן פסח, ושם מפורט כל הפרטים. ובבוא משה רבינו לדבר לבני ישראל אינו אומר כל הסדר, אלא וידבר משה 'לעשות הפסח', שיעשו הפסח. ואחר כך כתוב בפסוק שעשו בני ישראל את הפסח בארבעה עשר, ועשו במועדו. ומקשה הרה"ק הרבי ר' אלימלך מה הפשט בזה, אם צריך לומר לישראל את הסדר, מדוע לא אמר משה רבינו את כל הסדר, ואם לא צריך לאומרה, מדוע כתוב אחר כך את כל הסדר. ואומר הרה"ק הרבי ר' אלימלך, שכאשר יהודי עושה מצוה בשמחה כמו שצריך, אזי מצוה זו היא בכל השנה, הפירוש הוא, שאכן הוא עושה המצוה כל השנה, הגם שבפועל הוא עושה את המצוה רק בזמנה, אמנם הוא עושה המצוה כל הזמן, האור של המצוה הוא כל הזמן, כך אומר הרה"ק. והוא מפרט אכן שופר וסוכה וכל המצוות. כשיהודי עושה מצוה

בשמחה, הריהו עושה אותה כל השנה. וזהו מה שאמר משה רבינו שיעשו הפסח, ווען? וואס הייסט ווען, א גאנץ יאר! [-מתי? מה הפירוש 'מתי?! כל השנה!], שאם יעשו הקרבן פסח בשמחה, ובדביקות, כמו שצריך, הרי עושים פסח כל השנה. זה רצה משה רבינו מבני ישראל, שלא יעשו כמצות אנשים מלומדה וכדומה, משה רבינו רצה שיהודים יעשו את הקרבן פסח, במדרגות הגדולות ביותר, עם השמחה הגדולה ביותר, וכאשר יהודים מקיים מצוה בשמחה גדולה, הרי הוא עושה את המצוה תמיד. לא רק בשעתה הוא עושה המצוה, אדרבה, יעשו את הפסח, איהר זאלט מאכן דעם פסח, דאס האט משה רבינו געזאגט [-אתם תעשו את הפסח, זה אמר משה רבינו], משה רבינו רצה שיהודים יעשו מתוך שמחה את הקרבן פסח, ממילא יעשו את הקרבן פסח כל השנה. והרה"ק מפרט המצוות, שופר, סוכה, לולב, כל המצוות, על ידי שמחה מקיימים המצוה כל הזמן. נישט דער טייטש אז מ'האט דעמאלטס געמאכט די מצוה [-אין הפירוש שכבר עשו את המצוה בזמן מסויים], אלא אפשר לקיים שופר כל הזמן, ואפשר לקיים לולב כל הזמן, ואפשר לקיים סוכה כל הזמן, עס איז א גאנצע צייט די מצוה [-זה כל הזמן המצוה], ענין זה אומר הרה"ק הרבי רבי אלימלך זיע"א. השי"ת יעזור שנזכה לעשות המצוות בשמחה. ע"כ.

מיד אחרי קבלת התורה כתוב ענייני בית המקדש. עשרת הדברות כתוב בפרשת יתרו פרק כ' פסוקים ב'–י"ד, ואח"כ בפסוקים ט"ו י"ח כתוב 'וכל העם רואים את הקולות וכו'" ושאר העניינים שהיו בזמן קבלת התורה. ומיד אחר כך כתוב ענייני בית המקדש: 'ויאמר ה' אל משה וכו' אתם ראיתם כי מן השמים דיברתי עימכם, לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב, ופירש רש"י שהוא אוהרה שלא לשנות מהכרובים שבקודש הקדשים [זה לשון רש"י: אלהי כסף. בא להזהיר על הכרובים, שאתה עושה לעמוד אתי, שלא יהיו של כסף, שאם שניתם לעשותם של כסף, הרי הן לפני כאלהות: ואלהי זהב. בא להזהיר שלא יוסיף על ב', שאם עשית ד', הרי הן לפני כאלהי זהב]. ואח"כ כתוב 'מזבח אדמה תעשה לי וכו'', 'ואם מזבח אבנים תעשה לי וכו'', ושאר הלכות המזבח. הרי שמיד אחרי קבלת התורה כתוב ענייני בית המקדש. והדבר הראשון שציווה השי"ת מיד אחרי מתן תורה, הוא ענייני בית המקדש.

1. להלן תמונה מהנכתב באחד מהעמודים שבסורג בבית המקדש השני:

לוח זה הכתוב ביוונית
 נמצא בחפירות הר הבית ופירושו:
 “איש נכרי לא יכנס לפנים המחיצה
 המקיפה את המקדש
 ולחצר המקיפה,
 ומי שיתפס
 יתחייב בנפשו, ודינו למיתה”.

1. מדרגות הקדושה מבואר במשנה (כלים א ח-ט): לפנים מן החומה מקדש מהם, שאוכלים שם קדשים קלים ומעשר שני. הר הפית מקדש ממנו, שאין זבים וזבות, נדות ויולדות נכנסים לשם. החיל מקדש ממנו, שאין גוים וטמא מת נכנסים לשם. עזרת נשים מקדשת ממנו, שאין טבול יום נכנס לשם, ואין תזבים עליה חטאת. עזרת ישראל מקדשת ממנו, שאין מחסר כפורים נכנס לשם, ותזבין עליה חטאת. עזרת הכהנים מקדשת ממנו, שאין ישראל נכנסים לשם אלא בשעת צרכיהם, לסמיכה לשחיטה ולתנופה.

בין האולם ולמזבח מקדש ממנה, שאין בעלי מומין ופרועי ראש נכנסים לשם. ההיכל מקדש ממנו, שאין נכנס לשם שלא רחוץ ידיים ורגלים. קדש הקדשים מקדש מהם, שאין נכנס לשם אלא כהן גדול ביום הפפורים בשעת העבודה. אמר רבי יוסי, בתמשה דברים בין האולם ולמזבח שנה להיכל, שאין בעלי מומין, ופרועי ראש, ושתיני יין, ושלא רחוץ ידיים ורגלים נכנסים לשם, ופורשין מבין האולם ולמזבח בשעת הקטרה.

ד. במסכת סוכה (ה ב-ד): במוצאי יום טוב הראשון של חג, ירדו לעזרת נשים, ומתקנין שם תקון גדול. ומנורות של זהב היו שם, וארבעה ספלים של זהב בראשיהן וארבעה סלמות לכל אחד ואחד, וארבעה ילדים מפרחי כהנה ובידיהם כדים של שמן של מאה ועשרים לג, שהן מטילין לכל ספל וספל: מבלאי מכנסי כהנים ומהמיניהן מהן היו מפקיעין, ובהן היו מדליקין, ולא היתה חצר בירושלים שאינה מאירה מאור בית השואבה: חסידים ואנשי מעשה היו מרקדים לפניהם באבוקות של אור שבידיהן, ואומרים לפניהן דברי שירות ותשבחות. והלויים בכנורות ובנבלים ובמצלמים ובחצוצרות ובכלי שיר בלא מספר, על חמש עשרה מעלות היורדות מעזרת ישראל לעזרת נשים, כנגד חמשה עשר שיר המעלות שבתהלים, שעליהן לויים עומדין בכלי שיר ואומרים שירה. ועמדו שני כהנים בשער העליון שיורד מעזרת ישראל לעזרת נשים, ושתי חצוצרות בידיהן. קרא הגביר, תקעו והריעו ותקעו. הגיעו למעלה עשירית, תקעו והריעו ותקעו. הגיעו לעזרה, תקעו והריעו ותקעו. היו תוקעין והולכין, עד שמגיעין לשער היוצא מזרח. הגיעו לשער היוצא ממזרח, הפכו פניהן למערב, ואמרו, אבותינו שהיו במקום הזה אחזריהם אל היכל ה' ופניהם קדמה, והמה משתחוים קדמה לשמש, ואנו ליה עינינו. רבי יהודה אומר, היו שונין ואמרינו, אנו ליה, וליה עינינו:

ט. כעין ענין זה ראה במדרש (במדבר רבה קדושים כד ד) וז"ל: ישלח עזרף מקדש, אמר רבי לוי, כל טובות וברכות ונתמות שהקדוש ברוך הוא עתיד לתן לישראל אינן אלא מציון, ישועה מציון, שגאמר (תהלים יד ז): מי יתן מציון ישועת ישראל. עז מציון, שגאמר (תהלים קי ב): מטה עזך ישלח ה' מציון. ברכה מציון, שגאמר (תהלים קלד ג): יברכך ה' מציון. שופר מציון, שגאמר (יואל ב א): תקעו שופר בציון, טל וברכה וחיים מציון, שגאמר (תהלים קלג ג): כטל חרמון שירד על הררי ציון כי שם צוה ה' את הברכה חיים עד העולם. תורה מציון, שגאמר (ישעיה ב ג): כי מציון תצא תורה. עזרה וסיוע מציון, שגאמר (תהלים כ ב): ישלח עזרף מקדש, מקדוש מעשים שיש בידך, (תהלים כ ב): ומציון יסעדך מציון מעשים שיש בידך. אמר הקדוש ברוך הוא למשה לך אמר לישראל, בני כשם שאני פרוש כף תהיו פרושים, כשם שאני קדוש כף תהיו קדושים, הרי הוא דכתיב: קדושים תהיו.

מראה ❖ אוצר ההיכל ❖ היכל תשפה

י. בשמות רבה בבית שני התקין יוחנן כהן גדול שיהיו טבעות לשחיטת הקרבנות. ביאר הגרד"ל שבמשכן לא היו צריכים טבעות, כי הבהמות מסרו עצמם לשחיטה ברצון, ולא היו צריכים כלל לטבעות [ובאמת גם כל יהודי אפילו קל שבקלים מוכן להישחט לכבוד השי"ת (תניא פרק יח)]. אבל בבית שני שהיה השראת השכינה במדריגה נמוכה יותר, הוצרכו כבר לטבעות.

ועפי"ז אפשר להוסיף, שהרי בבית המקדש השלישי כתוב בנביא שישחטו את הקרבנות אל שולחנות שנמצאים בתוך השער, ולא מוזכר כלל מענין הטבעות. ונראה שבבית המקדש השלישי כאשר יחזור השראת השכינה כראוי, אכן כבר לא יצטרכו לטבעות, כמו במשכן.

יא. עבודת הלויים, ברמב"ם (הלכות כלי המקדש ג א-יא, ד א-יא) וז"ל: א. זרע לוי מובדל לעבודת המקדש שנאמר (דברים י ח) 'בעת ההיא הבדיל ה' את שבט הלוי' ומצות עשה להיות הלויים פנויין ומוכנין לעבודת המקדש בין רצו בין שלא רצו שנאמר (במדבר יח כג) 'ועבד הלוי הוא את עבודת אהל מועד' ובן לוי שקבל עליו כל מצות לוייה חוץ מדבר אחד אין מקבלין אותו עד שיקבל את כולן.

ב. עבודה שלהן היא שיהיו שומרין את המקדש. ויהיו מהן שוערין לפתוח שערי המקדש ולהניף דלתותיו. ויהיו מהן משוררין לשורר על הקרבן בכל יום. שנאמר (דברים יח ז) 'זרת בשם ה' אלהיו ככל אחיו הלויים' אי זהו שירות שהוא בשם ה' הוי אומר זו שירה. ומתי אומר שירה על כל עולות הציבור החובה ועל שלמי עצרת בעת ניסוך היין. אבל עולות נדבה שמקריבין הציבור לקיץ למזבח. וכן הנסכין הבאין בפני עצמן אין אומרין עליהן שירה.

ג. לוי האונן מותר לעבוד ולשורר. ואין פוחתין משנים עשר לויים עומדים על הדוכן בכל יום לומר שירה על הקרבן ומוסיפין עד לעולם ואין אומרין שירה אלא בפה בלא כלי שעיקר השירה שהיא עבודתה בפה. ואחרים היו עומדים שם מנגנין בכלי שיר. מהן לויים ומהן ישראלים מיוחסין המשיאין לכהונה. שאין עולה על הדוכן אלא מיוחס. ואין אלו המשוררים על פי הכלים עולין למנין השנים עשר.

ד. ובמה הם מנגנין. בנבלים וחלילים וכנורות וחצוצרות והצלצל. ואין פוחתין משני נבלים ולא מוסיפין על ששה. ואין פוחתין משני חלילים ולא מוסיפין על שנים עשר. ואין פוחתין משתי חצוצרות ולא מוסיפין על עשרים ומאה. ואין פוחתין מתשעה כנורות ומוסיפין עד לעולם. והצלצל אחד בלבד.

ה. בימי המועדות כולם ובראשי חדשים היו הכהנים תוקעים בחצוצרות בשעת הקרבן והלויים אומרין שירה שנאמר (במדבר י י) 'וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם ותקעתם

בחצוצרות' החצוצרה היתה נעשית מן עשת של כסף. עשה אותה מן הגרוטאות של כסף כשירה. משאר מיני מתכות פסולה. והחלילין שהיו מנגנין בהן היה אבוב שלהן של קנה. מפני שקולו ערב ולא היה מחלק אלא באבוב יחידי מפני שהוא מחלק יפה.

ו. בשנים עשר יום בשנה החליל מכה לפני המזבח. בשחיטת פסח ראשון. ובשחיטת פסח שני. וביום טוב הראשון של פסח. וביום הראשון של עצרת, ובשמנה ימי החג. וחליל זה דוחה שבת מפני שהוא חליל של קרבן וחליל של קרבן עבודה היא ודוחה את השבת.

ז. אין בן לוי נכנס לעזרה לעבודתו עד שילמדוהו חמש שנים תחלה. שנאמר (במדבר ח כד) 'וזאת אשר ללוים מבן חמש ועשרים שנה' וכתוב אחד אומר (במדבר ד ג) 'מבן שלשים שנה' הא כיצד חמש ללמוד. ואינו נכנס לעבודה עד שיגדיל ויהיה איש שנאמר (במדבר ד יט), במדבר ד מט) 'איש איש על עבודתו'.

ח. זה שנאמר בתורה בלויים (במדבר ח כה) 'ומבן חמשים שנה ישוב מצבא העבודה' אינו אלא בזמן שהיו נושאים המקדש ממקום למקום. ואינו מצוה נוהגת לדורות. אבל לדורות אין הלוי נפסל בשנים ולא במומין אלא בקול שיתקלקל קולו מרוב הזקנה יפסל לעבודתו במקדש. ויראה לי שאינו נפסל אלא לומר שירה אבל יהיה מן השוערים.

ט. שמואל הרואה ודוד המלך חלקו הלויים לארבעה ועשרים משמרות. ועובד משמר בכל שבת. וכל אנשי משמר מחלק אותם ראש המשמר לבתי אבות. וכל יום מימי השבת עובדים בו אנשים ידועים. וראשי האבות מחלקין אלו העובדים ביום שלהן איש איש על עבודתו. וכל הלויים מוזהרין על עבודת המזבח שנאמר (במדבר יח ג) 'אך אל כלי הקדש ואל המזבח לא יקרבו ולא ימותו' 'לא יקרבו' לעבודה אבל ליגע מותרין.

י. וכשם שהלויים מוזהרין שלא לעבוד עבודת הכהנים. כך הכהנים מוזהרין שלא לעבוד עבודת הלויים שנאמר (במדבר יח ג) 'גם הם' (במדבר יח ג) 'גם אתם' וכן הלויים עצמם מוזהרים שלא יעשה אחד מלאכת חבירו. שלא יסייע המשורר לשוער ולא השוער למשורר שנאמר (במדבר ד יט) 'איש איש על עבודתו ואל משאו'.

יא. לויים שעבדו עבודת הכהנים או שסייע לוי במלאכה שאינה מלאכתו חייבין מיתה בידי שמים שנאמר (במדבר יח ג) 'ולא ימותו' אבל כהן שעבד עבודת לוי אינו במיתה אלא בלא תעשה.

א. הכהנים הובדלו מכלל הלויים לעבודת הקרבנות שנאמר (דברי הימים א' כג יג) 'ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים' ומצות עשה היא להבדיל הכהנים ולקדשם ולהכניסם לקרבן שנאמר (ויקרא כא ח) 'וקדשתו כי את לחם אלהיך הוא מקריב'.

מראה ❖ אוצר ההיכל ❖ היכל תשפז

ב. וצריך כל אדם מישראל לנהוג בהן כבוד הרבה ולהקדים אותם לכל דבר שבקדושה. לפתוח בתורה ראשון. ולברך ראשון. וליטול מנה יפה ראשון.

ג. משה רבינו חלק הכהנים לח' משמרות. ארבעה מאלעזר. וארבעה מאיתמר. וכן היו עד שמואל הנביא. ובימי שמואל חלקם הוא ודוד המלך לארבעה ועשרים משמר. ועל כל משמר ומשמר ראש אחד ממונה. ועולין לירושלים לעבודת משמר לכל שבת. ומיום השבת ליום השבת הן מתחלפין משמר יוצא והאחר שהוא אחריו נכנס. עד שיגמרו וחזרין חלילה.

ד. ומצות עשה להיות כל המשמרות שוים ברגלים. וכל שיבא מן הכהנים ברגל ורצה לעבוד עובד וחולק עמהם. ואין אומרים לו לך עד שיגיע משמרך שנאמר (דברים יח ו) 'וכי יבא הלוי מאחד שעריך' וגו'.

ה. בד"א בקרבנות הרגלים ובחילוק לחם הפנים ובחילוק שתי הלחם של עצרת. אבל נדרים ונדבות ותמידין אין מקריבין אותן אלא משמר שזמנו קבוע ואפילו ברגל. שנאמר (דברים יח ח) 'חלק כחלק יאכלו לבד ממכריו על האבות' כלומר חלק כחלק יאכלו בקרבנות הצבור. ואין חלק כחלק בשאר הדברים שכבר חלקו אותם האבות וקבעום כל משמר ומשמר בשבתו.

ו. וכן עבודת לחם הפנים במשמר שזמנו קבוע. אבל עבודת שתי הלחם בכל המשמרות. ומניין שאינו מדבר אלא ברגלים שנאמר (דברים יח ו) 'מאחד שעריך מכל ישראל' בשעה שכל ישראל באין בשער אחד. ומניין שאינו מדבר אלא בכהנים שנאמר (דברים יח ח) 'חלק כחלק יאכלו' ואין שם מתנות במקדש להאכל אלא לכהנים בלבד.

ז. וכן כהן שהיה לו קרבן ה"ז בא למקדש ומקריבו בכל יום שירצה שנאמר (דברים יח ו) 'ובא בכל אות נפשו' (דברים יח ז) 'ושרת' ואפילו חטאתו ואשמו הוא מקריב ומכפר ע"י עצמו והעור של קרבנו ואכילתו שלו. ואם רצה ליתן את קרבנו לכל כהן שירצה להקריבו נותן ועור הקרבן ועבודתו לאותו הכהן בלבד שנתן לו.

ח. היה הכהן בעל הקרבן בעל מום נותן קרבנו לאנשי משמר והעור שלהם. היה זקן או חולה שיכול לעבוד ע"י הדחק נותן קרבנו לכל כהן שירצה והעור והעבודה לאנשי משמר. ואם אינו יכול לעבוד כלל הרי הקרבן כלו לאנשי משמר.

ט. היה טמא בקרבנות הצבור וכל הכהנים טמאים נותנו לבעלי מומין טהורים שבאותו משמר. ועורו ועבודתו לאנשי משמר הטמאים.

י. היה הקרבן של כ"ג והיה אונן נותנו לכל כהן שירצה ועורו ועבודתו לאנשי משמר. כיון שכ"ג האונן ראוי לעבודה כמו שיתבאר ה"ז עושה שליח לקרבנו.

יא. כל ראש משמר ומשמר מחלק משמרו לבתי אבות. עד שיהיה כל בית אב ואנשיו עובד ביום אחד מימות השבת. והאחר ביום של אחריו. והאחר ביום של אחריו. ולכל בית אב ואב ראש אחד ממונה עליו.

יב. זה לשון הגמרא (ערכין י'–יא.): אמר רבא בר שילא אמר רב מתנה אמר שמואל, מגריפה היתה במקדש, עשרה נקבים היו בה, כל אחד ואחד מוציא עשרה מיני זמר, נמצאת כולה מוציאה מאה מיני זמר. במתניתא תנא, היא אמה, וגבוה אמה, וקתא יוצא הימנה, ועשרה נקבים היו בה, כל אחד מוציא מאה מיני זמר, נמצאת כולה מוציאה אלף מיני זמר.

ברש"י ד"ה 'עשרה נקבים היו בה' וז"ל: ובכל נקב היה קנה אחד, ובכל קנה וקנה היו בו י' נקבים, ובכל נקב של קנה הוציא מין זמר, נמצאת כולה מוציאה מאה מיני זמר.

ובתלמוד ירושלמי (סוכה ה ו) וז"ל: מגריפה, רב ושמואל, חד אמר, עשרה נקבים היו בה, כל אחד ואחד היה מוציא מאה מיני זמר. וחורנה אמר, מאה נקבים היו בה, כל אחד ואחד היה מוציא עשרה מיני זמר. מדברי שניהם היתה מוציאה אלף מיני זמר.

בקרובן העדה וז"ל: עשרה נקבים היו בה. ובכל נקב היה קנה אחד שהיו בו מאה נקבים וכל נקב שבקנה היה מוציא זמר בפני עצמו. מאה נקבים היו בה. ובכל נקב קנה שהיו בו עשרה נקבים. דברי שניהם. כלומר בזה שניהם שוים.

מצאתי בספר שלטי הגיבורים שהקשה כמה קושיות, ואח"כ ביאר בענין צורת המגריפה. ונעתיק חלק מדבריו וז"ל: ועם כי בנטיית וכסוי הקנים בה יפלו גם כן ספקות רבות במגרפה, עם כל זה לא אסוג אחור מלהודיע לכם מה שלבי אמר לי על מהות המגרפה הזאת וצורתה לקיים דברי רבותינו הקדושים ורש"י ז"ל שאענדם תמיד עטרה לראשי כאשר הוא מוטל עלינו וחייבים אנחנו לעשות מהעולם ועד העולם.

ואען ואומר, כי באולי היתה המגרפה הזאת כמו תיבה של עץ טוב ונחמד מתוקנת כאמור, כדמות מגרפת הנחתומים, סגורה מלמעלה ומלמטה ומכל צדדיה וחלולה בהחלט מבפנים. וכו'.

ובתוכה היו מסוגרים ותלויים באוירה העזרה קנים עם העשרה נקבים שבם. קצת מהקנים ארוכים וגסים, וקצת מהם קצרים ודקים, מושכבים בתוכה, ולא זקופים. והנקבים של קנים שהם בם בשורה שוה היו הפוכים ומסודרים בנקביהם למטה נגד תחתית התיבה. ולא למעלה.

מראה ❖ אוצר ההיכל ❖ היכל תשפט

ובשני צידי התיבה, היינו שבצפון ודרום לה, היה מפוח אחד מכאן ומפוח אחד מכאן. ובמזרח התיבה, היו ראשיתן של עשרה קנים מחוברים לו, ומסוגרים בו רחוק מתחתית התיבה כמו חצי אמה. וממערבה ביושר יצאו כל סופן של עשר קנים הפתוחים והחלולים רחוק מהעשר נקבים שבם מעט, כדי שקולן של קנים ישמע היטב, ולא ימות הקול בתוך הכלי.

והנסר הסוגר שבמערב לא היה מניח מקום ריק לצאת ממנו רוח המפוחים, אלא מה שצריך לו בלבד, כדי שילך דרך חללן של קנים ולא ממקום אחר נפרד ממנו.

[במזרח של המגריפה יש קלידים, כמו שיש בפסנתר, כדי לנגן בזה, ומבאר איך שהיו] ובמזרח התיבה היה סרח עודף. [והיה זה באותו אופן כפי שהיה בכלי אחר] כמו שכתבנו בפרק ז' משלטי הגבורים זה, בכלי ההוא הנקרא מינים, שעליו ינוחו חמישים יתידות. ובכלי הזה [במגריפה, יש יותר יתידות, כי כאן] ינוחו מאה יתידות. עשר מהם לכל קנה, יתד אחד לכל נקב.

ובסוף היתידות מבפנים היו ברזלים זקופים, עם נסר קטן בראשם. באופן שיגיעו להקיש ולסתום בנסרים ההם הקטנים [את] נקבי הקנים כולם, במערכת היתידות שעל סרח העודף הזה. עד כי בהקשת הנסרים בנקבים ובדחיפת הרוח בקנים בחזקה יתהוו בהם הקולות שונות ונאות, כמו שיתהוו בחלילין בנקישת אצבעות האדם עליהם כשיפיהו בם.

ולכן תוציא המגריפה כולה בדרך נכון כל המאה קולות שאמרו רבותינו ז"ל, מובדלים זה מזה, לפי גסותן ודקורן וארכן וקצרותן של קנים, ורחוק הנקבים שבם, מהנקב הראשון עד הנקב העשירי. והמקיש בכלי זה היה אדם אחד בלבד ולא יותר.

כן דימיתי אני בצורת המגרפה ומשפטיה. והנה אם תיטב הדבר הזה בעיניכם אשמח וכו' בה. ואם לאו, ברו לכם דעת אחרת שתהיה יותר אמיתית ומישרת מזאת, ושתעלה יפה לדברי רבותינו ולחפצכם, כי גם אני אבא עמכם על החותמת ולא אבוש. וכו'. אולי יתעשת האלקים לנו, ונהורא עימכון וכו' להודעונא רזא דנה ולא נאבד במצולת המבוכה וסכלות אשר טבענו בה. ע"כ.

עד כאן נעתק מלשונו של בעל שלטי הגיבורים, אשר ביאר בגודל ענוותנותו. ובכללות ביאר שיתכן שהמגריפה היא תיבה שתומה, ובתוכה מבפנים עשר קנים, ובכל קנה עשרה נקבים. ויש מפוחים שעל ידם נכנס רוח לתיבה. וסגור באופן שיצא הרוח רק דרך הקנים. וראשי הקנים סמוכים מבפנים לעשר הנקבים שבתיבה. ולכל נקב יש כיוסי קטן. ויש מאה קלידים [כמו שיש בפסנתר הנקרא בלע"ז פיאנו], וכל אחד מהקלידים [הנקרא בלע"ז קיבאר"ד] מחובר מבפנים, ע"י ברזל קצת ארוך, למכסה אחד שיש על אחד מהנקבים. ועל ידי ההקשה על הקלידים נפתחים ונסגרים הנקבים, ומשמיעים קול [כמו שיש בפסנתר הנקרא פיאנו], אלא ששם הקלידים מחוברים מבפנים לפטישים קטנים המקישים על מיתרים, אך כאן הם מקישים על

תשיב מראה ❖ אוצר ההיכל ❖ היכל

נקבים]. והקנים משונים זה מזה, בעובי ובאורך, וכן הנקבים שונים זה מזה בגדלם ובמקומם בקנה אם רחוק אם קרוב. ובוזה עולה שכל נקב משמיע קול שונה מחבירו, עד שעולה למאה קולות.

ולפי דרך זה, אפשר לבאר שיהיה כך גם לפי השיטה שיש אלף נקבים, שיהיה גם כן כנ"ל, אלף קלידים, ויצאו מהמגריפה אלף קולות.

איתא מהבעש"ט הק' בענין המגריפה וז"ל (ספר בעש"ט על התורה לראש השנה ויום כפור): משל נפלא לפני התקיעות, מלך גדול מלך מפואר ששלח את בניו לצוד ציד, ותעו הבנים מהדרך והיו צועקים אולי ישמע האם, ולא נענו, ואמרו בלבם אולי שכחנו את הלשון של אבינו, לפיכך אינו שומע את צעקתינו, בכך נצעק בקול בלא דיבור, והתיישבו את עצמם שישלחו את האחד לצעוק, והזהירו אותו ראה והבן כי כלנו תלויים בך, כך הנמשל, הקדוש ברוך הוא שלח אותנו להעלות ניצוצות הקדושות, ותעינו מאבינו, ואולי מפני ששכחנו הדיבור של אבינו אין אנו יכולים להתפלל הדיבור, נשלח אותך בעל תוקע שתעורר רחמים עלינו, בקול בלא דיבור, וראה והזהר כי כלנו תלויים בך ראה אנשים ונשים תלויים בך.

ואף על פי כן יחזיק עצמו לאין, כי הוא רק כמגריפה הוא שיש בה נקבים נקבים, ודרך הנקבים יוצא הקול זמר, וכי יתגאה העור במה שיוצא ממנו קול, כך הוא האדם, המחשבה והדיבור וכל המדות שורים בו כבתוך כלי, ומה יתגאה, הלא הוא בעצמו אינו כלום, ואין בו רק מדות רעות, והוא מחוייב לעלות אותם אל הקדוש ברוך הוא, והוא ח"ו מביא את השם יתברך בהם כביכול, ומלביש אותו בקליפות כביכול ח"ו רחמנא ליצלן, ואם בא במחשבתו שהוא בעצמו עובד את השם יתברך אזי בוודאי הוא גרוע מכולם. ע"כ.

לשיטת רש"י (ערכין י:) המגריפה שהוא כלי השיר, הוא אותו המגריפה ששימש עבור הדשן. והתוס' חולקים ואומרים שאלו שני כלים שונים, וכפי שנתבאר.

לבאר שיטת רש"י, כתב הרה"ק מפיאסנצא זיע"א, באמצע שנות השואה, וז"ל (אש קודש פרשת ווארא): וידבר אלקים אל משה ויאמר אליו אני ד'. וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי ושמי ד' לא נודעתי להם. לכן אמר לבני ישראל אני ד' והוצאתי אתכם מתחת סבלת מצרים והצלתי אתכם מעבדתם וגאלתי אתכם בזרוע נטויה ובשפטים גדלים (שמות ו ב-ו).

כי איתא בגמרא ערכין (י:) 'אמר רבא בר שילא אמר רב מתנה אמר שמואל, מגריפה היתה בבית המקדש י' נקבים היו בה, כל אחד ואחד מוציא עשרה מיני זמר, נמצאת כולה

מראה ❖ אוצר ההיכל ❖ היכל תשצא

מוציאה מאה מיני זמר. במתניתא תנא היא אמה וגבוה אמה וקתא יוצא הימנה, ועשרה נקבים היו בה, כל אחד מוציא מאה מיני זמר, נמצאת כולה מוציאה אלף מיני זמר. ופרש"י, מגריפה, שבה גורפין את דשן המזבח.

וצריכין להבין למה הוצרכה כלי הדשן לזמר, ודוקא זמר רב של אלף בני אדם, יותר מכל כלי השיר, עד שאיתא במסכת תמיד (ל:): שביריחו היו שומעין את קול המגריפה, והתוס' פירשו בשביל זה פירוש אחר, וצריכים להבין לפירוש רש"י מה ענינו לפי מצבנו.

והנה במסכת תמיד (כח:): בענין הרמת הדשן איתא: 'זברגל לא היו מדשנין אותו מפני שהוא נוי למזבח', היינו שניכר שהקריבו עליו הרבה קרבנות, ונבין מה זה מרמוז שהראו על ריבוי הקרבנות דוקא בהדשן, כי בטח הכל בכוונה היה.

אבל כל הקרבנות שהיו מקריבין היו בחינת 'זיעלהו לעולה תחת בנו' שנאמר באברהם אבינו (בראשית כב יג), שהחוטא וכן המביא דורון לעולה היה צריך ליתן את נפשו קרבן לד', ונתנה התורה עצה שיקריב קרבן בהמה, לכן קרבנות של בהמות מראות לנו רמז שאחר שהקריבו ונעשו דשן רואים יותר מה רבו הקרבנות שהקריבו.

וכשאנשים מישראל נעדרים מפני רצונו יתברך שכך עלה במחשבה לפניו יתברך שהם יעלו לקרבן אליו יתברך, אז רק אחר שנעדרו רואים יותר כי רב הוא, רב בכמות ורב באיכות, מתחילה כשהיו עמנו, עד כמה שהיו יקרים לנו כבבת עיננו ורוח אפנו ונשמתנו, ועד כמה ששמחנו והשתעשענו בהם, מכל מקום לא ידענו כל כך להעריך את אשר היה לנו ולא ידענו מה טוב היה לנו כשהיו עמנו, ואחר שנחסרו רחמנא ליצלן רואים יותר מה מאוד חסרים הם לנו, הלב מתגעגע וכואב ואין במה להתנחם בלתי בדברי הקדוש ברוך הוא למשה רבינו (מנחות כט:): 'כך עלה במחשבה לפני'.

והמגריפה הנעשה לאפר הקרבנות, היתה מוציאה קול זמר כל כך גדול, כי כל מיני זמר בבית המקדש היו להשמיע במרום קולם, כמו שאמר הכתוב (במדבר י י) 'וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשכם ותקעתם בחצצרת על עלתיכם ועל זבחי שלמיכם והיו לכם לזכרון לפני אלהיכם אני ד' אלהיכם'.

לכן הרמז הוא שלא לנו בלבד מעורר כל כך דשן הקרבנות אחר שעלו למרום, יותר מבתחילה, רק כן גם במרום, ואת אשר לא יכלו לפעל בחיותם, פועלים הם עתה במרום לעורר רחמים רבים וישועת ישראל תיכף ומיד.

וזהו הענין שרבי יוסי כשהתפלל בחורבה אחת מחורבות ירושלים, כמו שאמרו בריש מס' ברכות (ג.) 'שמע בת קול אוי לי שהחרבתי את ביתי ושרפתי את היכלי והגליתים לבין האומות, ולמה לא שמע עד עתה, דהא אליהו אמר לו שבכל יום כשישראל נכנסין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות אומר הקדוש ברוך הוא אשרי המלך שמקלסין אותו בביתו כך מה

תשצב מראה ❖ אוצר ההיכל ❖ היכל

לו לאב שהגלה את בניו ואוי להם לבנים שגלו מעל שולחן אביהם, אבל כנזכר לעיל בחורבה כשנראה הדשן, כביכול גם במרום הצער והרחמנות יותר גדול, ושמע רבי יוסי מה שלא שמע עד עתה.

ולענין עבודה מרמוז לנו, דנודע משערי קדושה להרב חיים ויטאל זצוק"ל שמן הד' יסודות שבאדם נמשך היצר הרע, מן יסוד האש כעס, מיסוד הרוח גאות וכו', ומן יסוד העפר עצלות.

ובספר הקדוש אמרי אלימלך (תולדות) איתא, שיצר הרע של חמימות לעבירה יכולים להכניס לקדושה ולשמש בו להתעורר בחמימות למצוה, משא"כ יצר הרע של קרירות עמלק אי אפשר להכניס לקדושה, עיין שם, כי היצר הרע משמש בהד' יסודות לרע, וביסוד העפר משמש יצר הרע של עמלק בחינת 'הנחש עפר לחמו' (ישעיהו סה כה), ונאמר לו (בראשית ג יד) 'ארור אתה מכל הבהמה ומכל חית השדה על גחנך תלך ועפר תאכל כל ימי חיך'.

וצריכים להבין הא אפשר לשמש גם בו בעצלות לעבירה שלא יעשה, אבל הענין הוא כיון שהיצר הרע של קרירות פוגם גם באמונה לכן משמש בכל דבר לרע, כלומר, כל עוד שאין קליפת עמלק משמש בעצלות וכבודות לפגום האמונה או אפשר לשמש גם עם הד' יסודות גופניים לקדושה, אבל כיון שפוגם את האיש לקררו חס וחלילה באמונה, אז אינו משמש את [עם] העצלות לעבירה, רק למצוה, ולהיפך את [עם] החמימות לעבירה רחמנא ליצלן.

ולכאורה מה ענין עצלות ויסוד העפר לקרר באמונה, ואיך זה משמש בו יצר הרע של עמלק לפגום אמונה חס וחלילה.

אבל כבר דברנו שאמונה שבאיש ישראלי הוא מרוח של קדושה אשר בו שעל ידי זה מאמין למעלה מהשגתו ומשכלו, לכן על ידי העצלות וכבודות, הלב המוח וכל הגוף שמשמש בו היצר הרע, מכבידו וממשיכו למטה ואינו נותן אותו להתרומם ולהתעלה ולהתדבק בקדושה, ואז אמונתו נפגמת רחמנא ליצלן.

לכן גם צרות רבות הבאות חס וחלילה על האיש המשברות אותו ומפילתו, ג"כ פוגמות אמונתו, מתחילה אין לו מחשבות היפך אמונה חס וחלילה, רק שגם התרוממות רוח האמונה ג"כ אין לו מפני נפילתו, כי שוכב הוא, וכולו נעשה כאבן בטמטום הלב והמוח, ומעט מעט גם מחשבות פסולות נפגמות עולות בו רחמנא ליצלן.

לכן בעבודת הקרבנות שהעלו ישראל באש הקדושה את הכל לד', נשאר האפר בחינת יסוד העפר שאינו נכנס בקדושה והוצרכו לתרום אותו, ובמה תורמין אותו, במגרפה שהוציאה מיני כלי זמר שהיא שמחה וישועת ישראל, כי בישועה ושמחה יכולים להעלות הכל, ולהפוך מחשוכא לנהורא, אבל ברגלים לא היו מדשנין אותו, כי הרגלים הם עצמן זמן שמחה אורה ישועה וקדושה רבה בחינת לעתיד שהכל יתעלה לקדושה.

מראה ❖ אוצר ההיכל ❖ היכל תשצג

ואפשר להבין מעט יותר, גם לפי השגתנו הקטנה, כי נודע שד' יסודות נמשכים מד' אותיות הויה, ויסוד העפר נמשך מאות ה' אחרונה שבשם שהיא בחינת מלכות, לכן כשהיא נפרדת לגמרי חס וחלילה ונופלת או נעשה בחינת 'מפריד אלוף' לא יראה מאורות ופגם הלבנה שעצמה חשכה, וכשמתעוררת להתיחד עם דודה שרה שירה כנודע.

וכמו שאמרי' לעורר את חבצלת השרון לשיר (ישעיה לה ב) 'פרח תפרח ותגל אף גילת ורנן כבוד הלבנון נתן לה הדר הכרמל והשרון המה יראו כבוד ד' הדר אלהינו, ואז אדרבה ההתרחקות שמקודם מעוררת תשוקתה ושירתה כדי להתיחד.

והוא הענין בשיר השירים שנאמר בה התקרבות והתרחקות, 'דודי חמק עבר' (שיר השירים ה ו) ואז נעשה בחינת 'נפשי יצאה בדברו' (שם) כנודע, היינו שעל ידי ההתרחקות נתעוררה השירה שמתעוררת בתשוקה יתירה, כמו שרואים גם באב ובן שכשמתרחקים זה מזה מתעוררת אהבתם יותר, וזהו ענין קול הזמר במגרפה של הדשן מיסוד העפר, שעל ידי הכבדות מתעוררת יותר לתשוקה ולשירה, עד שברגלים לא היו מדשנים שאז הוא נוי למזבח, ומעורר יותר את היחוד.

נחזור להנזכר לעיל, בחורבה שמע רב יוסי יותר מפני שאז נתעורר יותר הרחמנות מצער ישראל, 'ידבר אלקים אל משה ויאמר אליו אני הוי"ה', אחר בחינת אלקים שהוא דין, מתגלה 'הוי"ה' רחמים, וארא אל האבות (שמות ו ג) ולא קיימתי, כמו שפירש רש"י (ד"ה ויאמר), ועתה נתעורר ה'חבל על דאבדין ולא משתכחין' (סנהדרין קיא.) ועל ידי התעוררות ה'חבל', הגאולה מתעוררת, 'והוצאתי אתכם מתחת סבלת מצרים' (שמות ו ו). ע"כ.

כתוב בספר 'תורת המנחה' לרבי יעקב סקילי תלמיד הרשב"א (דרשה נו) וז"ל: וגם שבט לוי חנכם וטהרם לשמו ית' וקדשם לו ולעבודתו, הה"ד 'קח את הלויים וגו', וכתוב (במדבר ח טז) 'כי נתונים נתונים המה לי', נתונים למשא נתונים לשיר. ושיר זה יש אומרים (סוכה נ:.) שעיקרו בפה, ויש אומרים שעיקרו בכלי. ואפילו למאן דאמר עיקרו בפה, היה צריך כלי לבסומי קלא. וכלי השיר היו תשעה דכתיב (תהלים קג) 'הללוהו בתקע שופר הללוהו בתוף ומחול' וגו', הרי תשעה כלי שיר, וכלי הפה דכתיב 'כל הנשמה תהלל יה הללויה', הרי עשרה כלי שיר. וכנגד אלו עשרה הכלי שיר היתה מגרפה במקדש שהיו לה עשרה נקבים, וכל נקב ונקב היה מוציא עשרה מיני קולות (ערכין יא.), נמצא שזו המגרפה היתה מוציאה מאה מיני קולות של זמר, ונקרא א"ל מוסיק"ה.

וכלי זה דוד המלך תקנו, דכתיב (שמואל ב' כג א) 'נאם הגבר הוקם על', הוא תיקן כלי של ק' קולות כמנין 'על', וכנגדם תקנו רז"ל (מנחות מג:.) ק' ברכות בכל יום, ועיקר התיקון של דוד לא היה אלא לכלי השיר, הה"ד (שמואל ב' כג א) ונעים זמירות ישראל. ע"כ.

כתב הבן איש חי (בן יהודע ערכין יא.) וז"ל: מגרפה היתה בבית המקדש. י"ל למה הוצרך לפרש ולומר נמצאת כולה מוציאה מאה מיני זמר, הלא חשבון זה אפילו תינוק יודע לאומרו. ונ"ל בס"ד דבא לספר הנס שנעשה בה אע"ג דתרי קלי לא משתמעי וכאן היו מאה מיני זמר, וכלהו משתמעי להשומע שהוא מרגיש בשמע של מאה קולות, אף על פי שיוצאין בבת אחת. וכו'.

ונ"ל בס"ד דמלבד מגריפה זו הגשמית יש עוד מגריפה רוחנית, וזו הגשמית היא משל לרוחנית, והענין הוא דידוע שכל הקרבנות שמקריבים בבית המקדש הם לצורך ברור נצוצי קדושה מן הדומם צומח חי ומדבר, וכמ"ש רבינו האר"י ז"ל, אך ודאי אין הבירור נעשה ע"י הקרבן עצמו שהוא בהמה, אלא נעשה ע"י אור קדושה עליון השוכן וחונה בבית המקדש והוא שורה ומרחף על הקרבן, ועל ידי כך נעשה הבירור של ניצוצי קדושה, ולכן אם הקריב האדם קרבנות כהלכתן חוץ למקדש עביד איסורא, כי חוץ למשכן ולמקדש אין אור קדושה שורה ומרחף על הקרבן, וכיון שהוא מושלל מן האור אין בקרבן חשיבות כלל, כי מצד עצמו הוא בהמה בזויה, ורק מתעלה ע"י האור המרחף עליו, והוא מתלבש בו, ובלתי האור הוא כמו בהמה מתה שאין בה נשמה, נמצא האור העליון השורה על הקרבן הוא עושה מלאכת הבירור של ניצוצי קדושה, ולזה האור השוכן בבית המקדש שעל ידו ובכוחו נעשה הבירור קורא בשם מגריפה שבו נגרפים ניצוצי הקדושה ועולים.

והנה נודע שכל אור קדושה הנעתק ונמשך ממקום העליון למקום תחתון כלול מעשר ספירות, וכל אחת מעשר הרי מאה, ולכן במגריפה של בית המקדש עשו ציור ודמיון לאור של מעלה שכלול מעשר ועשר מעשר שבו גורפין ניצוצי קדושה, שגם זו המגרפה הגשמית יש בה עשרה נקבים וכל נקב יש בו עשרה מיני זמר, דנמצא יש בה מאה מיני זמר שהוא ענין שירה וזמרה, והאור של מעלה שהוא כלול מעשר ספירות, ועשר מעשר הרי מאה ספירות שמהם יהיה בירור ניצוצי קדושה, גם בזה יש מאה זמר, כי הזמר הזה של האור עניינו שמהם יהיה לשון כריתה כמו זימור עריצים, דכל בירור יהיה ע"י זימור, ונמצא גם באור הזה יש מאה מיני זמר, ר"ל מאה זימור, ולכן אחר שהגיד שמואל תכונת מגריפה הגשמית שיש בבית המקדש סיים נמצאת כולה מוציאה מאה מיני זמר, כלומר נמצאת זו המגריפה היא כנגד מגריפה הרוחנית שמוציאה מאה מיני זימור, כלומר מאה בירור, ואמר בלשון קצר להעלים הסוד.

אמנם תנא דברייתא אמר דברים של משל במגריפה הגשמית, שכל דבריו הם משל על המגרפה הרוחנית שהוא האור העליון השוכן וחונה בבית המקדש שבכוחו נעשה הבירור, קאמר היא אמה וגבוה אמה, פירוש זה משל על האור הנמשך מעולם הבריאה ששם הוא מדרגת המאות, ואמה אותיות מאה, וז"ש היא אמה בהפוך מאה שנמשך פנימיות שלה מן הבריאה שהיא סוד מאה, וגבוה אמה המקיף שלה גם כן מן בריאה שהיא סוד מאה, וקתא

מראה ❖ אוצר ההיכל ❖ היכל תשצה

יוצא ממנה משל על אחיזת אור יצירה ועשיה, ועשרה נקבים היו בה כל אחת מוציא מאה מיני זמר, נמצא מוציאה אלף מיני זמר, זה התנא עשה פרטות יותר שמגיע עד אלף. ע"כ.

עוד כתב שם וז"ל: איזהו שירות שבשם הוי אומר זו שירה. נ"ל בס"ד שירה שר י"ה עבודה עבד ו"ה, נמצא השם נשלם בשניהם, ולכך בשעת עבודה צריך לעשות שירה כדי ליחד השם ברוך הוא, מיהו בשירה נרמז שם י"ה שהוא שם בפני עצמו, אך אותיות ו"ה אינם שם בפני עצמו, וז"ש איזהו שירות שבשם, כלומר שירות שנרמז בה שם הקדוש הוי אומר זו שירה שנרמז בה שם י"ה שהוא שם קדוש בפני עצמו.

שם לעבוד עבודה, איזהו עבודה שצריכה עבודה. נ"ל בס"ד הכונה דיליף מהכא על שירה בפה שצריכה עבודה אחרת שהיא שירה בכנור שהוא בידים, ולזה אמר לעבוד עבודה תרתי. ע"כ.

יג. במסכת כלים (א ו-ט): עֶשֶׂר קִדְשֹׁת הֵן, אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מְקֻדְשֶׁת מִכָּל הָאֲרָצוֹת. וְמָה הִיא קִדְשָׁתָהּ, שְׁמֵיבְיָאִים מִמֶּנָּה הַעֵמֶר וְהַבְּכוּרִים וְשֵׁתֵי הַלֶּחֶם, מָה שְׂאִין מְבִיאִין כֵּן מִכָּל הָאֲרָצוֹת: עִירוֹת הַמְּקֻפּוֹת חוֹמָה מְקֻדְשֹׁת מִמֶּנָּה, שְׁמֵשְׁלַחִין מִתּוֹכָן אֶת הַמִּצְוֹרְעִים, וּמִסְבִּין לְתוֹכָן מֵת עַד שִׁירְצוֹ. יָצָא, אֵין מִחֲזִירִין אוֹתוֹ: לְפָנִים מִן הַחוּמָה מְקֻדֵּשׁ מֵהֶם, שְׂאוּכְלִים שֶׁם קִדְשִׁים קָלִים וּמְעַשֵּׂר שְׁנִי. הֵר הַבֵּית מְקֻדֵּשׁ מִמֶּנּוּ, שְׂאִין זְבִים וְזֹבֹת נְדוֹת וְיולָדוֹת נְכַנְסִים לְשֶׁם. הַחֵיל מְקֻדֵּשׁ מִמֶּנּוּ, שְׂאִין גּוֹיִם וְטָמֵא מֵת נְכַנְסִים לְשֶׁם. עֲזֵרֵת נְשִׁים מְקֻדְשֶׁת מִמֶּנּוּ, שְׂאִין טָבּוּל יוֹם נְכַנֵּס לְשֶׁם, וְאֵין חֵיבִים עָלֶיהָ חֲטָאת. עֲזֵרֵת יִשְׂרָאֵל מְקֻדְשֶׁת מִמֶּנָּה, שְׂאִין מַחֲסֵר כְּפוּרִים נְכַנֵּס לְשֶׁם, וְחֵיבִין עָלֶיהָ חֲטָאת. עֲזֵרֵת הַכֹּהֲנִים מְקֻדְשֶׁת מִמֶּנָּה, שְׂאִין יִשְׂרָאֵל נְכַנְסִים לְשֶׁם אֵלָא בְּשַׁעַת צְרִיכֵיהֶם, לְסַמִּיכָה לְשַׁחִיטָה וְלִתְנוּפָה: בֵּין הָאוּלָם וְלִמְזֻבַּח מְקֻדֵּשׁ מִמֶּנָּה, שְׂאִין בְּעֲלֵי מוּמִין וּפְרוּעֵי רֹאשׁ נְכַנְסִים לְשֶׁם. הַהֵיכָל מְקֻדֵּשׁ מִמֶּנּוּ, שְׂאִין נְכַנֵּס לְשֶׁם שְׂלֵא רְחוּץ יָדִים וְרַגְלִים. קִדְשׁ הַקִּדְשִׁים מְקֻדֵּשׁ מֵהֶם, שְׂאִין נְכַנֵּס לְשֶׁם אֵלָא כִּהֵן גְּדוּל בְּיוֹם הַכְּפוּרִים בְּשַׁעַת הָעֲבוּדָה. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, בַּחֲמִשָּׁה דְּבָרִים בֵּין הָאוּלָם וְלִמְזֻבַּח שְׁוֶה לְהֵיכָל, שְׂאִין בְּעֲלֵי מוּמִין, וּפְרוּעֵי רֹאשׁ, וְשִׁתּוּנֵי יָיִן, וְשְׂלֵא רְחוּץ יָדִים וְרַגְלִים נְכַנְסִין לְשֶׁם, וּפּוֹרְשִׁין מִבֵּין הָאוּלָם וְלִמְזֻבַּח בְּשַׁעַת הַקְּטָרָה.

סדר מעלות הקדושה (רמב"ם הלכות בית הבחירה ז יא-כג): יא. שלש מחנות היו במדבר. מחנה ישראל והוא ארבע מחנות ומחנה לוייה שנאמר בה (במדבר א נ) 'וסביב למשכן יחנו' ומחנה שכניה והוא מפתח חצר אהל מועד ולפנים. וכנגדן לדורות. מפתח ירושלים עד הר הבית כמחנה ישראל. ומפתח הר הבית עד פתח העזרה שהוא שער ניקנור כמחנה לוייה. ומפתח העזרה ולפנים מחנה שכניה. והחיל ועזרת הנשים מעלה יתירה בבית עולמים.

תשיצו מראה ❖ אוצר ההיכל ❖ היכל

יב. כל ארץ ישראל מקודשת מכל הארצות. ומה היא קדושה שמביאין ממנה העומר ושתי הלחם והביכורים מה שאין מביאין כן משאר ארצות.

יג. עשר קדושות הן בארץ ישראל וזו למעלה מזו. עיירות המוקפות חומה מקודשות משאר הארץ שמשלחין מתוכן את המצורעים ואין קוברין בתוכן מת עד שירצו שבעה טובי העיר או כל אנשי העיר. ואם יצא המת חוץ לעיר אין מחזירין אותו לתוכה אע"פ שרצו כולן להחזירו. רצו בני העיר להוציא הקבר מן המדינה מפנין אותו. וכל הקברות מפנין חוץ מקבר נביא או מלך. קבר שהקיפתו העיר בין מד' רוחותיו בין משתי רוחות זו כנגד זו אם היתה בינו ובין העיר יתר מחמשים אמה לכאן וחמשים לכאן אין מפנין אותו עד שירצו כולן. פחות מכאן מפנין אותו.

יד. ירושלים מקודשת משאר העיירות המוקפות חומה. שאוכלין קדשים קלים ומעשר שני לפנין מחומתה. ואלו דברים שנאמרו בירושלים. אין מלינין בה את המת. ואין מעבירין בתוכה עצמות אדם ואין משכירין בתוכה בתים. ואין נותנין בתוכה מקום לגר תושב. ואין מקיימין בה קברות חוץ מקברי בית דוד וקבר חולדה שהיו בה מימות נביאים הראשונים. ואין נוטעין בה גנות ופרדסים. ואינה נורעת ואינה נתר. שת שמא תסרח. ואין מקיימין בה אילנות חוץ מגינת ורדים שהיתה שם מימות נביאים הראשונים. ואין מקיימין בה אשפה מפני השרצים. ואין מוציאין הימנה זיזין וגוזזטראות לרשות הרבים מפני אהל הטומאה. ואין עושין בה כבשונות מפני העשן. ואין מגדלין בה תרנגולות מפני הקדשים. וכן לא יגדלו הכהנים תרנגולים בכל ארץ ישראל מפני הטהרות. ואין הבית נחלט בה. ואינו מטמא בנגעים. ואינה נעשית עיר הנדחת. ואינה מביאה עגלה ערופה לפי שלא נתחלקה לשבטים.

טו. הר הבית מקודש ממנה שאין זבין וזבות נדות ויולדות נכנסין לשם. ומותר להכניס המת עצמו להר הבית ואין צריך לומר טמא מת שהוא נכנס לשם.

טז. החיל מקודש ממנו שאין עכו"ם וטמא מת ובוועל נדה נכנסים לשם.

יז. עזרת הנשים מקודשת מן החיל שאין טבול יום נכנס לשם. ואיסור זה מדבריהם אבל מן התורה מותר לטבול יום להכנס למחנה לוויה. וטמא מת שנכנס לעזרת הנשים אינו חייב חטאת.

יח. עזרת ישראל מקודשת מעזרת נשים שאין מחוסר כפורים נכנס לשם. וטמא שנכנס לשם חייב כרת.

יט. עזרת הכהנים מקודשת ממנה. שאין ישראל נכנסין לשם אלא בשעת צרכיהם לסמיכה ולכפרה ולשחיטה ולתנופה.

כ. בין האולם ולמזבח מקודש ממנה שאין בעלי מומין ופרועי ראש וקרועי בגדים נכנסין לשם.

תשצז היכל ❖ אוצר ההיכל ❖ מראה

כא. ההיכל מקודש מבין האולם ולמזבת. שאין נכנס לשם אלא רחוק ידיים ורגלים.
כב. בית קדש הקדשים מקודש ממנו שאין נכנס לשם אלא כהן גדול ביוה"כ בשעת העבודה.
כג. מקום שהיה בעלייה מכוון על קדש הקדשים אין נכנסין לו אלא פעם אחת בשבוע לידע מה הוא צריך לחזק בדקו. בשעה שנכנסין הבנאים לבנות ולתקן בהיכל או להוציא משם את הטומאה. מצוה שיהיו הנכנסין כהנים תמימים. לא מצאו תמימים יכנסו בעלי מומין. ואם אין שם כהנים יכנסו לויים. לא מצאו לויים יכנסו ישראל. מצוה בטהורים. לא מצאו טהורים יכנסו טמאים. טמא ובעל מום יכנס בעל מום ואל יכנס טמא שהטומאה דחוייה בציבור. וכל הנכנסין להיכל לתקן יכנסו בתיבות. אם אין שם תיבות או אי אפשר להם שיעשו בתיבות יכנסו דרך פתחים.

יד. פרשת הכיור (שמות ל יז-כא): וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: וְעָשִׂיתָ כִּיּוֹר נְחֹשֶׁת וְכִנּוֹ נְחֹשֶׁת לְרַחֲצָה וְנִתְּתָה אֹתוֹ בֵּין אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וְנִתְּתָה שָׁמָּה מַיִם: וְרָחֲצוּ אֶהָרָן וּבָנָיו מִמֶּנּוּ אֶת יְדֵיהֶם וְאֶת רַגְלֵיהֶם: בְּבֹאֵם אֶל אֹהֶל מוֹעֵד וְרָחֲצוּ מַיִם וְלֹא יָמְתוּ אוּ בְּגָשְׁתֶּם אֶל הַמִּזְבֵּחַ לְשָׂרֵת לְהַקְטִיר אֲשֶׁה לַיהוָה: וְרָחֲצוּ יְדֵיהֶם וְרַגְלֵיהֶם וְלֹא יָמְתוּ וְהִיטָה לָהֶם חֶק עוֹלָם לֹא וּלְזָרְעוֹ לְדֹרֹתָם:

רש"י: כיור. כמין דוד גדולה ולה דדים המריקים בפיהם מים: וכנו. כתרגומו ובסיסיה, מושב מתקן לכיור: לרחצה. מוסב על הכיור: ובין המזבח. מזבח העולה שכתוב בו, שהוא לפני פתח משכן אהל מועד, והיה הכיור משוך קמעא ועומד כנגד אויר שבין המזבח והמשכן, ואינו מפסיק כלל בנתים, משום שנאמר (שמות מ כט) ואת מזבח העולה שם פתח משכן אהל מועד, כלומר מזבח לפני אהל מועד ואין כיור לפני אהל מועד, הא כיצד, משוך קמעא כלפי הדרום, כך שנויה בזבחים (נט): את ידיהם ואת רגליהם. בבת אחת היה מקדש ידיו ורגליו, וכך שנינו בזבחים (יט): כיצד קדוש ידיים ורגלים, מניח ידו הימנית על גבי רגלו הימנית, וידו השמאלית על גבי רגלו השמאלית, ומקדש: בבאם אל אהל מועד. להקטיר קטרת שחרית ובין הערבים, או להוות מדם פר כהן המשיח ושעירי עבודה זרה: ולא ימותו. הא אם לא ירחצו ימותו, שבתורה נאמרו כללות, ומכלל לאו אתה שומע הן: אל המזבח. החיצון, שאין כאן ביאת אהל מועד אלא בחצר: ולא ימותו. לחייב מיתה על המשמש במזבח ואינו רחוק ידיים ורגלים, שממיתה הראשונה לא שמענו אלא על הנכנס להיכל.

טו. הלכות קידוש ידיים ורגלים, ברמב"ם (הלכות ביאת המקדש פרק ה): א. מצות עשה לקדש כהן העובד ידיו ורגליו ואח"כ יעבוד שנאמר (שמות ל יט) 'ורחצו אהרן ובניו ממנו את

תשיבא מראה ❖ אוצר ההיכל ❖ היכל

ידיהם ואת רגליהם' וכהן שעבד ולא קידש ידיו ורגליו שחרית חייב מיתה בידי שמים שנאמר (שמות ל כ) 'רחצו מים ולא ימותו' ועבודתו פסולה בין כ"ג בין כהן הדיוט.

ב. ומניין שעבודתו פסולה שנאמר (שמות כח מג) 'חוקת עולם לו ולזרעו' ובבבדי כהונה הוא אומר (שמות כח מג) 'חוקת עולם' מה מחוסר בגדים מחלל עבודה כמו שביארנו. אף מי שלא רחץ ידיו ורגליו מחלל עבודה.

ג. אין הכהן צריך לקדש בין כל עבודה ועבודה. אלא פעם אחת מקדש בבקר ועובד והולך כל היום כולו וכל הלילה. והוא שלא יצא מן המקדש ולא יישן ולא יטיל מים ולא יסיח דעתו. ואם עשה אחד מארבעתן צריך לחזור ולקדש.

ד. יצא מן המקדש וחזר ועבד ולא קידש אם לא הסיח דעתו עבודתו כשירה. וזה הכלל היה במקדש אין אדם נכנס לעזרה לעבודה אע"פ שהוא טהור עד שהוא טובל.

ה. וכל המסיך את רגליו טעון טבילה. וכל המטיל מים טעון קידוש ידים ורגלים. יצא חוץ לחומת העזרה אם לשהות בחוץ יצא [כשחזור טעון טבילה ואם לחזור מיד יצא] כשחזור טעון קידוש ידים ורגלים בלבד. ואם לא טבל ולא קידש ועבד הואיל ולא הסיח דעתו ולא הסיך רגליו ולא הטיל מים עבודתו כשירה. הוציא ידיו חוץ לחומת העזרה אינו צריך לחזור ולקדש.

ו. נטמאו ידיו מטבילין והן טהורות. ואינו צריך לחזור ולקדש. נטמא גופו באכילת אוכלין טמאין או שתיית משקין טמאין וטבל אף ע"פ שאינו צריך הערב שמש חוזר ומקדש אחר טבילה. שכל טובל מקדש ידיו ורגליו ואח"כ עובד. ואם לא קידש הואיל ולא הסיח דעתו לא חילל.

ז. כהן גדול שלא טבל ולא קידש ידיו ורגליו בין בגדים לבגדים ובין עבודה לעבודה ביוה"כ ועבד עבודתו כשירה. הואיל ואותן הטבילות והקידושין אינן שוים באהרן ובניו ונאמר (שמות ל יט) 'רחצו אהרן ובניו ממנו' דבר השוה בכל הכהנים מעכב שהוא קידוש ראשון.

ח. קידש ידיו היום צריך לחזור ולקדש למחר אע"פ שלא ישן כל הלילה. שהידיים נפסלות בלינה. קידש בלילה והקטיר החלבם כל הלילה צריך לחזור ולקדש ביום לעבודת היום.

ט. קידש ידיו ורגליו לתרומת הדשן אף ע"פ שהוא מקדש קודם שתעלה השמש אינו צריך לחזור ולקדש אחר שהאיר היום שהרי בתחלת עבודה קידש.

י. מצוה לקדש ממי הכיור ואם קידש מאחד מכלי השרת ה"ז כשר. אבל כלי החול אינם מקדשין. קידש בכלי שרת בחוץ או בכלי חול בפנים ועבד עבודתו פסולה. ואין מקדשין

מראה ❖ אוצר ההיכל ❖ היכל תשצט

בתוך הכיור או בתוך כלי השרת אלא מהן שנאמר (שמות ל יט) 'ורחצו אהרן ובניו ממנו' ולא בתוכו. ואם קידש בתוכו ועבד לא חילל.

יא. הטביל ידיו ורגליו במי מקוה אפילו במעיין אין זה קידוש כלל עד שירחץ בכלי. ובכל כלי הקדש מקדשין בין שיש בהן רביעית בין שאין בהן רביעית.

יב. כל המימות כשרים לקידוש בין מים חיים בין מי מקוה. ובלבד שלא ישתנה מראהן. אלא יהיו כמים הכשרים לטבילה. טיט הנרוק שהפרה שוחה ושותה ממנו משלים למי כיור. זה הכלל כל המשלים למי מקוה משלים למי כיור.

יג. כמה מים צריכין להיות בכיור אין פחות מכדי לקדש ממנו ד' כהנים שנאמר (שמות ל יט) 'אהרן ובניו' והיו אלעזר ואיתמר. ופינחס עמהם הרי ארבעה.

יד. מי כיור נפסלין בלינה במו שביארנו. וכיצד היו עושין משקעים אותו במי מקוה או במעיין ולמחר מעלין אותו או ממלאין אותו בכל יום בבקר.

טו. הים שעשה שלמה כמקוה היה. מפני שאמה של מים היתה עוברת בתוכו מעין עיטם. לפיכך לא היו מימיו נפסלין בלינה כמי הכיור וממנו היו ממלאין הכיור.

טז. כיצד מצות קידוש מניח ידו הימנית על גבי רגלו הימנית וידו השמאלית על גבי רגלו השמאלית ושוחה ומקדש. וכל החוצץ בטבילה חוצץ בקידוש ידים. ואינו מקדש כשהוא יושב מפני שהוא כעבודה. ואין עבודה אלא מעומד שנאמר (דברים יח ה) 'לעמוד לשרת'.

יז. וכל העובד והוא יושב חילל ועבודתו פסולה ואינו לוקה. מפני שאזהרה שלו מכלל עשה היא. וכן כל העוסק בעבודה מעבודת המקדש צריך שיהיה עומד על הרצפה. ואם היה דבר חוצץ בינו ובין הקרקע כגון שעמד על גבי כלים או בהמה או על רגלי חבירו פסל. וכן אם היה דבר חוצץ בין ידו ובין הכלי שעובד בו פסל.

יח. ואין עבודה אלא בימין. ואם עבד בשמאל פסולה ואינו לוקה. רגלו אחת על הכלי ורגלו אחת על הרצפה [רגלו אחת על האבן ורגלו אחת על הרצפה] רואין כל שאילו ינטל הכלי או האבן יכול לעמוד על רגלו אחת עבודתו כשירה. ואם לאו עבודתו פסולה. קבל בימין ושמאל מסייעתו עבודתו כשירה. שהמסייע אין משגיחין עליו.

יט. נתנדדה אבן מאבני העזרה לא. יעמוד עליה בשעת עבודה עד שתחובר בארץ. ואם עבד עבודתו כשרה הואיל ובמקומה עומדת.

טז. במשנה (שקלים ו ה): שְׁלֹשָׁה עָשָׂר שׁוֹפְרוֹת הָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ, וְכָתוּב עֲלֵיהֶם, תִּקְלִין חֲדָתִין וְתִקְלִין עֲתִיקִין, קִנְיִן וְגוֹזְלֵי עוֹלָה, עֲצִים, וְלִבְוֹנָה, זָהָב לַפְּפֹרֶת. שְׁשָׁה, לְנִדְבָה. תִּקְלִין חֲדָתִין, שְׁבָכָל שָׁנָה וְשָׁנָה. עֲתִיקִין, מִי שֶׁלֹּא שָׁקַל אֶשְׁתָּקֵד, שׁוֹקֵל לְשָׁנָה הַבָּאָה. קִנְיִן, הֵם תּוֹרִים. וְגוֹזְלֵי עוֹלָה, הֵן בְּנֵי יוֹנָה. וְכֻלָּן עוֹלוֹת, דְּבָרֵי רַבֵּי יְהוּדָה. וְחֲכָמִים אוֹמְרִים, קִנְיִן, אֶחָד חֲטָאת וְאֶחָד עוֹלָה. וְגוֹזְלֵי עוֹלָה, כָּלֵן עוֹלוֹת.

וז"ל הרע"ב: תִּקְלִין חֲדָתִין. כדמפרש במתניתין, שבו נותנין שקלי שנה זו, וכשמגיע זמן התרומה, הגזבר מוציא כל שקלים שבשופר ונותנם ללשכה כדי שיתרמו מהם. והשני כתוב עליו תִּקְלִין עֲתִיקִים, ומי שלא הביא שקלו באותה שנה מביאו בשנה שאחר כך ונותנו באותו שופר והגזבר נוטלם ונותנם בשיירי הלשכה. והג' כתוב עליו קִנְיִן, והם תורים גדולים. והד' גוזלי עולה, בני יונה קטנים, וכולן עולות. אבל המביאים קיני חובה נותנים המעות או העופות ליד הכהן ולא היו נותנים מעות לשופר. ומפרש טעמא בירושלמי, מפני התערבות, שמא ימות אחד מבעלי קינין, ונמצא דמי חטאת שמתו בעליה דאזלא למיתה מעורבת בהן. אבל רבנן לא חיישי להכי, וסברי דבשופר של קינין משימין דמי קיני חובה ובכל המעות הנמצאים בו מקריבין קן אחד חטאת ואחד עולה, והשני כולן נדבה וקרבים עולות. והלכה כחכמים. עציים. והמתנדב עציים למערכה נותן דמיהן לתוכו. לבונה. המתנדב לבונה נותן דמים לתוכו, והגזברים לוקחים המעות שבשופר וקונים מהן לבונה ומקטירים על המזבח. זהב. המתנדב זהב נותנו שם או דמי שויו, והוא לכפורת, כלומר לכלי שרת. שהמזקות נקראו כפורי זהב בעזרא ובדברי הימים, לפי שהכהן מקנה אצבעו בהם בין הזאה להזאה, ובין מתנות של חטאת, שהשיריים שבאצבע פסולים. ששה לנדבה. ששה שופרות הנותרות הן לנדבה, האחד כתוב עליו מותר חטאת, השני מותר אשם, השלישי מותר קיני זבים וזבות ויולדות. והרביעי מותר קרבנות נזיר, החמישי מותר אשם מצורע, הששי נדבה סתם. ומי שהפריש מעות לחטאת וקנה חטאתו ונתותרו מן המעות, משליך המותר לשופר שכתוב בו מותר חטאת. וכן מותר אשם משליך לשופר שכתוב בו מותר אשם, וכן כולם. ושופר שכתוב בו נדבה סתם, כל מי שמתנדב דבר למזבח נותן לתוכו.

יז. ביאור שיטות המפרשים בענין י"ב מעלות בין האולם והמזבח:

שיטת הגר"א והתפארת ישראל: כבר נתבאר במקומו בגוף הספר.

שיטת הרע"ב: ביאור המשנה כך: רִים מְעֵלָה חֲצֵי אִמָּה, וְשְׁלֹחָה אִמָּה, זוהי המדרגה הראשונה. אִמָּה אִמָּה, כאן עוד שתי מדרגות שכל אחת רחבה אמה, וְרוּבֵד שְׁלֹשׁ, ומדרגה ברוחב שלש אמות. וְאִמָּה אִמָּה, עוד שני מדרגות כל אחת ברוחב אמה, וְרוּבֵד שְׁלֹשׁ, ומדרגה ברוחב שלש אמות. וְהָעֲלִיּוֹנָה, מפני שהמשנה אומרת 'העליונה' משמע שיש כאן עוד כמה מדרגות כדי

מראה ❖ אוצר ההיכל ❖ היכל תתא

להשלים למספר י"ב מדרגות עד המדרגה העליונה, אִמָּה אִמָּה, ודהיינו יש כאן ארבע מדרגות כל אחת ברוחב אמה. וְרוֹבֵד אַרְבַּע, והמדרגה העליונה ברוחב אמה.

ויוצא סדר המדרגות כך: א. מדרגה ברוחב אמה. ב. מדרגה ברוחב אמה. ג. מדרגה ברוחב אמה. ד. מדרגה ברוחב שלש אמות. ה. מדרגה ברוחב אמה. ו. מדרגה ברוחב אמה. ז. מדרגה ברוחב שלש אמות. ח. מדרגה ברוחב אמה. ט. מדרגה ברוחב אמה. י. מדרגה ברוחב אמה. יא. מדרגה ברוחב אמה. יב. מדרגה ברוחב ארבע אמות. ולרבי יהודה האחרונה חמש אמות.

שיטת הרא"ש בפירוש ראשון: ביאור המשנה כך: **בין האולם ולמזבח, עשרים ושתים אמה, ושתים עשרה מעלות היו שם**, בין האולם ולמזבח יש עשרים ושתים אמה, ואת כל החלל הזה ממלאים שתיים עשרה המדרגות. **רום מעלה חצי אמה, ושלחה אמה**, גובה כל אחת מהמדרגות חצי אמה והרוחב של כל אחת מהמדרגות אמה [ולא רק רוב המדרגות, אלא כל המדרגות ממש גבוהות חצי אמה ורחבות אמה]. **אמה אמה וְרוֹבֵד שְׁלֹשׁ**, כאן מבאר הרא"ש שתיבות 'אמה אמה' הכוונה בגובה ולא ברוחב, דהיינו שגובה כל מדרגה חצי אמה, ואח"כ 'אמה' פירושו שתי מדרגות שכל אחת גבוהה חצי אמה, ויחדיו הם אמה שלימה. וכך פירוש התיבות 'אמה אמה' הם ארבע מדרגות שיחדיו הם בגובה שני אמות. ואח"כ 'רובד שלש' אין זה מדרגה נוספת, אלא מקום פנוי ללא מדרגות ברוחב שלש אמות [ונמצא שהמדרגה הרביעית הזו רחבה ארבע אמות. אמה אחת מצד עצמה ככל המדרגות, ועוד שלש אמות הנקראים 'רובד'. אמנם הרובד לא נקרא חלק מהמדרגה, אלא הוא מקום פנוי שאחר המדרגה]. **ואמה אמה וְרוֹבֵד שְׁלֹשׁ**, ואח"כ שוב ארבע מדרגות שיחדיו הם בגובה שני אמות, ואח"כ מקום פנוי שאינו מדרגה נוספת, ברוחב שלש אמות. **והעליונה, אמה אמה וְרוֹבֵד אַרְבַּע**, ואח"כ עוד ארבע מדרגות שיחדיו הם בגובה שני אמות, ואח"כ מקום פנוי ארבע אמות. ולרבי יהודה המקום הפנוי העליון הוא חמש אמות, ולשיטת רבי יהודה, אחד מהרובדים הקודמים הוא רק שתי אמות. כי אם לא כן יצא רוחב בין האולם ולמזבח כ"ג אמה.

נמצא סדר גובה המדרגות כך: א. מדרגה ברוחב אמה. ב. מדרגה ברוחב אמה. ג. מדרגה ברוחב אמה. ד. מדרגה ברוחב אמה. וכאן יש מקום פנוי ללא מדרגה נוספת ברוחב שלש אמות. ה. מדרגה ברוחב אמה. ו. מדרגה ברוחב אמה. ז. מדרגה ברוחב אמה. ח. מדרגה ברוחב אמה. וכאן יש מקום פנוי ללא מדרגה נוספת ברוחב שלש אמות. ט. מדרגה ברוחב אמה. י. מדרגה ברוחב אמה. יא. מדרגה ברוחב אמה. יב. מדרגה ברוחב אמה. וכאן יש מקום פנוי ללא מדרגה נוספת ברוחב ארבע אמות. ולרבי יהודה ברוחב חמש אמות, ואחד מהרובדים הקודמים הוא רק שתי אמות.

נמצא שהמדרגות ממלאים את כל הרוחב של עשרים ושתים אמה שבין האולם והמזבח. ועל פירוש זה הקשה הרא"ש עצמו מדוע כתוב במשנה 'אמה אמה', הרי לפי פירוש זה היה צריך להיות כתוב 'שתי אמות'.

[אולי אפשר לתרץ דיש סוד בדבר, והתנא רצה ליחד את שניהם יחד ולומר בלשון 'אמה' 'אמה', שהוא לשון שלימות, ולא לשון של 'חצי אמה' או 'שתי אמות', ורצה לנקוט לשון של יחוד ושלימות].

שיטת הרא"ש בפירוש שני: וביאר הרא"ש ביאור נוסף ושונה, שיש גורסים במשנה, רום מעלה חצי אמה, ושלחה חצי אמה. ולפי גירסא זו ביאור המשנה כך: רום מעלה חצי אמה, ושלחה חצי אמה, גובה כל מדרגה חצי אמה, ורחבה חצי אמה. אמה אמה ורובד שלש, דהיינו שעל כל אמה בודדת שמגביה מהקרקע, יש רובד שלש. ויהיה כך, 'אמה' היינו שתי מדרגות שכל אחת גבוהה חצי אמה, ויחדיו גבוהים אמה, יהיה רוחב המדרגה השניה שלש. וא"כ שני המדרגות יחד ברוחב הם שלש וחצי אמה. ואח"כ שוב אמה לגובה, יהיה המדרגה השלישית ברוחב חצי אמה והמדרגה הרביעית יהיה 'רובד שלש' דהיינו שיהיה ברוחב שלש אמות. נמצא רוחב ארבעת המדרגות הראשונות יחד שבע אמות. וגבהם שתי אמות. ואמה אמה ורובד שלש, וכאן יהיה ג"כ כך, נמצא רוחב שמונת המדרגות הראשונות ארבע עשרה אמה. וגבהם ארבע אמות. והעליונה, אמה אמה ורובד ארבע, ואח"כ שוב שתי מדרגות שכל אחת מהם בגובה חצי אמה ויחדיו הם בגובה אמה. והמדרגה הראשונה מהם ברוחב חצי אמה, והשניה מהם ברוחב שלש אמות. נמצא רחבם יחד שלש וחצי אמות. ויחד עם כל המדרגות שעד כאן הרוחב הוא שבע עשרה וחצי אמות. ואח"כ שתי המדרגות האחרונות, שהמדרגה הראשונה מהם ברוחב חצי אמה והמדרגה השניה מהם ברוחב ארבע אמות. והם משלימים לרוחב עשרים ושתים אמות. וגובה שש אמות.

נמצא סדר המדרגות כך: א. מדרגה ברוחב חצי אמה. ב. מדרגה ברוחב שלש אמות. ג. מדרגה ברוחב חצי אמה. ד. מדרגה ברוחב שלש אמות. ה. מדרגה ברוחב חצי אמה. ו. מדרגה ברוחב שלש אמות. ז. מדרגה ברוחב חצי אמה. ח. מדרגה ברוחב שלש אמות. ט. מדרגה ברוחב חצי אמה. י. מדרגה ברוחב שלש אמות. יא. מדרגה ברוחב חצי אמה. יב. מדרגה ברוחב ארבע אמות.

ומציין הרא"ש שלפי פירוש זה היה צריך להיות כתוב במשנה כך: 'העליונה אמה ורובד ארבע' [תיבת 'אמה' הראשונה שאחרי תיבת 'העליונה', היה צריך להיות כתוב לפני תיבת 'העליונה']. אלא שכתוב במשנה בלשון הזה, אגב הלשונות הקודמים שבמשנה.

תתג היכל ❖ אוצר ההיכל ❖ מראה

לפי פירוש זו לא ביאר הרא"ש את שיטת רבי יהודה. ויתכן שכמו בפירוש הראשון גם כאן לפי רבי יהודה הרובד העליון הוא חמש אמות, ואחד מהרובדים הקודמים יהיה רק ברוחב שתי אמות (וכ"כ בעזרת כהנים).

להעיר שבנוסף פירוש הרא"ש שלפנינו יש כמה טעויות הדפוס. וצריך לגרוס כך: הרי לב' מעלות ג' וחצי אמות בשטח הקרקע, לד' מעלות ז' אמות, לח' מעלות י"ד אמות (וכן הגיה העזרת כהנים).

על הפירוש השני של הרא"ש הגורס במשנתנו 'רום מַעְלָה חֲצִי אֵמָה וְשְׁלֹחָה חֲצִי אֵמָה', הקשה הרא"ש מהמשנה (מדות ב ג) שכתוב: 'כָּל הַמַּעְלוֹת שֶׁהֵיוּ שָׁם [-בבית המקדש], רוֹם מַעְלָה חֲצִי אֵמָה וְשְׁלֹחָה חֲצִי אֵמָה, חוּץ מִשָּׁל אוֹלָם'. רואים שכל שאר המדרגות בבית המקדש הם בגובה חצי אמה וברוחב חצי אמה, אבל המדרגות לאולם אינם כן. ומתריך הרא"ש דאין זה כל כך קשה מכיון שחלק מהמדרגות אינם באותה מידה כמו שאר המדרגות שבבית המקדש, שהרי חלק גדול מהמדרגות כאן הם ברוחב ג' אמות, וכפי שנתבאר.

שיטת הר"ש: עיין שם בפירושו למשנה ביאורו. וראה עזרת כהנים.

שיטת הרמב"ם: הרמב"ם חולק על כל השיטות האלו, ומפרש את המשנה כך: מה שנאמר במשנה, וְשְׁתֵּים עָשָׂר מַעְלוֹת הָיוּ שָׁם. רוֹם מַעְלָה חֲצִי אֵמָה, וְשְׁלֹחָה אֵמָה. עד כאן מדברת המשנה על מדרגות האולם, שיש שתיים עשרה מדרגות וכל אחת מהם בגובה חצי אמה וברוחב אמה. וכך היו כל המדרגות בלי שום שינוי והבדל בין המדרגות [יש גירסאות שגירסת הרמב"ם היא שגם רוחב כל מדרגה היא חצי אמה. וראה בכסף משנה (הלכות בית הבחירה ו ד) שהקשה על גירסא זו. ובדרך חכמה כתב שהגירסא הנכונה היא אמה (עפ"י כת"י ועוד ראשונים שגורסים כן). ובכת"י של הרמב"ם הגירסא אמה].

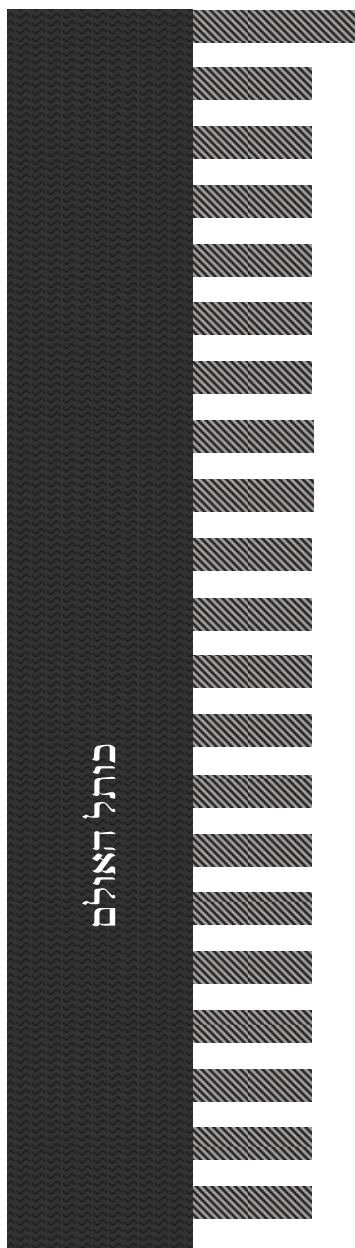
ומכאן והלאה לא מדובר כלל על המדרגות, אלא מדובר על כותל האולם, שהוא לא היה כותל ישר כמו כל כותל. וכך הפירוש, אֵמָה אֵמָה וְרוּבֵד שְׁלֹשׁ, וְאֵמָה אֵמָה וְרוּבֵד שְׁלֹשׁ. שאמה אחת מהכותל ישר רגיל כמו כל כותל, ואחר כך בנין בולט מהכותל ברוחב שלש אמות. ואחר כך שוב אמה ישר כמו כל כותל, ואחר כך שוב בנין בולט מהכותל ברוחב שלש אמות. וכן הוא בסדר הזה לכל גובה הכותל. ורק הבליטה העליונה היא ברוחב ארבע אמות, ולשיטת רבי יהודה חמש אמות.

תתד מראה ❖ אוצר ההיכל ❖ היכל

ולדעת הרמב"ם כן היה גם סביב כותלי ההיכל, אלא שהבליטות בכותלי ההיכל הם במדות שונות מהבליטות שבכותלי האולם. כמו שיבואר להלן בפרק ד' משנה ד'.

ונראה שאפשר להסמיך לשיטת הרמב"ם את מה שכתוב בגמרא (בבא בתרא ד. סוכה נא:) שבנו את כותלי בנין בית המקדש בצורה של שורה נכנסת ושורה יוצאת, והמראה הוא כמו גלי הים. ונראה שכאן ביאר הרמב"ם את המשנה לפי דברי הגמרא האלו.

להלן ציור של כותל האולם עם הרובדים לשיטת הרמב"ם:

יח. שלא למנוע טוב מבעליו, נביא בכאן מאמר סיכום כוונת התקיעות בקצרה, ונקווה שיהיה לתועלת בעזהש"ת.

סיכום כוונות התקיעות להרש"ש בקיצור גדול

בראש השנה נתחדש כמו שהיה בפעם הראשונה בעת בריאת העולם, ולכן עומדים זו"ן [דא"ק ואבי"ע דגבורה, דשנה זו] אח' באח', וצריך לבנותם, ושיהיה הדורמיטא והנסירה, ואח"כ יחזרו פנים בפנים, וזה נעשה מראש השנה עד שמיני עצרת.

בתפילות ראש השנה עד 'באהבה', נבנה הנוק' מאחורוי.

ב'באהבה' ו'זכרנו לחיים' התחיל הנסירה. צלם דאבא יצא מז"א ועומד על גבי רישא דז"א, וצלם דאימא נכנס בתוך הנוק', וניתנו שבע גבורות [כחב"ד ח"ג וש"ע דת"ת] בכתר דרחל.

תקיעה ראשונה דתשר"ת:

- א. להעלות הבל השופר, לעורר כלים דחב"ד דמ"ה דז"א.
- ב. להעלות עוד הבל השופר, לעורר צלם דאבא שעל גבי רישא דז"א.
- ג. להעלות צלם דאימא מתוך הנוק', ולהעלותו על גבי רישא דז"א.
- ד. להוציא שבע גבורות [כחב"ד ח"ג וש"ע דת"ת] מכתר דרחל, ולהעלותם על גבי רישא דז"א.
- ה. להעלות צלמים דאבא ואימא, עם שבע גבורות, ועם בירורי רפ"ח, למ"ן לאבא ואימא.
- ו. ומשם להעלות מ"ן ממדרגה למדרגה עד רום המעלות.
- ז. לייחד ע"ב וס"ג דא"ק.
- ח. להמשיך משם מוחין חדשים דאבא ואימא ולהחזיר מוחין ישנים דאבא ואימא.
- ט. לייחד את כל המדרגות ולהמשיך המוחין בכל המדרגות עד אבא ואימא [ועד בכלל].
- י. להמשיך מאבא ואימא שני צלמים חדשים ושני צלמים ישנים ושני מנצפ"ך, על גבי רישא דז"א.

שברים דתשר"ת:

להמשיך בג"ה ודת"י דגבורות ישנים, לבג"ה דז"א, ולהאיר בינה ודעת גבורות דנוק'.

תרועה דתשר"ת:

להעלות דת"י דגבורות חזרה על גבי רישא דז"א.

תקיעה אחרונה דתשר"ת:

להמשיך את כל המוחין שהם ארבע צלמים [חוץ מבג"ה ישנים], לתוך חב"ד דז"א.

תש"ת:

להמשיך את שאר המוחין לחג"ת דז"א.

תר"ת:

להמשיך את שאר המוחין לנה"י דז"א, ולהמשיך ולתקן חב"ד דנוק' וכל הנוק'.

להמשיך שבע גבורות ישנים וחדשים לכתר דנוק'.

עד כאן סדר כוונת התקיעות.

ההבדלים בין התקיעות:

תקיעות דמיושב: נרנח"י דבינה

תקיעות דמעומד דלחש: נר"ן דחכמה

תקיעות דמעומד דחזרה: חיה ויחידה דחכמה

תשר"ת תש"ת תר"ת בפעם הראשונה: פנימיות דחיצוניות

תשר"ת תש"ת תר"ת בפעם השניה: חיצוניות דפנימיות

תשר"ת תש"ת תר"ת בפעם השלישית: פנימיות דפנימיות

בתקיעות ביום הראשון:

המוחין העולים למ"ן הם: אח' דאח' דפנימיות. ונמשכין מוחין חדשים שהם: אח' דפנים דפנימיות.

בתקיעות ביום השני:

המוחין העולים למ"ן הם: אח' דחיצוניות, וכן אח' דפנים דפנימיות. ונמשכין מוחין חדשים שהם: פנים דחיצוניות, וכן פנים דפנים דפנימיות. ביום השני הגבורות נמשכים גם לחכמה דרחל.

תתח מראה ❖ אוצר ההיכל ❖ היכל

יט. בענין גודל מעלת ויקרת בית המקדש השלישי, שהוא בנין מעשה הקב"ה בעצמו, ולא מעשה ידי אדם, איתא בווהר הקדוש (במדבר דף ר"כ:) וז"ל עם תרגום משולב ומשובץ: אָמַר רבי אבא, אֲדַכְרְנָא מְלָה חָדָא, דְּשִׁמְעָנָא מְבוּצִינָא קוּדִישָׁא, דְּשִׁמְעָא מִשְׁמִיָּה דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר. יוֹמָא חַד, אֲתָא לְקַמְיָה חַד חַפְיִים גּוֹי, אָמַר לִיָּה סָבָא סָבָא, תַּלְתָּ בְּעֵינֵי בְּעֵינָא לְמַתְבַּע מְנַךְ. חַד, דְּאֲתוּן אֲמַרִּין דִּיתְבְּנֵי לְכוּ בֵּי מְקוֹדְשָׁא אַחְרָא, וְהָא לֹא הוּוּ לְמַבְנֵי אֱלָא תְּרֵי זְמַנִּין, בֵּית רֵאשׁוֹן וּבֵית שְׁנִי, בֵּית שְׁלִישִׁי לֹא תִשְׁכַּח בְּאוּרֵייתָא, וְהָא מָה דְּהוּוּ לִיָּה לְמַבְנֵי, כְּבַר אֲתַבְּנוּן, וּלְעוֹלָם לִית בֵּיה יְתִיר, דְּהָא תְּרֵי בְּתֵי יִשְׂרָאֵל קְרָא לֹון קְרָא. וְכַתִּיב, (חגי ב) גְּדוֹל יְהִיָּה כְּבוֹד הַבַּיִת הַזֶּה הָאֲחֵרוֹן מִן הָרֵאשׁוֹן.

תרגום: אָמַר רבי אבא, נִזְכַּרְתִּי בְּדָבָר אֶחָד שֶׁשִּׁמְעֵתִי מִהַמְּנוּרָה הַקְּדוּשָׁה, שֶׁשִּׁמְעָא מִשְׁמוֹ שֶׁל רבי אֱלִיעֶזֶר. יוֹם אֶחָד בָּא לְפָנָיו גּוֹי אֶחָד וְאָמַר לוֹ: זְקוּן זְקוּן, שְׁלֹשׁ בְּעֵינֹת אֲנִי רוֹצֵה לְתַבַּע מְנַךְ. אַחַת, שְׂאֲתֵם אוֹמְרִים שֶׁיִּבְנֶה לָכֶם בֵּית מְקוֹדֵשׁ אַחֵר, וְהָרִי לֹא הָיוּ לְהַבְנוֹת אֱלָא רַק פְּעֻמִּים – בֵּית רֵאשׁוֹן וּבֵית שְׁנִי. בֵּית שְׁלִישִׁי לֹא תִמָּצֵא בַתּוֹרָה, וְהָרִי מָה שֶׁהָיָה לוֹ לְהַבְנוֹת כְּבַר נִבְנוּ, וּלְעוֹלָם אֵין בּוֹ יוֹתֵר, שֶׁהָרִי שְׁנֵי בְּתֵי יִשְׂרָאֵל קְרָא לְהֵם הַפְּסוּק, וְכַתּוּב (חגי ב) גְּדוֹל יְהִיָּה כְּבוֹד הַבַּיִת הַזֶּה הָאֲחֵרוֹן מִן הָרֵאשׁוֹן.

ותו, דְּאֲתוּן אֲמַרִּין, דְּאֲתוּן קְרִבִין לְמַלְכָּא עַלְאָה, יְתִיר מְכַל שְׂאָר עֲמִין, מֵאֵן דְּמַתְקָרִיב לְמַלְכָּא, אִיהוּ חַדִּי (יְתִיר) תְּדִיר, בְּלָא צְעָרָא, בְּלָא דְחִילוּ, וּבְלָא דְחִיקוּ. וְהָא אֲתוּן בְּצַעְרָא וּבְדַחְקָא וּבִיגוּנָא תְּדִיר, יְתִיר מְכַל בְּנֵי עַלְמָא. וְאֲנִן לֹא אֲתַקְרִיב לָן צְעָרָא וְדַחְקָא וּיְגוּנָא כְּלָל. אֲנִן קְרִיבִין לְמַלְכָּא עַלְאָה, וְאֲתוּן רְחִיקִין מִנְיָה, וְעַל דָּא אִית לְכוּ צְעָרָא וְדַחְקָא אֲבָלָא וּיְגוּנָא, מָה דְלָא אִית לָן.

תרגום: וְעוֹד, שְׂאֲתֵם אוֹמְרִים שְׂאֲתֵם קְרוּבִים לְמַלְכָּא הָעֲלִיּוֹן יוֹתֵר מְכַל שְׂאָר הָעַמִּים. מִי שֶׁקְרוּב לְמַלְכָּא הוּא שְׂמַח (יּוֹתֵר) תְּמִיד, בְּלִי צַעַר, בְּלִי פַחַד, בְּלִי דַחַק, וְהָרִי אֲתֵם בְּצַעַר וּבְדַחַק וּבִיגוּן תְּמִיד יוֹתֵר מְכַל בְּנֵי הָעוֹלָם, וְלָנוּ לֹא הִתְקַרְב צַעַר וְדַחַק וּיְגוּן כְּלָל. אֲנוּ קְרוּבִים לְמַלְכָּא הָעֲלִיּוֹן, וְאֲתֵם רְחוּקִים מִמֶּנּוּ, וְלָכֵן יֵשׁ לָכֶם צַעַר וְדַחַק, אֲבָל וּיְגוּן, מָה שְׂאִין לָנוּ.

ותו, דְּאֲתוּן לֹא אֲכָלִי נְבִלָה וְטִרְפָּה, בְּגִין דְּתַהוּוֹן בְּרִיאִין, וְגוֹפָא דְלִכּוֹן לְהוּי בְּבְרִיאוּתָא. אֲנִן אֲכָלִינֵן כָּל מָה דְּבְעִינֵן, וְאֲנִן תְּקִיפִין בְּחִילָא בְּבְרִיאוּתָא, וְכָל שְׂיִיפּוֹן דִּילָן בְּקִימְיָהוּ. וְאֲתוּן דְלָא אֲכָלִין, חֲלָשִׁין כְּלָכוּ בְּמַרְעֵין בִּישׁוּן, וּבַתְּבִירוּ יְתִיר מְכַל שְׂאָר עֲמִין. עֲמָא דְסָנִי לְכוֹן אֲלֵהֲכוֹן בְּכָלָא. סָבָא סָבָא, לֹא תִימָא לִי מַדִּי, דְלָא אֲשְׁמַעִינָךְ, וְלָא אֲקַבֵּל מְנַךְ. זְקִיף עֵינֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, וְאֲשַׁגַּח בֵּיה, וְאֲתַעְבִּיד תְּלָא דְגַרְמִי.

תרגום: וְעוֹד, שְׂאֲתֵם לֹא אוֹכְלִים נְבִלוֹת וְטִרְפוֹת כְּדֵי שֶׁתְּהִיוּ בְּרִיאִים וְגוֹפְכֶם יְהִיָּה בְּבְרִיאוּת. אֲנוּ אוֹכְלִים כָּל מָה שְׂרוּצִים, וְאֲנוּ חֲזִקִים בְּכַח בְּבְרִיאוּת, וְכָל אֵיבְרִינוּ בְּעַמְדָּם. וְאֲתֵם שְׂלָא אוֹכְלִים, חֲלָשִׁים כְּלָכֶם בְּחֲלָאִים רְעִים וּבְשִׁבְרָא יוֹתֵר מְכַל שְׂאָר הָעַמִּים. עִם שְׂשׂוּנָא אֲתֵכֶם

תתט היכל ❖ אוצר ההיכל ❖ מראה

אלהיכם בכל. זמן זמן, אל תאמר לי דבר, שלא אשמע אותך ולא אקבל ממך. הרים רבי אלעזר עיניו והשגיח בו, ונעשה גל של עצמות.

כיון דנח רוגזיה, אהדר רישיה ובכה, ואמר, (תהלים ח) יי אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ. כמה תקיף חילא דשמא קדישא, תקיפא בכל ארעא, וכמה חביבין מלי דאורייתא, דלית לך מלה זעירא דלא תשכח לה באורייתא, ולית מלה זעירא דאתיא באורייתא, דלא נפקת מפומיה דקודשא בריך הוא. מלין אלין דשאל ההוא רשע, אנא שאלנא יומא חד לאלהיהו, ואמר דהא במתיבתא דרקיעא, אתסדרו קמיה דקודשא בריך הוא, והכי הוא.

תרגום: כיון שנח רגזו, החזיר ראשו ובכה, ואמר, (תהלים ח) ה' אדנינו מה אדיר שמך בכל הארץ. כמה חזק כח השם הקדוש, חזק בכל הארץ, וכמה חביבים דברי התורה, שאין לך דבר קטן שלא תמצא בתורה, ואין לך דבר קטן שבא בתורה שלא יצא מפי הקדוש ברוך הוא. דברים אלו ששאל אותו רשע, אני שאלתי יום אחד את אלהיו, ואמר שהרי בישיבת הרקיע הסתדרו לפני הקדוש ברוך הוא. וכך זה:

דכד נפקו ישראל ממצרים, בעא קודשא בריך הוא למעבד לון בארעא, כמלאכין קדישין לעילא, ובעא למבני לון ביתא קדישא, ולנחתא ליה מגו שמי רקיעין, ולנטעא לון לישראל, נציבא קדישא, כגוונא דדיוקנא דלעילא. הך הוא דכתיב, (שמות טו) תביאמו ותטעמו בהר נחלתך. באן אתר במכון לשבתך פעלת יי. בההוא דפעלת אנת יי, ולא אחרא. מכון לשבתך פעלת יי, דא בית ראשון. מקדש יי כוננו ידיך, דא בית שני. ותרווייהו, אומנותא דקודשא בריך הוא אינון.

תרגום: שפשיצאו ישראל ממצרים רצה הקדוש ברוך הוא לעשותם בארץ כמלאכים קדושים של מעלה, ורצה לבנות להם בית קדוש ולהורידו מתוך שמי הרקיעים ולנטע את ישראל, נציב קדוש, כמו הדמות שלמעלה. זהו שכתוב (שמות טו) תביאמו ותטעמו בהר נחלתך. באיזה מקום. במכון לשבתך פעלת ה'. באותו שפעלת אתה ה', ולא אחר. מכון לשבתך פעלת ה' – זה בית ראשון. מקדש ה' כוננו ידיך – זה בית שני. ושניהם אומנות הקדוש ברוך הוא הם.

ומדארגיו קמיה במדברא, מיתו, ואכנס לון קודשא בריך הוא לבניהו בארעא. (אוליפו עובדיהו) וביתא אתבני על ידא דבר נש, ובגין כף לא אתקיים. ושלמה הוה ידע, דבגין דהאי עובדא דבר נש לא יתקיים, ועל דא אמר, (תהלים קכו) אם יי לא יבנה בית שוא עמלו בוניו בו, דהא לית ליה ביה קיומא. ביומי דעזרא, גרם חטאה, ואצטרכון אינון למבני, ולא הוה ביה קיומא. ועד כעון, בבנינא קדמאה דקודשא בריך הוא, לא הוה בעלמא, ולזמנא דאתי כתיב, (תהלים קמו) בונה ירושלים יי, איהו ולא אחרא. ובנינא דא אנן מחכאן, ולא בבנינא דבר נש, דלית ביה קיומא כלל.

תתי מראה ❖ אוצר ההיכל ❖ היכל

תרגום: ומשהרגיזו לפננו במדבר - מתו, והכניס הקדוש ברוך הוא את בניהם לארץ, (למדו מעשיהם) והבית נבנה על ידי אדם, ולכן לא עמד. ושלמה היה יודע שמשום שמעשה זה של אדם לא יעמד, ועל זה אמר, (תהלים קכו) אם ה' לא יבנה בית שוא עמלו בוניו בו, שהרי אין לו בו עמידה. בימי עזרא גרם החטא, והצטרכו הם לבנות, ולא היתה בו עמידה. ועד עכשו בנין הראשון של הקדוש ברוך הוא לא היה בעולם, ולעתיד לבא כתוב (שם קמו) בונה ירושלים ה'. הוא ולא אחר. ולבנין זה אנו מחכים, ולא בנין אדם, שאין לו עמידה כלל.

בית ראשון, ובית שני, יחית לון קודשא בריך הוא כחדא מלעילא. בית ראשון באתכסיא, ובית שני באתגליא. ההוא בית להוי באתגליא, דאתקרי בית שני, דיתחזי לכל עלמא אומנותא דקודשא בריך הוא. חדוה שלים, ורעותא דלבא בכל קיומא.

תרגום: בית ראשון ובית שני יוריד אותם הקדוש ברוך הוא כאחד מלמעלה. בית ראשון בכסוי, ובית שני בגלוי. אותו בית יהיה בגלוי, שנקרא בית שני, שיראה לכל העולם אמנות הקדוש ברוך הוא, חדוה שלמה ורצון הלב בכל עמידה.

ההוא בית ראשון באתכסיא, אסתלק לעילא, על גבוי דההוא דאתגליא. וכל עלמא יחמון, ענני יקר דסתרון על גבי דההוא דאתגליא, וגבו דאינון ענניו, הוי בית ראשון, בעובדא טמירא, דסליק עד רום יקר שמיא, ובניינא דא אגן מחכאן.

תרגום: אותו בית ראשון בכסוי עלה למעלה, על גב אותו שבגלוי. וכל העולם יראו ענני כבוד שפוכבים על גב אותו שבגלוי. ובתוך אותם עננים יהיה בית ראשון במעשה טמיר שעולה עד רום כבוד השמים, ולבנין זה אנו מחכים.

ועד כעון, לא הוה בעלמא, דאפילו קרתא דירושלים לא ליהוי אומנותא דבר נש, דהא כתיב, (זכריה ב) ואני אהיה לה נאם ה' חומת אש סביב וגו'. אי לקרתא כתיב הכי, כל שכן ביתא, דאיהו דיורא דיליה. ועובדא דא, הוי אתחזי למהוי ברישא, כד נפקו ישראל ממצרים, ואסתלק עד לסוף יומיו, בפורקנא בתראה.

תרגום: ועד עכשו לא היה בעולם, שאפילו עיר של ירושלים לא תהיה אמנות אדם, שהרי כתוב (זכריה ב) ואני אהיה לה נאם ה' חומת אש סביב וגו'. אם לעיר כתוב כף - כל שכן הבית, שהוא דיוור שלו. ומעשה זה הרי ראוי להיות בראש כשיצאו ישראל ממצרים, והסתלק עד לסוף הימים בגאולה האחרונה.

שאלתא אחרא, דודאי אגן קרבין למלכא עלאה, יתיר מפל שאר עמין. ודאי הכי הוא, דישאל עבד לון קודשא בריך הוא לבא דכל עלמא. והכי אינון ישראל בין שאר עמין, פלבא בין שייפין, כמה דשייפין לא יכלי למיקם בעלמא אפילו רגעה תדא בלא לבא, הכי עמין פלהו, לא יכלין למיקם בעלמא, בלא ישראל. ואוף הכי ירושלים בגו שאר ארעאן, פלבא בגו שייפין. ועל דא איהי באמצעיתא דכולי עלמא. פלבא גו שייפין.

מראה ❖ אוצר ההיכל ❖ היכל תתיא

תרגום: שאלה אחרת, שודאי אנו קרובים למלך העליון יותר מפל שאר העמים – ודאי כך זה, שישראל עשה אותם הקדוש ברוך הוא לב כל העולם. וכך הם ישראל בין שאר העמים, כמו לב בין האיברים. כמו שהאיברים לא יכולים לעמד בעולם אפלו רגע אחד בלי לב, כך העמים כלם לא יכולים לעמד בעולם בלי ישראל. וכך גם ירושלים בתוך שאר הארצות כמו לב בתוך האיברים, ועל כך היא באמצע כל העולם, כמו לב בתוך האיברים.

וישראל מתנהגן גו שאר עמין, כגוונא דלבא גו שייפין. לבא איהי רכיף וחלש, ואיהו קיומא דכל שייפין, לא ידע מצערא ועקא ויגונא כלל אלא לבא, דביה קיומא, דביה סוכלתנו, שאר שייפין לא אתקריב בהו כלל, דהא לית בהו קיומא, ולא ידעין מדי. כל שאר שייפין לא קריבין למלכא, דאיהו חכמתא וסוכלתנו, דשריא במוחא, אלא לבא. ושאר שייפין, רחיקין מגיה, ולא ידעין מגיה כלל. כך ישראל, למלכא קדישא קריבין, ושאר עמין רחיקין מגיה.

תרגום: וישראל מתנהגים בתוך שאר העמים כמו הלב בתוך האיברים. הלב הוא רך וחלש, והוא קיום כל האיברים. לא יודע מצער וצרה ויגון כלל, רק הלב, שבו הקיום, שבו השכל. שאר האיברים לא התקרבו בהם כלל, שהרי אין בהם קיום ולא יודעים דבר. כל שאר האיברים לא קרובים למלך, שהוא חכמה ושכל, ששרוי במוח, אלא רק הלב. ושאר האיברים רחוקים ממנו ולא יודעים כלל. כך ישראל קרובים למלך הקדוש, ושאר העמים רחוקים ממנו.

שאלתא אחרא, דישראל לא אכלי גבלות וטרפות, וטנופא ולכלוכא דשקצים ורמשים כשאר עמין, הכי הוא, דהא לבא דאיהו רכיף וחלש, ומלכא וקיומא דכל שאר שייפין, לא נטיל למזוניה, אלא ברירו וצחוטא דכל דמא, ומזוניה נקי וברירא, ואיהו רכיף וחלש מפלא, ושאר פסולת אנת לכל שייפין, וכל שאר שייפין לא משגחין בהאי, אלא כל פסולת וביש דכלא נטלין, ואינון בתקיפו כמה דאתחזי לון.

תרגום: שאלה אחרת, שישראל לא אוכלים גבלות וטרפות וטנוף ולכלוך ושקצים ורמשים כשאר העמים – כך הוא, שהרי הלב הוא רך וחלש, ומלך ועמידת כל שאר האיברים. לא לוקח למזונו, רק ברור וצחות כל הדם, ומזונו נקי וברור, והוא רך וחלש מהכל, ושאר הפסולת מגיח לכל האיברים, וכל שאר האיברים לא משגיחים בזה, אלא כל פסולת ורע של הכל לוקחים, והם בחזק כמו שראוי להם.

ועל דא בכל שאר שייפין אית אבעבועין, שאת או ספחת, סגירו דצרת. ללבא, לאו מפל הנני כלום, אלא איהו נקי ברירא מפלא, לית ביה מומא כלל. כך קודשא בריך הוא נטיל ליה לישראל דאיהו נקי וברירו דלית ביה מומא על דא כתיב, (שיר השירים ד) בלך יפה רעיתי ומום אין בך. אתא רבי יוסי, נשיק ידוי, אמר, אילו לא אתינא לעלמא, אלא למשמע דא, דיי. (במדבר כ"ב) ושם איש ישראל המכה וגו'. אמר רבי יצחק, האי קרא הכי

תתיב מראה ❖ אוצר ההיכל ❖ היכל

הוה ליה למכתב, ושם איש ישראל אשר הכה פנחס, ולא המכה אשר הכה, לא נאמר אלא בארץ סתים.

תרגום: ועל זה בכל שאר האיברים יש אבועות, שאת או ספחת, סגירות הצרעת. ללב אין כלום מכל אלה, אלא הוא נקי וברור מהכל, אין בו מום כלל. כך הקדוש ברוך הוא לקח את ישראל, שהוא נקי וברור שאין בו מום, ועליו כתוב (שיר השירים ד) כלך יפה רעיתי ומום אין בך. בא רבי יוסי, נשק ידו ואמר, אלו לא באתי לעולם רק כדי לשמע את זה – די לי. ושם איש ישראל המכה וגו'. אמר רבי יצחק, פסוק זה היה צריך להכתב: ושם איש ישראל אשר הכה פנחס, ולא המכה אשר הכה. לא נאמר אלא בדרך נסתר.

אלא הכי אמר רבי אלעזר (נ"א רבי שמעון), כיון דסלקיה קודשא בריך הוא לפנחס לכהנא רבא, לא בעא לאדכרא ליה לפנחס בקטלונתא דבר נש. דהא לא אתחזי לכהנא רבא. עד לא סלקיה לכהנא רבא, אדכר ליה, ואמר וירא פנחס ויקח רמח וגו', וידקור את שניהם וגו'. כיון דסלקיה לכהנא רבא לא אדכר שמיא בקטלונתא, דלא אתחזי ליה, וחס עליה יקרא יקודשא בריך הוא, דכהנא רבא לא אתחזי לאדכרא בקטלונתא. ושם האשה המופה, אוף הכי.

תרגום: אלא כך אמר רבי אלעזר (רבי שמעון), כיון שהעלה הקדוש ברוך הוא את פנחס לכהנה גדולה, לא רצה להזכיר לפנחס את הרג האדם, שהרי לא ראוי לכהן גדול. טרם העלהו לכהנה גדולה הזכיר לו, ואמר, וירא פינחס [וגו'] ויקח רמח וגו', וידקור את שניהם וגו'. כיון שהעלהו לכהנה גדולה, לא הזכיר שמו בהרג, שלא ראוי לו, וחס עליו כבוד הקדוש ברוך הוא, שכהן גדול לא ראוי להזכיר בהרג. ושם האשה המכה, גם כך.

רבי שמעון הוה אזיל מקפוטקניא ללוד, ורבי יהודה אזיל עמיה, עד דהוו אזלי פגע בהו רבי פנחס בן יאיר, ותרינ גוברין טוענין אבתריה. שכיוף חמריה דרבי פנחס. טעינו ליה, ולא אזיל. אמר רבי פנחס, שביקו ליה, דהא ריחא דאנפין תדמין קא ארת, או נסא אתעביד לן השתא. עד דאינון תמן, נפק רבי שמעון מבתר חד טנרא. נטל חמרא ואזיל, אמר רבי פנחס, ולא אמרית לכו, דהא ריחא דאנפין תדמין קא ארת.

תרגום: רבי שמעון היה הולך מקפוטקניא ללוד, ורבי יהודה הלך עמו. עד שהיו הולכים, פגע בהם רבי פנחס בן יאיר, ושני אנשים מחמרים אחריו. עמד חמורו של רבי פנחס. טענו אותו, ולא הלך. אמר רבי פנחס, השאירו אותו, שהרי ריח של פנים חדשות הרית, או שנס יעשה לנו כאן. עד שהם שם, יצא רבי שמעון מאחרי סלע אחד, נטל חמור והלך. אמר רבי פנחס, ולא אמרתי לכם שהרי ריח של פנים חדשות הרית.

נחת וגפיף ליה רבי פנחס, ובכה, אמר ליה, חמינא בחלמי, דאתיא שכינתא לגבי, ויהבת לי נבובון רברבון, וחדינא בה. השתא כמה דחמינא. אמר רבי שמעון, מקל פרסי דחמרד, ידענא

מראה ❖ אוצר ההיכל ❖ היכל תתיו

דאנת הוא. השתא חדוה שלים. אמר רבי פנחס, נתיב בדרך חד, דמלי דאורייתא אצטריך צחותא. אשכחו עינא דמיא, ואילנא, יתבו.

תרגום: ירד וגפף אותו רבי פנחס ובכה. אמר לו, ראיתי בחלומי שבאה שכניה אלי ונתנה לי אוצרות גדולים, ושמתתי בה. ועכשו כפי שראיתי. אמר רבי שמעון, מקול פסות חמורף ידעתי שזה אמה. כעת חדוה שלמה. אמר רבי פנחס, נשב במקום אחד, שדברי התורה צריכים צחות. מצאו מעין מים ועץ, וישבו.

אמר רבי פנחס, מסתכל הוינא דהא לתחית המתים, בארמא אחרא יעביד לון קודשא בריך הוא, ומה דהוה השתא קדמאה, ליהוי כדין בתראה. מנלן. מאינן עצמות, הנהו גרמין דאחיא לון קודשא בריך הוא על ידי יחזקאל, דכתיב, (יחזקאל לו) ותקרבו עצמות עצם אל עצמו בקדמיתא, ולבתר כתיב וראיתי והנה עליהם גידים ובשר עלה וגו'. ויקרם עליהם עור מלמעלה ורוח אין בהם. דהא מה דאפשיט בקדמיתא, ליהוי בתראה. בקדמיתא (אפשיט מרוחא, ולבתר) עור, ולבתר בשר, בקדמיתא אפשיט מרוחא, ולבתר עור, ולבתר בשר, ולבתר עצמות.

תרגום: אמר רבי פנחס, מסתכל הייתי שזה לתחית המתים בדרך אחר יעשה להם הקדוש ברוך הוא, ומה שהיה בעת ראשון, יהיה אז אחרון. מנין לנו, מאותן עצמות, אותן עצמות שהחיה הקדוש ברוך הוא על ידי יחזקאל, שכתוב (יחזקאל לו) ותקרבו העצמות עצם אל עצמו – בהתחלה, ואחר כך כתוב, וראיתי והנה עליהם גידים ובשר עלה וגו'. ויקרם עליהם עור מלמעלה ורוח אין בהם – שהרי מה שהפשיט בתחלה, יהיה אחרון. בתחלה (הפשיט מרות, ואחר כך) עור, ואחר כך בשר. בתחלה הפשיט מרות, ואחר כך עור, ואחר כך בשר, ואחר כך עצמות.

אמר רבי שמעון, ברא אקשן קדמאי, אבל גרמין אליו דאחיא קודשא בריך הוא, נסין ואתין משניין, עבד בהו קודשא בריך הוא. תא תזי מה כתיב, (איוב י) זכר נא פי כחומר עשיתי ואל עפר תשיבני. מה כתיב בתריה, הלא כחלב תתיכני וכגבינה תקפיאני, עור ובשר תלבישני ובעצמות וגידים תסוככני. זמין קודשא בריך הוא, לבתר דיתבלי בר נש בעפרא, ומטי זמנא דתחית המתים, דהווא גרמא דישתאר. למעבד ליה כעסה דא, וכגבינה דחלב, ונביע כחלב, דהווא נביעו נקי מצוחצח בצחותא ההוא גרמא. כד יתערב ההוא גרמא ויתמחי כחלבא, ולבתר יקפיא ליה, ויתציר בצייורא כגבינה בקפיאותא, ולבתר יתמשך עליה עור ובשר ועצמות וגידים.

תרגום: אמר רבי שמעון, בזה התקשו האחרונים, אבל עצמות אלה שהחיה הקדוש ברוך הוא, נסים ואותות משנים עשה בהם הקדוש ברוך הוא. בא וראה מה כתוב, (איוב י) זכר נא פי כחומר עשיתי ואל עפר תשיבני. מה כתוב אחריו, הלא כחלב תתיכני וכגבינה תקפיאני. עור ובשר תלבישני ובעצמות וגידים תשככני. עתיד הקדוש ברוך הוא, לאחר שיכלה האדם

תתיר מראה ❖ אוצר ההיכל ❖ היכל

בעפר ויגיע זמן של תחית המתים, שאותה עצם שתשאר, לעשות אותה כמו עפה זו, וכמו גבינה של חלב ונביעת החלב, שאותה נביעה נקיה ומצחצחת בצחות אותה עצם. תתערב אותה העצם ותמחה כמו חלב, ואחר כך יקפא אותה, ותצטרך בצירור כמו גבינה בקפאון, ואחר כך ימשך עליה עור ובשר ועצמות וגידים.

הדא הוא דכתיב הלא כחלב תתיכני וכגבינה תקפיאני. התכתיני לא כתיב, אלא תתיכני. הקפיתני לא כתיב, אלא תקפיאני. הלבשתני לא כתיב, אלא תלבשיני. סוככתני לא כתיב, אלא תסוככני. פלהו לבתר זמנא משמע.

תרגום: זהו שכתוב הלא כחלב תתיכני וכגבינה תקפיאני. התכתיני לא כתוב, אלא תתיכני. הקפיתני לא כתוב, אלא תקפיאני. הלבשתני לא כתוב, אלא תלבשיני. סוככתני לא כתוב, אלא תסוככני. כלם משמע שלאחר זמן.

ולבַּתֵּר מֵהַ כְּתִיב, חַיִּים וְחַסֵּד עֲשִׂיתָ עִמָּדִי, דָּא רוּחָא דְחַיִּי. (ס"א ואי תימא) עֲשִׂיתָ עִמָּדִי כְּתִיב, וְלֹא כְּתִיב תַּעֲשֶׂה. אֲלֵא הֲכִי אָמַר, חַיִּים וְחַסֵּד עֲשִׂיתָ עִמָּדִי. בַּהֲוֹא עֲלֵמָא שְׂדִית בִּי רוּחָא דְחַיִּים, אֲבָל וּפְקֻדְתָּךְ, דְּמִטְרוּנִיתָא דְּמִלְכָּא, שְׁמֶרָה רוּחִי, אִיהִי נְטֵרַת לְרוּחִי, בַּהֲוֹא עֲלֵמָא. מֵאִי וּפְקֻדְתָּךְ, דָּאֵת זִמִּין לְפְקֻדָּא לָהּ בְּקַדְמִיתָא. (שמרה רוחי) וְרִזָּא דְּמִלָּה דָּא, כֹּל נְפִשִׁין דְּצַדִּיקָיָא, גְּנִיזִין וּטְמִירִין תַּחוּת כְּרִסְיָא דְּמִלְכָּא, וְאִיהִי נְטֵרָא לִזְוֵן, לְאַתְבָּא לִזְוֵן לְדוּכְתֵיָהּ, הֲדָא הוּא דְּכְתִיב וּפְקֻדְתָּךְ שְׁמֶרָה רוּחִי. מֵאִי וּפְקֻדְתָּךְ. כִּמְה דָּאֵת אָמַר, (תהלים קט) פְּקֻדְתּוֹ יִקַּח אַחֵר. פְּקֻדְתָּךְ, דָּא מִטְרוּנִיתָא דְּמִלְכָּא, דְּכֹל רוּחִין אִינּוּן פְּקֻדוּנִין בִּידְהָא, הֲדָא הוּא דְּכְתִיב, (תהלים לא) בְּיַדְךָ אֶפְקִיד רוּחִי וְגו', וְאִיהִי נְטֵרָא לִזְוֵן, בְּגִין דָּא שְׁמֶרָה רוּחִי, וְאִיהִי נְטֵרַת לָהּ.

תרגום: ואחר כך מה כתוב. חיים וחסד עשית עמדי - זו רוח החיים. (ואם תאמר), הרי כתוב עשית עמדי, ולא כתוב תעשה. אלא כך אמר, חיים וחסד עשית עמדי. באותו עולם זרקת בי רוח חיים, אבל ופקודתך - שמלכת המלך - שמרה רוחי, היא שמרה את רוחי באותו עולם. מה זה ופקודתך. שאתה עתיד לפקד אותה בתחלה. (שמרה רוחי) וסוד דבר זה - כל נפשות הצדיקים גנוזות וטמירות תחת כסא המלך, והיא שומרת אותם להשיבן למקומותיהן. זהו שכתוב ופקודתך שמרה רוחי. מה זה ופקודתך. כמו שנאמר (תהלים קט) פקודתו יקח אחר. פקודתך - זוהי מלכת המלך, שכל הרוחות הם פקודנות בידה. זהו שכתוב (שם לא) בידך אפקיד רוחי וגו', והיא שומרת אותם, בגלל זה שמרה רוחי, והיא שומרת אותה.

כגוונא דא אמר דוד (תהלים פו) שמרה נפשי כי חסיד אני. שמרה, דא מטרוניתא דמלכא. דאיהי נטרא נפשי, בגין כי חסיד אני. ובכל אתר דכתיב סתם, דא מטרוניתא. כמה דאֵת אָמַר, (שמות כד) ויקרא אל משה. (שמות טו) ויאמר אם שמע תשמע בקול יי אלהיך.

מראה ❖ אוצר ההיכל ❖ היכל תתמו

תרגום: כמו זה אמר דוד (שם פו) שְׁמֵרָה נִפְשִׁי כִּי חָסִיד אָנִי. שְׁמֵרָה – זו מַלְכַת הַמֶּלֶךְ, שהיא שְׁמֵרָה נִפְשִׁי, בְּגִלְל כִּי חָסִיד אָנִי. וּבְכָל מְקוֹם שֶׁכְּתוּב סֵתֶם – זו הַמֶּלֶכָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה, (שמות טו) וַיֹּאמֶר אִם שָׁמַעַתְּ תִשְׁמַע בְּקוֹל ה' אֱלֹהֶיךָ.

בְּכָה רַבִּי פִּנְחָס, וְאָמַר, וְלֹא אֶמְרִית לָךְ דְּשִׁכְיִנְתָּא יְהֵבַת לִי גְבוּבֹן וּמִתְנָן, וּפְאָה חוּלְקֵי דְזִכְיִנְא לְמַחְמֵי לָךְ, וְשִׁמְעֵנָא דָּא. אָמַר לִיה, בְּהֵוֹא זְמָנָא, תִּינַח הֵוֹא גְרָמָא, שְׂאֵר גְרָמִין דִּישְׁתַּכְחוּן מַה יִּתְעַבִּיד מְנַהוּן. אָמַר לִיה, כְּלָהוּ יִתְפַּלְלוּ בְּהֵוֹא גְבוּבֹן דְּהֵוֹא גְרָמָא, וְיִתְפַּלְלוּ בְּהֵוֹא, וְיִתְעַבִּיד כְּלָא עֶסָה תְּדָא, וְתַמְּן יִתְצַיִיר צִיּוּרָא, כְּמָה דְּאֶתְמַר. הֵוֹא הוּא דְכְּתִיב, (ישעיה נח) וְעֲצֻמוֹתֶיךָ יִחְלִיץ. מֵאֵי יִחְלִיץ. כְּמָה דְּאֶתְ אָמַר (הושע ה) חֲלִץ מֵהֶם. כְּלָהוּ יִתְעַבְרוּן מְקִיּוּמֵיהוּ, וְיִתְפַּלְלוּ בְּהֵוֹא גְרָמָא, לְמַהוּי עֶסָה תְּדָא. וְכִדִּין (ישעיה נח) וְהֵייתְּ כְּגֵן רֹוֹה וְכְמוֹצָא מֵיִם וְגו'.

תרגום: בְּכָה רַבִּי פִּנְחָס וְאָמַר, וְלֹא אֶמְרִית לָךְ שֶׁשְׁכִינָה נִתְּנָה לִי אוֹצְרוֹת וּמִתְנֹת. אֲשֵׁרֵי חֲלָקֵי שְׁזִכְיִתִּי לְרֹאוֹתֶיךָ וְשִׁמְעֵתִי אֶת זֶה. אָמַר לוֹ, בְּאוֹתוֹ זְמַן מִיֵּלָא אוֹתָהּ עֲצָם, מַה יַעֲשֶׂה מִשְׂאֵר הַעֲצָמוֹת שִׁמְצָאוּ. אָמַר לוֹ, כְּלֵן יִפְּלֹוּ בְּאוֹתָהּ גְבוּעָה שֶׁל עֲצָם זוֹ, וְיִפְּלֹוּ יַחַד אֶתְהּ, וְהַכֵּל יַעֲשֶׂה עֶסָה אַחַת, וְשֵׁם יִצְטִיר צִיּוּר, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (ישעיה נח) וְעֲצֻמוֹתֶיךָ יִחְלִיץ. מַה זֶה יִחְלִיץ. כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (הושע ה) חֲלִץ מֵהֶם. כְּלֵם יַעֲבְרוּ מְקִיּוּמָם וְיִפְּלֹוּ בְּעֲצָם הַזֹּאת לְהֵיוֹת עֶסָה אַחַת, וְאֵז (ישעיה שם) וְהֵייתְּ כְּגֵן רֹוֹה וְכְמוֹצָא מֵיִם וְגו'. ע"כ.

בביאור דברי הזוהר הקדוש, בענין בית המקדש השלישי, איתא ברמח"ל בתחילת ספרו 'משכני עליון' וז"ל: ועתה אומר לך, למה משתנה הבית העתידי מן הבית הראשון או השני, כי לא דבר ריק הוא, על כן שמע והבן מאד, כי הקדמות גדולות אתה צריך לדבר זה, והבן היטב. והנה כתוב, 'בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ', ואמרו החכמים ז"ל, בראשית – ב' ראשית, וזה עיקר גדול ורב בסתרי הבריאה, לדעת את הדברים על בורים, ותיקון העולם מה תיקון. וכאשר עלה ברצון המאציל ב"ה לברוא העולם הזה, היה מעמיד את המאורות על מכוניהם, והמשמרות על מעמדם, וסדר כל הסדרים בחכמתו. והחכמה נשגבה מאד על כל המעשים, ובה כולם תלויים ועומדים, היא הנרמזת ביו"ד של השם הנכבד והנורא.

וממעל לחכמה נמצא ראשית אחר נעלם מאד, עמוק עמוק מי ימצאנו, הוא הנותן לה כח לעשות חיל. ומפני עוצם קדושתו נסתר בתוך החכמה, ולא נראה ממנו החוצה. ובראות כל השרים וכל הממונים המקבלים מאת המלך, כי מן החכמה כולם מקבלים, אמרו – הלא זאת היא ראשית הכל, והמקור שאין לו הפסק, ומזה הטעם נקראת החכמה ראשית. אך הראשית האחר נכלל בה, והיא לא נבדלת ממנו כלל, וכל מעשיה ממנו, וכל סדריה ממנו נתנו לה. ולא נמצא דבר בעולם שתעשה החכמה, שלא הגיע אליה מן הראשית הזה, הוא הנרמז

בקוצה של יו"ד. ולא תמצא שנבדל הקוץ מן היו"ד ולא היו"ד מן הקוץ לעולם. ונמצא לכל הדברים ראשית אחד, ועוד – ראשית לראשית, וזהו ב' ראשית שאמרתי למעלה.

ולמה אמר הכתוב כן. אלא שהעולם לא עמד בשלימותו למיום הבראו, כי תלוי היה ועומד עד מעשי האדם. ולולי היה האדם חוטא, היה נשלם, והוא חטא, על כן לא נשלם. ונמצא שלא עמדו הבריות על תיקון רק כפי ערך מה שהגיע מן החכמה הנפלאה, ועדיין חסר מהם המעלה אחרת גדולה מזו הרבה. וזה כי בהתחזק הראשית הנעלם, ויצא ברוב תקפו והדרו, יקבלו כל המאורות מדריגה גדולה ומעלה חשובה מאד, עד שאין אחרי המעלה הזאת ירידה. וזאת המעלה לא הגיעתם עד היום הזה. אכן לעתיד ישיגוה ברבות הטובה בעולם, והשלוש והמנוחה יתגבר בכל המדריגות, ונסו יגון ואנחה. כי על הימים ההם נאמר, 'ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד'. ואלמלא הייתי רוצה להאריך בענין זה, היו הדרושים רחבים יותר, והייתי יוצא מעניני הרבה, אף כי הדברים רבים ונכבדים מאד, ואי אפשר ללבות האנשים להכיל כל הפרטים עד תומם, על כן לא ארחק מן הדרך, ורק הקדמות אניח לפניך. ואתה תסתכל בהם היטב, ותבין ממוצא דבר סודות סתומים וחתומים, לשרידים אשר ה' קורא נתנו ולמכסה עתיק.

בית הראשון בסוד החכמה ומה שתדע, כי עד עתה לא הלכו כל המאורות ולא עמדו כל המדריגות רק בסוד החכמה. ולזמן העתיד עוד יתגלה הראשית הנעלם, ויעלו כל הדברים מעלות גדולות ויקרות. ותדע עוד, שבחטא האדם נתקלקלו הדברים, וכל התיקונים נסותרו, ולא יכול העולם לחזור אפילו לכמות שהיה, אלא בימי שלמה כשנבנה הבית. וכן כתוב, 'וה' נתן חכמה לשלמה', כי אז נתפשטה החכמה ברוב יפיה והדר כבודה, וכל המאורות נתחזקו בשמחה רבה. ולא נמצא באותם הימים רק עוז וחדוה בכל המדריגות ובכל העולמות אשר כמוהו לא נהיתה, ועם כל זה הכל היה בסוד החכמה לבד. ויען לא הגיעו אל התכלית האחרון, על כן היה הפסק לשלוח ההיא, והבית חרב.

אבל לעתיד בהגלות הראשית – הנעלם אשר דברתי, תהיה השלוח רבה יותר מאד, ושאחריה לא יהיה עוד הפסק כלל. ונמצא שכל הדברים הולכים אחר מקורם. ובהיות המקור אחד, כל משפטי המאורות – הליכותיהם, מסעיהם ומוצאיהם, עמידתם ושיבתם, כולם הולכים על פי המקור ההוא. ובהיות המקור נשגב יותר, ישתנו על פיו כל הדברים כולם. על כן שינויים רבים יהיו בעולם בזמן ההוא. וכל שכן הבית הקדוש אשר כבר שמעת כי הוא המקום ממנו תוצאות חיים לכל אשר נברא בכל העולמות, כי על כן ישתנה מאד ממה שהיה בראשונה. ונמצא, הבית הראשון בסוד החכמה, כי היא החכמה שנתנה לשלמה כמו שפרשתי, ובה בנה הבית הזה. והעתיד בסוד הראשית הנעלם שלא נגלה עדיין עד היום הזה.

אמנם ודאי אין כל חדש תחת השמש, וכל הדברים המתחדשים בכל יום תמיד בכל ימי ששת האלפים שנה, כבר נגזרו מתחלה וכן נבראו. כי רק ככלות זה הגבול הראשון יהיה

מראה ❖ אוצר ההיכל ❖ היכל תתיז

חידוש. וזה עיקר גדול, ואני לא אאריך בו עתה, ואינני אומר רק כמו ראשי פרקים. אבל זה האמת, כי בעבור זה עשה ה' מתחלה את כל הדברים לפי מה שהם על פי החכמה לבד, ובהם כח להיות עוד לפי הראשית העליון. ובהגלות זה הראשית, אחריו כולם ימשוך בכח הראשון, שכבר היה בהם בתחלה, ותתחדש כל הבריאה כאילו אז נולדה. ועל כן אמר ישעיה, 'השמים החדשים והארץ החדשה'.

ועתה אודיע לך סוד אחד עצום ורב מאד, ועל כן תתגבר בשכלך לרדת אל עומק הדברים. דע, כי זה הבית העתידי הוא שראה אותו יחזקאל הנביא מיד אחר חורבן הראשון. ואתה כבר שמעת, כי לא פסק הבית למעלה, גם כי חרב למטה. כי הלא לא נבנה הבית למטה רק ברוב חוזק המאורות, והתגברם להאיר ממדרגה למדרגה, ויגיעו אל העולם הזה, וגם עשו הבית אשר עשו. (כבר) [וכאשר] חסר הכוח הזה, לא היה עוד זה הבית למטה, אך לא מפני זה חרב למעלה, רק הוחשך ולא האיר כבראשונה. אבל הסוד הגדול הנודע בזה הענין למי שהוא מורגל ללכת בדרכי החכמה, והעומד בסוד ה' ויודע אורחותיו, הוא כי כאשר בנה שלמה את הבית הראשון, לולי חטאו, אלא היו מחזיקים בתורתם, היו מתעלים במדרגותיהם, ומגיעים הדברים אל התיקון השלם. ואז היה העולם פושט צורה ולובש צורה, והיה מתגלה מה שלא נתגלה. אך כאשר גברה הרשעה ורבו החטאים, הנה הבית הראשון שנתקן בוגקונים הראשונים חרב. ואז אותו הבנין לא עמד עוד למעלה, רק ברגע אחד עבר ונבנה בצורה אחרת, היא הצורה והיא התכנית שעתיד להיות. ונמצאו, שני הבנינים, זה נכנס וזה יוצא ואין ביניהם כמלוא נימא. והבנין הזה לא נגלה למטה, כי רק לעתיד יגלה. אך למעלה, מהיום ההוא והלאה כן היה, וכן הוא. ועל כן ראה אותו יחזקאל, שכבר בנוי ועומד היה, וישראל לולי זכו במעשיהם, היתה ראויה להיות גאולת עזרא כגאולת מצרים, וביאתם כביאת יהושע. ואז היו בונים את הבית בתבנית הזה אשר ראה יחזקאל, והיו שתי המקדשים שלמעלה ושלמטה מכוונים זה לזה.

וכאשר לא הטיבו דרכיהם, היתה הגאולה בחשאי, ולא עצרו כח לעשות כבית ההוא. ואז עשו אותו על פי הנביאים שביניהם, קצת דומה אל הראשון, וקצת דומה אל האחרון, שכבר נתחדש למעלה, אפס קצהו לקחו וכולו לא לקחו, כי לא היתה השעה הראויה לכך. ונמצא, שבזמן שלמה היו שני הבתים – העליון והתחתון מכוונים, על כן מצאה השכינה בו מנוח ושרתה בו. אבל השני, שלא היו דומים זה לזה לא שרתה בו שכינה.

אבל לעתיד, לא די שיהיו דומים, אלא שהבית העליון יתפשט ויגיע למטה. והוא משרז"ל, שמקדש שלישי הוא מעשה ידיו של מקום, כי לא יעקר הבית העליון ממקומו, רק יתפשט ויגיע למטה, ואז יבנה סביבותיו בנין חמרי כאשר לעולם הזה, ויתחבר בנין בבנין להיות אחד, לא יתפרדו זה מזה. והכבוד יהיה שורה בו בגילוי גמור, והוא הענין שנאמר עליו, 'ונגלה כבוד ה' וראו' וכו', ואז תהיה השלמה גמורה בלא הפסק כלל. והנה על פי הסוד הזה כתוב, 'מקדש ה' כוננו יריך', כי השכינה כפי קבלתה, כן נראו בה תיקוני איברים

וקישוטים נאים ונכבדים, וכאשר יאיר אור הראשית הזוה, ירבה כבוד כתר ויתנשא מאד. ונמצא שיהיה המקדש נבנה בסוד הכתר, ומנין כננ"ו הוא קכ"ו והוא מנין, א' א"ד אד"נ אדנ"י המאיר בכתר הזה. וכל אלה הדברים הם עמוקים מאד, ונשרשים בחכמה יותר ממה שהם נראים הרבה. ע"כ.

כ. בילקוט שמעוני (ישעיה רמו תעח): 'ושעריך לאבני אקדח' (ישעיה נד יב), רבי ירמיה בשם רבי שמואל בר רב יצחק עתיד הקדוש ברוך הוא לעשות שער המזרח של בית המקדש הוא ושני פשפשין אבן אחת של מרגליות, ר' יוחנן הוה יתיב ודריש גבי כנישתא בצפורי עתיד הקדוש ברוך הוא לעשות שער המזרחי של בית המקדש הוא ושני פשפשין אבן אחת של מרגלית, הוה תמן חד אפיקורוס אמר אפילו כהדא ביעתא דשפנינא לית אנן משכחין והדין יתיב ואמר הכדין. עם כשהוא מפרש בים הגדול שקעה ספינתו בים וירד לעמקי תהום וראה מלאכי השרת מסתתין בו מגלפים בו מסרגין בו, אמר להם מהו זה, אמרו לו זה שער המזרחי של בית המקדש הוא ושני פשפשין אבן אחת של מרגלית, א"ל סבא סבא כל מה דאת יכיל למגלג גלוג למשבחא שבח דאלולא חמון עיני לא הוינא מהימנא, א"ל ואילו לא חמון עינך לא הויתא מהימנא למילי דאוריתא תלא עינאי ואסתכל ביה מיד נעשה גל של עצמות. מעשה בחסיד אחד דהוה מטייל בשוניתא דימא דחיפא והרהר בלבו ואמר תאמר שהקב"ה עתיד לעשות שער המזרחי של בית המקדש הוא ושני פשפשו אבן אחת של מרגליות, מיד יצתה בת קול ואמרה אלולא שאתה חסיד גמור כבר היתה מדת הדין פוגעת באותו האיש, העולם כלו בראתי בששה ימים דכתיב 'כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ' ושער המזרח של בית המקדש אי אפשר לעשות הוא ושני פשפשים אבן אחת של מרגליות, מיד בקש רחמים על עצמו ואמר רבון העולמים אף על פי שבלבי הרהרתי בשפתי לא דברתי, מיד נעשה לו נס ונבקע הים לו וראה מלאכי השרת מסתתין בו מגלפין בו מסרגין בו, ואמר להם מה הוא זה, אמרו לו זה שער המזרחי של בית המקדש הוא ושני פשפשין אבן אחת של מרגלית.

כא. פרשת המנוחה (שמות כה לא-מ): (לא) וְעֲשִׂיתָ מְנַרְתִּי זָהָב טָהוֹר מְקֻשָּׁה תִּיעָשֶׂה הַמְּנוּחָה יִרְכָּה וְקָנָה גְבִיעֶיהָ כַּפְתָּרֶיהָ וּפְרָחֶיהָ מִמָּנָה יְהִיוּ: (לב) וְשֵׁשֶׁת קָנָיִם יִצְאִים מִצְדֵּיהָ שְׁלֹשָׁה קָנָי מְנַרְתִּי מִצְדָּה הָאֶחָד וְשְׁלֹשָׁה קָנָי מְנַרְתִּי מִצְדָּה הַשֵּׁנִי: (לג) שְׁלֹשָׁה גְבָעִים מְשֻׁקְדִים בְּקָנָה הָאֶחָד כַּפְתָּר וּפְרָח וְשְׁלֹשָׁה גְבָעִים מְשֻׁקְדִים בְּקָנָה הָאֶחָד כַּפְתָּר וּפְרָח כֵּן לְשֵׁשֶׁת הַקָּנָיִם הַיִּצְאָאִים מִן הַמְּנַרְתִּי: (לד) וּבַמְּנַרְתִּי אַרְבָּעָה גְבָעִים מְשֻׁקְדִים כַּפְתָּרֶיהָ וּפְרָחֶיהָ: (לה) וְכַפְתָּר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנָיִם מִמָּנָה וְכַפְתָּר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנָיִם מִמָּנָה לְשֵׁשֶׁת הַקָּנָיִם הַיִּצְאָאִים מִן הַמְּנַרְתִּי: (לו) כַּפְתָּרֵיהֶם וְקָנָתָם מִמָּנָה יְהִיוּ כְּלָה מְקֻשָּׁה אֶחָת זָהָב טָהוֹר: (לז) וְעֲשִׂיתָ אֶת גִּרְתֵּיהָ

מראה ❖ אוצר ההיכל ❖ היכל תיבת

שְׁבַעַה וְהֵעֵלָה אֶת נִרְתִּיָּה וְהֵאִיר עַל עֵבֶר פְּנֵיהָ: (לה) וּמִלְקַחֶיהָ וּמַחְתֶּתֶיהָ זָהָב טָהוֹר: (לט) כָּפֶר זָהָב טָהוֹר יַעֲשֶׂה אֹתָהּ אֶת כָּל הַכֵּלִים הָאֵלֶּה: (מ) וּרְאֵה וַעֲשֵׂה בְּתַבְנִיתָם אֲשֶׁר אֹתָהּ מִרְאֵה בְּהָר:

רש"י: (לא) מקשה תעשה המנורה. שלא יעשנה חוליות, ולא יעשה קניה ונרותיה איברים איברים, ואחר כך ידביקם כדרך הצורפין, שקורין שולדי"ר בלע"ז אלא כלה באה מחתיכה אחת, ומקיש בקרנס וחותר בכלי האמנות ומפריד הקנים אלך ואלך: מקשה. תרגומו נגיד, לשון המשכה שממשיך את האיברים מן העשת לכאן ולכאן בהקשת הקרנס, ולשון מקשה מכת קרנס, בטידי"ץ בלע"ז כמו (דניאל ה ו) דא לדא נקשן: תעשה המנורה. מאליה, לפי שהיה משה מתקשה בה, אמר לו הקדוש ברוך הוא השלך את הככר לאור והיא נעשית מאליה, לכך לא נכתב תעשה: ירכה. הוא הרגל של מטה העשוי כמין תבה, ושלושה רגלים יוצאין המנה ולמטה: וקנה. הקנה האמצעי שלה העולה באמצע הירך זקוף כלפי מעלה, ועליו נר האמצעי עשוי כמין בויך לצוק השמן לתוכו ולתת הפתילה: גביעיה. הן כמין כוסות שעושין מזוככות ארכים וקצרים, וקורין להם מדרינ"ש בלע"ז, ואלו עשוין מזהב ובולטין ויוצאין מכל קנה וקנה כמנין שנתן בהם הכתוב, ולא היו בה אלא לנוי: כפתריה. כמין תפוחים עגולין סביב, בולטין סביבות הקנה האמצעי, כדרך שעושין למנורות שלפני השרים וקורין להם פומיל"ש בלע"ז, ומנין שלהם כתוב בפרשה, כמה כפתורים בולטין ממנה, וכמה חלק בין כפתור לכפתור: ופרחיה. ציורין עשוין בה כמין פרחים: ממנה יהיו. הכל מקשה יוצא מתוך חתכת העשת, ולא יעשם לבדם וידביקם: (לב) יצאים מצדיה. לכאן ולכאן באלכסון נמשכים ועולין עד כנגד גבהה של מנורה, שהוא קנה האמצעי, ויוצאין מתוך קנה האמצעי זה למעלה מזה, התחתון ארוך, ושל מעלה קצר המנו והעליון קצר המנו, לפי שהיה גובה ראשיהן שוה לגבהו של קנה האמצעי השביעי, שממנו יוצאים ששת הקנים: (לג) משקדים. כתרגומו, מצוררים היו כדרך שעושין לכלי כסף וזהב שקורין נייל"ר: ושלושה גבעים. בולטין מכל קנה וקנה: כפתר ופרח. היה לכל קנה וקנה: (לד) ובמנרה ארבעה גבעים. בגופה של מנורה היו ארבעה גביעים אחד בולט בה למטה מן הקנים, והשלושה למעלה מן יציאת הקנים היוצאים מצדיה: משקדים כפתריה ופרחיה. זה אחד מחמשה מקראות שאין להם הכרע, שאין ידוע אם גביעים משקדים או משקדים כפתריה ופרחיה: (לה) וכפתר תחת שני הקנים. מתוך הכפתור היו הקנים נמשכים משני צדיה אלך ואלך. כך שנינו במלאכת המשכן (פרק י) גבהה של מנורה שמונה עשר טפחים, הרגלים והפרח שלושה טפחים, הוא הפרח האמור בירך, שנאמר (במדבר ח ד) עד ירכה עד פרוה, וטפחים חלק, וטפח שבו גביע מהארבעה גביעים, וכפתור ופרח משני כפתורים ושני פרחים האמורים במנורה עצמה, שנאמר משקדים כפתריה ופרחיה, למדנו שהיו בקנה שני כפתורים ושני פרחים לבד מן השלושה כפתורים, שהקנים נמשכין מתוכן, שנאמר וכפתור תחת שני הקנים, וגו' וטפחים חלק, וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו אלך ואלך נמשכים ועולים כנגד גבהה של מנורה, וטפחים חלק, וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו, וטפחים חלק

וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו ונמשכים ועולין כנגד גבהה של מנורה וטפחים חלק, נשתיירו שם שלשה טפחים, שבהם שלשה גביעים וכפתור ופרח. נמצאו גביעים עשרים ושנים שמונה עשר לששה קנים, שלשה לכל אחד ואחד, וארבעה בגופה של מנורה, הרי עשרים ושנים, ואחד עשר כפתורים ששה בששת הקנים, ושלשה בגופה של מנורה, שהקנים יוצאים מהם, ושנים עוד במנורה, שנאמר משקדים כפתוריה, מעוט כפתורים שנים האחד למטה אצל הירך, והאחד בשלשת טפחים העליונים עם שלשת הגביעים, ותשעה פרחים היו לה ששה לששת הקנים, שנאמר (פסוק לג) בקנה האחד כפתור ופרח, ושלשה למנורה, שנאמר משקדים כפתוריה ופרחיה, ומיעוט פרחים שנים, ואחד האמור בפרשת בהעלותך (במדבר ח ד) עד ירכה עד פרח. ואם תדקדק במשנה זו הכתובה למעלה, תמצאם כמנינם איש איש במקומו: (לז) את גרתיה. כמין בזכין שנותנין בתוכם השמן והפתילות: והאיר על עבר פניה. עשה ששת הנרות שבראשי הקנים, היוצאים מצדיה, מסבים כלפי האמצעי, כדי שיהיו הנרות כשתדליקם מאירים אל עבר פניה, מוסב אורם אל צד פני הקנה האמצעי, שהוא גוף המנורה: (לח) ומלקחיה. הם הצבתים העשויין לקח בהם הפתילה מתוך השמן לישבן ולמשכן בפי הנרות, ועל שם שלוקחים בהם קרויים מלקחים. וצבתהא שתרגם אנקלוס, לשון צבת, טינליי"א בלע"ז: ומחתתיה. הם כמין בזכין קטנים, שחותה בהן את האפר שבנר בבקר בבקר, כשהוא מטיב את הנרות מאפר הפתילות, שדלקו הלילה וכבו, ולשון מחתה פוישידור"א בלע"ז, כמו (ישעיה ל יד) לחתות אש מיקוד: (לט) ככר זהב טהור. שלא יהיה משקלה עם כל כליה אלא ככר, לא פחות ולא יותר, והככר של חול ששים מנה ושל קדש היה כפול, מאה עשרים מנה, והמנה הוא ליטרא ששוקלין בה כסף למשקל קולוני"א והם מאה זהובים, עשרים וחמשה סלעים והסלע ארבעה זהובים: (מ) וראה ועשה. ראה כאן בהר תבנית שאני מראה אותך, מגיד שנתקשה משה במעשה המנורה, עד שהראה לו הקדוש ברוך הוא מנורה של אש: אשר אתה מראה. כתרגומו דאת מתחזי בטורא, אלו היה נקוד מראה בפת"ח, היה פתרונו אתה מראה לאחרים, עכשו שנקוד חטף קמ"ץ, פתרונו דאת מתחזי, שאחרים מראים לך, שהנקוד מפריד בין עשה לנעשה.

ברמב"ם (הלכות בית הבחירה ג א-יא): א. המנורה מפורשת צורתה בתורה. וארבעה גביעים ושני כפתורים ושני פרחים היו בקנה המנורה שנאמר (שמות כה לד) 'ובמנורה ארבעה גביעים משוקדים כפתוריה ופרחיה' ועוד פרח שלישי היה סמוך ליריכה של מנורה שנאמר (במדבר ח ד) 'עד ירכה עד פרח'.

ב. ושלש רגלים היו לה. ושלשה כפתורים אחרים היו בקנה המנורה שמהן יוצאים ששת הקנים. שלשה מצד זה ושלשה מצד זה. ובכל קנה וקנה מהן שלשה גביעים וכפתור ופרח. והכל משוקדים כמו שקדים בעשייתן.

מראה ❖ אוצר ההיכל ❖ היכל תתכא

ג. נמצאת כל הגביעים שנים ועשרים. והפרחים תשעה. והכפתורים אחד עשר. וכולן מעכבין זה את זה ואפילו חסר אחד מן השנים וארבעים מעכב את כולן.

ד. בד"א בשעשאוה זהב אבל שאר מיני מתכות אין עושין בה גביעים כפתורים ופרחי'. וכן מנורה הבאה זהב תהיה כולה ככר עם נרותיה ותהיה כולה מקשה מן העשתות. ושל שאר מיני מתכות אין מקפידין על משקלה. ואם היתה חלולה כשירה.

ה. ואין עושין אותה לעולם מן הגרוטאות בין שהיתה של זהב בין שהיתה של שאר מיני מתכות.

ו. המלקחים והמחתות וכלי השמן אינן מכלל הככר שהרי נאמר במנורה (שמות כה לא) 'זהב טהור' וחזר ואמר (שמות כה לח) 'ומלקחיה ומחתותיה זהב טהור' ולא נאמר נרותיה זהב טהור מפני שהנרות קבועין במנורה והם מכלל הככר.

ז. שבעת קני המנורה מעכבין זה את זה. ושבעת נרותיה מעכבין זה את זה בין שהיתה של זהב בין שהיתה של שאר מיני מתכות. וכל הנרות קבועים בקנים.

ח. ששת הנרות הקבועים בששת הקנים היוצאים מן המנורה כולן פניהם לנר האמצעי שעל קני המנורה וזה הנר האמצעי פניו כנגד קדש הקדשים והוא הנקרא נר מערבי.

ט. הגביעים דומין לכוסות אלכסנדריא שפיהן רחב ושוליהן קצר. והכפתורים כמין תפוחים כרותיים שהן ארוכין מעט כביצה ששני ראשיה כדין. והפרחים כמו פרחי העמודים שהן כמין קערה ושפתה כפולה לחוץ.

י. גובה המנורה היה שמונה עשר טפח. הרגלים והפרח שלשה טפחים. ושני טפחים חלק. וטפח שבו גביע כפתור ופרח. וטפחיים חלק. וטפח כפתור ושני קנים יוצאין ממנו אחד הילך ואחד הילך ונמשכים ועולין כנגד גובה המנורה. וטפח חלק. וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו אחר הילך ואחד הילך ונמשכין ועולין כנגד גובה המנורה. וטפח חלק. וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו אחד הילך ואחד הילך ונמשכין ועולין כנגד גובה המנורה. וטפחיים חלק. נשתירו שלשה טפחים שבהן שלשה גביעים כפתור ופרח.

יא. ואבן היתה לפני המנורה ובה שלש מעלות שעליה כהן עומד ומטיב את הנרות ומניח עליה כלי שמנה ומלקחיה ומחתותיה בשעת הטבה.

כב. פרשת השולחן (שמות כה כט-כג): (כג) וְעֲשִׂיתָ שְׁלֶחָן עֲצֵי שֵׁטִים אֲמָתִים אָרְכוּ וְאָמָה רָחְבוּ וְאָמָה וְחֲצֵי קָמָתוֹ: (כד) וְצִפִּיתָ אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר וְעֲשִׂיתָ לוֹ זָר וְזָהָב סָבִיב: (כה) וְעֲשִׂיתָ לוֹ מִסְגָּרָת טַפַּח סָבִיב וְעֲשִׂיתָ זָר וְזָהָב לְמִסְגָּרָתוֹ סָבִיב: (כו) וְעֲשִׂיתָ לוֹ אַרְבַּע טְבַעֲת זָהָב וְנָתַתָּ אֵת

הטבעת על ארבע הפאת אשר לארבע רגליו: (כו) לעמת המסגרת תהיין הטבעת לבתים לבדים לשאת את השלחן: (כח) ועשית את הבדים עצי שטים וצפית אתם זהב ונשא בם את השלחן: (כט) ועשית קצרתיו וכפתיו וקשותיו ומנקיתיו אשר יסף בהן זהב טהור תעשה אתם: (ל) ונתת על השלחן לחם פנים לפני תמיד:

רש"י: (כג) קמתו. גובה רגליו עם עובי השלחן: (כד) זר זהב. סימן לכתר מלכות, שהשלחן שם עושר וגדלה, כמו שאומרים שלחן מלכים: (כה) מסגרת. כתר גומו גדנפא, ונחלקו חכמי ישראל בדבר יש אומרים, למעלה היתה סביב לשלחן, כמו לבזבזין שבשפת שלחן שרים, ויש אומרים, למטה היתה תקועה מרגל לרגל בארבע רוחות השלחן, ודף השלחן שוכב על אותה מסגרת: ועשית זר זהב למסגרתו. הוא זר האמור למעלה, ופרש לך כאן שעל המסגרת היתה: (כו) לעמת המסגרת תהיין הטבעות. ברגלים תקועות כנגד ראשי המסגרת: לבתים לבדים. אותן הטבעות יהיו בתים להכניס בהן הבדים: לבתים. לצורך בתים: לבדים. כתר גומו אתרא לאריחיא: (כח) ונשא בם. לשון נפעל, יהיה נשא בם את השלחן: (כט) ועשית קצרתיו וכפתיו. קצרותיו זה הדפוס שהיה עשוי כדפוס הלחם, והלחם היה עשוי כמין תבה פרוצה משתי רוחותיה, שולים לו למטה וקופל מכאן ומכאן כלפי מעלה כמין כתלים, ולכך קרוי לחם הפנים, שיש לו פנים רואין לכאן ולכאן לצדי הבית מזה ומזה, ונותן ארכו לרחבו של שלחן, וכתליו זקופים כנגד שפת השלחן, והיה עשוי לו דפוס זהב ודפוס ברזל, בשל ברזל הוא נאפה וכשמוציאו מן התנור נותנו בשל זהב עד למחר בשבת שמסדרו על השלחן, ואותו הדפוס קרוי קערה: וכפתיו. בזכין שנותנים בהם לבונה, ושתיים היו לשני קמצי לבונה שנותנין על שתי המערכות, שנאמר (ויקרא כד ז) ונתת על המערכת לבונה זכה: וקשותיו. הן כמין חצאי קנים חלולים הנסדקין לארכן דגמתן עשה של זהב ומסדר שלשה על ראש כל לחם, שישב לחם האחד על גבי אותן הקנים ומבדילין בין לחם ללחם כדי שתכנס הרוח ביניהם ולא יתעפשו, ובלשון ערבי כל דבר חלול קרוי קסו"ה: ומנקיתיו. תרגומו ומכילתיה, הן סניפים, כמין יתדות זהב עומדין בארץ וגבוהים עד למעלה מן השלחן הרבה כנגד גובה מערכת הלחם, ומפצלים ששה פצולים זה למעלה מזה, וראשי הקנים שבין לחם ללחם סמוכין על אותן פצולין, כדי שלא יכבד משא הלחם העליונים על התחתונים וישברו ולשון מכילתיה, סובלותיו, כמו (ירמיה ו יא) גלאיתי הכיל, אבל לשון מנקיות איני יודע, איך נופל על סניפין. ויש מחכמי ישראל אומרים קשותיו אלו סניפין, שמקשין אותו ומחזיקין אותו שלא ישבר, ומנקיותיו אלו הקנים שמנקין אותו שלא יתעפש, אבל אונקלוס שתרגם ומכילתיה היה שונה כדברי האומר מנקיות הן סניפין: אשר יסך בהן. אשר יכסה בהן, ועל קשותיו הוא אומר אשר יסך, שהיו עליו כמין סכך וכסוי, וכן במקום אחר הוא אומר (במדבר ד ז) ואת קשות הנסך וזה וזה, יסך והנסך, לשון סכך וכסוי הם: (ל) לחם פנים. שיש לו פנים כמו שפרשתי, ומנין הלחם וסדר מערכתיו מפורשים באמור אל הכהנים.

תתכנ היכל ❖ אוצר ההיכל ❖ מראה

ברמב"ם (הלכות בית הבחירה ג יב-טו): יב. השלחן היה ארכו שנים עשר טפח ורחבו ששה טפחים. והיה מונח ארכו לאורך הבית ורוחבו לרוחב הבית וכן שאר כל הכלים שבמקדש אורכן לאורכו של בית ורחבן לרוחב הבית חוץ מן הארון שהיה אורכו לרוחב הבית. וכן נרות המנורה כנגד רוחב הבית בין הצפון ובין הדרום.

יג. ארבעה סניפין של זהב היו לשלחן מפוצלין בראשיהן שהיו סומכין בהן שתי המערכות של לחם הפנים. שנים מסדר זה. ושנים מסדר זה. והם הנאמרים בתורה (שמות כה-כט) 'וקשותיו'.

יד. וכ"ח קנים של זהב כל אחד מהן כחצי קנה חלול היו לו. ארבעה עשר לסדר זה וארבעה עשר לסדר זה. והם הנקראים (שמות כה כט) 'מנקיותיו'. ושני הבזיכין שמניחין בהן הלבונה על השלחן בצד המערכות הן הנקראין (שמות כה כט) 'כפותיו'. והדפוסין שעושין בהם להם הפנים הם הנקראים (שמות כה כט) 'קערותיו'.

טו. אלו הארבעה עשר קנים נותן החלה הראשונה על עצמו של שולחן ונותן בין ראשונה ושנייה שלשה קנים. וכן בין כל חלה וחלה שלשה קנים ובין ששית וחמישית שני קנים בלבד. לפי שאין על הששית אחרת נמצאו ארבעה עשר בכל מערכה ומערכה.

כג. פרשת מזבח הקטורת (שמות ל א-י): (א) וְעִשִּׂיתָ מִזְבֵּחַ מִקְטָר קִטְרֵת עֲצֵי שִׁטִּים תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ: (ב) אָמָה אָרְכוֹ וְאָמָה רָחְבוֹ רְבֹעַ יִהְיֶה וְאָמְתִים קָמְתוֹ מִמֶּנּוּ קִרְנָתָיו: (ג) וְצִפִּיתָ אֹתוֹ זָהָב טְהוֹר אֵת גִּגּוֹ וְאֵת קִירָתוֹ סָבִיב וְאֵת קִרְנָתָיו וְעִשִּׂיתָ לוֹ זָר זָהָב סָבִיב: (ד) וְשִׁתִּי טָבַעַת זָהָב תַּעֲשֶׂה לוֹ מִתַּחַת לְזָרוֹ עַל שְׁתֵּי צִלְעֹתָיו תַּעֲשֶׂה עַל שְׁנֵי צַדָּיו וְהָיָה לְבָתִּים לְבָדִים לְשֵׂאת אֹתוֹ בְּהֶמָּה: (ה) וְעִשִּׂיתָ אֵת הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב: (ו) וְנָתַתָּה אֹתוֹ לְפָנֵי הַפְּרָכֶת אֲשֶׁר עַל אֲרֹן הָעֵדֻת לְפָנֵי הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל הָעֵדֻת אֲשֶׁר אֹעֵד לָךְ שָׁמָּה: (ז) וְהִקְטִיר עָלָיו אֶהָרֵן קִטְרֵת סַמִּים בַּבֶּקֶר בַּבֶּקֶר בְּהִיטִיבוֹ אֵת הַנֶּרֶת יְקַטִּירָנָה: (ח) וּבִהְעֵלַת אֶהָרֵן אֵת הַנֶּרֶת בֵּין הָעַרְבִים יְקַטִּירָנָה קִטְרֵת תָּמִיד לְפָנֵי יְהוָה לְדֹרֹתֵיכֶם: (ט) לֹא תַעֲלֶוּ עָלָיו קִטְרֵת זָרָה וְעֹלָה וּמִנְחָה וְנֹסֶךְ לֹא תִסְכּוּ עָלָיו: (י) וְכִפֹּר אֶהָרֵן עַל קִרְנָתָיו אַחַת בְּשָׁנָה מִדָּם חֲטָאת הַכַּפָּרִים אַחַת בְּשָׁנָה יִכַּפֵּר עָלָיו לְדֹרֹתֵיכֶם קֹדֶשׁ קֳדָשִׁים הוּא לִיהוָה:

רש"י: (א) מקטר קטרת. להעלות עליו קיטור עשן סמים: (ג) את גגו. זה היה לו גג, אבל מזבח העולה לא היה לו גג, אלא ממלאים חללו אדמה בכל חניתן; זר זהב. סימן הוא לכתר כהנה: (ד) צלעותיו. כאן הוא לשון זויות, כתר גומו, לפי שנאמר על שני צדי, על שתי זויותיו שבשני צדיו: והיה. מעשה הטבעות האלה: לבתים לבדים. לכל בית תהיה הטבעת לבד: (ו) לפני הפרכת. שמא תאמר משוך מכנגד הארון לצפון או לדרום, תלמוד לומר לפני הכפרת, מכון כנגד הארון מבחוץ: (ז) בהיטיבו. לשון נקוי הבזיכין של מנורה

מדשן הפתילות שנשרפו בלילה, והיה מטיבן בכל בקר ובקר: הנרות. לוצי"ש בלע"ז וכן כל נרות האמורות במנורה, חוץ ממקום שנאמר שם העלאה, שהוא לשון הדלקה: (ח) ובהעלות. כשידליקם להעלות להבתן: יקטירנה. בכל יום פרס מקטיר שחרית ופרס מקטיר בין הערבים: (ט) לא תעלו עליו. על מזבח זה: קטרת זרה. שום קטורת של נדבה. כלן זרות לו חוץ מזו: ועולה ומנחה. ולא עולה ומנחה, עולה של בהמה ועוף, ומנחה היא של מין לחם: (י) וכפר אהרן. מתן דמים: אחת בשנה. ביום הכפורים, הוא שנאמר באחרי מות (ויקרא טז יח) ויצא אל המזבח אשר לפני ה' וכפר עליו: חטאת הכפורים. הם פר ושעיר של יום הכפורים המכפרים על טומאת מקדש וקדשיו: קדש קדשים. המזבח מקדש לדברים הללו בלבד ולא לעבודה אחרת.

ברמב"ם (הלכות בית הבחירה ג יז): מזבח הקטרת היה מרובע אמה על אמה. והוא נתון בהיכל מכוון בין הצפון לדרום משוך בין השלחן והמנורה לחוץ. ושלשתן היו מונחין משליש ההיכל ולפנים כנגד הפרוכת המבדיל בין הקדש ובין קדש הקדשים.

כד. כתב הרמב"ן (שמות כה א) וז"ל: כאשר דבר השם עם ישראל פנים בפנים עשרת הדברות, וצוה אותם על ידי משה קצת מצות שהם כמו אבות למצותיה של תורה, כאשר הנהיגו רבותינו עם הגרים שבאים להתיהד (יבמות מז:), וישראל קבלו עליהם לעשות כל מה שיצום על ידו של משה, וכרת עמהם ברית על כל זה, מעתה הנה הם לו לעם והוא להם לאלהים כאשר התנה עמהם מתחלה 'ועתה אם שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי והייתם לי סגולה' (שמות יט ה), ואמר 'ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש' (שם יט ו), והנה הם קדושים ראויים שיהיה בהם מקדש להשרות שכינתו ביניהם. ולכן צוה תחלה על דבר המשכן שיהיה לו בית בתוכם מקודש לשמו, ושם ידבר עם משה ויצוה את בני ישראל.

והנה עקר החפץ במשכן הוא מקום מנוחת השכינה שהוא הארון, כמו שאמר (להלן כה כב) 'ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפרת', על כן הקדים הארון והכפרת בכאן כי הוא מוקדם במעלה, וסמך לארון השלחן והמנורה שהם כלים כמוהו, ויורו על ענין המשכן שבעבורם נעשה. אבל משה הקדים בפרשת ויקהל את המשכן את אהליו ואת מכסהו (להלן לה יא), וכן עשה בצלאל (להלן לו ח), לפי שהוא הראוי לקדם במעשה.

וסוד המשכן הוא, שיהיה הכבוד אשר שכן על הר סיני שוכן עליו בנסתר. וכמו שנאמר שם (לעיל כד טז) 'וישכן כבוד ה' על הר סיני', וכתוב (דברים ה כא) 'הן הראנו ה' אלהינו את כבודו ואת גדלו', כן כתוב במשכן 'וכבוד ה' מלא את המשכן' (להלן מ לד). והזכיר במשכן שני פעמים 'וכבוד ה' מלא את המשכן', כנגד 'את כבודו ואת גדלו', והיה במשכן תמיד עם ישראל הכבוד שנראה להם בהר סיני. ובבא משה (להלן לד לד) היה אליו הדבור אשר נדבר לו בהר סיני. וכמו שאמר במתן תורה (דברים ד לו) 'מן השמים השמיעך את קולו ליסרך

מראה ❖ אוצר ההיכל ❖ היכל תתכה

ועל הארץ הראך את אשו הגדולה, כך במשכן כתיב (במדבר ז פט) 'וישמע את הקול מדבר אליו מעל הכפרת מבין שני הכרובים וידבר אליו'.

ונכפל 'וידבר אליו' להגיד מה שאמרו בקבלה שהיה הקול בא מן השמים אל משה מעל הכפרת ומשם מדבר עמו, כי כל דבור עם משה היה מן השמים ביום ונשמע מבין שני הכרובים, כדרך 'ודבריו שמעת מתוך האש' (דברים ד לו), ועל כן היו שניהם זהב. וכן אמר הכתוב (שמות כט) 'אשר אועד לכם שמה לדבר אליך שם ונקדש בכבודי, כי שם יהיה בית מועד לדבור ונקדש בכבודי'.

והמסתכל יפה בכתובים הנאמרים במתן תורה ומבין מה שכתבנו בהם, יבין סוד המשכן ובית המקדש, ויוכל להתבונן בו ממה שאמר שלמה בחכמתו בתפלתו בבית המקדש 'ה' אלהי ישראל' (מלכים א' ח כג) כמו שאמר בהר סיני 'ויראו את אלהי ישראל' (לעיל כד י), והוסיף שם לפרש 'ה' לענין שרמונו שם למעלה כי אלהי ישראל יושב הכרובים (מלכים א' ח כג), כמו שאמר 'וכבוד אלהי ישראל עליהם מלמעלה היא החיה אשר ראיתי תחת אלהי ישראל בנהר כבר ואדע כי כרובים המה' (יחזקאל י יט כ). ואמר דוד 'ולתבנית המרכבה הכרובים זהב לפורשים וסוככים על ארון ברית ה' (דברי הימים א' כח יח), וכן יזכיר תמיד בבית המקדש 'לשם ה' (מלכים א' ה יט), 'לשמך' (שם ח מד), ויאמר בכל פעם ופעם 'ואתה תשמע השמים' (שם ח לב) במדת רחמים, וכתוב (שם ח מד מה) 'והתפללו אל ה' דרך העיר אשר בחרת בה והבית אשר בנית לשמך ושמעת השמים', ובביאור אמר 'כי האמנם ישב אלהים את האדם על הארץ הנה שמים ושמי השמים לא יכלכלוך' (דברי הימים ב' ו יח). וכתוב על הארון 'להעלות משם את ארון האלהים אשר נקרא שם שם ה' צבאות יושב הכרובים עליו' (שמואל ב' ו ב). ובדברי הימים (א' יג ו) 'להעלות משם את ארון האלהים ה' יושב הכרובים אשר נקרא שם, כי השם יושב הכרובים. ע"כ.

עוד כתב הרמב"ן (במדבר א א) וז"ל: אחר שביאר תורת הקרבנות בספר השלישי, התחיל עתה לסדר בספר הזה המצוות שנצטוו בענין אוהל מועד. וכבר הזהיר על טומאת מקדש וקדשיו לדורות, ועתה יגביל את המשכן בהיותו במדבר, כאשר הגביל הר סיני בהיות הכבוד שם. צוה 'והזר הקרב יומת' (במדבר א נא), כאשר אמר 'כי סקול יסקל' (שמות יט יג). וצוה 'ולא יבאו לראות כבלע את הקדש ומתו' (במדבר ד כ), כאשר הזהיר שם 'פן יהרסו אל ה' לראות' וגו' (שמות יט כא). וצוה 'ושמרתם את משמרת הקדש ואת משמרת המזבח' (במדבר יח ה), כאשר אמר שם 'וגם הכהנים הנגשים אל ה' יתקדשו' וגו' (שמות יט כב), 'והכהנים והעם' וגו' (שמות יט כד). והנה צוה איך תהיה משמרת המשכן וכליו, ואיך יחנו סביב 'ויעמוד העם מרחוק'. והכהנים הנגשים אל ה', איך יתנהגו בו בחנותו, ובשאת אותו, ומה יעשו במשמרתו. והכל מעלה למקדש וכבוד לו, כמו שאמרו, אינו דומה פלטרין של מלך שיש לו שומרין, לפלטרין שאין לו שומרין.

והספר הזה כולו במצוות שעה שנצטוו בהם בעמדם במדבר, ובניסים הנעשים להם, לספר כל מעשה ה' אשר עשה עמהם להפליא. וסיפר כי החל לתת אויביהם לפנייהם לחרב, וצוה איך תחלק הארץ להם. ואין בספר הזה מצוות נוהגות לדורות, זולתי קצת מצוות בעניני הקרבנות שהתחיל בהן בספר הכהנים, ולא נשלם שם, והשלימן בספר הזה. במדבר סיני. בעבור שהפסיק במצות השמיטה והיובל, שהיו בהר סיני, חזר ואמר כאן שהיה הדבור הזה 'באהל מועד', ככל המצוות אשר הזכיר מתחילת ספר ויקרא. וכן יהיו כלם מכאן ואילך 'באהל מועד', כי מעת שהוקם המשכן 'ויקרא אליו ה' מאהל מועד' לא מדבר לו אלא משם. ע"כ.

כה. בווהר הקדוש (פרשת ויחי דף רלא.): בגין דאיהו רזא עמיקא סתימא דכל סתימן. ועלמא לא אתברי, עד דנטל אבנא חדא, ואיהו אבנא דאתקרי אבן שתיה, ונטל לה קודשא בריך הוא, וזרק לה לגו תהומא, ואתנעין מעילא לתתא, ומניה אשתיל עלמא. ואיהי נקודה אמצעיתא דעלמא, ובהאי נקודה קיימא קדש הקדשים. הדיא הוא דכתיב, (איוב לח) או מי ירה אבן פנתה. כמא דאת אמר, (ישעיה כח) אבן בחן פנת יקרת. וכתיב, (תהלים קיח) אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה.

תרגום: משום שהוא סוד עמק, נסתר כל הנסתרים, והעולם לא נברא עד שנטל אבן אחת, והיא אבן שנקראת אבן שתיה, ולקח אותה הקדוש ברוך הוא וזרק אותה לתוך התהום, וננצעה מלמעלה למטה, וממנה נשתל העולם, והיא נקודה באמצע העולם, ובנקודה זו עומד קדש הקדשים. זהו שפכתוב (איוב לח) או מי ירה אבן פנתה, כמו שנאמר (ישעיה כח) אבן בחן פנת יקרת, וכתוב (תהלים קיח) אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה.

תא תזי, האי אבן אתברי מאשא ומרוחא וממיא, ואתגליד מכלהו, ואתעביד אבנא חדא, וקיימא על תהומי, ולזמנין נבעין מניה מיא, ואתמליין תהומי. והאי אבנא קיימא לאת באמצעיתא דעלמא, והאי איהו אבן דקיים ואשתיל יעקב, שתילו וקיימא דעלמא. הדיא הוא דכתיב, (בראשית לא) ויקח יעקב אבן וירימה מצבה.

תרגום: בא ראה, אבן זו נכרתה מאש ומרוח וממים, ונגלדה מכלם, ונעשתה אבן אחת, ועומדת על התהומות, ולפעמים נובעים ממנו מים ומתמלאים התהומות, ואבן זו עומדת לאות באמצע העולם, וזוהי אבן שהעמיד והשתיל יעקב שתילת וקיום העולם. זהו שפכתוב (בראשית לא) ויקח יעקב אבן וירימה מצבה.

והאבן הזאת אשר שמתה מצבה וגו', (בראשית כח כב) וכי האי אבן שוי ליה יעקב. והא האי אבן אתברי בקדמיתא, כד ברא קודשא בריך הוא עלמא. אלא דשוי לה 'נ"א וכי השתא שוי ליה יעקב. והא עד לא אתברי עלמא הוות, אלא דיעקב שוי לה] קיימא דלעילא ותתא, ועל דא

מראה ❖ אוצר ההיכל ❖ היכל תתכז

אשר שמתי מצבה כתיב. מאי אשר שמתי, דכתיב, יהיה בית אלהים, דשני מדורא דלעילא
הכא.

תרגום: והאבן הזאת אשר שמתי מצבה וגו'. וכי אבן זאת שם לו יעקב, והרי אבן ה את
נבראה בתחלה, כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם, אלא ששם אותה נ"א וכי כעת שם
אותה יעקב, והרי עד שלא נברא העולם היתה, אלא שיעקב שם אותה] קיום שלמעלה ולמטה, ועל
זה אשר שמתי מצבה כתוב. מה זה אשר שמתי, שכתוב יהיה בית אלהים, ששם מדור
שלמעלה כאן.

תא חזי, האי אבן אית עלה שבועה עינים. כמא דאת אמר, (זכריה ג) על אבן אחת שבועה
עינים, על מה אתקריאת שתיה. חד דמנה אשתיל עלמא. וחד, שתיה. שת יה, דשני
קודשא בריך הוא לה, לאתברכא מנה עלמא, בגין דעלמא מנה מתברכא.

תרגום: בא ראה, על אבן זו יש שבועה עינים, כמו שנאמר (זכריה ג) על אבן אחת שבועה
עינים. על מה נקראת שתיה, אחד - שממנה השתל העולם, ואחד שתיה - שת יה, ששם
אותה הקדוש ברוך הוא להתברך ממנה העולם, בשביל שממנה מתברך העולם.

ותא חזי, בשעתא דעאל שמשא, הני כרובים דקיימין בהאי דוכתא, והוו יתבי באת, הוו
אקשו גדפייהו לעיל, ופרשי לון, ואשתמע קול נגונא דגדפייהו לעילא, וכדין שראן לנגנא
אינון מלאכין, דאמרי שירתא בשירותא דליליא, בגין דיסלק יקרית דקודשא בריך הוא,
מתמא לעילא. ומאי שירתא הוו אמרו, ההוא נגונא דגדפייהו דכרובים, (תהלים קלד) הנה
ברכו את ה' כל עבדי ה' וגו', שאו ידיכם קדש וגו', וכדין (אינון) איהו שירתא לאינון
מלאכי עלאי לזמרא.

תרגום: ובא וראה, בשעה שנכנס השמש, הכרובים הללו שעומדים במקום הזה והיו יושבים
באות, היו מקישים כנפיהם למעלה ופורשים אותם, ונשמע קול נגון הכנפים למעלה, ואז
מתחילים לנגן אותם המלאכים שאומרים שירה בראשית הלילה, בשביל שיעלה כבוד הקדוש
ברוך הוא מלמטה למעלה. ואיזו שירה היו אומרים, אותו נגון כנפי הכרובים, (תהלים קלד)
הנה ברכו את ה' כל עבדי ה' וגו', שאו ידיכם קדש וגו', ואז [הם] היא שירה לאותם
מלאכים עליונים לזמר.

במשמרתא תניינא, הני כרובים אקשי גדפייהו לעילא, ואשתמע קול נגונא דלהון, וכדין
שראן לנגנא אינון מלאכין דקיימין במשמרתא תניינא. ומאי שירתא הוו אמרי בהאי שעמא,
נגונא דגדפייהו דכרובים, (תהלים קכה) הבוטחים בה' פה ציון לא ימוט וגו'. וכדין [ההוא]
איהו [שירתא] שירותא לאינון דקיימי בהאי משמרה תניינא לנגנא.

תרגום: במשמרת השנייה הכרובים הללו מקישים כנפיהם למעלה, ונשמע קול נגונם, ואז
מתחילים לנגן אותם המלאכים שעומדים במשמרת השנייה. ואיזו שירה היו אומרים בשעה

תתכח מראה ❖ אוצר ההיכל ❖ היכל

הזו, נגון פנפי הכרובים, (תהלים כחה) הבטחים בה' כהר ציון לא ימוט וגו'. ואז [אותה] היא [שירה] תחלה לאותם העומדים במשמרת השנייה הזו לנגן.

במשמרה תליתאה, הני כרובים אקשו גדפיהו ואמרי שירתא, ומאי היא. (תהלים קיג) הללויה הללו עבדי ה' וגו', יהי שם ה' מבורך וגו', ממזרח שמש וגו'. כדין אינון מלאכין דקיימי במשמרה תליתאה, בלהו אמרי שירתא.

תרגום: במשמרת השלישית הכרובים הללו מקישים בכנפיהם ואומרים שירה, ומה היא, (שם קיג) הללויה הללו עבדי ה' וגו', יהי שם ה' מבורך וגו', ממזרח שמש וגו'. אז אותם מלאכים שעומדים במשמרת השלישית, כלם אומרים שירה.

וכלהו כוכבי ומזלי דברקיעא פתחי שירתא. כמה דכתיב, (איוב לח) ברן יחד כוכבי בקר ויריעו כל בני אלהים. וכתיב, (תהלים קמח) הללוהו כל כוכבי אור, דהא אינון כוכבי דנהורא, מנגנן על נהורא (ס"א דממנן על שירתא).

תרגום: וכל הכוכבים ומזלות הרקיע פותחים בשירה, כמו שכתוב (איוב לח) ברן יחד כוכבי בקר ויריעו כל בני אלהים, וכתוב (תהלים קמח) הללוהו כל כוכבי אור, שהרי אותם כוכבי האור מנגנים על אור (שממנים על השירה).

כד אתי צפרא, וכדין נטלי שירתא אבתייהו דישראל (ס"א ישראל) לתתא, וסלקא יקריה דקודשא בריך הוא, מתתא ומלעילא. ישראל לתתא ביממא, ומלאכי עלאי לעילא בליליא, וכדין אשתלים שמא קדישא בכל סטרין.

תרגום: כשמיגיע הבקר, ואז לוקחים שירה אחרי ישראל למטה, ועולה כבוד הקדוש ברוך הוא למטה ומלמעלה. ישראל למטה ביום, ומלאכים עליונים למעלה בלילה, ואז נשתלים השם הקדוש בכל הצדדים.

כו. פרשת הארון (שמות כה י-כב): (י) ועשו ארון עצי שטים אמתים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קמתו: (יא) וצפית אתו זהב זהב טהור מבית ומחוץ תצפנו ועשית עליו זר זהב סביב: (יב) ויצקת לו ארבע טבעות זהב ונתתה על ארבע פעמתיו ושתי טבעות על צלעו האחת ושתי טבעות על צלעו השנית: (יג) ועשית בדי עצי שטים וצפית אתם זהב: (יד) והבאת את הבדים בטבעות על צלעות הארון לשאת את הארון בהם: (טו) בטבעות הארון יהיו הבדים לא יסרו ממנו: (טז) ונתת אל הארון את העדת אשר אתן אליך: (יז) ועשית כפרת זהב טהור אמתים וחצי ארכה ואמה וחצי רחבה: (יח) ועשית שנים כרבים זהב מקשה תעשה אתם משני קצות הכפרת: (יט) ועשה כרוב אחד מקצה מזה וכרוב אחד מקצה מזה מן הכפרת תעשו את הכרבים על שני קצותיו: (כ) והיו הכרבים פרשי כנפים למעלה סככים בכנפיהם

מראה ❖ אוצר ההיכל ❖ היכל תתכט

עַל הַכַּפֹּרֶת וּפְנִיָּהֶם אִישׁ אֶל אָחִיו אֶל הַכַּפֹּרֶת יִהְיוּ פְּנֵי הַכְּרֻבִּים: (כא) וְנָתַתְּ אֶת הַכַּפֹּרֶת עַל הָאָרֶץ מִלְּמַעְלָה וְאֶל הָאָרֶץ תִּתֵּן אֶת הָעֵדוּת אֲשֶׁר אָתֵּן אֵלֶיךָ: (כב) וְנוֹעַדְתִּי לְךָ שֵׁם וְדַבַּרְתִּי אִתְּךָ מֵעַל הַכַּפֹּרֶת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֻבִּים אֲשֶׁר עַל אָרוֹן הָעֵדוּת אֵת כָּל אֲשֶׁר אֶצְוֶה אוֹתְךָ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

רש"י: (י) ועשו ארון. כמין ארונות שעושים בלא רגלים, עשויים כמין ארגז שקורין אישקרי"ן בלע"ז, יושב על שוליו: (יא) מבית ומחוץ תצפנו. שלשה ארונות עשה בצלאל, שתיים של זהב ואחד של עץ, וארבע כתלים ושולים לכל אחד ופתוחים מלמעלה, נתן של עץ בתוך של זהב ושל זהב בתוך של עץ, וחפה שפתו העליונה בזהב, נמצא מצפה מבית ומחוץ: זר זהב. כתר מקיף לו סביב למעלה משפתו, שעשה הארון החיצון גבוה מן הפנימי עד שעלה למול עובי הכפורת ולמעלה המנו משהו, וכשהכפורת שוכב על עובי הכתלים, עולה הזר למעלה מכל עובי הכפורת כל שהוא, והוא סימן לכתר תורה: (יב) ויצקת. לשון התכה כתר גומו: פעמתיו. כתר גומו זותיה. ובזויות העליונות סמוך לכפרת היו נתונות שתיים מכאן ושתיים מכאן לרחבו של ארון, והבדים נתונים בהם, וארכו של ארון מפסיק בין הבדים, אמתים וחצי בין בד לבד, שיהיו שני בני אדם, הנושאים את הארון, מהלכין ביניהם, וכן מפורש במנחות בפרק שתי הלחם (צח): ושתי טבעות על צלעו האחת. הן הן הארבע טבעות שבתחלת המקרא, ופרש לך היכן היו, והוי"ו זו יתרה היא ופתרונו כמו שתי טבעות, ויש לך לישבה כן ושתיים מן הטבעות האלו על צלעו האחת: צלעו. צדו: (יג) בדי. מוטות: (טו) לא יסרו ממנו. לעולם: (טז) ונתת אל הארון. כמו בארון: העדות. התורה שהיא לעדות ביני וביניכם, שצוית אתכם מצות הכתובות בה: (יז) כפרת. כסוי על הארון שהיה פתוח מלמעלה ומניחו עליו כמין דף: אמתים וחצי ארכה. כארכו של ארון, ורחבה כרחבו של ארון, ומנחת על עובי הכתלים ארבעתם, ואף על פי שלא נתן שעור לעביה, פרו רבותינו שהיה עביה טפח: (יח) כרבים. דמות פרוצוף תינוק להם: מקשה תעשה אתם. שלא תעשם בפני עצמם ותחברם בראשי הכפרת לאחר עשיתם כמעשה צורפים, שקורין שולדי"ץ אלא הטל זהב הרבה בתחלת עשית הכפרת והכה בפטיש ובקרנס באמצע, וראשין בולטין למעלה וצייר הכרובים בבליטת קצותיו: מקשה. בטידי"ץ בלע"ז. כמו (דניאל ה ו) דא לדא נקשן: קצות הכפורת. ראשי הכפרת: (יט) ועשה כרוב אחד מקצה. שלא תאמר שנים כרובים לכל קצה וקצה, לכך הצרך לפרש כרוב אחד מקצה מזה: מן הכפרת. עצמה תעשו את הכרובים. זהו פרושו של מקשה תעשה אותם, שלא תעשם בפני עצמם ותחברם לכפרת: (כ) פרשי כנפים. שלא תעשה כנפיהם שוכבים, אלא פרושים וגבוהים למעלה אצל ראשיהם, שיהא עשרה טפחים בחלל בין הכנפים לכפרת, כדאיתא בסכה (ה:): (כא) ואל הארון תתן את העדות. לא ידעתי למה נכפל, שהרי כבר נאמר (פסוק טז) ונתת אל הארון את העדות. ויש לומר שבא ללמד, שבעודו ארון לבדו בלא כפרת, יתן תחלה העדות לתוכו, ואחר כך יתן את הכפרת עליו. וכן מצינו כשהקים את המשכן נאמר (שמות מ כ) ויתן את העדות אל הארון, ואחר כך ויתן את הכפורת על הארון מלמעלה: (כב) ונועדתי. כשאקבע

תתל מראה ❖ אוצר ההיכל ❖ היכל

מועד לך לדבר עמך, אותו מקום אקבע למועד שאבא שם לדבר אליך: ודברתי אתך מעל הכפורת. ובמקום אחר הוא אומר (ויקרא א א) וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר, זה המשכן מחוץ לפרכת, נמצאו שני כתובים מכחישים זה את זה, בא הכתוב השלישי והכריע ביניהם (במדבר ז פט) ובבא משה אל אהל מועד וישמע את הקול מדבר אליו מעל הכפרת וגו', משה היה נכנס למשכן וכיון שבא בתוך הפתח, קול יורד מן השמים לבין הכרובים, ומשם יוצא ונשמע למשה באהל מועד: ואת כל אשר אצוה אותך אל בני ישראל. הרי וי"ו זו יתרה וטפלה, וכמוהו הרבה במקרא, וכה תפתר ואת אשר אדבר עמך שם, את כל אשר אצוה אותך אל בני ישראל הוא.

כז. צנצנת המן (שמות טז לב-לד): (לב) ויאמר משה זה הדבר אשר צוה יהוה מלא העמר ממנו למשמרת לדרתיכם למען יראו את הלחם אשר האכלתי אתכם במדבר בהוציא אתכם מארץ מצרים: (לג) ויאמר משה אל אהרן קח צנצנת אחת ותן שמה מלא העמר מן והנח אתו לפני יהוה למשמרת לדרתיכם: (לד) כֹּאֲשֶׁר צוה יהוה אל משה ויניחהו אהרן לפני העדת למשמרת:

רש"י: (לב) למשמרת. לגניזה: לדרתיכם. בימי ירמיהו כשהיה ירמיהו מוכיחם, למה אין אתם עוסקים בתורה והם אומרים נניח מלאכתנו ונעסוק בתורה, מהיכן נתפרנס, הוציא להם צנצנת המן ואמר להם (ירמיה ב לא) הדור אתם ראו דבר ה', שמעו לא נאמר אלא ראו, בזה נתפרנסו אבותיכם, הרבה שלוחין יש לו למקום להכין מזון ליראיו: (לג) צנצנת. צלוחית של חרס, כתרגומו: והנח אתו לפני ה'. לפני הארון, ולא נאמר מקרא זה עד שנבנה אהל מועד, אלא שנכתב כאן בפרשת המן.

כח. המטה של אהרן הכהן (במדבר יז טז-כו): (טז) וידבר יהוה אל משה לאמר: (יז) דבר אל בני ישראל וקח מאתם מטה מטה לבית אב מאת כל נשיאיהם לבית אבתם שנים עשר מטות איש את שמו תכתב על מטהו: (יח) ואת שם אהרן תכתב על מטה לוי כי מטה אחד לראש בית אבותם: (יט) והנחתם באהל מועד לפני העדות אשר אנעיד לכם שמה: (כ) והיה האיש אשר אבחר בו מטהו יפרח והשכתי מעלי את תלנות בני ישראל אשר הם מלינם עליכם: (כא) וידבר משה אל בני ישראל ויתנו אליו כל נשיאיהם מטה לנשיא אחד מטה לנשיא אחד לבית אבתם שנים עשר מטות ומטה אהרן בתוך מטותם: (כב) וינח משה את המטות לפני יהוה באהל העדת: (כג) ויהי ממחרת ויבא משה אל אהל העדות והנה פרח מטה אהרן לבית לוי ויצא פרח ויצץ ויצץ ויגמל שקדים: (כד) ויצא משה את כל המטות מלפני יהוה אל כל בני ישראל ויראו ויקחו איש מטהו: (כה) ויאמר יהוה אל משה השב את מטה אהרן לפני

מראה ❖ אוצר ההיכל ❖ היכל תתלא

העדות למשמרת לאות לבני מרי ותכל תלונתם מעלי ולא ימתו: (כו) ויעש משה כאשר צוה יהוה אתו בן עשה:

כט. הארגו ששיגרו פלישתים דורון לאלהי ישראל (שמואל א' ו ב-יח): (ב) ויקראו פלשתים לכהנים ולקסמים לאמר מה נעשה לארון יהוה הודענו במה נשלחנו למקומו: (ג) ויאמרו אם משלחים את ארון אלהי ישראל אל תשלחו אתו ריקם כי השב תשיבו לו אשם או תרפאו ונדע לכם למה לא תסור ידו מכם: (ד) ויאמרו מה האשם אשר נשיב לו ויאמרו מספר סרני פלשתים חמשה (עפלי) טחרי זקב וחמשה עכברי זקב כי מגפה אחת לכלם ולסרניכם: (ה) ועשיתם צלמי (עפליכם) טחריכם וצלמי עכבריכם המשחיתים את הארץ ונתתם לאלהי ישראל כבוד אולי יקל את ידו מעליכם ומעל אלהיכם ומעל ארצכם: (ו) ולמה תכבדו את לבבכם כאשר כבדו מצרים ופרעה את לבם הלוא כאשר התעלל בהם וישלחום וילכו: (ז) ועתה קחו ועשו עגלה חדשה אחת ושתי פרות עלות אשר לא עלה עליהם על ואסרתם את הפרות בעגלה והשיבתם בניהם מאחריהם הביתה: (ח) ולקחתם את ארון יהוה ונתתם אתו אל העגלה ואת כלי הזהב אשר השבתם לו אשם תשימו בארגו מצדו ושלחתם אתו והלף: (ט) וראיתם אם דרך גבולו יעלה בית שמש הוא עשה לנו את הרעה הגדולה הזאת ואם לא וידענו כי לא ידו נגעה בנו מקרה הוא היה לנו: (י) ויעשו האנשים כן ויקחו שתי פרות עלות ויאסרום בעגלה ואת בניהם פלו בבית: (יא) וישמו את ארון יהוה אל העגלה ואת הארגו ואת עכברי הזקב ואת צלמי טחריהם: (יב) וישרנה הפרות בדרך על דרך בית שמש במסלה אחת הלכו הלף וגעו ולא סרו ימין ושמואל וסרני פלשתים הלכים אחריהם עד גבול בית שמש: (יג) ובית שמש קצרים קציר חטים בעמק וישאו את עיניהם ויראו את הארון וישמחו לראות: (יד) והעגלה באה אל שדה יהושע בית השמשי ומעמד שם ושם אבן גדולה ויבקעו את עצי העגלה ואת הפרות העלו עלה ליהוה: (טו) והלויים הורידו את ארון יהוה ואת הארגו אשר אתו אשר בו כלי זקב וישמו אל האבן הגדולה ואנשי בית שמש העלו עלות ויזבחו זבחים ביום ההוא ליהוה: (טז) וחמשה סרני פלשתים ראו וישבו עקרון ביום ההוא: (יז) ואלה טחרי הזקב אשר השיבו פלשתים אשם ליהוה לאשדוד אחד לעזה אחד לאשקלון אחד לגת אחד לעקרון אחד: (יח) ועכברי הזקב מספר כל ערי פלשתים לחמשת הסרנים מעיר מבצר ועד כפר הפרזי ועד אבל הגדולה אשר הניחו עליה את ארון יהוה עד היום הנה בשדה יהושע בית השמשי:

בתנא דבי אליהו רבה (פרק יא): וכשהיו הפרות מהלכין בדרך היו הפרות נושאים את קולן ואמרו שירה, וכך אמרו, רני רני השיטה התנופפי ברוב הדרך המחושקה ברקמי הזהב המהוללה בדביר ארמון המפואר בעדי עדיים. שנאמר וישרנה הפרות בדרך על דרך בית שמש. ע"כ. ובגמרא (ע"ז כד): יש כמה דעות איזה שירה אמרו.

תתלב מראה ❖ אוצר ההיכל ❖ היכל

ברש"י (ע"ז כד:): השיטה. ארון עצי שטים: התנופפי. התרוממי: המחושקת. קשורה כמו וחשוקיהם כסף (שמות כז): בריקמי זהב. מצופה זהב טהור מבית ומחוץ: המהוללה בדביר ארמון. שספר תורה של משה בתוכו וארון מהולל ומפואר במה שבתוכו: בעדי עדיים. ואין לך עדי גדול מזה.

במהרש"א: רני רני השטה התנופפי וכו' כל כנוי השבחות שבענין זה על השטה נאמר כי עצי השטים שבו הם היו עיקר הארון שהשטה נתקדשה מתחלת נטיעתה במצרים לשם משכן כמפורש במדרשות אבל הזהב בא בנדבה ולא היה רק צפוי לו בפנים ובחוץ. ועוד נראה לפרש, ע"פ מ"ש התוס' בפרק בא לו אהא דאמרינן עצי שטים עומדים שמעמידין צפויין נ"ל דאפילו צפוי זהב שע"ג בטל לגבי דידהו דבכל דוכתא העץ בטל לגבי המתכות וכו' ובעצי שטים אינו כן שהרי שלחן של עצי שטים היה ומצופה זהב ואפ"ה תורת כלי עליו שהצפוי בטל לגבי העץ כדאיתא בשלהי חגיגה ויליף ליה התם מקרא. וז"ש רני השטה שיצאת מיד אויב בעבור קדושתך התנופפי ברוב הדרך התרוממי ברוב הדרך שנתהדרת על מעשה הזה המחושקה ברקמי זהב ע' פרש"י. ועי"ל לפי ענינו ע"ש ה' עכברי ועפולי זהב שהתנדבו חמשת סרני פלשתים המהוללה בדביר ארמון פירוש בספר תורה שבהיכל שהיה מונח בה מפוארה בעדי עדים ר"ל בכתר רוחני שהיה לה שהיא כתר השכינה שהיה שורה בין בדי הארון כענין ועתה הורד את עדיך וגו' שהוא כתר רוחני שהיה להם מלמעלה.

וכתב הבן איש חי (בניהו, ע"ז כד:): רני רני השטה. נ"ל בס"ד כפל הלשון רני רני כלומר שירון הארון שתי רננות, אחת בשביל לוחות ראשונות, כי איכא מאן דאמר דסבירא ליה לוחות ושברי לוחות מונחים בארון, או רני רני פעמים על תורה שבכתב ועל תורה שבעל פה הרמוזה בה. התנופפי ברוב הדרך הוא חלק הנסתר שהוא הדרה של תורה. ועוד י"ל נמי הדרך ר"ל חדרך כמו שאמרו רז"ל על פסוק [תהלים מ"ה ה'] והדרך צלח רכב, אל תקרי הדרך אלא חדרך, שהסוד נעלם בחדרי חדרים של תורה המונחת בארון. המחושקת ברקמי זהב הוא חלק הנגלה שהוא לבוש החיצון שמלוּבש בתוכו הסוד. המהוללה בדביר ארמון רמז לעולם הבריאה כי התורה נתנה לנו מעולם הבריאה ולכך התחילה באות ב'. המפוארה בעדי עדיים רמז ליסוד דחכמה שנקרא עדי עדיים, והטעם כי יסוד דחכמה מלוּבש תוך יסוד דבינה, ויסוד דבינה תוך יסוד דתפארת, ולכן נקרא עדי עדיים, וידוע דהתורה היא בסוד יסוד דחכמה. ועוד י"ל עדי עדיים על פנימיות הסוד והוא חלק חמישי שעולה על ד' חלקים שהם פרד"ס כמ"ש רבינו מה"ר חיים ויטל ז"ל בסוד כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה (אבות פ"ו).

ל. בענין עובי גג התאים: מכיוון שבמשנה במידות מוזכר הלשון 'תקרה' לגג התאים, ובמקום אחר כשמוזכר במשנה הלשון 'תקרה' [לגבי גג ההיכל והעליה של ההיכל (מידות ד ו)]

תתלג היכל ❖ אוצר ההיכל ❖ מראה

כתוב שזה עובי אמה. ולכן נראה שגם כאן, גג התאים הוא עובי אמה [אולם אין זה מוכרח. ויש שכתב שעובי גג התא הוא שני אמות, אמה תקרה ואמה מעויבה].

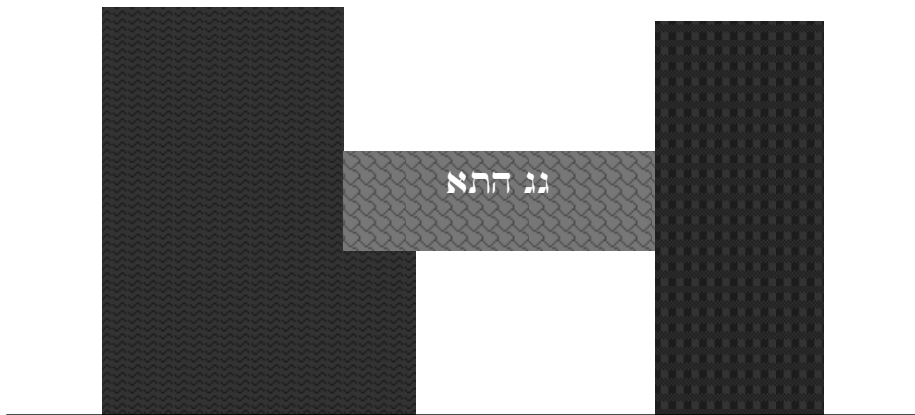
ובספר 'בית השם' להגאון רבי מיכל שטרן שליט"א, כתב בהקדמה לפרק ד', דעובי גג התאים הוא אמה אחת. ובמילואים בסוף כתב, וז"ל: אמנם לא כתוב להדיא במפרשים שגגות התאים היה עוביים אמה אחת, אך אפשר ללמוד מהא דאיתא ב'תבנית היכל' דגובה החלל של קומת התאים התחתונה היה חמש אמות, ובהכרח איפה דהגג של קומת התאים הוזה היה בעובי של אמה אחת, שהרי קומת התאים התחתונה עמדה כולה [עם הגג שלה] כנגד האוטם, והאוטם היה גבהו שש אמות. ומזה אפשר ללמוד לב' הקומות העליונות שגם עובי הגג שלהן היה בעובי של אמה אחת. ע"כ.

[מה שכתב שקומת התאים התחתונה עמדה כנגד האוטם, זה לשיטתו בבית שני, וכפי שיטת רבינו התפארת ישראל, ועוד הרבה מהמפרשים. אמנם יש מפרשים שאין דעתם כן, וכמו שכבר הארכנו בזה במ"א].

לא. לפי שיטת הרד"ק, יש כאן מקום שאלה, מה היה עם הצד השני של קורות גג התא. ויבואר יותר השאלה, דהרי למדנו דבכדי שלא יצטרכו לנקוב את כותל ההיכל, עשו את המגרעות, והניחו על זה את ראשי קורות גג התא, וא"כ תשאל השאלה, על מה נסמך ונאחו הצד השני של גג התא. וראה מה שנתבאר בזה בספרנו 'באר החיים' על בית המקדש הראשון.

ואפשר לבאר דהקורות נאחו בצד השני ע"י לחץ. ויוסבר, דהנה כבר הארכנו במ"א דבפשטות גג התאים היה עבה אמה אחת, מכמה טעמים וראיות. וא"כ כאשר מניחים קורה עבה מאוד [אמה שלימה] על המגרעת מצד אחד, ומהצד השני יש כתלים, אי אפשר בשום צורה שבעולם שיפול זה הקורה ואפילו אם ילכו עליה אנשים [אם כי, אם יניחו על זה משא כבד מאוד מאוד, יכול לישבר, אבל לא ליפול. וגם זה רחוק מאוד, כי אף קורות שהרבה פחות עבים מזה יכולים לשאת עליהם משאות כבדים מאוד, וק"ו בקורות עבים כל כך].

ויובן ע"פ הציור:

מכיוון שהגג תקוע טוב ומדויק מאוד, לא יוכל ליפול מהצד השני. וכן לא יכול להעקם לצד השני כי הלחץ של הכותל מכנגד אינו נותן לו.

ונראה דוהו התירוץ הנכון ביותר איך עומד גג התא בצד השני, לפי שיטת הרד"ק.

לב. בסוגיא של התאים והמצטרף להם, יש בזה בכלליות ב' שיטות. א. שיטת רש"י והתפארת ישראל ורוב המפרשים. ב. שיטת הרמב"ם וסייעתו. ובעזרה שי"ת כבר נתבארו על מתכונתם בספר 'היכל ידיד'.

להלן מאמר 'בסוגיא דתאים להרמב"ם' מאת הרה"ג רבי יהושע ישראלי שליט"א, בעמח"ס מכון שבתך:

פרק א' – ביאור סתימת לשון התנא

בשלשת בתי המקדש

הנה בשלשת בתי המקדשות הוזכרו התאים העומדים סביב לבנין המקדש, הן בספר מלכים בביאור ותיאור של בנין הבית הראשון שבנה שלמה המלך, והן במסכת מידות המתאר את צורת הבית השני, והן בסוף ספר יחזקאל ששם מתואר צורת הבית השלישי העתיד להיבנות במהרה בימינו.

כוונת המאמר

אולם עדיין סוגיא זו סתומה ורבו השיטות והמחלוקות הן בפשטי הכתובים דמלכים והן בביאור המשניות דמסכת מידות, ואנו לא נכנס כאן לפרט השיטות, אלא נבאר את צורת התאים בכלליות, ואת סודן לפי מה שחננו השי"ת, ושוב נכנס לבאר את ביאור המשניות

מראה ❖ אוצר ההיכל ❖ היכל תתלה

במידות על פי שיטת הרמב"ם לפי מה שפירש בדבריו בעל החנוכת הבית בשם רבותיו, ואת סודן של דברים, כי נוראים ונפלאים המה.

מה הם התאים

הנה התאים המה חדרים חדרים המקיפים את כל בנין בית המקדש לכל שלשת רוחותיו שהם צפון דרום ומערב, חוץ מבצד המזרחי ששם עומד האולם בפתח ההיכל, וביאר הרמ"א בספרו תורת העולה (ח"א פ"ט) בזה"ל "כתב הרמב"ם פרק רביעי (ה"ט) ויציעים היו מקיפים הבית כולו והרמוז על חלקי חדרי החכמה המקיפים דברים אלו". והאריך שם לדרכו איך שהחדרים האלו מרמזים על כל חלקי הבריאה הנכללים בשמו יתברך ומונהגים בהנהגתו.

הכניסה אל ההיכל בבוקר היתה דרך התא

והנה הכניסה אל ההיכל בכל בוקר בכדי להתחיל את עבודת התמיד היתה נעשית על ידי אלו התאים כי בתחילה היה הכהן נכנס אל התא שבצד צפונית מזרחית של ההיכל, ומשם היה נכנס אל תוך דלת הנקראת פשפש שהיתה קבועה בכותל ההיכל עצמו, ומשם נכנס אל ההיכל עצמו, וכך פתח מבפנים את דלתות ההיכל וכבר הבאנו בזה (בספרינו מכוון שבתך ח"ב מאמר פתח ההיכל) מדברי המקובלים שהכל נעשה בכדי שלא יבלוט כניסת הכהן להיכל בכדי שלא יינקו החיצונים מהשפעת השפע של כניסת ההיכל ופתיחת שערו, ולכן פותחים אותו מפתח צדדי ואח"כ מבפנים, וכעין מה שהיה כשיעקב אבינו גנב את הברכות מעשו הרשע, ולא נכפול לעת עתה את כל אריכות הדברים.

תא המסיבה שעל ידיה היו נכנסים אל קודש הקדשים

והנה מבואר במשנה שסביב ההיכל מצד ימין [צפון] ישנה מסיבה, והיא עליה [כמין כבש] משופעת שעולים עליה בכדי להיכנס אל עליית ההיכל, בזמנים שצריך לתקן את עליית ההיכל ואת בית קדשי הקדשים, שאז עולים על המסיבה הזו המשופעת והיא מגעת לגגות שעל התאים, ומשם מסתובבים לכיוון מערב והולכים על גגות התאים, ומשם שוב מסתובבים אל שמאל ההיכל [שהוא צד דרום] ועולים משם בסולם אל עליית ההיכל, וכשצריך לתקן תיקון ובדק הבית בקודש הקדשים עולים דרך המסיבה וגגות התאים והסולם, ויורדים לשם דרך לולים מיוחדים שמשלשלים אותם לשם בכדי שהכהנים לא יזונו עיניהם מקודש הקדשים.

לשון המשנה במידות

וכמבואר להדיא בלשון המשנה במידות (פ"ד מ"ה) "ומסיבה היתה עולה מקרן מזרחית צפונית לקרן צפונית מערבית, שבה היו עולים לגגות התאים. היה עולה במסיבה ופניו למערב. הלך על כל פני הצפון, עד שהוא מגיע למערב. הגיע למערב, והפך פניו לדרום, הלך כל פני מערב עד שהוא מגיע לדרום. הגיע לדרום, והפך פניו למזרח, היה מהלך בדרום, עד שהוא מגיע לפתחה של עליה, שפתחה של עליה פתוח לדרום. ובפתחה של עליה היו שני

כלונסות של ארוז, שבהן היו עולים לגגה של עליה. וראשי פספסין מבדילים בעליה בין הקדש לבין קודש הקדשים. ולולין היו פתוחין בעליה לבית קדש הקדשים, שבהן היו משלשלין את האומנים בתיבות, כדי שלא יזונו עיניהן מבית קדשי הקדשים". עכ"ל המשנה.

שיטת הרמב"ם שהמסיבה הינה אחד מהתאים

והנה שיטת הרמב"ם היא שהמסיבה הזו [דהיינו הכבש המשופע] הינה חלק מהתאים, כי הרמב"ם סבירא ליה שהתאים הינם מסדרונות [דהיינו פרוזדורים שהם חדרים ארוכים לכל סביבות ההיכל, והינם צרים ברחבם] ארוכים הבנויים לכל אורך קירות ההיכל, באופן זה: שהתא הראשון הינו המסדרון הנקרא "כותל ההיכל" והשני נקרא "תא" והשלישי הינו ג"כ מסדרון הנקרא "כותל התא" ואחריו מסדרון הנקרא "מסיבה" ואחריו מסדרון הנקרא "כותל המסיבה" ויחדיו הם חמש מסדרונים ארוכים שהם הנקראים תאים, וכל מסדרון יש בו שלש קומות, זה על גב זה, ואילו בצד מערב יש רק שלשה מסדרונות שהם כותל ההיכל והתא וכותל התא ואין את המסיבה וכותל המסיבה.

צורת המסיבה לפי פירוש הרמב"ם

ועוד סבירא ליה להרמב"ם [עפ"י לשונו בהלכות בית הבחירה ד' י"ב] שהמסדרון הנקרא "מסיבה" היה בנוי כדלהלן: שהיה בו כבש ארוך ומשופע מלמטה ללמעלה שעליו היו עולים כשהיו רוצים לעלות על גג התאים בכדי להיכנס לקודש הקדשים מלמעלה כנ"ל, וחוצץ מזה היו בו שלש קומות זה על גב זה כמו שהיה בכל המסדרונות הנ"ל שלשה קומות בכל אחד ואחד מהם.

והכבש שהיה נמשך ועולה מלמטה ללמעלה היה עובר מהקומה הראשונה אל השניה ומהשניה אל השלישית, והיו עולים עם הכבש מהקומה הראשונה לשניה על ידי דלת שהיתה שם, וכן מהשניה לשלישית היו ממשיכים לעלות בכבש ונכנסים בפתח אל הקומה השלישית.

ביאור המשניות במידות על פי זה

ובזה ביאר החנוכת הבית [לרבי מלכיאל אשכנזי] בשם רבותיו את פירוש המשנה במידות (פ"ד מ"ג) דלהלן "ושלשים ושמונה תאים היו שם, חמשה עשר בצפון, חמשה עשר בדרום, ושמונה במערב. שבצפון ושבדרום, חמשה על גבי חמשה, וחמשה על גביהם. ושבמערב, שלשה על גבי שלשה, ושנים על גביהם. ושלשה פתחים היו לכל אחד ואחד, אחד לתא מן הימין, ואחד לתא מן השמאל, ואחד לתא שעל גביו. ובקרן מזרחית צפונית היו חמשה פתחים, אחד לתא מן הימין, ואחד לתא שעל גביו, ואחד למסיבה, ואחד לפשפש, ואחד להיכל".

ל"ח התאים

דהנה כיון שישנם חמשה מסדרונים בצפון וכן בדרום שבכל אחד מהם יש שלש קומות נמצא שיש בכל צד מהם חמש עשרה תאים, ואילו במערב שיש רק שלשה מסדרונים ובקומה

תתלוז היכל ❖ אוצר ההיכל ❖ מראה

השלישית יש רק שני חדרים בקומה העליונה נמצא שישנם במערב רק שמנה תאים, ויחדיו הם ל"ח תאים, חמש עשרה מצפון, וחמש עשרה מדרום, ועוד שמנה במערב.

התא שבקרן מזרחית צפונית עם חמשת פתחיו

וממשיכה המשנה שיש תא בקרן מזרחית צפונית שיש בו חמשה פתחים, ונלאו כל המפרשים בפירוש משנה זו, ומסביר החנוכת הבית, שהכוונה אל התא הנקרא מסיבה, בקומה השניה שבו [שכן כתב הרמב"ם מפורש בפירוש המשניות], שלתא הזה יש חמשה פתחים, והם: פתח אחד אל התא שבימינו [שהוא המסדרון הנקרא "כותל המסיבה"], ופתח שני לשמאלו [והוא לכיוון התא שמעל התא הנקרא בשם "תא" שבו הפשפש, וזה כוונת המשנה "ואחד לפשפש", שזה לכיוון הפשפש, אלא שמשנתנו מדברת בקומה שמעל], ופתח שלישי אל התא שמעליו [בתוך התא הנקרא "מסיבה"] כי בכל תא היו מדרגות עגולות אל התא שמעליו, ורביעי אל התא שמתחתיו [ג"כ בתא זה הנקרא "מסיבה"], והפתח החמישי הינו אל הדלת הנמצאת לכיוון מערב כשהכבש עולה בשיפועו מכיוון מזרח לכיוון מערב, ששם יש ג"כ עוד פתח מעבר אל הקומה העליונה בכדי שיוכלו לעלות על ידי הכבש [המסיבה] אל גג התאים.

הפירוש בלשון המשנה

וזה פירוש המשנה הנ"ל, "ושלשה פתחים היו לכל אחד ואחד, אחד לתא מן הימין, ואחד לתא מן השמאל, ואחד לתא שעל גביו. ובקרן מזרחית צפונית היו חמשה פתחים, אחד לתא מן הימין, ואחד לתא שעל גביו, ואחד למסיבה, ואחד לפשפש, ואחד להיכל".

שלכל תא ותא מהל"ח תאים היו פתחים לימינו ולשמאלו וכלפי מעלה, אולם לתא זה שהוא התא של המסיבה בקרן מזרחית צפונית בקומתו השניה, לו היו ה' פתחים, שהם לימינו ולשמאלו ועל גביו ומתחתיו, ובנוסף היה לו עוד פתח לתא שמעליו אולם לכיוון מערב כשהכבש [היינו המסיבה] היה עולה בתוך התא מהקומה הראשונה לשניה ומהשניה לשלישית, וזה כוונת המשנה "ואחד להיכל" היינו שממנו היו מגיעים אל עליית ההיכל.

תמיהה בסתימת לשון התנא

ועתה נבאר ונימא בה מילתא דסייעתא דשמיא, דבאמת תמוה מאד מה שהתנא סתם בלשונו ונקט את חמשת הפתחים באופן לא מפורש ומפורט, שהרי לא פירש את צורת התא הנקרא מסיבה ואת פתחו לכיוון מערב, ולא עוד אלא שנקט בלשונו שהפתח הזה הינו להיכל, ואין זה במשמע בפשיטות דהיינו אל גג התאים שמשם באים אל עליית קודש הקדשים, ואכן חלק מהמפרשים לא הבינו כך [אלא פירשו שכוונת התנא הינה אל התא הנקרא "תא" ולא אל התא הנקרא "מסיבה", ופירשו שעל ידי התא נכנסים אל כותל ההיכל ומשם ישנו פתח אל ההיכל עצמו, ועוד כמה פירושים שכולם דחוקים ביותר] ולכאורה הדברים תמוהים מאד בסתימת לשון התנא כל כך.

התנא סתם לשינוי להסתיר כבוד אלקים

אולם באמת נראה בזה, שבדווקא סתם התנא את ענין הפתח אל עליית קדשי הקדשים בכדי שלא תהיה יניקה ואחיזה לחיצונים מזה, כי כבר אמר הכתוב (משלי כה ב) ש'כבוד אלקים הסתר דבר', וכמו שהכניסה אל ההיכל בכל בוקר היה מדרך צדדית ונסתרת, על ידי התא והפשפש, כמו"כ הכניסה אל עליית קדשי הקדשים, היתה ג"כ בדרך צנועה ונסתרת על ידי המסיבה וגגות התאים והלולים בכדי שלא יזונו עיניהם משם כנ"ל מלשון המשנה.

התפקיד המרכזי של התאים

וכיון שכך סתם התנא גם כן בלשונו אל כל ענין זה, בכדי שלא תהיה אחיזה בפתח זה, ולפי זה אנו רואים שכל ענין התאים יש בהם ענין מרכזי אחד, והוא: שממנו נכנסים הן אל ההיכל בבוקר בכל יום לפני פתיחת השערים, והן אל עליית בית קדשי הקדשים, ושניהם היו באופן נעלם ונסתר, ולא באופן של פתחים רגילים.

שם תאים

ולכן שם 'תאים' מלשון 'אתא בוקר', דהיינו לשון כניסה וביאה, כי על ידם נכנסים אל ההיכל ואל קדשי הקדשים, וכן איתא במלבי"ם (יחזקאל מ).

צורת סדר המשניות ומשמעותם

ולכן נראה שרמזו התנא כל ענין זה בסדר המשניות של פרק ד' דמסכת מידות, דבתחילה (משנה א') ביארה המשנה את פתחו של ההיכל, ושוב (משנה ב') ביארה המשנה את הפשפשים שהיו בצידי הפתחים של שערי ההיכל שדייקא דרך שם [דרך הפשפש שהיה בימין מצד צפון] היו נכנסים בבוקר ולא דרך שערי ההיכל, והמשנה כותבת שם שהיה פשפש אחד בדרום שהיה סגור, וזה לשונה "שבדרום לא נכנס בו אדם מעולם, ועליו הוא מפורש על ידי יחזקאל, שנאמר (שם מד), 'ויאמר אלי ה' השער הזה סגור יהיה לא יפתח ואיש לא יבא בו כי ה' אלהי ישראל בא בו והיה סגור'. נטל את המפתח ופתח את הפשפש, ונכנס להתא, ומהתא להיכל", והיינו דרך התא הצפוני.

ומיד אחר כך ממשיכה המשנה (משנה ג' ד') ומתחילה לפרט את סדר הל"ח תאים וחשבונן, ושוב ממשיכה המשנה (משנה ה') את חמשת הפתחים של התא שהיה בקרן מזרחית צפונית, ושוב (במשנה ו') את תפקיד המסיבה ואיך שהיו עולין על ידה אל עליית ההיכל אל קודש הקדשים.

ומכל זה אנו רואים שתפקיד פרק זה הינו לבאר את סדר הכניסה אל ההיכל וקה"ק, ולכן מבואר היטב ומסתברא מילתא למימר שמה שכיוון התנא בחמשת פתחי התא שבקרן מזרחית צפונית היינו לומר שעל ידו היו עולין אל גג התאים בכדי להיכנס דרכו אל קה"ק כנ"ל ולכן גם סתם התנא והסתיר בלשונו כוונת דבריו.

פרק ב' – סוד חמשת הפתחים ומקורן

מאת רביעית

ועתה נבוא בזה ונבאר עוד שורש ומקור לפירוש המשנה הזו, והוא על פי הפסוק במלכים (א ו לג) ששם מתואר בנין בית הראשון שבנה שלמה המלך. ששם כתוב "וכן עשה לפתח ההיכל מזוזות עצי שמן מאת רביעית" ופירושו המפרשים דהיינו שהיה בפתח ההיכל משקוף מרובע, כלומר עם משקוף וב' מזוזות ואסקופה שיחדיו יש לנו ד' רוחות בפתח.

מזוזות חמישית וג' ביאורי המפרשים בזה

ואילו שם בפסוק ל"א ששם מתואר הפתח של קודש הקדשים כתיב "ואת פתח הדביר עשה דלתות עצי שמן האיל מזוזות חמישית" והיינו שלא היו הצלעות מרובעות כפי הרגיל [דהיינו מפתן שעליו דורכים, ומשקוף ושני מזוזות], אלא היו מחומשות והיינו או שהמשקוף לא היה בקו ישר אלא בשני קווי אלכסון זה לעומת זה, וממילא היו בו חמש צלעות שהם המפתן ושני המזוזות ושני צלעות המשקוף, או שעמודי הצלעות, כלומר ב' המזוזות שמשני צידי פתח הק"ק היו מחומשות, כל אחד מהם, והיינו שזה נגמר עם חוד משני הצדדים, וכך פי' המצו"ד, וגם רש"י (שם) נשאר בפירוש זה. (וע"ע במצו"ד).

והמלבי"ם וכן הרלב"ג (שם) פירשו שהיה במקדש חמשה שערים, לעזרה הגדולה, ולחצר הכהנים, לאולם, להיכל, ולקודש הקדשים. ולכן נקרא פתח ההיכל רביעית ופתח הדביר חמישית.

סוד רמיזת התנא

ועכ"פ לפי כל הפירושים נמצא שפתח בית קדשי הקדשים הינו פתח הנקרא בלשון הכתוב "מזוזות חמישית" ומעתה יש לומר שזוהי כוונת התנא דמסכת מידות, ברמיזתו שישנו תא שיש לו חמשה פתחים, ולכאורה אינו מובן רצונו בזה, דמה בזה שיש לו חמשה פתחים [וגם למה לא מנה את התאים שיש להם ד' פתחים, כגון בקומה האמצעית, ולמה לא מנה את אלו שיש להם ב' פתחים כגון בחלק מהפינות], אולם לפי דברינו הנ"ל שכוונת התנא לרמוז שמהתא הזה נכנסים אל עליית קודש הקדשים נמצא שרוצה לרמוז בזה את מה שכתב הפסוק להדיא בתבנית בית המקדש הראשון שבנה שלמה המלך שלפתח הדביר שהוא לבית קודש הקדשים ישנו מזוזות חמישית, הרי שיש שייכות מיוחדת לפתח קה"ק עם המספר חמשה, ולכן התא שיש חמשה פתחים דייקא הוא זה שמוביל אל בית קדשי הקדשים.

הרמוז ברביעית ובחמישית שבדלתות

ויש אולי ליגע קצת בזה בסודן של דברים: דידוע דיש חמשה עולמות, שהם: ד' עולמות אבי"ע כנגד ד' אותיות הוי"ה, ועולם א"ק שהוא כנגד הקוצו של יו"ד, והוא העולם החמישי, המרמז לספירת הכתר שהוא שורש כל האותיות והעולמות, בהיותו כתר ועטרה על

גביהם, וכוללם יחד, וכמו"כ הקודש קדשים הינו בבחינה זו של עולם א"ק, כי הק"ק הינו המקום הקדוש והנעלה ביותר.

וממילא בזה יש להבין הא דפתח הדביר שהוא הק"ק נקרא חמישית הן לפי המלבי"ם והרלב"ג שזה השער החמישי, המסמל את הקוצו של יוד. והן לפי ב' הפירושים שזה על צורת המשקוף או על צורת המזוזות, שהיה בהם חמש זוויות.

פרק ג' – דברים נפלאים בשיטת הרמב"ם

א. כל ענין התאים הינה לשמירה מהחיצונים

המגרעות שסביב קירות הבית

והנה יש עוד כמה נקודות נפלאות שאנו מרויחים לפי שיטת הרמב"ם בענין התאים, והוא דהנה התנא נקט שם במסכת מידות (פ"ד) מיד לאחר המשנה של הל"ח תאים, את ענין היציעים שהיו ג"כ מסביב לקירות התאים, כמבואר בפסוקי ספר מלכים בתיאור בנין הבית שבנה שלמה, ששם מבואר שסביב לקירות הבית היו "מגרעות" דהיינו כמין מדפים הבולטים מן קירות הבית לחוץ. ונעשו כדי שלא יוכלו להיאחו ולטפס על קירות הבית.

אך לשיטת רש"י והמלבי"ם ודעימם, המטרה היתה שלא יצטרכו לתחוב בכתלים שום מסמרים, ושלא יצטרכו לעבוד בהם בשום כלי ברזל. לכן גרעו מהכותל ועשו בו כעין מדרגות, והתקינו מדפים שיהיו מונחים על הגרעונות בקירות הבית ונמשכים עד הקיר שמנגד, והיו עומדים בין שני הקירות בלחץ חזק. אבל דעת הרמב"ם אינו כן.

פסוקי ספר מלכים

וכמו שמפורש בפסוקים שבספר מלכים (א' ו, פסוקים ו ז) "היציע התחתונה חמש באמה רחבה והתיכונה שש באמה רחבה והשלישית שבע באמה רחבה כי מגרעות נתן לבית סביב חוצה לבלתי אחוז בקירות הבית. והבית בהבנותו אבן שלמה מסע נבנה ומקבות והגרזן כל כלי ברזל לא נשמע בבית בהבנותו".

פירוש היציעים לפי שאר הראשונים

ועכ"פ להרמב"ם זהו ענין נוסף על התאים, שמחוץ לתאים היו מגרעות אלו גם בבית שני, ואילו רוב הראשונים סבירא להו שצורת בנין התאים היתה באופן זה שהתאים שבקומה התחתונה היו ברוחב חמש והתאים שבקומה האמצעית היו ברוחב שש והעליונים ברוחב שבע, כי כותל ההיכל היה מתמעט מרוחבו בכל קומה אמה אחת, ועל הכניסה הזאת של הכותל היה מונח הרצפה של קומת התא שמעליו, לבלי צורך לנקוב בכלי ברזל בקירות הבית.

ואכן לפי דבריהם שזה ממש מענין צורת בנין התאים ממילא מובן שהמשנה נקטה את ענין היציעים באמצע ענין התאים כי הינם אחד ממש, משא"כ להרמב"ם אין ענין היציעים כחלק

מענין התאים אלא שאחרי כל התאים עדיין היו מגרעות ויציעים בולטים מבחוץ סביב לתאים.

משמעות פנימיות הלשון לבלתי אחוז

אולם באמת בפסוק במלכים כתוב את הלשון "לבלתי אחוז בקירות הבית", שהסיבה שהיו מגרעות ויציעים סביב לתאים הינה בכדי שלא יאחזו בקירות הבית, והיינו לפי דברינו הנ"ל שזה השמירה מהכוחות של היפך הקדושה השומרים את קדושת הבית ואינם יכולים לאחוז ולינק הימנו יותר מכדי חיותם.

ולכן כמו שבצורה גשמית, כשיש מגרעות אי אפשר לטפס על קיר זה, ממילא לכן גם ברוחניות צורת המגרעות מונעים ושומרים את ההיכל ומבואותיו לבלתי אחוז בהם זרים את דם.

כל ענין התנא להשמיענו את השמירה מהחיצונים

ומעתה יבואר שכל ענין התנא כאן בפרק זה הוא להשמיענו עד כמה היה להיכל ובית קה"ק שמירה יתירה שלא ינקו החיצונים הימנו, ולכן מבאר לנו כאן התנא הן את צורת כניסת הכהן להיכל בכל בוקר שלא מהפתח הרגיל אלא מהתא הצדדי, ואח"כ מבאר את ענין התא שממנו נכנסים אל עליית ההיכל אל קה"ק שלא מדרך הרגילה אלא דרך לולים באופן שלא יזונו עיניהם משם, ואח"כ מגלה לנו התנא ברמיזה את סוד היציעים והמגרעות שהיו בקירות הבית "לבלתי אחוז בקירות הבית" דהיינו שתהיה שם שמירה עליונה בבית מקודש זה.

ב. התאים הינם מקיפים שהחיצון יותר גבוה יותר

במקיפים העיגול החיצוני גבוה יותר

עוד יש לבאר דבר נפלא בשיטת הרמב"ם, דהנה ידוע בפנימיות התורה שבמקיפים ככל שהמקיף גדול ביותר הרי הוא מתפשט ומגיע למרחק יותר, כי הוא כולל יותר, ולכן בעולם העיגולים שיש שם ' עיגולים זה לפנים מזה כגלדי בצלים, הרי שהעיגול החיצוני הינו העיגול הגדול ביותר, והמעולה ביותר וכמ"ש להדיא בעץ חיים (שער א' ענף ב'), בזה"ל "הא' בחי' הי"ס בציור עגולים זה תוך זה וזו פשוט הוא שעיקול הסובב על כולם שהוא גלגל הכתר הנה הוא דבוק עם הא"ס יותר מכולם ולכן משובח. אמנם גלגל הב' הנקרא חכמה יש הפסק בינו ובין הא"ס. והוא גלגל הכתר לכן מעלתו למטה ממעלת הכתר. וכן גלגל הבינה הוא רחוק מן הא"ס שיעור ב' עיגולים ומעלתו למטה ממעלת החכמה ועד"ז כל עיגול ועיגול מכל העולמות כולם אשר בתוך החלל כל הקרוב אל אור א"ס יותר מחבירו הוא עליון מאד ומשובח מחבירו עד שנמצא כי העוה"ז הארציי החומרי הוא נקודה האמצעי תיכונה תוך כל העיגולים כולם בתוך כל המקום החלל ואויר הפנוי הנ"ל וגם הוא מרוחק מן הא"ס

הרחקה גמורה יותר מכל העולמות כולם וע"כ הוא כ"כ גשמי וחומרי בתכלית הגשמיות עם היותו נקודה אמצעית בתוך כל העיגולים והבן זה היטב". עכל"ק.

התא הפנימי מוביל להיכל והחיצון מוביל אל קודש הקדשים

וכיון שכן יובן דבר נפלא בענין התאים, דהלא התאים מסובבים ומקיפים את הבית משלש רוחותיו, ולכן נראה שמהתא הקרוב את כותל ההיכל שהוא הנקרא "תא" הרי שמשם נכנסים אל ההיכל בכל בוקר קודם פתיחת שערי ההיכל, אולם מהתא החיצון הנקרא "מסיבה" משם נכנסים אל בית קודש הקדשים, על ידי העליות, ונמצא שהמתא החיצון יותר נכנסים ומגיעים אל מקום הפנימי ביותר, ואילו מהתא הפנימי מגיעים רק אל ההיכל, ולהנ"ל היינו ממש כי אצל המקיפים אזי העיגול המקיף יותר והרחוק יותר הוא המעולה.

כח השמירה דייקא במקיפים

ולא בכדי יש בענין התאים העלמה והסתרה לכניסת ההיכל וקה"ק, כמו שהארכנו בזה בפרק א', כי דייקא בכוחות המקיפים שם נמצא כח השמירה, והבן.

לג. בשמות רבה (לג ד): וְיִקְחוּ לִי תְרוּמָה, רַבִּי בְּרַכְיָה פִתַּח (דברי הימים א' כט יא): לָךְ ה' הַגְדֵּלָה וְהַגְבוּרָה וְגו' כִּי כָל בְּשָׁמַיִם וּבְאָרֶץ, אֵתָה מוֹצֵא כָּל מַה שֶּׁבָרָא הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמַעַלָּן בָּרָא לְמַטָּן. לְמַעַלָּן זָבֹול וְעֶרְפֶּל, שְׁנַאֲמַר (ישעיה סג טו): וְרָאָה מִזְבֵּל קִדְשֶׁךָ, עֶרְפֶּל (שמות כ יח): וּמֹשֶׁה נִגַּשׁ אֶל הָעֶרְפֶּל, וּכְתִיב (איוב כב יג): הַבְּעַד עֶרְפֶּל יִשְׁפּוּט. לְמַטָּן (מלכים א' ח יב): אִזּוֹ אָמַר שְׁלֹמֹה ה' אָמַר לְשֹׁכֵן בְּעֶרְפֶּל, וּכְתִיב (מלכים א' ח יג): בָּנָה בְּנֵיטִי בַּיִת זָבֹול לָךְ. לְמַעַלָּן (ישעיה ו ב): שְׂרָפִים עֹמְדִים מִמַּעַל לוֹ. לְמַטָּן (שמות כו טו): עֲצֵי שִׁטִּים עֹמְדִים. לְמַעַלָּן כְּרוּבִים, שְׁנַאֲמַר (ישעיה לו טז): יֹשֵׁב הַכְּרֻבִים, לְמַטָּן (שמות כה כ): וְהָיוּ הַכְּרוּבִים. לְמַעַלָּן (יחזקאל א כ): וְהָאוֹפָנִים יִנְשְׂאוּ לְעִמָּתָם. לְמַטָּן (מלכים א' ז לג): וּמַעַשֵׂה הָאוֹפָנִים כַּמַּעַשֵׂה אוֹפֵן הַמְּרֻכְבָּה, וְכֵן (יחזקאל א טו): וְהָנָה אוֹפֵן אֶחָד בְּאֶרֶץ. לְמַעַלָּן (תהלים יא ד): ה' בְּהִיכַל קִדְשׁוֹ. לְמַטָּן (שמואל א' א ט): הֵיכַל ה'. לְמַעַלָּן (תהלים סח יג): מַלְכֵי צְבָאוֹת יִדְדוּן יִדְדוּן. לְמַטָּן (שמות יב מא): יִצְאוּ כָּל צְבָאוֹת ה'. לְמַעַלָּן (בראשית ו ו): יְהִי רָקִיעַ בְּתוֹךְ הַמַּיִם. לְמַטָּן (שמות כו לג): וְהַבְּדִילָה הַפְּרֻכֶּת לָכֶם. לְמַעַלָּן (דברי הימים א' כט כג): כִּסֵּא ה'. לְמַטָּן (ירמיה יז יב), כִּסֵּא כְבוֹד מְרוֹם מְרֹאשׁוֹן מְקוֹם מְקֻדְשָׁנוּ. לְמַעַלָּן (איוב כה ג): הֵיטֵ מְסַפֵּר לַגְּדוּדָיו. לְמַטָּן (שמואל ב' ד ב): וּשְׁנֵי אֲנָשִׁים שָׂרֵי גְדוּדִים. לְמַעַלָּן (בראשית טו ה): וּסְפָר הַכּוֹכָבִים. לְמַטָּן (דברים א י): וְהִנֵּכֶם הַיּוֹם כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לְרֵב. לְמַעַלָּן (יחזקאל ט יא): וְהָנָה הָאִישׁ לְבוֹשׁ הַבְּדִים. לְמַטָּן (ויקרא טו ד): כִּתְנֵת בֶּד קִדְשׁ יִלְבָּשׁ. לְמַעַלָּן (תהלים לד ח): חֲנָה מְלֹאךְ ה', וּלְמַטָּן (מלאכי ב ז): כִּי מְלֹאךְ ה' צְבָאוֹת הוּא. לְמַעַלָּן (ישעיה ו ז): בְּמַלְאָקְתִּים לְקַח מֵעַל הַמְּזוֹבֵת, וּלְמַטָּן (שמות כ כד): מִזְבַּח אֲדָמָה תַעֲשֶׂה לִּי. לְמַעַלָּן (ישעיה מ כב): וַיִּמְתַּחֵם כְּאֶהָל לְשֹׁבֵת. לְמַטָּן (במדבר כד ה): מִה טָבוּ אֶהְלִיךָ יַעֲקֹב. לְמַעַלָּן (תהלים קד ב): נוֹטָה שָׁמַיִם

מראה ❖ אוצר ההיכל ❖ היכל תתמוג

כִּירִיעָה, וּלְמִטָּן (שמות כו א): עֶשֶׂר יְרִיעֹת. לְמַעַלָּן (דניאל ב כב): וַנְּהוּרָא עִמָּה שָׂרָא. לְמִטָּן (שמות כו כ): שָׁמֹן זַיִת וְזָךְ כְּתִית לְמֵאוֹר, וְלֹא עוֹד אֶלָּא שְׁחִבִּיבִין כָּל מָה שְׁלִמְטָן מִשָּׁל לְמַעַלָּן, תּדַע לָךְ שֶׁהַגִּיחַ מָה שְׁלִמְטָן וְיָרַד בְּשִׁלְמִטָּן, שְׁנֵאמַר (שמות כה ח): וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנֹתַי בְּתוֹכְכֶם, הָיִי כִּי כָל בְּשָׂמִים וּבְכָאֲרֵץ, וְאוֹמַר (חגי ב ח): לִי הַכֶּסֶף וְלִי הַזָּהָב אָמַר ה' צְבָאוֹת.

לד. בית המקדש השלישי יהיה בנוי מכסף וזהב ואבנים יקרות, ככתוב בתיקוני הזוהר הקדוש (דף ס: וז"ל: בַּהֲהוּא זְמַנָּא אֲתַבְּנִי בֵּיתָא דְשְׁכִינְתָּא דְאֵיהִי בֵּית הַבְּחִירָה עַל יְדָא דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, דְאֲתַמַּר בָּהּ (זכריה ב ט) וְאֲנִי אֶהְיֶה לָּהּ נֶאֱמַר יְהוָה חוֹמַת אֵשׁ סָבִיב, וְאֲנִי אֶבְנֶה אֵינֹן אֶבְנִין טְבִין דְאֲתַבְּנִי מִינָהּ, הֲדָא הוּא דְכְּתִיב (בראשית ל ג) וְאֶבְנֶה גַם אֲנֹכִי מִמֶּנָּה, נְטִיעִין קְדִישִׁין, הֲדָא הוּא דְכְּתִיב (ישעיה ס כא) גִּצְרֵן מִטְּעִי מַעֲשֵׂה יְדֵי לְהַתְּפָאֵר, וּבְנִיעִינָא דְבֵי מִקְדָּשָׁא תְּהֵא בְּנוּיָה מִכֶּסֶף וְדָהָב וְאֶבְנִין יְקָרִין, וְתֵהָא מְרַקְמָא מְכַל צִיּוּרָא דְעוֹבְדָא דְבְּרָאשִׁית, וְעֵלָה נְהָרָא יְרוּשָׁלַם דְלְעֵילָא, לְעֵילָא מְרַקְמָא מְכַל מִינֵי גְוֹנִין דְנְהוּרָא, וְרִזָּא דְמֵלָה יְרוּשָׁלַם הַבְּנוּיָה כְּעִיר שְׁחִבְרָה לָּהּ יַחְדָּיו (תהלים קכב ג), דְאֲנַהְרָא עַל גְּבוּיָ.

תרגום: בְּאוֹתוֹ זְמַן נִבְנְהָ בֵּית הַשְּׁכִינָה, שֶׁהִיא בֵּית הַבְּחִירָה, עַל יַד הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׁנֵאמַר בָּהּ וְאֲנִי אֶהְיֶה לָּהּ נֶאֱמַר יְהוָה חוֹמַת אֵשׁ סָבִיב, וְאֲנִי אֶבְנֶה אוֹתָן אֶבְנִים טוֹבוֹת שְׁנִבְנֶה מִמֶּנָּה. זֶהוּ שְׁכִתוּב וְאֶבְנֶה גַם אֲנֹכִי מִמֶּנָּה, נְטִיעוֹת קְדוּשׁוֹת, זֶהוּ שְׁכִתוּב גִּצְרֵן מִטְּעִי מַעֲשֵׂה יְדֵי לְהַתְּפָאֵר. וּבְנִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ יְהִיָּה בְּנוֹי מִכֶּסֶף וְזָהָב וְאֶבְנִים יְקָרוֹת, וְתֵהִיָּה מְרַקְמַת מְכַל צִיּוּר שֶׁל מַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית, וְעֵלָה מֵאִירָה יְרוּשָׁלַם שֶׁל מַעֲלָה, לְמַעֲלָה מְרַקְמַת מְכַל מִינֵי גְוִנִים שֶׁל אוֹר, וְסוּד הַדְּבָר, יְרוּשָׁלַם הַבְּנוּיָה כְּעִיר שְׁחִבְרָה לָּהּ יַחְדָּו, לְהֵאִיר עַל גְּבוּיָ.

בַּהֲהוּא זְמַנָּא אֲתַקִּיִּים בְּיִשְׂרָאֵל (ישעיה ס כ) לֹא יָבֵא עוֹד שְׁמִשָּׁךְ, וִירְחֹךְ לֹא יֵאָסֵף וְגוֹמַר, וְאֲתַעַר שִׁיר הַשִּׁירִים בְּעֵלְמָא, וְאֲדִלִּיק נְהוּרָא עַל זֵיתָא וְשִׁרְגָא, דִּישְׂרָאֵל אֵינֹן פְּתִילָה, אוֹרִייתָא מִשְׁחָא, שְׁכִינְתָּא שִׁרְגָא, הֲדָא הוּא דְכְּתִיב (איוב כט ג) בְּהִלּוּ נְרוֹ עָלַי רֹאשִׁי, בַּהֲהוּא זְמַנָּא אֲתַמַּר בְּשְׁכִינְתָּא, וְחִלְצָה נְעֻלוֹ (דברים כח ט), נְעֻלוֹ דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, לְקִיָּים בֵּיהּ שֶׁל נְעֻלָּךְ (שמות ג ה), וְאֲתִיחַד בְּשְׁכִינְתִּיהּ, דְאֲתַקְרִיאַת חֲלִיצָה, וְאִיהוּ חֲלוּץ הַנְּעֻל, וְלֹא צְרִיכִין לְאֲתַחַבְּרָא בְּאַרְחַ יְבוּם לְעוֹלָם, דְאֲתַמַּר בָּהּ (רות ד ו) וְזֹאת לְפָנַי בְּיִשְׂרָאֵל וְגוֹמַר, שְׁלַף אִישׁ נְעֻלוֹ וְנָתַן לְרַעְהוּ, מֵאִי נְעֻלוֹ דָּא כְּנֻ"י, הֵהוּא דְאֲתַמַּר בֵּיהּ (שיר ד יב) גִּן נְעוּל, אֲתַפְתַּח הֵהוּא נְעוּל מִפְתָּחָא, בְּגִין דְלְפַתַּח חֲטָאת רֹבֵץ (בראשית ד ז), אֲתַעֲבַר הֵהוּא חֲטָאת וְאֲתַפְתַּח תְּרַעָא, הֲדָא הוּא דְכְּתִיב (תהלים קיח כ) זֶה הַשֶּׁעַר לִיהוָה, וְיַחֲזוּן תַּמָּן שְׁכִינְתָּא, דְאֲתַמַּר בָּהּ וְזֹאת לְפָנַי בְּיִשְׂרָאֵל.

תרגום: בְּאוֹתוֹ זְמַן יִתְקִים בְּיִשְׂרָאֵל לֹא יָבֵא עוֹד שְׁמִשָּׁךְ וִירְחֹךְ לֹא יֵאָסֵף וְגוֹמַר, וּמִתְעוֹרַר שִׁיר הַשִּׁירִים בְּעוֹלָם, וּמִדִּלִּיק אוֹר עַל זֵית וְנֵר, שִׁישְׂרָאֵל הֵם פְּתִילָה, הַתּוֹרָה שָׁמֹן, וְהַשְּׁכִינָה נֵר, זֶהוּ שְׁכִתוּב בְּהִלּוּ נְרוֹ עָלַי רֹאשִׁי. בְּאוֹתוֹ זְמַן נֵאמַר בְּשְׁכִינָה וְחִלְצָה נְעֻלוֹ, נְעֻלוֹ שֶׁל

תתמוד מראה ❖ אוצר ההיכל ❖ היכל

הקדוש ברוך הוא, לקיים בו של נְעֻלֶיךָ, ומתניח עם השכינה שלו, שנקראת חֲלִיצָה, והוא חלוץ הנֶעֱל, ולא צריכים להתחבר בדרך יבום לעולם, שנאמר בָּהּ וְזֹאת לְפָנִים בְּיִשְׂרָאֵל וגומר, שלף איש נעלו ונתן לרעהו. מה זה נעלו, זה כנוי, אותו שנאמר בו גַּן נְעוּל, נפתח אותו נעול המפתח, משום שלפתח חֲטָאת רִבֵּץ, נֶעְבַר אוֹתוֹ חֲטָאת וְנִפְתַּח הַשַּׁעַר, וְהוּ שָׁכְתוּב זֶה הַשַּׁעַר לַיהוָה, וְיִרְאוּ שֵׁם שְׂכִינָה, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ וְזֹאת לְפָנִים בְּיִשְׂרָאֵל.

לה. בענין שכתלי בית המקדש מצופים בעץ, ועליהם ציפוי זהב, כתב הרמח"ל בספרו משכני עליון וז"ל: וכאשר עמד ההיכל בחומותיו ובמדותיו הכל כראוי, נראה מבפנים כדמות מכסה אחד גדול מאד המכסה את החומה מראשה ועד רגליה, ועליו מכסה אחר. והבן סוד הכיסויים האלה, כי החומה נבנית מאבנים, והיו יוצאים מן המלכות, ועליהם חופף כבוד המלך ומכסה עליהם, עד שלא נראה מהם דבר, והכיסוי הזה הוא עץ, כי מ'עץ החיים' הוא יוצא. ועל הכיסוי הזה כיסוי אחר נכבד משניהם מאד. והוא כיסוי יוצא מן הבינה המסתרת את בניה בכנפיה, ועל כן נקרא הכיסוי הזה זהב טהור. ועתה אודיעך סוד גדול ואמת, כי כאשר המדריגות עומדות בתיקון, והמנוחה מתחזקת בחיבור הקדוש, לא נראה מן התפארת ומן המלכות, כי הבינה חופפת עליהם תמיד, כמו שאמר הכתוב, 'כנשר יעיר קנו' וגו'. וברוב ההדר החופף עליהן נסתרו מעיני כל חי, ולא נראו עוד. וכן ראוי הדבר ודאי להיות, ועל כן כתיב, 'והצנע לכת עם ה' אלקיך' ולפי הטעם הזה, אסרה התורה שלא להניח במקדש שלמטה, עץ שלא יהא מכוסה בזהב. והבן דרכי אלקינו, לראות כמה הם עמוקים, וכמה רחוקים מחכמת בני האדם. ע"כ.

לו. בענין כרובים ודקלים, איתא בזהר הקדוש (בראשית יח): וז"ל: ועשב לעבודת האדם, עשב דא אלין אופנין וחיית וכרובים. דכלהו מתקנן גו תקונייהו וקיימין לאתמקנא בשעתא דבני נשא אתיין לפולחנא דמאריהון בקרבניהון ובצלומא דדא איהו עבודת האדם. ועשב דא אודמן ואתעמד לעבודת האדם לאתמקנא בתקוניה פדקא יאות. וכד אנון מתמקנן בהיא עבודת האדם, לבתר מנייהו נפקי מזוני וטרפין לעלמא דכתיב (תהלים קד) להוציא לחם מן הארץ. ודא איהו עשב מזריע זרע, דהא חציר לא מזריע זרע איהו אלא אודמן למיכלא דאשא קדישא. ועשב לתקנא דעלמא.

תרגום: ועשב לעבודת האדם, עשב זה האופנים האלה וחיית וכרובים, שפלים מתקנים תוך תקונייהם ועומדים להתמקן בשעה שבני אדם באים לעבודת רבונם בקרבניהם ובתפלה, שזוהי עבודת האדם. ועשב זה מזמן ומוכן לעבודת האדם להתמקן בתקונו כראוי. וכשהם מתמקנים באותה עבודת האדם, אחר כך יוצאים מהם מזונות וטרף לעולם, שכתוב (שם) להוציא לחם

מראה ❖ אוצר ההיכל ❖ היכל תתמה

מן הארץ. וזהו עשב מזריע זרע, שהרי חציר לא מזריע זרע, אלא מזדמן למאכל של אש קדושה, ועשב לתקון העולם.

וכל דא להוציא לחם מן הארץ. כל תקונין דבני נשא דקא מתקנא להאי עשב ארץ. דפולחנא דלהון למאריהון לספקא על ידיהון מההיא ארץ טרפי ומזוני להאי עלמא ולא תברכא בני נשא מברכך דלעיל (דלעילא). עץ פרי עושה פרי. דרגא על דרגא דכר ונוקבא. כמה דעץ פרי חילא דעץ עושה פרי, אוף הכא אפיק איהו. ומאן איהו אלין אנון כרובים ותמרות (מלכים א' ו לה). מאי תמרות. אלין אנון דסלקי בתננא דקרננא, ומתתקני בהדיה ואקמן (נ"א ואקרון) תמרות עשן. וכלהו קיימין בתקונייהו לעבודת האדם, מה דלא קיימא בן חציר דהא אתעמד למיכל דכתיב, (איוב מ) הנה נא בהמות אשר עשיתי עמך חציר כבקר יאכל. עץ פרי עושה פרי דיוקנא דכר ונוקבא. ודמות פניהם פני אדם. אלין לאו אנון כאנון כרובים. אלין אפי רברבן דיוקנא חתימא. כרובים אפי זוטרי כרבין. פני אדם כל (דיו) דיוקנין כליין בהו. בגין דאנון אפין רברבין ומצטיירין בהו ציורין גליפין כגלופי שמא מפרש בארבע סטרי דעלמא מזר"ח מער"ב צפון ודרום.

תרגום: וכל זה להוציא לחם מן הארץ. כל התקונים של בני האדם שמתקנים את עשב הארץ הנה, שעבודתם לרבונום לספק על ידם מאותה ארץ טרף ומזונות לעולם הנה ולהתברך בני אדם מברכות של מעלה. עץ פרי עושה פרי, דרגא על דרגא, זכר ונקבה. כמו שעץ פרי מוציא כח של עץ עושה פרי, גם כאן הוא מוציא, ומיהו, אלה אותם כרובים ותמרות (מלכים א' ו לה). מה זה תמרות. אלה אותם שעולים בעשן הקרבן ומתתקנים יחד עמו ומצמידים [נ"א ונקראים] תמרות עשן, וכלם קיימים בתקונייהם לעבודת האדם, מה שלא קיים בן החציר, שהרי מוכן למאכל, שכתוב (איוב מ) הנה נא בהמות אשר עשיתי עמך חציר כבקר יאכל. עץ פרי עושה פרי, דמות זכר ונקבה. ודמות פניהם פני אדם, אלה אינם כאותם כרובים. אלה פנים גדולות בדמות חתומה. כרובים, פנים קטנות כמו תינוקות. פני אדם, כל הדמיות כלולות בהם. בגלל שהם פנים גדולות ומצטיירים בהם ציורים חקוקים כמו חקיקות שם המפרש בארבעת צדדי העולם, מזר"ח מער"ב צפון ודרום.

לז. בענין הכרובים והדקלים, כתב הרמח"ל במשכני עליון וז"ל: מבפנים להיכל הזה אל כל החומות, נראו מאורות יפים מאד, מקבילים אחד אל אחד, ומתפשטים מבין זיו החיבור השלם סביב סביב. ועל כן נראו בצורתם כדמות כרובים ותמורים. ועתה הבן גודל המאורות האלה וחשיבותם. ואומר לך מה היא התמורה, היא העולה זכר ונקבה, ועל הסוד הזה נאמר, 'צדיק כתמר יפרח', והם צדיק ובת זוגו.

ולכרוב נמצאו שני פנים, פני אדם מצד אחד, ופני אריה מצד אחד. ותדע שהבית הזה בנינו נמשך מן הימין – ברחמים. והוא סוד הפסוק, 'נכון יהיה הר בית ה' בראש ההרים'. והימין

הוא ראש ההרים והוא האריה, שנאמר בו, 'ופני אריה אל הימין'. והוא מתחבר עם האדם שהוא התפארת, ומאור שניהם נכלל החיבור הקדוש הנרמז בתמורה. ועל כן נמצאו פני הכרובים אל התמורה, פני אריה מצד אחד ופני אדם מצד אחד, והתמורה בין שניהם. ע"כ.

לח. פרשת השולחן (שמות כה כג-כט): (כג) וְעָשִׂיתָ שְׁלֶחַן עֲצֵי שִׁטִּים אֲמָתִים אָרְפוּ וְאָמָה רָחְבוּ וְאָמָה וְחָצִי קִמְתּוֹ: (כד) וְצִפִּיתָ אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר וְעָשִׂיתָ לוֹ זָרָהָב סָבִיב: (כה) וְעָשִׂיתָ לוֹ מִסְגֶּרֶת טָפַח סָבִיב וְעָשִׂיתָ זָרָהָב לְמִסְגְּרָתוֹ סָבִיב: (כו) וְעָשִׂיתָ לוֹ אַרְבַּע טַבְּעוֹת זָהָב וְנָתַתְּ אֶת הַטַּבְּעוֹת עַל אַרְבַּע הַפָּאֵת אֲשֶׁר לְאַרְבַּע רַגְלָיו: (כז) לְעֵמֶת הַמִּסְגֶּרֶת תַּהְיֶינָה הַטַּבְּעוֹת לְבָתִּים לְבָדִים לְשֵׂאת אֶת הַשְּׁלֶחָן: (כח) וְעָשִׂיתָ אֶת הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב וְנִשָּׂא בָם אֶת הַשְּׁלֶחָן: (כט) וְעָשִׂיתָ קַעֲרֹתָיו וְכַפְתָּיו וְקִשּׁוֹתָיו וּמִנְקִיתָיו אֲשֶׁר יִסֹּף בָּהֶן זָהָב טָהוֹר תַּעֲשֶׂה אֹתָם: (ל) וְנָתַתְּ עַל הַשְּׁלֶחָן לֶחֶם פָּנִים לְפָנֶי תַּמִּיד:

רש"י: (כג) קמתו. גובה רגליו עם עובי השלחן: (כד) זר זהב. סימן לכתר מלכות, שהשלחן שם עושר וגדלה, כמו שאומרים שלחן מלכים: (כה) מסגרת. כתר גומו גדנפא, ונחלקו חכמי ישראל בדבר יש אומרים, למעלה היתה סביב לשלחן, כמו לבזבזין שבשפת שלחן שרים, ויש אומרים, למטה היתה תקועה מרגל לרגל בארבע רוחות השלחן, ודף השלחן שוכב על אותה מסגרת: ועשית זר זהב למסגרתו. הוא זר האמור למעלה, ופרש לך כאן שעל המסגרת היתה: (כז) לעמת המסגרת תהיין הטבעות. ברגלים תקועות כנגד ראשי המסגרת: לבתים לבדים. אותן הטבעות יהיו בתים להכניס בהן הבדים: לבתים. לצורך בתים: לבדים. כתר גומו אתרא לאריחאי: (כח) ונשא בם. לשון נפעל, יהיה נשא בם את השלחן: (כט) ועשית קערותיו וכפתיו. קערותיו זה הדפוס שהיה עשוי כדפוס הלחם, והלחם היה עשוי כמין תבה פרוצה משתי רוחותיה, שולים לו למטה וקופל מכאן ומכאן כלפי מעלה כמין כתלים, ולכך קרוי לחם הפנים, שיש לו פנים רואין לכאן ולכאן לצדי הבית מזה ומזה, ונותן ארכו לרחבו של שלחן, וכתליו וקופים כנגד שפת השלחן, והיה עשוי לו דפוס זהב ודפוס ברזל, בשל ברזל הוא נאפה וכשמוציאו מן התנור נותנו בשל זהב עד למחר בשבת שמסדרו על השלחן, ואותו הדפוס קרוי קערה: וכפתיו. בזכין שנותנים בהם לבונה, ושתיים היו לשני קמצי לבונה שנותנין על שתי המערכות, שנאמר (ויקרא כד ז) ונתת על המערכת לבונה זכה: וקשותיו. הן כמין חצאי קנים חלולים הנסדקין לארכן דגמתן עשה של זהב ומסדר שלשה על ראש כל לחם, שישב לחם האחד על גבי אותן הקנים ומבדילין בין לחם ללחם כדי שתכנס הרוח ביניהם ולא יתעפשו, ובלשון ערבי כל דבר חלול קרוי קסו"ה: ומנקיתיו. תרגומו ומכילתיה, הן סניפים, כמין יתדות זהב עומדין בארץ וגבוהים עד למעלה מן השלחן הרבה כנגד גובה מערכת הלחם, ומפצלים ששה פצולים זה למעלה מזה, וראשי הקנים שבין לחם ללחם סמוכין על אותן פצולין, כדי שלא יכבד משא הלחם העליונים על התחתונים וישברו ולשון מכילתיה, סובלותיו, כמו (ירמיה ו יא) נלאיתי הכיל, אבל לשון מנקיות איני

תתמוז היכל ❖ אוצר ההיכל ❖ מראה

יודע, איך נופל על סניפין. ויש מחכמי ישראל אומרים קשותיו אלו סניפין, שמקשין אותו ומחזיקין אותו שלא ישבר, ומנקיותיו אלו הקנים שמנקין אותו שלא יתעפש, אבל אונקלוס שתרגם ומכילתיה היה שונה כדברי האומר מנקיות הן סניפין: אשר יסך בהן. אשר יכסה בהן, ועל קשותיו הוא אומר אשר יסך, שהיו עליו כמין סכך וכסוי, וכן במקום אחר הוא אומר (במדבר ד ז) ואת קשות הנסך וזה וזה, יסך והנסך, לשון סכך וכסוי הם: (ל) לחם פנים. שיש לו פנים כמו שפרשתי, ומנין הלחם וסדר מערכתיו מפורשים באמור אל הכהנים.

ברמב"ם (הלכות בית הבחירה ג יב-טו): יב. השלחן היה ארכו שנים עשר טפח ורחבו ששה טפחים. והיה מונח ארכו לאורך הבית ורוחבו לרוחב הבית וכן שאר כל הכלים שבמקדש אורכן לאורכו של בית ורחבן לרוחב הבית חוץ מן הארון שהיה אורכו לרוחב הבית. וכן נרות המנורה כנגד רוחב הבית בין הצפון ובין הדרום.

יג. ארבעה סניפין של זהב היו לשלחן מפוצלין בראשיהן שהיו סומכין בהן שתי המערכות של לחם הפנים. שנים מסדר זה. ושנים מסדר זה. והם הנאמרים בתורה (שמות כה-כט) 'קשותיו'.

יד. וכ"ח קנים של זהב כל אחד מהן כחצי קנה חלול היו לו. ארבעה עשר לסדר זה וארבעה עשר לסדר זה. והם הנקראים (שמות כה כט) 'מנקיותיו'. ושני הבזיכין שמניחין בהן הלבונה על השולחן בצד המערכות הן הנקראין (שמות כה כט) 'כפותיו'. והדפוסין שעושין בהם להם הפנים הם הנקראים (שמות כה כט) 'קערותיו'.

טו. אלו הארבעה עשר קנים נותן החלה הראשונה על עצמו של שולחן ונותן בין ראשונה ושנייה שלשה קנים. וכן בין כל חלה וחלה שלשה קנים ובין ששית וחמישית שני קנים בלבד. לפי שאין על הששית אחרת נמצאו ארבעה עשר בכל מערכה ומערכה.

לט. כתוב בגמרא (מנחות צו.): שולחן, דרחמנא קרייה עץ, שנאמר 'המזבח עץ שלש אמות גבוה ארכו שתיים אמות ומקצעות לו וארכו וקירותיו עץ וידבר אלי זה השולחן אשר לפני ה'". פתח במזבח וסיים בשולחן, ר' יוחנן ור' אלעזר דאמרי תרוייהו, בזמן שבית המקדש קיים מזבח מכפר על אדם, ועכשיו שאין בית המקדש קיים, שולחנו של אדם מכפר עליו. ע"כ.

בענין זה שהשולחן מכפר כמו מזבח, כתוב בספה"ק סידורו של שבת (חלק ראשון שורש החמישי ענף א) וז"ל: והוא נעשה בזה כדוגמת הכהן העובד העבודה על המזבח. ומכוין

להעלות חיות הקדושה שבתוך הבעל חי הזה שמקריב אותו לה' האל מקום מחצבתו אשר לוקח משם. ומקשר עי"ז כל העולמות זה בזה כדברי הזוה"ק רזא דקרבנא עד אין סוף. וע"כ כתבו כל יודעי חן שצריך להתודות על עונותיו קודם אכילתו כי מאחר שאכילתו הוא במקום הקרבת הקרבנות ודאי שצריך ויודי כמו גבי קרבן. שהיה צריך המביא את הקרבן להיות סומך שתי ידיו עליו ומתודה כמ"ש (ברמב"ם פ"ג מהלכות מעשי הקרבנות הלכה י"ד) וז"ל הסומך עומד במזרח כו' ומניח שתי ידיו בין שתי קרניו ומתודה על חטאת עון חטאת כו' עד כיצד מתודה אומר חטאתי עויתי וכו' וחזרתי בתשובה לפניך וכו' ע"כ. וכתוב זבחי אלהים רוח נשברה כשרוצה להקריב קרבנו לפני ה' צריך מקודם לשבור לבו בקרבנו. להתודות על עונותיו ולקבל עליו עבודת בוראו בלבב שלם. או אלהים לא תבזה שאף אלהים שהוא בחי' הדין לא תבזה אותו ומקבלו באהבה. וכמו כן קודם אכילתו שהוא כעין דוגמת הקרבן כמו שכתבנו. צריך מקודם לשבירת הלב ולהכנעה באמת לפני בוראו ולהתודות על חטאיו מה שחטא לפניו ית'. ואח"כ כשיושב לאכול הנה צדיק אוכל רק לשובע נפשו. להשביע נפשו מכל חיות וניצוצי הקדושה שבתוך המאכל ההוא כמ"ש האר"י זל"ה בפירוש הפסוק כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם. וז"ל כבר חקרו הפילוסופים לידע סיבת חיבור הנפש בגוף ע"י אכילה וכי הנשמה בת אכילה היא. ולא עלתה בידם לידע הסיבה. ואתה שמע את אשר אומר לך. כי הנה אין לך דבר מדברי העוה"ז שאין בו צד קדושה וחיות הקדושה המחיה את הדבר ההוא וכמרו"ל (מ"ר בראשית פ' יו"ד) אין לך כל עשב ועשב מלמטה שאין לו מזל מלמעלה ברקיע המכה אותו ואומר לו גדל. והכוונה הוא כח ההשפעה הבאה מלמעלה כמ"ש (הושע ב') נאום ה' אענה את השמים והם יענו את הארץ נמצא כל מאכל בעולם הוא מעורב בגוף ונפש. המאכל הנגלה הוא גוף. וקדושת ההשפעה מלמעלה שמכה בו לאמר גדל. זה הנפש שלו. וכשהאוכל אוכלו אז ע"י אכילה נשאר גוף ונפש שלו מחוברים. כי הנפש נהנה מהנפש של המאכל והגוף מהגוף. וזה שאמר כי לא על הלחם לבדו ר"ל לא על הלחם הנגלה לנו יחיה האדם דוה אינו דא"כ מה תועלת להנפש מזה אלא על כל מוצא פי' ה'. ר"ל שיש למוצא הלחם פי' ה' דהיינו ההשפעה שמכה בו ואומר לו שיצא לחוץ ויגדל עי"ז יחיה האדם ע"כ. וכאשר מכוין בהכוונות הצריכין לכוין כמ"ש לעיל. הנה מעלה בזה חיות הקדושה ההוא לשורשו ומקורו וכל הנ"ק אשר בכוונתו מעלהו עתה למעלה. אח"כ נעשה מהם בחינת מוחין חדשים ושבין הם ללכת אל האדם הזה. ונפשו ורוחו ונשמתו אליו יאספו כל בחינת המוחין ההם. מה שהגביה ע"י טוב כוונתו בכוונות הרצויין לפני מי שאמר והיה העולם. ואז נעשה אצלו זה השולחן אשר לפני ה' ושלחנו מכפר עליו, כמאמר רז"ל (מנחות צו.) כתיב 'המזבח עץ שלש אמות גובהו' ומסיים 'וידבר אלי זה השולחן אשר לפני ה'. פתח במזבח וסיים בשולחן. רבי יוחנן ור"א דאמרי תרוויהו בזמן שבית המקדש קיים מזבח מכפר על האדם. ועכשיו שאין בית המקדש קיים שלחנו של אדם מכפר עליו ע"כ. והכל כי נעשה ממש כדוגמת הקרבן שהיה מכפר. וכן הוא בכל מעשי הגופניות. ואי"ה נאריך מזו הבחינה (בחלק השני דרוש השביעי):

מראה ❖ אוצר ההיכל ❖ היכל תתמט

ואולם אף מי שאין לו חלק בחכמה זו ובכוונות המבוארין בדברי האר"י זלה"ה עכ"ז חלילה לאדם לעשות מעשהו מצרכי גופו. למלאות בטנו ותאותו כבהמה. ורחמנא לבא בעי ואיש לא נעדר מלהיות בבחי' צדיק אוכל לשובע נפשו. ובכל מעשה הגופניות יוכל למצוא בהם דרך ומקום לה' כמאמר שלמה המלך ע"ה בכל דרכיך דעהו. שבכל דרכיך בבית ובחוץ הן בתורה והן בתפלה והן בדברי צרכי גופו הכל דעהו שתשים כוונתך בו למען שם ה' ולא ח"ו להנאות גופך למלאות נפשך כי ירעב. והאנשים המשכילים ההולכים לפני ה'. בעוסקים בעניני גופם מה שמן ההכרח לעשות בהם. הנה מחשבתם יפה וטובה לעזוב דרך רוח הבהמה היורדת היא למטה לארץ לדברי ארציות לבד. ואוחז במחשבת אדם להיות עולה במחשבתו הקדושה למעלה. לקיים בכח אכילה זו כמה וכמה מצות ה' אשר לא תעשינה בהסיר כחו ממנו. ועתה ע"י אכילה זו יתחזק כחו ושכלו להיות כח בו לעמוד על משמרתו ולעסוק בתורת ה' ולעשות מצותיו ולתפלה בכוונה ודעתו יהא צלולה בהרחבת לב ולשמוח עי"ז בה' ובתורתו ולעבוד את ה' בכל עזו ותעצומות וע"ד שכתב הקדוש הרמב"ם זלה"ה ורבינו בחיי (פ' תולדות בענין מטעמי יצחק ע"ש) ושאר חכמי המחקר. אשר בהתחזקות כוחות הגופניות יתחזקו כוחות הנפשיות וע"ד שאמר רב נחמן (עירובין סד.) אנא עד לא שתינא רביעתא דחמרא לא צילאי דעתאי. וכן בכל צרכי ועניני הגוף. וכמ"ש (ברמב"ם פ"ג מהלכות דיעות הלכה ב' ג' ובטור ובש"ע א"ח סימן רל"א) וז"ל וכן בכל מה שיהנה בעולם הזה לא יכוון להנאותו אלא לעבודת בוראו יתברך. כדכתיב בכל דרכיך דעהו ואמרו חכמים כל מעשיך יהיו לשם שמים. שאפי' דברים של רשות כגון האכילה ושתיה שינה וההליכה והשיבה והקימה והתשמיש והשיחה וכל צרכי גופך. יהיו כולם לעבודת בוראך ולדבר הגורם עבודתו שאפילו היה צמא ורעב אם אכל ושתה להנאותו אינו משובח אלא יתכוין שיאכל וישתה כפי חיותו לעבוד את בוראו וכו'. וכן בשינה אין צריך לומר שבזמן שיכול לעסוק בתורה ובמצות לא יתגרה בשינה לענג עצמו. אלא אפי' בזמן שהוא יגע וצריך לישן כדי לנוח מיגיעתו אם עשה להנאת גופו אינו משובח. אלא יתכוין לתת שינה לעינו ולגופו מנוחה לצורך הבריאות שלא תטרף דעתו בתורה מחמת מניעת השינה וכן בתשמיש אפילו בעונה האמורה בתורה אם עשה להשלים תאותו או להנאת גופו הרי זה מגונה וכו' אלא יתכוין שיהי' לו בנים לעבודת בוראו או לדבר המביא לעבודתו. כללו של דבר חייב אדם לשום עיניו ולבו על דרכיו ולשקול כל מעשיו במאזני שכלו. וכשרואה דבר שיבא לידי עבודת הבורא יתברך יעשהו ואם לאו לא יעשהו. ומי שנוהג כן עובד את בוראו תמיד ע"כ. והנה קראו לזה עובד ה' תמיד מפני שהם טפולים לעושי מצוה והנטפל לעושי מצוה כעושה מצוה דמי.

וכבר נמצא גם בדרך הזה מקום שיהא שולחנו מזבח כפרה לכפר עליו והוא ע"פ מאמר רז"ל (ברכות נ"ה ע"א) אמר רב יהודה אמר רב שלשה דברים מאריכין ימיו ושנותיו של אדם וכו' עד והמאריך על שולחנו (פרש"י שמתוך כך עניים באים ומתפרנסין) וסיים הגמרא להאריך על שולחנו דילמא אתי עניא ויהיב ליה דכתיב המזבח עץ ג' אמות גבוה וכתוב וידבר אלי זה השולחן

אשר לפני ה' פתח במזבח וסיים בשולחן ר"י ור"א דאמרי תרוייהו כל זמן שבית המקדש קיים מזבח מכפר על ישראל. ועכשיו שלחנו של אדם מכפר עליו. ומבואר מדבריהם שהמאכיל עניים על שלחנו נחשב לו כהקרבת קרבנות במזבח.

ואך הכל אחר כוונת הלב הטוב אם לבו יפה עליו ומאכילו בשמחה וטוב ללב מרוב כל ומכוין לתת לו מנה המובחר והטוב והיפה שבמאכלו ומביא בכורים לה' שהמובחר והביכור אשר יש לו נותן למצות ה'. וכמו שעשה הבל שהקריב מבכורות צאנו ומחלביהן כי הבל הוא אותיות ה"ב רומזו שעשה הבאת קרבנות בלב טוב מאהבת המצוה ומאהבת הבורא ית' וע"כ עשהו בדרך הנאה והיפה. ובחר לכבוד קונו המובחר והטוב שבהונו ורכושו לכן וישע ה' אל הבל ואל מנחתו שקיבל קרבנו באהבה. כי ראה לבבו שרצה לכבודו ביתר שאת מכל אשר נמצא בידו. וכן גם בזה כשמאכיל רעבים על שלחנו אשר הוא דוגמת קרבנות המזבח צריך לתת לו בשמחה ובנ"ר. ומהטוב והמובחר שבמאכליו ומשתיו. להראות שעושה המצוה באהבה וברצונו השלם. וחש על כבוד קונו יותר מכבוד עצמו. ובזה נאה שיהא השלחן מכפר עליו. אבל לא כן יחשב לו אם יאכילו מצד הדוחק ומחמת אין ברירה. ואינו מראה לו פנים שוחקות בעת אוכלו אצלו. וח"ו נכנס בגדר רע עין שהזהיר הקרא אל הלחם לחם רע עין וגו'. וע"כ יאכילנו מהפחיתות שבמאכליו ונותן עיניו בו ומצפה מתי יאכל לו וילך לו מעל השולחן כי לא יעכב לו אכילתו בעוד שזה יושב לנגדו. ולעבודה ולמשא כבד נחשב אצלו מצוה זו עם שעושה אותה כי יודע בנפשו שצריך לעשות מצוה. אך לא בלב טוב באהבה כראוי למלך הכבוד למי שירצה לעשות לו נחת רוח בעבודתו. הנה על זה אמר הקרא (יחזקאל כ"ו) גם אני נתתי להם חוקים לא טובים. ואף שעושה המצוה כי חק הוא מאת ה'. אך לא טוב בעיניו דבר הזה. ולבו בל עמו ועושה בעל כרחו שלא בטובתו. והוא דוגמת קין שהביא מן הגרוע שבפרי האדמה וזרע פשתן היה כמ"ש (בתנחומא ע"פ יובא קין מפרי האדמה) ועל כן אל קין ואל מנחתו לא שעה וע"כ אמר לו הקב"ה למה חרה לך וגו' על שלא קבלתי מנחתך הלא אם תטיב שאת. פי' אם תעשה המצות בשמחה ובטוב לב שיהיו אצלך החוקים טובים. אז שאת שאשא המצוה למעלה לריח ניחוח לפני. ואם לא תטיב שלא תעשה בדרך הטובה הזו. אז לא זו לבד שלא תזכה לשאת שיהיה נישא אלי. אלא אף לפעמים לפתח חטאת רובץ כידוע מדברי הוזה"ק שמצוה כזו לכלבא אתמסר. ונמסר הכל להיצה"ר וכל כתות הרעים שלו הנקראים חטאת.

ולכן מרומז בר"ת נאווה קודש ה' אותיות קין שתיקון הקין הוא שיהא הכל בדרך הנאווה והיפה ובוזה יהיה קודש לה'. ואתה תחזה מה שכתב רבינו הרמב"ם ז"ל (סוף הלכות איסורי המזבח) אחר שמנה שם תשעה מינים בשמן המובא למנורה ולמנחות כתב וז"ל אין כשר למנורה אלא ראשון ורביעי וכו'. אבל למנחות כולן כשרין. ומאחר שכולן כשרין למנחות למה נמנו כדי לידע היפה שאין למעלה ממנו. והשוה והפחות שהרוצה ליכות עצמו יכוף יצרו הרע וירחיב ידו ויביא קרבנו מן היפה והמשובח ביותר שבאותו היין שיביא ממנו. הרי נאמר בתורה והבל הביא גם הוא מבכורות צאנו ומחלביהן וישע ה' אל הבל ואל מנחתו.

תנא היכל ❖ אוצר ההיכל ❖ מראה

והוא הדין בכל דבר שהוא לשם האל הטוב שיהא מן הנאה והטוב. אם בנה בית תפלה יהי נאה מבית ישיבתו. האכיל רעב יאכילו מן הטוב והמתוק שבשלחנו. כסה ערום יכסהו מן היפה שבכסותו. הקדיש דבר יקדיש מן היפה שבנכסיו וכן הוא אומר כל חלב לה' וגו' עכ"ל. והרב הגדול המקובל בעל תולעת יעקב כתב בז"ה וז"ל (בסתרי הברכות) ראוי לנו להודיע הדרך ישרה שיבור לו האדם בהיותו על שולחנו ואז יהיה לו מזבח כפרה כדבריהם ז"ל כו'. וזוה יהיה שולחן אשר יכפר על האדם בזמן הזה כמו שהיה מכפר עליו בזמן הבית. כי שהאדם מאכיל את העניים על שולחנו הנה קרבגו זבח שלמים לה' לפיכך צריך להאכילם המשובח שעל השולחן שכל חלב ודם קרב לגבוה. וכתוב בהרימכם את חלבו ממנו חלב הוא דבר משובח כמו וחלב הארץ. כי אין דבר משובח כמו המורם לגבוה. וזה דוגמת זבח השלמים הקרב לריח נחוח לה'. וסידור דברי תורה על השולחן הוא דוגמת אנשי מעמד שהיו עוסקים במעשה בראשית וכו'. וברכת המזון דוגמת שהיו הלויים אומרים על הדוכן והתפלה שמתפללים. והנה נכללו כאן השלשה דברים שהם קיום העולם האחד והוא תורה השני והוא העבודה כנגדה ברכות המזון והשלישי גמילות חסדים והוא החסד שגמל עם העניים על שולחנו ואלה הם שלש אמות שהם גובה המזבח אל תקרי אמות אלא אמות אלו השלשה דברים שצריך האדם לקיים על שולחנו הם אמות כל המצות כו'. עד עתה הראת לדעת איך שולחנו של אדם מזבח כפרה עליו ועל כל העולם בזמן הזה ע"כ. והרחיב שם בצחות לשונו היפה בענין הזה. והמקיים את כל אלה שנתן מלחמו לדל. ובאופן היותר נאות כנזכר. וגם לחמו לחם הפנים לפני ה' תמיד שאין אכילתו וכל הסעודה שנקרא על שם הלחם ע"ד עבד לחם רב הנאמר (בדניאל ה') כי אם שיהיה לפני ה' ולפני עשיית מצותיו ועבודתו עבודת הקודש. כדי שיהא נטפל להמצוה ובלא זה לא היה אוכל מאכלו כנזכר בש"ע המובא למעלה. ובעת האוכל למו יראת ה' על פניו וירא מאוד למשוך עצמו להתענג בתענוגי הזמן. ולהתעלס באהביו. להיות חיך אוכל יטעם למו למלאות בטנו וכל הנאתו. ורק מניח מתאוותיו לכבוד הבורא ועושה רק בדרך לא אפשר ולא מכויין שלא אפשר לו בלאו הכי לקיום גופו ולא מכויין להנאתו ולמלאות כריסו כבהמה. הנה גם זה נקרא צדיק אוכל לשובע נפשו שנותן שביעה לנפשו ורוחו ונשמתו שהמה ישבעו כל טוב. להיות עי"ז יוגבה לבו בה' להיות לו לב טוב ושמח בעסק התורה והמצות ונעשה בבחי' סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה כי הנה הוא עומד על הארץ ועוסק בבחינת דברי ארציות וראשו ומחשבתו מגיע השמימה לעשות בהם תורת ה' ומצותיו הניתן מן השמים. וזה השכל שלמד הטייעא שהוא אליהו ז"ל לרבה בר בר חנא תא ואחוי לך היכא דנשקי ארעא ורקיע אהדי פירוש להראות לו אופן שיחבר דברי ארציות לשמים שבועוסקו בכל דברי ארציות יהיה כוונתו רק לשמים להיות נטפל למצוה וכמצוה יחשב. וע"כ אמר שקילנא לסלתאי ופי' הרשב"ם סל של לחם. ולכאורה יש להעיר מאין יצא להרשב"ם שהוא סל של לחם ולא סל עם טלית ותפילין וכדומה מצרכי בני אדם. אכן הוא הדבר אשר אמרנו שהורה לו הנזכר להיות לחמו לחם הפנים לפני ה' תמיד ובעו באכילה ושאר דברי גופניות והכל נקרא ע"ש הלחם כיודע. להיות כוחו יפה להתבונן בו להתכוין בדרך האמת שיהיה נצמח ויולד מזה

דבר טוב התעסקות התורה או עשיית המצוה בכל כוחו. ומכ"ש בדרך הראשון שכתבנו שהוא ענין העלת והתקרבות חיות של המגושם למעלה. ועי"ז אמר שקילנא לסלתאי ואנחתיה בכוותא דרקייע שכך עשה ובעוסקו בצרכי גופו היה דעתו ומחשבתו לשמים בשתי בחינות הנזכרים. ומה שאמר איכא גנבי הכא עד נטרינא עד למחר כי השתא אי"ה יבואר לדרך זה (בחלק שני שם). וזה שאמר דוד אם אתן שנת לעיני לעפעפי תנומה וגו'. כלומר שהשכיל ושקל בפלס המשכל שלא ליתן לעיניו אף שינה ותנומה אחת. כי אם שיהיה יכול למצוא בו דרך ומקום שיעשה לכבוד ה'. או שירומם הדבר להיות נקרא תרומת ה' או להיות נטפל למצות ה'. ע"כ.

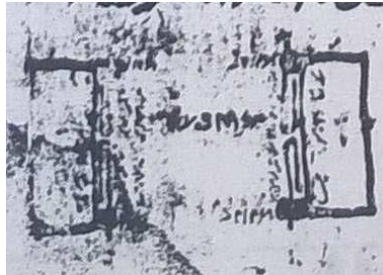
מ. כתב האור החיים הקדוש (שמות כה ט) וז"ל: וכן תעשו. הנה לפי מה שפי' שהראהו תבנית המשכן לומר כזה תעשו לא פחות ולא יותר אל יקשה לך אם כן לא היה צריך לומר לומר וכן תעשו, כי תמצא שאמרו בשבועות דף י"ד וזה לשונם אחד הנכנס לעזרה וכו' שאין מוסיפין על העיר והעזרות אלא במלך ונביא ואורים ותומים וע"א סנהדרין מנא הני מילי אמר רב שימי אמר קרא ככל אשר אני מראה וגו' ואת תבנית כל כליו וכן תעשו לדורות. הנה כי באה וכן תעשו לצוות שיעשו כסדר הזה לדורות. וכו' עי"ש.

ובהמשך כתב וז"ל: והנה בהשכלה מועטת בענין אין שום קושיא כלל, כי יש לדעת כי כל בנין הבית והכלים לא עשאו שלמה כפי אשר נראה בעין שכלו לפאר אלא על פי נביא וגם הנביא הגיד כי לא דברי נבואתו הגיד אלא דברי קבלתו דכתיב בדברי הימים (א' כה) ויתן דוד לשלמה בנו תבנית האולם וגו' ותבנית כל אשר היה ברוח עמו וגו' הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל כל מלאכת התבנית וגו', וכתביב עוד (רש"י שם) אשר היה ברוח עמו כאשר הראהו שמואל הרואה, ואמרו ז"ל באגדת שמואל (מדרש שמואל פט"ו) רבי ירמיה בשם ר"ש כו' בית המקדש מסרה הקדוש ברוך הוא בעמידה למשה ומשה מסדה ליהושע בעמידה וכו' יהושע מסרה לזקנים בעמידה דכתיב ויאסוף יהושע וגו' ויתיצבו וגו' זקנים מסרה לנביאים בעמידה נביאים מסרה לדוד בעמידה וכו' דוד לשלמה וכו' ואומר הכל בכתב וגו' מלמד שנתנה לידרש מיד ה' מלמד שנתנה במסורת עלי השכיל מלמד שנתנה ברוח הקודש עד כאן. הראת לדעת כי כל מה שעשה שלמה בבית היה הלכה למשה מסיני והכל כתוב בספר גלוי לדורשי תורה ברוח הקודש, וכן תמצא שכתב רש"י בפירוש דברי הימים (א' כה יט) וזה לשונו והכל דרש שמואל מן התורה ברוח הקודש כמו ששינונו הר הבית היה ה' מאות אמה על ה' מאות אמה דרש אורך החצר מאה באמה ורוחב חמשים בחמשים וגו' יהיו חמש מאות על חמש מאות עד כאן. ומן הסתם יהיה כל המעשה נרמז בתורה למבינים ברוח הקודש, ולפי זה מה שאמר הכתוב וכן תעשו לדורות הם על דברים שלא בא עליהם ההפכיות בתורה כמושכל למביני מדע ברוח הקודש בזה יתנהגו על פי מעשה האמור במשכן

מראה ❖ אוצר ההיכל ❖ היכל תתנג

מדבר אבל דברים שנאמרו בתורה במשפט מקדש עולמים לא תהיה להם סתירה מפסוק וכן תעשו כיון שיש לו מקום לעמוד בו בשאר הפרטים שלא באה עליהם ההלכה והבן. ע"כ.

מא. הרמב"ם בכת"ק צייר את הדלתות לפי שיטת רבי יהודה. וזה הוא הציור בכת"ק הרמב"ם (פירוש המשניות להרמב"ם מדות ד א):

והנה פענוח הציור והכתב בתוך הציור:

הנה, נראה ברור שהרמב"ם מפרש את המשנה ש'חצי אמה מזוזה' מכל צד, היינו שבולט ממש חלק של קיר שהוא מזוזה עבור הדלתות.

ועוד נראה פשוט, שהרמב"ם מבאר ש'נקפלות לאחוריהן' היינו שכל אחת ואחת מהדלתות נקפלת לאחוריה.

היכל

❖ אוצר ההיכל ❖

מראה

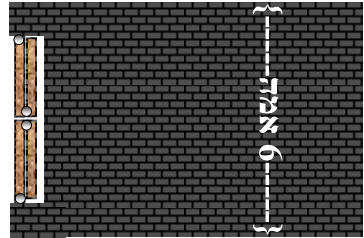
תתנר

והציור כך:

ההיכל

חלל הפתח

האולם

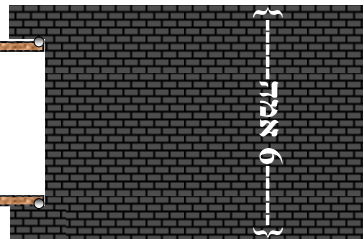
נמצא לפי זה סדר פתיחת הדלתות כך (ציורים אלו אינם מדוייקים לגמרי):

הדלתות בעת שהן סגורות

ההיכל

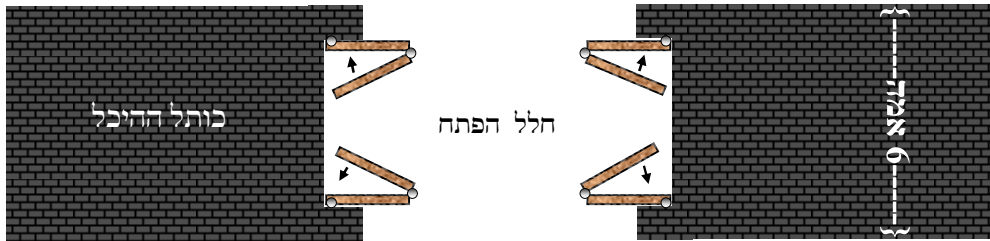
חלל הפתח

האולם

הדלתות בתחילת הפתיחה

ההיכל

האולם

הדלתות בסוף הפתיחה

ההיכל

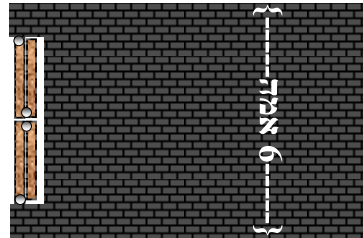
האולם

הדלתות פתוחות

ההיכל

חלל הפתח

האולם

ו"ל הרמב"ם: ואמר ר' יהודה שכל דלת מהן היתה חלוקה ונכפלת לשתים כמו דבר פלוני, והדגים בדבר המפורסם אצלם, והיו ארבע הדלתות נפתחות לחלל הפתח כצורה זו [הציור הובא לעיל]. ולפי שכל דלת מהן נכפלת לשתים כמו הדלתות הללו הידועות אצלנו היום בכל החצרות, יהיה בה אמתים וחצי, וכך בשניה שמבפנים כפי שמתברר מן הציור שציירנו, והאמה הנשארת בעובי הכותל היתה מזוזה של חצי אמה מבפנים ומזוזה של חצי אמה מבחוץ, והכל בעובי כותל הפתח. ואחר כך הביא ראיה שכל דלת מן הארבע היתה חלוקה לשתים ומורכבות זו בזו בכעין צבתות כדי שיתקפלו מפסוק זה שאמר שתיים לדלת אחד ושתי דלתות לאחרת. ואמרו שתיים מוסבות, רוצה לומר קפולן כדרך שמתקפלות הדלתות המחולקות. ע"כ.

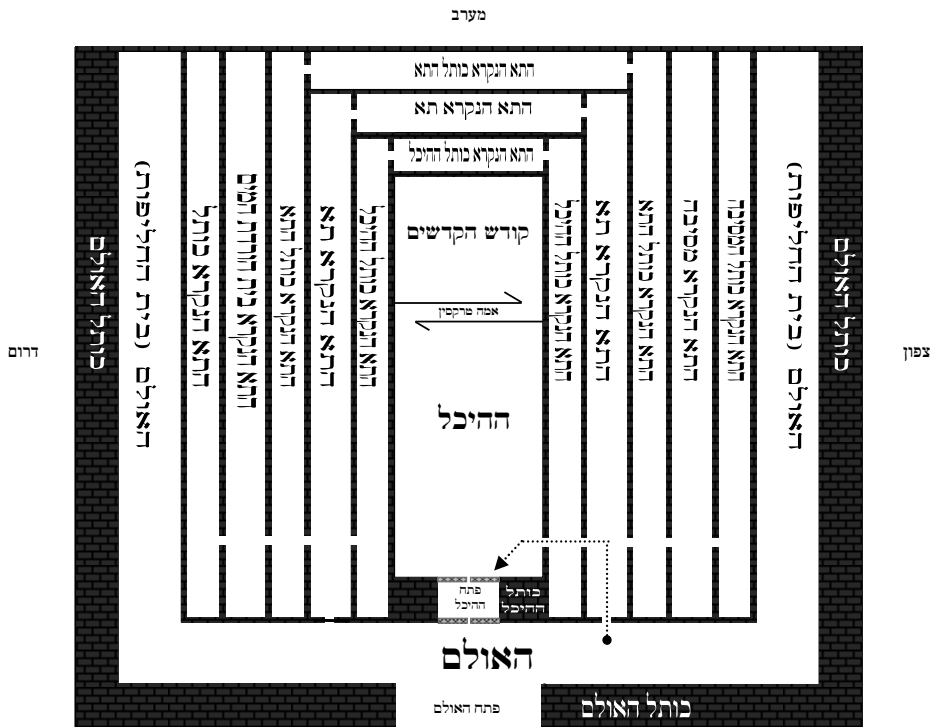
נראה שגם לרש"י הביאור הוא כמו הציורים דלעיל. שכתב בלשונו 'כמין פנקסאות של עץ וכו' שנקפלות זו אחורי זו, ובזה משמע גם כן כפי הציורים דלעיל. ובזה מיושב יותר לשון המשנה 'ונקפלות לאחוריהן'.

אך על מה שכתב רש"י 'ואלו ואלו כנוסות חצי אמה לפנים מן המזוזה הפנימיות', משמע שמפרש שהדלתות נמצאות חצי אמה יותר בפנים. ודלא כהציור של הרמב"ם. דהרי הרמב"ם צייר שיש מזוזות ממש הבולטות.

מראה ❖ אוצר ההיכל ❖ היכל תתנו

אבל באופן קיפול הדלתות כלפי פנים שכתב רש"י 'שנקפלות זו אחורי זו', משמע כן כפי שנראה דעת הרמב"ם, וכמו בציורים לעיל. אמנם אפשר לפלפל בזה. ויתכן שרש"י סובר שהקיפול הוא באופן אחר, וכפי הנראה בציורים שבגוף הספר. דיתכן שכך נראים 'פנקסאות של עץ' דוקא, ולא של נייר או קלף וכדומה. ויעבת"א.

מב. הנה הציור איך נכנסים להיכל בבוקר, לפי שיטת הרמב"ם, דלשיטתו התאים הם באופן אחר משיטת רש"י [הציור הוא לפי בית שני, ועדיין צריך לעיין איך יהיה הסדר המדוייק של התאים בבית שלישי לפי שיטת הרמב"ם]:

מג. הרמב"ם כתב שכך היו עושים בזמנם, שעשו שתי תקרות וביניהם רווח 'בית דילפא'. ונראה שגם בזמנינו עושים כך בהרבה מקומות, שעושים תקרה תחתונה יפה ומהודרת, ומעליו רווח ויש שם צינורות וכדו', ומעליו תקרה של אבנים וכדו'.

מד. אמה כלה עורב. ביאר הרמב"ם ועוד מפרשים שהכליא עורב הוא טס דק וחד כמו חרב, בגובה אמה, והוא מעל המעקה של גג ההיכל. להבין הטעם שבבית המקדש יש את הכליא עורב. ולהבין מדוע הוא בגובה של אמה, ולכאורה היה מספיק גם גובה מועט כגון טפח או פחות מזה, בשביל שלא ישבו העופות על הגג. ולהבין מדוע נקרא בשם 'כליא עורב', ולא נקטו בשם של עוף אחר, או בשם 'כליא עופות', אלא חז"ל נקטו דוקא בשם 'כליא עורב'. והנראה, דהנה מבית המקדש יוצא ההשפעה לכל העולם, בכל העניינים. והנה העורב הוא עוף שחור אכזרי, ובו מרומזים שונאי ישראל. ועל כן עשו על גג בית המקדש את הכליא עורב שהוא כמו חרב, שהוא מכלה את העורבים, כי מכאן יוצא הענין של החרב לכלות ולהרוג את שונאי ישראל. ועל כן הוא בגובה אמה לחיזוק הענין, לכלות ולאבד את שונאי ישראל.

ועוד יתכן שהגובה אמה הוא מרמז על היסוד הנקרא אמה [בפרט אם נאמר שהכליא עורב הוא במידת שש טפחים כאמת הבנין, מכיון שהוא נכלל בחשבון מאה של הבנין], וזהו הענין שע"י קדושת היסוד יש ניצחון על שונאי ישראל. ובפרט דזה מידה כנגד מידה, ע"י שהאדם מנצח את היצר, זוכה שיהיה ניצחון על שונאי ישראל וכל אויביו יפלו לפניו.

מה. לפי המבואר שגג ההיכל משפע ועולה עד שנשאר אמה למעלה ישר, נמצא שהצורה דומה לצורה של תיבת נח, כמו שכתוב 'ואל אמה תכלנה מלמעלה' (בראשית ו טז). וכפירוש רש"י (שם): כסויה משופע ועולה, עד שהוא קצר מלמעלה ועומד על אמה.

מו. את ענין האתיקים נפרש בעז"ה לפי פירוש בשם 'אשל גדול' שהובא דבריו ברש"י, ובדרכו פירשו המצודת דוד, ועוד.

רש"י כתב שאינו יודע מה הוא 'אתיק', וכתב רש"י בכמה לשונות: 'לא ידעתי מהו', וכן 'לא הבנתי בהם כלל', וכן כתב 'ואני לא יכולתי להבין בשלשת המקראות הללו כלל וכו' 'לא ידעתי להבין בו'.

מראה ❖ אוצר ההיכל ❖ היכל תתנמ

וכן הרד"ק כתב 'ואיני יכול להבין בנין הלשכות האלה איך ראה אותן הנביא, ואח"כ כתב 'ואומר אני פרשה זו עתיד אליהו לפרשה'.

אמנם צריך להבין מהו זה שאמר כאן רש"י שאינו יודע, וכן הרד"ק כתב שאינו יודע. וצריך להבין מה פנימיות הענין בזה. צריך להבין מהו הענין הזה, שכתב רש"י שאינו יודע. אמנם הרי א' וע' מתחלפים.

ואיתא בארז"ל (עץ חיים שער יב), שיש ענין ספקות דעתיק. וכמבואר בזוהר (אדרא זוטא דף רפח:): וז"ל: רישא עלאה, עתיקא קדישא, סתימא דכל סתימין. רישא דכל רישא, רישא דלאו רישא. ולא ידע, ולא אתידע, מה דהוי ברישא דא וכו'. ע"כ. והיינו שאין יודעים ואין משיגים במקום גבוה הזה.

דהיינו ש'עתיק' הוא ענין שאין יודעים, שלא יודעים ולא משיגים. דהיינו שענין ספקות דעתיק, הוא מציאות שלא יודעים ולא משיגים כלל.

וכענין תכלית הידיעה שלא נדע. כדאיתא בספה"ק פרי הארץ וז"ל: כי הדברים הרמים המעיין בהם יותר רחוק ממנו הדבר ביותר ועמוק עמוק מי ימצאנו (קהלת ז כד), כי זה עיקר השגה שאין להשיג, ותכלית הידיעה שלא נדע. ע"כ.

וזהו הענין שבחינת 'אתיק' שבבית המקדש השלישי, הוא בחינה של 'לא ידעתי מהו', ובחינה של 'לא הבנתי בהם כלל', כמו שכתב רש"י. כי הם דברים סתומים וחתומים, ואף כמו ספקות דעתיק, שאף שנתבאר סדר הספיקות דעתיק היאך הם (עץ חיים שער יב), הרי זהו גופא הענין שעתיק הוא ממש שלא יודעים.

וזהו הענין והטעם שכתב רש"י 'לא ידעתי מהו', 'לא הבנתי בהם כלל' ועוד, שזה גופא הענין של עתיק, שאין מציאות שלא משיגים ולא יודעים. וזה עצמו הפירוש של עתיק. שעתיק הוא 'נעתק מבחינת יומין', היינו שלא יודעים ולא משיגים כלל.

וכן ביאר הר"א חבר זצוק"ל בספרו 'פתחי שערים' (סדר הפרצופים ט) וז"ל: והוא סוד הספקות שאנו אומרים בעתיק בענין חיבור מ"ה וב"ן, שאין יודעים סדר חיבורי ב"ן עם מ"ה בבחינת אורות מקיפים ופנימיים של מ"ה וב"ן כמ"ש הרב ז"ל, וכו'. ולכן אנו אומרים שחיבור מ"ה וב"ן דבעתיק לא אתידע כלל, שעומק הנהגה זו אינו מושג כלל והוא דבר למעלה מהשגה, שהוא תלוי בטעם המורש בג"ר של עתיק ששם יש טעם לכל מה שנסדר בז"ת שלו. ואלו הם הספקות שעיקרם ברדל"א, ומשם הוא מסתעף ג"כ בגופא דעתיק ובפרצופים דאצילות, שלפי סידור הנעלם ברדל"א בהנהגה זאת בבחינת הטעם לפי עומק המחשבה, כך הוא מסתעף ההעלם בסידור ההנהגה עצמה שבא מאצילות ומשורשים בסדור ז"ת דעתיק. ע"כ.

עוד כתב שם (סדר הפרצופים יא) וז"ל: אך סדר העליה אינו מושג אם הוא ברישא דכתר דמ"ה או בגופא דיליה, שאלו השינויים גורמים שינוי בהנהגה כל הזמן של שית אלפי שנין, ואין לו סדר, שלפעמים נראה כך ולפעמים כך, ואין יכולים לעמוד עליו ומזה בא שינוי ההנהגה מענין צדיק וטוב לו כו'. שבאמת עיקר השינוי של ההנהגה הוא בב"ן, ורק שהוא משתנה לפי הארת המ"ה בו. וכמו שהשינוי בגוף הכל לפי ערך הארת הנשמה המאירה בו אף שאין שינוי בנשמה עצמה רק לפי הכנת המקבל שהוא הגוף, וכן השינוי בא הכל במקבל, כמו אור השמש שמתין היבש ומייבש הלח וכדומה, וכמ"ש צדיקים מתרפאים בה כו', ונמצא שכל שינוי ההנהגה הוא בב"ן לפי ענין חיבורו במ"ה, ובזה אין אנו יכולים לעמוד במצב הזה, שלפעמים נראה החיבור באופן זה ובאותו ענין עצמו נראה ממש באופן אחר. והוא סוד השינוי הנמצא ג"כ בפרצופים למטה שגם שם יש ספקות בחיבור ב"ן עם מ"ה, אבל הכל בא מצד הספקות הנולדים ברדל"א, שלפי שאנו מסתפקים שם מוכרח ג"כ שיהיה ספק למטה, והיינו, לפי שאינו מושג לנו הטעם של שינוי ההנהגה שהוא משתנה הכל כדי לתקן הבריאה להביאו לידי נצחיות, הכל לפי שורש כל נשמה ונשמה בז"ת שבו המושרש לצורך התיקון שהוא בג"ר דרדל"א. ולכן אנו אומרים שעיקר הספק הוא בנוקבא דעתיק בסוד ב"ן שבו. הרי נתבאר לך היאך כאן ברדל"א הוא סוד הידיעה של כל דבר, ושם הוא הטעם של כל ההנהגה הכללית. ע"כ.

כתוב בפסוק בישעיה (כג יח) 'וְלִמְכָסָּה עֵתִיק'. ואיתא בגמרא (פסחים ק"ט): מאי 'למכסה עתיק', זה המכסה דברים שכיסה עתיק יומין. ומאי נינהו, סתרי תורה [פירש"י: מעשה מרכבה ומעשה בראשית]. ואיכא דאמרי, זה המגלה דברים שכיסה עתיק יומין, מאי נינהו, טעמי תורה. ע"כ.

מוז. איתא בזוהר הקדוש סודות נפלאים בענין מידות המזבח וז"ל (בראשית מז): תא תוּזי, מְזַבַּח שֶׁל בַּיִת עוֹלָמִים הוּא תְּלַתִּין וְתַרְיַן עַל תְּלַתִּין וְתַרְיַן אֲמָה (והיא) הִיא רְמִיזָא בְּתַרְיַן וְתַלְתִּין נְתִיבוֹת פְּלִיאוֹת חֲכָמָה. דְּהָא חֲכָמָה תַּתְּאָה אֲקָרִי, עֲלָה אֲמָה וְכַנְס אֲמָה, זְהוּ יְסוּ"ד לְקַבֵּל (צדיק) צַדִּיק דְּלַעֲיָלָא דְּהָא כְּגוּוֹנָא דְּכוּלְהוּ דְּרַגְיָן אֵית בָּהּ וְכִלְהוּ אַתְחַזְיִין בָּהּ דְּהָא מְרָאָה אֲקָרִי.

תרגום: בא ראה, מזבַּח שֶׁל בַּיִת עוֹלָמִים הִיָּה שְׁלִשִׁים וּשְׁתַּיִם עַל שְׁלִשִׁים וּשְׁתַּיִם אֲמָה, וְהִיא רְמִיזָא בְּשְׁלִשִׁים וּשְׁנַיִם נְתִיבוֹת פְּלִיאוֹת חֲכָמָה, שְׁהַרִי חֲכָמָה תַּחַתְּוֹנָה נִקְרָאת. עֲלָה אֲמָה נְכַנְס אֲמָה – זְהוּ יְסוּ"ד, כְּנָגֵד [צדיק] צַדִּיק שְׁלִמְעֵלָה, שְׁהַרִי כְּמוֹ שֵׁשׁ בָּהּ אֵת כָּל הַדְּרָגוֹת וְכֻלָּם נִרְאִים בָּהּ, שְׁהַרִי נִקְרָאת מְרָאָה.

תתפא היכל ❖ אוצר ההיכל ❖ מראה

עלה חמש וּכְנֶס אִמָּה, זֶהוּ סוֹכֵב לְקַבֵּל הֵהוּא דְרָגָא דְאִתְדַבֵּק בֶּה דְאִיהוּ סוֹכֵב לְהֵהוּא מְזַבַּח
הָדָא הוּא דְכְּתִיב, (שיר השירים ב) וַיִּמְיֵנו תַּחֲבַקְנִי דְהָא מִיִּסוּד עַד הֵהוּא דְרָגָא חֲמִשָּׁה דְרָגִין
אִינוּן.

תרגום: עלה חמש וּכְנֶס אִמָּה, זֶהוּ סוֹכֵב, כְּנָגַד אוֹתָהּ דְרָגָה שְׁנַדְבֵּק בֶּה, שְׁהִיא סוֹכְבַת אֶת
אוֹתוֹ הַמְזַבַּח. זֶהוּ שְׁכָתוּב (שיר ב) וַיִּמְיֵנו תַּחֲבַקְנִי, שְׁהָרִי מִיִּסוּד עַד אוֹתָהּ דְרָגָה חֲמִשָּׁה דְרָגוֹת
הֵן.

עלה שלש וּכְנֶס אִמָּה, אֵלּוּ קְרָנוֹת לְקַבֵּל אִינוּן תְּלַתָּא דְרָגִין דְאִתְיִין לָהּ מְנִייהוּ תְּקִיפוּ עֲלָהּ
וְשַׁפֵּע. וּבְגִין כֶּךָ דוֹד שְׁנַמְשַׁח בְּקֶרֶן נַמְשָׁכָה מְלָכוֹתוֹ בְּגִין דְאִיהוּ בְּאִינוּן קְרָנוֹת הַמְזַבַּח תְּקִיפוּ
דְּמַדְבָּחָא עֲלָהּ.

תרגום: עלה שלש וּכְנֶס אִמָּה, אֵלּוּ קְרָנוֹת, כְּנָגַד אוֹתָן שֶׁלֵּשׁ דְרָגוֹת שְׂרָאוּ לָהּ מִהֶם הַתְּקִיף
הָעֲלִיּוֹן וְשַׁפֵּע, וּמִשׁוּם כֶּךָ דוֹד שְׁנַמְשַׁח בְּקֶרֶן, נַמְשָׁכָה מְלָכוֹתוֹ, מִשׁוּם שֶׁהוּא בְּאוֹתָן קְרָנוֹת
הַמְזַבַּח, תְּקִיף הַמְזַבַּח הָעֲלִיּוֹן.

תָּא תְּזִי, אַרְבַּע קְרָנוֹת, אִמָּה עַל אִמָּה אֵית בִּיהַּ בַּמְזַבַּח, בְּגִין דְאִיהוּ כִּסָּא דוֹד יוֹם רְבִיעָא
לְתַת לָהּ שַׁפֵּע מֵאִינוּן שֶׁלֵּשׁ אֲמוֹת לְאִינוּן אַרְבַּע קְרָנוֹת. וְכַד הוּוּ מְקַרְיָבִין כְּהִנֵּי מַסְטְרָא
דְּחֶס"ד עֲלַת הַתְּמִיד לְגַבֵּי מְזַבַּח הוּוּ מְקַרְיָבִין לִיהַּ הֵהוּא אֲתְרָא דְאִקְרִי מְזַבַּח. וְכַד הוּוּ עַבְדִּין
מְתַנּוֹת מְדַמָּא דְעוֹלָה הוּוּ סְלָקִין וְהוּוּ אֲזֵלִין בְּהֵהוּא סוֹכֵב דְאִיהוּ דְרָגָא דִּידְהוּ וְחוֹלְקִיהַּ דְאַבוּהוּן
דִּיהִבִּין שְׁתֵּי מְתַנּוֹת שְׁהֵן אַרְבַּע לְקַבֵּל הֵהוּא אֲתְרָא דְאִקְרִי עוֹלָה.

תרגום: בָּא רָאָה, אַרְבַּע קְרָנוֹת אִמָּה עַל אִמָּה יֵשׁ בַּמְזַבַּח, מִשׁוּם שְׁהִיא כִּסָּא דוֹד, יוֹם הָרְבִיעִי
לְתַת לָהּ שַׁפֵּע מֵאוֹתָן שֶׁלֵּשׁ אֲמוֹת לְאוֹתָן אַרְבַּע קְרָנוֹת. וְכִשְׁהִיוּ מְקַרְיָבִים הַכְּהֵנִים מֵהַצַּד שֶׁל
חֶסֶד עוֹלַת הַתְּמִיד אֲצֵל הַמְזַבַּח, הִיוּ מְקַרְיָבִים אוֹתוֹ לְאוֹתוֹ הַמְּקוֹם שְׁנַקְרָא מְזַבַּח. וְכִשְׁהִיוּ
עוֹשִׂים מְתַנּוֹת מִדָּם הָעוֹלָה, הִיוּ עוֹלִים וְהִיוּ הוֹלְכִים בְּאוֹתוֹ הַסוֹכֵב שֶׁהוּא הַדְרָגָה שֶׁלָּהֶם וְחֶלֶק
אֲבִיהֶם, וְנוֹתְנִים שְׁתֵּי מְתַנּוֹת שְׁהֵן אַרְבַּע כְּנָגַד אוֹתוֹ מְקוֹם שְׁנַקְרָא עוֹלָה.

וְלְקַבֵּל שְׁתֵּי מְתַנּוֹת דְהֵהוּא בּוֹכְרָא דְנִטִּיל תְּרִין חוֹלְקִין הָדָא הוּא דְכְּתִיב (בראשית כה) וַיַּעֲקֹב
אִישׁ תָּם יוֹשֵׁב אֱהָלִים רַחֲמֵי וְדִינָא וְנָסִיב הֵהוּא צְדִיק תְּרִין חוֹלְקִין דִּידִיהַּ הָדָא הוּא דְכְּתִיב
(דברי הימים א ה) נִתְּנָה בְּכָרְתוֹ לְיוֹסֵף וְתְרִין חוֹלְקִין דְאַבוּי וְנָסִיב כִּלְאָ הָאִי כִּ"ל וְאִמְלִי לְהֵהוּא
אֲתְרָא דְאִקְרִי יֵם. הָדָא הוּא דְכְּתִיב, (קהלת א) כָּל הַנְּחָלִים הוֹלְכִים אֶל הַיָּם.

תרגום: וּכְנָגַד שְׁתֵּי מְתַנּוֹת שֶׁל אוֹתוֹ בְּכוֹר שְׁנוּטֵל שְׁנֵי חֲלָקִים. זֶהוּ שְׁכָתוּב (בראשית כה)
וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם יוֹשֵׁב אֱהָלִים, רַחֲמִים וְדִין, וְלָקַח אוֹתוֹ צְדִיק שְׁנֵי חֲלָקִים שְׁלוֹ. זֶהוּ שְׁכָתוּב
(דברי הימים א ה) נִתְּנָה בְּכָרְתוֹ לְבְנֵי יוֹסֵף, וְשְׁנֵי חֲלָקִים שֶׁל אָבִיו, וְלָקַחְהָ הַכֵּל כֵּל הַזֹּאת,
וּמִמֶּלֶא אוֹתוֹ מְקוֹם שְׁנַקְרָא יֵם. זֶהוּ שְׁכָתוּב (קהלת א) כָּל הַנְּחָלִים הוֹלְכִים אֶל הַיָּם.

האי מזבח העולה הוה גביה, הא (האי) ט' אמות לקבל ט' דרגין דאיכא עד צדיק תשיעא דכולא טו"ב ודאי. ואיהו כבנין אוצר רחבה מלמטה וקצרה מלמעלה הוה דכתיב ויבן יי אלהים את הצלע אשר לקח מן האדם לאשה. והאי מזבח עלאה היא אשתו דאדם דלעילא ובגין כך אקרי מזבח עולה כמה דאת אמר (יהושע ג) ארון הברית ודא כנסת ישראל ואקרי מזבח מאי טעמא אקרי הכי בגין דכד בני עלמא לא מכשרן עובדייהו אייהו דבתיא לון הוה הוה דכתיב (ויקרא כו) והכתי אתכם אף אני. דהא כל מאני קרבא דמלכא בידיה אתמסרו הוה הוה דכתיב (שיר השירים ג) הנה מטתו שלשלמה ששים גבורים סביב לה. ובגין כך אורייתא שלימתא קודשא בריך הוא יהבה לון לישראל למזכי בה לחיי עלמא לאשתזבא מדינוי דהוהו מזבח. מה דלית רשו לגברא אחרא לקרבא לגבה.

תרגום: זה מזבח העולה היה אצלו. תשע אמות הללו כנגד תשע דרגות שיש עד הצדיק התשיעי של הכל, טוב ודאי, והיא כבנין אוצר, רחבה מלמטה וקצרה מלמעלה. והו שכתוב (בראשית ב) ויבן ה' אלהים את הצלע אשר לקח מן האדם לאשה. והמזבח העליון הוה הוה אשתו של אדם שלמעלה, ולכן נקרא מזבח העולה, כמו שנאמר (יהושע ג) ארון הברית, וזו כנסת ישראל, ונקראת מזבח. מה הטעם נקראת כך. משום שכאשר בני העולם אין מעשיהם כשרים, היא זוכחת אותם. והו שכתוב (ויקרא כו) והכתי אתכם אף אני, שהרי כל כלי הקרב של המלך נמסרו בידה. והו שכתוב (שיר השירים א) הנה מטתו שלשלמה ששים גבורים סביב לה. ולכן הקדוש ברוך הוא נתן לישראל תורה שלמה לזכות בה לחיי עולם ולהציל מדין אותו המזבח, מה שאין רשות לאיש אחר לקרב אליה. ע"כ.

בספה"ק נועם אלימלך (תרומה) וז"ל: ועשית את המזבח כו' חמש אמות כו' ושלש אמות קומתו, פרש"י ז"ל נאמר כאן רבוע ונאמר בפנימי רבוע מה להלן גבהו פי שנים כארכו כו' ומה אני מקיים שלש אמות קומתו משפת סובב ולמעלה. לכאורה ה"ל לפרש בפסוק גבהו של המזבח כולו יחד היה עשרה אמות עם הקרנות ולמה אינו מזכיר הכתוב רק שלש אמות של הקומה מהסובב. ונ"ל דהתורה הקדושה רמזה לנו בדברים האלה לדעת דרכי ה' אשר נלך בה כל הימים אשר אנחנו קיימים על האדמה דהנה המזבח היה לו אמה יסוד דעיקר התחלת עבודת הבורא ברוך הוא צריך האדם לעשות יסוד אמה. דאמה היא דבר יחידי ואין בה שום רבוי כמו כן האדם בהתחלת עבודתו יתברך שמו צריך התבודדות לעצמו יחידי דהיינו שצריך לצמצם את עצמו בכל מעשיו להיות בהם הצנע לכת עם ה' שלא להראות בהם בפני בני אדם כי בקל יכול לבא בהם לידי פניות וגאות בעשותו את מעשיו בגלוי. וז"ש דוד המלך עליו השלום מה רב טובך אשר צפנת ליראיך פירוש מה גדלו חסדך עם האדם אשר פקדת על הארץ להיות מצפין את עצמו בהצנע לכת עם ה' ועל ידי זה יכול להיות רב טוב בלי שום פניה וגאות.

מראה ❖ אוצר ההיכל ❖ היכל תתמג

וזהו דרשו ה' בהמצאו פירוש דהנה השם יתברך ברוך הוא מלא כל הארץ כבודו לית אתר פנוי מיניה. וכשעלה ברצונו יתברך לברוא את העולם להטיב לברואיו היה צריך לצמצם עצמו כדי לפנות מקום להמציא את ברואיו כמו כן צריך האדם לצמצם עצמו. וזהו דרשו ה' בהמצאו רוצה לומר באופן זה בהמצאו כמו שהמציאך על ידי צמצום כן תצמצם עצמך לדרוש אותו יתברך שמו כנ"ל. וזה רמז אמה יסוד צדיק יסוד עולם ואחר שעלה המזבח בגבוה חמשה אמות היה הסובב. רמז דהנה האדם מיד בקומו ממסתו צריך להתלבש עצמו ביראתו יתברך לחשוב רוממותו וגדולתו יתברך ולחשוב ולראות שפלות עצמותו איך הוא שפל ונבזה עפר מן האדמה יסודו מעפר וסופו לעפר. וזהו רמז ואת המנורה נוכח השולחן דהמנורה היא רמז לאורות העליונים ורוממות אל יתברך שמו והשולחן הוא רמז לפסולת הגשמיות וצריך להיות זה מול זה דהיינו לחשוב שניהם יחד רוממות אל ברוך הוא וגדולתו ושפלות עצמו וגריעותו. וזהו מנורה נוכח השולחן וכל זה יעשה האדם ויתנהג כן בכל יום ויום יחזור ויחשוב בכל יום תמיד כתחילתו ביום ראשון וזה נקרא בשם סיבוב כאדם המסבב והולך אל מקומו שב וסובב. וזה היה רמז המזבח כנ"ל שצריך האדם במנהגו הישר לסבבו בכל יום תמיד ואחרי שיתנהג כן ימים רבים יזכה להיות קומה שלימה. וזהו רמז שלש אמות קומתו זה סובב של המזבח. וזהו דאמרינן בגמרא שלשה דברים נתקשה משה רבינו עליו השלום שרצים ומנורה וקידוש החודש רמז לשלש דברים הנ"ל שחייב האדם להתנהג בהם דהיינו לחשוב רוממות אל יתברך ושפלות עצמו וכן בכל יום תמיד ובכל זה צריך להיות הצנע לכת בסתר ולא בגלוי בהתבודדות יחידי בכל מעשיו לעבודתו יתברך שמו וזהו רמז שרצים ע"ד שאמר התנא ולאן אתה הולך למקום עפר רמה ותולעה זה שפלות האדם ומנורה רמז לרוממות אל יתברך כנ"ל וקידוש החודש רמז שצריך האדם לחדש בכל יום הקדושה הזאת לקדש עצמו במחשבות הנ"ל וזה שאמרו חז"ל נתקשה משה דנתקשה הוא לשון מקשה תעשה ופרש"י ז"ל עשת של זהב דהיינו חתיכה אחת רמז שזה קשה מאוד לצמצם הדבר ביחידי כנ"ל. עד שהראהו השם יתברך מתוך האש רוצה לומר שעם האש והתלהבות ובהירות שיתלהב לעבודתו יתברך שמו תוכל לפעול הכל רוצה לומר הבא לטהר מסייעין לו. וזהו לעולם ישליש אדם שנותיו שליש במקרא פירוש שצריך לקרא להשם יתברך בתחילה בתשובה ותפילה וחרטה על עונותיו. ושליש במשנה פירוש משנה דהיינו כפול לכפול הנהגות כנ"ל דהיינו לחשוב רוממות אל יתברך ושפלות עצמו כנ"ל. ושליש בתלמוד רמז אחר שיתנהג כן ויהיה גמור בצדקו יבא למדרגה גדולה. ע"ד שאמרו גמרא גמור זמורתא תהא י"ל שרמזו לדברינו הנ"ל שאחר שיהיה גמור בצדקו. וזהו גמרא גמור לשון גמר זמורתא תהא פירוש תזכה למדרגה להלל להשם יתברך ברוך הוא בשירות ותשבחות כמו דוד המלך עליו השלום * וזהו שלש אמות רמז על שילוש שנותיו של אדם כנ"ל. ורמז חמשה אמות מיסוד לסובב. דאיתא בגמרא מ"ם וסמ"ך שבלוחות בנם היו עומדין י"ל רמז על שני מדרגות הצדיקים. דאמר הכתוב את המשכן תעשה עשר יריעות אורך היריעה האחת כ"ח באמה ורוחב ארבע באמה ועשית יריעות עזים לאוהל על המשכן עשתי עשרה יריעות אורך היריעה שלשים באמה ורוחב ארבע כו' וחברת כו' וכפלת את היריעה הששית אל מול

פני האהל יש לומר בדרך רמז על שני מדרגות הצדיקים דיש צדיק העובד השם יתברך מנעוריו וממשיך תמיד חסדים. וזה רמז עשר יריעות רמז להקדושה העליונה הנקרא בשם עשר והצדיק הזה הוא תמיד עבודתו בהם להמשיך החסדים. וזהו רמז כ"ח באמה ורוחב ארבע באמה דהשם הוי' ברוך הוא וברוך שמו הוא ד אותיות והמלוי הוא כ"ח אותיות והשם הוי' ברוך הוא הוא כולו רחמים והמלוי הוא קצת דין והצדיק הזה צריך להמתיק שגם המלוי יהיה כולו רחמים.

וזהו ועתה יגדל נא כח ה' רמז להמלוי הוי' ברוך הוא שהוא כ"ח אותיות יגדל נא דהיינו שיתמלא כולו רחמים. ויש צדיק ההולך בגבורות דהיינו שמסגף עצמו בענויים וסיגופים על חטאת נעוריו ועל ידי זה הוא משבר כח הדינים וממתיקם. ולזה רמז עשתי עשרה יריעות עזים רמז לסטרא אחרא שהיא אחד עשר יריעות עזים דכל יתר כנטול דמי כידוע. וכנגד זה יש צדיק שמשבר את כחם וממתיקם והצדיק הזה הוא פועל תיקון השכינה בגלות המר הזה * ולזה רמז שלשים באמה ורוחב ארבע באמה והוא גימט' ד"ל שהשכינה בגלות המר הזה נקראת דלה. וזהו רמז לאוהל אל המשכן שעושה לבושים להשכינה להעלותה אל המשכן. וזה רמז למה שאמרו חז"ל עין יפה אחד מארבעים עין רעה אחד מששים ובינונית אחד מחמשים. לכאורה עין רעה אינו נותן כלום אך הענין הוא רמז לדברינו הנ"ל עין יפה רמז להצדיק הממשיך תמיד חסדים ע"ד הנ"ל עשר יריעות ורוחב כל יריעה הוא ארבע באמה ונמצא הוא ארבעים עין רעה רמז להצדיק השני הנותן עינו פקחא להמתיק הדינים רעים * וזה רמז אחד מששים ע"ד דאיתא בספר למה שאנו אומרים בשעת ברכת כהנים רבש"ע חלום חלמתי הטעם שהחלום הוא אחד מששים בנבואה והכהנים הוא כולו נבואה שמטעם זה אסור להסתכל בידי הכהנים שהשכינה שורה בידיהם ולכן אנו אומרים רבוננו של עולם כדי לבטל החלום בששים וכן הצדיק הממתיק דינים הוא צריך להמתיקם בשורשם ונמצאים בטלים בששים. וזהו מ"ם וסמ"ך שבלוחות בנם היו עומדים. כי מ"ם רמז לעין יפה הוא הצדיק הממשיך כולו חסדים. וסמ"ך רמז להצדיק הממתיק הדינים כנ"ל. בנם היו עומדים לשון הרימו גם דהיינו שהצדיקים הללו צריכין לעלות ולהגביה הדבר הזה למעלה למעלה. וזה רמז שבלוחות שהנחות קודם החטא לא היו רק לוח אחד שאז לא היה צריך להמתיק הדינים ואחר חטא העגל שאותיות עגל הוא עריות גזל לשון הרע נתחלקו הלוחות ונעשו חמשה מול חמשה דהיינו חמשה דברות הם כולו דביקות אנכי ה' וכו' וחמשה דברות שהם לא תנאף כו' הם הנוגע לבריות ומחמת חטא היה כח להס"א להיות לה אחיזה לכן צריך להמתיקם. וזה רמז גם כן שני לוחות שנתחלקו רמז לשני הצדיקים הנ"ל האחד הממשיך חסדים והשני שקלקל ח"ו ועובד בגבורה להמתיק הדינים כנ"ל וזהו מ"ם וסמ"ך שבלוחות כו' * ויש צדיק שמתקן את עצמו בעבודתו שאוחז בשני המדרגות שממשיך חסדים וממתיק גבורות וזה נקרא בינוני שהוא ממוצע בין ב' מדות * וזה בינוני אחד מחמשים שהוא כלול מחמשים דהיינו ב' מדרגות החמשה שבלוחות הנ"ל שכל דבר הוא כלול מעשרה ונמצא הוא חמשים * וזהו חמושים עלו בני ישראל ופרש"י ז"ל אחד מחמשה

מראה ❖ אוצר ההיכל ❖ היכל תתמה

שהיו ישראל בינונים כנ"ל * וזהו שאמר כגון אנו בינונים ואמר לי' לא שביק מר חי' לכל בריה פירוש כשאתה בינוני ואתה ממתיק הדינים ולא שביק להם חי' כלל דהס"א נקרא חי כמ"ש במ"א * וזהו וחברת חמש כו' וכפלת היריעה הששית מהעשתי עשרה יריעות הנרמזים לסטרא אחרא כנ"ל תכפול אותה כדי שיהיה אחר שתכפול רק עשרה עם היריעה הכפולה ונמצא אתה מעלה אל הנרמזות בעשר ונמתקים הדינים * אל מול פני האהל דהיינו אל הקדושה * וזה רמז חמש אמות מיסוד לסובב רמז שצריך האדם לעשות לעצמו יסוד כנ"ל. ואחר כך לעבוד ולתקן עצמו במדרגתו למדרגת חמשה כנ"ל דהיינו מדריגות בינוני ועל כל זאת צריך אמה סובב כנ"ל לסבב על מדריגת הללו בכל יום תמיד.

ועשית קרנותיו כו', קרן הוא לשון שררה וגדלות דהיינו לאחר שתזכה לכל המדריגת הנ"ל תזכה לשררות גדולות שכל העולם כולו יהיו נשמעים לדבריך וידבקו בך לשתות בצמא את דבריך * וזהו קרנותיו על ארבע פינותיו פירוש באיזה אופן שתפנה יהיה לך שררה וגדולה * ממנו יהיה קרנותיו פירוש שכל שררה וגדולה שיהיה לך בשביל זאת לא תשתנה לאיש אחר רק כמו שהיית מקודם כן עתה יסוד ואמה סובב רק שתתגלה מדתך וישאו חן בעיני בני אדם ודברך שתדבר בעבודתו יתברך שמו * וזהו ממנו רוצה לומר כמו מקדם תהיה קרנותיו * וזה רמז שהקרן היה אמה רמז לאחר שיזכה לכל המדרגות יזכה לאחדות העליון * וזהו תחתים שנים ושלשים תעשיה כאשר פירשתי כבר שזה רמז שאנחנו צריכין לעבוד ולתקן השלש עולמות ולהביאם אל עולם הד'.

ואל אמה תכלינה מלמעלה פירוש כנ"ל שאחר כך תזכה לאמה העליונה כנ"ל דהיינו לאחדות העליונה. וזה רמז שדרומית מזרחית לא היה לה יסוד רמז להצדיק המקדש עצמו מנעוריו והולך בדרך חכמה * שזהו רמז דרומית הרוצה להחכים ידרים מזרחית פירוש שאורו זורח על כל העולמות למעלה ולמטה לא היה לה יסוד * רמז שצדיק כזה אין צריך להתאמץ לעשות לו יסוד כנ"ל לצמצם עצמו בכל מעשיו כי הצדיק הזה ממילא הוא משומר מכל פניה ומכשול ורגלי חסידיו ישמור והבן להכניס הדברים הנ"ל בלב לשומרם ולעשותם כל הימים אמן. ע"כ.

מזח. במשנה בתמיד (ה ה) כתוב דבר נוסף שעושים באמת המים זו, וזה לשון המשנה: מי שזכה במחתה, נטל מחמתת הכסף, ועלה לראש המזבח, ופנה את הגחלים הילך והילך וחתה. ירד וערן לתוף של זהב. נתפור ממנה פקב גחלים, והיה מכבדן לאמה. ובשבת היה כופה עליהן פסכתו.

וברע"ב: מי שזכה במחתה. להוליך הגחלים למזבח הזהב. ולא היה בזה פייס, אלא מי שזכה בקטורת על ידי פייס אומר לזה שעמו זכה עמי במחתה. וחתה. מן המאוכלות הפנימיות לא גרסינן הכא, שהן קרובים לדשן, דאדרבה גחלים גסות ובוערות היה חותה. וערן בשל זהב.

אבל לא היה חותה בשל זהב, כדי שלא תתקלקל, והתורה חסה על ממונן של ישראל. נתפור ממנו כקב גחלים. שהיה חותה במחתה של כסף בת ארבעה קבים ומערה בשל זהב שהיא של שלשה. וכדי להוליכה מלאה היה מערה באחרונה, שזהו דרך כבוד של מעלה. מכבדן לאמה. לאמת המים שבעזרה. שלא יכוו בהן הכהנים. ובשבת. שאסור לכבות. כופה עליהן פסכת. כלי אחד גדול. תרגום סירותיו, פסכתרוותיה.

מט. כתב העזרת כהנים וז"ל: ואפשר לומר דהטעם שהיו מלבנים אותו הוא משום לשכך מידת הדין הקשה אשר מראה האודם מורה עליו וכדאיתא שם הזוה"ק הנ"ל (שמות כ.). וע"י הליבון נהפך ללבן.

ג. להרא"ש והרע"ב תיבת 'כפיס' [או 'כפים' וכדו'] פירושו 'כף' שבו סדין את הסיד. ויש להקשות, דבמשנה כתוב 'שמא יגע ויפסול', ולכאורה הרי ודאי יגע, ולא רק שמא יגע.

ותירץ הבית דוד (הובא בעזרת כהנים), דכתב הרמב"ם (כאן במשנה ובהלכות בית הבחירה א טז) שפסול הנגיעה הוא רק באבנים של המזבח, אבל לא בסיד וזפת ועופרת של המזבח. ועל כן שייך הלשון 'שמא' שכתוב במשנה, כי בין ה'כפיס' לאבנים חוצץ הסיד, ורק חוששים שמא יגע הכפיס באבנים. ועי"ש את שיטת הרמב"ם.

אמנם הקשה העזרת כהנים שעדיין הקושיא במקומה, דמשום שצובע את כל המזבח ודאי יגע גם באבן, כי אי אפשר שלא יהיה אבן נראה בו לחוץ. ועוד שהרי המשנה אמרה 'פגמה אחת מהן', הרי רואים שיכול להתפגם אבן מהמזבח, ואם כן ודאי שיש איבנים נראים לחוץ. וא"כ עדיין קשה הלשון 'שמא'.

עוד כתב העזרת כהנים שודאי שדין פסול נגיעת ברזל הוא גם בסיד וזפת ועופרת של המזבח, ולא רק באבני המזבח.

והוכיח זאת מזה שרואים שנגיעה ופגימה שוים זה לזה בדיניהם. וכמו שעולה מדברי הרמב"ם (הלכות בית הבחירה א טז) ובכסף משנה (שם). ואם כן, כמו שפוסל פגימה בסיד וזפת ועופרת, כך פוסל גם נגיעת ברזל בסיד וזפת ועופרת.

ועתה חזרה הקושיא למקומה ביתר שאת, דודאי יגע ויפסול, ולא רק שמא יגע.

ותירץ העזרת כהנים על פי מה שכתוב בספר החינוך (יתרו מצוה מ) וז"ל: שלא ילבנוהו בכלי שיהא בו ברזל, כדי שלא יגע הברזל באבן. ע"כ. ומלשונו נראה שלא רק בכלי של ברזל אסור, אלא אפילו בכלי עץ שיש בו מעט ברזל, כגון מסמר, גם כן אסור.

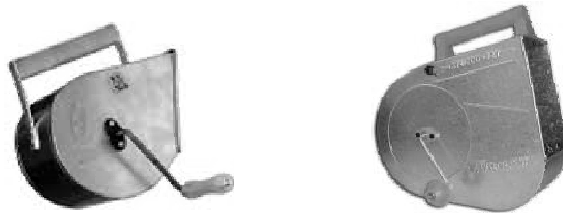
מראה ❖ אוצר ההיכל ❖ היכל תתפז

ולפי זה מיושב הלשון שמא במשנה, שהרי אינו ודאי שיגע במזבח, כי זה כלי עץ שרק יש בו מסמר וכדומה באיזה קצה או מקום ממנו, ועל כלי כזה שרובו מעץ אפשר לשמור שלא יגע הברזל שבו במזבח. אבל מכל מקום גם בכלי כזה אסור, מפני החשש שמא יגע, ולגודל חומר האיסור הזה [שנפסלים הקרבנות ח"ו] חוששים גם לספק ספיקא. ע"כ מהעזרת כהנים.

אכן אפשר להקשות שעדיין לא מיושב לשון המשנה 'כפיס של ברזל', דמשמע שכל ה'כפיס' עשוי מברזל ולא רק חלק ממנו.

ואולי אפשר לתרץ ש'כפיס' הוא כלי שאינו נוגע במזבח בעת שמסיידים, אלא הוא כלי מיוחד הזורק את הסיד מרחוק קצת.

וכמו הכלי שיש בזמנינו, וזה צורתו:

הכלי הזה יכולים להכניס לתוכו את הסיד, ואח"כ מחזיקים את הכלי הנה רחוק קצת מהקיר שרוצים לצבעו, ומסובבים את הידית שלו, ויוצא הסיד דרך הנקבים, ונזרק בחוזק על הקיר. וכך מסיידים הכל.

ואולי ה'כפיס' שבמשנה הוא כלי זה, שנמצא רחוק קצת מהמזבח, ואינו נוגע. אבל יש חשש שמא יגע. ובזה יבוא הכל על מקומו כראוי.

ואכן אסור לסוד את המזבח בכלי כזה מברזל, אלא רק בכלי כזה מעץ. מפני החשש שמא יגע. ואין ודאי שיגע, אלא רק שמא יגע. ולכן צריך להיות מעץ.

ויתכן דזה הוא פירוש לגירסא במשנה 'כפיס' בסמ"ך. דהרי כלי זה אינו כף.

אמנם ביאור זה הוא רק בדרך אפשר, עד אשר יערה עלינו רוח ממרום ונזכה לראות בשוב ה' את שיבת ציון, ונזכה ללבן את המזבח ולקיים את כל העבודות בבית המקדש בפועל ממש.

הערה: עכ"פ אם ביאור זה נכון, ואם צובעים כך, נראה שצריך אחר כך להחליק ע"י איזה עץ או במפה את הסיד לפני שמתייבש, כדי שיהיה חלק בלא פגם.

נא. במאור ושמש (משפטים) וז"ל: ואם מזבח אבנים תעשה לי לא תבנה אתהן גזית כי חרבך הנפת עליה וגו' ופירש רש"י שהמזבח נברא להאריך ימיו של אדם וברזל נברא לקצר לכן אין זה בדין שיונף המקצר על המאריך וכו'. נמצא אנו למידין שעל ידי המזבח שמקריבין שם קרבנות, ואם האדם מביא קרבנותיו בודאי הוא עושה תשובה קודם שיקריבו קרבנו על המזבח ויתכפר לו כי בלא תשובה זבח רשעים תועבה, רק על ידי שעושה תשובה קודם ומקריב אחר כך את הקרבן על גבי המזבח אז מתכפר, ועל ידי זה הוא מאריך ימיו ושנותיו. ע"כ.

בבאר מים חיים (תולדות) וז"ל: ויאמר יעקב מכרה וגו' את בכורתך. הנה נודע אשר אין דרך הצדיקים לחפוץ בשל אחרים אף במצוות ה' כי למה זה יחטפנו מאחר והלא אין עיקר כוונתו כי אם רצון ה' ומה נפקא מינה אליו אם הוא יעשנה או אחר אם אין כוונתו למענו יבוא הטוב מכל מקום וכבר דברנו מזה במקום אחר, ועל כן יקשה למה חפץ יעקב לקחת הבכורה שהוא העבודה מעשו אחיו וגם להבין תשובת עשו הנה אנכי הולך למות שאין לה פירוש לפי פשוטו ודרשת חז"ל ידוע.

ואמנם הנה ידוע מאמר חז"ל (מדות פרק ג' משנה ד' ועיין מכילתא סוף פרשת יתרו) בפסוק (דברים כו ו) אבנים שלימות תבנה את מזבח ה' וגו' עד (שמות כ כה) כי חרבך הנפת עליה ותחלליה. המזבח נברא להאריך ימיו של אדם והברזל נברא לקצר ימיו של אדם אינו כדאי שירים המקצר על המאריך. ועל כן כשאמר עשו ליעקב הלעיטני נא מן האדום וגו' וכתבנו שחפץ דוקא בכל מיני אודם כי עיפה נפשו להורגים ורוצה לשפוך דם כי הוא בחינת סטרו, וכנודע מדברי האר"י ז"ל אשר שרו של עשו הוא הס"מ בעצמו המחשיך אנפי בריין ונוטל נשמת כל אדם ולזה אין לך מקצר ימיו של אדם יותר ממנו ובודאי אינו כדאי שיעבוד הוא העבודה על המזבח כי איך ירים המקצר על המאריך ועל כן ביקש שימכור את בכורתו לו כי הוא אינו כדאי לעבוד העבודה בשום אופן. ואמנם עשו הרשע הוא הס"מ בעצמו אשר יורד ומסטיין ועולה ומקטרג ומקצר ימיו של אדם השיב בהתגלות לבו ברשעתו כי הוא אינו חפץ הבכורה בשום אופן כי הנה הוא הולך למות פירוש להמית בני אדם מאיש ועד אשה יונק עם איש שיבה, או אנכי הולך למות במקום שצריך אדם למות אנכי שם שאני הממית אותו ואם כן למה זה לי בכורה לעבוד העבודה על המזבח לכפר על העם ולהאריך ימיהם הלא איני חפץ בחיים כי אם במות המת ולמה זה לי בכורה. ועליו אמר דוד המלך ע"ה (תהלים קט טז) יען אשר לא זכר עשות חסד וירדוף איש עני ואביון ונכאה לבב למותת. כאמור, שלא חפץ לעשות חסד לעבוד העבודה להאריך ימי בריותיו של הקב"ה וירדוף איש

מראה ❖ אוצר ההיכל ❖ היכל תתפט

עני וגו' למותת כי חפץ במיתה ולא בחיים ועל כן ויאהב קללה ותבואהו כיון שאהב דוקא בקללות הבריות, קללתם אליו תבוא כי בור כרה ויחפרהו. ולא חפץ בברכה כי ברכה אותיות בכה כידוע והוא לא חפץ לא בברכה ולא בבכורה על כן ותרחק ממנו הברכה וילבש קללה כמדו ותבוא כמים בקרבו וכשמן בעצמותיו כן יאבדו כל אויבך ה' ואוהביו כצאת השמש בגבורתו. ע"כ.

נב. כתב הרה"ק רבי עימנואל חי ריקי זיע"א בעל 'משנת חסידים', בספרו 'הון עשיר' (תמיד ג ד) וז"ל: תשעים ושלשה כלי כסף וכלי זהב. הואיל והאירו עינינו רו"ל בירושלמי (תגיגה ג ח) שמנין זה הוא כנגד מנין האזכרות, אענה חלקי אף אני על פי דרכם, באמור כי עוד טעם אחר יש ליתן על מנין זה מלבד טעמם המקובל, והוא כי הכסף הלבן מורה חסד ורחמים שהוא שם הוי"ה ב"ה, והזהב הוא שרש הדין השורה על שם אדנות יתברך ויתעלה שמו, ושניהם כאחד טובים לעולם והרי הם עולים כמנין אמן, ועם שני השמות עצמם הם צ"ג, ובכל יום תמיד אנו צריכים לזווג זה, ולכן מוציאים כנגדם בכל יום צ"ג כלי שרת לשרת בקדש, כי גם רומזים בהם לצ"ג אוכרות הנזכרים בירושלמי.

נג. במשנה (מדות ב ו) וז"ל: וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ שְׁעַר הַמַּיִם, שְׁבוּ מִכְּנִיסִין צְלוּחִית שֶׁל מַיִם שֶׁל נֶסוּף בְּחָג. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אָמַר, וְבוּ הַמַּיִם מְפַפִּים, וְעֵתִידִין לְהִיּוֹת יוֹצֵאִין מִפֶּתַח מִפְתֵּן הַבַּיִת.

בגמרא יומא (עז:-עח.): אמר ר' פנחס משום רב הונא צפורה, מעין היוצא מבית קדשי הקדשים בתחילה דומה לקרני חגבים, כיון שהגיע לפתח היכל נעשה כחוט של שתי, כיון שהגיע לאולם נעשה כחוט של ערב, כיון שהגיע אל פתח עזרה נעשה כפי פך קטן, והיינו דתנן ראב"י אומר מים מפכין עתידין להיות יוצאין מתחת מפתן הבית, מכאן ואילך היה מתגבר ועולה עד שמגיע לפתח בית דוד, כיון שמגיע לפתח בית דוד נעשה כנחל שוטף שבו רוחצין זבין וזבות נדות וילדות, שנאמר (זכריה יג א) ביום ההוא יהיה מקור נפתח לבית דוד וליושבי ירושלם לחטאת ולנדה.

במהרש"א: אף מלאך המות אין לו רשות כו'. לא קאמר הכא דלא יכול לעבור כדקאמר לעיל דודאי מלאך המות יוכל לעבור אלא שלא ניתן לו רשות לעבור והיינו דהמים אלו באו ממקום קדוש וכבר סיפר ביחזקאל ג"כ במעלות אלו המים שמרפאין הימים המלוחים ודריש ליה מדכתיב אני שיט דהלשון כפול דהיינו אני היינו שיט שהוא בורני קטנה: דומה לקרני כו'. נראה דמשמע ליה מקרא דבר גדול ונתרבו המים במקומות שזכר והיינו מדכתיב והנה המים יוצאים מתחת הבית וגו' והמים יורדים מתחת מכתף וגו' מנגב למזבח וגו' והנה

המים מפכים וגו' שזכר בזה ד' מקומות משתנים דהיינו המים בתחלה מים כל שהן יוצאים מתחת מפתן הבית דהיינו ק"ק ואמר שוב המים יורדין להתרבות בפתח היכל ואמר מנגב למזבח היינו מנג' למזבח החיצון דהיינו באולם נתרבה עוד ואמר והנה מים מפכים וגו' היינו על פתח העזרה שנעשה ונתרבה כפי פך קטן:

בגמרא שקלים (יז.): כתיב (זכריה יד ח) והיה ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלים וגו' תני מבית ק"ק עד הפרוכת כקרני סילי וכיליי מן פרוכת עד מזבח הזהב כקרני חגבים ממזבח הזהב עד עזרות כחוט של שתי מן העזרות עד מפתן הבית כחוט של ערב מיכן ואילך כמפי הפך כתיב (יחזקאל מז ב) והנה מים מפכים מן הכתף הימנית בצאת האיש קדים וקו בידו וימד אלף באמה ויעבירני במים מי אפסים עד קרסולה (יחזקאל מז ד) וימד אלף ויעבירני במים מי ברכים עד ברכייה וימד אלף ויעבירני מי מתנים עד מתנייא מכאן ואילך וימד אלף נחל אשר לא אוכל לעבור אפי' לבירנין גדולה אינה יכולה לעבור בו מ"ט (ישעיה לג כא) וצי אדיר לא יעברנו מפני מה כי גאו המים מי שחו מהו מי שחו מלשוט אמר רב חונה (הונא) באתרין קרו לשייטא שחונא (ישעיה כה יא) ופרש ידיו בקרבו כאשר יפרש השוחה לשחות מהו לשחות אמר רבי יוסי בי ר' בון (ביבן) מיין דמתמללין בעלמא כתיב (זכריה יג א) ביום ההוא יהיה מקור נפתח לבית דויד וליושבי ירושלם לחטאת ולנידה ר' שמואל בר נחמן בשם ר' (נתן) יונתן מבית דוד ועד יושבי ירושלם כשרים לנדה ולחטאת מכאן ואילך מי תערובות הם כשרים לנדה ופסולים למי חטאת אר"א (ר"מ אומר) מבית דוד ועד יושבי ירושלם כשרים לנידה ולחטאת מכאן ואילך מי קטפריסות הן פסולין לנדה ולחטאת כתיב (יחזקאל מז ח) ויאמר אלי המים האלה יוצאים אל הגלילה הקדמונה זה ים של סמכו (סיבוכא) וירדו אל הערבה זה ים של טבריא ובאו הימה זה ים המלח אל הימה המוצאים זה הים הגדול ולמה נקרא שמו מוצאים כנגד שתי פעמים שיצא אחד בדור אנוש ואחד בדור הפלגה רבי לעזר בשם רבי חנינה בראשונה יצא עד קלבריא ובשניה יצא עד כיפי ברבריא רבי אחא בשם ר' חנינה בראשונה יצא עד כיפי ברבריא ובשניה יצא עד עכו ועד יפו (איוב לח יא) עד פה תבא ולא תוסיף עד עכו תבא ולא תוסיף ופה ישית בגאון גליך עד יפו אשית גאון גליך ניהא ימא רבא וימא דמילחא בשביל למיתקן ימא דטבריא ימא דסמכו לרבות דגתם דכתיב ביה (יחזקאל מז י) למינה תהיה דגתם למיני מינים תהיה דגתם תני אמר רשב"ג מעשה שהלכתי לציידן והביאו לפני יותר משלש מאות מיני דגים בתמחוי א' (יחזקאל מז ח) ונרפאו המים בצאתו וגבאיו ולא ירפאו למלח ניתנו כתיב ונרפאו המים ואת אמרת ולא ירפאו המים מקום הוא ושמו ולא ירפאו כתיב (יחזקאל מז יב) ועל הנחל יעלה על שפתו מזה ומזה כל עץ מאכל לא יבול עלהו ולא יתם פרוי לחדשיו יבכר תני אמר רבי יהודה לפי שבעולם הוה תבואה עושה לששה חדשים ואילן עושה לשנים עשר חודש אבל לעתיד לבא התבואה עושה לחדש אחד ואילן עושה לשני חדשים מ"ט לחדשיו יבכר אמר רבי יוסי לפי שבעולם הוה התבואה עושה לששה חדשים ואילן עושה ליי"ב חדש אבל לעתיד לבא

מראה ❖ אוצר ההיכל ❖ היכל תתעא

התבואה עושה לט"ו יום ואילן עושה לחדש אחד שכן מצינו שעשת התבואה בימי יואל לחמשה עשר יום וקרב ממנה העומר מ"ט (יואל ב כג) ובני ציון גילו ושמחו בה' אלהיכם כי נתן לכם את המורה לצדקה ויורד לכם גשם מורה ומלקוש בראשון ומה מקיים רבי יוסי לחדשיו יבכר בכל חודש וחודש יהיה מבכר (יחזקאל מז יב) ועלהו לתרופה רבי יוחנן אמר תרפיה מציץ עליה ותרף מזונה רב ושמואל חד אמר להתיר פה שלמעלן וחד אמר להתיר פה שלמטן ר' חנינה ור' יהושע בן לוי ח"א להתיר פה עקרות וח"א להתיר פה אלמים.

ובקרבת העדה וז"ל: ומשני כהאי דתנינן תמן. במסכת מדות: כקרני כיילי וסיילי מיני שבלול הם וקרניהם דקים. מאוד וקרני חגבים עבים מהם וחוט של שתי עב מהם וחוט של ערב עב ממנו: מכאן ואילך. מתגבר והולך כמפי הפך: מן הכתף הימנית. מצד דרום: וימד אלף באמה. המלאך הראה ליחזקאל נחל היוצא מבית קדשי קדשים תחלתו דק נאד והולך וגדל מאד וכל אלף אמה אורך משיצא חוץ לירושלים לא היה עמוק: מי אפסים. שהגיעו עד קרסולים: וימד אלף. באמה שנית והעמיקו עד הברכים מכאן ואילך וימד אלף אשר לא יוכל לעבור בו שהיו מימיו רדופים: לברינן גדולה. לספינה גדולה: מלשוט. דאפי' בדרך שייטא לא יכול לעבור בו דרדיפו מיא: באתרין. במקומנו קורין לשייט שחונא: ופרש ידיו וכו'. מייתי ראה דלשחות היינו לשוט: מיין דמתמללין בעלמא. שידברו העולם בו ויראו אותו ל"א שידברו העולם בהן מחמת גדולתן: מבית דוד ועד יושבי ירושלים. קשיא ליה אטו לשאר ישראל אינן כשרים הלכך קאמר מה שהמקור הולך מבית דוד ועד יושבי ירושלים הוא דכשר לאפר פרה ולטבול בהן נדות אבל משם ואילך פסול למי חטאת דמי תערובות הם ממי גשמים ולחטאת בעינן מים חיים: מי קטפריסות הן. הר משופע שמדרונו מחודד מאד והעבירו המים דרך דף הנתון במדרון ופסולין גם לנדה לטבול בהן א"נ לנדה היינו זבה: זה ים של סמכו. דשבע ימים סובבים לא"י וד' מהם ים של סמכו ושל טבריא וים המלח וים הגדול ומפרש דגלילה הקדמונה הוא ים של סמכו: ים הגדול. הוא הים ההולך מא"י למדינת איספניא: בראשונה. בדור אנוש יצא עד מדינה ששמה קלבריא והיא במדינת צרפת ובדור הפלגה יצא עד הסלעים שבמדינת ברבריא: עד עכו תבוא. דריש פה כמו כה: נחא ימא רבא וימא דמלחא. שהוצרך המעין לבא לשם כדי למתקן שמימיהם מלוחים וסרוחים אלא ימא דטבריא וימא דסמכו למה באו לשם: ומשני לרבות דגתם. שע"י מים אלו יתברכו מימיהם לגדל דגים הרבה: למינה תהיה דגתם. קרא יתירא הוא דפשיטא דלמינה תהיה אלא ללמד דמיני מינים משונים שלא היו בתוכם מקדם יגדלו בהם: מקום הוא ששמו ולא ירפאו. וה"פ ביצאתיו וגבאיו ומקום ששמו ולא ירפאו למלח ניתנו ולא יבואו לכם המים הקדושים: תבואה עושה. פי' תבואה גדילה לששה חדשים: לחדשיו יבכר. האילן יוציא פירותיו לשני חדשים וכיון דמשנים עשר חדשים נעשו שני חדשים ה"ה מה שנעשה בתבואה בעוה"ז בששה חדשים נעשה לעתיד בחודש א': שהתבואה עשתה בימי יואל לט"ו יום. א"כ אילנות לשלשים יום כפל מהתבואה: בראשון. היינו בר"ח ניסן ירדו הגשמים וכתוב ובני ציון גילו ושמחו בה' אלהיכם היינו

תתעב מראה ❖ אוצר ההיכל ❖ היכל

הקרבת העומר: ומשני בכל חדש וחדש יהא מבכר. האילן ולחדשיו היינו חדשים דעלמא: תרפיה מציץ עליה. הפירות נראים יותר מן העלין שבאילנות: ופריך ותרף מזונה. וכי תרף מזון הוא דקאמרת הפירות נראים יותר מן העלין. ל"א דרש תרפיה כמו טרף בטי"ת מלשון מזון וה"ק משעה שפורח עליה מיד נותן מזונו שלא כדרך הטבע שהפרח מתאחר לנוץ אחר יציאת העלים ימים רבים והראשון נ"ל: להתיר פה שלמעלן. היינו פה אלמים: פה שלמטן. היינו פה עקרות.

ובריבב"ן (שקלים): מים מפכין עתידין להיות יוצאין מבית קדש הקדשים כדאיתא ביומא פרק בתרא אמר ר' מנחם משום ר' חנא ציפוראה מעין היוצא מבית קדש הקדשים בתחלה דומה לקרני סלעם עד שמגיע לפתח ההיכל כיון שמגיע לפתח ההיכל נעשה כחוט של שתי עד שמגיע לפתח האולם נעשה כחוט של ערב עד שמגיע לפתח העזרה כפי פך קטן היינו דתנן ר' אליעזר בן יעקב אומר מים מפכין עתידין להיות יוצאין מתחת מפתן הבית מפכים לשון פך.

ביואל (ד יח): וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא יִטְפוּ הַהָרִים עָסִיס וְהַגְּבְעוֹת תִּלְכַּנְהוּ חֵלֶב וְכָל אֲפִיקֵי יְהוּדָה יִלְכוּ מֵיָם וּמְעִין מִבֵּית ה' יֵצֵא וְהִשְׁקָה אֶת נַחַל הַשְּׂטִיָּם:

ובמצודת דוד: יטפו ההרים עסיס. ר"ל הרבה ענבים יגדלו בהרים והיין יהיה נוטף מהם והוא ענין גוזמא: תלכנה חלב. שם יהיה מרעה שמן ותתרבה חלב הצאן וכאלו הגבעות מוליכות ומזילות את החלב: וכל אפיקי יהודה. המקומות שביהודה שהיו מדרכם למשוך את המים יחזרו להמשיך כמאז: ומעיין. הוא הנחל האמור בנבואת יחזקאל והוא המקור האמור בנבואת זכריה: והשקה. מי המעיין הזה ישקה את עמק השיטים להיות נמשך כנהר.

בזכריה (יד ח): וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא יֵצְאוּ מֵיָם חַיִּים מִירוּשָׁלַם חֲצָיִם אֶל הַיָּם הַקָּדְמוֹנִי וְחֲצָיִם אֶל הַיָּם הָאֲחֵרוֹן בְּקִיץ וּבְחֹרֶף יִהְיֶה:

ובמצודת דוד שם: יצאו מים חיים מירושלים. הוא המקור המוזכר למעלה היוצא מתחת מפתן הבית אל ירושלים ומשם תתפשט בעולם: חצים. חצי המים היוצאים ילכו דרך בקע ההר אל הים הקדמוני וגומר: בקיץ ובחורף יהיה. לא יתייבש בחום הקיץ ולא יגלד להקפות בקור החורף.

וכן בזכריה (יג א): בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה מְקוֹר נִפְתָּח לְבַיִת דָּוִד וְלִישְׁבֵי יְרוּשָׁלַם לְחִטָּאת וּלְגִדָּה:

מראה ❖ אוצר ההיכל ❖ היכל תתעג

ובמצודת דוד: יהיה מקור נפתח. יהיה נובע מים מתחת מפתן הבית והוא הנחל האמור
בנבואת יחזקאל והוא המעיין האמור בנבואת יואל והוא מים החיים האמור בסוף הספר:
לבית דוד. לצורך בית דוד ויושבי ירושלים: לחטאת. לקחת ממנו מי חטאת להזות על טמאי
מתים כי מי חטאת צריכים שיהיו מים חיים ונובעים: ולנדה. ר"ל לצורך טבילת הנדה ואף
שאינה צריכה דוקא ביאת מים חיים או הוא מענין הזיה כמו מי נדה (במדבר יט) וכפל
בשמות נרדפים.

במדרש רבה (בא, פרשה טו אות כא): החדש הזה לכם, הָדָא הוּא דְכְתִיב (ישעיה מב ט):
הַרְאֵנוּת הַגָּה בָּאוּ וְחֻדְשׁוֹת אֲנִי מַגִּיד, וְכִי יֵשׁ לְעֵתִיד לְבוֹא תְּחִלּוֹת, וְהָא כְּתִיב (קהלת א ט):
מִה שֶׁהָיָה הוּא שֶׁיְהִיָּה, אֲלֵא מוֹצְאִין אָנוּ עֲשֶׂרָה דְּבָרִים עֲתִיד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְחַדֵּשׁ לְעֵתִיד
לְבוֹא, הַרְאֵנוּתָהּ שֶׁהוּא עֲתִיד לְהָאִיר לְעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה ס יט): לֹא יִהְיֶה לָךְ עוֹד הַשֶּׁמֶשׁ
לְאוֹר יוֹמָם, וְכִי יִכּוֹל אָדָם לְהִבִּיט בְּהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֲלֵא מִה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה
לְשֶׁמֶשׁ, מֵאִיר אַרְבָּעִים וְתֵשֶׁעַ חֳלָקֵי אוֹר, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה ל כו): וְהָיָה אוֹר הַלְּבָנָה כְּאוֹר
הַחֲמָה וְאוֹר הַחֲמָה יִהְיֶה שְׁבַעֲתַיִם, וְאֶפְלוּ אָדָם חוֹלָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא גּוֹזֵר לְשֶׁמֶשׁ וּמֵרְפָא,
שֶׁנֶּאֱמַר (מלאכי ג כ): וְזָרְחָה לָכֶם יְרֵאֵי שְׁמֵי שָׁמַיִם שֶׁמֶשׁ צְדָקָה וּמֵרְפָא בְּכַנְפֶיהָ. הַשְּׁנֵיָה, מוֹצֵיא מִים
חַיִּים מִירוּשָׁלַיִם וּמֵרְפָא בָהֶם כָּל שֵׁשׁ לוֹ מַחְלָה, שֶׁנֶּאֱמַר (יחזקאל מז ט): כָּל נֶפֶשׁ חַיָּה אֲשֶׁר יִשְׁרָץ אֵלַי
כָּל אֲשֶׁר יָבוֹא שָׁם נַחֲלִים יַחֲיֶה וְגו'. הַשְּׁלִישִׁית, עוֹשֶׂה הָאֵילָנוֹת לְתַן פְּרוּתֵיהֶן בְּכָל חֹדֶשׁ וְחֻדְשׁ, וְיִהְיֶה
אָדָם אוֹכֵל מֵהֶם וּמֵתְרַפָּא, שֶׁנֶּאֱמַר (יחזקאל מז יב): וְעַל הַנַּחַל יַעֲלֶה עַל שְׁפָתוֹ מִזֶּה וּמִזֶּה וְגו' לְחַדְשׁוֹ
יִבְכַר כִּי מִיָּמָיו מִן הַמִּקְדָּשׁ הֵמָּה יוֹצֵאִים. הַרְבִּיעִית, שֶׁהֵם בּוֹנִים כָּל עָרִים הַחֲרֻבוֹת, וְאֵין מְקוֹם
תָּרַב לְעוֹלָם, וְאֶפְלוּ סָדוּם וְעַמּוּרָה נִבְנוֹת לְעֵתִיד לְבוֹא, שֶׁנֶּאֱמַר (יחזקאל טו נה): וְאַחֲזִיתֶךָ סָדוּם
וּבְנוֹתֶיהָ תִּשְׁכְּנֶנָּה לְקַדְמָתָן. הַחֲמִישִׁית, שֶׁהוּא בּוֹנֶה אֶת יְרוּשָׁלַיִם בְּאֶבֶן סַפִּיר, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה נד
יא): הִנֵּה אֲנִכִּי מֵרְבִיעַ בַּפּוֹךְ אֲבָנֶיךָ, וְכְתִיב (ישעיה נד יב): וְשִׁמְתִי כֶּכֶד שְׁמֹשֶׁתֶיךָ, וְאוֹתָן
אֲבָנִים מְאִירוֹת כְּשֶׁמֶשׁ, וְעוֹבְדֵי כּוֹכְבִים בְּאֵין וְרוֹאִין בְּכַבּוֹדֵן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה ס ג):
וְהִלְכוּ גוֹיִם לְאַרְךָ. הַשְּׁשִׁית (ישעיה יא ז): וּפְרָה וְדָב תִּרְעִינָה. הַשְּׁבִיעִית, שֶׁהוּא מְבִיא כָּל
הַחַיּוֹת וְכָל הָעוֹפוֹת וְכָל הַרְמָשִׁים וְכוּרֵת עִמָּם בְּרִית וְעַם כָּל יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר (הושע ב כ):
וְכִרְתִּי לָהֶם בְּרִית בְּיוֹם הַהוּא עִם חַיַּת הַשָּׂדֶה וְעִם עוֹף הַשָּׁמַיִם. הַשְּׁמִינִית, שְׂאִין עוֹד בְּכִי
וְלִלְהָ בְּעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה סה יט): וְלֹא יִשְׁמַע בָּהּ עוֹד קוֹל בְּכִי וְקוֹל זַעֲקָה. הַתְּשִׁיעִית,
אֵין עוֹד מוֹת בְּעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה כה ח): בְּלַע הַמּוֹת לְנֶצַח וּמַחַה ה' אֱלֹהִים דְּמַעַה מַעַל
כָּל פְּנִים וְתִרְפַּת עֲמוֹ יִסִּיר. הַעֲשִׂירִית, שְׂאִין עוֹד לֹא אֲנַחָה לֹא אֲנַחָה וְלֹא יִגּוֹן, אֲלֵא הַכָּל
שְׂמַחִים, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה לה י): וּפְדוּנֵי ה' יִשְׁבוּן וּבָאוּ צִיּוֹן בְּרָנָה.

בזוה"ק (שלח קסה): וז"ל: באמצעו דעזרה, יקומון פלהו ישראל, ויתחזון קמי מלכא קדישא. בסטר דרום בעזרה דא, אתייליד חד מעינא דמיא, ואתדמי דקא ישטפון מיא כל עלמא. מאן דיעול בהו, יהון עד ברפים, ייעול בהו גיבר רב ייעול בהו עד ברפים, אי תינוק בר יומא עד ברפים. מאן דשתי מנייהו יתחכם, ויתפקח בחכמתא.

תרגום: באמצע העזרה יקומו כל ישראל ויראו לפני המלך הקדוש. בצד דרום בעזרה זו נולד מעין מים אחד, ונגמה שישטפו המים את כל העולם. מי שיפגס בהם, יהיו עד הברפים. יפגס בהם גבור גדול, יפגס בהם עד הברפים. אם תינוק בן יום, עד הברפים. מי ששותה מהם יתחכם, ויתפקח בחכמה.

ולהלן וז"ל: תו, דהא יתפקחון למנדע מלין סתימין דמלכא עלאה, גו מקדשא דא כל הרהורין ישתכחון, בר הרהורא דחדוה דמלכא קדישא.

תרגום: ועוד, שהרי יתפקחו לדעת דברים סתומים של המלך העליון, תוך המקדש הזה כל ההרהורים נשכחו, פרט להרהור של חדות המלך הקדוש.

נד. כתב רבינו יצחק אברבנאל וז"ל: ואמנם אומרו וישביני אל פתח הבית והנה מים יוצאים וגומר ראוי להתבונן אם מהמים עצמן אם ראוי שיובנו מים כפשוטן או נאמרו בדרך המשל מורה על דבר אחר, ואם למה זכר שהיו יוצאים מתחת מפתן הבית ושהיו יורדים מכתף הבית הימנית מנגב למזבח, וזכר עוד שהוציאו דרך שער צפונה לסבוב דרך חוץ אל שער החוץ דרך הפונה קדים ושראה מים מפכים מן הכתף הימנית, ומה צורך בכל הציונים האלה מהמקומות ואם במה שמדד האיש את המים ארבעה פעמים ובכל פעם ופעם מדד אלף באמה לא פחות ולא יותר, ואם למה קרא את המים הא' מי אפסים ומי האלף הב' קרא מי ברכים ומי האלף הג' קרא מי מתנים ומי האלף הד' קרא שמו ואמר בכלל נהר אשר לא יעבור, ואם היה שלא יכול לעוברו למה הכניסו בו, ואם במה שראה בשפת הנחל שנכנס בו אחרי שיצא מן המים עץ רב מאד מזה וזכר בסוף שהוא כל עץ מאכל לא יבול עלהו ולא יתום פריו ולא זכר שראה זה קודם שנכנס בנחל אלא אחר שיצא ממנו ושב לאומרו, ואם באומרו המים האלה יוצאים אל הגלילה הקדמונה וירדו על הערבה ובאו אל הימה המוצאים ונרפאו המים ומה ענין רפואת המים ורובי הדגים ועמידת הדייגים, כי הדברים האלה כולם הם קשים בעינינו. ואומר שנביאים הרבה נבאו על המים שיצאו מבית המקדש בזמן הגאולה אם ישעיהו שאמר (ישעיה יב ג) ושאתם מים בששון ממעיני הישועה ואמר הוי כל צמא לכו למים, ואם יואל אמר (יואל ד יח) ומעין מבית ה' יצא והשקה את נחל השטים, ואם זכריה (זכריה יג א) ביום ההוא יהיה מקור נפתח לבית דוד לחטאת ולנדה ועוד שאמר (שם יד ח) והיה ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלם וגומר, וכן יחזקאל במקום הזה. והנה רש"י כתב שיהיה זה כפשוטו שבדרך נס לעתיד לבא יתגלה מעין שיצא מבית השם וכן קבלו הגאון

מראה ❖ אוצר ההיכל ❖ היכל תתעה

רב סעדיה ופירש נחל השטים על הירדן כי הוא קרוב למקום שנקרא שטים כי יצא כל כך שיעור מים מאותו מעין הקדוש שיתמלא ממנו הירדן וכן פירשו ה"ר דוד קמחי כפשוטו. האמנם ה"ר אברהם בן עזרא הוא בלבד כתב בפירושו נבואת יואל שהיה זה משל ולא ביאר הנמשל מה הוא אבל בפירושו זכריה פירשו כפשוטו.

וראוי לישיב הייעוד הזה כפי כל אחד משתי הדעות רוצה לומר אם כמשמעו ואם בדרך משל, והוא אם יהיה הדבר כמשמעו יהיה סבת הנס הזה וצורכו לפי שמקדם תמיד היה בירושלם חסרון גדול מהמים עד שהיו משתמשים שם ממים שאובין בברכות כמו שאמר בספר ישעיהו (ישעיהו ז א) אל קצה תעלת הברכה העליונה ולכן בזמן הגאולה כדי שתהיה ירושלם ברכה בארץ שישלימה השם יתברך בכל הדברים עד שלא יחסר כל בה בריאה יברא ה' שיתחדש בה מעין מים חיים ויהיה מקום מוצאו מתחת בית ה' כדי שיכירו וידעו כל יושבי תבל שנשתנה טבע הארץ ההיא לטוב ושהחלמיש שיבש היה כעץ הפכו השם למעינו מים, ושזכות בית ה' יהיה אותו הנס גם שיהיה זה אות ומופת כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלם ושלמה ע"ז ברא השם חדשה בארץ בקרב ירושלם שלא היו מים חיים מעולם שבזמן הגאולה מעין מבית ה' יצא ויהיו המים התחתונים ההמה רמז למים העליונים שאלו ואלו יצאו מירושלם, ולפי שזה הנס כולו נמשך מקדושת בית ה' לכן זכר הנביא פה שראה מים יוצאים מתחת מפתן הבית קדימה רוצה לומר מאמצע שער ההיכל והוא השער שלא היה אדם נכנס בו והיה סגור ומשם היו יורדים מתחת כתף הבית הימנית מנגב למזבח כי בסבת עבודת המזבח תהיה הברכה והשפע ההוא, (ב) ושאחר כך הוציאו חוץ אל שער החוץ להגיד שגם חוץ מהמקדש היו המים ההם יוצאים ומשקים כמ"ש והנה מים מפכים מן הכתף הימנית, וכן בדברי חכמים ז"ל (יומא עז): המעין הזה תחלתו מבית קדש הקדשים א"ר פנחס משום רבי הונא המעין היוצא מבית קדש הקדשים בתחילה דומה לקרני הגבים כיון שהגיע לפתח ההיכל נעשה כחוט של שתי כיון שהגיע לפתח האולם נעשה כחוט של ערב וכיון שהגיע לפתח העזרה נעשה כפי פך קטן היינו דתנן שער המים שבו נכנסים צלוחית של מים של נסוך בחג, ובתוספתא דסוכה (ג א) ראב"י אומר מים מפכים שמפכפכין ועולין כמו פי הפך, זהו דרך הפשט בענין המים האלה.

אבל אם היה ענינם בדרך רמז נמשל הנה הוא אצלי לאחד משני דברים, הראשון הוא לרמוז אל הדבקות האלהי ושלמות האמונות וקדושת המעשים שלעתיד לבא יצא מבית השם לכל ישראל בראשונה ובשניה לכל יתר העמים, והנה הנביאים כנו הש"י בשם מים כמ"ש אותי עזבו מקור מים חיים (ירמיה ב יג) כי עזבו מקור מים חיים את ה' (שם יז יג), ומפני שתהיה שכניתו והשפעתו בב"ה אמר בדרך המשלוי ומעין מבית ה' יצא ואמר יצאו מים חיים מירושלם, וראה יחזקאל המים האלה יוצאים מקדש הקדשים שהם רמז לקדושה לשפע ולהטבה שיצא משם אל עמו ואל חסידיו וגם לעולם כולו, ולזה ראה אותם בראשונה יוצאים מהשער שהיה סגור שה' אלהי ישראל בא בו להגיד שמשם היתה התחלת הקדושה והשפע ואחר כך מהצד הדרומית מנגב המזבח להודיע שבסבת עבודת המזבח יצאו מי

הקדושה וההטבה והשפע לישראל, ולא ראה אותם יוצאים מצד צפון לפי שמצפון תפתח הרעה ומשם היה חרבן הבית אלא מהדרום שהוא כנגדו, וראה עוד המים יוצאים חוץ לעזרה רומז שגם לאומות העולם כשיקראו בשם ה' ירדו גם כן המים הקדושים ההם להשפיע בהם ולהטיבם, (ג) ובעבור שהיו במקדש ד' קדושות גדולות זו למעלה מזו הראשונה בעזרות והשנית באולם ובמזבח והשלישית בהיכל והרביעית בקדש הקדשים, לכן ראה הנביא שהיה מודד האיש הנראה אליו במים היוצאים במי המקדש אלף באמה באורך ושהעבירו בהם וקראם מי אפסים ות"י מי קרסולין, וכן פירשו רז"ל (יומא עז:): שהיה אדם נכנס בהן עד קרסוליו שהן יתדות הרגל והיה זה לרמוזו אל העזרות שיוכל אדם ללכת בהן ברגליו אם היותן מקום קדושה, (ד) ושמדד עוד באותן המים אלף אמה גם כן באורך והעבירהו בהם וקראם מי ברכים לרמוזו אל האולם והמזבח שכנגדו היו כורעים ומשתחוים כל ברכי ישראל, ושמדד עוד במים ההם אלף אמה באורך והעבירהו בהן וקראן מי מתנים והוא רמז להיכל הקדש שהיה מקום קדושה יתירה שלא היה נכנס שם אלא הכהן בשעת עבודה אבל מפני שלא נמנעה הביאה והכניסה שמה לכהני ה' אמר שהעבירו בהן. (ה) ואמנם המדה הרביעית אמר אשר לא אוכל לעבור כי גבהו המים שהיה הנחל עמוק כל כך שלא יוכל לעבור בו ברגל ולכן קראן מי שחו שלא יוכל אדם לעבור בהם אלא אם ישחה עליהן כאשר יפרש השוחה לשחות ואמר זה כנגד קדש הקדשים שלא יעבור בו רגל אדם אלא בדרך שחיה שהוא רמז לכהן גדול ביום הכפורים.

(ו) ושומר לו האיש הנראה אליו הראית בן אדם ופי' הרד"ק הראית איך הנחל הזה הולך וגדל כן תהיה טובת ישראל הולכת וגדלה ושתהיה טובה פתאומית ועז' אמר ויוליכני וישיבני שפת הנחל בשובני וגו' ר"ל שהוליכו והשיבו אל שפת הנחל למקום שיצא משם כשנכנס בנחל, (ז) ובשובי ראה על שפת הנחל עץ רב מאד מה שלא היה בו מתחילה כשנכנס מהשפה אל הנחל כן תהיה בית ישראל והארץ הקדושה שהיו בזמן הגלות ערבה ושוחה ועתה בזמן הגאולה יצאו ממנה מים חיים, ועל הנחל יעלה על שפתו כל עץ מאכל ויתמיד ברעננותו תמיד שלא יבול עלהו ולא יתום פריו ר"ל לא בימות החמה ולא בימות הגשמים לחדשיו יבכר שלא יכלה פרי האילן אבל מחדש לחדש יבכר ויתן פרי, ויהיה זה בסבת שפע המים וברכתם לפי שהמים ההם מן המקדש יוצאים ולפיכך יהיה בהם זה הפלא שהעצים שישקו מהם לא יתום פרים ועליהם לא יבול, ועם היות שהפירות ללחותם הן מזיקות לבני אדם הנה הפרי הזה לא יהיה כן כי יהיה פריו למאכל ר"ל נאות וטוב למאכל ועלהו יהיה לתרופה לרפאת כל שבר שיניחו אותם עליו, (ח) וזכר שלא די שהשפע והברכה תצא מבית המקדש אל כל ישראל אבל גם על כל בני אדם שבכל הגלילות ההולכים בתורת ה' היו ירדו עליהם המים המבורכים ההמה ועז'א המים האלה יוצאים אל הגלילה הקדמונה שהוא שם מחוז אחד ופי' קדמונה מזרחית וירדו על הערבה ר"ל שלשני חלקים יחלק הנחל הזה אחד ילך לים מזרח ואחד לים מערבי וכמ"ש בנבואת זכריה (זכריה יד ח) חצים אל הים הקדמוני וחצים אל הים האחרון, והוא אומרו ובאו הימה ר"ל שילכו אל

מראה ❖ אוצר ההיכל ❖ היכל תתעז

המזרח ומשם יבואו לים מזרחי וילכו למערב ומשם יבאו לים מערבי, ואחז"ל (תוספתא סוכה ג ג) להיכן היו יוצאין לים טבריא ולים סדום ולים אוקיינוס לרפאת המים המלוחים ומתקן וירדו עד הערבה זה ימה של טבריא ובאו הימה זה ימה של סדום ואל הים המוצאים זה אוקיינוס שהוא מוצא מן היישוב להקיף את העולם ונרפאו המים ממליחותם והיה הרמז בזה שמירושלם יצא שפע וברכה וטובה לכל בני אדם ממזרח שמש ועד מבואו, (ט) עוד אמר והיה כל נפש חיה אשר ישרץ אל כל אשר יבא שם נחלים יחיה וגו' רוצה לומר שהמים הקדושים ההמה שיכנסו בימים ובנחלים יחיו וירפאו כל חיה שישרץ בהם וגם יברכו את הדגה שתפרוץ לרוב, (י) עד שמפני זה יעמדו עליו הדייגים אשר הם לא יעמדו אלא במקומות שירבו שם הדגים עד שמעין גדי ועד עין עגלים שהוא מרחק רב כל הארץ היא יהיה משטוח לחרמים שישטחו שם הציידים רשתותיהם לפי שלמינה תהיה דגתם רוצה לומר שתתרבה שם הדגה לכל מיניה ובנחלים הקטנים תרבה כמו שתרבה הדגה בים הגדול, (יא) ואמר בצאתו וגבאיו ולא ירפאו למלח ניתנו מלת בצאתו היא מלשון בצים וכתוב באל"ף במקום וא"ו ופירושו מקום הביצה, וגבאיו מלשון לחשוף מים מגבא והיא חפירה שמתאספים בה המים, וכנוי בצאתו וגבאו חוזר אל הים שזכר כלומר כשירפאו מי הים לא ירפאו הגבים שיבאו שם מימיהם ויתאספו בהם ביצות שגבאי אותם מים לא ירפאו כי הם למלח נתנו וצריך העולם המלח כדי להטעים התבשילים ולמלוח כל דבר, וגם זה מיופי המליצה שכל בני אדם שהם בעולם כדגים בימים וכמאמר חבקוק (חבקוק א יד) ותעשה אדם כדגי הים בזמן הגאולה העתידה כשיבא עליהם מי המקדש והיא האמונה השלימה לקרא כולם בשם ה' ולעבדו שכם אחד הנה ירפאו מחלאי אמונותיהם הנפסדות ויעמדו עליהם דייגים מלכיהם ורוזניהם שיישירו אותם לעבוד את השם, האמנם כבר ישארו מקומות שלרחקם מהארץ הקדושה לא ירדו עליהם מי המקדש ולכן לא יתרפאו למלח ניתנו כי ישארו לעבוד את המאמינים כבהמות עובדות לבני אדם, הנה זהו מה שראוי שיאמר בפירוש הנבואה הזאת כפי הפן הראשון מהרמז.

ואמנם הפן השני מהרמז הוא שהמים האלו הם משל ורמז לתורה ולאמונה שלעתיד לבוא תצא מירושלם לא לבד לישראל כי אם גם לכל העמים והאומות שיקבלו אותה וכמו שאמר ישעיהו (ישעיה ב ב) והיה באחרית הימים נכון יהיה הר בית ה' בראש ההרים ונשא מגבעות ונהרו אליו כל הגוים והלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל בית אלהי יעקב ויורנו מדרכיו ונלכה באורחותיו כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלם, כי תמיד הנביאים יכנו הדעות האמתיות בשם מים כמ"ש ישעיהו (שם נה א) הוי כל צמא לכו למים וקרא את המשתוקק ללימוד התורה ואמונותיה צמא וכמ"ש המשורר (תהלים מב ב) כאיל תערוג על אפיקי מים כן נפשי תערוג אליך אלקים צמאה נפשי לאלקים כי השאיל שם מים על התורה האלהית ידיעותיה ואמונותיה ושם צמא על המשתוקק להשיגם, ועל הדרך הזה אמר ישעיהו עצמו (ישעיה יב ג) ושאתם מים בששון ממעיני הישועה, וכן הוא דעת השלם יב"ע באמת שתרגמו ותקבלון אולפן הדת מבחירי צדיקיא הנה ביאר שהמים הוא לימוד התורה

ומעייני הישועה הם המלמדים למועיל, וכבר ביארו חכמים ז"ל במסכת תעניות (ז). למה נמשלה תורה למים ועשו עליו דמויים שזכרו שם, ובספרי עשו דמויים אחרים ובפסיקתא רבתי עשו דמויים אחרים ובשוחר טוב עשו דמויים אחרים וירבו שם מהחכמה ויופי המליצה וכבר זכרתי כל זה בפירוש ישעיהו בפרשת הוי כל צמא לכו למים, ושם נאמר שהצד השוה שבכלם הוא ששם מים השאלו הנביאים לתורה ועל זה אמר יואל ומעין מבית ה' יצא והשקה את נחל השטים כאילו אמר שהאמת האלהי והדעות האמתיות יצאו מירושלם מבית ה' לכל העולם כי זהו המעין שמבית ה' יצא והשקה את נחל השטים כלומר את העולם כולו שהוא נחלת השוטים באמונותיהם וגם השטים והסרים מאחרי השם בדתיהם, ולפי שיהיה ראש המלמדים והמדריכים באמונותיו יתברך מלך המשיח בן דוד לכן אמר זכריה ביום ההוא יהיה מקור נפתח לבית דוד לחטאת ולנדה והמקור הוא מעין המתגבר מהמים הקדושים המדעים ההמה.

וכבר פירשתי שם שאומרו לחטאת ולנדה הלמ"ד משמשת במקום תמורה, וכבר זכרו המדקדקים השמוש הזה ללמ"ד והביאו ממנו ותהי להם הלבנה לאבן והחמר היה להם לחומר (בראשית יא ג), יאמר שבמקום שהיתה ירושלם למלכי בית דוד לחטאת ולנדה כדבר הטמא והגרוע בקרב העמים כמו שאמר המקונן (איכה א ח) חטא חטאה ירושלם על כן לנדה היתה תמורת זה תהיה בזמן תשועתם מקור ומעין נפתח לטהר את כל העולם בתורתה ואמונותיה לפי שמן הזמן ההוא והלאה יכרית את שמות העצבים מן הארץ, ועל זה הדרך פירשו גם כן יונתן בעידנא ההיא היא אולפן אוריתא כמבוען דמיה לבית דוד. וזהו גם כן מה שאמר זכריה בסוף נבואותיו (זכריה יד ח) והיה ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלם שהוא רמו לתורה האלהית ולאמונות האמונות ולכן אמר מיד אחריו (שם ט) והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד רוצה לומר כי בראות העמים ואומות העולם את מעשה ה' כי נורא הוא אשר יעשה עם עמו ועם חסידיו במלחמת האומות שזכר יכירו וידעו כי ה' הוא האלקים והוא המולך על כל הארץ משגיח בתחתונים משנה הטבעים ועושה בהם כרצונו, ומשם והלאה לא תהיה מלכותו לבד על ישראל אבל גם על כל הארץ ועל כל הגוים ימלוך לפי שכלם ישובו לעבדו שכם אחד לכן אמר שיהיה ביום ההוא אצל כל אדם ה' אחד ושמו אחד לפי ששם אלהים אחרים לא יזכירו ולא ישמע על פיהם, וכמו שאמר הנביא צפניה (צפניה ג ח-ט) לכן חכו לי נאם ה' ליום קומי לעד כי משפטי לאסוף גוים לקבצי ממלכות לשפוך עליהם זעמי וגומר כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרא כולם בשם ה' לעבדו שכם אחד.

ומהמים המדעיים האלה דיבר באמת הנביא יחזקאל פה והנה מים יוצאים מתחת מפתן הבית קדימה שראה החכמה והמדע והאמונות האלהיות המדעיות שיהיו בזמן ההוא נשרשות בכל ישראל פה אחד כמו שאמר ירמיהו (ירמיה לא לג) כי כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם ולפי שהשפע הזה יבא מהשכינה אשר תבא בבית קדש קדשים לכן ראה בהמשלו המים יוצאים מתחת מפתן הבית קדימה שהוא מאמצע שער המזרח הסגור שה' אלהי ישראל בא

מראה ❖ אוצר ההיכל ❖ היכל תתעט

בו, וראה עוד המים ההם יורדים מכתף הבית הימנית מנגב למזבח לרמוז שהחכמה והמדע האלהי תחול בעצם וראשונה על ישראל בסבת המזבח אשר הם זובחים עליו לה', ואחרי שראה שפע ישראל שכנה לצד הימנית הישרה והחזקה ראה עוד שגם כן מהמדע ההוא יצא לאומות העולם בשלימות האמונות ועל זה אמר ויוציאני דרך שער צפונה שהוא צד שמאל המורה על האומות ולכן אמר שהיה דרך חוץ אל שער החוץ כי הם היו חיצוניים לארץ ישראל אבל היה דרך הפונה קדים לפי שמשם היה יוצא השפע כמו שזכר, ומפני ששלימות האומות באמונותיהם יקבלו באמצעות ישראל ומידיהם כמו שאמר זכריה הנביא (זכריה ח כג) בימים ההמה אשר יחזיקו עשרה אנשים מכל לשונות הגוים והחזיקו בכנף איש יהודי לאמר נלכה עמכם כי שמענו אלקים עמכם, הנה לרמוז לזה אמר יחזקאל פה והנה המים מפכים מן הכתף הימנית רוצה לומר שהיו המים עולים על האומות ובאים עליהם בהיותם לצד שמאל מן הכתף הימנית המיוחדת לישראל כי מהם תבא הידיעה והלמוד לאומות, והדעת הישר והטוב גותן שאין המים הנזכרים פה גשמים כפשוטן אלא שהם משל רמוז לדבר אחר ויורה עליו אומרו וימד אלף באמה ויעבירני במים אם היו המים כפשוטם והעברה בהם גם כן איך יאמר יחזקאל ויעבירני כי הייעוד הזה הוא לעתיד לבוא ואיך יהיה מיחס הנביא ההעברה הזאת לעצמו שיעברו אלפים מהשנים שהוא מת כאשר יתקיים הייעוד הזה, אלא שהענין הזה כולו הוא רמוז לידיעה ולחכמה שיתחדש בעולם לעתיד לבא בבוא כבוד ה' אל הבית ולכן היה שהמשיך עוד הנביא משלו לרמוז הידיעות והאמונות ההמה מאיזה נושא יהיו אם בלבד מעניני עולם השפל וידיעת הדברים הטבעיים על שלמותם, ואם מעניני הגרמים השמימיים השמים וכל צבאם, או אם יהיה הלמוד והידיעה ההיא מהעולם הרוחני מלאכי אלקים היושבים ראשונה במלכות, או אם תקיף הידיעה והלמוד ההוא בחשמל שהיא השגת הבורא יתברך ועצמותו כי אין לנו יותר מארבעת סוגי ההשגות האלה מהנבראים בשלשת העולמות ומהבורא, ולזה ראה הנביא כאילו האיש הדובר בו יצא לדרך הקדים וימד בקנה אשר בידו אלף אמה בארך המים והעבירהו בהם וקראם מי אפסים ומלת אלף מלשון ואאלפך חכמה (איוב לג לג) ואפסים הוא מלשון אפיסה והעדר, רמוז בזה שהראהו האיש שהלימוד בעניני עולם השפל שהוא מי אפסים שהוא עולם ההויה וההפסד יעבור בו וישיגו בימים ההם הענינים הטבעיים ההויה וההפסד בשלמות והוא אומרו ויעבירני במים מי אפסים.

עוד אמר וימד ויעבירני במים מי ברכים רצה בזה שהראהו עוד האיש הלמוד ואולפן אוריתא כדברי יונתן בסוג השני מידיעות הגרמים השמימיים, והעבירהו בהם שבישרו שיזכה כל חכם לב להשיגם בשלימות וקראם מי ברכים לפי שהם כלי התנועה והגרמים השמימיים הם מתנועעים תמיד. עוד הראהו שמדד אלף שלישי והעבירהו בהם וקראם מי מתנים והוא רמוז לסוג השלישית מהשגות השכלים הנבדלים כי הלימוד והאולפן ההוא יזכו אליו בימים ההמה וקראם מי מתנים לפי שהמלאכים הם גבורי כח עושי דברו והכח יוחס למתנים כמו שאמר (מלכים א' יח מו) וישנס מתניו, הנה נא כחו במתניו (איוב מ טז), וגם בהשגת השכלים

הנבדלים אמר הנביא הזה עצמו ממראה מתניו ולמטה הנה ביאר ששלשת סוגי ההשגות והלמודים רוצה לומר השגת האפסים שהם הנפסדים והשגת הברכים שהם המתנועעים והשגת המתנים שהם הנבדלים גבורי כח בכולם יזכו השלמים בזמן הגאולה, אמנם הסוג הרביעית מההשגה והלמוד והוא מעצמות האל ומהותו אמר שאין דרך להגיע אליה לא בשום צד ולא בשום זמן כי הוא דבר בלתי מושג לשום נברא כמו שאמר (שמות לג כג) ופני לא יראו, ועל אומרו וימד אלף נחל אשר לא אוכל לעבור כי גאו המים רוצה לומר ששער הלמוד והאולפן הרביעית אשר נחל שהוא רמז לנמצא בהחלט וראה שלא יוכל לעבור אותו לפי שגבהו המים ואותו המושג הוא עמוק עמוק מי ימצאנו, והוא מי שחו רוצה לומר מים שלא יוכל אדם לעבור ברגליו אלא כשוחה שהוא הולך על פני המים ואינו נכנס לתוכם, ואמר שלא יהיה זה לחסרון דעת האנשים בזמן ההוא אלא מפני שהוא נחל אשר לא יעבור כלומר שהוא נמצא אשר לא יושג בשום פנים, ולכן כשהראה האיש כל זה לנביא אמר אליו הראית בן אדם רוצה לומר הלא הודעתך אמתת מה שיהיה ואיך יהיה, ואמנם אומרו ויוליכני וישיבני אל שפת הנחל הוא להגיד שאחרי שהראהו הידיעות והאמתיות שידעו וילמדו בזמן ההוא עוד הראהו הטובות הגשמיות אשר יזכו בהן גם כן באופן שישתלמו בשכליות ובגשמיות ועל זה אמר וישיבני אל שפת הנחל והנה עץ רב מאד שהוא רמז לעושר ולכבוד לבנים ולתרופה.

ואחרי שהגיד ענין המים וענין העץ חזר לדבר בכל אחד מהם ואמר בענין המים המים האלה יוצאים אל הגלילה הקדמונה וירדו על הערבה רוצה לומר שאותם המים לא לבד ישקו את הארץ אבל גם על הימים הגדולים ממנו ישפך כי הם ילכו אל הגלילה הקדמונה שהיא מזרח וירדו על הערבה שהיא מערב ובוה יוכלל העולם כולו ממזרח שמש עד מבואו, ואמר ובאו הימה להגיד שכאשר יצאו באותן הפאות יבאו בים אם הים המזרחי ואם הים המערבי ויהיה תועלת גדול לימים בזה כי במקום שעתה מי הימים הם מלוחים ומרים משם והלאה ירפאו וימתקו המים, וכן אמר זכריה (זכריה יד ח) והיה ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלם חצים אל הים הקדמוני וחצים אל הים האחרון, והרמז בכל זה מבואר שענינו שלמוד הידיעה והאמונות יצא מירושלים לכל האומות ממזרח וממערב באופן שידיעותיהם ואמונותיהם ירפאו מחלאי שבושיהם וימתקו מרירותם ומליחותם מהפסד דעותיהם, ואמר והיה כל נפש חיה אשר ישרץ אל כל אשר יבא שם נחלים יחיה והיה הדגה רבה מאד להגיד שבזמן הזה מפני חילוף הדתות והפכיות בני אדם בסברות אמונותיהם יש תמיד ביניהם ריב ומדון מכת חרב והרג ואבדן, אמנם לעתיד לבוא כשיכירו האומות אלהות הש"י יהיה שלום בארץ כמו שאמר ישעיהו (ישעיה ב ד) לא ישא גוי אל גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה, הנה אם כן הימים הגדולים שהוא רמז למחזורות ארצות הגוים בבוא עליהם המים הקדושים מהתורה והאמונות שייצאו מהמקדש כל נפש חיה אשר ישרץ באותם הימים שהוא רמז לגוים והעמים יחיה כי יהיה ביניהם שלום ולא מלחמה, ותהיה הדגה רבה מאד רומז לבני אדם שירבו ולא יהרגו אלו לאלו, וכל זה לפי שבאו שמה המים הקדושים האלה

מראה ❖ אוצר ההיכל ❖ היכל תתפא

מהדעות והאמונות והמה ירפאו וחי כל אשר יבא שמה הנחל הקדוש ממי המקדש ובם מלכי האומות יכנעו לדת השם כמו שאמר ישעיהו (ישעיה ס י) ובנו בני נכר חומותיך ומלכיהם ישרתונך, ולרמוז לזה אמר יחזקאל והיה יעמדו עליו דוגים והם צידי הדגים רומז למלכי האדמה, ועשה משל מעין גדי עד עין עגלים שהוא מקום בארץ ישראל שיצודו שם דגים הרבה והציידים ישטחו שם רשתותיהם, כן אמר שיהיו מלכי האומות בארצותם לגויהם בעמדם על נחל מי המקדש ישטחו חרמים שהם הרשתות לקבל מן העמים מסי פרנסותיהם ויהיה צידתם רבה מאד למינה רוצה לומר לכל מיני הדגה יצודו כדגת הים הגדול כי לא יחסר עשרם וטובם בהכנעם לתורת אלקים. האמנם כבר ישארו חלקי יישוב שיהיו שם גם כן ביצי הדגים וגבים מים מלוחים שלא עליהם יהיו מי המקדש ואלו לא יקבלו רפואה ועל זה אמר בצאתו וגבאיו ולא ירפאו כי מלת בצאתו הוא מלשון ביצה וכתוב בלא יו"ד וקרי ביו"ד וכתוב באל"ף במקום וא"ו, ופירושו מקומות הביצה וגבאיו מלשון עשה הנחל גבים גבים (מלכים ב' ג טז) והיא חפירה שמאספים בה המים והכנוי חוזר אל הים שזכר כמו שפירשתי למעלה שמקום בצאת והגבים של אותו ים יהיו מקומות שלא ירפאו ולכן לא יקבלו מתיקות אבל למלח ניתנו שיהיו תמיד מלוחים לפי שלא ירדו עליהם מי למוד המקדש ואמונתיו. (יב) ואחרי שאמר כל זה בענין המים דיבר מענין העץ אשר על שפת הנחל ואמר ועל הנחל יעלה על שפתו מזה ומזה רוצה לומר שבוכות התורה והאמונות האמתיות יעלה על שפת הנחל מזה ומזה רוצה לומר מצד ישראל ומצד האומות כל עץ מאכל לא אילני סרק ודבר שאין בו תועלת כי אם כל עץ מאכל רומז לכל הטובות הגשמיות, ולהיות העץ ההוא שתול על פלגי מים קדושים יהיה מהפלא שלא יבול עלהו ולא יתום פריו רוצה לומר שיתמידו בעשרם ובהצלחותיהם ובכל הטובה יראה זרע יאריך ימים לחדשיו יבכר שמדי חדש בחדשו יבשל פירותיו, ויהיה כל זה לפי שמימיו מן המקדש המה יוצאים כלומר שהיו דעותיהם ואמונותיהם אמתיות ושלימות ולכן נגע לא יקרב באהליהם, אבל יהיה תמיד פריו למאכל וגם העלין שאינם דבר מאכל יהיו לתרופה וזה כולו רמז לטובות העתידות.

נד. כתוב בפסוקים שהגבול הצפוני של ארץ ישראל מגיע עד 'חצר התיכון'. ותירגם יונתן 'בריכת עגבאי'. וכן כתב רש"י שתירגם יונתן כך. ויפלא מהו 'בריכת עגבאי', ואיך הוא התרגום של 'חצר התיכון', ומה כוונת רש"י שכתב שיונתן תירגם 'בריכת עגבאי'.

ואפשר לבאר באופן זה: בספר 'הארץ לגבולותיה' כתב שהגבול הצפוני [בקרן צפונית מזרחית] מגיע עד נהר פרת. כמו שכתוב (שמות כג לא) 'וְשָׂתִי אֶת גְּבֻלְךָ מִיַּם סוּף וְעַד יָם פְּלִשְׁתִּים וּמִמְדִּבְרַת עַד הַנְּהָר' [וכתוב (בראשית טו יח): בַּיּוֹם הַהוּא יָרַת יְהוָה אֶת אֲבָרָם בְּרִית לְאָמֹר לְזֶרְעֶךָ גִּתְמִי אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת מִנְּהַר מִצְרַיִם עַד הַנְּהָר הַגָּדֹל נְהַר פָּרַת. וכתוב (דברים יא כד): כָּל הַמְּקוֹם אֲשֶׁר תִּדְרֹךְ בְּךָ רַגְלֶכֶם בּוֹ לְכֶם יְהִי מִן הַמְּדִבְרָה וְהַלְבָּנוֹן מִן הַנְּהָר נְהַר פָּרַת וְעַד הַיָּם

תתפב מראה ❖ אוצר ההיכל ❖ היכל

האחרון יהיה גבלכם. וכתוב (יהושע א ד): מהמדבר והלבנון הזה ועד הנהר הגדול נהר פרת כל ארץ החתים ועד הים הגדול מבוא השמש יהיה גבולכם. וכן כתוב (מלכים א' ה א): ושלמה היה מושל בכל הממלכות מן הנהר ארץ פלשתים ועד גבול מצרים. וכתוב (דברי הימים ב' ט כו): ויהי מושל בכל המלכים מן הנהר ועד ארץ פלשתים ועד גבול מצרים].

והנה, הגבול הצפוני, בקרן צפונית מערבית, מתחיל מהור ההר, שהוא ג'בל אל אקרע (כפתור ופרח), או הר סמוך לו (הארץ לגבולותיה). וכן הגבול הצפוני מערבי הוא ליד חמת, שהוא אנטוכיא, כמו שכתב רש"י (במדבר לד ח, יחזקאל יא י, עמוס ו ב).

והנה אם נמתח את קו הגבול הצפוני מג'בל אל אקרע ומאנטוכיא הסמוך לו, עד נהר פרת, יפגע קו הגבול בחלק מהנהר הנקרא בשם 'אגם אסאד'.

[ואף אם הגבול יתפתל ולא ילך בקו ישר, שהרי כתוב בפסוק (במדבר לד ט) 'ויצא הגבל זפרנה', והיינו שקו הגבול יוצא ופונה החוצה, מכל מקום לא מסתבר שהגבול יוצא מידי הרבה, שהרי הוא צריך להישאר הגבול הצפוני ולא המזרחי. וכן האגם הזה קצת גדול, וגם אם יסטה קו הגבול מעט, עדיין כאשר יגיע לנהר פרת יפגע בחלק מהנהר הנקרא 'אגם אסאד'].

'אגם אסאד', הוא אגם שנעשה בשנת ה'תשל"ד, על ידי שעשו סכר בנהר פרת, כדי לעצור חלק ממימיו מלצאת, ועל ידי זה נעשה שם אגם גדול מלא מים רבים. וממנו לוקחים מים לשתייה, ולדוג בו דגים.

ואפשר לבאר שהוא הדבר שהתנבא הנביא, שהגבול הצפוני יגיע בקרן צפונית מזרחית, עד 'חצר התיכון', ותירגם יונתן שהוא 'בריכת עגבאי', שזה 'אגם אסאד'.

ואפשר לבאר ש'אגם אסאד' נקרא בשם 'בריכת עגבאי' מפני שהוא בריכה מלאה מים. ונעשה על ידי עם ה'עגבאים', שהם הישמעאלים. 'עגבאי' מלשון 'עוגב', הוא ענין דברים שאינם טובים, וכן ענין הישמעאלים. וברמזו כתוב בשולחן ערוך (יורה דעה קצ יא): כדרך הישמעאלים שמימיין רגליהם תחת עגבותיהם. ע"כ. על כן נקרא 'אגם אסאד' בשם 'בריכת עגבאי', דהיינו הבריכה שנעשתה על ידי הישמעאלים.

ובנביא נקרא בשם 'חצר התיכון'. 'תיכון' פירושו אמצע, האגם הזה הוא באמצע נהר פרת, כי הנהר בא מלפניו, וממשיך אחריו, והאגם הזה הוא באמצע, על כן נקרא בשם 'חצר התיכון' כי הוא באמצע הנהר. והוא הוא 'בריכת עגבאי' כמו שכתב התנא יונתן בן עוזיאל.

וכבר נתבאר ש'חצר התיכון' עצמו הוא מחוץ לגבול, דהיינו שהגבול הצפוני מגיע עד אליו, ולא עד בכלל.

כל זה נתבאר בדרך אפשר, וה' יאיר עינינו בתורתו אמן.

מראה ❖ אוצר ההיכל ❖ היכל תתפג

נו. בגמרא (בבא בתרא עה.): 'ושמתי כדכד שמשותיך' (ישעיה נד יב), א"ר שמואל בר נחמני פליגי תרי מלאכי ברקיעא, גבריאל ומיכאל. ואמרי לה תרי אמוראי במערבא, ומאן אינון, יהודה וחזקיה בני רבי חייא. חד אמר שוהם וחד אמר ישפה, אמר להו הקב"ה להוי כדין וכדין, 'שעריך לאבני אקדח' (ישעיה נד יב). כי הא דיתיב רבי יוחנן וקא דריש, עתיד הקב"ה להביא אבנים טובות ומרגליות שהם שלשים על שלשים, וחוקק בהן עשר על עשרים, ומעמידן בשערי ירושלים. לגלג עליו אותו תלמיד, השתא כביעתא דציצלא לא משכחינן, כולי האי משכחינן. לימים הפליגה ספינתו בים, חזא מלאכי השרת דיתבי וקא מינסרי אבנים טובות ומרגליות שהם ל' על ל', וחוקק בהן עשר ברום עשרים, אמר להו הני למאן, אמרו ליה שעתיד הקב"ה להעמידן בשערי ירושלים. אתא לקמיה דרבי יוחנן, אמר ליה דרוש רבי לך נאה לדרוש כאשר אמרת כן ראיתי. אמר לו ריקא אלמלא [לא] ראית לא האמנת, מלגלג על דברי חכמים אתה, נתן עיניו בו ונעשה גל של עצמות. מיתיבי 'ואולך אתכם קוממיות' (ויקרא כו יג), רבי מאיר אומר מאתים אמה כשתי קומות של אדם הראשון, רבי יהודה אומר מאה אמה כנגד היכל וכתליו, שנאמר 'אשר בנינו כנטיעים מגודלים בנעוריהם בנותינו כזויות מחוטבות תבנית היכל' (תהילים קמד יב), כי קאמר ר' יוחנן לכווי דבי זיקא, ואמר רבה א"ר יוחנן עתיד הקב"ה לעשות שבע חופות לכל צדיק וצדיק, שנאמר 'זכור' על כל מכוון הר ציון ועל מקראיה ענן יומם ועשן ונוגה אש להבה לילה כי על כל כבוד חופה' (ישעיה ד ה), מלמד שכל אחד ואחד עושה לו הקדוש ברוך הוא חופה לפי כבודו. ע"כ.

ברשב"ם: שמשותיך. חומותיך. פליגי בה. באבנים של חומות ירושלים ממה יהיו אלו אבנים שעתידים להיות: כדין וכדין. כדברי זה וכדברי זה והיינו כדכוד משהם וישפה תבנה ואע"פ שמקרא זה קדם לבני ר' חייא טובא יש לומר שכך נתנבא ישעיה שכדברי כל המפרשים עתידה להבנות: וחוקק עשר. של רוחב ברום עשרים והיינו אקדח לשון קודח שחוקק בהם ומשמע נמי אבן טובה שמאירה כאש קודחת כמו קודחי אש (ישעיה ג): אקדח. קרבונקל"א בלע"ז ובתרגום יונתן אבני גומרא: כביעתא דציצילתא. ביצת עוף קטן ששמו תאציל: קוממיות. שתי קומות שני ממי"ן דריש: כשתי קומות של אדם הראשון. שמיעטו עד ק' אמה במסכת חגיגה (דף יב.): ההיכל. של בית שני שהיה רום מאה אמה ולפי קומתן צריך שערים גבוהים וקשיא לר' יוחנן דאמר רום עשרים: לכווי דבי זיקא. לחלונות העשויין לאויר והיינו שעריך דקרא חלונות החומה.

בילקוט שמעוני (ישעיה רמו תעח): 'הנה אנכי מרביץ בפוך אבניך', כהדין כחלא כמה דאת אמר 'אתשם בפוך עיניה'. 'ויסדתיך בספירים' סנפירינון, רבי יהודה ורבי פנחס, רבי יהודה אומר כל גזירה וגזירה שעתידה להנתן בירושלים תהא נאה כסנפירינון הזה. א"ר פנחס תאמר שהסנפירינון הזה רך הוא, מעשה באחד שירד לרומי למכור סנפירינון אמר לו הלוקח על מנת לבדוק אמר לו על מנת כן, מה עשה נטלו והניחו על הסדן והיה מכה עליו

בפטיש נבקע הסדן ונחלק הפטיש והספיר לא חסר. 'ושמתי כדכד', רבי אבא בר כהנא אמר כדין וכדין, רבי לוי אמר כדכדיינן, רבי יהושע בן לוי אמר כדכודי, רבי יהודה בן לוי קם עם אליהו ז"ל א"ל לית מרי מחמי לי הדין כדכודי א"ל אין והראה לו ע"י נס. מעשה בספינה שהיתה מפרשת בים הגדול והיתה כולה נכרים, והיה בה תינוק יהודי אחד ובא עליה סער גדול בים, אתגלי אליהו ז"ל על ההוא ינוקא, א"ל זיל בשליחותי לגבי רבי יהושע בן לוי ומחמי ליה אינון כדכורי ואנא משויב להדא אלפא בזכותך, א"ל רבי יהושע גדול הדור הוא לית הוא מהימן יתי, א"ל ענוון סגיא הוא ומהימני יתך, וכד תחמי יתיה לא תחמי ליה קדם בר נש אלא דבריה למערתא רחיקא מן לוד תלתא מילין ותחמי ליה יתהון תמן, מיד נעשה נס ויצא משם בשלום, אזל ההוא ינוקא לגבי רבי יהושע בן לוי ואשכחיה יתיב במתיבתא רבא דלוד, א"ל מרי מילתא אית לי למימר לך, קם ליה רבי יהושע בן לוי איתא חמון ענותותיה דרבי יהושע בן לוי דאזיל בתריה מהלך תלתא מילין ולא א"ל מה את בעי. וכיון דמטון למערתא א"ל מרי אילין אינון אבני כדכודי, וכד חמי יתהון ליה הבהיקה כל לוד מאורו והשליכן לארץ ונגנזו. 'שמשותיך', שורותיך. 'ושעריך לאבני אקדח', רבי ירמיה בשם רבי שמואל בר רב יצחק עתיד הקדוש ברוך הוא לעשות שער המזרח של בית המקדש הוא ושני פשפשין אבן אחת של מרגליות, ר' יוחנן הוה יתיב ודריש גבי כנישתא בצפורי עתיד הקדוש ברוך הוא לעשות שער המזרחי של בית המקדש הוא ושני פשפשין אבן אחת של מרגלית, הוה תמן חד אפיקורוס אמר אפילו כהדא ביעתא דשפנינא לית אנן משכחין והדין יתיב ואמר הכדין. עם כשהוא מפרש בים הגדול שקעה ספינתו בים וירד לעמקי תהום וראה מלאכי השרת מסתתין בו מגלפים בו מסרגין בו, אמר להם מהו זה, אמרו לו זה שער המזרחי של בית המקדש הוא ושני פשפשין אבן אחת של מרגלית, א"ל סבא סבא כל מה דאת יכיל למגלג גלוג למשבחא שבח דאלולא חמון עיני לא הוינא מהימנא, א"ל ואילו לא חמון עינך לא הויתא מהימנא למילי דאוריתא תלא עינוי ואסתכל ביה מיד נעשה גל של עצמות. מעשה בחסיד אחד דהוה מטייל בשוניתא דימא דחיפא והרהר בלבו ואמר תאמר שהקב"ה עתיד לעשות שער המזרחי של בית המקדש הוא ושני פשפשין אבן אחת של מרגליות, מיד יצתה בת קול ואמרה אלולא שאתה חסיד גמור כבר היתה מדת הדין פוגעת באותו האיש, העולם כלו בראתי בששה ימים דכתיב 'כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ' ושער המזרח של בית המקדש אי אפשר לעשות הוא ושני פשפשים אבן אחת של מרגליות, מיד בקש רחמים על עצמו ואמר רבון העולמים אף על פי שבלבי הרהרתי בשפתי לא דברתי, מיד נעשה לו נס ונבקע הים לו וראה מלאכי השרת מסתתין בו מגלפין בו מסרגין בו, ואמר להם מה הוא זה, אמרו לו זה שער המזרחי של בית המקדש הוא ושני פשפשין אבן אחת של מרגלית. 'ושמתי כדכד שמשותיך', א"ר שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן פליגי בה תרין מלאכי ברקיעא ומאן אינון מיכאל וגבריאל, ואמרי לה תרין אמוראי במערבא ומאן אינון יהודה וחזקיה בני ר' חייא, חד אמר של שוהם, וחד אמר של ישפה, אמר להם הקדוש ברוך הוא יהון כדין וכדין. מאי 'ושעריך לאבני אקדח', כי הא דר' יוחנן הוה יתיב וקא דריש עתיד הקדוש ברוך הוא להביא אבנים טובות

מראה ❖ אוצר ההיכל ❖ היכל תתפה

ומרגליות של שלשים על שלשים וחוקק בהן עשר ברום עשרים ומעמידם בשערי ירושלים. לגלג עליו אותו תלמיד, השתא כביעתא דציצלא לא משכחינן, כולי האי משכחינן. לימים הפליגה ספינתו בים, הוא מלאכי השרת דיתבי וקא מינסרי אבנים טובות ומרגליות שהם ל' על ל', וחוקק בהן עשר ברום עשרים, אמר להו הני למאן, אמרו ליה שעתיד הקב"ה להעמידן בשערי ירושלים. אתא לקמיה דרבי יוחנן, אמר ליה דרוש רבי לך נאה לדרוש כאשר אמרת כן ראיתי. אמר לו ריקא אלמלא [לא] ראית לא האמנת, מלגלג על דברי חכמים אתה, נתן עיניו בו ונעשה גל של עצמות. מיתבי 'ואולך אתכם קוממיות', ר"מ אומר מאתים אמה כשתי קומות של אדם הראשון, ר' יהודה אומר מאה אמה כתבנית היכל וכותליו שנאמר 'אשר בנינו כנטיעים מגדלים בנעוריהם בנותינו כוויות מחוטבות תבנית היכל', הנך לכוי דבי זיקי. 'וכל גבולך לאבני חפץ', אמר רבי בנימין לוי עתידין תחומי ירושלים להיות מלאים אבנים טובות ומרגליות וכל ישראל באים ונוטלים חפציהם מהם, לפי שישראל בעולם הזה מתחמים באבנים ובצורות, אבל לעתיד לבא מתחמין באבנים טובות ובמרגליות, הה"ד 'וכל גבולך לאבני חפץ'. אמר ר' לוי עתידין תחומי ירושלים להיות מלאים י"ב מיל על י"ח מיל אבנים טובות ומרגליות, לפי שבעולם הזה אדם חייב לחברו הוא אומר לו לך נדון אצל הדיין פעמים שהוא עושה שלום ביניהם פעמים שאינו עושה שלום ביניהם, לית תרתין אפין נפקי מרציין, אבל לעתיד לבא אדם חייב לחברו והוא אומר לו לך נדון אצל המשיח בירושלים, וכיון שמגיעים אצל תחומי ירושלים הם מוצאים אותם מלאים אבנים טובות ומרגליות והוא נסיב תרתין מנהון, וא"ל יתר מאלין אני חייב לך והוא אומר לו אף לא כדין יהא שרי לך יהא שביק לך, הה"ד 'השם גבולך שלום'. ע"כ.

בספה"ק שפתי צדיק (ראה) וז"ל: לשכנו תדרשו וגו'. דאיתא בראש השנה (ל.) מנלן דעבדינן זכר למקדש שנאמר 'ציון היא דורש אין לה' מכלל דבעיא דרישה, והכתוב מבטיח שעל ידי הדרישה ותשוקה למקום שכינתו יבואו לשם, על כן גם עתה נוכל לקיים הדרישה בצמאון רב עד מתי נשכבה בבשתנו, הלא בשמים הכל מוכן כדאיתא בבבא בתרא (עה.) שהתלמיד ראה בעיניו שפסלו מלאכי השרת שערי כדכד שיהיו בשערי ירושלים, ע"כ החסרון מעצלותינו, ועל ידי שמעמיק במחשבה זו להכניס בלבו תשוקה כאש בוער על ידי זה יתרחק מכל חמדות גשמיות ויקיים ושמחתם בכל משלח ידכם, כי בעניני עוה"ז לא שייך שמחה דהכל הבל, אך על ידי פנימיות להשי"ת שיקר בעיניו יותר מכל חמדות, על ידי זה מכניס כוונה לשם שמים בכל עניניו ובכל מעשיו אזי נקרא משלח ידו היינו כוחו שבקדושה שמתפשט בכל מעשיו על ידי כוונה לשם שמים, שזה היה רצון הבורא יתב"ש בעוה"ז שתתראה מרוחק ויהיה גנוז ניצוץ קדושה, ועל ידי יגיעה יושג הניצוץ, לא יגעתו ומצאתי אל תאמין. ע"כ.

בספה"ק בני יששכר (כסלו טבת מאמר ה) וז"ל: עפ"י הדברים האלה נבין מאמר רז"ל בבא בתרא (עה.) 'ושמתי כדכד שמשותך' (ישעיה נד יב), מהו 'כדכד', פליגי בה תרין מלאכי ברקיע ותרין אמוראי בארעא, חד אמר שהם וחד אמר ישפה, אמר הקדוש ברוך הוא ליהוי

כדין וכדין. עיין שם ברשב"ם דזהו לשון כדכד כדין וכדין. הנה כל הרואה משתומם, הנה הש"י אמר לישעיה בהבטחה 'ושמתי כדכד וכו'', ובדורות האחרונים איפלגו תרין אמוראי מהו כדכד שהבטיח הש"י, הנה נאמר שזהו לשון כדכד לשון כדין וכדין והוא לפלא. וגם יש להתבונן באיזה סברא וראיה איפלגו האמוראים. אבל אגיד לך את אשר עם לבבי, דהנה משחרב בית המקדש ואי אפשר לעבוד עבודת המזבח שנרמז בו יסוד היחוד כ"ד אמות על כ"ד אמות מספר היחוד יסוד מלכות כמו"ש לעיל, הנה אנחנו משלימים בצד מה ברמיזת הטפחים של קביעות מקום לתורה [ולתפלה] כ"ד טפחים על כ"ד טפחים [כמו שאמר דוד הנה טפחות נתת ימי (תהילים לט ו)], וכן בכוננות עתות השעה שהוא גם כן כ"ד פעמים כ"ד [וכמו שאמר הכתוב משגב לעתות וכו' (תהילים ט י) בידך עתותי וכו' (שם לא טז)], ובכוננה הזאת הוא למען היחוד השלם יסוד מלכות כנ"ל, הוא הבשורה שבישר הש"י על ידי ישעיה 'ושמתי כדכד שמשותיך', רצ"ל אורך, רצ"ל בזכות אשר עסקו בגלות בכוננת היחוד להשלים בצד מה ענין עבודת המזבח בכוננות קביעות מקום וכוננת עתותי השעה שהכל הוא בכוננה כ"ד פעמים כ"ד, מזה יבא לך אורך לעתיד ב"ב [ונזכה לראות שערי ירושלים שיהיו מאירים לכל העולם כפנס כמשארז"ל] בבנין אבנים טובות אשר יקראו בשם כדכד מטעם הנ"ל.

והנה האמוראים דפליגי מהו כדכד, כוונתם הוא, הגם דהש"י יקרא להאבנים טובות הללו כדכד מטעם הנ"ל, להורות דזה בזכות ישראל שעסקו בכוננת היחוד גם בימי עניים ומרודם, אף על פי כן בע"כ יש מציאות להאבן הטוב הזה בעולם ואין כל חדש תחת השמש [ועל כן כתיב ושמתי כדכד שמשותיך וכו' להורות דתחת השמש הוא במציאות], על כן איפלגו אמוראי מהו אותו האבן, וכל אחד טעמו ונימוקו עמו, דהנה האבנים הללו אשר שמם יקרא להם כדכד הנה יהיו בזכות ישראל שעסקו בענין היחוד יסוד מלכות כנ"ל, והנה ידוע יוסף ובנימין הם בסוד תרין צדיקים, יוסף בסוד צדיק עליון יסוד דדכורא, ובנימין צדיק תחתון בבחינת מלכות שמים, והנה האבנים שלהם על החשן היו שהם ליוסף וישפה לבנימין, הנה בהא פליגי, כיון דיהיה האבן הטוב בזכות עסק היחוד יסוד מלכות צדיק עליון וצדיק תחתון הנרמזים ביוסף ובנימין, מר סבר ודאי יהיה האבן הטוב שהם שהוא אבן של יוסף, ומר סבר ישפה שהוא אבנו של בנימין, אמר הקדוש ברוך הוא ליהוי כדין וכדין, הבן מאד כי קצרת ייראתי להרחיב הדיבור, ויהי רצון שלא יאמר פיננו דבר שלא כרצונו, ועיין עוד בסמוך.

ועפי"ז תבין מה שדרשו חז"ל בפסוק שאחר זה הפסוק 'ושמתי כדכד וכו'', הוא פסוק 'וכל בניך לימודי י"י ורב שלום בניך' (ישעיה נד יג), הנה דרשו חז"ל (ברכות סד.) תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם שנאמר 'וכל בניך לימודי י"י ורב שלום בניך' אל תקרי בניך אלא בוניך. הנה מהראוי להתבונן למה הוציאו המקרא מידי פשוטו ודרשוהו באל תקרי, וגם על פי פשוטו לא נדע מהו 'וכל בניך לימודי י"י', וגם דרשת חז"ל מרבים שלום לא נדע דהוה ליה למימר עושים שלום. והנה רוח י"י דיבר בו בהרב הגדול החסיד מהר"ש אלגאזי בספרו הנכבד אהבת עולם כתב שיצא לרז"ל דרשתם זה מן סמיכות הפסוק לפסוק שלמעלה 'ושמתי כדכד וכו'', שפירשו בו דפליגי תרין אמוראי מהו כדכד, ואמר הקדוש ברוך הוא ליהוי כדין

מראה ❖ אוצר ההיכל ❖ היכל תתפז

וכדין, וזה קאמר הנביא תיכף בסמוך 'וכל בניך לימודי יי', רצ'ל בניך המה כביכול לומדים את הש"י לעשות כדין וכדין, שמסכים הש"י לעשות ככל הדיעות, 'ורב שלום בניך', הנה 'בניך' השני מיותר, על כן דרשו בו בוניך, שהן המה הבונים עם המלך במלאכתו שיעשה הקדוש ברוך הוא הבנין כדין וכדין ותהיה הריבוי בשלום לבל יהיה מחלוקת ופלוגתות ביניהם, אם כן הן המה הבונים בשלום, עיין שם עוד בדברי קדשו של הרב הגדול הנ"ל.

ולדרכינו הנ"ל ימתקו מאד הדברים, דלפי מה שכתבתי הנה תוכן פלוגתתם הוא אם שהם אבנו של יוסף הרומז ליסוד דדכורא, אם ישפה אבנו של בנימין הרומז לצדיק תחתון יסוד דנוקבא מלכות, והנה שניהם נקראים שלום [סוד המשים שלום בבית] שלמא עילאה ושלמא תתאה כנודע, והנה הקדוש ברוך הוא מסכים על ידם לעשות כדין וכדין הנה הם מרבים שלום כי על ידם בא הבנין בריבוי שלום, והמה נקראו בונים בשפה בריבוי שלום תרין שלומין, הבן הדבר.

ואגב אודיעך עוד, לפי קבלת חז"ל אל תקרי בניך אלא בוניך הנה נחסרה אות הו' מן דברי נבואה שהוא בחינת תורה שבכתב [שניתן לכתוב] ונמסרה בתורה שבעל פה [כעין כל קרי וכתוב], הבן ברמזו אות הו' הוא דרגא דיסוד, והנה הו' נמסרה לתורה שבע"פ מלכות פה ותורה שבעל פה קרינן לה, 'כ"י כ"ל' [בגימטריא יסוד] בשמים ובארץ' מתרגמינן 'דאחיד בשמיא וארעא' (דברי הימים א' כט יא), והנה הם השם וישפה שרמזנו, וכבוד אלקים הסתר דבר, והשם הטוב יכפר בעדנו ולא יאמר פינו דבר שלא כרצונו.

ומעתה אחרי הודיע אלקים אותנו את כל זאת, הבוא נבוא אל פתח הקדום בהתחלת דרשותינו למה נעשה הנס בכ"ה לחדש דייקא, דהנה נעשה הנס על ידי הכהנים בני לוי, הן המה הנתונים למעשר קדש ליי"י לגרום היחוד על ידי העבודה על המזבח שהוא בבחינת כדכ"ד כ"ד פעמים כ"ד וכמו"ש לעיל, ונעשה הנס בחדש כסלו דייקא שהוא החדש של תולדות יששכר הוא הנתון לעישור ב' הוא חומש קדש ליי"י, לגרום היחוד על ידי התורה קביעות ד' אמות של הלכה בבחינת כדכ"ד גם כן כנ"ל כ"ד פעמים כ"ד [וכן בהכנה דרבה של החסידים לתפלה שעה דייקא ג"כ בבחינת כדכ"ד כנ"ל], והנה היונים הרשעים רצו לבטל היחוד ורצו לבטל את ישראל מן התורה ועבודה, והנה הפועל ישועות האיר להם בנס אור ניסיי מן אור התורה נר מצוה ותורה אור חכמת התורה רמוזה בשמן ובמנורה כאשר כתבתי כמה פעמים, הנה נתהווה הנס בביאת יום כ"ה לחדש הזה אחר עבור מן ימי החדש כ"ד ימים כל אחד מן כ"ד שעות, לרמוז לישראל ענין היחוד כ"ד פעמים כ"ד [ושמתי כדכ"ד שמשותף] תקע"ו יסוד מלכות, וחזרה עבודת בני לוי למקומה למזבח אשר לפני יי"י שהוא בחינת כדכ"ד, ותורת יששכר בישיבת הסנהדרין אל מקום קביעותם ללמד הלכות לבני ישראל שהוא גם כן בבחינת כדכ"ד כנ"ל, והשם הטוב יאר פניו אתנו סלה, ונזכה במהרה לראות בנין שערי ירושלים בכדכד ואבני אקדח במהרה בימינו אמן.

תתפח מראה ❖ ארצר ההיכל ❖ היכל

נז. איתא בכתבי האריז"ל בספר הליקוטים (יחזקאל מח) וז"ל: סביב שמונה עשר אלף ושם העיר מיום ה' שמה. דע, כי מצד הצדיק הנקרא ח"י, בא השפע והזיווג לאדנו"ת, בשם יהו"ה הנדבק בה לעולם, ולא יעזבנה לעולם, ואז תקרא בעולה. וזהו שקראו לה יהו"ה שמה באדנו"ת, והיא בסוד יאהדונה"י. והבן. ע"כ.

רש"י מבתי"י

לשונו רש"י מתוך כתבי יד עתיקים

ליחזקאל פרקים מ'-מ"ג

פתיחה

ישמחו הלומדים ויגילו המעיינים, בהגלות נגלות פירוש רש"י על צורת בית המקדש השלישי ביחזקאל, מתוך כתבי יד עתיקים.

הנה בפירוש רש"י הנדפס על יחזקאל, נפלו בו הרבה שיבושים, מעויות הדפוס. וכן הוספות ופירושים נוספים שאינם מרש"י אשר נכנסו לתוך דבריו. ועי"ז לעיתים קשה מאוד להבין את דברי רש"י.

וכן לעיתים ההוספות הם ממש היפך דברי רש"י. וכן פעמים רבות לא ברור ואין שום סימן מהו לשון רש"י ומהו ההוספה. ומפני זה הלומד נמצא עומד משתאה ומשתומם.

בענין שיבושי הדפוס, כבר עמדו בעל התוספות יום טוב בספרו 'צורת הבית', ובעל ה'יסוד ושורש העבודה' בסוף ספרו. ועמלו בזה להגיה לברר ולהורות את הנוסח הנכון ברש"י.

אשר על כן, הננו מדפיסים בזה מחדש, פירוש רש"י מתוך כתבי יד עתיקים מדויקים, ללא ההוספות, על תבנית בית המקדש השלישי ביחזקאל.

כתב רש"י (יחזקאל מב ג) וז"ל: ואני לא היה לי לא רב ולא עוזר בכל הבנין הזה, אלא כמה שהראוני מן השמים.

לתועלת ולהקל על הלימוד, מודפס כל פסוק ולצידו תרגום יונתן ורש"י מכת"י, פסוק בפסוק.

ויהי רצון שיהו הדברים לתועלת, לידיעת והבנת דברי רש"י, ונזכה לראות בקרוב מאוד בשוב ה' את שיבת ציון, בבנין בית המקדש השלישי בהר מרום הרים, בביאת משיח צדקנו, במהרה בימינו אמן.

בְּעֶשְׂרִים וְחֲמִשׁ שָׁנִים
 לְגִלוֹתֵנָּה בְּרִישָׁא דְשִׁתָּא
 בְּעֶשְׂרָא לִירְחָא בְּאַרְבַּע
 עֶסְרֵי שָׁנִים בְּתַר
 דְּאַתְרַעַת קִרְתָּא בְּכַרְז
 יוֹמָא הַדִּין שְׂרַת עָלַי רוּחַ
 נְבוּאָה מִן קֳדָם יְיָ וְאָעִיל
 יְתִי לְתַמּוֹן:

(א) בְּעֶשְׂרִים וְחֲמִשׁ שָׁנָה לְגִלוֹתֵנוּ בְּרִאשׁ
 הַשָּׁנָה בְּעֶשְׂוֹר לַחֹדֶשׁ בְּאַרְבַּע עֶשְׂרֵה
 שָׁנָה אַחַר אֲשֶׁר הִכְתָּה הָעִיר בְּעֵצִים |
 הַיּוֹם הַזֶּה הִיְתָה עָלַי יַד־יְהוָה וַיְבֵא אֹתִי
 שְׂמָה:

(ב) בראש השנה בעשור לחדש. איזו היא שנה שראש השנה שלה בעשור
 לחדש, הוי אומר זה יובל, שחרצ הבית בשנת שלשים ושס ציובל שהתחיל
 בשמונה עשרה שנה ליאשיהו, ולסוף ארבע עשרה שנה היה ראוי היובל
 להיות, והוא שנת עשרים וחמש לגלות יכניה שגלה בעשרים ושס ציובל, י"ד
 של יאשיהו משמנה עשרה עד שלשים ואחד, ויהויקים אחת עשרה: יד ה'.
 חוזק תוקפו להוליכני על כרחי: ויבא אותי שמה. אל העיר ההוכתה, היא
 ירושלים, אותה שנה הראהו בניין הבית לעתיד לבא:

פְּרוּחַ נְבוּאָה דְשִׁרַת עָלַי
 מִן קֳדָם אֲעִלְנִי לְאַרְעָא
 דְּיִשְׂרָאֵל וְאֲשִׁרְנִי עַל
 טוֹר רֶם לַחֲדָא וְעִלְוֵהּ
 בְּבִגְדֵי קִרְתָּא מִדְּרוּמָא:

(ג) בְּמַרְאֵת אֱלֹהִים הִבִּיאֲנִי אֶל־אֲרָץ
 יִשְׂרָאֵל וַיְנִיחֵנִי אֶל־הַר גְּבוּלָה מְאֹד וְעָלְוִי
 בְּמַבְנֵה־עִיר מְנַגֵּב:

(ד) במראות אלהים הביאני. לא הוליכני שם ממס, אלא הראני כאילו אני

סס: אל הר גבוה מאד. סכן הוא עתיד ליגבה, שנאמר 'ונשא הוא מגבעות' (מכה ד א): כמבנה עיר. כזניין עיר: מנגב. זכרומו של הר:

(ג) וַיָּבִיֵא אוֹתִי שְׁמָהּ וְהִנֵּה-אִישׁ מֵרְאֵהוּ כְּמֵרְאֵה נְחֹשֶׁת וּפְתִיל-פְּשָׁתִים בְּיָדוֹ וְקָנָה הַמֶּדָּה וְהוּא עֹמֵד בַּשָּׁעַר:

ואע"ל יתי לתמן והא גברא חזויה פחזו נחשא וחוט דכיתנא בידיה וקני משחתיא והא קאים בתרעא:

(ג) כמראה נחושת. כעין זיו החיות, 'ונוללים כעין נחושת קלל' (לעיל א ז): ופתיל פשתים בידו. למדירת קרקע אין יפה מחבל פשתים: וקנה המדה. למדוד בו עובי החומה ואורך ורוחב הסערים:

(ד) וַיְדַבֵּר אֵלַי הָאִישׁ בֶּן-אָדָם רְאֵה בְּעֵינֶיךָ וּבְאָזְנוֶיךָ שִׁמְעוּ וְשִׁים לְבָבְךָ לְכֹל אֲשֶׁר-אֲנִי מֵרְאֵה אוֹתְךָ כִּי לְמַעַן הִרְאוֹתְכָה הִבְאֵתָה הִנֵּה הִגַּדְתִּי לְכֹל אֲשֶׁר-אֲשֶׁר-אֵתָהּ רְאֵה לְבַיִת יִשְׂרָאֵל:

ומליל עמי גברא בר אדם חזו בעינך וקאודנד שמעו ושיו ללבך לכל די אנא מחזו יתך ארי בדיל לאתחזויתך אתותבתא חלקא חזו ית כל דאת חזו לבית ישראל:

(ד) לכל אשר אני מראה אותך. עיניין הזניין: הרבאתה הנה. מצבל:

(ה) וְהִנֵּה חוֹמָה מְחוּץ לְבַיִת סָבִיב | סָבִיב וּבִיד הָאִישׁ קָנָה הַמֶּדָּה שֵׁשׁ-אֲמוֹת בְּאֲמָה וְטֹפַח וַיִּמַּד אֶת-רֹחַב הַבַּיִת קָנָה אֶחָד וְקוֹמָה קָנָה אֶחָד:

והא שורא מברא לביתא סחור סחור וביד גברא קני משחתיא דחד מנהון שית אמין באמתא דהיא אמה ופשד ומשח ית פותיא דבנינא קניא חד ורימא קניא חד:

(ה) והנה חומה מחוץ לבית. בניין בית אחד הראני זכפון ההר וחומה חוץ סביב, כך מפורסן בסוף הספר שהעיר זכרוס והצית זכפון: שש אמות באמה וטופח. תירגס יונתן 'שית אמין זכמתא דהיא זכמתא ופסד', זו היא חמה זינונית זת פשה, שהיא חמה וטפח זכמה זת חמשה: רוחב הבנין. עובי החומה: וקומה קנה אחד. וזו היא חומה חילונה שהיא סביב הר

הבית, והיא היתה נמוכה, כמו ששנינו (מדות ז' ד), כל הכתלים שהיו שם היו גבוהים חוץ מכותל מזרחי מפני שהכהן השורף את הפרה עומד בהר המשחה וכו':

ועל דתרגא דפתיה לאורה מדינחא וסליק בדרגוהי ומשה ית ספא דתרגא קניא חד פותיא וית ספא חד קניא חד פותיא:

(1) וַיְבֹא אֶל-שַׁעַר אֲשֶׁר פָּנָיו דָּרָךְ הַקְּדִימָה וַיַּעַל (במעלותו כתיב) בְּמַעְלֹתָיו וַיִּמַּד | אֶת-סֵף הַשַּׁעַר קִנָּה אֶחָד רַחֵב וְאֵת סֵף אֶחָד קִנָּה אֶחָד רַחֵב:

(1) ויבא אל שער אשר פניו דרך הקדימה. נכנס לתוך ההיקוף וזכא לו לשער עזרת נשים המזרחי. והיא נקראת 'חצר החילוה' בכל העיניין הזה, לפי שהיא לפני עזרת ישראל: ויעל במעלותיו. ששיפוע ההר הולך ועולה מן החיל התחתון עד עזרת נשים שתיים עשרה מעלות, כלוחה ששנינו (מדות ז' ג), לפנים הימנו החיל עשר אמות ושתיים עשרה מעלות היו שם וכו': סף השער. היא מזוזת השער: קנה אחד רחב. שש אמות. ומכסה את כל עובי החומה שהוא קנה אחד, כמו שאמר למעלה (פסוק ה): ואת סף אחד. מזוזת השנית, אחד מלפון ואחד מדרום:

ותיא קניא חד אורכא וקניא חד פותיא ובין תניא בתלא חמש אמוין וספא דתרגא מקביל אולמא דתרגא מקניו קניא חד:

(1) וְהָתָא קִנָּה אֶחָד אַרְךָ וְקִנָּה אֶחָד רַחֵב וּבֵין הַתְּאִים חֲמֵשׁ אַמּוֹת וְסֵף הַשַּׁעַר מֵאֲצֵל אוֹלָם הַשַּׁעַר מִהַבֵּית קִנָּה אֶחָד:

(1) והתא. הוא יליע שקורין חֲפְנִי"ץ. והיו שלשה מימין השער ושלשה מן השמאל כמו שאמור בעיניין. והתאין סמוכין לכותל מזרחי של עזרת נשים מבחוץ כלפי הר הבית. ומהיכן אני למד שהן מבחוץ, ממה שכתוב אחר כל הענין 'ויביאני אל החצר החילוה' (להלן מ' יז), מכאן אני למד שכל האמור למעלה היה חוצה לה שעדיין לא נכנס לתוכה: והתא קנה אחר אורך. חללו של כל אחד ואחד שש אמות מרובע: ובין התאים חמש אמות. כתלים המפסיקין בין התאין עוביין אמות חמש, וכן תירגס יונתן זצ"ל תוויא

כותל חמש אמות, וכן שנינו במסכת מידות (ד ז) 'כותל התא חמש': ופ' השער מאצל אולם השער וגו'. שלפנים מן השער היה עשוי אולם מחובר לשער, כמו שמפורש בעינינו, בולט לתוך עזרת נשים עשר אמות, ובראשו לכתות ומזוזות. וזהו שאמר ופ' השער שהוא אצל אולם השער, מהבית, כלומר לכל פנים, קנה אחד רחבו, לכסות עובי חומת האולם אחת מימין ואחת משמאל. שעובי החומה של אולם לימין ולשמאל קנה אחד כמו שמפרש והולך:

(ח) וַיִּמַד אֶת־אֱלֹם הַשְּׁעָר מִהֶבֶית קִנָּה
 וְיָמֵשָׁח יָת אֹלְמָא
 דְּתַרְעָא מִלְגִּיזוּ קִנָּיָא חַד:
 אָחָד:

(ח) וימד את אולם השער מהבית. לפנים מן השער: קנה אחד. עובי חומת הימין והשמאל, שהאולם נכון עליהם:

(ט) וַיִּמַד אֶת־אֱלֹם הַשְּׁעָר שְׂמֹנֶה אַמּוֹת
 וְאֵילָיו כְּתִיב) וְאֵילָיו שְׁתַּיִם אַמּוֹת וְאֱלֹם
 וְיָמֵשָׁח יָת אֹלְמָא
 דְּתַרְעָא תַּמְנֵי אַמּוּן
 וְאֵלֹהֵי תַּרְתֵּין אַמּוּן
 וְאֹלְמָא דְּתַרְעָא מִלְגִּיזוּ:

(ט) וימד את אולם השער שמונה אמות. משך בליטתו לתוך עזרת נשים: ואיליו. כל אילים האמורים בעינינו זה כמין אילנות עגולין, עשוין מאבני גזית, ועומדין בפתח, אחד מימין ואחד משמאל, במקום סיפים ומזוזות. וכן תירגם (ישעיה ו 7) 'וינועו אמות הסיפים' – 'אילנות סיפייא'. וקרויין 'אילים' על שם עיגולן, כאלה וכאלון (ישעיה ו יג): וְאֵילָיו שְׁתַּיִם אַמּוֹת. עובי עיגולן. ועומדין בסוף חלל האולם, דבוקים זה לכותל ימין זה לכותל שמאל. נמצא בליטת האולם ואילים שלו עשר אמות, לתוך העזרה, לפנים מן השער: ואולם השער מהבית. לפי שאולמי שערי עזרת ישראל היו משוכין ובולטין לכל החוץ כמו שמפורש בעינינו, פירש באולמי שער עזרת נשים שהן היו משוכין לכל פנים. ושערי עזרת נשים מכוונין כנגד שערי עזרת ישראל, נמצא אולם כנגד אולם, ודבר נוי הוא זה:

וְתוֹי תִרְעָא בְּאוֹרַח
מְדִינְתָא תִּלְתָּא מִכָּא
וְתִלְתָּא מִכָּא מְשַׁחֲתָא
תְּדָא לְתִלְתִּיהוֹן
וּמְשַׁחֲתָא תְּדָא לְאִילָיָא
מִכָּא וּמִכָּא:

**(י) וְתֹאֵי הַשְּׁעַר דְּרֶךְ הַקְּדִים שְׁלֹשָׁה מִפֵּה
וְשְׁלֹשָׁה מִפֵּה מִדָּה אַחַת לְשְׁלֹשָׁתָם וּמִדָּה
אַחַת לְאֵילִם מִפֵּה וּמִפּוֹ:**

(י) ותאי השער הזה, אשר דרך הקדים, שבכותל מזרחי של עזרת נסים, שלשה היו מפה ושלשה היו מפה, שלשה לדרום ושלשה לכפון, סמוכין לכותל עזרת נסים, ופניהם להר הבית. ומידת חלון וכותל המפסיק בין כל אחד פירש למעלה: ומידה אחת לאילים. העשויון לסיפי האולם מבפנים: מפה ומפה. מימין ומשמאל, מדהן שתיים אמות:

וּמְשַׁח ית פּוֹתֵיָא
דְּמִעֲלָנָא דְתִרְעָא עֶשֶׂר
אַמִּין אוּרְכָא דְתִרְעָא
תֵּלַת עֶשְׂרֵי אַמִּין:

**(יא) וַיִּמַּד אֶת־רֹחַב פֶּתַח־הַשְּׁעַר עֶשֶׂר
אַמּוֹת אַרְךָ הַשְּׁעַר שְׁלוֹשׁ עֶשְׂרֵה אַמּוֹת:**

(יא) רוחב פתח השער. רוחב חלל הפתח. וכן שנינו (מדות ב ג), כל הפתחים רחבן עשר אמות: אורך השער. הוא חלל האולם השער מן הכפון לדרום: שלש עשרה אמות. עשר כנגד חלל הפתח, ואמה וחצי לכאן ואמה וחצי לכאן. ואל תתמה שאכל הפתח קורהו רוחב ואכל חלל האולם קורהו אורך, שהפתח גובהו הוא אורכו, והרוחב מסף אל סף, והאולם לפי שמשך בליטת חללו מן המזרח למערב פחות ממידת חללו מן הכפון לדרום, שזו שמונה אמות וזו שלש עשרה, קורא אותה מידה היתירה אורך. והרי עדות לדבר במשכנא דמלכים (א' ו ג) 'והאולם על פני היכל הבית עשרים אמה ארכו על פני רוחב הבית', נמצא מן הדרום לכפון קרוי להיכל רוחב, ולאולם קרוי אורך, לפי שהיכל מידת מן המזרח למערב יתירה על מכפון לדרום, ובאולם חילוף, למדת שהמדה היתירה קרויה אורך:

וּתְחַוִּיָּא דִּי קְדָם תּוֹיָא
אַמְתָּא תְּדָא וְאַמְתָּא
תְּדָא תְּחַוִּיָּא מִכָּא וְתוֹיָא
שִׁית אַמִּין מִכָּא וְשִׁית
אַמִּין מִכָּא:

**(יב) וַיְגַבֵּל לְפָנַי הַתְּאוֹת אִמָּה אַחַת
וְאַמָּה־אַחַת גְּבוּל מִפֵּה וְהִתְּאָ שֵׁשׁ־אַמּוֹת
מִפּוֹ וְשֵׁשׁ אַמּוֹת מִפּוֹ:**

(ב) וגבול לפני התאות אמה אחת וגו'. התאות שמכאן ומכאן לשער היו משוכין מן כנגד חלל האולם שלפנים אמה לכפון ואמה לדרום, נמצאו משוכים מחלל רחב הפתח שתי אמות ומחלה לכאן ושתי אמות ומחלה לכאן. וזהו לשון וגבול, לשונו"ל, מקום פנוי. וכותל התא עוביו חמש, נמצא עובי כותל כפוני"ל של התא הכפוני, ועובי כותל כפוני של אולם, כלים זה כנגד זה. שכותל אולם עוביו שש, וכותל התא חמש, והוא נמשך אמה אחת לתוך כנגד עובי כותל האולם, וכן לדרום:

(ג) וַיִּמַד אֶת־הַשְּׁעָרַיִם מִגַּג הַתֵּא לְגִגּוֹ רֹחַב עֲשָׂרִים וְחֲמֵשׁ אַמּוֹת פֶּתַח נֶגֶד פֶּתַח:
 וּמִשַׁח יַת פֶּרְעָא מֵאִגַּר תְּנֵא לְאִיגְרִיָּה פּוֹתֵיָא עֲסָרִין וְחֲמֵשׁ אַמּוּן תִּרְעֵ לְקַבִּיל תִּרְעֵ:

(ג) וימד את השער מוגג התא לגגו. מוגג התא שצפון השער לגג התא שצדקום השער: עשרים וחמש אמות. עובי כותל התא חמש, וכן עובי כותל התא שמלך השני הרי עשר, ושתי אמות ומחלה שהתא משוך מחלל הפתח לכאן וכן לכאן הרי ט"ו, וחלל הפתח עשר אמות, הרי כ"ה אמות. וכולן מידת רוחב השער הן, כנגד י"ג אמות של חלל האולם מצפנים, ושני כתליו קנה מכאן וקנה מכאן, הרי כ"ה: פתח נגד פתח. פתח התא שאכלל השער לדרום, מכוון כנגד פתח התא שאכלל השער בצפון. שלא היה לכל ששת התאים האלה פתח בכותל של כד החוץ, אלא שני התאין הסמוכין לשער היו להם פתחים פונים אל אויר שבין שניהם. וכן הוא אומר למטון (פסוק טז) 'ואל איליהמה לפנימה לשער', למדנו שפתחיהם פונים לשער:

(ד) וַיַּעַשׂ אֶת־אֵילִיָּם שְׁשִׁים אַמָּה וְאֶל־אֵיל הַחֲצָרַיִם הַשְּׁעָרַיִם סְבִיב | סְבִיב:
 וַעֲבַד יַת אֵילֵיָא שְׁתֵּין אַמּוּן רִמְהוֹן וְעַל אֵילָא דְדַרְתָּא דְתִרְעָא סְחֹר סְחֹר:

* בספר צורת הבית הגיה שצריך לומר דרומי. אמנם אפשר לפרש את הגירסא הקיימת, שהכוונה הכותל הצפוני מהשער, שהוא כותל התא הצפוני. והכוונה לכותל שבין התא הצפוני והשער.

(יז) ויעש את אילים ששים אמה. גובהן של אילים של סיפי האולם גבוהין ששים אמה: ואל איל החצר השער סביב. וכן לכל אילי החצר שבכל אולמי שעריה סביב סביב. שאף בצפון ובדרום היו לה שערים עשויין כתבנית השער הזה, כמו שמפורש בעניין:

(טו) וְעַל פְּנֵי הַשַּׁעַר (היא אתון כתיב) הָאֵיתוֹן
עַל-לְפָנָי אֵלֶם הַשַּׁעַר הַפְּנִימִי חֲמֻשִּׁים
אֲמָה:

(טו) ועל פני השער האיתון. גובהו של שער הזה. והוא קרוי 'שער האיתון', לפי שהוא משמש כניסה ויציאה לכל באי העזרה. איתון, תרגום של ביאה: על לפני אולם השער הפנימי. עם גובהו של אולם השער שהוא לפניו מן השער, חמשים אמה. ומגובה שאר השערים שבעיניו שהם חמשים אמה, אני למד ש'על לפני' האמורים כאן הוא גובה:

(טז) וְחַלּוֹנוֹת אֲטֻמוֹת אֶל-הַתְּאִים וְאֵל
אֵלֵיהֶמָּה לְפָנֶימָה לְשַׁעַר סְבִיב | סְבִיב
וְכֵן לְאֲלֻמוֹת וְחַלּוֹנוֹת סְבִיב | סְבִיב
לְפָנֶימָה וְאֶל-אֵיל תְּמָרִים:

(טז) וחלונות אטומות אל התאים. התאים האלה חיו להם פתחים אל החוץ, אלא זה פתוח לזה. וכן שנינו במסכת מידות בתאים שסביבות ההיכל (ד ג), שלשה פתחים לכל אחד ואחד, אחד לתא מן הימין, ואחד לתא מן השמאל, ואחד לתא שעל גביו. ולתאים שבחצר שלא היו אלא שלשה תאים זה אצל זה, ולא היו להם תאים על גביהם, היו לאמצעי שנים פתחים, אחד לתא מן הימין, ואחד לתא מן השמאל. ולחיצון של כל השער היו שני פתחים, אחד פתוח לאמצעי, ואחד פתוח לכל השער. וכן לתא החיצון של כתף השני מזה ומזה לשער. והיו להם חלונות שקופים אטומים, פתוחים לכל החוץ וסתומים לכל פנים, כלומר קצרים לכל פנים ורחבים לכל החוץ אל המזרח: ואל איליהמה לפנימה לשער. ואל כתפות פתחיהם, של שני

וכיון סתימן לתנא
ולאיליהו מגיו לתרעא
סחור סחור וכן לאולמניא
וכיון סחור סחור לגיו ועל
אילא פותרתא:

תאין הסמוכין לשער מזה ומזה. שהיה פתחן אל תוך אויר השער, פתח התא הכפוני מפון לשער, ופתח התא הדרומי מדרום לשער. וכתפות הפתחים שמה ומזה לפתח התא, הם האילים. והיו זהם חלונות פתוחות לאויר הפסק רחב השער שהיה מפסיק בין התאים. ואותו אויר קורא 'לפנימה לשער', שמשכנס לבין אויר בליטת התאים שמכאן ומכאן נראה שהוא נכנס לשער: וכן לאילמות. וכן היו חלונות לאילמות של כל שער ושער: וחלונות סביב סביב לפנימה. בחומה לכל העזרה מצפנים: ואל איל תימורים. יונתן תירגם 'כותרתא'. כותרת בראש האיל היה עשוי כמין כותרת דומה לדקל. כי במשכנא דשלמה (מלכים א' ו' לב) הן מתורגמות 'לורות דיקלון':

(י) וַיְבִיאֲנִי אֶל־הַחֲצֵר הַחַיְצוֹנָה וְהִנֵּה
 לְשָׁכוֹת וְרֹצְפֹה עֲשׂוּי לְחֲצֵר סְבִיב |
 סְבִיב שְׁלֵשִׁים לְשָׁכוֹת אֶל־הָרֹצְפֹה:
 וְאֲשַׁלְּנִי לְדֶרְתָּא פְּרִיטָא
 וְהָא לְשָׁקוֹ וְרֹצְפֵתָא עֲבִיד
 לְדֶרְתָּא סְחֹר סְחֹר
 תְּלִתִין לְשָׁקֵל עַל
 רֹצְפֵתָא:

(י) ורצפה. אומר אני שהיא עלייה סביב. כאותה ששנינו (מדות ב' ה), חלקה הייתה בראשונה והקיפוח כסוסטרא. ועל אותה עלייה היו הלשכות. וממה שאמור בעיניין (פסוק יח) 'והרצפה אל כתף השערים' ותחתיתה כנגד גובה השערים, לנו למדין שהרצפה הזו עלייה היא:

(יב) וְהָרֹצְפֹה אֶל־כַּתֵּף הַשְּׁעָרִים לְעִמָּת
 אַרְךְּ הַשְּׁעָרִים הַתְּחַתּוֹנָה:
 וְרֹצְפֵתָא
 דְּמַרְעִיא לְקַבִּיל אוֹדָבָא
 דְּמַרְעִיא רֹצְפֵתָא
 אַרְעִיתָא:

(יב) והרצפה אל כתף השערים. גובה שערי החצר היה מפסיק את העלייה, שלא היתה מסככת את כל החצר. והיא אל כתפות השער, מזה ומזה כנגד גובה השערים: הרצפה התחתונה. נשתנית תיבה זו מכל 'התחתונה' שבמקרא, שבכל מקום הטעם בנו"ן וזה בתי"ו, למדנו שאין 'התחתונה' זו רצפה שתחת אחרת, אלא רצפה אחת היא, ותחתיתה של רצפה

היתה לעומת גובה השערים. וה"י של 'תחתונה', כה"י של 'ציתה', וכה"י של 'עזרתה', וכה"י של 'חלחלה', שהן יתירות:

ומשה פותיא מן קדם
תרעא מצייעא דקדם
דרתא גותא מברא מאה
אמין למדינתא ולצפונא:

(ט) וַיִּמְד רַחֵב מִלְּפָנַי הַשַּׁעַר הַתַּחְתּוֹנָה
לְפָנַי הַחֲצַר הַפְּנִימִי מִחוּץ מֵאֵה אֵמָה
הַקְּדִים וְהַצְּפוֹן:

(ט) וימד רחב. חלל עזרת נסים: מלפני השער התחתונה. זה הסער המפורק למעלה: לפני החצר הפנימי. עד עזרת וסרכל: הקדים והצפון. לשתי רוחותיה חללה מאה:

ותרעא דפתיה לאורח
צפונא לדרתא בריתא
משה אורביה ופותיה:

(כ) וְהַשַּׁעַר אֲשֶׁר פָּנָיו דְּרָךְ הַצְּפוֹן לְחֲצַר
הַחֲצוֹנָה מִדָּד אַרְכּוֹ וְרַחְבּוֹ:

(כ) מדד ארכו ורחבו. כמידת סער הקדים. כך מפורק צעיניין:

ותוהי תלתא מפא
ותלתא מפא ואילוהי
ואולמוהי הות פמשחת
תרעא קדמאה חמשין
אמין אורביה ופותיא
עסרין וחמש אמין:

(כא) (ותאו כתיב) וְתֵאֵיו שְׁלוֹשָׁה מִפּוֹ וּשְׁלֹשָׁה
מִפּוֹ (ואילו כתיב) וְאֵילָיו (ואלמו כתיב) וְאֵלְמָיו
הָיָה פְּמִדַּת הַשַּׁעַר הָרֵאשׁוֹן חֲמִשִּׁים אֵמָה
אַרְכּוֹ וְרַחֵב חֲמִשׁ וְעֶשְׂרִים בְּאֵמָה:

(כא) חמשים אמה ארכו. גובהו: ורחב חמש ועשרים אמה. מנג התח לגגו:

וכוהי וכותרביה
ותרעא דפתיה לאורח
מדינתא ובדרגין שבעה
סלקין ביה ואולמוהי
קדמיהון:

(כב) (וחלונו כתיב) וְחִלּוֹנָיו (ואלמו כתיב) וְאֵלְמָיו
(ותמרו כתיב) וְתַמְרָיו פְּמִדַּת הַשַּׁעַר אֲשֶׁר
פָּנָיו דְּרָךְ הַקְּדִים וּבְמַעְלֹת שִׁבְעַת יַעֲלוּבוֹ
(ואלמו כתיב) וְאֵילְמָיו לְפָנֵיהֶם:

(כב) ואילמיו לפניהם. ואולם השער לפני המעלות, קודם שיכנס לאולם היה עולה במעלות:

(כג) וְשַׁעַר לְחֹצֵר הַפְּנִימִי נֶגֶד הַשַּׁעַר לְצִפּוֹן וְלִקְדָּיִם וַיִּמַּד מִשַּׁעַר אֶל-שַׁעַר מֵאֵת אִמָּה:

וּתְרַעָא לְדַרְתָּא גּוּיְתָא
לְקַבִּיל תְּרַעָא דְפִתְיָח
לְצִפּוֹנָא וְלִמְדִינְחָא
וּמְשַׁח מִתְרַע לְתַרַע מֵאֵת
אִמּוֹן:

(כג) ושער לחצר הפנימי. לעזרת ישראל. נגד השער של חילונה, מכוונים: וימד משער התחתון, עד העליון, מאת אמה, הוא רוחב חלל עזרת נסים:

(כד) וַיּוֹלְכֵנִי דֶרֶךְ הַדְּרוֹם וְהִנֵּה-שַׁעַר דֶּרֶךְ הַדְּרוֹם וּמִנְדָּד (אילו כתיב) אֵילָיו (ואילמו כתיב) וַאֲיִלְמָיו כַּמְדֹּת הָאֵלֶּה:

וְאוּבִלְנִי פְּאוּרַח דְּרוּמָא
וְהָא תְּרַעָא חַד פִּתְיָח
לְאוּרַח דְּרוּמָא וּמְשַׁח
אֵילוּהִי וְאוּלְמוּהִי
כַּמְשַׁחְתָּא הָאֵלִין:

(כד) ויוליכני דרך הדרום. לחצר החילונה:

(כה) וְחַלּוֹנוֹתַי לֹא וְלֹאֵלְמָיו סָבִיב | סָבִיב כְּהַחֲלוֹנוֹת הָאֵלֶּה חֲמֻשִׁים אִמָּה אַרְךָ וְרֹחַב חֲמֻשׁ וְעֶשְׂרִים אִמָּה:

וּבִנּוֹן לִיָּהּ וְלֹאֵלְמוּהִי
סָחוּר סָחוּר כְּכּוּיָא הָאֵלִין
חֲמֻשִׁין אִמּוֹן אֹרְכָא
וּפּוּתָא עֶסְרִין וְחֻמֻּשׁ
אִמּוֹן:

(כה) בהחלונות האלה. דרך רבי תנחומא, ה"י זו יתירה לשון 'כהה', 'חלונות כהות', רחבות מבחוץ וקלרות מבפנים, לומר לא לאורה אני כריך, שכל חלונות העשויות להכניס אורה קלרות מבחוץ ומרחיבות מבפנים:

(כו) וּמַעֲלֹת שִׁבְעָה (עלותו כתיב) עֲלוֹתָיו וְאֵלְמָיו לְפָנֵיהֶם וְתַמְרֵים לֹא אֶתְד מִפּוֹ וְאֶתְד מִפּוֹ אֶל- (אילו כתיב) אֵילָיו:

וּדְרָגִין שִׁבְעָא בְּרָגוּהִי
וְאוּלְמוּהִי קַדְמִיָּהוֹן
וּכְוִתְרוֹן לִיָּהּ תְּדָא מִפָּא
וְתְדָא מִפָּא עַל אֵילוּהִי:

(כו) אל איליו. על ראש האיל היה דקל מצוייר:

ותרעא דדרתא גייתא
באורח דרומא ומשח
מתרע לתרע באורח
דרומא מאה אמין:

(כו) וְשַׁעַר לְחֵצֵי הַפְּנִימִי דֶרֶךְ הַדְּרוֹם
וְיִמַּד מִשַּׁעַר אֶל־הַשַּׁעַר דֶּרֶךְ הַדְּרוֹם מֵאֵה
אֲמוֹת:

ואשילני לדרתא גייתא
בתרע דרומא ומשח ית
תרע דרומא כמשחתא
האלין:

(כח) וַיְבִיאֵנִי אֶל־חֵצֵי הַפְּנִימִי בְּשַׁעַר
הַדְּרוֹם וַיִּמַּד אֶת־הַשַּׁעַר הַדְּרוֹם כַּמְדוֹת
הָאֵלֶּה:

(כח) וימד את השער הדרום. של חצר הפנימי:

ותוודי ואילוהי ואולמוהי
כמשחתא האלין וכוין
ליה וקאולמוהי סחור
סחור חמשין אמין
אורכא ופותריא עסרין
וחמש אמין:

(כט) (ותאו כתיב) וְתֵאָאֵו (ואילו כתיב) וְאֵילָיו
(ואלמו כתיב) וְאֵלְמִיו כַּמְדוֹת הָאֵלֶּה וְחִלּוֹנוֹת
לוֹ (ולאלמו כתיב) וְלֵאֲלֵמִיו סָבִיב א סָבִיב
חֲמִשִּׁים אַמָּה אַרְךָ וְרָחֵב עֶשְׂרִים וְחֲמִשׁ
אֲמוֹת:

ואולמניא סחור סחור
אורכא עסרין וחמש
אמין ופותריא חמש
אמין:

(ל) וְאֵלְמוֹת סָבִיב א סָבִיב אַרְךָ חֲמִשׁ
וְעֶשְׂרִים אַמָּה וְרָחֵב חֲמִשׁ אֲמוֹת:

(ל) ואילמות סביב סביב. הכותל היה עשוי אולמים אולמים נכנסין
בעוביו. נוסח א' ברש"י: ואולמות הללו היו מצפנים למעלה מן התאים,
כי התאים היו מצפנים בחצר הפנימי, שהרי אולם השער היה צולט אל
החצר החיצונה כמו שאמור בעניינין, ואי איפשר שיהו התאים והאולם פונים
למקום אחד, להיות פתחי התאים נפתחים לתוך האולם שהרי השוה לה כל
מדות עניינין השערים החיצונים והפנימיים ולא חלק ביניהם אלא בליטת
האולמות: נוסח ב' ברש"י: ואילמות הללו היו מצפנים, כי התאים היו
מצחוץ, ושקה תאים וכתליהם וט"ו אמות של רחב השער עולים לשמונים

ואחת אמה וצ"ל: להשעים ואחת אמה², וכל החצר הפנימי אינו כלל מאה על מאה, כמו שמפורסם בעניין:

(לא) וְאֶלְמֹו אֶל־חֶצֶר הַחֲצוֹנָה וְתִמְרִים
 אֶל־ (אילו כתיב) אֵילָיו וּמַעֲלֹת שְׂמוֹנָה (מעלו)
 מַעֲלָיו: (כתיב)

(לב) ואילמיו אל חצר החיצונה. אולמו של שער הפנימי לא היה לכל פנים כמו שהיה אולמו של שער החיצונה, כלל היה בולט לחוץ:

(לג) וַיְבִיאֲנִי אֶל־הַחֶצֶר הַפְּנִימִי דָרֶךְ
 הַקִּדְּיִם וַיַּמְדֵּנִי אֶת־הַשַּׁעַר כַּמְדוֹת הָאֵלֶּה:

ואעלני לדרתא גויתא באורח מדינתא ומשח ית פרעא כמשחתא האליו:

(לד) (ותאו כתיב) וְתָאִיו (ואלו כתיב) וְאֶלְיוּ (ואלמו כתיב) וְאֶלְמִיו כַּמְדוֹת הָאֵלֶּה וְחִלּוֹנוֹת לּוֹ (ולאלמו כתיב) וְלֹאֲלִמְיוּ סָבִיב | סָבִיב אַרְךְ
 חֲמֻשִּׁים אַמָּה וְרַחֵב חֲמִשׁ וְעֶשְׂרִים אַמָּה:

ותוהי ואילוהי ואולמוהי כמשחתא האילו ובין ליה ולאוילמוהי סחור סחור אורכא חמשין אמין ופוגיא עסרין וחמש אמין:

(לה) (ואלמו כתיב) וְאֶלְמִיו לְחֶצֶר הַחֲצוֹנָה
 וְתִמְרִים אֶל־ (אלו כתיב) אֵלָיו מִפֶּן וּמִפֶּן
 וּשְׂמוֹנֶה מַעֲלֹת (מעלו כתיב) מַעֲלָיו:

ואילמוהי לדרתא פריתא וכותרן על אילוהי מכא ומכא ותמניא דרגין דרגוהי:

(לו) (תאו כתיב) תָּאִיו (אלו כתיב) אֵלְיוּ (ואלמו כתיב)
 וְאֶלְמִיו וְחִלּוֹנוֹת לּוֹ סָבִיב | סָבִיב אַרְךְ
 הָאֵלֶּה:

ואעלני לתרע צפונא ומשח כמשחתא האליו:

ותוהי אילוהי ואולמוהי ובין ליה סחור סחור אורכא חמשין אמין

חֲמִשִּׁים אִמָּה וְרֹחַב חֲמִשׁ וְעֶשְׂרִים אִמָּה:

ופותיא וקרוין וחמש אמין:

(זו) אורך חמשים אמה. גובה חמשים אמה:

(לז) (ואילו כתיב) וְאֵילָיו לְחֹצֵר הַחֲצוּנָה

ואילוהי לדרתא בריקא וכותרין על אילוהי מבא ומבא ותמניא דרגין דרגוהי:

וְתַמְרִים אֶל־ (אילו כתיב) אֵילָיו מִפְּן וּמִפְּן

וְשִׁמְנֵה מְעֻלֹת (מעלו כתיב) מְעֻלָּיו:

(זו) ואיליו לחצר החיצונה. חולס השער קרוי 'חוליס' כאן:

(לח) וְלִשְׁכָּה וּפְתָחָהּ בְּאֵילִים הַשְּׁעָרִים שָׁם

ולשכתא ופתחא באיליא דתרעיא תמן מתקנין ית עלתא:

יְדִיחוּ אֶת־הָעֹלָה:

(לח) ולשכה. היתה אלל סער הכפוני בעזרת ישראל: ופתחה, של לשכה, אל

חילי הסער, לכל הסער: שם ידיחו את העולה, הנשחטת בצפון: ידיחו

את העולה. ירחלו את הקרביים:

(לט) וּבְאֵלֶם הַשְּׁעָר שָׁנִים שְׁלֹחֲנוֹת מִפֶּן

ובאולמא דתרעא תרין פתורין מבא ותרין פתורין מבא למבס עליהון עלתא וחטאתא ואשמא:

וּשְׁנַיִם שְׁלֹחֲנוֹת מִפְּהָ לְשָׁחוּט אֲלֵיהֶם

הָעוֹלָה וְהַחֲטָאת וְהָאֲשָׁם:

(לט) ובאולם השער הכפוני. שנים שולחנות במזרחו, ושתים במערבו.

ואע"פ שהיה משוך אל תוך החצר החיצונה, קדושתו כלפנים:

(מ) וְאֶל־הַכֶּתֵף מְחוּצָה לְעוֹלָה לְפָתַח

ולעברא למסקנא במעלנא דתרע צפונא תרין פתורין ולעברא אוחרנא דלאולמא דתרעא תרין פתורין:

הַשְּׁעָר הַצְּפוֹנָה שָׁנִים שְׁלֹחֲנוֹת

וְאֶל־הַכֶּתֵף הָאַחֶרֶת אֲשֶׁר לְאֵלֶם הַשְּׁעָר

שָׁנִים שְׁלֹחֲנוֹת:

(מ) ואל הכתף מחוצה. ואל עבר פתח האולם, מחוצה לחלל האולם, לתוך

חללו של פתח של כל עזרת ישראל: לעולה לפתח השער הצפונה.

כשנכנסם לחוד השער, ועולה במעלות פתח העזרה: **שנים שולחנות**, לכתף הפתח, למזרח או למערב: ואל הכתף האחרת, חשך לפתח האולם, שנים שולחנות:

וארבעא פתורין מוכא
וארבעא פתורין מוכא
לעברא דתרעא תמוניא
פתורין ביניהון נכסין:

(מא) **אַרְבַּעַה שְׁלֹחָנוֹת מִפֶּה וְאַרְבַּעַה שְׁלֹחָנוֹת מִפֶּה לְכַתֵּף הַשַּׁעַר שְׁמוֹנָה שְׁלֹחָנוֹת אֵלֵיהֶם יִשְׁחָטוּ:**

וארבעא פתורין לעלתא
באבני גזית אורכא
אמתא חדא ופלגא
ופותיא אמתא חדא
ופלגא ורומיה אמתא
חדא עליהון ונחתון ית
מוניא דכסון ית עלתה
בהון ונכסת קודשיא:

(מב) **וְאַרְבַּעַה שְׁלֹחָנוֹת לְעוֹלָה אֲבָנֵי גִזִית אַרְךְ אַמָּה אַחַת וְחֻצֵי וְרַחֵב אַמָּה אַחַת וְחֻצֵי וְגִבָּה אַמָּה אַחַת אֵלֵיהֶם וַיִּנְיְחוּ אֶת־הַכֶּלִּים אֲשֶׁר יִשְׁחָטוּ אֶת־הָעוֹלָה בָּם וְהִזְבַּח:**

(מג) אליהם ויניחו את הכלים. עליהם מניחין את הסכינים והמזרקות שמקבלין בהם את הדם, שיהו מוכנים לשוחטין שם קדשי הקדשים בלפון:

וענקליו וענקליו נפקין
פשה חד קביעין בעמודי
בית מטבחיא מגזי
לאולמניא סחור סחור
ועל פתוריא בשר
קורבניא:

(מד) **וְהַשְּׁפָתִים טַפַּח אֶחָד מוֹכְנִים בַּבַּיִת סָבִיב | סָבִיב וְאֶל־הַשְּׁלֹחָנוֹת בְּשַׁר הַקָּרְבָּן:**

(מז) והשפתים טופח אחד. עונקליאות של ברזל קבועין בעמודי ננסין שבצית המטבחים בלפון, לתלות ולהפשיט בהן את הקדשים. והיא שנינו בפסחים (ה ט), אונקליאות של ברזל היו קבועין בעמודים ובכתלים שבהם תולין ומפשיטין. וכן תירגם יונתן 'ועונקליו נפקין פסך חד': **מוכנים בבית**. קבועין בחוד חלל העזרה: בבית. לגיו:

ומברא לתרעא גואה
לשפת לויאי גדרתא
גויתא רי לעבר תרע

(מז) **וּמַחֻצָּה לְשַׁעַר הַפְּנִימִי לְשִׁכּוֹת שְׂרָיִם בְּחֵצֵר הַפְּנִימִי אֲשֶׁר אֶל־כַּתֵּף שַׁעַר**

הצפון ופניהם דרך הדרום אחד אל-כִּתְּף
שַׁעַר הַקְּדִים פְּנֵי דֶרֶךְ הַצֶּפֶן:
צפונא ואפיהון לאורח
דרומא חד לעיבר תרע
מדינתא אפי אורח
צפונא:

(מז) ומחוצה לשער הפנימי. ומחוץ לחלל חולם השער לתוך חויר חכר הפנימי, כמו שמפורס במקרא בסופו: לשכות שרים. לשכות לויים מסוככים: ופניהם דרך הדרום. פתחם לכל לרום: אחד אל כתף שער הקדים. לשכה אחת אל כתף שער הקדים: פני דרך הצפון. ופתחה לכל לפון:

וידבר אלי זה הלשפה אשר פניה
דרך הדרום לפנהימ שמרי משמרת
הבית:
(מח) וידבר אלי זה הלשפה אשר פניה
דרך הדרום לפנהימ שמרי משמרת
הבית:

ומליל עמי דא לשכתא
דפתיהא לאורח דרומא
לכהניא נטרי מטרת
ביתא:

ולשכתא דפתיה לאורח
צפונא לכהניא נטרי
מטרת מדבחה אינון בני
צדוק דקרבין מבני לוי
לפולחנא דיי לשמשא
קדמוהי:

ומשח ית דרתא אורכא
מאה אמין ופוחיא מאה
אמין מרבע ומדבחה די
קדם ביתא:

והלשפה אשר פניה דרך הצפון
לפנהימ שמרי משמרת המזבח המה
בני צדוק הקרבים מבני לוי אל-יהוה
לשרתו:
(מז) וימד את-החצר ארך | מאה אמה
ורחב מאה אמה מרבעת והמזבח לפני
הבית:

(מז) וימד את החצר. חלל עזרת ישראל, לפני האולם וההיכל:

ואעלני לאולמא דביתא
ומשח אילא דאולמא
חמש אמין מקא וחמש
אמין מקא ופוחיא
דתרעא תלת אמין מקא
ותלת אמין מקא:

ויבאני אל-אלם הבית וימד אל אלם
חמש אמות מפה וחמש אמות מפה
ורחב השער שלש אמות מפו ושלש
אמות מפו:
(מח) ויבאני אל-אלם הבית וימד אל אלם
חמש אמות מפה וחמש אמות מפה
ורחב השער שלש אמות מפו ושלש
אמות מפו:

(מח) אל אולם הבית. חולם ההיכל: וימד אל אולם. כמו 'חיל חולם'.

עובי כתפות הפתח מן המזרח למערב חמש אמות. ואף של בית שני היה כן, שכן שנינו (מדות 7 ז), כותל אולם חמש, ואולם אחת עשרה. אלא שבאולם בית שני לא היו לו כתיפות לפתח לכפון ולדרום, שהיה רחב הפתח עשרים אמה כרוחב האולם, וכאן כתוב ורוחב השער שלש אמות מפה ושלש אמות מפה, ואיני יודע לסדר פירושו אלא לרוחב, כתפות הפתח שלש אמות סותמין חלל הפתח מכאן ושלש אמות מכאן:

(מט) אַרְךְ הָאֵלֶם עֶשְׂרִים אַמָּה וְרֹחַב
 עֲשֵׂתֵי עֶשְׂרֵה אַמָּה וּבִמְעֻלֹת אֲשֶׁר יַעֲלוּ
 אֵלָיו וְעַמּוּדִים אֶל-הָאֵילִים אֶחָד מִפֶּה
 וְאֶחָד מִפֶּה:

(מט) אורך האולם עשרים אמה. כנגד רוחב היכל: ורחב עשתי עשרה. מן המזרח למערב: ובמעלות אשר יעלו אליו. ובמעלות היה הדרך אשר זהם יעלו אליו. כמו ששנינו (מדות ג ה), בין האולם ולמזבח עשרים ושתים אמה, ושתים עשרה מעלות היו שם, רום מעלה חצי אמה: ועמודים אל האילים. תחת יכין וזועז שהיו במקדש ראשון:

ואעלני להיכלא ומשח
 ית איליא שית אמין
 פותיא מִכָּא ושית אמין
 פותיא מִכָּא פותיא
 דמשפנא:

(א) וַיְבִיאֲנִי אֶל־הַהֵיכָל וַיְמַד אֶת־הָאֵילִים
 שֵׁשׁ־אֲמוֹת רֹחַב־מַפְּו וְשֵׁשׁ־אֲמוֹת־רֹחַב
 מַפְּו רֹחַב הָאֲהֶל:

(ב) שש אמות רחב. הוא עובי כותל ההיכל שבין ההיכל לחולם, ממזרח
 למערב: רחב האהל. אהלו של פתח. רחב החולם, שהי' ברחבו של חולם
 ובאורכו של היכל:

ופותיא דתרעא עשר
 אמין וכתפי תרעא חמש
 אמין מִכָּא וחמש אמין
 מִכָּא ומשח אורביה
 ארבעין אמין ופותיא
 עשרין אמין:

(ב) וְרֹחַב הַפֶּתַח עֶשֶׂר אֲמוֹת וְכַתְּפֹת
 הַפֶּתַח חֲמֵשׁ אֲמוֹת מַפְּו וְחֲמֵשׁ אֲמוֹת מַפְּו
 וַיְמַד אֶרְכּוֹ אַרְבַּעִים אַמָּה וְרֹחַב עֶשְׂרִים
 אַמָּה:

(ג) וכתפות הפתח חמש אמות. שההיכל רחבו עשרים אמה, ורחב הפתח
 עשר, נמלחו כתיפותיו מפה ומפה של חמש חמש:

ועל לגיו ומשח אילא
 דתרעא פרתין אמין
 ותרעא שית אמין
 ופותיא דתרעא שבע
 אמין:

(ג) וַבָּא לַפְּנִימָה וַיְמַד אֵיל־הַפֶּתַח שְׁתֵּי
 אֲמוֹת וְהַפֶּתַח שֵׁשׁ אֲמוֹת וְרֹחַב הַפֶּתַח
 שֶׁבַע אֲמוֹת:

(ג) ובא לפנימה. אל מחילה המפסקת בין ההיכל לקדש הקדשים: וימד איל הפתח. עוביו שתיס אמות. אין זה סוה לאמה טרקסין: והפתח שיש אמות. איני יכול לפרשו אלא לגובה:

ומשה ית אורכיה עקרין
אמין ופתיא עקרין אמין
די קדם היכלא ואמר לי
דין בית קודש קודשא:

(ד) וימד את-ארכו עשרים אמה ורחב
עשרים אמה אל-פני ההיכל ויאמר אלי
זה קדש הקדשים:

(ה) אל פני ההיכל. על פני רחבו של היכל:

ומשה כותלא דביתא
שית אמין ופתיא
דמחיצתא ארבע אמין
סחור סחור מקף לביתא
סחור סחור:

(ה) וימד קיר-הבית שש אמות ורחב
הצלע ארבע אמות סביב | סביב לבית
סביב:

(ו) קיר הבית. כותל מערבי: ורחב הצלע. התא של אחריו, ארבע אמות חללו. ושל צית שיני היה שש. ועל כרחק צית זה לעתיד לבא, שהרי צצית שיני לא היתה חומה מפסקת לצית קדשי הקדשים:

ומחיצא מחיצא על
מחיצא תלתין ותלת
חדא עשרי בסידרא
קביעין בכתלא דמגין
למחיצא סחור סחור
למחין רישי שריתא
מחין על זינא ולא יחון
שריתא מעברן בכתלי
ביתא:

(ו) והצלעות צלע אל-צלע שלוש
ושלשים פעמים ובאות בקיר
אשר-לבית לצלעות סביב | סביב
להיות אחוזים ולא-יהיו אחוזים בקיר
הבית:

(ז) צלע אל צלע. תא אכל תא ותא על תא: שלש ושלשים פעמים. אחד עשר על גבי אחד עשר, ואחד עשר על גביהם. וכן תרגם יונתן 'חדא עשרי בסידרא'. וצצית שיני היו שלשים ושמונה, ט"ו בצפון וט"ו בצדום, חמשה על חמשה וחמשה על גביהן, ושמונה במערב (מדות ד ג). הוא כלע הוא יליע הוא תא (בצא בתרא סא): [פירוש רש"י הישן: ואומר אני, שהתאים שצפון וצדום כד

סדרן, שכל אחד ואחד ארכו שתיים עשרה אמה, הרי ששים אמה לחמשה תאים. וחמשה כתלים של חמש אמות, הרי שמונים וחמש. ורחב המונח חמש אמות, פירנסת תשעים אמה של אורך הכותל, וכן לדרום. ושצמערב, אחד על גבי אחד ושלישי על גביהן, ואורכן עשרים אמה, כנגד רחב בית קדשי הקדשים: אחר כך רש"י עצמו הגיה (ומחק) קטע זה¹: **ובאות בקיר אשר לבית לצלעות**. קורות עליות הילעים, היו ראשיהן של כל מחילת התאים החיצונה ברות ונוקבות בקיר בלידו הפנימי. וזהו אשר לבית לכלעות, בלדו אשר לתוך התאים. וזהו להיות אחוזים, קבועים בחזקה: ולא יהיו אחוזים בקיר הבית. ראשיהם של כל ההיכל היו ברות ומונחות על כניסות שהיה קיר ההיכל בולט לתוך התאים. כמו שאמור צבינין שלמה (מלכים א' ו' ו') 'כי מגרעות נתן לבית סביב חוץ', 'היליע התחתונה חמש באמה רחבה' – חללה, ועלייתה שש, שהיה כותל ההיכל כנוס מלמעלה אמה, לפיכך חלל התיכונה 'שש באמה רחבה' שהיא היתה על עלייה של תחתונה, 'והשלישית שבע באמה רחבה' שהיה כותל ההיכל כנוס לתוכו אמה למעלה. ואף אילו היו כמותן, וזהו שאמור ולא יהיו אחוזים בקיר הבית, ולא יהיו נוקבין בקיר ההיכל כשאר ראשי קורות נמוכין הקבועין בכותל גבוה שנוקבין הכותל ותוקעין ראשי הקורות בנקבים:

וּפּוֹתֵיָא מִסְבְּתָא וְסִלְקָא
 לְעֵלָא לְעֵלָא מִן מַחֲצִיטָא
 אֲרִי מִקְפָּא בֵּיתָא
 לְסִלְקָא לְעֵלָא לְעֵלָא
 סְחֹר סְחֹר לְגִיּוֹ עַל בֵּן
 פְּתֵי בֵּיתָא מִלְּעֵלָא וְבֵן
 בְּמִסְבְּתָא סִלְקִין מִן
 אֲרֵעִיתָא לְעֵלִיתָא בְּאוֹרַח
 מִצִּיעָתָא:

וְרַחֲבָהּ וְנִסְבָּהּ לְמַעְלָה לְמַעְלָה לְצִלְעוֹת
 כִּי מִן סִבְּתֵי הַבַּיִת לְמַעְלָה לְמַעְלָה סְבִיב |
 סְבִיב לַבַּיִת עַל-בֵּן רַחֲבֵי-לַבַּיִת לְמַעְלָה וְכֵן
 הַתַּחְתּוֹנָה יַעֲלֶה עַל-הָעֲלִיוֹנָה לְתִיכּוֹנָה:

(ו) ורחבה. והצלעות היו הולכין ומרחיבין למעלה כמו שפירשתי, האמלעית רחבה מן התחתונה אמה, וכן העליונה מן האמלעית אמה: ונסבה למעלה

¹ אח"כ רש"י הגיה את הקטע הזה. וכתב רש"י שאורך כל תא הוא י"א אמה. כך כתב תלמידו הרב רבינו שמעיה בפירושו למדות (ד' ג). וברוב הכת"י חסר כל הקטע, ונראה שרש"י מחק את כל הקטע הזה. לפי מסקנת רש"י, יש ששה כתלים.

למעלה. ומוסבת מסיבה שקורין ווי"ץ של בניין אבנים, הוא כמין עמוד ועולין בו צמעלות, והעולה בו דומה לו כהולך ומקיף סביבות עמוד אבנים, ובלשון אשכנז קרוי ווינְלֶשְׁטֵיין, והוא שאמור צביניין שלמה (מלכים א' ו ח) ובלולים יעלו אל התיכונה, אף הוא מתורגם 'וצמסיבתא' כמו זה: **ונסבה למעלה למעלה**. מסיבה עולה למעלה עד גג התא העליון, כמו שהוא מפרש והולך, שהמסיבה עולה מן התחתון לאמלעי ומן האמלעי לעליון: **בי מוסב הבית, כלעות, למעלה למעלה סביב סביב לבית, על כן רחב הבית למעלה**. על כן שאמרנו ורחבה למעלה למעלה, רחב בית תוך הכלעות למעלה, העליונה רחבה מכולם: **וכן התחתונה**. תירגם יונתן 'וכן צמסיבתא סלקין מארעיתא לעיליתא באורח מליעתא', וכן יעלו על ידי מסיבה מן התחתונה אל העליונה דרך התיכונה:

והיות לביתא רומא
סחור סחור משכללן
מחיצתא משחת קניא
שית אמין רוח:

(ח) **וראיתי לבית גבה סביב | סביב**
(מיסדות כתיב) **מוסדות הצלעות מלך הקנה**
שש אמות אצילה:

(ח) וראיתי לבית גובה. לא פירש שיעורו, אבל צמסכת מידות שנינו, על רום מאה אמה: **מוסדות הצלעות מלך הקנה**. יסוד הכלעות היה מלך הקנה: **שש אמות אצילה**. תירגם יונתן רווח יסוד מחילת הכלע בתוך הארץ היה רחב שש אמות, אבל למעלה מן הארץ רחבו חמש אמות כמו שםפורש צמקרא של אחריו:

פתיא דכתלא
דמחיצתא דלברא חמש
אמין ואתר שביק בית
מחיצתא דלגיו:

(ט) **רחב הקיר אשר לצלע אל-החויץ**
חמש אמות ואשר מנח בית צלעות
אשר לבית:

(ט) רחב הקיר אשר לצלע אל החויץ. מחילת התאים הסמוכים אל החצר היא מחילת מערבית חמש אמות. וכן שנינו צמסכת מידות באותו כותל

שהוא חמש אמות: ואשר מונח. ומקום פנוי היה מונח במקצועות הצפון והדרום שאכל המזרח (והמערב¹⁷), שאין התאים מקיפין את כל הבית. ולאותו מקום פנוי היו פתחי התאים שבמקצועות, כמו שמפרש בעיניין (פסוק יא) 'ופתח הצלע למונח'. כי לא היו להם פתחים לתאים לא לצד החצר ולא לצד ההיכל, אלא לאותן שבמקצוע מזרחית כפונת וצמרחית לרומית היה פתח זכותל רחבו פתוח לאותו מקום המונח, וזאתו פתח נכנסין לו, וממנו לתא השני ומן השני לשלישי וכן סביב. שכן שנינו במסכת מידות (ד ג) שלשה פתחים לכל אחד ואחד, אחד לתא מן הימין ואחד לתא מן השמאל ואחד לתא שעל גביו. ואף יונתן בן תירגמו, ואשר מונח – 'ואתה שביב'. בית צלעות אשר לבית. נגד אויר רחב הצלעות בקרן זוית. סביב סביב שכתוב במקום המונח (פסוק יא), אינו בארבע פינות כמשמעו, אלא כלומר מכאן ומכאן, לרום ולפון, זוית לרומית מזרחית וזוית לפונת מזרחית:

(י) **וּבֵין הַלְשָׁכוֹת רַחֵב עֶשְׂרִים אַמָּה סָבִיב**
לְבַיִת סָבִיב | סָבִיב:
 ובין לשכתא פותיא
 עשרין אמין סחור סחור
 מקיף לביתא סחור
 סחור:

(י) ובין הלשכות רחב עשרים אמה. לשכות היו בחצר החיצונה בצפונה של חצר הפנימית אצל חומתה, והפסק עשרים אמה רחב בין מחילות הלשכות למחילות התאים שסביב לבית. ולא היה כן בבית שני אלא צדיניין העתיד:

(יא) **וּפֶתַח הַצֵּלַע לַמִּנְחָה פֶּתַח אֶחָד דְּרָךְ**
הַצֵּפּוֹן וּפֶתַח אֶחָד לְדָרוֹם וְרַחֵב מְקוֹם
הַמִּנְחָה חֲמֵשׁ אַמּוֹת סָבִיב | סָבִיב:
 ותראה דמחיצתא לאתר
 שביק תרעא חד פתיח
 לאורח צפונה ותראה חד
 פתיח לדרומא ופותיא
 דאתר שביק חמש אמין
 סחור סחור:

¹⁷ יש למחוק תיבה זו (צורת הבית).

(יא) ופתח הצלע למונח. ופתח התאים החיצוניים פתוחים למקום המונח פנוי בקרן זוית, כמו שפירשתי:

ובנינא דקדם בצורתא
רוח אורח מערבא פותיא
שבצעין אמין וכתליא
דבנינא חמש אמין
פותיא סחור סחור
ואורכה תשעין אמין:

(יב) וְהַבְּנִין אֲשֶׁר אֶל-פְּנֵי הַגְּזֵרָה פֶּאֶת
דְּרֹךְ-הַיָּם רָחַב שְׁבַעַיִם אַמָּה וְקִיר הַבְּנִין
חֲמִשָּׁ-אַמּוֹת רָחַב סָבִיב | סָבִיב וְאַרְכּוֹ
תִּשְׁעִים אַמָּה:

(יג) והבנין אשר על פני הגזרה וגו'. רחב כל הבניין לרוח המערבית, רחב הבית ועובי כתלים הלפוניים והדרומיים עם התאים הלפוניים והדרומיים ועובי כתליהם לכפון ולדרום רחב שבעים אמה. וכן היה צבית שיני. וכן שנינו במסכת מידות בקיר מערבי מן הכפון לדרום שבעים אמה, ומונה החשבון: הגזרה. תירגם יונתן 'צילורתא', ואומר אני שהבית נקרא כן, והוא הבית הגדול. והתאים הנמוכים אשר סביב, אותם הוא קורא בניין: פאת דרך היב. רוח מערבית: וקיר הבניין. כותלי התאים: וארכו תשעים אמה. אורך בניין התאים והמונח תשעים אמה, הכפון והדרום, חוץ מבית החילפות, שאינו נמנה עמו לפי שהיה בולט אל החוץ לכפון ולדרום, ולא היה שוה לשאר הבניין, שהבית היה רחב מלפניו שלשים אמה יותר מלאחריו, כמו ששנינו (מידות ד ז), האולם עודף על ההיכל ט"ו אמה לכפון וט"ו אמה לדרום הוא היה נקרא בית החילפות ששם גונזין את הסכינים. ואורך אותו בניין מן המזרח למערב עשר אמות, נשאר תשעים אמה אורך צרוחב שבעים אמה, שכל הבית היה אורך מאה אמה, כמו שמפורש צעינין ובמסכת מידות (ד ו-ז):

ומשה ית ביתא אורכא
מאה אמין ובצורתא
ובנינא וכתליא אורכא
מאה אמין:

(יד) וּמָדַד אֶת-הַבַּיִת אַרְךָ מֵאָה אַמָּה
וְהַגְּזֵרָה וְהַבְּנִיָּה וְקִירוֹתֶיהָ אַרְךָ מֵאָה
אַמָּה:

(טו) ומדד את הבית ארך מאה אמה. סך הכל עם משך בית החילפות, וכן שנינו במסכת מידות (ד ו) ההיכל מאה על מאה צרום מאה, מן המזרח

למערב מאה, כותל אולם חמש, ורחבו אחת עשרה, כותל ההיכל שש, וארכו ארבעים, ואמה טרקסין, ועשרים אמה בית קדשי הקדשים, וכותל שש, והתא שש, וכותל התא חמש. ואף למעלה בעיניין כך מפורשת מידת כולם, חוץ מאמה טרקסין שכתוב בו בעיניין זה שתיים אמות, וכנגדן הוא ממעט רוחב התא אמה, שהתא שבמסנה רחבו שש וכותלו חמש, וכאן רחבו ארבע וכותלו שש למטה, שנאמר (פסוק ח) מוסדות הכלעות מלא הקנה: והגזרה והבנייה וקירותיה. סוף המקרא מפרש את ראשו לומר סך הכל מאה אמה. הגזרה, והתא שמאחריו הוא הבנייה כמו 'בניין', ועובי הכתלים, הכל מאה אמה. וי"ו של והגזרה יתירה היא:

ופתיא דקדם ביתא
ובצורתא למדינתא מאה
אמין:

(ד) וְרַחַב פְּנֵי הַבַּיִת וְהַגְזֵרָה לְקָדִים מֵאָה

אַמָּה:

(ד) ורחב פני הבית והגזרה לקדים מאה אמה. הוא שפירשתי למעלה שהבית עודף לפניו רחב שלשים אמה, שהאולם מרחיב מן ההיכל ומן התאים ט"ו אמה לכפון וט"ו אמה לדרום. ולא שחלל האולם רחב מחלל ההיכל, אלא בית החילפות מחובר לאולם מכאן ומכאן:

ומשה אורכא דבנינא
דקדם בצורתא
דלאחורא ווינתהא
מפא ומפא מאה אמין
והיכלא מאה ואולמי
דרתא:

(ט) וּמִדְדַ אֹרֶךְ-הַבְּנִין אֶל-פְּנֵי הַגְזֵרָה

אֲשֶׁר עַל-אַחֲרֶיהָ (ואתוקיהא כתיב)

וְאֶתִיקֶיהָ מִפּוֹ וּמִפּוֹ מֵאָה אַמָּה וְהַיִּכָּל

הַפְּנִימִי וְאֶלְמֵי הַחֲצָר:

(ט-י) ומדד אורך הבנין אל פני הגזרה אשר על אחריה. עכשו חוזר ומודד אורך הבית לדרום כמו שמדד לכפון: ואתיקיהא. תיגרס יונתן 'זויות', כלומר עם משך בית החילפות שבזויות הבית: וההיכל הפנימי ואולמי החצר. סופו של מקרא זה אינו מוסב כלפי ראשו, אלא מחובר למקרא של אחריו. וכן פירושו, וההיכל, וכן הפנימי שהוא בית קדש הקדשים, וכן אולמי החצר המפורקים למעלה (מ ט) 'ואילמות סביב', לכל איבו היו הסיפיים והחלוניים האטומות והאתיקים סביב לשלשתו, בין לגזרה

הוא ההיכל, בין לאולמות, בין לקדש הקדשים, לשלשתן היו הסיפים מזוזות לפתחיהם, ולשלשתן היו חלונות אטומות, ולשלשתן היו אתיקים. ולא ידעתי מה הם, ואומר אני שהם כמין עמודים מרובעים בולטים בחומה לחיזוק, וקורין להם בלע"ז פִּילִיךְ"ש: נגד הסף שחיה עץ. נסר של ארז, תיכנס ונתן: סביב סביב. לפתח: והארץ עד החלונות. וקרקעית החומה עשו כותל נסרי ארז כנגדו ועולה למעלה עד החלונות, וגם החלונות מכוסות בו, וכל זה מצפנים לפי שהיו טחין עליו ליפוי זהב, שכל הבית טוח בזהב, ואין יכולין לטוח זהב על חומת אבנים:

ספִּיא וכוון סתימן
ועתיקיא סחור סחור
לתלתייהון לקביל ספא
דחפי ניסרין דארזא
סחור סחור וארעא עד
כוניא וכוון סתימן:

(טו) הספִּים והחלונִים הָאֵטוּמֹת וְהָאֲתִיקִים
| סָבִיב לְשִׁלְשָׁתָם נֶגַד הַסֶּף שְׁחִיף עֵץ
סָבִיב | סָבִיב וְהָאָרֶץ עַד-הַחֲלֹנוֹת
וְהַחֲלֹנוֹת מְכֻסוֹת:

(טו-טז) ומרדד אורך הבנין אל פני הגזרה אשר על אחריה. עכשיו חוזר ומודד אורך הבית לדרום כמו שמדד לכפון: ואתיקיהא. תיכנס ונתן 'זויות', כלומר עם משך בית החילפות שבזויות הבית: וההיכל הפנימי ואולמי החצר. סופו של מקרא זה אינו מוסב כלפי ראשו, אלא מחובר למקרא של אחריו. וכן פירושו, וההיכל, וכן הפנימי שהוא בית קדש הקדשים, וכן אולמי החצר המפורשים למעלה (מ ב) ואילמות סביב, לכל אילו היו הסיפים והחלונים האטומות והאתיקים סביב לשלשתן, בין לגזרה הוא ההיכל, בין לאולמות, בין לקדש הקדשים, לשלשתן היו הסיפים מזוזות לפתחיהם, ולשלשתן היו חלונות אטומות, ולשלשתן היו אתיקים. ולא ידעתי מה הם, ואומר אני שהם כמין עמודים מרובעים בולטים בחומה לחיזוק, וקורין להם בלע"ז פִּילִיךְ"ש: נגד הסף שחיה עץ. נסר של ארז, תיכנס ונתן: סביב סביב. לפתח: והארץ עד החלונות. וקרקעית החומה עשו כותל נסרי ארז כנגדו ועולה למעלה עד החלונות, וגם החלונות מכוסות בו.

וכל זה מצפנים, לפי שהיו טחין עליו יפוי זהב, שכל הבית טוח בזהב, ואין יכולין לטוח זהב על חומת אבנים:

(יז) **עַל־מַעַל הַפֶּתַח וְעַד־הַבַּיִת הַפְּנִימִי וְלַחֲוִץ וְאֶל־כָּל־הַקִּיר סָבִיב | סָבִיב בַּפְּנִימִי וּבַחֲצוֹן מְדוֹת:**

עד לעלא מן פרעא ומן ביתא גואה וילברא ועל כל כותלא סחור סחור מלגיו ומלברא משחון:

(יח) על מעל הפתח. בגובה: ועד הבית הפנימי. כל בית קדש הקדשים על כולו: ולחוצו. לכל ההיכל: סביב סביב. בכל כותליו: בפנימי ובחיצונו. בבית קדשי הקדשים ובהיכל: מדות. מחופה נסרים גדולות עשויות במדה:

(יח) **וְעֵשׂוּי כְּרוּבִים וְתַמְרִים וְתַמְרָה בֵּין־כְּרוֹב לְכְרוֹב וּשְׁנַיִם פָּנִים לְכְרוֹב:**

וגליף כרובין ובתרון ובתרתא בין כרובא לכרובא ותרין אפין לכרובא:

(יח) ועשוי כרובים ותימורים. ואותו הארז מכוויר כרובים ודקלים: ושנים פנים לכרוב. אחד פני כפיר ואחד פני אדם, זה פונה לכאן וזה פונה לכאן. וכשהיתה התימורה צין כרוב לכרוב היה פני הכפיר לה מכאן ופני אדם מכאן, כמו שאמור בעינינו:

(יט) **וּפְנֵי אָדָם אֶל־הַתַּמְרָה מִפּוֹ וּפְנֵי־כַפִּיר אֶל־הַתַּמְרָה מִפּוֹ עֵשׂוּי אֶל־כָּל־הַבַּיִת סָבִיב | סָבִיב:**

ואפי אנשא עבד לכותרתא מכא ואפי אריא עבד לכותרתא מכא גליף על כל ביתא סחור סחור:

(יט) עשוי אל כל הבית. לבית קדש הקדשים:

(כ) **מִהָאָרֶץ עַד־מַעַל הַפֶּתַח הַכְּרוּבִים וְהַתַּמְרִים עֵשׂוּיִם וְקִיר הַהֵיכָל:**

מארעא עד לעלא מתרעא כרובין ובתרון גליפון וכו' לכתלא דהיכלא:

(כ) וקיר ההיכל. וכן לקיר ההיכל:

היכלא דספודי מרבעין
ואפי בית כפורי חזויה
קחיוו יקרה:

(כא) **הַהֵיכָל מְזוּזָת רְבֵעָה וּפְנֵי הַקֹּדֶשׁ
הַמְרֵאָה כַּמְרֵאָה:**

(כא) מזוזת רבועה. אני שמעתי צדיניין שלמה מזוזת רבועה שהיו לה מזוזות משני לדין ומפתן מתחת ומשקוף ממעל. ואני אומר שהמזוזות היו מרובעות: המראה כמראה. תירגס יונתן 'חיוזיה כחיוו יקרא', אור נוגה ראייתי לבית קדש הקדשים:

לקבל מדבחה פתורא
דאעא תלת אמין רומה
ואורבה פרתין אמין וזיוו
ליה ואורביה וכתלוהי
דאעא ומליל עמי דין
פתורא דקדם יי:

(כב) **הַמְזוּזָת עֵץ שְׁלוֹשׁ אַמּוֹת גְּבוּהַ וְאַרְבֵּן
שְׁתַּיִם-אַמּוֹת וּמְקַצְעוֹתָיו לֹו וְאַרְבֵּן
וְקִירָתָיו עֵץ וַיְדַבֵּר אֵלַי זֶה הַשְּׁלֶחֶן אֲשֶׁר
לְפָנַי יְהוָה:**

(כב) המזבה עץ. תירגס יונתן 'פתורא ללקביל מדבחה': ומקצועותיו. רגליו: וארבו. גוף השולחן: וקירותיו. מסגרתו:

ותרפין דשין להיכלא
ולבית כפורי:

(כג) **וּשְׁתַּיִם דְּלִתּוֹת לְהֵיכָל וְלִקְדָּשׁ:**

(כג) ושתיים דלתות. לכל פתח, סוגרים זה לעומת זה אחד במזוזת כפונית ואחד במזוזת לרומית:

ותרפין דשין אימון
לדשא פרתין מקפון
דשין פרתין לדשא חד
ותרפין דשין לאוחרנפא:

(כד) **וּשְׁתַּיִם דְּלִתּוֹת לְדְלִתּוֹת שְׁתַּיִם
מוֹסְבּוֹת דְּלִתּוֹת שְׁתַּיִם לְדְלַת אַחַת וּשְׁתַּיִ
דְּלִתּוֹת לְאַחֶרֶת:**

(כד) ושתיים דלתות לדלתות. לפתח ההיכל היו שתי זוגות דלתות. כמו ששנינו במסכת מידות (ז א), ארבע דלתות היו לו שתיים מצפנים ושתיים מצחוץ, החילונוט נפתחות לתוך הפתח לכסות עוביו של כותל שהיה שם אמות, והדלת רחבו חמש כשיעור חלי רוחב הפתח, וכנוס אמה לפניו מן המזוזות, נמצא עובי הכותל חמש אמות מגולה, וכשהדלת החילוץ נפתח לפניו היה מכסה אותה, והפנימיות נפתחות לתוך הבית לכסות אחר

הדלחות, שכל הבית היה טוח בזהב, חוץ מאחר הדלחות. רבי יהודה אומר אף הפנימיות היו עומדות בתוך הפתח, וכמין איסרמיטרא היו, נקפלות לאחוריהן, איילו שתי אמות ומחלה, ואילו שתי אמות ומחלה, וחלי אמה מזוזה מכאן וחלי אמה מזוזה מכאן, שנאמר 'שתיים דלחות לדלחות, שתיים מוסבות לדלחות וגו'', וזהו פירושו, בין פנימיות בין חיצונות עומדות בתוך עובי הכותל, איילו ואילו כנוסות חלי אמה מזוזה לפני, הפנימיות נפתחות לכל החיצונות, והחיצונות לכל הפנימיות, וכיאל, שתי דלחות של חמש חמש אמות נפתחות זו כנגד זו, בתוך חמש אמות רוחב של עובי הכותל, של חליות היו, וכנגד חליין היו נקפלות לאחוריהן כשפותחין אותם, כמין פינקסאות של עץ שכותבין עליהם בעט ברזל שנקפלות זו אחורי זו, נמלאו כשנקפלו עמדו על שתי אמות ומחלה, וכשנפתחות זו לעומת זו מכסות חמש אמות של עובי הכותל:

(כה) **וְעִשְׂוִיָּה אֲלֵיהֶן אֶל־דְּלָתוֹת הַהֵיכָל**
כְּרוּבִים וְתַמָּרִים כַּאֲשֶׁר עָשׂוּיִם לְקִירוֹת
וְעַב עֵץ אֶל־פְּנֵי הָאוּלָם מֵהַחוּץ:

(כה) ועב עץ אל פני האולם. כלונסות של ארז היו קבועים מכותלו של היכל לכותלו של אולם כדי שלא יבעט, כך שנינו במסכת מידות (ג טו). וזהו ועב עץ יולא מכותל הבית וזא אל פני האולם מהחוץ:

(כו) **וְחִלּוּנִים אֲטֻמּוֹת וְתַמָּרִים מִפֶּן וּמִפֶּן**
אֶל־כְּתָפוֹת הָאוּלָם וְצִלְעוֹת הַבַּיִת
וְהָעֵבִים:

(כו) אל כתפות האולם. לשתי עברי הפתח: וצלעות הבית והעבים. והראני ללעות ואת העובים. ואמרו רבותינו (בבא קמא סז). ללעות הבית איילו המלטסין, והעובים איילו המריקות. ומה הן המריקות, קורות. ומה הן המלטסין, ארזים שנותנין בראש הכתלים, להניח עליהן ראשי הקורות:

ואפקני לדרתא פריתא
 באורה פרעא דפתיח
 לאורה צפונא ואעלני
 ללשכתא דקדם
 בצורתא ודקדם בגינא
 לצפונא:

(א) ויִוצֵאֵנִי אֶל־הַחֲצַר הַחֲיִצוֹנָה הַדָּרָךְ
 דָּרֶךְ הַצִּפּוֹן וַיְבִיאֵנִי אֶל־הַלְשָׁכָה אֲשֶׁר
 נִגְדַת הַגְּזֵרָה וְאֲשֶׁר־נִגְדַת הַבְּנִין אֶל־הַצִּפּוֹן:

(ב) ויִוצֵאֵנִי. מן החצר הפנימית, אל החיצונה, בשער הצפון שהוזכר למעלה
 (מ כג) 'ושער לחצר הפנימי נגד השער לצפון'. והוא היה נתון בצמלע אורכ
 עזרת ישראל שהוא מאה אמה: ויביאני אל הלשכה אשר נגד וגו'. הן
 הלשכות העומדות בצפון הבית, המובדלות עשרים אמה מן התאים, כמו
 שאמור למעלה (מא י) 'וצין הלשכות רחב עשרים אמה סביב לבית': ופירוש
 רש"י הישן: ואין אדם יכול ליכנס לאותן לשכות ולא לאויר רחב עשרים שזניהם וצין התאים,
 אלא דרך החצר הפנימית [צ"ל: החיצונה], כמו שאמור למטה בעניין, שהרי אמר שהחצר הפנימי
 מאה על מאה מרובע לפני הבית למזרח, ואמר על רחב הבית 'לקדים מאה אמה' (מא יד),
 נמלא רחב הבית סותם את רחב החצר, ואינו יכול ליכנס לפנים מלידי החילפות לא לצפון ולא
 לדרום, לכך הולכך לבא לאותן הלשכות דרך החצר החיצונה הצפונית: אח"כ רש"י עצמו הגיה
 (ומחק) קטע זה[?]: אשר נגד הגזרה. אותן הלשכות היו כנגד כל מאה אמה

¹ הגהה מספר צורת הבית. ומהלשון להלן מובן שזהו הגירסא הנכונה כאן ואמנם אח"כ רש"י חזר
 בו מכל קטע זה.

² כך כתוב בתשובות רש"י. בחלק מכתבי היד מופיע קטע זה וכי הם הועתקו לפני שרש"י הגיהו,
 ובחלק מכתבי היד חסר קטע זה וכי הם הועתקו לאחר שרש"י הגיהו.

ש' אורך הבית מן המזרח למערב, כמו שאמור בעניין בלשכות הללו (פסוק ח) 'והנה על פני ההיכל מאה אמה':

(ב) אֶל-פְּנֵי-אֲרֶךְ אַמּוֹת הַמֵּאָה פָּתַח הַצִּפּוֹן וְהִרְחִיב חַמְשִׁים אַמּוֹת:
 לקבל אורכא דאמין
 מאה פרשא חד דפתיה
 לצפוןא ופתיא חמשין
 אמין:

(ג) אל פני אורך אמות המאה פתח הצפון. אל פתח הלשכה שהיה פונה לצפון לחצר החיצונה, ורואה כנגדו חמשים אמה רחב עד כותל כפוני של חצר החיצונה, ואורך מאה אמה. שהרי הלשכות מחזיקות מן המזרח למערב מאה אמה, ורחבן מן הצפון לדרום חמשים אמה כמו שאמור למטה בעניין, וחלל החצר החיצונה מאה אמה, כמו שאמור למעלה (מ כג) 'וימד משער אל שער מאה אמה', נמצא לפני הלשכות חלל אויר אורך מאה אמה ורחב חמשים אמה:

(ד) נִגְדַּד הָעֵשְׂרִים אֲשֶׁר לְחֹצֵר הַפְּנִימִי וְנִגְדַּד רִצְפָּה אֲשֶׁר לְחֹצֵר הַחִיצוֹנָה אֶתְיָק אֶל-פְּנֵי-אֶתְיָק בְּשָׁלְשִׁים:
 לקבל עשרין דלדרתא
 גודא וקבל דלצפוןא
 רצפתא דפתיהא
 דדרתא בריתא זוי לקבל
 זוי מתלתין:

(ה) נגד העשרים אשר לחצר הפנימי. כל זה סימן מקום הלשכות אל העשרים רחב אויר אשר לחצר הפנימי סביב לבית, כמו שאמור למעלה (מא ז) 'ובין הלשכות רחב עשרים אמה': ונגד רצפה אשר לחצר החיצונה. שאמרנו למעלה שעלייה היתה החצר מוקפת סביב לה: אתיק אל פני אתיק. לא ידעתי מהו: בשלשים. תירגס יונתן 'מתלתין', משמע שהיו אותן הלשכות משולשות שלש זו למעלה מזו, וגם המקראות מוכיחין כן, שהוא אומר (פסוק ה) 'והלשכות העליונות קאורות מהתחתונות ומהתיכונות'. ואני לא יכולתי להבין בשלש המקראות הללו כלל, מהו 'כי יוכלו אתיקים', מה הן אותן 'אתיקים', והיאך אוכלות מן העליונות ואינן אוכלות מן התחתונות ומן התיכונות. וטעם שהוא נותן לדבר (פסוק ו) 'כי משולשות הנה ואין להם עמודים', לא ידעתי להבין זו. 'על כן נאלץ',

תירגם יונתן 'דחיקון'. ואני לא היה לי לא רב ולא עוזר בכל הביניין הזה, אלא כמה שהראוני מן השמים:

(ד) וּלְפָנַי הִלְשָׁכוֹת מֵהֶלֶךְ עֵשֶׂר אֲמוֹת רַחֵב אֶל־הַפְּנִימִית דֶּרֶךְ אִמָּה אַחַת וּפְתַחֲהֵם לְצִפּוֹן:
 וְקִדְמָה לְשִׁפְתָא מֵהֶלֶךְ
 עֵשֶׂר אֲמוֹן פּוֹתִיא לְגִי
 אֹרַח אִמָּתָא תְּדָא
 וּמְרִיעִהוּ
 לְצִפּוֹנָא: פְּתִיחוּ

(ד) ולפני הלשכות מהלך עשר אמות רחב אל הפנימית, דרך אמה אחת. נראה בעיני לפי שחלל החיצונה רחב מאה מכפון לדרום, ומהן הלשכות רחב חמשים, ולפניהם אויר חמשים לכל כפון, הרי כאן כל רחב החצר, נמצא כל רחב החצר סתום שאין אויר בין הלשכות לבין זויות בית החילפות כלום, ואין מבוא ליכנס בו לאויר העשרים שבין הלשכות והתאים, כי אויר העשרים המפסיק בין התאים והלשכות הוא ט"ו אמות שאחורי בית החילפות ונוסף עליהם חמש אמות. ואם תאמר נמצא אויר חמש אמות בין זוית בית החילפות לזוית הלשכות, הרי עובי כותל המפסיק בין חצר החיצונה ובין חצר הפנימית הבא מן המזרח למערב סותמו, שהרי עוביו שש אמות וראשו כלה לאותו זוית לסוף מאה ארך של חצר הפנימית אל זוית בית החילפות, לפיכך אין מבוא לאותו אויר עשרים לא צפנימית ולא בחיצונה, אלא אם כן היה משפע וכונס. כשהיה מכלה סוף חומת שבין שתי החצירות, שיפע בתוך חצר הפנימית בעובי החומה אמה כדי כניסת אדם, ונכנס לתוך אויר חמש אמות שבין כותל החילפות לכותל הלשכה, והילך באותו אויר לכל מערב עשר אמות, ושם כלה משך בית החילפות ונכנס לתוך אויר רחב עשרים. וזה שאמר מהלך עשר אמות רחב לבא אל הפנימית דרך אמה אחת, שהרי נכנס בו דרך פתח אמה אחת ששיפע וכנס בסוף החומה. ולמה קוראו 'מהלך עשר אמות רחב', והלא היה לו לומר 'מהלך עשר אמות אורך', לפי שלעיניין ביניין החילפות הוא רחב, לפי שביניין החילפות מן הכפון לדרום ט"ו אמה, ומן המזרח למערב אינו אלא עשר אמות: ופתחיהם לצפון. ופתחי הלשכות הללו לכפון:

(ה) וְהִלְשָׁכוֹת הָעֲלִיּוֹנָת קְצָרוֹת כִּי־יִכְלֹוּ וְלִשְׁפָתָא עֲלִיתָא דְחִיקוֹן

אתִּיקִים מֵהִנֵּה מֵהַתְּחַתְּנוֹת וּמֵהַתְּכַנּוֹת בְּנִי:
 אֲרִי נִסִּיבוּ זִיוָא מִנְהִין
 מֵאַרְעִיתָא וּמִמְצִיעִתָא
 בְּנִנְא:

(ה-ו) והלשכות העליונות וגו', כי משולשות הנה וגו'. לא הכנתי בהם כלל: כי יוכלו אתיקים. כמו 'כי יאכלו', אוכלים וממעטים באויר הלשכות:

**כִּי מִשְׁלֹשׁוֹת הִנֵּה וְאֵינְךָ לְהֵן עֲמוּדִים
 בְּעֲמוּדֵי הַתְּצֻרוֹת עַל־כֵּן נֶאֱצַל
 מֵהַתְּחַתְּנוֹת וּמֵהַתְּכַנּוֹת מֵהָאָרֶץ:**
 אֲרִי מִתְּלַתּוֹ אֵינּוֹן וְלִית
 לְהוֹן עֲמוּדִין בְּעֲמוּדֵי
 דְרִתָא עַל כּוֹ דְחִקוֹן
 מֵאַרְעִיתָא וּמִמְצִיעִתָא
 מֵאַרְעָא:

(ו) וגדר אשר לחוץ לעממת הלשכות דרך
 התצר החצונה אל־פני הלשכות ארכו
 חמשים אמה:

(ז) וגדר אשר לחוץ וגו'. המפסיק בין הלשכות והחצר החיצונה של כל המזרח: ארכו חמשים אמה. מן הלפון לדרום:

**כִּי־אֲרֶךְ הִלְשָׁכוֹת אֲשֶׁר לְחֻצֵר הַחֻצוֹנָה
 חֲמִשִּׁים אַמָּה וְהִנֵּה עַל־פְּנֵי הַהֵיכָל מֵאָה
 אַמָּה:**
 אֲרִי אֲוֶרְכָא דְלִשְׁכַתָּא
 דְלְדִרְתָא בְרִיתָא חֲמִשִּׁין
 אַמִּין וְהִנּוּן עַל אַפֵּי
 הֵיכְלָא מֵאָה אַמִּין:

(ח) כי אורך הלשכות. מן הלפון לדרום חמשים אמה: והנה הם על פני ההיכל, מן המזרח למערב, כנגד האולם וההיכל ובית הכפורת והתא, מאה אמה:

**(ט) (ומתחת לשכות כתיב) וּמִתַּחַת הִלְשָׁכוֹת
 הָאֱלֹהִים (המבוא כתיב) הַמְּבִיא מִהַקְּדִים בְּבֵאוֹ
 לְהִנֵּה מִהַחֻצֵר הַחֻצוֹנָה:**
 וּמְלֻדַע לְלִשְׁכַתָּא הָאֱלִין
 מִעֲלֵנָא מִמְדִּינְחָא דְעֵלִין
 לְהִין מִדְרִתָּא בְרִיתָא:

(י-י) ומתחת הלשכות האלה. איני יודע אם צא כללם שיהיו להם מחילות

מתחתיהם, או צא לומר שהיו לשכות במזרח החצר, ולפי שההר הולך ומספיע לכל המזרח קורא לו 'ומתחת הלשכות האלה', שאילו בגובהו ואילו בשיפולו. וכן הוא אומר, ובשיפולו של חצר אל המביא אשר מהקדמים, בבאו להנה מחצר החיצונה, ברחב גדר החצר וגו'. הבא מן הקדים של חצר החיצונה, וסובב אל הצפון דרך מקצוע לפניית מזרחית של חומת הפנימית מבחוץ, לצא לאותן הלשכות שבצפון, מולא על פני גדר החצר, כותל מזרח של חצר הפנימית, שהוא מערבי לחיצונה, כנגד הגזרה והביניין שבפנימית, לשכות סמוכות לאותו הכותל ועומדות בחיצונה:

בפנימית דכתלא דדרתא
באורה מדינחא דקדם
בצורתא ודקדם בגניא
לשון:

(י) **בְּרַחֵב | גֵּדֵר הַחֲצֵר דְּרָךְ הַקְּדִים
אֶל־פְּנֵי הַגְּזֵרָה וְאֶל־פְּנֵי הַבְּנִין לְשָׁכוֹת:**

(י-י) ומתחת הלשכות האלה. איני יודע אם צא ללמד שהיו להם מחילות מתחתיהם, או צא לומר שהיו לשכות במזרח החצר, ולפי שההר הולך ומספיע לכל המזרח קורא לו 'ומתחת הלשכות האלה', שאילו בגובהו ואילו בשיפולו. וכן הוא אומר, ובשיפולו של חצר אל המביא אשר מהקדמים, בבאו להנה מחצר החיצונה, ברחב גדר החצר וגו'. הבא מן הקדים של חצר החיצונה, וסובב אל הצפון דרך מקצוע לפניית מזרחית של חומת הפנימית מבחוץ, לצא לאותן הלשכות שבצפון, מולא על פני גדר החצר, כותל מזרח של חצר הפנימית, שהוא מערבי לחיצונה, כנגד הגזרה והביניין שבפנימית, לשכות סמוכות לאותו הכותל ועומדות בחיצונה:

ואורה קדמיהון קחיו
לשפתא דפתיחון לאורה
צפונה פאורפיקו בן
פותיקו וכל מפקניהון
וכדחיו לקו וכתרעיקו:

(יא) **וְדָרְךְ לְפָנֵיהֶם כְּמֵרְאֵה הַלְּשָׁכוֹת אֲשֶׁר
דְּרָךְ הַצִּפּוֹן כְּאֶרְכָּן כֵּן רַחְבּוֹ וְכֹל
מוֹצְאֵיהֶן וְכַמְשַׁפְּטֵיהֶן וְכַבְּתֵחֵיהֶן:**

(יא) ודרך לפניהם. לפני לשכות הללו יש דרך רחב אויר בחיצונה חמשים אמה, כמראה דרך הלשכות אשר בצד הצפון הכתובות למעלה: זה הפסוק פירש רבי שמעיה וכתב מדעתו:

בארבון, של לשכות הלפון, ארכן של חילו. וכן רחבן: וכל מוצאייהו. כמולא לשכות הלפון: וכמשפטיהו וכפתחיהו. של לשכות הלפון:

וכתעני לשכתא דפתח
לאורה דרומא תרע
בריש אורה אורה קדם
דוכן ליואי אורה מדינהא
במשלנהו:

(יב) וכפתחי הלשכות אשר דרך הדרום
פתח בראש דרך דרך בפני הגדרת
הגינה דרך הקדים בבואן:

(יג) וכפתחי הלשכות אשר דרך הדרום, פתחי לשכות הקדים. שאר זכרוס היו לשכות מוזללות מן התאים הדרומיים עשרים אמה, כמו שאמור בעיניין (מא י) 'זבין הלשכות רחב עשרים אמה סביב לבית סביב סביב': פתח בראש דרך. פתח היה להן ללשכות הקדים זראש דרך. והדרך היה בפני הגדרת הגינה. תיכנס יונתן 'דוכן ליואי'. ולשון 'הגדרת הגינה' ביניין גדר לבנים עשוי זמעלות שהיו הלויס שרים ונוגנים עליו: דרך הקדים. שהדוכן היה זמזרח כדכתיב זדברי הימים זפרשת 'ותשלס' (דה"ז ז' פרק ה) 'והלויס המסורכים לכולס לאסף להימן לידותון וגו' עומדים מזרח למזבח' (סם פסוק יז):

ואמר לי לשכת צפונא
לשכת דרומא דקדם
בצורתא אינון לשכת
קודשא דיכלון תמן
כהניא דקריבין לשמשא
קדם ?? קודש קודשיא
תמן ייחתון קודש
קודשיא ומנחתא
וחטאתא ואשמא ארי
אתרא קדיש:

(יג) ויאמר אלי לשכות הצפון לשכות
הדרום אשר אלפני הגזרה הנה |
לשכות הקדש אשר יאכלו-שם הפהגים
אשר-קרובים ליהנה קדשי הקדשים שם
יניחו | קדשי הקדשים והמנחה
והחטאת והאשם פי המקום קדש:

במיעלהוון כהניא ולא
יפקון מקודשא לדתא
בריתא ותמן ייחתון
לבושיהוון דישמשוון בהון
ארי קודשא אינון

(יד) בבאם הפהגים ולא יצאו מהקדש
אלהחצר החיצונה ושם יניחו בגדיהם
אשר ישרתו בהן פי-קדש הנה (ילבשו

וּלְבָשׁוּן לְבוּשֵׁיוֹ אוֹתְרִינוֹ
וַיִּתְעַרְבוּן עִם עַמָּא:

(כתיב) וּלְבָשׁוּ בְּגָדִים אַחֲרָיִם וְקָרְבוּ
אֶל־אֲשֶׁר לְעַם:

(יז) בבאם הכהנים וגו'. צנזאס לאותן לשכות לאכול, ולא יצאו מהם,
שהם קדש, אל החצר החיצונה צנגלי קודק סעליהם: ושם יניחו את
בגדיהם וגו', וקרבו אל אשר לעם. ויגשו ליגע צנגלי העם חס ירכו.
חבל צנגלי כהונה לא יגשו אל העם, שיש בהם מעלת טהרה, וצנגלי החול
מדרכם להם:

וְשִׂיבֵי יַת מְשִׁיחַת בֵּיתָא
מֵאָה וְאַפְקֵי בְּאוֹרַח
תְּרַעָא דְפִתְיַח לְאוֹרַח
מְדִינְתָא וּמְשִׁיחַה סְחוֹר
סְחוֹר:

(יט) וּכְלָה אֶת־מְדוֹת הַבַּיִת הַפְּנִימִי
וְהוֹצִיאֲנִי דֶרֶךְ הַשְּׁעָר אֲשֶׁר פָּנָיו דֶּרֶךְ
הַקְּדָיִם וּמְדוֹן סְבִיב | סְבִיב:

(יט) ומדדו סביב סביב. לכל היקף הר הבית מצחוץ:

וּמְשַׁח רוּחַ קִדּוּמָא בְּקִנֵּי
מְשַׁחְתָּא חֲמִשׁ מְאָה קִנֵּין
בְּקִנֵּי מְשַׁחְתָּא סְחוֹר
סְחוֹר:

(יז) מְדַד רוּחַ הַקְּדָיִם בְּקִנְיַת הַמְּדָה
חֲמִשׁ־(אמות כתיב) מְאֹת קִנֵּיִם בְּקִנְיַת הַמְּדָה
סְבִיב:

מְשַׁח רוּחַ צְפוּנָא חֲמִשׁ
מְאָה קִנֵּין בְּקִנֵּי מְשַׁחְתָּא
סְחוֹר סְחוֹר:

(יז) מְדַד רוּחַ הַצָּפוֹן חֲמִשׁ־מְאֹת קִנֵּיִם
בְּקִנְיַת הַמְּדָה סְבִיב:

יַת רוּחַ דְּרוּמָא מְשַׁח
מְשַׁח מְאָה קִנֵּין בְּקִנֵּי
מְשַׁחְתָּא:

(יח) אֶת רוּחַ הַדְּרוֹם מְדַד חֲמִשׁ־מְאֹת
קִנֵּיִם בְּקִנְיַת הַמְּדָה:

אֶסְתַּחַר לְרוּחַ מְעַרְבָא
מְשַׁח חֲמִשׁ מְאָה קִנֵּין
בְּקִנֵּי מְשַׁחְתָּא:

(יט) סְבִיב אֶל־רוּחַ הַיָּם מְדַד חֲמִשׁ־מְאֹת
קִנֵּיִם בְּקִנְיַת הַמְּדָה:

לְאַרְבַּע רוּחָא מְשַׁחַה
שׁוּרָא לֵיהּ סְחוֹר סְחוֹר
אוּרְכָא חֲמִשׁ מְאָה
וּפּוּרְכָא חֲמִשׁ מְאָה
לְאַפְרָשָׁא בֵּין קוּדְשָׁא
לְחוּלָא:

(כ) לְאַרְבַּע רוּחוֹת מְדַדוּ חוֹמָה לּוֹ סְבִיב |
סְבִיב אַרְךְ חֲמִשׁ מְאֹת וְרַחֵב חֲמִשׁ
מְאֹת לְהַבְדִּיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ לְחָל:

(ג) לארבע רוחות מדרו. שלשת אלפים על שלשת אלפים אמה, שהקנה שש אמות. וזו היא שיסד הקלירי (יזרות ליום שני של סוכות) 'דוד ינטה קו שלשת אלפי אמות קצובה על שלשת אלפי אמות', והיא שלשים וששה במידה הראשונה, שהיה הר הבית חמש מאות אמה על חמש מאות אמה, חלוק שלשת אלפים על שלשת אלפים ברצועות של חמש מאות אמה שתי וערב, ותמצא שם שלשים וששה רבעים של חמש מאות על חמש מאות, על כן אמר הפייט (שם) 'שלשים וששה כמו שהיתה מתכפלת':

ואובילני לתרעא תרעא
דפתיה לאורח מדינהא:

והא יקר אלהא דישראל
אתגלי מאורח מדינהא
וקל מברכי שמה בקל
מיין סגיאין וארעא נהרת
מזיו יקרה:

וכחיון חזוא דחזוית
בחזוא דחזוית
באתנביותי לחבלא ית
קרפא וקזוא בחיון
דחזוית על נהר פבר
ואשתטחית על אפי:

(א) ויולכני אל־השער שעַר אֲשֶׁר פָּנָה
דַּרְךְ הַקְּדִים:

(ב) והנה פְּבוֹד אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בָּא מִדַּרְךְ
הַקְּדִים וְקוּלוֹ כְּקוֹל מַיִם רַבִּים וְהָאָרֶץ
הָאֵירָה מִכְּבֹדוֹ:

(ג) וּכְמֵרְאָה הַמֵּרְאָה אֲשֶׁר רָאִיתִי כְּמֵרְאָה
אֲשֶׁר־רָאִיתִי בְּבֹאֵי לְשַׁחַת אֶת־הָעִיר
וּמֵרְאֹת כְּמֵרְאָה אֲשֶׁר רָאִיתִי
אֶל־נְהַר־כְּבָר וְאֶפֶל אֶל־פָּנָי:

(ג) וכמראה המראה. תשע מראות כתובין במקרא זה ומתוכן היו רואים הגבאים, חוץ ממשה רבינו שהיה רואה מתוך מראה אחת, לפיכך איספקלריא שלו מאירה ורואה ממס, וזהו סיסד הפייט (ויורות ליום שני של סוכות) 'מחזות המלוחלחות בתשע מחזות': בבאי לשחת את העיר. בפרשת 'והתוית תיו' (יחזקאל פרקים ט-י), שנאמר שם (ט א) 'קרבו פקודות העיר', וס פירש דוגמת המרכבה:

(ד) וְכְבוֹד יְהוָה בָּא אֶל־הַבַּיִת דְּרֶךְ שַׁעַר
אֲשֶׁר פָּנָיו דְּרֶךְ הַקְּדִים:

ויקרא דני אתגלי בביתא
באורה תרעא דפתיה
לאורה מדינחא:

(ה) וַתִּשְׁאַנֵּי רוּחַ וַתְּבִיאֵנִי אֶל־הַחָצֵר
הַפְּנִימִי וְהִנֵּה מָלֵא כְבוֹד־יְהוָה הַבַּיִת:

ונטלפני רוחא ואעלתני
לדרתא גינתא והא
אתמלי יקרא דני ביתא:

(ו) וְאִשְׁמַעַם מַדְבַּר אֵלַי מִהַבַּיִת וְאִישׁ הָיָה
עֹמֵד אֶצְלִי:

ושמעית די מומלל עמי
מקניו וגברא הנה קאים
לקבלי:

(ו) מַדְבַּר אֵלַי. מתמלל עמי. כבוד הוא לומר כלפי
‘מתדבר’, כלומר זינו לבין כבודו מדבר, והקול זא עדי:

מעלה מדבר, כמו

(ז) וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן־אָדָם אֶת־מְקוֹם פְּסָאִי
וְאֶת־מְקוֹם כַּפּוֹת רַגְלֵי אֲשֶׁר אֲשַׁכֵּן־שָׁם
בְּתוֹךְ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְעוֹלָם וְלֹא יִטְמְאוּ
עוֹד בַּיַּת־יִשְׂרָאֵל שֵׁם קְדוֹשׁ הַמָּה
וּמְלֻכֵיהֶם בְּזוּנוֹתָם וּבַפְּגָרֵי מְלֻכֵיהֶם
בְּמוֹתָם:

ואמר לי בר אדם דין
אתר בית פורסי יקרי ודין
אתר בית אשריות
שכנתי דאשרי שכנתי
תמן בגו בני ישראל
לעולם ולא יסאבון עוד
בית ישראל שמוא
דקודשי אינון ומלכיהון
בשעותהון ובפגרי
מלכיהון במוותיהון:

(ח) וּבַפְּגָרֵי מְלֻכֵיהֶם. שהיו צתיהם סמוכין לביתו, כמו שמלכינו צמלכים,
צסלמה, וצעתליהו, ופעמים שהיו קוצרין לוחס צגן ביתס כמו שמפרס
והולך צתחס וגו’:

(ח) בְּתוֹתָם סָפָם אֶת־סָפֵי וּמְזוּזוֹתָם אֶצְל
מְזוּזוֹתַי וְהַקִּיר בֵּינִי וּבֵינֵיהֶם וְטַמְאֵן |
אֶת־שֵׁם קְדוֹשִׁי בְּתוֹעֲבוֹתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ
וְאָכַל אֶתְּם בְּאִפֵּי:

במתנהון ספיהון לקביל
ספי בית מקדשי
ובניניהון בסטר עזרתי
ובתל בית מקדשי בין
מימרי ובניניהון וסאיבו
ית שמוא דקודשי
בתועבתהון דעבדו
ושיצתי יתהון ברוגזי:

כעו ירחקו את שעותהון
ופגרי מלכיהון מלמחטי
קדמי ואשרי שכנתי
ביניהון לעלם:

(ט) עתה ירחקו את זנותם ופגרי מלכיהם
ממני ושכנתי בתוכם לעולם: (ס)

(ט) עתה, על כרחם ירחקו את זנותם, שהזדלתי לי היקף גבול גדול סביב:

את בר אדם חוי ית בית
ישראל ית ביתא
ויתכנעון מחוביהון
וימשחון ית טקוסייה:

(י) אתה בן-אדם הגד את-בית-ישראל
את-הבית ויכלמו מעונותיהם ומדדו
את-תכנית:

(י) ויכלמו מעונותיהם. בהראותי למו חסדי, שאיני ממאס אותם בעוונם:

ואם יתכנעון מכל דעבדו
במחזיהון צורת ביתא
וטקוסייה ומפקנדי
ומעלגיהי וכל צורתה וית
כל גזרתה וכל צורתה
וכל דחוי ליה הודע יתהון
וכתוב לעיניהון ויטרון ית
כל צורתה וית כל
גזרתה ועבדון יתהון:

(יא) ואם-נכלמו מפל אשר-עשו צורת
הבית ותכונתו ומוצאיו ומובאיו
וכל-צורתו ואת כל-חקתיו וכל-
צורתיו וכל-
אותם וכתב לעיניהם וישמר
את-כל-צורתו ואת-כל-חקתיו ועשו
אותם:

(יא) צורת הבית. גבול הביניין היאך הוא מלפניו ועד אחוריו סדורין
לארבע רוחות: ותכונתו. חשבון תליו ולשכותיו: וכל צורותיו. כרובים
ותימורים ואילים ואילמים:

דא אורייתא דביתא על
ריש טורא כל תחומיה
סחור סחור קודש
קודשא הא דא אורייתא
דביתא:
ואליו משחת מדבחה
באמנא באמתא דהיא
אמה ופשוך ותשויתא

(יב) זאת תורת הבית על-ראש החר
כל-גבלו סביב | סביב קדש קדשים
הנה-זאת תורת הבית:

(יג) ואלה מדות המזבח באמות אמה
וטפח וחקק האמה ואמה-רחב וגבולה

**אֶל־שְׁפָתַי סָבִיב זֵרַת הָאֶחָד וְזֶה גַב
הַמְזֻבָּח:**
אִמְתָּא וְאִמְתָּא פּוֹתִינָא
וּמְדֻבְּרָא מִקַּף לָהּ עַל
סְפָתַי סְחֹר סְחֹר
זֵרַתָּא תְּדָא וְדִין טְקוּם
מְדַבְּחָא:

(יג) ואלה מדות המזבחה. שמפרש למטון (פסוק יז) 'ארבע עשרה ארך בארבע עשרה רחב': באמות אמה אמה וטופח. באמה בת ששה, שהיא אמה וטופח באמה בת חמשה: וחיק האמה. אבל היסוד שלו נמדד באמה של חול, שהיא בת חמשה. חיק, לשון חיקוי וקביעות, והוא היסוד. האמה, אמת חול, ולא 'אמה וטופח' שהיא בת ששה. וכן שנינו בזמנחות (א:): שהיסוד והסובב והקרנות נמדדו באמה בת חמשה: וחיק האמה. זה היסוד: ואמה רחב. זה הסובב: וגבולה אל שפתה סביב זרת האחד. אילו הקרנות: זרת האחד. מאמלעיתו מודדו זרת לכל רוח, הרי אמה על אמה: וזה גב המזבחה. ובאמה זו היה נמדד גב מזבח הזהב, 'אמה ארכו ואמה רחבו רבוע' (שמות ל ב), כך מפורש בעירובין (ד.ו). ובזמנחות (א:): מפורש יותר לפי החשבון, חיק האמה, בגובהה עלה אמה. ואמה רחב, כנס כניסת הסובב באמה בת חמשה, אבל עלייתו שנינו (מדות ג א) 'עלה חמש אמה וכנס אמה' אינו באמה בת חמשה. וגבולה אל שפתה, הקרנות בין לרחב בין לגובה באמה בת חמשה:

**וּמַחִיק הָאָרֶץ עַד־הָעֶזְרָה הַתְּחִתּוֹנָה
שְׁתֵּי אַמּוֹת וְרָחֵב אַמָּה אַחַת וּמַהְעֶזְרָה
הַקְּטָנָה עַד־הָעֶזְרָה הַגְּדוֹלָה אַרְבַּע אַמּוֹת
וְרָחֵב הָאֶמָּה:**
וּמַתְּשׁוּיַת אֶרְעָא עַד
מְסַתְּמַתָּא אֶרְעִיתָא
תְּרַמִּין אַמִּין וּפּוֹתִינָא
אִמְתָּא תְּדָא וּמְמַסְתְּמָא
זֵעֲרַתָּא עַד מְסַתְּמַתָּא
רַבְתָּא אַרְבַּע אַמִּין
וּפּוֹתִינָא אִמְתָּא:

(יד) ומחיק הארץ. מן היסוד מקרקע הארץ, עד העזרה התחתונה, עד גג מלבן הראשון, שתיים אמות. ולא היה כן בבית עולמים, ששם שנינו (זכחים ד.ו) 'מבוא מלבן של שלשים ושתים על שלשים ושתים וגובהו אמה', וכאן גובהו שתיים: ורחב אמה אחת. כשהניח מלבן השני עליו היה מלבן השני שלשים על שלשים, נמלאת כניסה לו סביב רחב אמה והוא היסוד. הרי עלה

שחים וכנס אמה והוא היסוד. ויונתן תירגם 'עזרה' – 'מסתמחא', לשון רכפה, שהיה ממלח את המלצן חלוקי אבנים וזפת וסיד וקונייא, וממחה וסופך, ומחליקו למעלה, והרי הוא כמין רכפה: ומהעזרה הקמנה עד העזרה הגדולה ארבע אמות. מנג מלצן התחתון עד גג מלצן שעליו ארבע אמות גובה. ורחב האמה, היא כניסת הסובב. עלה ארבע וכנס אמה, וצבית עולמים עלה חמש וכנס אמה, זהו סובב. והתחתון קורא קטנה לפי שאין גובהו אלא שחים, והעליון גובהו ארבע:

(טו) וְהָאֵרָאֵל אַרְבַּע אַמּוֹת (ומהאראיל כתיב) וּמִדְבַּחָא אַרְבַּע אַמּוּן וּמִמִּדְבַּחָא וְלַעֲלָא קִרְיָתָא אַרְבַּע: וְהָאֵרָאֵל וְלַמְעָלָה הַקִּרְיָתוֹת אַרְבַּע:

(טז) וְהָאֵרָאֵל. הוא גובה גג המזבח מן הסובב ולמעלה. וצבית עולמים לא היה אלא שלש. ויונתן אף הוא תירגם 'מדבחה' ארבע אמות:

(יז) (והאראיל כתיב) וְהָאֵרָאֵל שְׁתֵּים עָשָׂרָה אַרְבַּע בְּשָׁתִים עָשָׂרָה רָחַב רְבֹועַ אֵל אַרְבַּעַת רְבָעִים: וּמִדְבַּחָא פָּרְתָא עֶסְרִי אַוְרָכָא בְּפָרְתָא עֶסְרִי פּוֹתִיָא מְרַבַּע עַל אַרְבַּעַת סִיטְרוֹהִי:

(יח) והאראיל שתים עשרה ארץ. מקום המערכה היה עשרים וארבע על עשרים וארבע, וזהו שתיים עשרה צלמים עשרה, אל ארבעת רבעים, שאמלעיתו הוא מודד שתיים עשרה לכל רוח, הרי כ"ד על כ"ד, כך מפורש בצבחים (נע:). וכן שנינו במסכת מידות (ג א), המזבח היה שלשים ושתיים על שלשים ושתיים, עלה אמה וכנס אמה זה היסוד, נמלא שלשים על שלשים, עלה חמש וכנס אמה זה הסובב, נמלא עשרים ושמונה על עשרים ושמונה, מקום הקרנות אמה מזה ואמה מזה, נמלא עשרים ושש על עשרים ושש, מקום הילוך רגלי הכהנים אמה מזה ואמה מזה, נמלא עשרים וארבע על עשרים וארבע מקום המערכה:

(יט) וְהָעֶזְרָה אַרְבַּע עָשָׂרָה אַרְבַּע בְּאַרְבַּע עָשָׂרָה רָחַב אֵל אַרְבַּעַת רְבָעִים וְהַגְּבוּל וּמִסְמָתָא אַרְבַּע אַסְרִי פּוֹתִיָא עַל אַרְבַּע סִיטְרוֹהִיא וּגְדַנְפָא מִקְרָה לָהּ סְחוּר סְחוּר פְּלִגּוֹת

סָבִיב אוֹתָהּ חֲצֵי הָאֲמָה וְהִחִיק-לָהּ אֲמָה סָבִיב וּמַעֲלֵתָהּ פְּנֹת קָדִים:
 אֲמָתָא וְתִשׁוּיָתָא לָהּ
 אֲמָתָא סְחֹר סְחֹר וְדַרְגָּן
 דְּסִלְקִין לָהּ מִתַּפְּנִין
 לְמַדִּינְחָא:

(יז) והעזרה ארבע עשרה ארץ. גג המזבח עם מקום הקרנות ועם מקום רגלי הכהנים כ"ח על כ"ח. וארבע עשרה האמורים כאן מאמלעיתו הוא מודד, כמו שמפורש אל ארבעת רבעיה: והגבול סביב אותה. תיכנס ונתן 'גדנפא'. ורבותינו פירשוהו על הקרנות: חצי האמה. מאלעיתו מודד, נמלא אמה על אמה: והחיק לה אמה סביב. זו כניסת היסוד: ומעלותיהו פנות קדים. וכצטט שיעולין לו זו היה בדרוס, כדי שיהא העולה זו פונה למזרח, שכל הפינות היו לדרך ימין, כדנפקא לן בשחיטת קדשים (זבחים סג): מהאי קרא (מלכים א' ז כה) 'שלשה פונים לפונה וגו'', שמונה והולך לדרך ימין, וכשאתה נותן הכצט בדרוס העולה זו ופונה לדרך ימין פונה למזרח:

וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן-אָדָם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה אֵלֶּה חֲקֹת הַמִּזְבֵּחַ בַּיּוֹם הַעֲשׂוֹתוֹ לְהַעֲלֹת עֲלָיו עֹלָה וְלִזְרֹק עָלָיו דָּם:
 וְאָמַר לִי בֶן אָדָם בְּדָנִי
 אָמַר יְיָ אֱלֹהִים אֵלַי
 מִיַּת מִדְּבָרָא בְּיוֹם
 אִיתְעַבְדוּתָהּ לְאִסְקָא
 עֲלוּהִי עֲלֵתָא וּלְמִזְרֵק
 עֲלוּהִי דָם נְכַסֵּת
 קוּדְשֵׁיא:

וְנָתַתָּה אֶל-הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם אֲשֶׁר הֵם מִזֶּרַע צְדֹק הַקְּרִבִּים אֵלַי נֹאֵם אֲדֹנָי יְהוִה לְשֵׁרְתָנִי פֶּר בֶּן-בֶּקֶר לְחֻטָּאת:

(יט) הכהנים הלויים. אשר משבט לוי: מזרע צדוק. לפי שהיה כהן גדול ששימש ראשון במקדש בימי שלמה, נקראו על שמו:

וְלִקְחַתָּ מִדָּמֹו וְנָתַתָּה עַל-אַרְבַּע קַרְנֹתָיו
 וְתִסַּב מִדְּמֵיהּ וְתַתֵּן עַל
 אַרְבַּע קַרְנֵיהּ וְעַל אַרְבַּע
 זְוֵיִת מִסְמֵתָא וְעַל

וְאֶל־אַרְבַּע פְּנֹת הָעֶזְרָה וְאֶל־הַגְּבוּל
 סָבִיב וְחֹטְאָתָא, אוֹתוֹ וְכִפְרָתָהּ:
 (ט) על ארבע קרנותיו. של מזבח: פנות העזרה. גג המזבח:

וְלִקְחָתָּ אֶת הַפָּר הַחֹטְאָת וּשְׂרָפוּ
 בַּמִּפְקַד הַבַּיִת מִחוּץ לַמִּקְדָּשׁ:
 (כא) ותסב ית ותרא
 דחטאתא ויודיעיה
 באמר דחזי לביתא
 מברא למקדשא:

במפקד הבית. תיכנס ונתן 'דחזי לביתא', כלומר במקום קדוש.
 ולשון מפקד הבית, מקום שהבית כלה, כמו 'לא נפקד ממנו איש' (במדבר לא
 מט). והוא פר המילואים כדרך שעשו במשכן, ונשרף אותו פר ולא נאכל. וכן
 דרשו רבותינו במסכת מנחות (מה.), מילואים הקריבו בימי עזרא כדרך
 שהקריבו בימי משה:

וּבַיּוֹם הַשְּׁנַי תִּקְרִיב שְׁעִיר־עִזִּים תָּמִים
 לְחֹטְאָת וְחֹטְאוֹ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ כַּאֲשֶׁר חֹטְאוֹ
 בַּפָּר:
 (כב) וביום תנינא תקריב
 אפיר בר עזי שלים
 לחטאתא ותדכי ית
 מדבחה כמא דדביאו
 בתורא:

תקריב שעיר עזים, זה לא היה במשכן, ומלואים של לעתיד לבא כך
 הם על פי הדיבר:

בְּכָל־וַתְּךָ מִחֹטְאֵי תִקְרִיב פֶּר בֶּן־בָּקָר
 תָּמִים וְאַיִל מִן־הַצֹּאן תָּמִים:
 (כג) בשיציותך
 תקריב תור בר תורי
 שלים ודבר מן ענא
 שלים:

וְהִקְרַבְתֶּם לִפְנֵי יְהוָה וְהִשְׁלִיכוּ
 הַכֹּהֲנִים עֲלֵיהֶם מֶלַח וְהָעֵלוּ אוֹתָם עֲלֶה
 לַיהוָה:
 (כד) ותקריבנון קדם יי ויתנון
 כהנא עליהון מילחא
 ויסקונו יתהון עלתא קדם
 יי:

שְׁבַעַת יָמִים תַּעֲשֶׂה שְׁעִיר־חֹטְאָת
 (כה) שבועא יומין תעביד
 אפירא דחטאתא ליומא
 ותור בר תורי ודבר מן

לַיּוֹם וּפָרַךְ בְּדַבְּרֶךָ וְאֵיל מִן־הַצֵּאֲן
 תְּמִימִים יַעֲשֶׂוּ:
 (כה) תמימים יעשו. לעולה:

ענא שלימון יעבדון:

(כו) שְׁבַעַת יָמִים יִכְפְּרוּ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְטָהְרוּ
 אֹתוֹ וּמְלֵאוּ (ידו כתיב) יָדָיו:
 (כז) וְיִכְלֹוּ אֶת הַיָּמִים (ס) וְהָיָה בַיּוֹם
 הַשְּׁמִינִי וְהִלָּאָה יַעֲשׂוּ הַכֹּהֲנִים עַל הַמִּזְבֵּחַ
 אֶת עוֹלוֹתֵיכֶם וְאֶת שְׁלֵמֵיכֶם וְרָצַצְתִּי
 אֶתְכֶם נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה: (ס)

שבועה יומין וכפרון על
 מדבחה וידבון יתיה
 ויקריבון קורבניה:
 וישלמון ית יומיא ויהי
 ביומא תמינאה ולהלא
 יעבדון כהנא על
 מדבחה ית עלותכון וית
 נכסת קודשיכון
 ויתקבלון קורבניכון
 ברענא אמר יי אלהים:

תשובות שהשיב רש"י לרבי שמואל מאלצוירא

כתוב בשאילתו, 'וימד משער אל שער מאה אמה' (יחזקאל מ כג), והלא כבר מדד כל רוחב עזרת נקיס מזרח מערב לפון דרום, כמו שכתוב למעלה (מ יט) וימד רוחב מפני השער התחתונה לפני החצר הפנימי הקדים והלפון. [תשובה:] כאן לא דקדק חז"ל בשאילתו, והלא אין כתוב כאן 'הדרום והמערב' אלא 'הקדים והלפון'. וכך היה לאחי לשאול, והלא כבר מדד הקדים והלפון, ולמה כשהוא עוסק בשער הלפון חזר ומדד משער עזרת נקיס אל שער עזרת הפנימית מאה אמה. ועוד תמיה חז"ל על שכתוב (מ כג) 'ושער לחצר הפנימי נגד השער לפון ולקדים', וכי לא היה שער לפנימית אלא לפון ולקדים, והלא אף לדרום כתוב לו למטה בעניין 'שער הדרום' (מ כח). ועוד תמיה, עומד בשער החיצונה ומונה שערי הפנימית. על זה אני משיב ראשון, כי אותה שאל ראשון. אין זה תמיה, עסוק היה בשערי החיצונה ופירש את תפארת נוי שלהם, ואף זו תפארתם, שהוא שערי הפנימית מכוונים כנגדו, ואולם שער זה בולט בחצר כנגד שער אולם זה:

ושאל למה כפל 'וימד' 'וימד' בחלל הצפוני. ומהו ושער לחצר הפנימית לפון ולקדים, והלא אף לדרום כן. [תשובה:] יצין אחי בעניין, כשהראהו המלאך, הכניסו בשער הקדים תחילה לתוך חצר החיצונה, והראה לו שער הקדים, ומדד רחב חצר החיצונה לקדים, מאה אמה לחצר הפנימית, ומקם סובב לפון, והראהו שער הלפון. וכשבא להראותו את שער הדרום, לא הוליכו דרך המערב, שהרי לא כתב רוח מערבית בכל צינין החצרות, אלא

החזירו על עקיבו כל רוח הצפון והקדים אל דרך הדרום. לפיכך כשפירש הנביא מעשה שער הקדים של חימונה, והעיד על מדידת חלל רחב החצר, פירש עמו את רחב הצפון, והוסיף תיבה אחת בסוף המקרא וכתב 'הקדים והצפון' (מ יט), לפי שמדידת הצפון היתה עם מדידת הקדים מהלך אחד קודם שהחזירו על עקיבו. וכשחזר ופירש את מעשה הצפון, חזר והעיד על מדידת רחב חלל צפוני של חצר החימונה, שהיא הייתה שעת מדידתו, ובמדידה ראשונה לא מדד אלא לקדים. ומה שכתוב במדידה ראשונה 'הקדים', לא שמדד לו רחב צפונית עם רחב הקדים, אלא הנביא הוזהק להעיד על מידת הקדים, ולפי שאף רחב חלל הצפון מדד לו באותו דרך עצמו קודם שהחזירו על עקיבו, כתב הצפון אלא הקדים. ומכל מקום לא מדדס יחד, אלא כך היה הסדר, תחילה מדד שער הקדים ורחבו וגובהו, ואחר כך רחב חלל החצר לקדים, ואחר כך מדות שער הצפון כארכו ורחבו וגובהו ואולמיו, ואחר כך חלל החצר לצפון. וזהו שחזר וכתב (מ כג) 'וימד משער אל שער':

ושכתב בשאלתו, על לשכות החימונות הצפוניות, שאינו יכול להבין היכן מתחילות למערב, וכמה אוכלות למזרח, והיכן מתחילות לכל פנים, וכמה אוכלות לחוץ. איני יודע להוסיף על מה שפירשתי בקונטרס, אך כורתם אזור ואשלח לך:

ושאל, למה כתבתי שאין אדם יכול ליכנס אלא דרך החימונה. לא ידעתי מה שואל, שהרי פירשתי לו שהאולם ובית החליפות עומדים עליו ט"ו אמות לצפון וט"ו אמות לדרום, סתמו את כל רחב החצר הפנימי מן הצפון לדרום, מכותל לכותל, ואין אדם יכול לילך מן המזרח למערב משהוא מגיע לבית החליפות. ומכל מקום, אני טעיתי באותו פירוש, כי דרך מבוא עשו לו אמה רחב בין זוית החליפות לכותל צפוני של עזרה ששיפעו בעובי כותל

^א רש"י כתב שישלח לו ציור. רואים מכאן את החשיבות הגדולה לעשות ציורים להבנת הלימוד.
^ב רואים מכאן את גודל העונה של רש"י.

הכפוני כלפי ראשו המגיע לבית החליפות וקילרו את רחב עובי אמה, ובו נכנסין לתוך אויר שבין הלשכות החיצונות לתאים הכפונים המחוברים להיכל. וכן פירשתי בסוף העינין, וסתרו דברי זה את זה, ועתה עסקתי בה עם אחינו שמעיה והגהתיה. ויכול היה להכניסו דרך הפנימית דרך אותו מבוא הקטן, וליכנס מן האויר שבין התאים והלשכות אל אחת מן הלשכות. אף⁷ שביקש להראות לו פתחי הלשכות היאך הם פתוחים לחצר החיצונה, ואת אורך האמה⁸ ורוחב החמשים שלפניהם. אבל הגהתי:

ושאל, שאינו יכול להבין מהו הכותל המפסיק בין חצר הפנימי לחצר החיצונה לצפון, והלא אינו צא מן המזרח למערב אלא מן הצפון לדרום. בדבר זה יש להפליא על שאילתו מאוד, וכי לא ראה לחצר הפנימי שער לקדים ושער לצפון ושער לדרום, והיאך יהיה לו שער לצפון אם אין לו כותל כפוני מפסיק בינו לבין חצר החיצונה, והיאך כותל כפוני צא אם לא ממזרח למערב, וסופו כלה למאה אמה, וזהו סמוך לזוית בית החליפות, שהרי מדד חלל החצר הפנימי מאה על מאה מרובע, והואיל ועוביו שש, נמצא סותם כנגד אויר חמש אמות שבין זוית החליפות לזוית הלשכות החיצונות, ואין דרך ליכנס בו לא מן החיצונה ולא דרך הפנימית, אלא דרך ששיפועו כשיעור אמה רוחב בעוביו של כותל בסופו אלל בית החליפות, ליכנס בו אדם:

ושאל, 'אם נכלמו וגו' ועשו אותם' (מג יא), כלום כוה לעשות ביניין זה בימי יחזקאל. אמת אם היתה תשובתם הוגנת על מנת שלא לחטוא, היה ביניין זה להם כשעלו מן הגולה, וגאולת עולם בזרוע ולא על ידי רשות כורש, אלא שגרם החטא. וכן שנינו בצרכות (ד). 'עד יעבור עמך ה'" (שמות טו טז) זו ביאה ראשונה, 'עד יעבור עם זו קנית' זו ביאה שניה, אמור מעתה, ראויים

⁷ הוא הרב רבי שמעיה, תלמידו של רש"י. וחיבר פירוש למסכת מידות.

⁸ נדצ"ל: אך.

⁹ נדצ"ל: המאה.

היו ישראל לעשות להם נס בימי עזרא כדרך שנעשה בימי יהושע, אלא שגרם החטא:

'נחלה' ו'אחזה' (מד כח), שניהם שוין, ודרך המקראות לכפול לשונם, כמו, כי עשית משפטוי ודיני, הנה בשמים עדי וסהדי במרומים, העירה והקיאה למשפטוי וריבי:

זה כתוב תחת הציור

ושאלתם, היכן מתחילות לכל פנים לכל הבית. הלא כותל דרומי שלהם שהוא לכל הבית, הרי הוא אצל אויר שאלל התאים, וכותל צפוני שלהם סמוך לחצר החיצונה, ובכל רחבן הימינה חמשים אמה, ועוד נשאר לפנייהם אויר חמשים אמה:

ושאלתם, היכן הלשכות מתחילות למערב וכלות למזרח. והלא רואה מקצוע מערבית דרומית שלהם כנגד זוית בית החליפות:

ושאל, כמה אוכלת בחצר החיצונה לרחבן. הלא מפורש, חמשים אמה:

וְהוֹצֵאתִים מִן הָעַמִּים, וְקִבְּצֹתִים מִן הָאֲרָצוֹת, וְהִבֵּיתִים
אֶל אֲדֹמְתָם, וְרַעֲיִיתִם אֶל הָרִי יִשְׂרָאֵל, בְּאֶפְרָיִם וּבְכָל
מוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ:

(יחזקאל ל"ד י"ג)

וְהִקְבַּמְתִּי עֲלֵיהֶם רַעַה אֲחֹד וְרַעַה אֲתֵהֶן, אֶת עֲבָדֵי דָוִד,
הוּא יְרַעַה אֲתֶם, וְהוּא יִהְיֶה לָהֶן לְרַעַה: וְאֲנִי יְהוָה אֱהִיָּה
לָהֶם לֵאלֹהִים, וְעֲבָדֵי דָוִד זְשִׁיא בְּתוֹכָם, אֲנִי יְהוָה
הַבְּרִיתִי:

(שם כ"ג-כ"ד)

וְלִקְוֹזֹתַי אֲתַכֶּם מִן הַגְּזֹיִם, וְקִבְּצֹתַי אֲתַכֶּם מִכָּל הָאֲרָצוֹת,
וְהִבֵּאתִי אֲתַכֶּם אֶל אֲדֹמְתְכֶם:

(שם ל"ז כ"ד)

וְדַבֵּר אֲלֵיהֶם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה, הִנֵּה אֲנִי לִקְוֹזֹת אֶת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל מִבֵּיִן הַגְּזֹיִם אֲשֶׁר הִלְכוּ עִמָּם, וְקִבְּצֹתַי אֲתֶם

מִסָּבִיב, וְהִבֵּאתִי אוֹתָם אֶל אֲדָמָתָם: וְעָשִׂיתִי אִתָּם לְגוֹי
אֶחָד בְּאֶרֶץ בְּהָרֵי יִשְׂרָאֵל, וּמֶלֶךְ אֶחָד יִהְיֶה לְכֻלָּם לְמֶלֶךְ,
וְלֹא יִהְיוּ עוֹד לְשָׂנֵי זָוִים, וְלֹא יִחָצְוּ עוֹד לְשָׂתֵי מַמְלָכוֹת
עוֹד:

(שם ל"ז כ"א-כ"ב)

וְעַבְדֵי הָיָה מֶלֶךְ עֲלֵיהֶם, וְרוּעֵה אֶחָד יִהְיֶה לְכֻלָּם,
וּבְמִשְׁפָּטַי יֵלְכוּ, וְחֻקֹּתַי יִשְׁמְרוּ וְעָשׂוּ אוֹתָם: וַיֵּשְׁבוּ עַל
הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְעַבְדֵי לְיַעֲקֹב, אֲשֶׁר יֵשְׁבוּ בָּהּ
אֲבוֹתֵיכֶם, וַיֵּשְׁבוּ עָלֶיהָ הַמָּוָה וּבְנֵיהֶם וּבְנֵי בְנֵיהֶם עַד עוֹלָם,
וְהָיָה עַבְדֵי זָשׂיָא לָהֶם לְעוֹלָם: וּכְרַתִּי לָהֶם בְּרִית שְׁלוֹם,
בְּרִית עוֹלָם יִהְיֶה אוֹתָם, וְנָתַתִּים וְהִרְבֵּיתִי אוֹתָם, וְנָתַתִּי
אֶת מִקְדָּשִׁי בְּתוֹכָם לְעוֹלָם: וְהָיָה מִשְׁכְּנֵי עֲלֵיהֶם,
וְהָיִיתִי לָהֶם לֵאלֹהִים, וְהַמָּוָה יִהְיוּ לִי לְעָם: וַיִּדְעוּ הַזָּוִים כִּי

אָנִי יְהוָה מִקְדָּשׁ אֶת יִשְׂרָאֵל, בְּהִיּוֹת מִקְדָּשִׁי
בְּתוֹכְכֶם לְעוֹלָם:

(שם כ"ד-כ"ח)

לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוָה, עֲתֵה אֲשִׁיב אֶת שְׁבוֹת יַעֲקֹב,
וְרוּחֹבֵתִי כָּל בַּיִת יִשְׂרָאֵל, וְקִנְיָתִי לְשֵׁם קְדָשִׁי:

(שם ל"ט כ"ה)

זֹאת תוֹרַת הַבַּיִת, עַל רֹאשׁ הָהָר כָּל אֲבָלוֹ סָבִיב סָבִיב
קְדָשׁ קְדָשִׁים, הִנֵּה זֹאת תוֹרַת הַבַּיִת:

(שם מ"ג י"ב)

מֵה זָאוּ עַל הָהָרִים רֹגְלֵי מְבַשֵּׁר מְשֻׁמֵּעַ עֲלוֹם מְבַשֵּׁר
טוֹב מְשֻׁמֵּעַ יְשׁוּעָה, אָמַר לְצִיּוֹן מֶלֶךְ אֶלְהֵיךְ:

(ישעיה נ"ב ז')

לאפרושי מאיסורא

ידוע מכל הפוסקים האיסור לעלות להר הבית בזמן הזה. והיות וישנם זדים ממרים שבזמנינו המהרסים לעלות אל הר הבית, נציג בכאן תשובה שקבלנו מהרה"ג הרב מרדכי אליהו זצוק"ל בעצם כתב ידו, בנוגע לענין זה, שכותב שאסור מדאורייתא לעלות בזמן הזה, ובהיות שפסקיו מקובלים גם בחוגים שלהם, על ידי זה להסיר מכשול שלא יצטרפו עוד יהודים אחריהם ח"ו, וגם שהם עצמם יחזרו בתשובה.

כתב ידו של הרה"ג הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

אשר לא ידענו לכתוב
בזמן הזה.

נפסק להלכה שאסור מדאורייתא
לעלות בזמן הזה.

כל הנמצא בברית מילה ורוצה לזכות את הרך הנימול,
יחשוב בדעתו את הנדפס להלן, ועל ידי זה הנימול לא יפגום בריתו,
ויהיה מורה הוראה בישראל (ספר הליקוטים לאריז"ל).

[בספ"ל משמע שהמוהל יכוון, אבל לכה"פ בוודאי יועיל גם אם אחד מהנוכחים יכוון (בשם צדיקים)]. (ובטובן שאינו מורד מהצורך שם המהל יכוון).

זה הכסף של אליהו הנביא זכור לטוב

יחשוב בדעתו אליה בא"ת ב"ש שם קדוש תכמ"ן
יחשוב בדעתו אליהו בא"ת ב"ש שם קדוש תכמז"פ

❧ לפני המילה ❧

יחשוב בדעתו שהערלה היא כח הדינים

מילה ע"ה גי' אלהים

ערלה גי' אלף למד חי יוד מם וה' אותיות אלהים

❧ מילה ❧

המילה ע"ה גי' יאהדונהי להמתיק את הדין ושמות אלהי"ם הנ"ל.
ויחשוב בדעתו, לחתוך את הערלה ולסלקה.

❧ פריעה ❧

נתגלה י' ונחתם שם שדי בגוף התינוק.

הראש ושני ידיים - ש

זרוע וחצי גוף - ד

ועתה התגלה - י' ונשלם שם - שדי

❧ מציצה ❧

פה ע"ה גי' אלהים

הדם הוא מידת הדין, והיין אדום, ג"כ מידת הדין. כי אין הדין נמתק אלא בשרשו.

ע"י המציצה בפה, וע"י היין, מושך ומוציא לחוץ את מידת הדין הקשה, שהוא כח הקליפה,

וישאר ממותק שם שדי עם יאהדונהי

ושמעתי ממורי [האר"י הקדוש] זלה"ה:

"המזהל תינוק בזאת המזונה, לעולם לא יטמא בריתו,

ויזכה להיות מורה הוראות בישראל" ❧ (ספר הליקוטים לאריז"ל פרשת לך-לך).

שמור דף זה לבריתות הבאות, ובכך תעשה טובה עצומה לכלל ישראל
שע"י כל הדרך הבא יהיו צדיקים ומורי הוראה

❦ ביאור שווה לכל נפש ❦

בכדי שיוכל כל אחד לזכות את הרך הנימול, שלא יפגום בריתו לעולם, ויהיה מורה הוראה

❦ כסא של אליהו:

יחשוב בדעתו ש'אליה' בחילוף האותיות לפי סדר א"ת ב"ש, הוא שם קדוש **תכמ"ץ**, וכן 'אליהו' (עם ו') בחילוף א"ת ב"ש הוא שם קדוש **תכמצ"פ**. ומשם קדוש זה (תכמ"ץ/תכמצ"פ) נמשך מלאכים לשמור על הילד שלא יטמא בריתו.

❦ לפני המילה:

כשרואה הערלה (או **באותו הזמן** שהמוהל רואה את הערלה) יחשוב בדעתו: הערלה היא כח הדינים, כי: 'מילה' עם הכולל, בגימטריא 86, שזה כמנין שם אלהי"ם. 'ערלה', עולה 305, שזה כמנין אל"ף למ"ד ה"י יו"ד מ"ם (300), ועוד 5 אותיות אלהי"ם.

❦ מילה:

תיבת 'המילה' (עם ה"א) שבסוף ברכת 'על המילה', עולה עם הכולל 91, שזה כמנין שמות הוי"ה אדנ"י. ומשלבים אותם יחד, כזה: יאהדונה"י. יחשוב בדעתו להמתיק את הדינים שמות אלהי"ם הנזכרים לעיל, ע"י הוי"ה ואדנ"י הרמוזים בתיבת 'המילה' שבסוף הברכה.

❦ פריעה:

מתגלה העטרה, שהוא אות י'. כי עד עכשיו היה היו"ד מכוסה, ועכשיו מתגלה, ועל ידי כן נשלם ונחתם שם שד"י בגוף התינוק. משום שכאשר מרים את שני הידים למעלה והראש באמצע, נעשה צורת ש'. וכאשר פושט יד אחת, יחד עם חצי גוף, נהיה צורת ד'. הרי עד עתה היה רק ש"ד. ועכשיו כאשר מגלים את היו"ד (שהיה מכוסה עד עכשיו), נשלם שם שד"י.

❦ מציצה:

'פה' (הפה של המוהל) עם הכולל, בגימטריא 86, כמנין אלהי"ם. ה'ד'ם', הוא מידת הדין חזק, והוא כח הקליפה. ה'יין', הוא אדום בדין. ולכן מצא מין את מינו וניעור. ואין הדין נמתק אלא בשרשו. ולכן מוצצים **בפה**, עם יין, ומושכים החוצה את כח ה**דם**, שהוא כח הקליפה. ועל ידי זה ישאר ממותק שם שד"י, שמתגלה שם (כנ"ל בפריעה). יחד עם שם יאהדונה"י, של הברכה שנמשך שם (כנ"ל במילה).

ושמעתי ממורי [האר"י הקדוש] זלה"ה, שהמוהל תינוק בזאת הכוונה, לעולם לא יטמא בריתו, ויזכה להיות מורה הוראות בישראל (ספר הליקוטים לאריז"ל פרשת לך-לך).

ג.ב. בספר הליקוטים משמע שהמוהל יכוון זאת, אבל לכה"פ בוודאי יועיל גם אם אחד מהנוכחים יכוון (בשם צדיקים). [וכמוכן שאינו מפחית מהצורך שגם המוהל יכוון]. וראוי שלכה"פ אבי הבן יכוון, כי הוא השולח את המוהל, והמוהל שליח שלו.

לעילוי נשמת זקני

הרה"ג רבי יעקב צבי

בן הרה"ג רבי אברהם חיים

זצוק"ל

אפפמאן

בעמח"ס 'יגל יעקב'

איש חסיד רב חסד ומרבה להיטיב

ירא שמים מרבים צדקתו עומדת לעד

מתמיד עצום צדיק וקדוש תם וישר

אוהב ה' ובמצוותיו חפץ מאוד

מקושר לצדיקים ומתהלך בחסידות

הרביץ תורה בישיבת 'בית יוסף' נאוואהרדאק בארה"ק

ובת"ת 'יסודי התורה' באנטווערפן

נלב"ע ז' טבת ה'תשנ"ח

ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת זקני
הרה"ג רבי גדליה
בן הרה"ג רבי משה
זצוק"ל
מנדל

בעמח"ס 'אוצר של מדרש'
איש צדיק ירא ה' מרבה להטיב
מתמיד עצום בדברי התורה הקדושה
תלמיד חכם מופלג
אוהב את ה' יתברך בכל לב ונפש
מרביץ תורה ברבים
התמסר בכל נפשו ללימוד התורה ולקיום המצוות
צם חמישים שנה למען כלל ישראל
רודף צדקה וחסד
נלב"ע כ"ה אב ה'תשס"ט
ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת זקנתי
מרת גולדה ע"ה
מנדל

בת הרה"ג רבי מנחם מנדל
שוהט זצוק"ל

הייתה צדקת
קיבלה יסורים באהבה
קיימה מצוות כיבוד אב ואם בהידור
אמא מסורה מאוד לעאצאיה
רודפת צדקה וחסד

נלב"ע כ"ה טבת ה'תשע"ו

ת.נ.צ.ב.ה.

לעי"נ

אבי מורי הר"ר יצחק בן הר"ר ברוך נאגער זצ"ל
מק"ק נורדלינגען בארץ אשכנז
מיינכן- ברלין-אמשטערדאם-מחנות וסטערבורג
ובערגען בעלזען
נפטר לבית עולמו בדמי ימיו בק"ק אמסטערדאם
ביום כ"ב כסלו שנת תש"י לפ"ק

לעי"נ

אמי מורת זוגתו האשה הצדקנית מרת בתיה ע"ה
בת החבר ר' שלום גולדשמידט זצ"ל
נלב"ע ט' מרחשון תשמ"ה לפ"ק

לעי"נ ילדם

אחי היקר מנחם בן ר' יצחק זצ"ל נאגער
נספה באסון ביום י"א תמוז תש"ז לפ"ק
מנוחתם כבוד בבית החיים muiderberg ע"י אמשטערדאם

לעי"נ בנם

אחי היקר והחשוב החבר הר"ר שלמה בן ר' יצחק נאגער זצ"ל
נלב"ע בליל שמ"ע שמחת תורה בעיה"ק ירושלים תשס"ז
ומנוחתו כבוד בהר המנוחות, ירושלים

הוקדש ע"י

הרב ישראל בן יצחק נאגער שליט"א

לעי"נ

חמי הר"ר שמשון רפאל זצ"ל
בן מוה"ר אברהם ערלנגר זצ"ל
נפטר לבית עולמו בלוצערן-שווייץ
ביום כ"ט שבט תשל"ד
ושם מנוחתו כבוד

לעי"נ

חמותי האשה הצדקנית
מרת גיטל בת רפאל הלוי ע"ה
לבית פערניך
נלב"ע ט"ז אלול תשל"ט

ת.ג.צ.ב.ה.

הוקדש ע"י

הרב ישראל בן יצחק נאנער שליט"א

לזכרון עולם בהיכל ה' ולמצבת זכרון
לעי"נ

זקני אב אמי החבר ר' שלום בן ר' שלמה גולדשמידט זצ"ל
מפרנקפורט דמאיין ואח"כ בק"ק הלבשרשטדט ולק"ק ברלין
בסוף ימיו בק"ק אמסטערדאם במדינת הולנד
נלב"ע במחנה של הנאצים ימ"ש מחנה בערגען בעלזן
ביום עש"ק פרשת מקץ כ"ט כסלו תש"ה לפ"ק

לעי"נ זוגתו אם אמי ע"ה
זקנתי הצקנית מרת פערל ע"ה
בת ר' ישראל פויכטוואנגער זצ"ל מק"ק פיורדא
נלב"ע במחנה בערגען בעלזען ביום ל' שבט תש"ה
ת.נ.צ.ב.ה.

לעי"נ זקני אב אבי זצ"ל
הר"ר ברוך נאגער זצ"ל הי"ד
נהרג על קה"ש ע"י ריגה במדינת לעטלאנד (לעטביה)
ארץ אל תכסי דמו!

לעי"נ זוגתו האשה הצדקנית אם אבי זצ"ל
מרת שרה נאגר ע"ה
נלב"ע ביום הכיפורים ומנוחתה כבוד בפרנקפארט דמיין
ת.נ.צ.ב.ה.

הוקדש ע"י נכדם הרב ישראל נאגער שליט"א
קרית ספר ארץ ישראל

לזכר עולם יהיה צדיק

מורינו ורבינו

כ"ק מרן אדמו"ר

מראדושיץ

הרה"ק רבי דוד צבי שלמה

בן הרה"ק רבי חיים אליעזר

זיע"א

האיר את העולם בתורתו ובתפילותיו ובעוצם קדושתו

נסתלק בחטף למגינת כל לב

ביום השישי ערש"ק לסדר 'ואתה תצוה'

י' אדר הראשון ה'תשע"ו

צדיק אבד לדורו אבד (מגילה דף טו.).

לעילוי נשמת

הרה"ח רבי אפרים ברוך
בן הרה"ח רבי חיים מנחם
זצוק"ל

עובד ה' במסירות נפש ממש

לא פסק פומיה מנירסא

אוהב ה' ומקושר במצוותיו

עניו ונחבא אל הכלים

גלב"ע ז' טבת ה'תשע"ה

זוגתו הצדקנית נחמה ע"ה

בת רבי אלתר חיים יעקב קאפיל הלוי המבורגר זצוק"ל

גלב"ע ה' תמוז ה'תשע"ז

ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמות

הרה"ח רבי אברהם חיים בן משה אריה זצוק"ל הי"ד
אפפמאן מלאדז'

בנו הילד דוד ישעיה בן אברהם חיים ע"ה הי"ד

הרה"ח רבי משה אריה בן כתרניאל דוד זצוק"ל הי"ד
אפפמאן מלאדז'

זוגתו האשה הצדקנית אלטא בת הרה"ח רבי צבי (הירש)
ראבסקי ע"ה הי"ד

הרה"ח רבי חנוך העניך בן הרה"ח רבי יעקב זצוק"ל הי"ד
קעניג מלינטשיץ

זוגתו האשה הצדקנית שרה רבקה בת הרה"ח רבי ישעיה
ע"ה הי"ד

נספו בשואה

ונקיתי דמם לא נקיתי וה' שוכן בציון (יואל ד' כ"א).

האשה הצדקנית הענדל בת הרה"ח רבי חנוך העניך ע"ה

יהי זכרם ברוך

ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת

הרה"ח ר' משה בן הרה"ח ר' ירחמיאל שמשון זצ"ל
מנדל

נלב"ע י"ז ניסן תשל"ו לפ"ק

זוגתו מרת שפרה ע"ה בת הרה"ח ר' פישל זצ"ל
נלב"ע ט' תמוז תשנ"ח לפ"ק

הרה"ח ר' מנחם מנדל בן הרה"ח ר' מרדכי זצ"ל שוחט
דור תשיעי של רבנים שוחטים מוהלים

זוגתו מרת מלכה ע"ה בת הרה"ח ר' יצחק אריה זצ"ל
לבית ביגון

נלב"ע ח' טבת תשנ"ב לפ"ק

ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת

הרה"ח רבי אשר מרדכי זצוק"ל
בן הרה"ח רבי דוב בער זצוק"ל

פרידמאן

ווארשא - בני ברק

זוגתו מרת אסתר ע"ה
בת הרה"ח רבי ישעיה זצוק"ל
לבית גראנעביטש

לעילוי נשמת

הרה"ח ר' חיים מנחם זצ"ל בן הרה"ח
ר' אברהם דוב זצ"ל ומרת חיה שרה ליבא ע"ה

מרת לאה גיטל ע"ה
בת הרה"ח ר' אפרים ברוך זצ"ל ומרת בת שבע ע"ה
לבית כהנא

הרה"ח ר' אלתר חיים יעקב קאפל זצ"ל
בן הרה"ח ר' דוד זצ"ל ויהודית ע"ה
המבורגר

מרת פסיה בלומה ע"ה
בת הרה"ח ר' יצחק גרשון זצ"ל ושרה לאה ע"ה

ת.נ.צ.ב.ה.

נדפס בסיוע הארגון החשוב
"לימוד הזוהר היומי" -
dailyzohar

תשואות חן חן, ברכת יישר כח
גדול על התרומה הנכבדה. יתן ה'
יתברך ויזכו להגדיל תורה
ולאהדירה, ויזכו לכל הברכות
האמורות בתורה ובדברי
הנביאים, באושר ובעושר כל
הימים.

לעילוי נשמת

הרה"ג רבי אלימלך זצוק"ל בן
הרה"ג רבי שלום זצוק"ל שו"ב

נלב"ע כ"ו טבת

הרבנית מרת פריידא טעמא ע"ה
בת רבי שאול יעקב זצוק"ל

נלב"ע ב' אב

ת.ג.צ.ב.ה.

הוקדש ע"י בנם יבדלחט"א הרה"ג
רבי יעקב שאול לרנר שליט"א

תשית לראשו עטרה

רוב עיטורים ושפע ברכה, קדם האי גברא
רבא ויקירא, עוסק בצרכי ציבור באמונה,
מסולא בכל מידה ראויה, רחים ומוקיר רבנן
בעוז ובחדוה, גריס ועסיק באורייתא תדיר
יומם ולילה

הרה"ג אליהו ענגלענדער שליט"א

יבורך בברכות שמים מעל, בברכות רבות עד
אין חקר, על שזכה להקים ולסייע בהוצאה
לאור של ספר זה על בנין בית המקדש

אמר יחזקאל לפני הקב"ה, רבונו של עולם עד עכשיו
אנו נתונים בגולה בארץ שונאינו, ואתה אומר לי לילך
ולהודיע לישראל צורת הבית וכתוב אותו לעיניהם
וישמרו את כל צורותיו ואת כל חוקותיו, וכי יכולין הן
לעשות, הניח להם עד שיעלו מן הגולה ואחר כך אני
הולך ואומר להם. אמר לו הקב"ה ליחזקאל, ובשביל
שבני נתונין בגולה יהא בנין ביתי בטל, אמר לו הקב"ה
גדול קרייתה בתורה כבנינה, לך אמור להם ויתעסקו
לקרות צורת הבית בתורה ובשכר קרייתה שיתעסקו
לקרות בה אני מעלה עליהם כאלו הם עוסקים בבנין

הבית (תנחומא צו י"ד).

אפריון נמטיה

שפע ברכות רבות ורוב עיטורים, קדם האי
גברא יקירא, עוסק בצרכי ציבור באמונה,
מסולא בכל מידה חשובה, רחים ומוקיר
רבנן בעוז ובחדוה, גריס ועסיק באורייתא
תדיר יומם ולילה

הרה"ג **דוב בער ווייס שליט"א**

לאס אנדזשעלעס יצ"ו

יבורך בברכות שמים מעל, בברכות רבות עד
אין חקר, על שזכה להקים ולסייע בהוצאה
לאור של ספר זה על בנין בית המקדש

אמר יחזקאל לפני הקב"ה, רבוננו של עולם עד עכשיו
אנו נתונים בגולה בארץ שונאינו, ואתה אומר לי לילך
ולהודיע לישראל צורת הבית וכתוב אותו לעיניהם
וישמרו את כל צורותיו ואת כל חוקותיו, וכי יכולין הן
לעשות, הניח להם עד שיעלו מן הגולה ואחר כך אני
הולך ואומר להם. אמר לו הקב"ה ליחזקאל, ובשביל
שבני נתונין בגולה יהא בנין ביתי בטל, אמר לו הקב"ה
גדול קרייתה בתורה כבנינה, לך אמור להם ויתעסקו
לקרות צורת הבית בתורה ובשכר קרייתה שיתעסקו
לקרות בה אני מעלה עליהם כאלו הם עוסקים בבנין

הבית (תנחומא צו י"ד).

להדפסת הספר נתנדב סכום לזכות

תמר בת אברהם
לזיווג הגון במהרה
משורש נשמתה

רפואה שלימה
לציונה בת אברהם

להצלחה בכל הענינים
רועי בן אמנה
יעקב דוד רפאל בן חנה מינדל

דורון בן שושנה להצלחה בתורה ויראת שמים
הוא וכל משפחתו

אזרח ימים בימינה

כל העוסק בתורת חטאת כאילו הקריב חטאת, וכל העוסק בתורת אשם כאילו הקריב אשם (מנחות קי.).

מצוה רבה לעמוד לעזרתנו להדפסת הספרים הנוספים

ניתן להקדיש לע"נ וכדומה

אמר לו הקב"ה גדול קרייתה בתורה כבנינה, לך אמור להם ויתעסקו לקרות צורת הבית בתורה ובשכר קרייתה שיתעסקו לקרות בה אני מעלה עליהם כאלו הם עוסקים בבנין הבית (תנחומא צו י"ד).

אפשר לתרום בטלפון: 05041-94471

או בת.ד. 8031 בית שמש

בשמאלה עושר וכבוד

כתב החפץ חיים זיע"א:

והנה לפי מה שביארנו עד כה גודל ענין קדושת לימוד הזה [לימוד ההלכות השייכות לקרבנות ולבית המקדש], וגודל החיוב להכין עצמנו בידיעת הלכותיו, ומי שאין לו שהות או שאינו מוכשר לזה, יראה עכ"פ לעשות מעמד ומצב לאחרים שיעשו כן ויחשב על שמו. ע"כ מה נאה היה אלו ימצאו בכל פלך איזה עשירים מנדבין מנכסיהן לקבוע... שילמדו הסדר ההוא ויהיו בקיאים בכל הלכותיו... ללמוד ההלכות אלו על בורין ולפלפל בהן ולאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא, כי כיון שהקב"ה חושב להלימודים אלו כאלו מקיימין אותן בפועל ממש צריך להשתדל ולידע כל דבר בבירור, וכמו שכתב השל"ה בספר 'יש נוחלין' (מתוך

דברי החפץ חיים זיע"א במאמר 'תורה אור').

ספרים שיצאו לאור בס"ד

ספר

באר החיים

ביאור רחב צח וברור
על תבנית

בית המקדש

הראשון

בספרי מלכים ודברי הימים
על פי חז"ל

ורבותינו המפרשים

ספרים שיצאו לאור בס"ד

ספר

היכל ידיד

ביאור רחב צח וברור
על תבנית

בית המקדש השני

מסכת מדות

על פי חז"ל ורבותינו המפרשים

ובניית בית המקדש השני, חלקים מתוך
דברי הימים, עזרא, נחמיה
חגי, זכריה, מלאכי

ספרים שיצאו לאור בס"ד

ספר

מראה היכל

ביאור רחב צח וברור
על תבנית

בית המקדש
השלישי

נבואת יחזקאל

על פי חז"ל ורבותינו המפרשים

ספרים שיצאו לאור בס"ד

ספר

חיי תמיד

ביאור רחב צח וברור
על

מסכת תמיד

עבודת יום ביומו

בבית המקדש

על פי חז"ל ורבותינו המפרשים

ספרים שיצאו לאור בס"ד

הגדה של פסח לזמן בית המקדש ועשה פסח לה'

נוסח וסדר ההגדה כנהוג בכל הדורות
עם הוספות הנהגות בזמן שבית המקדש על מכונו

ע"פ חז"ל ופסקי הרמב"ם

בהלכות חמץ ומצה פרק ח'

❖ מהדורה שניה, חדשה ומפוארת ❖

עדיין לא יצא לאור

הלכות
בית הבחירה
להרמב"ם
המבואר